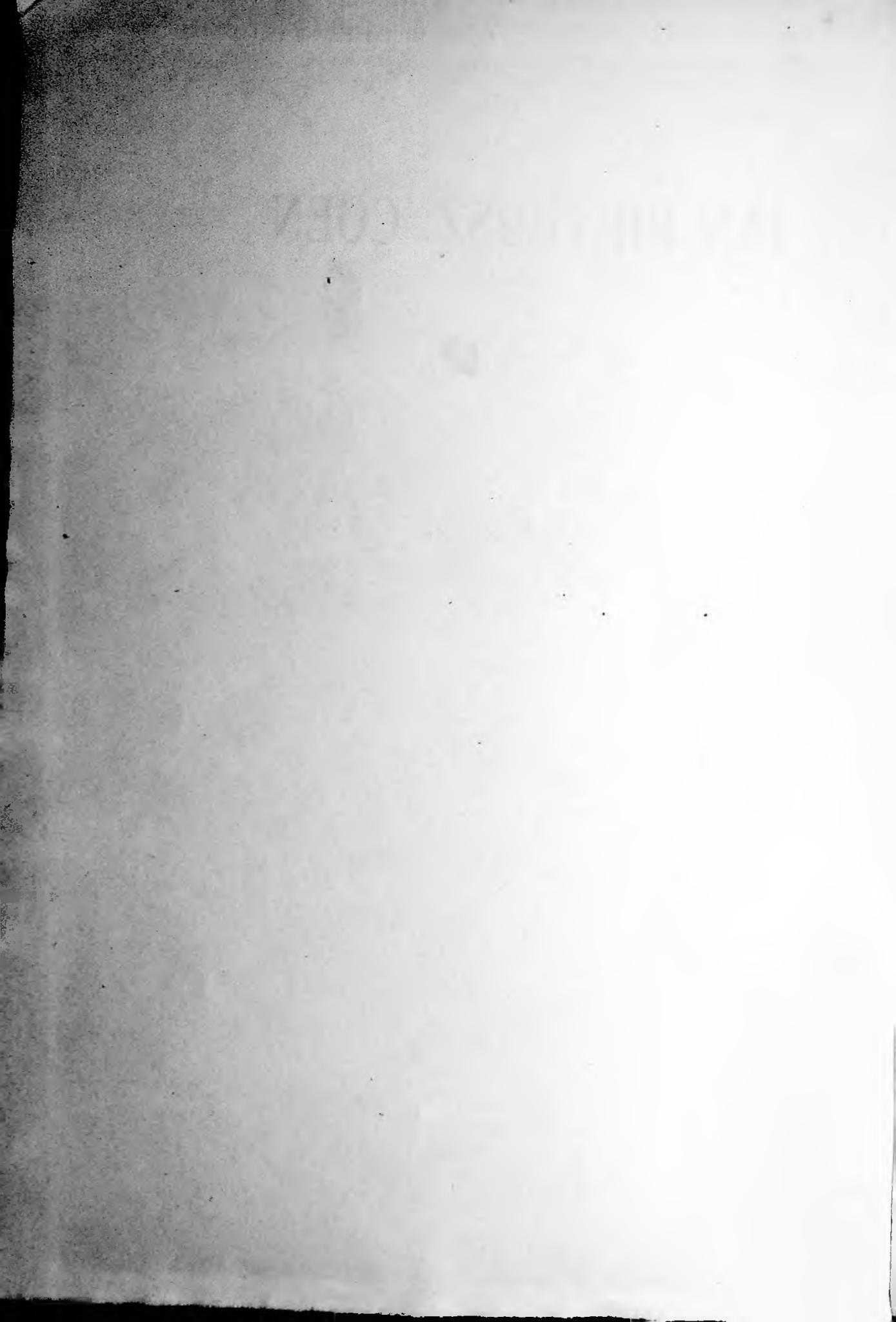

JAN PIETERSZ. COEN

BESCHEIDEN OMTRENT ZIJN BEDRIJF IN INDIË

JAN PIETERSZ. COEN

BESCHEIDEN

OMTRENT ZIJN BEDRIJF IN INDIË

VERZAMELD DOOR

Dr. H. T. COLENBRANDER

UITGEGEVEN DOOR HET KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE
TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH-INDIË

TWEEDE DEEL

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF

1920

THE BETHLEHEM COEN

INHOUD.

	Bladz.
INLEIDING	xvii
BRIEVEN NAAR JAPAN:	
1615 April 10 aan Jacques Speex	1
1615 Juni 10 „ „ „	5
1616 Mei 14 „ „ „	104
1617 April 23 „ „ „	232
1618 Maart 30 „ „ „	368
1619 April 4 „ „ „	534
1619 Juni 2 „ „ „	560
1619 Juli 2 „ „ „	570
1620 Febr. 28 „ „ „	652
1620 Mei 3 „ „ „	708
1620 Mei 4 „ „ „	704
1620 Mei 30 „ „ „	714
1620 Juni 13 „ „ „	725
1620 Juni 13 „ Leonard Camps	728
1620 Juni 13 „ Elbert Woutersz.	730
1620 Juni 26 „ Jacques Speex	747
1620 Juni 26 „ Willem Jansz.	749
BRIEVEN NAAR PATANI:	
1615 Juni 10 aan Hendrick Jansz.	10
1616 Mei 14 „ „ „	98
1617 April 17 „ „ „	226
1617 April 23 „ „ „	236
1618 Maart 30 „ „ „	360
1618 Maart 30 „ Gerrit Fredericksz. Druyff	365
1618 April 4 „ Hendrick Jansz.	374
1618 Aug. 29 „ „ „	418
1618 Sept. 4 „ „ „	423
1619 Mei 23 „ Gerrit Fredericksz. Druyff	552
1619 Juni 2 „ „ „ „	555
1619 Juli 2 „ „ „ „	571
1619 Juli 2 „ de koningin	573
1620 April 21 „ Gerrit Fredericksz. Druyff	688
1620 Mei 3 „ „ „ „	702
1620 Mei 15 „ „ „ „	707
1620 Mei 15 „ Padoucka Sarinara	710
1620 Mei 30 „ Gerrit Fredericksz. Druyff	716
1620 Juni 23 „ „ „ „	745
1620 Juli 3 „ „ „ „	756
BRIEVEN NAAR JOHOR:	
1615 Oct. 21 aan Abraham van den Broeck	14
1616 Mei 11 „ den koning	97

	Bladz.
1618 Juni 3 aan den koning	396
1618 Aug. 15 „ „ „	402
BRIEFEN NAAR JAPARA:	
1615 Nov. 3 aan Steven Doensz. van Groenendijk	17
1615 Nov. 23 „ „ „ „ „	32
1615 Dec. 8 „ „ „ „ „	37
1615 Dec. 10 „ „ „ „ „	41
1616 Jan. 7 „ „ „ „ „	62
1616 Jan. 7 „ „ „ „ „	63
1616 Maart 3 „ Jacob van der Burcht	75
1616 Maart 5 „ „ „ „ „	77
1616 April 5 „ „ „ „ „	86
1616 Mei 11 „ „ „ „ „	98
1616 Mei 26 „ „ „ „ „	117
1616 Juli 14 „ „ „ „ „	136
1616 Juli 29 „ „ „ „ „	139
1616 Aug. 29 „ „ „ „ „	141
1616 Sept. 21 „ Steven Doensz. van Groenendijk	145
1616 Sept. 21 „ Jacob van der Maret	147
1616 Sept. 23 „ Steven Doensz. van Groenendijk	149
1616 Oct. 21 „ Jacob van der Maret	167
1616 Nov. 7 „ Nehemia de Haen	198
1616 Nov. 7 „ Jacob van der Maret	199
1616 Nov. 11 „ „ „ „ „	206
1617 April 10 „ „ „ „ „	225
1617 Mei 25 „ „ „ „ „	246
1617 Mei 25 „ Pieter Direksz. Deucht	247
1617 Aug. 13 „ Jacob van der Maret	268
1617 Nov. 13 „ „ „ „ „	277
1617 Nov. 20 „ „ „ „ „	290
1617 Dec. 1 „ „ „ „ „	305
1617 Dec. 5 „ „ „ „ „	316
1617 Dec. 30 „ „ „ „ „	329
1618 Febr. 8 „ „ „ „ „	315
1618 Febr. 13 „ „ „ „ „	349
1618 Maart 21 „ „ „ „ „	358
1618 April 17 „ „ „ „ „	378
1618 Mei 11 „ „ „ „ „	382
1618 Mei 11 „ den gouverneur	384
1618 Juli 16 „ Balthasar van Eyndhoven	401
1618 Aug. 21 „ de gevangen Nederlanders	411
1618 Aug. 21 „ den gouverneur	412
1618 Aug. 29 „ Jacob van der Maret	420
1618 Aug. 20 „ Willem den Dorst	422
1618 Sept. 12 „ Jacob van der Maret	435
1618 Oct. 28 „ „ „ „ „	450
1618 Oct. 28 „ de overhoofden van 't schip <i>Hoorn</i>	482
BRIEFEN NAAR AMBOINA:	
1615 Nov. 3 aan Adriaen Block Martensz.	18
1615 Nov. 3 „ Steven Coteels	19

INHOUD.

VII

	Bladz.
1615 Nov. 23 aan Steven Coteels	33
1615 Nov. 23 „ Adriaen Block Martensz.	35
1615 Dec. 8 „ „ „ „	38
1615 Dec. 8 „ Steven Coteels	39
1615 Dec. 21 „ Adriaen Block Martensz.	58
1615 Dec. 24 „ Steven Coteels	59
1616 Jan. 7 „ Adriaen Block Martensz.	66
1616 Jan. 7 „ Steven Coteels	67
1616 Jan. 8 „ Jan Dircksz. Lam	71
1616 Jan. 12 „ „ „ „	75
1616 Maart 15 „ Steven Coteels	82
1616 Nov. 7 „ Jasper Jansz.	185
1616 Nov. 7 „ Steven van der Haghen	186
1616 Nov. 7 „ Cornelis Dedel	187
1616 Nov. 7 „ Adriaen Block Martensz.	188
1616 Nov. 7 „ Steven Coteels	191
1617 Nov. 20 „ Steven van der Haghen	282
1617 Nov. 20 „ Herman van Speult	286
1617 Dec. 30 „ Steven van der Haghen	324
1617 Dec. 30 „ Herman van Speult	325
1618 Febr. 8 „ Steven van der Haghen	341
1618 Febr. 8 „ Herman van Speult	343
1618 Febr. 8 „ Laurens Reael	316
1618 Febr. 21 „ „ „ „	350
1618 Oct. 21 „ Herman van Speult	467
1618 Dec. 30 „ Laurens Reael	490
1619 Nov. 21 „ Herman van Speult	600
1619 Dec. 8 „ „ „ „	608
1619 Dec. 8 „ Aert Gijsels	613
1619 Dec. 8 „ Sebastiaan Danckaert	615
1619 Dec. 12 „ Herman van Speult	618
1620 Febr. 23 „ „ „ „	657
1620 Febr. 28 „ Sebastiaan Danckaert	658
1620 Maart 17 „ Frederick de Houtman	663
1620 Maart 17 „ Herman van Speult	664
1620 Oct. 26 „ „ „ „	775

BRIEVEN NAAR BANDA :

1615 Nov. 3 aan Direk Pietersz. van de Sande	22
1615 Nov. 3 „ Hendrick van Waterfort	28
1615 Nov. 23 „ „ „ „	36
1615 Nov. 23 „ Direk Pietersz. van de Sande	37
1615 Dec. 24 „ „ „ „	49
1615 Dec. 24 „ Hendrick van Waterfort	50
1616 Jan. 7 „ Direk Pietersz. van de Sande	68
1616 Jan. 7 „ Hendrick van Waterfort	68
1616 Nov. 7 „ Direk Pietersz. van de Sande	193
1616 Nov. 7 „ Hendrick van Waterfort	195
1616 Nov. 9 „ Direk Pietersz. van de Sande	206
1617 Nov. 20 „ „ „ „	278

	Bladz.
1617 Nov. 20 aan Hendrick van Waterfort	280
1617 Dec. 30 „ Dirck Pietersz. van de Sande	326
1617 Dec. 30 „ Hendrick van Waterfort	327
1618 Febr. 8 „ Dirck Pietersz. van de Sande	343
1618 Febr. 8 „ Hendrick van Waterfort	344
1618 Oct. 24 „ Marten van der Stringhen	474
1619 Febr. 7 „ „ „ „ „	509
1619 Febr. 20 „ Willem Jansz.	514
1619 Maart 22 „ Willem van Antzen	531
1619 Maart 22 „ Willem Jansz.	533
1619 Dec. 13 „ Willem van Antzen	619
1619 Dec. 13 „ Marten van der Stringhen	622
1620 Febr. 28 „ Willem van Antzen	658
1620 Febr. 28 „ Marten van der Stringhen	659
1620 Febr. 28 „ Johan Cugniet	660

BRIEVEN NAAR DE MOLUKKEN:

1615 Nov. 3 aan Laurens Reael	24
1615 Nov. 3 „ Adam Westerwolt	29
1615 Dec. 24 „ „ „	48
1615 Dec. 24 „ Laurens Reael	51
1616 Jan. 7 „ „ „	69
1616 Jan. 7 „ Adam Westerwolt	70
1616 Maart 7 „ Laurens Reael	83
1616 Mei 26 „ „ „	118
1616 Juni 16 „ „ „	125
1616 Juni 16 „ Steven van der Haghen	131
1616 Juni 16 „ Jasper Jansz.	132
1616 Juni 16 „ Laurens Reael	133
1616 Juni 16 „ Steven Doensz. van Groenendijk	133
1616 Juni 16 „ Jan Dirksz. Lam	134
1616 Nov. 7 „ Laurens Reael	168
1616 Nov. 7 „ Adam Westerwolt	182
1616 Dec. 1 „ Laurens Reael	217
1617 Dec. 5 „ Adam Westerwolt	311
1617 Dec. 30 „ Jan Dirksz. Lam	321
1617 Dec. 30 „ Adam Westerwolt	323
1618 Febr. 8 „ Jan Dirksz. Lam	339
1618 Febr. 8 „ Adam Westerwolt	340
1618 Oct. 24 „ Laurens Reael	452
1618 Oct. 24 „ Steven van der Haghen	461
1619 Febr. 18 „ Laurens Reael	511
1619 Febr. 19 „ „ „	514
1619 Maart 3 „ „ „	519
1619 Maart 3 „ Jan Direksz. Lam	520
1619 Maart 10 „ Steven van der Haghen	528
1619 Nov. 11 „ Jan Dirksz. Lam	586
1620 Maart 31 „ Frederick de Houtman	675
1620 Juni 26 „ „ „ „	746
1620 Juli 9 „ „ „ „	763

INHOUD.

IX

Bladz.

BRIEVEN NAAR SOLOR:

1615 Dec. 18	aan Willem Jansz.	42
1615 Dec. 18	„ Crijn van Raemburch	43
1616 Jan. 7	„ Willem Jansz.	63
1618 Sept. 12	„ alle de songadji's	434
1619 Jan. 15	„ Crijn van Raemburch	499
1619 Febr. 7	„ „ „ „	506
1619 Dec. 25	„ „ „ „	633
1619 Dec. 25	„ Gillis Seys	636

BRIEVEN NAAR DE VLOOT VOOR MALAKA:

1615 Dec. 22	aan Steven van der Haghen	45
1616 Oct. 10	„ Steven Doensz. van Groenondijk	155
1616 Oct. 14	„ „ „ „ „	165

BRIEVEN NAAR SOERABAJA:

1616 Jan. 7	aan den koning	65
1619 Jan. 15	„ „ „	505

BRIEVEN NAAR CHERIBON:

1616 April 5	aan den koning	85
1617 Oct. 4	„ Willem Jansz. de Wael	275
1617 Dec. 5	„ „ „ „ „	316
1617 Dec. 30	„ „ „ „ „	320

BRIEVEN NAAR JAMBI:

1616 Maart 31	aan Andries Soury	87
1616 April 25	„ „ „	92
1616 Mei 26	„ „ „	119
1616 Sept. 11	„ „ „	142
1616 Oct. 10	„ „ „	150
1616 Oct. 10	„ den koning	154
1616 Oct. 14	„ Andries Soury	166
1617 Maart 24	„ „ „	224
1617 April 4	„ „ „	219
1617 April 17	„ „ „	231
1617 Mei 23	„ „ „	241
1617 Juni 8	„ „ „	248
1617 Juni 8	„ den koning	251
1617 Juni 22	„ Andries Soury	258
1617 Aug. 3	„ „ „	266
1617 Sept. 8	„ „ „	271
1617 Sept. 17	„ „ „	274
1617 Dec. 2	„ „ „	307
1618 Jan. 2	„ de overhoofden van de <i>Bergerboot</i>	333
1618 Jan. 2	„ Andries Soury	334
1618 Mei 21	„ „ „	335
1618 Juni 1	„ „ „	393
1618 Juni 1	„ Abraham van Bree	396
1618 Aug. 16	„ Andries Soury	403
1618 Aug. 29	„ „ „	415
1618 Sept. 4	„ „ „	425
1618 Oct. 28	„ „ „	487

	Bladz.
1618 Oct. 28	aan Tijmen Michielsz. 490
1619 Juni 2	„ Abraham van Bree 562
1619 Juli 2	„ „ „ „ 569
1619 Juli 2	„ den koning 575
1619 Nov. 19	„ Adriaen Jacobsz. van der Dussen 594
1619 Nov. 29	„ „ „ „ „ „ 602
1619 Dec. 23	„ „ „ „ „ „ 629
1620 Maart 19	„ „ „ „ „ „ 665
1620 Maart 19	„ den ouden koning 670
1620 April 25	„ Adriaen Jacobsz. van der Dussen 694
1620 Mei 15	„ „ „ „ „ „ 705
1620 Juni 4	„ „ „ „ „ „ 720
1620 Juni 23	„ Cornelis Comans 741
1620 Juni 23	„ Adriaen Jacobsz. van der Dussen 743
1620 Juli 3	„ Cornelis Comans 754
1620 Juli 3	„ Adriaen Jacobsz. van der Dussen 755
1620 Aug. 11	„ Cornelis Comans 771
1620 Aug. 11	„ Adriaen Jacobsz. van der Dussen 772
1620 Nov. 21	„ „ „ „ „ „ 779
BRIEVEN NAAR SOEKADANA:	
1616 Juli 14	aan Hendrick Vaecht 188
1616 Juli 29	„ „ „ „ 140
1616 Sept. 21	„ „ „ „ 148
1617 Mei 25	„ „ „ „ 245
1617 Oct. 13	„ „ „ „ 275
1617 Dec. 28	„ Hendrick de Jonge 318
1617 Dec. 28	„ Hendrick Vaecht 319
1618 Mei 8	„ Hendrick de Jonge 380
1619 Mei 23	„ „ „ „ 551
1619 Juni 14	„ Jan Rutgersz. van Leeuwen 563
1620 Maart 19	„ Joseph de Natlaer. 672
1620 Juli 9	„ „ „ „ 761
1620 Juli 9	„ „ „ „ 764
1620 Juli 14	„ „ „ „ 765
BRIEVEN NAAR DE KUST VAN COROMANDEL:	
1616 Oct. 10	aan Hans de Hase 161
1616 Nov. 25	„ „ „ „ 208
1617 Nov. 30	„ „ „ „ 291
1618 Jan. 14	„ „ „ „ 337
1618 Sept. 19	„ „ „ „ 437
1619 Juli 19	„ de gecommiteerden der Compagnie 584
1620 April 10	„ Andries Soury 684
1620 Juni 30	„ „ „ „ 753
BRIEVEN NAAR POELOE AI:	
1616 Nov. 7	aan Adriaen Jacobsz. van der Dussen 196
1617 Nov. 20	„ Jan Carstensz. 282
1617 Dec. 30	„ „ „ „ 328
1618 Oct. 24	„ „ „ „ 479
1619 Dec. 13	„ „ „ „ 623

INHOUD.

XI

	Bladz.	
1619 Dec. 13	aan den koning van Riouw	624
1620 Febr. 28	„ Jan Carstensz.	660
BRIEVEN NAAR ATJEH:		
1616 Nov. 25	aan Cornelis Comans	215
1617 Aug. 1	„ den koning	260
1617 Aug. 1	„ orangkaja Laxomanna	261
1617 Aug. 3	„ Cornelis Comans	262
1618 April 14	„ den koning	376
1618 April 14	„ den sabandar	377
1618 April 14	„ Nicolaes Casembroot	377
1618 Juli 7	„ Cornelis Comans	397
1618 Sept. 19	„ de gecommiteerden der Compagnie	449
1619 Dec. 23	„ Nicolaes Casembroot	626
1620 April 10	„ „ „	682
1620 April 25	„ „ „	697
1620 Juni 30	„ „ „	751
BRIEVEN NAAR SANGORA:		
1617 April 17	aan Cornelis van Nieuroode.	230
1620 Mei 15	„ Jan van Haesel	712
BRIEF NAAR LUCIPARA:		
1617 Juni 22	aan Cornelis Comans	256
BRIEVEN NAAR TIKOE:		
1617 Aug. 1	aan den koning	262
1619 Dec. 23	„ Abraham de Rasiere.	625
1620 April 25	„ Cornelis de Keyser	696
1620 Juni 7	„ „ „ „	723
1620 Juni 30	„ „ „ „	750
BRIEVEN NAAR BANTAM:		
1617 Aug. 14	aan Guillaume Decaen	269
1618 Febr. 6	„ Guillaume Chevalier.	339
1618 Maart 13	„ „ „	353
1618 Mei 29	„ „ „	393
1618 Juli 14	„ „ „	399
1619 Mei 30	„ Pieter van den Broecko.	554
1619 Nov. 21	„ den gouverneur	601
1619 Dec. 9	„ „ „	617
1619 Dec. 9	„ pangoran Gabang.	617
1620 Febr. 15	„ Abraham van Uffelen	639
1620 Febr. 18	„ „ „ „	640
BRIEVEN NAAR PALIAKATE:		
1617 Nov. 22	aan Salomon Kint	300
1617 Nov. 22	„ Adolf Thomasz.	303
1617 Nov. 22	„ Jacques Lofebvre	301
BRIEF NAAR TIEREPEPELIER:		
1617 Nov. 22	aan Symon Joosten	302
BRIEVEN NAAR JACATRA:		
1617 Dec. 31	aan Laurens Reael	330
1618 Maart 21	„ Crija van Raemburch	359

	Bladz.
1619 Jan. 3 aan Pieter van den Broecke	495
1619 Mei 25 „ Pieter de Carpentier	553
1619 Juni 17 „ Adriaen Jacobsz. Hulsebos	564
BRIEVEN NAAR SIAM:	
1618 Maart 30 aan Cornelis van Nieuroode	366
1619 Juni 2 „ „ „ „	561
1619 Juli 2 „ „ „ „	573
1620 April 21 „ „ „ „	691
1620 Mei 15 „ „ „ „	711
1620 Juli 3 „ „ „ „	760
BRIEVEN NAAR INDRAGIRI:	
1618 Aug. 15 aan den koning	403
1619 Nov. 19 „ Tymen Michielsz.	597
1619 Nov. 29 „ „ „	605
1619 Dec. 23 „ „ „	631
1620 Maart 19 „ Adriaen van der Eyck	670
1620 April 25 „ „ „ „	696
BRIEVEN NAAR HET HOF VAN DEN MATARAM:	
1618 Aug. 21 aan den Mataram	411
1619 Nov. 30 „ Balthasar van Eyndhoven	607
1620 April 11 „ de gevangen Nederlanders	687
1620 April 25 „ „ „ „	699
BRIEVEN NAAR TAFASOHO (MAKJAN):	
1618 Oct. 24 aan Maurits van Ommeren	463
1619 Maart 10 „ Pieter de Carpentier	526
1619 Maart 10 „ Daniel van der Hegghen	528
1619 Maart 10 „ Maurits van Ommeren	529
1619 Nov. 11 „ „ „ „	592
BRIEVEN NAAR MALAJOE:	
1618 Oct. 24 aan Job Christiaensz. Grijph	464
1619 Maart 10 „ Jan Dircksz. Lam	525
1619 April 4 „ „ „ „	544
1619 April 4 „ Job Christiaensz. Grijph	546
1619 Nov. 11 „ „ „ „	590
1620 Febr. 28 „ Jan Dircksz. Lam	656
1620 Febr. 28 „ Job Christiaensz. Grijph	656
BRIEF „INNEWAERTS AEN“:	
1618 Oct. 24 aan Jan Dircksz. Lam	477
BRIEF NAAR BIMA:	
1619 Jan. 15 aan Gerardt Velinx	501
BRIEF NAAR NGOFAKIAHA:	
1619 Maart 10 aan Laurens Rcael	532
BRIEF AAN DEGENEN DIE IN BOETON Zouden MOGEN ARRIVEEREN:	
1619 April 27	549
BRIEVEN NAAR GRISKE:	
1619 Mei 23 aan Jacques de Carpentier	550
1619 Dec. 8 „ Cornelis Heermans	616
1619 Dec. 13 „ „ „	625

INHOUD.

XIII

	Bladz.
1619 Dec. 25 aan Cornelis Heermans	637
1620 Maart 19 „ Wouter Heuten	673
1620 April 27 „ „ „	700
BRIEVEN NAAR PALEMBANG:	
1619 Juli 2 aan den koning	574
1619 Nov. 19 „ Laurens Willemsz.	598
1619 Dec. 23 „ Anthonie Caen	631
1620 Aug. 11 „ den koning	771
BRIEVEN „OM DE WEST“:	
1620 April 10 aan den commandeur der Engelsche vloot	679
1620 April 10 „ de gecommiteerden der Compagnie	681
BRIEF NAAR PRIAMAN:	
1620 April 10 aan Abraham de Rasière	681
BRIEF NAAR SURATE:	
1620 Juni 15 aan Gillis van Ravensteyn	736
BRIEF NAAR KENDAL:	
1620 Sept. 24 aan tommagon Bouraxa	774
INSTRUCTIËN:	
1615 Oct. 28 aan Andries Soury, naar Jambi	16
1615 Dec. 8 „ Pieter Bahuet en Huych Pietersz., naar Amboina	40
1615 Dec. 18 „ Isaak de Verne en Jacob Cornelisz. Goetheyt, naar Solor	44
1615 Dec. 25 „ Cornelis Reyersz. Schoonhoffman, naar Mauritius	60
1616 Jan. 7 „ Jan Jansz., naar Solor	61
1616 Jan. 7 „ Hendrick de Jonge, naar Grisseo	64
1616 Jan. 9 „ Willem Jacobsz. en Jan Spieringh de Jonge, naar Amboina	72
1616 Jan. 10 „ Nehemia de Haen en Jan Cornelisz. Mayus, naar Amboina	73
1616 April 25 „ Cornelis Cornelisz., Jan Willemsz. en Albert Gielisz., naar Jambi	95
1616 Mei 14 „ Martin van der Stringhen en Cornelis Claesz., naar Patani	113
1616 Mei 26 „ de schepen <i>Galiasse</i> en <i>Bergerboot</i> , naar Jambi	121
1616 Juni 1 „ Everart Deyn en Dirck Allertsz. de Vries, naar Sumatra's Westkust	122
1616 Juni 16 „ Guilliam Antheunisz. en Eldert Jansz., naar de Molukken	135
1616 Oct. 10 „ Cornelis Comans, naar Atjeh.	156
1616 Oct. 10 „ Flores Heeres en Cornelis de Keyser, naar de vloot voor Malaka	164
1616 Nov. 9 „ Gerrit Fredericksz. Druyff, naar den Mataram	200
1616 Nov. 9 „ de schepen <i>Bantam</i> , <i>Hoorn</i> en de <i>Trouwe</i> , naar Amboina	202
1616 Nov. 9 „ Crijn van Raemburch, naar Timor	204
1616 Nov. 9 „ de jonk de <i>Fortuyne</i> , naar Banda	205
1616 Nov. 25 „ Daniel van der Hegghen en Geen Huyghen Schapenham, naar de kust van Coromandel	216
1617 April 23 „ de schepen <i>Swarten Leeuw</i> en <i>Galiasse</i> , naar Cochinchina	238
1617 Juni 8 „ Cornelis Comans, naar Lucipara	252
1617 Juni 28 „ Abraham de Rasière, naar Sumatra's Westkust	258
1617 Aug. 3 „ Crijn van Raemburch en Laurens Pietersz. Keyser, naar Jambi	267
1617 Aug. 23 „ Hendrick de Jonge en Willem Jansz. de Wael, naar Cheribon	269
1617 Oct. 13 „ Hendrick de Jonge, naar Soekadana	276
1617 Dec. 5 „ Pieter Suy, naar Timor	317
1618 Febr. 22 „ Jacob Breeckvelt en Jan Claesz. Boot, naar Amboina	352
1618 Maart 19 „ Crijn van Raemburch en Laurens Pietersz. Keyser, naar Japara	355
1618 April 14 „ Cornelis Comans, naar Atjeh.	374

	Bladz.
1618 Mei 29	aan Abraham de Rasière en Lenert Thomasz. 391
1618 Juli 7	„ Abraham de Rasière en Hendrick Claosz., naar Atjeh 398
1618 Juli 16	„ Symen Reyndertsz. Tael en Adriaen Jansz. Schouten, naar Solor 401
1618 Aug. 16	„ Tymen Michielsz. en Olphert Hendricksz., naar Johor 408
1618 Aug. 21	„ Jacob van der Maret en Laurens Pietersz., naar Japara 412
1618 Sept. 4	„ Tjerek Sybrandt, naar Patani 426
1618 Sept. 12	„ Crijn van Raembureh, naar Japara 427
1618 Sept. 19	„ Dirk Evertsz., naar de kust van Coromandel 451
1618 Oct. 28	„ Arent Martensz., naar Japara en Makassar 483
1619 Jan. 5	„ Jacques Lefebvre, naar Straat Soenda 496
1619 Jan. 15	„ Frederick Fredericksz. Gouwenact en Davidt Davidtsz., naar Jortan en Solor 501
1619 Jan. 15	„ Jan Jansz. Hoochlant en Floris Heeres, naar Bima 502
1619 Jan. 15	„ Wouter Heuten en Cornelis Cornelisz., naar Jortan 503
1619 Febr. 7	„ Willem Jansz., naar Banda 507
1619 Maart 3	„ Pieter de Carpentier en Pieter Direksz., naar de Molukken 521
1619 April 4	„ de jachten <i>Neptunus</i> en de <i>Jager</i> , naar Grissee 547
1619 Mei 19	„ Jacques de Carpentier, te Grissee 549
1619 Juni 2	„ Jean Peteyn en Doeden Olphertsz., naar Patani 563
1619 Juni 21	„ Jacques Lefebvre en Abraham van Uffelen, voor Bantam 566
1619 Juli 2	„ Hendrick Jansz., naar Japan 575
1619 Juli 10	„ Hendrick Bruystens, naar Lucipara 579
1619 Juli 19	„ Andries Soury, naar de kust van Coromandel 583
1619 Nov. 11	„ Cornelis Heermans, naar Grissee 593
1619 Nov. 15	„ Frederick de Houtman, naar Bantam 594
1619 Nov. 19	„ Anthonie Caen, Cornelis Cornelisz. Alebeecke en Hans Stockermans, naar Jambi 598
1619 Nov. 29	„ Jan Rutgersz. van Leeuwen en Jan Cornelisz. Haexwijck, naar Jambi 606
1619 Dec. 23	„ Jan Jansz. Hoochlandt en Tjerek Hiddes, naar Atjeh 627
1619 Dec. 23	„ Cornelis de Langhe en Frederick Pietersz., naar Jambi 632
1620 Febr. 28	„ Frederick de Houtman, naar Amboina 641
1620 Maart 17	„ de schepen de <i>Sterre</i> en de <i>Hondt</i> , naar Amboina 665
1620 Maart 19	„ Anthonie Caen, naar Jambi 671
1620 April 10	„ Jacques Coutely en Quinten Pietersz., om de Engelsche vloot te zoeken 685
1620 April 21	„ 't schip <i>Sampson</i> , naar Patani 693
1620 Mei 15	„ 't schip de <i>Zeevolff</i> , naar Patani 713
1620 Mei 30	„ vier schepen naar Japan 717
1620 Juni 4	„ Cornelis Comans, naar de Straat van Palembang 722
1620 Juni 13	„ Robert Adams en Willem Jansz., naar Manila 731
1620 Juni 13	„ Willem Jansz., naar Manila (particuliere instructie) 735
1620 Juni 15	„ Pieter van den Broecke, naar Mocha en Suratte 737
1620 Juni 23	„ Pieter Gerritsz. Valek, naar de Straat van Palembang 740
1620 Juni 30	„ 't jacht 't <i>Postpaert</i> , naar Atjeh 753
1620 Juli 3	„ Jacob Gaerman en Coen Direksz., naar Siam 761
1620 Juli 9	„ Reynier Pels, naar de Molukken 765
1620 Aug. 11	„ 't jacht <i>Cleen Amsterdam</i> , naar Palembang 769
1620 Sept. 19	„ Cornelis van den Berch en Dirk Gerritsz. Crull, naar Palembang 773
1620 Nov. 3	„ 't jacht 't <i>Postpaert</i> , naar Sumatra's Westkust 778

INHOUD.

XV

	Bladz.
1620 Nov. 21	aan Jan Rutgersz. van Leeuwen en Tjerek Hiddes, naar Jambi 782
1620 Nov. 29	„ 't jacht <i>Jortan</i> , naar Jambi 784
1620 Dec. 5	„ 't schip <i>Groningen</i> , naar Jambi 785
1620 Dec. 9	„ Jan van Neck, naar Solor 785
COMMISSIËN:	
1615 Dec. 18	voor Jan Direksz. Lam, tot den oorlog in Banda 41
1619 Febr. 20	„ Arent Martensz., tot commandeur der vloot voor Amboina 518
1619 Maart 10	„ Pieter de Carpentier, tot het doen vertrekken van schepen naar Amboina 527
1619 Maart 12	„ Dirck Nanninx, tot vaandrig op Batjan 530
1619 April 4	„ Herman van Speult, tot gouverneur van Amboina 543
1619 Juni 21	„ Jacques Lefebvre, tot commandeur over de schepen voor Bantam. 568
1619 Juli 3	„ Hendrick Jansz., tot commandeur 578
1619 Juli 19	„ Andries Soury, tot gouverneur van Coromandel 585
1620 Febr. 28	„ Frederick de Houtman, tot commandeur in de Molukken, Amboina en Banda 661
1620 Febr. 28	„ Bartholomeus Spilbergen, tot commandeur over drie schepen 662
1620 Febr. 28	„ Jacques Speex, tot commandeur over de schepen uit Japan 663
1620 Maart 19	„ Adriaen Jacobsz. van der Dussen, tot het presideeren van den raad te Jambi 670
1620 Maart 28	„ Jean Stijns, tot baljuw over Jacatra 673
1620 Juni 10	„ Willem Jansz., tot commandeur over vijf schepen 723
1620 Juni 12	„ Robert Adams en Willem Jansz., tot admiraalen vice-admiraal der vloot van defensie 724
1620 Juni 13	„ Leonard Camps, tot opperhoofd in Japan 729
1620 Juli 22	„ Adolf Thomasz., tot commandeur over het schip <i>Nieu Zeelandt</i> 768
1620 Juli 22	„ Wouter Heuten, tot raad nevens Pieter van den Broecke 769
1620 Dec. 9	„ Jan van Neck, tot commandeur over drie schepen 786
MEMORIËN:	
1615 Dec. 24	voor Hans de Hase 53
1615 Dec. 24	„ Jan Direksz. Lam 56
1616 Maart 15	„ Steven van der Haghen, Jasper Jansz. en Cornelis Dedel 78
1616 Mei 14	„ Jacques Speex 114
1616 Nov. 25	„ Hans de Hase 214
1617 Mei 25	„ Pieter de Carpentier 247
1619 Febr. 20	„ Arent Martensz. en Herman van Speult 515
1619 April 4	„ Jacques Speex 539
1619 Juli 16	„ Andries Soury 580
INSINUATIE:	
1616 Jan. 11	aan John Jourdain, overste der Engelschen 74
ORDERS:	
1616	aan alle de schepen 185
1617 Maart 24	„ alle de schepen die voor Jambi arriveeren 224
1617 Mei 23	„ Abraham van Bree 224
1617 Sept. 1	„ 't schip d' <i>Orangeboom</i> 271
1618 Jan. 26	„ David Marien 338
1618 Febr. 9	„ 't schip de <i>Neptunus</i> 349
1618 April 4	„ Jacques Speex 373
1618 Sept. 4	„ alle de opperkooplieden en schippers 426
1619 Jan. 15	„ „ „ „ „ „ 505

	Bladz.
1619 Maart 11 aan Pieter de Carpentier	529
1619 Maart 14 „ Jan Adriaensz.	530
1619 April 4 „ Herman van Speult	540
1619 April 4 „ alle de opperkooplieden en schippers	542
1619 April 4 „ de inwoners van Amboina	543
1619 April 4 „ alle de oppercoopliden en schippers	548
1619 Juli 19 „ „ „ „ „ „	586
1619 Nov. 11 „ Daniel van der Hegghe	529
1620 Jan. 22 „ Hendrick Jansz.	637
1620 April 21 „ allen in dienst der Compagnie wesende	688
1620 Juni 13 „ alle de gouverneurs	730
1620 Juni 13 „ alle d' oversten	730
1620 Juni 23 „ alle de commandeurs.	744
1620 Juli 14 „ 't jacht <i>Ternate</i>	766
1620 Juli 20 „ allen die zich in dienst van Adolf Thomasz. zullen begeven	767
1620 Juli 20 om Adolf Thomasz. passage op Compagnie's schepen te verleen	768
VERKLARING:	
1619 Juli 19 omtrent Franco van der Meer	585
VRIJGELEIDE:	
1620 Juni 20 aan nachoda Hougkien.	740
VRIJPASSEN:	
1620 Juli 20 voor Adolf Thomasz.	766
1620 Nov. 25 „ Jacob Laurentz.	783
AANTEKENINGEN.	787
REGISTER DER PERSOONSNAMEN	793
REGISTER DER PLAATS- EN VOLKSNAMEN	800
REGISTER DER SCHEPEN	811
DREKFOUTEN	816

INLEIDING.

Dit tweede deel bevat de brieven en andere uitgaande stukken (instructiën, commissiën, memoriën, orders) door Coen in zijne hoedanigheid van president der loge te Bantam en directeur-generaal, en vervolgens van gouverneur-generaal, naar verschillende kwartieren van Indië gericht tot 31 December 1620, voor zoover zij in afschrift, als bijlagen tot zijne missiven naar patria, in het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage voorkomen. Van het oorspronkelijk voornemen, in dit tweede deel de uitgaande stukken tot Coen's vertrek uit Indië in 1623 op te nemen, moest worden afgezien: het deel zou te omvangrijk zijn geworden. De uitgaande stukken van 1621, 1622 en 1623 zullen worden opgenomen in het derde deel, dat aanstonds na de verschijning van het tegenwoordig deel ter perse zal worden gelegd.

De thans uitgegeven stukken bevinden zich in de volgende boeken der uit Indië overgekomen brieven en papieren bij de kamer Amsterdam:

1615 Oct. 21—Dec. 10	E 198
1615 Dec. 18—1616 Maart 7	D 250
1616 Jan. 11 ¹⁾	K 177
1616 April 5—Dec. 1	H 135
1616 Nov. 7 ²⁾	M 46
1616 ³⁾	M 54
1617 April 4—Juni 28	K 103
1617 Aug. 1—Oct. 13	L 38
1617 Nov. 13—1618 Febr. 22	N 25
1618 Maart 13—Sept. 19	O 32
1618 Oct. 24—Oct. 28	O 279
1618 Dec. 30—1619 Maart 3	P 72
1619 Maart 10—Juli 19	P 96
1619 Nov. 11—Dec. 25	Q 215

¹⁾ Zie bl. 74 hierachter.

²⁾ Zie bl. 168 hierachter.

³⁾ Zie bl. 185 hierachter.

1620 Jan. 22	Q 210
1620 Febr. 15—Mei 4	R 34
1620 Mei 15—Juli 22	R 94
1620 Aug. 11—Sept. 19	S 9
1620 Sept. 24	S 55
1620 Oct. 26—Dec. 9	S 181

In het verloren gegane boek I¹⁾ moeten zich de uitgaande brieven van de eerste maanden van het jaar 1617 bevonden hebben²⁾. Voorts blijkt dat de brieven uit P 72 niet onmiddellijk aansluiten op die uit O 279³⁾; evenmin die uit Q 215 op die uit P 96⁴⁾; ook niet die uit R 34 op die uit Q 215⁵⁾; eindelijk niet die uit S 181 op die uit S 9⁶⁾. Deze gapingen kunnen niet worden aangevuld, daar de origineelen der afgezonden missiven nergens meer voorhanden zijn.

Afschriften van ouderen datum dan 21 Oct. 1615 komen bij de kamer Amsterdam niet voor. Evenwel heb ik drie brieven van ouderen datum kunnen uitgeven naar afschriften die daarvan bewaard zijn in het Japansch factorij-archief (dat zich in het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage bevindt): te weten brieven naar Japan van 10 April en 10 Juni 1615 en een brief naar Patani van 10 Juni 1615.

De rangschikking der uitgegeven stukken is chronologisch; voor de plaatsing is de datum van afzending beslissend geweest. Zoo is de brief naar Jambi van 31 Maart 1616 geplaatst na dien naar Japura van 5 April 1616, daar de brief naar Jambi van 31 Maart eerst 25 April

¹⁾ Zie deel I, bl. XV.

²⁾ Zie bl. 225, waar blijkt dat de brief van 10 April 1617 aan Japura niet de eerste is, na dien van 11 Nov. 1616 verzonden.

³⁾ Zie bl. 490 een brief naar Amboina vermeld, waarmede niet die van 24 Oct. 1618 bedoeld kan zijn; — zie bl. 499 een vroegeren brief naar Solor aangehaald dan die van 15 Jan. 1619; — bl. 501 een vroegeren brief naar Bima dan die van 15 Jan. 1619.

⁴⁾ De brief van 19 Nov. 1619 naar Jambi is niet de eerste na dien van 2 Juli 1619 (zie bl. 596), en aan dien van 19 Nov. 1619 naar Indragiri moet een andere zijn voorafgegaan (zie bl. 597).

⁵⁾ Tusschen dien van 13 Dec. 1619 en dien van 28 Febr. 1620 zijn er twee brieven naar Amboina geweest (zie bl. 657); — tusschen dien van 13 Dec. 1619 en dien van 28 Febr. 1620 één brief naar Banda (zie bl. 659).

⁶⁾ Er is een brief naar Jambi geweest tusschen dien van 11 Aug. 1620 en dien van 21 Nov. 1620 (zie bl. 779).

is verzonden ¹⁾); zoo zijn onze nummers 126 en 127, hoewel 24 Maart 1617 gesteld, eerst 4 April verzonden ²⁾).

Ons n°. 42 draagt, in overeenstemming met het origineel, het opschrift „Grissi”, 't geen hier de plaats aanduidt waar de brief moet worden afgegeven. De „koning”, in den tweeden regel van het opschrift vermeld, is die van Soerabaja ³⁾); als een brief van dezen is het stuk dan ook in mijne inhoudsopgave verantwoord.

Van de stukken, in het tegenwoordig deel opgenomen, was nog slechts zéér weinig uitgegeven.

In de Jonge's „Opkomst”, vierde deel, vindt men onze nos. 114 ⁴⁾ en 274 (het laatstgenoemde stuk onvolledig) ⁵⁾); in het eerste deel van Tiele's „Bouwstoffen” komt geen enkel van de door ons uitgegeven bescheiden voor.

Marginalia van het handschrift zijn door mij als noten geplaatst, tusschen aanhalingsteekens. Ontbreken deze, dan is de noot van mij-zelven.

Dank zij de hulp van den Heer W. C. Muller zijn er in dit deel slechts weinig drukfouten blijven staan.

Leiden, Juli 1920.

H. T. COLENBRANDER.

¹⁾ Zie bl. 92.

²⁾ Zie bl. 224.

³⁾ Zie bl. 64.

⁴⁾ Aldaar, bl. 54.

⁵⁾ Aldaar, bl. 136.

1. — JAPAN.

AEN JACQUES SPECK, PER D'OSIANDER, 10 APRIL 1615¹⁾.

Op prymo February passado is alhier, Godt sy gelooft, wel aengecommen het schip *Out Seelandia*, maer niet met alsulcken retour als wel hadden ghe-wenscht ende den sobren staet, daerinne zijn, vereyste, want het ons uut alle canten gemist is, maer oock swaerlijck vat U.E. desorchvuldichheitende preven-tientie die om des Compagnies welstandt gebruyckt hebben, gelijk naer desen vernemen sal. Hieromme en moeten geenen moet verliesen, maer dies te couragieuser zijn, want meerder eer begaen connen in 't maintaineren ende eleveren van eenen stant die tot elevatie neycht, dan off men deselve laet ge-lick mense vint. U. E. missive van dato den 29^{en} December is ons geworden; den inhoud hebben wel verstaen, ende sal desen eensdeels tot antwoorde dienen.

Wy sullen ons beste doen omme te effectueren het arrest 't welck by den raet ende U. E. in Patana genomen is op 't stuck van Siam, Jappon ende alle dependentien van dien, alsoo deselvige resolutie zeer goet ende dien wech voor de beste zijn achtende.

Toucheerende 't geene aengaet U. E. verhaelt van de negotie, die den vy-ant, soo van Malacca op Maccauw, als van Maccauw op Nangasacky is doende, ick en twiffele niet ende hoope dat welhaest in 't Godt gelieft participanten daervan sullen worden, hoewel by haer niet gereeckent sijn.

Soo de joncke voor desen bij Brouwer gecocht noch by U. E. in esse is, sult wel doen, connende geen cooper becommen, deselvighe te laeten versien met Jappondersmannen, ende met alderley vivres ende andere nootlickheeden naer de Molucquos seynden, te weten nae Batsian, Amboyna ofte Banda, omme wederomme vandaer op Jappaere ende herwaert an gebruyckt te worden, want dit niet alleen voor den besten expedient, maer oock zeer dien-stich voor de Compagnie zijn achtende; doch sullen naer desen daervan breeder adviserer. U. E. mach interim hiertoe preparaten laeten doen.

Aengaende den eysch, die U. E. van 't jacht *Faccatra* is doende, gelick mede op 't stuck van Siam ende Couchinchina, als oock aengaende de Jap-ponse barcken, die men met Japponders in Banda soude connen gebruycken, wy hebben instantelijck aen den heer generael geschreven, dat metten alder-eersten een jacht ende schip herwaerts aen souden seynden. Soohaest een van dese off andere sullen becommen, hetwelcke achte niet langh tardeeren

¹⁾ Kol. Arch. 11722, fol. 32.

sal, soo sal U. E. op voorgaende poincten door sijn E. offte ons finaël bescheyt becommen. Wy seggen ondertusschen als het cappitael sulcx can lyden, dat tot U. E. voornemen wel genegen sijn. 't Is goet dat U. E. voorschreven jacht *Jaccatra* heeft doen verstercken ende verbeteret; daarvan sal voortaan door S^r. Breeckvelt geleth worden, dat geen meer alsulcke plancken worden gebruyckt als voorsz. jacht mede verdubbelt is geweest.

Belangende de handelinghe door U. E. met den Portugees Martius begost, als den muscus onvervalst ende den gember goet groot van clantoen, ende in suycker candy geconfit sijn, gelijk U. E. toevertrouwe geen ander aennemen sal, soo heeft U. E. metten selven een goet accoord gedaen, doch dewyle d'een aen d'ander niet verbonden is, en mach men alsulcken tracktaet voor geen verdrach rekenen. Soo U. E. van voorsz. goederen tot den verhaelden prijs meerder quantiteyt becommen can, laet niet ons daarvan een goede partye te seynden, wandt sulcx tot noch toe alhier niet en hebben connen becommen. Van den suycker achte niet geraden dat vooreerst daerinne iets ghedaen worde, sijnde den prijs te hooch ende aldaer oock niet wel gelegen. Wy hebben hier oock een goede parthye drooge witte poyersuycker a 31 realen de 10 picols op schult aengenomen.

Het casken met muscus N° 1 hebben ontfangen, gelijk mede pertye root koper ende yser in *Out Zeelandia* gescheept. Het cooper hebben den pangoran op onse schult geleverd, ende het yser can op dach a 5 realen 't picol vercocht worden; derhalven sal wel doen, ende ons met een ander perthye versien. Soo U. E. een perthye paranghs gemaect can crygen, ick soude goet achten dat ons voor Solor van een goede perthye versaecht; jae, al waere het van 5 ofte 10.000 stuckx, 't en soude niet te veel zijn deselvighe te besteden. Lactse niet meer dan uytten rouwen bereyden, ende soo groot maecken, dat daarmede groote sandelboomen affgehackt connen worden. Dese paranghs moeten wy nootweyndelijk hebben, ende connen se tot onsen wille niet wel becommen.

Voor de taeylen 68 — 8 door U. E. uutte gemenckte metaelen becommen, ende herwaerts gesonden, hebben de perthye van 392 $\frac{1}{4}$ reaelen wederomme affgeschreven. De faute die verhaelt in de factuyre gevonden te hebben, sijn oock gecorregeert. U. E. en dient ons niet alleene jaerlijcx balance maer oock copie van sijn journael te seynden; ende sullen U. E. met d'eerste schip eenigh assistenten seynden. De potten worden tot *Jaccatra* gebruyckt ende sal de Compagnie daarmede goeden dienst geschieden. 't Monster van 't cabeltouw hebben niet gesien; den solpher sullen met eerste gelegentheyd tot een proeve verseynden. Als U. E. den chiouw ofte tindan tot goeden pryse becommen can, seynt ons daarvan voor 't patria tot een proeve een perthye van omtrent 100 picol. D'ander cleynichheden hebben oock ontfangen; hadden wel gewenscht dat de 2 paerden voor den pangoran mede gecomen waeren. De

monsters van syde laeckenen sijn ons oock geworden, ende sal daerop geleth worden.

Toucheerende de voordre consideraele discoursen die U. E. is doende, daerop sal wel geleth worden, ende sal U. E. met eerste gelegentheyt op alles volcomen bescheyt te verwachten hebben, als oock voldoeninge van 't geene in desen ontbrecke ende met redenen naergelaten wort.

Belangende hetgeene in deesen contrayen ommegaet, in Novembris passato is van 't patria alhier gearriveert den E. Heer Gouverneur Generael Reynst mette scheepen *Amsterdam*, *Mourytsius* ende *Hollandia*, sijnde 17 maenden onderweghe geweest; daernaer 'tjacht *Nassou*, welck door sijn E. van de vloote naer Arabia gesonden was, daer ditto jacht oock geweest is ende volck gelaeten heeft. Wy hebben van sijn E. sooveel gelt niet becommen dat iets hebben connen verseynden, ende aen den pangoran een groote perthye gelt schuldich gebleven sijn, voor tol van affgescheepten peper. Van China sijn hier 5 joncken gecommen; brengen ontrent 200 picol fijne witte rouwe syde ende eenige schoone syde laeckenen, met diverse andere Chinese waeren. Hierop is den 13^{en} Martio uut het patria gearriveert een schip *Enckhuysen* genaempt, sonder een reael mede te brengen. Ick bidde U. E. considereert de wercken van onse majores ende hoe fraey wy sitten. In February passado sijn hier 3 scheepen gearriveert van Engellant, ende worden daeghelicx noch 4 andere, die naer Suratte gelooopen sijn, door d' Engelsen verwacht. In dese 4 scheepen sijn by d'Engelsche Companie gescheept ontrent 70.000 realen in contant, maer voorschreven 3 en hebben geen gelt gebracht, invoughen dat den handel alhier heel stil staet, ende wy daegelijcx door de Chineesen met een droevigh gelaet niet weynich gheimportuneert ende beschaempt worden. Jac, wy en d' Engelsen sijn in alsulcken stant, dat elck qualijk middel heeft om 10 realen te connen off derven besteden. Voorschreven schip *Enckhuysen* is den 13^{en} May 1614 uyt Texel geseylt; brengt tydinghe dat voor hem herwaert aen uytgelopen waeren: van Amsterdam 't schip *Wapen van Amsterdam*, daerop voor commandeur is commende Jan Dirxsen Lam; van Seelant, de schepen *Vlissingen* ende *Walcheren*, daerop commandeurt Adryaen Woutersen; van Delft een schip den *Engel* genaempt; van Hoorn 't jacht *Orange*; de Heere wil haer al in salvo geleyden. Met alle de scheepen compt soo cleynen cappitael, dat daermede niet altoos gedaen can worden. Soo wy dit jaer van 't patria met andere scheepen geen ander cappitael off van U. E. geen groote parthye silver becommen, ick en wete niet hoe wy den staet en eere van de Companie mainteneeren sullen. 't Schijnt dat de heeren bewinthebberen voorcommen willen, dat wy de generaele Companie geen goeden dienst souden doen. De heeren majores adviseeren ons dat besich waeren te equiperen 4 van de beste oorlochscheepen van 't landt, omme deselvige door de straet Magelanica her-

waert aen te seynden, ende souden ditto scheepen op den herfst vertrecken. De Heere wil hun met goet geluck by U. E. geleyden.

Den 2 Januario passado is den heer generael Both uyte straet Sunda naer patria geseylt met de schepen *Banda*, *Delft*, de *Provincien* ende *Gelderlant*. *Orangie* innavigabel geordeelt wordende is tot Jaccatra gesleeten. *Rotterdam* zijn wy genootsaecht geworden wederomme innewaerts te seynden, soodat alle de rouwe syde van Patana en diversche andere waeren overgebleven zijn. Hadden wij yetwat silver van U. E. becommen, souden noch middel gevonden hebben om ditto schip te depescheeren, niettegenstaende ons de contanten van 't patria gebroocken hebben. Het schijnt U. E. meeder Sorge voor Patana als voor ons was draegende, hoewel belast hadden Bantam te prefereren. Wy verstaen, maer weten niet of 't waer is, dat dit jaer in Patana noch Sangora geen Chyneese joncken geseylt zijn. Soo het alsoo is, sullen daer vruchteloos leggen alle de contanten die op U. E. vertreck van daer waeren hebbende ende naermaels per 't jacht *Jaccatra* gesonden mach hebben.

De Chynesen brengen brengen ons tydinghe dat voorleden mouson uutte Molucquos nae Mannillia geseylt sijn 7 van onse schepen, ende onderwegen veroverert hebben Otton; desegneerden voorder attente op de Spaengiaerden te doen. Op dese tydinghe seggen sy hebben alle de Chyneese joncken die gesint waeren naer de Manilla te seylen, haer reyse geschort. De generael Reynst is by hem 10 scheepen soo in Amboyna als Banda hebbende, ende gaet van daer naer de Moluques, doch weten niet wat voorder doen sal. S^r. de Haese is met de *Leeuw met Pylen* op de Cust sonder gelt wel gearriveert. S^r. Brouwer is met *Out Zelandia* innewaerts gevaeren ende sal na hy voornam metten eersten herwaerts keeren omme met de eerste schepen naer 't patrya te gaen. Hier is uut het patrya in Augusto pasato een jacht d' avise sonder gelt gearriveert ende weder derwaerts gekeert int begin van November passato, daerop was schipper Cornelis Cornelissen 't Hart. Wy zijn daegeelijcx een gelijcke jacht verwachtende, alsoo de heeren majores geresolveert hebben om de 6 maenden een jacht d' advis te senden.

Van d' Engelsen cappiteyn alhier verstaen wy dat hem van den sijnnen uyt Firando geadviseert wordt als dat U. E. met het schip *Zeelant* naer Jappon seynde onderwegen 3 Chyneese joncken souden genomen hebben; daarvan wel verwondert sijn, want U. E. geen mentie daarvan is maeckende, ende sulck uut S^r. Brouwer noch ander volck oock niet hebben connen vernemen.

In Bantam adi 10 April anno 1615.

2. — JAPAN.

AEN JACQUES SPECX, PER *ENCKHUYSEN*, 10 JUNI 1615¹⁾.

Desen medegaende ²⁾ is copie van 't geene per forme met d'Engelsen geschreven hebben, daarvan U. E. hem sal dienen by ghebreecke van d'originele. Alsoo het schip *Enckhuysen* dat nae de Moluques gedestineert hadden, van Macasser weder herwaerts gekeert is, ter cause als U. E. door de vriden sal verstaen, hebben goet gevonden 't selvige na Patana, Sangora en costi te senden, omme daermde te doen effectueren de resolutie by de vriden in Patana door onse ordre op 't stuck van de commercie in gene quartieren genomen. Ick hadde geerne voor 't vertreck van dit schip van d'E. heer generael advise gehadt op 't gene zijn E. geschreven hebben, doch zijn door den tijt genootsaeckt geworden voort te vaeren.

Van Patana off Sangora sal U. E. becommen een goet Siams cargasoen ende sooveel syde ende andere Chineese waeren als voor Jappan dienstich sijn hebbende, vermits twiffelde of in Patana eenige Chineese waeren becommen sullen weesen. Waeren van meeninge van hier een goede pertye rouwe syde te senden, doch hebben sulcx op beter hoope alleene naergelaeten, ende gesonden als per factuyre niet dan eenige cleenicheden, die wy achten U. E. wel dienstich sullen sijn. Zult ons daervooren crediteeren ter sommen van f8081 — 13, adviseerende de bevallinghe.

Dit schip sal U. E. metten eersten wederomme herwaerts aen depescheeren, ons daermde sendende sooveel van 't fijnste gerefineerde silver als eenichsints by den anderen cont becommen, als oock hetgeene in dese nevensgaende memorie genoteert wordt, ende U. E. voorder weet voor de Moluquos noodich en dienstich sy. Soo U. E. door Hendrick Jansen van Patana verstaet dat toecommende jaer een goet cargasoen Chineese waeren verwachtende sijn, sal U. E. derwaerts meede een parthye silver senden, 't sy met *Enckhuysen* off naermaels per jacht *Jaccatra*. Maer wesende sulcx in twyffelinghe, sent herwaerts aen al 't gene by den anderen cont schrapen, want over geheel Indien groot gebreck van silver is. Is het jacht *Jaccatra* hiertoe niet van noode, vinde niet ongeraden dat U. E. daermde in Coutchinchina, een dienstich cargasoen by den anderen hebbende, laet ondersoecken wat daer in negotie en tegen 't verlies te rescontreeren sy, ten waere U. E. van Hendrick Jansen verstonde (gelijck hem geadvisert hebbe, dat hierop zoude letten), off daermde oock elders beteren dienst geschieden can. By gebreck van scheepen, jachten en overvloet van capitael daarvan nu Godt betert geen noot en

¹⁾ Kol. Arch. 11722, fol. 84 verso.

²⁾ Ons vorige nummer.

hebben, vinde niet ongeraden dat U. E. met bysundere joncken nae Coutchin-chyna en Siam een cleyn capitaelken zoude avontuyren, soo omme in voorsz. gevalle 't capitael van den intrest niet te laeten vertieren, als om Siam en Patana te versien; doch achte sulcx voor dees tijt onnoodich sy.

Considererende dat den oorloch den cours van negotie voor een tijt wel beletten, maer de consumptie en vertieringhe van materialen niet verhinderen can, hopen wy, dat U. E. daernaer met alle diversiteyt van waeren die sijt hebbende, mede vertieringh ende goede merckt getroffen sult hebben; soo niet, doet alle mogelijcke neersticheyt omme daertoe te geraecken, lichtende de handt met de ondienstige waeren, soo op een ander daermede niet beter gedaen can werden. Wy senden U. E. tot assistentie opdat alles te beter en ordentlijk waergenomen mach worden twee ondercoopluyden en diverse assistenten, daermede achte U. E. wel gediend sal wesen; gebruyckt een yder na sijnne bequaemheyt. Is den dienst der Companie Elbert Woutersen noch vereyschende ende denselven met een redelijcken verbeteringhe ende den tyt tel van oppercoopman te houden, neemt hem alsoo aen, met advise vanden raet, op conditie dat U. E. commandement onderworpen blyve, en oock anders niet. Wat de verbeteringhe van andere persoonen belanght, daer U. E. als cleene gagie hebbende om solliciteert, de redenen die U. E. daeromme verhaelt en souden by de heeren mayores nyet wel verstaen connen worden, voor en alear d'aengenomen plicht voldaan sy. Doch U. E. sy verseeckert, dat de deucht ende goeden dienst daeromme niet ongeloont maer meritament vereert sal worden.

Aengaende de joncke van Jan Joosten, door Brouwer ghecocht, soo deselve noch in esse ende onvercocht is, sal U. E. ditto joncke doen equipereen, ende met rijs als andere nootlijkheden voor de Molucques dienstich, gelijk in deese medegaende memorye verhaelt wort, naer Banda, Amboyna, off de Moluques zenden, ende alsoo daertoe een bequaem persoon omme als hoeft daerop te commanderen van noode is, hebben wy daertoe geordonneert Jacob Joosten Lodensteyn, schipper van den *Hasewindt*, die expresselijck daeromme per costi sijn sendende. U. E. sal ditto joncke met Japponders behoerlijcken mannen, meede alsoo van geschut, amonitie van oorlooghe, ende eenige andere Duytsen versien, als metten raet goetgevonden sal worden, daervan gelijk mede van allen 't gunt in capitaele saecken, soo in justicie als anderssints de scheepen off comptoir betreffende, voor soude mogen vallen, U. E. de besorginge ende presedentie bevelen. Can U. E. met ditto joncke eenige getroude Japponders met haer vrouwen en kinderen senden, off oock ongetroude vrouwen omme in Amboyna als Banda te resideeren, en laet sulcx niet naer.

Van Brouwer verstaen wy dat in Meaco lichte opgemaecte bercken van 20

a 30 riemen voor ontrent *f* 350 te becomen zijn. U. E. sal wel doen, en ons per schip *Enchuysen* off met voorschreven joncke 2 a 3 met Japponders daertoe te senden omme in Solor te gebruycken, alsmede tusschen Bantam, Jacatra ende elders. Voor Banda en Amboyna sal U. E. doenelijck sijnde 2 andere wat grooter senden, ende alsoo laeten versien dat men daerop eenige bassen ende steenstukken can gebruycken; deselvige alsoo van volck versierende, dat geen Bandanese correccoren hebben te wijcken.

Belangende de voorweete die U. E. begeert off daer eenighe scheepen sulen commen verdubbelen, voor dees tijt off vooreerst seggen wy en hebben U. E. geene te verwachten, ten waere dat Firando aengedaen worde door de 5 scheepen, of eenige van dien, welcke door de straete Magelanica geseylt zijn. 't En sal nochtans niet quaet zijn, dat U. E. eenighe voorraet veerdich houde.

U. E. sy veradvertteert dat de heeren majores geresolveert hebben, voortan geen groote provisie van vivres voor de forten in Indien te senden, maer dat men deselvighe alhier sal versien. Dese ordre geven sy, schryvende daerby instantelijcken om rijcke retouren, sonder sooveel gelt te senden als men tot fourniment van oncosten van noode heeft. U. E. sal met dit schip *Enckhuysen* off voorschreven joncke senden, voornemelijcken soo veel gesouten vleesch, speck ende visch als oock gedroochde, ende oly sooder oly is, als eenichsints mogelijck is, doende voordr daervan tegen toecommende jaer een groote provisie, en aengesien dat dit jaer veel off weynich zijt zendende. Adviseert ons precyselijcken wat hierinne gedaen can worden, opdat ons daerna mogen reguleeren.

Soo U. E. ons eenige aanwisinge can doen, hoe de craecke van Maccau op Nangasaccque vaerende geattrappeert can worden, en laet niet 't selvige ons te verwittighen, opdat de generaele Companie van haere swaere lasten eenigen soulaes moge becommen. 't Verlet welck de Moluques tot desen daege de generaele Companie geweest is, hoope ick sal door d' E. heer generael Reynst volgens arest voor desen alhier genomen op voordeel verandert worden. Soo dit schip voor ditto craecke arriveert sonder die gerescontreert te hebben, sal U. E. 't selve datelijcken, in 't geschieden can, wederom uytsenden, omme voorschreven craecke te attrappeeren.

Tot uitlegginge van de eerste theme onser missive ghesonden per d'Engelsen en wat duyster geschreven sal U. E. verstaen dat wy ontrent 10.000 realen van den E. heer generael Reynst becommen hebben, als per reste van tol van den affgeschcepten peper aen desen pangoran schuldich waeren; ende geen nieuwe scheepen arriveerende, maer wel 5 Chyneese joncken met ontrent 300 picol fijne witte rouwe syde, een goede partye poil en getweerde syde, als syde laeckenen ende diverse andere Chinese waeren, beloopende naer gissinghe ontrent 300.000 realen, soo cochten wy secretelijck omme

d'Engelsen te prevenieren, te betaelen op der scheepen arrivement, alle de fijne rouwe syde ende alsulcke schoone syde laeckenen als ons soudent aenstaen, meenende dat dagelijcx eenighe schepen uyt het patria soudent arriveeren off altoos voor seecker van U. E. een goede parthye Jappons silver soudent becommen, gelijk mede een goede perthye sandelhoudt van Solor. Hierop arriveerden eerst drye Engelse schepen, doch sonder gelt; daernaer 't schip *Seclandia*; en daernaer 't schip *Enckhuysen*, sonder eenen reael mede te brenghen off oock gecompareert te sijn eenige van de andere scheepen in Mayo 1614 uyt het patria gescyld, daermede alleene 64.000 realen te verwachten hebben. Van Solor hebben naermaels doch te laet ontrent 700 picol sandelhout becomen. Hieraen can U. E. considereren hoe fraey in den pekel bleven sitten. 't En heeft niet veel gescheelt off onse contractanten hadden moeten ruymen, want wy en hebben alhier geen 100 realen credit connen becommen, om onsen schult te betaelen. Veel Chinen sijn dit jaer hierdoor bister geworden, soodat te beduchten staet den handel wederomme te nyet sal wesen. Ick stemme met U. E. dat het beter sy, met de Chinesen by der handt te handelen als soo verde uut de weech als Bantam en Patana gelegen is, maer hetgeene wy doen en is niet om ons aen dese plaetsen te binden, maer om credit en reputatie by haer te becomen, als te betoonen dat gesint sijn met haerlyuden te negocieren, en niet op den rooff uitcomen, als hun voor desen van de Portugesen en Spaengiaerden wijs gemaect is, daerover dus lange by hun gediffereert [is] en voor suspect gehouden sijn geworden, want en twijffele niet off sullen naer desen van hunsclff getrocken worden, ter plaetse naerder by hun lant gelegen, daer in alle seeckerheyt liber en vry metten anderen soudent mogen negocieren. Wy houden oock voor seecker, soo het ons dit jaer aen geen gelt gebroocken en hadde, dat toecommende jaer soo heerlijcken cargasoen gebracht soudent hebben, als oyt voor desen in Manilla gecomen mach wesen. De heeren meesters mogen 't haer selffs wyten, dit is gepasseert. Soo wy dit jaer uyt het patria niet eenige ander nieuwe scheepen, ende van U. E. geen goede parthye silver becommen, ick weete niet hoe wy eenighe scheepen naert patria zullen depescheeren, alsoo tegenwoordich 15.000 realen ten achteren sijn ende de rest van voorschreven 64.000 realen tot betaelinghe der soldaten en founiment van ongelden niet bastant sijn, laet staen hoe dan met de Chinesen handelen ende andere comptoyren provideren sullen.

By deesen gaet eene missive door eenen Adryaen Cornelissen geschreven. Wy en weten niet wat hy voor een persoon is, derhalven coonnet daerop quaelick synael bescheyt geven. Is hy de Companie aldaer dienstich en gesint te blyven, neemt hem weder op een nieuw aen; begeert hy sijn dochter ter eere te brengen, dat hy se aen eenen Nederlander trouwe ende naer Amboyna

sende, off oock ongetrout omme aldaer christelijcken opgetogen te worden; men sall haer sijnnen achterstal, off sooveel hy begeert, tot eenen bruytgave betaelen. Handelt hierinne conforme d'aresten van de heeren majores ten besten dienste van de generaele Compagnie en goet contentement van de suppliant, als behoudenisse van 't kint.

Aengaende de tydinghe in dese quartieren, uutte Moluques is tot Jaccatra gearriveert 't schip *Ceylon*, met missive van den gouverneur Reael in dato den . . . Marty. Sijn E. is met 10 scheepen op wech naer de Mannillas geweest, sy hebben Otton ende eenige andre vloeken verdistrueert, ende oock verbrandt eenige van des vyants vaertuych, die aldaer waeren maeckende, maer sijn genootsaecht geworden, door het verlies van d'Engelsen piloot, ende groote contrarie stormen, weder te keeren; anders en is aldaer ter wedersyde niet geattendeert. D'heer generael is tegenwoordelijcken soo wy hoopen met andre 10 schepen in Banda, maer en hebben alsnoch van sijn E. geen advijs. Van Solor hebben ontfangen 792 picol sandelhout, ende 't selvige vercocht a 25 realen 't picol. Alle de Christenen sijn aldaer onse vyanden geworden. Voor Grissi heeft den *Acolus* uut 5 Javaense joncken van de Portugeesen verovert ontrent *f*20.000 aen goederen, daerentegen hebben in Atchin verlooren ontrent *f*6000, alsoo de logie met hetgeene daerinne was, met een hooghe affwaeteringhe, sijnde 't lant ondergevloyt, wechgedreven is. De Hase is op de Custe wel gearriveert, aldaer en gebreekt niet dan gelt. Door den lutenant van den Mogoul in Suratta wort den Portugeesen een swaeren oorloch aengedaen, soodat na wy verstaen de handen aldaer vol sijn hebbende. Alhier in Bantam sijn vast in eenen doen; als wy den eysch van desen pangeran voldoen, off hy sijn onredelijckheyt offleyt, sullen wy goede vrinden sijn, maer eer niet. D'Engelsen hebben hier tydinge gebracht in 't hof van Spaengien gearresteert te sijn, dat met een geweldighe armaede de plaetsen van Bantam ende Atchijn sullen be-soecken ende voorders attent doen om in alle manieren de Hollanders ende Engelsen uut Indien te slaen. Van Neerlant verstaen wy dat den staet van Vrancrijk onder de coninginne regente Maria de Meditchy alsoo wort geregeert, dat den prince van Condé uutten naem van alle de princen van den bloede verbeteringh versoect, met protestatie by faulte van dien nootlijcke remedie te gebruycken, dewelcke het schint de coninginne voorcomen wilt, soodat in Europa d'oorlooge na het schijnt weder op handen is. De Heere bestiere alles nae sijn godlijcke goedertierenthey, ende welstant van sijnne gemeenten.

Hiermede, eersaeme, zeer discrete St., zullen desen eyndigen. Godt geve U.E. na hertelijcke groetenisse alles goets.

Actum in Bantam ady 10 Juny A° 1615.

3. — PATANI.

AEN HENDRICK JANSZ., PER *ENCKHUYSEN*, 10 JUNI 1615¹⁾.

D'origineele van dese medegaende copie gesonden per een Engels jacht d'*Osiander* genaempt, conformeeren mits desen. Tsedert hebben ontfangen U. E. missive van desen 23^{en} February passado, ende alsoo het schip *Enckhuysen* welck naer de Moluques gedistineert hadden, van Macasser weder herwaerts gekeert is, ter cause als U. E. door de vrinden sal verstaen, soo hebben goet gevonden ditto schip costi te senden omme van daer naer Jappon ende wederomme datelijcken van Jappon herwaerts gedespescheert te worden. U.E. sal daerinne scheepen alle het Chiamse cargasoen, gelijk mede alsulcke rouwe syde ende andere Chyneese waeren, die U. E. voor Jappon dienstich gereet zijt hebbende, ten waere eenige naerder tijdinge van den Japponen stant becomen haddet, daeromme sulcx diende naergelaeten te worden. Wy hebben hier een goede partye rouwe syde, ende oock eenighe andere sydenwaeren by den anderen, ende geene naer Jappon ghescheept, op hoope U. E. naederhandt eenige rouwe syde ende andere goede waeren becomen sult hebben, 't welck geerne zullen hooren.

Dit jaer is hier soo schoonen cargasoen uyt Chyna gearriveert als oyt voor desen gecommen is, ende dat op d'alderquaetste conjuntuyre, want het ons alsoock d'Engelsen van alle canten gemist is. Godt wil 't den heeren bewinthebberen vergeven, want de generale Companie door haer schaersiteyt meerderen hinder geschiet, dan alle de Spaense macht voor desen heeft connen doen. Te vergeeffs hebben wy 't verleden jaer gearbeyt, en voor andere, jae tot onse naedeel geplant. Het sal de Chynesen van dese reyse alsoo gedencken dat te beduchten staet, vooreerst niet weder keeren en sullen. Wy hebben gedaen sooveel doenlijck geweest is, omme de rouwe syde op eenen goeden prijs te houden, en de negotie te salveeren, daer ons als soo ontbloot hebben, dat in cassa niet eenen reael gebleeven en is, en quaelijck sooveel connen becomen als tot teercosten van noode hebben, sijnde daerenboven aen den pangoran 10.000 realen schuldich gebleven die wy te cort commende hem onthouden hebben per reste van toll van den afgescheepten peper, mecnende dat uyt het patrya ofte van Jappon eenich secoers becommen soude hebben, en 't is ons al gemist, soodat desen pangoran hem niet weynich tegen ons ontstelt heeft, en onsen desseyen niet en hebben connen volbrengen, weesende ontrent 100 picol syde overgebleeven, en de Chineesen daerenboven van den pangoran belast geworden met eenen tol van 5 persento voor den vercoop van haer syde. Soo geen contanten na desen becommen, soo moeten wederomme andere finantie soecken, gelijk alreede doende sijn. Uyt mede-

¹⁾ Kol. Arch. 11722, fol. 44.

gaende prijscourant sal U. E. sien wat de Chinese waeren geldende sijn, off om beter te seggen, tot wat prijs veyl sijn; want meest alle de Chinese waeren om geen gelt altoos vercocht connen werden, soodat veel coopluyden genootsaecht en geresolveert sijn, tot toecommende jaer alhier te blyven. Geheel Indien is onversien van gelt, ende met de scheepen die in Mayo 1614 uyt het patria geseylt en noch verwachtende sijn, zullen niet meer dan 64.000 realen becommen, hetwelcke niet bastant en is tot fourniment van d' onkosten. Waermede sullen wy onse schult betaelen ende de schepen naer patria depescheeren?

Van Jaccatra conforme onse ordre sal U. E. geworden een pertye cleeden ende naegelen. D'onfanck zullen geerne hooren. Procureert de vente ende licht de handt soo eenichsints passeeren mach, opdat niet geheel stil blyven sitten ende retour mogen becomen. Toecomende jaer sullen wederomme een ander pertye senden, gelijk mede eenige Siamse sorteringe die van de Custe verwachtende sijn.

Aengaende de joncke door ordre van Brouwer gecocht, soo deselvige noch in esse en onvercocht is, sal wel doen ende ditto joncke herwaerts aen senden soo 't doenlijck is, met alsulcke vivres ofte andere nootlijckheden als U. E. voor de Moluques dienstich can becommen. Sprinckel gelijk U. E. in de medegaende copie can sien, heeft daervan aen de bewinthebberen een breet vertooch gedaen, doch twyffele off het alsoo is, want sulck van U. E. niet vernomen en hebbe. Dese joncke dient U. E. in 't eerste van 't mousson herwaerts te senden, gemant met Chineesen ende Maleyen, onder commandement van eenige Duytse overhooffden en officieren. De Chyneesen, off wat natie U. E. daertoe sal gebruycken, dienen gehuert te worden omme te seylen op Bantam ende van daer naer Amboyna off Banda, mits den last tot Jappara innemende, ende dat de joncke wederomme van Amboyna herwaerts zullen brengen, want het wat costelijck soude vallen om hier volck te hueren.

Heeft U. E. eenich gelt over, 't en soude niet quaet sijn dat ons per ditto joncke daermede secondeerde.

Soo U. E. eenige peper off ander cargasoen is hebbende, welck herwaerts dient gebracht te werden, sal U. E. ordonneeren dat het schip *Enchusen* t'eerder van Jappon gedepescheert worde, ende Patani wederkeerende aendoe omme voorsz. cargasoen alhier te brengen, want dit jaer geen andere scheepen hebt te verwachten. Ick en wete niet, off het jacht *Jaccatra* een tijt na het schip *Enckhuysen* in Jappon sal dienen te blyven, omme daernaer eenige silver per costi te brengen, gelijk voorleeden jaer geordonneert hadden. Specx soude geerne met dit jacht een voyagie na Coutchinchyna laeten doen, ende soo toecommende jaer soo grooten Chineesen cargasoen niet verwachtende zijt, dat nootlijck eenich Jappans silver hebben most, ende U niet en cost ver-

laeten op hetgeene van 't patria verhoopen, ende in Martius toecommende van hier gesonden can worden, souden niet ongeraeden vinden, dat van Japon derwaerts een voyagie gedaen worde. Derhalven sal U. E. hierop letten ende 't selvige destineeren; oock aen Specx alsulcken advyse geven, daermede de generaele Companie den besten dienst gedaen can worden.

Sandelhout en hebben voor dees tijt geen. Den vercoop van de olyphants-tanden sullen geerne hooren; vermits het ons aen gelt en sandelhout ontbroocken heeft hebben d'Engelsen een goede partye tanden aen de Chynesen verruyt tegen 65 realen 't picol, dat anders niet geschiet soude hebben. De bassen en koperwerck sijn na Amboyna gesonden; de bevindinge sal U. E. te sijnner tijt vernemen. Pampier en hebben hier geen. Wy conformeeren d'aenneminghe der persoonen door U. E. gedaen. Soo Willem Kunningen hem wilt bewillighen de Companie op den ontfanck van desen noch 5 jaeren te dienen, sal U. E. hem sulcx meriterende verbeteren tot de somma van 6 pond vlaems ter maent, gelijk door d'E. heer generael ende ons diverse ondercoopluyden op gelijke conditie verbeterd zijn. Behalven 2 ondercoopluyden die wy naer Firando gedestineert hebben, zijn met dit schip diverse assistenten gaende; U.E. eenige van doen hebbende mach hem versien, doch sonder Specx te seer t'ontblooten.

't Versoeck van d'Engelsen hebben verstaen; wat spel met haer alhier hebben gehad, sal U. E. van de medegaende vrinden wel vernemen.

Can U. E. vernemen dat de Portugysen met haer gewoonlijke craecke van Maccauw op Nangasacqui de negosie continueerende sijn, sal U. E. in alle manieren soo 't eenichsints mogelijk is dit schip *Enchuyssen* alsulcke informatie en ordre geven dat deselvighe craecke gerescontreert ende vermeerstert mach worden, even gelijk door toedoen van Sury by 't jacht den *Avolus* ontrent Grissi veroverd sijn alle de Portugeesen goederen, die met joncken in December passado van Malacca derwaerts waeren geseylt, doch 't capitaelken is niet veel importeerende, maer hopen dattet een goet begin sal sijn.

Aen de weduwe van Impon sijn door Sterck in Macasser voldoen de 6000 realen door Couteels van Amboyna op U. E. getrocken, ende daarvan ingehouden hetgeene Impon per reste van reeckeninghe 't comptoyr Patani schuldic was; dese weduwe door Sterck van den Patanischen orancay gesepareert weesende heeft haer by d'Engelsen begeben ende aengeslagen een Hester Jacxsen welcke te saemen den capiteyn Jardin alhier dadelijck t'onser spijtte met gewaepender handt, gesloote poort ende voor dach heeft doen trouwen, opdat van ons niet gesepareert en soude worden. Dies niettegenstaende soo hebben om redenen noch ruymmer toom gegeven ende aen de vrouwe laeten volgen alle hetgene syluyden in 't schip *Enckhuysen* hadden gescheept, sonder inne te houden het $\frac{1}{3}$ 't welke Impon per testament aen sijn kint ge-

maeckt heeft. Ick hebbe hetselvige doen eyschen maer alsnoch niet dan praetgiens en geen bescheyt connen becomen. Wy verstaen alsdat voorschreven weduwe van Eldert Eldertsen eenen bryeff van 1100 realen op U. E. is hebbende voor eenich geschut van Impon gecocht. Soo d'Engelsen off voorschreven Jacxsen (die wy verstaen over eenige daegen met de joncke door hun van Patana gebracht, derwaerts gaet om te procureren de naergelaeten restanten van Impon) deselve eysten, betaelse niet voor en aleer betoonen dat het $\frac{1}{3}$ 't kint van Impon competerende by ons gedeposeert sy, en sooder noch nyets van in Patana verleden is, sal U. E. voor het kint een ander derde part procureren. Het derde 't welck het kint alhier moet hebben, bedraecht 2119 $\frac{2}{3}$ realen, dat U. E. diene per advys. Met het schip *Enckhuysen* is per costi gaende eenen swart Laurens genaempt, dewelcke voorsz. Hester Jacxsen en weduwe van Impon pretenderen haeren slaeve te sijn, maer alsoo verstae denselven door Gerrart le Roy in Atchijn gecocht en door den admirael Warwijck by Impon bestelt en oock christen gemaect is, soo en hebbe hun denselven niet willen overleveren, maer op zijn versoeck per costi laeten gaen. Is hy slaeve, hout hem op reeckeninge der partye van 't kindt, oft de partye andersints becomende, soo laet eerst versoent zijn de actie welck tegen hem zijn hebbende; maer soo ditto persoon vry, oock christen ofte andersints de Companie aengaende is, hout hem met het sijnne onder u protectie, en laet in geenderley manieren toe dat hem eenichsints misschiede. Om finantie te soecken, alsoo geen gelt hebben, en 't gewas van peper dit jaer niet seer groot zal sijn, hebben wy goet gevonden met de joncke van Simsuan die over 10 daegen vertrecken sal na Jamby eenige personen met een cargasoen cleeden te senden, omme vergaderinge van een perthye peper te doen. Simsuan sent voor zijn hoeft alsulcken cargasoen, dat de joncke daervan geladen can worden, derhalven sal U. E. voorgemelde joncke van Siam herwaerts sendende Jamby laeten aendoen omme aldaer te laeden sooveel peper als mogelijk sal wesen, met ordre dat een goede perthye peper becomende naer Jacatra loopen en Bantam niet aen en doen. Soo wy verstaen sal dese joncke binnen de riviere niet connen laeden. Derhalven sullen soo na ankeren als mogelijk sal wesen, mits datelijck van haer arrivement aen den onsen ofte joncke van Simsuan in de rivire opwaerts wesende advise ghevende, opdat den peper in freette buyten geladen mach worden. Naer ons verclaert wordt soo sal 't daer aen geen peper gebreecken, doch U. E. sal per avontuyre beter geïnformeert wesen, en sich daernaer mogen reguleeren. Indien *Enckhuysen* sonder groot cargasoen herwaerts keert, en soude niet quaet sijn, dat hy voorsz. plaetse in 't herwaerts keeren mede sooveel naerderde als sonder peryckel geschieden can, ofte het soude connen becommen, want anders beduchten dat ons hier van alles gebreecken sal. Dit schip *Enckhuysen* hebben wy eenige daegen

opgehouden gehadt, alsoo geerne voor sijnne depesche van den heer generael advyse hadde gehadt op seeckere poincten zijn E. geschreven; derhalven sal U. E. soo langen vertreck niet qualijck nemen. Om dese redenen hebben wy 't expresselijck geordonneert dat Jhoor voorby souden loopen; gelegentheyte becomende mach U. E. dat comptoir van een cleyn capitaelken cleeden met een assistent en bootsman tot behulp van Gisbert Bali versien, advyseerende den coninck dat het schip by gevalle Jhoor voorby geseylt is, en vorder 't gene U. E. alsdan van d' E. heer generael verstaen mach hebben, alsoo twyffele off zijn E. dit jaer derwaerts sal connen gaen, gelijk de meeninge geweest is.

Aengaende de nieuwe tydinge en 't geen in dese contrey passeert, refereren ons aen 't gene in onsen aen Sr. Specx geschreven, daarvan nevens desen copie gaet, geadviseert hebben.

By desen gaet een brieff met 4 matte pacxkens ongenombreert, aen een seeckeren Chinees, die wy U. E. recommanderen te behandigen; soo denselven 20 off 30 realen van noode hadde, ende herrewaerts mette joncke ofte schip passagie versoect, sal U. E. hem voorschreven somma verschieten en passagie verleenen.

Hiermede, eersaeme, seer discrete Sr., zullen desen eyndigen. Godt geve U. E. nae hertelijcke groetenisse allesgoets. Actum in Bantam, ady 10^{en} Juny A^o 1615.

4. — JHOOR.

AEN ABRAHAM VAN DEN BROECK, PER 'T SCHIP *MIDDELBURCH*, 21 OCT. 1615¹⁾.

Na U. E. vertreck sijn alhier, Gode sy gelooft, uut de Molucques wel aengecomen d' E. heer gennerael Reynst met meest alle de schepen, doch uut het patria, van de Custe ende elders en hebben alsnoch niet vernomen. Derhalven, alsoo de schepen seer swack van volck sijn, ons gelt gebreeckt ende Anboyna ende Banda niet alleene tegen d' Engelsen als andre voor de Compagnie dienen te verseeckeren, maer Puloway vermeerstert moet worden, is d' E. heer gennerael genootsaect geworden sijn voorneemste desseyen voor dees tijt te schorten, doch willende evenwel niet naerlaten de vyanden met hulpe van de coningen van Atchijn ende Jhoor alle mogelijcken affbreuck te doen, is by Sijn E. ende den raet gearesteert, dat men per costly sal senden de schepen *Hollandia*, *Middelburch*, *Nieuw Zeelandia*, *Sonne*, *Mane* ende den *Aeolus* met een jacht, omme ter behoorlijcker plaetse waer te nemen ende te vermeersteren alle des vyants schepen, volck ende goederen, die soo van Maccauw als andre plaetsen sullen connen riscontreren.

¹⁾ Copieën van 21 Oct.—10 Dec. 1615: E 198.

Dese gaet per 't schip *Middelburch*, welck dienvolgende per costi wort gesonden. 't Schip de *Mane* is over 8 dagen van hier na Jaccatra om water en andersints vertrocken, vanwaer gelast is datelijcken na Jhoor te seylen, om aldaer by den anderen te versamelen. d'Andre schepen sullen over 2 a 3 dagen volgen, ende sullen daarmede gaen tot uuttvoeringe van 't desseyne d'E. heer admirael Verhagen ende den heer advocaet Dedel, welcke volcomen commissie sijn hebbende omme mette coningen te handelen ende in alle voorvallende saecken te disponeren, gelijk off d'E. heer gennerael aldaer in persoone waer, daerna U. E. hem reguleeren sal.

Deese schepen sijn gelast voor de rivier van Jhoor te ankeren ende aldaer de vloote met den heer admirael te vertoeven, doch wat ondertusschen op den vyant tot des Compagnies advantagie gedaen can werden, sal U. E. in 't werck doen stellen ende tot effect helpen brengen, houdende in goede hechtenisse ende bewaringe alle de Spangiaerden, Portugiesen, haer slaven ende adherenten met hare goederen, die van den vyant souden mogen becomeen, tot de comste van d'E. heer admirael. Dese schepen sijn oock gelast aen te halen ende binnen de riviere van Jhoor te brengen alle de joncken, wat natie dat het oock soude mogen wesen, die na Mallacca varende sullen connen becomeen. Wat onvrye goederen gevonden worden, sullen voor goede prinse gehouden ende pertinentelijcken geregistreert worden; ende belangende alle neutrale natie, deselvige sal U. E. binnen de riviere van Jhoor houden tot de comste van den heer admirael Verhagen, ende soo over de dispositie Sijn E. compste niet verwacht cost worden, sal U. E. verstaen dat de meyninge is, dat men hun binnen ditto riviere van Jhoor alsulcken handel sal laten doen als sonder prejudittie geschieden can. Derhalven sult in desen gevalle daerinne handelen als met den raet ende welgevalle van den coninck van Jhoor sult vinden te behooren.

Laet niet dese schepen te informeren van 't gunt tot des Compagnies welstant verstaen sult hebben ende sylieden ten dienste van de Compagnie dienen te weten. Den *Acolus* sijn met groote devotie verwachtende, omme te verstaen, wat in Mallacca, Jhoor ende Atchijn passeert, alsoock wat in Jamby gedaen sal wesen. Simsuan is over eenige dagen van den pangoran gerelascheert. U. E. sy veradverteert, dat eenich contant by den anderen van de cleden dient te versamelen ende in esse te houden tot verversinge voor de schepen, alsoo geen van allen niet een reael mede sullen brengen ende hier niet en is.

Al ist saecke al eenich gelt becomeen voor 't vertreck van 't schip *Rotterdam* ende geen peper van Jamby crygen, soo en weete niet, waarmede voorsz. schip affladen sullen.

Adi 21 October anno 1615, in Bantham.

5. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. ANDRIES SOURY, OPPERCOOPMAN, GAENDE VAN HIER NA
JAMBY MET HET JACHT DE *HALVE MAEN*, 28 OCT. 1615.

U. E. sal trachten met aller dilligentie tot Jambi te comen, latende onderweech goede achte ende pertinente notitie nemen, wat diepte ende ondiepte soo onderweech als in de riviere van Jamby gemoeten sal. In Jamby gecomen sijnde, sal U. E. den coninck wegen d'E. heer gennerael met eenige vereeringe begroeten, naerder ondersoeck doende, off het voor ons orber ende den coninck aengenacm zy, dat men aldaer een comptoir stabileere, ende na gelegentheyt van saecken sal U. E. daerop disponeeren, te weten, selfs blyven ende S^r. Abraham Stercque met alsulcke andre persoonen, als ondienstich soudon mogen wesen, herwarts senden, off datelijcken wederom comen ende S^r. Sterck aldaer laten, om 't cargasoen te verhandelen, hetwelcke aen U. E. stellende zijn. Ingevalle U. E. den *Aeolus* aldaer vont, sult denselven datelijcken na de vloote depescheren soo de peper, die voorhanden is, in de *Halve Maen* geladen can worden, maer soo de *Halve Maen* alles niet conde laden, sal U. E. den peper in den *Aeolus* doen schepen ende de *Halve Maen* na de vloote senden, advyseerende aen den heer admirael Verhagen ende van den Broeck tot Jhoor 't geene vereyscht mocht worden, mits ditto *Halve Maen* met sooveel volcx van den *Aeolus* versterckende als nodich wesen sal.

Voorder sult neerstelijcken ondersoecken, wat handel op dese geheele custe van Sumatra (soo 't eenichsints mogelijcken is ende den tijt sulcx lijdt) te doen is, gelijk mede alle gelegentheden ende streckinge van de custe, eylanden, droochte, diepte, alsoock aert van volck, ende in somma voor de Compagnie verkoosen ende 't quade geschout mach worden.

Soo U. E. genootsaecht wort eenige peper in joncken te schepen, en sentse niet na Bantam, maer na Jaccatra off Japara, nemende aldaer mede van Simsuans volck aen al 't geene U. E. becomen cont, opdat niet genootsaecht worden met den pangoran in questie te treden ende tol te betalen.

Weest op U. E. hoede, opdat ghylieden van geen Pallumbammers off andre in off buyten de reviere overvallen wort. Eenige Pallumbammers gemoetende, bejegent haer als vrientsoeckende lieden, ende laet niet onse gemeyne vyan den te vermeesteren, mits haer persoonen ende goederen in verseeckeringe houdende.

Actum in Bantam, adi 28^{en} October anno 1615 ¹⁾.

¹⁾ „Adi 28 October geschreven na Jhoor aen Abraham van den Broeck; adi 28 ditto geschreven na Jamby aen Abraham Stercque“.

6. — JAPARA.

AEN DEN HEER DOENSZEN, PER 'T SCHIP *HOORN*, 3 NOV. 1615.

Sedert ons jonckste hebben van U. E. ontfangen vijff missiven van den 20 ende 25 September, item 8, 18 ende 20 October met copyen van diverse resolutien aldaer genomen, welcker inhouden verstaen hebben, ende sal desen daerop dienen. Van de contante penningen in verscheyden partyen ontfangen, hebben U. E. gedebitteert ende daerentegen gecreditteert van de rijs in de schepen *Hollandia*, *Hoorn*, *Neptunes* ende de *Sterre* gescheept, alsmede van 24 realen aen seeckre Chinesen voor de gevangenen van Bali gedaen, gelijk oock van 20 realen door U. E. aen den Engelsman gedaen ende alhier ontfangen. 't Is wel, dat U. E. met 't comptoir Bantam alleen reeckeninge sal houden van al 't gene ontfangen ende uutleveren sal, doch sal dienen ons met alle gelegentheyt cotype van journael ende grootboek te senden. Aengaende de cleden ende contant, welck vereyschende zijt, tegenwoordelijcken hebben geen. Soo haest van de Custe cleden ende uut het patria gelt becomen, sullen U. E. versien, doch sijn neffens desen ordre gevende, dat van Jaccatra eenige chindes gesonden worden.

Desen gaet per 't schip *Hoorn*, welck expresselijck costi wort gesonden omme rijs te laden. Derhalven sal U. E. datelijcken in dit schip schepen sooveel rijs, als laden can, gelijk mede sooveel cocusoly als hebbende zijt, met eenige boontgens, adresseerende alles onder behoorlijcke cognossement aen den heer van de Waterfort, oppercoopman in Banda, warwarts U. E. het schip oock senden sal, latende 't selve de reede van Hitto op Amboyna aendoen. Soo haest *Cheydon*, de *Hoope* ende *Neptuynes* claer sullen wesen, welck niet lange aenloopen sal, sullen U. E. dese schepen mede toegesonden worden, omme innewaerts te seylen.

D'ernste recommandatie by U. E. met diverse missiven op 't stuck van Banda gedaen, hebbe gesien. 't Gebreck van gelt ende volck heeft d' E. heer gennerael ende raden de vorige resoluytie ende desseyndoen veranderen ende de tegenwoordige macht in tweek verdeylt, omme op d'een syde Banda te dwingen ende ten andren ontrent Malacca waer te nemen alle des vyants schepen, die in December toecomende van Maccau aldaer sullen ariveeren, gelijk mede wat van andre quartieren rescontreren connen, opdat de coningen van Atchijn ende Jhoor mede al treynerende in devotie souden houden. Tot uytvoeringe van dit exploit sijn gecommitteert de heeren admirael Verhagen ende advocaet Dedel, welcke na Malacca vertrokken sijn met de schepen *Hollandia*, *Nieuw Zeelandia*, *Middelburch*, *Zonne*, *Mane* ende *Cleen Euckhuysen*. Sy sullen aldaer tot halff Februarye vertoeven, alsdan 2 schepen (soo sulcx van de coningen vereyscht wort) in de straet laten ende met d'andre weder-

omme herwarts keeren, omme mede na Banda te gaen. D'Heere verleene hun goet geluck ende victorie over onse vyanden! D'andre schepen sullen in aller yle na Banda gaen, gelijk mede een na de Molucques, om de garnisoenen van d'onnodige plaetsen te lichten ende daerenboven sooveel soldaten uut d'andre garnisoenen, als eenichsints gemist connen worden, ende die na Banda te brengen.

D'E. heer gennerael sal hier eenige nieuwe schepen vertoeven, om daermede van gelijcken naer Banda te gaen ende de saecken aldaer uut te voeren. D'Engelsen hebben met een schaloupe alhier 7 Poulowayers van Banda gebracht. Sy hebben hier diverse jachten opgemaect, soodat voor seecker houde van Amboyna ende Banda geen affstant sullen doen soolange tegen hun geen geweld en gebruycken. U. E. is niet wel bedacht geweest, dat den Engelsman soo goet tractement aengedaen heeft, want ons te qualick loonen ende sulcx niet meriteren, gelijk U. E. wel bekend is. Ick hoope dat eerlange van haer molestie ontslagen sullen worden in manieren gelijk metten eersten hooren sal. S^r. Soury is met de *Halve Maen* na Jamby vertrocken. Den *Hasewint*, irreparabel sijnde, wort gesleten. Anders is hier niet gepasseert.

Aengaende hetgene metten Mattaran handelen sullen ende hoe men in Japara bouwen sal, dewyle tegenwoordelijcken niets connen doen, soud voor dees tijt d'ordre mede onnutt sijn, doch te syner tijt sal daerop wel rypelijcken gelet ende ordre gegeven worden.

In Bantham, adi 3 November anno 1615.

7. — AMBOYNA.

AEN DEN GOUVERNEUR BLOCK MARTSZEN, PER 'T SCHIP *HOORN*, 3 NOV. 1615.

Van den 16 Maert ende primo Juli hebben van U. E. 2 missiven ontfangen ende door mondelinge rapport van de vrienden verstaen, hoe groot dat d'audace van d'Engelsen tot onsen nadeele geweest is. Ick houde voor seecker, dat U. E. ende d'onsen in Amboyna ende Banda in geen ruste sullen laten voor en aleer geweldelijcken van daer geweert ende na hare daden gestraft worden, want hebben hier te dien fyne (soo wy achten) diverse jachten opgemaect, gelijk U. E. ende de vrienden per avontuyre niet dan al te vroech vernemen sullen. Ende, alsoo d'E. heer gennerael volcomen ordre is gevende hoe U. E. hem desen aengaende regulceeren sal, sullen wy niet breder sijn, maer verlangen d'executie ende uutcompste tot des Compagnies besten te hooren. Desen gaet per 't schip *Hoorn*, welck na Japara gedestineert is omme

rijs te laden, van daer na Banda te vertrecken ende Amboyna aen te doen. Derhalven sal U. E. gelieven 't selvige datelijcken voort te senden, 't en ware in Amboyna daermede iets groots verricht cost worden. Soo U. E. off Sr. Cotteels eenige rijs van noode hadde, connen de heeren daeruit een partye lossen. Den eysch, die U. E. van diverse nootlijkheden is doende, hebben wy gesien; te syner tijt sal van 't gene doenlijk is versien worden, maer U. E. sy veradverteert, dat weynich off geen gelt te verwachten heeft. Het is een jaer, dat hier sonder gelt geweest sijn ende qualick de cost connen becomeen. Wy sijn een groot stuck gelts ten achteren ende met de schepen, die in 't voorjaer 1614 uutgeseylt sijn, weynich gelt verwachtede, soodat sijn staende op hope, dat met een andre nieuwe vloote secours becomeen sullen, welck mede onseecker is. Derhalven mogen de heeren wel te rade houden, soo noch eenich contant hebbende sijn. Dit jaer sijn hier uut Engelant 8 seylen, soo schepen als jachten, geariveert ende uut ons patria niet meer dan een schip, *Enckhuysen* genaemt, sonder eenen reael mede te brengen. De heer admirael Verhagen is met de schepen *Hollandia*, *Nieuw Zeelandia*, *Middelburch*, *Zonne*, *Maene* ende jacht *Enckhuysen* na Mallacca geseylt, omme den vyant alle mogelycke affbreuck te doen ende des vyants schepen van Maccau waer te nemen. D'E. heer gennerael Reynst is hier een nieuw secours uut het vaderlant vertovende, omme mette selvige na Banda te gaen ende de Bandinesen te dwingen. D'Heere verleene tot alles sijn genadige segen. Hoe het doorgraven van de passe bevalt, sullen geerne hooren, gelijk mede in 't U. E. affayren toelaten ende ons de wete gegost wort, wat daer passeert.

In Bantham, adi 3 November, anno 1615.

8. — AMBOYNA.

AEN SR. COTTEELS, PER 'T SCHIP *HOORN*, 3 NOV. 1615.

U. l. missive van den 3 Juli met cotype van sijnne boecken hebben ontfangen ende de reeckeninge in conformite geslooten. Voor 184.308 fl nagelen in diverse schepen geschcept ende alhier wel aengecomen, hebben U. l. op nieuwe reeckeninge gecreditteert ende daerentegen oock gedebitteert van 2 kisten gelt uitte Molucques ontfangen. U. l. is geluckiger dan wy geweest, want hier in een jaer geen gelt hebben gehad, ende tegenwoordelijcken niet alleene sonder gelt, maer 20 a 30.000 realen ten achteren sijn. Hiertegen hebben met de schepen in 't voorjaer 1614 uutgeseylt niet meer dan 64.000 realen te verwachten. Soo met de twee jachten, die wy door d' Engelsen verstaen in De-

cember 1614 uut Hollant geseylt sijn, geen groot cappitael becomen, sullen overal noch meer gebreck hebben. Derhalven sy U. l. veradvertteert soo noch eenich contant heeft, dat hem niet geheel ontbloot, maer soo weynich uitgeeft als eenichsints mogelijcken is, want dit jaer weynich off geen gelt te verwachten heeft. Ick en soude niet ongeraden achten, soo den noot sulcx vereyscht, dat U. l. trachte, indien daartoe comen cont, eenige cleden prima contant te vercoopen, al waer 't, dat de hant vry wat sout moeten lichten; sal oock dienen in aller manieren sijn beste te doen, omme de nagelen met cleden ende coopmanschappen te becomen. Wy hebben oock verstaen de procedures van d' Engelsen. Het is seer goet, dat hare vermetelheyt op de hoochste graet gecomen is. Sy hebben hier diverse jachten ende schaloupen opgemaect, oock seven Bandinesen van Pouloway gebracht, soodat voor seecker houde wederomme na Amboyna ende Banda sullen gaen. Hoe is het mogelijck, dat van die quartieren affstant sullen doen ende ons in vrede laten voor en alear met geweld van daer geweert worden, want sy sijn op Loeha ende Combello na haren misdaet noch niet gestraft geworden ende laten hun voorstaen, dat tegen ons niet misdoen connen ende geen zee haer te hooch mach gaen. Ende, alsoo d' E. heer gennerael desen aengaende aen den gouverneur ordre is gevende, waernaer hem reguleeren sal, soo en sullen daervan niet breder sijn, U. l. recommanderende tot executie van de ordre ende des Compagnies welstant sijn beste te helpen doen, sonder imant aen te sien, want de nature selfs alle creaturen leert van hem te weeren 't geene haer schadelijcken is, ende oock een ider vry staet hemselven met alle middelen tegen alle offencie te diffenderen. De clachten, die U. l. over de cleden doet, hebbe gesien; sult ider na synen deucht moeten vercoopen. Ick hope dat door de heer de Hase op de Custe alsulcke ordre gestelt sal wesen, dat men niet lange met soo slechte cleden geplaecht, maer eens goet goet becomen sal. De goede ende nieuwe sorteringe, welck U. l. ontbiet, sullen wy te syner tijt vervorderen, maer alsoo op de Cust gants geen capitaelen is noch derwarts oock niet senden en connen, soude het wel lange connen aenloopen, eer iets becomt; derhalven sal hem daarna mogen reguleeren. En weest niet verwondert, dat het volck van de joncken betere sydewaren dan d' onsen een derde part beter coop op de merckt sijn vercoopende dan d' onse in facture gestelt sijn, want den tijt ende noot alsulcke lieden haere wetten sijn. Ick en achte niet, dat aldaer tot alsulcke pryse groot quantiteyt van haer becomen cont, doch sal U. l. verstaen, dat de goederen verleden jaer van hier gesonden tusschen d' Engelsen ende ons, om partye te becomen, opgejaecht sijn geweest ende om seecker redenen gecargeert sijn. Ende alsoo ons ende d' Engelsen dit jaer gelt gebroocken heeft, sijn de Chinesen hare ordinarie sydelaknen meest aen de hant gebleven, soodat mense alsnoch met contant meer dan 100 ten hondert beter coop dan

verleden jaer can becomen, ende het porceleyn noch veel min. Wy hebben dies niettegenstaende, omme de lieden niet geheel te bederven, eenige goederen in betalinge becomen ende een partye tot redelijcken pryse ende niet beneden de merct op schult aengenomen, invoegen dat andermael soude connen gebeuren, dat aldaer eenige zydewaren beter coop vercocht worde dan ons costen. Tot fournieringe van dagelicxe ongelden en montcosten sijn wy tegenwoordelijck mede vercoopende, gelijk de Chinesen gedaen hebben, 't gene voorhanden is, ende dat voor sooveel elck gelden mach, de cleden ontrent 100 ten hondert beter coop dan sy plegen te gelden, soodat op diergelijcke gevallen niet bouwen mogen. Ick gelove wel, dat U. l. eenige stucken fluweel, doch weynich, een derde corter gevonden heeft dan behooren te wesen. Eenige stucken hebben hier wel gesien gehadt ende om redenen aengenomen, maer sal wel letten dat diergelijcke niet gecocht en worde. 't Is waer, dat de Chinese waren verleden jaer slecht geweest sijn. Dit jaer hebben de Chinesen noch slechter damasten, fluweelen ende satynen gebracht, maer sijn daermede alsoo gevaren, dat het hun eenige jaren wel gedencken ende vooreerst diergelijcke niet meer brengen sullen; hebben oock wel eenich goet goet gebracht. Maer wat can men sonder gelt coopen?

D'aenplantinge van nagelen sal de Compagnie niet vorderlijck sijn. Het ware goet, dat mense verminderen cost; hebben gesien, dat een nieuwen prijs op de nagelen a 60 realen de bhaer van 550 fl gemaect is ende den vercoop der cleden 20 percento vermindert sijn. Godt geve, dat het verdrach lange mach dueren. Gelt ende middelen becomende, sullen U. l. versien van 't gene ontbiedende sijt. Soo hier metten eersten geen pampier van 't patria becomen, sal het schryven hiermede welhaest gedaen wesen. 't Is lange geleden, dat sonder Hollants pampier geweest sijn, ende tegenwoordelijcken connen geen meer Chinees pampier om gelt becomen. Desen gact per 't schip *Hoorn*, hetwelcke geordonneert is met het ingeladen cargasoen na Banda te gaen.

Soo U. l. aldaer eenige rijs van node heeft ende met goede avance vertieren cont, mach datelijcken daeruut ontrent 100 coyang lichten ende 't schip alsdan voort laten varen, 't en ware den gouverneur 't selvige ten welstant van de Compagnie tegen d' Engelsen off andre van noode hadde.

Naer desen sal Amboyna door eenige andre schepen mede aengedaen worden, waermede U. l. alsdan by voorder advijs 't noodige becomen sal, doch en sal dit jaer geen cleden noch sydewaren te verwachten hebben.

Pieter van den Broeck is met het jacht *Nassouw* na Arabia en Suratte gevaren, Andries Soury met de *Halve Maen* na Jambi, ende d'admiraal Verhagen met de schepen *Nieuw Zeelandia*, *Middelburch*, *Hollandia*, *Zonne*, *Maen* ende de chaloup *Cleyn Enckhuysen* na Jhoor, om den vyant daerontrent waer te nemen. Godt geve (tot profijt der gennerale Compagnie) wat goets mogen

uutrichten. Sr. Brouwer is op 27^{en} passato van hier na de straet van Sonda ver-
trocken, om met den *Groenen Leeuw* nae 't patria te gaen. Wensche hun be-
houden reyse. 't Gene hier voorders passeert, verneemt U. I. per brenger deses.
In Bantam, adi 3 November anno 1615.

9. — BANDA.

AEN DEN GOUVERNEUR VAN DE ZANDE, PER 'T SCHIP *HOORN*, 3 NOV. 1615.

U. E. missive van den 15 Juli hebben ontfangen ende door de vrienden
verstaen het ongeluckich succes van de tocht op Puloway gedaen. De Heere
verleene op een ander beter uitcompste! D' admirael is met ses schepen na
Mallacca gevaren omme den vyant alle mogelijcke affbreuck te doen, ende
d' E. heer gennerael is van meninge met alle de resterende macht die by den
anderen sullen connen brengen ende wat noch uut het patria soude mogen
ariveeren na Banda te gaen, omme Puloway andermael aen te tasten ende de
Bandinesen met Godes hulpe te dwingen. D' Engelsen hebben hier seven Pu-
lowayers gebracht ende sijn van meninge soo het schijnt alsnoch van Amboyna
noch Banda niet te desisteren. Derhalven worden U. E. de schepen *Hoorn*,
Neptuncs ende de *Hope* vooruutgesonden ende van d' E. heer gennerael ge-
ordonneert d' Engelsen geen acces toe te laten, maer met macht van daer te
weeren. Ick recommandere U. E. 't selvige, advyseerende het succes. De goe-
deren in de joncke van Grissi veroveret, sal de Compagnie niet qualick comen.
Maer hetgenc uut de andre joncken van Bantam ende Japara gelicht ende tot
betalinge op ons getrocken is en heeft ons niet alleene seer beswaert, maer
de gennerale Compagnie meer dan 100 ten hondert geschadet, want de foeli
in Banda a 100 realen de bhaer aengenomen is, ende hier als in Grissi hebben-
se voor 60 realen de bhaer connen becomen. Daerenboven sijn in soo soberen
staet, dat gelt op intrest a 5 percento ter maent hebben moeten lichten ende
genoch te doen gehadt eer iets costen becomen, om Japara met een weynich
te versien. Tot incoop van rijs derhalven sullen de heeren gelieven dierge-
lijcke vercoopen voor geen advantagie maer groot nadeel te rekenen, op
een ander tijt naerlaten ende ons daermede niet meer te belasten. Den Japarse
schipper is na veel moeyten voldaan, maer den schipper van Bantam, die ons
gestadelijck molesterende is, en hebben alsnoch niet met allen connen doen.

U. E. sy mede veradvertert soo weynich contant uut te geven, als eenich-
sints mogelijk is, gebruyckende rijs, cleden, zydewaren ende andersints in
plaets van gelt, want wy sijn hier ontrent 20 a 30.000 realen ten achteren, ende
alle de comptoiren van Indien sijn geheel gedisprovideert. Hiertegen hebben

met d' eerste schepen niet meer dan 64.000 realen te verwachten. U. E. can daeraen affmeten wat gelt te verwachten heeft. Den eysch, die U. E. van diverse nootlijkheden is doende, hebben gesien. Wy senden mits desen een partye houtwerck tot een huys, een goede partye rijs, zydewaren ende andersints, gelijk U. E. can sien per facture aen S^r. Waterfort gesonden. 't Geen voordor ontbreect, sullen de vrienden met andre te verwachten hebben.

In Bantam, den 3^{en} November anno 1615.

10. — BANDA.

AEN WATERFORT, PER 'T SCHIP *HOORN*, 3 NOV. 1615.

Wy hebben U. l. missive van den 15^{en} Juli wel ontfangen ende 't comptoir Banda gedebiteert voor 't gene uut het cargasoen na de Molucques gedestineert gelicht is, gelijk mede van de goederen uut een Grissix joncke ende op Puloway veroverd, alsoock 't gene uut de joncken van Bantham ende Japara gelicht ende op ons getrocken is, ende daerentegen wederomme gecrediteert van de foelie ende nooten in 't schip *Rotterdam* gescheept, item voor de rijs ende sagu na de Molucques gesonden ende van 't gene aen diverse schepen gedaen is. U. l. sal verstaen, dat wy hiermede niet alleene seer beswaert sijn geworden, maer de Compagnie is grooten nadeel ende ondiens gedaen, want den rijs ende sagu sijn in Banda tot hoogen prysen met contant gelt gecocht ende onder de hant gants bedurven, daer men nochtans in de eylanden ontrent de Molucques sagu genoch tegen cleden met groote advantage becomen can; ende de vreemde negotianten, die de Compagnie soo schadelijck in Banda sijn, heeft men daermede selfs gevoet. De foeli is in Banda a 100 realen de bhaer aengenomen ende hier als tot Grissi hebbense om 60 realen connen coopen. Den schipper van Japara is na veel moeyten betaelt, maer den andren van Bantam, die ons niet ongemollesteert en laet, hebben gants niet connen geven. Derhalven sullen de vrienden diergelijcke coopen gelieven na te laten ende ons met alsulcke trecken niet meer belasten, alsoo het hier quaet genoch hebben. Om Japara een weynich te versien tot incoop van rijs, hebben genoch te doen gehad, ecr een weynich gelt met 5 percento intrest ter maent becomen condon. Wy sijn 20 a 30.000 realen ten achteren. De Custe ende alle de comptoiren van Indien sijn van contant gants ontbloot, ende en hebben niet meer dan 64.000 realen te verwachten met de schepen, die in 't voorjaer 1614 uut Nederlant gescyld sijn, daarvan alsnoch geen tydinge hebben. Derhalven spaert U contant ende geeft daarvan soo weynich uut als eenichsints mogelijcken is, opdat het U. l. niet en ontbrecke. De betalinge der soldaten,

gelijck mede de portie, die 't volck van de veroverde goederen is comende, dient sooveel eenichsints mogelijk is met zydewaren, cleden, rijs ende andersints voldaan te worden.

Per 't schip *Hoorn*, daermede desen gaet, senden een partye hout tot een huys, een partye sydewaren ende andersints; sult alles wel geconditioneert ontfangen ende ons conforme medegaende facture daervooren creditteren. In Japara sal dit schip met rijs geladen worden. Hiervan sal partye in Amboyna ende partye door U. I. gelost worden; hetgeene voorder ontbreeckt, sijn wy neffens U. I. met groote devotie van 't patria ende de Custe verwachtende. Soo haest iets becomen, sullen U. I. neffens andre versien ende elck sijn provisie onder behoorlijke cognossement verdeylen. U. I. ballance hebbe ontfangen, maer en sijn daermede gants niet gedient. 't Is een al te blauwen excus, dat U. I. pampier ontbroocken soud hebben, omme sijnne boecken te mogen copieren. Tegenwoordelijck en hebben geen pampier om iets te connen senden, nochtans dienen de boecken toecomende jaer in alle manieren te hebben. Derhalven laet niet naer deselve te senden, soo 't eenichsints mogelijcken is. Pampier becomende sal U. E. medegedeylt worden.

In Bantham, adi 3 November anno 1615.

11. — MOLUCQUES.

AEN DEN GOUVERNEUR REAEL, PER 'T SCHIP *CHEYLON*, 9 NOV. 1615.

U.E. missiven van den 6 Maert ende 25 Juli hebbe ontfangen ende d'inhout wel verstaen. Maer dewyle by my selffs met gewichtiger saecken genoch te doene vinde, en sal ick niet disputeeren off de sentensie tot Jaccatra tegen seeckre U. E. acten gestreecken recht oft ongefondeert sy, want de waerheyt, als d'olye, niet onderblyven can, ende den tijt wel verclaren sal, welck recht is. Ick hebbe U. E. niet vermaent hem te wapenen in saecken, daerover alreede veroordeelt was, maer die hier vliegende waren ende van den ract niet getouscheert sijn, welcken sin, na het schijnt, niet verstaen en heeft. Derhalven neme sijn admiratie ende exclamatie ten goeden ende sal 't daerby laten.

Het attent door U. E. na de Manilhas gedaen, hebbe gesien ende in Januario passato alhier van de Chinesen verstaen. Sy seyden my, dat soo haest U. E. met de vloote tot Otton ariveerden, vandaer een fregat met advyse na Manilha gesonden worden, ende van Manilla na Maccau, ende van Maccau door geheel China, waerover de joncken, die het na Manilla gemunt hadden, al t'samen haer reyse schorten ende de goederen van eenige, die al seyltreet waren, deden lossen. De veroveringe van Siau ende 't geene tot des vyants

nadeel op Otton vernielt is, hebbe geerne gehoort, doch hope, dat het garnisoen van Siau over lange gelicht wesen sal, want de Compagnie (soo ick versta) geen voordeel off groot nadeel geschieden soude. Wy breyden ons te seere uut. De lasten vallen te swaer ende wy en sijn niet dan te swacker. Derhalven is by d'E. heer gennerael ende raden gearesteert, omme onse macht inne te trecken, dat men de garnisoenen van Saboa ende Gammecanorre sal lichten, op Batsjan niet meer dan 25 mannen ende geen dubbelde officieren houden, gelijk mede, dat U. E. uut alle d'andre garnisoenen sooveel soldaten sal lichten als eenichsints mogelijk is, omme alles na Banda te brengen ende de Bandinesen te dwingen. Met dese ordre wort dit schip expresselijck per costi affgeveerdicht, opdat tydelijck in Banda een goet secours, soo tegen d'Engelsen als Bandinesen, becomen souden. U. E. gelieve 't selvige datelijck in 't werck te stellen, opdat d'Engelsen, die met vier schepen derwarts driegen te gaen, ons geen voordeel aff en sien, want de nieuwe schepen niet voort en comen ende niet dan *Hoorn* ende de *Hope* na Banda connen senden.

In dit schip hebben wy doen schepen een goede partye plancken, swalpen, arack ende andre cleenicheden, als per facture aen den directeur gesonden. Ende, alsoo wy achten de vrienden van zydewaren dit jaer wel versien sijn, en sullen van hier weynich off geene te verwachten hebben. U. E. sy veradverteert, dat hier dit geheele jaer sonder gelt hebben geseten. Wy sijn tegenwoordelijck ontrent 20 a 30.000 realen ten achteren ende hebben met de schepen in 't voorjaer 1614 uut het patria geseylt niet meer dan 64.000 realen te verwachten. De Custe ende alle de comptoiren van geheel Indien sijn gants gedisprovideert. U. E. can hieraen affmeten, wat contanten te verwachten heeft. Derhalven sullen de heeren wel doen ende haer contanten, die noch hebbende sijn, oversparen ende soo lange doen strecken, als eenichsints mogelijk is, opdatse aldaer niet en ontbreecken. Tot den inkoop van rijs voorforten en schepen hebben genoch te doen gehad eer met intrest van 5 percento ter maent een weynich gelt hebben connen becomen. Het sal de generale Compagnie verde buyten haer gissinge gaen. Sy meenen groot gelt in Indien te hebben ende daervooren een rijcken retour te becomen, ende het is in de Molucques *alla royale* (soo de lieden seggen) aen soldie, fortificatie, soo noodige als onnutte, ende superflua montcosten ende oncosten liberalijcken gependcert. Westerwolt heeft ons gesonden een extract van ongelden, die in 19 maenden in de Molucques gedaen sijn, beloopende over de f 400.000, welck de helft meer is dan by tyde van de Hase bedroegen. Dat de maentlijcke soldie noch eens sooveel bedragen, wijst hemselves, dat de garnisoenen dies te stercker sijn. Maer hoe off de helft meer bedragen, can ick niet begrypen. De dispence van dese weynige penningen is noch weynich ten aensiene van de geheele macht der Compagnie, die nu eenige jaren achter den andren in

de Molucques met fortificeeren geconsumeert is, in plaetse dat eenige advantage op den vyant ende de negotie behoerlijcken dryven souden, ende noch en is het op Maleye alleen niet gedaen. Sullen de fortificatie van Tacomi, op Mackjan ende Mothir mede na advenant soo costelijck vallen, ick en weet niet, hoe het de Compagnie suportereen sal. Derhalven, wil U. E. wel doen, sal dienen alsulcke ordre te stellen, dat de lasten van de Molucques grootelicx gelicht worden, want de Compagnie alsulcke niet dragen can, off daer mosten andre voordeelen tegencomen. Maer het is, Godt beter 't, recht contrarie. De Chinesen, Javanen ende Maleyen gaen daerenboven met de weynige proffytten door, die men van de consomptie onser goederen verhoopt hadden te trecken. Voorwaer (onder correctie geseyt) U. E. hadde behoort alle dese quade inbreucken met eersten promptelijcken met alle middelen geweert te hebben. Is het niet een verdriet, dat door de Chinesen ende ondercruypende handelaers meest alle de contanten door de vloote van Blockmartszen in de Molucques gebracht van daer gevoert sijn ende wy hier sullen gebreck moeten lyden? Ick hebbe wel verstaen, hoe de heeren voor hebben geen contanten meer te gebruycken, maer met cleeden ende waren betalinge te doen, omme de handelaers daermede uut de Molucques te verdryven. De noot achte ick dat hiertoe een goede hulpe en dwange wesen sal, gelijk in Solor, daer de betalinge met parangs sijn doende. Evenwel sal U. E. (soo de joncken daermede uut de Molucques geweert worden, gelijk niet te twijffelen is, geschieden sal als hun de nagelen mede onthouden worden) daerdoor groote eere begaen. De joncken moeten uut de Molucques, hetsy met dese practica off geweld, want anders aldaer niet bestaen connen. Derhalven, soo het met sachte remedie niet geschieden can, moeten nootlijck vehementie gebruycken, gelijk U. E. beter dan my bekend is.

Nu de schepen van 't patria tardeeren, bevinden wy hoe groote inconvenient onderworpen sijn, ter oorsaecke U. E. de schepen soo seere van speck, vlees, oly ende wijn ontbloot heeft. Al ware het, dat d'occasie presenteerde ende den tijt vereyschte, om ivers een vloote te senden, gelijk mede dat cargasoen hadden, omme een goede vloote nae 't patria te depescheren, soo soude d'een off d'ander by gebreck van vivres naergelaten moeten worden. Derhalven gelieve U. E. in de lichtinge van scheepsprovisie mate te houden.

By gebreck van volck, gelt ende provisie als ondercruypinge van d'Engelsen, is d'E. heer gennerael ende raet genootsacckt geworden het arest, verleden jaer genomen, te veranderen. Nochtans sijn d'E. heeren admirael Verhagen, Jasper Janszen ende Dedel na Mallacca gevaren met de schepen *Hollandia*, *Nieuw Zelandia*, *Middelburch*, *Zonne*, *Mane*, d'*Acolus* ende *Nep-tunes*, omme den vyant sooveel affbreuck te doen, als eenichsints mogelijcken is, ende haer schepen van Maccau comende waer te nemen, ende sullen daer-

omme vertoeven tot ontrent halff February, als wanneer mede na Banda sullen gaen. D'Engelsen laten verluynen, dat derwerts met 4 schepen sullen gaen ende hebben seven Bandinesen van Puloway alhier gebracht, ende dewyle (soo ons dunckt) ordre ende reden genoch hebben, is geresolveert ende dienvolgende van d'E. heer gennerael geordonneert dat men hun in Amboyna noch Banda geen acces geven maer met geweld van daer verdryven sal. Tegenwoordelijck connen derwarts geen andre schepen senden dan *Hoorn* ende de *Hoope* met twee schaloupen, alsoo de vloote met het volck van de schepen *Amsterdam* ende *Mauritius* gemant sijn ende deese dieshalven niet gebruyckt connen worden. Den *Hasewint*, irreparabel sijnde, wort gesleeten. Derhalven, in 't mogelijck is, dient U. E. tot d'executie behoorlijcke middelen te fournieren. Den *Groenen Leeuw* is als jacht d'advyse primo deses uut de straet Sonda nae 't patria vertrocken. 't Jacht *Nassouw* is na Arabia ende Suratte gesonden, de *Halve Maen* na Jamby om nieuwe peper ende finantie te soecken. Na Japan is het schip *Enckhuysen* gevaren, welck in December toecomende alhier weder verwachten. Dit schip is in Mayo 1614 uut het patria geseylt ende in Martius passato alhier geariveert. Van de vloote, alsdoen uutgelopen, hebben noch geen tydinge. By dese gaet copie van missive ende seeckre pampieren per ditto schip van de heeren mayores ontfangen, daeraen ons de tydinge aengaende refererende sijn. Dit jaer sijn 8 Engelse schepen uut Engeland in Indien geariveert. Door de 2 jonckste, welck in December 1614 uut Engeland geseylt sijn, hebben wy verstaen, dat aen de Cabo twee jachten, den *Witten* ende *Swarten Beer* genaemt, die mede in December uut Hollant sijn gelooopen, gerescontreert hadden. Sy seggen, datse 20 dagen voor hun van de Cabo herwarts aen vertrocken waren. Het is drie maenden geleden, dat hier dese Engelsen ariveerden, ende van ditto jachten hebben noch geen tydinge. D'Engelsen rapporteeren mede, dat geheel Europa door seer gearmeert worde ende dat de treves door de Spangiaerden genochsaem gebroocken was, alsoo Spinola met 90.000 man op den rijcxbodem was, Wesel ingenomen hadde ende sterck fortificeerde. Sijn Excellentie hadde 40.000 man op de beenen, den coninck van Engeland 60.000. De paus, keyser, coninck van Spangien ende consoorten armeerden soo sterck, als doen conden. In Vranckrijk waren de princen van den bloede uut het hoff van coninginne regente Maria gescheyden, soodat alles in roeren was. Mettertijt sullen beter bescheet vernemen.

Alsoo de heeren mayores geresolveert hebben soo groote provisie voor de forten niet te senden, als voor desen gedaen hebben, ende dat recht op dese coniunctie, nu alle de vivres ende contanten alhier geconsumeert sijn, is te beduchten naer desen in groot gebreck geraecken sullen, tensy dat anders resolveeren. Ende omme dese inconvenienten, sooveele cenichsints moge-

lijcken is, voor te comen, hebben wy na Japon geordonneert, dat van daer een seeckre groote joncke, voor desen door Brouwer gecocht, met allerley nootlijckheden volladen na de Molucques, Amboyna ende Banda souden senden. Hiertoe is derwarts expresselijck volck gegaen, ende conde wel gebeuren, dat in Jannuario off Februario toecomende by U. E. ariveerde. Derhalven sal gelieven daerop te doen letten, opdat de galleyen daermede niet door en gaen. Sy sal tamelijck met geschut, volck ende wapenen gemant wesen. Na Pattane hebben mede ordre gegeven, dat allerley provisie souden senden, maer duchte van daer weynich off niet becomen sullen.

Van Jhoor hebben tydinge, hoe desen coninck voor d'Atchijnder vluchtende is ende sijn lant verlaten heeft. Hy eyscht 200 R gout ende 20 stucx geschutt, omme d' E. heer gennerael toe te staen 't geene hy begeert. Item dat in Juny passato 5 Portugiese schepen na Manilha sijn geseylt ende 4 na Maccau. Tegenwoordelijck sijn voor Mallacca noch 6 groote schepen hebbende, die ick hope d'onsen wel vinden sullen. Van dese 6 sijnder 4 op wech geweest om mede na Manilha en Moluco te gaen, maer van de Javaense joncken verstaende datter een machtige vloote van ons op handen was, sijnse weder voor Mallacca gekeert. Van Goa waren noch 2 andre schepen verwachtende, soodat het schijnt haer macht versamelende sijn. Van de Custe en hebben alsnoch geen tydinge.

Van China sijn hier dit jaer vijff Chinese joncken met een goet cargasoen geweest. Hadden wy gelt gehad, den Chinesen handel ware toecomende jaer in volcomen fleur geraeckt. Maer alsoo de Chinesen haer meeste goet niet en hebben connen venten voor 't geene in China costen, is den handel weder verloopende. Ick hadde op goede hoope, omme d' Engelsen te prevenieren, een voorcoop van alle de rouwe zyde gedaen, maer alsoo ons 't beste gebrack, soude U. E. niet geloven hoe wy gevaren sijn, want den pangoran alsnoch mede op den hals sijn hebbende per reste van den tol van den peper verleden jaer gescheept ende door manckement van gelt niet betaelt.

Van de Molucques hadde ick gemeent op mijn schryven eenich secours te becomen, maer is ons gelijk van alle d' andre plaetsen mede gemist, soodat genoch te doen hebben gehad omme de cost te crygen ende 't noodige aen alle de behoeftege schepen te fournieren. 't Is Godt loff tot noch toe geret. De schepen sijn alle heerlijck geprepareert ende al vertrocken. Hadde de *Zonne* noch ses maenden gevaren, hy soude ontwijffelijcken gesoncken hebben, off irreparabel geweest sijn.

D' E. heer gennerael is hier met groote devotie eenich nieuw secours verwachtende, omme daermede datelijck na Banda te gaen ende de saecken aldaer met de hulpe van 't secours, dat U. E. herwarts senden sal, op nieuws te hervatten. By dese gaet een verhael van 't gene 't schip *Enckhuysen* in Mac-

cassar bejegt is. D' Engelsen sijn oorsaek van d' eerste questie. Sy sijn door d' onsen gesalveert ende hier gebracht, daernaer hebben weder volck in Macassar geleyt, haer baene soo schoon gemaectt ende ons soo vuyle, als eenichsints mogelijcken is geweest; ende, omme haer woorden metter daet te bevestigen, sijn tot Jaccatra (daer nu mede een huys timmeren) trachtende van den coninck te lichten de 2 gevangene Maccassaren door ons den coninck gedaen op belofte, dat haer t' onsen vereysche weder leveren soude. Sy en hebbense noch niet gecregen, maer sooveele gedaen, dat den coninck dese gevangenen aen ons niet weder leveren wilt, ende sylieden seggen liever te willen sterven dan met ons na Maccassar keeren.

Tegenwoordelijck wort het schip *Rotterdam* verdubbelt. Wy hebben tot de ladinge een partye rijcke goederen by den anderen, als nagelen, noten, foelie, benguyn ende goede partye rouwe syde, sydelakenen ende andersints. Maer van waer de volle off compleete ladinge becomen sullen, en wete als noch niet. D' Engelsen, meene ick, sullen oock genoch te doen hebben om een schip te laden, want dit jaer alhier seer weynich peper gepluckt wort, sijnde meest alle door de groote droochte te niet gegaen.

Den directeur Westerwolt ende Waterfort, oppercoopman in Banda, advyseeren hunne boecken by gebreck van pampier niet gesonden te hebben. Wy en connen alsnoch geen pampier senden, want hebbe geene. Nochtans is hoochnoodich, dat ons toecomende jaer haere boecken gesonden worden, alsoo ons met de ballance niet behelpen connen. Derhalven recommandeere U. E. andermael sooveele te doen, datse niet langer achter en blyven. Stael, verstaen wy, heeft U. E. van den heer gennerael becomen. Crissen sullen met d' eerste gelegentheyte eenige senden.

Adi 9 November anno 1615, in Bantam.

12. — MOLUCQUES,

AEN DEN DIRECTEUR WESTERWOLT, PER 'T SCHIP *CHEYLON*, 9 NOV. 1615.

Wy hebben van U. E. diverse missiven ontfangen, namentlijck van dato den 6 ende 7 Maert, 14 ende 15 Juni, 12, 24 ende 25 Juli, alle welcker inhouden wel verstaen hebben. 't Is goet, dat U. E. ons van sijn uitgift gedebitteert ende van alle ontfangen cargasoenen gecreditteert heeft. Wy sullen de bevindinge gerne hooren, opdat ons daernaer mogen reguleeren. Van de balatins weeten niet anders te seggen, dan dat ons ider in facture van de Custe voor 80 patcheri gereeckent wort, ende sullen vernemen wie sich soo grootelick verabuseert heeft. Tot noch toe en hebben van de Custe geen tydinge, in

voegen dat van de begeerde sorteringe cleeden niet anders gesonden can worden, dan 't geene U. E. van Jaccatra met *Cheydon*, brenger van deses, geworden sal. In dit schip sijn van hier gescheept een goede partyc swalpen, plancken, arack, rottang ende diverse cleenicheden, daervooren ons conforme de facture creditteren sult. Sydewaren sullen dit jaer weynich off geene senden, dewyle achten de Molucques noch wel versien is, soo met het cargasoen verleden jaer van hier gesonden, als hetgeene uutte Chinese joncke gecocht is. Voor 't cargasoen, de nagelen ende lakenen herwarts gescheept, hebben U. E. gecrediteert. De rouwe syde, die ons gesonden hebt, en deucht gants niet. Diergelijke wort generalijck voor 60 a 70 realen 't picol vercocht, maer sy en is voor 't patria bykans geen gelt waerdich. Weest derhalven verdacht alsulcke niet meer te coopen.

U. E. heeft seer wel gedaen conforme onse ordre 2 kisten gelt na Amboyna gesonden te hebben, want souden anders mede geseten hebben in alsulcken miserie, als wy hier sijn. Het ware goet geweest, dat ons conforme mijn advys mede wat gesecondeert hadden. Heeft U. E. noch eenige contanten, gelijk ick achte, verspaert deselve ende doetse soo lange strecken, als mogelijk is, want vooreerst weynich off niet van hier te verwachten heeft, alsoo met de schepen, in 't voorjaer 1614 uut het patria geseylt, niet meer dan 64.000 realen te verwachten hebben. Hiertegen sijn alle de comptoiren van geheel Indien gants gedisprovideert, ende wy ontrent 20 a 30.000 realen ten achteren. De reste isser van noode, omme *Rotterdam* alleen nae 't patria te depescheren. Omme de cost te crygen, hebben wy van de soldaten, die uutte Molucques ende Banda sijn gecomen, gelt moeten leenen. Tot inkoop van rijs hebben veele te doen gehad, eer voor Japara eenich gelt op intrest van 5 persento ter maent becomen conden. De 400 realen, door U. E. derwarts gesonden, sijn wel te passe gecomen om rijs voor provisie der schepen te coopen. Derhalven sal U. E. de soldaten met cleden, zydewaren, rijs ende andersints moeten betalen, gelijk een tijt lanck op Solor met parangs gedaen is ende noch gedaen wort. En geeft tot fortificatie noch ongelden mede geen gelt uut, soo het eenichsints verby cont, opdat aldaer, gelijk wy hier, mede niet verlegen wort.

Het groot gewas van nagelen, dunckt my, is van jaer tot jaer vertreckende. - Soo het dit jaer geluckt, dient U. E. alle mogelijcke vlijt aen te wenden, om alles op uuttaende schulden tegens cleden, zydewaren ende wat andersints hebbende is inne te crygen, sonder eenich contant om nagelen uut te geven. 't Is beter, dat se niet gepluckt en worden ofte, gepluckt sijnde, vergaen, dan dat daervoor in desen stant gelt uitgeven soudet, doch ontsiet U niet, als het anders niet wesen mach off den noot sulcx vereyscht (om d' incompste van de nagelen te faciliteren, de goederen te vertieren ende 't gelt te besparen) de

hant met u cargasoen off goederen te lichten. Soo d' Engelsen in de Molucques, Amboyna off Banda weder compareren, gelijk het schijnt te doen voorhebben, wort van d' E. heer gennerael geordonneert, dat men aldaer niet langer gelt, claddinge noch insinuatie tegen hun gebruycken, maer haer geen acces toelaten ende met geweld van daer verdryven sal. Can de compste ende handelinghe der joncken uut de Molucques niet geweert worden met de soete middelen, die den heer gouverneur voor heeft (volgens den noot daerdoor oock gedrongen wort) tegens hun te gebruycken, soo recommandeere by Sijn E. te vervorderen, dat autoriteyt ende macht daertoe gebruyckt worde. Vrientschap moet men in alle manieren met de Tarnatanen onderhouden, maer haer te ontsien ende al toe te staen wat begeeren, gelijk de lieden seggen dat in veelen gedaen wort, past haer slaven beter dan ons.

Hebbe gesien, hoe in 19 maenden meer dan *f*400.000 gegasteert sijn. By tyde van de Hase sijn in 17 maenden ontrent *f*200.000 geconsumeert, welck ontrent de helft min is. Ick en weet niet, hoe U. E. ende alle de andere heeren elck sijn portie verantwoordten sullen. Men sal seggen, de garnisoenen sijn soo veel stercker; sulcx considereren seer wel, maer connen niet begrypen, waertoe superflua gebouwen, hoe de fortificatie ende de taffelcosten de helft meer bedragen dan sy plegen te doen, veel min, waerdoor de schenckagie sooveele te hooger loopt. Tot verantwoordinge weeten wy wel, dat hiertegen geen redenen, excusen ende verbloeminghe gebreecken sal, maer wenste wel en sal oock veel beter wesen, dat by de vrienden alle dispence voortaan tot redelijcken mate vermindert ende besnoeyt worde. 't Is, ende sal altoos seecker blyven, wat redenen tot verantwoordinge oock voortgebracht worden, dat niet alleene een groot deel van des Compagnies capitael, maer oock haer geweldige ende heerlijcke macht (daermede op een ander veele hadde connen gedaen worden) eenige jaren achter den andren in de Molucques geconsumeert sijn, ende dat soo aen onnutte ende onnodige wercken, superflua dispence, als met noodige ende behoerlijcke. Van 't gene van Japara ontfangen, sal noch ons creditteren. Want van al 't gene U. E. ontfangt, off versent, non opstant met andre comptoïren reeckeninge is houdende, wort de reeckeninge van Maleyo specialijcken gedebitteert ende gecreditteert, alsoo dat uut U. E. boecken geen slot van reeckeninge, die met andren hout, voort en dragen; ja van 't gene met elcken schip gedaen wort, sijn hier met elck besonder reeckeninge houdende, omme te mogen sien, wat onkosten ider in 't lant doet. Derhalven en connen ons gants niet behelpen met de ballance ons toegesonden. Daeromme sal U. E. sijnne boecken toecomende jaer wederomme sluyten ende niet naerlaten ons daervan cotype te senden, opdat alles d' accord ende wel mach gaen.

't Is wel, dat U. E. de gennerale reeckeninge der Compagnie voor de 3

packen van Merecomaldi creditteere, mits dat ons besondere notitie geve, wat daarvan compt, opdat ons daarna mogen reguleeren. Van de 70 leggers met *Cheyron* gesonden en hebben geen 20 goede gecregen. Neempt achttinge, dat de leggers aldaer beter onderhouden en versocht worden, want de meeste part niet alleene vergaen is, eer se hier comen, maer als al ten besten versien sijn, soo is den meesten arack bykans daeruit leckende. Pampier, pen ende stoff tot inckt becomende, sullen de vrienden versien worden. Het schryven, geen pampier becomende, sal hiermede haest endigen.

Wy verstaen, dat aldaer eenige cammelotten ende fijn Camerixx doeck sijn hebbende; sult wel doen ende versenden 't selvige metten eersten herwart aen. Heeft U. E. eenige cleden off andersints, daer gants geen wech mede en weet, nagelen noch gelt voor becomen can, sentse na Amboyna, Banda off herwarts, daer verstaen can, best vertiert connen worden, opdat in hunselven niet en vergaen. Amboyna is van Gouseratse cleeden niet versien. Derhalven can U. E. eenige ontbeeren, wiltse hun mededeylen.

Adi 9 November anno 1615, in Bantam. 1)

13. — JAPARA.

AEN DOENSZEN, PER 'T SCHIP DE *HOOP*E, 23 NOV. 1615.

Sedert het vertreck van 't schip *Hoorn* met den onsen van den 3 stanti verstaen hebbende, hoe van den vyant 6 groote schepen voor Mallacca waren leggende, is den heer gouverneur Jasper Janszen met den *Neptunes* tot versterkinge van de vloote mede derwarts gesonden. Godt geve, dat binnen corte dagen wat goets van daer mogen vernemen. Alsoo 't schip *Cheyron* door den schipper onbequaem geacht wort om drooge goederen te laden, is het selvige van hier recht door na de Molucques gesonden, opdat van daer metten eersten een goede partye volck na Banda worde gebracht. Anders is hier niet geinnoveert.

Desen gaet per 't schip de *Hoope* na Amboyna ende Banda gedestineert. U. E. sal wel doen ende laten daerinne schepen sooveel rijs als bergen connen, ende wat andersints, voor Amboyna off Banda dienstich is hebbende. Soo het eenichsints mogelijk is, sal U. E. dit schip met eenige boontgens voor haer provisie versien, want seer sober gefictalieert sijn.

Het schip de *Hoope* hadden gedestineert Grissi ende Maccassar te laten

1) „Per 't jacht *Cleyn Hollandia* geschreven na Amboyna adi 11 Nov. aen den gouverneur Block Martszen; na Amboyna adi 11 Nov. aen Sr. Cotteels; na Banda adi 11 Nov. aen den gouverneur van de Sande; na Banda adi 11 Nov. aen Sr. Waterfort.”

aendoen, omme, soo het geschieden con, redelijcken met hun te handelen ende de restanten in te vorderen. Maer de reyse van Grissi heeft moeten achterblyven, omdat het schip te diep is gaende ende te veel tijt soude slyten, ende de reyse van Maccassar, vermits den coninck van Jacatra door toedoen van d' Engelsen (soo wy meynen) geensints heeft willen wedergeven de twee gevangene Maccassaren, door 't schip *Enckhuysen* alhier van Maccassar gebracht, ende van ons ditto coninck t'synen versoecke gedaen, op belofte dat deselve t' aller tyden t' onsen versoecke wederleveren soude. Om vrientschap noch op dreygementen van revengie off gelijcke wederlooninge ende vernietinge van verbont metten coninck gemaect, en hebben hun die van Jacatra niet ontsien d' E. heer gennerael dese affront te doen ende voldoeninge van sijn conincklijcke belofte te weygeren; waerop gefondeert sijn, weet Godt ende watter van comen sal, sullen mettertijt vernemen, invoegen dat voorsz. ambassade met ander gelegentheynt sullen moeten doen.

Op onse boecken bevinden U. E. noch debiteur van duysent realen verleden jaer van Bantam gelicht; sal gelieven sich daervan te deschargeeren, opdat de partye mede geeffent mach worden. Tegen toecomende jaer sullen wy genootsaectt worden noch een goede partye swalpen ende plancken op schult aen te nemen. Derhalven sy U. E. veradverteert, dat vooreerst aldaer geen groote menichte en vergadere, maer al soetjens trachte de Chinesen tot den stapel te trayneren. Cocusolye ende saponn off root hout can niet te veele met cleeden coopen. Aen arack can mede geen quaet doen, maer tot fustagie weten voor dees tijt geen meer raet dan tot gelt. In December toecomende hopen van Japon eenich secours te becomen.

De questie tusschen Bantam ende Jacatra schijnt nu stille te zijn. Nochtans wort van eenige voor seecker gehouden, datter een oorloge rysen sal. *Rotterdam* wort verdubbelt, d'eene syde is claer ende aen de jonckste sijn besich.

Adi 23 November anno 1615, in Bantam.

14. — AMBOYNA.

AEN SR. COTTEELS, PER DE *HOOP*, 23 NOV. 1615.

Dewyle per 't jacht *Cleyn Hollandia* op den 11^{en} stanti copye gesonden is van 't gene den 3^{en} ditto per 't schip *Hoorn* aen U. l. geschreven hebben, soo en sullen dacrvan geen andre mentie maecken. Sedert sijn hier alsnoch geen schepen geariveert, soodat aparent is, dit jaer geen capitael na de Custe sal connen gesonden worden, waeruut consequentelijcken gebreck van de noodige sorteringe cleden volgen sal. Ick en weet niet, waer de *Leeuw met Pylen*

ende *Der Goes* soo lange tardeeren. Met dit schip de *Hoope* souden U. l. eenige van de begeerde sorteringe gesonden hebben, maer is nagelaten, vermits, na de schippers seggen, niet drooch souden connen gevoert worden. Derhalven sal met andre geschieden. Voor U. l. hebben hierinne eenige caixes doen schepen, die wy achten aldaer dienstich sullen sijn. Eenige swalpen en plancken aldaer noodich wesende, sullen by den heer gouverneur eenige van 't cargasoen na Banda gedestineert gelicht worden. 't Schip *Cheyton* is rechtdoor na de Molucques gesonden ende den *Neptunes* met den gouverneur Jasper Janszen tot versterckinge van de vloote na Mallacca. D'Engelsen hebben tot Bantam drie jachten gereet liggende, daermede wy presumeeren na Amboyna ende Banda sullen gaen; soo aldaer compareeren en laet niet te helpen vervorderen, dat volgens voorgaende ordre met geweld van daer worden geweert, opdat in vrede mogen sitten ende de nagelen behouden. 't En is nu geen tijt, om langer insinuatie tegen haer te gebruycken, noch oock met gelt off cleden (al waren wy daarvan versien) cladderye te doen. Dewyle nu geen gelt en hebben, comt dese resolutie seer wel te passe, want anders tegen d'Engelsen niet veel souden connen doen; doch U. l. sy veradvertteert, dat na menichte van nagelen niet trachtende sijn, alsoo achten vooreerst niet dan te veel nae 't patria gegaen is. Maer voornemelijck is ons dessey'n, om voor te comen, dat d'Engelsen aen geen nagelen en geraecken. Derhalven als d'inwoonderen van Amboyna gefrustreert sullen sijn, gelijk wy hoopen de vrienden haer frustreren sullen van d'uitvlucht, die met haer nagelen tot d'Engelsen ende andre vreemdelingen waren nemende, soo en doet geen groote dilligentie om groote quantiteyt nagelen te versamelen, ja al ware het oock, dat te meerder cleden gesleten costen worden, opdat d'aenplantinge van de nagelen hierdoor belet worden ende de cleden mede in reputatie mogen geraecken, waertoe met der vrienden dilligentie goeden moet sijn hebbende. Alhier bespeuren alreede, dat d'Indiaensche negotianten niet alleene van Banda willen desisteren, maer oock seer schroepelus sijn, om na Amboyna te gaen. Soo U. l. met rijs ende cleden een goede partye gelt van de Amboynesen can innen, daertoe recommanderende sijn het beste te doen, sonder te ontsien de hant wat te lichten, sal niet van noode wesen (als daer benefens beletten, gelijk verleden jaer gedaen is, dat de joncken geen nagelen van daer en voeren) tegens dese Indiaense negotianten andre geweld te gebruycken, want om nagelen off realen na Amboyna gaen. Sy plegen alle jaren een goede partye nagelen soo in Maccassar, Grissi als Bantam te brengen, maer dit jaer en hebben tot Bantam niet meer dan ontrent 3 bhaeren gebracht.

Van Sr. Schot sal U. l. eenich Chinees pampier gedaen worden. Wy hebben denselven oock last gegeven, om by U. l. te laten extract van de restanten in Maccassar ende Grissi gelaten op avontuere off van daer iets gevordert cost

worden. Het schijnt met die van Maccassar door toedoen van d'Engelsen geen vriendschap sullen connen maynteneren. Van de Javanen byoosten Japara gelegen als Tuban, Grissi, Jortan, Surabaya ende andre achten oock niet goets sullen hebben te verwachten.

Van Banda sijn op ons getrocken ontrent 2500 realen voor foeli ende nooten, uut de joncke van Bantam gelicht, hetwelcke alsnoch niet en hebben connen voldoen. U. I. can daeraen considereren, hoe van d' Engelsen bespot worden. Derhalven belast ons met diergelijcke trecken niet, soo sulcx eenichsints voorby can.

Adi 23 November anno 1615, in Jaccatra.

15. — AMBOYNA.

AEN DEN GOUVERNEUR BLOCK MARTSZEN, PER DE *HOOP*E, 23 NOV. 1615.

Per 't jacht *Cleen Hollandia* op den 10^{en} deser copye van onsen dato 3^{en} ditto met schip *Hooru* geschreven, gesonden hebbende, soo en sullen daarvan geen andre repetitie doen. Hier en sijn sedert dien tijt geen schepen geariveert. Van Jhoor hebben verstaen, hoe den coninck van Jhoor sijn lant verlaten hadde ende voor d' Atchijnder was vluchtende, gelijk mede, dat de vyant 6 groote schepen voor Mallacca hadden leggen. Hierop is tot versterckinge van onse vloote 't jacht den *Neptunes* nagesonden, ende hoopen binnen corte dagen eenige goede tydinge te hooren, welck Godt geve.

Dewyle ons alles ontbreekt, en hebben U. E. per 't schip de *Hoop*e brenger van desen niet connen senden hetgeene is eyschende, doch hopen met andre 't noodige te fournieren. Dit schip is van d' E. heer gennerael expresselijck na Amboyna ende Banda gedestineert, omme, gelijk voor desen verstaen sal hebben, d' Engelsen met geweld van daer te weren. Dese onse vrienden, off veel eer vyanden laten verluyden met 4 schepen derwarts te willen gaen. Tot Bantam hebben een jacht ende twee schaloupen gereet. Twee andre jachten sijnse dagelicx van Priaman verwachtende. Dit schip de *Hoop*e sal dienen in Amboyna te vermasten, doch dewyle niet en weeten, hoe hem de saecken aldaer gedragen, sal U. E. rypelijck dienen te letten ende ordre geven, off sulcx datelijck sullen doen, off eerst na Banda gaen. Dewyle aparent is d' Engelsen Amboyna eerst sullen aandoen, schijnt best geraden te sijn, dat sulcx datelijck geschiede, opdat U. E. het schip t' haerder compste tegen hun mach gebruycken, want schepen gebreeckende, tegen haer geen geweld souden connen gebruycken. Soo U. E. resolveert het schip aldaer eenige dagen te houden, dient datelijck, in 't eenichsints doenlijck is, alle het volk, die na Banda ge-

destineert sijn ende van 't schip gemist connen worden, van daer gelicht ende na Banda gebracht te worden, opdat de fregatten in Banda wel gemant worden, want anders niet bastant en sijn, om daarmede t' zee te gaen ende alle toevoer van Banda te weeren. Derhalven gelieve U. E. alsoo voor Amboyna te sorgen, dat onse welstant in Banda daerdoor niet vercort en worde. In dit schip hebben wy een goede partye swalpen ende plancken doen schepen, gelijk mede diverse andre nootlijkheden, welck alles aen Waterfort, coopman in Banda, gedirrigeert is. Heeft U. E. eenige swalpen en plancken van noode, mach daeruit 100 swalpen ende 2 a 300 plancken lichten. Na Jappan hebben ordre gegeven, dat van daer een seeckre groote joncke met alle nootlijkheden volladen naer Amboyna, Molucques, off Banda sullen senden. Ingevalle deselve per avontuere per costi quame, sal U. E. gelieven ordre te geven, dat hetselvige cargasoen behoerlijcken voor de Molucques ende Banda gereparteeert ende elck pro rato het syne gebracht worde, te weten Banda ontrent 3 tegen 10 voor de Moluccos.

Na het schryven van 't voorgaende hebben van Bantam verstaen, hoe dat den 19^{en} een van d' Engelse jachten off schaloupen innewaerts vertrocken sijn. U. E. sy veradverteert, alsdat het schijnt, de Maccasaren door toedoen van d' Engelsen geresolveert sijn, partyschap ofte oorloge tegen ons aen te nemen. Met de Javanen van alle de voorneemste plaetsen byoosten Japara gelegen, achten wy, sal 't niet beter sijn.

Adi 23 November anno 1615, in Jaccatra.

16. — BANDA.

AEN WATERFORT, PER 'T SCHIP DE *HOPE*, 23 NOV. 1615.

Onder couverte van S^r. Jacob Breeckvelt sal U. l. geworden facture ende cognossement van al 't geene, soo van Bantam als Jaccatra, door onse ordre per Banda in 't schip de *Hope*, brenger van desen, gescheept is; sal alles wel geconditioneert ontfangen ende ons in conformite daervooren creditteeren.

De voordre nootlijkheden, die aldaer ontbrekende sijn, gebreecken ons mede, doch hopen dagelicx eenige schepen ariveeren sullen, waarmede de vrienden haer voordre provisie sullen hebben te verwachten. Wy confirmeren andermael, dat wel doen sal geen meer foeli noch nooten sonder gelt te copen ende op ons trecken, want niet dan te seer geintrolleert sijn ende de Compagnie daarmede grooten ondiens geschiet is.

Adi 23 November anno 1615, in Jaccatra.

17. — BANDA.

AEN DEN GOUVERNEUR VAN DE ZANDE, PER DE *HOOPE*, 23 NOV. 1615.

D'onsen van den 3 ende 11^{en} stanti, hopen wy, sullen U. E. per 't schip *Hoorn* ende 't jacht *Cleyn Hollandia* wel geworden sijn. Hier en sijn sedert dien tijt geen andre schepen gearriveert. De *Neptunes*, welck na Banda gestineert was, is tot versterckinge van onse vloote na Mallacca gesonden ende hopen van daer binnen corte dagen eenige schepen met victorie ende goede tydinge arriveeren sullen. 't Schip *Cheyron* is na de Molucques verrocken met ordre aen den gouverneur Reael, dat datelijck een goede partye soo volck als gevangenen na Banda senden. Per 't schip de *Hoope*, brenger van desen, wort mede voor U. E. een goede partye volck gesonden, soodat wy hopen aldaer geen macht gebreecken sal, omme d'Engelsen met gewelt van de Bandinesen te weeren, gelijk mede alle andre naviganten, sonder imant aen te sien. D'E. heer gennerael is alsnoch met groote devotie eenige schepen verwachtende omme mede derwarts te gaen; Godt geve dat haest mogen ariveeren. Voor de fregatten is in dit schip een goede partye olye tot den arpuys gescheept, meer dan wy achten daertoe van noode wesen sal. Derhalven sal U. E. wel doen ende andre schepen met dit overige versien. Van Japan achten wy, dat volgende onse ordre in Banda, Amboyna off Molucques een groote joncke met diverse nootlijckheden ariveeren sal; soo per avonture per costi quame, en licht daeruit niet meer dan 't geene U. E. pro rato competeert, ordre gevende, dat de behoerlijcke portie na de Molucques gevoert worde.

In Jaccatra adi 23 November, anno 1615.

18. — JAPARA.

AEN DOENSZEN, PER 'T SCHIP *WALCHEREN*, 8 DEC. 1615.

Den 2^{en} stanti sijn Godt loff tot Bantam wel gearriveert de schepen 't *Wapen van Amsterdam*, *Vlissingen*, den *Engel*, *Walcheren* ende den *Witten Beer*, comende uut het patria, gelijk mede 't schip *Der Goes* van de Custe. De droevige tydinge die ons medebrenge en sal ick niet verhalen, maer my dies aengaende refereren aen 't rapport van Sr. Bahuet, brenger deses. De heeren de Hase ende van Berchem sijn hiermede gearriveert. *Der Goes* brengt een goede partye indigo, een weynich cleden, Maleyse ende Molucse sorteringe, maer geen goelong, die meest van doen hebben. Boven alle d'ongevallen de Compagnie, Godt beter 't, overgecomen, heeft het d'almogende Godt oock

belieft d' E. heer gennerael Reynst uut de tydelijcke ellende te verlossen. Sijn E. is alhier gistermorgen gerust ende dat van de bloetganck seer subytelijck. D' Almogende sy de siele genadich. Het lichaem is dese morgen in de logie begraven. Tot verkiesinge van eenen seccesseur sullen de heeren van Mallacca verwachten ; wenste wel, dat U. E. hier mede ware.

Wy hebben goet gevonden dit schip per costi vooruut te senden, opdat andermael geen vloote om vivres geavontuert worde. U. E. gelieve daerinne te doen schepen tot provisie voor de Molucques ende schepen sooveel rijns ende arack, als voeren connen off te becomen is, gelijk mede cenige boonen, olye ende diverse andre nootlijcke provisie, adresserende alles aen den directeur Westerwolt. U. E. dient het schip in aller ile te depescheren, opdat mede niet en verweere, sendende hetselvige recht door na Amboyna, omme aldaer off in Banda de vloote te vertoeven.

Wy senden U. E. met dit schip 3000 realen in contant ; sal gelieven aen vivres daarvan sooveele ten besten te besteden, als doenlijck is, ende de reste aen Jambische peper ende sappou te syner tijt laten imployeren. Dewyle soo weynich contanten uut het patria hebben gecregen ende dese weynige aen peper ten diersten moeten werden geinployeert, omme de heeren meesters tegen de geleden schade ende sware lasten een weynich secours te senden, sullen het bouwen noch wat uut moeten stellen ende 't capitael met gaen ende comende schepen sien te conserveren.

Wy senden U. E. 20 leege leggers, omme daerinne arack te doen vergaderen tegen de compste van 't eerste schip. U. E. gelieve ordre te geven, dat alles opgecocht worde datter voorhanden is, want seer nodich arack van doen hebben, alsoo hier voor dees tijt gebreck is ende dese schepen niet versien connen.

Alsoo U. E. persoone gaerne hier hadden, sijn wy van meninge per joncke een persoon te senden, omme de plaetse aldaer te becleden. Derhalven gelieve hem te prepareren ende veerdich te houden.

In Jaccatra, adí 8 December anno 1615.

19. — AMBOYNA.

AEN DEN GOUVERNEUR BLOCK MARTSZEN, PER WALCHEREN, 8 DEC. 1615.

D'onsen per 't schip *Hoorn*, 't jacht *Cleen Hollandia* ende 't schip de *Hoop* hopen wy, sullen U. E. wel geworden sijn. Desen gaet per 't schip *Walcheren*, hetwelcke wy hoopen van Japara aldaer met vivres volladen ariveeren sal. U. E. sal 't selvige aldaer houden ofte na Banda versenden, nadat de gelegentheyte soude mogen vereyschen, tot de compste van de vloote, die metten eer-

sten volgen sal, ende dat als voor desen geadvyseert is, om den handel in de quartieren voor ons alleen te maynteneren ende d'Engelsen als andre negotianten van daer te weeren. Het schijnt, dat d'Engelsen niet veel couragie en hebben, omme met dese haer jachtjens derwarts te gaen, doch na ons de heeren mayores advyseeren, soo is seecker, dat van Engellant dagelicx een goede vloote te verwachten hebben, die expres gesonden wort omme de handel van nagelen, nooten ende foelie te procureeren. Derhalven gelieve U. E. in voorboet te zijn ende de saecken aldaer in tijt alsoo te beleyden, dat verlooren reys mogen doen, daeraen U. E. eere ende de Compagnie grooten dienst geschieden sal. Wy verwachten dagelicx eenige andre schepen met secours van contant; soo wat becomen, sal Amboyna mede versien worden; soo niet, sullen de vrienden hun aldaer moeten behelpen. Hoe d'E. heer generael op gisteren Godt beter 't overleden is, sal U. E. door brenger deses verstaen. D'Almogende sy sijn siele genadich!

In Jacatra adi 8 December, anno 1615.

20. — AMBOYNA.

AEN SR. COTTEELS, PER WALCHEREN, 8 DEC. 1615.

Ick hoope, dat U. I. onse voorgaende per *Hoorn, Clevn Hollandia* ende de *Hoope* wel geworden sullen sijn. Eergisteren ben hier gecomen, omme d'E. heer generael te besoecken ende wat goets met sijn E. te handelen, ende 't heeft Gode gelieft sijn siele van 't lichaem te scheyden. Hy is gistermorgen gerust. D'Almogende sy sijn E. siele genadich. Een andre droevige tydinge sal U. I. van Pieter Bahuct, brenger van desen, mede hooren. Ick hebbe voor desen geadviseert, dat U. I. als hem den noot niet en drong, om alle de nagelen op te coopen, geen groote dilligentie behoefde te doen om veele te vergaderen, omme het acnplanten te verhoeden. Maer dewyle Godt beter 't de helft van 't heerlijk cargasoen verleden jaer gescheept, aen 't eylant Mauritius verongeluckt is, sal U. I. veradverteert sijn, alsdat wedcromme het beste dient gedaen om het verlies te verwinnen ende een andre goede partye in plaetse te senden. Derhalven sal gelieven daertoe alle mogelijcke dilligentie te doen. Ick weet niet, dat daertoe gelt van noode is; nochtans, soo geen ander secours becomen, soo en sullen geen connen senden. Derhalven bidde U. I. extraordinarie dilligentie te doen, om alles met cleden ende coopmanschappen op te coopen datter voorhanden is, al soude U. I. de hant wat moeten lichten, eer d'Engelsen compareeren. Sy verwachten dagelicx een goede vloot schepen, daermede recht door (soo wy van de heeren mayores verstaen) innewaerts

sullen seylen, omme den handel van nagelen, noten ende fouli te procureren, in voegen dat aldaer schoone occasie voor sal comen, omme groote eere inne te leggen ende de Compagnie eenen treffelijcken dienst te doen. Met de volgende schepen sullen U. l. een goede partye cleden senden.

Adi 8 December anno 1615 in Jaccatra.

21. — INSTRUCTIE

VOOR D'E. PIETER BAHUET, OPPERCOOPMAN ENDE HUYCH PIETERSZEN, SCHIPPER VAN 'T SCHIP *WALCHEREN*, 8 DEC. 1615.

Ghylieden sult in alle dilligentie na Japara seylen ende aldaer innemen soo veel rijs, arack ende andre provisie, als het schip laden can off te becomen is, ende dat in aller ile, opdat, gelijk voorgaende jaeren gebeurt is, U. l. d'ordinarie stormen niet en beloop, die gemenelijck ultimo December, Jannuario ende Februari uut den N.W. op dese custe wayende sijn, hetwelcke aldaer een leger walle is.

Van Japara sal U. l. seylen rechtdoor na Amboyna ende aldaer de vloote vertoeven, off van daer na Banda verseylen, nadat de gelegentheyte des tijts soude mogen vereyschen ende by den gouverneur ende raden goet gevonden sal worden, volgens hetgeene voor desen aen Sijn E. geschreven is. Soo onder wege ontrent Grissi off elders eenige Portugiesen, Spangiaerden, haer adherenten ende goederen becomen cont, hetsy in schepen, joncken off andersints, sult U daarvan meester maken, alles onder behoorlijk register in Amboina brengen, opdat het ten besten van de gennerale Compagnie worde geapliccert. Volgens resolytie by d'E. heer gennerael Reynst zaliger gedaen ende den raet tot Bantam genomen als ordre dies aengaende by Sijn E. gegeven, wort U. l. expresselijck mits desen geordonneert, dat in Amboyna noch Banda d'Engelsen by d'inwoonderen geen acces, spraecke noch handel toestaen sult, maer hun met geweld van daer weeren, mits daerinne met kennisse ende advyse van den heer gouverneur, die daarvan last gegeven is, gehandelt worde.

Van gelijcken beveelen U. l. het schip achter schootvry te maken, altoos wel slachveerdig op u hoede te sijn, opdat ghylieden, gelijk het schip *Enckhuysen*, niet onversiens geasalteert worden; U. l. mede wel wachtende voor de Maccassaren ende Javanen, oostwaerts gelegen, alsoo het schijnt met hun in contentie off twist sullen geraecken.

In Japara sal U. l. laten 20 off meer lege leggers, opdat deselve met arack gevult werden tegen de compste van de volgende schepen.

Adi 8 December anno 1615, in Jaccatra.

22. — JAPARA.

AEN SR. DOENSZEN, PER JONCXKEN BANTAM GENAEMT, 10 DEC. 1615.

Per 't schip *Walcheren* met den onsen van 8 stanti van Jaccatra geschreven, sal U. E. d'overlydinge van d' E. heer gennerael verstaen hebben, ende alsoo de heeren raden geerne by den andren hadden, opdat volgens d'ordre van onse meesters eenen successeur verkoosen mach worden, hebben soo dienvolgende als om andre redenen goetgevonden dit joncxken ende Jacop van der Burcht expres om U. E. persooone te senden. Derhalven sal gelieven sich datelijck herwarts te vervoegen, soo het eenichsints mogelijk is ende sonder des Compagnies nadeel geschieden can, authoriseerende ditto van der Burcht voor coopman ende hoofd van de plaetse aldaer, mits denselven van alles goede onderwysinge ende instructie gevende, opdat den dienst van de gennerale Compagnie ten beste worde waergenomen. Ende ingevalle U. E. soo haest herwart niet conde comen, sal gelieven hem veerdich te houden tot de compste van 't eerste schip, omme daermede innewaerts te gaen, advyseerende wat costi passeert, ende off niet goet wesen sal (dewyle geen gelt noch goelongs en hebben), dat derwarts eenige andre cleden senden, omme ter compste van de joncken van Jambi aen peper te verhandelen, alsoock aen rijs, oli, arack ende andersints tegen toecomende jaer, opdat ons daernaer mogen reguleeren, mits over van der Burcht disponerende, na dat best geraden vinden sal. Van Mallacca hopen binnen 14 dagen een goede tydinge ende een goet retour te becomen.

Adi 10 December anno 1615 in Bantam.

23. — COMMISSIE

VAN JAN DIRCKSZ. LAM, 18 DEC. 1615 ¹⁾.

Jan Pietersz. Coen, raet van Indien, directeur-generael over de negotie ende president tot Bantam wegen d' E. heer gennerael Gerrit Reynst zaliger ende tegenwoordich raet van Indien, sullen dengeenen, die desen sullen sien ofte hooren lesen, saluyt doen, t' weete alsoo voor desen by d' E. heer gennerael Gerrard Reynst zaliger ende den raet van Indien, geresolveert ende gedesteyneert is een goede macht te versamelen, omme de oorloge in de landen Banda te hervatten ende offencivelijcken voeren, hebben wy met advyse van de presente raden, soo die van Indien als ordonnarie, goet gevonden uut crachte

¹⁾ Copieën van 18 Dec. 1615—7 Maart 1616: D 250; met uitzondering der insinuatie aan de Engelschen op 11 Jan. 1616 hierachter.

van commissie ons van voorsz. E. heer gennerael Reynst zaliger verleent, voorsz. resolutie en dessey n by der hant te nemen ende met de genade Godes volvoeren, dewyle de tijt in gelijcke saecken waergenoomen moet worden ende in desen voornemelijck geen vertreck lyden can. Ende alsoo een hoeft hier toe van noode is, opdat alles ordentelijck beleyt ende wel geexecuteert mach worden, hebben wy met advijs van de raden voorsz. goetgevonden, geeligeert ende geautoriseert, vinden goet, eligeeren ende authoriseren midts desen den E. Jan Dircxen Lam, raet van Indien, by de heeren mayores gedestineert voor commandeur ende veltoverste van voorgemelden tocht ende dessey n naer Amboyna ende Banda, omme deselve uuyt te voeren in absentie van d' E. heer Laurens Reael, gouverneur van de Molucos, Amboyna ende Banda, met advijs van de breede ende crijchsraden, daerinne hy in absentie van den heer gouverneur Reael presideren sal, tot ter tijt een nieuwen gouverneur-gennerael geeligeert sy, ende van denselven anders geordonneert worde. Derhalven ordonneren ende beveelen aen alle gouverneurs, cappiteynen, oppercoopluyden, schippers, officieren, soldaten, bootsgesellen ende alle in dienste van de generale Compagnie sijnde, den voorsz. Lam daervooren te erkennen, respecteren ende obidieren desen 18 December 1615 in Bantam.

24. — SOLOR.

AEN DEN GOUVERNEUR WILLEM JANSZEN, PER DEN
ENGEL VAN DELFT, 18 DEC. 1615.

Den onsen van 16 September passato hoopen sal U. E. per 't schip de *Sterre* wel geworden sijn. 't Sedert is alhier gearriveert 't jacht de *Halve Mane*, daer mede U. E. missive van den 17 September ons wel geworden is. Ick hadde gemeent na het vertreck van de *Sterre* eenige cleyne jachten gesonden te hebben, maer 't en heeft niet connen geschieden. D' E. heer gennerael heeft voorgehadt de fortresse aldaer selfs te besoecken, maer 't en heeft Godt niet gelieft, sijnde Sijn E. den 7^{en} deser tot Jacatra aen de roode loop overleden. D' Almogende sy de siele genadich. Uyt het patria sijn hier 5 schepen gearriveert. D' ongeluckige tydinge, die ons medebrenge n, sullen de vrinden door brenger van dese wel verstaen. Alsoo voor desen by d' E. heer gennerael zaliger ende den raet van Indien geresolveert is, dat men 't garnisoen van Solor soude lichten, 't fort verlaten, geheel demolieren ende raseren, omme onse macht inne te trecken, Amboyna ende Banda te verseeckeren, hebben wy alsnu met den raet goetgevonden, hetselve te doen effectueren ende 't schip den *Engel van Delft* te dien fyne expresselijck per costi te depescheren. Derhalven or-

donneren ende beveelen U. E. ende de raden aldaer mits desen sich datelijcken te inbarcqueren met het gheele garnisoen ende alle der onsen geschuth, amonitie van oorloge, coopmanschappen, vivres ende wat aldaer is, ende ten dienste van de gennerale Compagnie gelicht dient. Dit gedaen sijnde sal U. E. het fort vernielen ende tot de gront raseren, seylende van daer naer Amboyna, al waer U. E. met alle den sijnnen sich sal voegen by den heer commandeur Lam, omme te helpen volvoeren hetgeene den dienste der Compagnie in Amboyna off Banda soude mogen vereyschen. Dewyle het schip de *Sterre* gedes-tineert hebben van Timor by suyden de landen herwaerts te commen, soo achten, onnodich wesen sal den onsen van dese lichtinge te adviseren. Dan soo het noodich is, off per avontuyre eenich op Timor waeren, die hiervan ver-wit-ticht ofde gelicht diende, sullen de heeren 't selvige ten besten in aller yle laten doen, opdat het schip soo weynich tijt verslyte, als eenichsins mogelijk is. U. E. sal veradvertteert wesen, dat onse meninghe niet en is hieromme aff-stant van de handel op Timor te doen, maer d'selve in aller manieren dencken te continueren, soo van Amboyna als van hier. Wy sijn dienvolgende aen den heer commandeur Lam expresse ordre medegevende, dat van Amboyna off Banda, soo haest het den standt lydet, een van de jachten met een cargasoen derwaerts werde gesonden. Derhalven, soo de predicant op Timor ware, soude niet ongeraden achten dat aldaer met weynich geselschap bleve, soo het sonder peryckel can geschieden. Doch alsoo in desen geen precise ordre gegeven can worden, sullen de vrinden daerinne doen, 't gene ten welstant van de Compagnie best geraten sult vinden.

Desen 18^{en} December anno 1615, in Bantam.

25. — SOLOR.

AEN RAEMBURCH, PER DEN *ENGEL*, 18 DEC. 1615.

Naer het vertreck van 't schip de *Sterre* met den onsen van den 16 Sep-tember, hebben per 't jacht de *Halve Maen* ontfangen U. E. missive van den 17 September, met sandelhout ende was daerinne gescheept, waarvooren in conformite van sijn advyse U. E. gecreditteert hebben, en oock gedebitteert van f360 — 2 — 14 voor goederen door den heer gouverneur uut een chianpan veroverft. Wy hadden ander retour van Timor verhoopt. Het mist ons, Godt beter 't, van alle canten. De Heere geve, dat met de *Sterre* tot ons deseyn mogen commen ende beter retour vercrygen dan voor desen gehadt hebben. Ick hadde gemeent diverse jachten nae het vertreck van de *Sterre* te senden omme de negotie op Timor te voldoen, maer 't en heeft niet connen geschie-

Wij in Amboyna?

den, ende is sedert dien tijt by d'E. heer gennerael Reynst zaliger ende den raet van Indien geresolveert het garnisoen van Solor te lichten ende alles na Amboyna ende Banda te transporteren, omme onse macht inne te trecken ende verstercken. Wy hebben dienvolgende goetgevonden 't selvige te effectueren ende sijn daeromme dit schip expres per costi depescherende, met ordre dat den heer gouverneur hem datelijck met al het volck, geschuth, amonitie, vivres, coopmanschappen ende wat daer is inbarquere ende na Amboyna vervoege, raserende het fort tot aen den gront. U. E. sal hem met den sijnnen, coopmanschappen ende andersints meede inbarqueren ende veradvertteert wesen, dat niet van meninge sijn, den handel op Timor hieromme te verlaten, maer te continueren. Derhalven sal hem hiernaer reguleren ende sich derwaerts vervoegen met alsulcken cargasoen ende volck als wesen sal ende in Amboyna becommen can, soo haest eenige jachten van Amboina off Banda gemist connen worden. Wy bevelen U. E. 't selvige alsoo te vervorderen ende volvoeren, in gevalle behoorlijck cargasoen becommen can, sich aen den heer commandeur Lam adresserende, alsoo denselven dies aengaende ordre sullen geven.

D'ondercoopman Meyndert Pieterszen wederomme tot convalicentie gecommen sijnde, hebben goet gevonden met dit schip wederomme innewaerts te senden, omme U.E. assistentie ende de Compagnie van Amboyna off Banda na Timor dienst te doen. Employeert hem daerinne. U. E. boecken sullen metten eersten verwachten. Barent Otten is dry dagen nae sijn arrivement alhier in den Heere gerust. Daer sijn by hem gevonden 62 realen, waervooren U. E. gecreditteert hebben. Mits desen senden ses ketens ende een stuck van een ketentgien. Wat sy commen te costen, sullen naer desen adviseren. Desen 18^{en} December 1615, in Bantam.

26. — INSTRUCTIE

VOOR D'E. ISACK DE VERNE, COOPMAN, ENDE JACOB CORNELISZEN GOETHEYT, SCHIPPER OP 'T SCHIP DEN *ENGEL VAN DELFT*, 18 DEC. 1615.

Ghyluyden sult op 't alderspoedichste rechtdoor naer Solor seylen, omme aldaer volgens resolutie voor desen by d'E. heer gennerael Reynst zaliger ende raet van Indien genoomen, het fort Henricus tot aen de gront te helpen raseeren, gelijk wy aen den heer gouverneur Willem Janszen per missive sijn ordonnerende, ende daernaer inne te neemen, ende in Amboyna brengen den heer gouverneur met het geheele garnisoen, geschut, amonitie van oorlooge, coopmanschappen ende wat daer soude mogen wesen. Hiertoe sult gyluyden

den voorsz. gouverneur alle mogelijke ende nootlijcke assistentie doen, trachtende op 't alderspoedichste in Amboyna te commen, alwaer d'ordre van den heer commandeur Lam ende raet naercommen sult.

De Portugesen sijn gemeenlijk met eenige schepen off joncken in 't laetste van December off Januarie aen de noortsyde van Bima seeckere specie van hout als bresilienhout, sapon genaempt, ladende. Derhalven, soo gyluyden met goet weder omtrent Bima compt, sal niet quaet sijn, dat de custe wat naerl loopt, omme te sien, off hun gemoeten ende vermeesteren cont sonder verleth van U. E. voyagie. Laet mede niet alle gemoetende scheepkens off joncken, die begaen cont, te visiteren, sonder nochtans vrye Indianen te beschadigen; maer wat Portugesen, Spangiaerden off adherenten ende van haer goederen becommen cont, sult voor goede prince onder behoorlijk register aenslaen, behouden ende in Amboyna brengen, sonder iemandt off yets te bergen.

Sult wel doen ende maecken het schip achter schootvry, U altijd wel slachveerdich op hoede houdende. Wacht U voor de Maccassaren ende Javanen by oosten Jaccatra gelegen, alsoo het schijnt met hun wel in contentie soud mogen geraecken.

Volgens resolutie voor desen by d' E. heer gennerel Reynst zaliger ende den raet van Indien alhier genoomen als ordre dies aengaende by Sijn E. gegeven, wort U. E. expresselijk midts desen geordonneert, dat in Amboyna noch Banda d' Engelsen by d' inwoonderen geen acces, spraecke, noch handel toestaen sult, maer hun met geweld soo niet deserteren willen van daer weeren, mits dat daerinne met kennisse ende advyse van de respectiven gouverneur der plaetse, die daarvan last gegeven is, gehandelt worde. Desen 18^{en} December anno 1615, in Bantam.

27. — MALLACCA.

ADMIRAEEL VERHAGEN ENDE RAET, PER 'T SCHIP *DER GOES*, 22 DEC. 1615.

Naer het vertreck van den heer gouverneur Jasper Janszen met het jacht de *Neptunes* sijn alhier den 2^{en} deser gearriveert, te weten van patria de schepen 't *Wapen van Amsterdam*, *Vlissingen*, *Walcheren*, den *Engel van Delft* ende den *Witten Beer*, ende van de Custe 't schip *Der Goes*, daermede oock gecommen sijn de heeren Hans de Hase en den directeur van Berchem, d'welcke ses maenden onder weech sijn geweest ende tot Atchijn gesloopt ende verlaten hebben 't schip den *Leeuw met Pylen*. De schepen van 't patria brengen ons een droevige tydinge, namentlijk hoe, Godt beter 't, aen 't eylandt Mau-

ritius door een geweldige storm gebleven zijn de schepen *Banda* ende de *Geunicerde Provincien* met den gennerael Both, omtrent de helft van 't volck ende de geheele last. *Delft* ende *Gelderlant* zijn de masten affgewayt. *Gelderlant* is daer oock gebleven met syne halve last, invoegen dat *Delft* alleen voortgevaeren is met de andere halve last in 't jacht *Orangien* gescheept.

Den soone van d' E. heer gennerael Reynst is omtrent 8 dagen voor de comste van de schepen alhier overleden. Van *Vlissingen* zijn 163 mannen overleden ende alsoo d' E. heer gennerael eenige dagen aen de roode loop cranck geweest was, is Sijn E., Godt beter 't, den 7^{en} stanti in den Heere gerust. D' Almogende sy de ziele genadich. Voorwaer dese slagen zijn al te groot; moeten evenwel geleden wesen ende daeromme geen couragie verliesen.

Alsoo den tijt waergenomen moet werden ende geen vertreck en lijt, hebben wy goetgevonden met het dessey n op *Banda* voort te vaeren ende daertoe geauthoriseert ende gelast den heer Jan Dircxen Lam, dewelcke een cloeck, ervaren persoon sijnde van de heeren mayores tot raet van Indien of gouverneur in de Molucos, Amboyna off *Banda*, daer d' occasie presenteren soude mogen, gedestineert ende gerecommandeert wort, soodat volcomentlijck vertrouwen aen sijnnen persoon niet gebreecken sall. Volgens de resolutie by d' E. heer gennerael ende raet van Indien genoomen, hebben wy 't schip den *Engel van Delft* na *Solor* gesonden, omme 't garnisoen te lichten ende na *Amboyna* te brengen, alsoo alle de schepen gedestineert hebben, omme aldaer te vergaderen ende de surprince van daer te doen ende de groote schepen met een weynich volck in *Amboyna* te laten.

Wy hebben goet gevonden, dat de heer Hans de Hase, raet van Indien ende visitateur-generael ende brenger van desen, hem by U. E. soude vervoegen, omme aen de heeren rapporte te doen van alle voorgaende quade tydinge ende 't gene hier passeert, opdat d' E. heeren daerop als tot verkiesinge van eenen nieuwen seccesseur souden mogen letten ende ten welstant van de genneraele Compagnie resolveeren ende disponeeren als Haer E. goede discretie sullen vinden te behooren. Eenen nieuwen gennerael dient er gecosen te worden. De heeren eyschen oock rypelijck te letten, als het exploit costy gedaen sal wesen, op de dispositie van de vloote aldaer sijnde, te weten off geheel, off ten dele na *Banda* sullen gaen, om voorts van daer naer *Manilla* te seylen, dan off hun in de Straet een seecker tijt sullen onthouden, omme te sijner tijt van daer by noorden den equinoctiael recht door naer *Manilla* te loopen; gelijk mede off oock geraden sy eenige schepen na *Cotchijn* ende de custe van *Goa* te senden. Ende alsoo niet en weten, hoe hun de saecken aldaer souden mogen gedragen, connen hierop geen advyse geven. Na de Custe dient mede in aller manieren een bequaem, ervaren persoon gesonden te worden, omme als gouverneur over 't fort *Geldria* te commanderen ende

als directeur van de Custe de negotie te bestieren, opdat alle voorgaende faul-
ten verwonnen mogen worden, ende de Compagnie van de Custe (welck den
wortel van alle haer planten is) eens goede vruchte mogen becommen. Hier-
toe en wete geen bequamer persoon als den E. Hans de Hase voorsz., alsoo
een verstandich, bedaecht en ervaren coopman is, daerop onder correctie
volcommentlijck mogen vertrouwen. Derhalven ben U. E. deselven hiertoe
recommanderende. Sijnnen tijt sal over ontrent 8 maenden uut wesen; dan,
na mijn dunckt, sal hem wel weder verbinden met alsulcke verbeteringe, als
soo een persoone meriteert. Wy souden hem aengenoomen ende derwaerts
gedestineert hebben, maer hebben sulcx expres naergelaten, dewyle doch
evenwel na de Custe gaende, de heeren soude gemoeten, opdat sulcx by U. E.,
soo het alsoo geraden vinden, gedaen word. Niettegenstaende een cleen car-
gasoen in *Der Goes* hebben gescheept, hebben wy goetgevonden ditto schip
derwaerts te senden, eensdeels omme daer een hoofd te brengen, maer voor-
nemelijck omme te sien, off een grote partye Javaensche cleden sullen connen
becommen tegen het toecomende gewas van peper van 't cargasoen, welck
de heeren mayores par den *Swarten Beer* derwaerts gesonden hebben. Want
anders niet en weet, soo ons het gelt wederomme quame te gebreecken (ge-
lijck het schijnt wel soude connen gebeuren), hoe het claeren, off toecomende
jaer eenige schepen depescheren sullen. Voorwaer het is een arme ende be-
claechlijcke saecke, dat onse meesters haerselven alsoo abuysen. Alsoo den
tijt ons cort valt, ben my geheelijck de Cust aengaende aen den heer de Hase
voorsz. refererende.

Met de nieuwe schepen hebben 100.000 realen ontfangen. Hierop hebben
geresolveert ten aensiene 't verlies aen Mauritius, alsoock dat d' onsen soo ern-
stich om retouren schryven, noch een schip, behalven *Rotterdam*, naer 't patria
te senden, niettegenstaende den peper $2\frac{1}{2}$ a $2\frac{3}{4}$ realen een sack sal commen te
staen. Connen wy peper becommen en can ons gelt soo verde strecken, wy
sullen *Mauritius* afladen; soo niet, sullen van U. E. een cleynder schip mogen
verwachten. Nae Jacatra, Japara ende Amboyna hebben wy gesonden 20.000
realen. Alhier waeren 20.000 realen ten achteren aen 20.000 sacken peper;
hebben alrede bestect 40.000 realen. De resterende 20.000 sullen aen tol van
den peper ende ongeden doorgaen, soodat even beroyt sullen blyven. 't Jacht
den *Witten Beer* hebben wy na Mauritius gesonden, omme het volck ende de
resterende last van *Gelderlant* aldaer in esse gebleven, te lichten ende nae 't
patria te brengen. De Heere geve de Compagnie ende ons beter geluck.

Soo de heeren resolveren het comptoir van Atchijn te continueren ende
den coninck met eenige schepen voor een tijt tot des Compagnies beste te
accomoderen, sullen de heeren gelieven daertegen te bedingen, dat in Ticos
ende in Priaman niet alleene handel soude mogen becommen, maer oock dat

d'Engelsen van daer worden geweert, ende geanuleert het contract welck syluyden met ditto coninck gemaect hebben, dat niemant dan sy alleene aldaer souden mogen handelen. Voorwaer dese Moorsche coningen sijn verde in voorbaet; jae, die van Atchijn alsoo, na ick verstae, gelijk off sijn slaven waeren, daer hy ons nochtans immer, soo seere als wy hem, van noode hebben. Godt geve, dat het blaetjen eens mach keeren!

Wy hebben geresolveert de comptoiren Tirrepoplier ende Petapouly te doen lichten, alsoo de Compagnie aldaer geen dienst geschiet ende op Palliaccatta ende Masilipatan genoegh gerieft connen worden. De heeren sullen gelieven nae welgevallen daerop ordre te geven. Adi 22^{en} December anno 1615, in Bantam. ¹⁾

28. — MOLUCQUES.

AEN WESTERWOLT, PER 'T WAPEN VAN AMSTERDAM, 24 DEC. 1615.

Het voorgaende is copie van den onsen gesonden per 't schip *Cheydon*, welke hopen, U. E. wel geworden sal sijn. 't Sedert namentlijck den 2^{en} deser sijn hier uyt het patria wel gearriveert de schepen 't *Wapen van Amsterdam*, *Vlissingen*, *Walcheren*, den *Engel van Delft* ende 't jacht den *Witten Beer*, gelijk mede van de Custe van Coromandel 't schip *Der Gocs*. Met dese schepen hebben een seer quade tydinge gecregen, als te weten, hoe, Godt beter 't, aen 't eylandt Mauritius gebleven sijn de schepen *Banda* ende de *Geunieerde Provintien* met haer geheelen last, den gennerael Both ende het halve volck; *Gelderlant* is mede aen Mauritius met sijn halve last overgebleven, invoegen dat van alle de schepen niet dan *Delft* nae huys gevaren is ende 't jacht *Orangien* met den halven last van *Gelderlant*. Daeromme sal seer wel commen, soo het groot gewas in de Molucos geluckt is ende U. E. 't selve met cleden en op de schult ingecregen sal hebben. Voor desen hebben nae Amboyna geadviseert gehadt, dat geen groote quantiteyt van nagelen souden versamelen. Maer nu segge ter contrarie alsoo de meeste part van de nagelen op Mauritius gebleven sijn, dat wederomme eene goede partye herwaerts dient gesonden te worden. Derhalven gelieve U. E. alle mogelijcke dilligentie te doen, dat van daer eens een goede partye mogen becommen in retour van soo treffelijcken macht ende soo groote middelen aldaer geconsumeert sijn, opdat geen courage verlooren worde, want het anders onmogelijck is, dat de lasten gedragen connen worden.

¹⁾ „Desen 22 Dec. anno 1615, in Bantam, na de Custe van Coromandel geschreven aen de naervolgende per *Der Gocs*: Samuel Kint, Jacques Le Febvre, Willem den Dorst, Raphel Cliva.”

Hoe d'E. heer gennerael Reynst den 7 deser tot Jacatra overleden is, sal U. E. door de vrinden wel verstaen. D' Almogende sy Sijn E. siele genadich. Wat hier geresolveert hebben, sal U. E. mede wel verneemen.

Met het schip 't *Wapen van Amsterdam* hebben voor de Molucos diverse vivres ende amonitie van oorloge voor de forten gedestineert, gelijk mede eenige scheepsbehoefden, alsoock een goede pertye cleden, soo tot coopmanschappen als cledinge voor de soldaten; facture ende cognossementen sal U. E. nevens dese door S^r. Breeckvelt van Jacatra gesonden worden. Sal alles wel geconditioneert ontfangen ende ten besten dienste van de gennerale Compagnie besteden. De sydewaren achten wy, dat in Amboyna ende Banda vertiert sullen worden. Per costi hebben geene apart gedestineert, alsoo achten aldaer noch wel versien sijt. Gelt en hebben oock niet connen senden, want alsoo weynich ontfangen hebben, ende noch een schip moeten laden, sullen qualijck toecommen connen ende wederom in soo soberen staet geraecken als voor desen geweest sijn, doen qualijck de cost conden crygen. Derhalven segge andermael, dat wel doen sult ende de oncosten ende liberalicheden, die aldaer gepleecht worden, alsoo te besnoyen, dat de lasten suportabel mogen worden, de heeren bewinthebbereren retourre becommen ende U. E. daarvan eere geniete.

Alsoo alle de boecken van de Molucos met het schip *Banda* gebleven sullen wesen, sal U. E. niet naerlaten andere copyen over te senden, niet alleene de boecken van coopmanschappen, maer oock de logieboecken, oncostboecken als betalinge der soldaten; pampier wert U. E. per 't *Wapen van Amsterdam* gesonden. Desen 24^{en} December anno 1615, in Bantam.

29. — BANDA.

GOUVERNEUR VAN DE SANDE, PER 'T WAPEN VAN AMSTERDAM, 24 DEC. 1615.

Onse voorgaende, hoopen wy, sullen U. E. per de schepen *Hoorn*, de *Hoope* ende 't jacht *Cleen Hollandia* wel geworden sijn. Tsedert sijn hier uyt het patria gearriveert de schepen 't *Wapen van Amsterdam*, *Vlissingen*, *Walcheren*, den *Engel van Delft* ende 't jacht den *Witten Beer*, welke ons seer quade tydinge medebrengeende sijn, gelijk de vrinden wel verneemen sullen. D'E. heer gennerael is den 7^{en} deser tot Jacatra mede overleden. D' Almogende sy Sijn E. siele genadich. Met de compste deser schepen hebben wy geresolveert, op hope dat van de Molucos een goet secours per costly gecommen sal wesen, met het desseynde ende de tocht na Banda, by d'E. heer gennerael ende raet voorgenoomen, voort te varen. Tot executie van 't selvige is by

den raet geelingeert ende geauthoriseert als commandeur over de schepen ende veltoverste op den tocht, den eersamen Jan Dircxen Lam, raet van Indien, als blijkt per commissie Sijn E. gegeven. U. E. sal gelieven denselven ten dienste der gennerale Compagnie in alles te assisteren, opdat de saecken met eendracht ende voorsichticheyt, beleyt ende cloeckmoedelijckheyt geexecuteert worden. Alle de schepen sijn gedestineert in Amboyna te vergaderen, om van daer d'inpresse te doen. Tot verseeckeringe hebben volgens resolutie van d' E. heer gouverneur-gennerael ende raet ordre gegeven, dat het garnisoen van Solor gelicht ende mede nae Amboyna ende Banda getransporteert worde. De Heere geve tot alles sijnnen genadigen segen ende goede successen ten welstant van 't patria, dienst der Compagnie ende eere Godes.

Per 't schip 't *Wapen van Amsterdam* hebben wy voor provisie van 't fort Nassouw een goede pertye van alle nootlijckheden gedestineert ende in regart genoomen, hoe aldaer seer sterck van volck wesen sult, gelijk U. E. wel vermercken sal. De facturen ende cognossementen sullen van Jacatra door S^r. Breeckvelt aen S^r. Waterfort gesonden worden.

Wy conformeren andermael, hoe seecker wesen sal, nae wy van de heeren mayores verstaen, dat d' Engelsen met een goede perty schepen nae Amboyna ende Banda gaen sullen. Derhalven recommanderen andermael, dat in aller manieren geprevenueert ende van den handel aldaer geweert mogen worden, alsoo den welstant off rouwine van de gennerale Compagnie daeraen dependeert. En sent ons geen wisselbriefkens meer. Laet geen joncken by de Bandanesen comen, niemandt oock uytgesondert. Sy moeten alle getracteert worden, dat se van daer blyven. Doch soo ick verstaec isser de vreesse al in, ende en sullen dit jaer niet veel joncken nae Amboyna noch Banda gaen. Desen 24^{en} December 1615, in Bantam.

30. — BANDA.

AEN WATERFORT, PER 'T WAPEN VAN AMSTERDAM, 24 DEC. 1615.

Onse voorgaende gesonden met de schepen *Hoorn*, de *Hoope* ende *Cleen Hollandia*, hopen wy, sullen U. l. wel geworden sijn. Desen gaet per 't schip 't *Wapen van Amsterdam*, daermede gaende is den heer Jan Dircxen Lam, raet van Indien, dewelcke als commandeur over de schepen ende veltoverste op de tocht naer Amboyna geelingeert ende geauthoriseert is. Godt geve tot het desseyen sijnnen genadigen segen ende goede successen. Wy bevelen U. l. andermael geen folie noch noten sonder gelt met wisselbriefkens tot onsen laste te coopen, want genoegh beswaert sijn. De vrinden meenen wel gedaen

te hebben, dat de folie tegen 100 realen de bhaer gecocht ende 't gelt op ons getrocken hebben; ende het is groot nadeel geweest, want deselve hier a 60 realen de bhaer gecocht hebben.

Met dit schip sijn diversche provisien voor 't fort Nassauw sendende, gelijk mede eenige sydelaeckenen ende cleden, daarvan U. I. door St. Breeckvelt van Jacatra facture ende cognossement nevens desen gesonden wort; ontfangt alles wel geconditioneert ende benificeert het ten besten. Gelt en hebben niet anders connen senden dan een weynich, welck den heer commandeur medegegeven is, om in uysterste noot te gebruycken. Derhalven sal U. I. de soldaten met cleden, sydelaeckenen ende vivres contenteren, ende sijn gelt, welck noch hebbende is, versparen, soolange eenichsins mogelijk is; want het de meesters seer lastich valt, groote capitaelen uut te senden sonder retouren te becommen. Derhalven en wete niet, vermits weder op nieuws soo grooten slach hebben gecregen, off vooreerst al veel te verwachten hebben. Desen 24^{en} December anno 1615, in Bantam.

31. — MOLUCQUES.

GOUVERNEUR REAEL, PER 'T WAPEN VAN AMSTERDAM, 24 DEC. 1615.

Dese voorgaende is copie van den onsen gesonden per 't schip *Ceylon*, welke hopen U. E. wel geworden sal sijn. Tsedert sijn hier op 2^{en} stanti van 't patria wel aengecommen de schepen 't *Wapen van Amsterdam*, *Vlissingen*, *Walcheren*, den *Engel van Delft* ende 't jacht den *Witten Beer*, gelijk mede van de Custe het schip *Der Goes*, welke alle een seer onspoedige reyse hebben gehadt ende ons seer quade tydinge mede sijn brengende, namentlijk, hoe dat de schepen *Banda* ende de *Geunicerde Provintien* met den gennerael Both, ontrent het halve volck ende alle haer last aen 't eylandt Mauritius verongeluckt sijn, ende dat bykans in alsulcker voegen, off het vier van den hemel hun verslonden hadde. *Gelderlant* ende *Delft* wayden alle haer masten aff ende cregen het landt wederom. Door hulp van de nieuwe schepen, die na den storm aldaer ariveerden, is *Delft* weder gerepareert geworden ende voortgevaren, maer *Gelderlant* most daer mede blyven met sijn halve last. D'andere helft is met het jacht *Orangie* nae 't patria gebracht. Van 't schip *Vlissingen* sijn op de custe van Sumatra bykans al 't volck gestorven, te weten 163 mannen, daeronder oock den commandeur Woutersen. *Der Goes* is van de Custe herwaerts 6 maenden onder wech geweest ende heeft 40 mannen verlooren. 't Schip den *Leeuw met Pylen* is tot Atchijn gesloopt. De Heere ver-

leene na desen de Compagnie ende ons al t'samen beter geluck. Van onse vloote van Mallacca, Patana, noch Japon en hebben alsnoch geen tydinge.

D'wyle d'E. heer gennerael de nieuwe vloote was verwachtende, omme daermede nae Banda te gaen, is Sijn E. alhier aen de loop geraeckt. Voorsz. quade tydinge daerop commende als oock, hoe Sijn E. soone omtrent 8 dagen voor de comste van den *Witten Beer* alhier overleden was, heeft de sieckte ende melancolye soo seere toegenoomen, dat Sijn E. den 7^{en} deser tot Jacatra in den Heere gerust is. D' Almogende sy sijn siele genadich ende behoede de Compagnie voor meerder ongeval.

Volgens resolutie voor desen by d'E. heer gennerael ende raet genoomen, hebben wy 't schip den *Engel van Delft* nae Solor gesonden, om 't garnisoen van daer te lichten ende nae Amboyna brengen. Ende op hope dat van U. E. een goet secours volgens advyse van d'E. heer gennerael zaliger gesonden wesen sal, hebben wy geresolveert met de tocht nae Amboyna ende Banda voort te varen. Hiertoe hebben de last ende commissie als commandeur ende veltoverste in U. E. absentie gegeven d'E. Jan Dircxen Lam, welke als raet van Indien door de heeren mayores herwaerts gesonden wort; Godt geve, dat alles te sijnner eeren ende welstant van 't patria ende de genneraele Compagnie mach succederen. Ick wenste wel, dat U. E. hier waere geweest, off dat in Amboyna off Banda geriscontreert mach worden, opdat alles met dies te meerder autoriteyt ende goet beleyt bestiert ende uytgevoert worde. Dese tocht uytgevoert sijnde, is het oogemerck, dat de vloote alsdan nae Manilla sal worden gesonden.

Met het schip *Der Goes* sijn alhier van de Custe gearriveert de heeren de Hase ende van Berchem. Den heere van Berchem hebben wy met sijn proces naer 't patria gestedineert, ende alsoo de heeren voor Mallacca van d'overlydinge des heer genneraels, alle voorsz. quade tydinge ende 't geene hier passeert, dienen verwitticht te worden, gelijk mede, dat de Custe nootlijck van een bequaem, ervaeren persoon moet werden versien, is dieshalven by den raet goetgevonden, dat den heer de Hase met het schip *Der Goes* (welck met een cleen cargasoen weder na de Custe sijn sendende) na de vloote omtrent Mallacca vaeren sal. Off de heeren aldaer een nieuwen gennerael verkiesen, off eerst harwaerts commen sullen, sal den tijt leeren. Van de Custe en hebben geen sonderlinge tydinge; alles was noch in eenen doen.

By desen gaet copie van de gennerale missiven door de heeren mayores aen den heer gennerael ende raet geschreven, daerinne U. E. sal sien 't geene adviserende sijn, waeraen ons refereren.

Wy hadden voor niet dan 't schip *Rotterdam* naer 't patria te senden, maer ten aensien het groot verlies, welck de Compagnie aen 't eylandt Mauritius ut supra geleden heeft, als oock op de groote instantie, die de heeren bewint-

hebben om retouren sijn doende, hebben wy geresolveert het schip *Mauritius* mede naer 't patria te depescheren, niettegenstaende den peper tot een excessiven pryse moeten coopen, ons weder geheel ontblooten sullen ende alle de comptoiren van geheel Indien van contanten onversien sijn. *Rotterdam* is volladen, aen *Mauritius* sijn nu besich, maer sullen genoegh te doen hebben om 't selvige schip vol te laden. Met dese nieuwe schepen hebben ontfangen 100.000 realen. Hiervan waeren wy 20.000 ten achteren, andere 20.000 hebben wy versonden nae Jacatra, Japara als Amboyna ende Banda, ende aen peper sijn alreede omtrent 50.000 realen uytgegeven, soodatter haest door sullen wesen. Doch hopen, dat volgens d' advysen van de mayores dagelicx eenige nieuwe schepen met contanten commen sullen, welck Godt geve. 't Jacht den *Witten Beer* hebben naer 't eylant Mauritius gesonden, omme de resterende last van 't schip *Gelderlant*, als oock het volck, dat daer gebleven is, te lichten ende naer 't patria te brengen. Godt verleene hun beter geluck.

D' Engelsen sijn dagelicx een goede vloot schepen verwachtende, welck expres gesonden wort na de Molucos, Amboyna ende Banda, omme den handel van nagelen, noten ende folie, daerop U. E. sal gelieven te letten ende alsulcke ordre stellen, dat een vergeeffse reyse mogen doen; soo sullen wy, hoope ick, van d' Engelsen ontslagen worden.

Adi 24^{en} December anno 1615, in Bantam.

32. — MEMORIE

VOOR DEN E. HANS DE HASE, RAET VAN INDIEN ENDE VISITATEUR-
 GENERAEL, 24 DEC. 1615.

Eerstelijck soo by den heer admirael ende raden tot dienste van de generale Compagnie voor goet verstaen wort, dat men den coninck van Atchijn met een schip off schepen voor een tijt soude accomoderen, omme de Straet geoccupeert te houden, dat ditto coninck alsdan, inplactse hy d' Engelsen in Ticos en Priaman handel vergunt heeft, ende d' onse sulcx verbiet, ons aldaer den handel verleene ende d' Engelsen geen toe en stae. Soo in desen met ditto coninck niet verdragen en wort, dient wel rypelijck geleth, off het alsdan niet goet wesen sal dat men de logie van daer lichte, want de Compagnie niet dan onkosten daarvan heeft, opdat de gennerale Compagnie door den trots ende tirranie des coninx geen meerder affront en verachtinge geschiede, als hun alreede met het werpen van Ryser voor den oliphant aengedaen heeft. Een doode vrientschap, gelijk men nu lange met den coninck van Atchijn

gehouden heeft, is aparent dat (sonder juyst in vyantschap te treden) beter gemeynteneert can worden met apsenteringe als met imant t' onser verachtinge ende disreputatie aldaer te houden resideren, dewyle over geheel Indien bevinden, dat alle dese prinsen te meer van ons wijcken ende lastiger vallen, hoe meer hun naelopende ende van haer verdragende sijn.

Hadden wy macht genoegh, het soude seer goet sijn dat men een vloote naer Manilla ende oock eenige schepen nae Cotchijn ende de custe van Goa sont, omme den vyant alle mogelijke affbreuck te doen. Schepen hebben wy genoegh, maer alsoo swack van volck sijn ende in Amboyna ende Banda tegen d'Engelsen mede eenige schepen sullen moeten gehouden worden, gelijk oock, dat het volck van de oorloochschepen sal moeten verlost worden ende overgaen op de groote schepen, die men toecommende jaer naer 't patria destineeren sal, ende wederomme 't volck van de groote nieuwe schepen op d'oorloochschepen, omme daermede na de Manillas, off daer se gedestineert mogen worden, te gaen, soo schijnt het dat nootlijck herwaerts over dienen te commen, als het exploit gedaen sal wesen, omme by de vloote naer Amboyna ende Banda te gaen, gelijk voor desen gearesteert is.

Hoe geresolveert hebben de comptoiren van Tegenampatnam ende Petapouly te lichten, dient U. E. de heeren mede voort te dragen, opdat sulcx by hun geconfermeert off geretracteert, ende dienvolgende by U. E. geexecuteert mach worden.

Alsoo ten overvloede een goede party soldaten door de heeren mayores met den *Swarten Leeuw* naer de Custe gesonden sijn, sal U. E. sooveele herwaerts teruggesenden, als bevinden sal eenichsints gemist connen worden. Alle ondienstige cooplyden sullen mede verwachten.

Alsoo U. E. seer wel kennelijcken is, wat goederen jaerlicx van de Custe behooren gesonden te worden, als het capitael groot sy; alsmede waerinne 't selvige best besteet dient, als het capitael cleen off middelmatich is, soo sullen sulcx alleenlijck per memorie aenroeren.

Als het capitael groot sy, 2 a 300 packen schoon sayen goulongh, geassortteert conforme onse voorgaende advyse, mits dat wel geleth worde, dat de saye als de voorgaende niet valsch sy. De 10 monsters, door U. E. gebracht, sijn schoon, doch de verwe is wat te licht. Derhalven gaet neffens desen een stuck daervan, opdat d'andere wat hoger van couleur gemaect worden. De breete ende langte van dese monsters is middelmatich, daerover mogen wel twee vingeren breder ende een span langer gemaect worden. Noch gaet hierby tot monster een halve gesleten goulongh, daerinne door de strepen, die de coupleuren sijn scheydende, eenige goutdraeden geweven sijn, welke seer wel getrocken worden. Daeromme sal goet wesen, datter veele alsulcke gemaect worden.

200 packen grove tapis conforme dese monster W. 3., doch sonder roode strepen, meest van 5 asta. De hooffden vry wat langer; dan dese oock breder als verleden jaer geadviseert hebbe.

Dit sijn de twee voorneemste sorteringe, daervan groote quantiteyt in Java, alsse goet sijn, met goede avance vertiert connen worden. Doch dewyle ons capitael cleen is, ende jaerlicx naer 't patria een partye indigo dient gesonden te worden, gelijk mede een partye witte, grove lywaeten conforme medegaende monster van de heeren mayores gesonden, soo mach de quantiteyt van goulongs ende tapi wel vermindert worden tot ontrent 100 packen van elck jaerlicx, mits datse dies te schoonder ende beter sijn, opdat, gelijk verleden jaer geadviseert hebbe, jaerlicx mede mogen becommen een partye schoone tapi chinda, finne tapi sarassa; maer seer weynich sarasse gobar, mits dat het diverse bloemwerck ende uytinement schoon goet sy, want van dese doecken geen groote quantiteyt, maer wat goets gesonden moet worden.

Item 100 packen seyldoeck.

Taffacilles, madobs, guinganes, Golcondaetse doecken ende diergelijcken, als hemden ende broecken tot fourneringende ende cleden der soldaten ende bootsgesellen, alsoock eenich fijn goet voor d'overicheden, sooveel als U. E. wel weet van noode sijn hebbende, soo het capitael sulcx lyden can. Soo niet, dient evenwel van elck een weynich gesonden te worden.

Maleyse off Moluycksche sorteringe en dienen vooreerst niet gesonden te worden, 't en waere eenige schoone, finne, witte als gecouleurde tancoelen, gelijk U. E. voor desen selfs geeyscht heeft.

D'wyle de schepen nu dry jaeren achter den anderen groote tegenspoet hebben gehadt in 't seyle van de Custe herwaerts door contrariemouson in zee bejagent, gelieve U. E. expresse ordre te geven, dat, als met contrariemouson vertreckende sijn, haeren cours recht op de westcuste van Sumatra setten ende van de custe hun niet in see begeven maer langs de walle met stoppen en setten trachten op te commen, alsoo verstaen in deser voegen dicht onder de walle alderspoedichst voortgeraecken connen.

Hiermede wenschen U. E. gelucksalige voorspoet. In Banthem, desen 24^{en} December anno 1615.

33. — MEMORIE

VOOR DEN E. HEER JAN DIRCXEN LAM, COMMANDEUR ENDE
VELTOVERSTE, 24 DEC. 1615.

Soo haest in Amboyna een suffisante macht by den anderen versamelt wesen sal, dienen de vrienden met de tocht nae Pouloway voort te varen, opdat niet alleene van dat eylandt ende geheel Banda voor de comste van d'Engelsen verseeckert mogen wesen, maer oock, dat het dessey n nae Manillas andermael niet verleth en worde; want in dese conjunctuere, als een van dese twee naer soude moeten blyven, swaer om delibereren soud sijn, welck van beyde geprefereert behoorde te worden. Met conquista van Pouloway can den handel aldaer voor ons verseeckert worden; maer sonder capitael, gelijk nu sijn, en connen geen handel dryven. In Manillas is de hope, dat men voor 't patria goede retouren sonder gelt soude connen becommen, welck in desen staet aldaer nodichst van doen hebben. Doch de verseeckeringe van Banda, mach men seggen, sal de Compagnie mettertijt, soo de tijt verbeyden connen, hoewel het nu niet en soud schijnnen, meerder opbrengen. Hierop concluderen wij, soo getwijffelt worde, dat de macht niet suffisant en waere omme Pouloway geheelijcken te vermeersteren, off dat den tijt niet toe soude laten 't selvige met gemack ende belegeringe uyt te voeren, dat men in desen gevalle met meest alle de schepen de vloote van Mallacca off naerder advijs van hier in Amboyna soude vertoeven, ende ondertusschen eenige lichte schepen met een goeden hoop volck naer Banda senden omme 't garnisoen van 't fort Nassouw te verstercken, de fregatten ende chaloupen wel te mannen, met ordre dat allen toevoer van Banda weeren, ende de Bandanesen van alle canten inquieteren, prijs makende wat becommen connen, doch met belegginge van behoorlijcke acte, gelijk de heeren bewinthebberen ordonnerende sijn, opdat ondertusschen d'inprese gefaciliteert worde. Watter oock by der hant genoomen wort, dient U. E. vooral te versorgen dat het garnisoen van Amboyna, gelijk geresolveert hebben, versterckt blyve, ende dat in Amboyna voorcomen worde, dat d'Engelsen aldaer geen inval doen terwyle alle de macht in Banda besich sy; want seecker is, dat voorgenomen hebben met een goede vloote omme den handel van nagelen, noten ende folie innewaerts te gaen.

Alsoo d' Engelsen voor desen die van Louwa ende Combello tegen ons oproerich gemaect hebbende in heur faveur de wapenen tegens ons ter plaetse, daer wy contracten ende preferentie sijn hebbende, aengenoomen hebben, omme ons daeruyt te dryven ende selfs daerinne te sitten, schietende op onse logies, gelijk mede dat niet en laten de Bandanesen tegen ons te verstercken, is by d' E. heer gennerael ende raet van Indien gearesteert, dat men d' Engel-

sen voortaan geen acces, spraecke noch handel met d' inwoonderen van Amboyna ende Banda toestaen sal, maer hun met geweld van daer weeren sullen soo niet en desisteren; sijn wy 't selvige als noch confirmerende, mits dat in alles ordentlijk ende met goede discretie gehandelt worde, ende dat men tot justificatie goede bescheeden laet beleggen. Op neutrale plaetsen moeten vrienden blyven, ende daer wy forten, casteelen ende contracten hebben, van ons recht niet cederen.

Toucherende d' inlandtse negotianten: van Banda dienen alle geweert ende prijs gemaect worden watter compt, volgens d' ordre voor desen by d' E. heer gennerael aldaer gelaten. In Amboyna sal goet wesen, dat gelijk den heer gouverneur Block Maertszen voor desen gedaen heeft, alle de nagelen prijs gemaect worden die iemandt soude mogen onderstaen van daer te willen voeren, ende dat men hun voorts mede alsoo tractere, dat op een ander tijt van daer blyven. In Maccasser sijn aen restanten gebleven f 10.301 — 13 — 8, in Gressy, Jortan ende Surabaya f 6150 — 2 — 12. Om dese penningen sullen imandt derwaerts moeten senden, ende by weygeringe ons valeeren op de joncken die men van die comptoiren becommen can. Hiervan hebben een register aen Sr. Cotteels in Amboyna gesonden. Soo U. E. van ons geen ander bescheet compt, sal van daer nae dese plaetsen iemandt dienen te senden. Wy soudent 't nu geerne doen, maer moet by gebreck van jachten achterblyven.

Wat U. E. van de Portugesen, Spangiaerden off adherenten becomen can, soo haere persoonen als goederen, 't sy in schepen, fregatten, joncken off andersints, sal hem daarvan meester maecten ende alles onder behoerlijcke acte ten besten van de gennerale Compagnie apliceren, sonder andere neutrale natie in see off ter plaetsen daer niet te seggen en hebben, off ons niet hinderlijk sijn, te beschadigen, mits hem wachtende van de Maccassaren ende Javanen byoosten Japara gelegen; alsoo het schijnt met hun wel in contentie soudent mogen geraecken, daarvan hem in sulcken gevalle te revengeren heeft.

Soo haest de gelegentheit van saecken sulcx lyden connen, recommanderen wy U. E. van daer naer Timor te senden den oppercoopman Raemburch met alsulcken jacht off jachten, volck ende cargasoen, als geschieden can ende dienstich sy.

Gelijk mede met een jacht herwaerts wat vroeck te senden een partye noten, foelie ende nagelen, opdat van hier wat vroeck een cargasoen nae de Custe mogen senden. Sal oock advijs ende ordre dienen te stellen, dat alle de schepen, herwaerts comende, Japara aendoen, gelijk verleden jaer gedaen is, omme aldaer te ververschen ende hier te brengen alsulcken rijns oft ander cargasoen als gereet soudent mogen vinden.

U. E. sal oock gelieven aen alle de schepen ordre te geven, dat achter schootvry gemaect worden ende altoos slachveerdich op haer hoede sijn, opdat

gelijck met het schip *Enckhuysen* gebeurt is onversiens niet geassalteert en worden.

Wy confirmeeren als noch, dat men niet dan met jachten ofte lichte schepen nae Banda gae, ende de groote schepen in Amboyna met een weynich volck tot bewaringe derselver laet blyven, alsoo in Banda geen groote schepen dienstich sijn.

Desen 24^{en} December anno 1615, in Bantam.

34. — AMBOYNA.

GOUVERNEUR BLOCK MAERTSZEN, PER 'T WAPEN VAN AMSTERDAM,
24 DEC. 1615.

Den 8^{en} stanti hebben onse jonckste per 't schip *Walcheren* van Jacatra geschreven. Tsedert is hier niet sonders gepasseert. Alleene sal U.E. verstaen, hoe dat voor desen by d'E. heer gennerael Reynst ende den raet van Indien geresolveert is, dat men in aller manieren de landen van de Molucos, Amboyna ende Banda voor de Compagnie soude verseeckeren ende voorcommen d' ondercruypinge ende violentie, die d' Engelsen trachten ons aldaer te doen. Van de heeren mayores worden geadviseert, hoe dat in Engelant een goede vloote waren equiperende ende vore hadden deselve recht door na de Molucos, Amboyna ende Banda te senden, omme den handel van de nagelen, nooten ende foelie te becommen. Derhalven recommanderen op 't hoochste, dat men trachten soude haerlieden te prevenieren. Hierover hebben wy met de raden van Indien ende andere geresolveert, om geen tijt noch soo inportante saecken niet te versuymen, met het desseynt voort te varen. Derhalven hebben den E. Jan Dircxen Lam (welcke voor raet van Indien by de heeren mayores gesonden wort) voor commandeur ende veltoverste van dese tocht geauthoriseert ende last gegeven daerinne te handelen, gelijck goetgevonden sal worden. Het desseynt van d'E. heer generael alsmede de raden is geweest, Pouloway wederomme aen te tasten. De schepen hebben wy geordonneert, dat in Amboyna vergaderen sullen, omme van daer de surprinse te doen, ende eenige groote schepen in Amboyna te laten met een weynich volck tot bewaringe van deselve. U.E. sal gelieven ditto Lam in alles te assisteren, daer sulcx ten dienste ende welstandt van de gennerale Compagnie van noode sy, waeraen de Compagnie grooten dienst ende ons vrientschap geschieden sal. 't Schip *Amsterdam* compt aldaer vermasten. Tot behoeff van U. E. fort senden eenige nootlijckheden. Wy hebben oock goetgevonden 't garnisoen van Amboyna te verstercken ende dat met sooveele coppen als de

vrinden aldaer met den anderen geraden sullen vinden, want by ons verstaen wort het garnisoen van soo treffelijcke plaetse al te swack is. Den *Engel van Delft* hebben wy naer Solor gesonden, opdat den heer gouverneur Willem Janszen sich met het geheele garnisoen ende wat daer is, volgens resolutie by den heer gennerael Reynst zaliger ende den raet genoomen, per costi transporteere, het fort Henriques verlate ende geheel raseere. Ick hoope, dat van de Molucos door den heer gouverneur Reael volgens d'ordre van den heer gennerael zaliger een goet secours by U. E. sal wesen gearriveert.

Voor desen is by d' E. heer gennerael ende raden geresolveert geweest, dat men d' Engelsen geen acces in Amboyna noch Banda toestaen, maer met geweld van daer verdryven sal. Daerop sijn van ditto heeren aen verscheyde schepen commissien gegeven. In eenige van deselve is door den schryver geabuseert, namentlijck, dat men van alle plaetsen, daer wy comptoiren hebben, d' Engelsen met geweld soude verdryven, welck verde van Sijn E. als raets meninge is. Het most wesen van de comptoiren van de Molucos, Amboyna ende Banda, daer wy fortten ende contracten sijn hebbende. Derhalven gelieve U. E. daerop te letten. Desen 24^{en} December anno 1615, in Bantam.

35. — AMBOYNA.

AEN SR. COTTEELS, PER 'T WAPEN VAN AMSTERDAM, 21 DEC. 1615.

Nevens dese gaet copie van de onsen, den 8^{en} deser per 't jacht *Walcheren* van Jacatra geschreven, welcke hopen U. l. wel geworden sal sijn. Dese gaet met den heer commandeur Jan Dirxten Lam, dewelcke tot raet van Indien by de heeren meesters uytgesonden is, ende alsoo geresolveert hebben, het dessecyn van d' E. heer gennerael ende raden op Banda te volvoeren, hebben wy denselven daertoe geauthoriseert ende bevel gegeven. Godt geve, dat alles te sijner cere ende welstandt van 't patria mach gedyen. De schepen sullen costi versamelen omme van daer de surprinse te doen. Van de Moluques, hopen wy, sal door den heer gouverneur Reael een goet secours volgens voorgaende ordre van den heer gennerael gecommen wesen. Alsoo geresolveert is 't fort van Solor te verlaten ende raseeren, hebben wy den *Engel van Delft* daertoe derwaerts gesonden, hoopende, dat mede alreede in Amboyna sullen wesen gearriveert. Amboyna dient niet vergeten te worden, want d' Engelsen dagelijcx een nieuwe vloote sijn verwachtende, daermede rechtdoor naer de Molucos, Amboyna ende Banda sullen gaen. Daeromme dienen de vrinden wel te versien, dat ons in Amboyna niet en ondercruypen off overvallen, ter-

wyle de macht in Banda is. Hierover vinden wy goet, dat het garnisoen van Amboyna versterckt worde.

U. I. sal verstaen onse meeninge niet en is, al is 't, dat het garnisoen van Solor sijn lichtende, van den Timoresen handel affstant te doen, maer te continueren, gelijk aen den oppercoopman Raemburch geschreven hebben. Derhalven recommanderen U. I. te helpen vervorderen, als het den stant lydet, dat ditto off andere van daer met eenige jachten ende cargasoen na Timor worde gesonden, want denselven handel de Compagnie seer proffitabel is.

Alsoo de groote schade by de Compagnie opnieuw aen 't eylandt Mauritius geleden, ende op haer instantich schryven van retouren, geresolveert hebben, neffens het schip *Rotterdam* noch een schip te senden, en hebben wy nae de Molucos per costi noch Banda geen gelt connen senden van 't weynige, dat van 't patria ontfangen hebben. Wy sullen, dunckt my, even beroyt als voor desen worden. Doch evenwel hebben den heer commandeur 8000 realen ende omtrent 6000 masen medegegeven om op uuyterste noot gebruyct te worden, daer het den dienst der Compagnie soude mogen vereyschen. Cleden ende sydelaecken sijn een groote party sendende. U. I. gelieve deselve ten besten te benificeren off in 't casteel laeten bewaren. Alle ongevallen comen ons te gelijk op den hals. Waren dese cleden Javaensche sorteringe geweest, sy souden ons goet gelt verstreckt hebben ende de Compagnie goede retouren voortbrengen, daer veele nu in haerselven vertieren. Desen 24^{en} December 1615, in Bantam.

36. — INSTRUCTIE

VOOR DEN EERSAMEN CORNELIS REYERSZEN SCHOONHOFFMAN, OPPER-
COOPMAN ENDE HOOFT OP 'T SCHIP DEN *WITTEN BEER*, GAENDE
NAER 'T EYLANDT MAURITIUS, OMME VAN DAER NAER
'T PATRIA TE SEYLEN, 25 DEC. 1615.

Van 't eylandt Mauritius sal U. I. in aller yle innemen alle de speceryen ende goederen, die daer, soo van 't schip *Gelderlandt* als van 't gene van de schepen *Banda* ende de *Geunieerde Provintien* gebercht is, in esse sult vinden, off u schip laden can, mits pertinente notitie nemende, wat goederen van elck gebleven schip inne sijt nemende.

Soo haest geladen ende claer sult wesen, sal U. I. van daer vertrecken ende trachten op 't spoedichste in 't patria te comen, doende alsulcke plaetsen als de noot soude mogen vereyschen ende best geraden vinden sult, mits medenemende alle het oude volck, die van de gebleven schepen vinden sult;

latende aldaer het nieuwe volck van 't jacht d' *Orangieboom*, soo verbonden sijn in 't landt te blijven, omme met d'eerste aencommende schepen herwaerts te commen, hun versiende van sulx als missen cont.

Met het schip sal U. l. weder naer Texel off Amsterdam seylen, vandaer het uytgelopen is, 't en waere, dat de noot, weder off wint anders vereyschte, in welcken gevalle U. l. hem sal reguleren nae d'ordre door de heeren mayores daerop gestelt, waervan by desen copie gaet.

Soo U. l. by gevalle de schepen *Mauritius* ende *Rotterdam* quame te rescontreren, soo sult met den anderen in compagnie onder een vlagge seylen. Soo niet, sal U. l. recht doorgaen sonder ivers na te toeven.

By desen gaet seeckere acte, daerinne eenen Jan Andriessen, bootsman van 't schip de *Provintien*, op Mauritius sijnde, beschuldicht wort, al off hy eenige juwelen gebercht ende verborgen hielt, daer op U. l. letten ende een neerstige examen sal doen; ende, soo by hem iets bevint, sullen sulcx lichten ende de misdaet straffen. Hiermede wenschen U. l. geluck ende behouden reyse.

Desen 25 December anno 1615, in Bantham.

37. — INSTRUCTIE

VOOR JAN JANSZEN, SCHIPPER OP 'T JACHT *CLEEN ENCKHUYSEN*, 7 JAN. 1616.

Van hier sult gylieden naer Jacatra, van Jacatra naer Japara, ende aldaer laten het gelt ende cleden, U. l. gegeven. Van Japara sult op het alderspoedichste naer Solor loopen, omme te sien off aldaer den *Engel van Delft* beseylen cont, sonder iewers volck aen landt te laeten gaen, ende, ingevalle den *Engel* niet en verneemt, soo sult datelijck naer Amboyna vertrecken; althoos, ingevalle onderweech eenige Portugesen, Spangiaerden off adherenten becommen cont, het sy in schepen, joncken, fregatten off andersints, sult U van haere persoonen ende goederen meester maecken, sonder eenige neutrale natie in joncken off andersints te beschadigen, 't en waere eenige offentie deden.

Adi 7^{en} Januarii anno 1616, in Bantam.

38. — JAPARA.

AEN DOENSZEN; IN ABSENTIE AEN DEN OPPERCOMMIS ALDAER,
PER 'T JACHT *CLEEN ENCKHUYSEN*, 7 JAN. 1616.

Wy hadden volgens voorgaende cotype U. E. geerne hier gesien, omme met den anderen wegen Japara eenige conferentie te mogen houden, eer U. E. innewaerts voere, alsoock opdat assisteren soud mogen tot verkiesinge van een nieuwen gennerael, soo de heeren daermede tot hun compste alhier vertoeven. Maer het schijnt, alsoo den tijt cort valt, de saecken van Amboyna ende Banda haest vereyschen, ende 't weder U. E. compste niet gedoocht, best wesen sal, dat U. E. met de schepen van daer naer Amboyna ende Banda seylen. Derhalven sal hem gelieven met eerste commoditeyt derwaerts te vervoegen, soo alrede niet vertrocken is, omme in alles den besten orber te helpen schaffen. Innewaerts vertreckende, sal U. E. in beslooten billiette een persooone gelieven te nomineren, welke in conscientie tot eenen gouverneur-generael alderbequaemst is kennende, ende 't selve herwaerts senden.

Dese gaet per 't jacht *Cleyn Enckhuysen*, waermede sendende sijn 4000 realen in contant met weynich cleden als per facture. U. E. gelieve ordre te geven, dat aldaer opgecocht werde alle de Jambische peper, die men sal connen becommen, soo verde 't capitael strecken can, mits dat men iets houde tot provisie van vivres; doch soo haest d' andere schepen ariveren, sullen meerder gelt senden. Soo daer eenige peper gecocht wort (gelijck wy verhoopen geschieden sal, alsoo deselve grotelicx gebreck hebben), sal U. E. alsulcke ordre gelieven te geven, dat se metten eersten gelicht worde, opdat se aldaer niet lange werde gepericuliteert. Dit jaer hebben ons de 20 sacken alhier 26 realen gecost, welck een seer hooge pryse is.

Soo Godts weder ende wint sulcx toelaet, sal Japara naer desen door 't schip *Der Veer* om U. E. persooone aengedaen worden, gelijck mede om eenige rijs, aracq ende andersints te laden. D' andere schepen sijn gedestineert voort te varen.

Dit jacht *Enckhuysen* hebben wy naer Solor gedestineert op avontuyre off hetselve aldaer van noode waere tot de lichtinge van 't garnisoen off andersints, mits dat van daer naer Amboyna seylen sullen, ende opdat dese lichtinge alhier niet ruchtbaer soude worden, hebben wy den schipper daarvan niet gewaerschouwt. Derhalven sal U. E. denselven op sijn vertreck daarvan advertieren, opdat geen ongeval becommen, off den *Engel* ende d'onsen per avontuere voor sijn comste vertrocken waeren.

Van de vloote voor Mallacca hebben tydinge, hoe den onsen des vyants schepen van oorlooge voor de stadt geslagen ende vernielt hebben, gelijck

U. E. door brenger van dese, die daer mede geweest is, breder verneemen can. De schepen van Maccau hoopen mede te becommen.

Uut het patria is hier nieuws gearriveert het schip *Der Vcer*, welck tydinge brengt, hoe dagelicx noch 5 andere schepen sijn verwachtende. De Heere wil se geleyden, gelijk mede *Rotterdam* ende *Mauritius*, welck op hun vertreck sijn staende. Desen 7^{en} Januarii anno 1616, in Bantam.

39. — JAPARA.

AEN DOENSZEN ETC., PER 'T SCHIP *DER VEER*, 7 JAN. 1616.

't Voorgaende is copie van den onsen op gisteren per 't jacht *Cleyn Enckhuysen* gesonden, welcke mits desen confirmerende sijn. Ingevalle aldaer alle het contant, welck met dit schip nae Amboyna ende Banda gedestineert hebben, aen peper besteeft cost worden, sal U. E. hetselve al t' samen daeruit mogen lichten, mits ons daervan advyse gevende, opdat ons daernaer mogen reguleren. Adi 7^{en} Januarii 1616, in Bantam.

40. — SOLOR.

AEN DEN GOUVERNEUR WILLEM JANSZEN, PER 'T JACHT *CLEYN ENCKHUYSEN*, 7 JAN. 1616. 212 m 64

Het voorgaende is copie van de onsen gesonden per 't schip den *Engel van Delft*. Tsedert hebbe van de vloote verstaen, hoe den onsen voor Mallacca, Godt loff, affgeslagen ende vernielt hebben twee galioenen ende een carga-soen van oorloge, gelijk U. E. door de vrienden breder vernemen sullen. De Heere geve, dat se die van Maccau mogen vermeesteren. Ende uyt het patria is hier wel aengecommen het schip *Der Vcer*, tydinge brengende, hoe dagelicx noch vijff andere schepen sijn verwachtende. Dese gaet per 't jacht *Cleyn Enckhuysen*, welck wy nae Amboyna ende Banda gedestineert hebben met ordre, dat in passant Solor souden aendoen. Soo daer eenige advysen nae Timor off de *Sterre* gesonden dienden, sal U. E. dit jacht daertoe gebruycken, opdat den *Engel* daeromme geen tijt versuyme; soo niet, sal hetselve datelijck off in compagnie nae Amboyna depescheren, opdat het aldaer mach worden gebruyckt.

Adi 7^{en} Januarii 1616, in Bantam.

41. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. HENDRICK DE JONGE, OPPERCOOPMAN, ENDE ABRAHAM PETERSZEN, SCHIPPER VAN 'T JÀCHT DEN *NEPTUNUS*, 7 JAN. 1616.

Ghylieden sult op 't alderspoedichste van hier recht door naer Gressy seylen, lopende binnen Madura tot voor Gressy ende Jortan. Aldaer geariveert sijnde, sult datelijck dese nevensgaende missive door den Sabandaer, die wy achten wel aen boort commen sal, nae den coninck van Surabaya senden, eyschende daer beneffens de restanten volgens medegaende pampieren by Andries Soury aldaer gelaten; nae het antwoord van den coninck ende omme de restanten sult aldaer vertoeven omtrent 8 dagen, ende nae het verloop derselve van daer vertrecken, seylende voorts naer Amboyna by de vloote, hetsy dat gyluyden de restanten becompt, antwoord off geene.

Wy bevelen U. I. midts desen wel expresselijck, het schip altoos wel slachveerdich te houden, ende wel op u hoede te sijn, houdende continueerlijck brandende lonten soo lange binnen leggen sult, sonder meer volck in 't schip te laten commen dan gylieden machtich sijt, gelijk mede dat selfs noch oock geen volck aen landt sult laten gaen, 't en waere, dat eerst eenige ostagiers gegeven worden.

Alle de schepen, joncken ende fregatten off andersints, die ghylyuden becommen cont, sult neerstelijck visiteren, ende eenige Portugesen, Spangiaerden off adherenten becommende, sult u van haere persoonen, schepen, joncken off fregatten met hunne goederen meester maecken ende verseeckeren, alles onder behoorlijck register in Amboyna brengende, omme aldaer ten prouffyte van de gennerale Compagnie geapliceert te worden, sonder nochtans eenige Indiaensche natie te beschadigen, 't en waere, dat hun op verboden plaetsen begaven.

Soo U. I. aldaer eenige peper vint, sult alles opcoopen, soo met de penningen die wy na Banda hebben gedestineert, als de restanten die aldaer sout mogen becommen, ladende deselve in u schip, om alles in Amboyna in de groote schepen weder overgescheept te worden. Voorder sal U. I. van allerley nootlijckheden, verversinge voor de vloote sooveele coopen ende mede na Amboyna nemen, als becommen ende bergen cont, te weten, hoornbeesten, bocken, eynden, hoenderen, ayuyn, loock, vis ende wat andersints becommen cont, gelijk mede voor Banda ende de Moluco's 500 a 1000 cadjans, gelijk de Javanen tot dack van haer prauwen gebruycken, soo d'selve te becommen sijn.

In passant nae Amboyna sal U. I. de Noortcuste van Bima soo naer loopen, dat sien cont, off aldaer bejegenen ende vermeesteren cont de Portugesen, welke jaerlicx om dees tijt aldaer sappen off root hout sijn ladende; haer vermeesterende, sult hun mede nae Amboyna brengen ende gedachtich wesen,

dat het hout met den aldereersten herwaerts werde gebracht. 't Schip den *Engel van Delft* hebben voor desen mede geordonneert gehad, dese Noortcuste daeromme te geeren.

In Amboyna sult naercommen d'ordre, die U. l. by den heer commandeur, gouverneur ende raden gegeven sal worden. Ingevallye in de Molucos, Amboyna ende Banda eenige Engelsche comt te rescontreren, sult deselve, volgens resolutie by d' E. heer gennerael zaliger ende den raet genoomen, by d' inwoonderen geen spraecke noch acces toestaen, maer hun met geweld van daer verdryven, mits daerinne met discretie ende advyse van de heeren commandeurs ende gouverneurs der respectieve plaetsen handelende, welke hiervan de last sijn hebbende.

Adi 7^{en} Januarii 1616, in Bantam.

42. — GRISSI.

AEN DEN CONINCK, PER 'T JACHT DEN *NEPTUNUS*, 7 JAN. 1616.

Grootmogende Coninck saluyt! Uwe Magisteyt sal niet qualijck gelieven te nemen, dat d' onsen van daer gelicht sijn, want dewyle niet alleene geen recht gedaen en is over de moort by die van de Goenong Boekit aen twee van de onse begaen, maer den onsen, in Gressy residerende, daerenboven noch dagelicx met vier ende sweert mede gedreycht wierde, soo sijn daertoe genootsacckt geworden, te meer Uwe Magisteyts ondersaten ende die van alle d' andere omliggende quartieren, onder pretext van Gressy ende Jortan te sijn, niet en dissisteerden onse vianden in Banda met alle nootlijckheden te seconderen, niettegenstaende alle de insinuatien welke voor dien tijt waeren gedaen. Derhalven, ingevallye alsoo continueren (welck wy niet en hoopen) ende niet naer en laten tot onser groote prejuditie onse vyanden te seconderen, en sal Uwe Magisteyt niet qualijck gelieven te neemen, soo aldaer als vyanden getracteert worden. By onsen oppercoopman Andries Sury sijn seeckere restanten off uytstaende schulden in Gressy, Passerroan ende Jortan gelaten, als blijktt per register door denselven Soury in Quiay Ponti handen gegeven ende hiernevens gaende. Uwe Magisteyt sal gelieven deselvige aen den brenger van desen over te laten geven, waeraen de gennerale Compagnie vrintschap geschieden sal. Godt geve Uwe Magisteyt geluck ende vermeerdere sijnnen staet. Adi 7^{en} Januarii anno 1616, in Bantam.

43. — AMBOYNA.

AEN DEN GOUVERNEUR BLOCK MAERTSZEN, PER DE SCHEPEN *DER VEER*
ENDE *AMSTERDAM*, 7 JAN. 1616.

Het voorgaende is copie van den onsen, gesonden met den heer commandeur Lam, welcke U. E. wel geworden sal sijn. Dese gaet met de schepen *Amsterdam*, *Der Veer*, de *Neptunus* ende 't jacht *Cleyn Enckhuysen*, welcke geordonneert hebben, hun in fretta per costi te vervoegen, opdat d'Engelsen geprevenueert mogen worden. *Amsterdam* gaet recht door, *Der Veer* sal Jacatra ende Japara, Godts weder ende wint toelatende, aendoen. De *Neptunus* sal Grissy omme de restanten aendoen ende 't jacht *Cleyn Enckhuysen* Solor, omme den *Engel*, nodich wesende, behulpsaem te sijn. De Heere wil hun alle in salvo geleyden.

Per 't schip *Der Veer*, welcke hier, Godt loff, seer spoedich uyt het patria gearriveert is, sijn de heeren mayores aen d' E. heer gennerael zaliger adviserende, wat tusschen de gecommiteerde van de magisteyt van Engellant ende die van de heeren Staten op d' Indische navigatie gehandelt is, ende oock opt stuck van de Engelsen alsulcke ordre gevende, als hier by d' E. heer gennerael zaliger ende den raet gearresteert is. Wy sijn daervan copie sendende aen den heer gouverneur Reael ende commandeur Lam. U. E. sal deselve neffens de heeren oversien ende hem daernaes als arest ende resolutie by d' E. heer gennerael zaliger ende den raet van Indien alhier genoomen, reguleren.

D' Engelsen laten hun voorstaen alreede meester van Banda te sijn door d' opdracht die syluyden seggen, de Bandanese ambassade aen haere conincklijcke magisteyt gedaen soud hebben; doch hoopen ende vertrouwen, dat geprevenueert sullen worden. Hier is seecker, dat op Pouloway, Pouloron off elders op eenen anderen hoeck van Banda off Amboyna meenen te nestelen. U. E. dient sooveel forcen van schepen ende volck te houden, dat mach tich mocht sijn ende meester blyven, opdat in Amboyna niet en vallen, terwyle de macht in Banda geoccupeert sy. Wy recommandeeren U. E., soo 't eenichsins geschieden can, dese medegaende missiven aen den heer gouverneur Reael metten eersten, hetsy met een jacht off correccorre, na de Molucos te senden, opdat Sijn E. in tijts veradverteert sy watter passeert, ende aldaer goede ordre stellen mach, want de Molucos van d' Engelsen niet onversocht sullen blyven. Van Mallacca hebben tydinge, gelijk U. E. door de vrienden verstaen sal, hoe des vyants oorlochschepen van d' onsen geslagen ende verniet sijn, te weten 2 galioenen ende een cracque; d' andere, die van Maccau verwacht worden, hoopen mede te becommen, welck Godt geve.

Wy sijn hier als tot Jacatra seer geinportuneert geworden, om seeckere joncken pas off briefkens van adres aen U. E. te geven, ende dat door perticu-

liere cooplyuden, als des pangorans fammilliaren. Wy hebben sulcx resoluytelijck geweygert, te meer het scheen sonder deselve niet derven vaeren, soodatt wy hoopen met U. E. goede voorsichticheyt ende neersticheyt Amboyna in goeden stant sal worden gebracht. Adii 7^{en} Januari 1616, in Bantam.

44. — AMBOYNA.

AEN SR. STEVEN COTTEELS, PER DE SCHEPEN *DER VEER* ENDE
AMSTERDAM, 7 JAN. 1616.

Voorgaende is copie van d'onse, gesonden met den heer commandeur Lam, welke midts desen sijn confirmerende. Tsedert hebben van Mallacca verstaen, hoe dat onse schepen aldaer geslagen ende vernielt hebben 2 gallioenen ende een craeck van oorloge, hopende d'andere van Maccau mede te becommen, welck Godt geve. Uut het patria is hier gearriveert het schip *Der Veer*, waerdoor verstaen, dagelicx noch 5 andere schepen te verwachten hebben. De Heere wil hun in salvo geleyden. Dese gaet met de schepen *Amsterdam*, *Der Veer* ende *Neptunus* ende 't jacht *Cleyn Enckhuysen*, welke expres in haeste affgeveerdicht hebben tot assistentie van d'onsen, omme d'Engelsen, die dagelicx verwachtede sijn, te prevenieren. Per 't schip *Der Veer* senden U. l. 8000 realen in contant, ende eenige sydelaeckenen, swalpen ende plancken per 't schip *Amsterdam*, als per nevensgaende facture blijckt. Soo haest meer gelt becommen, sullen U. l. beter versien. De sydelaeckenen, die aldaer niet van noode sullen wesen omme aen de soldaten uyt te deylen, sal U. l. na de Molucos ende Banda versenden, gelijk mede de swalpen ende plancken. Voorder gelijk voor dese geadviseert hebbe, recommanderen U. l. omme alle de nagelen op te coopen die voorhanden sijn, ende dan is 't mogelijk meest met cleden ende andere waeren, versparende 't contant sooyeel mogelijk is; doch sal nu, noodich wesende, een weynich connen gebruycken, alsoo hoopen dagelicx meer secours becommen sullen; doch mogen ons wel verseeckeren, dunckt my, dat toecommende jaer niet veel sullen hebben te verwachten ter oorsaecke van 't groot verlies aen 't eylant Mauritius; daeromme moeten hier finantie soecken. De Heere restaureere de Compagnie in een ander. Adi 7^{en} Januarii anno 1616, in Bantham.

45. — BANDA.

AEN DEN GOUVERNEUR VAN DE SANDE, PER *DER VEER* ENDE
AMSTERDAM, 7 JAN. 1616.

Wy en hebben niet willen naerlaeten de schepen *Amsterdam*, *Der Vcer*, de *Neptunus* ende 't jacht *Cleyn Enckhuysen*, daermede dese is gaende, in fretta tot versterckinge van de vloote naer te senden, opdat d'Engelsen, welke dagelicx verwacht worden, geprevenueert mogen worden. Het schijnt, dat voor hebben Pouloway, Pouloron off een ander hoeck te incorporeren, om ons het voordeel aff te sien, doch hopen dat het hun missen sal. Wy sijn dagelicx noch vijff andere nicuwe schepen verwachtede, welke datelijck mede inne- waerts sullen depescheren. Voor Mallacca hebben onse schepen geslagen ende vernielt twee gallioenen ende een craecke van oorloge, hoopende de schepen van Maccau mede te becommen, in voegen dat van den vyant niet veel noot sullen hebben. Alsoo voor desen omtrent 2 a 300 leggers arrack in de schepen gescheept ende verseylt sijn, connen nu seer qualijck arrack be- commen, welck oorsaecke is, datter soo weynich per costi gesonden wort, doch hopen U. E. met de volgende schepen te versien; voorder refereren ons aen de voorgaende ordre ende advysen.

Adi 7^{en} Januarii anno 1616, in Bantam.

46. — BANDA.

AEN WATERFORT, PER *DER VEER* ENDE AMSTERDAM, 7 JAN. 1616.

Voorgaende copyen sijn midts desen confirmerende. Per 't schip *Der Vcer* senden U. l. 4000 realen in contant ende per 't jacht de *Neptunus* andre 4000 realen. Volgens medegaende cognossement sal U. l. deselve ontfangen, ende ons daervooren creditteren; meer becommende, sal U. l. mede versien wor- den. Alsoo de schepen in Amboyna vergaderende sijn, hebben wy aen S^r. Cotteels een andere party sydelaecken gesonden; soo aldaer niet uyt- gegeven worden, sal U. l., achten wy, van daer een partye becommen, waer- vooren ons mede creditteren sult, alles ten besten van de gennerale Com- pagnie gebruyckende; pampier sal U. l. van Amboyna van ditto Cotteels becommen, in voegen dat U. l. boecken metten eersten verwachten sullen. Soude U. l. voor cleden ende andere waeren een goede partye nooten ende folie becommen, sy soude ons seer aengenaem sijn, maer tot den inkoop van deselve en hebben alsnoch geen gelt meer connen senden, niettegenstaende

de heeren mayores ordonnerende sijn dat men alle de nooten ende folie die voor handen sijn, voor de comste van d'Engelsen opcoopen soude. Godt geve, dat se met andere finantie becommen worden.

Adi 7^{en} Januarii 1616, in Bantam.

47. — MOLUCQUES.

AEN DEN GOUVERNEUR REAEL, PER *DER VEER* ENDE *AMSTERDAM*,
7 JAN. 1616.

Het voorgaende is copie van den onsen, gesonden met den heer commandeur Lam. Tsedert is hier, Godt loff, van 't patria seer spoedich gearriveert het schip *Der Veer*, tydinge brengende, hoe dagelicx noch 5 andere schepen te verwachten hebben. Ende, alsoo de heeren mayores aen d'E. heer gennerael zaliger adviserende sijn, wat by de gecommiteerde van de magisteyt van Engelandt, ende die van de Ho. Mo. heeren Staten geconfereert is op 't stuck van de navigatie off handel in de Molucos, Amboyna ende Banda, hebben wy goetgevonden datelijck daervan copie over Amboyna te senden, opdat U. E. andermael soude sien, wat d'intentien van d'Engelsen sijn, ende hoe voorsz. conferentie by de heeren mayores in 't patria gelijk arest ende resolutie gebaert heeft, als geweest is de resolutie (op d'audasse ende offencie by d'Engelsen in Cambello ende Lua tegen ons begaen), alhier by d'E. heer gennerael zaliger ende den raet van Indien genoomen. U. E. sal alles gelieven te oversien, ende my ten goede nemen, ende voor geexcuseert houden, dat ten overvloede recommanderende ben op alles met sijnne gewoonlijke discretie ende voorsienicheyt alsulcke ordre te stellen, dat het dessey van d'Engelsen, soo 't mogelijk is, gelijk ick niet en dencke, sonder handdicheyt geprevenueert, off beyde voorgaende aresten, dewyle blijktt, dat het alsoo wesen moet, promptelijck tegen hun sonder aensien geexecuteert worde.

Hier durven d'Engelsen wel roemen, dat sy neffens ons, het coste wat het cost, in de Molucos, Amboyna ende Banda plaetse willen ende sullen hebben. Pouloway, seggen sy, is haeren magisteyt door de Bandanese ambassade by hun alhier gebracht, opgedragen, maer hope ende vertrouwe, dat in Amboyna ende Banda geprevenueert ende wel geweert sullen werden. Tot assistentie van voorgaende vloote sijn wy tegenwoordich in fretta derwaerts sendende de schepen *Amsterdam*, *Der Veer*, de *Neptunus* ende jacht *Cleu Enckhuisen*, van volck wel versien, ende eerlange hoopen meer volgen sullen. D'Engelsen hebben 2 jachten ende 2 schaloupen gereet, ende op desen stant sijn uyt Engelandt twee nieuwe schepen, off een schip ende jacht arriverende.

Door nevensgaende copie van missive, door den heer admirael aen den heer generael zaliger geschreven, sal U. E. verstaen, hoe van den onsen twee machtige gallioenen ende een craecke van oorloge voor Mallacca geslagen ende vernielt sijn, gelijk mede de goede hoope, die hebben, om de craecken van Maccau te becommen, welke Godt geve.

Alsoo voorsz. dry schepen in 't getal van 4 tegen d'armade van Atchijn slaechs geweest sijn, was het vierde, alsoo den brant in 't cruyt geraeckte, omtrent 14 dagen te vooren gesprongen. Dese 4 schepen, soo wy verstaen, sijn gedestineert geweest nae Manilla te gaen tot versterckinge van haere macht; aldaer is hun secoers van Nova Spangia mede gearriveert, doch, hoe sterck van schepen, volck ende andersints, hebben alsnoch niet gehoort. Het schijnt, dat U. E. meenden te besoecken, doch, nae wy door veroverde missiven vernemen, en was hun coragie niet seer groot daertoe, want hadden anders in Manilla al geweest, doch, op haer advantagie voor Mallacca liggende, hebben seer couragieuselijck tegen d' onsen gevochten ende groot geweld met hun geschut gedaen. Godt geve U. E. sijn genadige zegen ende heyl. Desen 7^{en} Januarii anno 1616, in Bantam.

48. — MOLUCQUES.

AEN DEN DIRECTEUR WESTERWOLT, PER *DER VEER*
ENDE *AMSTERDAM*, 7 JAN. 1616.

Tsedert onse laeste, daervan 't voorgaende copie is, welke inhoud mits desen confirmerende ben, hebben van Jhoor verstaen, hoe onse schepen, Godt loff, twee gallioenen ende een craecke van oorloge voor Mallacca geslagen ende vernielt hebben, als per missive aen den heer gouverneur is blijckende. Godt geve, dat die van Maccau mede bejegent ende vermeerstert mogen worden. Uut het patria is hier, de Heere sy gelooft, wel geariveert het schip *Der Veer* met een goede partye soldaten ende eenige contanten. De Heere wil d' andere vijf (die dagelicx verwachtende sijn) mede in salvo geleyden, gelijk oock de schepen *Mauritius* ende *Rotterdam*, welke over 3 a 4 dagen naer 't patria vertrecken sullen; voorder confirmeeren alsnoch, hoe d' Engelsens voor hebben, ons in de Molucos, Amboyna ende Banda een ondersteek te doen. Derhalven recommanderen U. I. andermael op 't hoochste alle mogelijcke dilligentie te doen, omme voor haer comste alle de nagelen, die voorhanden sijn, te innen, opdat alsoo geprevenueert, ende de heeren mayores eens goede retouren van de Molucos mogen becommen, alsoo het

meer dan tijt is, de Compagnie sware lasten is dragende, seer groote schade geleden heeft ende de mayores seer beswaert sijn, daer tegen dit jaer alsnoch cleene retouren te verwachten hebben.

Den 7^{en} Januarii anno 1616, in Banthem.

49. — COMMANDEUR LAM

PER DE SCHEPEN *DER VEER* ENDE *AMSTERDAM*, 8 JAN. 1616.

Door U. E. missive van voorleden maent December hebbe gesien, hoe de mijnne, geschreven tot antwoorde van de voorgaende, gedateert den 25^{en} ditto, te laet tot Jacatra gearriveert was. Tsedert is hier, Godt loff, uut het patria wel gearriveert het schip *Der Veer*, waerdoor verstaen, hoe dagelijcx noch 5 andere schepen verwachtende sijn. De Heere wil se in salvo geleyden, gelijk mede *Mauritius* ende *Rotterdam*, welcke over 3 a 4 dagen vertrecken sullen, ende door 't quaet weder dus lange verachtert sijn. By desen gaet copie van missive door de heeren mayores aen d' E. heer gennerael zaliger geschreven, waerinne U. E. sien sal, wat by de heeren geresolveert sy op d'intentie van d'Engelsen ende conferentie by de gedeputeerde van de magisteyt van Engelandt met die van de heeren Staten gehouden. U. E. sal deselve met den heer gouverneur ende raet van Indien communiceren, ende hun voorder reguleren na deselve ordre, als resolutie voor desen by d' E. heer gennerael ende raet alhier genoomen, welck alsnoch confirmerende sijn. Wy hebben niet willen naerlaten de schepen *Amsterdam* ende *Der Veer*, de *Neptunus* ende jacht *Cleyn Enckhuysen*, daarmede desen is gaende, U. E. in fretta nae te senden sonder hun om aracq off rijs op te houden, alsoo 't geene sullen connen bekommen met de volgende schepen wel gebracht sal worden, opdat de vrienden met de tocht voort mogen varen ende d'Engelsen geprevenueert worden. Op desen stant sijn hier 2 schepen uyt Engelandt gearriveert. U. E. sal verdacht wesen, gelijk voor desen hebben geseyt, dat Amboyna wel versien blyve, opdat d'Engelsen aldaer geen inval doen, terwyle op Pouloway besich sijn.

Van Mallacca hebben tydinge, hoe dat onse schepen voor de Straet geslagen ende vernielt hebben twee wel gemonteerde gallioenen ende een craecke van oorloge, als U. E. door de vrinden breder verstaen sult. Godt geve, dat d' andere van Maccau mede vermeestert mogen worden. U. E. gelieve te vervorderen, dat dese medegaende aen den heer gouverneur Reael ende Westerwolt datelijck met een corrocorre, soo 't geschieden can, na de Molucos gesonden

worden, opdat Sijn E. van alles verwitticht werde, goede ordre stelle, ende in de voorbaet sy.

Verwondere my van de clachte by den coninck ende sabandaer van Jacatra over Breckvelt gedaen. De vasthouwicheyt, gelijk U. E. verhaelt, achte ick daervan oorsaeck te sijn. Noyt en heeft hy my clacht gedaen. Wy sullen daernaer verneemen ende na den eysch den orber schaffen. De vereeringe, by U. E. gegeven, is seer wel gedaen. Men moet se daermede houden. Belangende S^r. Swerius, secretaris van den heer gennerael zaliger, met mijnne voorgaende, gelijk alsnoch ben doende, hebbe aen U. E. ende den raet geremitteert daerinne te handelen, gelijk als ten besten geraden sullen vinden, interim voor goet approberende hetgeene alreede gedaen is, want hem voor een bequaem, cloeck, schersinnich jongman kenne, daerover U. E. denselven oock recommanderende ben. Desen 8^{en} Januarii 1616, in Bantam.

50. — INSTRUCTIE

VOOR D' E. WILLEM JACOBSZEN, SCHIPPER, ENDE JAN SPIERINGH DE JONGE, ONDERCOOPMAN VAN 'T SCHIP *DER VEER*, 9 JAN. 1616.

Van hier sult gyluyden naer Jacatra seylen, omme aldaer inne te nemen uw water ende alsulcken arrack, rijs ende andersints als aldaer gereet sult vinden, ende vandaer sal U. I. in aller yle naer Amboyna seylen sonder naer eenige arack off andersins, welck ongereet mocht wesen, te vertoeven, doende Japara onder weech aen, indien Godts weder ende wint sulcx toelaten wilt, maer sult wel ver \dot{d} acht wesen niet verde in de bocht te loopen, opdat aldaer niet verweert wort ende het schip geen perickel en loope, gelijk verleden jaer de schepen groot perickel geleden hebben, want het om dees tijt geheel Java door gemeenlijck niet en doet dan stormen en wayen, ende voor Japara een open legerwal is.

Soo in Jacatra geen rijs cont becommen, sal U. I. hem in Japara daervan als van andere nootlijckheden versien, maer daeromme en sal U. I. aldaer mede niet lange leggen, alsoo wy achten met de voorgaende schepen innewaerts genoeg gebracht is. Soo den heer Doenszen aldaer noch is, sal Sijn E. hem met U. I. nae Amboyna transporteren.

Alsoo aparent is, dat met de Maccasaren ende Javanen by oosten Japara gelegen wel in contentie soudt mogen geraecken, sal U. I. gewaerschouwt sijn hem voor deselve te wachten.

Ingevalle in de Molucos, Amboyna ende Banda eenige Engelsen comt te rescontreren, sult d' selve volgens resolutie by d' E. heer gennerael zaliger

ende den raet genoomen, by d'inwoonderen geen spraecke noch acces toestaen, maer hun met geweld van daer verdryven, mits daerinne met discretie ende advyse van de heeren commandeurs ende gouverneurs der respectie plaetsen handelende, welcke hiervan de last sijn hebbende.

Soo onder weech eenige Spangiaerden, Portugesen off adherenten comt te rescontreren, het sy in schepen, joncken, fregatten off andersints, sult U van haere persoonen ende goederen meester maecken, alles onder behoorlijk register in Amboyna brengende, om aldaer ten besten van de gennereale Compagnie geapliceert te worden.

Voorder sal U. l. in Amboyna naercommen d'ordre ende bevel van den heer commandeur Lam, gouverneur ende raden aldaer, mits het schip onder weech achte dat a l'improvisto niet geassalteert en wort, gelijk met *Enckhuysen* gebeurt is.

Adi 9^{en} Januarii anno 1616, in Bantam.

51. — INSTRUCTIE

VOOR D'E. NECHEMMIA DE HAEN, OPPERCOOPMAN, ENDE JAN CORNELIS MAYUS, SCHIPPER VAN 'T SCHIP *AMSTERDAM*, 10 JAN. 1616.

Soo haest gyluyden aen de Versche reviere van water sult wesen versien ende een weynich arracq, soo daer wat gereet is, daeromme niet wachten en sult, sal U. l. datelijk in aller yle van daer vertrecken, seylende recht door naer Amboyna, alwaer het schip vermasten ende gyluyden d'ordre van den heer commandeur Lam ende raden naercommen sult.

Alsoo aparent is met de Maccassaren ende Javanen by oosten Japara gelegen wel in contentie souden mogen geraecken, sullen de vrinden gewaerschouwt sijn hun voor deselve te hoeden.

Soo onder weech eenige Portugesen, Spangiaerden off adherenten in schepen, galleyen off fregatten comt te rescontreren, sult U doenlijk sijnde van haer schepen, persoonen ende goederen meester maecken, alles onder behoorlijk register in Amboyna brengende, opdat het ten besten van de gennereale Compagnie werde geapliceert, doch sonder eenige neutrale Indische natie te beschadigen.

In de Molucos, Amboyna ende Banda eenige Engelsen riscontreerende, sult deselve (volgens resolutie by d'E. heer gennerael zaliger ende den raet genoomen) by d'inwoonderen geen spraecke noch acces toestaen, maer hun met geweld van daer verdryven, mits daerinne handelende met advise van de

heeren commandeur ende gouverneur der respective plaetsen, welcke hiervan de last sijn hebbende.

Adi 10^{en} Januarii anno 1616, in Bantam.

52. — INSINUATIE

AEN JOHAN JARDIJN, OVERSTE DER NEGOTIE, ALLE GENERAELS,
CAPPITEYNEN ENDE ALLE ANDERE WEGEN D'ENGELSE
COMPAGNIE IN INDIEN, 11 JAN. 1616 ¹⁾.

Nademael boven alle voorgaende acten in de Molucqen, Amboyna ende Banda gepasseert, verleden jaer andermael voor Godt ende de werelt gebleecken heeft, dat de Bandinesen door U. E. op Puloway niet alleen met wapenen geassisteert sijn geworden, maer oock met seeckere bosschieters, doen ons volck op Puloway waren landende, gelijk mede, dat ghylieden in Amboyna niet alleene getracht en hebt, die van Lua ende Combello met indirecte practijcken ende middelen van onsen verbonde te diverteeren, omme ons den beloofden ende alleen geaccordeerden handel te benemen, maer haerlieden daerenboven tegen ons (hun in de wapenen opgeruyt hebbende) met gewapent volck, aen landt in haer sterckte gestelt, tegen ons geassisteert hebt, schietende vyantlijck op onse logie ende den onsen in sulcker voegen, dat onse logie op Combello met diverse goederen daerdoor verbrandt ende een van ons casteels onderdanen door u volck doorschoten is, soo is 't, dat wy U. E. ende alle genneraels, cappiteynen ende alle andre van d'Engelse Compagnie, die hier tegenwoordelijck sijn ende noch souden mogen ariveeren, mits desen gewaerschout en gebeden willen hebben, ons geen oorsaecke meer te geven, omme tot vrede ende eendracht onser gealicerde, voorstant van de gemaecte contracten, 't recht van onse meesters, affbreuck van degene, die tegen ons de wapenen hebben aengenomen, tegens U. E. in die quartieren hostile proceduyren te gebruycken gelijk als wyluyden sullen moeten doen ende gedaen sal worden, byaldien ghyluyden ofte eenige van de uwen hun wederomme in de Molucqen, Amboyna ende Banda vervoegende, onse bondgenoten eenich geweld off overlast aendoen, onse vyant assisteert, eenige secrete communicatie met d'oproerige houdet; off soo eenich volck, sonder onsen wille ofte weten op eenige plaetsen aen landt setten en laten, omme ons den verbonden ende by d'Indianen alleen geaccordeerden ende belooffden handel te benemen. Derhalven, soo door hantdadicheyt eenige ongevallen oft schade come te geschieden, daeruit tusschen d'Engelse ende Nederlantse

¹⁾ Deze niet in boeck D, doch in K 177.

Compagnie eenige contentie, verschil oft twist soude mogen rysen, protesteren wy daarvan onschuldich ende ghylieden causa movens, ende rechte oorsake sult sijn, als wesende nootlijk door U. E. in die quartieren tot de wapenen gedrongen.

Actum adi 11 Jan. 1616, in Bantam.

53. — AEN DEN COMMANDEUR LAM,

DEN GOUVERNEUR IN AMBOYNA ENDE DEN RAET, PER PRAUW NAER
JACATRA AEN 'T SCHIP *AMSTERDAM* GESONDEN, 12 JAN. 1616.

Wy en hebben niet willen naerlaten, U. E. te adviseren, hoe op heden volgens d' intentie van d' E. heer gennerael zaliger ende den raet van Indien met advijs van den presenten raet voor de laeste mael aen d' Engelsen in 't gennerael een schriftelijcke insinuatie overgegeven hebben, opdat hun niet en souden hebben te beclagen, als de resolutie by d' E. heer gennerael zaliger ende den raet van Indien genoomen, conforme gegeven ordre tegen hun door de vriden aldaer promptelijck sonder eenich respect geexecuteert wort, soo andermael aldaer compareren; de copie, alsoock van 't translaet, welck daerby gegeven is, gaet neffens dese. Cappiteyn Jardijn seyde, dat hy sijnnen raet soude vergaderen ende daerop schriftelijck antwoorde geven. Doch wy, noch U. E. aldaer, en hebben geen antwoorde van noode, noch aen te sien, maer alleene recht door te gaen met de gegeven ordre, byaldien d' Engelsen van de verbooden plaetse niet en blyven, off niet naer en laten, iets tot nadeel van de gennerale Compagnie te attenteren. Door verleth van dagelijcx quaet weder heeft *Mauritius* de laeste last heden eerst inne gecregen, anders soude al vertrocken geweest hebben, doch hope, dat het van nu over 2 dagen geschieden sal. De Heere wil hun in salvo geleyden. Tsedert onse jonckste en is hier niet anders gepasseert. Adi 12^{en} Januarii anno 1616, in Bantam.

54. — JAPARA.

AEN JACOB VAN DER BURCIT, PER 'T SCHIP *MIDDELBURCH*, 3 MAART 1616.

U. l. missive van primo Februari hebben op 17 ditto per prauw ontfangen en is ons seer aengenaem geweest; de prauw sullen hier houden. De twee Javanen sijn sonder onse weten vertrocken, soodatheshalven geen advijs mede en hebben. Ons is lect, dat de *Neptunes* ende die van 't jacht *Cleen Enckhuysen*

haer soo verde hebben vergrepen; sult d' overicheden aldaer, alsoock de nachoda ende geintresseerde, die haer benoomen sijn, aenseggen, alsdat nefens dese naer Amboyna ordre gegeven is, dat daerover ten exempel van anderen gestraft worde de cappiteyn ende andere, die de misdaet begaen, ende onse vrinden ontroofst hebben, even gelijk off onsen prinse selffs berooft hebben, gelijk mede, dat men haerlieden tot den laesten penninck sal affneemen, ende den nachoda wederomme doen betalen, al 't geene denselven affgenoomen is, mits den voorsz. nachoda by provisie gevende de cleden, by U. l. uut 't jacht *Enckhuysen* gelicht, doch dat van de reste sullen moeten patienteren totter tijt d' eerste schepen van Amboyna keeren, dewelcke oock de cleden off het gelt van de persoonen, die d' selve gecocht, segge gerooft, mede sullen brengen, want geen reden en is, heeft U. l. haer te seggen, dat onsen prince off U. l. aldaer voor andren boete, gelijk den Mattaran voor den sijnnen, die eenige fouten mochten begaen, uyt sijn beurse mede geen betalinge, maer wel recht over misdadigers doen soude; dan, soo sijn magisteyt executie over andren wil doen, sult patientie moeten hebben. Can U. l. met dese redenen geen contentement doen, soo stelt haer uyt tot de comste van den heer admirael Verhagen met de vloote, welcke binnen 2 a 3 dagen naer desen volgen sal, ende sult Sijn E. ordre naercommen, interim eenige cleene vereeringe doende aen alsulcke persoonen, daervan in desen faueur becommen can.

De cleden, van hier gesonden, sijn wel getelt en wel geconditioneert geweest. Hetgeene te cort ontfangen hebt, houden wy dat mede door die van 'tjacht *Cleen Enckhuysen* gestoolen sijn, daernaer oock vernoomen sal worden. Ondertusschen sult ons conforme de gesonden facture creditteren ende wederomme debitteren van 't geene in 't pacxken gebrack.

Sent oock metten eersten copie van de restanten door den heer Doenszen aen U. l. overgelevert. 2 Gouseratse boogen ende safferaen voor den Mattaran sal U. l. met den heer admirael becommen.

Een steenen godongh mach U. l. met de minste oncosten wel doen maecken, doch hadde liever, datter een viercanten toorn gemaeckt wierde, groot ontrent 5 vadem elcke syde, ende hooch, te weten de muynen ontrent 4 a 5 vadem, behalven het dack met 2 a 3 solderinghe, opdat van de bovenste solderinge uyt een galderye, die rontomme diene te gaen, de vyanden voor eenen aanloop gestut ende geweert conden worden. Als dit niet te veel costen en sijnde, waere goet, dat men soo een toorn maeckte; sult hiervan d' admirael Verhagen aenspreken ende Sijn E. ordre naecommen, alsoo met Sijn E. hiervan breder sullen handelen.

Dese gaet per 't schip *Middelburch*, daerinne U. l. datelijck in alleryle sal schepen alle den rijs, die becommen connen, gelijk mede arraeck, olye, ayuyn, loock ende andersints voor provisie van schepen ende fortten, doch

alles onder cognossement verschryvende aen S^r. Cotteels, directeur ende opercoopman over Amboyna. Heeft U. l. eenige peper gereet, off, soo eenich becommen cont, tot ontrent 3 a 4 realen 't picol, laet niet sooveele te coopen als uwe contanten verstrecken connen, alles mede in dit schip naer Amboyna schepende, omme daernaer weder herwaerts gebrocht te worden, opdat costly geen perickelen loopen; met de volgende schepen sullen meer gelt senden.

De tydinge van de Mattaran hebben verstaen. Godt geve dattet waer mach wesen.

Nevens desen senden U. l. van wegen den schipper der Gouseratten, alhier residerende, voor Godja Ramalodin Hassayn, die costly sijn joncke verlooren heeft, 50 realen in contant met eenen wijngaert, staende in een canaster, hetwelcke U. l. met nevensgaende missive aen ditto Godja sal behandigen.

De contractatie met den Sabandaer wegen 't sapon aengegaen is goet. Sult wel doen ende onderstaen, off costly alsulcken cattoene garen tot soo een pryse te becommen is, als voor desen door den ondercoopman, by U. l. sijnde, in Passerroan gecocht is, mits tot een proeve ons daervan monster sendende, want geerne hadden, soo doenlijk is, dat men 't selvige costly in treyn brachte. In Bantam den 3^{en} Meert anno 1616.

55. — JAPARA.

AEN VAN DER BURCHT, PER *NIEUW SELANDIA*, 5 MAART 1616.

't Voorgaende is copie van d' onsen gesonden per 't schip *Middelburch*. Dese gaet met den heer admirael ende raden per 't schip *Nieuw Zelandia*, waermede aen U. l. senden 4000 realen, om aen peper besteeft te worden. Meer souden wy senden, soo verseeckert waeren datter meerder peper te becommen sy, al waere het oock, dat 4½ reael voor 't picol souden moeten geven, hoewel achten, om 3 ende 3½ wel becommen can worden sooder iets is. Derhalven, ingevalle costly aen de notable party ariveert, laet ons 't selvige per expresse prauw weten, al soude het een hondert realen costen, opdat datelijck meerder gelt mogen senden, maeckende ondertusschen den coop; off hout den peper op, na dat ten besten geraden sy ende verdragen cont. In desen gevalle sal U. l. aen den heer admirael ende raden versoecken, dat costly een van de schepen gelaten worde, omme den peper daerinne te schepen, gelijk Hare E. voorgedragen ende gerecommandeert hebbe. Nevens dese gaen twee Gouseratse boogen ende saffaraen van den Mattaram ontboden. In Bantam adi 5^{en} Maert anno 1616.

56. — MEMORIE

VOOR D' E. HEEREN ADMIRAEL STEVEN VAN DER HAGE, GOUVERNEUR
 JASPER JANSZEN ENDE ADVOCAET CORNELIS DEDEL, RADEN
 VAN INDIEN, 5 MAART 1616.

By den heer Doenszen is geresolveert, dat tot Japara een nieuw houten rijshuys ende nieuwe woningen souden maecken, ende Jacop van der Burcht draecht daerenboven voor, dat een steenen huys noch nodiger soude wesen, seggende, dat men een huys, lanck 50 voeten ende breed 30 voeten, voor ontrent 200 realen soude connen becosten. De heeren sullen daerop gelieven te letten ende ordre geven, dat niet meer getimmert werde dan de noot is vereyschende, ende soo weynich gelt daerinne consumeren, als eenichsints mogelijkken is. Als het met cleene costen gedaen cond worden, soude mijns oordeels goet vinden ende geraden achten, dat aldaer een steenen, viercanten thoorn gemaect wierde, breed ende hooch ontrent 5 vadem met een overhangende galderye rontomme, gelijk sijn de thoorns op de Italiaense ende Barbarische custe, ende 2 solderingen, welcke niet alleene soude connen dienen tot woningen ende conservatie van de cleden off ander cargasoen, maer soude (onder correctie) met 10 a 12 mannen uut alsulcken thoorn den aenloop van alle des Mattarans vyanden weder connen staen ende d'onsen met des Compagnies capitael daermede verseeckert sijn. Derhalven sullen de heeren hierop gelieven te letten ende daerinne disponeeren na dat ten besten van de gennerale Compagnie sullen vinden te behooren.

In 't schip *Nieuw Zeelandia* hebben voor Japara 4000 realen gescheept tot voordre incoop van peper. Isser peper te becomen off te verwachten, gelieven de heeren ordre te geven dat het gelt gelost worde soo den peper datelijck in de schepen geladen can worden, ofte indien het gelt aldaer mogen vertrouwen; soo niet is best dat het sloop blyve, ende sullen de heeren daerna ordre gelieven te geven, dat dese penningen met het eerste schip van Amboyna wederomme na Japara werden gesonden tot opcoop van den peper die noch van Jambi soude mogen comen, ofte omme aen rijs als andre provisie besteet te worden. Soo de macht om Don Gio de Silva (in de Mollucques sijnde) te assalteren niet te seer verswackt soude worden, gelijk niet en dencke, soude ick geraden achten, dat voor Japara een van de groote lastvoerende sloopen gelaten wierde, omme hetselve van hier na Japan te mogen gebruycken, want in Pattana alleen een groot sloopsladinge Japonse waren gereet sullen sijn, ende het schip *Enckhuysen*, welck mede te cleen sal wesen, alsdan op een ander soude connen gebruycken. Soo de heeren hiertoe resolveeren, sal 't haer gelieven ordre te geven, dat dit schip in April toecomende herwarts gedepescheert werde met sooveel peper, rijs, sapon, als het schip laden can, off

voor 15 a 20 April toecomende becomen connen, sonder langer te vertoeven.

Nevens dese gaen 2 Gouseratse boogen ende een partye safferaen door den Mattaran ontboden, welck tot vereeringe wort gesonden.

Oock gaet by desen copie van seeckre cleden door de *Neptunus* ende *Cleen Enckhuysen* uut een Japarisse joncke gelicht, monterende na de taxatie 1617 $\frac{7}{10}$ realen, gelijk mede memorie van een partye derselve cleden door Jacop van der Burcht in voorsz. jacht *Enckhuysen* bevonden, bedragende $124\frac{9}{10}$ realen, dewelcke geordonneert hebben de nachoda by provisie weder te geven. Voorder sullen de heeren dese saecken ten besten van de generale Compagnie dienen te beslechten, ende de schippers als andre der voorsz. jachten in dese saecke culpabel daerover ten exempel van andren straffen, alsoo het een saecke van seer groote ende quade consequentie is, opdatter niet erger en ontstae. By dese gaet copie van 't gene hiervan na Japara geadvyseert hebben.

Per 't jacht *Cleen Enckhuysen* hebben van hier na Japara een cleen pacxken sarassen gesonden, ende is dit pacxken geheel qualick geconditioneert overgelevert ende daerinne, na ons Jacob van der Burcht advyseert, veel ende diverse cleeden te cort bevonden, sijnde hier nochtans, na mijn de coopliden seggen, wel getelt ende wel geconditioneert gesonden, sodat presumeeren daeruit onderweech gestolen sijn, daarna den heer fiscael sal gelieven te vernemen.

Alsoo Jan Janszen, schipper van voorsz. jacht, niet alleene voorsz. faulte begaen heeft, maer continueelijcken niet en doet dan droncken drincken, geen commandement over sijn volck heeft, ende van plaets tot plaets sonder ordre araq is lichtende, dienen de heeren dese man in aller manieren van 't jacht te lichten ende daerop weder een ander te stellen. Alsoo gants onversien van jachten sijn, ende alle mogelijcke dilligentie dient gedaen te worden ommeden handel tot Jambi in treyn te brengen, niet alleene vermits toecomende jaer een groote partye peper sullen moeten hebben, die aldaer veel beter coop dan tot Bantam te becomen is, maer voornemelijck om die van Bantam te brydelen ende aen eenen rendezvous te geraecken, recommanderen wy U. E. op het hoochsten met den aldereersten herwarts te senden het jacht de *Valck* met noch 1 a 2 van d' andre jachten off lichste schepen, soo eenichsints van de Molucques, Amboyna ende Banda gemist connen worden, want anders beswaerlijck aen de peper sullen geraecken die van noode hebben.

Het jacht de *Neptunes* hebben wy van hier na Grissi ende Jortan gesonden, omme te procureren de restanten door Sury aldaer gelaten. Wy en hebben geen andre ordre gegeven, dan dat de restanten simpelijck souden eyschen ende daarna 8 daghen vertoeven; soo deselve niet becomen hebben, dienen de heeren tot recouvrement ordre te geven, als de jachten herwarts comen. Soude goet achten datter een na Maccassar om de restanten gesonden wier-

den ende oock een ander na Grissi met alsulcke ordre, als de heeren geraden sullen achten; aen Sr. Cotteels in Amboina hebben register van voorsz. restanten gesonden.

Alle de schepen, welcke herwarts gedestineert sullen worden, gelieven de heeren Japara te laten aendoen met ordre, dat daermede herwarts gebracht worde alle den rijs ende andre provisie, die becomen connen. In Japara is van 't schip *Walcheren* voor botelier aengenomen een seeckeren persoon, welcke een van de principaelste muysters van 't schip *Hollandia* (soo ick versta) geweest is. Van gelijcken wort daer gebruyckt eenen andren, die over lange in Surbaya wechgelopen was, ende hem heeft laten besnyden, off Moors doen maecten. Ick soude goet achten, dat U. E. dese 2 persoonen deed lichten ende 2 andre in de plaetse bestelde, opdat andren de lust benomen worde omme gelijcke misdaet te begaen.

Toecomende jaer dienen in aller manieren soveel schepen nae 't patria gesonden, als eenichsints geladen connen worden. Wat nagelen, nooten ende foelie becomen sullen, en weeten wy niet, maer soo een groote scheepslanding becomen wort, achten geraden, dat men ses van de grootste schepen nae 't patria destineere. Wy en weeten oock niet, off Don Gio de Silva sal wesen uutgecomen ende, al ware het dat dit jaer niet uutgecomen en waren, niet geslagen en worde, ende met de resterende schepen niet dan diffensiven oorloge gevoert soude connen worden, soo achte evenwel geraden dat herwarts ses schepen gesonden worden. Doch ingevalle met de macht iet notabels gedaen cond worden, ofte den noot geen versendinge van 6 schepen toc en liet, soude mijn advijs anders wesen, want in desen gevalle gebruycken connen eenige van de nieuwe scheepen, die noch uut het patria verwachtende sijn. Tot affladinge van soo grooten vloote hebben hier tegenwoordich seer cleene, ja bykans geen provisie; nochtans hoope ende vertrouwe, dat de last met Godes hulpe becomen sullen.

Ende omme d'Engelsen, Chinesen en Javanen te abuseeren, en met dies te beter gemack ende advantage aen de peper te geraecken, sullen de heeren gelieven (soo resolveeren behalven de jachten ses lastvoerende scheepen herwarts te senden) een abusive resolutie te nemen, te weten, vooreerst met kennisse van alle man 2 a 3 schepen per resolutie nae 't patria destineren, even gelijk off van meninge waren geen andre meer te senden, depescherende ditto 2 a 3 schepen met dese resolutie herwarts aen, haer precisen tijt limiterende, wanneer van Japara nae Bantham vertrecken sullen; ende, als dese scheepen van de vloot vertrocken, off gescheyden sullen wesen, dienen de heeren alsdan ende niet eerder tot kennisse van de lieden te laten comen, wat scheepen meer herwarts sullen senden; depescherende dese jonckste schepen herwarts aen op alsulcken tijt, dat voorgaende scheepen van Japara vertrocken

mogen wesen, ende aldaer niet beseylt worden, met ordre, dat ditto laeste scheepen niet eer van Japara herwärts vertrecken dan ontrent ultimo October, opdat voor haer compste soo grooten voorcoop gedaen zy, als eenichsints mogelijcken is. Dit dient aldus in aller manieren secretelijck gedaen te worden. Want, soo d'Engelsen off Chinesen te weten coomen, dat sooveel scheepen nae 't vaderlant gedestineert wierden, den peper soude niet alleen seer hooch opgejaecht worden, maer het soude bykans onmogelijck sijn, al ware het, dat gelt genoegh bequamen, soo grooten quantiteyt te becomen, dewyle d'Engelsen dit jaer niet dan een schip na Engeland hebben gesonden ende veel scheepen in 't lant sijn hebbende, soodat consequentelijcken mede na een groote partye peper sullen trachten, soo het haer aen 't capitael niet en gebreeckt. Hierenboven is noch te considereren, dat uut Vranckrijck volgens advyse van de heeren mayores mede eenige scheepen sullen comen. Derhalven recommandere andermael, dat alle de jachten, die gemist connen worden, metten aldereersten herwärts werden gesonden, opdat van Jambi tegen de quae cleeden, die in 't packhuys leggen en vergaen, een goede partye peper mogen becomen, ende den last niet en gebreecke.

Den *Neptuynes* hebben 4000 realen medegegeven, omme tot Jortan off Grissi aen peper te besteeden. Is sulcx niet gedaen, gelieve U. E. ordre te geven, soo het gelt van Amboyna ende Banda eenichsints can worden gemist, dat ditto penningen daertoe weder met een jacht derwärts worden gesonden (alsoo niet en twijffele, off daer sal naderhandt van Jambi peper gecomen wesen) met ordre, dat deselve tot ontrent 4 a 4½ realen 't picol mogen coopen, soo hy niet minder te becomen is.

Dewyle d'Engelsen getracht hebben met de wapenen possessie in Amboyna te nemen, ende ons van daer te dryven, sonder oock naer te laten de Bandinesen te assisteren ende verstercken, daerover by d' E. heer gennerael Reynst zaliger ende U. E. gearesteert is, dat men haer geen acces, spraecke noch handel by d'inwoonderen van de Molucques, Amboyna ende Banda toe en staen, maer hun met geweld van daer verdryven sal, hebben wy bevoolen (gelijck d' E. heer gennerael Reynst dede) aen alle de scheepen, die na Sijn E. overlydinge innewaerts gegaen sijn, dit arest te executeren. By dese gaet de nieuwe advyse, welck dit stuck aengaende van de heeren mayores in Januario passato per 't schip *Der Veer* hebben ontfangen, ende alsoo daerinne soo precisen ordre niet gegeven wort, als reden wel gedoocht, ende de welstant van de Compagnie soude mogen vereyschen, recommanderen wy U. E., soo men omme de nagelen, nooten ende foelie voor de gennerale Compagnie alleene te maynteneren, daertoe comen moet, dat sonder eenich respect off aensien 't voorgaende arest g'executeert mach worden, soo sulcx alreede niet gedaen en is, opdat eens van d'Engelsen ontslagen mogen worden.

Alsser eenen nieuwen generael geelgeert sal sijn, gelieven de heeren te vervorderen, dat van Sijn E. voor den heer Hans de Hase commissie in be hoorlijke forme gesonden worde, gelijk mede aprobatie van sijnne nieuwe aenneming, alsoo daeromme ernstlijck is versoeckende. De heeren sullen oock gelieven te gedencken op 't gene Haere E. touscherende d'E. Dirck Pieterszen van de Sande, gouverneur in Banda, den directeur Westervolt ende S^r. Harmen van Speult, oppercoopman, voorgedragen hebben.

In Bantam adi 5 Maert 1616.

57. — AMBOYNA.

SR. COTTEELS, PER NIEUW ZEELANT, 5 MAART 1616.

Tsedert onse voorgaende is hier van 't patria geariveert 't jacht den *Dol- phijn*; d'andre scheepen hebben noch niet vernomen, soodat al even beroeyt van gelde sijn. Ende alsoo toecomende jaer een goede vloot scheepen nae 't patria dient gesonden te worden, conde wel gebeuren, dat U. l. de toecomende jaer mede weynich gelt bequame, want met het cappitael, dat verwachtende sijn, den last sal moeten gecocht worden, alsoo tegenwoordich weynich off niet en hebben, ende niet en weten wat becomen sullen. Derhalven recom- mandere U. l. wel te rade te houden de contanten, welck noch hebbende is, sonder nochtans ongecocht te laten alle de nagelen, die eenichsints te be- comen sijn. U. l. sal mede veradvertteert wesen, dat (soo wy ons niet en abu- sieren) toecomende jaer de cleden niet en sal connen becomen, welck ont- boden heeft; van 't patria crygen geen gelt. De Chinese joncken connen mede niet voort, alsoo verleden jaer wel 40 ten hondert verlooren hebben; daeromme en weten niet, off oock sydelakenen ende 't geene van noode heeft sal connen becomen, in voegen dat wel van noode ware, soo eenige wel getrocken goe- deren heeft, deselve wel te rade hielde. De heeren mayores eysen van ons rijke retoeren sonder gelt te senden, maer wy en weeten daertoe geen meer raet, ende is sulcx alsoo onmogelijck, als het voor U. l. is, sijn gelt ende goede cargasoenen te reserveren, ende nochtans alle de nagelen op te coopen. 't Is een arm saecke, dat aldus becrompen moeten negociieren. 't Is moeyelijck om gedencken de schoone occasie, die hier verlopen sijn ende de innumerable schade, welck de heeren bewinthebberen de gennerale Compagnie hebben aengedaen. Soo U. l. met grove tapis off eenige andre goederen verlegen is, sult wel doen ende deselve herwarts versenden off ter plaetse, daer best ge- trocken sullen sijn. Het schip van Jappan is noch niet geariveert. Hoe de twee caracquen van Maccau gemist sijn, sal U. E. door de vrienden wel verstaen,

gelijk mede wat hier voorder ommegeet ende occurreert, daeraen ons refereren. Wat costi gepasscert sal wesen, sullen geerne metten eersten door U. I. missive vernemen. Voor de coorden ende cnoopen U. I. per 't schip *Nieuw Zeelant* gesonden, sal ons gelieven te crediteren ter somme van *f* 190 — 9. U. I. en dient niet te vergeeten pampier na Banda te senden. In Bantham, adi 5 Maert 1616. ¹⁾)

58. — MOLUCQUES.

AEN DEN GOUVERNEUR REAEL, PER *NIEUW ZEELANT*, 7 MAART 1616.

Tsedert onse jonckste, daarvan by dese copye gaet, is de vloote van Malacca wedergekeert sonder de schepen van Maccau bejement off ten utterste ter behoortijcker plaetse vertoeft te hebben, om redenen als U. E. door de heeren verstaen sal, ende alsoo men presumeert, dat Don Gio de Silva wel soude mogen uitgecomen sijn, is goetgevonden, dat de vloote in aller yle per costi vertrecke, niettegenstaende de scheepen in dese quartieren ten dienste van de Compagnie wel geimployeert souden connen worden. Godt geve aldaer sijnne genadige segen tot welstant van 't patria ende profijt van de gennerale Compagnie. By den raet gelet sijnde wat tot verkiesinge van eenen nieuwen gouverneur gennerael best gedaen off gelaten diende, is d' electie uutgesteld, totdat de heeren by U. E. ende de commandeurs Doenszen ende Lam, als meerderen deele van de vloote, gecomen sullen wesen. D'Almogende geve dat alles ten besten gedye.

Weynich swaricheyt, achten wy, salder met de genade Godes sijn, soo Don Gio de Silva met al sijnne superbe macht uitgecomen is, maer ingevalle noch op haren vordeele leggen ter plaetse, daer van d' onsen niet begaen connen worden, bidde ick, dat Godt door U. E. ende raden disponere ende ordre geve, waer de vloote ten besten can ende behoort geimployeert te worden. Manilla is U. E. naest gelegen, maer de straet van Mallacca ende de custe van Indien off Mallabaer dienen niet vergeeten te werden. Dat men met de vloote een groot capitael conde senden, daer en waere mijns bedunckens niet schoonder dan met alle de macht na Manilla te gaen, want als des vyants macht niet en conden begaen, soude men deselve niet alleene connen inhouden, maer van hem separeren het secoers welck noch soude mogen comen, haer den Chinesen handel connen benemen, ende deselve interim aen ons trecken ende

¹⁾ „Per *Nieuw Zeelant* adi 5 Maert geschreven na Amboyna aen den gouverneur Block Martszen; aen den commandeur Lam; na de Molueques, directeur Westerwolt.

Per ditto schip adi 7 Maert geschreven na Banda, aen den gouverneur van de Sunde; aen van de Waterfort; aen cappiteyn Vianen; aen Steven Doenszen.”

incorporeren. Maer soo hy met sijnne macht ter plaetse binnen blijft, daer niet begaen can worden, ende de chinese joncken opgehouden worden, wat sal daer connen utrechtten, off wie sal (bidde ick U. E.) het langhst connen herden, dewyle bykans alle des Compagnies middelen in den oorloge ende ongeden geemployeert sijn ende geen behoorlijk cappitael en hebben, om in de negotie te implojeren? De gennerale Compagnie moet alles uut het voordeel van de negotie trecken, ofte het moet met vordelijcke ende voedende victorie van den vyant gehaelt worden. Voor Mallacca, gelooft sy Godt, hebben nu een goede victorie becomen, maer even gelijk des vyants scheepen door d' onsen vernielt sijn, alsoo wort niet alleene door den tijt onse tegenwoordige macht mede geconsumeert, maer oock het fundament, daerop bouwende sijn. Hoe wy noyt (soo lange ick in Indien geweest ben) cappitael en hebben connen becomen, daermede iets notabels gedaen cond worden, maer altoos in extreme miserie geseten hebbe, is U. E. wel bekend, maer verseeckre daerenboven mede, dat noyt sooveel, off alsulcke schepen ende jachten op sijnen tijt en hebbe connen becomen, als tot de negotie vereyscht werde, in voegen dat door dit gebreck de Compagnie meer schade geleden heeft dan met de scheepen in de Molucques voordeel gedaen is.

De lasten ende dispence van de Molucques, gelijk voor desen hebbe geseyt, sijn soo groot, dat qualick by de gennerale Compagnie gedragen connen worden. Derhalven bidde U. E. met den raet alsulcke ordre te stellen, datter voortaan beter gemenageert worde, ende dat de gennerale Compagnie tot versoetinge over d' een off d' andre boech eenige avantagieuse victorie ende rijcke retoeren mogen becomen. Waere hetgene, welck men seyt in de Molucques ten overvloede gegasteert te sijn, in retoeren geimplojeert, een rijkdom soude het de Compagnie, na de lieden seggen, waert sijn. Op beter hoope ende U. E. voorsinnige discretie, die my gelieve te excuseren, sal 't hierby laten.

Alleene sal noch veradvertteert sijn, dat dit jaer per costi geen gelt en hebben connen senden. Daer sijn ontrent 30.000 realen na Amboyna ende Banda gegaen met eenige cleeden ende weynige zydelakenen; vivres ende amonitie hoopen wy, en sullen der niet gebreecken. D'apparentie is, dat de heeren costi toecomende jaer niet alleene weynich gelt, maer oock weynich zydelakenen sullen becomen, noch oock de cleden niet, die by de coopliden op nieuws geeycht worden, want de Chinesen verleden jaer door onsen armaede sooveele verlooren hebben, dat het schijnt dit jaer wel souden mogen achter blyven, alsoo tot noch toe geen geariveert en sijn, daer voor desen in Januario ende Februario pligen te ariveeren. Derhalven gelieve U. E. mede ordre te geven, dat hetgene noch hebbende sijn op het suynichste gemenageert worde ende ons niet te advyseren, wat al van noode hebben (want wel weete, dat men qualick te veel senden can), maer hoe soberlijck hun connen behelpen, opdat

in retoeren geimployeert worde sooveele eenichsints mogelijk is, waeraen ons sonderlinge vrientschap ende, als U. E. bekent is, de Compagnie grooten dienst geschieden sal. Soud men al senden datter van sommige tot dispence ende oncosten vereyscht worde, het capitael van de Compagnie en waer daertoe niet bastant. Hoe schadelijck het oock is, datter op eenen tijt sooveel gelt na de Molucques gegaen is, can U. E. mede wel affmeten; daeromme sullen sulcx naer desen, in 't Godt gelieft, mede voorcomen.

Den eersten stanti is hier van 't patria geariveert 't jacht den *Dolphijn*, medebrengende 16.000 realen. Wy sullen 't selve datelijck met sijnne last, die meer bedragen sal, wederomme derwarts depescheren. De Heere wil 't selvige met de voorgaende ende oock comende in salvo geleyden. Wat in dese quartieren vereyscht wort, voorder recommandeerende sijn ende onse opinie is belangende de schepen, die men toecomende jaer soude mogen ende dienen te senden, sal U. E. connen sien per memorie den heer admirael Verhagen ende medegaende raden van Indien, onse vrienden, gegeven, daeraen ons refereren.

In Bantam, adi 7 Maert anno 1616. ¹⁾

59. — CHERIBON.

AEN DEN CONINCK, PER PRAEU, 5 APRIL 1616. ²⁾

Grootmogende coninck, saluyt. Dewyle U Majesteyt ons niet alleene synen goeden wil ende affectie aanbiedende is, maer sulcx metterdaet bethoont heeft door 't goede tractement aengedaen den onsen, welcke nootshalven Tcheribon aendeden, maer voornamentlijck in 't wederleveren van eenen wechgelopen moetwilligen, soo en hebben volgens oude loffelijcke gewoonte ende last van d'Hooch Mogende heeren Staten Generael der geunieerde Nederlanden, onsen Prince ende heeren mayores niet connen naerlaeten u Majesteyt mits desen te begroeten, ende van de gedaene daet, synen goeden wille ende affectie hoochlijcken te bedancken; ter occasie sullen ons daerop vertrouwen, ende daervan oock valeren. De vrientschap, goede wille ende affectie van hare Hooch Mogende, sijn Excellentie ende onse mayores sijn U Majesteyt van gelijcken wederomme aanbiedende, ende bidden God dat ons occasie verleene omme sulcx te mogen bethoonen, tot een teecken van 't zelve ende ter goeder gedaente. God geve U Majesteyt geluck ende vermeerdere synen staet.

In Bantam, adi 5 April anno 1616.

¹⁾ „Adi ditto per schaloupe *Vlissingen* na Succadana aen Evert Deyn geschreven”.

²⁾ Copieën van 5 April—1 Dec. 1616: II 135—202, met uitzondering der missive aen Reael van 7 Nov. 1616 en dor daarop volgende „Ordre”, welke uit boek M zijn.

60. — JAPARA.

AEN VAN DER BURCHT, PER PRAEU, 5 APRIL 1616.

Per 't schip *Nieu Zeelandia* is onse laetste geweest; tsedert en hebben van U. l. niet vernomen, noch en sijn hier oock geen andere schepen dan twee Engelsens gearriveert, d'eene comende bykans ledich van Jamby, ende d'andere met een joncke nevens hem van Siam ende Patane, hetwelcke gemeent hadde na Jappan te zeylen, maer en hebben daernaer niet connen comen, soodat mede een verlooren reys gedaen heeft.

Alsoo d'heer admirael Verhagen ende den raet van Indien voorgedragen hebben, dat haer E. per costi een lastvoerende schip souden laten omme op Jappan gebruyct te worden, hebben wy goetgevonden dese praeu expresselijck derwaerts te zenden, soo omme de depeche van ditto schip herwaerts aen te dilligenteren, als te verstaen wat by de heeren geresolveert sy op het bouwen, ende voorder passerende is, gelijk mede off noch een ander lastvoerende schip gelaten sullen hebben, omme te laden den peper welck gecocht soude mogen wesen, off noch soude mogen coopen als by ons ditto heeren mondeling voorgedragen ende aengeroot is.

Het schip, welck na Jappon gedestineert was, recommanderen ende bevelen wy U. l. ende de vrienden van 't zelve op het alderspoedichste herwaerts aen te depescheren, mits daerinne schepende alle het hout ende sapon welck becomen sult hebben, als oock soo veel rijs als in diligentie geladen can worden, ende soo aldaer geen ander schip en is gelaten, sult mede daerinne schepen alle den peper die costi becomen cont; dan soo noch een ander schip gebleven is, ladet alsdan den peper in het andere. Alsoo dit tweede schip geen haest en heeft om herwaerts te comen, soo sult hetselve geheel vol rijs laden ende dat van den besten die becomen cont.

De meeste padi is hier dit jaer door de groote droochte te niet gegaen, soodat apparent is den rijs diere blyven sal, gelijk hy nu is; derhalven sult wel doen ende ons voor provisie van de logie herwaerts zeynden 10 a 20 coyang van den alderbesten rijs die te becomen is.

Metten eersten sullen geerne hooren off waer zy, gelijk de tydinge voor geeft, dat den Mattaran alle syne vyanden in een veltslach geslagen ende nedergeleyt heeft, want sulcx in dese quartieren wel groote veranderinge soude mogen causeren. Sent dese praeu datelijck weder herwaerts aen, met pertinente ende volcomen bescheyt van al 't gene costi passeert, off van andere quartieren verstaen mocht hebben. Met *Nieu Zeelandia* hebben andere 4000 realen gesonden; is al het gelt besteet, laet het ons weten, wy sullen U. l. datelijck weder met ander versien, voor sooveel onsen staet lyden can.

D' Engelsens brengen ons tydinge, dat alsoo Poulo Timaon aendeden, haer-

lieden van d' inwoonderen aengeseyt wierde, alsdat aldaer nu ses weken geleden een Spaensche vloot sterck 25 seylen geweest, ende vandaer na Joor geseylt waeren, alwaer naer hun seggen noch waeren leggende; soo het waer is sal dit de vloote van Don Juan de Silva uut de Manillas zijn, ende waere wel mogelijk dat herwaerts quaemen, hoewel het mouson bykans verlopen is. Soo binnen dese maent niet verschynen, sullen sy voor October toecomen- de alhier niet wel connen comen, doch alles dies niet tegenstaende bevelen U. l. alle de schepen hiervan te adverteren, ende secht de vrienden van onsent- wegen aen, dat wel slachveerdich na Jaccatra ende herwaerts seylen, ende dat wel voorsichtelijck op haer hocde te reede loopen, opdatter geen ongeluck gebeure. Onraet vernemende en sullen wy niet laeten, soo 't geschieden can, U. l. naerder advijs te geven, doch al waer 't dat geen ander advijs bequaemt, yvordert evenwel dat niemant onbedachtelijck te reede loope.

In Bantam adi 5 April anno 1616.

61. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURY, PER DE *HALVE MAEN*, *VLISSINGEN* ENDE
FREGAT *JAMBI*, 31 MAART 1616.

Den 15 February passato hebben per 't jacht de *Halve Maen* ontfangen U. l. aengenaeme missive van den 10 January, met bywesende pampieren, ende sijne arrivement aldaer zeer geerne verstaen, doch hadde wel gewent dat het in beteren stant ende conjuncture waere geweest, maer dewyle geluck ende tegenspoet onderworpen zijn, moeten 't quaede oock getroost wesen, ende met goede couragie, neersticheyt ende vlijt, alle difficulteyten trachten te verwinnen. Daer en is oock geen soo difficilen saecke off can mettertijt ende goede patientie overwonnen worden, ende hoe die quaeder is, te meerder eere connen daeraen begaen; 't en sal oock aen U. l., vertrouwe ick volcomenlijck, niet gebreecken. Ende dewyle versekert sijn, dat by de Quamers ende Manicabers wassende is groote menichte van peper, die door Jambi vervoert wort, soo hebbe wel moet mettertijt aen den peper geraken, ende den trots van Bantam daermede breydelen sullen. De Manicabers, hope ick, sullen daernaer affgecomen wesen. De moeyten welck U. l. met de Chinesen van Simsuan's joncke ende Sterck gehadt heeft, hebbe verstaen; hoe wy van Simsuan geraecken sullen, sal den tijt leeren. Sterck en hebbe noch van geen swaricheyt gemoyt, vermits niet wel dispoost is, ende tot noch toe de camer gehouden heeft, ende dat door een Jambische coortse ende sinckinge in d' oogen, maer achte dat het voornemelijk geschiet ter cause van oude gebreecken ende me-

lancolique nature daer lange mede gequelt is geweest. Ick bedancke U. l. van de largo advise, ende bidde dat alsoo gelieve te continueren, want gelijk U. l. kennelijcken is de Compagnie daerdoor grooten dienst geschieden can.

Op den 27 Maert is hier van costi het Engels jacht vol sieck volck gekeert, hebbende door gebreck van gesonde haer chaloupe ontrent Banca verlaten. Sy en hebben ons van U. l. geen brieven gebracht, maer tydinge dat noch wel te passe was, ende ontrent de last van de *Halve Maen* by den anderen hadde. Ick en verwondere my niet dat U. l. aldaer alle vileynie aengedaen hebben, want haren moettwille ende insolventie is hier soo groot geweest, dat genootsaeckt zijn geworden, nadat ons volck lange in toom hadde gehouden, haer te belasten geen Engelsen meer te verschoonen, maer dat gemoeyt wordende, toetasten souden. 't Is oock geschiet, ende hierdoor sijn se seer lange stil geweest, ende wy in rust geraeckt. Den 3 stanti is hier een ander Engels jacht van een verlooren reys gekeert. Het was van hier na Jappan gesonden, ende tot op de custe van Chincheu gecomen wesende, sijn door contrarie wint genootsaeckt geworden na Siam ende Patane te keeren, van waer weder even wijs herwaerts comen, in compagnie van een joncke, daarmede eenige haerer coopliden van Siam met ontrent 200 picol benguyne gekeert sijn. Na de Moluccos, Amboyna ende Banda hebben sy vier schepen gesonden, dan daer is alsulcke ordre gestelt dat voor seecker houde, niet opdoen sullen. In Ticos leyt den *Hector* machteloos, sijnde meest alle het volck gestorven. Sy hebben lange met ons gespot, maer soo uut Engelant en Jappan geen gelt becomen (daer toe weynich apparentie is), soude het met haer wel slecht connen affloopen.

't Jacht de *Halve Maen* heeft ons herwaerts gebracht een Portugiesse chaloupe, welke zy seggen, buyten de rievier van Jambi veroverd hebben. D'Engelsen seggen dat den coninck het jacht naergesonden heeft, ende groote actie pretendeert, vermits door de gevluuchte Portugesen aengedragen wesen soude, dat het fregat off chaloupe binnen de rievier genomen is. Wat van de saecke zy en wete niet, maer alsoo d'onsen in desen geloove, hebben wy de fregat wat versien, ende sijn deselve neffens de *Halve Maen* ende *Vlissingen* per costi sendende; doch hebben haer geordonneert, dat dese onse missive vooruut aen U. l. souden senden, ende soolange met de fregat achterblyven, totdat van U. l. advyse becomen. Heeft de coninck alsulcke actie dat de fregat met recht soude mogen aentasten, soo en laet se, om questie te schouwen, niet opcomen, maer sent deselve datelijck weder herwaerts, met advijs, ende alsulcke peper, als daerinne schepen cont. Can den coninck met recht geen actie pretenderen, soo laetse tsamen opcomen, omme hun soo haest doemlijck is volladen weder herwaerts te zenden; doch wat van de saccken sy, paeyt beyde de coningen, den jongen ende den ouden, als oock de voorneemste orangcays met alsulcke schenckagie, als gelegentheyt van saccken, ende den

tijt soude mogen vereyschen; hoe de schenckagien cleender zijn, hoe het de heeren mayores aengenaemer is, maer soo den tijt liberaelheit vereyschte, en ontsiet U. l. niet eenige largesse te bethoonen, alsoo hetselve aen sijn goede discretie sijn stellende. Wy hebben gelast dat in de rieviere daer den coninck van Jambi domineert, geen Portugese fregatten off andere souden aentasten, doch ingevalle in 't incomen eenigen bejegenden, dat haer in arest souden houden tot naerder advijs van U. l. Derhalven sal by den coninck ende voornemste orangcays alle mogelijcke instantie doen omme daertoe licentie offte oochluyckinge te becomen, al soude U. l. den buyt metten coninck ende haeren adel deelen, ja, hun het meerendeel loven, ende oock geven, als met het minste niet volstaen conde, want dewyle de vyanden soo seere met haer cleeden cladden omme den peper te becomen, ende ons de merct te bederven, moeten daertegen oock contraminieren, ende soude wel gedaen sijn, als hun van daer condon weeren. Laet niet hieromme alle mogelijcke dilligentie te doen. Wilt het niet sijn, soo belast den onsen dat niemant in de rieviere beschadigen, maer buyten haer beste doen. Nevens desen gaet memorie van de cleeden welke met de fregat veroverd sijn. Daer wort geseyt, dat de fregat welke U. l. in 't incomen van de rieviere rescontreerde, door manquement geschapeert soude wesen, ende dat door oude kennisse off affectie welke den capiteyn eertijts in Grissy toegedragen soud hebben.

Op de cleeden ende goederen welke U. l. geeycht heeft sijn nevens desen sendende een partie van alsulcke sorteringe, soo in Bantam als Jaccatra voor Jamby dienstich sijn hebbende, gelijk met eenige nagelen ende 2000 realen in contant, als oock hetgene U. l. tot schenckagie voor de coningen geeycht heeft. Wy recommanderen alles ten besten van de generale Compagnie na syne gewoonlijcke discretie aen peper te benificieren, ende daertoe extraordinaire dilligentie te doen. U. l. sy veradvertteert alsoo God betert aen 't eylant Mauritius 2 schepen gebleven sijn, ende in lange jaren weynich retouren naer 't patria hebben gesonden, dat toecomende jaer wel 100.000 sacken peper van noode sullen hebben, ende weynich of bykans geen middel daertoe en wete. Het gewas sal hier na aparentie tamelijck wesen, maer cappytael gebreect ons, alsoo de schepen van 't patria, van de Custe, van Jappan noch Timor niet voort en comen, derhalven dient U. l. de hant mede te lichten als peper becomen can. Om dit jaer een weynich nae 't patria te schepen, hebben wy den peper met contant gelt a 4 ende $4\frac{1}{2}$ reael het picol moeten coopen, ende tegenwoordich is deselve 5 realen ende meer geldende, daerenboven moeten wy per tol een reael voor yder picol betalen; ordinaerlijck connen het picol om 3 realen coopen.

Wy sijn in bedencken geweest off het orbar waere met dese jachten meer capitael te zenden dan tot hare ladinge vereyscht wort, alsoo niet en wete off

wy in Jamby op een goet fundament sijn bouwende, ende aldaer een goet cargasoen vertrouwen mogen; derhalven sullen U. I. advys hierop geerne hooren. Vermits den peper hier soo grootelijckx van noode wesen sal, hebben wij voor dees tijt tot versenden geresolveert; is het niet geraten aldaer veele te vertrouwen, U. I. mach een partie in 't jacht laten. Belangende het bouwen van een steenen godong, wy sijn daertoe wel genegen ende dencken U. I. met naestvolgende jachten eenige materialen daertoe te zenden, maer en vind niet geraten veel onkosten te doen, eer verseeckert sijn dat men in Jamby een goet cappitael vertrouwen mach; daeromme sijn daerinne mede suspens.

Ick recommandere U. I. datelijck dese jachten volladen weder herwaerts te zenden; can U. I. met contant gelt een goede partie peper tot redelijcken pryse becomen, laet het ons weten, wy sullen datelijck soo goede somma senden, als onsen staet lyden can. Daer is ordre gegeven dat de meeste jachten metten aldereersten van de Moluccos, Amboyna, ende Banda herwaerts gesonden worden. Soo haest compareren sullen per costi depescheren, ende ingevalle eenige voor het vertreck van desen verschynen, sal U. I. den peper in de grootste overschepen, omme de cleene jachten offte schaloupen op de rieviere te gebruycken, doch en dienen niet lange opgehouden te worden, vermits de quae coortsen welcke aldaer regneren. Het volck van 't jacht schijnen vergeven te wesen, ende is deerlijk om aensien, doch d' onsen hebben Godt loff geen sonderlinge noot gehadt dan Sterck als voren, ende den schipper Cornelis Corneliszen. Alsoo de Javaense joncken jaerlijcx een seer groote partie peper van Jamby vervoeren, hetwelcke hun niet belet can worden, waere goet dat U. I. den peper haer met contant gelt weder affcocht, hetwelcke ick achte voor ons wel doenlijk, ende oock wel geraten wesen soude, als middelen hadden, om den peper te vervoeren. Uut het patria int God gelieft sullen wel capitael becomen, ende soo haest iets crygen, sullen U. I. mededeylen. Derhalven als capitael ende middelen heeft omme den peper te versenden, ende hem peper gebreeckt, laet niet van de Javanen off andere te coopen, omme de jachten datelijck te depescheren, niettegenstaende diere soude moeten coopen, doch byaldien U. I. te wegen conde brengen, dat de Javaense joncken van Jamby met haren peper keerende, Jaccatra offt d' eylanden van Jaccatra aendeden, sulcx waere alderbest; derhalven sal U. I. daertoe sijn beste doen, want de Compagnie een treffelijcken dienst daermede can geschieden. In Jortan ende Grissy wort den peper, gelijk U. I. beter dan my bekent is, ten uuttersten niet hooger dan ontrent 4 reael het picol vercocht; hierover soude goet vinden, om dies te beter tot ons desseynt te geraecken, dat U. I. een goede partie peper cochte, tot Jaccatra off in d' eylanden van Jaccatra te leveren, mits dat den vercooper van alle ongelden sullen bevryden. Den prijs en limiteere niet, maer tot 4 reael 't picol can geen quaet gedaen

worden. Als U. I. bekent volck rescontreert die men vertrouwen mach, soo geeft hun een goede penninck op de handt, ende om onbekende niet te laten gaen, can een man daermede senden, al waere het maer een bootsman ofte jongen, want ons daermede soo ick meene souden connen bevryden van de tol die den coninck van Jaccatra mocht pretenderen. Conditioneert vry soo wy niet machtich sijn den peper te ontfangen noch betalen, dat den gegeven penninck haer alsdan vereert blyven sal, ende wilt hun in alsulcken gevalle niet ophouden, maer vry onverhindert laten passeren.

Aengaende Andrigiry, U. I. sal verstaen dat desen Bantamsen peper self wel over duysent schyven loopt eerse in onse handen comt, want daer sijn seer veel Chinesen die deselve harwaerts ende darwaerts opcoopen, soodat daerdoor in corten tijt een groote menichte connen versamelen. Hiermede wil ick seggen, voor ons niet mogelijk is ommetom te loopen, doch Andrigiry can geseyt worden is maer een plaets; 't is waer, maer als wy schoon aen desen Pangoran betalen, ende op den peper rekenen, soo verstrecken ons de cleeden noch veel meer, dan sy Sterck in Jamby hebben gedaen. Balthy was mede in Joor geleyt, ende is het geheele capitael in de loop gebleven. Soo men een contoer in Andrigiry stabileert, daer soude mede vele gegasteert worden, alsoo veel quaede niet en weten hoe haer houden sullen, als sy van der hant sijn, gelijk U. I. aenden ondercoopman van Sterck, Jan Meynertsen, mede bevonden heeft, soodat ick voor de Compagnie veel profitabeler achte, dat men den peper op een plaetse dies te dierder coope, dan harwaerts ende darwaerts groote ydele dispence doe, omme voor den peper een weynich min te geven, daerse doch, als men 't wel berekent, veel meer soude costen. Maer alsoo ons Andrigiry niet wel bekent en is, ende dieshalven met geen volcomen fundament connen spreecken, te meer de Portugesen van Jamby geweert sijnde derwaerts souden connen gaen haer cleeden vertieren, ende vandaer den peper trecken, soo vinde geraden dat U. I. derwaerts een off meer chaloupen senden, omme ondersoek te laten doen, byaldien de chaloupen door gebreck van peper met haren last herwaerts niet senden en can, opdat ons na de bevindinge mogen reguleren.

Te vergeefs heeft U. I. na den *Acolus* gewacht. Het schijnt dat by de heeren op Jamby weynich gedacht is, want souden ditto jacht herwaerts gebrocht hebben; maer alsoo d' heer de Hase, welcke met het schip *Der Goes* na de Cust gestedineert was, rescontreerden, hebben sy d' *Acolus* met *Der Goes* ledich na de Cust gesonden, alsoo naer haer zeggen *Der Goes* seer leck geworden was. U. I. eysch is te slap geweest: als men met harthoorende lieden te doen heeft, soo moet men wat luyde roepen, off daer en is geen recht gehoor.

Hetgene U. I. van Poulo Berhalle verhaelt, hebben verstaen; sal wel doen voordier te noteren alle hetgene verstaen can belangende de gelegenthey

van de geheele custe ende omliggende eylanden, alsoo sulcx sonderlinge te passe comen can.

Aengaende d'aenneminghe ende verbeteringe van Samuel Gruel, ick hope dat sijn comportement ende diensten sulcx sullen wesen, dat het daerby niet blyven, maer meerder avancement becomen sal. Balti dient U. l. in thoom, ende wat naere te houden, opdat hy hetgene hem vertrouwt wort, als voren hebbe aengeroert, andermael niet op en snappe. Den fynen Goyer[?] is voor dees tijt met de schepen innewaerts gesonden; soo hy met goet doen sijn ondiensten niet verbetert, sal als andere meer noch wel gevonden worden. Lange voor desen hebben aen diverse ordre gegeven, dat Bima aen souden doen, omme de houthaelders. Den rijs ende 't gene U. l. aen 't volck van Simsuan gedaen heeft sullen in reeckeninge goet doen. Hij drieght de joncke wederom per costi te zenden; off het lucken sal, en wete niet. Den peper in de *Halve Maen* ende joncke gescheept, hebben wel ontfangen, ende U. l. daervooren gecrediteert.

Toucheerende de sydewaeren, en sent se niet weder harwaerts, maer verhandelt deselve tegen peper voor sooveel gelden mogen, onaengesien wat se getaxceert sijn. Soo haren tax quaelijck opbrengen mogen, U. l. mach den peper die daervoor becomt, indien niet geerne verlies in reeckeninge soud brengen, soo veel te meer cargeren. Ingevalle onder de cleeden mede eenige sorteringe bequaeme die niet zeere getrocken waeren, vercooptze mede voor sooveel gelden mogen, want voor dees tijt met versenden geen voordeel gedaen can werden.

In Bantam adi ultimo Maert anno 1616.

62. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURY, PER DE *HALVE MAEN*, *VLISSINGEN* ENDE
FREGAT *JAMBI*, 25 APRIL 1616.

Naer het schryven van desen medegaende dewelcke dus lange buytten onse gissinge hier gebleven is, doordien het timmeren aen de fregat alsulcken voortganck niet en heeft gehad als wel hadde gemeent, ende niet geraden en vonden, elck jacht bysonder te laten vertrecken, hebben door een Malleyse joncke seeckere tydinge becomen als dat Don Juan de Silva met al sijn macht uut de Manilhas ontrent Jhoor gearriveert was. De tydinge is niet alleen een vliegent gerucht geweest, maer hebben secretelijcken ontfangen, nevens een advyse van den coninck van Jhoor, eenen missive, aen zyne Majesteyt geschre-

ven door ditto Don Juan de Silva, waermede annonceert den coninck ende sijn volck tegen de capitulatie van vreden den onsen gefavoriseert hebben, ende tot onderhout van den vrede eyscht hy alle het geschut, mosquetten ende wat andersints door d' heeren admirael ende raet aen ditto Mayesteyt vereert is. D' uutcomste van den vyant heeft ons seer verheucht, alsoo my verseeckere dat eerlange door de genade Gods over onse vyanden domineren sullen. De victorie houde ick voor seecker ware ons alreede geweest, soo het d' Engelsen niet belet en hadden, want vermits syluyden na Amboyna ende Banda dissegneerden te gaen, gelijk met 4 schepen oock gegaen sijn, wierde onse macht verdeelt, omme op d'een zyde den vyant aen te tasten ende ten anderen d' ondercruypinge van de geveynsde vrienden te verhoeden, daer anders d' E. heer Generael zaliger met alle de macht na Malacca gegaen ende aldaer oock een goeden tijt souden gebleven hebben, invougen dat ons van d' Engelsen voor dees tijt de volcomen victorie benomen is. Wy moeten practiseren, ende een yder sooveel in hem is, sijn beste helpen doen om occasie te becomen, dat den vyant andermael opt voordelijcxt geassalteert worde. Waere voorsegde tydinge wat eerder gecomen, wy souden datelijck onse vloote met een van de jachten daervan verwitticht hebben, maer alsoo het Westelijcke mousson verlopen was en heeft sulx niet connen geschieden. Derhalven hebben geresolveert, met de reyse per costi voort te varen.

Ingevallye U. l. seeckere tydinge heeft, dat den vyant hem met alle off de voorneemste macht alsnoch ontrent Malacca onthoudende is, en geen preparaet en doet omme na de Manilhas oft Moluccos te zeylen, off na de Custe off om de West gelooopen sijn, sal U. l. datelijck (ten waere dat sulcx om sufficiente redenen ongeraden vonden) een van dese jachten, welck daertoe bequaemst sullen oordeelen, by noorden den aequinoctiael, Borneo ende Celebes na de Moluccos senden, met alsulcken advyse aen d' heer gouverneur Rael van des vyants gelegentheyt ende intentie als eenichsints becomen can, gelijk mede acn ons met d' andre jachten, off een praeuwe, opdat de vrienden in de Moluccos ende wy ons alhier daerna mogen reguleren, onse schepen byeen versamelt ende den vyant in aller yle op sijn onversiens andermael geassalteert worde, eer sijn macht wederomme vermeerdere. Connen de chaloupen door contrarie mouson herwaerts niet wel comen, soo en ontsiet geen gelt om een roeypraeu te senden als iets notabels te advyseren heeft. Den coninck van Joor heeft na de vloot ende Malacca eenige spien gesonden, maer van haer rapport hebben alsnoch niet vernomen. Is des vyants vloote weder na Manilla gekeert off na de Moluccos geseylt, soo en sal niet noodich wesen na de Moluccos advysen te senden. Het sy waer de vyant soude mogen wesen, en laet niet in alle gevalle, soo U. l. van haer gelegentheyt ende intentie geen seecker bescheet en heeft, een praeu uut te zenden, al soude het oock een

groot stuck gelts costen, omme alle haere als oock d' Atchijnders gelegent-
 heyt te onderstaen, ende ons datelijck daervan te verwittigen, gelijk mede
 off de schepen van Maccau gekeert sijn, off toecomende jaer noch keeren
 sullen; can U. l. in Jamby geen praeuwe noch volck becomen, soo sent
 na den coninck van Jhoor, daer en sal geen faveur noch hulpe gebreken.
 Alsoo ditto coninck van Joor hem tegen den vyant geaffectioneert is veyn-
 sende, ende de correspondentie met d' onsen gehouden (op neutralisatie, soo
 ick meene) geexcuseert sal hebben, vermits niet machtich en is oorloge tegen
 onse vyanden ende die van Atchijn te voeren, soo comuncieert met niemant
 aldaer, ten waere de coningen alleen, dat wy hier eenige advysen van ditto
 Magisteyt hebben ontfangen. Ick verstae dat den vyant by den coninck van
 Jamby instantie is doende omme U. l. van daer te crygen, ende oock voldoe-
 ninge van de veroverde fregatten te becomen, maer alsoo metten coninck van
 Joor, 't hoofft van haere lige, wel sijn staende ende denselven den coninck van
 Jamby geadviseert heeft dat hy voor U. l. goede sorge soude dragen, soo houde
 voor seker dat costly geen swaricheyt noch questie wesen sal.

Alsoo door d' heer admirael ende raet aen voorsegden cooninck van Joor
 vereert sijn 8 seer goede stucken geschut, een goede partie mosquetten, roers,
 cruyt, schert ende andersints, daermede wederomme te paert geholpen is,
 ende hem tegen d' Atchijnder wel sal connen diffenderen, sal seer goet wesen,
 dat U. l. dese occasie gebruycke om d' Engelsens van Jamby te crygen, ende
 sooder goede apparentie is, doet die van Jambi mede eenige liberaele vereer-
 inge, doch doleert U eerst van d' E. heer generaels wegen tegen de coningen
 van Joor ende Jamby, datter uut goede affectie soo grooten liberaelheyt ge-
 bruyckt is omme haere Magisteyts tegen de vyanden te seconderen, meenende
 dat daerentegen de negotie wederomme gunnen souden voor alsulcke welcke
 om haer eygen profijt onder een schoon sanblant haer niet en ontsien, de co-
 ningen haer lant ende ons te bederven, mits voorder daer van alsulcke wijt-
 loopende discussien ende uitlegginge doende, als syne capaciteyt seer wel
 begrijpt ende U. l. discretelijck bevinden sal te behooren; eyndelijck ten
 besluyte protesterende, soo d' Engelsens van daer niet en gaen, de coningen
 wederomme in noot geraeckten ende d' Atchijn de victorie becomt, dat geen
 hulpe meer, noch alsulcke largesse niet en souden connen doen, alsoo het
 onderhoud van soo treffelijcken vloote sonder negotie te lastich valt, ja dat
 U. l. genootsaeckt wesen soude van daer na Andrigiry off andere plaetsen te
 vertrecken. Excuseert my dat ick dese redenen verhaele, gelijk off U. l. selfs
 niet en wiste wat hy seggen soude, want het sijn de blinden, welcke omdat ze
 blind sijn door overtollige becominge de siende gemeenlijck waerschou-
 wen, ende den wech willen wysen. Al soude het verlooren moeyten wesen,
 soo en laet niet opnieus neersticheyt te doen om M^r. van daer te crygen. Wilt

het over dien boech niet vallen, de swaricheyt is cleen; 't en sal over een ander vertrouwe ick niet missen, want hier hebben middel ende wech gesien om hun te matteren, ende consequentelijck uut geheel Indien te verdryven. Hadde ons het capitael niet ontbroocken, de heeren bewinthebberer gelt gesonden ende de schepen op haren tijt harwaerts uut het patria gedepescheert, het waere soo ick my niet en abusere al beschickt. By desen gaet eenen brieff door d' orangkays welcke ons de missiven van den coninck van Joor hebben gebracht, aen ditto coninck geschreven; U. l. sal weldoen ende deselve derwaerts zenden. D' orangcays hebben wy gegeven al 't gene voor haer coninck hebben geeyscht, namentlijck wat cruyt, lont ende spijckers, daermede na Japare gaen, om vandaer na Bintam te keeren.

Opdat U. l. soude sien hoe deerlijck de schepen met den generael Both aen 't eylant Mauritius verongeluct sijn, senden nevens dese copie van een missive, door den secretarius Pieter Dirck van 't eylant Mauritius geschreven. D' Almogende behoede de volgende schepen voor djergelijcke ongeluck, ende verleene de generale Compagnie beter geluck.

In Jaccatra adi 25 April anno 1616.

Nadat voorschreven missive geeyndicht hadde, hebben van Bantam verstaen, hoe aldaer van Jappan gearriveert is het schip *Enchuyssen*, medebrenghende 3600 realen in Jappans silver, een partie cooper, vivres ende andere nootlijckheden tot de somme van *f* 150.000. Het soude wel connen gebeuren dat U. l. dit schip cort na desen toe sonden, maer en connen sulcx alsoch niet seccker seggen. Vale.

63. — INSTRUCTIE

VOOR D'E. CORNELIS CORNELISZEN, JAN WILLEMSZEN ENDE ALBERT
GIELISSEN, SCHIPPERS OP DE JACHTEN DE *HALVE MAEN*, *CLEEN*
VLISSINGEN ENDE 'T FREGAT *JAMBI*, 25 APRIL 1616.

Ghylieden sult gesamentlijck van hier na Jamby seylen, ende trachten op het alderspoedichst aldaer te comen, sonder van den anderen te scheyden, ende opdat sulcx by gevalle niet en gebeure, soo sal de best beseylsten hem telcken avont achter off by den qualijckst beseylsten vervoegen, ende den vierman niet meer seyl maken dan van noode is, opdat hy des nachts d' andere jachten niet te verde ontloope, maer altoos by den anderen blijft.

Het jacht de *Halve Maen* sal de vlagge voeren van de groote stenge, soo lange by den anderen wesen sult, ende sal den schipper Cornelis Corneliszen.

ingevalle op de reyse iets voorviele daerop eendrachtelijcken geresolveert diende, in vergaderinge presideeren ende den raet beroupen, namentlijk de 2 andere schippers ende stierluyden van elcken jacht, ende sullen de minste stemmen gehouden wesen de meeste te volgen.

Ingevalle eenige Spaenjaerden, Portugesen off adherenten comt te rescontreren, het sy in schepen, galleyen, fregatten, joncken off andersints, soo sult alle mogelijcke neersticheyt doen (machtich genouch sijnde) om U van haere vaertuygh, persoonen ende goederen meester maecken, alles in goede verseeckeringe nemen, ende onder behoorlijk register harwaerts brengen.

Soo ghy eenige joncken comt te rescontreren, visiteert deselve (doenlijk sijnde), maer geen onvrie lieden off goederen gevonden wordende, en beschadicht haer niet, noch oock geen neutraele lieden, ende en doet hun geen overlast, noch en laet niet toe dat hun misschie.

Verleden jaer is uutgestrooyt dat men dit jaer alle de joncken na Malacca voerende diemen becomen can, prijs soude maecken; maer alsoo daerop alsnoch geen finael arest genomen en is, soo dreycht sulcx te willen doen, soo ghylieden wist datse na Mallacca wilden seylen, maer en misdoet hun niet, tot naerder ordre, al waere het dat verseeckert waert, datse derwaerts gingen, ende strooyt mede uut dat de vloote U. 1. is volgende. Soo haest ghylieden aen de rievier van Jamby ariveert, sent datelijck onse missiven vooruut na Jamby aen den oppercoopman Soury, ende ingevalle eenige Portugese fregatten binnen de rievier comt te rescontreeren, hout haer in arrest totter tijt bescheet van Soury becomen sult hebben op hetgene desen aengaende schryvende ben, namentlijk dat hy trachten soude licentie off ooghluyckinge van den coninck te becomen, al soud men den buyt met den coninck deylen. Siet wel toe dat haer ondertusschen niet misdaen worde, ende reguleert U. 1. in desen na d'ordre welcke ditto Soury geven sal.

Alsoo wy verseeckert sijn, dat Don Juan de Silva met alle de Spaensche macht tot Malacca uut Manilla in February passato gearriveert is, ende nochtans geresolveert hebben dese reyse te laten doen, soo is 't dat U. 1. mits desen wel expresselijcken bevelen, alsoo wel soude connen gebeuren dat de vyanden met eenige schepen, galleyen off fregatten ontrent de rievier Jamby off in 't vaerwater waren houdende, dat ghylieden gestadelijck met de 3 jachten, soo by dage als by nachte, soo dicht by den anderen blijft als mogelijck is, ende U altoos slachveerdich hout, gelijk mede dat by daege altoos een man aen de stenge sult houden, ende by nacht neerstelijck uut laet sien, off oock eenige seylen vernemen cont, opdat ghylieden onversiens in den vyant niet en comt te vervallen. Ende meerder macht dan uwe vernemende, hout datelijck van haer af, ende keert wederomme herwaerts, off gaet alsulken coers daermede haer best ontseylen off ontcomen cont.

In Jambi gearriveert wesende, sal signeur Soury soo het aen peper niet en gebreeckt alle de 3 jachten datelijck vol laden (ten waere dat den eysch van saecken den raet anders deet resolveren) ende sult ghylieden trachten met de last op het alderspoedichste tot Bantam off Jaccatra te keeren. Doch soo in, off voor de rievier een off eenige van onse schepen voor U. I. vertreck ariveere, off in 't herwaerts keeren comt te gemoeten, soo sult ghylieden de last daerinne overschepen, ditto schip off schepen helpen vol laden, ende daernaer met uwe last neffens hun herwaerts keeren.

Actum in Jaccatra den 25 April anno 1616.

64. — JHOOR.

AEN DEN CONINCK, PER MALLEYSE JONCK, 11 MEI 1616.

Wy hebben ontfangen den brief van syne Majesteyt door nachoda Ramack, met de nevengaende van Don Juan de Silva, daervoor zyne Majesteyt ten hoochsten sijn bedanckende, als daeruit bespeurende de goede genegentheyte t' onswaerts, die in gelijcken met syne Majesteyt hopen te continueren, hebbende nadat op den inhouden desselfs gelet is, goetgevonden eenige jachten te depescheren na Jamby, om na des vyants gelegentheyte te vernemen, met intentie soo hy daer noch ontrent de quartieren van syne Majesteyt is houdende, hem met alle onse macht te comen versoecken, off ingevalle soo vertrocken waer hem te vervolgen, om alsoo het swaerste eerst aen te tasten ende te vernielen, niet twijffelende off de rest sal alsdan met luttel moeyten wel volgen. Soo ondertusschen zyne Majesteyt yets noodich mach van doen hebben gelieve ons per praeu te laten weten, sullen na vermogen syne Majesteyt in alles helpen ende sustendeeren. Senden volgens zyne Majesteyts versoeck neffens dese een partie londt, een vaetjen cruyt, met een partie spijckers, daarvan alsnu weynich versien sijn, doch omme te bethoonen onse goede affectie tegen zyne Majesteyt hebben ons niet geschroomt te benouwen. Godt verleene syne Majesteyt vermeerderinge ende prosperiteyt in de regeringe.

Desen 11 Mey anno 1616, in Bantam.

65. — JAPARA.

AEN JACOB VAN DER BURCHT, PER DITTO MALLEYER, 11 MEI 1616.

U. l. missive van den 22 April hebben per praeu wel ontfangen ende den inhoudē verstaen. Hadde wel verhoopt, ende geerne gesien meerder quantiteyt van peper becomen waer. Laet niet met de Javanen op Jamby vaerende te contracteren, dat haer alle den peper tot soo eenen redelijcken pryse affnemen sult, als best accorderen cont, opdat een goede partie becomen. Het gaern dunckt my te diere te sijn, dan sullen daerop naerder letten, gelijk mede op de aracq, die costly te becomen is. Olie ende droge vis condit niet te veel, goet sijnde, versamelen. 't Is een faulte dat U. l. de 2 halve cartouwen heeft laten volgen, sonder selven by den Mattaram te senden, van 't gene voorder door ditto Mattaram sijt ontbiedende sullen senden; sulcx doenlijck wesen sal. Van een assistent sullen U. l. versien. Sent ons met alle occasie factuire van 't gene in de schepen sijt schepende.

Dese gaet per Maleyse joncke, welcke U. l. alle faveur ende vrientschap bethoonen sal. Laet niet alle den rijs op te coopen, die becomen ende bergen cont, gelijk mede voor onse provisie te zenden 25 coyang van den besten rijs, als voor desen hebbe geseyt. Wy dencken cort na desen een schip off groote joncke per costly te zenden, omme den peper te lichten ende voort vol rijs geladen te worden, daernaer hem reguleren mach.

Uut het patria sijn hier God loff wel gearriveert de schepen den *Swarten Leeu*, *Galiasse* ende *Bergerboot*, ende van Jappan 't schip *Enchuysen*, met de joncke de *Fortuync*.

Ady 11 May anno 1616, in Bantam.

66. — PATANI.

AEN HENDRICK JANSZ., PER 'T SCHIP DEN SWARTEN LEEU, 14 MEI 1616.

Den 20 January hebben ontfangen per de joncke van Aytsuan's broeder U. l. missive van dato den 15 November 1615 met syne boecken, bywesende pampieren ende monsters van cleeden voor Siam, als oock daernaer, namentlijck den 4 April per d' Engelsen eenen anderen van dato den 8 Martius passato, waerop vooreerst het noodige beantwoorden ende daerna voorder verhalen sullen, wat den dienst ende welstant der generale Compagnie is vereyschende.

Hebben gesien wat retour U. l. van Jappan ontfangen ende per 't schip *Enchuysen* wederomme darwaerts gescheept heeft. 't Is jammer dat het gelt soo quaeden conjuncture bejegende. Waere het herwaerts gesonden geweest,

de generale Compagnie soude daarmede een seer treffelijcken dienst geschiet sijn. Duchte dat U. I. naermaels daarmede oock niet veel sal hebben uitge-richt, want de Chinesen ons rapporteren dat dit jaer costi geen joncken souden comen. Andre seggen dat het een joncke derwaerts gemunt hadde, daeraen altoos blijkt, dat de saecke sulcx is, dat de voyagie op Patana by de negoti-anten selfs in twijffele wierde gestelt. Wy mogen beter verhoopen, en moeten den tijt verbeyden eer voorder connen off mogen disponeren. Overlange is by de heeren mayores gedelibereert geweest, off niet geraden en waere 't comptoir Patane te lichten; hebben oock gesmaelt op de stabilatie van 't comptoir in Sangora. Wy en connen daerop alsnoch finaelijck niet resolveren, maer na U. I. advyse, soo soude onnodich wesen aldaer comptoiren te houden omme de harttevellen en sapon van Siam derwaerts te brengen, want jaerlijcx van hier ontrent halff April de schepen per costly gedespecheert connen worden, als deselve op haren tijt van Jappan herwaerts werden gesonden ende dat men se niet in Firando tot in Martius op houde, gelijk signeur Specx nu gedaen heeft, derhalven soo U. I. bevindt schadelijck te sijn, dat de goederen van Siam met de joncke in Sangora off Patane werden gebracht, sal wel doen ende ordre geven dat sulcx niet meer en worde gedaen, mits ons daervan ad-vyse gevende, opdat het schip, welck na Jappan mocht werden gedestineert, soo vroeck werde gedespescheert dat tydinge mogen hebben, omme de car-gasoenen van Pattana en Siam in passant mede te nemen. Souden de cleeden oock niet meer gelden dan U. I. advyseert, soo soude schadelijck sijn de comp-toiren daerop te continueren, ende wat den Chinesen handel is aengaende, Pattane ende Bantam is in dit stuck tegen den anderen werckende, ende schijnt het oock dat op geen van beyden de plaetse met sonderlinge advantage daer-inne groote dingen sullen werden gedaen, invoegen apparent schijnt alderbest te wesen, dat men andermael trachte, gelijk signeur Specx oock gevoelt, den handel in China selfs te becomeen. Ick achte met hem, ende schijnt het oock seker te wesen na ick hier van eenige Chinesen verstaen, dat het voor desen by geval gemist sy, ende ons niet door genomen resolutie van d' over-hooffden die sulcx competeert, d' autoriteyt ende de macht hebben, gewey-gert is. Daeromme ben van opinie soo haest eenichsints mogelijk is, ander-mael ondersoeck te doen, byaldien sulcx bij den raet alsoo mede voor goet wort verstaen. Interim houde voor seecker dat den handel met de Chinesen alhier met ongelijck meerder advance dan in Pattane gedaen can worden, ende dat om diverse redenen daervan alreede effect off experientie hebben gesien. U. I. sal dese saecke ryperlijcken gelieven te examineren ende consi-dereren en ons sijn gevoelen advyseren, doende ondertusschen 't gene met den raet ten besten van de generale Compagnie sal vinden te behooren, ende laet in timmeringe geen groote dispence doen.

Hoe U. l. met de tanden en koper na China gesonden, gevaren wesen sal, sullen geerne hooren. D'heeren mayores advyseren ongeraden vinden, gelijk wy oock doen, de Chinesen iets op voorcoop te geven. Wy hebben alsnu met de joncxste schepen 488 stucx oliphantstanden ontfangen, welke alle aen porceleynen dencken te verhandelen alsoo 't selve seer goetcoop is, vermits tegen gelt off andere waeren tot geenen pryse groote partie connen venten, welck ons wel past ende d'Engelsen onnut maecken sal de tanden die hier hebbende zijn, dat mede een goede partie is.

Nagelen, foelie noch nooten en hebben tegenwoordelijcken niet, alsoo van de Oost noch geen schepen gecomen sijn. Sandelhout is hier seer weynich; de *Sterre* sijn daegelijcx met een goede partie verwachtende van Tymor. Van cleeden sijn tegenwoordich mede seer qualijck versien, dan verwachten daegelijcx van de Custe 't schip den *Swarten Beer*, off andere. Van Javaensche sorteringen hebben geen die dienstich sijn. Van 't gene U. l. eyschende is wort neffens desen van Jaccatra gesonden, sulcx als hebbende sijn ende graden vinden te zenden. De cassen dewyle costly niet connen gelden, sal U. l. gelieven weder harwaerts te zenden, alsoo in de Moluccos met advantage wel vercocht connen werden. Belangende 't gene van 't Jappans silver verhaelt, signeur Specx sal U. l. wel ontlasten van 't gene 't zelvige min dan realen is valerende. Ick stemme met U. l. dat de Jappansche proffijten ten aensien van de risico ende groote lasten cleen sijn, ende dat vermits ons selven nootsaecken al te diere te coopen, off met te veel ongelden beswaeren de Chinese ende Siamse cargasoenen welke derwaerts zenden. Met d'Engelsen achte ick is 't noch wel een graet erger, alsoo derwaerts gants niet uut en rechten ende d' *Osiander* na mijn dunckt nu mede niet gebracht heeft.

Den 22 April arriveerde hier het schip *Enckhuysen* van Japan. D'achtergelaten joncke welke hopen costly wesen sal sullen met devotie verwachten, en oock geerne verstaen wat het jacht *Jaccatra* uutgerecht sal hebben. Den iver van signeur Specx is te groot geweest. Daer niet en is (seyt men gemeenlijck) verliest de keyser sijn recht. Alsoo en moeten mede niet meer voornemen te doen, dan den tijt, stant ende macht gedoocht.

Belangende Jamby, al en heeft U. l. dies aengaende tot geen effect connen commen, soo is nochtans wel dat sijn beste gedaen heeft. Sr. Soury is daer residerende ende met een goet cargasoen versien; hebben derwaerts opnieus dry cleene jachten gesonden, ende sijn van meeninge de *Galiasse* ende *Bergerboot* alsnu derwaerts mede te senden.

Met dit schip gaet een oppercoopman ende 2 assyntenen. U. l. mach daervan sijn gerieff nemen ende Willem Verhulst met alle andere ondienstige persoonen herwaerts senden. Van barbier connen U. l. niet gerieven alsoo de schepen 2 oppercurgijns, ende wy den onsen mede hebben verloren. U. l.

monsters van Chiamse cleeden sullen met den eersten na de Custe senden. Van U. l. missive hebben copie nae 't patria gesonden met de pampieren van d'overledenen. U. l. missive den *Salomon* medegegeven, is d'heer admirael voor Jhoor wel geworden. De verbetering van 12 gulden Mathijs de Meere gegeven, avoyere mits desen. Van Aytuan's broeder hebbe ontfangen 105 realen. Aytuan is seer leelijck voor veel duysenden gevallen. Hadde het hem willen gelucken hy soude ons een groote somme aengehangen ende d'Engelsen daermede voldaan hebben, maer wy hebben sulcx geprevenueert, ende finale betalinge becomen, door nieuwen onderstant welck d'Engelsen onsenthalven genootsaecht wierden aen hem te doen, soodat een groote somme gelt met ditto Aytuan sullen verliesen. Ja 't is alsoo dat daerdoor dit jaer genouch te doen hebben gehadt, met alle 't capitael van Engelant gecregen, dat een schip volladen affveerdichden. Wat moeyten en spel hier gehadt hebben, om ons alsoo t'ontlasten can U. l. wel considereren, ende sal sulcx oock wel vernemen.

U. l. boecken als oock die van Siam sullen te zyner tijt oversien, doch het slot sullen van U. l. moeten hebben eer iets connen doen. Alsoo van de Cust na de bocht van Bengale, Aracan ende daerontrent een schip en jacht sal worden gesonden sullen de Portugesen op Trang in Ceda vaerende mede per aventure heel gestoort worden, ende sullen sulcx te doen opnieus den onsen recommanderen. My is leet dat U. l. de brieven door van der Dussen over Jhoor gesonden, niet heeft ontfangen. Soo my recht gedenckt sijn 't eenige brieven van 't patria ende Amboyna geweest; ander bescheet en can daarvan niet geven, doch opdat U. l. de bevelen ende begeerten van d'heeren mayores condit zy, ende hem daerna regulere, senden nevens desen copie van haere missive door hare E. aen d'heer generael zaliger ende ons geschreven, gelijk mede instructie off memorie van sulcx als van Patana begeren gesonden te hebben.

Toucherende 't stuck van Chiam, daerop geerne onse ordre soudent hooren, even gelijk des conincx affectie t'onswaerts groot geweest is, op hope van wonder te becomen, alsoo achte ick, is d'Engelsen meerder courtoisie dan ons ende andren betoont op d' uutterlijcke pompe ende ilen roem, welke d'Engelsen ommetom gewoon zijn te strooyen, daerdoor overal in 't eerste wonderlijck worden aengesien, maer ten lesten te meer versmaet ende veracht blyven. Waere des conincx affectie t'onswaerts vermindert door faute van d'onsen, men soude sulcx vereyschen te repareren. Is het dat niet liberael genouch en sijn, men moet considereren, off de trafijcke en voordeelen meer gedooogen connen, maer soo het compt door onversadige off onredelijke begeerte des conincx, dient de reparatie van sijn syde ende niet van d'onsen gedaen te worden, want de Compagnie niet gelegen off gedient en is, traffijcke,

frequentatie off vrientschap in verre ongelegen landen tot nadeel te doen; doch omme te vorderen dat van des conincx syde, is 't doenlijck, syne goede affectie t' onswaerts weder augmentere, dient U. l. goede ordre te stellen dat ditto Majesteyt als adel van 't landt met alle mogelijke ende behoorlijke courtoisie werde bejegent, mits daerby doende alsulcke vereeringe, als de Siamse profyten dragen connen.

Dit jaer sijn hier 3 Chinesche joncken gearriveert, niet dan grove Javaense waeren medebrengeende, ende seer weynich syde, meenende van de goederen verleden jaer alhier gelaten groote retouren te becomeen, dat haer oock mist, doch ick dencke dat toecomende jaer groote partie syde sullen brengen.

Niettegenstaende seeckere tydinge hebben, dat Don Juan de Silva in February passato ontrent Jhoor uut Manilla met alle sijn macht gearriveert is, hebben wy geresolveert, dit schip den *Swarten Leeu* daarmede descn gaet per costly ende na Jappan te destineren, eensdeels omme te lichten ende na Jappan te doen brengen het cargasoen welck U. l. is hebbende, maer voornemelijck soo 't eenichsints can geschieden, omme te onderstaen off de craecke van Nangasacque op Maccau varende attraperen conde. Dese medegaende advysen des raets is ons signeur Specx op dit stuck gevende. Wy en connen daerop niet veel seggen, maer U. l. met den raet gelieve te considereren, off niet geraden en doenlijck waere, eer met het schip hun tusschen de custe van China ende de Liqueos Pequenos boven Isla Formosa begeven, dat recht na Maccau seylen, omme te sien off de caraecken in de ladinge leggende connen becomeen; 't gene hierop resolveren sullen, gelieven de vrienden van 't schip te recommanderen, dat naergecomen worde.

U. l. sal datelijck in aller yle alle het Siamse cargasoen schepen, ende het schip met het jacht *Jaccatra* op zyn alderspoedichste depescheren, ten waere dat met het jacht om redenen die volgen, anders resolveerden. Alsoo niet en weten wat rouwe zyde off ander cargasoen U. l. is hebbende, connen qualijck goede ordre geven, want als voorleden jaer niet geerne seggen souden, scheept alles wat U. l. voor Jappan dienstich is hebbende, want de last ende de schade van de heeren mayores God betert soo groot is, dat in alle manieren nae 't patria dient gesonden soo veel en soo grooten retouren als eenichsints mogelijk is. Derhalven vinde eer geraden dat U. l. harwaerts sende al 't gene voor 't patria dienstich heeft, ten waere dat soo goeden partie rouwe syde ende andere waren hadde, dat na Jappan een partie sont, hetwelck aen U. l. ende des raets dispositie sijn stellende, ende alsoo dit advijs tegen 't voorgaende strydende is, want apparent schijnt, dewyle expresse ordre geven na de caraecque te trachten, dat de schepen herwaerts comende Pattane niet en sullen connen aendoen, sal U. l. opdat met de retouren niet verlegen blyven, alsoo geen retour sonder schepen senden can, ingevalle een goeden retour

voor 't vaderlant heeft, hetselve met het jacht *Faccatra* herwaerts senden, ende alsoo het retour cleen is, sent het dan met een van de joncken, want het jacht *Faccatra* by 't schip den *Swarten Leeu* wel dienstich ende per avontuire oock hoochnoodich wesen sal omme van Jappan herwaerts aen de retouren te brengen, soo het mousson verliepe terwijl het schip na de caraecque op de wederomreyse wachte, doch en disponeert niet, off overleghet alles naerder met raet wel rypelijck, ende doet dan gelijk als bevinden sult ten besten dienstich sy.

Soo haest wy verstonden dat den vyant met alle zyne macht ontrent Joor was, souden wy geerne daervan advijs aen onse vloote na Amboyna hebben gesonden, maer 't en conde niet geschieden alsoo 't westelijcke mouson verlopen was. Nu hebben na Jambi geordonneert (vermits wy concluderen soo de vyant noch ontrent Mallacca is, dat harwaerts comen sullen), dat signeur Soury van Jamby by noorden Borneo advyse na de Moluccos sende, opdat onse vloote daervan verwitticht zy, ende den vyandt andermael selfs a l'improvisto geassalteert worde. Ick houde voor seecker soo noch ontrent Malacca sijn, dat sy 't herwaerts hebben gemunt, daeromme dient U. l. goede ordre ende advertentie te geven, dat den onsen harwaerts commende in sulcken gevalle in des vyants handen niet en vervallen, off het per avonture gevele dat al onse macht van Manilla ginge ende den vyant herwaerts quaeme.

Soo costly van China geen joncken gecomen en sijn, ende U. l. noch een goede partie silver in esse heeft, en weynich apparentie sage dat toecomende jaer iets van China comen sal, soo dient alsulcken silver in sulcken gevalle mede herwaerts gesonden, opdat het niet langer stille en legge, ten waere soo goeden partie was hebbende dat geraden vonde, 't zy in 't gaen off in 't keeren van Jappan, met hetgene in Jappan noch mach werden becomen, China aen te doen omme aldaer handel te versoecken. Wenste wel dat sulcx, als voren is aengeroert, eens mochten ondersoecken en U. l. hem daertoe imployeerde, want te duchten is dat met Bantam off Patana in dat stuck niet veel goets hebben te verwachten voor en alleer andre resolutie worde getrocken.

Tot op dato den 10 stanti dus verre op voordeel geschreven hebbende, is Godt lof van Jappan alhier wel gecomen de joncke de *Fortuyn*, waardoor wederomme suspens geworden sijn, vermits geerne hadden datter een schip off jacht nevens den *Swarten Leeu* na Jappan zeylde, omme de caraecque waer te nemen, als oock dat U. l. de cargasoenen voor 't patria dienstich metten eersten harwaerts sondt, daertoe noch een schip off jacht van noode is. Soo het eenichsints wesen can, sullen cort na desen noch eenen senden, doch en verlaet U. l. daerop niet langer als den tijt lyden can, ende als den tijt geen langer vertreck en lydet soo disponeert met den raet nadat ten respecte voorsegd den besten dienst van de generale Compagnie vereyscht.

Het ebbenhout welke naer 't patria seer dienstich is, heeft signeur Specx meest in Jappan gehouden, ende ons daertegen met *Enckhuysen* ende joncke gesonden diverse ondienstige provisien, die niet geeyscht hebben ende nutter in Jappan waeren gebleven, als te weten veel houtwerck, scherp ende andersints. U. l. sal wel doen ende metten eersten herwaerts senden alle het ebbenhout welck voorsz. Specx na Siam ende per costly gesonden heeft, ten waere dat het aldaer met goede advantage vercocht cost werden.

Specx advyseert dat de olyphantstanden van 50 tot 60 tayl het picol gesesen waeren ende is dieshalven 20 a 30 stucx eyschende, maer alsoo voor desen hebben verstaen U. l. daermede verlegen was, en sijn wy geene sendende, derhalven sal U. l. 't comptoir Firando met 20 a 30 stucx versien.

Tegenwoordich en sijn geen gelt sendende, eensdeels vermits quaelijck iets connen ontbeeren, ende ten anderen, doordien geen joncken van China comen soudent. Isser apparentie datter toecommende jaer iets comen sal, soo dient U. l. in 't despecheren van de schepen daerop alsoo te letten, ende na Jappan als hier alsulcke advysen tijtlijck te geven, dat van Jappan ofte van hier tegen toecommende jaer versien worde. Als het ons aen geen gelt, schepen noch advysen gebreect, gelijk vertrouwe dat daeraen voortaan niet gebreecken sal, houde voorseker U. l. ontrent primo May costly wel sullen connen versien.

Mits desen senden U. l. een casse met boecken voor desen uut het patria ontboden. Clatergout en hebben niet becomen.

In Bantam adi 14 May anno 1616.

67. — JAPAN.

AEN JACQUES SPECX, PER DEN SWARTEN LEEU, 14 MEI 1616.

Soo wy van Bantam na Jaccatra waren vertrocken, meenende dat dit jaer van Jappan geen retour soudent becomen, ontgingen aldaer op den 24 April U. l. missive van dato den 2 Maert per 't schip *Enckhuysen* geschreven, welck tot Bantam gearriveert was. De compste van dit schip heeft ons ende de Chinesen seer verheucht, want met groote devotie na eenich secours waren verwachtende, alsoo de casse bekans even berooyt als verleden jaer was, vermits de weynige contant uut het patria (welck niet eer dan in December passato arriveerden) soo innewaerts gesonden, als in peper geimployeert hebben.

Wy hebben seer gerne verstaen dat meest alle het cargasoen by U. l. gebenificeert was. Van 't patria en hebben voor Jappon dienstich niet ontfangen. Van China sijn hier dit jaer 2 joncken gearriveert, maer en hebben niet dan eenige grove Javaense goederen ende een weynich rouwe zyde gebracht, alsoo

van de restanten verleden jaer ongevent gelaten, haer joncken meenden te laden; maer 't is hun gemist, want de goederen alsnoch ongevent sijn, ende in 't lant geen peper en is, soodat daerdoor tegenwoordich 26 a 28 realen de 10 sacken is geldende. Voor de goederen door 't jacht *Jaccatra* uut de Portugese joncke veroverd hebbe U. I. gedebitteert, ende daerentegen gecrediteert van de cargasoenen in 't schip *Enchuysen* ende de joncke gescheept. Wy sullen gerne hooren wat by 't jacht *Jaccatra* sal wesen verricht, alsoock hoe de voyagie met de joncke op Siam bevalt, off wat voordelijcx wesen sal. 't Is jammer dat 't schip *Enchuysen* costy geen 5 a 6 dagen eerder en compareerden omme de caraque eens te attraperen. Belangende de recommandatie die U. I. voor Patane is doende, vermits derwaerts weynich off geen secours senden en can, ick duchte dat aldaer geen gelt van noode, maer eer over is, want na de Chinesen seggen, soo en sijn dit jaer derwaerts geen joncken gegaen. Doch van 't gene nieuws uut het patria ende van U. I. hebben ontfangen, soudent evenwel niet connen ontbeeren, alsoo achte noch te cort comen sullen, alsoo 't gebreck van gelt ende de noot overal t' extreme groot is geweest.

Ick bemercke seer wel, dat de schepen en joncken door U. I. negligentie soo lange niet getardeert en hebben, maer sijn devoir ende alle mogelijcke vlijt wel gedaen heeft; maer wat baet het, de schepen sijn evenwel te laet vandaer vertrocken. U. I. yver is te groot geweest, gelijk selfs nu wel bemercken can, alsoo de joncke achter gebleven is, ende noch wel voor geluck mogen reecken so behouden in Patana gearriveert is; 't schip *Enchuysen* heeft mede groote risico geloopt. Hoe grooten schade de Compagnie geleden soude hebben, ende al U. I. arbeyt verloren wesen soude, zoo ditto schip mede niet voorgecomen en ware, can U. I. selfs wel considereren. Derhalven recommandeeren hem mits desen, geen schepen meer soo laet op te houden, maer op haer tijt harwaerts aen te depescheren. Al is onsen eysch groot geweest soo en was U. I. niet gehouden meer te voldoen, dan den tijt ende stont toeliete. Hoe de joncke de *Fortuyne* niet na de Moluccos, Amboyna off Banda volgens onse ordre, maer herwaerts gesonden is, hebben gesien; 't is om bester wille alsoo gedaen, maer duchte dewyle Don Juan de Silva met alle de Spaensche macht ontrent Joor is, dat alsnu meerder perijckel loopt. Doch de Heere can 't versien.

't Is wel dat U. I. na de Moluccos off herwaerts sende de geplecte damasten ende slechte lywaten, die niet venten can. Sandelhout connen voor dees tijt niet zenden, alsoo 't jacht de *Starre* welck daegelijcx van Timor verwachtede sijn, alsnoch niet en is gearriveert. Chinesche waeren hebben voor Tymor wel grootelijcx gebreck, voornemelijck slechte gele taffen ende geel retras, als andere cleenicheden, maer en weten niet off gelegen comen sal, om daarvan over Jappan provisie te laten doen. Den coop van 200 picol

gember ende 100 catty muscus met Jan Martinus gemaect, hopen sal de Compagnie dienstich zijn. Wy en connen alsnoch daarvan U. l. niet anders zeggen, dan dat de gember seer diere is, alsoo tot noch toe niet altoos gesien en hebben van 't cargasoen door *Enchuysen* gebracht, sijnde het meeste noch in 't schip ende de bevallinge van de heeren mayores niet en weten. En laet niet een goede partie tzione off Jappanse campher te zenden, soo haest deselve becomen can. De getroude Jappanders als ongetroude vrouwen sullen ter bequaemer tijt verwachten. De verbeteringe Elbert Wouters gegeven tot 72 gulden per maent avoyeren mits desen, gelijk mede d' aenneming van de 2 bootsgesellen. Dat U. l. d' uitgaende goederen pro rate belasten met de schenckagien voor d' incomende gegeven en vinde niet ongeraden, mits het silver daarvan exent houdende; U. l. journael ende grootboeck sullen metten eersten verwachten. Wy affirmeren dat U. l. costly in den raet op delibereren van saecken, regieringe ende administratie van justitie de voorgaende ordre ende voet houde. De Jappanse bercke soud en geerne tot Jacatra doen opsetten, maer alsoo verstaet daarvan de kiele ende andere goederen in de joncke is, soo en weten niet off sulx gedaen can worden. Het is een abuys dat men de toebehoorde van een bercke op twee bodems verdeylt heeft. 't Gene U. l. van de Jappanders ende ontboden bercke verhaelt, hebbe verstaen ende segge daerop alleene soo menigen mensch, soo menigen swijn. Voor mijn part wenschte wel dat de Compagnie eenige goede bercken met een partie Jappanders in Banda onder 't commandement van een bequaem overhoofd hadden. Sy soud en, meene ick, wel in goede discipline gehouden worden, de Bandanesen wel benouwen ende een treffelijcken dienst doen, ja al ware het bykans maer met den grooten ydelen fame alleene, die onder d' Indiaense natie zijn hebbende. Van desen die nu gecomen sijn, en connen noch niet veele seggen, want en hebben noch niet gesien. Als U. l. middele heeft omme de twee bercken, welke verhaelt gereet wesen sullen, te mogen senden, soo vinden geraeden dat deselve met volck daertoe oversende. 't Is goet dat U. l. eenich hout tot timmeringe van schepen op voorraet heeft. De meeninge was 't schip *Nieuw Zeelandia* dit jaer per costly te zenden, opdat aldaer soude mogen verdobbelen, maer het project is door den admirael ende raet in Japara verandert.

Ick geloove wel dat U. l. jaerlijcx een groote quantiteyt vivres voor de forten ende schepen soude connen senden, maer en wete alsnoch niet, off deselve de Compagnie niet hooger en comen te staen dan de provisien uut het patria. Voor dien tijt en connen geen precise ordre geven wat quantiteyt jaerlijcx op voorraet prepareren ende afschepen zal, want niet en weten wat capytael aldaer heeft, noch wat gelegentheyt om versenden hebben zal. Den vyant sal eerst van onse macht gerescontreert ende vernielt moeten worden eer tot stabilatie van een seeckeren ende vasten stant geresolveert can worden. De reyse

achten wy dat van Jappan op Banda, Amboyna ende doorgaens tot Bantam toe met het westelijcke mousson bequaemelijck gedaen can worden, mits dat de schepen van hier ende oock van U. l. van daer vroegh gedepescheert worden. Waere *Enchuysen* te zyner tijt gecomen, het zoude van hier geschiet sijn.

Het gelt op interest te nemen is een schaedelijcke saecke; vooreerst en sullen sulcx niet behoeven te doen, omme daermede de Chinesen haer goederen off te coopen, want alhier nu 2 jaren achter den anderen soo grooten slach hebben gehadt, dat vooreerst soo geheel grooten cargasoenen niet brengen en sullen, off hope 't selvige genocchsaem met ons capitael te becomeen.

Gelove wel soo onse schepen des vyants schepen van Nova Spaengia op Manilla vaerende hadden connen rescontreren, dat een cleyne macht bastant genouch waere geweest om haer te vermeesteren. Wy hebben hier oock verstaen, soo onse schepen doen anno 1614 Otton innamen voor waeren gecomen, dat lichtelijcken hadden connen vernielen alle de gallioenen welke Don Juan de Silva hier en daer op d' eylanden liet maken, daermede nu uutgecomen is, maer wat valt daer op te seggen. 't Heeft God alsoo gelieft: wy moeten trachten de fouten te verbeteren.

De resolutie waeromme volgens onse advyse dit jaer op de craeke van Maccau niet gepast en is, hebbe gesien, ende seggen daerop dat U. l. iver om d' ontboden goederen te senden, als vooren te groot is geweest. Wat soude 't jacht *Jaccatra* gebroocken hebben, omme het silver in tijts herwaerts te brengen? De vivres hadde de joncke wel connen voeren, ende sulcx gedaen sijnde, wat hinder ware het geweest, soo het schip *Enchuysen* ten quaesten in alsulcken gevalle de caraecque hadde gemist ende niet gecomen waere, daer nu de jonck met de nootlijckheden evenwel achter gebleven is? Doch dewyle voor seecker houde, alles ten besten uut goeden yver gedaen is, soo en sullen ter contrarien niet anders seggen, maer den gedaenen daet evenwel lauderen ende U. l. recommanderen 't selvige alsnu te verbeteren.

Nopende 't gene U. l. den Chinesen handel aengaende is discourerende, in 't principaele ben mede van opinie, ende hope soo haest den tijt ende staet sulcx lyden can, een goet capitael by den anderen becominge, in China nieuwen ondersoeck te doen.

Tot het jacht *Jaccatra* is een schipper medegaende. Soo Willem Janszen niet gesint en is langer te blyven, sullen hem aen soo goede passagie helpen, als eenichsints doenlijck wesen sal, want denselven ende syne merite wel kenne. De bassen door signeur Brouwer medegenomen, sijn nae 't patria gesonden ende sullen daervoren toecomende jaer retour verwachten. Soo een bequaem constapel die cruyt maccken can, alsoock een metaele stuck van 12 a 18 G op dese nieuwe schepen te becomeen zy, sullen U. l. daermede versien, ende sal

daervan neffens desen particuliere notitie gaen. Van de 3 copere stucken door U. I. gegoten en connen alsoch geen seecker bescheet geven.

De rest van ebbenhout gelieve U. I. met eerste gelegentheyte te zenden. Het Engels jacht d'*Osiander* is alhier den 7 May gearriveert, ende hebben daerdoor ontfangen U. I. missive van den 5 Martius en gesien hoe den prijs van de rouwe zyde was rysende. Wensten wel dat U. I. met een goede partie mochten versien. De 6 Japonesen sijn ons geleverd ende sullen het ebbenhout daegelijcx lossen. Van de provisie voor ons gesonden bedancken U. I. seer. Seyldoeck senden voor 't jacht niet, alsoo 't zelvige hier hoochnoodich van doen hebben, ende hem met Coreas lywaet wel sullen behelpen.

Met U. I. stemmen wy goet wesen soude dat men precise ende distincte ordre gawe, hoeveel silver ende wat quantyteyt van coopmanschappen, vivres ende andersints begeeren gesonden te hebben, alsoock, by gebreck van capytael, wat U. I. alsdan senden off naerlaten sal. Wy sullen letten soo claere ende distincte bescheeden te geven, als eenichsints mogelijk zy. Verleden jaer hebben hierop oock wel gelet gehad, ende alsoo de coopmanschappen door ons geeycht seer weynich sijn geweest ende U. I. niet meer vivres conde senden dan 't schip ende joncke conden voeren, welck een cleen gelt bedraecht, dunckt my, onder correctie geseyt, U. I. niet beducht behoort geweest te sijn wat senden off naerlaten soude, dewyle middel hadde omme een en ander ten naesten te mogen voldoen, gelijk ook gedaen heeft. Te dien tyde conden wy geen ander ordre geven, en als U. I. in alsulcken gevalle cappitael gebreect, sal mits desen veradverteert wesen van elcx wat te zenden, soo silver, vivres als coopmanschappen, die geeycht mogen worden, maer geen ander, gelijk den sin van onsen voorgaenden eysch oock medebrengh, daervan omme prolixiteyt te schouwen geen vorder verhael off uitlegginge doen sal.

Aengaende de parangs, alsoch en connen van de bevallinge niet seggen. Toecomende jaer en sullen geene verwachten, maer gelijk U. I. verhaelt tegen 't jaer 1617 noch wel een partie doen prepareren; dan geen soo grooten quantiteyt als dese, tot naerder ordre.

U. E. sy veradverteert dat de heeren mayores advyseren, geen lackwerck meer nae 't patria begeeren gesonden te hebben. Het Jappansche lackwerck is wel schoon, maer comt soo diere te staen, dat d' uitgeleyde penningen daervoren niet wel connen becomen, daeromme sal U. I. wel doen ende hem van de gecochte pertie soo 't eenichsints doenlijcken is ontslaen, al soude U. I. daeraen een goede penninck verliesen, want herwaerts aen geen lackwerck dient gesonden, te meer 't zelvige mede te veel plaets in de schepen neemt.

Aengaende het silver, het rouwe off ongegoten berchsilver staet de Chinesen wel aen, maer het andere begeeren niet hooger aen te nemen dan 't ge-

wichte van 100 realen ten hoogsten; 5 per sento oppelt hebben alreede geboden, dan sy en 't willen 't daervooren niet aennemen, blyvende alsnoch by den eysch van 10 ten hondert, soodat daerdoor alsnoch van geenige goederen prijs gemaect hebben. Hoe accorderen sullen sal den tijt leeren, ende U. l. naermaels vernemen.

De plancken noch balcken en hebben wy niet gesien, doch en sendt ons daervan geen meer tot naerder ordre, want in dese quartieren geen gemeen hout gebreect. Heele schoone, groote schepen souden wel connen maecken, als het aen timmerlieden niet gebraecke; ses schepen, behalven reparatie aen andre, sijn hier voorgaende jaer van de kiel aff verdubbelt. Paerden costen de Compagnie veel gelt, ende U. l. als de vrienden veel moeyten. Een aengenaem gelaet is den grooten beest daervoren tonende, maer laet hem voorstaen daeraen bespeurt (soo my dunckt) dat het nu met ons niet verkerven can, want in plaetse wy den tol van den peper meenen te verminderen is hy tegenwoordelijck nieuwen tol eyschende van oliphantstanden ende sandelhout alhier gelost, welck wy voor desen resoluutelijcken hebben geweygert. Met aengeslagen edict heefft ditto pangoran aen een yder verboden dat niemant hem vervordere de tanden ende sandelhout te coopen voor en aeler den tol van ons betaelt sy, off dat zy soowel het incomen voor ons als het uitvoeren voor henzelven sullen betaalen. Is dit niet een fraeyen danck? Hoe meer deucht d' onredelijcken gedaen wort, te meer peck werpen wy in 't vier dat vreesende sijn; maer hebbe wel moet de generale Compagnie met Godes hulpe daervan ontlast sullen sien.

Alsoo twee cruytmeulens na Amboyna sijn gebracht, ende daer opgeset sullen worden, dient U. l. ons jaerlijcx een goede partie solpher ende salpeter voor eygen provisie te zenden, anders soude ons de molens ende cruytmaekers onnut wesen. Derhalven gelieve hierop te letten, ende ons versien. Van stael connen noch geen bescheet geven; het rouwe en sal niet genut connen werden.

Met de crabmee weten alsnoch geen wech. Scherpen en hebben niet geyscht gehadt, want elck daervan een tegensin is hebbende, vermits de randen welcke om de coegels sijn, daerdoor voor desen op Maleyo een halff cartouwe geborsten ende diversche parsoonen verongeluct sijn, soo dat een yder daervoren vreest. Derhalven en senter geen meer, tot naerder ordre.

't Spialter is na de Cust gesonden. Loot en is hier niet te becomen. D'Engelsen hebben wel een goede partie, maer en willen 't niet dan duire per constant vercoopen, daertoe niet wel gesint en sijn, alsoo haer niet geerne aen gelt soude helpen. 't Gene voordere de negotie aengaende alhier gebreect sal U. l. in nevensgaende memorie bevinden.

Wy hebben goetgevonden dit schip den *Swarten Leeuw* (nieus God loff uut

het patria gecomen) per costi te zenden, eensdeels omme het Siamse cargasoen van Sangora derwaerts te brengen, maer voornemelijck omme na de caraecke van Maccau te staen. Tot den eysch van twee schepen welcke U. I. ende den raet ten dien fyne is doende, en hebben voor dees tijt niet connen resolveren, vermits versekert sijn Don Juan de Silva met alle syne Manillasche macht in February passato ontrent Joor ende Mallacca gearriveert is, hopen de dat de vrienden de caraecke rescontrerende met dit schip wel sullen vermeesteren, alsoo 't zelvige cloeck, wel gemonteert, van volck en de alle nootlijckheden wel versien is, ende alsoo de Chinesen dit jaer, als voren is geseyt, niet gebrocht en hebben, connen U. I. voor dees tijt niet senden dan medegaende beuseling; toecommende jaer hoopen een schoone groote pertie rouwe syde te becomen. Alsoo in aller manieren nae 't patria soo grooten retour dient gesonden als eenichsints mogelijk is, sijn wy genootsaect na Patana ordre te geven, dat meest alle de retoeren, welck voor 't patria dienstich hebbende sijn, herwaerts senden, in vougen dat U. I., welck my leet is, vandaer mede geen rijk cargasoen becomen sal. De lasten van de heeren mayores ende Godt betert de nieu geleden schade aen 't eylant Mauritius sijn soo groot, dat nieuwe vruchten senden moeten, opdat de hope niet verlooren worde. De schepen de *Geunieerde Provintien* ende *Banda* sijn met alle haer last God betert, den generael Both ende ontrent de helft van volck, aen 't eylant Mauritius door een schrickelijcke orcaen seer deerlijck gebleeven. *Gelderlant* wierde genootsaect daer te blyven, ende is het schip *Delfft* met een jacht alleene voortgeraect, niet wetende off te recht sullen wesen gecomen, gelijk U. I. door de vrienden breeder verstaen sal, want ons den tijt niet en gunt veel redenen te gebruycken. Hoe d' Almogende d' heer generael Reynst mede verlost heeft, sal U. I. mede wel vernemen. God verleene ons een goeden regent, ende syne divine genade.

Dit schip hebben wy medegegeven U. I. resolutie met de vrienden costly den 2 Maert genomen, met ordre daerby dat soo in 't gaen als keeren haer uutterste devoir sullen doen omme de Portugiese craecque van Maccau op Nangasacque varende te vermeesteren. Soo het in 't gaen mist, bevelen U. I. ende de vrunden mits desen, eenige goede apparentie siende, dit schip ende macht in 't keeren daertoe te gebruycken, ende haer uutterste vermogen ende devoir te doen omme den vyant eens te attraperen, mits ons in alsulcken gevalle met het jacht off een joncke de vivres ende soo veel silvers sendende, als gereet hebben sal; doch soo een off ander naergelaten most worden, sal 't voor de Compagnie beter wesen dat wy een jaer het Jappanse silver ende vivres ende sylieden de craecke derven. Wenste wel dat een paer oorlochscheppen daertoe mochten gebruycken, maer 't en wilt schijnt het alsnoch niet wesen. Met des vyants armade moet eerst feest gehouden worden. Omme de

caracque in Nangasacque te doen aentasten, soo een dach 2 off 3 voor dit schip aldaer arriveerde, is een saecke dacrop voor dees tijt geen finale resolute ordre connen geven. U. l. dient behendelijcken by eenige grooten sijnne vrienden te onderstaen, soo een diergelijcke daet by eenige cappiteynen off schepen sonder U. l. wete wierde begaen, hoe ditto cappiteynen aldaer arriverende varen souden, ende off met een goede partie van den buyt d' oogen der regenten wel souden doen luycken; ende na de bescheeden die hierop becomt dient hem op dit stuck met den raet te reguleren. De toegewesen joncke schijnt wel bewillinge mede te brengen, maer evenwel en connen te dien aensiene voor de tijt van hier geen precyse ordre geven omme den vyant tot in Nangasacqui aen te tasten. Ick ben van opinie soo een schip met de caraecke doorginck, dat U. l. geen last zoude lyden maer met vereeringe wel voldoen connen. Dit is myne presumptie, daerop nochtans niet bouwen mogen; indien U. l. daarvan kennisse heeft soo mach met de saecken wel voortvaren, ingevalle het alsoo voorviel.

Alsoo tegenwoordelijck niet sonders dan vivres, welcke U. l. na sijn advyse gereet hebben sal, sijn onthiedende, hebben wy den *Swarten Leeu* ordre medegegeven, ingevalle geen goede apparentie worde gesien omme de craecke te vermeesteren, dat costly niet langer dan tot ontrent ultimo November sullen vertoeven. Derhalven sult wel doen dit schip in alsulcken gevalle, can 't niet eerder geschieden, ontrent dien tijt herwaerts te depescheren, mits latende Patane aendoen off verby loopen na dat op d' advysen van Patane by den raet ten besten goetgevonden sal worden.

Tot op dato den 10 deser aldus verre geschreven hebbende is hier wel aengecomen de joncke de *Fortuyne*, daarvan de Heere gelooft zy, want grootelijcx over deselve beducht sijn geweest. Onder de Jappanders (alsoo de stercke waren) hebben eenige haer seer moetwillich gedragen, daeromme dient U. l. als weder volcx aenneempt alsulcke mutine rabauwen als eenige van dese sijn (ende altemet onder onse natie mede loopen) sooveel uut te monstereen als eenichsints mogelijk is.

Ick hadde wel gewenst, dat U. l. ons alle het ebbenhout hadde gesonden, inplaetse van het hout ende scherp, welck niet en hadden geeycht, maer wel eenige schoone plancken, daermede eenige extraordinaire verstonden, gelijk my signeur Brouwer verhaelde, dat in *Oudt Zeelandia* medebrachten. My verwondert U. l. niet gedacht heeft, hoe ons alhier noyt swalpen ende plancken hebben gebroocken. De Jappansche vrachten vallen te costelijck om diergelijcke cargasoenen te voeren, ende daeromme soo heerlijk surprinse op den vyant naer te laten. Met eerste gelegenthey, als voren hebben geseyt, gelieve U. l. herwaerts te zenden alle het ebbenhout welck noch in esse heeft, alsoo hier verstaen dat het nae 't patria seer dienstich ende wel 5 percento

beter dan 't hout van Mauritius is. De veroverde joncke soo het met schepen niet gelegen compt can U. l. daertoe als tot zenden van de vivres ende gelt gebruycken. Doch het waere seer goet, dat het hout in December toecomende bequamen, omme 't zelvige dit jaer noch na 't patria te mogen schepen.

Gelegentheyt van schepen ende bastant capitael hebbende, sal U. l. na Patane soo veel silver senden, als verstaen can Heindrick Janszen van noode sal hebben. Ende ingevalle na Patana niet senden can, sal alles herwaerts senden, opdat Patane van hier tegen toecomende jaer mogen versien.

Alsoo de gember seer diere compt te staen, soude ick geraden achten dat U. l. geen partie contracteert, voor en aleer uut het patria advyse becomen, hoe deselve de heeren mayores bevalt. 20 a 30 tanden sullen U. l. van Patane geworden.

Belangende den stant, ende 't gene passerende is: voor Mallacca hebben onse schepen, geloofd sy God, over de Portugese macht een goede victorie bevochten, gelijk U. l. door de vrienden wel verstaen sal. Soo ons desseyen door ondercruypinge van d'Engelsen niet verhindert ware geworden, houde voor seecker dat met de genade Gods alle de Spaensche macht van Don Juan de Silva mede verslagen soude hebben. Door ons eygen foute is voorleden jaer op Pouleway een verlooren tocht gedaen. De macht is weder derwaerts ende sijn wy daegelijcx tsucces te hooren verwachtende. In 't fort Combelle heeft voorleden jaer d'Engelsche vlagge gewaeyt, maer wierden haest wederomme verdreven, ende is daerinne des Compagnie's garnisoen geleyt. Met 4 schepen sijn d'Engelsen wederomme derwaerts, dan soo van haer quaet desseyen niet desisteren, conde wel gebeuren dat quaelijck getracteert wierden, alsoo in alsulcken gevalle volcomen commissie gegeven is. Van d'ongeluckige tydinge van 't eylant Mauritius gecregen gaet neffens dese copie.

Dese Jappanders welcke wederkeerende sijn, hebben haer gagie betaelt voor den tijt tot Bantam gedient, gelijk tevoren mede in de Moluccos gedaen is. Sy pretenderen dat noch hebben moeten tsedert van Banda gelicentieert werden, totdat tot Bantam aen lant gingen, maer alsoo geen reeckeninge noch wy daervan geen kennisse hebben, is haerlieden actie van haere pretentie gegeven, ende sal U. l. deselve op borchtocht, om haer te voldoen, betalen.

In Bantam adi 14 Mayo 1616.

68. — INSTRUCTIE

VOOR D'E. MARTIN VAN DER STRINGEN, OPPERCOOPMAN, ENDE CORNELIS
CLAESZEN, SCHIPPER OP 'T SCHIP DEN SWARTEN LEEUW, 14 MEI 1616.

Op het alderspoedichste sal U. l. recht door na Pattane seylen, ende vandaer volgens ordre van d'E. Heindrick Janszen na Sangora omme daetelijck inne te nemen al het cargasoen, welck voor Jappan dienstich greeet is leggende.

Soo haest eenichsints mogelijk is, sullen de vrienden vandaer vertrecken, in compagnie van 't jacht *Jaccatra* offte sonder, na dat op de consideratie voorgeleyt in onse missive aen Heindrick Janszen geschreven by den raet in Pattana goetgevonden sal worden; ende alsoo dit schip voornemelijck na Jappan wort gesonden, omme de caraecque van Maccau op Nangasacque varende, hetsy in 't gaen off comen, soo 't mogelijk is te attraperen, sullen de vrienden van Sangora na Maccau vaeren, off volgens medegaende arrest in Jappan genomen, Maccau schouwen om niet ontdeckt te worden, ende hun begeven tusschen de vaste custe van China ende d'eylanden genaemt Lequeos Pequenos, boven Isla Formosa, ende aldaer blyven cruysen tot den 15 July toecommende, na dat in Pattane met den raet geraetsaemst gevonden wort van beyde gedaen dient omme de craecke niet te missen. Desen tijt sonder de caraecque te vernemen gepasseert sijnde, sult dan u cours van Cabo Sanbor nae het eylant Meaxama setten, ende ontrent den hoeck van Gottho tusschen het eyland byhouden, sendende het jacht off andere advyse langs de cust van Nangasacque, alwaer van St. Specx een advijsbercke sullen rescontreeren, met advyse off de craecke gecomen is, offte noch comen sal, ende waerna hun vorder sullen hebben te reguleren. De Portugese craecke, andre schepen, jachten, galleyen, joncken off andersints van den vyant bejegenende, sullen de vrienden haer uutterste devoir ende vermogen doen omme deselve met haere parsoonen, schepen ende goederen te vermeesteren, brengende alles onder behoorlijke factuire, register ende verseeckeringe na Firando, off herwaerts aen, na dat best gelegen compt.

De caraecke veroverende sullen de vrienden op het spoedichste weder herwaerts keeren, met alsulcken silver ende alsulcke goederen als by St. Specx ende den raet aldaer goetgevonden sal worden te schepen, maer ingevalle op d' uutreysse de craecke comen te missen, ende cenige apparentie gesien wort, daerop verhoopen wat goets te doen, soo sult u beste doen omme de caraecque van Nangasacqui na Maccau keerende te attraperen, al waere het oock dat ghylieden genootsaect waert het N. O. mousson daeromme te laten verlopen, naercommende te dien sijne alsulcken voet, als by den raet in Firando ten besten sal worden geraemt; mits alvorens in den raet wel lettende,

ende eerst ordre gestelt wesende op 't retour van silver ende vivres welck in Jappan veerdich wesen sullen, volgens hetgene desen aengaende sijn adviserende.

Ingevalle eenige joncken comen te rescontreren, daerinne geen Spaenjaerden, Portugiesen, haer adherenten noch onvrie goederen werden bevonden, recommanderen ende bevelen U. l. deselvige neutraele ende vrie natie aen haer joncken, persoonen noch goederen niet te beschadigen, noch toe te staen, dat hun misdaen worde, maer ter contrarien haerlieden beleeffdelijck te rescontreren, ende vrie onbeschadicht te laeten passeren, haer alle faveur ende vrientschap bethoonende.

Na de tydinge die hier sijn hebbende, conde wel sijn dat de caraecke ende 't convoygalloen, welck in Malacca verwacht wierden, dit jaer niet voortgecomen, maer in Maccau overgebleven waeren, daerop U. l. dient te letten, ende alsoo den vyant met een goede macht van schepen, galleyen ende andersints in U. l. wech is houdende, soo sult gewaerschout sijn het schip achter schootvry te maecken, gestadelijck slachveerdich op U hoede te varen, ende wel voorsichtelijck de custe van Pattane aen te doen, off den vyant per avontuure derwaerts waere gegaen, opdatter (welck God verhoede) geen ongeval en gebeure.

Byaldien de craecke op d' uutreysse gemist, ende in Firando geen goede apparentie worde gesien omme deselve in 't keeren te mogen vermeersteren, sal U. l. daer niet langer vertoeven dan ten uuttersten tot ontrent ultimo November, als wanneer recht toe recht aen herwaerts keeren, off Patana weder aendoen sullen, na dat by den raet aldaer geraetsaem wert bevonden.

Adi 14 Mey anno 1616, in Bantam.

69. — MEMORIE

VAN 'T GEENE S. JACQUES SPECX, OPPERCOOPMAN IN FIRANDO, VAN JAPPAN HERREWAERTS SENDEN ENDE OOCK NAERLATEN SALL, 14 MEI 1616.

Vooreerst recommanderen U. l. soo der geen goede aparentie is omme iets goets op de caraecque te mogen doen, metten eersten harwaerts te zenden alle het hout, welck costi in esse is, te weten soo haest gelegenheyt heeft, ende 't selve sonder verleth van meerder saecke can geschieden. Het waere goet dat ditto hout tegen December toecommende bequaemen, omme met de schepen voor ballast nae 't patria gesonden te mogen worden.

Gesouten vlees, speck ende vis sal U. l. jaerlijcx wederomme een maetelijcke partie senden. De quantiteyt en connen eygentlijck niet nomineren,

alsoo noch niet en wete hoe de gesonden partie bevalt, doch als de vivres alsoo sijn, dat apparent is, niet wel goet geconserveert connen worden, gelijk U. l. van het vlees verhaelt dat het door syne magerheyt in 't zout selfs vertiert, geheel drooch ende sponsachtich worden sal, soo en sent daervan geen altoos, offte zeer weynich, want met quade vivres niet gedient en sijn, noch geholpen connen worden. Maer als het vlees, speck ende de vis goet sijn, wel gehavent, ende alsoo gesouten worden, dat haer een tijt lanck goet connen conserveeren, sal U. l. ons een goede partie senden, dat is te verstaen soo veele offte soo weynich na dat U. l. van den *Swarten Lccu* vernemen sal de gesonden vivres bevallen, ende na dat degene die becomen can, goet offte slecht sijn, mits dat dese vivres soo vroech werden gesonden, datze tydelijcken tot Bantam, in de Moluccos, Amboyna offte Banda mogen arriveren. Boomolie, traen ende verckensbooter sullen jaerlijcx mede partie verwachten, gelijk oock een goede partie boontgiens.

De gecontracteerde partie geconfyten gember en muscus sullen oock verwachten, maer gelijk in missive hebben verhaelt alsoo diere is, soude niet geraden achten meer op contract te coopen, voor en alleer uut het patria bevallinghe vernemen.

Chinden off campher, te becomen sijnde, souden geerne een goede partie hebben.

Tot vordere proeve sal U. l. ons eenige cabels ende lichte cabeltouwen senden. De anckers vallen te diere, meene oock de gegoten niet wel goet connen wesen, daeromme geene te zenden.

Twee dosijn cabelen goet van clingen, ende oncostelijck gemaect, omme op jachten te gebruycken.

Solpher ende salpeter sult jaerlijcx goede partie senden omme selfs te gebruycken, alsoo van 't patria twee cruytmolens gecomen sijn, ende in Amboyna gestelt worden. De solpher meene ick voor de Custe wel dienen sal, maer en hebben daervan noch geen bescheyt.

Naer de ruympte off gelegentheyt van schepen sal U. l. herwaerts zenden de 2 Jappanse bercken, met volck daertoe, welck advyseert gereet wesen sullen. Isser geen ruymte soo en sent ons eene, off vertoeft daermede tot het naest jaer, eer U. l. het ebbenhout achterlaete, lettende soo goeden volck te zenden als becomen can, ende voornemelijck een goet couragieus hoofd over deselve. D' overste over de Jappanders alsnu gesonden schijnt al te goet off te slap te wesen. Sent oock met elck schip niet meer volck, als d' onsen overheeren connen.

De voorgemelte vivres ende provisien geprovideert wesende, sal U. l. 't resterende cappytael in silver senden, ende anders niet, en dat meest in soo veel ongegoten berchsilver als becomen can. Mach het geen ongegoten berch-

silver wesen, soo sent soo fijn gerafyneerden silver als de realen sijn, ende dat in staven off andere plaeten sonder Jappanse teecken en off geschrift daerop geslagen, want het de Chinesen, alsoo ick verstaet, dies te aengenaemer wesen sal. Het silver alsnu gesonden, wort bij haer 8 percento min dan realen gevalueert. Dit jaer wort hier geseyt er sijn na Patana geen Chinesche joncken gegaen; hoe het toecomende jaer sal lucken en wete niet. Soo U. I. verstaet derwaerts silver dient gesonden sal Heindrick Janszen eerst versien, ende de rest sooder noch wat overblijft herwaerts zenden, doch en sent op twijffelende advyse na Pattana niet, maer alle het silver in sulcken gevalle herwaerts, alsoo daermede altoos wel wech vinden sullen, en het silver ons niet t' onpas comen can.

Van spijkers sijn vooreerst wel versien. Lackwerck en begeeren de heeren mayores niet meer gesonden te hebben, daeromme is 't doenlijck dient hem van de partie welck besteet heeft te ontlasten, al soude het met verlies geschieden.

Parangs hebben vooreerst genouch, daeromme sal tegen 't jaer 1617 mede maer cleyne partie doen prepareren.

En sent ons geen meer koper, coopere plaeten, iser, staal, scherp, bylen, schoppen off spaeden tot naerder ordre, noch oock geen houdt, swalpen, plancken, hantspaecken, wielen tot rampaerden, bijstelen noch diergelijcke beuseling, doch alsser plaetse in de schepen over is, soo iets op voorraet heeft, sent het beste daarvan, opdat het niet onnuttelijcken vergae, maer sulx niet als U. I. wel weet hier genouch becommen connen, sonder het ebbenhout achter te laeten off daeromme schepen te retarderen; wel te verstaen dat in esse houde 't gene U. I. tot timmering van schepen heeft vergadert.

Rijs, broot, noch meel sal U. I. mede niet zenden, dan seer weynich, alsoo hopen in Japara rijs genouch becommen sullen.

Met de spiessen ende Jappanse roers sal U. I. mede naerder advijs verwachten.

De crabmee, na ick verstaet, is vergaen ende geheel crachteloos.

Dewyle het gieten van 't geschut diverse reyse soo quaelijck geluckt is, ende de gegoten stucken noch niet gesien noch beproeft hebben, en connen daerop voor dees tijt geen bescheyt geven; evenwel vinde niet ongeraden dat andermael ondersoek doet, off het gieten beter ten effect can brengen.

Op de stuckwercken off zydelaecken sullen metten eersten mede bescheet geven, doch achte dat deselve te diere sijn.

De ysere ende metaele schyven sullen te zyner tijt, van noode wesende, gebruyct worden, doch en sent tot naerder ordre geen meer.

In Bantam adi 14 May anno 1616.

Naer het schryven van de voorgaende hebbe verstaen de gesonden solpher geheel slecht en steenachtich soude wesen, derhalven sal veradverteert zijn, goede of geene te zenden.

Het speck ende gesouten vis wort my geseyt alsnoch goet bevinden, derhalven mach hem hierinne naer 't voorgaende reguleren.

In Jaccatra adi 18 ditto 1616.

70. — JAPARA.

AEN JACOB VAN DER BURCHT, PER DE JONCK DE *FORTUYNE*, 26 MEI 1616.

Het voorgaende is copie van de onsen gesonden per Malleyse joncke, welke inhoudt mits desen confirmere. Tsedert hebben per de *Sterre* ontfangen U. l. missive van den 16 stanti, ende verstaen de rijshuysen volmaect waeren. U. l. sy veradverteert dat niet min als ongeveer 500 coyangs rijs van noode sullen hebben, daeromme en laet niet metten eersten sooveel te coopen, als becomen ende bergen can, ende dat van den alderbesten, want ons volck geen slechten rijs dienen te geven, als men goede becomen can, ende de slechte en is nieuwers niet begeert dan in tyde van noot, ende by gebreck van andere.

Dese gaet per Jappanse joncke de *Fortuyne* genaempt, waerinne seecker hout, ebben, coegels ende andersints geladen is. U. l. sal alles costi lossen, de joncke daerna wederomme vol rijs laden, ende deselve metten eersten herwaerts depescheren. Laet alles aen lant lossen, sooder noch geen schepen gecomen en sijn, maer ingevalle eenige intijts arriveren, sult het ebbenhout in alsulcke schepen overschepen als nae 't patria gedestineert mogen sijn. Soo niet, sent het daernaer met andere herwaerts aen, alsoo 't zelvige metten eersten dient nae 't patria gesonden. Hetgene U. l. aldaer off eenige schepen van 't houtwerck dienstich is, moocht wel besigen. De rest, gelijk mede de coegels en scherp, sult over de schepen verdeylen, off innewaerts zenden, na dat gelegen commen sal. Den olie ende asijn sult aldaer bewaeren, ende daernaer innewaerts voor de forten scnden. De 7 potten Japponen attoen sal U. l. aen de schepen verdeylen, die qualijck van vivres versien mogen wesen.

Wy recommanderen U. l. dese joncke op het spoedichste met goeden rijs volladen weder herwaerts te senden, gelijk mede den peper met een van d'eerste schepen. Connende goeden sapon tot redelijcken prijs becomen, sent ons met de schepen een goede partie, isser ruymte. Van goeden calck tot redelijcken prijse te becomen vergadert vrij een groote partie, als deselve wel bergen condit, want op een ander plaetse wel te passe comen sal, die U. l.

overschiët. Wy senden tot U. I. behulp een assystent; imployeert hem daer den besten dienst can doen.

Het jacht daervan St. Breeckvelt geschreven heeft, is overlange van Succadane gekeert ende na Jamby vertrocken.

In Jaccatra adi 26 Mayo anno 1616.

71. — MOLUCQUES.

AEN DEN GOUVERNEUR REAEL, PER 'T SCHIP DE *GALIASSE*, 26 MEI 1616.

Alsoo na Jamby aen den oppercoopman Andries Soury geordonneert hebben, ingevalle Don Juan de Silva met sijn vloote hem alsnoch ontrent Mallacca is onthoudende, dat hij U. E. met een van de schepen off jachten adviseere alle des vyants gelegentheyt ende intentie, voor sooveele eenichsints vernemen can, byaldien de Moluccos ontrent primo à half Augusty toecomende can worden beseylt, opdat d' E. heeren daerop in d' imploy van des Compagnie's generale macht alsulcken regard souden mogen nemen, dat haere E. arest dies te beter ten besten dienst van de generale Compagnie ende nederlage onser vyanden gedie, soo ist dat dese alleene dienen sal tot een groete, ende couverte van d' ingeslotene van d' heeren Mayores uut het patria ontfangen door de schepen den *Swarten Lccu*, *Bergerboot* ende *Galiasse*, welke God loff ultimo April passato tot Bantam wel sijn gearriveert. Onse jonckste is geweest per 't schip *Nieuw Zeelandia* dato den 7 Marti passato, welke hopen U. E. wel sal geworden sijn. Tsedert, namentlijk op den 10 April, hebben verstaen hoe Don Juan de Silva met alle syne macht ontrent Joor arriveerde, cort nadat d' E. heer admirael met onse vloote vandaer vertrocken was. Den coninck van Jhoor heeft ons gesonden originele missive door ditto Don Juan op dato den 28 February aen syne Majesteit geschreven, daerinne weder is eyschende de stucken door d' E. raet aen ditto coninck vereert, dewelcke hem geweygert sijn. Ick hadde gemeent den vyant hier met sijn macht gecomen soud hebben, gelijk de Malleyen oock rapporteerden doen souden, maer 't schijnt het verlies van de Portugiese gallioens haer desseyen geschort off verandert heeft.

Van Jappan sijn hier aengecomen 't schip *Enchuysen* ende een jonck de *Fortuyne* genaemt, ons medebrengeende 36.000 realen aen silver, ende diverse vivres, als andere provisien. Van Timor is den 24 stanti gekeert het jacht de *Sterre* vol sandelhout geladen. Uut China sijn hier dit jaer aengecomen drie Chinese joncken, dan hebben niet sonders dan grove Javaense waeren gebracht. Anders en is hier tsedert onse jonckxste niet sonders geinnoveert.

Voorgemelde schepen nieus uut het patria gecomen hebben mede gebracht 17 kisten gelt, ende van speck ende vlees soo heerlijcke provisie als oyt door de heeren Mayores gesonden is, derhalven sal goet wesen, dat U. E. tot provisie van de Moluccos voor toecommende jaer soo veele lichte uut de schepen die herwaerts souden mogen worden gesonden (omme het heen ende weder voeren te verhoeden), als voor de fortten ende schepen aldaer wesende nodich is. Wy sullen alsulcke schepen alhier wederomme genouch versien.

In Jaccatra, adi 26 May 1616.

72. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURY, PER DE *GALIASSE* ENDE *BERGERBOOT*, 26 MEI 1616.

Alsoo naer het vertreck van de jachten de *Halve Maen*, *Vlissingen* ende *Jamby* uut het patria Gode loff wel aengecomen sijn de schepen den *Swarten Leeuw*, *Galiasse* ende *Bergerboot*, hebben wy goetgevonden de *Galiasse* ende *Bergerboot* daermede desen gaet per costi te senden, hopende dat de Manecabers affgecomen sullen sijn, ende dat U. l. een goede partie peper versamelt sal hebben, off dat ditto Manecabers haest comen, ende U. l. de last eerlange zal connen becomen, hetwelcke seer geerne sullen verneimen.

Nevens dese gaet copie van 't gene per voorsz. jachten hebben geschreven, hetwelcke confirmerende sijn. Voor desen hebben U. l. gesonden copie van een missive door den secretarius van den generael Botth zaliger van 't eylant Mauritius geschreven, opdat U. l. soude sien hoe grooten ongeluck de generale Compagnie aldaer, God betert, overgecomen is, ende consequentelijcken hoe nootlijcken alle mogelijcke neersticheyt ende uutterste devoir gedaen dient, omme de schade te verwinnen, ende dies te meerder retour nae 't patria te zenden, opdat onse meesters de sware lasten mogen vervallen, ende de participanten eens eenige vruchten mogen becomen. Alsnu senden wy nevens dese copie van missiven door de heeren mayores van 't patria geschreven, daerinne U. l. sien sal, hoe instantelijcken haer E. (welcke het ongeluck aen 't eylant Mauritius voorschreven noch niet eens bewust was) om retour sijn schryvende. Derhalven bidde ende recommandere U. l. op 't alderhoogste, niet alleene soo veele te doen dat dese schepen ende de voorgaende jachten op 't spoedichste geladen worden, maer alle den peper op te coopen die eenichsints becomen can. Wy hebben daertoe een tamelijck cargasoen gesonden, ende senden daerenboven als nu wederomme 16.000 realen in contant, te weten met elck schip 8000 realen. Heeft U. l. meer schepen, jachten, gelt off goederen van noode, sal wel doen ende ons datelijck daervan advyse

geven; wy sullen U. l. sooveele mogelijk is versien. Isser met gelt noch goederen geen quantiteyt van peper te become, adviseert ons datelijck mede, ende sent het gelt wederomme opdat ons daernaer mogen reguleren.

Opdat U. l. ons in aller yle van alles dies te beter volcomen advijs soudt mogen geven, senden wy een roeychaloupe, welck ick meene beter dan de jachten langs de wal in 't mousson sal connen opcomen. Soo U. l. deselve herwaerts sent omme hem van de jachten niet te ontblooten, maer de schepen daarmede te laden, sal goet wesen, dat U. l. van den coninck van Jamby een recommandatie aen den coninck van Palimban medegeeft opdat van de Palimbanners langs de cust vaerende niet quaelijck gerescontreert, maer van noode wesende wel getracteert worden.

Soo U. l. na Andrigiry niet gesonden en heeft, sal wel doen, ende alsnu een off meer van de jachten derwaerts zenden, omme te vernemen wat daer te doene sy. Den oppercoopman van de *Galiasse* can U. l. daertoe gebruycken, want hy voor desen in Indien is geweest, ende de Malleyse taele wel kent. Tot bouwinge van een godong senden U. l. een partie steen, 300 plancken ende eenige stylen. Mach de negotie d' oncosten lyden, ende is het geraden een steenen godong te timmeren, vaert daarmede voort. Soo niet, mach U. l. 't selvige in de schepen laten.

Voor desen hebben geadviseert, ingevalle de vyant hem alsnoch ontrent Malacca was onthoudende, offe na de West geseylt, dat U. l. een van de jachten met alsulcke advysen van des vyants gelegentheyte ende intentie als become can, na de Moluccos soude zenden. Soo hetzelve met den raet geraden, dienstich ende noodich vindt, sal het schip de *Galiasse* daertoe mogen gebruycken, alsoo 't zelve beseylt is; maer U. l. dient te letten, dat de advysen niet laeter dan ontrent primo a half Augusti toecomende in de Moluccos dienen te wesen, want soo ontrent desen tijt aldaer niet connen comen, sal onnoodich wesen derwaerts te zenden, gelijk mede soo de vyant weder om d' Oost gekeert is.

Eensdeels op hope costly goede partie peper sal sijn, ende ten anderen opdat als voren over Jamby des vyants gelegentheyte na de Moluccos (noodich wesende) soude mogen werden geadviseert, senden dese 2 schepen te gelijk. Doch soo costly peper gebreeckt, ende niet noodich is, off niet geraden wort gevonden na de Moluccos te zenden, sal U. l. in alsulcken gevalle 't schip de *Galiasse* datelijck na Patane depescheren omme van daer met den *Swarten Lccu* na Japan te zeylen, ende gedestineert, datelijck met de last naer 't patria te keeren. Derhalven, is 't doenlijck, dient wat haestich geladen weder te keeren, opdat hare E. ordre naercommen mogen. Tot een schooverseyl ende fock voor de *Halve Maen* senden een baele canefas. De lijcken ende wat de jachten ander van noode mogen hebben, sal U. l. van dese schepen vervorderen.

Onder de Jambische peper, als U. l. kennelijck is, loopt gemcenlijck seer veel lichte peper. Derhalven gelieve U. l. alsulcken regard te laten nemen, datter zoo weynich onder loope als eenichsints mogelijck zy, ende zal goedt wesen, soo het den tijt ende gelegentheyt lijdt, dat alle den lichten peper ten besten uut doen wannen, want deselve in de schepen veel plaetse neemt ende niet waerdich is.

Ten beslyte recommandeeren U. l. andermael op het alderhoogste herwaerts sooveel peper te zenden, als eenichsints doenlijck zy, gelijk mede ons daetelijck met dese roeychaloupe (off hoe het andersints op 't spoedichste can geschieden) alle gelegentheden te advyseren, soo goede als quaede, opdat ons daarna mogen reguleren, alsoo in 't voorder delibereren van zaecken daarna sullen vertoeven. De missiven aen den gouverneur Reael senden open, opdat U. l. de advyse van de heeren Mayores condt zy; derhalven sal deselve overlesen, daarna sluyten, ende na de Moluccos senden byaldien het gelegen compt, ende alsoo goetgevonden wert. Soo niet, sentse weder herwaerts.

In Jaccatra adi 26 May anno 1616.

73. — INSTRUCTIE

VOOR D' E. OPPERCOOPLUYDEN ENDE SCHIPPERS VAN DE SCHEPEN DE GALLIASSE ENDE BERGERBOOT, GAENDE VAN HIER NA JAMBY, 26 MEI 1616.

By desen gaet copie van instructie, de jachten de *Halve Maen*, *Vlissingen* ende *Jamby*, na Jamby geseylt, medegegeven, welcken inhoude voor sooveel U. l. aengaen mach, mede naercomen sult.

De rivier van Jamby heeft diversche incomsten off is tot verscheyden plaetsen in zee loopende, daarvan 2 aderen bequaem geacht worden omme met schepen inne te varen, namentlijck Qualanior ende Qualatring. Van dese hebben noch geen rechte kennisse, maer door Qualanior is de *Halve Maen* ende het Engelsch schip binnen gecomen, ende is dese incomste gelegen op de hoochte van 40 minuten by zuyden den aequinocctiael, Z. W. ende N. O. van 't eylant Lingen. In de mondt van dese riviere loopt een kille, 40 schreden breed, ende met hooch water 3 vadem diep, slijckgront met sandt gemengt. De stadt Jamby is ontrent 25 mylen opwaerts gelegen.

Wy recommanderen U. l. alle mogelycke neersticheyt te doen omme Jamby op 't spoedichst te beseylen, ende zoo haest by de wercke compt, sent de chaloupe vooruut opwaerts met dese onse missiven aen den oppercoopman Soury, blyvende met de schepen buyten leggen, totdat van ditto Soury advyse becomt waernaer U. l. haer reguleren sullen. Wy hebben ordre gegeven, dat

dese schepen op het spoedichste met peper geladen worden, ende soo haest geladen wesen sult, sullen de vrienden datelijck na Bantam keeren, doch zoo des vyants armade noch ontrent Mallacca is, ende de Moluccos ontrent primo à halff Augusty by noorden Borneo can worden beseylt, soo sal 't schip de *Galliasse* met advysen na de Moluccos seylen. Ingevalle des vyants schepen vertrocken sijn, ende na apparentie beyde dese schepen met peper niet vol-laden connen worden, sal ditto *Galliasse* na Pattana seylen, omme van daer met het schip de *Swarten Lccu* na Japan te vaeren, soo het eenichsints doenlijck is de Maccause caraeque te vermeesteren, volgens ordre voor desen gegeven, welcke in Pattane sult vinden. Hetgene van dese drie by den raet geordeelt worden sal, ten besten dienst van de generale Compagnie gedaen dient, ende gedaen can worden, sal U. l. naer uutterste vermogen naercomen.

Soo eenige daegen voor off buyten de rievier van Jamby comt te leggen, recommanderen U. l. op het alderhoogste, gestadelijck goede wacht ende U schepen slachveerdich te houden, opdat onversiens van geen galeyen aengestast wort.

In Jaccatra adi 26 Mey anno 1616.

74. — INSTRUCTIE

VOOR DE E. EVERART DEYN, OPPERCOOPMAN, DIRCK ALLERTSEN DE VRIES, SCHIPPER OP 'T SCHIP *ENCHUYSEN*, MITSGADERS DEN RAET, 4 JUNI 1616.

Volgens genomen arest sullen de vrienden van hier na de Westcust van Sumatra seylen, omme d' Engelsen aldaer in 't versamelen van den peper te prevenieren ende selfs sooveel peper op te copen als eenichsints doenlijck is.

Ick verstaen datter veel peper is op een plaetse Celiber genaemt, gelegen niet verde om den Vlacken Houck van Sumatra, ofte soo wel onderrecht ben, opde hoochte van $3\frac{1}{2}$ graden Zuyderbreete. Het schip den *Hector* welcke een jaer op dese custe geweest is, heeft den meesten tijt gelegen in Ticco daer d' Engelsen alsnu een logie hebben gestabileert, ende ditto schip geheel met peper volladen; ende is tegenwoordich aldaer, soo wy verstaen, noch wel een scheepsloadinge te becomen, doch om geen plaetse onbesocht te laeten, en dies te beter den last te becomen, sal U. l. van den Vlacken Houck aff langs de wal om de Noort loopen, doende alle de voorneempste plaetsen aen, daer goede reeden ofte haven vernemen sult, ende als op alle de plaetsen alle den peper die voorhanden is opgecocht zy, sal U. l. voort na Ticco ende Priaman seylen.

Verleden jaer is Ticco door 't jacht *Nassau* gaende na Arabia om peper

aengedaen, ende sijn daer oock vier andere schepen, commende van 't patria, geweest; daer was doen ter tijt wel eenige peper, maer den onsen wierden door d'orangcays aengeseyt, dat sonder bescheet van den coninck van Atchijn niet mochten vercoopen, gelijk alsdoen oock niet wilden doen. Ingevalle U. l. 't zelvige wederomme voorquaeme, sult evenwel aldaer eenigen tijt vertoeven, ende met alle practijcke trachten soovele peper op te coopen als eenichsints doenlijck is, onaengesien het wat diere soude moeten wesen, doende mede eenige vereeringe, noodich zijnde, soo daermede vorderen cont. De last becominge sult op 't spoedichste daermede herwaerts keeren.

Dan wil het aldus niet wesen, soo sult na Atchijn loopen, omme van dien coninck alsulcken bescheet aen de regenten van Priaman ende Ticco te procureren, dat aldaer vrielijcken moocht negotieren, ende U. l. allen den peper vercocht worde, die voorhanden is.

U. l. sy veradvertteert dat volgens genomen arest ons volck ende de logie van Atchijn gelicht sullen wesen, daerover den coninck van Atchijn wel eenich misnoegen mocht hebben. Derhalven sult gestadelijck wel op u hoede sijn, aldaer ankeren ende geen volck aen landt zenden sonder ostagiers sloop te hebben, ende soo U. l. ostagiers werden gegeven, sult evenwel met alle de hoofden aen lant niet gaen, maer altoos eenige hoofden sloop laten blyven.

Tot Atchijn gecomen wesende, sal U. l. den coninck verthoonen of aen doen seggen, eerstelijck de logie gelicht te sijn, eensdeels omdat verstaen hadden, den coninck opden onsen seer gestoort was, ter cause geen schepen tot assistentie conde becomeen, ende ten anderen omdat aldaer niet dan dispence en geen negotie deden, maer dat evenwel van meeninghe sijn in aller manieren de vruntschap met sijn Majesteyt te continueren, ende dat te dien sijne expresselijck aldaer gesonden sijt omme sijn Majesteyts genegentheyt te onderstaen, ende soo hy gesint is van gelijcke te continueren, dat hem dan gelieve U. l. alsulcken bescheet te geven, dat vrielijck in Ticco, Priaman ende alle syne jurisdictie mogen negotieren, ende ons vercocht worde den peper die voorhanden sy, ende een ider is hebbende, want sijn Majesteyt selff wel considereren can, niet mogelijck is soo grooten menichte van fortten, schepen ende volck te onderhouden, als in Indien sijn hebbende, sonder negotie, gelijk oock blijkt selffs den aldergrootsten potentact van de werelt niet doen can, wat finantie oock hebbende is.

Vertoont ditto Majesteyt mede d' E. Heer generael zaliger verleden jaer een vloote na Malacca tot sijn Majesteyts assistentie ende nederlage onser gemeyne vyanden gesonden heeft; des vyants macht die voorhanden was, gelijk sijn Majesteyt wel gehoort heeft, hebben Gode loff verslagen, maer het heeft den Heere gelieft dat syne Majesteyts armade gekeert was, ende den anderen hebben gemist.

Dat het zoo lange is vertrocken eer derwaerts een vloote gesonden sy, ende de schepen soo haest wederom van Mallacca sijn gekeert, is eensdeels oorsaecke den swaren oorloge, welck ons in de Moluccos wort aengedaen, maer ten anderen voornamelijck d' ondercruypinge welck d' Engelsen aldaer sijn doende, ende ten waere door d' Engelsen genootsaeckt sijn geworden de schepen wederomme na de Moluccos te zenden opdat sy de vruchten van onse arbeyt niet en souden plucken, d' E. heer generael ware met alle voorneemste macht na Malacca gevaren, ende soude deselve aldaer een tijt lanck gehouden hebben; waere sulcx geschiet, de Spaense vloot van Don Juan de Silva die naderhant tot Malacca arriveerde, soude mede gerescontreert ende met de genade Gods oock wel geslagen hebben, soodat claerlijcken blijkt d' Engelsen ons dit verhindert ende soo heerlijcken daet belet hebben.

Hierop dient U. l. ditto coninck van Atchin selffs in consideratie te geven, hoe ongerijmt het zy, dat syne Majesteyt d' Engelsen alleene den handel vergunt ende ons ter oorloge assyistentie eyscht, ende oock selffs wel can begrypen wy geen assyistentie connen doen, noch aldaer geen oorloge connen voeren, soolang hy d' Engelsen de negotie ende deselve ons niet alleen verleent. Derhalven begeert sijn Majesteyt de vrientschap te continueren, begeert hy aldaer assyistentie ende schepen, dat hem gelieve alsnu syne goede affectie te betoonen, ende sulcke ordre te geven, dat dit schip (mits betalende) met peper geladen worde, opdat zyne Majesteyts gunst by d' E. Heer Generael werde bespeurt. Belangende d' Engelsen, dat syne Majesteyt genouch sullen beloven, maer hy van hun niet te verwachten heeft, want noyt gehoort is, dat tegen onsen gemeenen vyant in dese quartieren iet notabels, ja, in 't minste niet hebben gedaen, te meer wesende haer coninck met Spaenjen in vrede.

Dese en diergelijcke redenen sal U. l. den coninck van Atchijn verhalen off doen aendien, doende daerby eenige vereeringe; ende soo goet bescheet becomt, sult alsdan weder na Priaman ende Ticco keeren, omme sooveel peper te laden als becomen cont.

Condt ghyluyden op de Westcust van Sumatra geen peper becomen noch oock geen goet bescheedt van den coninck van Atchijn crygen, off soo bespeuren condit van ditto coninck van Atchijn met lange wachten niet voorderen condit, hoe ghylieden in desen gevalle t' eerder na Bantam keert, hoe het ons liever sijn sal.

Vooraf recommanderen U. l. overal ende t' allen tyden goede wacht ende 't schip slachveerdich te houden, sonder ivers daeruit alsulcke hoofden te laten gaen, noch sooveel volck, dat daerdoor disordre soude mogen ontstaen, noch dat niemant over U. l. noch het schip advantage becomee.

Insgelijcx sal U. l. verdacht sijn, dat ghylieden in allen gevalle niet langer op de reyse dient te blyven, dan tot ontrent ultimo December ten langsten,

doch soo het bereyden van den wech tot dien dach aenlicpe ende apparent waere binnen een a 2 maenden daernaec goede pertie peper te becomen, mach U. I. in sulcken gevalle tot ultimo February wel vertocven.

Het jacht *Nassau*, welck na Arabia ende Suratte is geseylt, hebben last gegeven eenige Gouseratse cleeden, in Priaman ende Ticco dienstich, op te coopen, ende in 't wederkeeren dese plaetse aen te doen. Soo U. I. 't zelve rescontreert sult van ditto schip overnemen hetgene tot incoop van peper dienstich zy ende d' overheden onsentwegen aenseggen, dat haer op 't spoedichste met ditto schip herwaerts vervoegen, ten waere dat geen sonderlinge retour brachten ende by den raet geoordeelt wierde, dat aldaer met den anderen iets goeds ten dienste van de generale Compagnie verricht cost worden.

Soo eenige Spaengiaerden, Portugiesen off adherenten, in schepen, galleyen, joncken off andersints comt te rescontreren, sult in aller manieren trachten deselve met haere persoonen, schepen ende goederen te vermeesteren, ende alles onder behoorlijke garde ende register herwaerts brengen.

Onder andre isser in 't schip gescheept een pack met diverse monsters van Gouseratse doecken. U. I. sal pertinentelijck annoteren niet alleene wat elcken sorteringe vercocht worde off gelden mach, maer oock hoeveel elck stuck van bysondere pryse vercocht wort, opdat men daeraen moge zien wat de profytelijcxste doecken sijn, de fyne, de middelbare, off grove.

In Jaccatra adi 4 Juny anno 1616.

75. — MOLUCQUES.

AEN DEN E. HEER GENERAEL ENDE RAET VAN INDIEN, PER 'T JACHT
HOLLANDIA, 16 JUNI 1616.

Nadat wy verstonden Don Juan de Silva met alle de Spaensche macht (bestaende in 10 gallioenen, 7 galleyen ende andere cleene schepen tot 25 toe) voor Mallacca gearriveert was, ende 't contrarie mousson ons niet toe en liet d' E. Heeren in de Moluccos, Amboyna ende Banda daervan te advyseren, hebben wy cerstelijck op den 25 April passato met drie jachten de *Halve Maen*, *Vlissingen*, ende fregat *Jambi*, ende daarna den 26 May passato per de schepen de *Galliasse* ende *Bergerboot*, welck alsdoen na Jamby waeren sendende, aen Andries Soury oppercoopman aldaer geordonneert dat hy soo de vyant hem met alle sijn macht alsoech ontrent Mallacca was onthoudende, ofte voorder om de West waeren geseylt, een van de voorgemelde jachten,

off de *Galiass* vandaer by noorden Borneo ende Celebes na de Moluccos senden met alsulcke advysen van des vyants gelegentheyt ende intentie als eenichsints sullen connen vernemen.

Ende alsoo tsedert op den 10 stanti alhier van Amboyna wel aengecomen is het jacht *Hollandia*, tydinge brengende hoe geluckich (de Heere sy geloof) Poule Way verovert sy ende den vrede met geheel Banda daerop gevolcht is, soo hebben goetgevonden met ditto jacht *Hollandia* andermael te doen ondersoecken off tegenwoordich van hier de Moluccos sullen connen beseylen, opdat d' E. Heeren soo het per avontuere van hier geluckt ende haer d' advysen over Jamby gebroocken, geadviseert ende verseeckert mogen wesen, alsdat Don Juan de Silva met sijn voorgemelde macht tot Malacca gearriveert is, niet wetende off hy om de West off na de Moluccos gelooopen sy, ofte wederomme na Manilla gekeert is.

By desen senden U. E. een missive door Don Juan de Silva uut zyne vloote leggende ontrent de rivier Jhoor op den 28 February passato aen den coninck van Jhoor geschreven, welcke ons ditto Majesteyt per joncke gesonden heeft, versoeckende dat daerop souden willen letten, ende alsulcke ordre stellen als ten meesten affbreucke van onse gemeyne vyanden ende onsen welstant geraden sullen vinden, ende gaet oock hierbeneffens copie van missive ende ordre op Jambi gegeven.

Door missive by den E. Heer Gouverneur Reael aen d' E. Heer Generael zaliger ende d' E. heeren raden van Indien na Amboyna ende Banda geschreven, hebben wy verstaen de groote genegentheden, welcke de Tydoresen t' onswaerts zijn bethoonde, ende hoeseer het schijnt tot veranderinge genegen sijn, alsmede hoe groote correspondentie met d' onsen ende de Tarnatanen sijn houdende. Ten waere my in twyffeling brachten de reden welck d' E. heer Generael verhalende is, daeromme het schijnt soo grooten veranderinge der Tydoresen wat geloove mogen geven, ick soude platt uut zeggen, dat het Spaense practijcken waeren, omme onse macht in de Moluccos te trecken ende aldaer noch een tijt lanck te houden ende doen consumeren, opdat zy interim haere macht dies te beter souden mogen versamelen, ende haere personagie spelen eerst in dese quartieren als wy meenen souden de schepen te laden, ende daerna in Amboyna ende Banda; doch alsoo d' E. heeren tsedert een heerlijcke macht in de Moluccos by den andren sullen hebben gecregen, hope ick dat niet alleen t' onsen voordeel bevonden sullen hebben, wat van de saecke ende haere handeling off presentatie zy, maer dat daerdoor alreede de vruchten ende volcomen victorie over onse vyanden sullen hebben genooten, welck ons den Almogenden God gunne; maer off het progres per avonture soo verde noch niet gecomen en waere, sullen de heeren in allen gevalle gelieven te verstaen, dat byaldien Don Juan de Silva

met syne macht in de Moluccos niet gecomen, noch na Manilla niet gekeert en is, dat hem voorseecker alsnoch ontrent Malacca is onthoudende, omme meerdere ende nieuwe macht te versamelen, ende hem met de viceroy te vereenigen, gelijk wy verstaen dat van haere Majesteyt van Spaengien expresse last heeft. Is alle des vyants macht ontrent Malacca, dunckt my, onder correctie geseyt, voor seecker wel mogen concluderen, dat trachten sullen ons de meesten affbreuck te doen daer alderswacxt sijn, ende minst op haer sijn denckende, als te weten, eerstelijck op de Custe, daerna tot Bantam, Jaccatra, Amboyna ende Banda, want (geloove ick) den vyant seer wel weet, hy met alle sijn macht geen beter cans en heeft om iets meer tegen ons op de Moluccos te mogen verrichten, dan wy met alle onse macht tegen hem soo lange jaren hebben gedaen. Derhalven dunckt my, onder correctie, de saecken in de Moluccos soo seere niet en dienen beherticht (al ware het oock dat het de Tydoresen ernstelijck met ons meenden, ende daeronder geen bedroch en schuyldede) dat men alle de macht aldaer houde, ende geheelijck postponere de voorneempste macht van den vyant met advantage te gaen assalteren, eer selfs daarvan op ons swackste besprongen worden.

Genomen de Javaenen ons alhier trouwe hielden, de situatie van 't lant zulcx sy dat ons den vyant door de genade Godts op 't lant offt op de huysen (daer tegenwoordich een seer heerlijk cargasoen is) geen sonderlinge affbreuck soude connen doen, soo is altoos apparent soo veele soude connen verletten, dat men dit aenstaende jaer geen schepen nae 't patria soude connen senden. Hoe notabelen interest sulcken verleth de generale Compagnie wesen soude, can een ider wel considereren, want de heeren Mayores (Godt betert) in veel jaren achter den anderen soo cleene retouren geworden sijn, dat het onmogelijk is de lasten lange connen worden gedragen byaldien haere E. met treffelijke retouren niet te hulpe en comen. Daerenboven hebben oock te considereren, d' incorporatie van Tidor niet veel profyteren en soude, soo daerna van de vyandt, welck God gelieve te verhoeden, overvallen en geslagen wierden.

Derhalven concludere andermael als voren, onder U. E. ende des raets correctie, byaldien den vyant aldaer niet gecompareert en is, geraetsaemst te sijn, dat de saecken in de Moluccos een weynich vertrocken worden, ende dat men met alle de macht, soo een partie van deselve niet bastant geacht en wort, van daer na den vyant vertrecke omme denselven à l' improvisto met advantage te assalteren, want soo een fameuse macht verslagen hebbende, die van Tydor ende alle d' andre rest, al en wildense oock niet, t' onswaerts wel sullen moeten volgen. Daeromme segge wederomme, gelieve U. E. hun met alle de macht aldaer niet geheelijcken noch oock niet lange te amuseren, al waere het oock dat de geheele veroveringe van Tydor daeromme uutgestelt soude moeten worden, want de veroveringe van Tydor op des vyants

armade geen voordeel geven can, daer als voren ter contrarie den vyant verslaende, Tidor wel sal moeten volgen.

Ick bidde U. E. ende den raet, dese discoursen, welcke over soo importante saecke vry wat vermetel schynen, ons niet qualijck aff te nemen, maer ten besten te duyden, want de groote affectie welck tot des Compagnies generale welstant hebbende ben, heeft my de groote stoutheyt doen begaen, ende is oorsaecke dat dryvende sijn hetgene ons voorderlicxt schijnt te wesen. Ick hebbe wel gehoort hoe rijp en bedacht de verstandige in raetgeven sijn, ende hoe licht de lichtveerdige haere lichtheyt ontblooten, maer op d' eene zyde considererende wat interest de generale Compagnie geleden heeft, dat de macht soo lange inde Moluccos gehouden is, wat last daerdoor wederomme soudenn connen lyden, als oock wat voordeel aldaer als alles ten besten luctt gedaen can worden; ende op d' ander syde wat men daerentegen vorderen can, offte wat hinder de generale Compagnie ten quaesten soude connen lyden, als men met de geheele macht uut de Moluccos vertrecke ende d' armade van den vyant assaltere, item daerna de vloote in tween verdeyle, gebruyckende d' eene partie om de West, ende d' ander om d' Oost, off dat men in de straect van Mallacca een matige vloot houde, offte op des vyants schepen van Mallacca op Maccau vaerende, gelijk mede van Maccau op Jappan, inprese doet, offte dat men trachte de schepen van Nova Hispania over de Zuytzee op Manilla vaerende te attraperen, gelijk my geseyt wort met 2 a 3 schepen licht om doen is, soo en hebbe my niet connen onthouden, hopende dat U. E. ons daervoor excuseren sullen.

D' alteratie in Amboyna geresen, hebbe God betert gehoort is nieulijcx uitgeborsten, maer na ick hebbe verstaen, soo is 't een oudt zeere, welcke lange onder de leden van den Amboynsen staet gelegen heeft. Al te vehementen remedie heeft men vooreerst daertoe willen gebruycken. Men behoorde, dunckt my, gelijk de cloecke medicijnen doen, d' oorspronck van 't quaet behendelijck te ondersoecken, ende 't zelve gevonden hebbende 't lichaam daervan te reynigen, want sulcx gedaen wesende soude de nature selfs den patient ongevoelijcken cureren. Voor dees tijt en sal in dees materie niet breeder sijn, alsoo hope alles ten besten door de goede discretie ende voorsinnicheyt van d' E. heeren raden als de victorie van Banda geslist wesen sal.

Loffelijck is het dat d' Engelsens door goede woorden van Poulo Way ende Amboyna gewesen ende vertrocken sijn. 't En was voor haer geen tijt om anders te doen, daeromme en can ick alsnoch niet gelooven datse geheel desisteren sullen, want haere welstant soowel als d' onse aende handeling van de nagelen, noten ende foelie is bestaende. Den peper en can haer niet voeden, oock sijn sy, geen ander handel dan peper hebbende, wel om mattern.

Derhalven houde voor seker dat sy niet desisteren, maer het utterste sullen versoecken; te meer wylieden wel verseeckert mogen sijn, dat die van Amboyna, Lua ende Combello gants niet gedaen en hebben, noch met d'Engelsen niet en doen, off alles geschiet met goede kennisse, toestemminge ende oochluyckinge van den raet van Tarnaten. Ick derff dit wel seggen, want hebbe het alsoo bevonden, gelijk mede, dat ongelijck meerdere redenen van misnoegen over de Tarnatanen hebben, de saecken van Amboyna aengaende, dan sylieden over onse procedures in Amboyna soude connen pretenderen, niettegenstaende aldaer faulte begaen zy. Om dese redenen, opdat eens van d'Engelsen souden worden ontslagen, alhoewel het hier buyten propoost is, soo en can niet nalaten te lauderen dat het swaert, volgens arest tot Bantam genomen, tegen d'Engelsen in Banda getrocken sy, niettegenstaende ten deele wel hebbe vernomen, wat achterdeuren d' E. heeren mayores in haere gevende ordre open houdende sijn, al waere het oock dat wy haere dienaren sulcx souden moeten verantwoorden. Voorder van dese materie te spreken sal voor dees tijt mede naerlaten, U. E. biddende, de landen van de Moluccos, Amboyna ende Banda gestadelijck alsoo versien te houden, dat d'Engelsen daerinne noch aen nagelen, noten, noch foelie niet en geraecken.

Toucherende 't gene in dese quartieren passeert, van Jappan sijn hier God loff aengecomen het schip *Enchuysen* met een joncke de *Fortuyn* genaemt, ons medebrengeende 3600 realen in Jappans silver, een partie coper, yser, muscus ende een seer goede provisie van speck, vlees, vis ende andersints, beloopende ongeveerlijk *f* 170.000. Van Timor is hier het jacht de *Sterre* vol sandelhout wel aengecomen, ende uut het patria sijn hier ultimo April passato gearriveert de schepen den *Swarten Leeu*, de *Galiasse* ende *Bergerboot*, in contant medebrengeende 17 kisten gelt, 189 vaten vlees, ende 220 vaten speck, met diverse andere provisien. De 2 joncxten hebben na Jambigesonden, ende den *Swarten Leeu* is na Patana ende Jappan geseylt. Het waere een heerlijcke saecke geweest, soo derwaerts noch een jacht hadden mogen zenden; want daer alsdan, na ick verstaer, seer goede hope wesen soude omme de caracque van Maccau op Japan vaerende te attraperen. Het schip *Enchuysen* is na de Westcust van Sumatra om peper gesonden.

D'Engelsen hebben van Ticco een schip vol peper gecregen, ende wy sitten en kijken als ulen. 't Is verdrietich dat men geen schepen can becomen omme ter behoorlijcker plaetse ende in de negotie te imployeeren, daer nochtans alles van de negotie comen moet. Ick hadde de heeren seer ernstelijck gerecommandeert, metten aldereersten de lichte schepen herwaerts te zenden, maer daerop is noch niet gevolcht. Van de Custe hebben mede alsnoch niet vernomen.

Van de vier schepen, daermede d' Engelsen uut Engelant na Suratte waren

geseylt, is hier een gearriveert. Brengt tydinge, dat vandaer een ander schip, seer rijkelijck geladen, na Engelant hebben gesonden, ende d' andere 2 na Achin sijn gelooopen. Sy sijn in Martius van Suratte vertrocken, ende was alsdoen aldaer tydinge overlant gecomen, hoe de Portugesegallioens van d'onsen voor Mallacca verslagen waren. D' Engelsen hebben ons oock gebrocht van de restanten van David van Deynsen zaliger 30 packen indigo, welcke Ravesteyn die aldaer van de Custe over lant is gecomen, in haer schepen gescheept heeft. De Portugesen van Ormus ende Goa seggen zy hebben soo grooten nederlage gehadt, ende is die van Ormus door den Persiaen sooveel volck affgeslagen, dat haer buyten hun fortien niet wel connen begeven, maer genouch te doen hebben omme deselvege te bewaeren.

Het schijnt dat den pangoran van Bantam trachtende is, omme synen staet met ons te verseeckeren. Sijn gesin is ons wonder van syne goede affectie ende genegentheyte t' onswaerts vertellende, ende alsoo my a posto wat abstract van Bantam, ende hier om redenen eenige daegen hebbe gehouden, wort tot Bantam groot verlangen getoont. Sy seggen den pangoran wonder met ons petsiaren wilt, gelijk mede dat hy met ons eenige accorden wilt maecken ende wel desisteren sal van een partie van de groote tollien, die betalende sijn. Tegenwoordich is hy syne stadt reparerende, ende schijnt het, den Mattaram de vreesse in haer heeft; watter van worden wil, sal den tijt leeren. Groot ende vreemt sijn d' omwegen welck gebruyckt worden, omme met ons in handelinge te treden ende tot haer desseyne te geraecken. Soo ons desseyne met Jamby eenichsints geluckt, wy sullender met de genade Godts boven geraecken.

Den peper hebben de Chinesen dit jaer gecocht 25, 26 en 27 realen de 10 sacken, welck in menich jaer niet gebeurt en is. Het nieuwe gewas sal in Augustus toecomende gepluct worden, ende na wy verstaen matelijck sijn; daer en sal geen vlijt noch neersticheyte (wilt God) gebreecken, omme soo veele te versamelen als doenlijck zy. Wat verrichten sullen connen, can alsnoch niet geseyt worden.

Van de advysen met voorgaende schepen den *Swarten Leeu*, de *Galliasse* ende *Bergerboot* uut het patria van de heeren mayores ontfangen, hebben een partie over Jamby gesonden. De tweede gaet neffens dese. U. E. sullen daerinne sien, hoe ernstelijck haere E. het maecken van een rendezvous in dese quartierien recommanderen, ende dient oock sulcx waerlijck soo haest by der hant genomen te worden, als het den staet van d' Oost sal connen lyden, en connen, jae sullen wy dunckt my, ten goeden effecte wel geraecken.

Soo haest den coninck van Achin verstonde, hoe de Portugiese gallioenen voor Malacca verslagen waeren, ende den coninck van Joor hem sterck op Bintam maecte, gaff hy ordre aen alle syne orangcays, dat binnen 3 weken

syne geheele armade weder seylreet souden maecken omme daarmede wederom tegen Joor soo 't schijnt te trecken. Watter van geworden sy, off worden wil, sal den tijt leeren, ende dienen wy indachtich te houden, dat het na de visschers seggen in troubel water goet visschen is.

In Jaccatra adi 16 Juny 1616.

76. — MOLUCQUES.

AEN DEN ADMIRAEEL VERHAGEN, PER 'T JACHT *CLEEN HOLLANDIA*,
16 JUNI 1616.

Cort na U. E. vertreck met de vloote van Sincapura arriveerde aldaer Don Juan de Silva met alle syne Manilhase armade, bestaende in 25 seylen, daeronder 10 gallioenen ende 7 galleyen genomineert worden. Poulo Timaon hadden sy eerst aengedaen. De tydinge cregen wy den 10 April passato door een Maleyse jonck, daarmede ons den coninck van Jhoor een missive door ditto de Silva aen syne Majesteyt geschreven, gesonden heeft, welcke nevens desen onder couverte aen d' E. heeren in 't generael is gaende. Hadden wy alsdoen cenige jachten veerdich gehadt, wy souden U. E. ende de heeren datelijck daervan geadviseert hebben, doch op hope datse dies te beter ter handt sullen wesen gecomen, gelijk mede dat d' heeren te beter ende meerder bescheet soude geworden, hebben wy ordre gegeven dat van Jamby by noorden Borneo ende Celebes na de Moluccos advyse werde gesonden.

U. E. missive van den 20 passato uut Amboyna geschreven is ons den 10 stanti per 't jacht *Hollandia* geworden, ende hebbe seer geerne verstaen sijnne arivement met de vloote in Amboyna, gelijk mede de victorie over Poule Way ende hoe de vrede met Banda daerop gevolcht is. D' Almogende Godt sy van sijn genade hoochlijcken geloofst, ende geve dat d' alteratie in Amboyna geresen door U. E. voorsinnige discretie alsoo getempert mach sijn, dat de saccken aldaer weder in goeden stant geraeckt mogen wesen. 't Is seer goet dat d' Engelsen hun hebben laeten geseggen, maer duchte van hun aldaer noch niet geheel ontslagen en sijn.

Om U. E. ende de vrienden te recommanderen, dat haere E. gelieve voor te willen comen van den vyant niet overvallen en worden, sijn wy dit jacht na de Moluccos depescherende, off d' advysen van Jamby niet voortgeraecten. Ick hope d' E. heeren t' onsen voordeele bevonden sullen hebben wat van de presentatie der Tydoresen sy; is het noch niet onderleyt, haer presentatie dient niet verworpen, maer d' inprese op Tydor, onder correctie geseyt, verheyst uutgesteld te worden, soo den vyant met sijn armade in de Moluccos

niet gecompareert en is, off noch niet verslagen is, want in alsulcken gevalle den vyant met alle onse macht besprongen dient, eer selfs van hem met dis-advantage geassalteert worden. Derhalven bidde U. E. dat haer gelieve met de macht in de Moluccos niet te blyven, maer op 't spoedichst na den vyant te gaen, want als de Spaensche macht verslagen sullen hebben, Tydor met de genade Gods, al en wilden de Tidoresen niet, ons wel sal geworden.

Alsoo met de nieu gecomen schepen 17 kisten gelt hebben ontfangen, hopen wy een goede partie peper te become. De quantiteyt en connen niet nommineren alsoo deselve in Augustus toecommende eerst gepluct sullen worden. Na den roep sal 't gewas matelijck wesen. D' Engelsen hebben een schip vol peper van Priaman gecregen, ende alhier hebben sy geen gelt. Ick en sal niet breeder sijn, alsoo aen de heeren in 't generael ben advyserende de voorneempste substantie van al de matterie welck hebbende sijn, daeraen my referere.

In Jaccatra adi 16 Juny 1616.

77. MOLUCQUES.

AEN DEN GOUVERNEUR JASPER JANSZEN, PER 'T JACHT
HOLLANDIA, 16 JUNI 1616.

Den 10 stanti is ons per 't jacht *Hollandia* geworden U. E. missive van den 20 passato in Amboyna geschreven, ende hebben zeer geerne verstaen het arrivement van den commandeur Spilbergen, de geluckige veroveringe van Poulo Way, ende de vrede met Banda. De Heere sy van sijn genade gelooft. De vreuchde wort door d' alteratie in Amboyna geresen met disgonst vry wat getempert, doch hope alles door de heeren ten besten gemodereert ende weder in goeden stant gebracht wesen sal.

Het voorgaende, seer gunstige vrient, is hetgene aen d'E. heeren in 't generael ben schryvende; U. E. gelieve sich d' inhoude toe te eygenen, even gelijk off hetselvige particulierlijck aen synen persoon waer geschreven. Andre substantie en hebben voor dees tijt niet, daeromme hope sal my daermede excuseren, want het voor ons niet doenlijck en is, en oock verlooren moeyten wesen soude, eenen sin verscheydelijck op 't pampier byeen te colligeren, gelijk gedaen wort by degene, welcke trachtende sijn haer redenrijckheyt en eloquentie daermede te betoonen. Derhalven sal hiermede eyn-digen, doch voor 't laetste recommandere U. E. bysonderlijck, soo de heeren alsnoch Don Juan de Silva met sijn armade niet en hebben bejegent, soo vele te helpen doen dat d' armade van ditto Don Juan door onse vloote (welck,

Gode sy lof, alsnu heerlijk is) gesocht ende geassalteert worde, want als Godt de victorie ons daervan verleent, alle de rest dies te beter volgen sal. Ick en can alsnoch niet gelooven, dat d' Engelsen van de Moluccos, Amboyna, ende Banda desisteren sullen, want sy en connen niet alleen sonder de nagelen, noten ende foelic niet bestaen, maer houde voor seecker dat die van Lua ende Combella haer met der Tarnataten wille aentreckende sijn; daeromme dienen die plaetse alsoo besorcht dat zy geen inval en doen als onse schepen vertrocken sullen wesen, alsoo het lant vol Engelsche schepen is.

In Jaccatra adi 16 Juny 1616.

78. — MOLUCQUES.

GENERAEL REAEL, PER 'T JACHT *HOLLANDIA*, 16 JUNI 1616.

't Voorgaende is copie van d' onsen over Jamby gesonden. Tsedert hebben per 't jacht *Cleen Hollandia* ontfangen diverse missiven, door de vrienden raden van Indien uut Amboyna als Banda geschreven, gelijk mede copie van diverse missiven door U. E. naer voorgemelte plaetse gesonden, ende hebben my dese advysen beweccht, door dit jacht te doen onderstaen off de Moluccos sullen connen beseylen, ende dat omme U. E. ende de heeren te advyseren ende recommanderen d' inhoud van dese nevensgaende aen d' E. heer generael ende de heeren in 't gemeen geschreven. Alhier en sullen daervan geen verhael off relaes doen, alsoo deselve bastant genouch voor U. E. geschreven te sijn, ben achtende. Derhalven sullen hiermede eyndigen.

In Jaccatra adi 16 Juny anno 1616.

79. — MOLUCQUES.

AEN D' HEER DOENSZEN, PER *CLEEN HOLLANDIA*, 16 JUNI 1616.

Per 't jacht *Cleen Hollandia* hebben den 10 stanti ontfangen U. E. missive den 20 May uut Amboyna geschreven, gelijk mede copie van syne reeckeninge in Japare gehouden. Wy sullen deselve oversien ende in 't generale boeck d' accorde trecken. Voorder hebbe verstaen het arrivement van de vloote door Maggalanica in Molucco, de geluckige veroveringe van Poulo Way, de vrede met Banda gemaeckt, ende hoe d' Engelsen met gevoechlijke middelen van Banda ende Amboina gewesen, ende vertrocken sijn. D' Al-

mogende sy van syne genade hoochlijcken gelooft ende geve dat de saecken in Amboyna wederom ten besten gemoderert ende geheel geslist ende geredresseert mogen wesen, als oock dat de heeren met een goede victorie over Tydor bevonden mogen hebben, wat van d' inclinatie ende presentatie der Tydoresen t'onswaerts sy. Don Juan de Silva is corts na het vertreck van onse vloote van Sincapura aldaer met sijn armade gearriveert, ende worden wy daarvan in dese quartieren gedreycht. Watter van worden wil, sal den tijt leeren. Omme de heeren te recomanderen, dat haere E. gelieve byaldien voorsegde armade van Don Juan noch niet gerescontreert en hebben, met alle onse macht den vyant te gaen assalteren, zijn wy dit jacht na de Mollucos sendende opdat wy met desadvantage van den vyant niet besprongen en worden, terwyle de vrienden aldaer met Tydor besich sijn; ende alsoo aende heeren in 't gemeyn ampel schryve, sullen daarvan geen ander repetatie doen, maer ons aen deselve refereren.

In Jaccatra adi 16 Juny anno 1616.

80. — MOLUCQUES.

AEN DEN COMMANDEUR LAM, PER 'T JACHT *CLEEN HOLLANDIA*, 16 JUNI 1616.

Hoe seer U. E. geluck ende dominatie over Banda ons verheucht heeft sal selffs aen d' onderlinge goede affectie t' zynewaerts wel connen considereren. Ick dancke d' Almogende God van sijn genade ende U. E. van de liberaele comunicatie, die ons met zyne missiven soo uut Banda als Amboyna geschreven is doende, versoekende dat met alle occasie alsoo gelieve te continueren. My is van harte lieff, dat U. E. geexecuteert soudt hebben het arrest tot Bantam op de procedures van d' Engelsen genomen, byaldien sylieden niet en hadden gedesisteert. Wy mogen ons wel verseeckeren, dat haer alsoo niet en souden hebben laten geseggen, soo het swaert niet getrocken hadden gesien. Het is seer goet ende alderbest, dat met goede redenen gepayt, ende door genoechlijcke middelen vertrocken sijn, maer houde voor seecker dat alsnoch van haer attent niet afstaen sullen; daeromme wensche dat onse plaetse gestadelijcken alsoo versien mogen wesen, dat sylieden geen inval doen, noch van d' inwoonderen negotie noch acces becomen.

U. E. sy veradvertteert, dat voor desen in 't contract door den admirael Mateliëff met de Tarnatanen gemaeckt een artijckel gecoucheert is, inhoudende sulx U. E. alsnu met de Bandanesen mede gecontracteert heeft, als te weten: dat de Tarnatanen niet en souden vermogen eenige Cristenen Moors te maecken, maer gehouden wesen alle de overloopers weder te leveren, ende

dat wy reciproquelyk alsoo mede sullen doen. Na vertooch by de classis van Amsterdam aen de heeren mayores gedaen, is by de Seventiene daerop gearresteert, ende dienvolgende door onse meesters herwaerts geordonneert, dat men dit artijckel met gevoechlijcke middelen soude annulleren, ofte ten minsten alsoo interpreteren dat de wederleveringe van persoonen niet verder verstaen wort, dan over crimenele misdadigers, opdat ten wederzyden over haere maele acten justitie mach worden geadministrceert, alsoo 't zelvige artijckel anders ongoddelijck ende directelijck tegen onse religie is streckende. Derhalven gelieve U. E. te bevorderen dat voorgemelde artijckel uut het contract met Banda gemaect mede geannuleert, ofte ten minsten als voren geinterpreteert worde. Den pryse op de noten ende foelie gemaect is vry wat hooch, want deselvige veeltijts in Macassar ende Java beter coop vercocht worden. Omme de Bandanesen dertelheyt een weynich te ontmoeten, ende tegens d'Engelsen, sijn de nooten tot op 10, ende de foelie tot op 100 realen de baer geresen ten tyde Heindrick van Berckel in Banda resideerde, maer doen hy daer eerst quam, soo wierdense na mijn onthout gecocht de noten a 7 realen ende de foelie a 70 realen de bhaer. Derhalven waere seer goet geweest, soo U. E. 't zelvige weder op den ouden voet hadde connen brengen.

Wat in dese quartieren ommegeet, ende ons gemoveert heeft dit jacht alla vollée na de Moluccos te depescheren, sal U. E. sien in onse generaele missive, welcke aen de heeren in 't generael ben schryvende; omme geen andre repetatie van deselven inhoudte te doen gaet hiernevens copie daervan ende recommanderen U. E. ten welstant van de generale Compagnie te helpen bevorderen, dat de macht (als gezeyt hebben), in de Moluccos niet en worde geconsumeert, maer dat men met alle de macht (ten waere den vyant in de Moluccos gecommen, ende aldaer alreede geslagen sy, welck God geve) den vyant gaet assalteren, want alles daerna met Godes gratie wel volgen sal.

In Jaccatra adi 16 Juny 1616.

81. — INSTRUCTIE

VOOR GUILLIAM ANTHEUNISZEN, SCHIPPER OP 'T JACHT *CLEEN HOLLANDIA*,
ALS OOCK ELDERT JANSZEN, ASSYSTENT, ENDE DE STIERLUYDEN
OP 'T ZELVE JACHT, 16 JUNI 1616.

Datelijcken sult ghylieden van hier de Straet Sunda uutloopen, omme te onderstaen off U. l. by suyden de landen van Java, Bali ende d'andere oostelijke eylanden soo verde om d' Oost sult connen comen, dat de Moluccos voor 't verloop van 't Westelijck mouson, dat is ontrent halff September, sult connen beseylen, ende alsoo sulcx noyt ondersocht en is, sult ghylieden

onderstaen, off best dicht langs de suydcuste van Java, off wat verder in see aen de suydoost beseylen cont, doende daerna alsulcken cours als best vinden sult. De gemelde suydcuste van Java is seer schoon, daer is goede anckergrondt ende sijn daer oock seer schoone bacyen. Sy en strect niet suydelycker dan ontrent 7 a 8 graden.

Soo ghylieden soo verde om d'Oost condt comen, dat met een noordelijcken gang by oosten Celebes cont seylen, soo sult met het jacht na Batsiam loopen, leverende aldaer dese onse missive over omme vandaer met een praeuwe na Malleyo gesonden te worden, ende sult aldaer vorder bescheet vertoeven, opdat ghylieden van des vyants galleyen geen peryckel loope.

Ende soo niet verder om d'Oost condt comen dan op de longitude van Java Mayor, sult alsdan langs de westcust van Celebes om de Noort loopen, omme de Moluccos by noorden Celebes te beseylen, stekende by nachte van Celebes dwers na 't vaste lant van Gilolo over, omme Saboa te beseylen, alwaer in desen gevalle onse missiven overleveren sult, om per praeu na Malleye gevoert te worden; vertoevende aldaer voorder ordre, schouwende gestadelyck den vyant, ende syne plaetse aldaer hy frequenterende is, soo veel eenichsints doenlijck zy.

Maer byaldien alsulcken tegenspoet comt te bejegenen, dat ghylieden oordeelen condt de reyse ten besten succedeerende, de Moluccos ontrent voorsz. tijt van half off ten uuttersten ultimo September niet en soudt connen beseylen, soo sult ghylieden weder herwaerts keeren, ontdeckende sooveel van de zuycust van Java ende alle andere eylanden, sanden en droochten, als eenishsints doenlijck is, mits wel pertinentelijck anoterende al 't gene vernemen ende bejegenen sult, ende sal Eldert Janszen overal onderstaen hoe dese medegaende monsters van cleeden, parangs, iser, cramerie ende wat hebbende sijt, aldaer getrocken is, gelijk mede off iwers eenige peper te become sy, noterende wel pertinentelycken wat U waeren gelden mogen, ende hoe waerdich d' inwoonderen den peper off haere waeren houdende sijn.

In Jaccatra adi 16 Juny 1616.

82. — JAPARA.

AEN VAN DER BURCHT, PER FREGATT *JAMBY*, 14 JULI 1616.

Tsedert onse jonckste hebben drie missiven van U. E. ontfangen, gedatteert 3 ende 24 Juny, als primo stanti, en seer geerne verstaen d' aencompste van den joncke de *Fortuyne*. Deselve sullen geladen met rijns ende andere provisie metten eersten wederom verwachten.

't Is goet dat U. E. om olie, boonen ende andersints na Cherebon ende elders gesonden heeft. Wat becomen sult hebben, sullen geerne hooren, gelijk mede de bevindinge van ditto plaetse, opdat op d' aanbiedinge van den coninck naerder mogen letten, ende 't beste resolveren. Is hun door 't volck van de praeuwe iets toegeseyt, 't en is door onse last niet geschiet; daeromme en sal U. E. oock geen toesegginge doen, maer d' aengeboden vrientschap in devotie houden tot naerder ordre.

Den peper in de *Neptuines* gescheept hebben wel ontvangen, gelijk mede 12 lasten rijs per joncke. U. l. seyt deselve sonder vracht soude worden gevoert, maer achte dat de nachoda van de 30 realen hem geleent, niet veel en meent te betaelen, soodat dit aldus wel diere rijs soud worden.

Alsoo U. l. 10.000 realen in contant ende oock eenige coopmanschappen heeft gehadt, daertegens niet anders dan 650 picol peper affgescheept heeft, connen qualijck begrypen, hoe niet meer dan 2000 realen in cassa heeft, dewyle noch weynich off geen rijs en hadde gecocht. Nevens desen sullen U. l. van Jaccatra geworden 3000 realen in contanten, ende alsoo onsen staet soo sober is, dat den eysch overal niet en connen voldoen, sal U. l. hem vermyden noodeloose onkosten te doen, off oock gelt uut te geven, daer sulcx eenichsints can worden geexcuseert.

Maer met het capitael, welck nevens desen gact, ende noch hebbende is, sal U. l. vooreerst alle den rijs opcoopen, die becomen en bergen can. Ick en noeme nu geen quantiteyt, maer segge dat met opcoopen van rijs voort sult vaeren, totdat andre ordre becompt. Boonen sult daerbenefens mede een tamelijcke partie versamelen. Van olie, achte ick, sal al versien wesen. Belangende den aracq daervan U. l. seyt soo vaeten off potten hadde gehadt wel 200 leggers becomen soudt hebben, wy en connen alsnoch niet resolveren omme aldaer een overgroote quantiteyt met contant gelt op te coopen, maer sullen ons diesaengaende reguleren na 't gene den tijt mede sal brengen. Derhalven sal daermede al soetgiens handelen, totdat meerder capitael, fustagie, ende oock naerder ordre becompt. Het is seecker, na ick onderrecht ben, dat van Jaccatra seeckere Chinesen haeren aracq aldaer per contant vercoopen.

Aengaende den diamandt ende 't gout welck voor den Mattaram geeyscht wort, U. l. sal de voldoeninge van alsulcken eysch met hope, sonder vaste toesegginge trayneren soo best doenlijck is, comende d' onredelijckheyt der Javanen met alsulcken discretie te goede, als de welstandt van de generale Compagnie best gedraecht. De gevangenen van Baly sullen gedencken.

De schepen welck harwaerts zullen comen, sal U. l. adverteren dat Jaccatra eerst aendoen, schepende daerinne herwaerts aen sooveel rijs en andere provisie als sonder verletth van haer voyage doenlijck is. Omme na 't patria te laden, mogen hier vooreerst wel 2 schepen gesonden worden, maer meerder

commend dienen d' ander costly een goeden tijt te vertoeven ('t en waere dat verdubbelen moesten; wel te verstaen dat hier onder oock geen oorlochsche- pen, noch jachten begrypen, want die niet te vroeck connen commen) opdat haere ladinge in voorraet mogen versamelen, eer hier van haere compste ge- ruchte loopt, want anders beswaerlijck aen de last souden geraecken. Het sal noch ruym een maent aenloopen eer eenige peper ontfangen connen, alsoo de Javaenen nu eerst in 't plucken sijn. U. l. sal daeromme de vrienden hier- van advertteeren, opdat daerop geleth wierde.

Dese gaet per fregat *Jamby*, welck na Succadana hebben gedestineert, ende sal U. l. deselve daetelijck sijnne reyse derwaerts laten vervorderen. Wy heb- ben van Jamby per ditto fregat advyse becomen van dato den 27 May passato, ende verstaen hoe Don Juan de Silva alsdoen noch by den hoeck van Jhoor met sijn armade was leggende, stercq sijnde (soo de Portugiesen seggen) 10 schepen, daeronder 4 gallioenen, ende daerenboven 5 galleyen; maer naer de seeckerste bescheeden 4 seer groote gallioenen, ende 4 a 5 galleyen, met diversche fusten. Ditto Silva hadde na Goa gesonden, daerop hy den viceroy persoonelijck ofte antwoord is verwachtende. Soo ditto viceroy met goeden assistentie compt, is apparent, ja schijnt seecker te sijn, dat herwaerts sullen comen. Van Maccau sijn tot Malacca wel gearriveert ende waer daer noch leggende het silverschip ende 't gallioen van convoy daerna door d' onsen attent gedaen is; waere hier nu onse vloot ofte een pertie van onse schepen uutte Moluccos, daer soude met de genade Godts wederomme wat heerlijcx verricht connen worden.

Sent ons met alle de schepen herwaerts commende copie van 't gene aldaer tot haeren behoefve sullen hebben ontfangen, offte van oncosten welck doen- de sijn.

In Bantam adi 14 July anno 1616.

83. — SUCCADANA.

AEN DEN HEER VAECHT, PER FREGAT *JAMBY*, 14 JULI 1616.

Per S^r. Deyn hebben ontfangen U. l. missive van den 10 April passato ende eenen diamant van $7\frac{3}{8}$ caraat, daervooren U. l. reeckeninge gecreditteert is. Dese gaet per fregat *Jamby*, waermede sendende sijn Joseph de Natlar, omme de Compagnie bij U. l. als ondercoopman te dienen; sult deselve in dese qualiteit gebruycken, van alles wel informeren ende goede onderrichtinge doen, opdat de generale Compagnie in allen gevalle wel gedient werde.

Van de cleeden welcke is heyschende, connen voor dees tijt geene senden,

alsoo daarvan niet versien sijn. Wy verwachten daegelijcx de schepen van de Custe ende sullen U. l. t' haerder compste provideren. Gelt en senden mede niet, want vermits het comptoir aldaer lange wel geprovideert is geweest, het capytael niet geimployeert en wordt, en wy vandaer nu eenigen tijt achter den anderen weynich retour hebben becomen, en heeft ons niet geraden gedocht weder gelt te zenden, voor en aleer 't voorgaende besteet zy ende daarvan retour becomen, derhalven sal U. l. alle mogelijcke neersticheyt doen omme ons daetelijk een goet retour dyamanten te zenden, soo sullen U. l. weder in aller yl versien.

Dese gaet per fregat *Jamby*. U. l. sal 't zelve datelijk met alsulcke retour als hebbende is weder herwaerts depescheren, doch ingevalle alsnoch geen diamanten waren affgecomen, maer de praeuwen van Landa daegelijcx verwacht, mach hun daerna wel 14 dagen a een maent ophouden.

Heeft U. l. eenige cleeden off andre goederen die costly niet en cont vertieren, sent ons alsulcke goederen herwaerts, opdat se aldaer niet installich en vergaen.

Wat de qua schulden aengaet, door Deyn aen U. l. getransporteert, en laet niet d'invoordering derselve gestadelijk te procureren, al soude het maer seyn om actie off pretentie te behouden, ende sent ons speciale notitie wat schulden ontkent worden, ende welke quaede sijn.

Belangende Cornelis Pietersz. van Hoorn en Caspar Paterborn welcker tijt U. E. seyt geexpireert te sijn, ende hun per 15 gulden per maent wel langer souden verbinden, sult sulx den raet voordraegen, ende metten den anderen daerin disponeren, na dat ten besten van de Compagnie geraden sult vinden. Stoff tot inct gaet neffens desen.

In Bantam adi 14 July anno 1616.

84. — JAPARA.

AEN VAN DER BURCHT, PER *CLEEN HOLLANDIA*, 29 JULI 1616.

Soo ick meende 't fregat *Jambi* met dese neffensgaende costi al gearriveert soude sijn, hebbe 't selvige alhier soo leck bevonden, vermits op een clippe waren geseylt, dat niet dorsten bestaen hare voyagie te vervorderen. Derhalven hebben goetgevonden U. l. per 't jacht *Cleen Hollandia* met cappitael te versien ende 't selvige voort nae Succadana te destineeren; sult wel doen ende hun derwerts laten seylen soo haest het jacht versien sal sijn. De joncke van Chili Jambi is tot Bantham wel gearriveert, ende hebben vandaer alhier U. l. missive van den 16^{en} stanti ontfangen, daerop ten antwoorde d' inhoud van

dese nevensgaende confirmerende ben, ende voorder segge, dat op de presentatie welck den coninck van Cherebon is doende, gelet sal worden. Op den nieuwen eysch van twee andere halff cartouwen door den Mattaran gedaen sal U. I. de Javanen met een Javaens praettjen ten besten trayneren, sonder andre belofften te doen, dan dat sulcx den heer Generael voordragen ende van sijn E. versoecken sal.

Soo den gouverneur van Kendael voor de 25 gevangene Javaenen van lossing niet al te veel begeert, nemp deselve aen ende sent se met eerste gelegentheit herwerts. De versamelinghe van calck ende steen is goet. Wy sullen een groote partye moeten hebben, ende sal ons wel te passe comen, al ware het oock dat den toorn van Japara geen voortganck mochte hebben, gelijk ick twijffele 't selvige qualick toegestaen sal worden.

Van dit gelt, welck sendende sijn, sult sooveele tot incoop van rijs reserveeren datter geen gebreck en zy. D' heer Doensen heeft verleeden jaer over de 500 lasten affgescheept, maer dit jaer achte ick sullen vry wat meer moeten hebben, waernaer reeckening maecken sult. In 't opcopen van rijs sal U. I. trachten altoos van de beste te coopen, die becomen can, maer als geen geheel witte te becomen is, sal van middelbare provisie doen, ende soo de middelbare mede gebraecke, souden ons dan met sulcke moeten behelpen allser is. Ingevallye het noch lange tardeeren soude eer de nieuwe rijs te merckt compt, dient U. I. van de oude provisie eenige op voorraet te versamelen. Maer en coopt geen oude rijs als nieuwe becomen can, off als de nieuwe haest op handen sy.

Chinden noch fijne tapis hebben tegenwoordich niet. Japanse spijkers werden door Pieter Breeckvelt nevens dese gesonden. Doet onse groete aen schipper Lodensteyn ende alle de vrienden.

Adi 29 July anno 1616, in Jaccatra.

85. — SUCCADANA.

AEN HENDRICK VAECHT, PER CHALOUPE *HOLLANDIA*, 29 JULI 1616.

Alsoo 't fregat *Jambi* alhier op eenige clippen geseylt was, ende daerdoor seer leck geworden is, hebben wy goetgevonden, 't jacht *Cleen Hollandia* na Japara ende per costi te destineeren omme 't comptoir Japara met gelt te versien, ende niettegenstaende qualick gelt connen ontbeeren, gelijk in dese nevensgaende verhaelt is, hebben naderhant geresolveert ende aen Pieter Breeckvelt geordonneert, dat nevens seeckere santgout 1000 realen aen U. I. senden op avontuere off daermede dienst gedaen cost worden, doch soo u

voorgaende cargasoen niet geimployeert en is, soo sult ditto 1000 realen per 't selvige jacht naer Japare senden, ten ware dat goede apparentie gesien worde dat in corte goede pertie diamanten affsouden comen ende d'Engelsen niet wel van cappitael versien waren. Van S^r. Deyn is ons voor desen gesonden monster van draeckenbloet of sangui draconi, hetwelck voor 't patria dienstich is. Derhalven sal wel doen ende ons daervan senden 5 a 6 picol, off sooveele als becomen can, mits wel lettende dat het niet slechter sy dan de monster daervan neffens dese een weynich gaet, gelijk mede dat het niet vervalst en zy, als veele gedaen wort; coopt het goet liver sooveel te dierder. Den schipper Guillaem hebben gelast, dit jacht in Japara off costi schoon te maecken ende te versien. Soo haest 't selvige gedaen sal sijn, sult hem weder herwerts depescheren.

In Jaccatra adi 29 July anno 1616. ¹⁾

86. — JAPARA.

AEN VAN DER BURCHT, PER JONCK, 29 AUG. 1616.

Dese voorgaende sijn copie van mijnne leste per de schaloup *Cleen Hollandia* gesonden, U. l. mits desen den inhoud andermael recommandeerende van sooveel rijs te versamelen volgens voorsz. ordre als doenlijck is, maer soo 't mogelijk waer diende wel wat beter coop te wesen als per de joncke die tot Jaccatra wel is gearriveert hebt gesonden. U. l. missive van der 11^{en} ditto hebbe daermede wel ontfangen, ende sullen mette eerste commoditeit U. l. van gelt provideeren. Op primo deser hebben schryven van Jambi gekregen daerby ons adviseeren dat Don Juan de Silva in Malacca was overleden ende de vloot naer de Manilhas geretourneert was.

Op 26 deser is Godtloff alhier wel gearriveert 't jacht van advijs 't *Hert* comende in 5 maenden 8 dagen geseylt, tidinge brengende van 't schip *Delft* ende den *Orangieboom*, die Godtdanck wel waren gearriveert, doch door den herden vorst lach den *Orangieboom* noch in Plymouth. Twee maenden voor haer vertreck waren vertrocken 6 groote schepen met een heerlijk cappitael; de Heere wilse in salvo brengen. In 't patria stondt noch als voor desen, geneycht tot den oorlooge. Vranckerijck wordt door die prince van Condé ende complicen in troublen gestelt, oorsaeck dat schynen 't houwelick met Span-

¹⁾ „Adi 7 Augusto geschreven nae Ticco, Priaman off Atchyno aen Everard Deyn, oppercoopman, ende Dirrick Allersen de Vryes, schipper op 't schip *Enchuysen*.

Adi 19 ditto andermael geschreven ende op 't alderhoochste gerecommandeert het schip *Enckhuysen* vol peper to laden, ende soo geen peper becomen connen, dat dan het gelt in Guesserattse [cleeden] souden besteden, soo deselve tot reedelijcken pryse becomen connen”.

gien te willen solempniseren. Sy hebben onderwege een Portegies schip, wylende na Angola, veroverd, ende aen de Cabo, daer ververschten, hebben tydinge gevonden, dat de schepen *Rotterdam* ende *Mawritius* aldaer wel gepasseert waren. De Heere geleytse vorder ende brengtse in behouden haven.

In Bantam adi 29 Augusti anno 1616.

Den prijs van de vracht van de rijs en de 30 realen die de nachoda geleent sijn sal in Japara affgemaect worden.

87. — JAMBI.

AEN A. SOURY, PER SCHALOUPE, 11 SEPT. 1616.

Per fregat *Jambi* hebben wel ontfangen U. l. missive van den 27 Mayo ende per schaloupe drie anderen van dato 15, 30 Juny ende 2 July, gelijk mede daernaer op onsen eysch van d' Engelsen de twee voorgaende van 15 en 21 February, sonder dat by haer geopent sijn geweest. Dese brieven seggen d' Engelsen sijn by den schipper van haer jacht, die hier overleden is, opgehouden geweest, vermits Sterck met de *Halve Maene* herwaerts comende van hem een brief mede genomen ende niet bestelt hadde, dewelcke hy tot de comste van ditto schipper by hem alhier hadde gehouden.

Wy hebben gesien wat molestie U. l. over 't nemen van de fregat geleden heeft, ende hoe nae een Indyaense playdoye gecondemneert is geworden de helft van 't veroverde goet te vergoeden, ende daerop met de schenckagie aen goederen uitgekeert heeft f 1823 — 7 — 8, ende U. l. daervooren gecrediteert. Met wedergeven van de andere Portugiese prauwe achte ick sal U. l. mede wel voldaan hebben, want hoe onredelijck sy sijn, soo en can een coninck niet anders dan voldoeninge ende recht eyschen, noch U. l. imputeren synen woordt geviolert te hebben, dewyle dese prauwe door sijn ordre niet genomen is, ende selfs de malefacteur straft, off daerop soud consequentelyck mede moet volgen dat syne Mayesteyt al 't quaet welcke sijn ondersaten doen mede soude moeten verantwoorden en voldoen.

Belangende de limitscheydinge, dat den coninck sijnne pale tot aen ons lant stelle, wy sullen ons mits ons van de vyanden verseeckerende gerust houden. Can hy ons geen genoechsacme verseeckeringe geven, dat hy dan sijnne limite niet verder dan syne macht stelle, want anders soude hem partye formeeren dat hy vry binnen de riviere blyve, want genoeg te doen soude hebben om ons daer te verseeckeren, laete staen buyten de reviere in zee. Ick en sal my alsnu in dese niet wijt utbreyden, maer segge dat U. l. besten ordre schaffe, want alsoo aldaer noch nieuw sijn, ende het ons niet alleene

omme den peper, maer om wat anders te doen is, soo moeten wat simuleeren ende vertoeven om den adem te halen ende cracht te scheppen, te meer wy bespeuren den ouden coninck de Portegiesen ontsiet, omdat van ons noch weynich kennisse heeft; daeromme vertrouwe ick dat beneffens 't faveur van de jongen coninck, welck U. l. dient aen te voeden, wel terecht geraecken sullen. Den brieff van den coninck en hout niet anders in dan datter soo een fregat binnen sijn revier genomen was, ende hy daervan voldoeninge begeerde, byaldien men vrientschap wilde houden. Mette eerste gelegentheyte sullen dien conninck vereeringe senden, ende weder antwoordt geven.

De tidinge van den vyant hebben verstaen ende sullen 't vervolch gerne hooren, gelijk mede wat de prauwe voorder mach hebben verstaen, want 't en soude nu niet wel passen, dat de vyant met groote macht herwaerts quame, dewyle by d' E. Heer Generael Reael ende den raet in de Molucken gearresteert is, dat al onse macht vandaer na Manilla soude gaen, vermits van Don Juan de Silva gants niet seeckers hande connen vernemen. D'advise van den coninck van Palumban sullen gerne hooren, gelijk mede de bevindinge van Andrigiry. Die van Jambi sijn voorwaer met haer inpositie te vroegh in de weer. 't Verbot van geen peper meer te wannen is al te onredelijck; dan moeten als vooren vooreerst wat simuleeren.

U. l. hope was op de Manecabers noch, en dunckt my ick houde voor seecker al waren se noch niet gecomen, off het sal evenwel ten laesten gelucken. U. l. is wat haestich; men moet geen patientie verliesen. Wy sijn hier nu 6 maenden geweest, dat men om 1000 realen niet eenen sack peper soude hebben connen becomen, daer hier nochtans te syner tijt soo groten overvloede is, hetwelcke in Jambi niet gebeurt, want hoeseer U. l. claecht datter in Jambi geen peper te becomen was, soo volcht daer nochtans by de Portugysen continueerlijck met fregatten goede quantiteyt vervoerende sijn, ende de Chinesen ontrent 5000 picol met haer 3 joncken vervoeren soudent, ende al is 't dat de Portegiesen haer cleeden bykans als wechgeworpen hebben, ende de Chinesen mede diere hadden gecocht, soo wenste nochtans wel dat van U. l. geprevenieert waren geworden, doch hope dat daernaer de last van de *Bergerboot*, *Halve Macn* ende *Vlissingen* becomen sal, welck God geve.

Alsoo de heeren meesters secr instantelijck om retoeren sijn schrivende, insonderheyt om groote quantiteyt peper, dewelcke dit jaer alhier in geen groote aboundantie becomen can worden, soo is 't dat derhalven goetgevonden hebben dese schaloupe a posto per costi te depescheren, omme den opcoop van de peper op 't hoochste te recommanderen. Derhalven bidde U. l. alle mogelijcke diligentie te doen omme alle de peper op te coopen die aldaer becomen condit, voor sooveele sijn cargasoen ende contanten verstrecken mogen, onaengesien dat den peper diere soude moeten copen, ende meer dan de

Portegiesen met syne cleeden soud moeten cladden. Vooral gelieve indachtich te houden den peper van alle Javaense joncken op te coopen ende deselvege by d' eylanden van Jaccatra aen ons te adresseeren, mits in ider jonck een man stellende, den coop maeckende ende gelt op handen gevende, gelijk voor desen hebben geschreven. Wy verwachten met grooter devotie naerder bescheet van U. l. omme ons daernaer te mogen reguleeren in 't senden van de schepen, gelt ende cargasoen per costi, want soolange geen naerder bescheet becomen, zeer qualijck iets diesaengaende sal connen worden geresolveert.

Conforme de monsters, int geschieden can, sullen U. l. oock na synen eysch van bastas ende cannekijns versien, doch alsooch en is 't jacht *Nassouw* van Arabia ende Suratte niet gekeert. Ons comptoir is van Atchin oock gelicht, ende omme alhier bastas te coopen soude veel meer kosten dan by U. l. gevent connen worden. Groff root laecken sal U. l. geworden, gelijk mede 2 schoone roers off andere voor de coningen, alsoock U. l. kiste, dewelcke wel bewaert ende onbeschadicht is. Pampier ende pennen werden van St. Breeckvelt gesonden. D' Engelse boot is noch niet voorgecomen, hadden wy schepen gehadt, soudense al voor desen nae de Maccausvaerders hebben gesonden, maer wy vissen Godt betert al achter 't net. Poulo Way is Godtloff seer geluckelijck met verlies van 7 man veroveret. De vrede is daerop met geheel Banda gevolcht, doch is den oorloch door d' onsen weder opgeseyt, daarvan niet dan te beter uitcomst wert verhoopt, welck Godt geve. Van 't patria is hier 't jacht 't *Hert* in 5 maenden ende 8 dagen gearriveert, tidinge brengen- de hoe omtrent 2 a 3 maenden voor haer 6 schepen herwaerts aen waren ver- trocken, dewelcke in contant 400.000 realen medebrengen. De Heere wilse in salvo geleyden. In 't patria waren wel gearriveert de schepen *Delft* ende den *Orangenboom*.

By desen gaet extract uut de missive van de heeren mayores; off bygeval de gemelde schepen off eenige van haer costi compareerden laet niet d' in- houde derselve datelijck sonder respect off dillay nae U. l. vermogen te execu- teeren. Ten besluyte recommandeere ende segge wederomme coopt alle den peper op die U. l. becomen can, sonder prijs aen te sien, ende laet niet ons met den eersten, soo 't niet gedaen en is, te adviseeren, wat schepen, goederen ofte gelt derwerfts dient gesonden. D' Engelschen hebben hier alreede een schip vol peper van Ticco, ende sullen, nae ick verstaer, noch 2 andere van daer be- comen. Het schip *Enchuyzen* hebben wy in Juny passato mede na de West- custe van Sumatra gesonden, ende en connen vandaer geen tidinge vernemen. Voorwaer het soude my grootelijckx verdrieten, dat d' Engelschen ons 't voordeel aff sien souden; daeromme laet doch niet, ons, int mogelijk is, te assisteeren.

In Bantham adi 11 September 1616.

88. — JAPARA.

AEN Sr. DOENSEN, PER 'T JACHT *HOLLANDIA*, 21 SEPT. 1616.

U. E. missiven van den 14 ende 15 stanti hebben wel ontfangen ende sijn arrivement met de schepen 't *Wapen van Amsterdam* ende *Middelburch* seer geerne verstaen, hopende dat *Hollandia* daarvan mede wel gearriveert sal wesen. Van d' Oost sijn hier Godtloff wel aengecomen de schepen *Amsterdam*, *Seelandia*, *Hoorn*, den *Valck*, den *Arent*, de *Neptuines*, ende de *Sterre*, alle wel ontramponceert. Voorwaer ick hadde voor 't patria een ander retoer ende oock andere tidinge vandaer verhoopt. Onder andere, alhoewel het hier niet te passe compt, soo en can nochtans niet naerlaten te seggen, my gants vreemt voorgelcomen te sijn, dat men d' Engelsen in de Molucquen gedoocht heeft met onse vyanden te handelen, maer voornemelijk dat by d' E. Heer Generael ende den raet van Indien soo absurde resolutie op 't stuck van d' Engelsen genomen is, recht contrarie 't geene den welstant van de Compagnie vereyscht ende voor desen by d' E. heer Generael Reynst saliger ende denselven raet van Indien alhier gearresteert was. Ick bidde U. E. considereert de materie uutt 't geene de natuire leert ende oock wat het met de generale Compagnie worden soude, soo sulcx effect sortere. Derhalve blyve by mijn vorige opinie, ende hoope de heeren te sijner tijt mede anders resolveeren sullen.

Nevens dese gaen aen U. E. geconsigneert 8000 realen in contant, dewelcke tot inkoop van rijs gesonden worden; sal gelieven ordre te geven dat daertoe ende anders niet geimployeert worden. Van de cleeden en hebben geene andere die costi vereyscht worden. 't Is vreemt dat U. E. eenige van mijn brieven getoont ende andere oncondich sijn, gelijk mede dat soo verkeert genomen wort 't gene nochtans recht claer ende duidelijck na den anderen geadviseert hebbe. Wy sullen om cort te sijn de voorgaende advisen laten voor 't geene sy sijn, ende seggen mits desen gelijk U. E. dat wel 1000 lasten rijs off daeromtrent van noode sullen hebben. Derhalven gelieve ordre te geven dat alle mogelijcke diligentie gedaen worde om quantiteyt te vergaderen, onaengesien diere soude moeten coopen, ende soo daer (segge andermael) goeden witte rijs te becomen is, laet dan geen graeuwe noch slechte copen, maer can men geen genoehsaeme quantiteyt goeden witten rijs becomen, dat men dan middelbare cope; gebreecter oock middelbare, dat men dan graeuwe ende slechte cope soder is, want wy en connen de rijs niet derven. Vooral recommandeere U. E. met het *Wapen* ende *Middelburch* sooveel rijs herwerts te brengen als de schepen voeren ende becomen connen sonder verlet haerder voyage. Aen gelt hopen wy salt mettertijt niet gebreecken, doch totdat beter versien sullen wesen gelieve U. E. (als begost heeft) niet al-

leene de vergaderinge van calck, steen ende hout te staecken, maer oock ordre te geven dat vooreerst tot naerder ordre niet dan rijs gecocht worde.

Met dit jacht sijn wy 20.000 realen na Succadana destineerende. U. E. sal gelieven deselve derwerts te depescheeren, mits den schipper eenich cloeck volck overgeve, alsoo niet wel versien is, ende ordre gegeven hebben omme in Succadana van d' Engelsen met geweld levendich off doot te lichten een seeckeren Oochsken in Banda van d' onse by de Bandinesen overgelopen, wel te verstaen byaldien ditto persoon op vriendelijck versoeck ende hulpe van de coninginne niet gekregen can worden, opdat denselven ten exempel van andere gestraft worde. De reeckeninge van van der Burcht sullen met U. E. verwachten. U. E. boecken ende reeckeninge sijn ons van Amboyna wel ter hant gecomen, ende hebben wy deselvige in 't generael boeck d' accorde geslooten. Van vivres sullen U. E. schepen wel versien, alsoo hier Godt loff genoech is.

Belangende 't versoeck van Jacob van de Merckt omme inne Verburchts plaetse te treden, U. E. sal daerinne disponeeren, gelijk mede op nieuwe aenneming van Cornelis van Maseyck, na dat ten besten dienste van de generale Compagnie met den raet sal bevinden te behooren, want ick geen van beyden kenne, ende sulckx dieshalven mits desen aen U. E. remitterende ben. Hier sijn wel eenige oppercoopliden die men aldaer soude connen gebruycken, doch als dese ondercoopman van de plaetse bequaem is ende advancement meriteert, soo vinde geraden dat U. E. daermede voortvaere.

Aengaende de 1468 $\frac{3}{4}$ reael welcke nachode Palamboan pretendeert, U. E. dient de saecke ten besten met het minste gelt doenlijck te modereren, want even gelijk den Mattaram soo ons van de syne misdaen wierde, daervooren deselve wel soude straffen, maer selfs niet willen boeten, alsoo mede sijn wy oock bereyt d' onsen quaetdoende te straffen, maer en is oock geen reden dat onsen prince daervooren soude boeten, ende 't gelt dat dieven mogen stelen betalen; doch connende geen moderatie becomen, betaelt liever de heele somme ten vollen, dan datter iets quaets uut de weigeringe ontstae, vermits Japare niet mogen derven.

Van den vyant hebben wy over Jambi tidinge dat Don Juan de Silva in Mayo passato binnen Mallacca overleden, ende sijnne vloote weder nae Manilhas gekeert soud wesen. Sury heeft ons dit voor de waerheyte geadviseert, maer alsoo de tydinge niet en volcht, ende de *Bergerboot, Halve Maen*, 't jacht *Vlissingen* met peper ende naerder advis overlange van daer hebben verwacht, ende niet verschynen, soo en connen op onseecker tidinge niet bouwen. Den Compagnies welstant heeft ofte is voorwaer noch groot perijckel lopende; hadde hier een deel van onse Molluckse macht geweest, de vyant ware met Godts hulpe verslagen, ende 't silverschip ofte Maccausvaerders veroverd. Na Sury adviseert sijn de twee Maccausvaerders alsnoch voor Malacca leggende.

Aengaende den peper, sy begint nu eerst uut te comen, ende wort alreede op 2 ende 2½ reacl de sack gehouden, want het gewas cleen is, soodat beswaerlijck aen quantiteyt sullen geraecken, ende oock groot gelt van noode is. Derhalven is seer geraden dat U. E. aldaer tot halff October tardere, ja langer soo 't geschieden can, want dies te beeter de last en quantiteyt peper becomen sullen. Op den 21 passato is hier in 5 maenden 8 dagen van 't patria gearriveert 't jacht 't *Hert*, tidinge brengende hoe voor hem herwaerts aen seer treffelijcke scheepen waren uutgelopen dewelcke na d'advysen van de heeren mayores 400.000 realen in contanten medebrengen. De Heere wil hun in salvo geleyden, soo en sal het vooreerst aen geen gelt gebreecken. Ditto jacht in 't Godt gelicft sal ontrent ultimo deser weder naer 't patria verrecken.

In Bantam adi 21 September anno 1616.

S9. — JAPARA.

AEN JACOB VAN DE MERCT PER 'T JACHT *CLEEN HOLLANDIA*, 21 SEPT. 1616.

Wy hebben van U. I. drie missiven ontfangen van dato 7, 14 ende 15 stanti, waerop nevens dese van Jaccatra 8000 realen in contant met eenige cleeden werden gesonden, ende dat tot opkoop van rijs alleen. Derhalven sal U. I. deselve daertoe imployeeren ende anders niet, doende alle mogelijcke diligentie omme sooveel rijs te coopen als becomen ende 't cappitael verstrecken can, ende dat is 't doenlijck, gelijk voor desen hebbe geseyt, goeden witten rijs, maer soo deselvige niet wel in groote quantiteyt te becomen ware, coopt dan witten rijs, bruinen, ende sulcken als voorhanden is, want ick gelijk de heer Doensen mede segge, dat wel 1000 lasten sullen moeten hebben, waerop letten sal.

De vergaderinge van hout, calck, steen ende diergelijcke, gelijk mede den opkoop van cleennicheden die men vooreerst wel derven can, sal U. I. alles naerlaten, totdat ander gelt ende ordre van ons become, want onse penningen alsnoch niet verde connen strecken.

Belangende U. I. versoeck ende de pretentie van nachoda Palamboan sal hem aen den heer Doensen adresseeren, ende by sijnne E. als oock van 't geene voorder occureeren mach bescheet bevinden. Soo haest van de Custe cleeden becomen, sullen U. I. nae sijn eysch versien.

In Bantam adi 21 September anno 1616.

90. — SUCCADANA.

AEN VAECHT, PER *CLEEN HOLLANDIA*, 21 SEPT. 1616.

Per 't jacht *Cleen Hollandia* hebben ontfangen U. l. missive van den 4 stanti, met een packsken diamanten ende cargasoen door U. l. daerinne gescheept, waervooren in conformite sijnne reeckeninge crediteren sullen, ende alsoo dito jacht nae Japara gaet, hebben wy goetgevonden daarmede wederomme per costi te senden 2000 realen in contanten op hoope, gelijk U. l. adviseert, dat sijn voorgaende cargasoen in diamanten besteeet wesen sal. Sult wel doen ende ditto jacht metten eersten herwaerts depescheren met alsulcken retoer van diamanten ende andersints als hebbende is, opdat U. l. na sijnnen eysch van cleeden mogen versien soo haest de schepen van de Custe arriveeren; 't en can nu niet geschieden, alsoo gants onversien sijn.

Den inkoop van draeckenbloet recommandeere U. l. Belangende was, besarsteenen ende fisick, als het cappitael sulckx lyden can, soo coopt daarvan 't geene hem voortcompt, ende tot redelijke pryse becomen can, doch dewyle 't cappitael alsnu cleen is, soo en besteeet hetselve niet dan in diamanten ende eenich draeckenbloet, want de diamanten voor 't voorderlijkste achtende sijn. Cassies en connen voor dees tijt niet senden. Voor deesen hebben van S^r. Deyn ontfangen partye was, welck niet dan meest aerde was, daeromme als U. l. weder was incoopt, soo let wel dat het suiver ende alsoo niet vervalst en zy.

By desen gaet acte van d'aenneminge voor Cornelis Pietersen van Hoorn, bottelier, ende Frederick Evertsen. De reeckening van den anderen Cornelis Pietersen sal ter aencomste van 't jacht *Cleen Enchuysen* uutgetrocken ende per costi gesonden worden. Van de schipper Guilliaem sal U. l. $\frac{1}{4}$ reael tot efeninge der reeckeninge eysschen.

Soo Oochsken ende Anthonio de swert alsnoch by d'Engelsen sijn, sult haer beyde vriendelijck met alle beleeftheyt van d'Engelsen eyschen, ende ingevalle daerop niet en volcht sal U. l. aen de coninginne vrientlijck versoecken, datse d'Engelsen de persoonen aen u over doen leveren; volcht daerop mede niet, ordonneeren ende beveelen wy U. l. in dien gevalle mits desen gelijk mede den schipper Guilliaem, voorsz. Oochsken alsoock Anthonio behendichlick te doen vatten, sloop brengen ende herwaerts senden, ende soo haer met behendicheyt mede niet becomen cont, sult alsdan met macht voorsz. Oochsken trachten te becomen, 't sy levendich offte doot, ja hem tot uut het huys van d'Engelsen doen halen, mits sooveel mogelijk is voorcomende datter geen ander ongeval en gebeure. Can U. l. Anthonio met vrientschap noch behendicheyt mede niet becomen, soo doet hem oock op 't gevoeche-lijkst vatten, ende beyde herwaerts brengen. In 't doenlijck is, soo sent Oochsken levendich herwerts. In Bantam adi 21 Sept. anno 1616.

91. — JAPARA.

AEN D'HEER DOENSEN ENDE RAET, PER PRAUW NA JACCATRA AEN
CLEEN HOLLANDIA GESONDEN, 23 SEPT. 1616.

Tseedert het vertreck van 't jacht *Cleen Hollandia* naerder gelet sijnde op d'advysen van Jambi gecregen, alsdat het silverschip ende de carracke van Maccau voor Mallacka waren verwinterende, gelijk sy 't noemen, ende dat met de veranderinge van 't mouson vandaer nae Goa souden vertrecken, soo is in deliberatie geleyt, dewyle U. E. schepen (sal men peper becomen) een goeden tijt van de hant dienen te blyven, off ten besten dienste van de generale Compagnie niet geraden sy, derwerts een redelijcke vloote te senden. Hierop is, nae consideratie van 't geene desen aengaet, als per nevensgaende resolutien gearresteert dat men de schepen 't *Wapen van Amsterdam*, *Middelburch*, de *Neptunis* ende den *Valck* op 't spoedichste derwerts sal senden, omme te trachten voorgemelde carracque ende gallioen te vermeesteren, ende den vyant sooveel affbreuck te doen, als 't Godt sal gelieven te geven, ende sonder verlet van U. E. voyagie met de schepen 't *Wapen van Amsterdam* ende *Middelburch* naer 't patria sal connen geschieden.

Derhalven gelieve U. E. datelijck op den ontfanck van desen met deschepen 't *Wapen van Amsterdam* ende *Middelburch* voorsz. nae Mallacca te seylen, lopende Jambi soo naer als geschieden can. Jambi is gelegen op 40 minuten by Zuyen den aequinoctiael, ende sullen de vrienden aldaer vinden de schepen *Neptuinis*, de *Valck* ende *Bergerboot*, off noch andere meer, soo wijt soo 't brengen connen.

Ende van Jambi sullen U. E. gesamentlijck nae Mallacca seylen, ten waere dat van Sury verstonden des vyants armade sich alsnoch ontrent Mallacca waren onthoudende, off dat voorgemelde carracque niet en souden connen beseylen, ende geen apparentie sagen om iet voordelicx op den vyant te verichten, in welcken gevalle den peper van Jambi ingenomen hebbende, hun wederomme herwaerts connen vervoegen. Alsoo wy verstaen, dit jaer geen schepen van Mallacca nae China sijn geseylt, soo en sal niet noodich wesen in Sincapura daerop te wachten, doch dewyle U. E. schepen aldaer boven wints sullen wesen, ende t'allen tyden herwaerts connen comen, soo sal het goet wesen dat de heeren in 't herwaerts keeren gissinge maecten niet cer dan ontrent in 't voorste van December tot Bantham te comen, want anders beswaerlijck quantiteyt peper souden connen becomen, ende hoe langer vertoeven, hoe 't beter wesen sal.

Soo U. E. voor de *Neptuinis* ende de *Valck* omtrent Jambi arriveerde, sullen gelieven aldaer nae deselvege te vertoeven. Van hier sullen wy ditto schepen een compagnie soldaten medegeven, omme by U. E. tot versterckinge over

de schepen verdey't te worden. Die rijs die alreede by de vrienden gescheept is, sullen gelieven inne te houden omme t' haerder compste alhier gelost te werden.

Het jacht de *Neptuinis* sijn wy een cargasoen voor de Custe medegevende. Het exploit gedaen wesende, gelieve U. E. volgens haere ordre hunne voyagie te laten vervorderen. Voor Jambi senden mede een cargasoen. Met die van Bantham sijn tegenwoordich in een seer groote handeling. Godt geve dat tot conclusie ende accoort met den anderen mogen geraecken, soo sal de generale Compagnie nae wy meenen een heerlijcken dienst geschieden.

Den 16^m stanti hebben van Jaccatra een roeyschaloupe met advisen nae Jambi gesonden. U. E. gelieve ons op het spoedichste van Jambi alle bescheet wederomme te adviseeren, het sy met een van de schaloupen, een boot, ofte prauwe.

Vlees, speck en wijn sullen met de jachten van hier medegegeven worden, off U. E. daarvan iets gebrack.

In Bantham desen 23 September anno 1616.

92. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURY, PER DE *NEPTUINES*, 10 OCT. 1616.

By desen gaet copie van de onsen van dato den 11^m passato, expresselijck per costi roeyschaloupe gesonden omme U. l. op het alderhoogste te recommandeeren, alle ende sooveele peper op te coopen als eenichsints becomen can. Tsedert is hier Godt loff op den 29 passato wel gearriveert 't schip de *Bergerboot* vol sieck volck, ende hebben wy daermede ontfangen U. l. missiven van den 17 ende 26 July, waerop in desen antwoord volgen sal.

Alsoo tot Jaccatra ende Japara ten langen lesten eenige schepen uut de Mollucquen aengecomen sijn, soo omme naer 't patria te gaen, hoewel ledich comen ende niet mede en brengen, als andre omme verdubbelt te worden, hebben wy geresolveert 't *Wapen van Amsterdam*, *Middelburch*, de *Neptuines*, den *Valck* ende den *Bergerboot* nae Mallacca te senden, op hoope off Godt gave dat de Maccausvaerders aldaer noch beseylden. Ende alsoo de schepen 't *Wapen van Amsterdam* ende *Middelburch* in Japara sijn leggende, hebben wy derwaerts ordre gegeven dat vandaer sonder hier aen te comen hun op de hoochte van de riviere Jambi sullen vervoegen, omme vandaer gesamentlijck met de schepen de *Neptuines*, den *Valck* ende *Bergerboot*, daermede desc gaet, nae Malacca te seylen. D' eerste comende sijn geordonneert nae de laetste te vertoeven, doch dewyle den tijt haeste vereyscht, soo segge dat men

met de tocht voortvare, als de vrienden suffisante macht by den anderen sullen hebben. 't Schip de *Neptuines* is na de Custe gedestineert, den *Valck* na Atchijn omme langs de Westcust van Sumatra weder herwaerts te keeren, ende nieu peperfinantie op te soecken. De schepen 't *Wapen* ende *Middelburch* sijn gelast omme alhier niet eer dan omtrent in 't voorste van December te comen, opdat interim dies te beter quantiteyt peper souden mogen versamen, dat anders niet wel om doen is, ende noch en weete niet oft sonder U. l. assistentie peper genoegh becomen sullen. Ende de *Bergerboot* is geordonneert op 't spoedichste met advise weder te keeren, soo haest den tocht gedaen sal sijn. Alsoo U. l. den peper in de groote schepen wel sal connen laden, ende alsoo de schepen met de tocht na Malacca gants niet connen verletten, achte geraden dat hun derwerts vervoegen, al waer het oock U. l. verstonde dat de Maccausvaerders vertrocken waren, soo omme te onderstaen off den vyant andersints eenige affbreuck gedaen can worden, als omme den coninck van Jhoor te besoecken, waerop de vrienden sullen gelieven te letten.

Van seeckere goederen door 't jacht 't *Hert* verovert, alsoock eenige cleeden, hebben wy in den *Valck* een redelijck cargasoen gescheept, gelijk U. l. can sien per facture sijnde in handen van den oppercoopman, Heindrick Janszen Coomans. U. l. sal daeruit lichten al 't geene costi dienstich zy, mits een weinnich daerinne latende, opdat ondersocht mach worden wat in Atchin ofte op de Westcuste van Sumatra getrocken sy, oft aldaer eenige peper becomen can worden.

Isser iets van 't sobre cargasoen alsnu met de *Neptuinis* nae de Custe gedestineert, daermede U. l. peper becomen can, en laet niet sulcx te lichten, mits ons advise gevende; de facture mach oversien, ende daernaer weder sluiten, adviseerende voorder aen d' heer de Hase wat cleeden voor Jambi meer herwaerts dienen gesonden dan in genoemt register geannoteert is, waeraen my vrientschap ende de Compagnie dienst geschieden sal.

D' Heer Doenszen off S^r. Coomans sal U. l. aenseggen, wat schepen in 't wederkeeren van Malacca Jambi dienen aen te doen omme den peper te laden, daerinne niet en werde versuymt, alsoo U. l. in alle manieren soveel peper dient te senden als eenichsints mogelijk is, want anders alle de schepen naer 't patria gedestincert niet en souden connen vertrecken.

Uut de *Bergerboot* hebben ontfangen het gelt, den peper ende andersints by U. l. daerinne gescheept, waervooren hem conforme de gesonden facture crediteeren sullen. 't Retoer van peper is voorwaer weinich. Ick hadde de *Bergerboot* met sijn volle last vandaer verhoopt, dan de Chinesen sijn ons te gaeu geweest, daeromme wenste wel, dewyle de vrienden gelt genoegh hadden, dat U. l. de Chinesen weder geconstringeert hadde haren peper tegen constant aen ons te vercoopen ende leveren, mits den prijs redelijck stellende,

ende hun oock met contant betalende. 't Is nu gepasseert, doch ordonneren U. l. mits desen, soo gelijcke occasie weder voorquaeme, deselvige niet te laten passeeren, mits dat het op het gevoechelijckste geschiede, te weeten een weinich van der hant, ende dat de lieden haer goet tot redelijcken pryse betaelt worde, gelijk oock datse in 't minste niet berooft, dat hun oock geen ander overlast en gedaen worde, ende dat ons daervan goet bescheet worde gebracht, want geen ander aenhalen van vrye lieden noch verder constructie voor goet verstaen.

Ick hebbe gesien de diligentie by U. l. tot veroveringe van een Mallacse fregat aengewent, ende hoe sulckx door faulte van de executeurs niet geluckt en is. 't Is Godt beetert een gemeen gebreck. Hadde ons dessey n effect mogen soorteeren, de Maccausvaerders en waren niet alleene vermeestert, maer des vyants geheele armade ware oock verslagen geworden; doch met goede hoope ende courage moeten de saecke hervatten, want van eenen slach de bome niet en valt.

Hebben oock verstaen wat pitsaringe over 't nemen van de Portegise prauwe gepasseert is. My is lieff dat U. l. niet alleen alles met restitutie van ditto prauwe ende sijn goet beleyt geslist ende daerenboven den coninckx gront soo verde getast heeft, hetwelcke ons in 't voorder handeling van saecken wel dienstich wesen sal, want alsoo doende leert men de lieden kennen. De partyschap welck den broeder van Intche Moeda getoont heeft, sullen den Sabandaer van Japara doen gevoelen.

D' affcomste van de Mannecabers by U. l. ende de bevindinge van Andrigiri sullen geerne hooren. De metalen stucken costen, te weten de drye, 't eene wechgesprongen, f 1382 — 4. Balthy is 4 dagen nae sijn arrivement alhier gerust; heeft hier seeckere brieven voor d' Engelschen gebracht. 't Is waer dat hy se my behandicht heeft, dan de Compagnie en is daermede niet wel gedient; daeromme sal U. l. wel doen ende opentlijck op de schepen ende jachten verclaren dat niemant hem vervordere eenige brieven van d' Engelschen mede te nemen, op arbitrale correctie; soo sullen alhier, imant ter contrarie doende, de straffe doen excecuteeren. D'exclusie van d' Engelschen sullen by den coninck van Jhoor procureren, doch achten dat het van verderhant sal moeten comen, daervan de pot te viere is.

Nevens dese gaet antwoord aen de coninck. U. l. sal d' inhoudt beoorlijck gelieven uut te leggen. Tot vereeringe voor de jongen als oude coninck sal uut de schepen lichten 4 roers door ons daerinne gescheept; twee vaten cruit, ider van omtrent 100 R ; cenich van 't fijne root laecken, ende 't geene voorder met den raet geraeden sullen vinden. Sal oock gelieven ter gelegender tijt een redelijcken vereeringe aen den coninck van Pallumban te senden, met danckbaerheyt van syne vrientlijcke aanbiedinge, presenterende d' onse met alle

cortoyzie wederomme; uut sich selven aenroerende, sonder andre te nominieren, oft oock gesint souden wesen met ons in alliantie ende verbintenisse te treden tegen onse ende hare vyanden. Ja, soo U. l. eens iemand van des coninckx volck comt te spreekken, vraecht haer eens boertende off hunnen coninck wel coninck van Bantham soude willen wesen. Het cruyt valt d' onsen in de Moluccquen door droogen soo cort, dat men tegen den vyant weinich overhout, daeromme en connen als d' Engelsen geen vercoopen. De vorige nagelen sijn nagelen geweest welcke ondienstich voor 't patria waren geordeelt; alsnu seynden eenige goede, welcke ick achte noch meer gelden sullen, dewyle de quade soo hooch tegen peper sijn geruult. Alsnoch en sijn van de Custe noch Suratte onse schepen niet gearriveert. Van d' Engelsen waren wel eenige baftas ende kannekijns te becomen, dan souden achte ick meer kosten dan by U. l. gevent connen worden. Japponders can U. l. van de nevensgaende berque lichten. Aengaende 't bouwen van een huis off d'aenneming van een nieuwe plaetse voor het stuck geschut, het hout, steen ende pannen hebben om met lossen geen tijt te verliesen in de *Bergerboot* gelaten, ende sal U. l. met den raet daerover disponeeren, gelijk nu oock gedaen heeft, nae dat bevinden sullen de Jambische negotie sonder nadeel van onse meesters dragen can. Den handel moet beteren, segge voor mijn advijs, eer men meer onkosten doet.

Wy sijn wel gesint, omme neffens des coninckx galleyen met een schip de Javanen de vaert op Malacca te beletten, ende achte sulckx oock seer geraden te sijn. Daeromme sullen hierover disponeeren, na dat den tijt ende gelegentheyte van de saecken sullen gedragen. Interim sal 't goet wesen, dat U. l. ondersta oft U. l. met dit accort op des coninckx voorstel eenige goede conditie off ten minsten preferentie voor d' Engelsen becomen can.

Op 't stuck van 't anhalen der Chinese joncken by den raet gedelibereert ende naerder gelet sijnde, is gearresteert, soo de Chinesen U. l. op mercktgancck geen redelijcke partye van peper, die opcoopen, over sullen willen doen, datmen haer dan buiten de rievier daertoe constringeere, mits den peper tot redelijcken pryse betalende. Derhalven ingevalle costi wederomme eenige joncken comen te arriveeren, laet dan verluyden off de schippers aenseggen dat U. l. daer oock is om peper te coopen, ende met hun in concorrentie begeert te treden ofte van 't gene sullen coopen partye begeert, ende byaldien geen genoechsame partye overdoen, ordonneeren ende beveelen U. l. mits desen wel expresselijck ditto Chinesen aldaer buiten de riviere te constringeeren sooveele van haren peper tot ordinaire mercktgancck met ongelden aen d' onsen over te doen, als onse schepen sullen connen laden ende betalen.

In Bantam adi 10 October 1616.

93. — JAMBI.

AEN DEN CONINCK, PER DE *NEPTUINES*, 10 OCT. 1616.

Grootmogende Coninck! Wy hebben twee missiven van U Majesteyt ontfangen, ende achten dat met de gedaene restitutie van de prauwe welcke tegen ordre van onsen capiteyn aldaer residerende in de riviere vermeestert was, als de straffe welck daerover gedaen is, voldaan wesen sal. De fregat seggen my d' onsen buyten de riviere op onsen vyant verovert te sijn. Waer U Majesteyt onsen goeden wille soo wel bekend, als hem der Portegiesen ambitie verborgen is, verseeckere my dat hun soo seere niet favoriseeren en soude, ende alsoo na augmentatie van onse begonnen vrientschap ende negotie aldaer verhoopen dat mettertijt beter sal worden onderricht, hebben wy aen alle ende een yder van de Nederlantse natie geordonneert dat niemant hem vervordere binnen U Majesteyts riviere eenige Portegiesen offentie aen te doen; alsoo het tegen onse ordre gedaen worde, sullen d' overtredders tot U Majesteyts contentement exemplaerlijck gestraft worden. Tot acressement van de negotie aldaer, ende vermeerderinge van onderlinge vrientschap, bidden U Majesteyt vriendelijck den onsen aldaer niet min te tracteeren, dan voor desen de Portegiesen ende alle andere natie gedaen is, sonder eenige nieuwe impositie t' onsen laste ende vercleeninge in te voeren, noch oock dat de perturbateurs van u welstant U Majesteyt soo verde niet en leyden dat soo onredelijcken verbot staet grype, als is te verbieden dat men geen peper soude suyveren, opdat d' incomoditie, welck my leet wesen soude, ons niet anders doet resolveeren. U Majesteyt sal oock gelieven in geen goede consequentie te trecken, noch niet naer te volgen, d' excessive lasten welck die van Bantham treckende sijn, want tenzy dat zulcx verbeteren, eerlange claerlijck blijcken sal, oft onse vrientschap niet beter dan een goede somme gelt sy; ende alsoo de vrientschap van d' Engelsen U Majesteyt niet dan hinderlijck can wesen, dewyle overal claerlijck blijkt sylieden alleenlijck trachtende sijn omme ons te ontrecken de vruchten van soo loffelijcke daden ende victorie by de Nederlantse natie in dese quartieren tegen de Spangiaerden ende Portegiesen door de genade Godts vercregen, waerdoor veel coningen ende princen, die onse goedertierne vrientschap niet misbruycken, in ruste, vrede ende fleur geraecken, ja daerdoor d' Engelsen selven den wech gebaent, ende de deure die nu ingaen geopent is, ende anders noyt (hoe luide sylieden oock roepende sijn) soo verde gecomen souden hebben; versoecken derhalven, soo U Majesteyt onse vrientschap lieff en weert zy, sulckx met licentieeren van d' Engelsen te betonen, want dit doende sal 't selvige niet onvergouden, maer alle het onse tot U Majesteyts dienste verobligeert blyven, ende sullen dan oock lichtelijck connen resolveeren omme met een ofte meer schepen de Javaense

joncken den handel van Malacca te beletten, opdat een stapel van negotie by U Majesteyt geraecke ende sijnne welstant gevordert worde. De neven-gaende vereeringe gelieve U Majesteyt in danck aen te nemen. Godt geve hem geluck ende augmentere synen staet.

In Bantam adi 10 October 1616.

94. — D'HEER S. DOENSEN

OP 'T WAPEN VAN AMSTERDAM, PER DE NEPTUINES, 10 OCT. 1616.

Tsedert onse jonckste van den 23^{en} passato met het jacht *Cleen Hollandia* na Japara gesonden, hebben wy U. E. schrijven van den 22 passato wel ontfangen ende den inhout verstaen, waerop geen andre repetitie vereyst wert. Dese gaet met de *Neptuines*, *Valck* ende *Bergerboot*, welcke ick hoope U. E. ontrent de riviere Jamby sullen vinden, opdat datelijck met den anderen gesamentlijck na Malacca mogen seyllen ende de Maccausvaerders van den vyant becomen, waertoe U. E. ende de vrienden op het alderhoogste recommandeere haer uutterste diligentie te doen, ende alsoo den tijt grooten haest vereyscht, sal 't goet wesen dat U. E. recht door na Malacca seyлле sonder hem by den coninck van Jhoor te amuseeren, doch coste het geschieden dat sijnne Majesteyt sonder verlett in passant met een prauwe off andersints besocht wierde, omme te sien off van daer oock eenige voordelijcke advisen cost becomen, ick en soude sulckx niet ongeraden maer dienstelijck achten. Dan in 't wederkeeren van Mallacca sal gelieven ditto Majesteyt selffs te besoecken, eenige vercinge te doen, ende voorts instantelijck te versoecken omme d'Engelsen van Jambi te crygen, waerop vry wat breet dient te handelen.

U. E. sal gelieven te oversien d' instructie S^r. Cornelis Coomans medegegeven, ende als het exploict gedaen sal sijn, denselven met de schepen de *Neptuines* ende *Valek* sijnne voyagie laten vervorderen. De *Bergerboot* gelieve daetelijck weder herwaerts te senden met alle de soldaten die met de schepen derwaerts gaen, alsoock de Japponders met haar bercquen, ten waere dat aldaer dienst conden doen. Met het *Wapen van Amsterdam* ende *Middelburgh* gelieve U. E. van de hant te blyven tot in 't voorste van December, gelijk met onse voorgaende hebben geadviseert. De Chinesen plagen ons hier sooveel als immer connen. Wy noch oock d'Engelsen en hebben alsnoch geen peper gecocht, dan alsoo de Chinesen wel bekend is peper sullen moeten hebben, hebben sy deselve op 2½ reael de sack gejaecht,

van meninge sijnde omme den peper tot op 3 realen te dryven, welck in 10 jaren niet gebeurt en is, soodat stille moeten sitten omme den prijs te doen dalen, invougen te beduchten is het lange aenloopen sal eer de last van *Amsterdam* ende *Zeelandia* becomen; derhalven recommandeere U. E. op 't alderhoochste in aller manieren te vorderen dat van Jambi goede pertye peper mogen becomen, latende deselvige scheepen in de groote off *Bergerboot* nae dat de gelegentheynt sal gedragen. U. E. sy verseeckert, dat hoe van hier met de schepen 't *Wapen van Amsterdam* ende *Middelburch* te langer blijft, hoe te meer vorderen sal, ende wy en sullen niet naerlaten syne E. te gedencken; 't en sal hier in 't Godt gelieft aen geen diligentie gebreecken.

By desen gaet notitie van eenige vivres voor U. E. in de *Neptunes* gescheept, waerover sal gelieven te disponeeren. 't Gene de scheepen tot de wederomreyse voorder van noode mogen hebben, sullen de vrienden 't haerder comste alhier vinden.

In Bantham adi 10 October 1616.

95. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. CORNELIS COOMANS ENDE DEN RAET VAN DE SCHEEPEN DE *NEPTUNIS*, DE *VALCK* ENDE *BERGERBOOT*, 10 OCT. 1616.

U. I. sullen hem op het spoedichste van hier nae Jambi vervorderen ende ankeren soo nae de wal als geschieden can op de hoochte van 40 minuten by suyen den Aequinoctiael, sendende datelijck een praeuwe oft andersints met dese onse missive aen S^r. Andries Soury opwaerts, omme te vernemen wat tidinge van Malacca, de twee carraecquen van Maccau ende des vyants gelegentheynt is hebbende.

Soo d' heer Doensen met de schepen 't *Wapen van Amsterdam* ende *Middelburch* noch niet en ware gearriveert, sult deselvige aldaer vertoeven, ten ware dat lange tardeerde, ende met den raet U. I. macht suffisant genoeg geoordeelt sijnde goetgevonden wierde, alsoo den tijt geen lange vertrecken en lydet, met de tocht na Mallacca voort te varen omme de carraecque ende gallioen van oorloge verleden jaer van Maccau gecomen te vermeesteren, ende den vyandt overal sooveel affbreuck te doen als eenichsints doenlijck is, waerop met anderen ten besten disponeeren sult.

De vlagge sullen de vrienden op 't schip de *Neptunes* van de groote stenge laten waeyen, ende sal S^r. Cornelis Coomans de vergaderinge van de raet aldaer beroepen, ende daerinne presideeren totter tijt ende wyle by S^r. Doen-

sen sullen comen, als wanneer sijn E. voor hoeft over de geheele vloote erkent ende gerespecteert sal worden.

De *Valck* is een cargasoen voor Jambi inne hebbende, ende sal S^r. Sury daervan lichten al 't geene in Jambi dienstich ende van noode zy, mits daer inne alsulcke goederen worden gelaten als by ditto Sury ende den raet goetgevonden sal worden van noode te sijn omme elders peper op te soecken, als te weten van Atchin aff tot Priaman, Ticco, ende voorts langs de geheele Westcuste van Sumatra.

Een sack nagelen, een sack nooten ende een sack foelie met eenich root laecken sal S^r. Coomans mede inhouden, omme daernaer benessens andre goederen aen de coninck van Atchin te vereeren.

Den vyant omtrent Malacca alle mogelijcken affbreuck gedaen wesende, sal voorsz. S^r. Coomans van d' Heer Doensen licentie versoecken, ende gelicentieert wesende, met de *Neptunus* ende *Valck* na Atchijn seylen.

Voor Atchijn geancert sijnde, sult aldaer sloop blyven, ende vertoeven totdat imant van 's coninckx wegen aen boort come; ende imant gecomen wesende sal U. l. haer aenseggen, aldaer van d' E. Heer Gouverneur Genneael expresselijck gesonden te sijn, omme de Majesteyt van Atchin te spreekken, ende dieshalven audientie versoecken. Bescheet becomen hebbende sullen S^r. Cornelis Coomans ende Hendrick Janszen Coomans met een suite van 5 a 6 mannen hun aen lant verwoegen ende by den coninck gaen, medenemende voorsz. nooten, foelie, nagelen ende eenich root laecken ende andersints, tot de waerdye aldaer gereeckent van omtrent 400 realen, hetwelcke U. l. ditto coninck uut den name van d' E. Heer Generael vereeren sal.

Ende alsoo niet en weten hoe voorsz. coninck gesint sy, sullen beyde de schippers van de schepen, ende oock alle het resteerende volck aen boort blyven, wel op haer hoede sijn, ende continueerlijck alleslachveerdich houden.

Soo het schip *Enckhuysen* tot Atchin geweest is, off ghylieden hetselvege aldaer bescheyden, soo sal U. l. hare redenen by den coninck formeeren tot confirmatie ende nieuw versoeck van 't gene by haerlieden medegegeven, waervan by dese copie gaet.

Is het schip *Enckhuysen* tot Atchin niet geweest, sal U. l. den coninck aenseggen alsoo niet en soecken dan de vrientschap met sijnne Majesteyt te continueeren, d' E. Heer Generael U. l. expresselijck gesonden heeft omme sijnne Majesteyt aen te dienen hoe d' E. Heer Generael Reynst zaliger verleden jaer met alle de macht uut de Mollucquen tot Bantham gecomen was omme daermede nae Mallacca te gaen ende den vyant met syne Majesteyts hulpe alle mogelijcken affbreuck te doen, maer alsoo tot Bantham vernam dat d' Engelsen voorhadden ons de negotie in de Molucquen, Amboyna ende Banda te ondernynen, ende alsoo alle onse arbeyt infructueus te maecken gelijk

alreede by syne Majesteyt tot Atchijn in de negotie van Priaman en Ticco hebben gedaen, dat sijn E. daerdoor genoodsaect wierde sijn disseyt ten deele te veranderen, maer diesniettemin evenwel een vloote derwaerts sont, dewelcke gelijk sijnne Majesteyt wel gehoort sal hebben de Portegiese galloenen verslagen heeft, waerdoor de Spaense armade oock weder gekeert, ende den vyant van sijn disseyt gefrustreert is geworden. De vreucht van dese victorie is wel groot, maer ongelijk groter ware sy geworden soo d' E. Heer Generael zaliger door d' Engelsen niet genootsaect waere geweest de vloote te ordonneeren soo haest weder van Mallacca te keeren, als men met vordere redenen wel bewysen conde.

De redenen waeromme den coopman gelicht is, sal U. I. seggen te wesen voornamentlijk omdat denselven een grooten dronckert ende onbequaem was, ende datter geen ander geleyt en is, vermits verstaen hadden sijnne Majesteyt verstoort te sijn omme dat in soo langen tijt geen secoers van d' onsen hadde becomen, hetwelcke voor U Majesteyt sult gylieden seggen wel gemedieert ware geworden, soo ten rechten ware geïnformeert geweest, want den vyant, Spangiaerden noch Portegiesen, ons in de Molluccquen, Amboyna noch Banda sooveele niet te doen en geven als ons hinderlijk is d' ondercruypinge welck d' Engelsen onder pretext van vrientschap ons doende sijn; doch in die quartieren hebben sy alsnoch weinich gevordert, soodat haren voetsel vernemelijk, ja bykans allene verkrygen door faveur ende den handel hun by sijnne Majesteyt in Ticco ende Priaman alleene vergost, waerdoor onsen gemeenen vyant te langer staende blyven ende te meer domineeren sal, invoegen dat soo sijnne Majesteyt haer den handel in Ticco, Priaman ende syne jurisdictie verbiet, wy alsdan van ditto Engelsen ontlast sullen worden ende onse macht uutte Mollucquen derwaerts soud connen worden getransporteert.

Wegen onse hoge overicheyt is d' Engelsen den handel overal neffens ons gepresenteert geweest, mits dat daerentegen den oorloge tegen onse gemeene vyanden souden helpen voeren, maer sy en hebben sulckx niet willen aenveerden, soodat claerlijk blijktt sylieden trachten overal de vruchten van onsen arbeit (onder onse vleugelen selfs schuygende) te genieten ende ons met den oorloge laten geworden. Off sulckx recht ende reeden sy, oft sy ende wy ende oock de princen onse bontgenooten tegen de Spangiaerden ende Portegiesen alsoo souden connen bestaen, gelijk mede off wy niet onschuldich, maer sylieden oorsaecke sijn, dat den coninck in soo langen tijt geen assistentie van ons heeft vercregen ende onse middelen in de Moluccquen, Amboyna ende Banda soo lange geconsumeert sijn geworden, can sijnne Majesteyt selfs lichtelijck considereren.

Derhalven soo sijnne Majesteyt de oude vrientschap met ons gelieve te con-

tinueeren, gelijk wy geerne sagen, ende d' onse weder op nieu aenbiedende sijn, dat hem dan gelieve niet d' Engelsen, maer ons den handel in Ticco ende Priaman te vergunnen ende d' Engelsen excludeere, want sijnne Majesteyt wel affmeten can niet mogelijk te wesen, dat onse heeren mayores souden connen vervallen soo excessive lasten van de overtreffelijcke armade, welcke continuerlijk tot affbreuck van onse gemeene vyanden, ende assistentie van onse vrienden houdende sijn, voegende daerby bereyt te wesen alsulcke gerechticheyt te betalen als d' Engelsen gevende sijn, voorder aff ofte toedoen- de 't geene redene ende wederredene ten besten soude mogen vereyschen.

Hierop bescheet becomen hebbende sal S^r. Cornelis Comans sich van de *Neptuines* op den *Valck* transporteeren, ende S^r. Hendrick Comans van de *Valck* op de *Neptuines* overgaen, latende de *Neptuines* sijnne reyse nae de Custe vervorderen, ende sal S^r. Cornelis met de *Valck* buiten Sumatra om weder herwaerts keeren, om ons rapport te doen, doende in 't keeren aen alle ofte sooveele van alle de voorneempste plaetsen van de geheele custe als den tijt ende standt lyden can, voorder ernstelijck ondersoeckende off iewerts eenige peperhandel sal connen becomen, waertoe het cargasoen in de *Valck* resterende gebruickt sal worden.

Soo den coninck van Atchijn voorsloech dat wederomme aldaer een coopman souden leggen, sal U. l. hem excuseeren daertoe geen last te hebben, maer dat ons sulckx voordragen sal, ende ingevalle hem belgde dat ons volck soo apstract ware gelicht, sonder syne Majesteyt aengesproocken ofte iets te kennen gegeven te hebben, sal U. l. daerover d' E. Heer Generael excuseeren ende den cappiteyn off d' heer de Hase, die sulckx gedaen heeft, accuseeren, even gelijk off het seer qualick gedaen ware ende 't selvige hen by d' E. Heer Generael niet wel soude worden affgenomen.

Ingevallye U. l. het schip *Enckhuysen* compt te rescontreren, 't sy tot Atchin off elders, sal hem voorsz. Cornelis Coomans op ditto schip transporteeren, mede overnemende al 't cargasoen in de *Valck* wesende, omme met ditto schip dese onse instructie, alsoock d' andere 't schip *Enckhuysen* mede gegeven, ten vollen te volvoeren, ende insonderheyte alle uutterste diligentie te doen omme soo grooten quantiteyt peper te becomen als eenichsints mogelijk zy, niettegenstaende deselvige seer diere souden moeten coopen, hetwelcke U. l. op 't hoochste recommandeere.

Ende alsoo S^r. Everaet Deyn synen tijt geexpireert is, ende sijnne verlossinge voor desen ernstelijck heeft verhoopt, sal ditto Deyn in voorgemelden gevallye tegen S^r. Comans op de *Valck* overgaen om met ditto *Valck* op 't spoedichste herwaerts te keeren (wel te verstaen soo hy gemist can worden) ende ons soo mondeling als schriftelijck bescheet te brengen van 't gene in Atchin ende elders sal wesen verricht. Dan soo de cortheyt des tijts, verloop

van 't Westelijck mouson, ofte andre toevallen niet toe en lieten op de bejeganing van 't schip *Enckhuysen* naerder ondersoeck te doen, soo en sal het overgaen van Sr. Coomans tegen Sr. Deyn niet nodich wesen, maer sullen hun gesamentlijck in dien gevalle herwaerts vervoegen, mits dat de vlagge van de groote stenge blyve waeyen op het schip daer ditto Cornelis Coomans vaerende is, alsoo hem ut supra als president van den raet der voorgemelde schepen gecommitteert ende gestelt hebben.

Met dese schepen sijn medegaende 8000 realen in contant; soo deselvige tot opcoop van peper tot Jambi niet van node sijn sal U. l. trachten ditto penningen in Atchin, Priaman off Ticco aen peper te imployeren, off Gousserratten bejeganende aen Gousserratse cleeden, voornemelijck aen bastas, witte ende swarte cannekijns ende andere.

Eenige Spangiaerden, Portegiesen off adherenten in schepen, joncken, galleyen, fregatten off andersints bejeganende, sult trachten deselvige te vermeersteren, ende vermeerstert sijnde haere persoonen ende goederen onder goede verseeckeringe ende behoorlijck register herwaerts brengen, opdat alles naer behooren ten besten van de generale Compagnie werde geapliceert.

Ende alsoo den coninck van Jambi zyne stromen neutrael wilt houden, ende wy denselven tot onderhoudinge van onderlinge vrientschap beloof hebben, binnen sijn rieviere geen hostileyt te plegen, wort mits desen aen allen ende een yder van de schepen nae Jambi varende van de meeste tot de minste niemant uutgesondert, wel expresselijck belast ende verboden niemant binnen ditto rieviere van Jambi vyantelijck aen te tasten noch beschadigen, 't zy Spangiaerden, Portegiesen off wat natie het oock soude mogen wesen, op pene van arbytraele correctie.

Dat men de Japponse bercque weder herwaerts seynde, soo haest het exploit gedaen sal wesen en de deselve gemist can worden.

De *Bergerboot* wordt oock geordonneert, soo haest ditto exploit verricht sy, op 't spoedichste weder te keeren, ten waere dat van node ware om peper in Jambi te laden.

D'Heer Doensen sal U. l. doen gedencken den coninck van Jhoor soo 't gelegen compt te besoecken, ende ernstelijck op sijnne Majesteyt te versoecken dat d' Engelsen van Jambi gelicentieert worden, waertoe geen schenckagien dienen gespaert.

Dat alle de soldaten, soo haest het exploit gedaen sy, daetelijck met de *Bergerboot* herverts werden gesonden.

In Bantam adi 10 Oct. anno 1616.

96. — CUSTE COROMANDEL.

AEN D'HEER HANS DE HASE, PER DE *NEPTUNES*, 10 OCT. 1616.

U. E. behouden arrivement aldaer sal my lieff om hooren sijn. Omme de vaert nae die custe ende vandaer herwaerts eens op 't rechte saysoen te brengen, de moesons recht te doen gebruicken, ende de schepen niet langer in stroom ende wint te laten martelen, gelijk tot nu toe tot groot nadeel van de Compagnie ende ons volck gedaen sy, hebben wy over eenige dagen 't schip de *Neptunes* daertoe geprepareert gehouden, maer de reyse en heeft geen goede voortganck willen nemen, ter cause geen schepen van de Custe compareerden, maer voornementlijk omdat qualick wisten wat cargasoen per costi (daer jaerlickx een seer heerlijk cappitael dient te wesen) sou senden, want gants geen gelt connen missen, ende alle onse schepen Godt betert bykans geheel ledich van de Molucquen, Amboyna ende Banda sijn gekeert, seer weynich nagelen, nooten ende foelic medebrengeude.

Doch alsoo naderhant geresolveert is een vloete nae Mallacca te senden, omme te onderstaen off men den vyant eenige affbreuck can doen, ende beseylt ende vermeertert connen worden de carraecque ende gallioen van oorloge verleden jaer van Maccau gecomen, welke geseyt worden voor Mallacca nae het aenstaende mouson noch wachtende sijn, hebben wy met dese occasie goetgevonden de *Neptunes* van daer, het exploict verricht wesende, voorts na de Custe te laten seyllen op hoope off de heeren meesters wederomme van 't patria per costi een goede somme contant hadden gesonden, gelijk haere E. voor desen te doen hebbe gerecommandeert.

In dit schip hebben wy doen schepen een parthye sandelhout, alluyn ende andere cleenicheden, waervoor U. E. conforme nevensgaende facture de generale reeckeninge sal gelieven te crediteeren. Peper en sende meede niet, alsoo voor de schepen naer 't patria gedestineert qualick connen geraecken. Niet lange na U. E. vertreck van hier rees de peper verleden jaer tot 2½ a 3 realen de sack, ende dit jaar is apparent niet dalen off verminderen sall, want de nieuwe peper tegenwoordich alreede a 2½ ende 2½ realen de sack gecocht wort.

By dese gaet memorie van 't geene van de Custe voor 't patria ende Indien geeyst wort, maer alsoo niet en weeten wat cargasoen U. E. herwaerts sal hebben gesonden, veel min off eenich gelt van 't patria gecregen heeft, off noch becomen sal, soo en connen niet wel seggen wat daarvan min ofte meer dient te senden. Derhalven sal hem gelieven te reguleeren, aensiende 'tgeene alrede gesonden is, naer het cappitael welck U. E. heeft, mits versorgende dat Bantham vooral met cleden, soo het niet gedaen en is, versien werde, ende dat de heeren mayores goede retoeren van goeden indigo be-

comen mogen, gelijk oock dat men de soldaten van cleedinge versien mach; doch ware het mogelijk, soo diende van d'andre sorteringe mede wel wat gesonden. Voor Pattana ende Siam wort een goede partye Malleysche cleeden geeycht, maer alsoo daer weinnich avance geven, soo en vinde niet geraden dat U. E. 'tgeeychte getal van d'andre sorteringe daeromme vermindere; dan als een suffisant cappitael hebben sal, gelieve ons van alles te senden, volgens ditto nevensgaende memorie.

Nevens dese gaen seeckere monsters van indigo met instructie daerby, door d'heeren mayores herwaerts gesonden. U. E. sal gelieven in 't opcoopen van den indigo daerop ernstelijck te doen letten, want de meesters met alle voorgaende indigo soo qualick gevaren sijn, dat alsulcke geen meer begeeren gesonden te hebben, maer wel ontrent 1000 balen conform ditto monsters door hare E. gesonden.

Oock gaet hier neffens seeckere boecken ende missiven welck de heeren mayores aen Cornelis de Heda in Visiapour residerende sendende sijn. Sal gelieven deselvige voort te senden, mits gelijk de heeren mayores adviseeren hem recommandeerende des Compagnies geaffectioneerden te willen sijn en blyven, gelijk tot noch toe geweest is.

Ick soude geraden achten omme deselve voor de Custevaert ten rechten tyde te gebruycken dat U. E. de *Neptuinis* (tensy des Compagnies welstant anders vereyscht) op 't jonckste van 't aenstaende Noordelijck mouson tegen Martius toecomende weder herwerts sondt, met alsulcken cargasoen als dan gereet hebben sal, omme naermaels jaerlijcks alsoo te continueeren, want alles in dier voegen ordentelijck te beter gaen sal.

Den 27 Augusto passato is hier van 't patria gearriveert het jacht 't *Hert* sijnde 5 maenden 8 dagen geseylt geweest, brengt tydinge hoe van de desolate vloote 't schip *Delft*, ende 't jacht den *Orangenboom*, niet sonder andermael groot perijckel gelooopen te hebben, eyntelijck Godt loff wel overgecomen waren, gelijk mede dat ontrent 2 maenden voort 't *Hert* aengeseylt sijn 6 seer treffelijcke wel gemonteerde scheepen, daermede de heeren mayores senden 400.000 realen in contant. D' Almogende wil hun in salvo geleyden, opdat de comptoiren van gelt mogen werden versien. Ick en weete niet off U. E. dit jaer noch een ander schip off jacht met gelt sullen connen senden. Wy sullen ons nae den tijt ende gelegentheyt moeten reguleeren, ende U. E., in 't eenichsints doenlijck zy, met een goede somme provideeren.

In Juny passato is d' heer Gouverneur Reael door den raet van Indien by pluraliteyt van stemmen voor Gouverneur Generael geeligeert ende geproclameert. Godt geve sijn E. geluck ten welstant van 't gemeene beste. Aprobacie ende acte van U. E. aenneminge gaet nevens dese in besloten missive van d' E. Heer Generael voorsz., gelijk syne E. my adviseerende is.

Hoe Poulo Way door den commandeur Lam verovert zy, de vrede met Banda daerop gevolcht is, ende den oorloge weder aengenomen was, sal U. E. door de vrienden verstaen. In Amboyna is den staet seer getroubeleert. De dorpen sijn tegen 't casteel gerebbelleert. D' Engelsen hebben hun in Banda ende Amboyna laten geseggen, ende sijn op dreygementen vertrocken sonder datter eenige feytlijckheyt gepleecht sy; daerna sijn se na de Mollucquen geloopt ende onder het oude Portegische fort van Tidore geanckert, alwaer eenige rijns ende andersints tegen nagelen aen de Spangiaerden verhandelt hebben, hetwelcke hun door d' heer Gouverneur Reael (die aldaer noch gouverneur was) toegestaen is, alsoo niet conden resolveeren, vermits seggen sy geen speciaele last en vonden, omme tegen d' Engelsen geweld te gebruycken. Dit heeft sijn E., naderhant Generael geelligeert wesende, den raet van Indien voorgedragen, ende is hetselvige by ditto raet mede gelaudeert, ende op nieuws niet voordert tegen d' Engelsen in gelijk gevalle te doen gearresteert, welck my uuttermaten vreemt voorgecomen is, als wesende een saeck daeruut (welck Godt gelieve te verhoeden) 't gehele bederff van de generale Compagnie, soo niet anders resolveeren, wel soudent mogen volgen. Ick en can desen handel niet begripen, en sal alsnu over de saecke oock niet disputeeren, maer segge ront uutt, dat geresolveert ben ten uutterste te vervorderen omme de voorgaende resolutie by d' E. heer Generael Reynst saliger ende den raet alhier genomen te doen executeeren, als te weeten, dat men voortaan d' Engelsen van de Molucquen, Amboyna ende Banda weeren, ende hun geen acces noch spraecke by d' inwoonderen toestaen sal.

Hierover wil U. E. oock gerecommandeert, gebedden ende vermaent hebben in aller manieren voor te comen, 't sy met soete gevoechlijcke middelen ofte met de wapenen ende geweld, gelijk de heeren mayoren met hare jonckste missiven expresselijck op 't stuck van de Mollucquen, Amboyna ende Banda ordonnerende sijn, dat d' Engelsen in Pallecatte off daerontrent geen residentie noch plaetse becomen, gelijk ick verstae zylieden te doen voor hebben, want geen reden en is, dat onse meesters die den vyant verdreven hebben, 't garnisoen van 't fort tot haren laste soudent houden, ende dat d' Engelsen onder hun vleugelen de proffijten soudent trecken. Willen sy haer met redenen niet laten geseggen, ontsiet haer niet, maer als vooren gebruyckt tegen hen alle nootelijcke middelen, sonder daerinne (gelijk ditto heeren mayores seggen) langer te simuleeren ofte civiliseeren, gelijk als voor desen gedaen is.

Vijff a 6 dagen naedat verleeden jaer onse vloote van Sincapura vertrocken was, arriveerden aldaer de twee schepen van Maccau ende de Spaense vloote van Don Juan de Silva. De vloote hadde het op Bantham ende Jaccatra gemunt, maer de vernielinge van de verslagen Portegiese gallioenen heeft hun

van haer disseyn gediverteert. Don Juan de Silva is in Mallacca overleden, ende sijnne vloote weder nae Manilla gekeert. Ware haer disseyn voortgegaen souden de Compagnie oogenschijnlijk grooten affbreuck gedaen hebben, want alsoo de Tidoresen door Spaens ingeven met de Ternatanen ende d' onse bestant hebben gemaect, onder 't pretext al off sy niet en sochten dan hun met hulpe van onse macht van de Spangiaerden te ontslaen, hebben sy het met dese pitsaringe soo verde gebracht, dat alle onse macht in de Molucquen getrocken is geworden, sonder dat men iets te doen onderstaen heeft, ende dat Bantham, Jaccatra, Amboyna ende Banda bykans ten besten sijn geweest. Voorwaer nae mijn opinie is U. E. geluckich geweest, uut de Molucquen geraeckt te sijn, want alsnu is by d'E. Heer Gennerael ende den raet gearresteert een vloote naer Manilha te senden. Godt geve dat wat goets moge verrichten. Daer is veel volck, ende daer sijn veel schepen, die geern naer 't patria souden varen, maer van waer de last comen sal weet Godt. Voor my, ick can alsnoch daarvan weinnich seggen. Een goede pertye goelong, tapis ende chindes souden ons wel passen, dan moeten den tijt met patientie verbeyden.

Nevens dese gaet extract uut de missiven van d' heeren mayores, waerinne ordre stellende sijn, wat begeeren gedaen te hebben ingevalle in dese quartierien quamen te arriveeren seeckere Nederlantsche off andre schepen, welck op een verre reyse uut het patria sijn geseylt, onder 't pretext van na Angola ende Terra Australis oft Terra del Fogo te varen. Ick recommandeere ditto ordre (soo de gemelde schepen off eenige van haer aldaer per avonture compareerden) sonder respect oft dillay te executeeren, waeraen de Compagnie sonderlinge vrientschap en grooten dienst geschieden sal.

In Bantham adi 10 October anno 1616 ¹⁾).

97. — INSTRUCTIE

VOOR FLORES HEERES, SCHIPPER ENDE CORNELIS DE KEYSER, ONDER-
COOPMAN OP 'T SCHIP DE *BERGERBOOT*, 14 OCT. 1616.

Ghylieden sult u op 't alderspoedichste van hier na Jamby vervoegen, ende soo omtrent Jamby de voorgaende schepen als te weeten 't *Wapen van Amsterdam*, *Middelburch*, *Neptuinis* ende *Valck* beseylt, sult dan gesamentlijk onder de vlagge van d' heer Doensen ofte Coomans nae Mallacca loopen, omme den vyant soo veel affbreuck te doen als mogelijk is, ende by U. I. sonder verlett van de reyse naer 't patria can worden gedaen.

¹⁾ „Dito aen S^r. Samuel Kint geschreven, alsmede voorsz. cotype aen deselve gesonden”.

Ingevalle U. I. geen scheepen omtrent Jambi comt te beseylen, sult datelijck dese onse missive in alle diligentie aen Sr. Soury opwaerts senden, daerop weder bescheyt verwachten, ende voorder d' ordre van denselven naercomen.

De tocht nae Malacca gedaen wesende, sal U. I. daetelijck met dit schip weder herwaerts keeren, ende medebrenge de soldaten ende Jappanders die U. I. van d' heer Doensen gegeven sullen worden, doch soo in Jambi goede partye peper ware ende niet wel gelegen quame omme deselvige in de groote schepen te schepen, soo sult deselvige peper op 't spoedichste innemen, omme voorts met de last alhier gekeert sijnde naer 't patria te gaen.

Voorral recommandeeren ende beveelen U. I. mits desen wel expresselijck geen Portegiesen, Spangiaerden noch eenige natie binnen de rieviere van Jambi te beschadigen, alsoo deselvige voor een vry water sijn houdende. Doch buiten de rieviere ende allomme waer elders Portegiesen, Spangiaerden off adherenten becomen cont, 't zy in schepen, galleyen, joncken oft andersints, sult niet naerlaten hun alle mogelijcke affbreuck te doen, ende trachten deselvige te vermeesteren, ende soo eennige comt te veroveren sult alle het volck met hun goederen onder goede verseeckeringe en behoerlijcke register herwaerts brengen.

In Bantam adi 14 Oct. anno 1616.

98. — D' HEER DOENSEN

OFT IN ABSENTIE AEN DE GECOMMITTEERDE VAN DE GENERALE
COMPAGNIE, PER DE *BERGERBOOT*, 14 OCT. 1616.

Alsoo den tijt van 't volck op 't schip de *Bergerboot* varende geexpireert is ende sylieden bewillicht hebben, de heeren op een tocht na Jambi ende Malacca te dienen, mits dat van hun voyage naer 't patria niet en souden worden vercort, sullen U. E. wel doen ende ditto schip, soo haest de tocht gedaen sal sijn, op het alderspoedichste weder herwaerts te laten keeren, ende het volck mede niet meer belasten dan by haer sonder verlett van de voyagie naer 't patria gedaen can worden, want hun sulcx hebben beloofst ende oock soo vinden te behooren.

In Bantam adi 14 October 1616.

99. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURY, PER DE *BERGERBOOT*, 14 OCT. 1616.

't Voorgaende is copie van d' onse gesonden met de schepen de *Neptunus* ende de *Valck*, welck hoopen U. l. wel geworden sal sijn. D' inhoude confirmeeren mits desen. Tscdert en is hier niet sonder voorgevallen. Tot verseeckeringe van de vloote sijn dit schip de *Bergerboot* nasendende. Derhalven sal 't selvige aanwisinge doen, waer hun vinden sal, ingevalle als ick hope ver trocken waren.

Doch soo U. l. oordeelt dat het onnodich zy, meer schepen nae Malacca te senden, sal alsdan in aller ile hierinne schepen alle den peper, die eenichsints becomen can, opdat tytelyck naer 't patria mogen keeren, ende byaldien intijts geen peper becomen can, sal ditto schip datelijck na de vloote senden omme in aller ile weder herwerts te brengen alle de nieuwe soldaten ende Japponders met de *Neptunus* ende *Valck* herwaerts gesonden.

By dese gaet cognossement van 8000 realen in 't schip de *Bergerboot* andermael gescheept. Soo U. l. daermede peper becomen can, sal de selvige daertoe imployeeren; soo niet, daerinne laten ende weder herwaerts senden.

Ick en can niet naerlaten U. l. wederomme op het alderhoochste te recommandeeren sijn uutterste neersticheyt te doen omme soo veel peper op te coopen als eenichsints becomen can, want sonder syne assistentie niet mogelijk en is dat alle de schepen affgeladen connen worden. Alsnoch verdriet my dat U. l. de Chinesen met den peper heeft laten varen, te meer dewijlle gelt ende middelen hadde omme die te betalen. Men soude niet geloven hoe hier van de Chinesen geplaecht worden. Het valt voorwaer lastich om lyden. Sy hebben den peper tot op 3 realen de sack gedrongen, omme 't geene schuldich sijn aen ons alsoo tegen contant te vercoopen, ende alsoo ons eygen goet niet geerne soo diere souden coopen, van de Chinesen d' uuttstaende schulden niet becomen connen, ende nochtans de schepen nae huis dienen gesonden, bidde ick U. l. considereert eens hoe gescheept sijn. In plaetse dat hier eertijts op een jaer 4 geladen schepen plegen te comen, crygen wy se van alle canten ledich. Daeromme segge andermael alsvooren, dat onse meeste hoope op U. l. staet. Derhalven maect, is 't doenlijck, dat niet verlegen blyve.

In Bantam adi 14 October 1616.

100. — JAPARA.

AEN VAN DER MARCT, PER ROEYSCHALOUPE, 21 OCT. 1616.

Tsedert onse jonckste van den 21 passato gesonden per 'tjacht *Cleen Hollandia* hebben wy U. l. missive van den 23 September ontfangen. Dese per expresse omme te adviseeren 't geen vereyscht wert, ende wederomme van daar op 'tspoedichste bescheet te becomen. Alsoo het schijnt d'Engelsen wederomme innewerts sullen gaen off eenige van haer schepen alreede ge-gaen sijn, omme ons in de Mollucquen, Amboyna off Banda eenen onder-steek ofte ondercruypinge te doen in den handel ende opcoop van de spe-ceryen, ordonneeren ende beveelen U. l. mits desen wel expresselijck, in aller ile op te coopen alle den rijs oft immers soo veele als becomen ende betalen cont. Witten rijs hebben wy lieffst; maer soo daer geen witte voor-handen is, coopt graeuwen, ende wat becomen cont, mits dat het goet eet-baren rijs zy, alsoo wel duysent coyang sullen moeten hebben, ende soo U. l. gelt oft cappitael gebreekt, laet het ons weten, wy sullen U. l. datelijck versien.

Het schip *Hollandia* recommandeeren U. l. op 't alderspoedichste volgens d'ordre van d'E. Heer Generael tot provisie voor de Mollucquen vol rijs ende andere nootlickheden aff te laden, ende ingevalle 't selvige alreede vol-laden ware ofte zeylreet geraeckte eer U. l. van ons nader bescheyt bequame, soo sult de vrienden van ditto schip onsenthalven aenseggen dat niet ver-trecken voor ende alleer van ons naerder bescheyt becomen, want byaldien d'Engelsen wederomme innewaerts gaen, gelijk apparentelijck schijnt doen sullen, sal ditto schip *Hollandia* van Japara nae Amboyna seylen, omme d'En-gelsen volgens recht ende d'ordre van de Heeren mayores als den eysch van saecken met geweld ende wapenen, nodich wesende, vandaer te weeren, ende daernae over Amboyna nae de Mollucquen te seylen, vermits onse macht anders swack soude wesen, waerdoor den Compagie welstant grooten last soude lyden. Maer byaldien d'Engelsen innewaerts niet en gaen, ofte dat hier ondertusschen eenige andere schepen arriveerden, sal voorsz. schipalsdan in desen gevalle recht door nae de Mollucquen scylen omme de fortien aldaer op 'tspoedichste te provideeren, waervan cort nae desen bescheet sullen ge-ven; dat derhalven hiernaer (beveelen wy haerluiden gelijk vooren) ge-wacht worde.

Uut het patria is hier nieuws gearriveert 't schip de *Trouwe*. De Heere wil d'andre mede in salvo geleyden. Weinich dagen naer desen sullen per costi depescheeren de schepen de *Trouwe*, *Hoorn*, den *Arent*, de *Sterre*, ende de joncke de *Fortuyn*, dacromme maect dat alle 't noodige tegen haer compste gereet zy.

U. l. sal wel doen ende dese schaloupe datelijck weder herwaerts depescheren met advyse wat rijs alreede in voorraet vergadert heeft, ende hoeveel in 't corte noch by gissinge sal connen becomen, opdat soo daer eenich gebreck voorquame, daerinne versien werde, ende andere finnantien gebruycken mogen. De schepen van de Custe sijn noch niet gearriveert. Laet ons mede weeten off aldaer oock eenige Engelsche schepen aengeweest, gecomen oft gepasseert sijn, gelijk mede watter voordr ommegeande is. Den onbeschaemden eysch der Javanen hebben verstaen. Verburcht, gelijk U. l. seyt, beging een groote faulte twee soo heerlijcke stucken soo lichtelijck te laten volgen, want soo een vereeringe wel hondertvout meriteerde op 't heerlijckste personelijck gedaen te worden, doch U. l. dient ditto gedaene vereeringe soo groot te maecken als deselvige oock is, want sulckx aen desen cooninck noyt gedaen is, noch oock in geenderley manieren niet gedaen sal worden; excuserende voordr d' onredelijckheyte der Javanen ten besten, opdat in 't oopoen van den rijs niet verlett worden.

De betalinge aen nachoda Palumban gedaen, hebben verstaen.

In Bantam adi 21 October anno 1616.

101. — MOLUCQUES.

AEN DEN GOUVERNEUR GENERAEL REAEL, PER *HOLLANDIA*, 7 NOV. 1616 ¹⁾.

Met diversche schepen hebben van U. E. vijff verscheyde messiven ontfangen, gedateert 13 ende 18 July, 6 ende 7 Augusti ende 22 September passato, ende verstaen d' electie van zijn E. persoon tot gouverneur generael, waervooren U. E. conforme zijne ordre op de comptoiren van Bantham ende Jaccatra hebben doen verclaeren, erkennen ende aennemen. Godt geve U. E. daarmede geluck, ter eeren van sijne devine majesteyt, en de welstant van 't patria.

By desen gaen seeckre messiven, welcke wy over Jambi, ende oock achter bysuyden Java om, naer de Molucos gedestineert hebben gehat, maer wedergekeert sijn. D' inhoude confirmere alsnoch midts desen. D' oorsaecke van de despesche deser messiven is geweest, alsoo wy presumeerden de heeren met alle de macht, gelijk, Godt beter 't, eenige jaeren achter den andren gebeurt is, den vyant in de Molucos waeren verwachtende, dat U. E. geerne geadviseert hadden hoe Don Juan de Silva 5 a 6 daegen naerdar den admirael Verhaegen

¹⁾ M 46.

met onse vlote van Sincapura vertrocken was met alle de Spaensche macht aldaer arriveerde, van intentie omme ons op Bantam, Jaccatra, Amboina ende Banda te assalteren ende alle mogelijke affbreuck te doen, terwylen de Spaenjaerden door de Tidoresen alle onse macht in de Molucos getrocken hebbende, ons aldaer souden amuseren, gelijk seer wel gepracktiseert ende begost was, ende U. E. seer wel bevonden heeft. Ick en can niet laeten, al is 't onse schande, de groote aenslagen, 't goet beleyt ende de vigilantie van onsen vyant te lauderen, ende daertegen onse onbedachtheyt en cleyn beleyt te beclaegen, biddende den Almogenden Godt, ons voortaan met sijnnen segen alsoo te begenadigen, dat niet alleene voortaan, gelijk voor desen, in sijnne heylige hoede bewaert ende behoet blyven, maer eens met noch geringer macht dan voor Malacca geweest is, op den vyant meerder advantage bekommen, ende hen geheel t'onder brengen ende verdryven mogen. Want sonder sijnne goede genade ende segen, sien ick wel, en salder niet nobels verricht worden, al waere het oock, dat de generaele Compagnie noch veel geweldiger macht herwärts sont, dan tot noch toe soo lofflijck, ja, heerlijcker dan oyt pottentaet gedaen heeft.

Dat het seecker zy den vyant voorgenomen hadde ons hier te overvallen, terwyle die van Tidor alle onse macht in de Molucos souden amuseren, daeraen dunckt my, is niet te twijffelen; daeromme sullen hier geene redenen allegeren. Wat schaede den vyant de generale Compagnie gedaen souden hebben, soo sy met haere macht voort waeren gevaeren, can U. E. seer wel begrypen, als seer wel wetende, onse meesters niet alleene 't meerendeel van haere finantie van hier moeten hebben, maer dat oock alle de forten, daeraen haere resterende welstant bestaet, van hier gesustentcert ende onderhouden moeten worden, gelijk mede, hoe heerlijcken capitael hier berustende was, ende dat niet dan op een schip alla merci van een yder, sonder eenige versterckinge, fort off forts, gelijk sijn sittende. Derhalven bidde ick U. E., wien nu de generale bescherminge bevolen is, gelijk met het seynden van de vlote nae Manilla begost heeft, sijn hert alsnu soo seere aen de particuliere besorginge van de Molucos niet te hangen, dat het geheele lichaem daerdoor gepericliteert worde, maer den vyant t' onder geraecke, gelijk my onder correctie dunckt, ten goeden deele wel behoorde gedaen te cunnen worden met de macht, die onse meesters alreede gesonden hebben. Houde oock voor seecker, dat ons selfs (welck Godt gelieve te verhoeden) consumeeren souden, byaldien niet anders verricht worde, want de lasten sijn te swaer ende de retoeren te cleen. Ick bidde U. E., neemt mijnne vryheyt ten goede, alsoo de bevoordering van 't gemeene welvaert ons dus verde gedrongen heeft. De rest sullen tot mondelinge conferentie naerlaeten, vermidts de materie te swaer ende de penne te swack is.

D' oorsaecke waerdoor onse advisen niet voortgeraeckt, maer wedergekeert zijn, is d' eene omdat wy aen Suri op Jambi expresselijcken hadden geordonneert, onse advisen op te houden ende niet voort te senden, byaldien de Spaensche armade weder teruggekeerde, gelijk in Mayo passato geschiet is, naerdat Don Juan de Silva in Malacca overleden was. D' andere welcke by zuyden Java met het jacht *Cleen Hollandia* hadden gesonden, is wedergekeert, doordien ditto jacht niet dan Oostelijcke winden rescontreerende, de holle zee niet bouwen cost.

Het silverschip, geconvoyeert met een gallioen, arriveerde mede van Maccau in Sincapura 5 a 6 daegen naer het vertreck van onse vlote, ofte naer andere seggen, 2 a 3 daegen voor d' armade van Don Juan de Silva, ende alsoo wy cortelinge over Jambi verstaen, dat ditto schepen alsnoch voor Malacca waeren leggende, omme met het begin van 't aenstaende mousson naer Goa te seylen, soo hebben wy derwarts gesonden de schepen 't *Wacpen van Amsterdam*, *Middelburch*, de *Neptunes*, de *Valck* ende *Bergerboot*, omme te sien off hun sullen connen beseylen, vermeesteren, ende den vyant soo veel affbreuck te doen als mogelijk is. Het exploit gedaen wesende, sullen 't *Wacpen*, *Middelburch* ende de *Bergerboot* metten eersten weder herwärts keeren. De *Neptunes* sal voort naer de Custe seylen, ende de *Valck* Atchin aendoen, gelijk mede alle de voorneemste plaetsen van de Westcuste van Sumatra, omme peperhandelinghe op te soecken, alsoo d' Engelsen daerinne groote avantage becommen hebben ende wy in 't onderspit geraeckt sijn, eerstelijck vermits op de saecke niet gelet en is, ende by onsen tyde, omdat ons niet alleene cappitael, gelijk U. E. weet, maer oock schepen ende jachten ontbraecken. Intrim sijn d' Engelsen in Ticco geraeckt, ende hebben sy van den coninck van Atchin, naer geseyt wort, den handel in Ticco ende Priaman alleen vercregen, ende alle natie daeruyt gesloten. Dit jaer hebben d' Engelsen 2 gelaeden schepen van daer gecregen, ende sijn sy dagelijcx noch eene verwachtende. Cornelis Coomans hebben wy met goeden instructie wat in U. E. naeme desen aengaende te verrichten heeft, met voorsz. *Valck* derwärts gesonden. Godt geve datter wat goets verricht mach worden.

Van Jappan, gelijk in voorgaende messive wort verhaelt, hebben wy een goet retour van cappitael ende vivres gecregen, gelijk ook van 't patria, als U. E. in messive van de heeren mayores sal vernemen. De Japansche vivres zijn hier alle onder de schepen (van costi idel ongeprovideert gekeert) verdeelt ende geconsumeert, jae hebben oock 8 a 10, soo schepen, als jachten, opnieuw, ende voor bykans een jaer, moeten provideren. Naer Jappan hebben weder gesonden de schepen den *Swarten Leeuw* ende *Galliasse*, oock ordre gegeven dat ons S^r. Specx gaede quantiteyt weeromme van vivres in aller yle met een van de schepen, jachten, off joncken herwärts zende, hetwelcke

dagelijcx, off ten langhsten in December toecommende, zijn verwachtende. Ditto *Swarten Lecuw* ende *Galiasse* zijn oock gelast haer beste te doen, omme te vermeerteren, 't zy in 't gaen off keeren, de caraque van Maccau op Nangesacque vaerende. De Heere gheve haer geluck ende behouden reyse.

Van de Custe is overlant in Suratte gecommen Pieter Gillessen van Ravesteyn, dewelcke aldaer van de restanten van Davidt van Deynsen ontfangen heeft 30 packen indigo; de rest is noch procurerende. Desen indigo heeft hy in seecker Engels schip gescheept, ende hebben wy deselve alhier wel ontfangen. Soo haest eenige goede cleeden becommen, sullen de Molucos als andre plaetsen versien worden.

Den 27ten Augusto passato is hier uyt het patria wel gearriveert een jacht d' avise 't *Hart* genaempt. D' advisen welck medegebracht heeft, gaen aen U. E. neffens desen. Van d' andere schepen sijn hier aengecomen op den 19^{den} October 't schip de *Trouwe*, ende den 24ten ditto 't schip *Nieu Bantham*. Dese twee sijn met den andren van Annabon gesylt, hebbende aldaer ge-laeten 't schip *Westvrieslant* ende den *Gouwen Lecuw*. D' *Eendracht* en had Annabon niet connen beseylen, maer was beneden ende uyt het gesicht gedreven. 't Schip uyt Seelant geseylt, en is van dese schepen noyt gesien. De Heere wils al in salvo geleyden, soo sullen als U. E. in messiven sal vernemen, alle de plaetsen ende comptoiren van Indien redelijck van cappitael, volck ende nootlijcke provisien connen worden versien. Intrim hopen wy met de capitaelen ende provisien te provideren, dat alle redelijckerwijs voor een goeden tijt wel versien sullen sijn.

Voor de Molucos senden alsnu met het schip *Hollandia* tot inkoop van naegelen in contant 40.000 realen, waervan conforme U. E. ordre 32.000 realen secretelijck (zijnde in vaeten gecuypt), worden gesonden; van vivres 180 vaeten, soo vlees als speck, ende voorts soo vele rijs ende andere cleenicheden, als ditto schip heeft connen laeden. Naer Amboyna gaet in contant 48.000 realen, ende naer Banda 16.000 realen, met ontrent 110 vaeten, soo vlees als speck, voor Amboyna ende Banda. De Heere wil alles in salvo geleyden. Meerder provisie ende oock meer gelt, hope ick, sullen de heeren naer desen, in 't Godt gelieft, geworden.

De precise ordre welck U. E. ons gelieft te geven op d' inploy van de schepen die nieuws uyt het vaderlant gearriveert sijn, ende noch souden moghen aencommen, sullen zoo precis naercommen als eenichsints geschieden can, opdat de trouble van Amboyna gestilt, ende de goede begoste welstant van Banda gewenste effect becommen, daertoe ick andermael bidde den almogenden Godt zijn genaede geve, want 't en heeft aen middel noch macht niet gebroken, dat men de volcomen welstant tot noch toe niet becommen heeft, welck Godt geclaecht moet sijn. Derhalven gelieve U. E. ernstelijck

op de saecken te letten, ende omentom goede ordre te stellen, alsoo het meer dan tijt is.

Tegenwoordelijck zijn hier tot Jaccatra op de reede leggende de schepen *Nicu Bantam*, de *Trouwe*, *Hoorn*, den *Arent*, de *Sterre*, de *Zuyder Eendracht* en de joncke de *Fortuyn*, waervan van meeninge sijn, 't schip *Hoorn* naer Banda te senden, de schepen *Bantam*, de *Trouwe* ende *Zuyder Eendracht* naer Amboyna, omme de quartierien daermede te besetten, ende d' Engelsen, des noodich sijnde, met geweld vandaer te weeren, byaldien hun wederomme, als apparent is, derwarts verwoechden. Den *Arent* ende de *Sterre* sullen naer Timor seylen, d' eene omme 't sandelhout herrewarts te brengen, ende den anderen omme te gaen ontdecken, volgens speciale ordre van de heeren mayores, de landen ende eylanden van Terra Alta, ontrent Solor ende Timor gelegen, ende de joncke de *Fortuyn* sal met rijs geladen worden, omme daermede naer Banda te seylen.

't Jacht 't *Hart* is den 11^{den} passato wederomme met sijnnen last naer 't patria gekeert, ende hebben wy partye van U. E. messiven daermede gesonden. D' andere sullen op de volgende verdeylt worden. Tegenwoordich sijn tot Bantam in de ladinge leggende de schepen *Amsterdam* ende *Nicu Scelant*. Zy sijn beyde ontrent halff gelaeden. De Heere help haer aan de resterende last. 't Is hier voorwaer een jammerlijcke saecke geweest, soo langhe hier geresideert hebbe. Ick hadde nu gemeent, soo uyt Banda als Amboyna ende Molucco, een scheepsladinge van naegelen, noten ende foeli te becommen, maer het is gemist, commende alle de schepen, Godt beter 't, bykans heel ledich. Men sal my tegenworpen, dat het by gebreck van gelt, rijs ende goede sorteringe cleeden gebroocken heeft. 't Is waer, gelt, rijs ende goede cleeden isser gebreck, maer soo niet weet ick wel, off men hadde wel meer naegelen, noten ende foeli connen becommen ende herrewarts senden, dan dit jaer gescheept is. Off ick hiervan qualijck geïnformeert ben, off zulcx warachtich zy, can niet voordren, ende en is oock niet noodich te allegeren. Omme wederomme a proposito te keeren, soo segge dat de Chinesen, wetende dat voorgenomen hebben twee soo groote schepen te laeden, die meest ledich gecommen, hebben onder hun goede partye peper opgecocht, ende den peper, die men om 1½ realen de sack plach te coopen, tot 3½ realen opgejaecht, omme ons ende oock d' Engelsen (welcke meenen zulcx door ons gedaen is), naer haeren wille te scheren. D' Engelsen hebben om 3½ realen, ende wy om 2½ gecocht, maer connen geen leveringhe becommen. Het verdrietelijcxt is, dat zulcx noch meest met ons gelt gedaen wort. Wy hebben omentom heerlijkheyt, rijckdom, macht ende geweld in handen, maer andere, Godt beter 't, domineert daerover tegens ons selven, als naementlijck de Tarnataenen in Mollucco, d' Anboinesen in Amboina, de Bandanesen in Banda,

ende de Chinesen ende Javaenen in Bantham. Wat uytcompste de saccke op 't stuck van den peper nemen wilt, sal den tijt leeren. Van Jambi, gelijk mede van de Westcuste van Sumatra, daer 't schip *Enckhuysen* hebben gesonden, sijn wy partye peper verwachtende. 't Gewas van peper is dit jaer tot Bantham cleen; wete niet off meer dan *Amsterdam* ende *Nieu Seelandia* gelaeden sullen connen werden, jae wenste wel dat haere last hadden.

Het schip d' *Eendracht*, door Le Maire ende compagnie van Hoorn uytgerust, hebben wy alhier volgens speciale ordre van de heeren mayores, die oock nevens dese aen U. E. is gaende, voor de generale Compagnie met ingelaeden capitael, cargasoen ende wat daeraen dependeert, onder pertinente register aengeslaegen. Het volck hebben partye in dienste van de generaele Compagnie aengenomen, en de partye die hun niet en hebben willen verbinden, sullen met onse schepen naer 't patria laeten vaeren. De heeren meesters (achte ick) hebben haer redenen waeromme dese ordre gevend sijn, dan daer sijn veel redenen tegen, daermede geseyt can worden, dat het beter waere dat men dit schip den handel geheelijck hadde belet, gelijk U. E. gedaen heeft, ende dat men 't alsoo ledich, midts yemant daermede sendende, naer 't patria hadde laeten keeren. Doch dewyle de mayores dese last op hun hebben genomen, dunckt my, dat wy onse neuse volgende, daervan ontlast sijn, ende sullen daerover laeten disputeren die 't aengaet.

Ick ben soo seere verwondert geweest te hooren, dat U. E. d' Engelsen gedoocht heeft, aen Tidor met de Spaenjaerden, onse vyanden, te handelen, dat my zelfs schaeme te seggen, met wat gedachten ende beweginge een tijt gedreven ben geweest, voornemelijck vermidts U. E. in missive aen de heeren mayores platuyt verclaert, dat niet resolveren en sal, harder procedures off geweld tegen d' Engelsen te gebruycken, voor ende aleeer speciale suffisanter ordre becompt, ende noch meer in resolutie staende, ende dat by denselven raet van Indien, welcke tot Bantham, gelijk U. E. niet onbekent en is, met de E. heer generael Reynst zaliger geresolveert hadden dat men d' Engelsen met geweld uyt de Molucos, Amboyna ende Banda dryven, ende geen acces noch spraecke by d' inwoonders toestaen soude, U. E. acten op 't stuck van d' Engelsen gedaen, gelaudeert ende geaprobeert sijn; ja dat op nieuws geresolveert hebben, hun soo verde niet te begeven, omme waepenen off geweld tegen d' Engelsen te gebruycken. 't Is waer dat ick dese arresten ende naergelaeten daden niet en sal hebben te verantwoorden, maer evenwel deert het my zulcx te vernemen, want daer en can voor d' Engelsen geen schoonder deure geopent worden, omme de generale Compagnie te ruineren ende d' Indische negotie te incorporeren, dan voorgaend arest is. Hout my dit wederomme ten goeden, bidde ick U. E. andermael, want mijn verstant niet meer begrijpt, noch soo verde niet subtiliseren can, dat ick om eenige particuliere

consideratie naerlaten soude den welstant van 't patria ende de generale Compagnie met de waepenen, des noodich sijnde, te manteneren.

Ick hebbe wel gesien watter aen de voorgaende ordre van de heeren mayores gebrack, maer redenen hebben zy, omme in soo een saecke geen speciale commissie te geven, want het haer E. niet en voecht noch betaemt, hoewel sulckx nochtans alsnu met haere jonckste messiven doende zijn. U. E. ende des raets autoriteyt is bastant genoeg, jae, in desen meer dan die van de heeren mayores, onse meesters, selven. Het dunckt my apsurt te sijn, ordre te eysschen wat men doen sal, soo yemant met de Spaenjaerden ende Tidoresen handelt, ende onse vyanden met vivres, amonitie ende andersints assisteert. Waertoe sijn ons de waepenen gegeven, waeromme is U. E. ende den raet den generalen last bevolen, wat questie cander in Indien met d'Engelsen geraecken, die niet licht gelist can worden, dewyle wy overal de sterckste zijn, ende ophouden connen daer onse limietpaelen enden? Hoe souden wy hier soo grooten viere (recht doende) connen maecken, dat het by onse meesters, welck altoos meer waeter behouden dan wy viere connen maecken, niet geblust soude connen worden? De materie is te groot om van dit stuck wijtloopich en behoorlijck te discoreren, maer ick en sal 't daeromme niet naerlaeten, alsoo ons geen dinck, daeraen de welstant van 't patria ende de Compagnie is hangende, te lastich moet vallen, noch oock, in Godt wil, niet te lastich vallen sal, maer ick sal 't naerlaeten, omdat de heeren mayores alsnu claerlijck seggen, gelijk U. E. in haere messiven can sien, dat men niet alleenlijck de Chinesen, Javaenen, Clingen, Maleyen, ende andere vrembde natie, maer oock insonderheyt d'Engelsen, Franchoyssen ende andere, wiese oock sijn, die ons den handel in de Molucos, Amboyna, Banda ende andere plaetsen daer wy forten ende contracten hebben, sullen soecken te bederven, sal sien met de waepenen daeruyt te houden, ende haerlieden, naer vriendelijcke waerschouwinge ende vermaninge, met geweld te doen vertrecken, sonder daerinne langer te disimuleren ofte te civiliseren, gelijk voor desen gedaen is, alsoo de verder conniventie (seggen sy, gelijk het oock de waarheyt is) de ruyne van de Compagnie soude medebrenghen. Hopende ditto ordre U. E. ende den raet genoeg doen sal, welck Godt geve. Voor mijn part en sal ick geen ander eysschen. Doch opdat ick my door al te grooten yver niet vergrypen en soude, gelijk alreede eens tegen de heeren mayores op den eysch van capitael gedaen hebbe, soo is 't dat wy den raet hebben voorgedraegen de handelinghe van d'Engelsen ende d'ordre soo nu als voor desen door de heeren mayores op dit stuck gegeven, omme haere advise te becomen wat ten besten op dit stuck gedaen dient ingevalle d'Engelsen wederomme naer Amboyna ende Banda seylen. Naer vele discoursen, consideratie ende rype deliberatie is eenstemmich verstaen ende gearresteert, als U. E. per copie van

medegaende resolutie can sien, dat men de voorgaende ordre van de heeren mayores ende de resolutie by de E. heer generael Reynst zaliger tot Bantham genomen, sonder respect, naer vrientlijke insinuatie, noodich wesende, executeren sal. Derhalven sullen wy alle de schepen naer Amboyna ende Banda seylende, expres belasten, ende aen de respective gouverneurs op 't hoochste recommanderen, ditto ordre alsoo naer te commen.

Hierover versoecke, recommandere ende bidde U. E. om sijn eyghen eere, de welstant van 't patria ende de generale Compagnie niet langer te civiliseren, gelijk vooren wort geseyt, maer met alle middelen, soo gevoechlijck als met geweld, d' Engelsen, Javaenen, Chinesen, Maleyen, Clingen ende alle andere natie uyt de Molucos te verdryven, ende daer geenen handel altoos toe te staen. Voornemelijck dat d' Engelsen geensints weder gedoocht worde, de Spaenjaerden, onse vyanden, te assisteren, noch dat met hun handelen, want zulcx in geenderley manieren behoort, noch geleden moet worden. Omme de periculeuse consequentie, seyt U. E. de vremdbelingen met geweld promptelijck uyt de Molucos niet geweert te hebben. Isser periculeuser consequentie, bidde ick U. E., dan haerlieden aldaer te gedoogen? Sy sijn dit jaer, soo ick verstaer, met elff joncken aen Mackian geweest, ende vandaer vertrocken, sonder eens gevisiteert te sijn. Het is door genaede Godts soo verde gebrocht, dat de meeste inlantse negotianten van Amboyna ende Banda geweert sijn, maer nu wort my van de Javaenen (als een nieuwe, ongehoorde maere) verhaelt, dat de joncken in de Molucos mogen vaeren. Voorwaer, U. E. is grootelijcx geabuseert, ende behoort oock d' indignatie van de Tarnatanen niet te ontsien, want andere meesters dienende sijn. Ick weet wel dat het de Tarnatanen hart vallen sal, maer sal den meester 't cryten van den passient ontsien, hoe can het accident genesen worden? De doot moet nootlijck, soo op herde seeren geen vehemente remedien gebruyckt worden, volgen. Hoe U. E. het keert ofte went, de vremdbelingen gedoogende, en sal geen goet gaern spinnen, maer alle onse handel nootlijck, dat Godt verhoede, verlooren moeten gaen, alsoo ditto negotianten de naegelen sullen vervoeren, off ons de marckt van de cleeden, zydewaeren, rijs ende andersints geheel bederven, gelijk het, Godt beter 't, alreede bycans geheel bedurven is. De sydelaecken van Bantham gesonden, zeyt Westerwolt, en deugen niet. Zy mogen geen half gelt gelden, ende sullen qualijck vertiert connen worden. Men heeft geen gelt om naegelen te coopen, maer wel gelt gehat, omme aen groote quantiteyt noch slechter goederen te besteden dan die van Bantham (welck nu de naem wort gegeven) geweest sijn. Voor desen conde men niet te veel cleeden senden, ende nu steeckt hun de walge daarvan, ende is men daarmede verlegen. Ick weet wel dat dit U. E. niet aen en gaet, dan moet het evenwel seggen, opdat sijn E. op alles goede ordre mach stellen.

Met de compste van dit gelt dient U. E. den voorcoop off mangeling van cleeden tegen naegelen aen d' inwooners wederomme te schorten, wel te verstaen van de sorteringe die goet sijn ende niet geteekend worden, omme den prijs wederomme op den ouden voet te brengen, welck haest genoegh geschieden sal, de vrembdelingen van de Molucos weerende.

Wy en sullen niet naerlaeten uysterste diligentie te doen omme de Molucos, Amboina ende Banda van alle nootlijckheden alsoo te provideren, dat de soldaeten reedlijckerwijs sonder hun cleeden te gheven, betaelt ende onderhouden moghen werden, ofte dat U. E. deselvige wederomme op Compagnies costen mach stellen, opdat de cleeden weder in reputatie mogen geraecken, want de Compagnie sonder Inlantsche negotie niet bestaen can; de lasten sijn te groot. Van effect, hope ick, sal de compste van dit schip een beginne wesen, alsoo onse meesters alreede wacker sijn geworden, ende elders oock overlange goede ordre hebben gegeven.

Dan U. E. dient ernstelijck goede ordre te stellen, dat de leggers ende vacten beter dan voor desen bewaert worden, alsoo hun anders den arack ontbreecken sal. Als de leggers ledich sijn, laet men se in de Molucos, wort hier gheseyt, vergaen. Watter van zy, en waer de leggers blyven, weet Godt. De schepen sijn hier alle sonder leggers gecommen. Men heeft de nieu aengecommen schepen op nieuws weder moeten versien, off souden naer 't patria off elders niet connen vaeren, soodat tegenwoordelijck niet eenen legger hebben, welck immers luttel genoegh is, omme voor de fortten arack in te doen. Den directeur Westerwolt aviseert, dat met het *Wacpen* 40 lege leggers worden gesonden, dan achte de helft, gelijk alle jaeren gebeurt is, wederomme van de wormen doorgegeten sullen wesen. 't *Wacpen*, als vooren, is van Japara naer Mallacca geseylt, sonder tot Jaccatra off Bantham geweest te sijn. Godt geve, dat door het gebreck ende versuymenis van de leggers het volck den arack niet en komme te gebreecken.

Wygants is betaelt. Salpeter ende swavel sijn nu partye naer Ambonia sendende, ende van Japon hebbe meer ontboden. Dan ick weet niet off met desen swaevel de cruytmaeckers gedient sullen wesen, alsoo deselvige rou ongerefineert is. Wy sullen eenige stierlieden belasten, de vaert by oosten Selebes in 't groot te teecken, ende hebben daervan alreede ontwerp bekommen, gelijk U. E. by eenige stierlieden mede wel verneempt. Gemaecte cleederen sijn van de Custe een groot getal geheyst; plancken ende swalpen sullen naer gelegenheyt continueren te senden. D'informatie off 't a propositio compt, sal tegen Jan Cornelissen gebruyckt worden. Op den schipper van den *Valck* sullen letten ende hem niet spaeren. Den persoon van Willem Janssen, gouverneur van Solor, sullen gedencken. De swarte jongers sullen alle van de schepen naer 't vaederlant vaerende, gelicht worden. Brieven voor

de Haese hebbe niet vernomen. Van stoffe tot cleddinge gaet nevens desen, zulcx hebbende zijn. Jan Philip sal volgens U. E. ordre geholpen worden. Abraham van Bree is voor coopman op de *Zuyder Eendracht* gestelt.

Jan Rossingijn hier commende, sullen zijn journael van Nova Guinea affeysschen. Wenste wel, dat U. E. met een schip off jacht naergesonden hadde de naegelen die naerderhandt becommen zijn. Het soude hier wonderlijke wel te passe commen, ende de Compagnie een sonderlingen dienst geweest zijn, dewijle de retouren dit jaer heel sober, ende onse meesters een seer heerlijk groot cappitael uytgesonden hebben. Cleene metale stucxkens van 2 a 3 fl op de schepen vernemende, sullen daarvan lichten, ende voor de fregatten ende jachten, daertoe hier oock van noode zijn, innewarts naer Amboyna ende Banda senden. D' instructie, door de heeren mayores den E. heer generael Reynst medegegeven, achte ick tot Bantham te zijn, ende sal U. E. met volgende schepen, gelijk mede al sulcke andere pampieren als sijn E. dienstich soudon mogen wesen, gesonden worden. Ick wensche dat Godt den commandeur Lam, met de vloote naer Manilla gegaen, geluck en victorie verleenc, welck geerne hooren sullen. Van frayheden om tot schenckagie te mogen gebruycken, zijn gansch onversien, doch een orloge wort U. E. gesonden.

De jachten den *Arent* ende den *Valck* zijn in Maccassar ende Gresse aengewees. Die van Maccassar en wilden geen missive aennemen, off begeerden dat ymant van d' onsen deselve den coninck bracht, soodat vandaer sonder eenich bescheet gekeert zijn. Doch naer ick verstaer, soo hout den coninck niet van vrientdschap versoecken, ende d' Engelschen doen haer beste, omme oorloge te rocken. Uut den naeme van den coninck van Surabay, alsoo ditto Majesteyt te velde was, wierde geantwoort, dat de schuldenaers met joncken herwarts ende derwarts om haer cost te soecken vertrocken waeren, ende dat t' haerder compste betaelen soudon.

Dewyle den tijt het bouwen van een toorn tot Japara vertreckende is, soo hadde gedocht, d' ambassade naer den Mattaran mede te vertrecken. Dan alsoo de regenten d' onsen heel molest vallen, sullen genootsaecht zijn in U. E. naeme derwarts te senden, ende sullen wy in desen gevalle precise last geven, hoe verre d' ambassaten handelen sullen, opdat niet al te groote belofte gedaen, noch niet onredelijck gehandelt worde. U. E. heer Amirael ende Raeden hadden tot Japara twee redelijke halve cartouwen gelaeten, met last omme deselvige aen den Mattaran solempnelijck te vereeren, doch alsoo een regent daeromme gecommen was, heeft men dese heerlijke stucken soo slechtelijck laeten volgen, dat het schande is, sonder dat men weet off den Mattaran deselvige becommen heeft, dan off sy onder de regenten gebleven sijn. 't Is altoos zulcx, dat wederomme 2 andere diergelijcke stucken worden

geeyscht, ja dat d' onse daeromme gequelt worden, ende dickwils verboden wort rijs te coopen, hetwelcke ons niet luttel incommodeert, soodat hierinne nootlijck dient versien te worden.

Toucherende 't verkiesen ende bouwen van een plaetse tot een hoffstede ende generalen rendezoes, als residentie des Generaels, de heeren mayores sijn dit stuck seer ernstelijck recommanderende, ende dient hetselvige oock waerlijck metten aldereersten by der hant genomen te worden, want het meer dan tijt is. Dit sal in de Straet Sunda off in de Straet Malacca gedaen moeten worden. Wat quartier van dese twee bequaemst sy, is swaer om wegen, ende mits ten wedersyde veel geallegeert can worden, doch het quartier in off ontrent de Straet Sonda schijnt voor ons 't beste te sijn. Dan in de Straet Malacca achte ick, soude het met minder commotie ende meerder gemack gedaen connen worden, want naer dat ick d'omliggende quartieren hebbe gesien, dunckt my, dat in de Straet Malacca de stat Malacca zelffs daertoe dienen te vermeesteren, ende ontrent de Straet Sonda en is geen bequaemer plaetse als de stat Bantham selver, Pulo Pangiang ofte Ontong Java, dat is den hoeck van de Verse reviere van Jaccatra, doch Bantham is alderbequaemst, ende hoe off watter geresolveert ende byderhant genomen wort, soo dienen eerst als alle de snaeren wel gestelt ende goede partye peper in voorraet te hebben, alle onse effecten van Bantham gelicht, ende vandaer op te breecken, sonder waepenen te gebruycken, omme te sien hoe die van Bantham hun sullen houden, want ick van opinie ben, sylieden d' Engelsen eer excluderen sullen dan ons laeten vertrecken, off ons met andere goede conditie sullen trachten te behouden; alsoo my voor laete staen, in handelinghe van saecken genoegh bespeurt hebbe. Byaldien sylieden alsdan d' Engelsen excluderen, soude geraeden schynen de saecken daermede, als met andere goede conditie, tot Bantham te laeten berusten, ende dat men de macht naer Malacca wende, omme met Bantham geen en nieuwen oorloch aen te vangen, Malacca te vermeesteren ende den stoel aldaer te planten. Maer indien zulcx niet en volchde, off dat men niet geraeden vande de saecke tot op 't vermeesteren van Malacca uyt te stellen, soud men alsdan voort dienen te voeren, ende tot Bantham off op een van voorgemelde plaetsen stede te begrypen, ende de saecke op 't heerlijckste ten uystersten uyt moeten vaeren. D'obstaculen en voorneemste swaricheden, die onder andere in dese voor mach vallen, ende die meest hebben te ontsien, sijn d' Engelsen, allcene als te weten hoe men haer den handel soude beletten, soo hun stille ende neutrael hielden, want soo hun by die van Bantham voechden ende partye coosen, gewelt daertegen gebruyckt can worden. Maer soud men den handel aen gaen sien gelijk aen Tidor gedaen is, wilde het (dat Godt verhoede) een arme saecke werden. 't Beste, welck in 't voorige oock is, is als de saecken tot Bantham in roere

geraecten, soo men tot de waepenen compt, Bantham met geweld aentast, ende in oorloch geraeckt, dat te presumeeren staet by d'Engelsen in sulcken trouble (haer aen d' een syde houdende) geen negotie gedaen can worden. Van voordere inconvenienten ende wat remedien daertegen zijn, en sullen voor dees tijt niet verder handelen.

Ende alsoo dese saecke niet langer uytgesteld dient te worden, ende noch tans goede partye peper in voorraet dienen te hebben, sal U. E. verstaen, dat daeromme verleden jaer tot Jambi een logie hebben gestabileert, hopende van dese plaetse goede subsidie van peper te becomen, ja sullen daermede oock de Palimbanders tot hulpe connen becommen, soo met die van Bantham in oorloch geraecken, gelijk dese alreede onse vrientschap soeckende zijn. Het gewas van peper is dit jaer tot Bantham cleen, dan sal toecommende jaer (nae den gemeenen loop van de gewassen gesproocken), groot wesen, soodat ick in aller manieren geraeden achte, als ditto gewas van toecommende jaer geint wesen sal, ende 't regenmousson gepasseert zy, hetwelcke in Martius anno 1618 sal wesen, de saecke alsdan in Godes naeme byderhant te nemen, ende sullen wy voor soo vele in ons zy, alles daernaer bestieren. In Japara is goede partye calck ende steen tot een toorn versaemelt, ende sijn wy van meeninge, gelt becomende, ordre te gheven, dat meerder ende groote quantiteyt versamelt worde, omme alles daernaer tot den rendezoes te moghen gebruycken.

Ende alsoo dit een stuck van seer groote importantie is, daeraen groote eere begaen can worden, ende 't patria als de generale Compagnie wonderlijcken grooten dienst geschieden sal, alsoo voor seecker houde, dat plaetse begrypende ons dadelijck een soo grooten toeloop van alderley natie, als Chinesen, Javaenen, Clingen, Maleyen ende anderen toecomen sullen, dat men een stat sal connen peupleren (jae, daer sijn tot Bantham eenige grooten van de leden zelffs, die ick meene haer t'onswarts sullen begeven), soo is 't, dat ick U. E. midts desen op 't hoochste recommandere ende ernstelijck bidde, op dese saecke te letten ende conclusie nemen, midts ons dadelijck op 't aldersecretste, soo haest het mousson begint te veranderen, sijn E. resolutie adviserende, opdat ons ende alle saecken daernae mogen rechten. Al waere het oock, dat de saecken in Amboyna noch Banda noch niet geheel, maer alleen ten deele geslecht ende geredresseert waeren, soo dient desen rendezoes onder correctie evenwel byderhant genomen te worden, want naer de volcomen verseeckeringe ende welstant van de Molucos, Amboyna ende Banda te wachten, is een al te onseeckeren ende al te langen dilay. Derhalven segge, soo U. E. met den raet tot de saecke resolveert, gelijk ick hope doen sullen, dienen de heeren alle de macht, soo de vlote uyt de Manilhas, als alle andere herrewarts te senden, midts in de Molucos, Amboyna ende Banda alleene

laetende 't gene hoochnoodich zy omme alle d'Engelsen ende alle andere vrembdelinghen van die negotie te weeren, ende alles defensivelijck te beseten ende bewaeren. Doch men mach seggen niet noodich te wesen, veel schepen te laeten om d'Engelsen te weeren, dewyle de schepen met vivres ende andere secoursen wederomme, soo haest als d'Engelsen, van hier innewarten connen werden gesonden.

Alle de schepen die herwarts gedestineert sullen worden, dienen niet verder dan tot Japara te comen, maer aldaer te blyven om versaemelen, ende naerder bescheet van hier te vertoeven, alsoo per avonture seer geraetsaem wesen sal; wat seg ick, per avonture, ja, nootlijck wesen sal, dat meest alle de macht, off een goeden deele, van Japara naer Malacca seyle, evengelijck off de meeninge waere omme Malacca aen te tasten, omme intrim den vyant alle mogelijcke affbreuk te doen, ende daernaer op 't laetste van 't westelijcke mousson a l'improvisto, als de peper in wesen sal, met alle de macht op Bantham off te comen, ende dan met de saecke in Godes naeme voort te vaeren.

Met d' advise, welck U. E. ons op dit stuck tydelijck sal geheven, sal gelieven ordre te gheven, dat herwarts soo veel naegelen werden gebracht, als by het schip of jacht gevoert connen worden, opdat van ditto naegelen wat vroeck partye naer de custe Arabia ofte naer 't patria, naer de saecke soude moghen vereyschen, gesonden mogen worden.

Toucherende U. E. persooene, deselve dient te wesen off gaen, daer de meeste eere begaen can. Voor mijn part segge, al soude ick van meester knecht worden, dat alhier zelfs een soo royael stuck dient aen te vangen, alsoo de gemelde generale rendezoes de residentie deses Generaels nootlijck moet wesen, want de saecken van Indien anders nimmermeer wel gegouverneert noch bestiert connen werden. Dan alsoo niet en wete hoe de saecken in de Molucos, Amboyna noch Banda staen, veel min wat veranderinge comen can ende wat daer te doene zy, soo en can met goet fundament dienaengaende qualijck yets adviseren.

Watter in alle gevallen geresolveert wort, bidde ende recommandere ick U. E. op 't alderhoochste, dat de macht niet langer infructucus in de Molucos geconsumeert, maer elders, gelijk nu naer Manilha begost is, geemployeert worde; dat men eens ophoude van bouwen, ende vooral van de superflua onnutte gebouwen, die hier geseyt worden om eere tegen den anderen werden gemaect, ende dat eens om eere gearbeyt worde, wie voor de heeren meesters de meeste retouren van naegelen, noten ende foelie versaemelen ende versenden sal. S^r. van der Dussen heeft voor, een fort van vijf punten op Pouloway te leggen en maken. 't En is geen quaet dat men hem verseeckere ende goede wercken tot nootlijcke verseeckeringe maecke, maer meerder dienst

soude de Compagnie geschieden ende meerder cere cander begaen worden in 'tsenden van goede, groote, rijke retouren. Daeromme dienen de voorneemste effecten, de meeste diligentie ende den grootsten yver daartoe aengewent ende gecmployeert te worden.

Sijnde in 'tschryven van dese, soo is hier op desen stant met een cleen schuytien aengecommen Heyndrick Brustens, oppercoopman op 't schip den *Acolus*, welck schip den 17^{den} July passato op 't eylant Engano hebben verloren, ende dat door enckele nonchalance off onachtsaemheyte van den schipper. Sy waeren in Juny passato van de Custe geseylt, geladen hebbende 417 packen cleeden, diverse sorteringe, welck Godt beter 't wederomme voor de Compagnie een zeer groot verlies is. Want niet alleene de cleeden hier groot gebreck hadden, maer de Molucos, Amboina ende Banda sullen mede 't gene noodichst hebben, noch wel 2 jaeren naer desen moeten derven. Daeromme dient U. E. de cleeden dadelijck wat inne te doen houden, ende op haer oude prijs laeten stellen, hetwelcke mede ernstelijck recommanderende zijn. Ditto Brustens seyt, datter noch ontrent 30 siecken in een beschansinge op 't eylant leggende zijn, met ongeveer 150 packen geberchde cleeden, waernaer dadelijck een schip zijnde sendende. Het schip den *Swarten Beer* is in Mayo passato van de Custe, met sijnnen last van indigo ende catoene gaeren, naer 't patria gesonden. De Heere wil hen in salvo geleyden. Over de Custe is tydinge gecommen, als dat het jacht *Nassau*, met een prijs vol speceryen, ontrent Seylon veroveret, in Mocca wel gearriveert soude wesen, oock wellecom ende seer wel onthaelt soude sijn. Godt geve, dat in salvo met geluck moghen keeren.

Alsoo hier door diversche persoonen, welcke haeren tijt uytgedient hadden, om hunne vryheyte aengesocht sijn geworden, hebben wy goetgevonden zulcx te octroyeren, ende hun vergunt met joncken off andersints, geladen met rijs ende allerley vivres, sonder eenige cleeden off syclawaeren, naer Amboyna off Banda te vaeren, midts dat domicilie off residentie sullen nemen in de Molucos, Amboyna ofte Banda, omme aldaer, onder des Compagnies protectie ende jurisdictie, alsulcke vryheyte te genieten als by U. E. ende den raet andere alreede vergunt is, ofte noch vergunt ende geraemt mach worden. Wy hebben dit by provisie, om welstant te voorderen, aen verscheyde persoonen aldus vergunt. U. E. gelieve hierop te letten, ende ordre te gheven, wat voorder gelieft gedaen off gelaeten te hebben, midts articulen raemende, daernaer een yder hem reguleren mach.

Van der Dussen is voor Pouloway eenige vierroers ende pistolen eysschende. Soo van daer eenige gemist connen worden, gelieve U. E. hun op Pouloway te versien. De mayores adviseren, dat in de Molucos tot betalinge der soldaeten gebruyckt wert eenen Pieter van Ray, die goede kennisse van in-

digo heeft, welcke op de Custe van noode is. Derhalven sal gelieven denselven herrewarts te senden.

U. E. gelicve ordre te gheven, dat op alle de fortten pertinentelijck opgenomen werde met wat geschut, amonitie van oorloge ende andersints yder versien is, buyten 't gene in de boecken der cooplieden begrepen zy, ende dat ons daervan register worde gesonden, gelijk mede pertinente rollen van alle het volck omentom in garnesoen sijnde, met notitie van cooplieden, assistenten ende alle andere daerby, omme naer 't patria gesonden te werden, alsoock opdat de verdeylinge van vivres daernaer gerecht worde.

In Jaccatra adi 7 November anno 1616.

102. — MOLUCQUES.

AEN DIRECTEUR WESTERWOLT, PER 'T SCHIP *HOLLANDIA*. 7 NOV. 1616.

Dit jaer hebben van U. I. drie missiven ontfangen, 2 van 17 July ende een van 3 Augusto met sijnne boecken verleden jaer geslooten, welck overgesien ende in d'onsen getrocken sullen worden, gelijk mede de pertyen, soo in debit als credit, conforme gesonden extract voor de contante penningen ende goederen uut de schepen ontfangen, als de weinnige nagelen, cleden ende andersints herwert gescheept.

't Is seer wel dat U. I. sijnne boecken January toecomende wederomme sluyten sal, alsoo in geenderley maniere dient naer te laten, willende wel doen, deselve jaerlijckx te senden, opdat de heeren mayores volgens hare ordre pertinente staet mogen becomeen. Pampier wort nu in goede quantiteyt gesonden, gelijk mede eenige comptoirboecken.

Dese gaet per 't schip *Hollandia* waermede U. I. tot inkoop van nagelen toegesonden worden 40.000 realen in contant, daervan 32.000 conforme d'ordre van d'heer Generael secreetelijck gaen (sijnde in vaten gecuypt); item 180 vaten soo vlees als speck, goede pertye rijs ende diverse andere provisien, waervooren U. I. ons conforme de factuere crediteren sal. Meerder gelt ende meerder provisie hope U. I. naer desen te senden, doch sult veradverteert wesen, dat vooreerst geen cleden noch zydelaecken te verwachten heeft, want het schip den *Acolus* van de Custe comende met cleden geladen op Engano, Godt betert, gebleven is. De Chinesen hebben dit jaer niet dan een weinich van hare ordinaire zydelaecken gebracht, ende sullen wy hun toecomende jaer aenseggen, dat voor de Molucquen niet dan uuttnemende schoone syde waren brengen. Dat de syde waren voor desen van Bantham ontfangen slecht geweest sijn, is waer ende ons niet onbekent geweest, maer U. I. hadde wel

mogen naerlaten soo grooten somme contant gelt voor noch slechter vodden aen de joncken aldaer te geven, als hier verstaen gedaen heeft. Men claecht datter geen gelt en is om nagelen te copen; ondertusschen wort het tot nadeel van de Compagnie elders bestect. Omme de cleeden welck U. l. op nieuws is eyschende, hebben na de Custe geschreven.

Dat de betalinge der soldaten met cleeden door noot ingevoert zy, is voor de Compagnie een schadelijcke saecke, gelijk mede dat den prijs van de cleeden, omme de nagelen van d' inwoonderen te become, vermindert is. Sal alsulcke vente en betalinge der soldaten met cleeden lang dueren, soude de negotie van de Molucquen genoehsaem bedurven sijn. Daeromme sal U. l. den vercoop van cleeden op den ontfanck van 't gelt schorten, ende geen meer cleeden vercopen voor ende aeler wederomme den ouden prijs mogen gelden, ende sullen wy niet naerlaten alle mogelijcke diligentie te doen, omme soo goeden provisie van alle nootlijcheden ende capitael toe te senden dat de betalinge der soldaten met cleeden mede affgeschafft worde, waertoe U. l. recommandeere sijn uutterste devoir mede te doen.

Alsoo de schepen 't *Wapen* ende *Middelburch* van Japara nae Mallacca sijn geseylt, en sijn daeruit geen lege leggers ontfangen. U. l. dient ordre te geven, dat de leggers in de Mollucquen beter dan voor desen (ledich sijnde) bewaert worden, off den arrack sal hun gebreecken, want voor desen geen derde van de leggers goet geweest sijn, alsoo de duygen vermits deselve op d'aerde in den regen hadden gelegen, van de wormen doorgegeten waren. Tegenwoordich en is hier niet eenen legger omme arack voor de fortten te mogen vergaderen. Dat den arrack soo slecht nae haer prijs is, compt eensdeels door quade toesicht van d'ontfangers, ende ten anderen vermits de Chinesen voor de arrack dubbelt gelt goet doen, omdat hun de cleeden door Theunemans tot extraordinaire hoogen pryse aengereeckent waren, daertegen sylieden den arrack wederomme met halff water gemengt plegen te leveren. Voor desen sijn de goederen voor de Molucquen, Anboyna ende Banda altoos apart verdeylt ende geconsigneert geweest; sijnse daerenboven iewers geopent, ende is 't beste goet daeruit gelicht, daarvan behooren U. l. de cooplieden ende schippers van de schepen (die sulckx gedogen off doen) aen te spreecken.

Nae U. l. adviseert hebben d'Engelsen dit jaer meer nagelen dan de generale Compagnie van de Molucquen become. 't Is een absurde saecke dat men d'Engelsen toegestaen heeft, onder Tidor met de Spangiaerden onse vyanden te handelen, gelijk mede dat de vreemdelingen aen Mackian (daer ick verstae dit jaer elff joncken geweest sijn) oock handelinge vergost wort, daer wy nochtans van jaer tot jaer volgens d'ordre van de heeren mayores (daervan by dese extract is gaende) soo ernstlijck gerommandeert hebben, sulcx in aller manieren met gevoechlijcke middelen ofte gewelt promptelijck te weeren.

Dan en is geen wonder dat onse meesters noch dat mijn woort niet en gelt, dewyle men na hier geseyt wort, noch Godt en vreest, noch rechte, maer wel verkeerde eer betracht. Salt soo lange duieren ende sullen de oncosten noch grooter worden, souden de Molucquen heeren machtich genoegh wesen omme de gantsche saecken (welck Godt gelieve te verhoeden) in malheur te helpen, want het aldus niet lange bestaen can. Ick sal 't hierby laten, mits U. I. op 't alderhoogste recommanderende by d' E. Heer Generael te bevorderen, voor soo veele eenichsints doen can, dat voortaan volgens gemelde ordre van de heeren mayores alle vreemdelingen, niemant oock uutgesondert, met geweld van de Molucquen gewert ende gedreven worden, insonderheyt d' Engelsen als andere Europische natie, die aldaer souden mogen arriveeren ende trachten den handel van de Compagnie te bederven, sonder langer te simuleeren ofte civiliseeren, gelijk voor desen tot groot nadeel van de Compagnie gedaen is.

Recommandeere U. I. mede sijn utterste neersticheyt aen te wenden omme alle de nagelen op te copen, de eenichsints becomen mogen. Laet oock niet de nagelen met d' eerste schepen te senden, soo 't eenichsints doenlijck is.

Hier is wel volck, die kennisse hebben, dat by S^r. Bacx zaliger van Bosschaert 15 realen sijn ontfangen, maer niemant weet oft daer iets voor gesonden is. In 't sterffhuys van ditto Bacx sijn diverse penningen gevonden; dan alles is in reeckeninge (geslooten naer 't patria gesonden) goet gedaen.

In de 4 casskens plat gevouwen damasten door U. I. uut het *Wapen van Amsterdam* ontfangen sijn geweest 220 stucx costende $3\frac{1}{4}$ reael ider; daervooren ons crediteeren sal, ter somme van 715 realen. De heeren mayores sijn met hare jonckste missiven eyschende de boecken van Tacomy, Tidor, Mothier, Macquian ende Batsian, van 't begin aff dat de voorsz. comptoiren by den onsen voor de 10-jarige reeckening sijn beset geweest. Derhalven laet niet deselvige met den eersten te senden.

In Jacatra adi 7 November 1616.

103. — ORDRE

DE SCHEPEN DE *TROUWE*, *BANTHAM*, *HOORN*, *JONCKE FORTUYN*, *ARENT*,
STERRE, *NASSAU*, *ENCKHUYSEN*, *AMSTERDAM*, *NIEU SEELANT*, 'T
 WAPEN VAN *AMSTERDAM*, *ZUYDER EENDRACHT* MEDE-
 GEGEVEN, ALSMEDE DIERGELIJKKE NAER DE
 CUSTE *COROMANDEL* GESONDEN¹⁾.

Door ordre van de bewinthebberen der generale Oostindische Compagnie van de Vereenichde Nederlanden, wort geordonneert wegen den E. heer gouverneur generael ende den raet van Indien, aen de oppercoopliden ende schippers van de schepen innewarts vaerende, byaldien syliden in ofte ontrent de landen *Amboyna* ende *Banda*, *Buro*, *Manipa*, *Ceran* off daer ontrent, eenige Engelsen, *Franchoyzen*, off wie het oock soude mogen wesen, in schepen off andersints comen te rescontreren, haerlieden aen te seggen, dat op de reede onder 't geschut van onse fortten gaen ankeren, ende byaldien weygerich bevonden worden, ditto Engelsen, *Franchoyzen* off wie het oock mach wesen, naer vriendelijcke insinuatie ende waerschouwinge, dadelijck met geweld te doen vertrecken, sonder van yemant naerder ordre te verwachten ende eenichsints te simuleren off civiliseren, noch hun by d'inwoonders eenich acces off spraeck toe te staen, gelijk voor desen gedaen is.

In *Bantham*, adi

anno 1616.

104. — AMBOYNA.

AEN DEN HEER *JASPER JANSZEN*, PER 'T SCHIP DE *TROUWE*, 7 NOV. 1616.

Tsedert myne jonckste hebben per d' *Eendracht* van Le Maire ende compagnie van *Hoorn* U. E. missive van den 26 September wel ontfangen ende sijne goede convalescentie seer geerne vernomen. My is lieff dat naer 't vertreck der schepen 300 bharen nagelen in de *Mollucquen* waren becomen. Hadde wel gewenst dat de gereetste daarvan met een schip naergesonden waren, off dat eer geint ware geworden, want hier seer wel soude passen omme de schepen *Amsterdam* ende *Zeelandia* aff te laden, vermits van de Chinesen alsoo geplaecht worden, dat aen geen peper connen geraecken. Ick en heb alsnu geen tijt om largo repetitie te doen, daeromme sal my refereren aen onse missive aen d' E. heer Generael geschreven, waervan eene aen d' E. heer Admirael ende Raden van Indien ben sendende, U. E. biddende deselvige ernstlijck te oversien even gelijk off aen U. E. geschreven ware; ende de

¹⁾ M 54. — Kantteekoning: „Ordre alle de sohepen die dit jaer innewaerts geseylt zijn, ider in 't particulior medegegeven”.

poincten daerinne aengeraect ten besten van de generale Compagnie alsoo te helpen bevorderen als de heeren bevinden sullen, den welstant van de Compagnie te vereyschen.

De schepen *Nieu Bantham* ende de *Trouwe* sijn expresselijck naer Amboyna sendende, omme met geweld nodich wesende, d' Engelsen ende andere vreemdelingen volgens d' ordre van de mayores vandaer te weeren. D' Engelsen sijn hier tegenwoordich diverse schepen hebbende, dan wat daermede dissegneren te doen, en weet ick alsnoch niet. D' Heer Doensen is nae Malacca. Aen d' Heer Spilbergen hebbe U. E. groete gedaen, renderende la pareille. Van Buysero sal U. E. stoffe geworden. Godt geve den commandeur Lam geluck ende victorie over onse vyanden.

In Jaccatra adi 7 Nov. anno 1616.

105. — AMBOYNA.

AEN DEN ADMIRAEEL VERHAGEN, PER DE *TROUWE*, 7 NOV. 1616.

Tsedert mijn jonckste nevensgaende hebbe U. E. 2 missiven ontfangen van dato primo Augusti ende 25 September, welcke my seer aengenaem sijn geweest. Nevens dese gaet autentiseerde copie van mijnne die tegenwoordich aen d' E. Heer generael ben schrivende, dewelcke aen U. E. ordre mede stelle, eensdeels vermits daerinne genoechaem aengeroert hebbe d' antwoorde welcke U. E. missiven sijn eyschende, als oock 't geene hier passeert, ende ten anderen mits de continuelijcke occupatie geen nieuwe besondere repetitie gedocht. Derhalven bidde U. E. my daermede te excuseeren, ende alles ter herten te trecken, even gelijk off d' orginele aen U. E. ware geadresseert.

My sal verlangen te hooren hoe de saecken van Amboyna sullen wesen beslecht. Godt geve dat U. E. alles ten besten mach verrichten, soo sal hem genoechaem d' eere toecomen van tweemaal Amboyna gewonnen te hebben, want de saecken aldaer waerlijck niet wel en stonden. D' Heere verleene den commandeur Lam victorie over onse vyanden. Soo haest het jacht *Nassouw* arriveert, ofte naerder tidinge becomende, sullen wy niet naerlaten U. E. op de geeyste poincten soo veele particularisatie t' adviseren als becomen can worden.

Na Sada oft Mangelagi op Madagascar souden geerne een schip om slaven senden, maer wy moeten 't door gebreck van schepen nalaten. Wy hebben hier wel diverse scheepen, maer noch meerder gebreck. Hembden, broecken ende andersints voor U. E. van de Custe becomende sal hem gesonden worden, gelijk neffens dese stoffe tot cleedinge gaende is.

Alsnu sijn wy nae Amboyna sendende de schepen *Nieu Bantham* ende de

Trouwe. U. E. sal gelieven deselve aldær te houden tot verseeckeringe van de quartieren, omme d' Engelsen, off aldaer per avontuere wederquamen, sonder simulatie volgens nevensgaende ordre van de heeren mayores, als oock alle andere vreemdelingen, met geweld vandaer te weeren. Ick bidde U. E. hierinne niet scrupelous te sijn, maer het arest alhier genomen, ende d' ordre van de heeren mayores sonder eenich respect te doen executeeren. 't Is voorwaer te slecht ende schandelijck dat men d' Engelsen onder Tidor met de Spangiaerden onse vyanden heeft laten handelen, ende dat de heeren sonder reedenen, contrarie haer eygen resolutie met d'E. heer Generael Reynst zaliger tot Bantham genomen, gearresteert hebben 't geene de behoudnisse van des Compagnies welstant geensints gedoocht; doch hope dat de heeren haer anders bedacht sullen hebben, want de saecken van Indien anders groote risico loopen souden, D' Engelsen hebben hier tegenwoordich diverse schepen, maer alsoch connen niet vernemen wat daermede dissegneeren te doen.

't Schip *Hoorn* hebben naer Banda gestedineert. Naer de Mollucquen senden wy 40.000 realen in contant, naer Amboyna 48.000 ende naer Banda 16.000 met diverse andere heerlijcke provisie. U. E. gelieve ordre te geven dat alle de nagelen in alle diligentie opgecocht worden, mits ordre gevende dat deselve metten eersten op diverse schepen verdeylt herwerts werden gebracht, alsoo de Compagnie daeraen gelijk U. E. weet zeer veele gelegen is. Ware in de Mollucquen alsulcke diligentie gedaen, dat men herwerts gesonden hadde de nagelen tsedert het vertreck van de schepen becomen, de generale Compagnie soude daermede een treffelijcken dienst geschiet sijn.

In Jaccatra adi 7 Nov. anno 1616.

106. — AMBOYNA.

FISCAEL DEDEL, PER DE *TROUWE*, 7 NOV. 1616.

U. E. aengename den 18 July van Malleye geschreven is ons met bywesende pampieren wel geworden, ende alsoo diverse affairen my niet toe en laten vrientlijck met U. E. tot bevorderinge van 't gemeene beste op diverse punten te discoereeren, gelijk ick geerne doen soude, veel min nieuw verhael te doen van 't gene in dese quartieren passeert, wil ick U. E. gebeden hebben, my dieshalven te excuseeren ende ernstlijck te letten op de saecken in onse missiven aan d'E. Heer Generael, d'Heer Admirael ende Raden van Indien gemeen gedirigeert, mits sijnne bysondere advise, int den tijt toe laet, discoerewijs comuniqueerende, waeraen my sonderlinge vrientschap ende Compagnie oock dienst geschieden sal. Over degene die van 't schip de *Neptunus* over

't plunderen van de joncke culpabel sijn geweest, is alhier sententie gestreecken, doch tegen den schipper Pos, die meeste schult hadde de gratieuselijck, ten respecte van de slach voor Mallacca gedaan.

In Jaccatra adi 7 Nov. anno 1616.

107. — AMBOYNA.

AEN DEN GOUVERNEUR ADRIAEN BLOCK MARTENSZ., PER
DE *TROUWE*, 7 NOV. 1616.

U. E. missiven van 17 May ende 3 July hebben wel ontfangen ende den getroubleerden stant aldaer verstaen. Wy hopen dat alles naderhant ten besten sal wesen geslecht, welcke Godt geve ende geeren hooren sullen. Dese gaet met de schepen *Bantam* ende de *Trouwe*, waermede voor Amboyna tot inkoop van de nagelen in contant sendende sijn 48.000 realen, te weten 24.000 in elck schip, waermede hoope de vrienden neffens de cleeden ende uutstaende schulden alle de nagelen becomen sullen, doch soo haest meer becomen, gelijk van 't patria dagelijcx noch groote somme verwachtende sijn, ende meer gemist can worden, soo sullen evenwel meer senden. Opdat Amboyna, gelijk 't behoort, altoos in voorraet versien sy van rijs, sout ende was, wort mede gesonden 't gene men becomen can.

By desen gaet extract uut missive nu jongst per 't *Hert* van 't patria ontfangen, gelijk mede van de resolutie dienaengaende, om seeckere gewichtige redenen tot Bantam getrocken. D' Heeren mayores ordonneren ende recommanderen by deselve dat men d' Engelsen ende alle andere vreemdelingen nae vrientelijcke insinuatie met gewelt van de Mollucquen, Amboyna ende Banda weeren ende verdryven sal. 't Is beter gelijk hare E. in voorgaende missiven oock verhalen, dat het met de gevoechlijkste middelen doenlijck sijnde worde gedaen, gelijk de vrienden verleden jaer seer wel hebben verricht, doch niet sonder hare commissie gepasseert te sijn, want daer was expresselijck geordonneert dat men d' Engelsen geen acces noch spraecke by d' inwoonderen toestaen soude, vermits sulcx ons seer prejudiciabel is; maer vermits het schijnt op dien voet nimmermeer en souden becomen, soo is 't dat wy uut crachte van d' ordre van d' heeren mayores als commissie van d' E. heer Generael U. E. mits desen recommanderen ende beveelen geen Engelsen noch andre vreemde natie die soude mogen onderstaen onsen handel aldaer te bederven, in noch omtrent de landen van Amboyna te gedogen, maer hun dies nodich sijnde nae vrientelijcke insinuatie met gewelt van daer te doen verrecken, sonder langer te simuleeren oft civiliseeren, gelijk voor desen gedaen is, oft sonder in naerder deliberatie te trecken wat men op 't stuck van

d'Engelsen doen sal, gelijk verleden jaer mede gedaen is, niettegenstaende by d' heer Generael zaliger ende den raet finael arest genomen ende goede ordre gegeven was. Ick bidde U. E. d' Engelsen niet te ontsien, maer sonder eenich respect met de saecken des noodich sijnde voort te varen, gelijk seer wyselijck ende lofflijck, daarvan oock groote eere begaen heeft, tegen hun op off voor Combelle gedaen heeft, ende alsoo het soude connen gebeuren dat d' Engelsen onder Manipa ofte iewers elders op een ander reede ontrent de landen Amboyna gelegen gingen ankeren, daer pretendeeren soudon mogen de generale Compagnie niet te seggen hadde, omme aldaer te handelen, ende de nagelen aldaer te trecken, soo willen wy U. E. mits desen mede gerecommandeert ende bevolen hebben, hun, te weten d' Engelsen, aldaer mede niet te gedogen, maar in gelijcke grade als vooren met geweld vandaer oock te doen vertrecken, opdat Amboyna eens in ruste geraecke, ende de Compagnie van d' Engelsen ontslagen worde, want U. E. mach wel verseeckert sijn, dat die van Combelle noch oock geen van alle de andere inwoonderen haren moet niet en sullen laten vallen noch ruste houden, soo lange eenige hoope op d' Engelsen behouden. Daeromme dient in aller manieren soo wel tegen d' een als d' ander gelijcke authorityt gebruyckt te worden, off 't en sal niet wel gaen. Ick bidde U. E. soo het de saecke vereyscht dit alsoo te helpen ende doen executeeren. Bidden ende bevelen is incompatibel, doch door verscheyden wichtige redenen worde ick tot d' een en d' ander gedrongen; daeromme sal gelieven te excuseeren.

Ende opdat U. E. tot d' executie van de voorgaende middel ende macht niet ontbrecke, senden wy u posto de schepen *Nieu Bantam* ende de *Trouwé*. Derhalven sal U. E. deselve daertoe als tot verseeckeringe van Amboyna aldaer houden, sonder hun te verseynden, ten ware in Banda off elders hoochdringende noot anders vereyschte, als te weeten dat d' Engelsen van Amboyna verdreven sijnde hen naer Banda vervoechden offt andere diergelijcke, in welcken gevalle derwaerts soudon dienen gesonden.

't Schip *Hoorn* gaet nevens dese mede over Amboyna naer Banda. 't Geene voor Amboyna daerinne is gelieve U. E. daeruyt te lichten, ende ditto schip datelijck voort te senden. 't Schip *Hollandia* is van Japara met 40.000 realen, 180 vaten soo vlees als speck ende voorts vol rijs geladen nae de Mollucquen geseylt.

In alle manieren dient U. E. te continueeren ende verhinderen dat door geen vreemdelingen eenige nagelen werden vervoert, noch dat oock geen cleeden noch sydewaren innegebracht worden, het sy dat het d' inwoonderen wel off qualick bevalt; want alsoo des Compagnies welstant daeraen dependeert, moet sulcx ten uttersten met gevoechlijcke middelen off met geweld geweert worden. Met allerley sorteringe van cleden sullen wy mettertijt Am-

boyna genoeg versien. 't Is waer dat de inwoonderen met allerley cleenicheden gerieft moeten worden, ende dat dierhalven eenichsints vercort worden souden, als men geheelijck alle de joncken van Amboyna weert; doch omme d'inwoonderen daerinne te accomodeeren ende alsulcken commercie mettertyt aen onse vryelieden te brengen hebben wy alhier aen diversche persoonen vryheyte gegeven ende hun gepermitteert met joncken geladen met rijs, alderley vivres en de snusterye off cleenicheden, sonder cleeden, zyde off zyde waren, naer Amboyna ende Banda te mogen varen, mits dat residentie en domicilie sullen nemen in de Molucquen, Amboyna off Banda. U. E. sal gelieven dese lieden de gepermitteerde vryheyte sonder molestie toe te staan, in voegen gelijk aldaer aen andere vergost is oft noch vergunt mach worden, ende soude seer geraden achten dat aen alle onse vryelieden gelijcke vaert van ende op Amboyna ende Banda vergost voort, mits dat van hun geen nagelen, nooten noch foelie uut Amboyna noch Banda worden gevoert, maer alles aen de Compagnie vercocht ende geleverte worde, als oock dat geen cleeden, zyde noch zyde waren in de landen Amboyna noch Banda brengen; de resolutie ende advise van de heeren op dit stuck sullen geerne hooren.

't Is een schadelijcke saecke dat de betalinge der soldaten met cleeden ingevoert sy, daeromme dient sulcx affgeschafft te worden soo haest het eenichsints doenlijck is, hetwelcke U. E. mede op 't hoogste recommandeere aff te schaffen, voornemelijck dewyle de vrienden nu door 't verongelucken van den *Aeolus* ende ander gebreck in lange de geeytschte ende behoerlijcke sorteringe cleden niet en sullen connen becomen. In de Mollucquen ende elders cost men eerst niet te veel cleeden senden; daernaestack hun de walge daervan ende was men daermede verlegen, ende nu soude wel connen gebeuren dat men soo wederomme groot gebreck crege.

Swavel ende salpeter sal U. E. neffens dese partye geworden, doch de swavel is rauw, daeromme twijffele off de cruitmaeckers daermede gedient sullen wesen. Wy hebben van Jappan goede partie ontboden, dewelcke December toecomende hoopen te becomen, als wanneer mede partye costi gesonden sal worden. U. E. open missive aen de heeren mayores hebben niet vernomen.

U. E. sal gelieven ons alle de nagelen offte partye van die op twee ofte meer schepen verdeylt metten eersten herwaerts te senden, ende dat in alsulcke schepen als gereet sullen wesen, ende gemist connen worden, opdat deselve wat vroech gesonden ende gebruyckt mogen worden daer 't behoort. Verleden jaer wierde costi het eene jacht ofte schip nae het ander opgesonden, omdat in compagnie souden seyllen, hetwelcke een groote faulte geweest is. Dierhalven recommandeeren U. E. andermael op 't spoedichste herwaerts te senden alsulcke schepen als aldaer onnodich sijn, ende dat met alsulcke nagelen als voorhanden mogen wesen.

By dese gaet mede copie van seeckere missive door d' Heeren mayores geschreven, daerinne adviscerende sijn wat begeeren gedaen te hebben, byaldien iewers eenige van de schepen buiten off tegens hun octrooy quamen te arri-veeren, welcke ordre U. E. sonder excuse aen te nemen, de saecke voorcomende, alsoo sal gelieven te executeeren, gelijk hier alsnu uut cracht van ditto missive gedaen hebben.

U. E. gelieve ons met den eersten pertinente notitie te senden van alle het geschut, amonitie van oorloge, ende wat andersints aldaer op de fortin in garnesoen berustende is, welck in de boecken van de coopliden niet begrepen is, opdat de heeren meesters pertinente staet mogen becomen; sal oock ordre gelieven te geven dat ons de monsterolle van alle het volck aldaer in dienste van de generalc Compagnie sijnde, niemant uutgesondert, gesonden worde.

In Jaccatra adi 7 November anno 1616.

108. — AMBOYNA.

AEN COTTEELS, PER DE *TROUWE*, 7 NOV. 1616.

Wy hebben U. I. missiven van 14 May, 2 Juny ende 8 July wel ontfangen ende met lieffde verstaen van groote sieckte weder tot goede beterschap was geraeckende. Den getroubleerden staet hebben oock gehoort, hopende dat alles sedert wederomme geredresseert ende bevredicht wesen sal, hetwelcke geerne hooren sullen. 't Is my lieff dat d' Engelsen soo fijn met redenen van Amboyna ende Banda gewesen sijn. Godt geve dat niet weder en keeren. In de Molluckes is tegen hun soo slechtelijck gehandelt, dat ick 't my schame te verhalen. 't Schijnt de groote wijsheyt een mensch soo wel abuseere, als onverstant doet dolen.

Alsoo 't schip 't *Wapen van Amsterdam* van Japara nae Mallacca is geseylt en hebben wy U. I. boecken, pampieren noch brieven noch niet ontfangen. Deselvige becomende sal alles overgesien ende wel bevonden sijnde in d' onsen d' accoorde getrocken worden, ende sullen U. I. mede soo in oude als nieuwe reeckeninge crediteeren voor de nagelen in verscheyden schepen gescheept, ende 't goude kettingsken welck mede noch verwachtende sijn.

Nevens dese sullen U. I. onder andere goederen geworden 48.000 realen in contant tot incoop van de nagelen; te weten 24.000 per 't schip *Nieu Bantam* ende 24.000 per 't schip de *Trouwe*, waervooren U. I. ons conforme medegaende factuere sal gelieven te crediteeren; senden oock een weinnich cleeden, maer sulcke niet als juist begeert, vermits den *Acolus* Godt betert geladen met 417 pakken cleden van de Custe comende, op 't eyllant Engano gebleven is, ende dat door schandelijcke versuimenis nae verclaert wort van de schipper.

Omme de cleeden welke U. l. op nieuws is eyschende hebben na de Custe geschreven, doch duchte dat lancksaeem voort comen sullen, derhalven soo U. l. noch eenige goede sorteringe is hebbende sal gelieven deselve wel te rade te houden, ende alsoo de betalinge der soldaten met cleeden voor de Compagnie daerenboven een seer schadelijcke saecke is, recommandeeren wy U. l. te helpen vervorderen dat sulcx metten eersten, soo haest het eenichsints doenlijk is, affgeschafft worde. Tot bevorderinge sullen wy geen diligentie naerlaten omme van alles per costi nae de Mollucquen ende Banda sooveel ende soo goeden provisie te senden als eenichsints becomen connen. Van 't patria sijn daegelijckx noch een groote somme gelt ende andere provisien verwachtende. Soo haest iets becomen sal U. l. weder mede gedeylt worden, opdat in Amboyna gelijk het behoort op voorraet van gelt ende andersints geprovideert zy.

Alsoo geen tijt en hebbe omme U. l. mede te deyllen 't geene in dese quartieren passeert, sal my dienaengaende aen 't mondelinge raport van de vrienden refereren, biddende U. l. ons daarmede te willen excuseeren. S^r. Speult wens ick geluck ende U. l. behouden arrivement alhier.

By desen gaet extract sullen geerne hooren ¹⁾).

U. l. sal gelieven als voorhanden mogen wesen ²⁾).

Soo U. l. de rosenobles die met de *Trouwe* gaen niet nodich noch dienstich sijn, sal wel doen ende senden deselve naer Banda aen Waterfort.

Op Japara hebben geordonneert, dat alle den rijs, die in 't schip *Hoorn* sullen schepen, aen Waterfort in Banda worde geconsigneert, ende den anderen welke in 't schip *Nieuw Bantham* sal worden geladen aen U. l.; derhalven sal veradvertteert wesen, alsoo het schip *Hoorn* weynich rijs laden can, een goede pertye van de rijs uut *Nieuw Bantham* nae Banda te senden, want daer hoochnodich van doen is.

Na Timor sijn gaende de schepen den *Arent* ende de *Sterre*. Byaldien haer cargasoen aen de buitencant verhandelt wort, sal een van dese schepen het sandelhout costi brengen, ende weder nieuw cargasoen halen. Soo 't soo gevalt sal U. l. ons het sandelhout met de groote schepen herwaerts senden. Versien Timor wederomme met nieuw cargasoen, doch hadde U. l. eer gelegentheyt van jachten, 't en ware geen quaet dat nae Timor aen de binnencant oft Noordercuste sondt.

In Jaccatra adi 7 November anno 1616.

¹⁾ Deze passage komt woordelijk overeen met die uit ons n°. 107 op bl. 188—'90 hiervóór.

²⁾ Deze passage komt woordelijk overeen met die uit ons n°. 107 op bl. 190 hiervóór.

109. — BANDA.

AEN GOUVERNEUR VAN DE SANDE, PER 'T SCHIP *HOORN*, 7 NOV. 1616.

Van dato 24 July passato hebben van U. E. twee missiven ontfangen ende met lieffde verstaen hoe geluckich Puloway met de wapenen gewonnen ende d'Engelsen met redenen van daer gewesen ende vertrocken zijn. D'Almogende zy van Sijnne genade hoochlijk geloofst.

Alsnu sal een yder, soo wel als degeene die voor desen de Bandinesen ten rechten hebben gekent, lichtelijck connen seggen dat men hadde behoort die victorie te vervolgen, Pouleron mede met geweld aen te tasten ende te vermeesteren; dan soo men een scheepsladinge off meer van foelie ende noten becomen hadde, gelijk de hoope was, soo soude de vrede de Compagnie seer proffitabel geweest zijn. 't Is nu soo ende blijckelijck dat de Bandinesen niet en sullen rusten, noch geen vrede houden, totdat sy stricktelijck gebreydelt, hare macht geheel gebroocken ende hun hoope geheel verlooren wesen sal. Dit sal sijn ten quaetsten genomen als Puleron vermeestert, verdistrueert ofte van ons mede beset wesen sal ende dat men die van 't groot eylant ende Rossangijn al haer vaertuych affhandich hebbe gemaect. Maer ten besten genomen soo sullen over Banda domineeren als men alle vreemdelingen van Banda weere, ende de Bandinesen den rijs onthoude, welck beyde redelijckerwijs doenlijck is. Daeromme sullen wy hier 't beste doen omme de middelen tot het een ende 't andere nodich te fournieren, opdat eens met Godes genade aldaer een goeden stant becomen, waertoe ick bidde d'Almogende zijnen heiligen zegen geve.

Interim recommandere U. E. alle mogelijcke diligentie te laten doen, dat de Bandinesen alle toevoer van vivres ende alle andere secoursen onthouden worde, sonder oock eenige joncken ofte natie, wie het oock soude mogen wesen, toe te staen, tot des Compagnies prejuditie eenige negotie met de Bandinesen te doen. In contract op dese nieuwe vrede gemaect bevinde ick de Bandinesen geaccordeert te sijn, dat de joncken van Bantham, Jaccatra ende Japara voor Lontor off Sallamme souden mogen ankeren, welck een groote faulte is. Daeromme dient sulcx geensints te gedogen, maer sal alle natie ende volckeren die aldaer souden mogen arriveeren, 'tzy Engelsen, Francoysen, vreemde Duitsen, Javanen, Malleyen, Clingen, Chinesen, Maccasaren, Bottoneesen, ende wie het oock soude mogen wesen, met haer schepen, joncken, galleyen, fregatten off prauwen, onder 't fort Nassauw doen ankeren, opdat altoos over haer mach dommineeren ofte hun met geweld van wapenen van Banda doen vertrecken, volgens ordre van d'E. heeren mayores ende resolutie tot Bantham genomen, waarvan by dese extract is gaende, welcke

wy U. l. recommandeeren alsoo punctuelijck sonder eenich respect off de saecke in dispute te trecken, naer te comen.

Met groot verlangen sullen wy wachten te hooren, wat uitcomst den oorloch genomen sal hebben, die U. l. op nieuws recht ende wel met goet fundament aengeseyt hadde. Sal oock gelieven te gedencken ende vermaent wesen wederomme vrede maeckende geensints te accordeeren dat men geen Bandineesen Christenen souden mogen maecken, ende gehouden wesen alle de Bandinesen indifferentement tegen eenige schelmen, die hun van ons by haer mochten begeven, weder over te leveren, gelijk nu in 't vierde artyckel verhaelt wert, hetwelcke seggen de classis onser kercke ende de heeren mayores een al te ongoddelijcken verdrach is.

Den prijs van 100 realen de bhaer foelie ende 10 de nooten is oock te hooch. Doen men tegens d' Engelsen was claddende, ende omme der Bandinesen moetwil eenichsints tegemoet te comen, is den prijs van 70 realen tot op 100 geraeckt; daeromme, is 't mogelijk, dient U. E., weder vrede maeckende, den prijs weder op den ouden voet te brengen.

't Is mede een faulte geweest, dat men victorieus over Banda wesende, de Bandinesen sooveele toegeeft, dat men op Ortattan weder een nieuw huis gemaect, aldaer volck geleyt heeft ende by de Bandinesen wederomme gaet handelen; voorwaer ons eere geschiet daeraen te cort, ende behooren wij aen voorgaende morderye door de Bandinesen begaen, beter geleert te hebben; daeromme gelieve U. E. naer desen nieuwers meer volck omme te handelen te senden, maer alle de Bandinesen te gewennen dat hunne goederen aen 't casteel brengen, gelijk eertijts een tijt lanck hebben gedaen.

In Puloway, nae ick verstae, wert wederomme een groot werck voorgenomen. 't Is seer wel dat men nootlijcke wercken tot verseeckeringe maect, maer dient gelet, dat op Puloway geen grooter fort geleyt worde dan 't lant verdragen can, alsoo de Compagnie niet dan al te veele met fortien belast is. Daeromme bidde U. E. ende alle de vrienden aldaer dat een ider sijn utterste devoir ende neersticheyt doe omme groote pertye nooten ende foelye te doen vergaderen, ende de heeren mayores groote rijke retoeren te senden, waeraen grooter ende meerder eere begaen can worden, ende de Compagnie oock sonderlingen dienst geschieden sal, want sulckx hoochnodich van doen hebben, alsoo sy ons sonder dese retoeren geen secoersen souden connen senden.

Dese gaet met het schip *Hoorn*, waermede in contant sijn sendende 16.000 realen, eenige cleden ende voorts diverse vivres ende andere nootlijckheden als per facture. Meerder rijs, ende 't geene voorder gebreeckt, sal met de joncke de *Fortuyn*e ende andere schepen volgen.

By dese gaet mede copie van seeckere missive door de heeren mayores

geschreven, waerinne adviseerende sijn, wat begceren gedaen te hebben byaldien iewers eenige vreemde schepen buyten off tegens haer octroy quamen te arriveeren, welcke ordre U. E. sonder excuse aen te nemen, de saecke voorcomende, alsoo sal gelieven te executeeren, gelijk hier alsnu uut cracht van de missive gedaen hebben.

Een wel beseylt jacht om op Ceram te gebruycken sal U. E. gesonden worden, soo haest een becomen, ende daertoe gebruyckt can worden.

U. E. gelieve ons metten eersten pertinente notitie te senden van alle het geschut, ammonitie van oorloge, ende wat andersints aldaer op de fortin in garnisoen is berustende, welck in de boecken van de coopliden niet begrepen is, opdat de heeren meesters pertinente staet mogen becomen; sal oock ordre gelieven te geven, dat ons de monsterolle van alle volck aldaer in dienste van de generale Compagnie sijnde, niemant uutgesondert, gesonden worde.

In Jacatra adi 7 November 1616.

110. — BANDA.

AEN WATERFORT, PER 'T SCHIP *HOORN*, 7 NOV. 1616.

U. I. missive van 25 July passato hebben per 't schip *Hoorn* met sijnne boecken ende die van 't schip *Out Zelandia* wel ontfangen ende deselve d'accoorde in d'onsen getrocken. Laet niet ons alle jaren U. I. boecken te seynden, gelijk oock ballance, off extract van de partyen van de nieuwe, opdat van alles perfecten staet aende heeren mayores gesonden mach worden. Voor de nooten ende foelie in 't schip *Hoorn* gescheept sullen U. I. crediteeren. Wy hadden wel verhoopt een scheepsadinge te becomen, dan 't en heeft nae 't schijnt niet willen wesen. Wy recommandeeren U. I. op 't alderhoochste alle uutterste diligentie aen te wenden, omme sooveel nooten ende foelie te senden als eenichsints doenlijck is, alsoo deselve in 't patria redelijck getrocken sijn, ende door de heeren mayores meest alles gevent is, soodat hoochnodich wederomme goede partye dient gesonden. In 't copen van de foelie die in sockels gepackt sijn sal U. I. de sockels open laten doen ende neerstelijck oversien ende visiteeren, want in de geslooten sockels daeronder groot bedroch gedaen wort. De heeren mayores adviseren ons per den *Swertten Leeuw* duisent sockels foelie hebben ontfangen, daarvan geen derde goet gevonden is, sijnde de meeste pertye swert ende bedurven geweest. Dit is foelie welck in Banda in 't schip *Rotterdam* wierde gescheept ende soo ick meene aldaer voor U. I. tijt by Verhulst gecocht is.

Dese gaet per 't schip *Hoorn* waermede U. I. senden 16.000 realen in con-

tant, eenige cleden, zyde laeckenen, speck, vlees, arrack, rijs ende diverse andere provisien, daervooren U. l. ons crediteeren sal. Met de joncke de *Fortuyn* ende volgende schepen sullen U. l. bastante quantiteyt rijs, ende wat voorder van vleysch ontbreeckt gesonden werden. Gout sullen oock senden, 't geene becomen connen ende geeycht wort.

Ende alsoo diverse affairen voor dees tijt niet toe en laten veele te schrijven, gaet by dese copie van onse missive aen den heer Gouverneur van de Sande geschreven, waeraen ons refereren, versoeckende d' inhoude van deselve ten besten te helpen voldoen, mits ons daerop advyse ende bescheet gevende.

In Jaccatra adi 7 November 1616.

111. — PULOWAY.

AEN VAN DER DUSSEN, PER 'T SCHIP *HOORN*, 7 NOV. 1616.

Wy bedancken U. l. ons met sijnne missiven van 25 July passato soo ampel gecommunicert te hebben wat tsedert het vertreck van den commandeur Lam op Puloway ende Banda tot dien tijt gepasseert was, biddende dat alsoo gelieve te continueeren. Van soo geluckige vermeesteringe van Puloway zy den Almogenden hoochlijck gelooft. De bevindinge heeft nu geleert, gelijk wy oock lange wel ervaren hebben, dat het goet hadde geweest, Puleron mede met geweld waere aengetast ende vermeestert geworden. 't Soude mogelijk met eenen oorloch, dewyle 't wilt in de beenen was, doorgedaen hebben; doch alsoo de vrede op hope van een scheepsladinge noten ende foelie te becomen de Bandinesen vergost was, moetense evenwel niet laecken omdat het juyst soo niet geluckt en is. U. l. arrivement is my lieff, wensche hem geluck ende hoope sijn comportement hem ter eeren noch vorder brengen sal, welck my van herten lieff sal sijn.

U. l. zeyt seer wel, goet geweest hadde dat noyt Bandinees acces op Puloway ware vergost; 't en dient niet weder toegestaen te worden, want wy en sullen niet naerlaten gelijk U. l. versoeckt alle mogelijcke diligentie te doen omme derwerts sooveel volck te senden, soo vrye lieden als slaven, dat het eylant by d' onsen gepeupleert ende de vruchten door hun gewonnen mogen werden, waertoe alreede ordre gegeven hebben, ende preparaet worde gemaect. Wy hebben seeckere Chinesen sulcx voorgedragen, ende sijn eenige besich om een joncke claer te maecken ende daarmede per costi te gaen.

't Is seer wel gedaen dat men tegen de Siauwers de Bandinesen aen 't fort Nassau gehouden heeft, ende de Bandinesen d' oorloge op soo goeden fundament aengeseyt is, waervan wy met U. l. seer goeden uitcompste sijn ver-

hoopende, welck geerne hooren sullen. Ende alsoo de Bandinesen niet rusten noch geen vrede houden sullen, voordat volcomenlijck gebreydelt ende de hope geheel verloren hebben, sullen wy niet laten alle diligentie te doen, omme te fournieren de middelen die daertoe van noode sijn. De middelen daertoe van node achte ick te wesen macht om Puleron te mogen vermeersteren, ende die van 't groot eylant haer vaertuich affhandich te maecken, offte ten lichtsten genomen dat Banda gestadelijck versien sy van alsulcke fregatten ende jachten dat men de Bandinesen alle toevoer van vivres ende andersints onthoude. Om nieuwe fregatten hebben wy alreede naer 't patria geschreven ende sullen hier tot Jaccatra eerstdaechs een galleye laten maecken omme de vrienden daarmede te versien. Interim recommandeere U. I. nae sijnnen gewoonelijcken iver ende getoonde sorchvuldicheyt geen diligentie naer te laten omme de Bandinesen in toom te brengen, ende de heeren mayores groote rijke retoeren van foelie ende nooten te senden, want daervan in 't patria groot gebreck sijn hebbende, ende onse meesters ernstelijck daeromme schrijven, dewyle in de nooten ende foelie goeden afftreck bevinden, ende alles meest uuttvercocht was.

De grontteekeninge van 't fort, welck U. I. dissegneert op Puloway te doen maecken, hebbe gesien. 't Voorgenomen werck is groot, daeromme wil U. I. mits desen vermaent ende gebeden hebben, sijnnen goeden yver ende neersticheyt daertoe niet te imployeeren, opdat hem niet en vergrype, en geen ondancq begae. Laet alsulcke wercken maecken als nodich sijn tegen differentie van alsulcke vyanden als aldaer heeft, ende tot wooninge ende verseeckeringe van vivres, ammonitie ende coopmanschappen vereyscht worden, imployeerende voorder sijnnen voorneempsten iver ende alle het volck tot plucken en versamelen van nooten ende foelie, waeraen groote eere begaen, ons sonderlinge vrientschap, ende de Compagnie seer grooten dienst geschieden sal. Volcht, willende wel doen, die van de Mollucquen niet naer, want hebben haer eere al wech, gelijk den tijt leeren sal. Laet U. I., bidde ick, mijn raet niet qualijck bevallen.

Van al 't geene by U. I. ende de vrienden voor Banda geeytscht is senden per schip *Hoorn*, daarmede desen gaet, goede partye off 't meeste; 't geene voorder gebreekt sal nae gelegentheyte met de naestcomende schepen volgen. Tot het maecken van cisternen hebben naer 't patria geschreven om tras, steen ende ervaren metselaers. Interim senden 40 groote Japponse potten, die ick achte seer dienstich en gerieffelijck wesen sullen. In geenderley manieren gelijk U. I. seer wel voorgenomen heeft dient aldaer geen tiefferen noch araq branden te gedogen.

Connende gout ende masen nae U. I. eysch becomen, sullen Banda daervan versien. Na Amboyna gaen goede partye rosenobels; soo daer niet dien-

stich sijn, sal U. l. daarvan versien worden. Vierroers ende pistolen becomende, sullen oock gesonden worden; nac de Mollucquen hebben wy daeromme geschreven. De schepen hebben wy gelast van Japara voor Banda inne te nemen sooveel paerden, hoornbeesten, hoenderen, eenden ende verckens als bequaemelijck gevoert connen worden.

Aen den heer gouverneur van de Sande sijn wy recommandeerende volgens ordre van de heeren mayores d' Engelsen, Francoysen, inlantse negotianten ende in somma alle natie met geweld van Banda te weeren, off niet dan onder 't fort Nassauw in sijn geweld te gedogen, gelijk mede seeckere andere poincten van importantie als U. l. per nevensgaende copie sal sien, waervan U. l. d'executie mits desen ten hoochsten mede recommandeeren ende beveelen, daeraen ons vrientschap, ende de Compagnie grooten dienst geschieden sal. Wy hebben wel veel stoffe omme te adviseeren wat hier passeert, maer onse affairen connen niet gedogen, daeromme sal my hiermede gelieven te excu-seeren:

In Jaccatra adi 7 Nov. anno 1616.

112. — JAPARA.

AEN N. DE HAEN, PER DEN ARENT, 7 NOV. 1616.

U. l. missive van 22 passato hebben ontfangen ende ongeerne verstaen de verhinderinge van 't opcopen van de rijs; derhalven iemant comitteren willen omme na den Mattaram te gaen, want andere finantie soude moeten soecken byaldien met gelijcke molestye lange gequelt souden worden, alsoo geen rijs connen derven.

Dese gaet per 't jacht den *Arent* waerut U. l. overnemen sal 40.000 realen in contant, 180 vaten soo vlees als speck, ende wat verder voor de Moluccos gedestineert is, omme alles aldaer weder over te leveren aen den directeur Westerwolt, ende soo haest ditto gelt, speck, vlees ende andersints overgenomen zy, sullen de vrienden met het schip *Hollandia* haer reyse recht door na de Molucquen vervorderen, doende alsulcken coers als ten besten spoet geraden sullen achten, alsoo wy achten goede partye rijs geladen hebben sal, mits de stierlieden pertinente notitie latende nemen van hare seyllage, omme daarvan aen d' E. Heer Generael rapport te doen. De missiven sal U. l. aen sijn E. ende andere behandigen, doende vorder aen alle de vricnden onse groeten.

In Jaccatra adi 7 November anno 1616.

113. — JAPARA.

AEN VAN DER MERCT, PER 'T JACHT DEN *ARENT*, 7 NOV. 1616.

Tsedert onse jonckxste per expresse schaloupe gesonden hebben wy U. I. missive van den 22 passato ontfangen ende oock gesien de copie van enen anderen gedatteert 8 October, d' heer Doensen medegegeven. 't Is verdrietich dat aldaer soo gemolesteert, ende den opcoop van de rijs soo verhindert werde. Nochtans dienen alsulcke twee heerlijcke stucken niet wedergeven noch geloofd te worden, ende omme alle verhinginge, soo 't doenlijk is, neder te leggen, hebben wy S^r. Druyff oppercoopman van 't schip *Bantam* gecommitteert om by den Mattaram te gaen ende handelen 't gene hem per instructie gelast is, waertoe U. I. ditto Druyff in alles sal assisteeren, ende selfs mede gaen, off imant van de huysen senden, nae dat de vrienden op 't gevoechlijckxt metten anderen ten besten geraden vinden sullen.

Ende alsoo wy presumeeren 't schip *Hollandia* een redelijck goede partye rijs geladen hebben sal, hebben wy aen S^r. de Haen geordonneert dat op 't spoedichste hunne voyagie recht door nae de Mollucquen sullen vervorderen.

Wy recommandeeren U. I. op 't alderhoochste in alder diligentie sooveel rijs in de schepen *Bantam* en *Hoorn* te schepen als laden ende voeren connen, soo witten als bruynen, wat gereets is. Ontsiet geen oncosten om sulckx op 't spoedichste te verrichten, noch oock geen gelt soo genootsaecht wort diere te coopen, byaldien daermede gevordert can worden. De wachters welcke den opcoop te verhinderen bevolen is, meene ick dat met cleene vereeringe wel oochluyckinge doen sullen. Den rijs die in 't schip *Hoorn* gescheept wort sal U. I. dirigeeren aen den oppercoopman Waterfort in Banda, ende d' andre die in 't schip *Bantam* gescheept wort aen S^r. Cotteels in Amboyna, mits ons mette eerste gelegentheynt pertinente advysen gevende.

Wat aengaet de ordre die van Jambi gegeven omme alle den peper van de joncken op te coopen ende tot Jaccatra te doen brengen, byaldien dus niet verdragen wort (daervan daegelijcx van Jambi advijs verwachten) sullen wy U. I. costi gelt senden. Derhalven soo interim per avontuire eenige peper arriveerde, laet niet deselvige op te coopen, want sullen U. I. van gelt wel provideeren, daerop hem verlaten mach. Den broeder van den Sabandaer costi, Intche Mouda, is d' onsen in Jambi soo veel verlet en quaet doende als hy can, daeromme sal U. I. ditto Intche Moeda van onsentwegen aenseggen dat hem gebeden wil hebben sijnnen broeder te onderrechten dat hy anders procedere, off souden geen vrienden connen blyven. Dat sijnnen gemelten broeder int hem gelieft sijn persoone t'onsen dienste en hulpe wende, soo sal hy meer connen verdienen dan met het ampt daervoren hy de Chinesen is dienende.

In Jaccatra adi 7 November 1616.

114. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. GERRIT FREDRIKX DRUYFF, OPPERCOOPMAN VAN 'T SCHIP
BANTAM, GAENDE WEGEN D' E. HEER GOUVERNEUR GENERAEL ENDE
RAET VAN INDIEN IN AMBASSATE NAER DEN MATTARAN, KEYSER
VAN JAVA, 9 NOV. 1616.

Wegen d' E. heer gouverneur generael sal U. E. in 't lant na den Mattaran reysen, omme denselven persoonlijck te spreecken, ende by sijnne Majesteyt gecomen wesende sal U. E. hem uut den name van d' E. Heer gouverneur generael 't medegenomene verceren, voorder naer vrientlijcke congratulatie, conferentie ende behoorlijcke compliment sal U. E. ditto Majesteyt vertoonen ende rememoreeren voor desen by hem ende den commandeur van Surck onderlinge geaccordeert ende verdragen te sijn, dat wylieden in alle vriheyte tot Japara souden mogen resideeren, handelen ende sooveele rijs opcoopen als van noode mochten hebben, sonder eenige tollen te betalen, gelijk mede dat men alsulcke steenen huysen ende oock een fort, soo men 't begeerde, soude mogen maecten, daer oock met groote cost alreede verscheyden materialen versamelt hebben, niettegenstaende toegeseyt was zijnne Majesteyt d' onsen daertoe assisteeren soude.

Item dat op 't versoek welck d' onsen uut sijnne Majesteyts naeme gedaen was, aen sijnne Majesteyt gesonden ende vereert sijn de twee heerlickste stucken welcken in geheel Indien sijn hebbende, ende noyt diergelijck aen eenige potentiaet gegeven is. Maer alsoo onsen oppercoopman van de logie dese stucken aen seeckere sijnne edelen heeft laten volgen, sonder die selfs aen sijnne Majesteyt te intregeeren, deselvege regenten andermael niet alleene twee diergelijcke stucken gelijk off aen sijnne Majesteyt geene gegeven en waren zyn eyschende, maer oock onderstaen d' onsen aff te dringen, verbiedende geen rijs te mogen coopen, waerdoor soo seer geincommodeert worden dat genootsaecht souden worden, sulckx continueerende, het bouwen van een huis niet alleen na te laten maer oock de plaatse te begeven.

Derhalven alsoo niet en soecken dan in vrientschap met sijnne Majesteyt te continueeren, U. E. hem vrientlijck gebeden wil hebben, de twee stucken wegen sijn princelijcke Excellentie ende d' E. heer Generael gegeven in danck aen te veerden, ende ordre te stellen, dat onse coopliden in alle vryheyte alle den rijs mogen opcoopen die veyl is, sonder dat sulckx wederomme in eeniger manniere belett, verhindert off verboden worde, presenteerende sulckx met alle billicke redelijckheit te verschuldigen.

Ende byaldien wederomme 2 diergelijcke stucken geeycht wierden sal U. E. hem excuseren, dat hy noch oock geene van alle de cappiteynen herwerts over sulckx niet vermogen toe te seggen veel minder voldoen, dewyle het stucken van onsen prince sijn, ende de voorgaende door ordre van sijn Excel-

lentie als d'E. heer Generael gegeven sijn geweest, dan dat U. E. aenneemt den eysch van sijne Majesteyt naer Hollant over te schrijven, ende aen d' E. Heer generael te vertoonen, gelijk mede sijn uutterste beste te doen omme 't effect van sijnne Majesteyts begeerte te procureren.

Voorder sal U. E. schriftelijke vryheyt volgens belofte aen van Surck gedaen versoecken, omme alsulcken fort off steenen huysinge tot onser verseeckeringe tegen alle buyten vyanden te mogen bouwen, 'tzy dan daer nu de logie is, op het berchgien aen d' overcant van de rievier off elders, daer het van d'E. Heer generael goet gevonden ende geordonneert mach worden, sonder daertegen soo onbehoorlijcke verbont te maecken, gelijk van Surck in de generale termine dede, als te weten dat men den Mattaran niets en soude weygeren mogen, hetwelcke te beloven in sijn vermogen niet en stondt, ende dienvolgende by d'E. Heer generael ende raet niet geconfirmeert noch voldaen can worden.

Ende dewyle den Mattaran d' onsen in sijn schut ende bescherminge aldaer is nemende, sal U. E. vastelijck toeseggen mogen, soo sijne Majesteyt van sijnne vyanden geassalteert worde, dat reciprocelijck aldaer naer vermogen alle mogelijke assistentie sullen doen; gelijk mede byaldien sijnne Majesteyt iewers te water een armade sondt, dat onse schepen haer in hunne voyage geen verlett off veranderinge sullen doen, maer alle vrientlijcke faueur bewysen, ende oock des begeerende onder 't schut van onse schepen (gelijk hy d' onsen in sijn lant doet) sullen beschermen, sonder ons voorder te verplichten.

Ende vermits door die van Bantam alsoo getracteert worden, dat t' onser ontlastinge ende verseeckeringe eenich expedient by der hant genomen dient te worden, sal U. E. neerstelijck onderstaen hoe den Mattaram tegen Bantham gesint is; item off hy niet begerich zy na alle het geschut ende 2 a 3 hondert duisent realen, welke sy lieden versamelt en d' een en d' ander geweldelijck affgedrongen hebben, gelijk mede off hy niet gesint en is den oorloch derwaerts te wenden, als oock off hy wel coninck van Bantham ende consequentelijck heere van geheel Java soude begeeren te wesen, aensegende dat die van Bantham hun op ons verlaten ende aldaer coninck blyven ende wesen sal, die het Godt met ons sal gelieven te geven, omme ten lesten a proposito te comen ende te vernemen hoe 't hem gevallen soude soo wy met Bantam in oorloch geraeckten, off hy met ons tegen Bantham wel iets soude willen aennemen, ende de stadt ende 't lant vermeerende, off hy wel een vasten verbonde met ons soude willen aengaan, omme ons de stat van Bantham tot libre residentie te geven, ende den peperhandel aen ons te vergunnen en verbinden, mits dat sijnne Majesteyt daertegen soude genieten [indien] sulckx metten anderen verdragen mocht worden, hoorende daertegen sijnne eysch, ende oock bot biedende.

In resolutie is gearresteert, dat U. E. den Mattaram ende cedelen vereeren sal 't gene alsnu medegevende sijn, ende de rariteiten die meer becomen sal connen, tot omtrent de somma van 3 à 400 realen, doch soo tot Japara by den raet geraetsaem wierde geacht de somme te verminderen off vermeederen, sijn wy sulckx t' haerder dispositie stellende.

Den coopman van de Marct off iemand anders van de logie sal U. E. mede opwaerts nemen, gelijk mede alsulcke persoonen meer als aldaer geraden sullen vinden tot geselschap ende redelijcke suite te behooren.

Byaldien de reyse soo lange duerde, dat het schip *Bantam* volgens onse ordre ondertusschen na Amboyna ware vertrocken, sal U. E. tot Japara blyven omme hem mette eerste gelegentheyte herwaerts te transporteeren, doch met andere schepen gelegentheyte becomende, omme naer Amboyna te mogen varen, sal hem daermede derwärts transporteeren, rapport van dese sijnne ambassade doende aen d' E. heer generael Reael, d' admirael Verhagen ende raden van Indien. Ende geduurende den tijt U. E. tot Japara soud mogen wesen sal aldaer in den raet presideeren, gelijk hem mits desen daertoe authoriseerende sijn, ende den oppercoopman van de Marct als alle andere die 't aengaen mach mits desen ordonneren ende beveelen hem als president ende hoeft te erkennen, respecteeren ende obedieren.

In aller manieren sal U. E. oock trachten dat d' Engelsen, int eenichsints doenlijk is, van Japara excludeert worden ende vandaer blyven.

Den oppercoopman van de Marct sal U. E. aenseggen, dat ten naerder ordre niet en beginne de gedisseneerde toorne te bouwen, maer dat van meininge sijn soo haest het onse casse can lyden, gelt te senden omme eerst noch een andre groote partye calck te doen versamelen. Godt geve U. E. hiermede geluck ende voorspoet.

In Jaccatra adi 9 November anno 1616.

115. — INSTRUCTIE

VOOR DE OPPERCOOPLIEDEN ENDE SCHIPPERS VAN DE SCHEPEN
BANTAM, HOORN ENDE DE TROUWE, 9 NOV. 1616.

Het schip de *Trouwe* sal datelijck op 't spoedichste van hier rechtdoor na Amboyna seyllen ende voor Hitto gaen ankeren, ende de schepen *Bantam* ende *Hoorn* tegelijck off elck bysonder nae Japara om rijs te laden. Ende alsoo in 't schip *Hoorn* weinnich rijs geladen can worden, sullen de vrienden ditto schip vooreerst in aller ile affladen, ende geladen wesende sullen hun daermede naer Banda vervoegen, doende eerst Hitto aen, omme te vernemen off daer in passant sonder Banda te vercorten oock eenigen dienst connen doen.

Het schip *Bantam* sal tot Japara voor Amboyna ende Banda sooveele rijs laden als eenichsints doenlijk is ende geschieden can, voor de compste van de Westelijcke brisen, stormen off extraordinaire harde winden, die gemeenlijk jaerlijcx langs de custe van Java wayende zijn, ende ordinairelijk in 't laetste van December beginnen ende in Januario ende Februario op 't hertst waeyen.

Ende alsoo qualijk precisen tijt connen limiteeren, dewijlle 't eene jaer 't ander geen wet en stelt, sullen de vrienden ernstelijck op de saecken letten, alsoo men gemeenlijk wel eenige voorteecken bespeurt, gelijk de vloote van d' E. Heer Generael Reynst zaliger goede waerteecken geschiede, maer tot groot perickel van de geheele vloote, alsoo het met dese wint aldaer een leger wal is, niet aengenomen wierde. Voor my en soude ick niet geraden achten, dat het schip langer dan ontrent half a 20 December vertoeffde, doch stelle de vercortinge ofte verlenginge van desen tijt der dispositie van de vrienden, mits alle mogelijcke diligentie doende omme sooveele rijs mede te nemen als eenichsints doenlijk is, ende oock niet langer leggende als sonder perickel geschieden can.

Den oppercoopman Gerrit Fredericx Druyff hebben wy geordonneert in ambassade nae de Mattaran te gaen, doch off dese reyse per avonture wat langer aenliepe, sullen de vrienden van 't schip *Bantam* daernae niet vertoeven, maer hun reyse naer Amboyna na den eysch van den tijt vervorderen.

De schepen *Bantam* ende de *Trouwe* sullen vooreerst van de landen Amboyna ende Banda niet vertrecken, maer aldaer blyven wachten op d' Engelsen ende andere vreemdelingen om hun volgens d' ordre door speciale last van d' heeren mayores gegeven, met geweld vandaer te weeren, wel te verstaen dat niet vertrecken sullen ten ware dat door expresse ordre van d' E. heer Generael ende den raet van Indien anders geordonneert, off door hoochdringende noot anders vereyscht wierde.

Soo de vrienden eenige Spangiaerden, Portegiesen off adherenten in schepen, galleyen, joncken off andersints te comen rescontreren, sullen trachten deselvige te vermeersteren ende eenige veroverende alles in goede verseekeringe onder behoorlijcke register aen d' heer gouverneur in Amboyna overleveren.

Ende byaldien eenige joncken comen te ontmoeten, daerinne geene onvrye lieden noch goederen gevonden worden, sullen deselvige vryelijck onbeschadicht en ongemolesteert laten passeren.

In Jaccatra adi 9 November 1616.

116. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. GRIJN JACOBSZ. VAN RAEMBURCH, OPPERCOOPMAN, ENDE
DEN RAET VAN DE SCHEPEN DEN ARENT ENDE DE STERRE, GAENDE
NAER TIMOR ENDE OMLEGGENDE LANDEN, 9 NOV. 1616.

Ghylieden sult op 't spoedichste gesamentlijk van Japara naer Timor seyllen, mits de plaetse van Solor daer 't fort Henricque gelegen heeft, eerst aendoende, omme onse bontgenooten ende geaffectioneerde te visiteeren, met eenige geringe vereeringe te vereeren, ende in devotie te houden; ende byaldien het den tijt, weder ende wint toelaet recommanderen U. l. mede Byma aen te doen, omme te sien off aldaer bejegenen cont eenige Portegiesche schepen ofte vaertuich, die gewoon sijn jaerlijcx aldaer sappen te laden.

Ende iewers eenige Portugiesen, Spangiaerden oft adherenten in schepen, galleyen, fregatten, joncken off andersints rescontreerende, sullen de vrienden haer beste doen om hun te vermeesteren, ende eenige veroverende alles, soo hare persoonen als goederen, in goede verseeckeringe onder behoorlijke register herwerts brengen, off anders na tijt ende gelegentheynt soude mogen vereyschen daerover disponeeren.

In 't gaen off keeren eenige joncken gemoetende, sal U. l. deselvige soo daer geen Spangiaerden, Portugiesen noch adherenten in gevonden worden ongemolesteert laten passeeren, doch in off ontrent de havenen van Timor eenige rescontreerende vinden wy geraden U. l. haer van daer doe vertrecken, off prijs maecke, achtervolgende d' ordre voor desen daerop geraempt.

Eenige Engelsen op de custe van Timor rescontreerende sal U. l. haer vrientlijk bejegenen, maer in aller manieren trachten mits een schip neffens haer houdende off andersints de Timoresen te verhinderen dat met hun geen handel werdt gedaen, sonder d' Engelsen te moeyen off aen te tasten, soo U. l. geen ander offentie doen.

Volgens contract sal U. l. de haven van de coninck van Amanabon aendoen, ende hem een redelijke vereeringe doen, doch met hem in handeling comende, vinden evenwel niet geraden dat U. l. hem selven gaet affhalen, noch oock te lande besoecke, dan alsoo geacompangiert ende niet voordere in 't lant dan dat ditto coninck quaet willende geen avantagie become.

De handeling aen de buitencant off op de Zuydercuste van Timor gedaen wesende sal 't voorste schip het achterste vertoeven, ende by den anderen gecomen wesende sullen alsdan nae gelegentheynt ende den eysch metten anderen ten besten resolveeren, want wy goet vinden byaldien aen de buitencuste sooveel van U. l. cargasoen verhandelt wierde, dat meer off nieuw cargasoen van node ware tot den handel aen de binnen off Noortcuste, alsmede omme te ondersoecken wat handel aen de landen van Terra Alta te doen zy, en zooveel

slaven op te coopen als men becomen can, dat in desen gevalle een schip met de last na Amboyna werde gesonden omme aldaer het sandelhout te lossen, ende weder inne te nemen alsulcken cargasoen als van node soudt mogen hebben. Den handel aen de buyten- ende binnencuste gedaen wesende, off zoo andersints naedat aen de buitencuste den handel gedaen sy, aen de binnencuste niet dan één schip van noode ware, sal U. l. met het ander volgens ordre van de heeren mayores (daervan by dese extract gaet) gaen ontdecken alle de landen off eylanden van Terra Alta omtrent Timor en de Solor gelegen, ende neerstelijck onderstaen off daer iewers eenige peper te becomen is, ende peper vernemende alles opcoopen wat becomen can, gelijk mede canneel ende canna fistela ende diergelijcke op gemelde eylanden vallende.

Wy recommandeeren U. l. op te coopen sooveel slaven ende slavinnen, te weten cloecke, stercke jongelieden, jongens ende meyskens, als becomen can.

Byaldien raetsaem wiert gevonden imant om de tael te leeren off andersints op Solor by onse geaffectioneerde off ieuwers op Timor te laten, sullen de vrienden daerover disponeeren nae dat met den raet ten besten geraden sullen vinden.

Alle 't voorgaende verricht wesende, sullen hen de vrienden met de schepen ende last weder herwaerts vervoegen, 't sy by Suyden off by Noorden de landen van Bima, Baly ende Java, nae dat expedientst sullen vinden.

In Jaccatra adi 9 November anno 1616.

117. — INSTRUCTIE

VOOR DE JONCKE DE *FORTUYNE*, GAENDE OM DE RIJS TE LADEN ENDE
DAERMEDE NAER BANDA TE VAREN, 9 NOV. 1616.

De vrienden sullen van hier naer Tcherebon seyllen, ende aldaer ankeren, alle mogelijcke neersticheyt doende omme aldaer in alder ile de joncke vol rijs te laden; dan soo daer rijs gebrack sullen voorts langs de custe loopen, soo voor Damma als elders tot Japara toe, omme op 't spoedichste aen de last te geracken.

De joncke geladen wesende, sal den schipper Marten Davitsz. daermede rechtdoor nae Banda seyllen, omme op Puloway off aen 't fort Nassouw te lossen, ende sal Abram de Rasiere hem alsdan met eerste gelegentheyt weder herverts vervoegen.

Soo de vrienden eenige Spangiaerden, Portugiesen off adherenten in schepen, galleyen, joncken off andersints comen te rescontreren, sullen trachten

deselvege te vermeesteren, ende eenige veroverende, alles in goede verseeckeringe onder behoorlijke register aen d'heer gouverneur in Banda overleveren.

Ende byaldien eenige joncken comen te gemoeten, daerinne geen onvrye lieden noch goederen gevonden worden, sullen deselvege vryelijck onbescha-dicht en ongemolesteert laten passeeren.

In Jaccatra adi 9 November 1616.

118. — BANDA.

AEN DEN GOUVERNEUR VAN DE SANDE, PER DE JONCKE DE *FORTUYNE*,
9 NOV. 1616.

Dewyle ick versta de wercken op Puloway soo seere beherticht worden, dat de vergaderinge, hanthoudinge ende behoudenisse van de nooten ende foelie daerdoor gepostposeert worden, recommandeeren wy U. E. mits desen expresselijck ordre te geven, dat vóór alle wercken by den oppercoopman (sonder tegensprecken) alsulcke mardickers, slaven, gevangen, witte off swerten, gebruyckt mogen werden als tot versameling, hanthavinge ende behoudenisse van de nooten ende foelie van node zy, waeraen ons vrientschap ende de Compagnie grooten dienst geschieden sal.

Ick hebbe oock verstaen datter met Puloway verovert sijn omtrent de constapelsamer vol foelie van 't schip *Der Veer*, ende en verneme daervan geen notitie, derhalven sal gelieven ons te adviseeren wat hiervan is.

In Jaccatra 9 November 1616.

119. — JAPARA.

AEN VAN DER MERCT, PER 'T SCHIP *BANTAM*, 11 NOV. 1616.

Dese nevensgaende is copie van d'onsen per 't schip den *Arcnt* gesonden, waervan d'inhout confirmeeren. Op gisteren hebben U. I. missive van 31 passato ontfangen ende seer geerne verstaen dat het schip *Hollandia* nae gissinge half November vol rijs geladen wesen soude, maer dat het schip geladen wesende, daernae tot den Mattaram voor Lassam sal moeten seyllen ende 2 stucken daervooren te lande brengen.

Dese morgen sijn van hier per costi vertrocken de schepen *Hoorn* ende de *Trouwe*; alsnu gaen derwerths de schepen *Bantam* ende de *Sterre*. Alle den rijs die het schip *Hollandia* over off boven de 300 lasten inne heeft, sullen de

vrienden over doen schepen in de schepen *Hoorn* ende *Bantam*, te weeten eerst in *Hoorn* sooveel als hy laden can, ende daernaec de reste in 't gemelde schip *Bantam*, 't en waere ditto schip *Bantam* binnen de gelimiteerde tijt off voor d'ordinaire stormen van lant vol rijs geladen can worden, in welcken gevalle *Hollandia* inhouden sal 't geene hy in heeft, maer anders niet, want Amboyna ende Banda in allen gevalle mede geprovideert moeten worden. Daeromme sal U. I. hem daernaec reguleeren, reeckeninge maeckende omme voor de Mollucquen te senden 400 lasten, voor Banda mede 400 lasten ende voor Amboyna 200 lasten. Watter nu min is, off min becomen can worden, daerop sal U. I. de verdeyllinge pro rato naer advenant maecken ende de cognossementen ende factueren doen formeeren.

Dit aldus gedaen wesende, sal het schip *Hollandia* daetelijck recht door nae de Mollucquen seyllen, gelijk mede andere schepen naer Amboyna ende Banda, soo haest geladen wesen sullen.

Tot voldoeninge van U. I. beloften sullen tot des Mattarams assistentie, int niet gedaen en is, off niet geexcuseert can worden (alsoo het quaet is party-schap te toonen, ende metten Mattaram tegen andere in oorloge te treden voor ende aeler tot Japara vast geseten sijn, dan dewijlle nootelijck rijs moeten hebben, soo hebben de vrienden diesniettegenstaende met hun belofte niet qualijck maer seer wel gedaen) de twee isere stucken voor Lassam te lande brengen, ende daertoe gebruycken de schepen den *Arent* ende de *Sterre*, te weeten beyde te gelijk off een van dese twee, mits dat van haer reyse naer Timor soo weinnich verhindert worden als eenichsints mogelijk is, als oock dat dese schepen gestadelijck wel slachveerdich worden gehouden, opdat niet onvoorsiens door die van Tuban, Surrabaya ende consorten aengetast worden, alsoo dese daertoe de macht ende oock de courragie wel souden mogen hebben, maer als op onse schepen goede wacht ende voorsichticheyt worde gebruyckt, en isser geen swaericheyt.

Alsoo hier tegenwoordich geen arack voorhanden is, ende na de Molucquen groote partye dient gesonden, sal U. I. soo 't niet gedaen en is, sooveel arracq in 't schip *Hollandia* schepen als aldaer voorhanden zy, mits deselve dewijlle geen cleeden hebben met contant betalende, alsoo hopen U. I. naer desen weder met gelt te versien; dan dese sorge dient gedragen te worden, dat het coopen van den rijs door gebreck van gelt niet en stuyte.

De joncke de *Fortuyne* senden wy alsnu met 1400 realen nae Tcherebon omme te sien off aldaer vol rijs geladen can worden; soo niet sal U. I. ditto joncke meede bycomen omme geladen te worden, ende dan voort naer Banda te seyllen.

Laet niet occasie te soecken, 't sy met expresse off andersints, omme op alles bescheet te adviseren, ende wat voor alle plaetsen afschepende is.

Wy recommandeeren U. l. op 't hoochste omme in aller manieren te vervorderen dat d' Engelsen aldaer geen plaetse noch rijs becomen, maer affgewesen ende geexcludeert worden, hetwelcke den Mattaram eenige assistentie doende U. l. in aller manieren dient te bespreecken.

Wy recommandeeren U. l. andermael de verlossinge van de gevangenen op Bali. Onderstaet off [met] imant contracteeren cont omme voor ider man tot Japara brengende, soo een somme te betalen, als dan best verdragen cont.

Isser aen lant niet rijs genoegch voorhanden, soo onderstaet off van lant geen assistentie ende licentie souden connen becomen, omme van alsulcke joncken, als daer souden mogen leggen, hare gecochte rijs, mits betalende, te becomen. Al soude U. l. deselve diere moeten betalen, daeraen waer weynich gelegen, mits de schepen t' eerder geladen wierden.

In Jaccatra adi 11 November anno 1616.

120. — CUSTE COROMANDEL.

AEN D'HEER HANS DE HASE, PER 'T SCHIP DEN *GOUDEN LEEUW*, 25 NOV. 1616.

Alsoo van de nieuwe vloote Gode sy loff uut het patria wel aengecomen zijn de *Trouwe*, *Bantam*, *Westorieslant* ende den *Gouden Leeuw*, hebben wy goet gevonden ditto *Gouden Leeuw* datelijck met 80.000 realen in contant per costi aen U. E. te senden. De Heere wil hun in salvo geleyden. Een weynich peper ende porceleyn is oock derwärts gaende; anders en hebben voor dees tijt niet connen stieren, dewyle den peper te diere is, ende van nagelen noch andersints niet wel versien sijn. U. E. gelieve alles wel geconditioneert t' ontfangen ende ten besten van de generale Compagnie te benificeren ende imployeren, mits ons van den ontfanck advise gevende.

Hoe schandelijck den *Acolus* met sijn cargasoen op 't eyllant Engano gestrant ende gebleven is, 'tzy moetwillens off door de sorchloosheyd van den schipper, can U. l. per nevensgaende copie van acte door den oppercoopman Brustens beleyt vernemen. Den schipper met den stierman sijn gerust. Godt wil haer vergeven, ende verlosse de Compagnie van alsulcke dienaers. Den *Aeolus* is dwers door zee van de Custe tot op de hoochte van Engano geseylt in 32 dagen, ende naedat 8 dagen om 't eylant in stilte hadden gedreven, sijnse op de wal geraeckt. Brustens, gelijk mede een partye volck, sijn den 5 stanti met het boot ende de schuyt alhier gearriveert, ende alsoo ons verhaelden noch eenich sieck volck met ontrent 100 a 150 packen cleden op Engano waren leggende, hebben wy derwärts een schip gesonden om alles te lichten. Het goet ware alle gebercht geweest, maer alsoo den brant van de wilden

aen lant, oft van ons eygen volck selfs in 't schip gesteecken wierde, is alles meest gebleven. De Heere recompenseere de Compagnie haer schade in een andere.

Dit verlies is voorwaer seer groot, ende sal den geheelen staet van Indien daerdoor seer verachtert worden, derhalven recommandeere U. E. ons metten eersten op den eysch van ingeleyde memorie voor desen met de *Neptuines* gesonden, wederomme van alles te versien, nae dat het cappitael verstrecken mach. In copie hebben wy geseyt seer goet wesen soude, dat tegen Mertius toecomende de *Neptuines* weder herwaerts wierde gesonden, indien sulckx tegen dien tijt gereet wesen sal; can het ten dienste van de Compagnie geschieden sonder verlett van importante saccke, gelieve U. E. daermede voort te varen. Dit schip den *Gouden Leeuw* sal U. E. mede gelieven soo vroeck weder herwaerts te depescheren als mogelijk is, ordonnerende hetselvige sijn coers dwers door zee te stellen, gelijk den ongeluckigen *Aeolus* gedaen heeft, alsoo met dien ganck nae ick bemercke Bantam op 't spoedichste in mouson sullen beseyllen, gelijk per d' Engelsen mede vernemen, want sylieden t' allen tyden van 't jaer van Atchin ende van de Noort dwers door zee opcomende sijn. Het schijnt bykans dat de schepen willende in mouson opcomen, haer seer dicht onder de walle ofte heel verdt in zee moeten houden.

Door S^r. van der Heggen hebben wy ontfangen een cascken met de boecken ende diversche pampieren van de Custe dewelcke alles overgesien ende in d' onsen getrocken sullen worden. Twee missiven beide van dato den 5 Juny passato sijn ons van U. E. geworden, waerop sommierlijk het volgende U. E. dienen sal, want tegenwoordich den tijt geen breeder verhael gedoocht.

Wat redenen de vrienden gemoveert heeft het schip den *Swarten Beer* t' ontyde ende soo laet van de Custe recht door naer 't patria te senden, en weete niet; daeromme en can alsnoch hiervan niet veele seggen. Voor 't cargoen daerinne gescheept sullen conforme gehouden factuire de reeckeninge van de Custe creditteeren. De Heere geve dat alles wel geconditioneert in 't patria mach arriveeren ende wel gevent worden. Van 't cattoene gaern en is de pertye niet alleene groot, maer hetselvige is te fijn off te hoge van prijs, want nae ick sien comt de partye te staen d' een door d' ander 27 a 28 pagode de 6¼ man, ende de heeren mayores gelijk U. E. per nevensgaende memorie can sien, en begeeren geen ander gesonden te hebben dan van 10 a 20 off ten hoogsten tot 23 pagoden de 6¼ man, alsoo d'ordre boven de 23 tot 35 pagoden gants niet getrocken is ende in de packhuysen blijft leggen, waerover te duchten is de Compagnie daermede geen goeden dienst geschieden sal, derhalven gelieve U. E. ordre te geven dat alsulcke gaern niet meer gecocht noch gesonden worde, gelijk mede dat alle het gaern cort gehaspelt worde, vermits ider pont van 't lange gehaspelde gaern in ons lant de werck-

lieden vijff stuyvers meer van winden cost dan hetgeene cort gehaspelt is, hetwelcke soo notabelen hinder is, dat den inkoop van 't lange gaern daerdoor ontrent 40 percento beswaert wort, waerover in aller manieren U. E. daerop dient ordre te stellen. Hoe ondienstich d'overgecomen indigo in 't patria is, wort in 't nevensgaende van de heeren mayores naerder dan voor desen bericht, gelijk mede wat indigo sylieden begeeren gesonden ende naer gelaten te hebben, waeraen my referere. Hoe haer de partye met den *Swarten Beer* gesonden bevallen, sullen geerne hooren.

De Heere wil het schip *Der Goes* in salvo geleyden, opdat een weinnich cleeden becomen moghen, want tegenwoordich geheel onversien sijn. Daer is tot Jaccatra niet een cleet in 't packhuis, dan alleen eenige swerte salalos, welke in menich jaer niet gebeurt is. De merckt van de cleeden is in de Molucquen gants bedurven. Men is daer genootsaect geworden de soldaten met cleeden te betalen, waerdoor qualijck een gelden mach datmen voor desen 3 ende 4, ja 5 ende 6 vercocht. Hierop is noodich by de heeren geresolveert omme de nagelen (seggen sy) te becomen, de cleeden aen de Ternatanen te geven ten prijs als ons volck deselvige betalen off de helft min dan voor desen plegen te geven, dat nu een dubbelde cladderie is. Men claecht datter geen gelt en was omme de nagelen op te copen, ende hadden aldaer noch 20.000 realen in casse, dewelcke elders ten grooten nadeel van de Compagnie uitgegeven worden. Voorwaer de Molluckse pitsiaringe versta ick niet. Wy hebben alsnu gelt nae de Molluccos gesonden ende d' heer generael gerecommandeert de cleeden weder op haer oude prijs te doen brengen. Watter van volgen sal, sullen mettertijt vernemen. Interim gelieve U. E. te senden 't gene nieulijcx voor de Molluccos geeycht wort.

Dewijlle den indigo een spetie is, daarvan men lichtelijck de kennisse becomen can als daerop goet ende scherp regart worde genomen, soo dunckt my onder correctie Baron wel gemist can worden. Derhalven sal hem gelieven herwerts te senden, opdat U. E. eere door soo een mensch niet vercort worde, gelijk geschieden soude connen als hem den opcoop van den indigo bleeff toevertrouwende.

Ryser is op Engano overleden. Wy hebben ambassate nae Atchijn gesonden omme te onderstaen off d' Engelsen uut Pryaman sullen connen krygen off ten minsten den handel van de peper aldaer neffens hun becomen, want door versuymenisse van d' onsen sylieden aldaer groote avantage hebben becomen. Dit jaer sijn daer 3 van hun schepen met peper geladen, dat voor haer wel een groot geluck is, want hebben hier alsnoch niet meer dan 4000 packen peper connen becomen, welke tegen 27 ende 35 realen de 10 sacken hebben gecocht. Hoe wy varen die sooveel van doen hebben ende soo leelijck verachttert sijn, gelieve U. E. te considereren. De schepen *Amsterdam* ende *Nieuw Zelant*

souden geern naer 't patria depescheren. Vandaer is onder de Chinesen soo een monopolie gesmeest, dat ons den peper, ja selffs die met ons gelt hebben gecocht, onthouden, van meninge sijnde den peper op 4 realen de sack te brengen. Hadde ons 't ongeluck met den *Aeolus* niet getreft, de cleeden soudon ons seer veele, meene ick, geholpen hebben; dan wat connen doen, dewijlle het Godt aldus gelieft? Ware den *Swarten Beer* met sijnnen last van de Custe hier gecomen, de monopolie van de Chinesen waere daermede soo ick meene gebroocken geworden.

Leonart Wolff heeft alles met de doot affgeleyt. De lijnwaten voor Guinea sullen verwachten. Alsnu sal U. E. na de mijnne van de diamanten connen senden, ende onderstaen mogen wat daer te doene sy.

Dewijlle den oorloch in 't lant van Palliacatte noch continueert ende daerdoor ons gerieff van goelongs vandaer niet condon becomen, is 't seer goedt dat U. E. de lichtinge van Tirepopelier gedillayeert heeft, ende met die van Petapoelie voortvaren soude.

Touscherende de aenneminge ende verbeteringe Lefebvre toegeleyt, sijn comportement sulckx als ick verhoope ende vertrouwe meriterende, sal hem onsen behulp ende affectie niet gebreecken, ende by de heeren mayores oock geen mancement sijn. Off wy al veel approbeeren wat can sulckx vorderen, dewyle de betalinge by de heeren mayores gedaen moet worden, ende alles aen 't comportement bestaet? Voor my wenste dat ick niet en hadde bedongen.

Van Arabien ende Suratte is 't jacht *Nassauw* alhier Godt loff gekeert, ons in contant medebrengeende 23.000 realen. In Mocca sijn sy welcom ende wel onthaelt geweest; meest alle de goederen sijn daer tot seer hoogen pryse vercocht. Wy hadden niet dan tot een proeve een cleen cargasoentien gesonden ende sijn van meynninge ter gelegender tijt derwerts een goet cargasoen te senden, doch soo daer willen negotieeren sullen die van Daboul ende Chiaul in d' een off d' ander wegen van daer moeten weeren, want anders niet veele soude connen verrichten.

In Suratte sijn eenige personen gelaten met eenige nagelen, nooten, foelie ende porceleyn, incoops costende ontrent 9000 realen. Dese ordre hebben wy provisionelijck gegeven gehadt, niet dat van meeninge waren over de doot van van Deynsen ende achtergebleven restanten ons recht te verstaen, maer om den wech tot recouvrement te beter te ontdekken ende oock den handel van Cambaya ende Suratte te becomen, want ons de Gousseratse cleeden immer soo nodich ende dienstich als die van de Custe sijn, ende d' Engelsen niet meer ruste dan sy ons vergunnen dienen te laten. Soo haest het eenichsints bybrengen connen sullen wy weder derwaerts senden, ende dan ordre geven dat de represailles geexecuteert off gelaten worden, naer hun de saecken aldaer voorder sullen gedragen.

Voor desen hebben de mayores geordonneert, dat men niemant van degeene die uut onse landen over lant op de Custe soude mogen arriveeren passagie op haer schepen verleene, wacover oock ongeraden vinde Jacob Mertens Bol in des Compagnies dienst te nemen, maer soude voor best achten dat U. E. denselven herwaerts sont omme met de schepen naer 't patria gevoert te worden. 't Sappon cost *f* 207 — 1 — 4. D'heer generael adviseert my dat d'avoyatie van U. E. aenneminge in beslooten missive is sendende. Ick en hebbe dese missive niet gesien, maer achte dat se U. E. van d'heer Doensen uutt het *Wapen van Amsterdam* van Mallacca sal geworden.

't Is seer goet dat U. E. d'overcomende swerten met wat onderhout secondeere, om dies te meer volck t'zinnewaerts te trecken ende de plaetse te peupeleeren. Wy verstaen datter van d'onsen diverse souden resolveeren op de Custe te blyven resideeren, byaldien haerlieden (hunnen tijt utgedient hebbende) den handel in vivres toegestaen worde. U. E. sal gelieven hierop te letten, ende ingevalle bevint sulckx sonder des Compagnies prejuditie can geschieden vinden wy ten dienste van de Compagnie geraden, dat U. E. van des Compagnies dienst ontslae alle degene die vriheynt sullen begeeren, ende die 't oock meriteeren, mits haer onder des Compagnies protectie ende jurisdictie behoudende, ende hun alsulcken vryheynt off particulieren handel te vergunnen als by den raet ten besten van de generale Compagnie ende tot accomodatie van de vrye lieden sal bevonden worden te behooren, ende sonder des Compagnies nadeel geschieden can, gelijk in de Molluccos, Amboyne ende Banda gedaen wort; betalende haer gagie tot op 6 maenden nae.

Uut den brief van Andries Crieck van Aracan en connen wy sooveel stoffe niet becomen, dat daerop met goet fundament geresolveert can worden wat ten dienste van de Compagnie toucherende Bengala, Pegu en Aracan gedaen off gelaten dient, daeromme sal U. E. hem in desen reguleeren, ende sich soocort off wijt verbreyden als de middelen die van hier becomt ende oock den tijt sonder verachteringe van 't principale sullen gedogen, want het swaerste altoos meest moet wegen. 't En is bespeure ick wel geen enckele lieffde die den coninck van Aracan t'onswaerts soo goede affectie doet betonen, ende Diang met sijn incomen aen de Compagnie vereert heeft, maer veeleer een utterste noot. 't Is waer dat met soo een noot d'occasie moeten waernemen ende ons proffijt doen, dan veel redenen en verscheyden saecken sijnder daervoor dickwils schoone occacien gepostponeert worden, daeromme wenste wel dat eens grondelijck mochten hooren watter in Bengala, Pegu ende Aracan te doene sy, met de gheheele gestaltenis deser landen.

By dese gaet een van de missiven nu jonckxt van de heeren mayores ontfangen, gelijk mede de notitie van 't geene van de Custe geeycht wort. U. E. sal gelieven naer te comen 't gene hem aengaen mach, ende van elck pro rato soo-

veele te senden als het cappitael verstrecken can, mits vooral (bidde ick) alsulcke ordre stellende dat alle de quartieren van Indien als Nederlant tot reedelijcke ende behoorlijcke prijse gewenst goet mogen becomeen, opdat de vrienden eere begaen, de Compagnie goeden dienst geschiede ende de dienaers herwaerts voldaan worden.

Alsoo de realen van achten onse meesters 48 stuyvers comen te staen, sal U. l. ons voorgaende 80.000 realen gelijk oock wat noch becomeen soud mogen tot valleur creditteren ende ordre gelieven te geven, dat alle de realen voortaan op 48 stuyvers worden gereeckent; hierdoor sullen de cleeden wederom te meer comen te costen, derhalven sullen ons beste doen omme te vervorderen dat de Custe met gout werde versien, dewyle verhoopt wort, dat men daermede 20 percento die op de realen werden verlooren, winnen soude.

Sonder onse licentie is met een Engels schip naer de Custe vertrocken na wy onderrecht sijn eenen Franco de Saint Jago, mestice, met sijnne huisvrouw, sijnde de dochter van onsen provoost's wijff. Dese man is geaccuseert geworden dat hy voorgenomen hadde, doe men hier Don Juan de Silva verwachten, na den vyant off na Mallacca te varen, omme hun alle dese gelegentheyte te ondecken, ende daermede sijn perdoen te becomeen, alsoo hy in de Mollucquen over is comen te loopen. De prauwe heeft hier lange gemeert gelegen, ick hebben hem lange in apprchensie gehad, ende eyntlijck op hantastinge gerelasscheert, vermits beyde sijn accusateurs overleden sijn, ende hy alles was ontkennde. U. E. gelieve desen persoone daer comende aen te tasten ende ten exempelp van anderen te straffen, off gevangen weder herwaerts senden, want hier hadde soo grooten inditie van disseyn, dat by den raet aen de saecke niet getwiffelt wierde, maer sijn confessie alleen gebrack.

In nevensgaende advijs van de heeren mayores sal U. E. bevinden haerlieden seer wel aen te staen den indigo van Tegenampatnam off Tirepopelier, mits datse niet vervalscht, off met aerde gemengt sy, als partye van de selvige geweest is, waerop sal gelieven te letten, soo in 'tlichten off continueeren van dat comptoir, als in den opcoop van de indigo. Boecken, pampier, pennen ende stoffe tot inct werden U. E. gesonden.

In Bantam adi 25 November 1616. 1)

1) „Nae de Custe adi 25 ditto aen St. Kint geschreven en copia gesonden van de origineelen aen St. de Hase geschreven; adi ditto aen St. Lefebvre geschreven; adi ditto aen St. Willem den Dorst geschreven; adi ditto aen St. Adold' Thomasz. geschreven; adi ditto aen St. Raphael Olyva geschreven”.

121. — APENDICX VAN DE MEMORIE

GESONDEN ADI 10 OCTOBER 1616, PER 'TJACHT DE *NEPTUNIS* NA DE CUSTE
COROMANDEL AEN DEN HEER HANS DE HASE, 25 NOV. 1616.

Volgens nevensgaende ordre van de heeren mayores, sullen de vrienden geen cattone gaern senden, dan 10 tot 20 pagoden off ten hoochsten tot 23 de $6\frac{1}{4}$ man ofte 150 fl Hollants, ende dat van 'tgrove off minste pryse 't mceste, want het fijnne gaern van hogen pryse, als van 23 tot 35 pagoden de $6\frac{1}{4}$ man, gants niet getrocken is, noch niet vertiert can worden. In aller manieren dient dit gaern cort opgehaspelt te worden, vermits in ons lant het gaern in lange strengen gewonden, ider pont vijff stuivers min waerdich is dan hetgeene cort gehaspelt overgesonden wort, gelijk het sayen gaern ofte de geverfde zyde ghehaspelt sijn. In voorsz. memorie en is geen seyldoeck gestelt. Hiervan dienden jaerlijcx 50 a 100 packen gesonden.

Het ware goet soo 'tgeschieden conde dat herwaerts een goede partye groote martavanen wierden gesonden, ja al waer het 100 a 200 stucx; de Compagnie soude daarmede grooten dienst geschieden, daeromme recommandeeren de heeren sooveele te fourneeren als gevoechlijkst can geschieden, mits dese potten met vlees, speck, boter ende honinck vullende, voor sooveele de gelegenheit gedoocht ende geraden wert gevonden. Van speck ende vlees en can ons niet te veel gesonden worden, maer vermits alsnoch niet volcomenlijck geexperimenteert en is watter te becomen is ende hoe durabel het zy, connen daervan geen advyse geven.

Touwen dienen jaerlijcx meede cenige gesonden.

Het voorgaende is memorie van 'tgeene generaliter voor 't patria ende Indien van de Custe wordt geeyscht. De heer de Hase sal gelieven ordre te geven, dat ons op voorsz. eysch pro rato van elck sooveele off soo weinnich worde gesonden als het capitael gedoocht, ende niet van 't eene te veele ende het ander te weinnich, gelijk voor desen gedaen is. Vooral dient oock gelett te worden dat elcke sorteringe besonder worde gepackt, gemerckt ende genombreert voor sooveele doenlijck is, ende niet de Maleyse sorteringe, Javaense, Siamse ende Mollucquese onordentelijck onder den anderen, maer elck apart, alsoo het anders groote confusie veroorsaect, doordien de schepen gemeenlijck Godt betert soo laet van de Custe comen, dat men hier qualijck de tijt heeft omme de packen ordelijck van 't eene schip in 't ander te doen overgeven, off souden een geheel jaer verachteren en de heerlijckste saecken daerdoor retardeeren. Van de Mollucquen hebben weder nieuwe clachten, dat aldaer salampoury voor witte cassen hebben ontfangen, gelijk mede goulong voor Malleyse dragans. Off de faulte by d' onsen alhier zy, off op de Custe, en weete alsnoch niet, dan van de goulong, welck tot Jaccatra gevon-

den is. Voor desen sijn dickwijls verscheyde cleeden in een pack gesonden, welck mede confusie ende moeyte veroorsaect, daeromme dient sulcx oock (soovele mogelijk is) naergelaten te worden.

In Bantam adi 25 November 1616.

122. — TOT OFFTE OMTRENT ATCHIN.

AEN CORNELIS COOMANS, OPPERCOOPMAN, PER 'T SCHIP DEN *GOUDEN LEEUW*, 25 NOV. 1616.

't Gene sedert U. l. vertreck alhier is gepasseert zult mondelinge van de vrienden genoegh connen verstaen. Neffens dese senden een kiste met 8000 realen van achten, off bygevalle U. l. deselvige mocht van doene hebben omme peper tot eniger plaetsen te procureren, alsoo het schip *Enckhuysen* op gisteren alhier gearriveert, seer leelijcken door quaet beleyt een schoone commoditeyt van peper te krygen hecft laten passeeren, want liggende onder 't eyllant Celeber, dat op de hoochte van $3\frac{1}{2}$ graden Suyderbreete lecht, sonden haren boot naer Lamenjuta, ende vandaer 3 mijllen de rievier op na Indrapura, leggende op de hoochte van $2\frac{1}{2}$ graden Suyderbreete, alwaer den coninck genaempt Radja Itam woont, met denwelcken sy contractt hebben gemaect van 2000 bahar in 2 maenden a 15 realen de bahar aen 't eyllant Celeber, dat omtrent 3 mijllen van daer is, te leveren, ende alsoo den tijt overstreecken was, is ditto schip *Enckhuysen* weder herwaerts gecomen sonder weder naer voorsz. coninck te talen, niettegenstaende het Noordermouson begonst te waeyen, met welcken sy mosten affcomen. Van dese plaetse wort alle den peper in Priaman ende Ticcos gebracht, ende segt den coopman die aldaer selfs in persoone geweest is, wel 2 scheeps last aldaer te hebben, derhalven U. l. wel sijn uutterste devoir sal gelieven te doen van dese plaetse met sijnne dependentien wel te ontdecken, ende voordeel sijnde meucht daer wel eenige personen laten. Hoe ons de Chinesen alhier quellen met den peper die voor geen 3 realen en connen crygen, sal U. l. uut de bringeren deses verstaen; soodat het de Compagnie eenen goeden dienst sal sijn, eenige voordelige peperplaetsen te mogen opspeuren.

Hierin gaet copie van resolutie genomen over Moorsche schepen, die aldaer in Atchin ofte op andere plaetsen peper laden om nae Arabien te voeren, hoe U. l. daerinne sál handelen, latende deselve eerst van de reede varen, ende dan t' sec aenslaen, omme onse commissie uut te voeren, d'welck U. l. midts desen ernstelijck sijn recommandeerende, alle mogelijcke vlijt daertoe

als [tot] 't handelen van quantiteyt peper ende de contracte met den coninck, als insonderheyt de gelegentheyt van Celeber ende Indrapoura aen te wenden, daeraen de Compagnie dienst ende ons vrintschap sal geschieden.

In Bantam adi 25 November anno 1616.

123. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. DANIEL VAN DER HEGGEN, OPPERCOOPMAN. ENDE GEEN
HUYGEN SCHAPENHAM, SCHIPPER VAN 'T SCHIP DEN *GOUDEN*
LEEUW, GAENDE NAE DE CUSTE VAN COROMANDEL,
25 NOV. 1616.

Ghylieden sult trachten op 't alderspoedichste door de Strate Mallacca nae de Custe te vervorderen, ende byaldien wat spoedich cont beseyllen de hoochte van Jambi leggende op 40 minuten Zuyderbreete, soo sult de wal alsoo naer loopen als ten minsten verlett sonder perijckel can geschieden, omme te sien off onse schepen aldaer sijn leggende.

Ende ingevalle U. l. onse schepen, aldaer in de straet Mallacca off elders compt te bejegenen, sal U. l. aen den heer Doensen ende de vrienden rapporteren 't geene hier passeert, ende soo de schepen de *Neptuines* ende de *Valck* noch niet naer Atchin waren geseylt, met ditto schepen in compagnie Atchin aendoen, omme S^r. Cornelis Coomans, die wy in ambassade na den coninck van Atchin hebben gecommitteert, te accompagnieren, opdat de ambassade dies te aensienlijcker ende van de te meerder achtbaerheyt zy, alsoo de Compagnie daeraen seer veele gelegen is, ende dewyle goet hebben gevonden dat ditto Comans in den raet presideere soo lange by den anderen wesen sult, sal hy hem op U. l. schip transporteren omme aldaer de vlagge van de groote stenge op 't acnsienlijkste schip te doen waeyen, doch sult veradvertteert wesen onse meeninge geensints en is, dat om voorsz. ambassade U voyage nae de Custe tot Atchijn lange sout retardeeren, derhalven recommandeere U. l. haer voyagie op 't spoedichste te vervorderen, ende tot Atchijn niet lange te ver-toeven, want [indien] van den coninck geen haestige audientie noch bescheet te becomen ware, sal U. l. vandaer voortvaren, 't zy met U schip alleen off in compagnie van de *Neptuinis*. S^r. Daniel van der Heggen sal in den raet van beyde de schepen presideeren, tottertijt by d' heer de Hase sullen arriveeren. Ingevallye U. l. de *Neptuinis* noch de *Valck* niet en compt te bejegenen, soo en sult Atchin niet aendoen, maer recht door naer de Custe seyllen, doende eerst Masulipatam ofte Tegenapatnam aen, nae de gelegentheyt van de mousons vereyst. Van October tot February verstaen wy dient Musilipatan

eerst aengedaen, ende van ultimo February tot October Tegenapatnam, daerop de vrienden sullen letten.

Byaldien eenige Spangiaerden, Portegiesen off adherenten in schepen, galleyen, fregatten, joncken ofte andersints compt te rescontreeren, sult U beste doen om haerlieden alle mogelijcke affbreuck te doen, ende hun te vermeesteren, ende soo eenige compt te veroveren hare persoonen ende goederen onder goede verseeckeringe ende behoorlijcke register aen d'heer de Hase overleeveren, opdat voordr ten besten ordentlijck naer behooren daerover gedisponeert werde, mits wel lettende ende voorcomende dat het groot capitael, welck ghylieden inne sijt hebbende, niet lichtveerdelijck ghehasardeert en worde.

In Bantam adi 25 Nov. 1616.

Soo U. I. de schepen de *Neptuines* ende de *Valck* omtrent Jambi noch in de stracte Mallacca niet en compt te rescontreren, sult alsdan U coers nae Atchijn stellen, omme te sien off aldaer ditto schepen te rede leggende sijn, ende aen haer over te leveren nevensgaende missive aen S^r. Coomans met 8000 realen gedestineert, [ende vervolgens] recht door als vooren nae de Custe seyllen, volgens d'inhoud van 't nevensgaende extract uut de resolutie op heden alhier genomen, soo d'occasie presenteert ende sulckx sonder merckelijck verlett van U voyagie can geschieden.

Soo in Jambi gelt van node ware, sal U. I. hun daarvan versien.

In Bantam adi 26 November 1616.

124. — MOLUCQUES.

AEN D'HEER GOUVERNEUR GENERAEL REAEL, PER 'T JACHT
NASSOUWE, 1 DEC. 1616.

't Voorgaende is copie van d'onse waervan d'inhoudt confirmeere, bidde dat U. E. gelieve daerop ernstlijck te letten, ende ons daerop metten eerste sijnne E. resolutie te adviseeren ende ordre geven wat gelieft gedaen off gelaten te hebben, opdat ons daarnaer mogen reguleeren.

Tsedert onse jonckste sijn hier van de resterende nieuwe schepen uut patria Gode sy gelooff wel aengecomen de schepen *Westvrieslant* ende *Gouden Leeuw*. De Heere wil *Zelant* ende d'*Eendracht* mede in salvo geleyden. Den *Gouden Leeuw* hebben met 88.000 realen na de Custe gesonden, ende *Westvrieslant* (alsoo dit schip van onse mayores gedestineert wort metten eersten weder te keeren) dencken vooreerst hier wat te houden.

Van Arabia is Godt loff den 18^{en} stanti behouden gekeert het jacht *Nassauw*, in contant medebrengeude 23.000 realen. Sy sijn in Mocca, Suratten ende Calcuttan wel onthaelt geweest. Haer cargasoen is in Arabien wel vercocht. In Suratten hebben sy volck met eenich cargasoen gelaten. Sy hebben een seer goede ontdeckinge gedaen, daervan ick verhoope de generale Compagnie te sijner tijt grooten dienst geschieden sal. In Mocca wort een seer treffelijcke negotie gedaen, als U. E. per nevensgaende notitie can bespeuren. Waren wy van speceryen, Chinese waren ende schepen versien, soudan wederomme derwerts nae Surraten om Gouseratsche cleeden senden, want in die quartieren een treffelijcken handel gedreven can worden, opdat onse meesters daerdoor in Europa geen hinder geschiede; naer den tijt, eysch ende gelegentheyd sullen ons hierinne reguleeren.

Dese gaet per voorsz. jacht *Nassauw* waermede sendende sijn alle de soldaten van 't schip den *Gouden Leeuw* wesende 47 coppen, een pertye swalpen, plancken, wynen, olie ende andersints soo voor de Mollucquen, Amboyna ende Banda, gelijk mede 23.000 realen, te weten 15.000 realen voor de Mollucquen ende 8000 voor Banda. Dit schip sal dienen in Amboyna te verdubbelen, alsoo hier geen tijt hebben gehad.

Van Celeber is het schip *Enckhuysen* wedergekeert, ende dat voorwaer seer slechtelijck sonder hare commissie voldaan te hebben. Sy seggen dat ontrent 30 mylen by Noorden Celeber wel sooveel peper hebben gesien als met twee schepen gevoert can worden; hadden metten coninck gecontracteert dat hy hun over 2 maenden 2000 bharen peper a 15 realen de bhaer haer in Celeber leveren soude, maer alsoo daerna 3 maenden hadden gewacht, ende geen peper voor en quam, sijnse wedergekeert niettegenstaende hun geordonneert hadden tot ultimo December, ja ultimo February, noodich wesende te vertoeven, ende den tijt om te handelen eerst aenquam. 't Is verdrietich dat de saecken soo slechtelijck werden versuimt. Wy sullen derwerts opnieuws moeten hervatten.

Dit schip *Enckhuysen* hebben wy naer Japara gesonden, omme aldaer vol rijns geladen te worden, ende daermede naer Amboyna te seyllen, doch soo in Japara per avontuire rijns gebrack, hebben geordonneert dat dan nae Maccassar sullen lopen, omme te sien off daer gerieft connen worden. Voor Amboyna sijn hiermede wederomme sendende 8000 realen gelijk mede andre 8000 naer Japara, werwarts oock ordre gegeven hebben, dat op voorraet groote pertye calck versamelt worde. De soldaten van 't schip *Westvrieslant*, wesende 23 coppen, sijn hiermede oock gaende.

Het jacht *Nassauw* heeft op sijn uuttreyse by Cheylon veroverd een Portegies scheepken geladen met canneel; ende in 't wederkeeren op de custe van Mallabaer een leedich fregattjen, welck met 22 jongers alhier hebben ge-

bracht, ende alsoo 't selvige seer bequaem wort geoordeelt, hebben wy de timmerlieden daeraen te werck gestelt omme ditto fregat te versien, ende dan nae Banda te senden.

De schepen *Amsterdam* ende *Nieu Zeelant* en sijn alsnoch niet geladen. Wy hadden van eenige Chinesen 20.000 sacken peper gecocht, de leste binnen 20 dagen te leveren a 25 realen de 10 sacken, maer daer is onder hun soo vasten monopolie beleyt dat geen peper te becomen is, off begeeren dat haren wil doen, ende 35 realen off meer betalen. Ja, Godt weet, waarmede te versaden sijn. Eenige grooten van 't hoff sijn hiermede gemengt, ende alsoo geen reedenen connen helpen, sijn wy met vehemente remedien besich, hebbende de voorncempste beleyders van de saecke geaprendeert. Den coninck siende wy de saecke hooch nemen, hout hem stille. De Chinesen houden haer alsnoch hert, soodat het bykans schijnt wylieden evenwel uut sullen moeten paeyen, ende onse revengie vertrecken tot de compste van de joncken, alsoo nu aen caelvincken niet veel vatten is, ende de schepen dienen te vertrecken, temeer het gewas dit jaer soo cleen is dat *Amsterdam* ende *Zelandia* bykans alle den peper sullen connen laden, dewijlle seer weinnich nagelen, nooten, ende foelie hebben gebracht. Watter van worden wil, sal den tijt leeren. 't Is een lastige saecke aldus geplaecht te worden.

By dese gaet translaet van seeckere missiven door 't jacht *Nassou* van Arabien ende Suratten gebracht. D'origineele sullen met gelijcke copie van translaet naer 't patria senden. Oock gaet hiermede d' instructie van de heeren mayores voor U. E. ende den raet van Indien, met d' anderen die ons beneffens van secretarius Swerius sijn behandicht.

In Bantam adi primo Dec. anno 1616.

125. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURY, PER DE *BERGERBOOT*, 4 APRIL 1617 ¹⁾.

Tsedert onse jonckste hebben wy van U. E. verscheyde missiven ontfangen, als namentlijck van primo ende 30 September, 12 October, 18 ende 27 November, 14 December, de copie van eenen van dato 7 Januario, twee andre originelen van 15 ende 26 dito ende ten lesten eenen van primo Februario, waerdoor seer geerne verstaen hebben 't gene van tijt tot tijt in die quartieren is ommegegaen. De versameling ende opcoop van peper is na den tijt, off voor een begin redelijck geweest. Dan Godt geve, dat ons dessey'n op den

¹⁾ Copieën van 4 April—28 Juni 1617: K 103.

vyandt op een ander tijt andre lieffhebbers geworden, soo sullen (hoope ick) met geen praetjens betaelt worden ende sál d' effectuatie van soo schoone occasie soo slechtelijck niet naerblyven. Indien wederomme eenige occasie voorcompt, laet niet hetselvige te advyseeren, opdat de saecke hervatt worde. Per de *Bergerboot*, de *Valck*, de *Halve Maen*, *Jaccatra* ende *Vlissingen* hebben wel ontfangen den peper, door U. E. daerinne gescheept, maer wat deselvige cost, en weten wy niet, vermits U. E. missive van den 7 Jannuario met de facture ende alle andre bywesende pampieren ons niet ter handt gecomen sijn, want soo deselvige van Bantam ons na Jaccatra met een schuyt toegesonden wierde, is de schuyt ommegeWAYt ende alles gebleven. U. E. gelieve met eerste gelegenheyt wederomme een andre facture te senden, gelijk mede wat uut de *Neptuines* gelicht ende in de *Valck* gelaten heeft, doch insonder het copie van sijnne boecken, opdat de reeckening tegen den andren mogen werden geliquideert.

Van de 504 picol peper in de *Halve Maen* gescheept, sijn hier per 't *Wapen* ontfangen 38.117 catti netto geharpte peper, alsoo daarvan by de *Halve Maen* in het joncxken gelaten wierde 119 saecken peper.

Van sanguis dracony sal U. E. ons goede partye toesenden, mits dat het van de alderbesten sy. De gesonden monsters sijn gemengt geweest. Eenige was schoon ende andre daerentegen slecht.

My is leet, dat de schepen soo haestich sonder ordre van Jamby sijn gekeert ende dat daer soo goede partye peper by U. E. gebleven is, want, soo ons deselvige waren geworden, soude het schip *Westvrieslant* tijtlijck naer 't patria gekeert, wy hier van een groote moeyten ontlast geworden ende de Compagnie een treffelijcken dienst geschiet sijn, te meer dewyle door gebreck van peper groote partye ebbenhout in dito schip gescheept is. D'heer Doensen zeyt my, de schepen gants geene ordre gegeven te hebben, wanneer vertrecken off hoe lange blyven leggen soudén, ende de schippers, soo hun in 't minste aengeseyt waere datter noch eenige peper voorhanden was, dat niet vertrocken soudén hebben. 't Sijn voor ons lastige ende voor de Compagnie schadelijcke excuse. Omme naer desen diergelijcke inconvenienten voor te comen, hebben wy goetgevonden daerop d'innegaende ordre te stellen. U. E. sal deselvige alsoo tot naerder advys executeren.

Ick hadde oock wel gewenst, dewyle om meer gelt sijt schryvende, dat U. E. uut den *Gouden Leeuw* meer gelicht hadde, want den oppercoopman ende schipper in hun instructie dieshalven expresselijck gelast waren sooveel gelt in Jamby te laten, als aldaer van noode wesen soude. Dan mijnne faulte is 't, dat U. E. daarvan niet verwitticht hadde.

Belangende 't versoeck van den coninck, ick vinde geraden, dat U. E. hem met een schip off jacht tot aen de rievire van Palimban doet voeren. Soo

'tjacht *Vlissingen* herwarts quam, is omtrent Palimban een seeckre prauwe met een orangkay aen boort geweest, dewelcke vanwegen den coninck van Palimban ons toegesonden heeft een Indiaens present, als te weten een os, eenige hoenders, ende diergelijcke, versoeckende, wy souden derwarts senden, omme te sien off in sijn landt niet en is dat ons dienstich sy; ende alsoo met desen coninck geerne vrientschap souden maecken, als oock onderstaen wat daer te doen zy, dewyle destijts van daer groote quantiteyt peper pleech te comen, soo is 't dat geresolveert sijn derwarts imant met eenige vereeringe te senden, omme alle gelegentheyt te onderstaen. Derhalven, vermits sulcx van Jamby gevoechelijcker dan van hier, omme jalousie te schouwen, can geschieden, sullen U. E. daarvan de commissie geven, gelijk mits desen gevende sijn, ende sal U. E. selffs persoonlijk met den coninck van Jamby derwarts gaen, ofte iemand van de coopliden die met de naercomende schepen volgen, daertoe committeren, nadat met den raet ten besten van de genneraele Compagnie geraden vinden sullen.

Touscherende U. E. verlossinge, 'tis my leet dat sulcx versoeckt, niet omdat het onredelijck sy, maer omdat ick geerne saege, U. E. de gemeene welstandt soo lange hanthave ende in sijnnen goeden iver continueere, totdat de negotie in Jamby volcomelijck gestabileert sy ende U. E. d'eere daarvan byblyve. Soo hiertoe resolveert, en sal het oock aen verbeteringe oft vereeringe niet gebreecken.

Kennelijck is 't, wat jalousie des Compagnies macht toegedragen wort, ende daeromme oock niet wonder de coninck van Jamby (die de Nederlanders niet en kent) eenich misvertrouwen heeft, doch hoope, van synentwegen hy daertegen soo verkeerden remedie niet te werck stellen sal, als den pangoran van Banthem eenige jaren gedaen heeft. Wy recommanderen U. E. beleefdlijck met soeticheyt te continueeren ende behendelijck, als het te passe comt, uut te leggen, voor en tegen wien de Nederlantse machten sijn, mits te bequamer tijt het metale stuccken aen den coninck vereerende.

Wijn, plancken ende spijkers gaen nevens dese, ende na Amboyna als Moluccos hebben om de baftas geschreven; de twee vrouwen met d' *Eendracht* recht door na Amboyna gesonden. Dan alsoo de wint seer oostelijck wayt, is te beduchten, dit schip qualick voortgeraecken sal. Voor d'eene sullen U. E. goet doen f 164½. 't Is goet, dat de vier Chinese brieven verbrandt heeft. Als U. E. wederomme Jappanders voorcomen, lecht er dwang op, tot de hoogste graet toe, soo sult van hun immer soowel in alles als van d' onsen gedient worden, maer anders oock niet. Het haentje hebbense hier oock wel gemaect, maer daerna sijne onder harde discipline dies te gediensstiger geweest.

Alsnoch is ons geen barou pegu bekend, dan sullen daerna vernemen ende U. E., is 't doenlijck, versien. De monster hebbe niet vernomen. Den

peper, door *Vlissingen* van Andrigiri gebracht, is ons mede wel geworden ende sullen geerne hooren hoe d'Engelsen aldaer sullen wesen gevaren, opdat ons, Andrigiri aengaende, daerna mogen reguleeren.

Over de joncken, die geseyt worden door d'onsen berooft te sijn, hebben wy van Japara, Tcherbon ende Jaccatra groote clachten ende molestie. Water van sy en worden wil, sal den tijt leeren.

Wy hebben goetgevonden, het schip de *Bergerboot* alsnu met ingeladen cargasoen van cleden, gelt ende andersints vooruut te senden, opdat U. E. sich daarvan tijtlijck soude mogen dienen. Soo haest d'andre schepen ende jachten claer connen sijn, sullense mede derwarts senden. Ondertusschen recommandeere U. E. wederomme ten hoochsten alle mogelijke diligentie te doen omme sooveele peper op te coopen ende te versamelen als eenichsints becomen can. Ick hoope, dat de Manecabers ende Quamers affgecomen sullen wesen ende dat den peper aldaer wederomme op hun ouden prijs sal wesen gedaelt, waertoe mede recommandeere sijn beste te doen. Doch sy U. E. geadverteert, dat hoe diere den peper sy, quantiteyt moeten hebben; derhalven sal hem na den tijt reguleeren.

Touscheerende 't lichten van peper uut de Chinesse joncken, U. E. sal dies aengaende punctualijck naercomen, ofte doen naercomen, 't gene neffens dese in bysondere missive geordonneert wort.

Hier is dit jaer onder de Chinesen een snooden monopolie beleyt, daerdoor gedrongen sijn geworden den peper, die in eersten 13 realen de 10 sacken was geldende, voor 3 ende $3\frac{1}{2}$ realen de sack te coopen.

Ook sijn onse schepen hierdoor vry wat getardeert geworden. Ende alsoo dese monopolie door den naesten raet van den pangoran gesustenteert wierde, daeruit voor seecker houden, sulcx met goede wetenschap van desen pangoran geschiede, hebben wy hiertegen (omme soo snooden monster te dooden) de joncken uut China comende, wesende 2 in 't getal, in arrest genomen ende ontrent 6 weecken gehouden. Onder de grooten is hierdoor al sulcken alteratie geresen, die bycans den grooten beest gedoot soud hebben, off mogelijk noch dooden sal. Evenwel en is den bommel voor ons niet doorgebroomen, want niemant alsoch onsen doen aengetrocken, noch ons partye getoont heeft, maer hebben wy daerdoor de resterende peper voor ons gelt becomen.

Ende nadat de Chinesen in 't gennerael opgeleyt hadde, omme de saecke te modereren, ende de pot mede toe te decken (alsoo ons voor laten staen, het monster genoegsaem gedoot is ende vooreerst niet verrysen sal), dat ons voor relassche der joncken tot depesche van *West Vrieslandt* 3000 sacken peper leveren souden, hebben wy dese joncken, dese 3000 sacken in peper ende gelt tegen 38 realen de 10 sacken geleverd wesende, gerelasscheert ende

sullen wy voorts, tot invordering van d' uutstaende schulden, wederomme andre nieuwe proceduyres aennemen. Tegenwoordich is den peper geldende 42 realen de 10 sacken. Vandaer is seer weynich peper in 't landt. Tot 5 realen de sack sullen se de Chinesen coopen, tensy sulcx naerlaten uut vreesse dat wy se in zee tegen 1½ realen wederomme affnemen sullen, gelijk hun voor dese gedreycht hebbe. Door gebreck van peper sijn met het schip *West Vrieslandt* nae 't patria gesonden 2000 picol ebbenhout, welck een al te slechten last is.

Alsoo hier tot Bantam niemandt en is, die voor ons aen de coninck van Jamby ende cappiteyn moor soude durven schryven, sullen wy 't selvige verrecken, totdat wederomme comen ende sal U. E. vandaer d' antwoorde met de volgende jachten geworden.

't Is my leet, dat de cleeden van de verlooren *Acolus* soo qualick gestelt sijn. By gebreck van stoffe heeft men se niet behoorlijk connen packen, hetwelcke U. E. ten goede gelieve te nemen. De bevallinge van Chinese goederen sullen geerne hooren.

Nevens de *Bergerboot* senden een smack. U. E. sal wel doen ende ons dateijck daarmede alle gelegentheyt advyseeren, te weten, wat peper alreede vergadert heeft ende noch verhoopt te become; wat van noode is hebbende; wat tydinge aldaer van Mallacca is, ende in somma, wat in die quartieren ommegeaet, opdat ons na den eysch van saecken mogen rechten. Doch soo U. E. dese smack dienstich is, mach deselvige aldaer wel houden, soo ons met een prauwe off andersints advys bestellen can.

Ingevalle U. E. niet gesint is langer dan sijn tijt te continueeren, soo sal den heer Casembroot by hem aen landt nemen ende denselven, U. E. tijt geexpiereert wesende, alles overtransporteeren. Ick en hebbe desen Casembroot hiervan niet verwitticht noch aangesproocken, alsoo verhoope U. E. noch wat continuceren sal, gelijk geerne hooren sullen.

Hier sijn 2 France schepen aengecomen, waervan U. E. gebeuren cost, d'eene per costi seylde. Soo hy off andre diergelijcke aldaer compareren, recommanderen wy U. E. sooveele te doen als mogelijk zy, dat geen acces noch peper become, ende en hout niet hun oock geen andre correspondentie, dan sonder nadeel van de Compagnie ende opspraeck van lieden geschieden can, want dit niet dan contramineurs van de gemeene welstandt sijn.

Voor dees tijt connen hier noch tot Jacatra geen pepersacken become. Heeft U. E. sacken gebreck, sal deselvige van grove tapis moeten maken, want voor dees tijt niet anders voorhanden is.

Barou pegu off gommelacca gaet hiernevens een weynich, dan 't en is geen Siamsen, maer Javaense. In Bantam adi 4 April anno 1617.

126. — ORDRE, 24 MAART 1617¹⁾.

Alsoo in 't presideren ende beroep van Rade over de comptoiren ende schepen goede ordre dient gestelt, hebben wy goetgevonden, den heer Andries Soury, oppercoopman in Jamby, te ordonneren, ende autoriseeren, dat hy over alle de schepen ende jachten, die tot, off voor de riviere Jamby (sonder commandeur, ander gequalificeert persooene off naerder bescheet) souden mogen ariveeren, den Raet beroepen ende continueelijck daerinne presideeren sal, opdat met goede ordre in alle voorvallende saecken ten besten van de gennerale Compagnie werde gedisponeert.

Derhalven ordonneren ende beveelen by desen alle oppercoopliden, scheepsofficianten ende allen andre den voorsz. oppercoopman Andries Soury als president van den Raet te erkennen, respecteeren ende obediieren.

Ingelijcx lasten en bevelen oock aen alle d'opperliden ende schippers, met hunne schepen van Jamby niet te vertrecken, sonder ons expres bescheet van dito Soury mede te brengen, ten ware door hoogen noot vandaer wierden gedrongen.

In Jaccatra adi 24 Maert 1617.

127. — JAMBI.

AEN A. SOURY, PER DE *BERGERBOOT*, 24 MAART 1617²⁾.

Wy confirmeeren niet alleen d'ordre, U. E. voor desen gegeven, maer hebben daerenboven met advys van de heer commandeur Steven Doenszen van Groenendijck, raet van Indien ende ondergeschreven raden, goetgevonden, tegen de parten, die dit jaer tot Bantam op 't stuck van de peperhandel gespeelt sijn, U. E. andermael te ordonneren ende bevelen, gelijk hem mits desen wel expresselijck ordonneren ende bevelen, buyten limite van coningen, vrienden der gennerale Compagnie, aen te halen ofte doen aenhalen alle de Chinese joncken, die van Jamby, Andrigiry ende daerontrent met peper na China keeren, ende dat alle den peper pertinentelijck gewogen, daeruyt gelicht ende in onse schepen gescheept worde, mits de Chinesen met contant gelt off andre waeren, die hun souden mogen aenstaen, haren peper betalende ende dat tot alsulcken prijs, als deselvige ongevaerlijck met alle onkosten tot Jamby cost, mits dat ons van de betalinge deser peper schriftelijck bescheet werde gebracht by verscheyde Chinesen geteckent.

¹⁾ »Desen op 4 April versonden».

²⁾ »Desen op 4 April versonden».

Van gelijcken ordonneren en bevelen, dat voorsz. Chinesen aen saecken, personen, joncken ende resterende goederen, die geladen souden mogen hebben ofte hun van d' onsen mach worden betaelt, geen molestie, hinder noch schade werde gedaen, maer dat men hun ter contrarie voorts vry ende vranck laet passeren ende repasseren, mits haer alle faveur ende hulpe betoonende.

U. E. sal dese ordre secreet houden, totdat de joncken vertrecken ende deselve alsdan in manieren als vooren puntualijcken doen executeren. Doch byaldien by de Chinesen weynich peper wierde geladen, souden wy geraden vinden, dese ordre tot beter occasie te vertrecken; dan sijn 't selvige aen U. E. ende den Raet aldaer remitterende.

In Jaccatra adi 24 Maert anno 1617.

128. — JAPARA.

AEN VAN DER MARCT, PER WATTINGHS JONCQ, 10 APRIL 1617.

Het voorgaende is copie van d' onsen per d' *Eendracht* gesonden; en laet niet d' inhoude van deselvige naer te comen, soo d' originele U. E. niet geworden ende sulcx niet gedaen is. Tsedert hebben wy per joncke U. E. missive van dato 17 passato ontfangen, waerop van sooveele my van d' inhoude gedenct, cort wesen sullen, alsoo dito missive tegenwoordich tot Bantam is berustende. Aen den godia is tot Banthem betaelt, 't gene U. E. op ons getrocken heeft. Tot Bantam is den peper noch dierder dan costi, want de 10 sacken voor 42 realen vercocht worden. Doch alsoo 't nieuwe gewas seerschoon staet, conde wel gebeuren dat weder op d' ouden prijs geraecte, want door een snoode monopolie soo hooch gedreven is.

't Is seer wel gedaen dat U. E. Quiay Gabey geen gelt geleent heeft, want sulcx geensints gedaen dient, al soud hijt hem oock vry wat belgen. De vrienden sijn seer qualick bedacht geweest, het *Wapen van Amsterdam*, om een nieuw boot te maecken, soo lange opgehouden te hebben, totdat het mousson bykans verlopen is, want de fregat genochsaem voor een boot gedient cost hebben. Soo het ten besten geluct ende dito *Wapen* voortgeraecte, sal de swaricheyt cleyn wesen, maer in gevalle van de reyse versteecken wort, gelijk d' apparentie is, en sal het dan niet een fraye resolutie wesen. Derhalven re-commanderen en bevelen mits desen wel expresselijck, dat men aldaer op een ander tijt geen schepen meer ophoude, die innewarts gedestineert worden, want de Compagnie daeraen al te grooten hinder geschieden can.

Wy confirmeren ende bevelen U. E. andermael (gelijk in copie geseyt is)

een goede quantiteyt witten rijs op voorraet te versamelen, omme deselvige metten eersten herwarts te senden, 't sy met de schepen, die van d' Oost sulen comen, ofte mette gene die daeromme expresselijck senden sullen. Van Atchijn is hier het schip de *Galliasse* gekeert ende van 't patria sijn op gisteren tot Banthem wel aengecomen de schepen 't *Wapen van Zeelandt* ende den *Orangeboom*. De Heere wil de volgende mede in salvo geleyden.

In Jaccatra adi 10 April anno 1617.

129. — PATANI.

AEN HENDRICK JANSZEN, PER DE *GALLIASSE*, 17 APRIL 1617.

U. E. missive van dato 31 October passato hebben wel ontfangen, gelijk mede 't cargason in de *Galliasse* gescheept, daervooren 't comptoir Patana gecreditteert is. Dese gaet wederomme per dito *Galliasse*, waermede U. E. in contant sijn sendende 28.000 realen tot opcoop van Chineese waeren, peper, benjuwijn, gommelacco ende wat de heeren meesters in nevensgaende memorie eyschende sijn, maer voornemelijck om peper. Derhalven sal U. E. ordre geven ende neersticheyt laten doen, dat alle den peper van Ligor, Bordelong ende watter te becomen is, na merctganck opgecocht ende ons toegesonden worde, bestedende 't resterende cappitael in Chinesse waren ende 't gene voorder voorhanden is.

De Chinesen tot Bantam residerende, siende, dat het verleeden gewas van peper seer cleen was, hebben onder haer alle den gereetsten peper opgecocht gehadt ende ons met een monopolie gedwongen, deselvige te coopen tot 30 ende 35 realen de 10 sacken; ja soo tegen hun geen geweld hadden gebruyct, souden wel 40 ende 50 realen hebben moeten geven, gelijk de resterende peper tegenwoordich is geldende. Ons is hierdoor niet alleen groot gelt affgedrongen, maer sijn de schepen, die naer 't patria sijn vertrocken, daerdoor grootelijck verachttert geworden. Limco, den naesten raet van den pangoran gouverneur, is een steunsel ende onderhouder van de monopolie geweest. Het schijnt, den pangoran van de saecke goede kennisse heeft gehadt. Tot revenge ende omme voor te comen, dat ons sulcke parten niet meer souden werden gespeelt, hebben wy 2 Chinese joncken in arest genomen ende 3 a 4 mylen van 't landt ontrent 2 maenden in arest gehouden. Het landt is hierdoor in roeren geraect ende scheen het, datter moorderyen en oorloch uut gesprooten soud hebben, doch d'alteratie is weder geslist ende hebben wy tot de despesche van *West-Vrieslandt* voor relassche der joncken ons doen leveren 3000 sacken peper, te weten 1800 in peper en 1200 in gelt, tegen 38 realen de 10,

mits dat daerna vrientlijk accordeeren souden. De schippers van de joncken hebben wy gewesen hun te valeeren van de monopoliers, ende hierentegen is by die van 't hoff de revenge op onse schuldenaren voorgehouden, waertegen weder aengeseyt hebben, soo daermede voortvaren, dat ick de joncken andermael aentasten ende alles doen betalen sal. Watter van worden wil, sal den tijt leeren.

Ick hebbe goetgevonden de saecke aldus sommierlijck te verhalen, opdat U. E. condt sy, in wat moeyten en swaricheyt door gebreck van peper gecomen sijn ende hoe nodich U. E. ons tegen toecomende jaer met een groote quantiteyt peper dient te versien, off die van Bantam per avontuere hare monopolie wederomme hervingen ende andermael de beeste speelden; te meer, dewyle de heeren mayores daerenboven 100 a 120.000 sacken peper eyschende sijn, hetwelcke, als het ten besten loopt, van Bantam alleen niet becomen can worden. 't Gewas heeft verleden jaer ontrent 45.000 sacken opgebracht. Alsnu staet het uuttermate schoon, waerdoor my voor late staen, den peper wederomme op haer ouden prijs van ontrent 15 realen de 10 sacken wel soude connen brengen. Dan vermits nu tot Bantam twee France schepen gecomen sijn, die mede peper willen coopen, sullen wy selffs, is het te beduchten, tegen d'Engelsen ende Francen den peper opjagen moeten, hetwelcke U. E. diene per advijs.

By dese gaet copie van seeckre ordre, Andries Soury in Jamby gegeven, op 't lichten van den peper, mits betalende, uut de Chinese joncken. Ingevallye U. E. geen peper becomen cost ende de Chinesen hem daerinne voorcomen waren, soo sal U. E. conforme dito ordre, buyten limite van de coningen, onse vrienden, uut de Chinese joncken doen lichten alle den peper, die becomen can, mits deselvige betalende, ten pryse, als die met alle oncosten ingecocht is, tensy den prijs mede al te excessiff waere. Ick hebbe de nieuw gecomen Chinesen gedreycht, dat gewaerschout souden sijn, geen diere peper te coopen, want souden haer deselvige in zee tegen $1\frac{1}{2}$ reael de sack weder doen affnemen, doch alsoo den pangoran niet dan schoon spreect ende in Bantam seer weynich peper is, laet ick dit dreygement wat verflauwen. Dan, soo daer eenige quantiteyt peper ware, soude sonder respect met de saecke voortvaeren, omme op voordeel te geraecken, alsoo tot Banthem de merct op 't hoochste is. Tot het lichten van den peper uut de Chinese joncken sal U. E., noodich wesende, 't schip de *Galliasse* gebruycken. Sijnde in 't schryven van dese, soo is tot Bantam noch een Chinese joncke geariveert, welck nu de derde is. De twee eerste sijn al gelost, dan wat medebrengen en weten alsnoch niet, sijnde wy ende sy op den andren siende, want by d'Engelsen ende Francen (soo wy meenen) weynich gelt is. Vooreerst dienen tot nader ordre geen porceleynen voor 't patria gesonden, want onse meesters daervan al te wel versien sijn.

Alsnoch en soude het niet wel gelegen comen, het cargasoen van Siam met een schip te laten lichten ende in Japan brengen. Daeromme is 't goet, d'onsen haer van Jappan op Siam met de joncke de *Hoope* behelpen, totdat den tijt veranderinge brenge; ende off met dese jonck voordeel off schade gedaen wort, weten mede alsnoch niet, alsoo Specx sijne boecken in de pennen lact, off ons deselvige onthoudende is. Daer moet een ander cappitael ende een ander cargasoen voor Siam ende Jappan wesen, aldaer na mijnne gissinge d'ongelden qualick connen winnen.

Alsoo den *Acolus* van de Custe met cleden geladen comende, op 't eylandt Engano, Godt beter 't, verongeluct ende met de last gebleven is, connen wy voor Patana noch Siam geen cleden senden. Daer is wel een partye gebercht ende door d' *Eendracht* hier gebracht, dan sijn meest grove tapis ende dat seer qualick geconditioncert. De Heere vergoede de schade in een andre.

D' Heer de Hase advyseert ons van de Custe, dat hy het schip *Der Goes* tegen Juny off September toecomende met een cargasoen cleden voor Patana ende Siam na Tanassery senden sal, gelijk U. E. per nevensgaende copien van missive vernemen can. Soo het niet gedaen is, sal U. E. op Siam ordre geven, dat daertegen voor retoer op Tanassery gesonden worden 't gene dito de Hase is eyschende, mits in alles, voor sooveele doenlijck zy, de voordre ordre van dito de Hase naercomende.

Met U. E. advoyeeren wy, dat beter in Patana dan tot Bantam met de Chinesen gehandelt can worden ende met heer Specx, dat oock in Patana met haer geen grooten handel gedaen sal worden. Daeromme moeten in China off naederby de wercken wesen. De middel, die U. E. voorwent, om in China te geraecken, gelijk Nieuroode ende Houtman mede aenraden, connen wy niet wederleggen. Derhalven sijn van meninge 't selvige te doen ondersoecken, soo haest het eenichsints doenlijck is, ende alsoo het nu niet geschieden can, vermits ons gelt ende schepen gebreecken, soo ben van meninge op d'advyse van Specx ordre te geven, dat met het retoer off cappitael van Jappan, Cochin China aengedaen worde, omme te onderstaen, off men daer sal connen handelen, off de Chinesen van daer can weeren, gelijk in Manilha begost is, opdat by weygeringe van de handel genootsaect worden, t'onswaerts te comen. Aen cappitael, hoope ick, sal het toecomende jaer niet gebreecken, want de heeren mayores op onse advyse dit jaer 448.000 realen gesonden hebben, met advyse daerby (goede retoeren becomende) dat alsoo meer te senden, jaerlicx continueeren sullen. Van dese 448.000 realen hebben 368.000 realen ontfangen ende over geheel Indien verdey't. Het schip d' *Eendracht* sijn alsnoch met 80.000 realen verwachtende. De Heere wil 't selvige in salvo geleyden.

Aengaende den aracq van Sire Maharadia Indra, door d' heer gennerael Reynst saliger in de Molucquen geconfisqueert, sijn E. arest en behoort niet

geretracteert te worden, doch opdat aldaer hierover geen wangunst becomen, sal U. E. dito oranghkaya ten besten doenlijck wesende te vrede stellen, mits sooveele doende, dat van daer geen joncken meer na Molucco varen, ende 't gennereale comptoir debiteerende van 't gene betalen sal.

Soo U. E. noch eenige lakenen over heeft, die in Siam noch Japan niet gevent connen worden, sent deselvige herwarts aen.

Touscherende de verlossinge van S^r. Houtman ende den nieuwen dienst die Niuroode, mits verbeteringe in zijn plaetse, presenteert, d'een en d'ander sijn mits desen aen U. E. remitterende, doch sal gelieven te letten dat Nieu-roode alsulcke verbeteringe worde gegeven, als den Siamsen handel lyden can, want alsoo de profyten vandaer noch hebben te verwachten, soude sijnne pretentie wel te groot mogen wesen, ende byaldien U. E. met dito Niuroode niet accorderen cost, sal alsdan in Houtman's plaetse een van de coopliden der schepen gebruycken, ofte alsulcken andre, als ten besten van de Compagnie geraden vinden sullen. Te Meer is met *West-Vrieslandt* naer 't patria gevaren in qualite als ondercoopman van 't schip. Souden hem gerne weder opnieus aengenomen hebben, dan hy en is daertoe niet gesint geweest.

Soo Jan van Hazel sijn ampt wel bedient, en sal hem de gagie oock niet gebreecken. Met U. E. boecken mach in voorgaende forme wel voortvaren, mits deselvige sluytende, als in nevensgaende memorie verhaelt wort. Van Jamby hebben omtrent 12000 sacken peper gecregen ende verhoopen dit jaer meer te becomen, welck Godt geve.

De monster van Siamsen indigo hebben gesien. Dan sy en deucht gants niet. Daeromme moet ander gecocht ende dese naergelaten worden.

Om U. E. tijlijck met gelt te versien, is goetgevonden, dit schip vooruut te senden. Een dach 3 a 4 na desen, sal het schip den *Swarten Leeuw*, int Godt gelieft, mede volgen, omme van Patana gesamentlijck na Japan te seylen ende den derden attent op de Maccause caracq te doen, tenware dat U. E. een van beyde hooch noodich sy, omme alle den peper van Ligor ende Bordelon te becomen. Onse meninge is, de caracq op de uutreyse gemist wesende, dat U. E. het eene schip op 't spoedichste weder van Japan na Patana sal doen keeren, omme herwarts aen alle sijn retoeren daermede te senden, ende dat het ander ten uuttersten in Jāppan blyven sal, omme in 't wederkeeren op de caracque te passen ende dan voorts na Couchin China gebruyct te worden.

Tot U. E. verlossinge sullen metten *Swarten Leeuw* ordre geven. Voor U. E. en sal hoope ick naer 't patria keerende geen plaetse gebreecken, doch sout my vrientschap ende de Compagnie sonderlijck dienst geschieden, byaldien U. E. gelieft noch een jaer te blyven, opdat interim den nieuwen coopman practica become, ende sullen wy dan, hoope ick, in compagnie naer 't patria keeren.

Op U. E. bysondere missive van dato 28 October en is geen replica van noode. De vilenie van van den Brouck sal hem wel loonen ende U. E. niet hinderen. Uut goeder affectie is geweest, dat U. E. van sijn quade genegentheytt geadvyseert hebbe.

In Jacatra adi 17 April anno 1617.

130. — SANGORA.

AEN C. VAN NIEUROODE, PER DE *GALLIASSE*, 17 APRIL 1617.

Per 't schip de *Galliasse* hebben wel ontfangen U. E. missiven van dato 22 October ende primo November, gelijk mede 't cargasoen daerinne gescheept, waarvooren 't comptoir Patana gecrediteert is. Voorder bedancken U. E. seere van 't goet advijs, welck ons van die quartieren gevende is. Wy sullen daerop letten ende sooveele mogelijk sy bevorderen, dat ten effecte geraecke 't gene den welstandt van de Compagnie vereyscht ende hare middelen na den tijt sullen gedogen. Ondertusschen versoecken alsoo den tijt dagelijcx groote veranderinge medebrengh, dat U. E. met sijnne goede advysen alsoo continueere ende ons met alle occasie verwittige, wat in die quartieren aldaer is passerende, soo in de saecke van den lande, het stuck van de negotie als wat van onse vyanden vernemen can. Van artyckel tot artyckel en is U. E. missive geen antwoort vereyschende. Daeromme sullen by desen sommarisen danck laten berusten, ende wat belangende is 't geene ons voor dees tijt occupieert ende alhieromme gaet, referere my diesaengaende tot d'onse aen heer Hendrick Jansz. geschreven, waervan by dese copie gaet. U. E. gelieve dienvolgende d'ordre van heer Hendrick Jansz. naer te comen, doende sooveele, dat alle den peper van die quartieren becomen, want anders duchte wederomme seer verlegen souden geraecken. Het overich cappitael dient voorder als geseyt is, in benjuwijn, gommelacca ende Chinese waren uutgesondert porceleyne besteet te worden.

Den dienst, die U. E. in heer Houtmans plaetse presenteert, is ons seer aen-genaem; sal hem gelieven aen heer Hendrick Jansz. te adresseren, alsoo denselven tot d'aenneminghe volcomen ordre sijn gevende, byaldien hem laet genoegen met alsulcke verbeteringe, als den Siamen handel gedoocht.

Willem Dirx hadde geerne vryheyt gehad, dan wy en hebben daertoe niet connen resolveeren, maer denselven wederomme opnieuw aengenomen, alsoo hy schijnt een cloeck jongman te sijn, die wy verhoopen de Compagnie goeden dienst doen sal.

In Jacatra adi 17 April anno 1617.

131. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURY, PER *CLEEN VLISSINGEN*, 17 APRIL 1617.

Het nevensgaende (gunstige vriendt) is copie van d'onsen per 't schip de *Bergerboot* gesonden, waervan d'inhoude confirmeeren, versoeckende, dat U. E. alles ten besten van de gennerale Compagnie gelieve naer te comen, waeraen ons sonderlijck vrientschap ende de Compagnie grooten dienst geschieden sal.

Tsedert sijn tot Banthem, Godt loff, wel aengecomen, te weten van Atchijn 't schip de *Galliasse* ende van 't patria de schepen 't *Wapen van Zeelandt* ende d' *Orangeboom*. In Atchijn is de *Galliasse* wellecom ende wel onthaelt geweest. Dan alsoo den coninck noch 8 maenden per contract aen d' Engelsen verbonden was, en hebben d'onsen in Priaman noch Ticco den handel niet connen becomen. Dan soo weder derwarts keeren, sullen (na aparentie) den handel becomen ende d' Engelsen gelicentieert worden. Desen coninck doet menichte van cleen vaertuych prepareeren, omme den coninck van Jhoor daermede te bespringen. Van 't patria sijn ons voorgemelde 2 schepen brengende 88.000 realen in contanten ende ontrent 400 mannen. Alsnu is van de voorige vloote noch achter 't schip d' *Eendracht* met 80.000 realen ende diverse provisien. De Heere wil 't selvige mede in salvo geleyden. Op desen standt is recht door na Patana vertreckende 't schip de *Galliasse* met 28.000 realen. Den *Swarten Leeuw* sal over 3 a 4 dagen derwarts volgen, omme na Jappan ende Cochín China te seyen.

Met dit jacht *Vlissingen* gaet het cargasoen, dat in de *Galliasse* geweest is. Besteet hetselvige ten besten ende inloyeert het jacht in sulcx den dienst der Compagnie vereyscht.

Soo ick nu gedacht hadde aen den coninck van Jamby ende Cappiteyn Moor schriftelijck te antwoorden, bevinde, dat beyde de brieven met U. E. missiven (gelijck voor desen geadvyseert is) tusschen Banthem ende Jaccatra met ons schuytgen gebleven sijn, ende alsoo d'inhoude niet en weete, ben in twijffel, wat advyseeren sullen, doch connende iets raro becomen, sullen U. E. 't selvige per de *Valck* met eenige schriftelijcke complimenten senden, gelijck mede antwoordt ende vereeringe aen de coninck van Palimban. De *Valck* is d' een zyde claer ende sal, hoop ick, binnen 14 dagen per costi vertrecken. Ten beslyte van dese recommanderen U. E. andermael ten hoochsten alle mogelijcke diligentie te doen omme sooveele peper te becomen als mogelijck is. Byaldien boven de *Valck* ende *Bergerboot* andre schepen omme te laden van noode sijn, laet het ons datelijck weten (d'oncosten onaengesien), opdat het aen geen schepen gebreecke. In Jaccatra adi 17 April anno 1617 ¹⁾.

¹⁾ „Adi 17 April 1617 per jacht *Cleen Vlissingen* aen heer Nicolaes Casembroot, oppercoopman op de *Bergerboot*, liggende voor Jamby, geschroven“.

132. — JAPAN.

JACQUES SPECX, PER DEN SWARTEN LEEUW, 23 APRIL 1617.

U. E. missiven van primo October, 14 ende 26 January passato sijn ons wel geworden, gelijk mede de cargasoenen in 't jacht *Jaccatra* ende 't schip den *Swarten Leeuw* gescheept, waervoor 't comptoir Firando gecrediteert is. Wy hadden een andre provisie ende oock een ander retoer verwacht, gelijk mede, dat U. E. op onse recommandatie het schip den *Swarten Leeuw* tijtlijk soude hebben gedepescheert. Dit was voor de compste van 't schip mijnne meninghe, maer siende alsnu de resolutie by den Raet daerover genomen, bevinden wy deselvige geheel absurd en ongefondeert te sijn. Wil U. E. eere begaen, soo sal op 't principaale anders moeten passen, ende ten aensien van geringe inconvenienten de dispositie van groote saecken niet dienen naer te laten, want wat waere daeraen gelegen geweest, soo Verstrengen in Japan ware gebleven, ten aensien van d'intrest, die de Compagnie door 't ophouden van 't schip comt te lyden.

De reyse na den Keyser hadde onder corectie oock wel eerder aengevangen connen worden. Hoe deselvige soo lange geduert heeft ende d'onkosten soo hooch loopen, connen wy niet begrypen. Derhalven sal gelieven ons daarvan sooveele te berichten, als hem condt sy, opdat daerover mach worden gedisponeert.

Nevens de heeren mayores clagen wy over de sobre retoeren van Japan, ende U. E. dat aldacr geen rijcker cargasoenen gesonden worden. Wie nu in sijn clachte best gefondeert is ende de meeste redenen heeft, soude ick geerne willen weten. Derhalven bidden U. E. om sijnner eere wille, dat ons sijnne boecken niet langer onthoude, maer deselvige metten eersten gesonden worden, opdat volgens d'ordre van de heeren mayores (daervan by dese extract is gaende) de saecken van Japan behoorlijk geconsidereert sijnde, de negotie ten besten gedreven off naergelaten worde, alsoo den handel van Japan, gelijk U. E. sien can, de heeren mayores gants qualick bevalt. U. E. iver, die in veel saecken betoont, moet ick prysen, dan soo alsnoch geene boecken geformeert heeft, is de slofficheyt in 't schryven voorwaer al te groot, ende soo de boecken geformeert sijn, wie sullen wy beschuldigen, dat se ons niet toegesonden worden, dewyle U. E. seer wel weet, genneraelijk geordonneert te sijn, dat een ider ons jaerlicx sijnne boecken senden sal? Daeromme dient in aller manieren dit gebreck wech te nemen ende sooveele te doen, dat sijnne reeckeningen gestadelijken claer ende niet eenen dach ten achteren geraecken, gelijk het een vigilant en goet coopman betaemt, want de sloffheyt voorwaer anders al te groot wesen soude.

Alsnu sijn wy na Patana sendende de schepen den *Swarten Leeuw* ende de

Galliasse, waervan de *Galliasse* den 17 stanti met 28.000 realen vertrocken is met ordre, dat de schepen gesamentlijk na Japan worden gesonden, omme andermael te onderstaen, off de Maccause caracq eens bejegent ende vermeestert worden can. Doch sal U. E. de *Galliasse* op 't spoedichste op d'advyse van heer Hendrick Jansz. weder na Patana teruggesenden, omme het cargasoen vandaer herwarts te brengen; ende den *Swarten Leeuw*, soo de caracq op d'utreyse gemist wort, sullen de vrienden gebruycken, omme dito caracq in 't wederkeeren te attrapeeren.

Nadat op de saccke van Couchin China gelet en oock geconsidereert, dat nimmermeer tot Bantam noch Patana met de Chinesen een goeden handel gedaen sal worden, hebben wy geresolveert, derwarts ondersoek te laten doen met alsulcken cappitael als U. E. byeen sal connen brengen. Derhalven, soo de Maccause caracq (alle mogelijcke diligentie op deselve gedaen sijnde) gemist wort, sal U. E. dito schip den *Swarten Leeuw* voorts na Cochin China senden, mits gelijk vooren is geseyt, daermede sendende alsulcken cappitael als U. E. in handen heeft, met ordre, dat dese onse nevensgaende arest ten besten naercomen worde, ende sal U. E. daerby voegen, soo selffs niet en gaet, d'informatie die van Couchin China is hebbende, opdatter geen ongeval gebeure.

Belangende U. E. versoeck, omme mede derwarts te gaen, ick en hebbe daer niet tegen soo U. E. reeckeningen en boecken te vooren geliquideert ende geslooten connen worden, macr anders en vinde sulcx niet geraden. Derhalven sal hem in dese hierna ende op 't advijs van de raet reguleeren.

Het ware my lieff, soo U. E. een heerlijk cargasoen toesenden mochten; dan het schijnt, dat het niet wesen wilt. Tot Bantam sijn drie Chinese joncken gecomen, doch alsnoch en wete niet wat medebringen, alsoo alsnoch geen coop gemaect is. Ick hoope, dat tot Patana wel een heerlijk cargasoen wesen sal; dan den roep van de heeren mayores is om retoeren soo groot ende genegentheyt tot den Japanssen handel soo cleyn, dat andermael genootsaecht sijn aen heer Hendrick Jansz. ordre te geven, dat de cargasoenen voor 't patria dienstich metten eersten herwarts gesonden worden, invoegen costi noch min dan voor desen te doen sal vallen.

Off in China ofte naerderby de wercken sullen wy den Chinesen handel moeten hebben, soo in Jappan wat goets willen doen, anders en sullen daer niet verrichten, want den Siamsen handel alleen d'excessive oncosten niet dragen mach. Ick late my vastelijck voorstaen, dat mettertijt den handel in China wel becomen sullen, byaldien deselvige behoorlijk vervolgen. D'ondersoek off vervolginge hadden wy gemeent dit jaer te beginnen, dan door gebreck van schepen en gelt heeft het niet connen geschieden. De heeren mayores hebben dit jaer een heerlijk cappitael gesonden, doch van de nieuwe

vloot is het schip d' *Eendracht* met 80.000 realen noch achter. De Heere wil 't selvige in salvo geleyden. Dese tocht op Couchin China sullen wy na den Chinesen handel voor een begin reekenen, want als de Chinesen den handel in Manilha en ometom belet wort, sullen sy de Nederlanders wat beter leeren kennen ende tot iet anders mogen resolveeren. Daeromme recommandere U. E. de reyse op Couchin China ten hoochsten. Al is 't, datter nu geen gelt en gaet, en sal 't selvige, hoope ick, in Patana niet gebreecken, tegen dat de joncken van Cochin China aldaer mogen werden gewacht.

De vaert op Siam sal U. E. met de joncke de *Hoop* continueeren, totdat andre ordre becomt, off de comptoiren gelicht worden, wel te verstaen, byaldien daermede voordeel gedaen wort.

Dewyle weynich off geen cargasoen sijn sendende ende vooren alreede geseyt, dat U. E. het cappitael op Couchin China sal gebruycken, soo en connen oock geen off seer weynich retoeren verwachten, doch hetgene U. E. van 't naervolgende gereet heeft, ofte met een van de twee scheepen senden can, sullen wy verwachten, te weten.

De gecontracteerde gember ende partye muscus; sooveel Japanse campher als by den anderen becomen can; solpher ender salpeter, sooveel als jongst ontfangen hebben.

Totdat van de cruytmaeckers de bevallinge vernemen, en connen wy U. E. daarvan geen bescheet geven.

Speck, vlees, gesoute off gedroochde visch ende atoen, sooveele als ons tijtlijk bestellen can. Het fijnste Jappans iser, in staefkens ongesmeet, is met goede avance vercocht ende wel getrocken; cond U. E. ons daarvan 500 picol bestellen, de Compagnie soud daeraen goeden dienst geschieden.

Dit is hetgeene vooreerst van Jappan begeeren soo U. E. 't selvige sonder nadeel van ons ordre, die desen eysch contrarieert, senden can, en anders niet. De parangs voor Timor vallen door den dieren arbeyt te costelijck, als oock het gesmeet iser. De Japanders met haer bereq bevallen my wel; dan alsoo het weelige paerden sijn, die veel van d'onsen niet wel connen beryden, moet ick d'ontbiedinge naerlaten, totdat in Indien goede ruyters becomen. Alsoo Husnoky Itsiemon verleden jaer alhier in de logie dootgeslagen heeft Goyemon, die overste over de Jappanders op 't schip *Enckhuysen* was, is dito Husnoky daerover gerecht. Alsoo de Jappanders op de joncke de *Fortuyn* hun seer moetwillich hadden gedragen ende ick den hoochbootsman Husnoky voorsz., welck om te commandeeren gants onbequaem ende een slap man was, over sijn cleenmoedicheyt bestrafte, prysende daerentegen voorsz. Goyemon, die sijn volck op 't schip *Enckhuysen* ende tot Jaccatra in goeder obediencie seer fray gouverneerde, soo heeft hy uut enckele jalousie ende nijt voorsz. Goyemon seer vileynentlijck dootgeslagen, welck my seer verdroot, alsoo de Compagnie

van dien jonckman goede dienst soud hebben genoten. Op sijn gagie is hy te quade, doch sal U. E. wel doen, ende geven aen sijn vrouw ende kinderen eenige vereeringe, alsoo den overleden sulcx wel gemeriteert heeft. Wy maecten daerna een ander overhoofd, dan denselven is noch ondiensticher dan voorsz. moorder bevallen.

Met het Jappans stael en connen hun onse smits niet behelpen. Met de crabmee by U. E. gesonden en weeten geen ander wech dan deselve wech te worpen. Loot noch spialter en is hier niet. Den peper gelt tegenwoordich tot Bantam 4 realen de sack. 't Retoer van de bassen hebben toecomende jaer te verwachten. Voor den gouverneur van Firando en connen U. E. geen metaelen stuck van 2000 senden, alsoo geen van de schepen diergelijcke op sijn hebbende, ende sal 't selvige oock lanckszaam bycomen, tenwaere dat het expresselijck uut het patria wiert gesonden off van den vyandt veroverd, alsoo onse schepen, gelijk U. E. weet, diergelijck niet en voeren.

Van de drie stucken door U. E. met *Enckhuysen* gesonden, sijnder twee in 't proeven geborsten, invoegen dat d' andre met *Jaccatra* ende den *Swarten Leeuw* gesonden, die noch niet geproeft en sijn, oock weynich vertrouwd worden. Ick geloove seer wel, als men costi een goet meester hadde, dat aldaer wel goede stucken gegoten souden connen worden, maer dewyle het ons aen de meester ende cappitael gebreect, sal U. E. wel doen ende hem oock van d' oncosten van 't gieten ontlasten, latende sulcx berusten totdat een meester becomen ende de oncosten beter gedragen connen worden.

Het hout sal aen de schepen costi comende gesleten moeten worden; 't gene daerboven overschiet ende herwarts niet gebracht can worden, dient ten besten gebeneficeert. Van 't patria hebben geen cargasoen voor Japan dienstich ontfangen. Het Japanse silver heeft de Chinesen verleden jaer wel bevallen, alsoo wy daerop 5 per cento verlooren. De brieven voor d' Engelsen sijn haer geleverd.

Lackwerck, als geseyt is, en begeeren de meesters niet meer gesonden te hebben. Daeromme moet U. E. met hetgeene heeft, van twee quaden 't minste kiezen, sendende herwarts 't gene niet weder vercoopen can.

Het schijnt, dat Jan Joosten versoect, om sijnne schult met confyten ende muscus te mogen betalen. Is dit de mening, soo prefereert hem boven andren ende laet denselven daermede voldoen, dewyle andre met gelt betalen moet. Doch en vertrouwd hem niet meer, dan 't geraden is. Dese nevensgaende missive gelesen hebbende, sal U. E. doen sluyten ende denselven Jan Joosten overleveren.

Ick versta, dat U. E. wederomme seeckre nieuwe timmeringe heeft doen maecten. My verwondert, dat soo groote oncosten is doende, dewyle aldaer soo weynich off gants geen profyten gedaen worden. Derhalven heeft hem

hierinne seer geabuyseert, want meerder eer soud hebben, soo ons in retoer gesonden waer 't gene aldaer ten overvloede gegasteert is. Op 't nevensgaende extract van de heeren mayores gelieve U. E. te letten ende naer desen oock te bestellen, datter soo oncostelijcken huys gehouden worde als mogelijk sy ende de negotie gedoocht, daeraen ons vrientschap ende de Compagnie dienst geschieden sal.

Soo U. E. ons eenich broot, doch niet seer veel, bestellen can, gelijk mede eenige goede vierendeelen, sullen ons seer aengenaem sijn.

By dese gaet seecker gelt ende eenige goederen van de overleden Japponders, welck U. E. ten rechten bestellen sal.

In Jacatra adi 23 April anno 1617.

133. — PATANI.

AEN HENDRICK JANSZEN, PER DE SWARTEN LEEUW, 23 APRIL 1617.

By dese gaen copien van onse missive ende de pampieren, per de *Galliasse* gesonden, waervan d' inhoude confirmeren. Wy hebben daermede in contanten gesonden 28.000 realen. Hoop, dat U. E. alles voor desen wel sal hebben ontfangen, welck gerne hooren sullen. Dese gaet per 't schip den *Swarten Leeuw*, hetwelcke met de *Galliasse* na Japan hebben gedestineert, eensdeels omme den derden tocht op de Maccause caracq te laten doen, ende ten andren opdat een van beyde de schepen na Cochin China gebruyct worde. Derhalven sal U. E. dito schepen gesamentlijk datelijck na Japan depescheren met sulcke onderrechtinge als tot vermeesteringe van de caracq geven can. Voor mijn paert houde voor goet, dat dese schepen van Patana recht op Maccau werden gesonden, alsoo ick achte den tijt, omme de caracq aldaer te beseylen, wel sullen hebben, dewyle de heer Specx verclaert, dat daer den 25 Juny souden moeten wesen, doch referere my desen aengaende aen U. E. ende den Raet aldaer. Ingevalle U. E. een schip van noode waere, omme alle den peper van Ligor ende Bordelong te becomen, soo sal een van de 2 schepen, die hem best dient, daertoe gebruycken, sendende in sulcken gevalle het ander alleen na Jappan.

Van 't cargasoen, welck U. E. voor 't patria dienstich is hebbende en becomen can en sal geen goet na Jappan schepen, tenwaere eeniche clenicheden, maer alles metten eersten herwarts senden, alsoo de meesters seer ernstlijck om retoeren sijn schryvende ende hen den Jappansen handel mede niet wel bevalt. Byaldien beyde de schepen na Jappan worden gesonden, sal U. E. aen heer Specx ordre geven, dat het eene wederomme tijtlijck na Patana terug-

gekeere, omme de retoeren van Patana herwarts te brengen. Wy hebben hiertoe in onse voorgaende 't schip de *Galliasse* gedestineert, doch en willen U. E. daeraen niet binden, maer sullen de vrienden elck schip gebruycken, daer 't bequaemst toe is.

By dese gaet extract van resolutie op 't stuck van Cochin China getrocken, welck goet vinden alsoo naergecomen werde, doch soo door quae informatie geabuyseert waren, sal U. E. met den Raet aldacr sulcx rechten ende 't selvige metten *Swarten Leeuw* aen heer Specx advyseeren, mits daerby gevende al sulcke informatie, als van de gelegentheynt van Cochin China is hebbende.

Nevens dese senden U. E. copie ende oock extract van seeckre missiven ende ordre van de heeren mayores; U. E. sal alles ernstelijck gelieven te oversien, naercomende 't gene hem is aengaende, mits alle mogelijcke diligentie doende omme metten eersten herwarts aen groote retoeren te senden, insonderheyt groote quantiteyt peper, rouwe syde, benjuwijn ende gommelacco, maer geen porceleyn altoos, hetwelcke ten hoochsten gerecommandeert zy. De prijs van de rouwe syde stellen de meesters tot op 160 ende 170, doch en laet se niet, al soud U. E. meer moeten geven.

Tot U. E. verlossinge sijn wy met dit schip sendende den heer Gerret Fredericx Druyff, doch alsoo denselven eerst in 't landt comt ende hem de gelegentheynt aldaer onbewust is, versoecken wy andermael, dat U. E. noch een jaer gelieve te continueeren, mits dito Druyff by hem houdende, opdat interim de practica aldaer become, ende als U. E. tijt uut is ende herwarts resolveert te keeren, soo sal aen dito Druyff alles over transporteren, mits denselven ten besten van de Compagnie goede informatie gevende ende dese acte van autorisatie overleverende.

Heer Specx versoect instantelijck om selfs na Couchin China te mogen varen, waerop, gelijk U. E. per nevensgaende copie can sien, geen ander bescheet en geve, dan dat hy derwarts vaere, soo sijnne boecken en reeckeningen claer sijn; doch twijffele, off hy claer geraecken sal, ende nochtans metten *Swarten Leeuw* nootlijck imant dienende te gaen die practica sy, willen wy U. E. gebeden hebben, hierover met den Raet den besten orber te schaffen, alsoo 't selvige aen hem ende den Raet mits dese remitteeren.

In Jaccatra adi 23 April anno 1617.

134. — INSTRUCTIE

VOOR D'E. RADEN, GAENDE MET DE SCHEPEN DEN *SWARTEN LEEUW*,
DE *GALLIASSE* OFF ANDRE NA JAPPAN ENDE COUCHIN CHINA,
23 APRIL 1617.

De vrienden sullen van hier op 't alderspoedichste recht door na Patana seylen, sonder ievers aen te loopen, tenwaere dat de *Bergerboot*, voor Jamby leggende, by geval in 't gesichte cregen ende denselven sonder merckelijck verlet verspreecken condon, in welcken cas van hem alsulcken advijs medenemen sullen, om aen heer Hendrick Jansz. te rapporteren, als van Jamby hebbende sijn, sonder naer advijs van boven te vertoeven.

Soo niet noodich is een van twee schepen in Patana gelaten worde omme alle den peper van Ligor en Bordelon te becomen, sullen de vrienden mette schepen den *Swarten Leeuw* ende de *Galliasse* gelijk mede alsulcke als op onse missive in Patana daerby mogen werden geordonneert, op 't alderspoedichste gesamentlijck van Patana vertrecken, doende alsulcken coers als by den Raet in Patana sal worden bevonden, omme de Portugeesse caracq van Maccau op Nangesacq varende, te mogen rescontreeren ende vermeesteren; 't gene in desen te considereren en delibereren staet, is off recht door Maccau sullen seylen, off tusschen de Lequeos byhouden sullen, dan off de caracque onder 't landt van Jappan waernemen sullen, 't zy dan met cruysen off ter bequame plaetse geanckert.

Byaldien de caracq een dach 2 a 3 voor de compste onser schepen in Nangesacq ware geariveert, gelijk het gebeurde doe de *Leeuw met Pylen* de tweede reys in Jappan ariveerde, sullen de vrienden dito caracq aldaer assalteren, trachten te vermeesteren ende daermede doorgaen, wel te verstaen byaldien soo tijtlijck ariveeren, dat de goederen niet gelost en sijn, onaengesien 't gene hierover in Jappan soude mogen ontstaen, mits dat heer Jacques Specx hiervan verwitticht worde, opdat alle saecken daerop na behooren werden gerecht; ende ingevalle de caracque in dito haven werde vermeestert, sal heer Specx trachten den Keyser ende regenten van Jappan met redelijcke verreeringe te appaiseeren, ende soo het niet geschieden cost 't comptoir opbrecken ende van Jappan vertrecken.

Ingevallye de caracq op d' uutreysse gemist wort ende onse schepen soo laet op Jappan ariveeren, dat het beste off meeste goet uut dito caracque gelost waere, en sal men deselve in de haven van Nangesacq niet bespringen, maer sal alsdan een van de 2 schepen datelijck weder terugge van Patana werden gesonden, omme de last van daer herwarts te brengen, mits dat heer Specx daerinne scheepe 't gene voor dese quartierien gereet hebben sal.

Het ander schip, welck wy provisionelijck den *Swarten Leeuw* schicken te

sullen sijn, sal in Jappan ten uuttersten gehouden worden omme te trachten voorsz. caracq in 't wederkeeren na Maccau te vermeesteren, ter plaetse daer sulcx by den Raet best geraden sal worden bevonden.

Ende soo dito caracq in 't gaen ende keeren gemist wort, sal voorsz. schip den *Swarten Leeuw* alsdan van Japan na Cochin China seylen met alsulcken cappitael als heer Specx van Firando sal connen uitmaecken ende by Hendrick Jansz. in Patana gemist can worden, omme te onderstaen off men aldaer met de Chinesen sal connen handelen.

Tot desen eynde sal by den Raet in Patana ofte Firando uut den naem van d' E. heer gouverneur gennerael een missive aen de coninck van Couchin China geformeert worden, inhoudende naer behoerlijcke ceremonie vrientlijk versoeck om aldaer te mogen negotieren.

Het schip in de baye van Cochin China geariveert wesende, sal dese missive door eenige gecommitteerde aen voorsz. coninck overgelevert worden; met alsulcke vereeringe als den Raet goet vinden sal.

Soo daerop reciproce vrientschap aengeboden ende gehouden wort, sal men met de Chinesen na merctganck handelen ende opcoopen 't gene de Compagnie dienstich is, sonder nochtans eenich off merckelijck cappitael aen landt te vertrouwen, mits neerstelijck onderstaende hoe voor desen de Compagnies dienaers ende goederen aldaer verongeluct sijn, omme te sien off noch iets voorhanden waer ende becomen can worden.

Alsoo, Godt beter 't, voor desen de boosaerdicheyt van de Cochin Chinders by d' onsen geexperimenteert is, sullen de vrienden gewaerschout sijn (byaldien hun vrientschap wierde aengeboden ende vrientlijk by hen quamen te handelen) de Cochin Chinders geensints te vertrouwen, gelijk mits desen aen de Raet wel expresselijck ordonnerende sijn, dat ghylieden het volck aldaer geensints vertrouwen sult, dat ghylieden niet verder met het schip in de bocht off niet naerder de wal loopen sult, dan de gelegentheyte gedoocht, om altoos vryelijck met een canon te mogen spelen ende niet overvallen te worden, waerover U. E. op 't hoochste recommanderen het schip gestadelijck slachvaerdich ende altoos goede wacht te houden, sonder meer dan 4 a 5 mannen tseffens aen landt te laten, al waer het oock, dat de vrientschap daeromme soud moeten werden gebroocken.

Ingevalle de vrientschap van de coninck geweygert off d' antwoorde te lange gedilayeert worde, sal men datelijck alle de Chinese joncken, die gereet voorhanden sijn ende becomen condit, aenslaen ende in arest nemen, sonder deselvige nochtans te beschadigen, maer sullen de vrienden in sulcken cas haer uut de joncken doen overgeven alsulcke goederen, als ons dienstich sijn, mits de Chinesen daerover betalende sooveele 't selvige in China gecost heeft met ontrent 15 percento avance; ende al de joncken ende goederen, die men

niet en sal connen betalen, sullen de vrienden na Patana off Sangora voeren, alsoo wy hoopen tegen dien tijt aldaer cappitael te bestellen. 't Gene de Compagnie dienstich is, sal de Chinesen aldaer, te weten in Patana off Sangora, affgenomen ende met 25 percento avance betaelt worden, tenwaere dat om goede redenen anders geraden wierd gevonden. Dit aldus met de Chinesen geëxecuteert sijnde, zal men haerlieden insinueeren ende waerschouwen, dat hun op een ander tijt wachten weder in Cochin China te keeren, off oock na Manilha te gaen, op pene, dat sonder genade haere joncken ende goederen, die men becomen can, geconfisqueert sullen worden; dan soo met ons begeeren te handelen, sal men haer plaetse, welck daertoe bequaemst is, apointeeren ende aenwysen, met belofte, dat men aldaer met hun vrientlijck sal handelen ende dat alsoo getracteert ende bejegt sullen worden, dat hun des sullen hebben te bedancken.

Touscherende die van Cochin China, in cas van quae riscontre als vooren, sullen hun de vrienden voor de schade, aldaer geleden, met represaille op die van Couchin China valeeren, doende den coninck met de sijnne alle mogelijke affbreuck.

Belangende de Japponders, die men aldaer soud mogen bejegenen, soo hun stil ende neutrael houden, sal men deselvige mede in ruste ende vrede laten, sonder hun off oock andre neutrale natie in 't minste aen haere schepen, goederen ende persoonen te offenceeren.

Wy recommanderen de vrienden alle gelegentheyden neerstelijck te ondersoeken ende ernstlijck regart te nemen, off iwers een bequame plaetse, 't sy aen de vaste custe off op eylanden, souden connen ontdecken, die bequaem sy tot verseeckerde residentie, omme aldaer de Chinesen te trecken ende met hun te mogen handelen, gelijk de Portugiesen in Maccau doen, want byaldien tans off morgen den handel in China niet becomen connen, sal men moeten Maccau aentasten, off selffs ontrent China plaetse begrypen.

De vrienden sullen oock gewaerschout wesen, wel voorsichtelijck water te doen halen, opdat hun geen volck (gelijk de *Hoop* ende andre schepen gebeurt is) afgeslagen worde.

In 't gennerael sy U. E. gerecommandeert en volgens ordre van onse hooge overheyte ende mayores bevolen, de Spangiaerden, Portugiesen ende adherenten alomme, waer die rescontreren condit, alle mogelijke affbreuck te doen, trachtende hun met haere schepen, galleyen, fregatten ende andersints te vermeesteren, ende byaldien eenige comt te veroveren, sullen U. E. onder beoorlijck register ende goede verseeckeringe herwarts brengen haere persoonen, goederen ende schepen na de gelegentheyte vereyscht ende gedoocht.

Eenige Chinesen, na Manilha varende, bejegenende, sullen deselvige mede aenhaelen ende de goederen prijs maecken, gelijk met de joncke voor desen

door den *Swarren Leeuw* tot Bantam gebracht, gedaen is; doch alle andre Chinese joncken, gelijk mede Japanse joncken ende alle andre neutrale natie, die ghylieden sout mogen bejegenen, sullen U. E. vry en vranck laten passeeren ende repasseeren, hun alle vrientschap ende faveur betonende, sonder oock overlastigen ondersoeck te doen na de Chinesen, die op Manilha souden mogen varen, opdat de joncken op Patana herwarts ende ter plaetse varende, daer wy sijn handelende, onder alsulcken pretext niet beschadicht worden.

In Cochin China verricht sijnde 't gene daer in cas van vrientlijcke handeling off oorloch voor mach vallen ende gedaen can worden, sullen de vrienden met het retoer na Patana seylen, omme vandaer op 't spoedichste weder herwarts te keeren, 't en waer door noot nae 't mouson niet wachten mochten, in welcken gevalle weder na Japan sullen mogen keeren, maer anders niet.

Heer Nieuroode advyseert ons, dat tusschen Couchin China ende Canton een seer bequame plaetse soud wesen, genaemt Quynham, hebbende soo grooten riviere, dat alle joncken ende schepen, hoe groot die oock sijn, binnen mogen, daer groote abundantie van rouwe syde te becomen soud sijn. Item, dat daer 7 a 8 Japanse joncken jaerlijck sijn ladende, ende dat aldaer goeden acces ende negotie becomen souden, waerover de vrienden recommandeeren hiervan na gelegentheyt naerder te vernemen off naerder ondersoeck te doen.

Gegeven in 't comptoir Jaccatra adi 23 April anno 1617.

135. — JAMBI.

AEN A. SOURY, PER DE VALCK, 23 MEI 1617.

Tsedert mijnne jonckste gesonden per de *Bergerboot* ende 't jacht *Vlissingen*, daervan by dese copie gaet, sijn ons den 18 stanti over Japara geworden U. E. missiven van 10 February ende 6 April, dewelcke seer aengenaem sijn, vermits met groote devotie na tydinge waren verlangende, omme ons na den eysch van saecken te mochen rechten.

Touscherende de twee Chinesse joncken, costi geariveert, volgens onse voorgaende ordre, welcke mits desen andermael confirmeren ende renoveren, sal U. E. uut de joncquen sonder simulatie off eenich respect alle den peper doen lichten, mits deselvige betalende ten pryse als in Jamby is geldende, wel te verstaen soo den prijs onder 4 realen 't picol sy, maer hoger wesende, sal U. E. evenwel niet meer dan 4 realen voor 't picol geven. Ten hoogsten recommandeere, bidde ende bevele U. E. alsulcke ordre te stellen, dat de joncken niet ontsnappen ende datter niet een picol vervoert worde, want de Compagnie daeraen grooten dienst geschieden sal. Aengaende de Siamse

joncken (is 't niet gedaen), laet daeruit mede alle den peper lichten, mits deselve ten voorsz. pryse betalende. De vermetelheyt van den Chinesen tolck hebbe verstaen, ontsiet die niet. Vaert met de saecke voort, gelijk de welstant van de Compagnie vereyscht: sijn machtbravade sal wel vallen. Tot Bantam hebben wy mede soo eenen vrient, dewelcke soo verde in 't hoff gedrongen is ende soo grooten autoriteyt gebruyct heeft, dat hy de name van pangoran China becomen heeft, dan 't en scheelde niet veel off dien coninck waere in den loop gebleven, doen wy de Chinese joncken in arest namen. Doch alsoo de joncken die reys voor 3000 sacken a 38 realen de 10 hebben gerelascheert, is hy weder wat verquickt; dan sullen, soo 't niet betert, malcanderen naer desen wel anders leeren kennen. Den tijt is noch niet gecomen, maer naby.

Het sal goet wesen, dat U. E. het voorneemste cappitael in de schepen schepe, eer de Chinese joncken aentast, opdat die van Jambi hun niet weder valleeren, mits daerna niet meer lossende dan tot den dagelicxsen handel van noode heeft ende dat tottertijt de wonde dootgebloet sy; hoewel voor seecker achte, die van Jamby hun wel stille sullen houden, gelijk den pangoran van Banthem gedaen heeft, dan voorsichticheyt moeten in allen gevalle gebruycken.

Aengaende den peper van May Pegu ende Codgia Baua, door U. E. gecocht, sy hebbense in Japara andermael ten dierste vercocht; derhalven sal U. E. hun dringen, occasie becomende, de beswooren vercoop te voldoen.

In de missive door den coninck van Jhoor aen U. E. geschreven, is hy versoeckende 5 vaten cruyt, met eenige amonitie van oorlog. U. E. sal dito Majesteit 2 a 3 vaten cruyt, lont ende eenige mosquetten toesenden, mits d' ambassadeur aenseggende, dat ick van meninge ben cort na desen noch 2 schepen per costi te senden, omme den peper in een van de schepen geladen wesende, de resterende daerna een tijt lanck ontrent Mallacca tegen onsen gemenen vyant te gebruycken; derhalven dat sijnne Majesteit daarmede alle mogelijke vrientschap ende faveur sullen betonen. Off dit jaer in die quartierien met meerder macht grooter attent gedaen sal worden, en weete niet, alsoo van d' heer Gennerael ende onse vloote noch geen tydinge hebbe.

Dese gaet als nu per 't schip de *Valck*; de schepen, die na desen dissegneeren te senden, sullen wesen, int Godt gelieft, 't *Wapen van Zeelandt*, d' *Orangeboom*, ende 't jacht de *Halve Maen*, ten eynde dat het jacht d' *Orangeboom* eerstelijck worde geladen om datelijck herwarts te keeren, ende dat daerna alle de resterende peper in 't *Wapen van Zeelandt* werde gescheept, opdat al de resterende schepen tegen den vyandt mogen werden gebruyct, hetwelcke U. E. per advijs diene, doch laet interim in voorgaende schepen laden alle den peper die voorhanden is, want men canse daerna wel weder overschepen.

Hier wort tegenwoordich een vlot gemaect, welck ontrent 40 a 50 lasten sal connen voeren. Ick hadde gedacht U. E. 't selvige toe te senden, opdat de peper met gemack de rivier van Jambi offgebrocht mocht worden. Dan 't en sal aldaer na U. E. advijs vooreerst niet van noode weesen. Daeromme ben in twijffelen, off hetselvige vlot na Japara senden sullen, alsoo het daer mede seer dienstich wesen sal.

Met dit schip de *Valck* sijn wederomme gaende in contant 8000 realen met een cargasoen cleden. Inploeert alles ten besten in peper. Meer gelt sal U. E. met de volgende schepen geworden. Daeromme, soo U. E. gebræecke, hout de joncken op, totdat ander gelt becomt.

Dat U. E. in den *Gouden Leeuw* gescheept heeft 131 picol peper is wel gedaen. De Heere geve, 't selvige alhier met een goet retoer keeren mach.

Hoe den coninck van Jamby die van Mallacca ontsiet, ende wederomme op de Nederlantse goedertierenheyt heeft gesondicht, hebbe aen sijnne doen verstaen. Dewyle het onrecht ende d' injurie, welck daerin gedaen is, lichtelijck connen wreecken, is de swaricheyt cleen, doch bekenne met U. E. dat sulcx swaer om dragen valt; dan met lanckmoedicheyt (als die niet te lanck en sy) sullen alles verwinnen.

Voor desen hebben geseyt, voor den coninck ende cappiteyn Moor van Jambi iets raers met eenige schriftelijcke complimenten senden souden. U. E. sal door imant van de coopliden der schepen (in voegen ende maniere als off daertoe expresselijck gesonden was) aen voorsz. coninck ende cappiteyn Moor alsulcke vereeringe laten doen, van 't gene in de schepen sy ofte aldaer heeft, als metten andren geraden sullen vinden, mits latende excuseeren, hoe haere missiven verongeluct ende ons niet ter handt gecomen sijn, voorts allengoeden wille, faveur, assistentie ende dienst aanbiedende, en oock betonende, daer 't sonder nadeel van de Compagnie geschieden can. Ten laetsten, soo doet van onsentwegen herdencken ende beclach doen, hoe sijnne Majesteyt voor desen de Portugiesen toegewesen heeft de helft van 't gene haerlieden buyten sijnne limite, naer recht des oorlochs affgenomen was, gelijk mede, dat nu met leetwese verstaen hebbe, wat injurie en onrecht ons aengedaen is, dat den coninck U. E. affgenomen ende de Portugiesen weder gegeven heeft het volck ende goederen dergenen, die gemeent hadden d' onsen binnen sijnne riviere te vermoorden, daerover ter contrarie een ander oordeel hadde behoort te geven. Derhalven dat ick wegen onse meesters ende d' E. heer Gennerael sijnne Majesteyt vrientlijck bidde, de saecke te redresseren ende naer desen onpartydich vonnis te wysen, want de cleenachtinge anders soo groot wesen soude, alsoff den coninck ons geen justitie waerdich achte, hetwelcke by de Nederlantse natie niet wel geleden can worden, doende voorts toe ende off 't gene den tijt soude mogen vereyschen. Ende soo naer desen hierop geen beterschap

comt, sal U. E. sich het oordeel van den coninck in diergelijcke saecke niet onderwerpen ende alle veroverde persoonen ende goederen van der handt schicken, verwachtende voorder naerder bescheet. De persoonen off edelen, daervan U. E. assistentie, hulpe ende faveur becomen can, doet die mede elck bysonder een redelijcke vereering.

Alsoo den coninck van Palimban per missive versocht heeft een vrypas voor sijn joncken ende volck, welck na den Mattaram souden mogen varen, hebben wy goetgevonden 't nevensgaende te senden. U. E. sal 't selvige met eerster gelegentheydt dito coninck doen behandigen, mits daerby sendende een vereeringe, die waerdich sy ontrent 50 a 100 realen, na dat best geraden vinden sal, doende voorts de gelegentheydt van Palimban ondersoecken, gelijk voor desen geadvyseert hebbe.

Heer Casembroot heeft ons een missive, in Malleys geschreven, gebracht, inhoudende in substantie, hoe 't jacht *Vlissingen* in Andrigiri vol peper geladen is; dat men de plaetse daer mede niet verlaten, maer wederkeeren soude, ende voorts een versoeck van 4 jachten tot assistentie van den coninck van Jamby; dan desen brieff is sonder siap off onderteekening. Wy willen gerne hooren, hoe d' Engelsen in Andrigiri gevaren sullen wesen, ende sooder apparentie is omme aldaer wederomme partye peper te becomen, souden wy niet ongeraden achten, indien de gelegentheydt toelaet, dat U. E. derwaerts wederomme imant sondt, mits eenige vereeringe met schriftelijcke complimenten aen den coninck sendende.

Soo U. E., gelijk voor dese hebbe geseyt, niet gesint is langer te continuereen, sal sich toecomende N. Weste moeson herwärts vervoegen.

In 't jacht *Cleen Hollandia*, ontrent de eylanden van Jaccatra adi 23 May anno 1617 ¹⁾).

136. — ORDRE, 23 MEI 1617.

Wort mits desen geordonneert aen den heer Abraham van Bree, oppercoopman, ende Pieter Jansz. Groot, schipper van 't schip de *Valck*, van hier op 't alderspoedichste recht door na Jamby te seylen ende voor de riviere gecomen wesende, naer te comen d' ordre, die U. E. aldaer van onsentwegen door heer Andries Soury sal worden gegeven.

Ende in gevalle U. E. eenige Spangiaerden, Portugiesen off adherenten in schepen, fregaten, joncken off andersints comt te rescontreren, soo sult alle

¹⁾ „Nota. Aen den coninck van Jamby, den cappiteyn Moor van Jamby, den coninck van Palimban met dito *Valck* geschreven”.

mogelijke diligentie doen omme deselvige te vermeesteren, ende eenige veroverende sult haere persoonen ende goederen in goede verseeckeringe onder behoorlijk register houden ende herwarts brengen, off ter naeste plaetse aen die van de gennerale Compagnie, daer 't behoort, overleveren, omme ten besten van de Compagnie geapliceert te worden.

Soo U. E. eenige joncken off prauwen van Palimban rescontreert, laet deselvige vry onbeschadicht passeren ende repasseren, mits hun alle mogelijke assistentie ende faueur betonende, gelijk mede alle andre neutrale natie, doch degene, die het na Malacca souden hebben mogen gemunt, sullen U. E. vandaer elders doen wenden, sonder deselvige nochtans tot nader ordre te beschadigen.

Gegeven in 't comptoir Jaccatra adi 23 May anno 1617.

137. — SUCCADANA.

AEN HENDRICK VAECHT, PER *CLEEN HOLLANDIA*, 25 MEI 1617.

U. E. missive van den 5 April passato hebbe wel ontfangen, gelijk mede 't packet met diamanten, draeckenbloet ende rottang, daerinne gescheept, waervooren 't comptoir Succadana gecreditteert is. Den vercoop der cleden hebbe verstaen. Tegenwoordich en connen geen andre senden, alsoo qualijck versien sijn. Met loyang, lankijns, candekijns, cariams, loot, groff porceleyn noch corael can voor dees tijt mede niet gedaen worden. Wy sullen den eysch in gedachtenis houden, omme U. E. ter gelegener tijt te versien. Hoe den handel der diamanten toegaet hebbe verstaen. 't Is verdrietich, dat soo seer gedwongen ende gebreydelt worden. Verandering ende remedie sal den tijt geven. Interim dient U. E. te trachten om met eenige vereeringe faueur ende preferentie in den handel der diamanten te becomen, totdat het Godt anders geve. Met alle gelegentheyte sal U. E. ons senden sooveel rottang becomen ende 't jacht bequamelijck voeren can. Sisicq, was ende draeckenbloet sullen telcken reys mede verwachten. Was hebben tegenwoordich grootelijcx gebreck, doch sult veradverteert sijn, geen meer alsulcke bollen was te senden als voor desen gesonden sijn, want deselvige niet dan aerde sijn ende gants niet deugen. De cassis sijn hier op 10.000 per reael geweest ende gelden tegenwoordich 16.000 per reael.

Dese gaet wederomme per 't jacht *Cleen Hollandia* over Japara, vanwaer U. E. door Heer Pieter de Carpentier gesonden sullen worden 4000 realen in contant, welck ten besten aen diamanten ende voorsz. waeren imployeren

sal, mits voorsz. jacht weder herwärts sendende met alsulcke retoer gereet is hebbende. Mits desen is een persoon tot bottelier gaende.

Soo U. E. Cornelis Pietersz. ende Frederick Evertsz. niet en dienen, sentse herwärts aen.

't Is wel gedaen, dat U. E. d' Engelsen geweygert heeft, een persoon met ons jacht herwärts te voeren. Soo Oochsken weder in Succadana keert, off oock eenige andre overloopers, belasten wy U. E. ende alle degene in dienste van de Compagnie wesende, mits desen wel expresselijck haerlieden in d'een off d'ander voegen, 't sy hoe het mocht wesen, levendich off doot te aprehenderen ende herwärts te brengen, sonder aen te sien watter van ontstaen mocht, want de misdaet van Oochsken is te groot. Anthonio sal U. E. mede sonder aensien doen aprehenderen ende met dit jacht herwärts senden. Voorwaer de cleenharticheyt is te groot, dat U. E. alsulcke schelmen vry acces, in- ende uitganck binnen de logie toestaet. Durven d' Engelsen sonder schaempte diergelijcke persoonen aenhouden, behooren wy ons voorwaer te schamen sulcx te gedoogen. Derhalven sy U. E. dese saecke andermael ten hoochsten gerecommandeert ende bevolen.

De prauwe is door anachoda Radia Waly tot Japara geleverd. Nevens dese worden U. E. gesonden 5 isere pannen, 2 datchijns ende 't gene voorder geyscht heeft. Aengaende U. E. verlossinge, soo gesint is langer te continueren, laet my sulcx weten ende wat beteringe pretendeert, soo sullen U. E. in nieuw aennemen off verlossinge voldoen, eer de schepen dit jaer vertrecken.

In Bantam adi 25 May anno 1617.

138. — JAPARA.

AEN VAN DEB MARCT, PER *CLEEN HOLLANDIA*, 25 MEI 1617.

Alsoo wy goetgevonden hebben den heer Pieter de Carpentier per costi te commiteeren, sal U. E. denselven niet alleene credit, gehoor ende geloof geven, maer oock sijne ordre naercomen, dewyle wy verstaen den dienst der Compagnie sulcx is vereyschende. Wy hebben corteling van U. E. 3 missiven ontfangen, gedatteert den 24 April, 9 ende 12 stanti, daerop voor dees tijt niet repeteren sullen, vermits my in alles op den bringer ben refererende.

Godt sy gelooft, die 't *Wapen van Amsterdam* ende *Hoorn* behouden heeft. Dan 't is my van harten leet, dat soo slechtelijck gekeert sijn ende den Compagnie's welstant niet anders beherticht worde. De Heere geve, dat het eens mach beteren.

In Bantam adi 25 May anno 1617.

139. — JAPARA.

AEN PIETER DIRCX DEUCHT, PER *CLEEN HOLLANDIA*, 25 MEI 1617.

Andre dienst hadden wy van 't *Wapen van Amsterdam* verhoopt. Dit is nu de tweede dutreys, daervan de Compagnie een irreparabile schade soude connen overcomen. De Heere wil 't degene vergeven, die daervan oorsaecke sijn.

U. E. missive van den 12^{sten}stanti is ons den 18 dito tot Jaccatra geworden. Wy hebben goetgevonden, den heer Pieter de Carpentier per costi te committeren; derhalven sullen niet breder sijn, maer aen deselven refereren.

In Bantam adi 25 May anno 1617.

140. — MEMORIE

VOOR DEN HEER PIETER DE CARPENTIER, VARENDE MET HET JACHT
CLEEN HOLLANDIA NA JAPARA, 25 MEI 1617.

U. E. sal trachten op 't alderspoedichste Japara te beseylen ende soo haest daer comt, datelijck ordre stellen, dat de schepen 't *Wapen van Amsterdam* ende *Hoorn* op 't alderspoedichst geheel vol rijs geladen worden, soo witten als bruinen rijs, welck gereetst te becomen wesen sal, mits dito schepen (geladen wesende) gesamentlijck off elck byzonder, na den tijt medebrengh, met aller yle na Jaccatra sendende.

Ende alsoo wy verstaen den oppercoopman Jacob van der Marctseerqualijck dispoost is, sal U. E. ernstlijck op sijnnen persooen letten ende daerover metten Raet disponeren na den welstant der Compagnie soude mogen vereyschen.

In Japara zal U. E. ordre geven, dat zooveel aracq gecocht ende versamelt worde, als men becomen ende bergen can, latende daertoe uut het *Wapen* lichten sooveel leggers als gemist connen worden, ende de schepen 't *Wapen* ende *Hoorn* vol rijs geladen wesende, sal U. E. in Japara ordre laten dat weder opnieuws groote partye rijs gecocht ende versamelt worde, gelijk mede olie ende drooge visch.

Uut het *Wapen van Amsterdam* sal U. E. lichten 4000 realen in contant ende 't jacht *Cleen Hollandia* daarmede met onse missive in Succadana senden, dispoocerende voorder over 't resterende gelt na den eysch van saecken.

Laet ons met eerste gelegentheynt weten alle de bescheeden, welck 't schip *Hoorn* is medebrenghende, off die na hem tot Japara souden mogen ariveeren.

Verricht hebbende 't gene in Japara te verrichten soud mogen wesen, sal U. E. sich met het eerste oft leste schip, na gelegentheynt van saecken, weder herwarts verwoegen.

Ende met de schepen sal U. E. tot Jaccatra een goede partye levendige hoornbeesten doen brengen, gelijk mede 3 a 4 paerden. Ingevalle U. E. in 't gaen oft keeren ontrent Cherebon comt te vervallen, soo doet de plaetse aen, soo 't sonder verlet can geschieden. Besoect den coninck ende geeft hem eenige vereeringe, omme denselven vrientlijk t' interteneren, totdat de gelegentheyt presenteert omme aldaer een schip off schepen met rijs te doen laden.

In Bantam adi 25^{en} May anno 1617.

141. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURY, PER 'T WAPEN VAN ZEELANDT, 8 JUNI 1617.

Tsedert mijnne jonckste per 't schip de *Valck* gesonden, waarvan mits desen d'inhoudede confirmeere, hebbe op den 7 stanti tot Banthem per de smacq ontfangen U. E. aengename van de 12 May passato ende seer geerne verstaen de tydinge van Manilha, Malacca ende costi. Van Manilha hebben hier alsnoch gants geen tydinge, doch vertrouwe dat mettertijt wel wat goets vandaer becomen sullen.

Dese gaet met de schepen 't *Wapen van Zeelandt*, d' *Orangeboom*, 't jacht de *Halve Maen* ende fregat *Jaccatra*. Tot wat eynde deselvige sendende sijn ende wat ordre hun gegeven hebben, sal U. E. per nevensgaende instructie connen sien, waeraen my gedrage. Voor desen hadden wy gedocht, de Chinese joncken dit jaer met den peper te laten passeren, vermits verstaen hadden seer weynich peper in 't landt was ende 't nieuw gewas seer schoon staet. Dan de saecke wat verder ingesien sijnde, hebben naderhandt eyntlijk geresolveert, het weynige, dat inne souden mogen hebben, daeruit te doen lichten, mits deselve betalende tegen 4 reael 't picol, ende dese schepen d'executie bevolen, als per voorgemelde instructie blijkt. U. E. sal van gelijcken uut de Chinese joncken (die dit jaer vandaer souden mogen vertrecken) doen lichten alle den peper, die men daerinne vinden sal, 't sy hoeveele off weynich het soude mogen wesen, mits deselvige mede tegen 4 realen 't picol, als geseyt is, betalende. Stellende oock alsulcke ordre, dat door de joncken van Cambodja ende Siam mede geen peper vervoert werde, doch sal U. E. hun na den tijt wel meer dan aen de Chinesen daervooren betalen, opdat d' onschuldige haer cappitael niet vercort worde.

't Nieuwe gewas staet tot Banthem soo schoon, dat hetselvige na gissing 100 a 120.000 sacken peper opbrengen sal, doch 't regiment is soo snood, dat na

apparentie wederomme eenige guyterye sal worden gepleecht. Daeromme sijn genootsaect resolute ordre te geven, omme sooveel peper in voorraet te becomen als doenlijck sy, opdat d'Engelsen ende Francen een voordeel mogen affsien ende alles in dwang werde gehouden.

Soo 't jacht d' *Orangeboom* uut de 7 joncken van Banthem sijne last niet becomt, maer costi comt, gelieve U. E. 't selvige datelijck weder herwarts te senden met sijnnen volle last, off den peper voorhanden wesende, alsoo dito jacht, by d' heeren mayores gedestineert is als jacht d'advyse datelijck met sijnne last nae 't patria te keeren, ende alsoo van meeninge sijn 't *Wapen van Zeelandt* mede metten eersten volladen naer huys te senden, vermits de Camer van Zeelandt seer verachtert is, ende van hun geen ander scheepen voorhanden sijn, sal U. E. ordre stellen, dat dito schip ontrent primo a halff October weder herwarts keere met alsulcke peper als alsdan gereet hebben sal. 't Gene U. E. na dien tijt soude mogen becomen, sullen daerna met de *Bergerboot* verwachten. In d' instructie, heer Comans medegegeven, hebben wy op U. E. ende den Raet gerefereert, ordre gestelt te worden, werwarts de schepen seylen off hun onthouden sullen, omme op den vyandt de meeste advantage te becomen. Derhalven sal hierop ernstlijck letten ende ordre stellen.

Dese schepen hebben wy in contant medegegeven te weten 't *Wapen van Zeelandt*, soo in realen als Jappans silver 20.000 realen, ende 't jacht d' *Orangeboom* 12.000 realen. 't Gene daarvan per costi niet nodich is, sal U. E. gelieven datelijck met eerste gelegentheyte weder herwarts te senden, alsoo het hier wel te pas comen sal, vermits ons hebben ontbloot, opdat costi geen gelt ontbrecken soude.

Belangende Palimban, soo 't niet gedaen en is, sal U. E. wel doen ende derwarts imant met eene redelijcke vereeringe senden, gelijk voor dese hebbe geadvyseert. Den eysch van de verlooren bas dient met eenige vereeringe mede te voldoen. Ick achte, dat deselvige bas noch by ons in esse is, dan 't en soud geen gratie hebben, dat mense weder gave.

Dat d'Engelsen haer volck in Andrigiri vermoort is, sal by hen geleden moeten worden. Diesniettegenstaende en vinde niet ongeraden, dat derwarts wederomme een jacht werde gesonden, soo het de gelegentheyte gedoocht, mits dat alsulcke ordre werde gestelt, dat d'onse in 't jacht altoos meester blyven en niet overvallen worden. Precise ordre en geve in desen niet, dan ben de dispositie op U. E. ende den Raet remitterende.

By dese is aen d'oude en oock den jongen coninck in Malley's antwoord gaende. U. E. sal elck sijnne missive overleveren, mits daerby aen elk een vaetgen cruyt met een roer off een cleene bas vereerende. Ende opdat U. E. d'inhoud kundich sy, is hiernevens translaet gaende. Tymen Michielsz. heeft de Malley'sse brieven geschreven, derhalven off desen per avontuere qualick

gesteld ware, gelieve U. E. de faulte te rechten. Den jongen coninck was cruyt te coop eyschende, daeromme sijn aen elck wat sendende.

De vercoop sal U. E. excuseeren, mits hun soo nu, soo dan met vereeringe voedende. 't Gene daertoe van noode heeft, sal U. E. van onsentwegen uut de schepen lichten.

Uut de schepen sal U. E. drie a vier assistenten lichten, opdat de plaetse dubbelt versien sy ende de taele ende practica werde geleert. Verscheyde Hollandse brillen sijn nevens dese gaende. De brieff van Kitchil Jappan is een van de Chinese schippers medegegeven, sijnde den *Swarten Leeuw*, die na Cochinchina gedestineert is, overlange vertrocken.

De monster van barou pegu off gommelacca is seer schoon. Alsulcke soude voor 't patria een seer goet retoer wesen, dan hier en is geen te become. U. E. boecken sullen overgesien ende in 't gennerael getrocken worden.

't Is my van herte lieff, dat U. E. geresolveert sijt noch een jaer te continueren. Ick hoope, dat daerna in compagnie naer 't patria sullen keeren. Godt geve, dat interim de bakelayers van Manicabo ende Quama met haren peper affcomen, gelijk ick hoope, alreede eenige gecomen sullen wesen, opdat U. E. groote partye peper mach become, daertoe ick bidde d' Almogende sijn segen geve.

De cladderye, die de Portugiesen aldaer met haren peper doen, sal int Godt belieft mettertijt wel beteren. De tol, by de coninck hun affgenomen, is groot. 't En soud niet dienen, dat ons mede alsoo begost te scheeren. Dat U. E. gevoelt, die van Jambi niet onbehoorlijcx aenvangen sullen over 't lichten van peper uut de joncken, hoore ick geerne, doch vertrouwt de Mooren evenwel soo weynich mogelijk sy, want sy en sijn niet te geloven ende d' occasie maect een dieff. Ick laet my voorstaen, den gront van die van Bantam seer wel te kennen, dan diesniettegenstaende soo houden daer in dese harribiru soo weynich copen doenlijck zy. Alle onse rieden huysen sijn daer corteling oock verbrandt, doch daer en is Godtloff geen andre schade geschiet. Wy houden voor seecker, dat den grooten beest de brandt selfs heeft doen stichten, doch sijn de saecke simuleerende, evenals off het by geval ware geschiet, alsoo sulcx na onse opinie gedaen is, omme ons steenen huysen te doen maecken, gelijk hy d' Engelsen vergunt heeft ende sy met een idele buydel bouwende sijn, dan wy en sijn daertoe alsnoch niet gesint. Daeromme wort by hun gevreest, dat wat groots voorhebben. *

Belangende de Francen, haer twee schepen sijn noch tot Banthem leggende. Daer heeft lange spraeck gegaen, datse met het cleene na Jamby souden seylen. Watter aff vallen wil, sal den tijt leeren. Soo aldaer compareeren, dient U. E., is 't mogelijk, te verhinderen dat aldaer geen residentie noch peper become, soo sullen selfs wel confirmeeren.

Ten besluyte van dese sy U. E. andermael ten hoochtsten gerecommandeert alle mogelijcke diligentie te doen, omme sooveel peper te versamelen ende harwarts te senden als in aller manieren becomen can, mits alsulcke ordre stellende dat interim met de schepen die costi omme te laden niet nodich sullen wesen den vyandt alomme, daer 't best doelijck zy, alle mogelijcke afbreuck werde gedaen, waertoe U. E. als vooren is geseyt de vrienden alsulcke informatie geven sal, als hebbende is ende becomen can. Tot dien eynde ende voornementlijck om volck tot de groote galleye te becomen, sijn wy met dese schepen een fregat sendende. 't Is wat cleen, dan daer sal, int Godt gelieft, metten eersten beqamer gemaect worden. Is U. E. de groote vlot dienstich, laet het ons weten: sy sal met eerste gelegtheyt gesonden worden.

In Bantam adi 8 Juny anno 1617.

142. — TRANSLAET

VAN EEN MISSIVE IN 'T MALLEYS, GESONDEN AEN DEN OUDEN CONINCK
VAN JAMBY ADI 8 JUNY 1617, ALSMEDE AEN DEN JONGEN
CONINCK VAN JAMBY.

Wy hebben uwe Majesteyts missive ontfangen ende sijnne goede affectie seer gaerne verstaen. Belangende d'ordre, die uwe Majesteyt versoect dat ick aen heer Java (off den cappiteyn aldaer) geven soude, al 't geen doelijck is, ben ick bereyt ten dienste van uwe Majesteyt ende tot vermeerderinge van vrientschap te voldoen. Dan alsoo ons volck tusschen de rivier van Palimban ende die van Andrigiri van onse vyanden niet verseeckert sijn, gelieve uwe Majesteyt te bedencken, oock geen recht wesen soude, dat onse vyanden meerder vryheyt dan d'onse genieten, want door last van onsen prince tegen onse vyanden d'oorloch moeten vervolgen ende met de vrienden bereyt sijn de vrientschap te maynteneren ende vermeereren, gelijk wy bereyt sijn met uwe Majesteyt te doen, biddende, dat tot dien eynde hierna rechtveerdiger vonnisse tusschen ons ende de Portugiesen, onse vyanden, wyse, dan ick verstaet geschiet is in 't overleveren van volck ende goederen dergener, die gemeent hadden ons volck binnen uwe Majesteyts rivieren te vermoorden, gelijk wy hoopen oock geschieden sal; daeromme sullen daervan niet meer vermanen.

In teecken van vrientschap senden uwe Majesteyt een vat cruyt met een roer.

143. — INSTRUCTIE

VOOR DEN COMMANDEUR CORNELIS COMANS ENDE DE RADEN VAN DE
SCHEPEN 'T WAPEN VAN ZEELANDT, D' ORANGEBOOM, DE
BERGERBOOT, DE VALCK; DE JACHTEN D' HALVE
MAEN, YLISSINGEN ENDE FREGAT
JACCATRA, 8 JUNI 1617.

U. E. sullen datelijck recht door na Lucipara ende China Bata off Banca seylen, omme waer te nemen de Chinese joncken welcke dit jaer van hier na China sullen seylen, door de Straet van Palimban off tusschen China Bata ende Borneo. Doch wat coers van dese twee doen sullen, en weeten wy niet seecker, dan achten, dat door de Straet Palimban loopen sullen.

Alsoo wy om seeckre redenen goetgevonden hebben, alle den peper uut de Chinese joncken te doen lichten mits deselvige betalende, wort U. E. ende den Raet der voorsz. schepen mits desen geordonneert ende bevolen, alle mogelijcke neersticheyt te doen omme voorsz. joncken te bejegenen, ende soo deselvige becomen condit, sullen U. E. daeruut lichten alle den peper welck hebbende sijn, mits deselvige betalende tegen 4 realen van 8ⁿ 't picol off 2 realen de Bantamse sack, ende van de betalinge schriftelijcke acquit nemende in Chinees geschreven ende by diverse Chinesen geteeckent.

Dese peper sullen U. E. doen laden in 't jacht d' *Orangeboom* ende 't selvige jacht datelijck daermede terugge na Jaccatra senden, schepende 't geen meer becomt dan d' *Orangeboom* laden can, in 't schip 't *Wapen van Zeelandt*.

U. E. sullen verdacht wesen dat alhier drie Chinese joncken sijn, waerop commanderen nachoda Soussay, nachoda Waking ende nachoda Lionieng, doch in de joncke van nachoda Lionieng en is geen peper geladen. Derhalven behoeven U. E. deselvige niet te besoecken, maer sult hem vry ongemoeyt laten passeren. In d' andre twee joncken, na ons bericht is. sijn ontrent 8000 sacken peper geladen, waervan de meeste part onder andere goederen verborgen is. Derhalven sult daerna neerstelijck doen soecken ende doen opruymen, mits in de joncke van nachoda Soussay latende ontrent 1000 sacken, verclaringe doende, deselvige voor de nachoda worden gelaten.

Voorder wort U. E. op 't alderhoogst belast, de Chinesen van voorsz. joncken aen haere persoonen, schepen, goederen, noch gelt geensints te beschadigen, noch in geenderley maniere toe te staen, dat in 't minste beschadicht, vercort oft hun eenige overlant aengedaen worde. Ende opdat sulcx in aller maniere werde naergecomen, sullen U. E. geen bootsgesellen, soldaten noch sloopofficieren in de joncken laten comen, maer de peper door eenige overhooffden laten opsoecken ende de Chinesen doen lossen.

De peper gelost ende de Chinesen a 2 realen de Bantamse sack betaelt

wesende, sullen U. E. de joncken vry en vranck laten seylen daer 't hun gelieft, sonder imant, wie het oock sy, aen te seggen dat den peper door onse ordre gelost wort, maer sullen U. E. laten verluijden (als het te passe comt) dat ghylieden sulcx doet, om t' eerder aen de last te comen ende na Hollant te keeren, opdat van u wederomreyse niet vercort soudt worden, gelijk d' Hollantse schepen verleden jaer gebeurde door fielterye en monopolie der Chinesen, tot Banthem residerende, gepleecht, voegende daerby soo het naestcomende jaer peper begeeren, dat goede rouwe zyde en goede zyde waren brengen en hun aen den Hollantsen cappiteyn adresseren, soo sullen peper becomen ende wel getracteert worden, maer anders niet.

De 2 joncken, die de peper geladen hebben, sijn tegenwoordich zeylreet leggende, doch off noch eenige dagen tardeeren, vinden wy geraden, dat U. E. daerna vertoeve tot ultimo deses, namentlijck ultimo Juny, soo deselvige niet eer bejgent.

Voorsz. joncken sijn van d' Engelsen een vrypas met een Engelse vlagge hebbende, gelijk mede nachoda Soussay een vrypas van Matheo Cotteels zaliger, doch U. E. en sullen d' een noch ander niet aensien, maer voorsz. ordre ten vollen executeren.

Ende soo 't gebeurde, dat voorsz. joncken off een van hun door eenige Engelse off France schepen geacompaneert wierden, sullen U. E. diesniettegenstaende haer van de gemelde joncken verseeckeren ende dito Engelsen off Francen vrientlijck insinueeren, dat het hun gelieve haere reyse te vervorderen ende hun met de joncken niet te bemoeyen, ja, dat U. E. haer vrientlijck gebeden willen hebben, haer tegens 't recht van uwe meesters niet te stellen, want ghylieden anders genootsaect wesen soudt, 't selvige met macht ende geweld te maynteneren, vervolgen ende executeeren. Soo niet dissisteren, sullen U. E. datelijck voorsz. Engelsen off Francen met geweld verdryven ende voorgemelde ordre executeren, wel te verstaen, soo ghylieden de stercksten sijt. Dan de swackste wesende, soo sult simuleeren, even gelijk alsoff ghylieden op de joncken niet en hadt te pretendeeren.

Den peper uut voorsz. joncken gelost wesende, ende d' *Orangeboom* herwarts gekeert sijnde, ofte de joncken gemist hebbende ende ultimo Juny gepasseert wesende, sult ghylieden datelijck met het *Wapen van Zeelandt*, de *Halve Maen* ende fregat na Jamby seylen, naercomende 't gene by heer Soury ende den Raet op naervolgende poincten ten dienste van de gennerale Compagnie goetgevonden sal worden.

Als te weten soo onse ordre tegens de Chinese joncken, in Jambi wesende, niet geexecuteert en is, sullen U. E. 't selvige helpen volvoeren.

Soo de joncken van Bantam gemist, ofte het jacht d' *Oangeboom* sijnnen last daer uut niet becomen conde, sal dito jacht na Jamby seylen ende aldaer ge-

laden worden, en geladen sijnde op 't spoedichste vandaer met de last herwarts keeren.

Alle de resterende peper, te weten, die d' *Orangeboom* niet laden can, soo de Bantamsse als die van Jamby, sullen de vrienden schepen in 't schip 't *Wapen van Zeelandt*.

De peper uut de Chinese joncken gelicht ende van Jamby gescheept wesende, sullen de vrienden met de schepen 't *Wapen van Zeelandt*, de *Bergerboot*, de *Valck*, de jachten de *Halve Maen*, *Vlissingen* ende fregat *Jaccatra* na Malacca seylen, omme de Spangiaerden, Portugiesen en adherenten alle mogelijke afbreuck te doen ende de negotie op Mallacca te beletten.

Waer nu onsen gemeenen vyandt den meesten afbreuck gedaen can worden, daerop sal by heer Soury ende den Raet gedelibereert ende resolutie genomen worden, mits dat gelet ende ordre gestelt worde, dat het *Wapen van Zeelandt* tusschen primo a halff October naestcomende in 't langsten wederomme tot Bantam keere met alle den peper, die voorhanden is, alsoo van meninge sijn, dito schip metten eersten nae 't patria te senden, gelijk mede, dat door de *Bergerboot* tijtlijk herwarts worde gebracht de peper, die men nae 't vertreck van 't *Wapen* in Jamby soud mogen become. De *Valck* ende d'andre jachten sullen soo lange worden gebruyct, als by den Raet goetgevonden sal worden.

Om dees tijt connen in de Straet Sabon bequamelijck van Mallacca geweert worden de joncken van de Zuyt ende Zuyt Oost na Mallacca varende. Dan wat daertegen tenselven tyde op geen syde van Mallacca ontrent Tanjongsalan (gelegen 20 mylen bynoorden Queda) gedaen can worden, sullen de vrienden in nevensgaende extract vernemen ende daertegen overwegen, want alsoo het te vroech is, omme inne de Straet Sincapura te cruysen, schijnt, het best wesen soude bynoorden Mallacca te loopen, dewyle aldaer mede gerescontreert connen worden de schepen, die van Goa van de Noort ende van de West na Mallacca souden mogen seylen.

Alle voorgemelde schepen 't *Wapen van Zeelandt*, d' *Orangeboom*, de *Bergerboot*, de *Valck*, de *Halve Maen*, *Vlissingen*, ende fregat *Jaccatra* sullen hun submitteren onder de vlagge van den heer Corn. Comans voorsz. alsoo denselven daerover als commandeur gestelt is. Soo alsooch by heer Soury na Palimban ende Andrigiri niet gesonden is, sullen daertoe een of meer van de gemelde schepen off jachten gebruyct worden.

Heer Comans sal veradvertteert wesen, dat wy van meninge sijn, hem naer dese ordre toe te senden, dat na Atchijn seyle, omme 't effect van 't begonnen werck te become. Derhalven, als het *Wapen van Zeelandt* herwarts keere, sal hy op een van d'andre schepen overgaen, doende interim met deselvige al sulcken dienst als mogelijck zy, totdat naerder ordre becomt, off den tijt om

na Jamby te keeren verstreecken sy. Hierover sal nodich wesen, dat in Jamby bescheet gelaten worde, waeromtrent in September off October voorsz. Comans met de schepen te vinden wesen sal.

By den coninck van Jhoor comende, sullen U. E. denselven met eenige vereringe interteneren, ende soo U. E. een armade van den coninck van Atchijn comt te bejegenen, sult hun in 't minste geen offentie doen, vrientlijck bejegenen ende mede iets vereeren, doch continueelijck goede wacht houden ende altoos op u hoede sijn, opdat niemant over U. E. avantajie become.

Soo den coninck van Jhoor eenige assistentie versoect tegens de Portugiesen ende die van Borneo, mach U. E. denselven na gelegentheyt van saecken wel assisteren, maer alsnoch en vinde niet geraden ons tegen den coninck van Atchijn partye te thoonen; doch die van Jhoor in noot van d' Atchijnder wesende, sal 't goet sijn, dat U. E. den coninck van Jhoor behendelijck met eenige amonitie van oorloge assistere, omme denselven te maynteneren, soo-veele doenlijck sy.

In 't gennerael sy U. E. hiermede gerecommandeert ende bevolen, onsen gemeene vyandt ende adherenten alomme soo veel affbreuck te doen, als mogelijck sy, mits alle de persoonen ende goederen, die van haer become condit, in goede verseeckeringe, onder behoorlijck register reserverende ende ter gelegender tijt herwarts brengende, omme ten besten dienste van de generale Compagnie geapliceert te worden; ende alsoo ons volck gebreect, sy U. E. ten hoochsten geremmandeert, metten eersten herwarts te senden alle de gevangenen, die become cont, 't sy mannen, vrouwen, kinderen, witten ende swarten, hoe se sijn.

Vooren sullen U. E. verstaen hebben onse meninge te wesen, dat men alle de joncken van Malacca weeren sal, maer evenwel is onse meninge alsnoch geensints, dat ghylieden daerover alles ende een ider die ghy in zee sout mogen rescontreren als vyanden tracteeren ende aenslaen soudet, gelijk geseyt wort, die van 't schip den *Gouden Leeuw* van Rotterdam hebben gedaen, al off zeerovers waren geweest.

Derhalven recommanderen ende bevelen U. E. mits desen wel expresselijck alle natie, vrienden van de gennerale Compagnie wesende, die ghylieden sout mogen rescontreren, vrientlijck te bejegenen, sonder hun eenichsints te beschadigen off te gedogen, dat beschadicht worden. Insinueert hun, dat na Malacca niet en loopen, doet hun vandaer keeren ende elders gaen, doch soo obstinement de voyage na Malacca vervolgen, soo sult in dien gevalle na de gedane waerschouwinge haere goederen aenslaen, mits oochluyckinge over Joriten, die van Japara ende andre naeste vrienden tot naerder ordre doende.

Soo ghylieden eenige joncken off prauwen van Palimban comt te rescon-

treren, sult deselvige alle vrientschap ende faveur betoonen, sonder hun in 't minste eenige hinder, schade off verlet te doen.

Soo haest U. E. met de schepen in Lucipara comt te ariveeren, soo sullen de vrienden wel doen ende datelijck 't jacht de *Halve Maen* ofte de fregat off beyde tegelijck met een van onse medegaende missiven aan heer Soury na Jamby senden, opdat op alles tijtlijck goede ordre werde gestelt.

Ende soo lange dese schepen ontrent Jamby sullen wesen, sal den heer Andries Soury in den Raet presideren, volgens gennerael ordre denselven voor desen toegesonden, welke de vrienden naercomen sullen.

In Bantam adi 8 Juny anno 1617.

144. — HEER CORNELIS COMANS

ONTRENT LUCIPARA, PER 'T SCHUYTKEN VAN DE LOGIE, 22 JUNI 1617.

Alsoo op gisteren, Godt loff, alhier wel aengecomen is 't jacht *Nassouw*, comende van Amboyna ende Banda, geladen met nagelen, eenige foelie ende nooten, daermeden ten naesten by 't jacht d' *Orangeboom* geladen soud connen worden, hebben wy goetgevonden dese schuyt expresselijck om voorsz. jacht te senden, opdat d' advysen dies t' eerder nae 't patria mogen geraecken ende na den peper niet gewacht worde. Derhalven sal U. E. wel doen ende voorsz. jacht d' *Orangeboom* datelijck op den ontfanck van dese op 't spoedichste herwarts te senden, 't sy met of sonder peper, na de gelegentheyt gedraecht. D' eerste joncke, daarvan de nachoda genoemt is Waking, is over eenige dagen vertrocken; hoope dat U. E. gerescontreert ende onse ordre over 't lichten van de peper geexecuteert wesen sal, 't welck geerne hooren sullen. Byaldien daermede noch besich waert, mach het jacht d' *Orangeboom* soo lange wel opgehouden worden, totdat de peper daerinne gescheept sy, wel te verstaen, soo het in een dach 5 a 6 geschieden can. D' andre joncke van nachoda Soussay is noch niet vertrocken. De Chinesen sijn tegenwoordich besich omme 't sandelhout van ons gecocht van hier te schepen. Ick achte dat over 2 a 3 dagen vertrecken sullen. Van den nachoda als oock van desen coninck sijn wy seer gemoeyt geworden om vrypas, maer hebben 't selvige geweygert. Doch oft geviel, dat genootsaect wierden een te geven, sal U. E. op de datum letten, ende soo de recommandatie voor dato desen gedatteert is, sal dan volgens onse voorgaende ordre met de saecke voortvaren, even gelijck alsoff met ons niet te doen hadde.

Wy hebben U. E. geordonneert gehadt, ontrent Lucipara niet langer dan ultimo deses te vertoeven, maer alsoo voorsz. nachoda Soussay lange tray-

neert, sal U. E., soo hy binnen den tijt niet en comt, ontrent acht dagen langer na denselven vertoeven. En spreect de derde jonck niet eens aen, want daer en is geen peper in, sijnde met rijns ende andre snuysterye geladen. Als d' *Orangeboom* off andre herwarts keeren, soo doet op 't hoochste in 't gennerael belasten, dat niemant tot Jaccatra off Bantam comende, ruchtbaer maecke, de peper uut de Chinese joncken gelicht sy, want de saecke dient soo lange secrete te blyven als mogelijk is.

Belangende de tydinge van d' Oost, d' Engelsen hebben op Puleron diverse batteryen geplant, doch haer twee schepen sijn hun affhandich gemaect, te weten d' advocaet Dedel met de *Morgensterre* het grootste Engels schip, de *Swaen* genaemt, ontrent Ceran rescontrerende, heeft hetselvige met geweld aengetaest, ende nadat ontrent een uyre dapper gevochten hadden, hebben 't d' Engelsen opgegeven ende sijn in Banda voor 't fort Nassauw gebracht. Seggen selfs, dat voorgenomen hadden voor geen twee Hollantse schepen te strijcken, ende sijn evenwel door de *Morgensterre* alleene vermeestert. D'oppercoopman van d' Engelsen met 3 a 4 bootsgesellen sijn dootgebleven ende eenige swaerlijck gequest. Van d' onse is Godt loff niemant geraect, dan de schepen sijn vry wat doorschooten. Het andre Engels schip van sijn anckers gespilt wesende, is met 12 man by Lontor comen dryven ende met 2 boots van d' onse mede voor 't fort Nassouw gebrocht, doch was ledich, alsoo d' Engelsen 't geschut, volck ende provisie op Puleron hebben gelandt. De gevangen Engelsen sijn hier ende daer verdeylt. Op Puleron is geen tocht gedaen, maer 't selvige tot 't naeste jaer uutgesteld. Met alle d' andre Bandinesen is door d' heer gennerael Reael vrede gemaect, soodat verhoopt wort, dat men het schip *Enckhuysen* aldaer laden sal. In Amboyna was alles wel. Men verhoopt vandaer 10 a 1200 bhaer nagelen te becomen, gelijk mede van de Molucqen ontrent 600 bharen. In de Molucqen is alles in eenen standt. De Ternatanen ende Tidoresen speelen metten andren moy weer. Uut de Manilhas heeft de commandeur Lam 't schip *Walcheren* terugge gesonden met advyse van 12 February passato, waerinne advyseert, tot dien dach geen seylen gesien hadden. Den vyandt prepareerde hunne macht, omme daermede uut te comen, ende waren d' onsen geresolveert haer te wachten. Godt geve hun victorie over onse vyanden.

In Jaccatra adi 22 Juny anno 1617.

145. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURY, PER 'T SCHUYTGEN, 22 JUNI 1617.

Het voorgaende is copie van onse joncksten, daervan d' inhoude confirmeren, U. E. op 't hoochste recommanderende, alles ten besten van de generale Compagnie te verrichten, gelijk hen toevertrouwende sijn. Dese gaet met de schuyt van de logie, welck wy expresselijck na de vloot senden om 't jacht d' *Orangeboom*, met ordre dat hetselvige datelijck herwarts werde gesonden, 't sy met of sonder peper, ten waere dat binnen een dach 5 ofte 6 partye uut de joncken overgescheept cost worden. Op gisteren is hier 't jacht *Nassouw* van Anboyna ende Banda geariveert, geladen met nagelen, een weynich foelie ende nooten, daermede van meninge sijn voorsz. jacht d' *Orangeboom* op 't spoedichste nae 't patria te senden.

In Jaccatra adi 22 Juny anno 1617.

146. — INSTRUCTIE

VOOR DEN HEER ABRAHAM DE RASIERE, OPPERCOOPMAN VAN 'T JACHT
JACCATRA ENDE DEN RAET, GAENDE MET DITO JACHT ENDE JONCQ
VAN SIMSUAN NA DE WESTCUST VAN SUMATRA, 28 JUNI 1617.

Van Bantam sullen U. E. met 't jacht *Jaccatra* ende de joncq van Simsuan gesamentlijk seylen recht door na Celeber ende aldaer ankeren, ende ge-
anckert sijnde, sal Abraham de Rasiere geaccompagneert met alsulcke assi-
stenten ende Chinesen, als by den Raet goet sal worden bevonden, na Indra-
pura varen, 't sy dan met de chanpan van de Chinesen off de schuyt, omme
by Radgia Itam te onderstaen, hoe U. E. op 't gevocchelijcxt aen de peper-
handel can geraecken ende hoe deselvige best geladen can worden, als te
weten, off ghylieden te wege cont brengen, dat het volck van 't landt hunne
peper met haer prauwen onder Celeber aen boort brengen, gelijk die van 't
schip *Enckhuysen* met voorsz. coninck gecontracteert hadden, maer door
hun haestich vertreck niet geexecuteert en wierde, dan off U. E. aen de zee-
cant der riviere van Indrapura den peper sout moeten opcoopen ende ver-
samelen, omme deselvige daerna met het beste weder, dat waergenomen can
worden, in de joncke ende 't jacht voor dito riviere aff te schepen. Dit en sal
(na ick onderrecht ben) sonder peryckel niet connen geschieden. Daeromme
dient alle mogelijcke neersticheyt gedaen te worden, dat de peper door d' in-
woonderen van 't landt met haere prauwen onder Celeber aen boort worde
gebracht. Soo hiertoe apparentie werde gesien, sult tot op 't jonckste van 't

Noortweste mouson daerna vertoeven; soo niet, aen de mont der riviere van Indrapura den peper versamelen ofte voorder verseylen, te weten na Indrapura, off alsulcke andre plaetsen als op de custe ontdecken condt, want daer verscheyde plaetsen sijn, vanwaer de peper na Ticco ende Priaman gevoert wort.

U. E. sullen verdacht wesen, hoe wy van meninge sijn, andermael na Atchijn om den handel van Ticco en Priaman te senden, ende dat ghylieden gesonden wort, omme te onderstaen off men den peper op de Westcust van Sumatra vallende, die in Ticco ende Priaman gevoert wort, in Celeber soud connen trecken, daer certijts den handel gedaen wierde.

Derhalven, soo 't gebeurde, dat U. E. in Indrapura off daerontrent den peper comt te gebreecken (als niet verhoope) sullen U. E. in dien gevalle met het jacht ende de joncq van Simsuan na Ticco seylen, onderstaende off ghylieden aldaer door behulp der Chinesen aen peper geraecken condt, onder pretext dat het der Chinesen eygen sy, want anders U. E. den handel ontseyt sout worden, gelijk met de *Galliasse* gebeurt is door 't contract, welck d' Engelsen met den coninck van Atchijn gemaect hebben, doch wy verstaen, dat den tijt van dito contract tegens U. E. compste aldaer geexpireert wesen sal. Derhalven sult in Ticco op bescheet van den coninck van Atchijn mogen wachten, alsoo van meninge sijn, gelijk vooren is geseyt, heer Comans tot dien eynde derwarts te senden, hoopende, dat daer interim door 't jacht de *Duyve* goede sorteringe Gouseratse cleden ariveren sullen, gelijk heer van den Broeck geordonneert hebben.

Ten beslyt van dese sy U. E. ten hoogsten gerecommandeert, alle mogelijke diligentie te doen, omme 't jacht ende de joncq vol peper te laden, waertoe geen moeyte sult sparen, noch geen plaetse onbesocht sult laten, voor sooveele voor 't uitgaen van 't N. Westmouson geschieden can.

Ende soo 't gebeurde, dat ghylieden den handel van peper in sulcker voegen bequam, datter apparentie waere om een schip te mogen laden, soo sult ons in dien gevalle daarvan verwittigen, opdat meer cappitael ende andre jachten gesonden worden, sonder d' oncosten van d' advysen aen te sien.

By dese wort U. E. wel expresselijck geordonneert continueelijck op 't jacht goede wacht te houden, altoos wel slachveerdich te sijn, opdat ghylieden niet onversiens geassalteert wort. Hout gestadelijck sooveel volck scheep, dat het jacht diffensievelijck gemant blyve, ende en laet oock niet meer volck aen boort comen, dan ghylieden machtich sijt, want daer verscheyde plaetsen op de Westcust van Sumatra sijn, daer d' inwoonderen wel een aenslach om 't jacht aff te loopen souden durven maecken, gelijk eenige verleden jaer ontrent Celeber gelegen op 't schip *Enckhuysen* voorgenomen hadden, maer haer surpriese achterlieten, omdat na hun sin met practica niet volck genoch van boort aen landt conden crygen, 't welck U. E. voor waerschouwinge

dienen sal; en brengt oock niet veel cappitael tegelijck aen landt, opdat daer op mede geen aenslach gemaect worde.

In 't wederkeeren sullen U. E. verdacht wesen met de joncq van Simsuan op de reede van Bantam niet te comen, soo daerinne quantiteyt peper gescheept sy, opdat om den tol met den pangoran in geen verschil geraecken, maer sullen U. E. om sulcx te verhoeden de joncke buyten off ontrent Pulo Panjang doen ankeren, mits ons tytelijck het arivement advyseerende, opdat den peper aldaer gelost worde, off andre ordre mogen geven.

In Jaccatra adi 28 Juny anno 1617.

147. — TRANSLAET

VAN EEN MISSIVE IN 'T MALLEYS GESONDEN AEN DEN CONINCK VAN
ATCHIJN, PER 'T SCHIP DEN ARENDT, 1 AUG. 1617¹⁾.

Door onse cappiteyn Cornelis Comans hebben wy van uwe Majesteyt een missive ontfangen ende verstaen, hoe den E. Symen Ryser sonder wete ende licentie van uwe Majesteyt van daer vertrocken sy. Alsoo het schip daarmede denselven herwarts was comende onderweech gebleven ende Symen Ryser voorsz. gestorven is, en hebben wy denselven niet connen hooren, noch over sijn misdaet bestraffen, derhalven bidden uwe Majesteyt de faulte ons niet toe te schryven maer d' onwetenheyte van ditto Ryser. Voorsz. cappiteyn Cornelis Comans hebben wy voor desen aen uwe Majesteyt gesonden ghadt, om mondeling den peperhandel te versoecken, waerop ons geen bescheet en heeft gebracht. Ende alsoo niet alleene van meninge sijn d' oude vrientschap met uwe Majesteyt 't onderhouden, maer deselvige gaern vermeerdert sagen, hebben wy niet connen naerlaten voorsz. Cornelis Comans (die nu commandeur over onse vloote ontrent Malacca wesende hebben gemaect) andermael aen uwe Majesteyt te senden, versoeckende dat het uwe Majesteyt gelieve ons den peperhandel in Atchijn, Ticco, Priaman ende elders te vergunnen, ende daarvan t' excluderen d' Engelsen ende andre Europische natie, gelijk voor desen d' Engelsen geacordeert is geweest. Dit doende sal ons sonderlijcke vrientschappeschieden, dewelcke bereyt sullen sijn t' erkennen ende vergelden. Voorder gelieve uwe Majesteyt den commandeur Cornelis Comans bringer deses gehoor ende gelove te geven, in danck ten teecken van vrientschap aennemende 't gene by dese gaet.

Ende soo by geval eenige van d' onsen hen tegen uwe Majesteyt hebben

¹⁾ Copieën van 1 Aug.—13 Oct. 1617: L 38.

vergrepen, wy bidden en wilt ons sulcx niet toereekenen, want bereyt sijn haer in dien gevalle exemplaerlijck te straffen. Godt geve uwe Majesteyt gesondtheyt ende vermeerdere synen staet.

In Jaccatra adi primo Augustus 1617.

148. — ATCHIJN.

AEN DEN ORANGKAYA LAXEMANNA, PER DITO ARENT, 1 AUG. 1617.

U missive hebben wy ontfangen ende verstaen hoe den E. Symen Ryser van Atchijn vertrocken is, sonder wete en licentie van den coninck, hetwelcke my leet is. Ick hadde wel gewenst dat dito Ryser alhier waere geariveert, omme denselven te mogen hooren ende recht doen, dan 't en heeft Godt niet gelieft, alsoo het schip onderweech gebleven ende Ryser gestorven is; derhalve gelieve U. E. de saecke by den coninck ten besten te duyden.

Voor dese hebbe ick den cappiteyn Cornelis Comans naer den coninck van Atchijn uwen heere gesonden gehadt omme te versoecken den peperhandel in Atchijn, Ticco ende Priaman met exclusie van d' Engelsen ende andre Europische natie, waerop hy ons gants geen bescheet en heeft gebracht, niet wetende waeraen 't selvige feylt; ende alsoo wy niet alleene van meninghe sijn d' oude vrientschap met den coninck t' onderhouden maer deselvige van dage te dage gaerne sagen vermeerderen, hoopende oock dat het aen den coninck noch U. E. niet gebreecken sal, gelijk inede dat na den eysch van redenen verder voor d' Engelsen sullen worden geprefereert, soo ist dat niet hebben willen naerlaten den commandeur Cornelis Comans andermael na Atchijn te senden omme wederomme aen den coninck den peperhandel in Atchijn, Ticco ende Priaman te versoecken met uitsluytinge van d' Engelsen ende alle andre Europische natie; derhalven bidden U. E. vrientlijcken voorsz. Comans daerinne alsoo te assisteren ende favoriseren dat onse versoecke effect sortere, 't welcke bereyt sullen sijn te erkennen ende vergelden. In teeken van dien gelieve U. E. 't nevensgaende in dank aen te nemen ende voorder voorsz. Comans gehoor ende gelove te geven.

In Jaccatra adi primo Augustus 1617.

149. — TICCO.

AEN DEN CONINCK, PER DEN ARENDT, 1 AUG. 1617.

Door uwe Majesteyts missive ende mondelijck rapport van onsen cappiteyn Cornelis Comans hebben wy seer geern verstaen sijnne goede affectie t' ons waerts, als oock dat bereyt is (bescheet van den coninck van Atchijn brengende) ons in Ticco den peperhandel te vergunnen; ende alsoo wy hoopen de Majesteyt van Atchijn ons geen bescheet weygeren sal, sijn wy voorsz. Comans daeromme derwärts sendende, met ordre dat in allen gevalle, bescheet off geen becomende, uwe Majesteyt andermael besoecke. Derhalven versoecken, alsoo met alle vrienden geerne vrientschap souden houden, dat U Majesteyt gelieve in teecken van dien 't nevensgaende aen te nemen, voorsz. Comans gehoor ende gelove te geven, ende in allen gevallen 't sy dat hy van den coninck van Atchijn bescheet bringe ofte niet, evenwel vrientschap, gunst ende faveur te betonen, in voegen dat den peperhandel mogen becomen, 't welcke bereyt sijn reciprocelijcken te erkennen ende vergelden. Godt geve uwe Majesteyt gesondtheydt ende vermeerdere synen staet.

In Jaccatra adi primo Augustus 1617.

150. — AEN CORNELIS COMANS

PER DEN ARENDT, 3 AUG. 1617.

Dese gaet per 't schip den *Arendt* welck wy goetgevonden hebben U. E. na te senden opdat tot bevordering van de versochte handel in Ticco ende Priaman met twee schepen naer Atchijn sout mogen seylen ende door d'andre twee den peper van Jamby herwärts worde gebrocht, alsoo goetgevonden hebben den peperhandel van den coninck van Atchijn noch eens te doen versoecken. Derhalven sal U. E. metten eersten soo haest doenlijck sy met twee schepen na Atchijn seylen, te weten den *Arendt* ende de *Valck*, ofte den *Arent* ende de *Bergerboot*, na dat by den raet goetgevonden sal worden.

In Atchijn comende sal U. E. nevensgaende missiven aen den coninck ende d'Orangkaya Laxemanna overleveren, mits daerby doende alsulcken vereeringe als best geraden vinden sult, ende uitgemaect can worden, versoeckende andermael uut den name van d' E. heere gouverneur gennerael, dat den coninck gelieve onse natie den peperhandel in Atchijn, Ticco ende Priaman te vergunnen, mits d' Engelsen ende alle andre Europische natie daeruit sluytende. Dit versoeck sal U. E. vervolgen op dien voet ende met alsulcke redenen als verleden jaer Deyns ende U. E. bevolen hadde. Te vergeefs en sal U. E. niet veele vereeren ende oock geen groote oncosten doen, dan soo bespeuren

condt, dat den coninck gesint sy ons den handel te vergunnen ende d' Engelsen uut te sluyten, soo en ontsiet U niet om 't effect te becomen wat rijcklijcken uut te payen. Ick hebbe verstaen dat door d' Engelsen (doen sy 't voorgaende contract met den coninck maecten) syne Majesteyt seecker geschut gegeven wesen soude; derhalve soo en laet daeromme de saecke niet, maer gerieft hem met sulcx ten minsten nadeel van de Compagnie geschieden can, alsoo wy goet vinden sooveele te doen als mogelijk sy omme den handel te becomen ende d' Engelsen uut te sluyten.

Byaldien den coninck niet gesint en zy, d' Engelsen uut den handel te sluyten, maer d' een en d' ander sulcx vergunnen wilt, sal U. E. 't selvige (niet anders connende) wel aennemen, maer den coninck beleeffdelijck verthoonen de cleene vrientschap die ons daermede gedaen wort, namentlijck soo hy voor dese d' Engelsen alleene den handel heeft vergunt gehad, ende van hoe cleenen valeur de peper in Europa sy, als deselvige in diverse handen wort bevonden; doende in desen gevalle oock dies te minder vereeringe ende oncosten.

In gevalle den coninck eenige schepen tegen die van Mallacca off andre versochte, sal U. E. sulcx op d' E. Heer gennerael excuseren nemende aen daervan aen sijn E. rapport ende 't beste te doen, mits goede hoope gevende niet naergelaten worden sal reciprocelijck te erkennen de faveur ende vrientschap welck ons van sijnre Majesteyt gedaen mach worden.

Ende in gevalle voorsz. coninck andermael sochte te trayneren ende U. E. den handel alleene off neffens andre niet wilde vergunnen, soo sal U. E. uut alle de Moorsee schepen lichten den peper die becomen can, mits de vrye goederen na merctganck betalende ende alle onvrye herwarts brengende, opdat volgende ordre van d' hoogmogende heeren Staten ten besten van de generaele Compagnie geapliceert mogen worden.

Nevens dese is oock gaende eene missive aen den coninck van Ticco. U. E. sal hem deselvige behandigen met een redelijcke vereeringe daerby, 't sy dat bescheet van den coninck van Atchijn becompt ofte niet. Bescheet becomende so en voecht daerby niet dan simple complimenten, dan soo geen bescheet van die van Atchijn becomt, sal U. E. daer beneffens den handel van die van Ticco versoecken, 't sy door gifte ofte met presentatie, soo ons den handel vergunt, dat die van Ticco tegen d' Atchijnder assisteren sullen ende deshalven voor d' Atchijnder niet behoeven te vresen. Ick voege dese redene hierby, omdat voor desen verstaen hebbe, die van Ticco den handel anno 1615 aen onse schepen gepresenteert souden hebben, byaldien hun tegen d' Atchijnder wilden assisteren.

Voor desen hebben wy na Celeber gesonden 't jacht *Jaccatra* met de joncke van Sinsuan omme t' onderstaen off den peperhandel in Celeber souden connen trecken en stabileeren, doch met ordre soo daer niet te recht

connen comen, dat dan metten andren na Ticco sullen seylen omme U. E. aldaer waer te nemen ofte 't jacht ende joncke door de Chinesen te doen laden onder pretext al off het Chinese goederen waren. Sy hebben mede een cargasoen beloopende *f* 18.423 — 4 — 8, ende daeronder 5000 realen in spetie, welck U. E. diene per advijs.

De schepen *Middelburch* ende de *Duyve* hebben oock ordre dat van Suratten wederkeerende van een off beyde tegelijck Ticco ende Priaman aengedaen worde omme de plaetsen met Gouseratse cleden te versien ende te onderstaen daervooren partye peper te becomen, soodat niet en twijffele in 't Godt gelieft off daer sullen goede sorteringe Gouseratse cleden gebrocht worden, want tot dien eynde goede monsters na Suratten sijn gevoert.

Tot den handel van Atchijn, Ticco ende Priaman sijn met dit schip gaende 16.000 realen in contant. U. E. sal deselvige ten besten aen peper off Gouseratse cleden besteden. Tot schenckagie sijn nevens dese oock gaende een weynich nagelen, noten, foelie ende sandelhout, welck alles ten besten sal gelieven t'imploeyeren.

Met den coninck van Atchijn verdragende sal (achte ick) in Atchijn ende Ticco volck gelaten moeten worden. Hiertoe gelieve U. E. synen persoone ofte alsulcke andre te gebruycken, als by den raet goetgevonden worden sal.

Voor desen hebben wy geordonneert dat U. E. 't schip 't *Wapen van Zevlant* ontrent halff October ten langsten weder herwarts bestellen soude. Dese ordre sijn mits dese andermael confirmerende, ende sullen wy daermede verwachten alle den peper diemen tot dien tijt becomen sal hebben.

Het vierde schip, welck wy provisionelijck achten de *Bergerboot* ofte de *Valck* te sullen wesen, sal by Soury opgehouden worden omme daerinne te schepen den peper diemen na 't vertreck van 't *Wapen* tot op 't laetste van 't Westelijck mouson sal connen becomen, ende opdat den peper met gemack dies te beter van Jamby mach worden gescheept, senden wy neffens dese een groote vlot die by gissing 1000 picol peper sal connen laden, waermede hoop ik commandeur Soury wel gedient wesen sal. 't Jacht *Cleen Hollandia* is oock medegaende omme met advyse van de heeren ofte op Palinbam off Andrigiri gebruyct te worden, na dat de vrienden geraden sullen vinden. Het can weynich laden, daeromme achte best dat het metten eersten wederkeere omme op Succadana gebruyct te worden. Over d' andre jachten ende fregat *Jaccatra* sullen de vrienden disponeren na dat best geraden vinden sullen.

Op 16 passato hebben wy ontfangen U. E. missive van de 30 Juny, ende daerdoor verstaen de veroveringe van een Portugiesse joncke; de memorie van 't gene daerinne bevonden is, hebben oock gesien; twijffele niet off sult naderhandt de twee Chinese joncken mede gerescontreert ende onse ordre tegen deselvige geexecuteert hebben, 't welke met de peper gerne sullen vernemen.

De tweede joncke die U. E. versproocken heeft ende seyt vrye lieden geweest te sijn was, soo ick versta, met onvrye goederen geladen, te weten met sappong die deselvige Portugiesen van d' andre joncke toequam. Daer waren oock twee Portugiesen in verborgen. De Chinesen sijn door hun bevracht geweest, omme met de last na Mallacca te varen, ende heeft Intche Mouda van Jacop van der Marct tot Japara eene missive aen Soury op Jambi gevordert gehad onder pretext alsoff de Chinesen na Jamby souden varen, daertoe by Carpentier ende van der Marct (niet beter wetende) 500 pepersacken mede gescheept sijn geweest; derhalven dient U. E. naer dese andre joncken wat nauwer te doen ondersoecken, opdat alsoo niet meer geabuyseert en worde.

Wy verstaen dat in Japara diverse joncken rijs sijn ladende, daermede voor hebben naer Mallacca te seylen. Soo U. E. eenige bejegene alsoock andre van Tcheribon sal sijn beste doen omme deselvige met dreygementen van Mallacca te weren, sonder hun nochtans in 't gaen noch keeren te beschadigen noch toestaen dat beschadicht worden, ten ware daerinne onvrye goederen off persoonen worden bevonden, off dat anders tot nadeel van de Compagnie iets attenteerden. In 't visiteren van vrye lieden dient U. E. scherp regart te doen nemen dat de lieden geen overlast worde gedaen noch oock geen occasie worde gegeven omme iets tegen d' onsen te attenteeren.

Het sal goet wesen, den handel in Ticco becomende, dat U. E. een van de twee schepen metten eersten vandaer met advys herwarts sende ende dat met alsulcken peper als becomen can, mits 't Westelijck mouson houdende tot invorderinge van de resterende peper.

Alsoo ons tot de volle last van 't jacht d' *Orangeboom* ontrent 2000 sacken peper comt te gebreecken, sullen wy daerna tot September moeten vertoeven omme 't complement van 't nieuwe gewas te becomen. Het gewas sal heel groot wesen ende na geseyt wort ontrent 120.000 sacken peper opbrengen, dan evenwel is d' apparentie dat den peper diere wesen sal, ten ware dat ons 't gelt gebraecke. Tegenwoordelijck hebben weynich dan goede hoope van ontset. Op voorcoop wert den peper tot Bantam door eenige Chinesen ende Javanen tegen 2¼ ende 2½ reael de sack gecocht, menende alsulcke coopers, deselvige weder als voor desen rysen sal. Soo Godt geeft dat van Jambi, Patana ende Ticco goede quantiteyt peper becomen mogen, sal 't wel comen ende veel uut haer gissinge gaen.

In de Mollucquen hebben de Spangiaerden uutgestroyt dat uut Portugael in Goa geariveert wesen soude Don Louys Fyarde [die] wederomme eenige nieuwe gallioens heeft doen maecken in plaets van degene die door den admirael Verhagen voor Mallacca verslagen sijn, van meninge wesende omme ons met een groote vloote te assalteren. Watter van is sal den tijt leeren.

In Jaccatra adi 3 Augustus anno 1617.

151. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURY, PER DEN ARENDT, 3 AUG. 1617.

Uutgesondert de jachten de *Halve Maen*, *Vlissingen* ende fregat *Jaccatra* hebben wy voor desen derwarts gesonden de schepen 't *Wapen van Zeelandt*, de *Bergerboot* ende de *Valck*, soo tot versameling van alle den peper die men becomen can als tot affbreuck van de gemeenen vyandt; wat in 't een en 't ander verricht sy sullen geerne hooren. Dese gaet alsnu per 't schip den *Arendt* opdatter twee schepen naer Atchijn ende Ticco mogen werden gebruyct ende twee andre op Jamby. Derhalven soo Cornelis Comans met de vloote per costi niet en is, sal U. E. dit schip denselven Comans datelijck toesenden met advyse welckschip U. E. best ontberen can omme met den *Arcut* na Atchijn te seylen, ende wanneer d' andre twee op Jamby dienen te keeren. Voor desen hebben geordonneert gehad, dat het *Wapen van Zeelandt* halff October ten langsten weer herwarts soude keeren. Wy confirmeren sulcx alsnoch, ende recommanderen U. E. daermede te senden alle den peper die becomen can. Dit gedaen sijnde sal U. E. aldaer houden, soo lange by den raet goetgevonden sal worden, de *Bergerboot* ofte de *Valck* met d' andre jachten omme daerinne te schepen ende herwarts senden den peper die naderhandt soud mogen becomen, latende ondertusschen den vyandt alle mogelijcke affbreuck doen, doch met ordre dat op groote peene geene neutrale natie off vrye lieden in 't minste beschadicht off eenige overlast aengedaen worde, insonderheyt die van Japara ende Tcheribon, maer aen de Macassaren en is geen verbeuren, want hunne coninck seer lelick heeft doen massacreren 16 mannen van 't schip d' *Eendracht*, welcke van geen questie wetende, sonder geweer op Maccassar waren gelandt.

Alsoo voor desen vermaent hebben dat U. E. soo 't de gelegentheyt ge-doochde na Andrigiri ende Palinban senden soude, gaet neffens dese 't jacht *Cleen Hollandia* opdat sulcx door gebreck van jachten niet achterblyve. Het can weynich laden, daeromme als U. E. 't selvige ontberen can soo sullen 't wederomme met advysen verwachten.

Hiernevens gaet oock een groote vlot, welck naer onse gissinge ontrent 1000 picol peper sal connen laden. U. E. sal deselvige aldaer houden omme daermede de peper in de schepen te doen schepen. Wy hebben deselvige daertoe doen maecken om voor te comen de moeyten welck de schepen en jachten om te laden voor desen hebben gehad. Derhalven sullen geerne hooren hoe de vrienden hiermede gedient sullen sijn, opdat sooder noch iets gebreect daerinne versien mogen.

Niettegenstaende tegenwoordelijcken seer schaers van gelde sijn, ende veele van noode hebben, sijn evenwel tot den handel in Atchijn ende Ticco met

den *Arendt* gaende 16.000 realen in contant. Derhalven soo U. E. van de 48.000 voor dese met de *Bergerboot*, de *Valck*, 't *Wapen* gesonden iets te veele heeft off ontbeeren can, sal wel doen ende ons hetselvige metten eersten weder herwarts senden, ten ware de vrienden geraden vonden 't cappitael naer Atchijn wat te verstercken. Doch veel liever hadden wy, dat voor alle den hoop peper mochten becomen. Het gewas staet tot Bantam seer schoon ende sal by gissing wel 120.000 sack off meer opbrengen. Hoe het met den prijs gaen sal, weten noch niet. Daer is naer 't schijnt wederomme eenige guyterye onder de handt, doch soo wy redelijcke assistentie van U. E. connen becomen sullen nonobstant alle fielterye de merct connen setten. Derhalve sy U. E. ten hoochsten gerecommandeert soo veele peper te senden als mogelijk sy. Men seyt dat door de Chinesen ende Javanen over lange op levering van 't nieuwe gewas gelt gegeven sy tegen $2\frac{1}{2}$ ende $2\frac{1}{4}$ reael de sack, dan off waer is weete niet. D' Engelsen hebben tegenwoordich geen gelt, dan verwachten dagelicx vier schepen van Suratten. De Francen hebben ontrent 18.000 realen in contant. 't Cappitael is cleen, dan sullen de Compagnie daermede seer groote schade doen. Sy presentereen ons haer gelt opdat voor hen souden coopen, dan wy en sijn alsnoch op 't stuck niet geresolveert, want qualick om oordeelen is wat in desen standt alhier voor de Compagnie best sy, dat men de prijs van de peper hooch doet loopen ofte leech doet daelen. De keure van dese twee sijn wy hebbende; Godt geve dat het beste vercoren worde. Opdat U. E. sie wat ordre na Atchijn gevende sijn, gaet by dese copie van onse missive aen Cornelis Comans geschreven. Gebreect er noch iets, sal gelieven Comans daarvan te advyseeren, ende oock versien van sulcx nodich mocht hebben.

In Jaccatra adi 3 Augustus anno 1617.

152. — MEMORIE

VOOR D' E. QUIRIJN VAN RAEMBURCH, OPPERCOOPMAN, ENDE LAURENS
PIETERSZ. KEYSER, SCHIPPER VAN 'T SCHIP DEN *ARENDE*, GAENDE
MET HET JACHT *CLEEN HOLLANDIA* ENDE DE GROOTE VLOT
NA JAMBY, 3 AUG. 1617.

U. E. sullen van hier met het schip den *Arendt*, 't jacht *Cleen Hollandia* ende de groote vlot recht door na Jamby seylen, mits na de vlot seyl maeckende, ende altoos by denselven blyvende, opdat in cas van noot door U. E. geassisteert mogen werden.

Voor de riviere van Jamby comende, sal U. E. dese onse missive aen Soury

datelijck doen behandigen, ende soo ghylieden de schepen aldaer niet en vindt, sult op 't spoedichste volgens ordre van dito Soury metten *Arendt* na de schepen loopen, omme metten commandeur Comans neffens een van d'andre schepen metten eersten na Atchijn te seylen ende den peperhandel in Atchijn, Ticco ende Priaman te procureren volgens d' inhoude van onse nevensgaende missive aen voorsz. Comans geschreven.

U. E. sy gerecommandeert den vyandt en adherenten in passandt alle mogelijke affbreuck te doen, sonder nochtans eenige neutrale natie off vrye lieden aen haere personen off goederen in 't minste te beschadigen noch toestaen dat beschadicht worden, mits insonderheyt wel tracteerende die van Japara, Tcheribon ende Palinban, soo eenige van hun compt te rescontreren, al waer 't oock dat na Mallacca wilden seylen off vandaer keeren; wel te verstaen soo daerinne geen onvrye personen, noch goederen worden bevonden. U. E. sal trachten hun met dreygementen van Mallacca te weeren, sonder haerlieden nochtans, contrarie doende, als vooren is geseyt, te beschadigen, maer oochluyckinge doende, totdat anders worde geordonneert.

By den commandeur Comans comende sullen U. E. hun onder de vlagge van denselven submitteren, denselven voor commandeur erkennende, den anderen in raet ende daet assisterende ende vrede ende vrientschap houdende.

In Jaccatra adi den 3^{den} Augustus anno 1617.

153. — JAPARA.

AEN JACOB VAN DER MARCT, PER CHINESE JONCKE, 13 AUG. 1617.

U. E. vier missiven in dato 24 Juny, 8 ende 12 July ende 17 Augustus sijn ons per de jachten den *Arendt*, de *Fager*, de schaloupe *Cleen Enckhuysen* ende 't schip *Walcheren* wel geworden. De *f* 915—18 soo tot verlossinge van de gevangenen van Baly als andersints betaelt, de 55 lasten rijs ende 3 hoornbeesten per den *Fager*, d' oncosten van de jachten *Nassou* ende den *Arendt* per de schaloupe *Cleen Enckhuysen*, gelijk mede de 205 lasten witten rijs ende 12 hoornbeesten per *Walcheren* gesonden, alsmede dito scheepsoncosten, hebben alle wel ontfangen ende in U. E. reeckeninge gepasseert.

Nopende de vrybrieffkens voor de joncken voor de Mattaram daer U. E. dagelijcx om gemolesteert wort, sal U. E. by desen gewaerschout wesen hiernaer geene meer te verleenen, alsoo daer wel expresselijck ordre gegeven is, datter geen van de Mattarams joncken 't sy van Cheribon, Japara off andre plaetsen onder sijn gebiet ende heerschappie sorterende, gaende naer Mallacca van de onse gemoeyt, veel min beschadicht sullen worden, ten ware

onvrye luyden ofte Portugiesse goederen in hadden, daerop U. E. zich wel mach verlaten, dan U. E. sal dit de Javanen ofte andre natien aldaer in geenerley manieren te kennen geven, om reden per advyse. U. E. sy op 't hoochste gerecommandeert alle neersticheyt aen te wenden sooveel rijs ende andre vivres byeen te versamelen als mogelijk is om met de eerste schepen, die van d' Oost ofte van hier daer sullen mogen comen, in allery'll affgesonden te worden. Met de joncke van de godias daer de 510 pepersacken voor Jamby mede gesonden waren is U. E. lelick door de neuse geboort ende bedrogen, want soo wy naderhandt seeckerlijck alhier verstaen hebben, hadde meestal Portugiesse goederen in.

't Bouwen van een nieuw logement of godong sal U. E. tot d' heer generael's compste uutstellen.

In Jaccatra adi 13 Augustus anno 1617.

154. — BANTAM.

AEN GUILLAEM DUCAEN, COMMIS GENNERAEL VAN DE COMPAGNIE
VAN DIEPEN, 14 AUG. 1617.

U. E. disgost hebbe door de sijnne van den 2 stanti verstaen, ende aengaende de remedie die t' onswaerts versoect, wil hem by dese geraden ende vermaent hebben, sich metten anderen soo 't doenlijck is te reconcilieeren opdat U. E. sijnne partye geen reden geve actie tegen hem te formeren, doch soo 't niet geschieden can sijn wy bereyt U. E. na Cristelijcken plicht ende gelegentheyte van saecken te helpen voor sooveele sonder nadeel van onse ende sijnne meesters geschieden can. Derhalven sal gelieven ten besten te nemen dat tot mondelinge conferentie 't volkomen bescheet uutgesteld worde. Godt geve U. E. na hertelijcke groetenisse geluck ende goet genoeg.

In Jaccatra adi 14 Augustus anno 1617.

155. — INSTRUCIE

VOOR D'E. HENDRICK DE JONGE ENDE WILLEM JANSZ. DE WAEL, OPPER-
COOPLIEDEN, VARENDE MET DE SMACQ NA CHERIBON, 28 AUG. 1617.

In Tcheribon arriveerende sullen U. E. dese nevensgaende missive ende goederen tot schenckagie gedestineert den coninck aldaer overleveren ende vereeren, naer behoorlijcken eerbiedinge ende saluitatie van onsentwegen

verthonende, hoe wy over lange van meeninge sijn geweest een schip off meer na Tcheribon te senden, omme aldaer rijs ende andre provisie te doen coopen en laden, doch dat sulcx tot noch toe door andre affairen verhindert wesende, wy als nu U. E. derwarts senden, omme aen sijnne Majesteyt vrientlijck te versoecken gelijk ghylieden versoecken sult off het hem gelieve dat aldaer goede partye rijs ende andersints soudt mogen coopen ende byeen versamelen tegen de compste van d' eerste schepen, die derwarts na de gelegentheyt gedoocht gesonden mogen worden, mits U. E. tot redelijcker plaetse huysinge vergunnende. Daerna sullen U. E. verhalen hoe wy gehoort hebben datter op de vaert van Mallacca diverse joncken van sijnne Majesteyt ondersaten beschadicht souden sijn, ja oock dat men seyt sulcx door onse natie gedaen wesen soude. Verseeckert hierop dito Majesteyt dat het ongeval van de sijnne, onse vrienden, ons hertelijck leet is, ende soo bewesen wort dat het ons volck gedaen heeft ende welcke degene sijn, dat wyse daerover andren ten exempel straffen ende de schade doen betalen sullen, opdat men claerlijcken sie (soo 't van d' onse gedaen sy) dat het niet geschiet en is met wil en wete van d' E. heer gennerael noch d' onse, alsoo niet anders en soecken dan sijnne Majesteyt vrientschap ende dienst te doen opdat de kennisse en vrientschap dagelicx vermeerdere; item dat sijnne Majesteyt gelieve te considereren hoe in dese quartieren behalven Nederlanders, Spangiaerden ende Portugiesen, noch twee andre natien verkeerren die gelijcke schepen als d' onse voeren, namentlijk Engelsen ende Francen, door welcke d' offentie op onsen name wel soudt mogen wesen gedaen; biddende hierover seer vrientlijck dat alsoo den oorloch jaerlicx ontrent Mallacca wel soudt mogen werden gecontinueert, dat het sijnne Majesteyt gelieve de vaert op Mallacca een weynich te doen schorten, want alsoo de Spangiaerden ende Portugiesen een groote macht versamelen, omme daermede op de custe van Java te comen, gelijk verleden jaer alreede op wech waren, maer haer disseyn door Godes genade verhindert wiert, sijn wy genootsaecht andermael intijts daertegen te wesen, eer de macht te groot worde; item dat sijnne Majesteyt gelieve te considereren terwyle wy een seer swaren oorloch voeren, hoe d' Engelsen ende Francen ons alomme op de hielen volgen, omme den vrucht van onsen arbeyt te genieten, gelijk blijkt op alle plaetsen die frequenterende sijn, daerdoor andermael sijnne Majesteyts joncken (na Mallacca varende) op onsen name wederomme wel beschadicht mochten worden, dat Godt niet en geve.

Hierop bescheet becomen hebbende sal heer Hendrick de Jonge daermede datelijck met de smacq weder herwarts keeren, medebrengeende soo veel rijs, ayuyn, loock als andersints, als sonder verlet connen becomen ende bergen.

Willem Jansz. de Wael, soo 't den coninck bevalt, sal aldaer blyven tot de compste van d' eerste schepen off naerder ordre, mits n voorraet opcoopende

soo veel rijs, partye ayuyn, loock ende andersints, als het cappitael verstrecken can.

Antonio Visoso, die door den coninck van Cheribon op seeckere pretentie Moors gemaect is ende per missive van dato 26 Juny passato sijnne verlossinge aen ons versoect, sullen U. E. aenseggen het beste voor hem by den coninck te doen, ter gelegender tijt sijnne vryheyt van den coninck oock versoeckende, doch soo 't geweygert wort sullen U. E. dito Visoso steelwijs niet vervoeren, want niet geraden vinden den coninck om synenthalven te disgosteren; dan segt dat hem na Hollandt passagie verleent worden sal. Gegeven in Jaccatra adi 23 Augustus anno 1617.

156. — ORDRE, 1 SEPT. 1617.

Volgens resolutie van de Seventhiene wort by dese geordonneert aen den oppercoopman ende schipper van 't jacht d' *Orangeboom* byaldien winter daechs op onse landen comen te vervallen, dat in cas van eenige apparentlijcke noot van storm, onweder, peryckel van ijsganck off andersints alsulcke gaten off havenen inloopen sullen, als by den scheepsraet tot behoudenis van lijff ende goet geraden mach worden bevonden, uutgesondert in Engelandt, ten waere door uutterste noot daer op off in wierden gedrongen.

Alsoo de Francen voor dese hier tydinge hebben gebracht, dat op haer vertreck van Diepe door seeckre ambassadeur verstaen hadden, datter uut Portugael vier galjoenen met alle nodige materialen naer Sant Helena gesticert waren, omme aldaer een fort op te werpen ende onse schepen de verversingen die gewoon sijn daer te nemen, te onthouden, soo is 't dat hierover geraden achten (hoewel de tydinge onseecker is) dat U. E. de Taffelbaye aen de Cabo de Bona Esperance aendoet ende u aldaer van water ende alsulcke verversinge versiet, als te becomen is, omme voort des geraden vindende off nodich sijnde Sant Helena voorby te mogen loopen.

In Bantam adi primo September anno 1617.

157. — JAMBI.

AEN A. SOURY, PER DE SCHUYT VAN DE LOGIE, 8 SEPT. 1617.

By dese gaet copie van onse laesten geschreven den 3 Augusto passato ende gesonden per den *Arendt, Cleen Hollandia* ende de groote vlot, welcke hoopen aldaer wel geariveert sullen sijn. Tsedert hebben van U. E. niet ver-

nomen, derhalven dies te corter wesen sullen. Dese gaet per 't schuytgen van dit comptoir, welck expresselijck senden tot confirmatie van 't gene voor dese geadvyseert is, als namentlijck dat nu alreede metterdaet bevesticht bevinden hetgene ons voor desen dochte by den pangoran gouverneur off andre onversadelijcke lieden tot groot nadeel van de gennerale Compagnie gedissegneert wierde, want alsoo tot de last van d' *Orangeboom* een weynich peper gebrack sijn wy genootsaect geworden deselvige a $3\frac{1}{2}$ reael de Bantamsse sack te coopen.

Daeromme sullen geerne hooren off ten vollen geexecuteert sy d' ordre die voor desen gegeven hebben tot preveniment van des Compagnies vyandt ende versameling van alle den peper die men soud connen becomeen. Is 't niet gedaen, wy recommanderen ende bevelen U. E. mits desen andermael ten hochsten alle den peper op te coopen, die daer ontrent becomeen can, in aller manieren voorcomende, dat soo weinich in andre handen vervalle ende vervoert worde, als met alle middelen voorcomen can. Doch dient U. E. met aller discretie daerinne te handelen, opdat ons gelt aldaer wat verder strecke ende den prijs mede niet al te hoch en loope, alsoo ick mene met verhaesten en opjagen niet vorderen souden; dan soo 't anders niet wesen mach, hebben wy noch liever diere peper dan gene, alsoo hier niet alleene een snoden handel off monopolie omgaet, maer daerenboven alle de lieden in 't gennerael ende perticulier ingebeelt is, dat wylieden, d' Engelsen ende Francen peper sullen moeten coopen, 't sy oock zoo diere datse sy, soodat het schijnt dat hier voor eerst geen affslach noch beterschap hebben te verwachten.

Mettertijt souden per avontuyre noch wel raet vinden, maer vermits het d' Engelsen ende Francen, des Compagnies quaetste vyanden, de peper nederdruvende soo wel ten goede soud gelucken als ons selven, sullen bykants genootsaect sijn den prijs voor den tijt hoogh te doen blyven omme beyde onse partyen te matteren en breydelen, waertoe U. E. assistentie hoch nodich is, ende byaldien van daer goede quantiteyt peper becomeen, soo hoope, dat hoewel het bykans onmogelijck schijnt, d' een en d' ander breydelen sullen. Derhalven sal U. E. wel doen ende ons op 't alderspoedichste met den bringer deses advyseeren wat aen peper alreede in handen heeft, ende wat naermaels noch verhoopt te becomeen, mits in aller yle herwarts sendende den peper die gereet is hebbende, 't sy met het *Wapen van Zeelandt* off een ander schip. Voor desen hebben geordonneert dat men het *Wapen van Zeelandt* ontrent primo a halff October toecomende ten langsten weder herwarts sende soude, doch soo het daer van node waere omme de last inne te nemen mach hetselvige wel langer opgehouden worden, mits dat ons dan met een ander schip een redelijcke partye toegesonden worde, omme vooruut met nagelen en andersints naer 't patria gesonden te worden. Den 2 stanti is d' *Orangeboom* derwarts

vertrocken. De Heere wil 't selvige in salvo geleyden. Ick hoope dat commandeur Comans lange voor desen met twee schepen na Atchijn sal wesen vertrocken, ende dat aldaer wel te passe comen sal, want alsoo 't contract door d' Engelsen met den coninck van Atchijn gemaect geexpireert is, verstaen wy dat in Ticco noch Priaman geen peper connen becomen, maer na Atchijn om nieuwe licentie gevaeren sijn. Can U. E. gelegentheyt becomen, sal wel doen ende van onsentwegen een expresse aen commandeur Comans naersenden, met ordre dat in aller maniere trachte sooveel peper te versamelen als eenichsints becomen can, gelijk mede dat hy geen onkosten spaere, omme den handel in Ticco ende Priaman te becomen, ende d' Engelsen van daer te weeren. Om tijt te winnen soudn gaerne buyten om naer Atchijn senden, dan by gebreck van jachten can 't niet geschieden.

Ick was van meninge naer Pattane oock een expresse te senden, dan geconsidereert sijnde dat d' advyse voor dit jaer te laet comen soude, sullen 't by onse voorgaende ordre laten berusten, doch soo aldaer eenige joncken waren sal U. E. wel doen ende de vrienden aldaer 't voor verhaelde mededeylen. Dese schuyt herwarts sendende, gelijk mede alle andre schepen ende jachten die corts soudn mogen volgen, sal U. E. senden na d' eylanden van Jaccatra by de Versse riviere gelegen, ende niet naer Bantam. Nevens dese gaet de tydinge welck van Manilha sijn hebbende. Van Suratten sijn hier twee Engelsen schepen geariveert, gelijk mede een nieuw schip van Engelandt, tydinge brengende hoe geheel Vrankrijck weder in roeren was, ende dat Engelandt voldoen wesende, d' Engelse garnisoenen uut Vlissinge, den Briel ende Rammekens gelicht waren. Wat gelt dese schepen mede brengen weete niet. U. E. zy gerecommandeert voor te comen, dat het gemeene volck van dese schuyt off andre jachten soo weynich bewust worde van 't gene ons hier in den handel mocht hinderen, als mogelijk sy, want seer nauw by onse partyen op d' advysen gelet wort. Wy verlangen mede te hooren, off daerontrent iets op den vyandt verricht wesen sal, gelijk mede wat tydinge van den vyandt heeft, omme ons daarna te mogen reguleeren.

Na het vertreck van d' *Orangeboom* is de peper op 3½ reael de sack gedaelt. Sy sal niet laten meer te dalen, maer soo wy begosten te coopen, en soude geen, dan tot seer hoogen pryse veyl sijn.

In Bantam adi 8 September anno 1617.

158. — JAMBI.

AEN A. SOURY, PER DE SMACK, 17 SEPT. 1617.

Tot tweemaal toe is dese nevensgaende met het schuytgen van Bantam expresselijck derwarts gesonden geweest, maer alsoo t'elcken reys weder gekeert sijn, hebben wy goetgevonden de smacq bringer deses per costi te senden, opdat U. E. verwitticht worde hoe qualick dat men tot Bantam om gelt aen peper geraecken can, niettegenstaende 't landt vol peper is, ten eynde dat U. E. hem daerna reguleere ende ons opt spoedichste herwarts sende sooveel peper eenichsints becomen can, want anders niet alleene na de Bantamse pypen souden moeten dansen, maer ons gelt en soud geensints connen strecken. Derhalven sy U. E. andermael ten hooghsten gerecommandeert ons sooveel peper toe te senden als becomen can, ende dat op 't spoedichste, alsoo de nagelen van Anboyna ende Banda daerna ophoudende sijn. Tsedert het schryven deser nevensgaende is hier Godt loff van Anboyna wel aengecomen het schip d' *Eendracht* met ontrent 900 bhaer nagelen; 't schip *Enckhuysen* verwachten mede dagelijks met synen last van Banda, inwoege dat het niet dan aen een weynich peper gebreect, omme de last te verdeylen ende eenige schepen naer 't patria te senden.

Tot Bantam na wy verstaen is den peper noch a 3¼ reael de sack geldende, niettegenstaende door ons, van d' Engelsen, noch Francen geen peper gecocht wort; dan men seyt dat de Chinesen, Javanen, Gouseratten ende andre deselve alsoo sijn opcoopende. Watter van is sal den tijt leeren. Commandeur Buysero advyseert dat men tot Bantam geen quantiteyt peper sal connen becomen ofte sullen wel 4 realen voor de sack moeten geven. Dit spel hebbe lange voorsien gehadt, ende omme den pangoran te prevenieren, de negotie op Jamby doen stabileeren. Hoope oock dat alsnu door U. E. naersticheyt en goeden yver geholpen sullen worden. Geloof sy Godt dat dese man de monopolie niet eer begost en heeft, want hy soude ons gedwongen hebben den peper na sijnnen wille te coopen, oft haddense naer moeten laten.

Ick mene als hier ruchtbaer wort, hoe de peper uut de Chinese joncken gelicht sy, dat het groote veranderinge causeeren sal. U. E. sal wel doen ende ons datelijck met dese smacq off anderen advyseeren (soo 't niet gedaen en is) wat aldaer verricht sy, wat tydinge van de vyandt heeft, mits alle den peper in aller diligentie herwarts sendende, ende ons advyseerende wat peper naermaels noch hoopt te becomen.

In Jaccatra adi 17 September anno 1617.

159. — CHERIBON.

AEN WILLEM JANZ. DE WAEL, PER CHINEESE JONCK, 4 OCT. 1617.

U. E. arivement ende 't gepasseerde aldaer hebbe per sijnne missive van 10 passato ende heer de Jonge seer geerne verstaen. Met d' eerste schepen die de gelegentheyte per costi gedogen sal gesonden te mogen worden, sullen wy des coninx missive met danckbaerheyt beantwoorden. Interim recommanderen U. E. sooveel rijs te versamelen als becomen can, ende 't cappitael gedoocht, doende soo weynich onkosten als mogelijk sy; ende alsoo verstaen hebben aldaer een tolck nodich te sijn, hebben wy goetgevonden daertoe derwarts te senden Manuel brenger deses, die de Compagnie seer lange wel ende trouwelijck gediend heeft. Employeert hem in sulcx den dienst der Compagnie veryscht ende hem bequaem vindt.

By U. E. is gebleven eenen constapels maet die ick wilde op de smacq ware gelaten, want sulcke lieden op de schepen ende jachten seer nodich sijn.

In Jaccatra adi 4 October anno 1617.

160. — SUCCADANA.

AEN HENDRICK VAECHT, PER CLEEN HOLLANDIA, 13 OCT. 1617.

U. E. missive van den 2 July is ons per 't jacht *Hollandia* met nevensgaend cargasoen wel geworden, daervoren 't comptoir aldaer gecrediteert hebben. Dese gaet wederomme per dito jacht, daermede in contant gesonden worden 2000 realen ende eenige cleden; sult ons daervooren creditteren ende deselvige ten besten van de genneraele Compagnie beneficieren, mits datelijck daermede weder herwarts sendende alsulcke diamanten, bezarsteenen, was, rottang, sisciq en draeckenbloet als by 't comptoir gereet is hebbende, opdat de diamanten met de naeste schepen naer 't patria gesonden mogen worden. Tegenwoordich connen U. E. van geen andre cleden versien, alsoo onse schepen van de Custe noch niet geariveert sijn. Met eerste gelegentheyte sal 't geschieden. Met dit jacht gaet Jacob Stuyteling, dat een diamantslyper van sijn ampt is. Sult deselve aldaer tot bottelier gebruycken, mits desen andren volgens U. E. versoeck herwarts sendende. Hoe desen bevallen sal sullen geerne hooren.

Ten besluit van dese sy U. E. andermael ten hoochsten gerecommandeert den inkoop van de diamanten, bezarsteenen, was, sisciq, rottang ende sanguis dracony, voor sooveel tot redelijcke pryse becomen condit, ende cappitael

strecken mach. Dit jacht sullen op 't spoedichste weder verwachten om 't comptoir daerna des nodich sijnde beter te versien.

Toucherende den dienst die U. E. presenteert, alsoo by d' E. Heer Gennerael ende Raet goetgevonden is den heer Hendrick de Jonge oppercoopman voor een seeckren tijt per costi te committeren, sal U. E. sich aen denselven adreseren ende van hem off ten naesten van hier volcomen bescheet becomen.

In Jacatra adi 13 October anno 1617.

161. — INSTRUCTIE.

DAERNA HEM HEER HENDRICK DE JONGE, OPPERCOOPMAN, GAENDE NA SUCCADANA, REGULEEREN SAL, 13 OCT. 1617.

Door Godts genade in Succadana geariveert sijnde sal U. E. op 't spoedichste het jacht *Clecn Hollandia* weder kerende doen depescheren met alsulcken cargasoen als den coopman Vaecht gereet is hebbende, ende aldaer selfs blyven totdat het jacht van hier wederkeert, omme met gemack informatie te nemen wat aldaer passeert, ende hoe den coopman Vaecht met de sijnne sich is comporterende, mits selfs op den handel van diamanten ende andersints wel lettende, omme de kennisse daarvan te becomen ende ons goet rapport te doen off goet advijs te geven.

Hetgene daerop U. E. te letten heeft, is, alsdat verstaen hebbende in Succadana geen goet regiment gehouden wort ende dat den coopman Vaecht hem van d' Engelsen laet verbluffen, daerover sylieden in den handel de preferentie souden becomen, waervan goede informatie nemen sult.

U. E. sal den coopman Vaecht aenseggen (omme denselven niet te discouragieeren) in Succadana gesonden te sijn omme de reeckeninge te lichten ende denselven (alles wel bevindende) opnieuw aen te nemen als het jacht aldaer wederkeert, derhalven dat sijn uutterste meninge weten laet.

Soo Anthonio de swart behendelijck te becomen is, sult hem doen lichten ende herwarts senden, d' Engelsen aenseggende dat hunne pretentie by ons vervolgen ende hun recht geworden sal.

Voorder sy U. E. ten hoochste gerecommandeert neerstelijck doen vervorderen den incoop van de diamanten, bezarsteenen, was, siscq, rottang ende sanguis draconi, voor sooveele doenlijck sy ende 't cappitael verstrecken can.

De reeckeninge ende boecken van Vaecht sult van hem vervorderen, ende alsnu ofte d' ander reys, na dat veerdich sijn, herwarts senden.

In Jacatra adi 13 October anno 1617.

162. — JAPARA.

AEN VAN DER MERCT, PER 'T WAPEN VAN AMSTERDAM, 13 NOV. 1617¹⁾.

Met diversche schepen hebben wy van U. E. verscheyde missiven ontfangen ende gesien wat aldaer passeerde, als oock wat in de schepen gescheept, en hun tot provisie gedaen is, 't welck goet sullen doen, gelijk oock betaelt hebben de 1150 realen door U. E. gelicht.

Dese gaet met het schip 't *Wapen van Amsterdam*, welck expres derwaerts sijn sendende, omme vol rijs ende andre nootlickheden geladen te worden, hoopende dat goede quantiteyt in voorraet sult hebben. Tot voorderen inkoop van 't gene ontbreect sende nevens dese in contant 8000 realen ende een goede pertye cleden, als per facture van heer Breeckvelt. Wy recommanderen U. E. alles ten besten van de gennerale Compagnie te beneficeren, alle mogelijke diligentie doende omme de cleden wel te vercoopen, mits soo weynich uytborgende als doenlijk zy, ende sooveel rijs opcoopende als eenichsints becomen can, soowel bruynen als witten, want cort naer dese eenige andre schepen om rijs sullen volgen. Het *Wapen* sult op 't alderspoedichste vol laden ende alle den rijs die daerinne schepen sult adresseren, te weten d' eene helft na Anboyna ende d' ander voor Banda. Wy senden mits desen een vlot, omme den rijs daermede in de schepen te laeden, opdat daerdoor te min verlet worde. Laet deselve wel onderhouden ende goede acht slaen, depescherende de schepen soo haest eenichsints doenlijk is, opdat geen peryckel loopen ende geen meer van de reyse versteecken worden.

't En past niet wel, dat het sapon soo laet geleverd wordt, dat het met de joncste schepen herwaerts niet gesonden is, want hetselvige dit aenstaende jaer niet versonden can worden. Derhalven dient sulcx op een anderen tijdt voorgecomen of de contractatie naergelaten te worden. Den aracq, vis, olijv, rottang, was, swalpen, plancken, sout, ajuyn, loock ende andre provisie, die U. E. heeft of becomen can, sult voor de Moluccos, Anboyna ende Banda verdeelen, te weten d' eene helft voor Mollucco ende d' andre helft, twee derde voor Banda, ende het derde Amboyna. Was salder groot gebreck wesen, alsoo hier weynich becomen connen, daeromme soo 't aldaer te becomen is, sult goede partye innewaerts senden. Naer de Molucquen, Amboyna ende Banda sult mede senden 100 a 150 lasten sout, verdeylt als vooren, gelijk mede een groote quantiteyt padi. De Chyneesche pannen sult mede senden daer die vereyscht sijn.

U. E. sal sooveel hoorenbeesten naer Amboyna senden, omme vandaer naer de Molucquen ende Banda versonden te worden, als na gelegentheyd becomen ende de schepen bequamelijk voeren connen.

¹⁾ Copieën van 13 Nov. 1617—22 Febr. 1618 : N 25.

By dese recommanderen ende bevelen U. E. andermael wel expresselick aen geenige joncken eenige paspoorten te geven, 't sy oock waerwaerts soudén mogen varen, ende sooder per avonture eenige sijn, die het naer de Moluccos, Amboyna en Banda soudén hebben mogen gemunt, sult trachten hun met beleeftheyt daervan te diverteren, alsoo den welstandt van de Compagnie sulcx vereyscht, ende de heeren Mayores 't selvige op 't hoogste met hare joncste missiven sijn recommanderende.

Bantam adi 13^{den} November 1617.

163. — BANDA.

AEN DEN GOUVERNEUR VAN DE SANDE, PER HOORN, 20 NOV. 1617.

De joncste mousson hebben van U. E. ontfangen drie missiven van dato 9, 10 ende ultimo Augusto, ende daerdoor verstaen, alsoock per rapport van de vrienden, hoe d' Engelschen op Poeleron gelandt sijn, hun daer versterct hebben, ende 't schip de *Swaen* door de *Morgensterre* met geweld gedwongen ende aen 't fort Nassou gebracht is. Voorwaer d' arrogantie van d' Engelsche is door 't Nederlantsche gedult tot op 't hoogste gecomen ende heeft lange verdient dan hun nu overgecomen is. By dese gaet extract getrocken uut seeckre missiven van d' heeren Mayores met de joncste schepen gesonden, waeraen sien sult, hoe by hare E. gelaudeert ende geaprobeert wort 't geene tegen d' Engelsche ende andre vreemdelingen in Amboyna gepasseert is, alsmede ordre tot verder vervolch ende uytkeringe van de Engelsche, Francen ende alle andren die in de Molucquen, Amboyna ofte Banda soudén mogen comen, waertoe ons gedragen, U. E. ten hoogsten recommanderende, soo daer wederomme eenige Engelsche, Francen ofte andre vreemdelingen compareren, alle mogelicke neerstichheyt te doen, ende laten doen, omme hun met alle middelen van die quartieren te weeren of aenhalen, gelijk met de *Swaen* gedaen is, 't sy met geweld of andersints, naer de gelegentheynt medebrengh. Ende en laet oock in geenderley maniere niet toe, datter joncquen, 't sy oock van waer dat se soudén mogen wesen, by de Bandanesen gaen anckeren, maer dat se alle soo daer eenige compareren aen 't fort Nassouw comen, opdat geen nooten noch foelie vervoert worde, ende soo ymandt sulcx onderstaet, sal alsulcke nooten en foelie prijs mogen maken, onaengesien vanwaer die joncquen soudén mogen sijn.

Mits dese sy U. E. andermael gerecommandeert den handel met de Bandanesen, soo 't eenichsints doenlijk sy, van Ortatten aent casteel te doen diverteren, alsoo het om verscheyden redenen gants ongerijmt is, dat men op Ortatten weder een logie gemaect heeft, aldaer gaet handelen ende sulcke

ontrouwe natie vertrouwe. De prijs van de foelie ende nooten is mede te hoog. De bahar foelie dient 50 realen gebracht, gelijk deselve eertijts geweest is ende hier somtijts alsoo vercocht wort. D' Engelsche ende andre vreemdelingen van Banda geweest sijnde, soo sullen de Bandanesen, houd ick voor seecker, wel haest genootsaect sijn, aen 't casteel te comen handelen ende de nooten ende foelie beter coop te geven, gelijk voor dese gebeurt is, insonderheyt als hun de rijs gebreect. Derhalven en laet (bid ick U. E.) geen rijs op Ortatten brengen, al waer 't dat den handel voor een tijt stil staen soude; de Bandanesen sullen se aen 't casteel wel comen soecken. Dese gaet per 't schip *Hoorn*, welck met eenige provisie vooruut gesonden wordt. Godt verleene 't selvige beter geluck dan voorleden jaer gehadt heeft. 't *Wapen van Amsterdam* is mede naer Japare gevaren, omme vol rijs voor Amboyna ende Banda geladen te worden. Den eysch van U. E. hebbe verstaen, ende sal opgelet worden, ende sullen wy U. E. van alles versien, voor sooveel eenichsints doenlijck sy.

Belangende de vrede met die van Lontoor ende consoorten gemaect, de noten ende foelie die het schip *Enckhuysen* daerdoor becomen heeft, sullen de Mayores wellecom sijn, maer de vrede achte ick en sal niet seeckerder noch durabilder wesen, dan alle de voorgaende accoorden geweest sijn. Daeromme en mogen ons daer op gants niet verlaten, ende sullen wy trachten dat derwaerts conforme d' ordre van de Mayores middelen geformeert worden, omme d' Engelsche van Poeloron te dryven, de Bandanesen t' onder te brengen ende Poeloron tenemaal te rouwineren, opdat de Bandanesen de corrage en middelen om weder oorloch aen te nemen gants benomen werden. Dit jaer hoopen wy U. E. met 4 a 600 lasten rijs, alsoock van cleden te doen versien, waermede achten tot provisie ende den handel wel versien sult sijn.

My is seer lief te verstaen, dat de standt van Poeloway dagelicx verbetert ende datter jaericx meer ende meer vruchten versamelt sullen worden. Vertrouwen oock, dat U. E. niet naerlaten sal de goede handt daeraen te houden. 't Is seer wel gedaen, dat U. E. door d' orangkayas van Lontoor den Engelman die van Poeloron op Luchuy om schult te manen gecomen was, vandaer heeft doen vertrecken, want sulcx geensints getollereert mach worden, al soud om d' Engelsche oorsaecke den oorloch weder aengenomen werden.

Dat de medicamenten hier in 't packhuys souden blyven staen of qualick gemenageert worden, ende Banda vergeten souden, daarvan en is U. E. niet wel onderricht, want dese plaetsen de meeste tijdt qualicker dan eenige andre versien sijn geweest, vermits al versonden ende aen de behoefstige schepen verdey't wordt, dat men becomt. Met dit schip gaet een kist welck weder 't joncqste is, doch van patria sijn noch eenige kisten verwachtede, waervan Banda beter versien sullen. U. E. missiven sijn naer 't patria gesonden. By dese gaen eenige vandaer gecomen.

De rolle van alle het volck, geschut ende amonitie van oorloge aldaer sijnde hebben ontfangen; sal gelieven jaerlicx een nieuwe te senden.

Gelove wel dat de vrye luyden U. E. veel moeyten aengebracht hebben. Soo 't weder gebeurt en laet niet deselvige op 't hoogste naer merite te straffen ende den araqc prijs te maecken.

Tot U. E. nadeel en is 't niet, dat aen Waterfort copye van syne missive gesonden hebbe, maer alleene tot recommandatie, dat hy U. E. daer 't van noode mocht sijn assistere ende gelijk bevoordere 't gene de welstandt der Compagnie vereyscht, hetwelcke alsoo ten besten sal gelieven te verstaen, want sulcx by de Majores selfs ende na andre plaetsen mede gedaen wort, omme nodelose reditie te schouwen.

Jacatra adi 20 November anno 1617.

164. — BANDA.

AEN WATERFORT, PER 'T SCHIP *HOORN*, 20 NOV. 1617.

Wy hebben van U. E. ontfangen drie missiven van dato 17 April, eene sonder datum ende de laetste van ultimo Augusto, waerop cort wesen sullen, alsoo den tijt weynich gedoocht. Dese gaet per 't schip *Hoorn*, waermede U. E. becomen sal 't geene daer in gelaten heeft, ende opnieus als per facture daerby gevoecht is, waervooren ons crediteeren sal. Godt verleene 't selve beter geluck dan voorleden jaer gehadt heeft.

De vrye lieden sijn conform U. E. bewijs betaelt. Voor de foelie ende nooten ons met *Nassouw* gesonden hebbe U. E. conforme de facture gecreditteert.

De Heere geve, dat de retouren van jaer tot jaer alsoo vermeerderen mogen, dat de groote lasten van Banda ons betaelt worden. Hoe die twee Engelsche schepen aengehaelt sijn ende met die van Lontoor ende consoorten vrede gemaect is, hebbe verstaen. D' aenhalinge van de Engelsche is my lief ende sal de Mayores wel bevallen; als sien cont per nevengaende extract uut hare E. missiven; recommanderen U. E. de goede handt te helpen houden, soo aldaer wederomme eenige Engelschen, Francen ofte wat natie het oock soude mogen wesen, compareren, dat met alle middelen 't sy met geweld of andersints van daer geweert of aengehaelt worden, mits in aller manieren belettende datter geen nooten noch foelye vervoert worde, maer alles in des Compagnies handen geraecke, waeraen hun grooten dienst geschieden sal.

't Is my leet datter op Ortatten weer een logie gemaect is ende aldaer door een pestilentiale coortse sooveele lieden gestorven sijn. Wy recommanderen ende bevelen U. E. mits desen, den handel met de Bandanesen van Ortatten

aen 't casteel te doen diverteren, want het gants ongerijmt ende onbehoorlijk is, dat men aldaer handele. Wy hoopen U. E. dit jaer van rijs, cleden, insonderheyt van rijs, want weynich cleden becomen hebben, wel te versien. Derhalven en laet geen rijs noch cleden op Ortatten lossen, al waer 't oock dat den handel daerdoor een tijt stil soude moeten staen, want ick meene de Bandanesen daerdoor lichtelijck aen 't casteel getrocken sullen worden, alsoo d' een noch d' ander niet connen derven. Daeromme sult hierby vastelijck persisteren ende mede soo sterck ende lang aenhouden, omme den prijs van de nooten ende foelie tot op 50 realen de bhaer, gelijk die voor desen geweest is, te brengen, totdat het eens gelucke, want sy is veele te hooch; doch byaldien sulcx vooreerst niet en soud willen vallen, soo recommanderen U. E. soo weynich met gelt te handelen als doenlijck zy, ende den rijs ende cleden weeder sooveele te dierder tegens de nooten ende foelie te houden, opdat daermede gewonnen worde, 't geene men met den hogen prijs verliest. Want de foelie voorwaer min dan de nagelen behoort te gelden, dewyle die nieuwers na soo wel getrocken is. In Java mogen de nagelen wel 200 realen de bhaer gelden, daer de foelie geen 10 realen weerdich is.

U. E. boucken sullen in d' onse getrocken ende naer 't patria voortgesonden worden. Laet niet ons jaerlicx U. E. boucken geslooten te senden, ende dat conform nevensgaende verclaringe off ordre, opdat alle de boecken van gants Indien op een voet gehouden ende d' accoorde geslooten worden, want anders daermede alhier veel moeyten hebben. Maect oock dat de boecken soo naest den joncsten dag geslooten worden, als mogelijck is. De heeren meesters sijn van Banda eysschende de boecken van 't fort Nassouw ende Belgica tsedert het vertreck van Willem van der Voort, namentlijck van den 14 Juny 1611. Derhalven sult wel doen ende deselvige metten eersten senden, wel te verstaen tot den dach toe, dat U. E. sijnne voorige gesonden boecke begost heeft.

Den eysch, die U. E. van cleden en andersints sijt doende, hebben gesien. Wy sullen niet naerlaten sooveel te senden als doenlick sy.

Wy recommanderen U. E. ten beslyt van dese in oncosten, montcosten ende fortificatie soo weynich te gasteren als doenlijck zy, want d' oncosten lange seer groot ende de retoeren daertegen cleen geweest sijn. Derhalven dient alle mogelijcke neersticheyt gedaen, omme de retoeren te vergrooten ende d' oncosten te verminderen. Op U. E. verlossinge sal gedacht worden.

Jacatra adi 20 November 1617.

165. — POELEWAY.

AEN JAN CARSTENSZ., PER *HOORN*, 20 NOV. 1617.

Met U. E. missive van den 20 Augusto passato hebbe wel ontfangen den staet van 't comptoir Revengie, register van de vivres ende amonite van oorlooge, alsoock rolle van alle 't volck op Poeleway sijnde; sal wel doen ende jaerlicx alsoo continueeren.

Van rijs, gelt ende cleden hoopen Banda dit jaer alsoo te verstercken datter ten behoeve van de fortien ende den handel met de Bandanesen genoch wesen sal, doch van syde lakenen en sal 't niet connen geschieden, alsoo daarvan gants onversien sijn. De goede hoop, die U. E. heeft, dat jaerlicx van Poeleway meer ende meer seer goede nooten ende foelie becomen sullen is my lief. Godt geve dat het alsoo gelucke.

Ten besluit van dese sy U. E. ten hoochsten gerecommandeert den welstandt der Compagnie aldaer sooveele te voorderen als doenlijck sy. Insonderheyt dat jaerlicx goede retoeren mogen becomen ende dat in oncosten, montcosten ende fortificatie soo weynich gegasteert worde als mogelick is, want de lasten van Banda lange seer swaer geweest sijn, ende daertegen weynich retoeren becomen hebben.

Jacatra adi 20 November anno 1617.

166. — AMBOYNA.

ADMIRAEEL VERHAGEN, PER *HOORN*, 20 NOV. 1617.

Vier missiven hebben wy van U. E. ontfangen van dato 26 May, 3, 12 July ende 16 Augusto, waerop cort wesen sullen, alsoo den tijt weynich gedooft ende neffens dese gaende sijn d' originele genneraele missiven van de heeren Mayores met de joncste schepen van 't patria gecomen, waertoe my den generaelen standt betreffende gedrage. U. E. sal daerinne sien hoe seere onse meesters reprobieren een resolutie in de Molucquen getrocken ende 't geene d' Engelsche aldaer toegestaen is, gelijk mede hoe wel hun daer tegen bevalt, dat d' Engelsche soo resoluyt van Amboyna ende Banda geweert sijn geweest, lauderende ende aproberende al 't gene tegen hun gearresteert ende gedaen was. Haer E. sijn oock gevende, gelijk de heere sien sal, volcomen ordre ende commissie omme d' Engelsche, Fransen, alle Europische natie ende inlantsche handelaers by alle middelen met geweld van wapenen ende andersints van de Mollucquen, Anboyna ende Banda te weren. Derhalven bidde ende recommandere U. E. deselvige ordre promptelick in 't werck te stellen ende sonder

respect des noodlich sijnde naer te doen comen. Want de nagelen, nooten ende foelie moeten alleen in onse handen behouden, ofte soudn niet connen bestaen.

Dat de geresen beroerte ende rebelle met accoort beslecht ende ter neder gelecht is, hebben seer geerne verstaen.

D' Heere wil den standt van Amboyna in ruste, vreedde ende eenicheyt lange maintaineren, want de Compagnie aen de verseeckeringe van dien ten hoochsten gelegen is. Alsoo voor seecker houde de rebellie ontstaen is door instigatie van die van Hittou, Lua ende Canbelle, welcke daertoe lange gearbeyt hebben, ende alleen uyt enkelen haet, ontrouwe ende dertele moetwilligheyt is spruytende, soo is te beduchten, dat niet rusten sullen, maer tans off morgen haer boosheyt wel soudn mogen hervatten; derhalve sy U. E. gebeden ende ten hoochsten gerecommandeert daerop contynuerlicken te letten, ende alle boose aenslagen soo veele voor te comen als doenlijck sy. Cappiteyn Hitto en dient niet veele vertrouwt te worden, want hy ontwijffelicken voor een der quaetste instrumenten te houden is.

Ick vertrouwe vastelick dat U. E. goede aert ende nature d' oude vruntchap ende goede affectie van de bontgenooten ende onderstaten van 't casteel seer verbeteren ende vermeerderen sal, maer daerentegen bidde (onder correctie) dat U. E. met een goede corragie wederstae ende nedervelle de dertele moetwillicheyt van d'ontrouwe ende onrustige hoofden, die op Hitto, Lua ende Canbella sijn, wel te verstaen soo weder yet nieuws voorgenomen wierde, want ick wel wete al deed men hun de grootste deucht van de werelt, dat met goet doen niet voldaan connen werden, gelijk hier dagelicx oock bevinden. Ick hebbe verstaen dat door U. E. toedoen aen eenige Maccassaren ende andre betaelt wesen soude seeckere nagelen die sy in d' aerde verborgen hebben gehad om die te vervoeren, ende by den gouverneur Block ten deele geconfiskeert waren. Voorwaer dit is (alsoo sijnde) een groot abuys. De liberale goetheyt is qualick besteet, want de vreemdelingen wort daarmede occasie gegeven omme voorder te onderstaen, de nagelen verborgen te vervoeren, hetwelcke nochtans in alle manieren voorkomen moet worden, ja al soud daeruut (waervoor niet behoeven te duchten) oorlooch spruyten.

't Is jammer, dat soo heerlicken fort soo qualick van cruyt versien is. Hoopde dat naderhant goede partye gemaect ende verbeterd wesen sal, 't welck geerne sullen hooren, wandt dit jaer van hier weynich cruyt sal connen becomen, doch van ander nootlickheden, gelt, rijs, cleden ende andersints, sullen de vrienden in 't Godt beliest wel versien worden.

De reparatie van de vervallen mueren sullen mede geerne hooren. Met het *Wapen van Amsterdam* is nu eenich quaet cruyt gaende.

De nagelen, die met d' *Eendracht* ende *Nassouw* gesonden sijn, hebbe wel

ontfangen. Godt geve, dat het aenstaende jaer mede goede partye mogen becomen. D' *Eendracht* is met de last in groot peryckel geweest, gelijk de scheepen *Orangie* ende den *Swarten Leeu* met de last van nagelen mede gebeurde. Derhalven recommandere ende bidde U. E. gelijk voor desen mede gedaen hebbe ordre te stellen, dat voortaan sooveele nagelen met een schip niet gesonden en worden, maer dat men soo wijt verdeyle ende op sooveel bodemen sende als doenlijk is, opdat ons 't ongeluck 't welck ons verscheyden reysen soo na gebeurt is, niet en treffe.

Van de Molucquen hebben niet meer dan 383 bharen nagelen ontfangen. 't En is door gebreck van gelt, noch cleden niet by gecomen dat de nagelen van Mackjan op Tidoor vervoert sijn. Een al te blaeuwen excuse is U. E. gegeven. De cleyne yver, slapheyte ende onachtsaemheyte van des Compagnies dienaeren in de Molucquen wesende, mach sulcx met recht veeleer toegeseyt worden, want eick sijn devoir doende soud men wel middelen gevonden hebben omme de nagelen te coopen ende betaelen, dewyle gestadelicken in de Moluccos meer dan *f*600.000 capitaels is. Ja de Macjanesen souden hun oock wel gewacht hebben, in 't minste te onderstaen dat nu gedaen hebben. Godt geve dat het niet meer gebeure, ende dat het gebreck met de sengasy gestorven sy.

't Is jammer ende my seer leet, dat de religie en Godsdienst, welck voor alles behoort gemaynteneert ende geprefereert te worden, soo slappelick gehanthaeft is, dat de kerckelicken dienst ende de schoole gants verstorven sijn. Wy bidden U. E. ter eere Godts ende welstandt van den lande alles weder te releveren, in eere ende reverentie te brengen, opdat d' inwoonderen van 't landt daerdoor gesticht, de herten t' onswaerts getrocken worden, ende ter contrarie de tooren Godes niet becomen, want onsen welstandt aen den Godtsdienst voornemelijk dependeert.

Met dit schip is nu vooreerst een predicant gaende, die bynaest een jaer tot Bantam geweest is, sijnde een jongman Sebastianus Danckaert genaemt, van goede aert, ommeganck ende leven; heeft wel gestudeert ende goed verstandt. Ick bid U. E. denselven in eeren, respect ende achtbaerheyte te doen houden; verhoopen dat aldaer goede diensten sal doen. Van een schoolmeester ende een voorleser sullen U. E. mede versien, gelijk oock van silveren vaten tot den dienst des doops ende andersints, doch soo hier niet gerieft costen worden, can U. E. aldaer 't selvige laten maecken.

't Gepasseerde toucherende d' Engelsche inde Molucquen, Anboyna ende Banda hebben verstaen. D' Engelsche leggen tegenwoordich met 10 schepen voor Bantam; naer 't schijnt sijn sy gants confuys. Daer wort geseyt, dat weder met 3 a 4 schepen innewaerts gaen sullen, doch meene dat selfs irresoluyt sijn. Hier is gants weynich apparentie om met hun te verdragen: d' onweten-

de trots is te groot; dan daer is weynich aen gelegen. Wy en behoeven voor geen swarichheyt te duchten. 't Recht sal ons genouchsaem verdedigen als blijkt per aprobatie ende nieuwe resolutie ordre van de Mayores. Derhalven moeten wy de saecke corragieuselick vervolgen, d' Engelsche met geweld (soo selfs niet vertrecken) van Poeleron, ende hun met alle andre vreemdelingen sonder simulatie of respect van de Molucquen, Amboyna ende Banda weren, waeraen U. E. gelieve de goede handt te houden.

Van rijns ende alle andre nootlickheden gelijk vooren is geseyt, sullen de vrienden int Godt belieft dit jaer beter dan oyt geweest sijn geprovideert werden, gelijk mede van een jacht of schaloupe. Sooder alcatiffen te becomen sijn, sullen se U. E. met de volgende schepen geworden.

Belangende de vaert op Mocka, verleden jaer hebben by gebrec van cargasoen geen schepen connen senden. *Middelburch* ende de *Duyve* hadden wy naer Suratten gesonden, maer sy sijn Godt betert beyde door quaet weder tusschen Suratten ende Dammas op de wal gebleven. Het volck ende ontrent de helft van 't cargasoen met het geschut is gebercht.

Wy verhoopen dit jaer weder een schip na Mocka ende Suratten te senden. Na Japare hebben geordonneert, dat U. E. doenlijk sijnde eenige groote paerden gesonden worden, gelijk mede groote quantiteyt padi in stroo ende sonder stroo. 't Is goet dat dit jaer geen joncquen in Amboyna geweest sijn. Godt geve datse geheel vandaer mogen blyven.

Met recht seyt U. E. qualick gedaen is, dat de soldaten oyt op hun eygen costen geset sijn, want het sal met niet min moeyte afgeschafft moeten worden, dan 't ingevoert is. Het ware seer goet, dat sulcx weder promptelick ware afgeschafft. Ick en can met U. E. mede niet begrypen, waeromme de betalinge der soldaten weder met geldt begost is, want het gelt soowel als de cleden uut hun handen dienen te blyven. Cort naer dese, hoope ick, sal daerop ordre gestelt worden. Het succes in Manilha hebbe verstaen. De tocht moet noch eens hervadt ende verbeteret wesen. Alsnoch en hebben geen tydinge van de resterende schepen, d' *Oude Zonne*, *Vlissingen* ende den *Rooden Leeu*. De Heere wil deselve met geluck in salvo geleyden. Naer 't patria sijn voor desen vertrocken de schepen d' *Orangieboom* ende 't *Postpaert*. Corts naer dese sullen derwaerts oock volgen d' *Eendracht*, *Walcheren* ende *Enckhuysen*.

Van Jamby verwachten 't *Wapen van Seclandt* volladen, gelijk mede eenige andre goede retoeren van Patane, Atchijn ende de Westcuste van Sumatra. De Heere wil alles in salvo geleyden, soo sullen de Mayores goede retoeren becomen. Uut het patria sijn hier ses jachten aengecomen. Twee heerlicke schepen met groot capitael sijn dagelicx verwachtende.

De peper is tegenwoordich tot Bantam door de guyterye, die daer gepleecht wort, meer dan 3½ reael de sack geldende. Groote moeyten wort ons daer

dagelicx aengedaen. Ick hoope dattet eens beteren sal, doch weynich apparentie isser dat den peper soud mogen dalen.

Omme de peryculen van brandt voor te comen, welck de nagelen op Hitto, Louhoe ende Canbelle in de logics sijn lydende, soude seer graden vinden, dat men daer in 't doenlijck is steenen huysen dede maecken. Wy recomanderen U. E. daerop te letten ende soo 't mogelick is, steenen packhuysen te doen maken, sonder d' oncosten aen te sien. Soo niet salt nodich wesen, dat men daer jachten houde omme de nagelen aen 't casteel te doen brengen, want soo costelicken ware te grooten peryckel loopt.

Jaccatra adi 20 November anno 1617.

167. — AMBOYNA.

AEN DEN DIRECTEUR SPEULT, PER 'T SCHIP *HOORN*, 20 NOV. 1617.

Alhoewel den tijdt my tegenwoordich seer cort valt, soo en hebbe evenwel niet willen, noch connen naerlaten te adviseren, hoe dat tsedert myne joncqste over Molucco gegaen, van U. E. ontfangen hebbe 4 missiven te weten van dato 3 ende 11 October 1616, 27 May, 12 July ende 19 Augusto passato, waerop dese summierlick dienen sal.

Per jacht *Nassouwen* ende d' *Eendracht* sijn ons wel geconditioneert geworden de nagelen, speaulter ende cleden, waervooren U. E. conform sijnne facture gecreditteert hebben. 't Is my lief datter het aenstaende cleen gewas weder ontrent 600 bharen verhoopt wierde. Godt geve dat het alsoo gelucke. D' *Eendracht* is in 't herwaerts comen aen den grondt ende in groot peryckel geweest, gelijk voor desen de schepen *Orangie* ende den *Swarten Leen* met de last van nagelen mede gebeurt is. Derhalven sy U. E. andermael gerecommandeert geen groote quantiteyt nagelen in een schip te schepen, maer deselve soo wijt te verdeelen ende op soo veel bodems herwaerts te senden als doenlijck is, opdat het ongeluck (welck verscheyden reysen soo na geweest is), ons niet en treffe, als Godt betert met de *Sterre* gebeurt is. Daerom en laet niet na, segge andermael, de nagelen met verscheyde schepen te senden sonder hetselvige naer boecken of pampier, tot op 't joncqste van 't mouson op te houden, waeraen my vrientschap en de Compagnie grooten dienst geschieden sal.

De successie van U. E. is my (gelijk voor desen hebbe geseyt) hertelick lief, alsmede sijn voorder advancement tot luytenant gouverneur. Vertrouwe ende hoope oock sijn comportement sulcx wesen sal, dat den standt van Amboyna in cōrtē daerdoor mercklick sal wesen verseeckert ende verbeterd,

welck Godt geve. De rebellie ende trouble in Amboyna geresen, hebbe uut syne voorgaende verstaen, gelijk mede daerna door andre van dato 27 May, hoe die weder met accoort geslecht ende ter neder geleyt is. Godt geve, dat de ruste, vrede ende welstandt lang mach dueren.

Daer en is niet aen te twijffelen dunct my of Hitto is een van de voorneemste roervincken geweest. Daeromme dient denselven niet al te veel vertrouwt te worden, ende alsoo ick achte d' oorsake van 't quaet geweest te sijn, d' ontrouwe ende moetwillige dertelheyt van sommige hoofden, versterct met een natuerlicken haet ende de hoope, die hen van de Engelsche gegeven was, soo is te beduchten, dat thans of morgen andre occasie becomende hun boosheyt wel weder souden mogen hervatten. Daerom dient gestadelijck d' oogen in 't seyl gehouden te worden om alle quaet voor te comen, ende sooder (dat Godt niet en geve) d' eene tijdt of d' ander weder iet quaet ontstonde, dient sulcx met een goede resolutie ende mannelicke couragie promptelijck geslecht ende nedergeleyt te worden, als te weten mits U. E. van de hoofden verseeckerende, gelijk de heeren Mayores oock voorstellen, want met liefde ende soeticheyt connen geen Mooren voldaan worden. Vreese moeder in Amboyna sijn, of 't en sal nemmermeer wel wesen.

Den eysch welcke U. E. van diversche cleden, gelt, rijs, sout, peper ende andre nootlickheden is doende, hebben verstaen. Wy sullen niet naerlaeten met de volgende schepen sooveele te senden als doenlijck is. Twijffele oock niet of de vrienden sullen soo veel rijs en andersints becomen, dat gants Amboyna sullen connen versien, ende d' inwoorderen geen oorsaeck meer sullen geven om van gebreck te clagen soo de joncquen als ick verhoope wederomme achterbleven, waerop hem wel verlaten mach.

Dat de betalinge der soldaten met cleden sich aldaer selfs afgeschafft heeft ende U. E. verhoopte de cleden weder op den ouden prijs te brengen is my lief. Wenste mede wel, dat niet weder begost en ware de soldaten met gelt te betalen, want sulcx mede weder afgeschafft sal moeten worden. 't Succes van de Engelsche in Banda hebbe verstaen. My is seer lief te verstaen dat Dedel met de *Morgensterre* het Engelsch schip de *Sivaen* soo corragieuselick aengetast ende vermeestert heeft, want sulcx lange verdient hebben. De Engelsche fulmineren daeromme niet luttel. Sy leggen tegenwoordich met 10 schepen tot Bantam; waerwaerts het wenden sullen is ons noch onseecker. Soo costi per avontuere wederomme cenige Engelsche, Francen of andre compareerden, sy U. E. mits desen ten hoochsten gerecommandeert te helpen vervoorderen, dat volgens nevengaende extract (getrocken uut de missiven van de heeren Mayores nu joncqst van patria gecomen) sonder eenich aensien met geweld of andersints vandaer gedreven worden, opdat eens ruste becomen.

Aengaende de inlantsche vreemdelingen, sy moeten mede vandaer geweert

worden, of ten minsten, dienen sonder respect prijs gemaect te worden alsulcke nagelen als sylieden souden mogen verbergen of andersints, om secretelijck te vervoeren; anders souden nimmermeer van de nagelen verseeckert wesen. Ick versta datter corteling aen seeckere Maccassaren ende andre vreemdelingen betaelt wesen soude partye nagelen, die sylieden in d'aerde verbergen hadden ende de gouverneur Block vermeynt hadde te confiscueren. Dit is, soo het alsoo is, een groot misverstandt, want daermede occasie gegeven wort om altoos weder te beginnen. Derhalven soo sulcx weder voocompt sy U. E. ten hoochsten gerecommandeert te vervorderen dat volgens d'ordre van de meesters alsulcke nagelen geconfisqueert worden, gelijk mede degene die in eenige joncquen aen Manipa of daerontrent gevonden soude mogen werden, onaengesien van wat plaetse dat se mogen wesen. De nagelen die op Cambello uyt een joncke van Bantam gelicht sijn, hebben wy betaelt, en dat op den brief van adres hunlieden gegeven, waermede sylieden staende hielden dat haer de betalinge tot Bantam vastelick beloofd was. Maer soo geen brief hadden gehad, souden wy gantsch niet betaelt hebben.

Waterfoort advyseert, dat de nobels in Banda 6 reael ende de masen $\frac{1}{4}$ reael mogen gelden, daeromme sal U. E. wel doen ende derwaerts senden alle de nobels ende masen, die noch over heeft.

Per 't schip *Walcheren* hebben vier kisten met 32.000 realen ontfangen. Meer hadden wy van 't gelt van d'*Eendracht* verhoopt, doch alsnu sijn redelijck wel geprovideert geworden, maer evenwel is de Compagnie grooten ondienst en schade geschiet, dat men niet tydelijcken over 't gelt van d'*Eendracht* gedisponeert en heeft. Want hadden wy bytijts het gelt gecregen of ten minsten advijs becomen, soo souden naer de Cust een schip gesonden hebben, welke nu niet geschiet en is.

Ick hebbe het schip den *Arendt*, dat naer Atchijn gesonden is, meer dan een maent opgehouden, op hoope van gelt of tydinge van Amboyna te becomen. Derhalven gelieft U. E. oft weder gebeurde, als niet verhoope, te vervorderen dat tydelicken bescheet becomen.

De tydinge in Manilha hebbe verstaen, alsmede gesien een propositie van Don Jan de Silva. Sijn disseyn is voorwaer seer braef geweest, dan hy quam te laet schoole. De Spaensche lanckmoedicheyt heeft in Manilha de Nederlantsche corrage overcomen. Alst Godt ende onse meesters gelieft, moet de saecke weder hervat ende verbetert worden. Wy bedancken U. E. van syne large ende goede advysen, versoekende dat alsoo gelieve te continueeren.

Aen den heer admyrael hebbe gerecommandeert, op Hitto, Lua ende Cambello, int doenlick is, steenen packhuysen tot conservatie van de nagelen te te doen maken, sonder d'onkosten aen te sien. 't Geene daertoe van hier van noode is, sullen wy fornieren.

De doot van de cruytmakers en past niet wel. Hoopen dat de vrienden door d'andre gerieft ende gedient sullen worden, dat Godt geve, want van hier geen cruyt connen senden. Om salpeter ende swavel hebben voor desen ordre gegeven. Yets becomende sal 't costly gesonden werden.

Voor van Neck sal U. E. in reeckeninge goet gedaen werden *f* 1249 — 8, waervan de Mayores bescheet sullen senden, opdat hun van de Mageljaense Compagnie mogen valleren.

Aen die van Japara is nevens dese ordre gaende dat per costi gesonden worde 6 a 8 groote paerden, eenige hoorenbeesten, padi, rijs, sout ende andersints. Speck, vlees ende peper sal U. E. mede geworden. De pampieren van den advocaet Dedel zaliger sijn naer patria gesonden. Voorwaer de Compagnie heeft aen die jongman veele verlooren.

U. E. boucken hebbe ontfangen ende sullen in d' onse getrocken wesende naer 't patria voortgesonden worden. Belangende de maniere hoe deselvige voort houden sal, de nevensgaende verklaringe sal U. E. dienaengaende naercomen, opdat eenen eenparigen voet gehouden worde. Toucherende het houden der reeckeninge van 't volck, voor mijn part achte voor best te wesen de maniere die U. E. altijd gebruyct heeft, wel te verstaen als het volck hun voorige reeckeninge afgenomen worde, doch evenwel dient de ordre van de Mayores naer te comen.

De rolle van 't volck, als noock de amonitie van oorloge, hebben wel ontfangen. 't En is niet noodich dat d' amonitie getaxeert worde, want aldaer can even wel pertinente reeckeninge gehouden worden, ende als van hier eenige amonitie becompt, sal d' oncosten van 't fort daervoor debiteeren ende ons crediteeren, mits van yder spetie apart reeckeninge doende houden, opdat men de comsumptie sie, gelijk in de schepen met de vivres gedaen wordt. Diergelijke rolle ende register sal U. E. jaerlicx gelieven te senden.

Connende groote potten ende pannen becomen sullense U. E. geworden. Voor desen is na Nederlant om pannen tot dackgeschreven, maer 't en compt in 't stouwen van de schepen niet wel te passe omme eenige te senden. Met een sloep ofte jacht sullen U. E. metten eersten versien.

Dat op 800 bharen nagelen niet meer dan 340 bharen ontfangen sijn, is luttel. D' in woonderen dienen wel in schult gehouden te worden. Dan evenwel ware beter, dat alles geint wierde, want schult connen lichtelijck maken, maer qualick becomen. Met de geborduerde deeckens souden hier qualick wech weten. Derhalven dient U. E., ist doenlick, deselvige aldaer te venten, al soude het oock met schade geschieden.

Nevens dese sijn wy aen den heer admirael sendende seeckere originele missiven met de joncqste schepen van de heeren Mayores gecomen, daerinne veel poincten van importantie sijn, die U. E. mede betreffen. Ick en hebbe

geen tijdt omme daervan largo te schryven, derhalven renvoyeere hem tot deselvige. Wy sullen U. E. daervan met de volgende schepen copye senden, op avontuere off hem d' originele manckeerden.

Alsoo wy verstaen Amboyna seer lange sonder predicant geweest is ende de kercke wel een jaer geslooten heeft gestaen, soodatter geen publicquen godsdienst gedaen is, sijn wy daerover alsnu een predicant sendende, Sebastianus Danckaert genaemt, welck van goet leven ende wandel is, oock redelijck geverseert. Wy willen U. E. gerecommandeert ende gebeden hebben, denselven in respect ende eere te doen houden, opdat ter eeren Godes ende welstand van den lande d' exercitie van de religie weder in eere geraecke.

Actum Jacatra adi 20 November 1617.

168. — JAPARA.

AEN A. VAN DER MERCT, PER HOORN ENDE 'T WAPEN, 20 NOV. 1617.

Van Bantam hebbe U. E. geschreven wat occurerende was. Dese dient dat wel doen sult, ende senden met elk schip daermede rijs sijt ladende, een mate ofte gantang van gelijcke groote als diegene is, daermede U. E. den rijs ontfaect ende weder afscheept, opdat de schepen met deselfde mate d' uutlevering mogen doen.

Naer Amboyna sal U. E. met de eerste gelegentheynt senden 6 a 8 van de grootste paerden, omme in de cruytmolens te gebruyken, ende mede met alle de schepen innewaerts varende, verdey't voor de Moluccos, Amboyna ende Banda, dit naervolgende, voor sooveel de schepen bequamelick connen bergen ende aldaer te becomen is, te weten:

Rijs sonder endt, al dat becomen ende afschepen condt, soo wit als bruyt.

Een groote menichte van padi al waer 't tot 100 ofte 200 lasten toe, soo in stroo als sonder stroo, na de gelegentheynt medebrengh.

50 a 100 lastensout, atchaer, ajuyt ende loock, aracq, olijf ende gesouten vis, sooveele als becomen ende bergen condt. Item eenige potten gesouten quijt.

Boonen een geheele quantiteyt.

De 6 a 8 groote paerden als boven.

Hoorenbeesten, te weten jonge koemelckbeesten met eenige bullen, sooveele de schepen connen bergen.

Menichte van hoenders, gansen ende bocken. Item 50 pycol was.

Voor Amboyna een goede partye groote potten tot olijf, aracq ende waterpotten, gelijck mede een goede partye Chynesche pannen ende 15 a 20.000 strengen catoenen gaeren.

Placquen, swalpen, rotting al datter is.

Voor Banda een goede partye rieden ofte bamboesen om huysen te macken, ende 2 a 300 Javaensche parangs.

Comijn, anijs, venckelsaet, rubarber, suycker candi, poeyersuycker.

't Geene in dese memorie gebreect ende innewaerts noodich mocht sijn, sult niet naerlaten te senden, maer de vrienden van alle nootlickheden versien.

Ten beslyt van dese recommanderen U. E. geen scheepen lange op te houden, maer datse in aller dilligentie volladen worden ende op 't spoedichste vertrecken, opdat niemant weerom van een reyse versteecken worde.

Jacatra adi 20 November anno 1617.

169. — CUSTE COROMANDEL.

AEN DEN HEER DE HASE, PER DEN *GOUDEN LEEUW*, 30 NOV. 1617¹⁾.

Het sal U. E. soowel als ons vry wat uut syne gissinge ende hoope gegaen sijn, doch moeten patientie hebben, totdat het Godt anders geve. Soo lange hier geweest ben, hebben de Custvaerders wel ongeluckich gevaren. Godt geve, dat het eens mach beteren. Niet eer dan primo stanti is het schip den *Gouden Leeu* alhier gearriveert ende den *Neptunis* den 11^{den} ditto. De Heere sy van hare comste gelooft. Wy hebben per ditto schepen ontfangen U. E. aengename missive van den 5, 6 ende 7 Juny, item twee van prymo September ende een van den 5 ditto, waerop dese tot antwoorde dienen sal, voor sooveel occureert ende den tijdt toelaet.

Toucherende d' instantie die U. E. doende is, dat men jaerlicx twee schepen senden soude, byaldien van 't patria naer de Cust niet gesonden en wordt, mits dat het eene in September van hier naer Masselipatan met een cargasoen speceryen vertrecke ende het ander tegen December na Tierepopelier met gelt, ick hebbe lange getracht sulcx te doen, ende de schepen tydelicken te depescheren, opdat eens voor de wint ende niet in 't mouson souden seylen, maer 't en heeft niet connen geschieden, d' eene tijt door gebrek van schepen ende den andren door gebrek van geldt of goet, welck my voorwaer leet is, sijnde de Compagnie (gelijck U. E. seer wel verthoont) daeraen vele gelegen. Dit jaer hadde gedocht het schip den *Arendt*, dat in Augusto passato naer Atchijn gesonden is, derwaerts te senden, waerover 't selvige meer dan een maent na contanten ende den *Gouden Leeu* hebbe opgehouden. Maer alsoo ons d' een ende d' ander gebrack, hebben sulcx naer moeten laten, en daer-

¹⁾ Aldus in den tekst; het net van dezen langen brief zal dus pas 30 Nov. geteekend zijn. De minuut moet echter eerder gereed zijn geweest dan die van ons n°. 170 hierachter.

over alsnu goetgevonden het schip den *Gouden Leeu* in aller yle weder derwaerts te depescheren met alsulcken capitael ende cargasoen als uutmaken connen. Tegen April toecomende sullen U. E. soo 't eenichsints doenlijk sy noch een schip met een goet capitael toesenden.

De heeren Mayores advyseren, dat in September 1617 uut Seelandt een schip van ontrent 150 lasten met 7 a 8 kisten gelt, ende sulcx voorder geeyscht wordt, recht door naer de Custe senden sullen, van meeninge sijnde omme jaerlicx alsoo te continueren. Godt geve dat behouden arriveeren.

Het avontuer van de *Neptunis* hebbe verstaen. Met den *Gouden Leeu* en ist niet veel beter genaen. Wy sullen trachten soo ervaren volck te senden als eenichsints doenlijk zy, doch het gebreect dickwils als U. E. wel weet aen 't een of 't ander. De monster van indigo by U. E. gesonden, hebbe gesien. Ickachte, datse de Mayores seer wel gevallen sal. Daeromme waer te wenschen de partye groot waer, te meer dewyle alsnu adviseren in den indigo soo goeden treck geraect is, dat alle de voorgaende indigo soo goede als quade vercocht hebben, waerover gelijk U. E. per nevengaende missiven vernemen sal, duysent packen jaerlicx eysschende sijn, te weten van den alderbesten die men becomen can, doch hebben noch liever slechte dan geen. Derhalven gelieve U. E. sooveele van den besten indigo te senden als becomen ende het capitael verstrecken can, sonder by gebreck van goede, de quade (elck na sijn waerdye betalende) naer te laten.

Uut de nevengaende missiven van de heeren Mayores sal U. E. mede vernemen, hoe in eenige jaren niet sullen connen venten het catoene gaeren met den *Swarten Beer* ontfangen, waerover geen meer, 't en ware eenich slecht en cort gehaspelt, begeeren gesonden te hebben.

Het Guyneetse lywaet van Terepopelier bevat hun wel, derhalven sal daer van conform haer E. advysen alst capitael sulcx gedoocht 3 a 400 balen senden, te weten wat grover van draet ende vaster geweven, d' eene helft rouwe ende d' ander helft gebleyct.

Watter vereyscht wordt tot incoop van 't overslach by U. E. gemaect, hebbe gesien. Daerop sal gefornieert worden sulcx de gelegentheyte gedoocht. Hebben oock gesien, wat U. E. tegen 't naeste jaer gecontracteert heeft, daerop niet anders connen seggen, dan dat een partye verwachten sullen. Doch 't en past niet wel, dat de geeyschte tapis van ontrent 5 pagoden de corge utgelaten sijn, ende niet dan slechte bestaat is; derhalven gelieve U. E. volgens nevensgaende memorie tot naerder advijs geen meer slechten te doen maken, maer een goede partye van 5 pagoden ende wat meer, opdat elck sijn gerief becomen mach.

Vermits de schepen soo laet gecomen sijn, ende niet dan 2 a 3 pagoden goulong gesien hebben, soo en connen voor dees tijdt de bevallinge der Javaensche

cleden niet adviseren, doch door de curieusheyt die, gelijk U. E. weet, d'Indianen op de cleden hebben, soude het wonder wesen soo daerop geen raet en wisten. Eenige daer 't goudtraet in gewrocht is (seggen sy) sijn te slecht of te groff, want sulcx niet dan in exquisite cleden behoort gedaen te worden. In een pack van Tierepopulier met den *Gouden Leeu* gecomen, is ontrent een corge goulongs van valsche saye gevonden, die bycans soo seere geplect sijn, als dese nevengaende monster N° 1, met het *Duyfken* gecomen, gelijk heer den Dorst getuygen sal. De veruwe soo van de cleden van Paliacatte als Tierepopulier is nochal te licht ende wort geoordeelt dat eerlange verschieten sal, sijnde niet vast geleyt. Doch evenwel wort de meeste partye van de goulongs door den andren voor reedelicken of matelick goet geoordeelt, sijnde van de beste noch van de slechtste niet. Als men de slechte uutschiet, soo sullen de goede ontrent 45 reael de corge mogen gelden, doch also men aen twee a drie packen van de geheele menichte geen oordeel geven can, sal U. E. met de naeste breeder bescheet te verwachten hebben.

Wy hebben voor desen geseyt, hoe onder de goulongs met het *Duyfken* gecomen, eenige goet waren bevonden, die ontrent 40 reael de corge souden gelden. Daerna sijnder geheel slecht gevallen, gelijk U. E. aen de nevengaende monster cont sien, welke seer qualick vercocht connen werden, soo goetcoop dat men se oock geven wil. U. E. sy veradvertteert, dat eenige van de nieuwe goelongs qualick gepackt sijn, want elck pack behoort een hoofteyndt te hebben, daer alle de cleden even gelijk gebonden sijn, ende d' een niet verder dan d' andre uutstecke. Derhalven sal gelieven ordre te geven, dat sulcx naer dese verbetert wort.

Een pack fyne tapisserassen hebben mede gesien, welcq 8, 10 ende 11 pagoden de corge costen, waerover oock van de beste niet en sijn, maer na hun gelt. Derhalven dient er oock eenige gesonden van 11 tot 15 pagoden de corge, want na het schoonste goet tegenwoordich groot vereysch is. Den treck in de cleden vermindert hier seer, ende dat vermits (seggen eenige) de Javanen veel meer Javaensche cleden beginnen te gebruycken, dan eertijts gedaen hebben; andre, omdat wy voor desen groote menichte vercocht hebben ende naderhandt van Malacca oock grote quantiteyt seer goeden coop gebracht is. Watter van sy, sal den tijt best leeren. Omdat de goulongs van 't *Duyfken* wat hoogh gehouden sijn geweest ende daeronder veel slecht goet loopt, soo en sijnder noch niet vercocht. Men seyt ons oock dat het onder de Javanen met de goulongs en fijne serassen gaet, als onder ons met de zyde laeckenen, welck veel lieden goet begeeren of liever andre gebruycken.

Alsoo de Molucquen, Amboyna ende Banda gants onversien van cleden sijn, ende van Javaensche sorteringe redelick wel geprovideert sullen wesen met hetgeene alreede aenbesteet of gecontracteert is, sal U. E. gelieven de

Molucquen, Amboyna en Banda naer desen te prefereren ende op haren eysch sooveele te versien, als de middelen ende sijn E. discretie sullen gedragen, opdat geen overvloet werde gesonden. Want daer wort gemeenlick de ruymte geeyscht, ende als het dan gesonden wort, soo is men daermede verlegen, gelijk nu in de Molucquos met de solalos gebeurt. Voor dese cost men daervan niet te veele senden, ende nu is men daermede verlegen, alsoo men ons 50 packen terugge gesonden heeft. Derhalven dient aldaer by U. E. die den eysch van de Molucquen, Amboyna ende Banda seer wel bekend is, alsulcken mate gehouden te worden, dat de inkoop van de indigo ende Guineetsche lywaten niet vermindert worde door den grooten eysch d'welcke die van de Molucquen, Amboyna ende Banda sijn doende, alsoo jaerlicx alst Godt gelieft versien connen worden.

Tot naerder ordre en dienen geen, of geen groote quantiteyt grove tapis meer gesonden te worden, dan cenige goede van ontrent 5 pagoden ende meerder de corge. Van goulongs en dient gelijk in 't nevengeande memorie verhaelt is, mede sooveele als voor desen niet gesonden, doch bidde U. E. ordre te geven, datter volgens de memorie partye exquis goet gemaect worde. Laet daerop neerstelick letten omme te sien off de Javaense curieusheyt voldoen connen. Sy sullen 't dier genouch betalen, want alsoo van hun peper alsnu groot gelt sijn macckende, soo laet my voorstaen, dat met goede cleden weder veel gelt ingetrocken soud connen werden.

D'arme lieden sullen ten naesten by wel gerieft connen worden met de grove tapis, die alreede ontfangen hebbe, ende by U. E. voor den ontfanck van dese aenbesteet sijn.

't Acressement van Paliacatte hebbe geerne verstaen, alsmede wat dienst tot desselvigen welstandt ende afbreuck van die van St. Thome met het schip *der Goes* verhoopt te doen. Godt geve dat U. E. desseyn wel gelucke, soo sal men daertoe, *der Goes* afgevaren sijnde, een ander jacht mogen senden.

My is seer lief te verstaen het goede tractament welck die van Maselpatan d' onse alsnu sijn aendoende. Godt geve dat d' aencomste van den nieuwen gouverneur geen quade veranderinge en brenge, doch al waert hy sulcx causeerde, soo vertrouwe dat door U. E. met een goede resolutie, gelijk voor desen geschiet is, wel beter soud worden onderrecht. Ick achte oock, dattet beter ware dat men jaerlicx 4 percento betaelde ende het firman oft contract van 3000 pagoden te niet werde gedaen, te meer vermits per costi, soo de vaert op Mocka ende Suratten gecontinueert wort, te minder speceryen ende coopmanschappen gesonden sullen moeten werden, gelijk nu eensdeels geschiet, omdat van meeninge sijn derwaerts een schip te senden.

D' heer generael en heeft voorleden jaer niet naergelaten U. E. te schryven, doch alsoo den commandeur Doensz. met de schepen 't *Wapen van Amsterdam*

ende *Middelburg* van Japara na Malacca gedestineert wierde, sijn ons sijn E. missiven niet eer ter handt gecomen, dan doen de scheepen alhier van Jamby keerden ende den *Gouden Leeu* vertrocken was. U. E. sal wel verstaen hebben, wat absurde resolutie toucherende d' Engelsche in de Molucquen is getrocken geweest, doch alsoo ons daertegens hebben gestelt ende van de Mayores nieuwe ordre bequamen, heeft den raedt hun beter bedacht. Alsoo d' Engelsche met drieschepen weder innewaerts waren geseylt ende op Poeleron plaetse hadden begrepen, heeft d' heer advocaet Dedel met de *Morgensterre* het schip de *Swaen* op de cust van Zeeram rescontrerende met geweld aengetast ende vermeestert. Van 't tweede schip de *Defens* genaemt hebben d' Engelschen meest al 't volck met 23 stucken geschut op Poeleron geleyt. Dit schip van alle syne anckers gespilt sijnde, is met 9 man tot Lontoor comen dryven, ende van onse mede aengehaelt. Het derde schip dese tydingen in Macassar becomende is daermede herwaerts gekeert, soodat d' Engelsen van daer geen retouren hebben becomen. In 't gevecht sijnder van hun 6 mannen doot gebleven ende 12 gequetst. Van d' onse is niemant geraect. Hun volck tot ontrent 60 toe sijn op onse fortten gevangen verdeylt. Het schip de *Swaen* wort van ons volck gebruyct, ende de *Defens* is onder 't fort Nassauw aen de wal geleyt. Hoe hier d' Engelsche over voorsz. succes gefulmineert hebben can U. E. wel considereren. Meest met al hun macht (sterck wesende 10 schepen) leggen sy tegenwoordich voor Bantam, alderley geruchten uutstroeyende, doch verseeckere U. E. soo weder in de Moluccos, Amboyna ofte Banda keeren, dat meerder slagen becomen sullen. Op Poeleron sijn sy met 3 batryen ontrent 50 man stercq. Wy sullen trachten, soo de plaetse niet verlaten, dat met geweld van daer geslagen werden.

By desen gaet copyen van de genneraele missiven door de heeren Mayores met de joncqste schepen gesonden. U. E. sullen daerinne sien, wat ordre op verscheyde poincten van importantie gevende sijn. Wenste wel, dat op de voorneemste derselvige van elck bysonder ordentlick met U. E. mocht discoureren, doch den tijt en laet het niet toe.

Derhalven sy U. E. in 't gennerael gerecommandeert ende gebeden aldaer promptelick sonder simmulatie te doen effectueren 't gene de welstant der genneraele Compagnie in die quartieren vereyscht, mits ons sijn advijs gevende op de poincten de genneraele standt ofte dese ende andre Indische quartieren betreffende, voor sooveel sijn affairen gedogen, opdat ons daerna mogen rechten. In gevalle in Palliacatte ofte Tierepopulier eenige Engelse arriveerden, sy U. E. insonderheyte gerecommandeert alsulcke ordre te stellen, dat sonder simmulatie met alle nodige middelen van daer geweert worden, conforme d' orde van de heeren Mayores over de Molucquen, Amboyna ende Banda gegeven.

De Molucquen, Amboyna ende Banda, gelijk vooren is geseyt, sijn gants onversien van goede sorteringe cleden. Derhalven dient U. E. voor die quartieren metten eerste en goede quantiteyt te senden. Ende alsoo de vrienden aldaer verleden jaer van gelt wel versien sijn geworden, is de betalinge der soldaten met cleden weder afgeschafft, ende sulcx andermael met gelt begost, omme de cleden wederomme in reputatie te brengen, welck soo quaet als goet is, want het volck weder op hun eygen cost dient gestelt te worden, ende sulcx oock wel geschieden can, vermits die quartieren van speck ende vlees wel versien sijn.

Meest alle de nagelen sijn dit jaer van Mackjan na Tydoor vervoert. Godt vergeeft diegeene die oorsack van sijn. Verleden jaer was ons geadvyseert dat men alreede ontrent 300 bharen nagelen bij de comptoiren hadde, ende dat voorseecker ontrent 14 a 1500 bharen te verwachten ware. Maer alsnu hebben niet meer dan 383 bharen becomen. Hoe schadelick U. E. vertreck van de Molucquen de Compagnie geweest is, sullense Godt betert wel voelen. Ick en hebbe niet naergelaeten behoorlick derwaerts te schryven, maer 't is al voor een doovemans deure geclopt. Men betaelt my met een aerdich praetjen.

Toucherende 't comptoir van Aracan, dewyle U. E. met syne joncqste advyseert Adriaen van der Meer geordonneert te hebben, dat met het cargasoen van daer vertrecke, is daerover geen ander ordre van noode. De Mayores recommandeeren seer het lichten van alle onnodige comptoiren, doch weynich can daermede geprofitteert worden, want elk sijn oncosten haest verdient, ende de vrientschap dickwils te passe comt. Mijn dunct datter aen 't lichten of continueren van een persoon of twee in Aracan weynich dependeert. Derhalven sal gelieven daerover van hier geen ordre te verwachten, maer finalick disponeeren na dat by den raet goetgevonden sal worden. Om een casteel op Diang te bouwen of anders groote middelen naer Aracan te senden en daertoe een expres jacht te houden is gants niet geraden, want de gelegentheyt der Compagnie can sulcx geensints gedogen. Op de monsters van Diang sullen letten ende bescheet geven.

Het verlies op de realen ende d' avance op 't gout hebben verstaen. Wy en sullen niet naerlaten sooveel gout te senden, als op den eysch becomen connen, doch hier en is geen quantiteyt noch somme te becomen, ja tegenwoordelick weynich of niet, en dat noch seer diere. Derhalven sullen 't gout van patria moeten verwachten. Met goede redenen claecht U. E. over de lichte quartieren, want hier daermede immers soo seere gequelt sijn, ja hebbe overlange aen de meesters daarvan geschreven, ende ten antwoorde becomen, dat sulcx geensints beteren en connen, alsoo qualick connen becomen. Hierover gelieve U. E. ten besten te nemen, dat het gelt soo goet als quaet als het compt, derwaerts gesonden werde.

Dewyle den indigo, de Guineetsche lywaten ende andre van Tierepopelier wel bevallen, dient het comptoir aldaer gecontinueert te worden, gelijk U. E. tot nu toe gedaen heeft. Gelove volcomentlick, dat U. E. met recht claecht over eenige quade ofte slechte goederen van hier ontfangen, als blijkt per 't monster armosijn. Totdat beter goet voor redelicken prijs becomen connen, sullen van hier voortaan geen Chyneesche waren gesonden worden. Dit joncqste jaer hebben de Chyneesen gants weynich gebracht. Dencke oock niet dat hier vooreerst yets goets tot redelicken prijs becomen sullen. Het overwicht, dat costi in sandelhout gevonden is, wierd hier naderhandt wel gemist. Door onachtsaemhey t van degeene daarmede ons hier moeten behelpen sijn tegenwoordelick met het *Postpaert* 71.100 catti Chyna nagelen op den naem van Nederlantsche ponden naer 't patria gegaen, welck voorwaer wel een groote faute is, dat my mede genouch verdriet. Dan wat connen daer teygen doen? Wy moeten met sulcke riemen roeyen als men heeft. Adam Verschult is den ontfanger ende Marten Valck den leveraer van de nagelen geweest, welke voorwaer wel wyser behoorden te sijn. Alsoo is het met het sandelhout ende andre goederen mede gegaen.

De pompen van de nooten sullen voortaan doen bewaren ende derwaerts senden.

Ick hoope, dat U. E. voortaan jaerlicx soo van hier als van patria een capitaal van 100.000 pagoden ende meer becomen sal. Cruyt en can niet gesonden worden, alsoo alle de fortten ende schepen daarvan gants onversien sijn ende van 't patria niet gecomen is. Ja het schijnt, dat vooreerst oock weynich te verwachten hebben, alsoo hun de heeren Mayores op de gesonden cruytmakers (die al overleden sijn) vry wat verlaten, hoewel het oock aen de materie gebreect. Sy adviseeren verstaen te hebben, dat men op de Cust goede salpeter voor 7 a 8 realen de candi becomen can, ende soo het alsoo is, dat men een schip met salpeter ballaste ende hun toesende. In desen gevalle gelieve U. E. sulcx te doen ende ons mede een goede partye te senden, omme de meulens in Amboyna werck te mogen geven.

By desen gaet een verhael van 't geene in de Manilhas gepasseert is. Van de schepen d' *Oude Sonne*, den *Rooden Leeuw*, *Vlissingen*, hebben noch geen tydinge. De Heere wil hun met prosperiteyt in salvo geleyden ende verleene ons naer dese beter nutcomste.

De brieven ende packets van Hede, Crieck ende Ents, sijn met het *Postpaert* naer 't patria gesonden, gelijk oock U. E. missive. Door cortheyt des tijts hebbe het uutworpsel van 't fort Geldria niet gesien; derhalve wenschte U. E. ons een ander sondt.

Goutdraet en is hier gants geen te becomen. Soo de Chyneesen dit aenstaende jaer yets brengen sal U. E. versien worden.

Wy sullen ordre geven, dat geen paspoorten gegeven worden, ende al ist, dat somtijts door particuliere gegeven sijn, of noch gegeven souden mogen worden, soo en sijnse evenwel van geen ander cracht noch vigeur, dan 't recht ende welstandt der Compagnie gedoocht. Daeromme sal deselve oock niet meer toestaen, want alhoewel ick sulcx aen die van Japare wel expresselick verboden hebbe, worden de paspoorten dies niettegenstaende lyberalick gegeven met excuse dat daertoe gedrongen worden.

Het arrivement van een schip van St. Malo in Pulecery hebben verstaen. 't Ware goet geweest, dat U. E. de macht en de middelen hadde gehad omme volgens ordre van de Mayores de Nederlanders daarvan te lichten, gelijk hier van de schepen van Diepe gedaen hebbe, want alsoo de tydinge daarvan gehoort hebben, dese quartieren per avonture wat schouwen sullen. De gouverneur Blocq leyt met 2 schepen op de hoeck van de Straet om hun waer te nemen.

Wel drie maenden voor onse schepen sijn hier d' Engelsche van de Custe gearriveert, doch verneme niet, dat veel medebrenge. Sy hebben wel eenige goederen vercocht, dan geen sonderlicke quantiteyt.

Het ongeluck, de schepen *Middelburg* ende de *Duyve* overgecomen is ons leet. De Heere restaureere de schade in een ander. 't En is niet sonder sorch of d' onse sullen over de gebergde goederen gemolesteert werden, doch soo d' onse hun daerdoor niet connen redden, hoope ick, dat wy van hier mede een beurt sullen hebben. De verhanding 't welck die van Suratten de cooplieden naer 't vertreck van *Nassouw* aengedaen hebben en is niet vreemt, want sulcx d' Engelsche lange gespelt hebben ende over veel plaetsen Godt betert gemeynt is. Wat aengaet het stabileren van een comptoir in Suratten, 't is meest tot ondersoeck van saecken begost, om te beter over de moort van van Deynse revengie te mogen nemen, byaldien geen goet acces becomen, conform d' ordre van den Broucke voor dese medegegeven. U. E. advijs desen aengaende sal bedacht ende niet verworpen worden.

Alsoo d' heer gennerael hier tegenwoordich is, hebbe U. E. missiven sijn E. getoont. Op U. E. verlossinge sal naerder bescheet gegeven worden, ende belangende U. E. versoek omme over landt naer 't patria te keeren, 't is wel waer, dat de heeren Mayores seer recommanderen dat men middel soucken soude omme missiven over landt te senden, doch de saecke by den heer gennerael ende den raet voorgeleyt sijnde, is ongeraden gevonden dat U. E. soo een reyse doen soude, hetwelck ten besten gelieve te nemen.

Uut de missiven, segge coppie van de missiven door den coninck van Ceylon ende van Suylen geschreven hebben geerne verstaen de goede hoope welck met de becomen victorie hebbende sijn, de Portugesen van Ceylon te verdryven. Godt geve, dat het soo gelucke. De heeren Mayores ordonneeren dat

men het comptoir van Ceylon lichte, even alsoff daer een magnifycq comptoir waren houdende. Doch alsoo de last van een persoon niet groot is dunct my onder correctie niet seer geraden te sijn, dat men dien coninck geheelick de hoope van secours beneme, maer hem daerinne treynere omme de uitcomst van den oorloch wat apparenter te sien ende ons na den tijt te reguleren, waerop U. E. gelieve te letten. De monstersteenen van Ceylon hebbe noch niet gesien; sullense visiteren ende voortsenden, alsmede de robijn ballays na Mollucco.

De boecken van *Orangie* sijn naer 't patria gesonden. Derhalven can de reeckeninge van Jan Jansen van Lymburg niet gesonden werden.

Van Banda sullen eenige gepekeld nooten ontbieden. Van d' oorloge van Palliacatte geve Godt t' onsen besten een goede uytcomst. By desen sende U. E. alle de roode lakenen, die hier sijn. Van 't patria sullen meer ontbieden. 't Is goet, dat U. E. voor Jamby 30 packen balaaties heeft doen maken, alsoock d' andre geeyste soorteringe aenbesteet heeft. Sal gelieven jaerlicx voor ditto plaetse te sorgen ende een goede quantiteyt senden, alsoo verhoope, die van Bantam daerdoor gebreydelt sullen werden, waertoe d' apparentie seer goet is.

Naer 't schryven van 't voorgaende tot Jacatra gecomen wesende, hebbe daer gesien eenige cleden by den *Gouden Leeu* seer qualick geconditioneert geleverd, dewelcke sy verclaren alsoo ontfangen te hebben. Oock isser een van de swaerste touwen in 't overschepen gebroken, sijnde 't selvige op eenige plaetsen gants verrot, dat na geseyt wort mede op de Custe soude toegecomen wesen. 't Sy watter van is, U. E. gelieve ordre te geven, dat de goederen soo op de Custe als in de schepen ten besten geconserveert werden. Den indigo gelijk mede diversche cleden sijn gants qualick gepact geweest, ende daerover geheel qualick geconditioneert alhier gecomen. Derhalven is hoogh noodich, dat op een ander tijdt beter versien worden, want hier geensints connen doen, alsoo het aen den tijt, de materye ende volck gebreect.

Tot Jacatra hebbe veel cleden gesien, met den *Gouden Leeu* gecomen. Seyldouck isser veel verrot, partye van de goulongs sijn redelick goet, doch wat grof van draet, maer veele loopt er oock onder alsoo geplect, als de nevensgaende monster met het *Duyfken* gecomen, gelijk Soury van Jamby adviseert mede bevonden te hebben onder de cleden van den *Gouden Leeu* gelicht. Sy sijn met valse veruwe geverft. Derhalven is hooch nodich dat daerop beter gelet worde, want de schade van dit quaet goet met de profyten van de goede doorgaet.

De serassen gobar sijn alle grof ende slecht gelijk mede d' agram gobar, die voor desen uitnemende schoon plach te wesen. Sy sijn meest alle van eene bloem, ende behooren van divers lofwerck te sijn. Derhalven gelieve U. E.

ordre te geven, datse naer dese niet alle grof noch oock niet alle fijn gemaect worden, maer eenige geheel schoon, andre middelbaer, ende oock slechte, geschildert met diverse bloem ofte verscheyden lofwerck. Hoe meer en divers hoe beter.

Alsoo gants Indien van bossecruyt onversien is, gelieve U. E. soo eenich redelick goet becomen can, ons een partye tot monster off noothulp te senden.

Adolf Thomasz. is gesint na hy adviseert sijnne vryheyt te versoucken. Ick en kenne de persoon niet wel. Derhalven gelieve U. E. daerover te disponeren, te weten vryheyt geven of andersints, na best graden sullen vinden, als ons daertoe gedragen.

Metten *Gouden Leeu* ende de *Neptunis* sijn ons eenige cloecke swarten geworden. U. E. gelieve ons jaerlicx daarvan sooveele te senden, als bequamelick gevoert connen werden, soo jonge mannen, als groote jongens ende oock vrouwspersonen, soo 't de gelegentheyd gedoocht, want tot populatie van Banda hoogh noodich sijn, vermits aldaer door gebreck van volck veel nooten ende foelie verlooren gaen. Derhalven en can U. E. niet te veele senden. In Aracan verstaet ick, dat mense goetcoop becomen can.

By dese gaet notitie van seeckere differenten die geeffent dienen. Van Heer Breeckvelt wort gesonden 't geene hem d' heer gennerael van de Manylse buyt toelegt. In besondere missive recommanderen d' heeren Mayores onder andre, dat men hun van U. E. missiven ses van eenen inhoudende senden soude. Derhalven als 't doenlick is, gelieve U. E. ses originele te senden, opdat elcken camere ten arrivemente van deselve eene becomee.

Voor 't kint van Marten Valck sullen van den vader inhouden ende U. E. goet doen *f* 600 ofte sooveel als by den raet goetgevonden sal worden, gelijk naer desen advyseren sullen.

Jacatra adi ultimo November anno 1617.

170. — PALLIACATTE.

S. KINT, PER DEN GOUDEN LEEUW, 22 NOV. 1617.

U. E. aengename van den 5^{den} Juny ende 20 September passato sijn ons, d' eerste op primo ende den andren 11^{den} December, wel geworden. Al heeft het met den *Gouden Leeu* wat lange geduert, sy de Heere niettemin soewel als van des *Neptunis* behouden arrivement hoochlicken gelooft. Godt geve, dat de Custreysen naer desen met meer geluck en spoet gedaen mogen worden. D' Engelsen hebben in 't seylen ende varen groot geluck. Meer dan drie

maenden voor den *Gouden Leeu* zijn hun drie schepen tot Bantam gearriveert; dan verneme niet, dat yet sonders medebrenge, soodat het hun aen de quoy en ons aen de seylagie gebreect.

Alsoo nevengaende aen heer de Hase geschreven ten deele tot antwoord van U. E. missiven dienen can, sal gelieven deselve aen te nemen als aen U. E. gericht sijnde, want den tijt en laet my tegenwoordich niet veele toe. Uut het verhael aen den E. heer de Hase geschreven sal U. E. verstaen het succes in Manyha. De saecke moet noch eens met een goede corragie hervat ende verbeteret worden. De taxatie van de goederen van daer gecomen beloopt naer d' Indische waerdye *f*24.9259 — 18 — 11. Van de resterende drie schepen hebben noch geen tydinge. Ick meene, dat de vyandt de vrienden op de Custe wel in ruste sullen laten, want hebben de handen vol genouch. Hier soudense wel eens connen comen, in voegen als Don Jan de Silva voor gehadt heeft.

Met recht claecht U. E., dat de Cust qualick met capitael is geprovideert geweest. Met dit schip gaet wederomme een redelick capitael, ende sijn wy van meyninge soo 't Godt gelieft, dewyle het in September passato niet en heeft connen geschieden, ontrent ultimo Martio toecomende een ander schip met een goet capitael na de Custe te senden. Van 't patria sal by de Mayores van Seelandt ontrent September anno 1617 een schip van ontrent 100 lasten met 7 a 8 kisten geldt ende ander cargasoen recht door na de Custe gesonden worden, ende is by de Seventhiene geresolveert jaerlicx alsoo te continueren, invoegen dat niet en twijffele of de Custe sal voortaan continueerlick rijckelick versien sijn. De Heere wil de gaende ende comende schepen in salvo geleyden.

Vreemt ende slecht genouch is geweest, dat men in de Molucquen d' Engelsche gedoocht heeft met de Spaenjaerden te handelen, dan 't en sal niet meer gebeuren. Willen U. E. gerecommandeert ende gebeden hebben, in alle manieren voor te comen, soo ontrent het fort Geldria eenige Engelsche, Fransen of diergelijcke compareren, soo met gewelt van wapenen des noodich sijnde, als andersints, dat daer geen handel noch acces becomen, opdat de lasten by ons niet en blyven, ende sy de proffytten genieten.

't Acressement van Palliacatte is my seer lief. Den staet van 't fort hebbe gesien. Sal gelieven ons jaerlicx een nieu register benefens de rolle van 't volck te senden.

Het ware te wenschen, dat de vrienden aldaer de macht ende middelen hadden gehadt omme conform d' ordre van de Mayores van 't Franse schip te te lichten alle de Duytse daarmede vaerende, gelijk wy hier van de schepen van Diepe gedaen hebben. Soo naer desen weder eenige compareren, sy U. E. mits desen gerecommandeert, alle de Nederlanders met diergelicke schepen varende van hun te lichten, 't sy oock in wat manieren of wat voegen hun

becomen condit. Het eene schip van Diepe is hier al verlaten. Of het tweede overcomen sal sullen mettertijt vernemen.

In 't patria sijn cortelick Godt lof wel gearriveert de schepen *Mauritius*, *Rotterdam*, den *Groenen Leeu*, *Witten* ende oock den *Swarten Beer*, den *Dolphijn*, ende 't *Hart*. Naer die sijn noch gegaen *Amsterdam*, *Nieu Zeelandt*, *West Vrieslandt*, d' *Orangieboom*, 't *Postpaert*; ende cort na dato deser gaen mede d' *Eendracht*, *Walcheren* ende *Euckhuysen*. Ecnige andre verhoope daerna mede noch af te senden. De Heere wilse alle in salvo geleyden. Van patria sijn hier 6 jachten met groot gelt nieus aengecomen. Twee heerlicke schepen met meer dan 30 kisten gelt sijn noch dagelix verwachtende. Godt geve dat haest behouden mogen arriveeren.

Ende alsoo wy in nevengaende de negotie aengaende geseyt hebben, wat occurerende is, sijn ons daeraen refererende.

Ten besluit van dese sy U. E. in 't generael gerecommandeert den welstandt van de generaele Compagnie in alle manieren sooveele te voorderen als in sijn vermogen is, insonderheyt dat van daer jaerlicx goede sorteringe cleden mogen becomen.

Jacatra adi 22 November anno 1617.

171. — TIEREPOPELIER.

SYMON JOOSTEN, PER DEN *GOUDEN LEEUW*, 22 NOV. 1617.

Tsedert onse joncqste hebben wy 2 missiven van U. E. ontfangen van dato 10 November 1616 ende October 1617, waerdoor seer geerne verstaen hebbe de vente van de goederen uut de *Neptunus* ontfangen. De slechticheyt daerover U. E. claecht sal voortaan, sooveel doenlick sy, verbeterd worden.

Onder de cleden, by U. E. met het jacht de *Duyve* gesonden, hebbe eenige packen goede goulongs bevonden, welcke ontrent 40 realen de corge mogen gelden. Dan daer sijn wederomme veele soo slecht, dat mense om geen gelt vercoopen can, gelijk sien sult aen de monsters die neffens dese aen d'heer de Hase worde gesonden, waeronder eene van valse saye is, sijnde het root gants gepleckt. Van U. E. goulongs met den *Gouden Leeu* gecomen, hebbe alsnoch niet meer dan 2 packen gesien, dewelcke meestendeel in 't oogh redelick sijn. Dan in elck pack loopt mede ontrent een corge, bykants sooveele gepleckt als dese monsters van de *Duyve*, daerover gevreesd wort, dat de veruwe van alle den hoop mede niet goet noch vast is. De veruwe is oock al te licht; dient vry wat duyster of hooger van couleur gemaect te worden. Wy recommanderen U. E. voortaan op den ontfanck van de cleden neerstelick te

letten, opdatter geen meer met valse say gesonden worden, want deselvige niet alleen geen gelt waerdich sijn, maer doen de goede cleden mede aen de handt blyven. Met het eerste schip sal U. E. naerder advijs becomen.

De Guineetse lijnwaeten by U. E. metten *Beer* naer 't patria gesonden, bevallen de Mayores veel beter dan d' andre, waerover vandaer eyschende sijn 3 a 400 packen, d'eene helft rouwe ende d' andre wit gebleyct, wat grover van draet ende vaster geweven dan de voorgaende geweest sijn, gelijk van d' heer de Hase vernemen sal. De dierte van de cattoene garen door de Gentijse oorloge hebben verstaen. Hoope dat den oorlooch gestilt ende de prijs in 't gaeren daernaer verbetert wesen sal.

Al den indigo is door de heeren Mayores in 't patria vercocht, waerover wederomme groote quantiteyt van den besten indigo eyschen tot 1000 balen ofte packen, en meer. Ja begeeren noch liever slechten indigo gesonden te hebben, als men geen goede becomen can, dan den indigo te missen. Derhalven sal U. E. wel doen ende vervoorderen, datter in 't landt groote quantiteyt gesayet worde; doch in 't coopen ende ontfangen van deselve dient al wat nauwer dacrop te letten, dan voor desen gedaen is. Den indigo voor desen van Tierepopelier gesonden is in sich selven van beter aerte en stoffe bevonden dan die van Masselpatan, doch sy is met groote menichte aerde ende vuylicheyt gemengt geweest; ja, daer is groote partye louter aerde onder gevonden. Derhalven recommanderen U. E. andermael naer dese voor te comen.

De compste van een van de schepen van St. Malo aen Pulocery hebbe verstaen. Wenste wel dat U. E. de macht ende de middelen hadde gehad, omme volgens d' ordre van de Mayores alle de Nederlanders met hun varende van hare schepen te lichten, gelijk wy hier van de schepen van Diepe gedaen hebben. Soo daer wederomme eenige compareeren, sal U. E. volgens ordre van de Mayores, uut cracht van 't placcaet der hooch mogende heeren Staten, trachten alle de Nederlanders (voor sooveel in sijn vermogen sy) van hun te lichten, 't sy met geweld ofte fynesse, soo daer macht by der handt is.

Jacatra adi 22 November anno 1617.

172. — PALLIACATTE.

ADOLF THOMASZ., PER DEN GOUDEN LEEUW, 22 NOV. 1617.

Niet eer dan prymo stanti is den *Gouden Leeu* tot Bantam gearriveert ende de *Neptunis* den 11^{den} ditto. De Heere sy van hun compste gelooft. Wy hebben door ditto schepen ontfangen U. E. missiven van den 4^{den} Maye ende 21 September passato, waerdoor verstaen hoe swaer ende moeyelick het door

den oorlooch valt, omme quantiteyt goede goulongs tot redelicken prijs te becomen, 't welcke hoope eerlange gebeuren sal. Van de cleden met den *Gouden Leeu* ende de *Neptunis* gesonden, hebbe noch niet anders gesien dan 2 a 3 packen goulongs, soo van Palliacatte als Tierepopelier, met een pack fyne tapis, waeraen van de quantiteyt geen oordeel geven connen. De goulongs sijn wel redelick, dan onder een van U. E. packen hebbe mede diverse stucken gesien van valsche saye, welck bycans sooveele geplect sijn, als die van Tierepopelier, waervan aen d'heer de Hase een monster van de cleden met de *Duyve* gecomen, gesonden wort. Derhalven sy U. E. gerecommandeert op den ontfanck van de cleden neerstelick te letten, alsoo de valscheyt van der Clingen aert schijnt niet min dan die van de Chyneesen te sijn. De Chyneesen willen my wijs maecken, dat meest alle de veruuen mettertijt verschieten en plecken sullen, dat niet geloven can. De goede goulongs achte ick sullen wel 40 ende 45 de corge mogen gelden. Het pack tapeserassen is te slecht. Sy costen 8 a 10 ende 11 pagoden de corge, maer hadde liever, dat men 11, 13 ende 15 betaelde, mits dat het goet naer advenandt soo veel te schoonder ware. Daer loopt partye geele onder welke tot Bantam gants niet begeert sijn. Derhalven en dienen van die slach geene meer gesonden te worden. Naer dese sal U. E. van de bevallinge der cleden naerder ende beter bescheet te verwachten hebben.

Dit jaer en hebben niet eerder schepen connen senden; hoopende, dat het toecomende jaer beter gelucken sal. Geloove wel, dat de Portugeesen van St. Thome op Malacca weynich voordeel hebben gedaen, vermits de cleden soo goeden coop in Malacca geweest sijn. Daer sijn diverse schepen en jachten by noorden Malacca, omme de Custvaerders ende andre waer te nemen. Wat verricht sullen hebben, verwachten dagelicx te vernemen.

Gout hebben voor dees tijt niet connen senden. Hoope dat de vrienden van patria versien sullen worden.

Toucherende U. E. vryheyt, sal hem aen d'heer de Hase adresseren ende van denselven goet bescheet becomen.

Actum in Jacatra adi 22 November anno 1617.

173. — PALLIACATTE.

AEN JACQUES LEFEBRE, PER DEN *GOUDEN LEEUW*, 22 NOV. 1617.

U. E. missiven van den 18^{den} October 1616 ende 21 September 1617 hebbe wel ontfangen, ende verstaen wat aldaer passeerde. Den *Gouden Leeu* is tot Bantam niet eer dan prymo stanti ende de *Neptunis* den 11^{den} ditto gearri-

veert. D' Heere zy van haere comste gelooft, ende geve dat de schepen naer dese geluckiger mogen varen, gelijk d' Engelsche jaerlicks doen. Van de bevindinge der cleden connen als noch geen seecker bescheet geven, want maer 2 a 3 packen *a la volée* hebben gesien. Sy sijn wel redelick, maer daeronder sijn eenige goulongs gevonden, die 't root gansch verschooten ende geplect is, gelijk blijkt door een qua monster van Tierpopelier aen d' heer de Hase geadvyseert. Derhalven sy U. E. neffens andre vrienden gerecommandeert op den ontfanck van de cleden neerstelick te letten, opdatter geen meer met valse saye onder de goede geleverd worde. Het schijnt dat de Clingen de Chyneesen vry wat slachten. Pampier, penne ende stoff tot inct sal per costy gesonden worden.

Jacatra adi 22 November anno 1617 ¹⁾.

174. — JAPARA.

AEN VAN DER MARCT, PER CHYNEESCHE JONCQ, 1 DEC. 1617.

Met de schepen 't *Wapen van Amsterdam* en *Hoorn* hebben U. E. gesonden wat occureerende was, waertoe ons gedragen. Dese gaen met een jonckjen van Jamby door Sourî met sijn schuyte herwärts gesonden, waervan de peper gecocht ende a 7 reael 't picol betaelt hebben. Ick en wete niet of dit jonckjen Intche Mouda of andre particulieren toecompt, dan alsoo de peper ons noodich is, hebben wy niemant mogen aensien. Het conde wel gebeuren, datter noch meer joncken aengehaelt wierden, alsoo wy achten, dat U. E. daer oock geen leet lyden sal, vermits ten dierste betalen. Doch soo 't gebeurde, dat ghylieden daerover gemolesteert ende het opcoopen van rijs verboden wiert, soo en sult U daeraen niet stooren, maer met een schenckagie trachten van de regenten den vryen opcoop ende uitvoering van rijs te behouden, of dat anders oorsaeck wesen soude geheel op te breecken, ende van Japara te vertrecken. Ende byaldien het dreygement niet en helpt, soo stelt U aen als of datelijck vertrecken soudet, mits eenige goederen by provisie schepende; doende interim door andre voorslaen, sooder ymant is, die yets te pretenderen heeft, dat de gennerael machtich genouch is om een yder te voldoen, maer dattet U niet toestaet sich in sulcke saecken te vermengen; dan soo den opcoop van rijs voort laten gaen, ende soolang gelieven te vertoeven totdat U. E. hare pretentie aen den heer gennerael mach advyseren, dat berecht is hetselvige te schryven ende voor hun sijn beste te

¹⁾ „Nota, dat de vier laetste brieven sijn gesonden den 2 December.”

doen, niet twijfelende off sullen goet bescheet become. Hiernaer sal U. E. hem in dien gevalle reguleren.

Wat affrontt den broeder van Intche Mouda d' onsen in Jamby gedaen heeft, ende gestadelick is doende, hebben voor desen geadvyseert, als oock hoe ditto Intche Mouda U. E. geabuseert heeft met het jonckjen met sapon door hem na Malacca gesonden daerinne U. E., niet anders wetende off ginck naer Jambi, 300 pepersacken scheepste. Nu corteling sijt ghylieden wederomme door den selven ende Codja Babo schandelick bedrogen met eenen Pedro Cavielias, wesende een gevangen Portugees van 't schip d' *Eendracht*, aldaer gevluht, d'welcke ditto Intche Mouda, die U. E. soo neerstich hielp soecken, selfs hadde verborgen, op hoope dat ditto Pedro hun 300 realen geven soude. Daerna is denselven met de joncke van Codja Babo in Jambi gebracht, mits dat hy voor vracht 200 realen betalen soude. Maer in Jambi is denselven hun mede ontlopen, soodat die van Malacca door hem alle onse gelegentheyt hebben verstaen. Derhalven bevelen U. E. mits desen voorseyde Intche Mouda niet meer te vertrouwen, ende hem noch andre geen paspoorten meer te geven. 't Geene hy schuldich is, sal U. E. met behendicheyt intrecken, ende daerna niet meer borgen. Andre sult oock soo weynich borgen ende vertrouwen als eenichsints voorby moocht, doch en slaet Intche Mouda op een bort niet voor 't hooft, maer treckt eerst allenskens met behendicheyt inne 't gene hy noch schuldich is.

By desen ordonneeren ende bevelen U. E. wel expresselick met d' eerste schepen innewaerts varende na de Molucquen, Amboyna ende Banda te senden de vrouwe off vrouwen, die van Jambi gecomen ende tot Japara door U. E. toedoen getrouwt sijn, ende byaldien de schepen niet gereet sijn, soo sendt de vrouwe met hare man evenwel datelick scheep, sonder hun weder aen landt te laten comen, want anders wech loopen ofte secreetlick vervoert souden werden, 't welck ons volck in Jambi veel moeyten causeeren soude; daeromme en weest hierinne niet nalatich, alsoo van Jambi expresselick ymandt om die vrouwe comen sal. Als ymandt op een ander tijdt van ons innewaerts wort gesonden soo wacht U wel diergelicke uut de schepen te lichten ende daer sonder ordre te houden.

Jacatra adi primo December anno 1617.

175. — JAMBI.

AEN A. SOURY, PER DEN GOUDEN LEEU, 2 DEC. 1617.

Verscheyden tyden hebben wy van U. E. diversche missiven ontfangen namentlijk copye van eenen van dato 15 Augusto waervan d'origineele tot noch toe niet vernomen hebbe, item van 18 ende ultimo September, 7 ende 8 October, ende nu joncxt van dato 12 November, waerop desen dienen sal.

't Is verdrietich, dat de logie soo slechtelijck, of om beter te seggen door versuymen van eenen jongen verbrandt is. Dan dewyle daertegen niet connen doen, moeten patientie nemen ende op een ander tijdt de jongers wat minder vertrouwen. De Heere verkeere des Compagnies schade in een ander. Ongeluckich is U. E. geweest dat alle syne pampieren verbrandt sijn, ende alsoo niet en wete offer yets van 't cargasoen met de *Bergerboot* ende *Vlissingen* derwaerts gesonden, in den brandt gebleven is, soo en connen gantsch geen gissinge maken, wat schade de Compagnie geleden heeft; derhalven sal wel doen ende 't selvige metten eersten pertinentelijck advyseren. By desen gaet U. E. journael, grootboeck ende balance, met factura van de goederen per de *Bergerboot* ende *Cleen Vlissingen* derwaerts gesonden, alsoock extract van sijn aenneminge, gelijk mede 8 nieuwe boucken tot een journael ende grootbouck.

Hebben geerne verstaen hoe de peper uut de Chyneesche joncken gelicht ende betaelt is. Een van die van Bantam heeft heer Comans gemist. Ick meende, dat meerder quantiteyt in souden gehadt hebben, doch soo veel alst is, het sal ons seer wel te passe comen, want tot Bantam en is de peper niet alleen tot op 4 reael de sack gedreven, maer het quaetste is, dat men geen quantiteyt becomen can, ende gedrongen worden van dage tot dage meer te geven, of souden niet een sack becomen connen. 't Is nu al 14 dagen geleden, dat men ten hove den pangoran gebeden heeft, dat hem soude gelieven ordre te geven dat den peper die gecocht hebben gewogen worde, maer 't en comt hem of mijn heeren de weegers niet te passe. Sy willen ons noch jachtiger maecken ende den prijs noch hooger hebben. U. E. can daeraen wel considereren, hoe lastich ons het retarderen van 't *Wapen van Seelandt* met den peper valt, gelijk mede wat intrest de Compagnie daerby lijdt. Want soo mijn ordre naer gecomen was, waren de schepen d' *Eendracht*, *Walcheren* ende *Enckluysen* ende ditto *Wapen van Seelandt* al vertrocken, gelijk d' *Orangieboom* ende 't *Postpaert* gegaen sijn. Ick hadde heer Comans per instructie gelast het *Wapen van Seelandt* ontrent primo a half October ten lanxsten tot Bantam te bestellen, ende 't schijnt de vrienden verstaen hebben, dat ditto schip alsdan van Malacca herwaerts aen keeren soude, welck veel tijdt verscheelt. 't Is oock een groot misverstandt, dat men in dese sobre standt soo schoone quantiteyt peper in de schepen gehouden heeft ende daermede na den vyandt gevaren

is, want men hadde voor alle wercken behoort soo schoonen cargasoen met een van de schepen herwaerts aen te senden, ende dan met de resterende schepen t' onderstaen wat Godt gelieven soude te geven. 't Is waer, dat ick ordre gegeven hebbe dat men den vyandt met alle de macht alle mogelicke afbreuck doen soude, dan sulcx is te verstaen, voor sooveele sonder verlet van de retouren naer 't patria gedaen can werden. U. E. zy veradvertteert dit niet geseyt en wort omdatter juist op den vyandt niet verricht en is, noch oock niet omme de vrienden te belasten, maer opdat op 't toecomende daerop wat naerder gelet worde, alsoo het niet mogelijk en is alles punctualicken te beschryven; ende alsoo my verseeckere by de vrienden alles om beters wille gedaen is, soo laudere ende aprobeere hetselvige mits desen.

't Schaempt hem selven, dat die van Mallacca door een Maley ons volck soo fray uitgehaelt ende hun disseyn ondect hebben. Dan 't en is geen wonder. In Manyha is het alsoo mede gegaen. Wat secreet isser hedensdaechs onder ons, dat onse vyanden niet en weten? Pedro de Cavillias en is alleene van d' *Eendracht* niet gegaen. Meest alle onse gevangens ende andre sijn hier van onse schepen by d' Engelsche geloopen, ende met goeder ooge wort alles aengesien. Brengt de goedertierenheyt, die geseyt wordt by onse natie te sijn, alsulcken slechticheyt, imprudentia ende nonchalancia mede, soo come ons Godt te hulpe.

Hoe d' Engelse ende Portugesen in Andrigyry gevaren sijn, hebbe verstaen, ende sal ons 't selvige voor een goet exempel dienen. Het ooge dient U. E. op de plaetse te houden, opdat den oorloch aldaer gestilt wesende, geen occasie passeere, want om den peperhandel in swang te houden, groote synantie gesocht moet werden.

Ick duchte, dat de tydinge van Cambodja niet dan al te waer wesen sal. Godt geve, dat den coninck daerover getroost ende 't quaet gewroocken worde.

't En is niet vreemt, dat den coninck ende die van Jambi het aenhalen van de Chyneesche joncq voor de reviere niet wel genomen hebben ende daerover wat gealtereert sijn geweest; het sal mettertijt wel beteren en versterven. Om onse meesters retouren te senden ende goede dienst te doen, moeten wy ons dit ongemack getroosten, totdat het Godt anders versie. De groote fame van de Francen sal wel doot bloeden. De roem van de Macassaren over de leelicke massacre gedreven sal thans of morgen, alst Godt gelieft, wel in pleur veranderen. Daer wort tot Bantam geseyt, dat den coninck van Macassar door d' Engelssen tot soo een enorme moort gebracht wesen soude. Watter van is sal den tijt wel leeren.

Den peper by U. E. in den *Gouden Leeu* gescheept heeft hier niet meer geweest, seg gewogen dan 72.937 catti. Derhalven sal U. E. oversien, wat soo grooten differentie causeert, mits ons assay van sijn gewichte sendende, omme

te sien of het daeraen oock schort, want de leccasie soo groot niet wesen can. Per ditto schip hebben van heer Comans mede ontfangen 16.000 realen. Ick hadde gedocht, dat U. E. daarvan eenich gelt behouden sout hebben. Dan het schijnt de Manicabers daerna alsnoch niet seer en loopen.

Dewyle U. E. in 't lossen van de cleden uut den *Gouden Leeu* om geen tol gemoeyt is geworden, soo hoope dat den voorigen eysch van den coninck niet dan om tol van de uitvoerende cleden geweest sijn sal, dat, alsoo sijnde, cleene swaricheyt is. Dan soo hy tol van incomende cleden begost te eysschen, dient U. E. tot op den hoochsten graet daertegen te stryden, want de profyten van de cleeden cleen sijn, ende ten laetsten als alles wel ondersocht ware, niet de tol souden connen voldoen, want altoos aen 't geven wel connen comen.

Volgens U. E. advijs sullen de missiven van de coningen ende captein moor tegen Mayo toecomende ende niet eer beantwoorden.

Het succes van de reyse by heer Raemburgh in Palimban gedaen hebben geerne verstaen. Was daer menichte van peper te becomen, 't soude wel sijn, doch evenwel sy U. E. gerecommandeert de vrientschap met dien coninck te onderhouden ende vermeederen, want wel gebeuren cost, de Compagnie daeraen goeden dienst geschieden. Ick hadde wel gewilt heer Raemburgh sijn pols wat ondertast hadde, gelijk in 't gemelt termyne mondeling hadde belast. Soo de reyse van den ouden en den jongen coninck van Jamby na Palimban voortganck name, ende sy persisterden omme U. E. mede te hebben, vinde ick geraden hun daerinne te gelieven; derhalven sal met een van de jachten medevaren, mits soo een bequaem persoon in huys latende, dat alles daermede wel bewaert sy ende in de negotie oock niet versuymt worde. In Palimban comende en heeft U. E. daer niet sonders te verrichten, dan alle behoorlijcke complimenten tot aanbiedinge ende vermeederinge van de vrientschap met eenige vereeringe doende, mits neerstelick lettende op de gelegentheyte ende situatie van de plaetse, ende voorder uut hemselves, maer niet uut onsen name met den coninck wijtloopich discourerende hoe hy met die van Bantam is staende, omme syne genegentheyte ende wille tot op 't naeste te onderstaen, int discours voegende gehoort te hebben, ons volck een tijt lanck tot Bantam niet al te wel getracteert sijn geweest, waerover d' heer gennerael eenich miscontentement heeft, ende die van Bantam oock vreesen 't geene d' Engelsse overlange uutgestroyt hebben, te weten dat wy met den coninck van Palimban te water ende den Mataran te lande tegen hem comen sullen.

Soo men de Manicabers omme de 200 pycol peper, die sy van Jamby pretendeeren, met een groote quantiteyt peper cost doen afcomen, 't en ware niet quaet, dat men deselve in dien gevalle voor die van Jambi betaelde, wel te verstaen, terwyle d' Engelssen sonder capitael sijn sittende.

Wy hebben U. E. gedebiteert voor de cleden uut den *Gouden Leeu* gelicht. Van 't geene verder eyscht, gaet nevens dese sulcx hebbende sijn. De sorteringe welck U. E. van de Custe geeyscht heeft, sal hem toecomende jaer geworden. Alsnu advyseeren de vrienden dat niet heeft gereet connen worden. Cangas sijn hier voor dees tijt geen te becomen, ende alsoo de schepen *Middelburch* ende de *Duyve* tusschen Surratten ende Dammas (Godt betert) op de wal verongeluct sijn, comen ons de gewenste Gouseratse cleden oock te gebreecken, doch soo yets van Atchijn becomen, sullen U. E. gedencken. Het volck met het geschut van de gemelde schepen ende ontrent de helft van 't cargasoen is gebercht. Wy sullen derwaerts weder moeten senden.

De rosenobels sijn alle innewaerts gesonden. Soo haest eenige becomen sullen U. E. versien.

By dese gaet copye van de facture der goederen in den *Gouden Leeu* na de Custe gescheept. Isser yets dat U. E. dient ofte van noode heeft, 't sy gelt of goederen, sal 't selve in vertu van de nevengaende ordre lichten, mits daarvan behoorlicke recepisse ende den heer de Hase daarvan pertynente advyse gevende. 't Verdriet my dat men niet eer naer de Cust heeft mogen senden ende altoos in de wint moet martelen.

D' affront van Intche Mouda ende Codja Babo sullen gedencken, ende oock ordre geven, dat de vrouwe van Japara metten eersten innewaerts gevoert worde. Het heeft my seer verdrooten, dat dese vrouwe contra U. E. advyse tot Japara gelaten ende aldaer getrouwt is.

Van der Marct hadde wel mogen nalaten de authoritheyte te gebruycken; doch wat sal men seggen, 't heeft alsoo willen wesen. Ick hadde de 2 vrouwen in de *Snyder Eendracht* doen gaen, sonder over hun andre speciale last te geven, vermits ditto schip expresse ordre gegeven hadde, dat Japara niet aendoen, maer recht door seylen soude. Doch ontrent Japara contrarie wint (na my geseyt wort) becomende, hebben sy de plaetse tegen onse ordre aengedaen ende d' eene vrouwe aldaer gelost; derhalven gelieve U. E. ons 't excuseren.

Aen de roem die de Portugesen op de Spaense macht ende ons verlies in Manilha dragen, moeten ons niet seer stooren. De Heere hoop ick sal 't alsoo versien, dat het eerlange verbetert worde ende de volcomen victorie becomen. My verlangt seer na de schepen van Patane, omme te vernemen wat van de resterende drie schepen sy. De Heere wilse alle met geluck in salvo geleyden.

De taxatie van de goederen met voorgaende schepen van Manilha gecomen, beloopt na d' inlantsche prijs 250.000 gulden.

Belangende de joncken die de peper aldaer sullen vervoeren, wy sijn daerop langen tijt seer suspens geweest, aensiende hoe hem den handel tot Bantam begeben soude, doch alsoo alsnoch niet seecker geoordeelt worden can, hebben wy met de heer generael geresolveert ende goetgevonden U. E. pro-

visionelijck ordre te geven, gelijk wy hem mits desen ordonneeren ende bevelen ordre te stellen, dat ontrent Lucepare, of daer het best gelegen comen sal, uut de joncken van Jortan, Grissee ende Toeban gelicht worde alle de peper die in hebben sullen, mits deselve na merctganck met contant gelt betalende, doch sy U. E. gerecommandeert alsulcke ordre te geven, dat het volck van de joncken geen overlast werde gedaen, noch oock dat aen hare goederen, joncken noch persoonen in 't minste niet beschadicht worde. De joncken van Japara, Jambi ende Cheribon sullen de vrienden met haren peper tot naerder ordre ongemolesteert laten passeeren, alsoock alsulcke Javaensche joncken als van Mallacca of elders comende souden mogen rescontreren. Insonderheyt zy U. E. gerecommandeert goede ordre te geven, dat alle de joncken van Bantam, Jacatra, Cheribon ende Japara, 't sy oock van waer datse oock souden mogen comen, niet gemoeyt werden, maer dat mense vry ende vranck tot naerder ordre laet passeren ende repasseren. Soo U. E. die van de joncken met vrees ende dreygementen cost bewegen omme hun peper aldaer te vercoopen, het soude ons alderliefst sijn, al waer 't oock wat meer dan de merct is betalen soude, doch sal U. E. doen 't geene best sal willen gelucken.

De goederen, die wy gemeent hadden met dit schip te senden, sullen corteling met een expres jacht gesonden worden, alsoo noch niet by der handt en sijn, ende het schip sijn tijdt van doen heeft. U. E. sy oock gerecommandeert hetselve aldaer niet op te houden, maer op 't spoedichste voort te senden, mits de bevindinge van de voorgaende cleden, alsoock wat van noode heeft, aen den heer de Hase advyserende.

Isser yets in den *Gouden Leeuw*, 't welck U. E. van noode heeft, sal 't selve in vertu van nevengaende acte daeruut lichten.

U. E. heeft wel gedaen het Chynees jonckjen herwaerts gesonden te hebben. Wenste wel, dat andre met hun peper hierontrent mede waren. Wy hebben daeruut ontfangen 225 pycol ende deselve betaelt a 7 realen 't pycol gelijk doentertijt den prijs van Bantam was.

Jacatra adi 2 December anno 1617.

176. — MOLUCQUES.

AEN DEN DIRECTEUR WESTERWOLT, PER 'T SCHIP DEN *ENGEL*, 5 DEC. 1617.

Verleden mouson sijn ons van U. E. geworden drie missiven van dato 2, 13 ende 18 Augusto passato, waerop desen dient, dat uut het schip den *Engel* wel ontfangen hebben de 383 bharen 11 catty nagelen, door U. E. daerinne gescheept. Verleden jaer wierd ons met de *Zuyder Eendracht* geadvyseert datter

alsdoen 2 a 300 bharen nagelen by de comptoiren vergadert waren ende voorseecker dit jaer 14 a 1500 bharen te verwachten hadde, hetwelcke Godt betert geheel anders uitgevallen is, sijnde by U. E. tsedert dien tijt weynich ofte geen nagelen ontfangen, maer meest alle 't gewas soo ick van andre versta op Tidoor ende elders vervoert, welck de Compagnie voorwaer seer lastich valt ende verdrietich om hooren is. Ick weet wel, dat U. E. sijne verantwoordinge immer soo gereet heeft als d' ongerijmde van voorleden jaer. Dan alsoo 't met geen praetjens te doen is, wil U. E. vriendelicken gerecommandeert ende gebeden hebben, sijn verstant ende gemoet alsoo te wercke te leggen, datmen vandaer goede quantiteyt nagelen becomee, ende de middelen van de Compagnie niet langer soo onnuttelick geconsumeert werden, als eenichsints doenlick is, opdat de Compagnie beteren dienst geschiede ende U. E. andre eere begae, dan sijnnen roem by de verstandige medebrengh. Is immers waer, dat in de Moluccos als een onversadelicken poel geconsumeert wordt wat men derwaerts sendt, ende van daer geen retouren becompt. Derhalven geve U. E. selfs te bedencken wat der heeren glorie zy over den onbeschaemden roem. By tyde van de Hase, als wanneer men noch redelicke retouren bequam, beliepen d' ongelden in 17 maenden *f*190.000, daerna onder den dorst in 19 maenden *f*360.000, ende alsnu onder U. E. directie in denselven tijdt *f*470.000 behalven d'onkosten van schepen, ende noch schaemt men hem niet te seggen dat de nagelen door gebreck van gelt ende goederen by de Spaenjaerden gevoert sijn.

Na uwe meyninge en sin is het waer, dat ick verleden jaer t'onrechte op d'excessive lasten gesproken soud hebben, dewyle deselvige tsedert *f*107.000 vermeerdert sijn, ende na U seggen dagelicks noch meer belooppen sullen, soo men de Molucquen behouden wilt. Byaldien dit alsoo ware gelijk ghy segt, hoe souden dan de lasten gesuporteert connen worden, te meer dewyle de Tarnatanen de nagelen laten varen ende de Mackjanesen deselvige by de Spaengiaerden vervoeren, in voegen dat het dan hoe eerder hoe beter wesen soude, de Molucquen t'abandoneren, ende het gelt dat men daer gasteert op andre plaetsen tot retouren t'employeeren. Doch dewyle wy de saecke geheel anders verstaen ende mettertijt door Godts genade oock verhoopen goeden raedt gevonden sal worden, soo wil U. E. interim by dese andermael vermaent ende gebeden hebben, alsoo de saecke aldus niet can bestaen, te practiseren ende in 't werck te doen stellen dat alle de gelden ende dispencen sooveele vermindert worden als U. E. eenichsints doen can, maeckende dat altoos voor al met het greeetste capitael alle de nagelen opgecocht worden die voor handen sijn, sonder d'onlust van 't gemeene volck ende de Tarnatanen aen te sien, gelijk eertijts by d' heer de Hase seer loflick gedaen is. 't Is waer dat de soldaten onderhouden ende betaelt moeten worden, maer sy

connen, moeten ende behooren hun oock wel wat tot welstandt van haer selfs, hare heeren ende meesters te behelpen, gelijk ten tyde van Schot zaliger gebeurt is. Waeromme heeft men, sooder capitael tot inkoop van nagelen gebrack, de volle betalinge van gagie gedaen? Hoe ende waeromme en souden hun niet connen behelpen, als de bootsgesellen scheep moeten doen? Dan 't gebreck is, dat men soo seer de goede man gemaect heeft, dat des Compagnies middelen in ongelden geconsumeert, de Tarnatanen daarvan welich ende dertel geworden sijn, ende onse meesters de gewenste retouren comen te gebreecken. Daeromme can de getuygenis van d' een voor d' ander niet helpen.

't Succes van Many'ha hebben ten deelen verstaen ende 't getal van canasters volgens cognossemerten uut de schepen *Bantam* ende de *Mane* wel ontfangen. Dan 't gewichte van de zyde verscheelt seer veel; derhalven gisse dat aldaer met canasters met al gewogen moeten wesen. Sooder onder de zyde lakenen eenige goede stoffen voor 't patria geweest sijn, ick meene, dat de Compagnie seer aengenaem wesen soude dat men hun eenige gesonden hadde. Het ware oock goet geweest dat U. E. eenige cangans hadde gesonden, want tot den peperhandel in Jamby seer dienstich wesen souden. Derhalven isser noch yets over, sult wel doen ende ons senden 't geene ontberen condit, insonderheyte sooder eenige cangans lanquin over sijn, als oock eenige rouwe; doch en ontbloedt U niet.

De genneraele boucken van de negotie ende betalinge der soldaten aldaer hebben wel ontfangen ende in d' onse getrocken. By dese gaet notitie van seeckere differenten, die tusschen den andren gevonden worden. U. E. sal wel doen ende deselvige corrigeren, ofte ons onderrichten wat daarvan sy, opdat alhier geeffent mogen worden.

Alsoo hier met elck schip en jacht bysondere reeckeninge gehouden wort, ende by U. E. onder den andren gemengt is wat aen de schepen gedaen wort, causeert dese vermenginge veel moeyten ende soeckens, om elck van 't syne te debitteren, ja is onmogelick, dat alles perfectelick daer uut getrocken can worden; derhalven sal U. E. naer dese een bysonder scheepsboucq doen houden, elck schip bysonder daer inne reeckeninge geven ende debitteren van 't geene de coopliden oft schippers tot scheeps behoefte gedaen wort, opdat d' accoorde mogen gaen.

't Is my lief, dat de cleeden wederom op haer ouden prijs brengen sult, doch en was onse meyninge geensints, dat men de soldaten maentlick wederom met gelt betalen soude, maer dat men se op des Compagnies costen soud stellen, andersints eenige maenden aen den heer soud houden staende. 't Een of 't ander sal oock gedaen moeten worden, want by de comptanten, die tot inkoop van de nagelen ende betalingen der soldaten vereyscht worden, niet

fornieren connen. Derhalven sullen de vrienden hun hier na rechten, sonder nochtans eenige nagelen ongecocht te laten.

Soo van de Manhilse veroverde goederen geene na Amboyna ende Banda versonden sijn, sal U. E. wel doen ende derwaerts als herwaerts senden 't gene, als vooren is geseyt, ontberen cont. U. E. sy oock gerecommandeert, daervan alsmede van andre goederen niet meer tot betalinge aen de soldaten te geven dan hare nootdruft vereyscht, ende sonder de cladde in de goederen te brengen geschieden can; doch vooral sy U. E. andermael mits desen ten hoogsten gerecommandeert ende wel expresselick bevolen, het gereetste gelt ende de gereetste goederen tot opkoop van de nagelen t'employeren, alle mogelicke neersticheyt ende dilligentie doende omme voor te comen datter niet meer vervoert worde, maer alles in uwe handen alleen gerake. Touche-rende het weren der Engelszen ende andre vreemdelingen van de Molucquen, Amboyna ende Banda, het is my lief dat de vrienden hun naderhandt anders hebben bedacht ende geresolveert volgens de nieuwe ordre d' Engelszen in aller manieren vandaer te weren. Met de jonqste missiven van 't patria, als U. E. per extract sal sien, wort by de Mayores gelaudeert ende geaprobeert wat tegen ditto Engelszen gedaen was. Sy geven oock weder op nieuws volcomen ordre, omme deselve ende alle andre in aller manieren vandaer te weren. Derhalven laet niet sulcx preciselick naer te comen, voor sooveele in U sy. D' inlantsche negotianten moeten vandaer oock geweert worden, doch met alsulcke discretie, datter te minder alteratie ontstae, maer U. E. sal verwoorderen ende ordre geven dat men sonder eenich aensien of respect voorcome datter geen nagelen vervoert worden.

De 10 bharen nagelen aen d'heer gennerael ende admirael Verhagen betaelt sullen in reeckeninge goet gedaen worden. Wat de resterende 20 aengaet, de Mayores sullen wel weten wat hun te doene staet. De betalinge van d' andre 15 bharen op nieuws door den coninck vereert sal by den coninck op de Mayores versocht moeten worden. My dunct de heeren Mayores met goede redenen seer wel seggen, dat de coninck van Ternaten met sijn adel haren schult eerst betalen ende die betaelt sijnde, dat dan van hun overschot verschenken 't geene hun gelieft, maer datmen ditto coninck toestaen soude des Compagnies middelen te vereeren, is gants ongerijmt.

Voor de goederen onder Mackjan hebben U. E. gedebitteert. Naysyde sal de vrienden geworden, maar vooreerst geen goede satynen, want voorleden jaer door de Chyneesen noch goet noch quaet gebracht is. Daeromme sullen de goederen van Manilha wel te pas comen, want anders souden hun sober moeten behelpen. De provisie voor de Molucquen sullen voortaan over twee of meer scheepen verdeylt gesonden worden. Dese gaet alsnu voor eerste met het schip den *Engel*, waermede U. E. in contant gesonden worden 16.000

realen, partye cleden, vlees ende speck, swalpen ende voort sooveel rijs als het schip met eenich soudt connen laden. Rijs hoopen wy de vrienden 4 a 500 lasten te fornieren. Van cleden can dit jaer niet anders gesonden worden. Van gelt, speck ende vlees wete niet hoe het gaen sal, want tegenwoordich hier niet meer voorhanden is; dan met de schepen de *Goede Fortuyne* ende *Zirrickzee* sijn dagelicx een heerlijcken provisie verwachtende, doch gelt sult luttel genouch becomen. Daeromme doet U gelt strecken ende besteet het gereetste, segge andermael, niet dan in nagelen, sonder nochtans de cladde wederomme in de cleden ende syde lakenen te brengen.

De 50 packen grove salalous by U. E. terugge gesonden, hebben wel ontfangen. Minst waren wy verdacht diergelick sorteringe wederom soud werden gesonden, omdat te vooren geadvyseert is, dat van die sorteringe niet te veel gesonden cost worden. Dit is een slach van cleeden, die hier gants niet dienen, ja geen gelt mogen gelden; derhalven sullen genootsaect wesen deselve weder per costi te senden opdatter noch yets van come, want hier in 't packhuys vergaen souden.

By dese gaet notitie van seeckere boucken, die de Mayores van de Molucquen eysschen. U. E. sal wel doen ende deselvige metten eersten senden, als mede insonderheyt de boucken van de gagie te landt verdient t' sedert den jare anno 1607. Belangende den tijt wanneer het best comen soude omme U. E. boucken te sluyten, 't is ons alleens; dan hoe minder tijt datter naer 't sluyten van de boucken verloopt, als ons die sendt, hoe het liever hebben, als te weten soo U. E. de boucken in Augusto van daer sendt, wensten wy, datse soo na de maent Augusto geslooten worden als doenlick is, 't sy dan in Mayo, Juny of July na het best gelegen comt, want als op prymo January geslooten ende niet eer dan in Augusto gesonden worden, verloopter ondertusschen 8 maenden tijdt, daervan ons de reeckeninge soo van de handel als dispence comt te gebreecken. Daeromme hoe langer na Januari geslooten werden, hoe beter sy. Is het doenlick so dienen de boucken jaerlicx gesloten te worden, doch soo het niet gelegen en comt, laet dan niet jaerlicx te senden een perfect register van alle dispence, namentlick betalinge der soldaten, fortificatie oncosten, schenckagie ende hoe die oock genaempt mogen werden, gelijk mede daertegen bedraecht d' avance van de negotie of winst ende verlies, opdat de Mayores jaerlicx perfect mogen weten wat haren staet beloopt, door dispence verachttert off met de negotie vermeerdert.

Mits dese sende U. E. eenige robijn baleys. Beneficeert deselvige ten besten van de genneraele Compagnie.

Jacatra adi 5 December anno 1617.

177. — JAPARA.

AEN VAN DER MERCT, PER DEN *ENGEL*, 5 DEC. 1617.

Het voorgaende is copye van d' onse per joncq gesonden. Tsedert is hier niet sonders voorgevallen, derhalven sullen cort sijn. Dese gaet per 't schip den *Engel*. U. E. sullen op 't alderspoedichste daerinne schepen sooveel sout als hetselvige bergen can, doch sonder dit schip lange op te houden, alsoo sijn tijdt van doen heeft ende gedestineert is recht door naer Molucco te seylen. Laet oock niet mede te senden sulcx voor dese geordonneert is ende in 't schip gebercht worden can.

Belangende de Japarische joncquen in Jamby wesende, wy hebben ordre gegeven, dat men deselvige met hun peper vry ende vranck laet passeeren ende repasseeren, soodat diesaengaende geen molestie noch verlet in 't coopen van rijs gedaen sal worden, doch soo by geval voor de comste van onse ordre in Jambi den peper van eenige Japarische joncquen gelicht ende op de Jambische prijs betaelt ware, sullen U. E. in dien gevalle hem naer onse voorgaende ordre reguleren.

Jacatra adi 5 December anno 1617.

178. — CHERIBON.

AEN WILLEM JANSEN DE WAEL, PER DEN *TYGER*, 5 DEC. 1617.

Tot verscheyden tyden hebben wy van U. E. diversche missiven ontfangen ende nu jongst eene van dato 30 October passato, waerdoor hebbe gesien, aldoen by den andren versamelt waren 25 lasten rijs, ende dat noch 60 a 70 lasten waert verwachtende, in voegen dat den rijs lancksam bycomt ende de quantiteyt niet groot wesen sal, waerna in 't senden van een schip, dat hoope niet lange dueren sal, ons reguleren sullen.

U. E. missiven aen de heeren Mayores sullen met d' eerste scheepen naer 't patria gesonden worden. Met alsulcke rariteyten als becomen connen, sullen wy den coninck aldaer gedencken ende mede vereeren.

Dese gaet met de schepen den *Tyger* ende de *Fager*, welcke na Tymor gedestineert sijn. U. E. sal daermede datelick na Tymor senden Jan Thomasz., assistent, mits wederomme in plaetse nemende Dirck Claesz. Triest, die daertoe expresselick gesonden wort opdat de sprake tydelick leere, alsoo achte U. E. hem met Emanuel den tolck tot de comste van de schepen wel sal connen behelpen.

Jacatra 5 December anno 1617.

179. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. PIETER SUY, OPPERCOOPMAN, ENDE DEN RAET VAN DE
SCHEPEN DE *TYGER* ENDE DEN *JAGER*, GAENDE NA TYMOR,
5 DEC. 1617.

Vooreerst sullen U. E. Cheribon aendoen, vandaer lichten ende medenemen Jan Thomasz., assistent, die voor dese in Tymor geweest is, ende weder in sijn plaetse laeten Dirck Claesz. Triest.

Van hier sult ghylieden seylen na Solor sonder eenige plaetse aen te doen ten ware Japare om eenige verversing mede te nemen, mits dat sulcx sonder verlet werde gedaen. In Solor comende ter plaetse daer fort Henrycus gelegen heeft, soo sult ghy aldaer aen de geallieerde van de genneraele Compagnie der Vereenichde Nederlanden overleveren de missive van d' heer gennerael met nevensgaende vereeringe, hun aenseggende 't selve antwoorde te sijn opt geene aen ons gesegd hebben, alsdat van meeninge sijn ende niet naerlaten sullen, nonobstant het fort geseert is, d' alliancie ende vrientschap met hun gemaect te onderhouden ende hun te assisteren voor sooveele eenichsints doenlick is. Als oock dat van meeninge sijn geweest, dit jaer seeckere persoonen by hun te senden, omme aldaer tot bevestinge van vrientschap te resideren, maer dat het voor dees tijt en heeft connen geschieden, door retardement van onse voorneemste schepen van 't patria, doch dat verhoopen 't selvige 't naeste jaer t'effectueren; ende ingevalle hardt aenstonden omme alsnu imant by hun te hebben, soo sullen U. E., soo het niet excuseren connen, de reyse op Tymor gedaen sijnde, in 't wederkeeren aldaer 2 a 3 gewillige mogen laten, ende wat belangt hun versouck omme in de cleene haven van Tymor te handelen, dat daertegen niet hebben, mits het sandelhout aen de genneraele Compagnie vercoopende.

In Solor sullen U. E. soo weynich verletten als doenlick sy, verseylende vandaer opt spoedichste na de Suytcuste van Tymor, ende dat na alsulcke haven als U. E. best geraden dunct, wel te verstaen een van degeene daer voor dese niet geweest en sijt, ende daer de beste apparentie is om 't meeste sandelhout te becomen.

Belangende de plaetse van Amanaban, my dunct dat het niet noodich sy deselvige aen te doen, ten ware U. E. het sandelhout op andre plaetsen quame te gebreecken.

Soo ghylieden aen de Zuydtsyde van Tymor met beyde schepen niet meer sandelhout becomt dan het eene schip laden can, soo sult het sandelhout in een van de schepen overschepen ende 't selvige op 't spoedichste herwaerts aen senden, gaende met het ander schip naer de Noortcust van Tymor, omme te sien of aldaer het tweede schip sult connen volladen.

Doch byaldien U. E. cargasoen niet verd genouch cost strecken, soo sult

oock weynich tijt verletten, maer by oosten Solor loopen ende gaen ontdecken d' eylanden van Terra Alta, insonderheyt het eylant in onse caerten Malua genaempt, alsoo de heeren Mayores aengedient is, dat daer goede quantiteyt peper te becomen wesen soude. De gelegentheyt van dese eylanden sullen U. E. (soo het den tijt ende gelegentheyt gedoocht) neerstelick ondersoucken, te weten de situatie van dien ende wat handel aldaer te doen is, omme ons van alles goet rapport te doen. U. E. sullen mede trachten sooveel was te versamelen als mogelick is, want hetselvige hoochnoodich van doen hebben.

In 't gaen ofte keeren eenige Portugesen, Spaenjaerden of adherenten rescontrerende, sullen U. E. trachten deselvige alle mogelicke afbreuck te doen ende hun vermeesteren, mits onder behoorlicke verseeckeringe, guardie ende register houdende 't gene soudt mogen becomen.

Het voorverhaelde verricht sijnde, sullen U. E. op 't spoedichste weder herwaertskeeren, mits in 't wederkeeren aen Solor een man, twee offe drie latende, soo het niet excuseren ende deselve ontberen condit, gelijk vooren is geseyt.

Jacatra adi 5 December anno 1617.

180. — SUCCADANA.

AEN DEN OPPERCOOPMAN HENDRICK DE JONGE, PER *CLEEN HOLLANDIA*,
28 DEC. 1617.

U. E. missive van prymo November passato is ons op den 18 ditto met seeckere attestatie wel geworden ende hebben daerdoor verstaen, wat huys in Succadana gehouden is geweest. Vermits de Compagnie alsoo niet wel gedient wordt ende Vaecht daerboven noch een groote gagie pretendeert, hebben wy met d'heer gennerael goetgevonden, denselven te doen verlossen ende U. E. den last te bevelen. Derhalven sult wel doen ende van ditto Vaecht in vertu van nevengaende acte overnemen alle de restanten by 't comptoir aldaer wesende, mits ons daervooren crediteerende ende alles ten besten van de gennerale Compagnie benifycerende.

Het transport ende overleveringe gedaen sijnde, sal U. E. Hendrick Vaecht met syne boucken ende restanten, die hy alsdan gereet hebben sal, met dit jacht op 't spoedichste herwaerts laten keeren. Met dit jacht worden U. E. eenige cleeden ende 2000 realen in contant gesonden. Sult wel doen ende alles ten besten benificeren, alle mogelicke neerstichheyt doende, omme tot redelicken prijs op te coopen sooveele diamanten, besarsteenen, was, sisicq, sanguis dracony ende rottang als eenichsints becomen condit ende U. E. capitaal verstrecken can, trachtende d'Engelsse daerinne te prevenieren voor sooveele doenlick is.

Wy recommanderen ende bevelen U. E. mits desen ordre te stellen, dat niet meer soo quaden huys gehouden wort als voor desen gedaen is, als oock insonderheyt dat Joseph de Natlaer datelick soo 't voor dese niet gedaen is afsnyde ende naerlate de hoere met haer slavinne die hy gehouden heeft, ende dat sulcx niet meer gepleecht worde, op pene van arbitrale correctie, die, ter contrarie doende, verdubbelt worden sal.

Wy hadden gedacht dit jacht vry wat eer te senden, dan 't en heeft door seeckere verandering niet connen geschieden. Laet hetselvige aldaer soo weynich tarderen als 't mogelijk is.

Hendrick Vaecht advyseert aen een seeckeren Javaen yets betaelt te hebben, voor schade soo hy seyt, door d' onsen hem aengedaen, ende alsoo wy daarvan geen kennisse hebben, connen hierop geen bescheet geven. Ende alsoo door d' Engelsse op onsen name seeckere joncken beschadicht sijn, ende wy goede ordre gegeven hebben dat geene vrienden beschadicht worden, sal U. E. naer dese geen clachten aennemen, noch geen schade vergoeden, ten sy pertynentelick bewesen worde wie sulcx gedaen heeft, opdat de Compagnie niet te cort come ende de misdoeners gestraft mogen worden.

Actum Bantam adi 28 December 1617.

181. — SUCCADANA.

AEN HENDRICK VAECHT, PER *CLEYN HOLLANDIA*, 28 DEC. 1617.

Per 't jacht *Cleen Hollandia* hebben wel ontfangen U. E. missive van prymo November passato met het cargasoen daerinne gescheept en waervooren ter somme van *f*7005 — 49 conforme de facture gecreditteert sijn. Meerder diamanten ende andre retour hadden wy verwacht, oock dewyle die van Landa niet af en comen door overlast 't welck hun in Succadana aengedaen wordt; moeten patientie hebben totdat het betere. Den Chynees met het jacht gecomen is op U. E. voorschryven een vereeringe gedaen. De casies sijn hier 10.000 per reael geldende.

Toucherende de verbeteringe welck U. E. pretendeert, wy en hebben daertoe niet connen resolveren, maer goetgevonden den E. Hendrick de Jonge in U plaetste te stellen ende de last aldaer te bevelen. Derhalven sal U. E. wel doen ende alle restanten aen ditto de Jonge overleveren, mits U. E. met het jacht *Cleyn Hollandia* metten eersten herwaerts vervoegende met alsulcke retouren als gereet hebbende zijt, opdat U. E., soo niet anders resolveren, volgens sijn versouck dit jaer naer patria mach keeren.

Bantam adi 28 December anno 1617.

182. — CHERIBON.

AEN WILLEM JANSEN DE WAEL, PER DE *GROENEN LEEU* ENDE *VOS*,
80 DEC. 1617.

Onse joncxste is geweest den 5de stantis per 't jacht den *Tyger*. Tsedert hebben ontfangen U. E. missive van den 24sten November passado, daerop niet anders occureert dan dat dese gaet met de jachten den *Groenen Leeu* ende de *Vos*, welcke expresselick derwaerts gesonden worden omme inne te nemen alle den rijs, olye ende wat andersints in voorraet sijt hebbende of tydelick becomen condit. Derhalven sal U. E. wel doen ende alles datelick in ditto schepen laden, opdat op 't spoedichste vertrecken mogen, mits ditto goederen onder behoorlick cognossement adresserende aen den E. Harman van Speult, directeur over de comptoiren van Amboyna, aen wien oock senden sult facture van 't geene met alle oncosten (geen oock uutgesondert) comen te costen, opdat daervoor gecreditteert worde.

Met dese schepen sijn medegaende in contant 1000 realen, met eenige cleden, wat root laecken ende 't gene daer voorder te becomen is geweest. Soo U. E. gelt te cort compt ende dese schepen meer costen laden, sult dit gelt ende 't gene daer voorder by is gebruycken tot voorderen opcoop van rijs, olye, vis, ajuyn, loock ende diergelicke provisie voor sooveele de schepen connen bergen, sonder deselve nochtans lange op te houden, reeckeninge makende dat vandaer ontrent ultimo January ofte in 't voorste van February ende niet laeter dienen te vertrecken.

Ten antwoorde van de missive door den coninck aen ons geschreven, gaet by dese een missive in Javaens geschreven. U. E. sal deselvige den coninck overleveren, mits daerby tot erkentenis van vrientschap en danckbaerheyt doende 't geene U. E. van de nevengaende goederen best geraden dunct of andere rareteyt die in de schepen mogen sijn, tot de waerdye van ontrent 180 realen. De schepen volladen ende veerdich wesende sal U. E. van den coninck een eerlick afscheyt nemen ende met de schepen met al U volck na Japara vertrecken, den coninck aendienende dat U. E. d' heer gennerael off ons van alles goet rapport sult doen, omme met den eersten weder te keeren ende de vrientschap te vermeerderen.

In Japara gecomen wesende sal U. E. aen Jacob van der Marct, oppercoopman aldaer, overleveren het gelt ende de goederen dat over hebben sult, ende vandaer weder herwaerts keeren met alsulcken jacht als van Jacatra na Japara tot dien eynde ende andre fyne sal worden gesonden. Belangende Anthonio Visoso, sult hem aandienen, dat door Christelijcken plicht ende vruntschap by hem aen d' onse in Bali gedaen, seer genegen sijn om hem te assisteren ende favoriseren voor sooveele doenlijck is; dan alsoo hy wel weet ons noodich

te zijn de vruntschap van den coninck aldaer, d' welcke hy (achte ick) om synenthalven immers niet en begeert gebroocken te hebben, dat derhalven tot syne verlossinge niet meer connen doen, gelijk U. E. bevelen by desen niet verder daerinne te treden dan sonder preiuditie off nadeel van vruntschap met den coninck geschieden can. Tot een vereeringe sal U. E. ditto Anthonio Visoso geven 20 realen, mits hem bedanckende voor d' aenwysinge die hy op Palinban, Byma ende Baly is doende.

Actum Bantam adi 30 December anno 1617.

183. — MOLUCQUES.

AEN DEN COMMANDEUR LAM, PER 'T SCHIP *BANTAM*, 30 DEC. 1617.

Gelooft zy Godt van Uwer E. arrivement gelijk mede van 't geluck welcke de schepen den *Rooden Leeu* ende *Vlissingen* hebben gehad. Watter in Manilha en voorts na den slach gepasseert is, hebben wy verstaen. D' Almogende moet van sijn genade gedanct sijn ende oock om beter geluck gebeden wesen. De schade is wel rijckelijck betaelt, dan evenwel sijn d' ongeluckige te beclagen ende sal den vyandt over den victorie vry wat hoochmoedich sijn. Derhalven alst Godt ende onse meesters gelieft moet de saecke weder coragieuslick hervat wesen, doch alsoo ons de macht ende schepen gebreecken, duchte dat toecomende jaer niet en sal connen geschien, te meer dewyle op d' Engelssen gepast moet worden.

Hoe de caracke van Maccau gemist is, hebbe verstaen. Van der Strenghe hadde sulcx in 't Godts geliefte ware geweest wel connen beteren; 't is gepasseert. Dewyle in Firando soo grooten cargasoen gelost was, soud het gants ongeraden geweest sijn, al waer 't d' occasie voorcomen hadde, omme volgende onse ordre inde haven van Nangasacq of in een ander yets op de caraacq te attenteren. Doet in een ander gevalle op alsulcken voet als d' ordre gegeven is, confirmerende wy andermael de ruyminge van 't comptoir Firando getracht te sijn tegen een notabel voordeel of afbreuck van onsen vyandt, hoewel na mijn opynie 't comptoir Firando daeromme niet en souden behoeven te verlaten. D'importantie ende nootsaekelickheyte van 't selvige is ons niet onbekent ende oock wel ingesien, anders ware d' ordre van de Mayores voor dese al geexecuteert. Belangende 't lichtveerdich lichten (soo men 't noempt) ende restaureren van 't contoer Atchijn, U. E. is van 't lichten noch restaureren niet wel geimformeert geweest, derhalven sullent hierby laten.

Dat de schepen de *Zonne* ende de *Galliasse* gedestineert sijn, omme na de voordre exploten volgens onse ordre te versoecken of in Cochin Chyna of

daerontrent den handel met de Chyneesen sal connen stabileren, is seer wel; dan wy en connen niet lauderen, dat beyde de schepen gedestineert sijn omme weder na Jappan te keeren ende van daer met vivres na Manilha of Molucco te seylen, alsoo tenminsten een van beyden met retour van syde of silver naer Patana of herwaerts aen behoort te comen, opdat de Mayores van 't groot cargasoen dat in Japan gehouden is, goede retouren mogen becomeen. Derhalven sullen genootsaect sijn, een van de gemelde twee scheepen met expresse herwaerts aen te ontbieden.

Het schip den *Swarten Leeuw* is alhier den 11^{den} stantis wel gearriveert, dan heeft ontrent Patana seer gestooten ende groot peryckel gelooopen, soodan daerover getwijffelt wordt, of het bequaem sy omme naer patria te varen. De meeste goederen sijn in verscheyden schepen verdeylt en overgescheept. Vijf schepen sijnder voor desen vertrocken. Andre twee leggen noch gereet, ende wat Godt voorder geven wilt sal den tijt leeren. De Heere wil se altsamen salvo geleyden.

Volgens d'ordre van onse meesters ende den eysch van de gemeene welstandt hebben wy niet connen naerlaten U. E. te senden, gelijk by dese sendende sijn, de copye van de genneraele missiven door de heeren Mayores aen d'heer gennerael ende raden van Indien geschreven. U. E. gelieve deselvige te oversien, naercomen ende bevoordeelen 'tgeene de welstandt soude mogen vereysschen, voor sooveel eenichsints doenlick is.

Insonderheyt sy U. E. vrientelick gebeden ende vermaent, byaldien eenige Engelsens, Francoysens ende andre Europische natie in de Molucquen, Amboyna en Banda compareeren, deselve met alle mogelicke middelen sonder dilay oft simmulatie vandaer te dryven, 't sy met geweld van wapenen ofte andersints, hoe het soude mogen wesen. Soo hun met goede redenen niet willen laten geseggen, verschoont haer niet, maer gebruyct de wapenen ende de middelen die ons Godt gegeven heeft. Laet hun oock nieuwers by d'inwoonderen der voorgemelde plaetsen eenich acces toe.

Ende wat aengaet het weeren van alle inlantsche handelaers, welck ick seer lange neffens d'ordre van de Mayores gedreven ende gerecommandeert hebbe, maer tot nu toe gedilayeert is, omme te onderstaen of sulcx door genouchlickheyt behandelick gedaen soud connen worden, 't welcke mede niet en gelucte, soo ist dat derhalven niet en hebben connen laten U. E. neffens d'andre heeren gesamentlick ende elck bysonder te bidden ende recommanderen sooveele te doen ende helpen bevoorderen, datter geen nagelen, nooten noch foelie meer vervoert worden, maer dat alles in onse handen geraecke. Item, alle handelaers die ons in voorgaende plaetsen schadelick sijn, vandaer te weeren, 't sy met genouchlicke middelen of met geweld. Is het niet geraden ontrent de reede geweld te gebruycken, dat het dan van der handt in

see gedaen werde. Item, dat men sonder eenige simmulatie prijs make of confisquere alsulcke nagelen, nooten ende foelie als bevonden soud mogen worden by imandt versteecken oft verborgen te sijn, omme deselvige te vervoeren 't sy aen landt in prauwen of joncken, waer het oock soud mogen wesen, ende dat mense niet betale noch wedergeve gelijk voor desen gedaen is.

Hoe wel de resolutie by U. E. ende den raet in Banda tegen d' Engelsen genomen, de heeren Mayores bevalt, sal U. E. in hare missiven vernemen, insgelix hoe seer haer verdriet ende mishaecht de contrarie resolutie daerna in de Molucquen genomen. Ick ben over 't selvige niet weynich verwondert ende bedroeft geweest, doch alsoo het de Heere versien heeft, ende wy hoopen dat d' ordre alsnu suffisant genouch wesen sal, sullen wy de saecke hierby laten berusten. Actum in Bantam den 30sten December anno 1617.

184. — MOLUCQUES.

AEN DEN DIRECTEUR WESTERWOLT, PER 'T SCHIP *BANTAM*, 80 DEC. 1617.

Den 5^{den} stantis is onse joncqste per 't schip den *Engel* gesonden, waervan by dese de cotype gaet ende d' inhoudt confirmerende sijn. Tsedert hebben vandaer niet vernomen, noch en is hier niet sonders geinnoveert. Hebben oock van de scheepen de *Goede Fortuyne* ende *Zirckzee* niet vernomen, soodat neffens U. E. na de goede provisie, die medebrenghen, met groote devotie verwachtende sijn. Dese gaet alsnu met het schip *Bantam*, waermede d' heer generael innewaerts is varende. U. E. sullen daermede becomen de geeyste plancken, eenige getwerende syde ende peper, gelijk mede partye rijs, ende diverse andre provisie, die in Japara ingenomen sullen worden. In contant sijn hiermede na Amboyna gaende vier kisten gelt, inhoudende 32.000 realen, waervan U. E. becomen sal 't gene by den heer generael ende raet goetgevonden sal worden. Voor dat van patria ander gelt becomen ende sal naer de Molucquen, Amboyna en Banda niet anders gesonden connen worden. Derhalven sal U. E. hem hier na reguleeren ende de gereetste penningen ende goederen in nagelen besteden, makende dat alle de nagelen in aller manieren in handen becompt ende datter geen meer vervoert worden. 't Is waer, dat dit jaer weynich gelts innewaerts gaet, doch achten wy dewyle soo grooten cargasoen Manilhise goederen hebbende sijn, ende oock een partye cleden senden, dat het aen 't gelt noch goederen niet gebreecken en sal omme alle de nagelen te becomen.

Voor desen hebben geseyt, dat het goet ware geweest U. E. herwaerts aen

eenige syde lakens ende cangans gesonden haddet, ende dat noch yets senden soudet soo het gemist worden can, doch 't is nu ten besten geluct, alsoo van Japan een goet cargasoen becomen hebben. Derhalven sal 't niet noodich wesen dat U. E. yets anders herwaerts sondt, dan 't geene overich soude mogen hebben.

Met den commandeur Lam sullen U. E. per 't schip *Vlissingen* van Japan geworden diversche goederen, verscheyden provisie ende alderley nootlickheden. Wy recommanderen U. E. soo 't niet gedaen is, de plaetsen van Amboyna ende Banda niet te vergeten, maer van alles pro rato sooveele mede te deylen als hun competeert ende redelick is, waeraen ons vruntschap ende de Compagnie dienst geschieden sal.

U. E. sullen wel doen ende ons jaerlicx senden perfecte notytie van alle d'amonitie van oorloge op alle de forten ende plaetsen van de Molucquen wesende, gelijk mede rolle van alle het volck aldaer in dienst van de genneraele Compagnie sijnde, niemandt oock uutgesondert. Schryvers, inct ende pampier en schaften worden U. E. toegesonden.

Bantam adi 30 December anno 1617.

185. — AMBOYNA.

AEN DEN ADMIRAEL VERHAGEN, PER 'T SCHIP *BANTAM*, 30 DEC. 1617.

Het voorgaende is copye van d'onse gesonden per 't schip *Hoorn* met de missiven van de heeren Mayores per de joncqste schepen van 't patria gecomen, waertoe ons gedragen. Tsedert hebben van de twee resterende groote schepen noch niet vernomen; d'Heere wil deselvige in salvo geleyden. Soo noch lange tarderen, dat Godt verhoede, sal ons wederom 't gelt ende alderley nootlickheit gebreecken. Voor dese, als geseyt hebbe, sijnder vijf schepen naer 't patria gegaen; twee andre leggen mede gereet, ende sullen, hoope ick, na dese noch eenige andre volgen.

Voor desen hebben wy geseyt, hoe de peper $3\frac{1}{2}$ reael was geldende. Tot op 4 reael de sack is hy naderhant geresen, doch 't is apparent, dat wel weder soud mogen vallen. Alsnoch en hebben geen alcatijffen noch silveren vaten connen becomen. Ick soude gerne wederomme een schip of twee na Mocka ende Suratten senden, dan het schijnt dat de saecken in die quartieren niet wel voort willen. Voorleden jaer gebrack het ons aen cargasoen, ende nu duchte, dat het aen scheepen gebreecken sal, doch den tijt sal ons naerder leeren. Hoe de scheepen *Middelburg* ende de *Duyve* verongeluct sijn, sal U. E. per nevengaende copye van missive door van den Brouck gesonden vernemen. Onse resterende schepen van Manyha hebben Godt loff goet geluck getreft.

By den raet is goetgevonden dat d' heer gennerael weder innewaerts varen soude, gelijk sijn E. alsnu met het schip *Bantam* is gaende, omme den standt van de Molucquen, Amboyna ende Banda ten besten te redresseren, de betalinge der soldaten af te schaffen, de dubbelde soldeniers te licentieren ende alle de sware lasten soo seere te besnyden als eenichsints doenlick sijn sal, gelijk mede om de Engelssen ende alle andre vreemdelingen van die quartieren te weeren ende hun van Poeloron te verdryven. U. E. gelieve de goede handt daeraen te houden, ende zy d' Almogende gebeden syne genadige segen daertoe te verleenen, opdat de lasten vermindert ende de retouren jaerlicx vermeerderen mogen. D' Engelsche leggen hier met hun schepen noch al stille. Wy sullen op hen letten ende ons in de de dispositie der resterende schepen daerna reguleren.

Actum Bantam 30 December 1617.

186. — AMBOYNA.

AEN DEN DIRECTEUR SPEULT, PER 'T SCHIP *BANTAM*, 30 DEC. 1617.

Het voorgaende is copye van onse joncste gesonden per 't schip *Hoorn*, waervan d' inhoudende confirmeren. Tsedert hebben wy van de resterende twee schepen de *Goede Fortuyn* ende *Zirckzee* noch niet vernomen, dat seer qualick comt, want een groot gelt met veelerley nootlickheden medebrengen, door welck gebreck vry wat verachtert worden. De Heere wil deselvige ende alle andre gaende ende comende schepen in salvo geleyden. Alsoo de landen van Amboyna voor een van de treffelickste pylaeren van de Compagnies staet sijn houdende ende U. E. voor een van de trouhertige liefhebbers van de gemeene Nederlantsche welstandt, die ick hoope eerlange in meerder gebruyct sal worden, soo en hebben niet connen oock niet willen naerlaten U. E. te senden copye van de genneraele missiven nu joncxt door de heeren Mayores aen den heer generael ende raden van Indien geschreven, opdat U. E. de meyninge ende ordre van de Mayores ten rechten verstaende, dies te vrypostiger, gelijk ick verhoope doen sal, voortvare tegen alle ondercruypers, openbare vyanden en geveynsde vrienden, wie ofte hoe datse oock soude mogen sijn, die aldaer souden mogen comparereren. Ick en sal in de materie niet treden noch geen herhalinge doen, maer wil U. E. tot de gemelde missiven van de Mayores renvoyeren, andermael biddende ende recommanerende naer te comen de punten die U. E. aengaen ende betreffen voorsooveel doenlick is ende de macht ende welstandt mocht vereyschen, mits oock secreet houdende dat verborgen dient ende andre betreft, ghelijck het behoort.

Met het schip *Bantam* sijn gaende vier kisten gelt inhoudende 32.000 realen omme verdeylt ende gebruyct te worden, daer het bij d' heer generael ende raet goetgevonden worden sal, ende alsoo wy achten het meeste gelt aldaer noodich wesen sal, dewyle voor dese twee kisten na de Molucquen ende 2 na Banda gesonden sijn, hebben wy dit gelt aen U. E. versonden, gelijk mede verscheyde andre goederen ende diversche provisie, die verdeylt sullen moeten worden. Derhalven sal U. E. hun de leverantie op reeckenige laten doen, ende ons daarvan advys geven, opdat de reeckeninge geeffent moge worden. Cleden worden U. E. toegesonden sulcx voor die quartieren dienstich sijn hebbende. Rijs achte ick dat meer becomen sal dan in Amboyna nodich zy. Het overige sal naer de Moluckes gesonden worden, vermits Banda soo ick meene mede genouch becomen sal. Laet niet metten eersten herwaerts aen te senden alle de parangs ende ander Solors off Tymors cargasoen welck U. E. heeft, want hetselvige nodich van doen sullen hebben, mits voorder d' inhoudende van onse voorgaende naercomende. Den tijt laet my niet toe te advyseren wat in dese quartieren ommegaet, derhalven sal my aen 't rapport van de vrienden gedragen. Aen den soone van cappiteyn Hitto sijn hier als tot Jacatra gedaen 500 realen; sult wel doen ende deselvige van den vader innen. Bantam adi 30 Dec. 1617 ¹⁾.

187. — BANDA.

AEN DEN GOUVERNEUR VAN DE SANDE, PER 'T SCHIP *BANTAM*, 30 DEC. 1617.

Het voorgaende is cotype van d' onse gesonden per 't schip *Hoorn*, waarvan d' inhoudende confirmeren, biddende U. E. naer te comen ende doen naercomen 't gene de welstandt van de Compagnie soude mogen vereyschen. Alsoo onse resterende nieuwe schepen, die de noodige provisie ende 't meeste gelt medebrengen, noch niet aengecomen sijn, soo en connen U. E. niet versien van 't geene wel weten noodich heeft, gelijk geerne doen souden. Derhalven sal ons gelieven te excuseren. Dese gaet neffens d' heer gennerael welcke met de schepen *Bantam*, *Nassouw*, den *Groenen Leeu* ende *Vos* innewaerts is varende. *Nassouw* is voor Banda met rijs geladen, ende sijn d' andre schepen mede

¹⁾ „Nota. Naervolgende artyckel aen den admyrael Verhagen, directeurs Westervolt ende Speult, yder in 't particulier geschreven:

„Wy recommandeeren U. E. te bevoorderen dat in 't begin van de Oostemouzon herwaerts aen gesonden worde een jacht of schip met een redelicke partye nagelen, opdat deselvige soo naer 't patria als de Custe ende elders tydelijcken met d' eerste jachten versonden ende gebeneficeert mach worden, waeraen ons sonderlinge vruntschap ende de Compagnie dienst geschieden sal. Bantam adi 30 Dec. 1617.”

diversche goederen innehebbende, waarvan U. E. garnisoen door d' heer generael pro rato versien sal worden. Wy verstaen dat in U. E. garnisoen voor soldaet is leggende eenen Hendrick Jansen van Haerlem, met het schip *Banda* anno 1611 voor cruytwachter uitgevaren, dewelcke ons gerecommandeert is van den E. Jacob Reepmaker. Derhalven gelieve U. E. ons te adviseren wat van denselven sy ende hem voor gerecommandeert te houden, opdat na merite geadvanceert worde, doch hy en dient vooreerst naer 't patria niet te keeren.

Wy recommanderen U. E. te bevoorderen dat in 't begin van 't ooste mouson herwaerts aen gesonden worde een jacht of schip met een redelicke partye nooten ende foelye, opdat deselvige soo naer 't patria als de Custe ende elders tydelijck met d' eerste jachten versonden ende gebeneficeert mach worden, waeraen ons sonderlinge vruntschap ende de Compagnie grooten dienst geschieden sal. Doch en sent ons niet dan suyver schoon goet ende geen rompen, gelijk eertijts gebeurt is, maer doet de nooten pertynentlick garbu-leeren ende laet op den ontfanck van d' een en d' ander wel letten. De nooten en foelie met *Enckhuysen* gesonden sijn goet geweest, voor sooveele aen de monsters hebben connen sien.

Actum Bantam adi 30 December anno 1617.

188. — BANDA.

AEN WATERFORT, PER BANTAM, 30 DEC. 1617.

Het voorgaende is cotype van d' onse gesonden per 't schip *Hoorn* waarvan d' inhoud confirmeren. Dese gaet alsnu met de schepen *Bantam*, *Nassouw*, de *Groenen Leeu* ende de *Vos*, waermede d' heer generael innewaerts is varende. Wat hier ommegaet ende tsedert onse voorgaende geinnoveert is, sal U. E. door de vrienden verstaen, waeraen ons gedragen. Het jacht *Nassouw* is vol rijs voor Banda geladen. U. E. sal denselven ontvangen ende ten besten beneficeren. Met d' andre schepen is oock eenige provisie gaende, waarvan d' heer generael Banda versorgen sal, doch 't en mach na den eysch weynich helpen; dan alsoo de resterende 2 nieuwe schepen, die de provisie ende 't meeste gelt medebrenge, noch niet gearriveert sijn, connen wy de vrienden alsnoch niet helpen.

Per 't schip *Bantam* sal U. E. geworden een goede partye cleeden. D' Heere laetse U. E. behouden geworden. Voor dees tijdt en hebben niet anders connen senden. Met *Hoorn* sijn U. E. in contant toegesonden 8000 realen, ende in 't *Wapen van Amsterdam* 8000 realen, waermede hoopen U. E. oock goede

partye rijs becomen sal. Sult ons van alles creditteeren ende van den ontfanck pertynent advijs geven.

Nevens dese gaet eene missive door den E. Hendrick Brouwer aen Janneken Gilles gesonden. U. E. sal wel doen ende haer deselvige behandigen, mits ons antwoorde sendende ende oock bescheet gevende wat van de saecke sy, opdat d' erfgenamen aen 't hare mogen geraecken. Wy recommandeeren U. E. te bevoorderen dat in 't begin van 't Ooste mouson herwaerts aen gesonden worden een jacht of schip met een redelicke partye nooten ende foelie, opdat deselve soo naer 't patria als de Custe ende elders tydelicken met d' eerste jachten versonden ende gebeneficeert mach worden, waeraen ons sonderlinge vrientschap ende de Compagnie grooten dienst geschieden sal. Dan en sent ons niet dan suyver schoon goet ende geen rompen, gelijk eertijts gebeurt is, maer doet de nooten pertynentlick garbuleren ende laet op den ontfanck van d' een ende d' ander wel letten. De noten ende foelie met *Enckhuysen* gesonden sijn goet geweest, voor sooveele aen de monsters hebben connen sien. U. E. sal wel doen ende ons met eerste gelegentheyte senden een ofte twee leggers met gespeeckelde nooten, omme na de Custe te senden.

Bantam adi 30 December anno 1617.

189. — POELOWAY.

AEN JAN CARSTENSZ., PER 'T SCHIP *BANTAM*, 30 DEC. 1617.

Het voorgaende is copye van d' onse gesonden per 't schip *Hoorn*, waer van d' inhoudt confirmeren, ende alsoo voor dees tijdt niet anders occureert, willen wy U. E. by desen gerecommandeert ende bevolen hebben, gelijk wy hem recommanderen ende bevelen, alle mogelicke neerstichheit te doen omme sooveele nooten ende foelie te versamelen als eenichsints doenlick zy, mits insonderheit wel lettende, datter niet dan goede nooten ende foelie gecocht ende ontfangen worden, gelijk mede, dat in 't afschepen de nooten andermael, soo 't noodich is, wel gegarbuleert worden, opdat goede waren ende geen rompen becomen, gelijk eertijts gebeurt is, waeraen ons sonderlinge vruntschap ende de Compagnie dienst geschieden sal.

Bantam adi 30 December anno 1617.

190. — JAPARA.

AEN VAN DER MERCT, PER 'T SCHIP *BANTAM*, 30 DEC. 1617.

Tsedert onse voorgaende en hebben wy van Japara niet vernomen, derhalven dies te corten wesen sullen. Dese gaet nevens d' heer generael, welcke weder innewaerts is varende. D' Almogende wil sijn E. met de schepen ende de vrienden in salvo geleyden.

Per 't schip *Bantam* senden U. E. wederomme 8000 realen in contant. U. E. sal deselvige ontfangen ende ons van den ontfangst advis geven, mits deselvige soo tot den inkoop van rijs ende andre provisie als peper gebruyckende, voor sooveele verstrecken can. My verlangt seer naer advijs vandaer, omme te hooren wat provisie afgescheept wesen sal ende of U. E. meer gelt of cleden van noode heeft, omme ons daerna te reguleren; ende opdat hiervan tydelicken advijs mogen becomen, sijn wy van meyninge per costi expresselick een jacht te senden, opdat de coopman van Cheribon daarmede herwaerts keere. Wy recommanderen ende beveelen U. E. aldaer soo sober ende soo weynich te timmeren als hem eenichsints sal connen behelpen, opdat daeraen weynich gegasteert ende het gelt in vivres of peper besteet worde, daeraen de Compagnie dienst geschieden sal. Laet niet met alle schepen innewaerts te senden sooveel hoorenbeesten als bequamelick voeren connen, gelijk mede andre alderley provisie, als voor desen geadvyseert hebben, ende met het Ooste mouson sal oock weder na Jacatra senden sooveel rijs, goede partye padi ende sooveel hoorenbeesten als gevoert worden can.

Wy verstaen, dat dit jaer van Jambi na Japara ende Jortan groote partye peper vervoert wesen sal. Derhalven willen U. E. gerecommandeert ende bevolen hebben, gelijk wy hem recommanderen ende bevelen mits desen, als meest alle den rijs voor de fortten afgescheept wesen sal, ende de Chyneesche joncken compareren aldaer, aen de nachodes van de Chyneesche joncken behendelick te doen uutstroyen, dat verdacht sijn hun met het coopen van de peper niet al te seer te verhaesten, opdat in geen moeyten geraecken, gelijk de joncken van Bantam ende Jambi gebeurt is. En segt dit selfs niet, maer doet het door andre uutstroyen, omme te sien of alsoo tot redelicken prijs goede partye peper becomen condit, ende laet niet alle de sware peper op te coopen, die U. E. tot redelicken prijs becomen can, voor sooveele de penningen verstrecken, sonder het opcoopen van den rijs daeromme te verminderen.

Tegenwoordich is hier de peper geldende 4 realen de sack oft 8 realen 't pycol, dan na apparentie soude deselvige tegen de compste van de Chyneesche joncken tot op 5 ende 4 reael het pycol wel mogen dalen, want daertoe 't beste doen sullen.

Wy sijn van meeninge naerder te letten op den peper, die aldaer soud

mogen comen; derhalve sal U. E. naer dese breeder bescheet te verwachten hebben. Soo 't gebeurde dat interim costi een van de France schepen ofte de 2 te samen, die wy dagelicx verwachten, arriveerde, sal U. E. sijn beste doen omme in aller manieren voor te comen dat geen peper become, ende soo sulcx niet beletten condit, drijft dan de prijs soo hoogh als eenichsints doenlick is. Actum Bantam adi 30 December anno 1617.

191. — JACATRA.

AEN DEN GENERAEL REAEL, PER 'T FREGAT CEYLON, 31 DEC. 1617.

Alsoo heer Breeckvelt lange voor dese ordre heeft gehad, wat voor de fortien ende comptoiren innewaerts gesonden dient, sullen daarvan geen repetitie doen. Nevens dese sijn met heer Carpentier gaende onse missiven van Cheribon, Japara ende de Moluccos, Amboyna ende Banda.

Aen die van Cheribon sal U. E. sien wat ordre derwaerts gegeven dient. Den coninck van Cheribon heeft ons voor desen een Javaense missive toegesonden, inhoudende hem lief te sijn dat aldaer quamen handelen; dat wel een logie conden crygen; dat de padi alsdan in sijn landt niet wel gevallen was, doch dat men den rijs van buyten comende vryelick mach coopen, met andre complaymenten ende aanbiedinge van vruntschap. U. E. gelieve door den sabandaer ofte andre aen ditto coninck tot augmentatie van vruntschap ende danckbaerheyt weder een antwoord te doen schryven, opdat deselvige neffens een vereeringe van ontrent 150 realen waerdye off sooveele U. E. goet dunct, aen den coninck geleverd worde, ende d'onse met te meerder vrientschap mogen scheidten. Wat ordre aen die van Japara gevende sijn toucherende de peper die aldaer soud mogen comen, sal U. E. in onse missive mede sien. 't En is niet dan provisionelick. Op de saecke dient naerder gelet. Men can daerop alsoch geen volcomen ordre geven; derhalven sullen na den tijt ende eysch van saecke resolveeren. Byaldien den coopman van der Marct met syne voorige siecte noch gequelt ware, dunct my dat het niet ongeraden wesen soude, dat U. E. denselven herwaerts sondt ende ymandt anders in sijn plaetse stelde.

U. E. gelieve neffens hem na Japara te nemen of derwaerts te senden de *Halve Maen* of *Cleyn Enckhuysen*, opdat wy met een van ditto jachten metten eersten advijs van Cheribon ende Japara mogen become, als oock dat Hendrick Jansen de Wael of andre daermede mogen keeren.

Hadden wy eenige jachten meer, 't ware seer goet datter een na Grisse gesonden wierde, omme waer te nemen ende op te coopen den peper die dit

jaer aldaer in redelicken quantiteyt van Pryaman ende Jambi comen sal, dan dewyle geen van de tegenwoordige jachten mogen ontbeeren, sullen wy de middelen moeten verwachten. Op den vyandt ware aldaer wel wat goets te doen.

Het schijnt, dat die van Macassar weder geerne vrede hadden. U. E. gelieve in gedachtenisse te houden, dat ter gelegener tijt in 't gaen off keeren herwaerts, soo het sijn E. alsoo goet vyndt, de plaetse in passandt eens aengedaen worde, omme te sien hoe hen de Maccasaren sullen houden ende te onderstaen wat van gedane moort zy, opdat den eysch daerna mach worden gerecht.

Ingevallen in Amboyna, Banda off daerontrent comen te vervallen de schepen de *Goede Fortuyn* ende *Zirckzee* of een van beyden, gelijk met d' *Eendracht* gebeurde, gelieve U. E. ordre te stellen, dat alle het gelt ende alle de goederen welcq in Molucquen, Amboyna ende Banda comen derven, metten eersten herwaerts worde gesonden, off soo niet gelegen compt alles datelick te senden, dat men ons ten minsten partye toestuere met advyse daerby wat noch te verwachten hebben, opdat ons daarna mogen reguleren. Dat sulcx met 't gelt van d' *Eendracht* niet gedaen is, heeft de Compagnie sooveele vermindert, dat men den *Gouden Leeu* in 't mouson na de Custe heeft moeten senden, daer wy, soo gelt ofte advys hadden becomen, ter contrarie de Custe tydelicken souden hebben versien.

U. E. sy gerecommandeert op Hitto, Lua ende Cambello off eenige van dese plaetsen te doen maken alsulcke steenen packhuysen, dat de nagelen daerinne brantvry gepreserveert mogen werden, oft in Amboyna gestadelick te doen houden een jacht omme de nagelen van de bysondere comptoiren binnen 't casteel te doen brengen, want soo costelicken ware op de gemelde comptoiren van Hitto, Lua ende Cambello in de rieden huysen al te grooten risico lyden.

Soo U. E. d' heer admirael by sich neemt, recommanderen wy, dat Harman Speult het gouvernement mach werden bevolen, ofte dat men hem by gebreck van den commandeur Lam in meerder gebruycke.

't En betaempt my geensints U. E. yets voor te schryven, dan alsoo vertrou ons advijs, daeromme niet qualick genomen worden sal, soo segge dat tot verlossinge van den gouverneur van Banda wel soude dienen een van de voorneemste capiteynen, welck een discreet capiteyn sy, mits dat een bequaem oppercoopman d' admynistratie van de negotie behoude, ende datter oock geen schenckagie, oncosten noch betalinge der soldaten werde gedaen sonder advys ende toestemminge van ditto oppercoopman.

U. E. gelieve ordre te geven, dat met het begin van 't Oostelick mouson ofte soo haest eenige schepen of jachten gemist connen werden, ons datelick op 't alderspoedichste werde gesonden een redelicke partye nooten, foelie

ende nagelen, opdat deselve tydelicken na 't patria ofte de Custe gebruyct mogen werden, want hier soo vrouch als d' avysen dienen gesonden, geen peper te becomen is.

In Banda wort de foelie ende nooten gecocht a 100 realen de bhaar, gelijk eertijts gedaen is, ten gevalle der Bandanesen moettwille, tegen d' Engelschen. Maer eertijts en placht mense niet meer dan om 50 realen de baer te coopen; derhalven soo haest het gelegen comt, dient U. E. de prijs weder op den ouden voet te brengen. In Java mogen de nagelen gemeenlick wel 100 ten 100 meer gelden dan de foelie, die wy in Banda 100 ten 100 dierder dan de nagelen coopen.

In Banda heeft men op Ortatten wederomme volck omme met de Bandanesen te handelen geleyt, welck my dunct gants ongerijmt ende onbehoorlick te sijn. Derhalven recommanderen U. E. de logie vandaer te doen afbrecken ende de Bandanesen aen 't casteel te laten trecken, opdat men aldaer handele gelijk eertijts gedaen is. Ik weet wel, dat de Bandanesen daertoe qualick verstaen sullen, dan als hun rijs ende cleden gebreect, soo sullen wel anders resolveeren.

Op 't versoeck van den soone van cappiteyn Hittoe hebben wy hem doen geven boven de 400 realen, door U. E. ordre tot Jacatra gedaen, andre 100 realen. Hy hadde geerne meer gehadt, dan hebben daertoe niet connen verstaen. Achte het by de Mayores niet wel genomen worden sal, want te beduchten is, dat de vruntschap die aen Hitto sijn soon gedaen wordt ons wel hinderlick soud mogen vallen, doch hoopen anders. Ick hadde gedocht U. E. van Hitto te sprecken, dan 't is my ontgaen.

Ten beslyt van dese sy U. E. vriendelick gerecommandeert ende gebeden alsulcke reformatie in de Molucquen, Amboyna ende Banda te doen, dat de fortien redelijckerwijs tegen des vyandts aenslagen versien blyven, d' onkosten soo seere besneden ende de resterende sooveele vermindert worden, als eenichsints doenlick zy. Watter van doenlick is ende hoe het gedaen moet werden, sal ick den meester niet leeren.

Soo het gebeurt dat d' Engelschen innewaerts gaen, sullen wy niet naerlaten eenige schepen ofte jachten neffens hun te senden, opdat het aen de macht niet en gebreecke, omme hun als alle andre contramineurs, geveynsde vrienden, vyanden ende alle andre die de Compagnie schadelick soud mogen sijn, volgens d' ordre van de Mayores van de Molucquen, Amboyna ende Banda te weeren. Godt geve datse geweert mogen blyven.

Vermits wy altoos soo haest ende oock eer dan d' Engelschen innewaerts connen seylen, soo ist, dat my onder correctie dunct, dat men in Banda geen schepen behoort over te laten. Item in Amboyna oock niet anders dan een jacht omme de nagelen van de comptoiren byeen te versamelen, tot datter

steen en packhuysen gemaect sijn; ende alsoo men in de Molucquen de vyandt met geen schepen afbreeck doen can, segge mede dat daer geen andre schepen behoorden te blyven dan van noode sijn omme de nagelen te halen ende van 't een eylandt aen 't ander te varen.

Derhalven beslyte dat alle d' andre schepen die innewaerts sijn, of noch gesonden souden mogen worden, weder herwaerts behooren te comen. Den tijt laet my niet toe wijtloopiger redenen te alligeren, derhalve versoecke dat U. E. de saecke gelieve te considereren ende dat alle d' andre schepen herwaerts aen gesonden mogen worden, 't en sy U. E. andre redenen voorkomen, die alsnoch geen wesen hebben ende daerover by ons niet gesien connen werden.

Ick bedancke U. E. hiermede hoochlick van d' eere ende vruntschap my aengedaen, biddende ons met syne getuygenisse ende goeder aert te helpen, mits my commanderende 't gene U. E. begeert, gelieft ende myne swackheyte vermach; ten minsten en salt aen de goede wille niet gebreecken. Van de persoonen die ick geseyt hebbe, ons door den E. Jacob Reepmaker gerecommandeert te wesen, verstaen ick, datter twee overleden sijn, ende de derde, Hendrick Jansz. van Haerlem genoemt, voor soldaet in Banda dient. U. E. gelieve op denselven te dencken. De vierde sal met de *Goede Fortuyne* noch comen.

U. E. gelieve eens te dencken op de verlossinge van d' heer de Hase ende ons sijn advijs te geven.

Onder de borgerye gaet hier gerucht dat Rossingijn voor commandeur met 2 schepen naer 't patria keeren sal. Heeft hy hem dit laten ontvallen, is de slechticheyt vry wat groot, ende soude sulcken gerucht sooveel wel connen causeren, dat onse meesters daerdoor van een scheepsplast gepryveert wierden.

U. E. gelieve oock te gedencken, dat de nagelen voortaan op verscheyde schepen verdeylt herwaerts werden gesonden, ende niet met een schip alleen gelijk voor desen gebeurt is, opdat ons het ongeluck welck verscheyden reysen naby geweest is niet en treffe.

Actum Bantam adi ultimo December anno 1617.

192. — AEN DEN OPPERCOOPMAN

ENDE SCHIPPER VAN 'T *BERGERBOOT*, LEGGENDE ONTRENT JAMBI,
2 JAN. 1618.

U. E. missiven van den 21sten November ende 7 December hebben wel ontfangen ende d' inhoud verstaen. Daer is ordre gegeven dat tot Jacatra een nieuwe boot voor U. E. gemaect worde.

D' onspoedige voyagie ende groot verlies van volck hebben verstaen; con-

nen daertegen niet gedaan, waerover des Heeren wil patientelick verdragen moet worden. D' Almogende zy de zielen genadich. Alsoo van meyninge sijn het schip de *Bergerboot* dit jaer noch naer 't patria te senden, sullen U. E. veradverteert sijn haer met ditto schip ontrent half Februari ten langsten tot Bantam te vervoegen met alsulcken peper als voor dien tijdt inne sult hebben, sonder langer te vertoeven; ende alsoo eerder comen condt, sult wellecom sijn, mits in passandt verrichtende 't geene volgens onse ordre aen heer Soury gegeven voor dien tijdt sult connen doen, alsoo den peper hoochnoodich van doen hebben. Ick hoope, dat U. E. daarna de tweede vlot overgecregen sult hebben, 't welcke geerne sullen hooren.

Bantam adi 2 January 1618.

193. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURY, PER 'T JACHT *JACATRA*, 2 JAN. 1618.

Ick hadde gedacht cort naer 't vertreck van den *Gouden Leeu* een jacht per costi te senden, dan alsoo ditto *Leeu* door 't jacht *Ceylon* beseylt ende de goederen van Bantam daerinne overgegeven wierden, sijnde daarna veel beletselen voortgecomen, soo en is ons disseyn niet geluct. By dese gaet copye van onse voorgaende per *Gouden Leeu* gesonden, waervan d' inhoud confirmeren. Tsedert sijn op den 5^{den} December tot Jacatra wel aengecomen 't *Wapen van Seelandt* ende de *Halve Maen*, waerdoor ontfangen hebben U. E. missiven van 27 July, 11 ende 17 November, gelijk mede den 21sten ditto per fregat *Jacatra* eenen andren van 5 December, op alle welcke den eysch voldoen sullen.

Vermits alle onse jachten tot Jacatra sijn ende niet verseeckert ben, wat de gelegentheynt best gedragen sal, gaet derwaerts ordre dat U. E. nevens dese missive een goede partye Chyneese cangans toegesonden worde met het jacht *Jacatra* off *Ceylon*. Derhalven sal veradverteert wesen, soo *Jacatra* comt, hetselvige datelick met alder yle weder herwaerts te senden, alsoo van meeninge sijn ditto jacht in 't begin van 't aenstaende mouson na Patana te senden. 't Jacht *Ceylon* en behoeft soo haestich niet te keeren soo het aldaer noodich ware, doch sullen hetselvige evenwel mede verwachten mette eerste gelegentheynt, opdat het versien ende elders gebruyct mach worden. Ick achte, dat dese cangans costi seer dienstich sullen sijn, ende dat met goede avance tegen peper geruylt connen worden, alsoo leech getaxeert sijn. U. E. sal wel doen ende ons metten eersten de bevindinge advyseeren, opdat ons daarna mogen reguleren, want hier noch wel een goede partye sijn hebbende, insonderheynt van de slechte witte, die anders sijnde hier ende elders wel gesleten connen worden.

De cleden by U. E. voor desen geeyscht sijn met den *Gouden Leeu* gesonden, alsmede oock eenige rosenobels. Meer becomende, sullense U. E. geworden, gelijk mede een grooten spiegel. Voor den diamant, U. E. gesonden, sal ons goet doen f 66. Twee vaten soo vlees als speck worden voor de vlot gesonden, gelijk mede picol nagelen, omme aldaer tegen peper gebeneficeert te worden. 't Pycol soude hier soo yets vercoopen willen wel 70 realen mogen gelden, dan vinden sulcx niet geraden, al waer 't dat 100 mochten gelden, opdat deselvige in handen van de Engelschen of Francen niet geraken. Derhalven sal U. E. gewaerschout sijn aldaer geen te vercoopen, dan degene die by d' inwoonderen geconsumeert worden, ende dat soo hoogh datse van d' Engelschen niet weder gecocht worden.

Tot op 42 ende 43 realen de 10 sacken is de peper geresen. Dan alsoo d' Engelschen ende Francen geen menichte connen coopen, het landt vol peper is, ende wy Godt lof seven schepen volladen hebben, soo sijn van meeninge 't coopen voor een tijt te laten berusten, waerover apparent is, 2 a 3 maenden na dese wel weder vry laech soude mogen loopen. Doch alsoo hier de guyte-rye vooreerst noch geen endt nemen sal, maer de peper weder hooch sullen dryven als wy andermael beginnen te coopen, soo ist, dat hietegen wederomme moeten practiseeren, omme tegen 't naeste jaer groote partye peper van buyten ofte van andre plaetsen te becomen, al waer 't oock, dat mense daer vry wat diere soud moeten coopen, opdat door die van Bantam niet gedrongen worden, maer sy met hun eygen roede geslagen worden. Derhalven sy U. E. ten hoochsten gerecommandeert alle mogelicke diligentie te doen, omme groote quantiteyt peper te becomen. Wy sijn van meyninge, te doen letten op den peper die in Japara ende Jortan soud mogen comen, doch en sijn alsnoch niet geresolveert in wat manieren het aanleggen sullen, ende belangende d' ordre die by U. E. vereyscht wordt toucherende de Javaensche joncken, die van Jambi en Japara is daerop ordre gegeven, hetwelck mits desen andermael confirmeren; doch alsoo U. E. zeyt byaldien op de Javaensche joncken gewacht begeeren te hebben, dat het schip de *Bergerboot* alsdan niet eer dan ultimo Februari herwaerts soud connen comen, gaet neffens dese ordre aen ditto *Bergerboot*, dat ontrent half Februari sullen maken tot Bantam te sijn, opdat hetselvige dit jaer naer 't patria keeren mach. Op 't geene voor dien tijt niet verricht wesen sal, sal van hier gelet worden. Aengaende de joncq van Cambodja, alsoo wy van Patany verstaen, dat ons volck in de riviere van Cambodja sonder des conincx wille of weten van de Portugesen genomen wesen soude, sal U. E. de Camboyers vry ende vranck laten passeren ende repasseren, gelijk mede tot naerder ordre die van Patane, Siam ende omleggende plaetsen, welcke costi soude mogen arriveeren. Wat de Chyneese aengaet, na den loop ende eysch van saecken sal U. E. te sijnner

tijt naer dese daerop ordre becomen. Soo de joncq van Codja Babo ontrent Lucepare of elders in zee gerescontreert wort, sal U. E. den peper, soo niet gedaen is, daeruit doen lichten ende na merctganck betalen, opdat syne parten betaelt worden.

Hendrick Jansen heeft ons van Patany toegesonden copye van eene missive aen U. E. geschreven, waerinne soo heftich ende soo hooch drijft, dat men om 't respect van den coninck van Syam de Syamsche jonck niet en heeft verschoont, maer den peper na onsen wille afgenomen ende betaelt, alsof een seerover acte hadde begaen, ende ons volck met het cargasoen in Syam duysent peryckelen waren lydende, 't welck my seer verwondert, dewyle voldoen conden sooveel als den prijs opleggende bedragen can. 't Is waer dat soo een geringe partye de moeyte niet waert en is, maer slechter is het dat men soo luyde roepe ende van cleenen winde een donderslach maecke. Doch wy en sullen daeromme niet naerlaten te doen, dat de welstandt van de Compagnie soud mogen vereyschen, gelijk U. E. mits desen wel expresselick bevelen te doen, in conformité van onsen gegeven ordre of noch te geven, mits dat het alsoo met alle mogelicke discretie ende billicheyt geschiede, want alles preciselick niet voorschryven connen. Van onse resterende drie schepen voor Manyha, gelijk ick achte over Patane wel verstaen sal hebben, sijn Godt lof in Firando wel gearriveert den *Rooden Leeu* ende *Vlissingen*, vol zyde ende andre waren, daarvan de *Swarten Leeu* bykans sijn last hier gebracht heeft. Dat de Spaensche vloote in 't mouson na Molucco varende gebleven wesen soude geve Godt. Het can wel waer sijn, maer wy connent qualick gelooven, vermits wel gewoon sijn diergelijcke uutstroeyinge te doen om ons te abuyseren. De verder tydinge van Goa, Pahang ende St. Thome hebben mede verstaen. Laet niet met veerdige advisen alsoo te continueren. Van d' armade die de Portugeesen ende adherenten tegen ons sijn sendende sal ons den tijt (die de waerheyt baret) wel bevryden; daeromme achte de recepissen der Chyneesen onnodich te sijn, doch senden deselvige evenwel. U. E. mach vryelick gelooven, dat ons hier sooveele swaricheden bejegenen, dat het opdiergelicke niet aen en comt, maer daeromme moeten de moet ende corragie niet verliesen.

De schiampan van d' Engelschen is hier aengecomen. My verwondert, hoe de Portugesen hare cleden soo goeden coop mogen geven ende noch behouwen blyven, want daertoe geen raet wesen soude, ofte sy moeten ons beter versien gelijk eertijts wel gedaen hebben. Na Japara hebben over lange ordre gegeven dat de vrouwe vervoert worde.

Actum Bantam adi 2 Januari anno 1618.

194. — CUSTE COROMANDEL.

AEN DEN HEER DE HASE, PER VRYE LIEDEN, 14 JAN. 1618.

By dese gaet cotype van myne joncqste gesonden per 't schip den *Gouden Leeu*, dat de Heere in salvo geleyde, waervan d'inhoud confirmeren. Tsedert sijn hier Godt lof den 8^m stantis van 't patria wel aengecomen de schepen de *Goede Fortuyne* ende *Zirckzee*, welcke wonder avontuer ende groot peryckel geleden hebben, insonderheyt de *Goede Fortuyne*, die naest Godt door *Zirckzee* gesalveert is. Sy hebben beyde verlooren 180 mannen en brengen noch mede 370 copen ende in contant 30 kisten gelt, soodat dit jaer Godt lof een goet capitael becomen hebben, waertegen wederomme seven schepen geladen ende vertrocken sijn, hoopende datter eerlange noch een of twee andre volgen sullen. De Heere wilsse alle in salvo geleyden. d' Heer generael is weder innewaerts aen geseylt.

Wy sijn van meyninge geweest, een schip na Mocha ende Suratten te senden, alsmede tegen April een ander per costi, gelijk alsnoch geerne doen souden. Dan alsoo de schepen hier seer noodich sijn, weete alsnoch niet off sulcx effect sal connen sorteren. Den tijt sal 't leeren. Ick hoope dat U. E. uut het vaderlant tydelick een jacht met goede somme gelt becomen sal, vermits verleden herffst ongetwyffelt een vandaer vertrocken is. De Heere wil 't selvige in salvo geleyden, gelijk mede d'andre die herwaerts aen gestineert sijn. Dit jaer hebben wy een groote somme gelt becomen, dan den eysch can noch niet voldaeen worden; derhalven moeder jaerlicx vry wat meer sijn. De dierte van de peper is een schrickelick gelt wechnemende, want sy is tegenwoordich op 4½ reael de sack. In de Javaense cleden is alsnoch soo weynich treck, dat daervan door de dierte van de peper gants geen secours becomen hebben, doch hoope dat tegen 't naeste jaer seer wel te passe sullen comen, insonderheyt soo de schepen vandaer (dat Godt niet en geve) wederomme soo lang als voorgaende tardeeren.

U. E. sullen andermael veradvertteert sijn vooreerst tot naerder ordre weynich Javaense cleden te doen maken, maer meest een redelicke quantiteyt van de beste sorteringe voor de Molucquen, Amboyna ende Banda, alsoo die quartierien gantsch onversien sijn, ende weynich helpen mach dat met de *Neptunis* becomen hebben.

Ick maecke gissinge datter voor den ontfanck van dese goede partye Javaense cleden gereet sullen sijn. Wy sullen deselvige verwachten, insonderheyt soo het goet goet is, want alsoo de Javanen tegenwoordelick veel gelt hebben, is het al na exquis goet dat men vraecht. Derhalven segge andermael gelijk met den *Gouden Leeu* ende in cotype geadvyseert is, dat vooreerst tot

naerder advijs niet dan van d' alderbeste goulongs, tapis ende tchinde gesonden dienen, waerop gelieven sal te letten.

Naest de versorginge van 't geene U. E. weet voor de Molucquen, Amboyna ende Banda noodich te wesen, sy hem gerecommandeert den incoop van de indigo ende Guineetsche lywaeten voor 't patria. Indigo, insonderheyt als die goet is, can niet te veel gesonden worden.

Dese gaet met seeckere persoonen welcke van des Compagnies dienst ontslagen wesende gepermitteert is met den *Gouden Leeu* naer de Custe te varen omme aldaer onder des Compagnies protectie te resideren ende te negotieren, in sulcx sonder nadeel van de Compagnie geschieden can. U. E. sal gelieven haer 't selvige te vergunnen, maer oock niet meer. Soo haer yewers in vergrypen, verschoontse niet. Naer voorgeven per missive schijnt het dat hun by d' heer generael vergunt is hier een schaloupken te coopen ende daermede naer de Custe te varen, hetwelcke geensints voor goet verstaen can, als sijn E. verclaert hebbe soo haest sulcx vernam. Dan door contynuele occupatie van verscheyden saecken is daerop niet meer gedacht ende gehoort, totdat my van Jacatra geadvyseert wordt, of yets met hun na de Custe begeerde te schryven, soodat het nu voort moet, sijnde d' onkosten van de lieden gedaen.

Actum Bantam adi 14 January anno 1618.

ORDRE, 26 JAN. 1618.

Op de vertooninge ende den eysch by heer David Marien gedaen, touchende 't arest van 't schip *St. Michiel* van St. Malo, wordt by desen andermael geordonneert aen ditto David Marien off den E. Jan Rossengijn ende de raden van de schepen de *Nieuwe Mane* ende de *Zuyder Eendracht*, het voorsz. schip *St. Michiel* in arest te houden, ende dat ter naerster plaetse daer sulcx met de minste peryculen geschieden can, totdertijt dat verstaen sullen dat haren generael Hans de Decker sich weder in onse handen, ofte in handen van onse gecommiteerde tot Bantam sal hebben getransporteert. Ende soo 't gebeurde, dat die van 't gemelde schip *St. Michiel* onderstonden by nacht ofte andersints sonder U consent te verseylen, soo sult hun met geweld van wapenen dwingen ende dringen onder U. E. macht te blyven leggen, gebruyckende daertoe alle middelen ende macht die hebbende sijt, ende vereyscht mochte werden, mits alvoorens die van ditto schip *St. Michiel* hiervan in 't vruntlick voorder informerende, opdat hun des niet hebben te beclagen.

In 't schip den *Witten Beer* leggende ontrent Tynaro adi 26 January anno 1618.

196. — AEN GUILLIAME CHEVALLIER,
GECOMMITTEERT OP 'T SCHIP *ST. MICHIEL* VAN ST. MALO, 6 FEBR. 1618.

Dat ick U. E. missive van den 26 Januari passato niet eer beantwoord hebbe is ter cause verhoopt hadde U. E. sich met synen generael Hans de Decker beter bedocht soud hebben, te meer dewyle den tijt soo cort is. Dan ter contrarie siende ende vernemende wat practijcken ende list metten andren gebruyckende sijt, omme ons van den gemelden Decker te frustreren, soo ist, dat omme daertegen na schuldige plicht d'ordre van de hoochmogende heeren Staten Generael naer te comen ende 't recht van onse meesters te vervolgen, voor sooveele in ons sy, het schip van den E. Hans de Decker, U. E. generael, *St. Michiel*, met sijn last ende equipagie in arest genomen hebben ende oock houden sullen, gelijk U. E. voor desen uut onsen name verclaert is, totdat voorsz. Decker comparere ende sich in onse handen vervoege, versoekende dat U. E. met de zyne gelieve hun tegen soo rechtveerdigen arest ende 't recht van onse meesters niet te stellen, 't sy onder pretext van natuerlicke Fransoyzen, ofte alsoff ghylieden Decker niet meer gekent soudt hebben tsedert hy by onsen generael Laurens Reael aengehouden was, noch oock dat niet weten en soudet waer hy geretieert zy, alsoo daervan anders betuycht worden can; want soo U. E. onderstaet onder dese ofte andre pretexts te verseylen, sullen wy tot onsen leetwesen genootsaect wesen 't voorsz. schip met geweld te houden, gelijk in alsulcken cas aen onse gecommitteerde te doen bevolen hebbe, protesterende by dese voor Godt ende de werelt onschuldich te sijn van alle onheyl, schade, intrest ende bloetstortinge, die daeruit soud mogen spruyten.

In Jacatra adi 6 Februari 1618.

197. — MOLUCQUES.

AEN LAM, PER 'T SCHIP *NEPTUNIS*, 8 FEBR. 1618.

Het voorgaende is copye van d' onse met d' heer generael innewaerts gesonden, waertoe ons gedragen. Tsedert is hier niet sonders geinnoveert, dan dat Godt lof den 8ten passato tot Bantam wel gearriveert sijn de schepen de *Goede Fortuyn*e ende *Zirckzee*, gelijk U. E. wel verstaen hebben sal. De *Goede Fortuyn*e sal cort na dese met sijnen last weder naer 't patria keeren. De Heere wil 't selvige neffens alle d' andre gaende ende comende schepen in salvo gelyden. Noch een ander hoope sal dit jaer naer dese mede in 't Godt belieft volladen worden.

Onder de syde ende syde waren van Japon gecomen, die tegenwoordich noch in de *Swarte Lccu* sijn, bevinden veel geplect ende bedorven goet, insonderheynt onder de syde lakenen, soodat te beduchten is, dat onder 't goet met de voorgaende schepen naer patria gesonden, gansch veel bedurven wesen sal. D'oorsaccke is voor sooveele connen bemercken, dat het houdt, daervan de kisten gemaect sijn, niet drooch geweest is, soodat de zyde waren de vochticheyt na hem getrocken hebbende, daerdoor vergaen ende geschaet sijn. 't Is jammer om sien ende sal de schade excessijf sijn, 't welck men lichtelick hadde connen voorcomen. Door leccasie van 't schip ist niet toegecomen.

Over eenige dagen sijnder 2 Engelsche schepen innewaerts geseylt, men seynt na Macassar, omme dan voort na de Molucques, Amboyna ende Banda te loopen. Andre 4 schepen sijn hier noch by den andren leggende. Wat daermede verrichten sullen, sal den tijt leeren. Ick bidde U. E. soo sy by hem in de Molucques, Amboyna off Banda compararen, en ontsiet noch en verschoont hen niet, noch en laet U. E. niet weder door ydele ongefondeerde consideratie abuseren, maer doet hen met geweld aentasten, volgens d'ordre van onse meesters, ende 't recht der nature.

Dese gaet alsnu met het jacht de *Neptunis*, welcke met alderley provisie geladen innewaerts sendende sijn. Cort na dese sal de *Nieuwe Mane* mede volladen volgen, als oock de galleye hier gemaect. De verdeylinge van de provisie sal door d' heer generael in Amboyna gedaen worden. Gelt gaet er nu mede, 2 kisten voor de Molucques ende een voor Banda, soodat dit jaer in contant innewaerts gesonden hebben 4 kisten voor de Molucques, vier voor Amboyna ende 3 voor Banda. De Heere wil alles in salvo geleyden ende geve dat toecomende jaer goede retouren mogen becomeen. Door de dierte van de peper is hier dit jaer een groot gelt geconsumeert, waerover genootsaect sijn geworden dies te min te versenden.

Actum in Jacatra adi 8 Februari 1618.

198. — MOLUCQUES.

WESTERWOLT, PER DE *NEPTUNIS*, 8 FEBR. 1618.

Het voorgaende is cotype van onse joncqste, waervan d' inhoudt confirmere. Sedert sijn hier Godt lof wel aengecomen de schepen de *Goede Fortuyne* ende *Zirckzee*. Dese gaet met het jacht de *Neptunis* waermede voor de Molucques sendende sijn twee kisten gelt inhoudende 16.000 realen. Het jacht is voordere met vrvres ende provisie ende alle nootlickheden volladen, als onder andren 170 vaten soo vlees als speck, ende alsoo wy achten dat d' heer gene-

rael in Amboyna sijn sal, hebben hier geen verdeylinge gemaect, maer 't selve op Amboyna aen den directeur Speult versonden, alwaer de verdeylinge door d' heer generael gedaen worden sal. U. E. sult ons creditteeren van 't geene vandaer becomt, mits daervan perfecte notitie sendende. Het schip de *Mane* sal cort naer dese met andre 90 vaten soo vlees als speck ende diversche andre nootlickheden mede volgen, daervan U. E. syne portie becomen sal.

U. E. sy andermael ten hoochsten gerecommandeert te helpen vervoorden ende voorkomen datter niet weder nagelen vervoert worden. Laet niet, soo het met gevoechlicheyt niet geschieden can, sulcx met geweld (des nootlich sijnde) te helpen ende doen beletten, sonder daerinne ymant in 't minste te ontsien, waeraen de Compagnie grooten dienst geschieden sal. Maect, ist doenlick, dat U. E. alle nagelen gewerden ende dat wy het naeste jaer een goede quantiteyt becomen tot soulagement van d'excessive lasten, die de Compagnie gelijck U. E. weet bedragende is.

By dese gaet een versoeck van Gilles Gillesz. van Haerlem, 't welck ons onder couverte van de heeren Mayores geworden is. U. E. sal wel doen ende advyseren wat van desen persoon sy, alsoo hier geen bescheet hebben connen becomen, opdat de vrienden voldaan worden. Ick en hadde gansch niet gedacht, dat ons salalous terugge soud hebben gesonden, dewyle eertijts geschreven is, dat men daervan in de Molucques niet te veel senden cost; ende alsoo dese sorteringe hier gants niet dienstich is, sullen wy deselvige wat laten versien ende U. E. met eerste gelegentheyt wederomme senden, want anders hier in 't packhuys vergaen soud.

Jacatra adi 8 Februari 1618 1).

199. — AMBOYNA.

AEN DEN ADMYRAEL VERHAGEN, PER DE *NEPTUNIS*, 8 FEBR. 1618.

U. E., seer voorsienige heere, sal wel verstaen hebben het behouden arriveement van de schepen de *Goede Fortuyn* ende *Zirckzee*, waervan de Heere hoochlick gelooft zy. De *Fortuyn* sal cort na dese weder met syne last naer 't patria keeren, gelijck daerna soo ick hoope noch een ander. De Heere wil alle gaende ende comende schepen in salvo geleyden. Dese gaet alsnu met het jacht de *Neptunis* 't welck met diversche provisie volladen is. Soo d' heer generael per avonture costi niet en waere, gelieve U. E. alles behoorlick te verdeylen ende na de Molucquen ende Banda te versenden 't gene

1) „Nota dat het laetste artyckel van den brief aen Speult gesonden, touchorende de Magelhaonsche Compagnie, aen Westerwolt mede geschreven is”.

competeert. Van 't gelt hebben wy 2 kisten na de Moluccos ende een na Banda gedestineert, omdat de vier voorgesonden kisten altsamen op Amboyna verschreven hadden, soodatter nu mede 4 na de Molluccos ende na Banda gesonden sijn. Het schip de *Mane* sal cort naer dese mede volladen sijn ende volgen met de groote galleye ende noch een fregat. D' Engelsche ende Francen verletten ons seer, anders waren dese schepen al lange per costi vertrocken geweest. D' Heer generael heeft ons toegesonden, ick en weet niet hoe, Hans de Decker, generael van de France schepen, ende alsoo denselven Jan Rossingijn ontloopen is eer ons denselven overgelevert hadde, hebben wy niet wynich spel omme denselven weder te becomen; off hem noch becomen sullen ende watter op volgen wil, sal den tijt leeren.

Met 2 schepen sijn d' Engelsche innewaerts geseylt. Men seyt dat na Macassar gelooopen sijn, omme vandaer na de Moluccos, Amboyna ende Banda te varen. Hier sijn hier noch vier andre hebbende; werwaerts daermede gaen sullen, sal den tijt leeren.

Ick bidde soo yewers in de Moluccos, Amboyna off Banda by U. E. compareren, en ontsiet noch en verschoont haer niet, maer doet hun des noodich sijnde met geweld vertrecken of vermeesteren, gelijk in Banda gedaen is, volgende de voorgaende ordre van de heeren Mayores, opdat van hun eens ontslagen werden.

U. E. sy oock gerecommandeert te helpen vervoorderen, dat, sooder suffisante macht by den andren compt, het eylandt Pouleron met geweld aengestast, d' Engelschen vandaer verdreven ende 't selvige in 't Godt belieft vermeestert worden mach soo 't eenichsints doenlick is.

Met het jacht *Nassouw* is innewaerts gesonden cenen Thielman Theunissen voor sieckentrooster op het *Postpaert* uitgevaren, d'welcke gedestineert hadden omme als schoolmeester in Amboyna gebruyct te worden, alsoo verstaen hebben daertoe seer bequaem wesen soude. U. E. sy gerecommandeert, ist niet gedaen, ordre te geven dat daertoe gebruyct mach worden, mits de goede handt daeraen houdende. Tot Bantam en sijn geen alcatijffen te becomen. De silveren vaten om tot den doop of andersints te gebruycken, dient U. E. aldaer te doen maken, want mede geen becomen connen.

Ten besluyt van dese sy U. E. andermael ten hoochsten gerecommandeert te bevoorderen dat toecomende jaer goede retouren van de Molucques, Amboyna ende Banda mogen becomen, als oock dat herwaerts aen metten eersten gesonden worden alsulcke schepen als men eenichsints vandaer sal connen missen, want hier om schepen verlegen sijn.

Jacatra adi 8 Februari anno 1618.

200. — AMBOYNA.

SPEULT, PER DEN *NEPTUNIS*, 8 FEBR. 1618.

Alsoo Godt lof met de *Goede Fortuyne* ende *Zircksee* een goede provisie van 't patria becomen hebben, sijn vooreerst met het jacht de *Neptunis*, daermede dese gaet, per costi sendende sooveele 't selvige heeft connen laden, ende alsoo wy achten d' heer generael aldaer noch wesen sal, hebben alles aen U. E. geadresseert, opdat de verdeylinge by sijn E. gedaen ende de reeckeninge bij U. E. daervan gehouden worde. Cort naer dese sal 't schip de *Mane* mede volladen volgen. U. E. gelieve van alles perfecte reeckeninge te houden ende ons van de verdeylinge advijs en notitie te geven, opdat d' accoorde mogen gaen.

In de *Neptunis* hebben mede doen schepen drie kisten gelt, twee voor de Molucquen ende een voor Banda, opdat U. E. in Amboyna houde de vier kisten voor desen met schip *Bantam* gesonden, die wy gemeent hadden dat men soud hebben moeten verdeylen, maer alsoo nu secours gecomen is, hebben wy niet willen nalaten de vrienden sooveele mede te deylen als na gissinge redelick ende noodich sy.

Met het jacht *Nassou* is innewaerts gesonden eenen Thielman Theunissen voor sieckentrooster op het *Postpaert* uitgevaren, dewelcke gedestineert hadden omme als schoolmeester in Amboyna gebruyct te worden, alsoo verstaen hadden daertoe seer bequaem wesen soude. U. E. sy gerecommandeert, is 't niet gedaen, ordre te geven, dat daertoe gebruyct mach worden, mits de goede handt daeraen houdende.

By dese gact copye van eene missive van de heeren Mayores ende seeckere pampieren, de Mageljaensche Compagnie betreffende. D' ordre van de heeren sullen U. E. naercomen, mits haer ende ons metten eersten advyserende wat van de saecke sy.

Jacatra adi 8 Februari anno 1618.

201. — BANDA.

AEN VAN DE SANDE, PER DE *NEPTUNIS*, 8 FEBR. 1618.

Alsoo tsedert myne voorgaende, daervan 't vorenstaende copye is, tot Bantam wel aengecomen sijn de schepen de *Goede Fortuyne* ende *Zircksee*, sijn wy alsnu met de *Neptunis* sendende sooveel speck, vlees, cruyt ende andre provisie als hetselvige heeft connen laden. Cort na dese sal de *Mane* mede volladen volgen, ende alsoo wy achten d' heer generael noch in Amboyna is,

hebben wy dese goederen niet verdeylt, maar de dispositie tot sijn E. geremiteert, in voegen dat U. E. syne partye voor de garnisoenen van Banda vandaer off van sijn E. becomen sal. Voor Banda is met ditto *Neptunis* gaende een kiste gelt. De Heere wil alles in salvo geleyden ende geve dat vandaer goede retouren becomen, waertoe U. E. ten hoochsten gerecommandeert sy, alle mogelicke diligentie te doen voor sooveel in hem sy.

D' Engelsche sijn met 2 schepen innewaerts geseylt. Vier andre hebben hier noch ledich leggen. 't Soude wel connen gebeuren, dat U. E. weder quaemen besoucken. Soo daer compareren sy U. E. ten hoochsten gerecommandeert niet naer te laten volgens ordre van de heeren Mayores hun met geweld vandaer te verdryven ofte aen te tasten ende vermeersteren gelijk voorleden jaer door Dedel zaliger seer loffelick gedaen is. En ontsiet noch en verschoont hen in 't minste niet, soo de middelen ende de macht sijt hebbende, maer tast hen couragieuslick aen, alsoo genouch geinsynueert ende genouch veradverteert sijn. Van Poeleron, is het doenlick, moetense met geweld mede verdreven worden. Laet niet daertoe sooveele te doen als in U. E. vermogen sy, opdat eens van d' Engelschen ontslagen worden.

Jacatra adi 8 Februari anno 1618.

202. — BANDA.

AEN WATERFORT, PER DEN *NEPTUNIS*, 8 FEBR. 1618.

Tsedert onsen voorgaende sijn Godt lof van 't patria wel aengecomen de schepen de *Goede Fortuyn* ende *Zickzee*, waermede een goede provisie becomen hebben. 't Gene 't jacht de *Neptunis* daervan heeft connen laden sijn alsnu met hetselvige na Amboyna sendende. De rest sal cort naer dese met de *Nieuwe Maen* volgen, ende alsoo d' heer generael in Amboyna is, hebben wy hier geen verdeylinge gemaect, maer sulcx tot sijn E. dispositie gelaten. U. E. sullen vandaer haer portie becomen, waervan ons sal gelieven te creditteren ende speciale notitie senden, opdat d' accoorde mogen gaen.

Met ditto schip *Neptunis* sijn U. E. sendende een kiste inhoudende 8000 realen. Sult ons daervan creditteren ende deselve ten besten van de generaele Compagnie imployeren, U. E. ten hoochsten recommanderende alle mogelicke neersticheyt te doen, omme sooveel nooten ende foelie te senden als doenlick sy, maer en sendt niet gelijk voor desen geseyt hebbe, dan schoon gegarbolleert goet, alsoo de rompen nieuwers toe nut, maer daermede verlegen sijn.

Twee Engelsche schepen sijnder soo geseyt wort na Macassar geseylt omme

U. E. weder by te comen. Vier andre hebben hier noch leggen, onder alle welke niet dan twee goede schepen sijn. Soo daer compareeren, laet niet te helpen vervorderen, voor sooveel in U. E. zy, dat met geweld aengetast, verdreven of vermeestert worden, en ontsiet hun in 't minste niet. Maect datse niet wederkeeren en van Banda een grouwel becomen, waeraen de Compagnie een grooten dienst geschieden sal.

Actum in Jacatra 8 Februari anno 1618.

203. — JAPARA.

AEN VAN DER MERCT, PER DEN *NEPTUNIS*, 8 FEBR. 1618.

Het voorgaende is cotype van d' onse met d' heer generael gesonden. Tsedert hebben U. E. per joncke geadvyseert hoe van meninge waren U. E. tot opcoop van peper eenich gelt te senden, ende dat de wech prepareren soudet omme alle den peper op te copen die daer soud wesen off mogen compareren. Dese gaet alsnu met 't jacht de *Neptunis*, waermede U. E. senden een kiste gelt, inhoudende 8000 realen. Sult deselvige ontfangen ende ten besten van de generale Compagnie aen peper besteden, al waer 't oock dat wat diere soud moeten coopen.

Met de *Mauc* of een ander schip, die onlangs innewaerts volgen sullen, ben ick van meeninge tot opcoop van peper meerder gelt te senden; dan alsoo niet wel wete, wat gelt datter vereyscht soude mogen worden om alles te becomen, verlangt my seer na de wedercomst van de smacq omme ons na den eysch te mogen rechten. Alsnoch is de peper tot Bantam geldende 4 realen de sack. Wat veranderinge de comste van de Chyneese joncken medebrenge sal, sal den tijt leeren. Daer is noch voor degeene die gelt genouch heeft, goede quantiteyt te becomen.

Dit jacht is volladen, ende dient op 't spoedichste voort te seylen, daeromme hebbe geordonneert dat in 't minste tot Japara niet vertoeven, maer het gelt met het fregat *Jacatra* aen landt senden, sonder op de reede te loopen, opdat t'allen tyden weder t' seyl mogen geraecken. Derhalven sal U. E. hun oock niet verletten, maer ditto fregat senden de victuaille, die van noode souden mogen hebben ende bergen connen.

Actum in Jacatra adi 8 Eebruari anno 1618.

204. — AMBOYNA.

GENERAEL REAEL, PER DE *NEPTUNIS*, 8 FEBR. 1618.

Verscheyden missiven hebben van U. E. ontfangen ende daerdoor verstaen, wat hem tot Jacatra was bejegend ende hoe de Nederlanders van de schepen van St. Malo gelicht heeft. Doen heer Rossingijn den 17 passato des avonts arriveerde op Bantam, is den generael Hans de Decker des nachts van sijn syde opgestaen ende met het schuytien van 't fregat *Ceylon* aen een van de Engelsche schepen gevluht. D'Engelsche hebben hem behendelick aen het hof van de pangoran gebracht ende geconvoyeert, terwyle ick na gewoonte buyten was gaen wandelen, hebbende alle hoecken van 't Chynees quartier beset met wacht, opdat hem niet incorporeren souden. Daer verlieden wel 3 dagen eer ick het wiste waer Decker was, ende soo haest sulcx vernam, hebbe hem beleefdelick doen versoecken. Int eerste heeft den pangoran plat uut geweygert, daerby doende een seer spytige uitlegginge op onsen eysch, doch de weygeringe socht hy ten lesten met redenen te excuseren. Enfijn siende dat niet becomen souden, hebben wy geresolveert het schip van ditto Decker *St. Michiel* genaempt, dat van Jacatra na Bantam was seylende, in arest te nemen, omme Decker alsoo te dringen van selfs weder te keeren. De *Mane* ende de *Zuyder Eendracht* sijn daertoe gecommiteert geworden. Sy hebben voorsz. schip *St. Michiel* niet verde om den hoeck van Bantam gerescontreert ende aldaer gehouden, alwaer met den andren noch leggende sijn. Geen rodomontados, list noch practijcken wort er by onse partye gespaert, omme t'esschapperen ende ons van Decker te frustreren. Dan den tijt sal d'uytcomst leeren. Wat spijt dit den pangoran sy, ende hoe hem ende andre de saecke bevalt, can U. E. wel considereren. Evenwel 't heeft aldus moeten sijn. Voorwaer U. E. soo ons met d'heer Jasper Jansen dochte en is niet wel bedacht geweest, dese man herwaerts te senden. Dan 't is geschiet en daerover onnodich redenen te alligeren. Sonder dit verlet waren de schepen de *Nieuwe Mane* ende *Neptunis* overlange met de provisie innewaerts aen geseylt. Godt geve datter geen meerder inconvonienten volgen.

Den 18^{den} passato met den dach sijn de schepen 't *Wapen van Seelandt* ende den *Eenhoorn* met goet weder ende wint na 't patria vertrocken. De Heere wilse met d'ander in salvo geleyden. U. E. missiven ende pampieren sijn daermede gegaen, gelijk oock andre met de vrye luyden naer de Custe. Wy hebben geresolveert de *Goede Fortuyne* op 't alderspoedichste mede af te laden. Men is daermede besich ende de last is al gereet. Hoope dat haest vertrecken sal. 't Soude wel gebeuren, ende 't en soud geen wonder sijn, dat *Zirckzee* off een ander noch volgde. Den tijt salt leeren.

Onder de syde waren van Jappon gecomen bevinden wy veel goederen

seer geplect ende gantsch geschent, hetwelck schijnt door vochticheyt van 't houdt der kisten toegecomen te sijn. 't Is te beduchten datter veel van 't geene voor desen naer 't patria gesonden is, gants bederven sal, hetwelck voorwaer een groot verdriet ende jammer is, want de vrienden sulcx licht hadden connen voorcomen. 't Gene ons in slordige casteren van de Moluccos gesonden wierde, vertrouwe ick, sullen de meesters wel geconditioneert become.

De twee Nederlanders by U. E. op *St. Louys* gelaten sijn door onse gecommiteerde daervan gelicht, omdat d' eene de compagnie tot Middelburch gediend ende d' andre lange van Seelandt gevaren heeft.

Barent de timmerman sende mits desen niet, omdat ick hoope hy cortelick met de *Mane* selfs volgen sal. De solemnele depositie van den doctor gaet by dese.

Den 28^{en} passado ben ick van Bantam hier weder gecomen. Hebbe den coninck besocht, gelijk hy ons mede gedaen heeft. Alsnoch en heeft hy van de submissie onder 't Javaensche recht niet gesproocken. Yets voorcomende sullen hem wel voldoen, goede redenen geven, ons recht maynteneren ende wel vrienden blyven; daervan sal hoope ick dese aengaende geen questie sijn.

Dese gaet alsnu met het jacht de *Neptunis*, waerinne geladen sijn sooveel vivres ende nootlickheden als hetselvige voeren can. De *Nieuwe Mane* sal cortelick mede volladen volgen.

Alsoo ick achte U. E. noch in Amboyna sijn sal, hebben wy geen verdeylinge gemaect, maer alles tot U. E. dispositie gelaten ende onder cognossement en facture aen den directeur Speult versonden, opdat hy ons van de verdeylinge goede reeckeninge doe. U. E. gelieve naer behooren ende welgevallen te disponeeren. Doen het schip op de Vlaemsche bancken stiet, sijn door de Mayores daerut gelost ende na Zeelandt terugge gesonden 60 vaten vlees ende speck met 10 balen canefas, als per recepice van Santvoort blyct, 't welke sooveele uut onse gissinge gaet. Met de *Mane* sullen volgen 90 vaten speck en vlees, daerop U. E. gissinge mach maken.

Gelt senden met de *Neptunis* drie kisten, twee voor de Molucquen en een voor Banda, omdat de vier voorgaende na Amboyna versonden sijn, dewelcke ick achte alsnu aldaer wel sullen mogen blyven, sijnde te vooren twee andre na de Molucquen ende 2 na Banda gesonden. Na Japara is alsnu wederomme een kiste gaende.

Met de *Neptunis* sijn nu 50 soldaten sendende; die voorder utmaken connen, sullen met de *Mane* volgen. 't Fregat *Jacatra* gaet hier nevens; de galleye sal met de *Mane* gaen. Op 't joncst van de mouson ben ick van meeninge na Grissi te senden den *Witten Beer*, ende dat alleene omme den peper te doen opcoopen, alsoo den tijt verlopen is omme daer onse vyanden waer te nemen.

Goet, redelick en loffelick is het, sooveele ende goede vrientschappen met alle staten t' onderhouden als eenichsints doenlick sy, insonderheyt met de sulcke wiens vrientschap ons dienstich sy, maer wat sullen wy seggen. De moort by de Maccasaren gedaen is te vileyn, en grouwelick. De vrientschap en dient voor de rechtveerdige justitie ende straffe niet geprefereert te worden. Van dese candt connen wy tegenwoordich daerinne niet doen. Soo U. E. de gelegentheyt niet becompt, moet het tot op een ander jaer uutgesteld worden. Ick bid U. E. ons soo arm niet te houden als een muysken, dat maer één holleken heeft, want voorwaer de rijs, die op Java wast, en can mijns bedunckens onder den naem of plaetse van Japara niet geslooten worden. Aen Palimban ende op Byrna als diversche andre plaetsen is mede goede quantiteyt rijs te become. Had het my aen schepen niet gebroocken, ick soude de wech al gebaent ende de deure geopent hebben, op avonture, off ons de noot tans of morgen dwonge uutvlucht te soucken, gelijk wel soude connen gebeuren, hoewel die van Japara alsnoch van U. E. opinie niet sijn.

Den 22 passado sijn hier gepasseert ende innewaerts geseylt twee Engelsche scheepen. Men seyt, datse na Macassar gelopen sijn, omme vandaer na de Molucquen, Amboyna of Banda te varen.

Den 2 stantis sijn van Bantam twee schepen naer Engelandt vertrocken. Met drie schepen hebben sy deselve geconvoyeert tot buyten de straet. Tegenwoordich hebben hier twee scheepen ende tot Bantam twee andre leggende. Werwaerts het daermede wenden sullen, connen niet vernemen. Den tijt salt leeren. Soo in ofte ontrent onse jurisdictie van de Molucquen, Amboyna ende Banda weder compareren, ick bidde ende recommandeere U. E. haer geensints te verschoonen, maer volgens d' ordre van de heeren Mayores te verdryven ofte vermeesteren als d' heer Dedel saliger gedaen heeft, opdat eens van hun ontslagen worden, waeraen 't landt ende onse meesters grooten dienst geschieden sal.

Door gebreck van schepen als verloop des tijts duchte dat dit jaer qualick naer Arabia, Suratten ofte de Custe sullen connen off mogen senden, hoewel het hooghnodich is ende de Compagnie daeraen grooten dienst geschieden soude. Dan wat sullen wy doen? Ons sal alleene resteren het schip de *Zuyder Feendracht*, welck niet bastant en is omme waer te nemen 't gene hier soud mogen voorvallen, ick late staen omme drie ende meer differente landen ofte quartieren te besoucken. Godt geve dat alle de gebreecken op den eysch eens voldaan mach worden.

Alsoo den directeur Westerwolt eenige schryvers heeft geeyst, sijn wy mits desen eenige sendende. U. E. gelieve deselve naer de Molucquen voort te senden. Met de *Mane* sullen andre volgen.

De Mayores recommanderen seer sierieuselick dat men op alle de schepen

volgens hun ordre dubbelt boecken doet houden ende hier copie gelaten worde. Ick hebbe d'ordre in publick doen aenslaen, ende een yder sulcx oock belast, maer alsnoch van geen schepen copie connen becomen. Voorwaer de negligentie van veel coopliden is te groot. U. E. gelieve de ordre te renoveren ende te straffen, die weder in gebreecke soud mogen vinden, gelijk hier oock doen sullen.

Jacatra adi 8 Februari anno 1618.

205. — ORDRE, 9 FEBR. 1618.

Wort geordonneert aen den oppercoopman ende schipper van 't schip de *Neptunis* van hier op 't alderspoedichste recht door na Amboyna te seylen mits onderwegen tot Japara overgevende onse missive met een kiste gelt, welcq met de fregat *Jacatra* na landt sult senden, sonder met het schip geheel op de reede te loopen, opdat ghylieden t' allen tyden weder t' seyl geraecken moocht, soo haest het fregat van lant keere. Ontrent Amboyna comende soo sult in de baeye naer 't casteel seylen of voor Hitto ankeren, na U. E. de wint soud mogen dienen, comende voorts na d'ordre van d'E. heer generael of de vrienden aldaer sijnde.

Jacatra adi 9 Februari 1618.

206. — JAPARA.

AEN VAN DER MERCT, PER CHYNEESCHE JONCQ, 13 FEBR. 1618.

't Voorgaende is copie van d'onse gesonden per 't schip de *Neptunis* ende 't fregat *Jacatra*, waervan d'inhoud confirmeren. Tsedert hebben van U. E. niet vernomen; derhalven met de smacq met devotie verwachtende sijn. Dese gaet per Chyneesche joncq alhier thuys hoorende. U. E. sy gerecommandeert deselvige t' assisteren ende favoriseren, voor sooveele vereyscht soud mogen worden ende sonder prejuditie van de Compagnie geschieden can. Van Bantam verwachten wy dagelicx het schip de *Nieuwe Maene*. Soo haest compareert sal 't selvige mede innewaerts gesonden worden ende U. E. daarmede naerder schryven te verwachten hebben. Ick ben oock van meyninge per costi te senden den *Witten Beer* met noch eenich gelt tot opcoop van peper, die aldaer als in Jortan te becomen sal sijn off soude mogen wesen. Derhalven sult U. E. daerop verlaten ende trachten alles te bespreecken of op te coopen, dat aldaer soud mogen sijn of comen.

Jacatra adi 13 Februari 1618.

207. — AMBOYNA.

AEN DEN HEER GENERAEL REAEL, PER 'T SCHIP DE *NIEUWE MAEN*,
21 FEBR. 1618.

Nevensgaende is copye van d' onse per schip de *Neptunis* gesonden, waer van d' inhoud confirmere. Tsedert en heeft de questie welck met den pangoran van Bantam hebbende sijn over den persoon van Decker, ons by U. E. toegesonden, niet weynich toegenomen, want doen int schip de *Goede Fortuyne* gescheept waren 6700 sacken peper ende met de rest meenden voort te varen, heeft den pangoran met grooten trots platuyt verboden, dat geen peper meer scheepen noch wegen souden, voordat het schip *St. Michiel* op de reede van Bantam sy, ende nonobstant hetgeene hier tegens vertoocht, gedaen ende met aller beleeftheyt versocht is, blijft ditto pangoran daerby persisterende. Den oorspronck van de saecke is seer gering, dan alsoo de consequentie van grooter importantie houden, sijn wy gants niet gesint het voorsz. schip *St. Michiel* te relacheren voor dat Decker becomen, maer hebben goetgevonden ten uuterste te procederen. Godt geve ons een goede uitcomst, ende dat de Compagnie geen meerder intrest come te lyden dan alreede geleden is. Soude de *Fortuyne* al geladen hebben ende soude d' andre schepen elck mede hebben mogen gebruycken, daer nu den tijt onnuttelicken verloopt. Dese gaet met het schip de *Nieuwe Maene* hetwelck met diverse vivres ende provisie volladen sijnde goetgevonden hebben innewaerts te senden, niettegenstaende 't selvige schip hier seer noodich sy, omme ons recht tegen den pangoran, d' Engelschen ende Fransche te helpen maintaineren. Dan alsoo geen andre gelegentheynt becomen conde omme de vrienden innewaerts te versien, hebben liever het schip willen derven, dan de heeren in gebreecke te laten. Het sal goet wesen, dat U. E. metten eersten weder herwaerts sende alle de schepen die eenichsints vandaer gemist connen werden, want anders de rendezvous niet wel begrepen worden can. Alsoo onder den adel van Bantam tegenwoordich groote questie is over 't gouvernement of souverayniteyt van den lande, is het den rechten tijt omme de saecke byderhandt te nemen. Dan alsoo menichte van volck ende een goede macht byderhandt dient te wesen, omme alsoo een saecke aen te vangen ende uut te voeren, duchte soo lange sullen moeten vertoeven, totdat van U. E. assistentie becomen, alsoo de schepen die hier tegenwoordich sijn, elck sijns weechs dienen gesonden omme de negotie te voldoen. U. E. gelieve op de saecke te letten ende daerover te disponeren, naer dat den standt van de Molucquen, Amboyna en Banda sonder prejuditie off nadeel van onse meesters sal connen gedoogen.

Den 10 stantis is van hier innewaerts geseylt, men sey't recht door na Banda, een van d' Engelsche schepen, te weten een cleyn olicq ding, 't welck nu het derde is. Haer twee clouckste schepen met een jacht sijn tot Bantam als hier

noch leggende. Sy seylen daermede herwaerts ende derwaerts, gelijk men met de speelschuytjens doet, sonder yets te verrichten.

Den 7 stantis sijn te Bantam van Atchijn aengecomen de schepen de *Valck* ende den *Arendt*, sonder een greyn peper mede te brengen, alsooder geen in Atchijn en was. Sy hebben daer lange audientie ende bescheet verwacht, ende eyntlicken heeft den coninck in generale vergaderinge ons mondelings den handel in Tyco ende Pryaman toegeseyt ende belooft, soo haest sijn 6000 teyl, die hy derwaerts gesonden heeft verhandelt sullen sijn. D' Engelsche noch andre en heeft hy niet willen excluderen. Haren tijdt was haest uut; dan men gist, dat nevens ons den handel wel weder becomen sullen. Dese twee schepen moeten vertimmert worden ende dienen sy of andre weder derwaerts te gaen, soo den handel begeeren. Den coninck seyde, dat men vry met 2 schepen comen soude: den last na hy seyde en soud hun niet gebreecken, doch achte, dat het soo breed niet en is. Van de *Bergerboot* hebben noch geen tydinge.

Wy verstaen, dat die van de schepen *St. Michiel* ende *St. Louys* van St. Malo onder een prince vlagge op de custe van Melinde ende andre plaetsen hebben gaen roven, ende diverse Moorsche scheepen genomen, ja tot 17 toe, soo cleen als groot. U. E. gelieve daerop informatie te doen nemen van de Nederlanders die van ditto schepen gelicht sijn, want sulcx onse meesters seer dienstich wesen sal tegen 't gene de Francen souden mogen pretendeeren; ende byaldien het waer is, dunct my onder correctie, dat men volgens placcaet van de hoog mogende heeren Staten Generael ende ordre van de Mayores behoort te procederen tegen de contraventeurs van deselvige.

De galey is met een spring onbedachtelick soo hoogh op een strandt aen d' eylanden geset, dat men deselvige met ordinarie getye niet af crygen can, soodat na het spring wachten moeten, ende alsoo het op 't joncqste van 't mouson is, hebben wy de *Mane* daerom niet willen ophouden. Derhalvensende neffens deselvige in plaetse van de galey het fregat de *Brack*. Soo de galleye (gelijck verhoopen) haest afgeraect, sullen deselve naer senden, alsoo daertoe volck gehouden hebben.

De provisien ende vivres met de *Mane* gaende, sijn mede niet verdeylt, maer onder cognossement aen den directeur Speult versonden. U. E. gelieve daerover ten besten naer den eysch te disponeren, opdat die van de Molucquen ende die van Banda 't hare becomen.

Ten besluyt van dese willen U. E. andermael ten hooghsten gerecommandeert ende gebeden hebben, d' Engelschen geensints te verschoonen, maer hun met geweld, des noodich sijnde, van de Molucquen, Amboyna ende Banda te weeren, gelijk mede alle andre vreemdelingen die ons hinderlick sijn, als oock, dat tydelijcken of soo haest doenlick zy, herwaerts alsoo veel nagelen, nooten ende foelie gesonden worden als men eenichsints becomen can; des-

gelicx, dat de schepen, die vandaer gemist connen worden, metten eersten herwaerts worden gesonden. U. E. dient mede te letten, dat in de Molucquen, Amboyna noch Banda geen andre scheepen gelaten noch gehouden worden, dan die daer nootlick dienen te wesen om sagou ende andre provisie te halen, want my dunct dat het niet noodich is, omme d' Engelschen waer te nemen, eenige schepen aldaer overjarich te houden, dewyle de schepen met alderley provisie immers soo vrouch van hier innewaerts gesonden connen worden, als d' Engelschen souden mogen varen.

Door 't verlet van de Francen als andersints, hebben alsnoch na Arabia, Suratten noch de Custe niet connen senden, ende is oock te beduchten datter door gebreck van schepen niet af vallen sal.

Jacatra adi 21 Februari anno 1618.

Om naerder tydinge van Bantam te becomen hebben wy het schip de *Mane* noch een dach opgehouden, ende heden verstaen door missive van den 21 stantis, dat de pangoran trots is persisterende, waerover geresolveert ben, metten eersten na Bantam te varen, omme d' uytterste dringende middelen te gebruycken, want daer en is geen andren raet of wy souden de saecke moeten opgeven, 't welck noch min geraden is. De Heere geve ons een goede uutcomste. U. E. sy verdacht, dat ons recht tot Bantam (soo lange den pangoran Area de Mangala in 't gouvernement blijft) met geweld sullen moeten houden. Derhalven sal gelieven soo haest het doenlick is, alsulcke schepen herwaerts aen te senden als vandaer gemist connen worden. 't Conde wel gebeuren, dat voorgemelde pangoran van de syne vermoort wierde. Hy loopt groot peryckel. In desen gevalle sal 't met ons ende 't landt vooreerst wel sijn. Alle de werelt van Bantam wenscht ende tracht daerna. Van heer Breeckvelt, daermede dese gaet, sal U. E. naerder bescheet connen becomen.

Jacatra adi 22 Februari anno 1618¹⁾.

208. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. JACOB BREECKVELT, OPPERCOOPMAN, ENDE JAN CLAESZ.
BOODT. SCHIPPER VAN 'T SCHIP DE *NIEUWE MAENE*, GAENDE NAER
AMBOYNA, 22 FEBR. 1618.

U. E. sullen op 't alderspoedichste recht door na Amboyna seylen, sonder Japara of andre plaetsen aen te doen, ende voor Hitto ankeren off aen 't casteel (na dat U. E. de wint soud mogen dienen), doch soo 't gebeurde, dat ghylieden ontrent Japara sijnde in stilte quaempt te dryven, of contrarie wint

¹⁾ „Nota. Op dato aen den commandeur Lam, admyrael Verhagen, Harman van Speult, gouverneur van de Sande, van Waterfort, ende Jacob van der Moret geschreven”.

bequaempt, soo sult de fregat de *Brack* Japare laten aendoen, mits de kiste met gelt daerinne doende, ende soo daer noodich ware tot opcoop van peper, sal U. E. ditto kiste met 8000 reaelen aen Jacob van der Merct overleveren omme in peper besteet te worden. Ingevalle U. E. Amboyna niet en cond besylen, soo sult naer de Molucquen loopen, doch liever wederkeeren, dan het volck, schipende goet merckelick te peryckelyteren, sonder nochtans naer te laten, uutterste devoir te doen.

In de Molucquos, Amboyna off Banda of in d'omleggende quartieren eenige Engelsche of Fransen rescontreerende, soo sult hun aenseggen, dat met U. E. op de reede onder ons naeste fort gaen ankeren, ende by refuys, hun met geweld dwingen, gelijk d'heer advocaet Dedel zaliger gedaen heeft, ende haerlieden gedwongen hebbende aen 't naeste fort te reede brengen, opdat daerover by d'heer gennerael Reael, de respective gouverneurs ende raet gedisponeert werde, naer dat haer E. volgens ordre van de Mayores sullen vinden te behooren.

Gegeven in Jacatra adi 22 Februari anno 1618.

209. — AEN GUILLIAME CHEVALIER

ENDE GECOMMITTEERDE OP DE SCHEPEN *ST. MICHEL* ENDE *ST. LOUYS*
VAN ST. MALO, 13 MAART 1618¹⁾.

Over weynich dagen is ons ter hande gestelt seeckere U. E. missive, in forme van protestatie, waerop geen ander antwoord vereyscht wert, dan 't gene alrede by onse voorgaende supplicatie, insinuatie ende protestatie, U. E. overgelevert op den 6^{en} February passado, is geseyt, daerby vooralsnoch zijn persisterende, ende alsoo ons tsedert condich is gemaect ende ter ooren is gecomen, dat ghyluyden van uwe schepen een princevlagge van de grote stenge hebt laten wayen ende daeronder niet alleen diversche plaetsen als Madagascar, Monsambique ende de custe van Melinde hebt aengedaen, maer oock onder d'selve princevlagge eenige Gouseratse, Moorse ende andere schepen hebt vervolcht ende aengehaelt, volgens de attestatie van gelooffwaardige personen daervan beleyt, onder ons berustende, alsmede het mondelingh rapport van diversche Mooren ende andere U. E. eygen volck in Atchijn aen d'onse gedaen, gevende 't selve mede eensdeels te kennen de cleden in Atchijn vercocht, ende hier aen landt gebracht, ende alsoo wy eenen gestabilieerden handel in Suratte met een groot cargasoen ende veel volck sijn hebbende, die daerover ongetwijffelt naer alle apparentie ende 't seggen van degene aldaer

¹⁾ Copieën van 13 Maart—19 Sept. 1618: O 32.

boortich, niet ongemolesteert sonder de schade te vergoeden, die ghy hun gedaen hebt, oft peryckel van hun leven te lopen, en sullen mogen blyven sitten, alsmede op diversche plaetsen aen de cust van Coromandel, daer comptoiren sijn, ende in Cambaye, alwaer mede volck naer toe is, van gelijcken in Arabia, zijnde alrede den handel aldaer gestabilieert ende sonder de uysterste peryckelen niet meer sal connen werden gefrequeenteert, waeromme U. E. wel hebben willen aendienen ende in 't vriendelijcxt insinueren, alhoewel volgens de natuyre U. E. wel voor roveren mochten houden, als hebbende hun coninck vlagge versaect, dan omme voor Godt ende de werelt te doen blijcken, wy niet U. E. noch eenige vreemde natie verderff soecken, maer alleen ons voor schade te bevryden ende onse gerechticheyt, soo verre ons Godt de middelen verleent, te maintineren, dat wy 't voorsz. schip *St. Michiel* niet alleen sullen in arrest behouden, maer oock de gelegentheyte ende tijt hem presenterende, 't ander schip *St. Louys* in verseeckeringe nemen tot der tijt ende wyle toe Hans de Decker, U. E. genneraell, weder in onse handen come ende U. E. altsamen suffisante, solemnele vaste borge stelt voor alle moorden, roven, schaden, interessen, molesten ende andere swaricheden, ons aengedaen ende hiernaer soude mogen in eenige quartieren aengedaen werden ter sake van dese U. E. roveryen, oft tot der tijt ende wyle toe wy van alle voorsz. quartieren bescheet become, ons geen hinder, schade, verleth, molestie noch overlast is geschiet noch geschieden en sall.

Protesterende, by faulte van dien, tegens U. E. altsamen ende elck in 't perticulier, dat ghy voor Godt sult hebben te verantwoorden voor alle degene hier, soo van onser als uwer syden, wegen 't voorsz. arrest als andere questien ende moeyten hun leven comen te verliesen, soo door ongesontheyt des lochts als andere inconvenienten, ende soo tegens uwen coninck, meesters als de gantsche werelt de ruine ende bederff van u voyage gecauseert door ongelicentieerde middelen op de zee buyten alle recht, costumen ende ordonnantien gebruyct, alsoock dat U. E. meesters ende elck van u in 't perticulier ons sult hebben te vergoeden ende prompt te betalen alle interessen, schaden ende verliesen, die wy wegen dit arrest hebben geleden ende noch dagelijcx sijn lydende, soo in onse negotie, schepen, vivres, ende anders volgens de calcula daervan t'syner tijt te maecken. Alsoo wy niet anders en doen, dan daertoe ghyluyden ons om 't recht van d'onse te bewaren met geweld toe gedrongen hebt, protesterende ten overvloet, dat wy niet anders wenschen van herten, noch last en hebben, dan nae recht met alle ware Francoysen ende andere natien alle vrientschap ende broederlijcke conversatie te houden die by U. E. ende niet by ons is, ende noch dagelijcx wert gevioleert.

In 't schip *Zierickzee*, leggende voor Bantam, adi 13 Meert anno 1618.

210. — INSTRUCTIE

VOOR DEN HEER CRIJN JACOBSEN VAN RAEMBORCH, OPPERCOOPMAN,
 ENDE LAURENS PIETERSEN KEYSER, SCHIPPER VAN 'T SCHIP DEN
ARENT, GAENDE MET DITTO SCHIP ENDE DE JACHTEN DE
HALVE MAEN ENDE *VLISSINGEN* NAER JAPARA ENDE
 JORTAN, 19 MAART 1618.

Soo haest het doenlijk is, sullen U. E. gesamentlijcken van Jacatra naer Japara seylen ende aldaer comende den oppercoopman Jacob van der Marct overleveren sooveel gelt als tot opcoop van peper, die aldaer soudt mogen zijn, nodich wesen sal, gelijk mede eenige cleden, die nodich zijnde. Soo 't gebeurde, dat tot Japara een oft meer Chinese joncken waren gearriveert oft dat nae genneraele opinie ('t welck na den tijdt wel gejugeert worden can) noch souden mogen arriveren, sullen U. E. tot Japara laten het jacht de *Halve Maen*, omme daermede voor te comen, dat by de Chinesen geen peper opgecocht noch vervoert en werde, soo 't eenigsints (sonder met die van Japara in vyantschap te treden) geschieden can, ende alsoo men peper seer nodich van doen heeft, ende die van Japara niet toestaen sullen, dat ontrent hun rede de Chinesen in 't copen van de peper eenich verleth gedaen werde, sullen U. E. ten minsten trachten, de Chinesen het copen van peper met dreygementen te verhinderen, mits het voorsz. jacht de *Halve Maen* nevens hun joncken houdende leggen, evenals oft 't selve met hun t' zee gaen soude, sonder nochtans te laten blijcken, dat ghyluyden sulcx sout willen doen, maer sullen U. E. trachten met schenckage alsulcke faveur by de regenten te becomen, dat ghyluyden in 't opcopen van den peper tot redelijcken pryse de preferentie becomen mocht, oft dat zyluyden met ochluyckinge toestaen, dat de Chinesen met dreygementen genootsaect werden haren peper weder aen U. E. te vercopen; ende alsoo op alle 't voorvallende geen precise ordre geven connen, sy U. E. gerecommandeert alsoo te handelen, dat de generale Compagnie voor haer gelt becomen moge alle de peper, die in Japara mach sijn, sonder dat ons daerdoor in 't opcopen van rijs eenich verleth oft hinder werde gedaen. Doch ghyluyden sult u niet licht laten afwysen, maer u houden alsoff selfs Japara soudt willen verlaten, ende alsoo ten nausten ondersoecken wat doen cont, want ten uystersten comende, is het vroech genoech om affstandt te doen.

U. E. sullen in Japara niet langer vertoeven, maer den oppercoopman van der Marct bevelen 't gene by U. E. in alleryl niet verricht werden can, ende op 't spoedichste vandaer naer Jortan vertrecken, 't sy dan met alle de joncken oft sonder, naer dat metten anderen geraden vinden sult.

Met het schip den *Arent* ende d' andere twee jachten oft een van beyden daermede ghylieden voortgaet, sullen U. E. tusschen Madura ende de vaste custe van Java innelopen ende met de schepen voor Jortan by oft neffens de

joncken setten, sonder yemant te beschadigen, tenware Portugesen oft Spangiaerden met haer adherenten.

Aldaer te rede zijnde, achte ick, datter yemant van 's conincx wegen aen boort comen zal. U. E. sullen haer aendien en met gelt ende goederen gecomen te sijn, omme aldaer te handelen ende peper te coopen, versoeckende daertoe 's conincx licentie ende haer assistentie, ende soo 't gevele, dat geerne hadden, yemant met vereeringe na den coninck van Sorbaye gesonden wierde, soud en wy niet ongeraden achten, dat U. E. derwaerts een ondercoopman sont met een vereeringe, waerdich sijnde een a tweehondert realen, mits eerst wel lettende, dat het volck geen peryckel lope ende U. E. geensins verhaestende.

Imant met de voorsz. vereeringe by den coninck comende, soo sult hem deselvige wegen d' E. heer genera el doen vereeren ende aendien en, daer met gelt ende goederen gesonden te sijn, om peper te copen soo der yets is, versoeckende daertoe zyne Majesteyts licentie ende hulpe, alsoock, dat hem gelieve ordre te geven, dat d' uytstaende schulden by Sour i nagelaten, volgens lijsten daarvan zijnde, betaelt werden, ende alsoo ditto coninck onderstont, waeromme de plaetse van Grissi a l'improvisto, sonder geen aen te spreken verlaten is, sal U. E. excuseren daarvan geen seeckere kennisse te hebben, maer dat gehoort heeft, sulcx geschiet is, omdatter op de gunnongh twee mannen vermoort sijn, daerover niet alleene geen recht gedaen wierde, maer syluyden daerenboven noch dreygden, alle het volck in Grissi mede te vermoorden.

De lijste van de uytstaende schulden, by Sour i in Grissi oft Jortan gelaten, gaet nevens dese, alsoock verscheyden obligatien in 't Javaens geschreven. U. E. sullen trachten met beleeftheyt in te voirderen, dat becomen can.

U. E. sullen trachten in Jortan alle den peper op te copen, die daer is, sonder eenich by Chinesen of andere te laten vervoeren. Sooder geen Chinese joncken sijn, sal U. E. alles van de Javanen tot redelijcken pryse wel becomen, sonder geweld te doen. Dan soo der Chinesen sijn, sal U. E. gaen aendien en, dat hun wel wachten eenigen peper te copen oft te vervoeren, ende soo yets gecocht hebben, dat deselvige U. E. weder vercopen, want anders doende (mach U. E. hun aldaer wel resolutelijcken aendien en) sult ghylieden aldaer nevens haer joncken blyven leggen, omme hun daerdoor te dringen van den peper aff te staen, ende byaldien obstinaet blyven, sult haer verduyren, by lesten met hun buyten lopen ende de peper daernae tot dien te minder prijs als geraden vinden sult, haer affnemen.

Eenige Portugesen, Spangiaerden oft adherenten rescontrerende, sult trachten haer alle mogelijcke offentie te doen ende hun te vermeesteren, ende soo 't gebeurt, dat ghylieden eenige quaemt te vermeesteren omtrent Grissi

oft Jortan, soo sult den coninck van Sorbaye van de veroverde goederen een liberale vereeringe doen, omme daermede te versoenen d' offentie, die hy mach pretenderen omtrent sijn rede gedaen te zijn.

In allen gevalle sy U. E. alle te samen ten hoochsten gerecommandeert ende oock wel expresselijcken bevolen, altoos goede wacht op het schip ende de jachten te doen houden, continueerlijcken wel gewapent ende slachvaardich te sijn, sonder volck aen landt te laten gaen dan een man twee oft drie, want al waer 't, dat den coninck ende die van Surbaye, Grissick ende Jortan U. E. alle faveur ende vrintschap betoonden, soo en sult u daerop geensins vertrouwen noch verlaten, maer verdacht ende veradverteert wesen, dat alle omleggende quartieren onse vyanden zijn, als die van Madura, Boukit oft Gounongh, Tuban ende andere, welcke de courage wel hebben, omme met behendicheyt oft op hun voordel schepen ende jachten aen te tasten, gelijk meermaels gebeurt is.

Wort U. E. van yemant eenige hostileyten bethoont oft aengedaen, past dan mede wat te raecken, doch en offenceert eerst geen Javaense joncken, 't sy oock vanwaer dat se mogen wesen zouden.

Eenige Macassaren rescontrerende, sult hun alle mogelijcke affbreuck doen tot revenge van d' enorme moort, by den coninck ende den zynen gedaen.

Op den peper connen noch willen U. E. geen precise prijs stellen; derhalven sal hem na den tijdtverloop van saecken reguleren. De goede coop dient ons best, doch sooder geen middel ware om daertoe te comen, hebben noch liever diere peper, dan die te missen, waernaem hem reguleren sal. De peper by de Javanen in Jambi gecocht cost hun 5 ende 5½ reael 't picoll.

U. E. zy ten hoochsten gerecommandeert soo haest weder te keeren als eenichsints doenlijck is, ende soo in Jortan de last niet becomen can, sal tot Japara in 't wederkeeren sooveel peper innemen als voeren connen, ende byaldien daer mede peper gebreect (als niet verhope), doet dan sooveel rijs laden ende herwaerts brengen als het schip ende de jachten voeren connen.

't Is lange geleden, dat de smack van Japara hebben verwacht, omme vandaer tydinge te horen. Isser herwaerts niet gesonden, sal U. E. den coopman van Japara belasten, dat ons metten eersten alle bescheyt advisere, 't sy met een Javaense prau a posto oft andersins. Sooder tot Japara noch gelt tot ocoop van rijs van node ware, sal U. E. 't comptoir daarvan provisionelijck versien.

Adi 19 Meert 1618 in 't schip *Zierickzee*, leggende voor Bantam.

211. — JAPARA.

AEN VAN DER MARCT, PER DEN ARENT, 21 MAART 1618.

Met diversche schepen ende joncken hebbe U. E. verscheyden missiven geschreven ende vandaer gene vernomen, 't welck my vreemt dunct, temeer dewyle de smack over lange alhier hadde behoren te sijn. Voor desen hebbe U. E. tot opcoop van peper gesonden twee kisten gelt, eene met het schip de *Neptuncs* ende een met de *Manc*, welcke hope U. E. wel geworden ende ten besten geëmployeert zullen sijn. Desen gaet alsnu met de jachten den *Arent*, de *Halve Maen* ende *Vlissingen*, welcke a posto met vier kisten gelt per costi ende naer Jortan sendende sijn, omme in die quartieren op te copen alle de resterende peper, die daeromtrent sout mogen wesen. 't Gene daerinne by U. E. voor den ontfanck van desen niet gedaen en is, sult trachten te voldoen. Den prijs en connen niet stellen; U. E. sal trachten soo goede coop te copen als doenlijck is, doch sult veradvertteert wesen, dat noch liever diere peper hebben dan gene. Wy en weten niet seecker, off aldaer eenighe Chinese joncken sullen sijn gearriveert oft noch souden mogen arriveren. Doch sooder eenige sijn, off naer apparentie noch souden mogen comen, sal heer Raemborch costi het jacht de *Halve Maen* laten leggen neffens ditto joncken, om voor te comen, dat den peper door de Chinesen niet al te hooch en werde opgecocht, ende tot een dreygement, dat hun wel wachten eenige peper te laden oft vervoeren, op pene dat anders doende, haer deselve in zee tot minder prijs affnemen zullen. Het dreygement sal die van Japara misschien niet wel bevallen, doch sal U. E. trachten sulcx met vereeringe te versoeten, omme de regenten op sijn syde te becomen, hun aendienende, dat alsoo die van Bantam niet wel en handelen, daerover genootsaect werden, de peper op alle andere quartieren op te copen, op avontuyre off met die van Bantam in oorloch geraecten, want van haer niet begeren gedwongen te sijn. Wy recommanderen U. E. sooveel te doen, dat in d' een off d' ander voegen alle den peper becomt, die daeromtrent soudt mogen sijn.

't Gelt, dat daertoe van node is, alsoock tot opcoop van rijs, sal U. E. door heer Raemborch, brenger deses, geleverd worden. Maect, dat de Chinesen gantsch geen peper vervoeren, maer dat wy met de naeste schepen alles becomen datter is.

Met opcopen van rijs, soo witten als bruynen, sal U. E. continueerlijck mede voortvaren. Isser meer gelt van node, laet het ons weten, wy sullen U. E. versien. Sult oock wel doen ende met alle de schepen van d' Oost herwaerts comende naer Jacatra wederomme sooveel hoornbeesten te senden, als bequamelijck voeren connen, met grote menichte van padi, onder cognosce-

ment daerby, alsoo de padi in dese quartieren vry wat dierder dan costi is. Sent ons mede drie a vier schone paerden van de grootste, die becomen cont.

Adviseert ons metten eersten, soo 't niet gedaen en is, 't sy met expresse prau oft andersins, wat aldaer passeert, wat rijs datter innewaerts gescheept is, en wat peper vandaer te verwachten sullen hebben.

Alsoo volgens onse ordre de jonck van Codja Babo (die voorleden jaer sijn peper aen Sourï vercocht, maer niet geleverd heeft) door 't jacht *Jacatra* alhier gebracht is, hebben wy deselvige (op versoeck door den coninck van Jambi aen Sourï gedaen) geresolveert ende een vrypas gegeven, omme met zyne peper te varen, leveren ende die te vercopen, daer 't hem soude gelieven. Doch nadat de nachoda de merct van Bantam vernomen hadde, is hy drie dagen daernaer zyne peper comen veylen ende heeft deselvige aen heer Buysero vercocht ende geleverd tegens $7\frac{1}{2}$ reael 't picol, 't welck U. E. voor advijs diene off costi per avontuyre over 't aenhaelen eenige quade geruchten liepen.

U. E. sal weldoen ende by alle nachoden onderstaen, off hun daertoe brengen cont, dat zyluyden, met peper van Priaman oft Jambi kerende, Jacatra aendoen, omme deselvige, soo haer de merct bevalt, aldaer aen ons te vercopen. Segt hun aen, dat wy d' selvige tot goeden pryse sullen copen, ende soo hun den prijs niet wel bevalt, datse vry ongemolesteert, daer 't hun gelieft, sullen mogen vertrecken, ende geeft hun schrift daarvan, soo zy 't begeren.

Adi 21 Meert anno 1618, in 't schip *Zierickzee*, leggende voor Bantam.

212. — JACATRA.

RAEMBORCH, 21 MAART 1618.

By desen gaet onse missive voor Jacob van der Merct, oppercoopman in Japara. U. E. sal hem d' selvige behandigen met sooveel gelt daerby, als tot Japara tot opcoop van peper ende rijs van node zy ende U. E. sal connen ontberen. Hier loopt tydinge, datter in Japara een Chinese jonck gearriveert wesen soude, die in compagnie van vijff joncken uyt China vertrocken is, waervan twee (naer geseyt wert) naer Jortan ende twee naer Bantam sullen seylen. Watter van is, sal den tijdt leeren. Interim sy U. E. ten hoochsten gerecommandeert, soo spoedich van Jacatra naer Japara ende oock van Japara naer Jortan te vertrecken, als eenichsins doenlijck is, omme in d' een oft d' ander voegen alle den peper te becomen, die daeromtrent zy.

Tot Japara sal U. E. opt breedste wel mogen uytleggen wat hier passeert, daerby de groten aendienende, dat daeromme op andere plaetsen peper copen,

op avontuyre, soo die van Bantam niet buyck pitsiaren, offer thans oft morgen noch meerder questie viele, want van hun niet begeren gedwongen te zijn. Doch en spreekt tot Jortan noch Grissy niet dan seer spaerlijck van de saecke.

U. E. sy gerecommandeert tot Japara ende Jortan te trachten omme alle de nachoden op Priaman ende Jambi varende te induceren, dat als van die quartieren met peper keeren, Jacatra aendoen, omme den peper aen ons, soo haer de merct bevalt, te vercopen. Dient hun aen dat mense tot goeden pryse copen sall, ende soo hun de merct niet bevalt, datse vry ongemolesteert met haer peper sullen mogen vertrecken daer 't haer gelieft, hun daervan schriftelijcke acte presenteerende ende oock gevende, soo zy 't begeeren.

Adi 21 Meert anno 1618, in 't schip *Zierickzee*, leggende voor Bantam.

213. — PATANI.

AEN HENDRICK JANSZEN, PER 'T SCHIP DEN *SWERTEN LEEUW* ENDE
HET JACHT *JACATRA*, 30 MAART 1618.

Drie missiven hebben van U. E. met diversche pampieren wel ontfangen, namentlijck twee van den 25^{en} October ende een van den 20^{en} November, waardoor verstaen, wat in die quartieren gepasseert was. Het schip den *Swerten Leeuw* is hier Godt loff den 11^{en} October passado met zyne last wel gearriveert ende is U. E. gecrediteert voor 't gene van daer in ditto schip conform zyne facture gescheept heeft. Ick hadde van die quartieren een ander retour verhoopt, dan dewyle van China niet sonders gecomen ende den peper naer Siam vervoert was, moeten patientie hebben, want daer niet en is, verliest de keyser zijn recht. Godt geve, dat dit aenstaende jaer U. E. goede hope effect sortere, want sullen 't wel van node hebben. Ware ons 't secours van andere quartieren mede gemist, wy souden 't tot Bantam slecht gehadt hebben, want den pangoran ons sonder recht of reden soo grooten verhinderinge in 't copen ende ontfangen van de peper gedaen heeft, als hem doenlijck is geweest, gelijk U. E. van heer Buysero, brenger deses, wel verstaen zall. Tot op 't uysterste zijn wy gecomen ende doen ten laetsten den raedt ten eynde was, hebbe den pangoran gedrongen sich vriendt oft vyandt te verclaren, den vrede oft oorloch aengeboden. D'een oft d'ander heeft hy lange met groten trots weder aen ons gestelt, doch eyntelijck is hy door den jongen coninck ende grote van 't landt (so men seyt) gedrongen geworden, goet bescheyt te geven ende de vlagge in te halen. Hoe hart hem sulcx gevallen is ende hoe hy het meent, connen wel dencken, doch hope hem te prevenieren, ende sal den tijt

d'uytcompste leeren. Niettegenstaende alle obstaculen sijn door Gods genade 8 schepen rijckelijck geladen naer 't patria vertrocken. De Heere wilse alle in salvo geleyden. Ick hebbe het op 9 of 10 gemunt gehadt, dan alsoo alle mijn disseynen niet geluct en sijn, heeft het niet willen vallen.

Alhoewel den peper ende andere waren, die in Sangora overgebleven sijn, herwaerts ende naer 't patria wel hadden behoort gesonden te werden, jae seer nodich geweest sijn, heeft U. E. nochtans seer wel gedaen, den *Swerten Leeuw* daeromme naer Sangora niet gesonden te hebben, want het swaerste altoos meest moet wegen. Voorwaer, heer Specx mach sich met recht en waerheyt wel excuseren, dat zijn affairen soo groot en vele sijn ende den tijt soo cort valt, dat hy de schepen niet eer van Japan heeft connen depesscheren noch syne boecken noyt heeft connen formeren, ick laet staen, herwaerts copie te senden, dan hoe en waerdoor sulcx comt ende wat affairen sulcx verleth, can by verstandige wel geoordeelt werden, want een gehele werelt door een mensche wel geregeert worden can, ick late staen, soo een geringe negotie als wy in Japan dryvende sijn.

De rouwe zyde ende zyde waren van Japan gecomen, sijn pertye sonder pampier gepact ende dat in kisten, daarvan eenige van nat hout gemaect sijn, welck voorwaer een groote onachtsaemheyt is, want daerdoor isser veel rouwe zyde seer geplect ende oock veel zyde laeckenen gantsch geschent ende vergaen; te beduchten zijnde, datter noch veel meer vergaen zal van 't gene in 't eerst metter haest overgescheept ende nae 't patria gesonden is, sonder hier gevisiteert oft verpact te sijn. De Heere vergoede des Compagnies schade in een ander. Van 't gene by U. E. affgescheept is, hebbe noyt fayl gehoort noch gesien.

Dat U. E. met goede reden in die quartieren wel wat goets soudet doen, gelove seer wel. De monsters vandaer ende van Siam gesonden, sijn niet verduystert, maer op de Cust wel ter handt gecomen, ende is oock wel gedacht op 't gene geeyscht wert, dan vermits het capitael van de Compagnie op de Cust wesende tot noch toe seer qualijck heeft connen voldoen den eysch voor 't patria, Java, de Molucquen, Amboyna ende Banda, sijn daerdoor U. E. quartieren verachttert. Met de joncxte missive van de Custe verstaen wy, datter nu eenige sorteringhe onderhanden waren. Soo haest iets becomen ende den eysch voldaan worden can, sal 't U. E. geworden.

Naer Tanassery en is geen schip noch jacht (gelijck de heer de Hase hadde gedissegneert) gesonden, noch en sal (achte ick), al was het oock geraetsaem, vooreerst niet gesonden werden, daernaer hun die van Siam wel mogen reguleren.

't Is te beduchten, dat heer Houtman eenige quade rescontre bejegt zy. De Heere come den schepen te hulpe ende wil hem in salvo geleyden. Wy

hebben hier ontfangen copie van zijn journael door Nieuwrode met een Siamse jonck over Jambi gesonden.

De copie van U. E. missive aen heer Souris geschreven hebbe gesien; voorwaer de passie is te groot, want soo U. E. zynen goeden yver gewent hadde omme d'aenclagers te voldoen, ware de scheure van 't net, welck met den Siammer hebbende zijn, met eenen clenen penninck, soo ick mene, geboet ende alle de werelt gestopt den mont, die U. E. selffs opent, alsof trachtende waren te doen 't gene ons onse vyanden naergeven. Doch alsoo wel weten door goeden yver soo verde getransporteert zijt geweest, nemen alles ten goede. U. E. sal ordre geven, dat de saecke by den coninck van Siam ten besten werde geexcuseert, voldoende in voegen sulcx best, ten minsten coste, geschieden can, alsoo hem daertoe volcomen commissie geven.

Ick hope, dat sulcx niet meer gebeuren sal, doch sal veradverteert wesen, dat geensins van meninge zijn, die van Siam, Patane noch andere soo groten respect toe te dragen, dat daerdoor van die van Bantam souden werden gedwongen ende den pangorans boosheyt tot extreme nadeel van de generale Compagnie souden moeten voldoen, want ten quaesten genomen, soo is het immers noch beter, den hoochsten merct in andere quartieren te betalen ende die van Bantam te dwingen, dan door die van Bantam gedwongen te werden ende dan noch haren bosen wille te moeten voldoen. Ick hope Godes hulpe alle diergelijcke swaricheden ende inconvenienten eerlange voorcomen zall, welck Godt geve.

't Is wel gedaen, dat U. E. onse missive van Nieuwrode geopent heeft, doch en stoot u, bidde ick, aen sijn schryven, pretentie ofte vermetelheyt niet, maer vermaent hem heusselijck, want met U. E. persoon wel vernoecht zijn, ende dewyle niet langer gesint is geweest langer te continueren, bidde ick Godt, dat hy U. E. zyne voorige goede dispositie verlene ende alhier met geluck, voorspoet ende een goet retour in salvo geleyde, als wanneer gelijk geseyt hebbe U. E. onse voordere hulpe niet gebreecken sall.

Wat redenen die van Patana bewegen tot vrede met die van Malacca, wete niet, veel min, off daerdoor (soo de vrede geluct) meer voordel dan wy genieten sullen, doch achte, dat het voor ons beter ware dat het niet voortginge. Den tijt sal d'uytcompste leeren.

D' aenplantinge van den peper aldaer is my lieff. Godt geve, datse voortgae ende wel gelucke, gelijk mede, dat in Ligor zijn hope effect sortere ende dat vandaer 1500 oft meer bharen becomen mogen, want sullen hier toecomende jaer wederomme hooch nodich wesen, insonderheyt soo de pangoran zijn boosheyt hervinge. Tot op 48 realen de 10 sacken is de peper dit jaer tot Bantam gedreven, ende tot op 7 oft 8 realen de sack ware sy gecomen, soo wy sulcx door sonderlinge middelen niet beleth hadden. Het zy hoe het gaet,

hooch sal den peper toecomende jaer lopen. Derhalven leth hier op ende sy U. E. andermael ten hoochsten gerecommandeert alle den peper op te copen, die in die quartieren becomen can. En spaert geen diligentie, moeyte noch oock geen gelt, soo goetcoop geen becomen can.

Op de goede hope, die U. E. ons is gevende, sijn alsnu derwaerts sendende het schip den *Swerten Leeuw* ende 't jacht *Facatra* met 40.000 realen in spetie, eenige Hollantse daelders, partye silver in massa ende andersins, bedragende als per nevensgaende facture f 111.382 — 13 — 10. Godt geve ons daertegens wederomme een goet retour vandaer. Alsoo wy naer Japan niet te senden hebben, noch oock niet goetvinden, dat van U. E. yets derwaerts gesonden werde, sal U. E. in ditto *Swerten Leeuw* schepen alle de peper ende alle de retouren voor 't patria dienstich, die van Siam, Cambodja, Patana, Sangora, Bordelon, Ligor ende alle omleggende quartieren becomen can, mits ditto schip op 't alderspoedichste in 't begin van 't noorder mouson weder herwaerts sendende.

Het jacht *Facatra* sal U. E. in die quartieren gebruycken, soo tot negotie, als omme revenge te becomen van de schade, die de Compagnie op de reviere van Cambodja door de Portugesen geleden heeft. Wy hadden hier verstaen, dat d' offentie, die ons door de Portugesen aengedaen is, met wille ende wete van den coninck van Cambodja geschiet soude zijn, doch alsoo ulieden den coninck excuseert ende syne goede affectie 't onswaerts seer laudeert, connen niet anders seggen, dan dat ten hoochsten recommanderen datter voorsichtelijck gehandelt wert.

My is seer lieff te verstaen, datter soo goede apperentie is omme de Chinesen handel in Quinam te stabilieren ende dat onse ordre dienaengaende gegeven, naergecomen werden sal. Godt geve, dat de goede hope effect sortere. Ick en twijffele niet, off den Chinesen handel sullen wel becomen, dan het sal sijn tijdt moeten hebben ende soo haestich noch niet gelucken. Veel beter sal 't wesen, dat men selffs op Poulo Condoor oft elders plaetse begrype.

Ick verstaec, dat de vrienden in Japan gesint waren de schepen d' *Oude Sonne* ende de *Galliasse* naer Quinam te senden met ordre, dat beyde vandaer met de retouren weder naer Firando keeren souden. Doch alsoo 't selvige niet geraden achten, hebben wy goetgevonden U. E. te ordonneren, gelijk by desen bevelende sijn, dat wel doen sult ende datelijck van onsentwegen naer Cochinchina senden het jacht *Facatra* met ordre, dat van Quinam herwaerts aen gesonden werde, 't sy recht toe recht aen off over Patana, omtrent twee derde van alle de zyde ende zyde waren die men daer becomen hebben sal. Geeft ordre, soder weynich goet is, dat sulcx dan met het jacht *Facatra* naer Patana gesonden werde, omme in den *Swerten Leeuw* gescheept te werden, ende dat de twee schepen weder naer Japan keeren, omme vandaer allerley

nootelijckheden voor de Molucqen herwaerts aen oft recht toe na de Molucqen te brengen ende byaldien het jacht *Facatra* alles niet laden can, sult dan ordre geven, dat de goederen met de *Sonne* oft de *Galliasse* herwaerts gebracht werden.

Ende byaldien het jacht *Facatra* tijtlijck naer Cambodja oft elders gesonden diende ende U. E. met den raedt aldaer verstont, dat den *Swerten Leeuw* sonder verleth na Quinam varen ende tijtlijck weder in Sangora ende Patana keeren can, sal U. E. ditto schip derwaerts mogen gebruycken, opdat de tweederde van de goederen daerinne gescheept, ende de schepen de *Oude Sonne* ende de *Galliasse* met het resterende omme alle notelijckheden naer Japan mogen seylen. In dese saecke connen qualijck precijs ordre geven, daeromme is het voorsz. by forme van advijs voorgesteld. De meninge is, dat geerne hier spoedich souden hebben als eenigsins mogelijk is alle de retouren die in U. E. quartieren te becomen zijn, ende omtrent tweederde van 't gene dat in Quinam oft Cochin China becomen wesen zal, ende dat evenwel naer Japan keeren (soo 't geschieden can) de voorsz. *Oude Sonne* ende de *Galliasse*, omme vandaer herwaerts aen oft na de Moluquen met allerley nootelijckheden gesonden te werden, sonder nochtans yets te versuymen van 't gene in costi quartieren te doen is.

Disponeert in sulcker voegen naer voorstelden doel, als metten raedt bevinden sult het capitael ende de schepen van de generale Compagnie ten besten geëmployeert connen werden, soo in 't stuck van negotie als afbreck van onse gemene vyanden. Ick hebbe voor desen driemael gesonden omme waer te nemen de caraque van Maccau op Nangesacque varende, ende alsoo Specx nu adviseert, dat de Portugesen niet meer met grote schepen varen sullen, ben dienaengaende geen nieuwe ordre gevende. Doch sooder noch eenige apparentie ware, geeft ordre, dat men andermael attentere 't beste te doen.

Met het schip oft jacht, welcke U. E. naer Cochin China oft naer Japan soudt mogen distineren, sult derwaerts senden dese onse nevensgaende missive ende pampieren met 100 a 150 oliphantstanden, die heer Specx is eyschende, met hetgene voirder voor Japan dienstich sout mogen hebben.

In nevensgaende extract sal U. E. sien, hoe de Mayores onder andere seggen, dat geen gengber, gitta gomma noch ruberber meer begeren gesonden te hebben. De gomme ende ruberber dient U. E. naer te laten, dan alsoo ick achte de meninge te sijn, dat geen quade gengber meer begeren, gelijk eenige van hier gesonden is geweest, dunckt my niet ongeraden, dat U. E. continuere herwaerts te senden goede pertye goede gengber, als die tot redelijcken prijs becomen can.

De gecontracteerde suycker sullen mede verwachten. Al wasser een scheeps-

ladinge goede witte poeyersuycker tegens omtrent drie realen 't picol, sy soude wellecom zijn. Alsoo ick achte, dat de coengit (sonder nochtans seecker te weten) de vracht in ons landt qualijck betalen can, soude geraden achten, dat U. E. tot naerder advijs van 't patria geen meer van Siam ontbiede. Radicx China als die goet zy ende wel gepresenteert werde, soud ons een grote quanteyt wel dienen.

Alsoo wy hier dickwils seer verlegen zijn om was tot provisie van de schepen, fortien ende plaetsen, gelieve U. E. herwaerts aen goede pertye te senden, als die onder de 25 realen 't picol becomen can, te weten soo omtrent 25 realen betalen moet, sent dan ongeveer 20 picol, ende hoe lager de prijs sy, hoe meerder quanteyt, want goeden coop wesende, can hier niet te veel gesonden werden.

Van U. E. missive is copie naer 't patria gesonden. Van Rossengijn is voldaan. Bedanke U. E. seer van 't goet gerieff; meer sullen verwachten. Gebruyct ons weder in 't gene vermogen.

Alsoo hier tot noch toe niet gearriveert en is het Engels schip, welck op 't vertreck van den *Swerten Leeuw* in Japan was leggende, soudt het wel connen zijn, dat mede naer Cochin China ware gelopen, omme ons aldaer, gelijk overal doen, te ondermynen. U. E. sal wel doen ende naer Cochin China ordre geven, dat so men vriendelijck den coninck compt te verdragen, dat alle mogelijcke naersticheyt gedaen werde omme d'Engelse van den handel aldaer te excluderen, want anders souden niet veel goets connen verrichten.

In 't schip *Zierickzee*, leggende aen de eylanden van Jacatra, adi 30 Meert anno 1618.

214. — PATANI.

AEN G. F. DRUYFF, PER DEN *SWERTEN LEEUW*, 30 MAART 1618.

In de nevensgaende, aen heer Hendrick Janszen geschreven, hebben wy geadviseert wat voor dees tijdt occurerende is. U. E. gelieve op d'inhoude te letten, deselvige voor de zyne houden, naercomen ende doen naercomen 't gene de welstant van de generale Compagnie vereyscht. De volgende regulen sullen allene dienen tot perticuliere beantwoordinge van U. E. seer aengename missiven van dato 25 October ende 21 November passado, voor sooveel in de voorgaende gebreect ende weder geeyscht wert.

U. E. behouden arrivement aldaer is my seer lieff, maer leet zyne indispositie, alsoock die van Hendrick Janszen te verstaen, doch hope, dat het de Heere sal hebben versien ende dat de vrienden weder tot goede gesontheit geraect zullen zijn, 't welck geerne sullen horen. Tsedert U. E. vertreck van

hier is het met my mede al wat te slecht geweest, dan nu Godt loff ben een tijdt redelijck geweest. De Heere geve, dat het metten anderen lange ter salicheyt mach duyren. Het schijnt, dat de wagen in dese quartieren al craeckende voort moet.

't Gene voordere aldaer passeert, hebbe gerne verstaen. U. E. sal gelieven met alle gelegentheyt soo largo te continueren, als doenlijck zy, want ons vruntschap ende de Compagnie grote dienst daeraen geschieden sal. Met d' eerste schepen sullen hier heer Hendrick Janszen verwachten.

De slechte, verlegen cleden, die U. E. verhaelt, hem voor den prijs van goede getransporteert ende aengereeckent te sijn, dienen metten eersten vercocht voor 't gene geboden moge werden, want met langer leggen sullen niet beteren. Helpt alles aen de man, sonder u te stooten dat in reeckeninge weynich winst geven, opdatse niet erger worden.

Onder de acht schepen, dit jaer seer rijckelijck geladen door Goodts genade naer 't patria gekeert, sijnder twee voor de Camer van Enckhuysen gegaen, te weten het schip *Enckhuysen* ende de jacht het *Postpaert* genaempt. De Heere wilsse alle in salvo geleyden. Het naeste jaer hope, dat haer het schip *Bantam* mede geworden zal. U. E. missiven sijn met ditto schepen naer Enckhuysen gesonden.

Ende alsoo de voordere reditie onnodich achte, sy U. E. ten beslyt van desen andermael ten hoochsten gerecommandeert tegen het goede capitael, welck sendende sijn, metten eersten herwaerts aen weder sooveel peper, zyde, zyde waren ende ander retouren, voor 't patria dienstich, te senden als eenichsins in die quartieren te becomen sijn, met een vertrouwen, dat het aen de vrienden niet gebreecken sall.

Adi 30 Meert 1618, in *Zierickzee* aen de eylanden van Jacatra.

215. — SIAM.

AEN C. VAN NIEURODE, PER DEN *SWERTEN LEEUW*, 30 MAART 1618.

Beyde U. E. missiven van 20 September ende 23 October sijn ons met copie van heer Houtmans journael wel geworden ende hebben wy seer gerne verstaen wat in die quartieren passeert. U. E. gelieve met alle occasie largo te continueren, alsoo my daeraen vruntschap ende de Compagnie dienst geschieden sall.

Dat U. E. opnieuws weder aengenomen is, ende heer Houtman verlost heeft, is seer wel, ende my lieff. Godt geve U. E. aldaer goet geluck tot zijnder eere, welgevallen van de Mayores ende proffijt van de Generale Compag-

nie, want voorleden tijdt de lasten qualijck gewonnen sijn. Ick bekenne wel, dat het de schult van de vrienden niet en is, maer door gebreck van capitael oft cleyn cargasoen toecompt, 't welck verhope naer desen versterct ende verbeteret worden sall.

Heer Houtman is noch niet terecht gecomen. De Heere com denselven te hulpe ende wil hem behouden geleyden.

Met den *Swerten Leeuw* ende 't jacht *Facatra* sijn alsnu naer Patana sendende 40.000 realen in spetie met divers ander capitael, tesamen belopende f 111.382 — 13 — 10. Godt geve, dat daertegen volgens U. E. hope goede pertye Chinese waren in Sangora mogen arriveren ende dat het gewas van de peper in Ligor ende Bordelon beter dan voor desen bevalle. opdat van die quartieren goede rijcke retouren becomen mogen, alsoo het hier nodich wesen sal.

My verlanght seer te verstaen, hoe de reyse op Quinam in Cochin China bevallen sal ende off de negotie met de Chinesen aldaer gestabileert sal connen worden. Den tijdt moeten wy verbeyden.

't Gene U. E. interim tot becominge oft bevestinge van ditto handel sout mogen vernemen, gelieve te adviseren, opdat ons daernaer mogen rechten.

De reyse op Tanasseri is by d' heer de Hase geschort. Ick sie ende verstaer, dat U. E. daerover veel moeyten ende oncosten was doende ende de negotie over die plaetse gants ongeraden is achtende, vermits de grote oncosten met de proffytten door souden gaen. Door gebreck van schepen ende capitael is de reyse naergebleven, doch alsnu sullen ordre geven, dat derwaerts, al quam het gelegen, niet gesonden werde.

De Siamse monsters voor desen by U. E. gesonden, sijn ons, ende oock op de Cust, wel ter handt gecomen. Dan alsoo het capitael niet voldoen cost den eysch voor 't patria, de Molucquen, Amboyna, Banda ende Java, en is daerop niet gevolcht. Ick verstaer, dat nu eenige cleden onderhanden waren. Soo haest yets becomen, sal 't U. E. toegesonden werden.

Wat sandelhout ende nagelen sal U. E. van Patana becomen. D'affslach van de peper hebbe seer geerne verstaen. De monster badivu sal mette eerste gelegentheynt na de Cust gesonden ende daervan tot duysent stucx ontboden werden.

Godt geve, dat met de hertevellen (die alle in handen meende te becomen) in Japan een goede merct getroffen ende goede avanche becomen werde. Om de spiegels, amber ende andere rariteyten hebbe naer 't patria geschreven.

Belangende de clachte, gedaen by die van de Siamsche joncke, over een weynich peper tot den prijs van Jambi daeruyt gelicht ende betaelt, ick gelove niet, dat het den coninck noch adel soo hooch neemt als hun wel gelaten, ende den goeden yver heer Hendrick Janszen getransporteert heeft.

Wy hebben denselven op de saecke volcomen bescheet ende ordre gegeven. U. E. sal zyne ordre naercomen ende den coninck off d' aenclagers ten minsten coste doenlijk zijnde voldoen, alles ten besten excuserende, hoe sulcx by gevalle toegecomen is door guyterye oft monopolie by de Chinesen tot Bantam gepleecht.

By desen gaet apostille op de requeste van Jan van den Brande. Bevalt het hem, sal U. E. denselven aldaer in dienst houden; soo niet, herwaerts (zynen tijd geexpireert zijnde) laten keeren.

Adi 30 Meert anno 1618 in 't schip *Zierickzee* aen d' eylanden van Jacatra.

216. — FIRANDO.

AEN SPECX, PER DEN SWERTEN LEEUW, 30 MAART 1618.

Den 11^{den} December passado is hier Godt loff, wel aengecomen het schip den *Swerten Leeuw*, waermede ontfangen hebben U. E. missive van den 12^{den} October. De compste van dit schip heeft ons seer verblijft. De Heere zy gelooft van zijn genade. 't Geluck, welck den *Hollantsen Leeuw* ende *Vlissingen* hebben gehad, sal de nederlage van Manilha vry wat versoeten, want met beyde de *Maenen* ende den *Engel* weynich gecomen was, te weten de waerdye van omtrent 250.000 realen naer d' inlantsche prijs.

De zyde ende zyde waren door U. E. in den *Swerten Leeuw* hebben wy alle, uytgesondert eenige stoffen tot cledinge voor 't volck, naer 't patria gesonden, ende dat op verscheyden schepen verdeelt.

Onder deselvige hebben hier bevonden veel rouwe zyde, seer geplect, gelijk mede veel zyde laeckenen, ende daarvan eenige gants geschent ende vergaen, welck toegecomen is, omdat eenige kisten van nat hout gemaect zijn ende verscheyden sonder pampier gepact is. De schade is voor de Compagnie seer groot, ende alsoo wy niet meer dan omtrent 200 kisten gesien, gevisiteert ende herpact hebben, sijnde alle d' andere te voren op de compste van den *Swerten Leeuw* in allerijl in verscheyden schepen overgescheept, is te beduchten, dat eer in 't patria arriveren veel goets vergaen sal. De Heere versie de schade in een ander: Voorwaer 't is al te slecht, dat men alsulcke waren in vochtige cassen gepact heeft, want sooder drooch hout gebrack, was het veel beter geweest, dat men de zyde in de Chinese canasters hadde laten blyven, gelijk die van de Moluquen hebben gedaen, welck wel geconditionneert ter handt gecomen is; doch alsoo wel wete, alles om beterswille gedaen is, sy U. E. danck ende eere van zynen goeden yver ende d' aengenomen moeyte.

Onder de cangas sijn mede al eenige qualijck geconditionneert geweest door

de vochticheyt van de cassen, doch seer weynich. Dese cangas sullen ons seer dienstich zijn omme in Jambi aen peper te verhandelen. Wenste wel, dat de pertye noch eens soo groot ware. Goede pertye souden hier tot goeden pryse connen vercoopen, dan hebben se willens opgehouden, om naer Jainbi te senden, gelijk eenige langh voor desen derwerts al gesonden sijn. De prijs van hier sal U. E. in nevensgaende memorie vernemen.

By desen gaet notitie, hoe alle de veroverde goederen door U. E. ontfangen ende herwerts geschcept, by ons getaxeert, in de generale boecken geregistreert ende in facture naer 't patria gesonden zijn. Soo het aldaer gelegen compt, sal de pertyen in zyne boecken in conformite vereffenen. Soo niet, sullen wy het doen, soo U. E. boecken becomen mogen.

't Is my lieff ende voor de Compagnie oock seer groot voirdeel ende faveur geweest, dat de gecommiteerde by den keyser soo goeden bescheet hebben becomen, dat onse pertyen niet hebben connen verrichten ende dat de vrienden van alle de moeyten, swaricheyt ende hinder, die U. E. ter compste van de schepen aengedaen wiert ontlast zijt geworden ende 't vorige faveur weder becomen hebt. Godt geve, dat het alsoo mach continueren. Japansche joncken noch Chinesen naer Japan varende sullen (int Godt gelieft) door d' onse niet beschadicht noch verhindert werden.

Patientie moeten wy hebben, dat de caraque nu ten derdemael gemist is, dan 't gene in dit stuck alsnu by van der Strenghe versuymt is, sal alle liefhebbers ende de Mayores verdrieten.

Per notitie hebben gesien, wat U. E. gedissegneert haddet met *Vlissingen* na de Moluquen te senden. Alles sal daer wel comen, insonderheyt de swavel ende salpeter als die goet is. Cangans sijnder in de Moluquen grote quantiteyt, gelijk per nevensgaende notitie sien cont. 't Gene over soude mogen hebben, sal hier wel dienen, soo de vrienden daertoe resolveren. Door nevensgaende extract uyt missive van de Mayores sal U. E. sien, wat zy goetvinden niet meer van Japan gesonden werde, doch soo lange sy ons niet beter versien, en dient haer advijs (naer mijn opinie) niet geheel naergecomen te werden.

De 4000 realen na de Moluquen gesonden, sullen daer wellecom zijn. Dan liever hadden wy daervoren goede retouren gehad.

Dat de schepen d' *Oude Sonne* ende de *Galliasse* in February oft Martius naer Cochin China souden seylen, omme te versoecken off men daer volgens onse ordre den handel met de Chinesen sal connen stabilieren, is seer goet ende sal daertoe oock seer wel comen 't revenu van de veroverde goederen.

't Is waer, dat het capitael anders weynich te beduyden hadt, dan als de wech gebaent is, en sal 't aen geen capitael gebreecken.

Noch soud het beter wesen, dat soo een schip als den *Swerten Leeuw* is met weynich capitael een vergeeffse reys dede, dan dat men daermede een capitael

van 200.000 taylen te vergeeffs gesonden hadde, gelijk U. E. verhaelt, door de Japanders sonder voordel op Quinam gevoert te sijn. Het disseyn, omme voorgemelde twee schepen in 't gaen naer Cochîn China op 't wederkeeren van de Maccause caraque te doen wachten, alsoock op de Chinese joncken naer Manilha varende, sijn beyde mede seer goede voorlagen, dan duchte, dat het te veel is ende dat drie soo notabele tochten, die d' executie bycans op eenen tijdt (op soo verde verscheyden plaetsen) vereyschen, door twee schepen niet waergenomen, veel min voldaan connen werden. My sal zeer verlangen, het succes van d' een en d' ander te verstaen. Godt geve de vrienden geluck ende behouden reyse.

Maer dat de schepen in Cochîn China handelende vandaer nieuwers dan naer Japan connen keeren, is een reden met dubbelde sin, die wel en qualijck geduyt werden can, ende omdat wy niet en verstaen, dat de voorsz. twee schepen met allen 't gene becomen hebben oft becomen zullen, naer Japan souden keeren, soo is 't, dat nevens desen naer Patana expres ordre gaet, dat Hendrick Janszen vandaer een schip oft jacht a posto naer Quinam sende met ordre, dat op 't begin van 't Noordenmouson herwerts aen gesonden werde, 't sy recht toe recht aen oft over Patana, omtrent twee derde van alle de goederen voor Nederlandt dienstich, die de *Sonne* ende *Galliassse* becomen mogen hebben, 't sy met een van die twee oft met het schip oft jacht, welck derwerts gaet; 't resterende derde sal U. E. geworden, omme daer gebeneficieert te werden. Waer 't byaldien, dat de schepen in Japan (ick en weet niet waerdoor) soo lange niet tardeerden oft opgehouden werden, men soud mogen seggen, dat als in Quinam de materie ende gelegentheyt gebrack, om 't goet wel te packen, dat het naer Japan gevoert ende daer bequamelijck gedaen soud connen werden, alsoock dat dan neffens ditto goederen een ander goet cargasoen herwerts met een schip gebracht soud connen werden, dan men maect het in Japan te lanck ende en sijn de redenen niet suffisant genoegh.

Ware het capitael van de Compagnie soo groot ende tegelijck de negotie soo verre in treyn, dat men Chinese waren genoegh becomen cost, omme den eysch van Nederlandt ende Japan te voldoen, soude alles wel sijn, maer nu ons gelt ende waren gebreecken, is het beter, dat naer 't patria gesonden werde 't gene men daer na den prijscourant vertieren can, dan dat men 't in Japan vercope, doch alsoo hope de Generale Compagnie 't effect van 't een ende 't ander becomen zal, vinden wy goet, de negotie van Japan te handhaven voor soo veel gevoechelijck geschieden can.

Alsoo hier geen stabile negotie noch rechten handel gedreven wert, noch vooreerst niet gedreven werden sal, soo en weet U. E. niet wel te adviseren, wat silver hier best gesonden dient, noch en can men hem oock niet reguleren naer 't gene 't vorige gesonden, gehouwen heeft, want alles loopt hier na ap-

petijt van de felten, die in 't meeste credit geraecken. Het rouwe oft suyver fyne berchsilver is best begeert geweest ende tegens realen van 8^{en} uytgegeven. Dit is 't beste als U. E. sulcx becomen can; soo niet, mene ick, goet zijn sal, dat U. E. het zilver op een aloy als de realen van 8^{en} doet fineren ende in schuytgens laten gieten, gelijk het gout ende silver in China gebruyct wert, doch geve 't myne om een beter, ende mene ick, dat hier vooreerst met de Chinesen geen groten handel gedaen zal connen werden; derhalven sal U. E. vooreerst den eysch van Quynam, Siam ende Patana voldoen ende daernaer het overige herwaerts senden.

Naer Banda is geschreven om bescheet van 't gene d' overleden Japanders te goet souden mogen hebben. Dan 't sal gelijk U. E. weet te laet comen, om derwaerts te gaen. Derhalven sal hem daernaer ten besten moeten redden, ende siet op een cleentgen niet ende adviseert ons pertinentelijck, wat U. E. sonder bescheet gedrongen wert te betalen, opdat de Compagnie haer garand mach soecken op degene, die versuymt mogen hebben, volcomen oft behoorlijck bescheet te senden.

Totdat van 't patria een heerlijcke vloot becomen en sal vooreerst geen notabele armade naer Manilha gesonden connen worden, want alle de schepen, die nu in 't landt zijn, elck haer werck elders wel sullen vinden, ende noch niet voldoen connen.

Op U. E. recommandatie, Jan Joosten aengaende, wort wel gedocht. Hout uwen vinger uyt zynen monde oft treck se soo veel terugge als doenlijck is, ende compt hem oock wat te goede tot erkentnisse van de goede diensten, die hy op de reyse naer den keyser (soo wy verstaen) gedaen heeft ende noch soud mogen doen.

Wat sullen wy seggen op de goede actie, die U. E. meent becomen te hebben, omme genoechsacm te connen excuseren dat noyt gene boecken gesonden heeft, ons ende de Mayores in den Japansen handel blint is houdende. Gedenct u eere, bidde andermael, ende considereert, hoe een mensche alleen oft hoe onder den naem van een mensche alleen, een gehele werelt geregeert worden can; ick late staen, watter falleeren soude, omme te voldoen den eysch van soo geringen negotie, als wy in Japan dryvende zijn. Merct daeraen, hoe weynich alle excusen verschonen, ende voldoet u plicht.

U. E. gengber, muscus ende campher is alle naer 't patria gesonden.

Ick hadde gemeent, na de Cust, Suratte ende Arabia wat te senden, dan door gebreck van schepen als andere inconvenienten is het niet geschiet. Den prijs connen niet adviseren, voordat van 't patria bescheet becomen, doch interim sal U. E. continueren soovele herwaerts te senden als naer gelegenthey't geschieden ende tot middelbaren prijs becomen can. 't Is vreemt, dat de campher in corten tijdt sooveel rijst of daelt, als van 9 tot 16 gelijk U. E. adviseert. Het

fyne yser is voor 5 realen 't picol vercocht. Duysent a 1500 picol mach jaerlijcx van 't selvige wel gesonden werden.

Een grote quantiteyt goede radix China soud ons wel dienen. Can U. E. wat goets becomen, laet niet deselvige te senden ende dat wel gepreserveert, alsmede wat ruberber tot monster.

Laecken en becomende, sullen U. E. versien; tanden gaen neffens desen 40 picol. Den peper is dit jaer vercocht $3\frac{1}{2}$, 4 ende 5 realen de sack. 't Soude te lanck om verhalen zijn, wat spel dienaengaende tot Bantam hebben gehad; dan diesniettegenstaende zijnder evenwel dit jaer door Goods genade acht schepen rijckelijck geladen naer 't patria vertrocken. De Heere wilse alle in salvo geleyden.

Tegens 70 realen 't picol worden hier nagelen gesocht, maer daer en sijnder gene, noch oock geen noten oft foelie veyl.

Vermits tegenwoordich voor Japan dienstich gants niet hebbende sijn ende oock niet goetvinden 't gene in Patana oft omleggende quartieren soude mogen vallen, derwaerts te verstieren, soo is 't, dat van hier geen schip naer Japan sijn sendende, maer de reyse voor dees tijdt sullen laten berusten met het retour, welck U. E. van Cochin China becomen zall.

Soo beyde de schepen de *Sonne* ende de *Galliasse* van Cochin China weder costi keeren, soud en wy geraden vinden, dat U. E. het eene in 't begin van 't Noordenmouson herwaerts sonde met allerleye notelijckheden en het ander wederom naer Cochin China met sooveel silvers als U. E. becomen can, wel te verstaen, sooder apparentie is omme yets goets in Cochin China te doen ende byaldien dit jaer van daer ende Siam sooveel becompt, dat het de reyse naer Quinam werdich sy, want anders sal het beter wesen, dat beyde de schepen met allerley notelijckheden herwaerts werden gesonden ende het silver naer Siam, Patana off herwaerts. Het schip, dat U. E. herwaerts destineert ende Patana sal aendoen, dient vry wat vroeger van Firande te vertrecken, dan de *Swerten Leeuw* nu joncxt gedaen heeft, want alsoo het seer laet was, heeft hy (naer ick verstaen) groot peryckel gelopen, omme in de bocht van Patana overjarich te blyven, daerop U. E. sal gelieven te letten, ende byaldien U. E. maer een schip becomt, sendt dan hetselvige herwaerts oft naer Cochin China, daer naer apparentie bereeckenen cont, de Generale Compagnie de meeste dienst geschieden can.

By desen gaen seeckere missiven ende boecken voor Mr Adams. De heeren Mayores hebben een tijdt lanck geleden aen zyne huysvrouwe tot Amsterdam geadvancheert op hope van goede dienst, hulp oft faveur van denselven te genieten *f* 200. Tensy dat hy se verdient heeft, sal U. E. deselvige *f* 200 van Mr Adams voorsz. invoirderen.

Naer Patana sijn alsnu sendende 40.000 realen in spetie, met noch eenige

andere capitalen, t' samen belopende f 111.382 — 13 — 10. Godt geve, dat daertegen goede retouren becomen. Verleden jaer wiert mede een goet capitaal gesonden, maer weynich retour hebben gecregen. Het weynich, dat in Sangora was, is daer overjarich gebleven, vermits den *Sverten Leeuw* soo laet in Patana arriveerde, dat niet goetgevonden werde, het schip naer Sangora te senden.

Soo 't gebeurde, dat U. E. wederom pertye cangans bequaemt, sal wel doen ende ons herwaerts een grote quantiteyt te senden van alsulcke sorteringe als met den *Sverten Leeuw* gesonden heeft, uytgesondert de hennipe lywaten.

Met eerste gelegentheydt gelieve oock herwaerts te senden, om tot Bantam ende Jacatra te dienen, 25 Japonders van de bequaemste, cloecke jonge mannen, die becomen can.

Van Nederlandt is noch geen retour voor de gesonden bassen becomen, noch en hebben tot nu toe alsulcke metale stucxkens niet connen becomen, als voor de heeren van Firando eyschende zijt. Hope dat het metten eersten geschieden zall.

Adi 30 Meert anno 1618 in 't schip *Zierickzee*, leggende aen d'eylanden van Jacatra.

217. — ORDRE, 4 APRIL 1618.

Alsoo wy ten dienste van de Generale Compagnie goetgevonden hebben, den heer Cornelis Buysero als oppercoopman ende overhoofd over de schepen den *Sverten Leeuw* ende 't jacht *Jacatra* naer Patana te senden met ordre ende last, voirdert te varen, daer sulcx by den raedt aldaer goetgevonden sout mogen werden, soo is 't, dat geraden hebben gevonden, denselven te autho-riseren, gelijk hem by desen autho-riserende zijn, omme, in Japan comende, te lichten van den heer Jaques Specx, oppercoopman aldaer, de reeckeninge van alle d'administratie ende den handel by ditto Specx aldaer gedaen, tsedert by den heer Nicolaes Pijck in Firande gelaten wiert, tot den lesten toe. Derhalven ordonneren ende bevelen wy den heer Jaques Specx voorsz. copie van alle zyne boecken ende reeckeningen aen voorsz. Buysero over te leveren, tensy dat (synen tijdt geexpireert zijnde) selfs resolveert herwaerts te comen ende die aen ons te brengen, ende sal Cornelis Buysero voorsz. in dien gevalle de plaetse aldaer becleden oft op 't comptoir van Firande alsulcke ordre stellen, als hy met advijs van ditto Specx ende den raedt aldaer sal bevinden te behoren.

Gegeven in 't comptoir Jacatra adi 4 April anno 1618.

218. — PATANI.

AEN H. JANSZEN ENDE DRUYFF, PER DEN *SWERTEN LEEUW*, 4 APRIL 1618.

Alsoo by den E. heer gouverneur generael ende raden van Indien goetgevonden is, den heer Cornelis Buysero, oppercoopman van 't comptoir Bantam op zijn versoek ten aensien van zyne indispositie te verlossen, hebben wy goetgevonden, denselven per costi als overhoofd over de schepen den *Swerten Leeuw* ende jacht *Jacatra* te senden, met dier meninge, dat hy in dier qualite voirder varen zal, daer sulcx by den raedt aldaer goetgevonden soude mogen werden, soo tot stabiliatie of voirder avancement van de negotie in Cochinchina ende omme te lichten de reeckeninge van den heer Jaques Specx, ofte omme alsulcken plaetse in die quartieren te beleden, als aldaer sout mogen vaceren oft als den dienst der Generale Compagnie vereyschen mach.

Derhalven sy U. E. by desen gerecommandeert ende bevolen met den raedt aldaer alsulcke ordre te stellen, dat dese onse goede meninge ten besten dienst van de Generale Compagnie naergecomen wert ende effect sortere, waeraen ons vruntschap ende Generale Compagnie dienst geschieden zall.

Adi 4 April anno 1618 in Jacatra.

219. — INSTRUCTIE

VOOR DEN HEER CORNELIS COMANS, OPPERCOOPMAN, ENDE DEN RAEDT, GAENDE MET HET SCHIP DE *VALCK* NAER ATCHIJN, 14 APRIL 1618.

Buyten Sumatra omme sullen U. E. recht door naer Atchijn lopen, alle mogelijcke diligentie doende, om de plaetse op 't alderspoedichste te beseynen, opdat ghyluyden voor d' Engelsen (van Suratten comende) aldaer sout mogen arriveren. In Atchijn gecomen wesende, sult den coninck nevensgaende missive overleveren met een vereeringe daerby, waerdich sijnde omtrent duysent realen oft sooveel min oft meer, als naer gelegentheyt des tijds ende van saecken metten anderen geraden vinden sult, vanwegen d' E. heer gouverneur generael versoeckende 't effect van de toesegginge door zyne majesteyt in December passado aen U. E. gedaen, namentlijk des coninx schiap omme in Ticco ende Priaman te handelen, mits d' inhoud van onse missive aendienende, alsoock, datter op de goede hope by zyne majesteyt gegeven noch een schip volgen sall, omme met zyne hulpe vol peper geladen te werden.

Soo d' Engelsen geen nieuwe permissie vercregen hebben, omme in Priaman ende Ticco te handelen, sal U. E. andermael versoecken, d' Engelsen alsoock France ende andere Europische natie van daer te excluderen, trachtende den handel alleene te becomen, in vougen gelijk d' Engelsen d' selve eenige jaren genoten hebben. De redenen voor desen per instructie gestelt, sal U. E. daer-

toe gebruycken, mits vry een grote schenckage doende, soo eenige goede apparentie bespeuren cont.

Alle den peper, die in Atchijn soudt mogen wesen, sult t' uwer aencompste datelijck opcopen ten pryse als die gevouchelijcxxt becomen cont, ende voor sooveel geschieden can sonder u capitael te seer te verclenen, want vooral tot den handel in Ticco ende Priaman 't nodige oft ten minsten een redelijcke somme behouden moet werden, omme den handel te mogen beginnen, totdat van hier meerder capitael becompt.

Ende alle den peper, die U. E. in Atchijn becomen cont, sal U. E. datelijck in de *Valck* doen schepen ende alle mogelijcke naersticheyt doen, omme soo haest van den coninck bescheet te becomen als doenlijck is.

Des conincx schiap becomen hebbende ende de peper van Atchijn gescheept wesende, soo sult datelijck met de *Valck* naer Priaman ende Ticco seylen, omme den handel aldaer te stabilieren ende op 't spoedichste sooveel peper op te copen als doenlijck is. De cleden, die daertoe van node ende in Atchijn te becomen zijn, sal U. E. aldaer opcopen ende de *Valck* in alleryle met sijn last herwaerts aen senden.

In Atchijn, Priaman oft Ticco, daer den meesten dienst doen cont, sal U. E. selffs aen landt blyven ende by hem nemen sooveel volck als tot den handel nodich is, mits geen andere timmeringe doende, dan tot woninge ende reserve van de peper van node sy, in consideratie nemende, hoe den handel door den coninck van Atchijn niet dan voor twee jaren toegeseyt is, soodat wel soude connen gebeuren, dat naer d' expiratie van dien tijdt van Atchijn, Ticco ende Priaman weder opbraecken; derhalven sy U. E. gerecommandeert soo weynich oncosten te doen als verby cont, mits oock geen uytstaende schulden maeckende.

Ick en twijffele niet, off de coninck sal zyne belofte ende toesegginge naercomen. Derhalven ben van meninge, U. E. noch een schip met een ander capitael naer te senden. Doch soo 't gebeurde, dat hy U. E. wederomme treyneerde oft met eenige excusen andermael socht uyt te stellen, gelijk niet en verhoppen, soo zult sonder eenich respect aenhalen alle de Moorse schepen, joncken ende andersins, wat voor ende omtrent Atchijn, Priaman ende Ticco becomen cont, den peper daeruyt lichten, ende in u schepen overschepende, mits deselve vrye luyden toecomende naer merctganck betalende, maer degene, die eenige onvrye luyden toe souden mogen comen, off andere, daeraen twijffelende zijt, alsulcke peper sal U. E. onbetaelt herwaerts brengen, omme naer recht ende behoren daerover gedisponeert te werden.

Eenige Portugesen, Spangjaerden oft adherenten rescontrerende, sult deselve alle mogelijcke afbreck doen ende trachten hen te vermeesteren voor sooveel sonder retardement van de retouren geschieden can.

U. E. sy gerecommandeert, in Atchijn te onderstaen, off oock yets vernemen cont van 't volck van 't jacht *Medcblick*, eertijts in de Maldives gebleven, ende sooder noch volck van in 't leven is, sult onderstaen, off oock yemant met belofte van een goet rantsoen bewilligen cont, deselvige van de Maldives te lichten ende tot Atchijn te brengen, off andersins tot haer verlossinge sooveel doen als mogelijk sy.

Ingevalle U. E. van den coninck van Atchijn geen goet bescheet noch den handel in Ticco ende Priaman niet becomen cost ende den peper tot Atchijn mede gebraecke, soo sult alsdan na de cust van Coromandel vertrecken ende al U. E. capitael aen den directeur de Hase overleveren, mits in passant onderstaen off op den vyandt onder Ceylon off elders cenige advantage becomen cont.

De nevensgaende missive aen de Sabandaer van Atchijn, sult denselven overleveren met een vereeringe daerby van de waerdye van ointrent 50 realen van 8^{en}, doende insgelijcx mede een goede vereeringe aen den orangcaya Laxamana met overlevering van onse missive, verleden jaer aen denselven geschreven.

In Jacatra adi 14 April anno 1618.

220. — ATCHIJN.

AEN DEN CONINCK, PER DE VALCK, 14 APRIL 1618.

Grootmogende Coninck. Op de goede toeseegginge, nu joncx door Uwe Majesteyt aen onsen capiteyn Cornelis Comans gedaen, ende tot continuatie ende vermeerdering van de oude onderlinge vruntschap, hebben wy goetgevonden den voorsz. Comans voor de derde reyse derwaerts te senden, versoekende, soo de continuatie ende vermeerdering van de vruntschap der Hoge Mogende Heeren Staten van de Vereenichde Nederlanden ende zyne princelijcke Excelentie Uwe Majesteyt aengenaem is, den voorsz. Comans ende alle andere Gecommitteerde van de Generale Compagnie den handel in Priaman, Ticco ende omleggende quartieren te vergunnen ende daertoe 't gewoonlijcke schiap te geven, mits d' Engelse, Franse ende ander Europise natie daervan excluderende, gelijk sulcx aen d' Engelse eertijts heeft vergunt gehad, waeraen ons sonderlinge vruntschap geschieden zall, bereyt zijnde d'zelvige t' allen tyden danckelijck te erkennen. De nevensgaende goederen gelieve Uwe Majesteyt in teecken van vruntschap aen te nemen ende brenger deses credit ende gelove te geven. Godt behoede Uwe Majesteyt ende vermeerdere zynen staet.

Adi 14 April anno 1618 in Jacatra.

221. — ATCHIJN.

AEN DEN SABANDAER, 11 APRIL 1618.

Zeer gunstige Vruut. Voor de derde reys sijn nu aen den coninck sendende op de toessekkinge, door syne Majesteyt gedaen. U. E. gelieve te helpen vervoirderen, soo hem de vruntschap van onse natie aengenaem is, dat syne Majesteyt d' onse den handel in Priaman, Ticco ende omleggende quartieren gelieve te vergunnen met exclusie van d' Engelse, Franse ende andere Europische natien, waeraen ons sonderlinge vruntschap geschieden sal. Wy bedancken U. E. van de verceringe ons toegesonden. Het nevensgaende gelieve wederom in teecken van vruntschap aen te nemen, ende sijt Goodes genade bevolen.

Adi 14 April 1618 in Jacatra.

222. — ATCHIJN.

AEN N. CASENBROOT, PER DE VALCK, 11 APRIL 1618.

U. E. missive van den 18^{en} December passado is ons wel geworden ende hebben wy gaerne verstaen, hoe ons by den coninck van Atchijn den handel in Ticco ende Priaman toegescyt is, als zyne goederen aldaer verhandelt zullen sijn, 't welck U. E. meent in 4 a 5 maenden gedaen wesen zoude.

Op de toessekkinge by ditto Majesteyt gedaen tot continuatie ende vermeerderinge van onderlinge oude vruntschap, hebben wy goetgevonden voor de derde reys naer Atchijn te senden, omme te onderstaen off 't effect van de gedane beloften souden becomen.

Alsnu gaet de *Valck* derwaerts. Een ander schip, int Godt gelieft, zullen naer desen noch senden. U. E. sy gerecommandert, sooveel te doen tot voordel van den handel in Ticco ende Priaman als mogelijk sy, insonderheyt, omme d' Engelsen van den handel aldaer te excluderen, off voor te comen, dat syluyden des conincx schiap niet weder becomen. Is het met schenkage oft gelt te doen, sullen de vrienden daertoe geen gelt noch goederen sparen.

Dat U. E. by provisie aldaer gelaten is, vinden oock goet; dan my dunct, niet ongeraden ware geweest, datter by U. E. een goet capitael gebleven ware tot opcoop van de peper, die naer 't vertreck van de schepen gecomen sy, want met hetgene by hem heeft, niet sonders verrichten can ende 't gelt met over ende wedervaren sooveel perijckel lijdt, als het daer aen landt soude mogen doen.

Alsnu sijn wy met de *Valck* sendende 32.000 realen in spetie, soo tot op-

coop van den peper, die in Atchijn zoude mogen wesen, als tot den handel in Ticco ende Priaman, van meninge zijnde, naer desen noch meer te senden. Den peper, die in Atchijn soude mogen vallen, sal U. E. volgens ordre, aen heer Comans gegeven, datelijck opcoopen, in de *Valck* schepen ende metten eersten herwaerts senden, voor sooveel sonder verachteringe van den handel in Ticco ende Priaman geschieden can.

By gebreck van peper sullen de vrienden het gelt aen Gouseratse cleden besteden, soo die redelijcx coop te becomen zijn.

't Is seer wel gedaen, dat U. E. voorgenomen heeft aen reparatie van 't huys weynich onkosten te doen, want alsoo den coninck den handel in Ticco ende Priaman niet dan voor twee jaren toegescyt heeft, licht gebeuren cost, dat wy in Atchijn mede niet langh continueerden. Derhalven sal hem hierna reguleren ende met soo weynich onkosten behelpen als eenichsins doenlijck sy.

Des Compagnies ende U. E. ongeval in Jambi geleden, hebben wel verstaen. De schade is groot, doch Godt zy gelooft, dat U. E. noch gesalveert wierde. Belangende d' erkentnisse, welck voor zijn verlies is versoeckende, d' ordonantie van onse meesters ende den plicht, daerinne ons begeben hebben, is U. E. wel bekend, doch ten aensien van sekere respecten, senden evenwel nevensgaende stoffe tot cleding, welck in danck gelieve aen te nemen.

By desen gaet copie van de instructie heer Comans mede gegeven. U. E. zy gerecommandeert, d' inhouden te helpen voldoen, voor sooveel vermach ende den dienst der Compagnie soude mogen vereyschen, ons voirder op mondelingh rapport van ditto Comans gedragende.

Adi 14 April anno 1618 in Jacatra.

223. — JAPARA.

VAN DER MARCT, PER CHINESE JONCKE, 17 APRIL 1618.

Tsedert myne joncxte, gesonden met de jachten den *Arent*, de *Halve Maen* ende *Vlissingen*, hebbe wel ontfangen U. E. aengenaeme van den 14^{en} Mertio passado ende seer gerne gesien, wat daer gepasseert was. 't Is my leet, datter niet meer rijs innewaerts gegaen is ende sooveel door gebreck van schepen overgebleven zy.

My dunct, dat het ons altoos aen 't een off 't ander gebreect. Tegenwoordich connen geen van de schepen, die hebbende zijn, ontberen, omme per costi om den rijs te senden. Derhalven sal deselve aldaer soo lange moeten blyven, totdat de schepen van de Oost comen, als wanneer U. E. alles daerinne schepen ende daarmede herwaerts senden sal, verder trachtende daertoe noch

sooveel te coopen als eenichsins becomen can, want jaerlijcx een seer grote quantiteyt hebben moeten.

Belangende den peper, omme voor te comen, datter door de Chinesen gene vervoert werde ende om op te copen alle de peper, die in Japara ende Jortan soude mogen wesen, hebben wy de voorsz. drie jachten derwaerts gesonden met ordre, dat de *Halve Maen* in Japara soude blyven leggen, opdat de Chinesen daerdoor beleth werden, eenige peper te copen ende vervoeren. Is het niet gedaen, U. E. sal maecken in d' een off d' ander voegen alle den peper te becomen, die aldaer is, sonder nochtans 12 realen voor 't picol te betalen, gelijk verhaelt door de Chinesen geboden wesen soude, want die prijs is te hooch. Dat U. E. 133 picol voor 9 $\frac{3}{4}$ reael gecocht heeft, moet ick voor goet ende wel lauderen, gelijk mits desen oock doende ben, dewyle geen prijs gelimiteert en hebbe, dan 't is mede al te dier. Tot Bantam is den peper tegenwoordich 8 realen 't picol geldende, doch alsoo de Chinesen d' selve weder hooch dryven soudent, soo begosten te copen, ende vermits ons door hare monopolie meer dan twee jaren grote schade ende groot hinder in den handel van peper gedaen hebben, sijn wy genootsaect geworden, om 't hoeft boven te houden, de uysterste remedie daertegen te gebruycken, ende hierdoor is het, dat verleden jaer uyt de joncken van Jambi ende Bantam pertye peper tot civilen prijs gelicht is. Doch alsoo interim den peper in China seer hooch geresen is, sijn de monopoliers daerdoor tot Bantam seer gestijft geworden, waerover alsnu de Chinese joncken tot Bantam wesende, andermael geïnsinucert hebbe, geen peper te copen noch laden, voordat wy gerieft sijn, soodat ick hope eerlange goede quantiteyt tegens 6 realen 't picol becomen zullen, offte soo d' insinuatie by hun geen effect sorteert ende daerdoor tot ons disseynt niet connen comen, sal ick andermael de peper in zee uyt haer joncken doen lichten ende tegen 6 realen 't picol betalen. Soo U. E. de resterende 1500 picol tot geen redelijcken prijs becomen heeft, oft naer den ontfanck van desen niet becomen can, sal U. E. in voorsz. voegen mede handelen, soo het eenichsins sonder meerder hinder oft schade geschieden can. Wy moeten van alle quartieren goede quantiteyt peper versamelen off soudent na de pype van Bantam moeten dansen ende voor haer van Nederlant naer Indien moeten varen, 't welck onse meesters niet gelegen compt. Derhalven laet niet u uysterste devoir te doen ende alsoo te handelen, dat U. E. alle den peper tot redelijcken pryse becomt ende datter door de Chinesen gene vervoert werde, hetwelck U. E. op 't alderhoochsten gerecommandeert zy.

Adi 17 April anno 1618 in Jacatra ¹⁾).

¹⁾ „Adi 4 Mey per een Chinese jonck aen van der Moret geschreven“.

224. — SUCCADANA.

AEN HEER HENDRICK DE JONGE, PER *CLEEN HOLLANDIA*, 8 MEI 1618.

Door Hendrick Vaecht hebben wel ontfangen U. E. missive van den 3 February passado met bywesende pampieren gelijk mede per jonck eenen anderen van den 30 Mertio passado, waerdoor seer geerne verstaen hebben, dat U. E. 430 caracet diamanten, 60 besarstenen ende partye was becomen haddet ende goede apparentie was eerlange noch meer seer goede sorteringe met eenige grote stenen becomen soudet, 't welck Godt geve.

Op de goede hope sijn alsnu weder per costi sendende 't jacht *Cleen Hollandia* met een goet capitael te weten 5000 realen in contant, partye cleden ende eenige porcheleynen, doch vermits niet versien sijn van alle sorteringen by U. E. geeycht, can den eysch niet volcomen voldaan werden, derhalven sal hem moeten behelpen met hetgene nu derwaerts gaet, totdat van de cust van Coromandel, Suratten oft Atchijn versien werde. Interim sy U. E. gerecommandeert, dit cargasoen ende wat noch overich heeft, ten besten van de Generale Compagnie te benefitieren ende weder te imployeren in diamanten, besarstenen, was, sicqen, sanguis draconi ende rottangh.

Met dit jacht *Cleyn Hollandia* sal U. E. metten eersten herwaerts senden alle de diamanten ende besarstenen, was ende wat andersins gereet zijt hebbende, sonder 't selvige op te houden, opdat de diamanten mette eerste scheppen naer 't patria gesonden mogen werden ende U. E. aldaer yets gebreck hebbende, versien werde, temeer dewyle dit jacht, herwaerts comende, elders can werden gebruyct.

Hendrick Vaecht hebben met de *Goede Fortuyn* naer 't patria gesonden, voorwaer hy en heeft hem aldaer niet wel gedragen. 't Ware goet geweest, dat wat eer van zijn quade comportement geïnformeert ware geweest; dan 't is gepasseert. U. E. sy gerecommandeert, den handel ende welstant van de Compagnie alsoo te behertigen ende sijn volck in wandel ende leven met alsulcke goet exempel voor te gaen, als hem vertrouwende ben. Laet geensins toe, datter alsulcken huys gehouden werde, als by tyde van Deyns ende Vaecht gedaen is.

Op de voorschryvinge ende goede getuychnisse, die U. E. met zyne joncxte van Joseph de Natlar is gevende, hebben wy voor sooveel in ons zy, de vorige misdaet van denselvigen gepardonneert, op conditie, dat hy hem drage, gelijk eertijts tot Bantam gedaen heeft, want anders doende, souden genootsaect sijn, 't een ende 't ander te bestraffen, ende sal U. E. denselven in dien gevalle herwaerts senden. De vrouwe, by ditto Natlar opgehouden, sal U. E. met haer slavinne herwaerts senden.

't Is my lieff te verstaen, dat de Landanesen ende andere vremdelingen nu

redelijck vry met U. E. gehandelt hebben ende datter soo grote verhinginge als voor desen niet gedaen is. Godt geve, dat het alsoo continuere ende dat den gouverneur (als verhope) zijn goede belofte naercome.

U. E. remonstrantie oft discours tot redres van hinder, die in den handel gedaen wert, hebbe gesien ende verstaen. Tot alles is raedt, dan 't soude in dier voegen moeyelijck ende costelijck vallen, al waer 't schoon, dat het gelegen quame. Den tijt, achte ick, sal die van Succadana wel beter leeren, gelijk d'apparentie verthoont. De boete, die U. E. t'onrechte genootsaect is geworden, aen den gouverneur te betalen, sullen wel gedencken, insgelijcx mede de drie andere teylen, die Vaecht aen een Javaen heeft moeten betalen.

Tegens d' insolentie van d' Engelsen dient U. E. sooveel discretie te gebruycken als behoudens eere doenlijck zy, totdat de Heere daerinne versie, 't welck ick hope niet lange tarderen sall. Met crackelen noch oock met grote vruntschap met alsulcken volck te houden, is weynich eere te begaen, derhalven sal ende dient U. E. een middelwech ende mate te houden.

Antonio de swert is hier sieckelijck aengecomen. Soo Oochgen off andere overlopers aldaer weder compareren, sal U. E. deselve, doenlijck zijnde, aentasten ende herwaerts senden. Aen Oochgen is geen verbeuren; soo hem levendich niet cont becomen, dat het doodt sy.

Belangende d' uytstaende schulden, U. E. sy gerecommandeert alle mogelijcke neersticheyt te doen omme deselvige te innen, oft ten minsten sooveel als men becomen can. Van quade betaelders mach wel slaven ende slavinnen aennemen, alsoock wat andersins becomen can. Borcht naer desen soo weynich als eenichsins voorby cont.

De clenicheden by U. E. geeycht, werden nevens desen gesonden. Is het hoochnodich, datter costi een onderbarbier blyve, sal by provisie die van 't jacht aldaer houden.

Hier connen maer 8 a 9000 casgens voor een reael becomen, soodat het niet geraden sy, eenige te senden.

Met eerste gelegenthey't sal U. E. niet allene balance, maer oock copie van syne boecken senden.

't En is niet geraden costi veel slaven te copen, want sijn al te dier, doch sendt evenwel eenige cloecke personen tot een proeve.

Ultimo pasado is, Godt loff, tot Bantam wel aengecomen een nieuw schip *Tertholen* genaempt, sijnde in November anno 1617 uyt Selandt vertrocken. De tydinge wort aen mondelingh rapport gerefereert.

Jacatra adi 8 Mey anno 1618¹⁾.

¹⁾ „Ditto aan Joseph de Natlar tot Succadana geschreven“.

225. — JAPARA.

AEN VAN DER MERCT, PER *TERTHOLEN* ENDE JAVAENSCHIE JONCK,
11 MEI 1618.

Tsedert onse joncxte van de 17 April ende 4 May passado, met 2 verscheyden joncken gesonden, hebbe wel ontfangen U. E. aengename van den 17 ende 21 April passado met een corff Chinese appelen. Desen gaet per 't schip *Tertholen*, welck expresselijck per costi senden, omme te lichten alle den peper ende rijs, die aldaer hebbende sijt ende het schip laden can. Derhalven sal U. E. ditto schip op 't spoedichste volladen ende metten eersten weder herwaerts senden, schepende vooreerst alle den peper ende daernaer sooveel rijs als laden can, oock eenich sout, soo 't gelegen compt. Met dit schip ende alle andere, die naer desen herwaerts aen souden mogen volgen, sal wederom sooveel jonge hoornbeesten senden met een groote quantiteyt padi, als de schepen bequamelijck voeren ende de vrienden becomen connen.

Met myne voorgaende hebbe geseyt, dat het te dier was 10 ende 12 realen voor 't picol peper te geven, gelijk het waerlijck seer dier is, doch evenwel vinde niet geraden, d' selvige weder aen de Chinesen te vercopen, maer sal U. E. alle den peper, die becomen heeft, alsvoren herwaerts senden.

Tot Bantam is het picol mede op 10 realen geweest, dan alsoo wy de Chinesen geïnsinueert hebben (ter cause van seeckere monopolie ende verhindeeringe, die voor desen in den peperhandel gepleecht is) geen peper te copen noch laden, voordat wy gerieft zijn, op pene, dat die anders uyt haer joncken lichten souden, en hebben die van de joncken geen peper durven copen, noch laden, waerover denselven tot op 6 ende 6½ reael 't picol gedaelt is. Tot alsulcken eynde was het, dat de voorgaende jachten per costi hebben gesonden, op hope, dat de vrese behendelijck in de Chinesen gebracht wesende, syluyden haer handen van de peper houdende, U. E. 't selvige daerdoor tot redelijcken pryse becomen soude. Ick hope ende vertrouwe, dat by U. E. ende de vrienden sooveel ten besten in de saecke gedaen wesen sal, als den standt aldaer gedoocht ende met recht geschieden can, waertoe ons gedragen ende verlaten.

Wy verstaen, dat costi weynich afftreck in de Chinese waren sy, niettegenstaende alles seer goetcoop is. Soder ten ontfanck van desen noch eenige Chinese waren tot goeden pryse oft goetcoop veyl sy, sal U. E. opcopen, wat becomen can ende alles met eerste gelegentheyte herwaerts senden, want tot Bantam sijn alle de Chinese waren seer dier.

Met dit schip gaet een kiste met 8000 realen in comptant tot opcoop van peper, rijs, Chinese waren ende andersins. U. E. sal deselvige daertoe employeren, doch soo noch wel versien sijt ende 't gelt daer niet nodich is, oft niet vertrouwt dient, sal 't selvige weder herwaerts senden.

't Is sonder twijffel, dat de joncken daeromme U. E. gemolesteert zijt geworden, door d' Engelsen aengehaelt ende geplundert zijn, want ick en hebbe niet connen vernemen, datter van d' onse yemant gemoeyt is, maer ter contrarie wel verstaen, doen 't jacht *Jacatra* met de joncke van Godia Baba van Jambi quam, in compagnie van meer dan 10 joncken, datter alsdoen in de Straet van Palimban door een Engels schip met een jacht (die daer meer dan vier maenden gehouden hadden) drie joncken van haer geselschap aengehaelt wierden, gelijk die van Japara kennelijck is, daeromme hope, dat U. E. niet misdaen worden sal, doch de lieden, die de schade geleden hebben, sullen niet laten te onderstaen off de vergoedinge van U. E. becomen connen, gelijk hier gebeurt is, want wy sijn meer dan een jaer gemoeyt geweest om betalinge van seeckere cleden, die by d' Engelsen uyt de jonck van *Jacatra* gerooft waren. 't Is wel verdrietige saecke, om de misdaet van andere soo groote molestie ende schande te lyden, dan wat connen daertegen doen? Wy moeten patientie hebben, totdat het de Heere versie, 't welck verhope niet langh duyren sall. U. E. en sal aldaer geen schade vergoeden, dan alsulcke, die kennelijck is dat van ons volck gedaen sy, ende byaldien de regenten daermede niet tevreden sijn, sal hem nochtans, als daer geen macht hebbende, tegens haer niet stellen, maer continuelijck (de gelegentheyte hebbende) 't meeste capitael scheep houden, ende soo de regenten hun met represalien valeren willen op 't gene in huys is, staet sulcx niet tegen. Laet haer gewerden. Siet het met goede oogen aen ende hout notitie van 't gene souden mogen lichten.

Godia Ouloubalanh heeft ons drie missiven geschreven. Ick hebbe daerop schriftelijck geantwoort ende gaet daarvan neffens desen copie. U. E. sal hem 't selvige ten besten overtolcken. Sijn volck hebben hier van Wattingh Chinees 9 ellen root laecken becomen. Wy en hebben gans geen. Tot Bantam noch hier en is oock anders niet te becomen.

't Succes van de reyse na de Mattaram sullen geerne hooren. U. E. sy ten hoogsten gerecommandeert alle mogelijcke neersticheden te doen, om licentie te becomen, soo die noch niet becomen hebt, dat weder vry ende vranck grote quantiteyt rijs opcopen moocht; ende licentie hebbende, coopt dan soo veel als becomen cont ende sendt alles herwaerts aen, gelijk mede tot omtrent hondert lasten sout. Om rijs insonderheyt segge andermael, sal U. E. geen moeyte sparen, de regenten verthonnende, soo de licentie geweygert wert, dat U. E. met al sijn gesti in dien gevalle genootsaect wesen zoude, van Japara op te breecken ende te vertrecken, mits ons metten eersten advijs gevende, opdat behoirlijck ordre stellen mogen ende ons den rijs niet en come te gebreecken.

Jacatra adi 11 Mey anno 1618.

226. — JAPARA.

AEN DEN HEER GODIA OULOUBALANGH, GOUVERNEUR. PER JAVAENSE
JONCK, 11 MEI 1618.

Seer voorsienige heer. Door U. E. volck sijn my drie missiven behandicht ende d' inhoude overgetranslateert, waerop dese tot antwoord dienen sal. Eerstelijck wat aengaet de jonck van Godia Baba, deselvige tot Bantam by my gebracht wesende met een missive van de oppercoopman Souri van Jambi, daerinne verhaelde, hoe den coninck van Jambi seer ernstelijck versocht hadde, dat men ditto Godia Baba de saecke voor dese reys vergeven soude, soo hebbe hem ten welgevalle van ditto coninck gerelacxeert ende een schriftelijcke pas gegeven, omme met zyne peper te mogen varen ende die venten, daer 't hem gelieven soude. Doch vry ende ontslagen zijnde, soo hebben haren peper daernaer tot Bantam aen d' onse vercocht tegens $7\frac{1}{2}$ reaël 't picol, 't welck hun also betaelt is.

Wat aengaet de jonck van den Tommegon van Damma oft andere meer, die van eenige schepen aengehaelt oft geplundert mogen wesen, U. E. sy verseeckert, dat het van ons volck niet gedaen is, maer sal gelieven te gedencken ende considereren, dat doen ons jacht *Facatra* met de jonck van Godia Baba neffens meer dan thien andere joncken van Jambi quamen seylen, in de Straet van Palimban rescontreerden twee Engelse schepen, te weten een groot met een cleen, diewelcke alsdoen ten aensien van alle de resterende joncken gelijk U. E. verstaen can van degene, die tot Japara ende Jortan wel gearriveert zijn, drie joncken uyt den hoop aenhaelden. Wat joncken het geweest zijn ende wat daarmede gedaen hebben, wete niet, maer waarschijnlijk is het, dat daeronder de jonck van den Tommagon van Damma geweest zal zijn ende dat noch meer (soo 't hun doenlijk ware geweest) aengehaelt hebben souden. Hierover wil U. E. vriendelijck gebeden hebben, ons volck aldaer residerende aen haer personen oft goederen, om de misdaet van Engelsen, Franssen oft andere gedaen, niet te moeyen noch oock niet toe te staen, dat gemoeyt oft hun eenige overlast aengedaen werde, ende soo 't by gevalle gebeurde (als niet verhope) datter eenige joncken onder den coninck van Mattaram sorterende, van d' onse aengehaelt oft geplundert wierden, sijn wy bereyt (gelijk mits desen belove) alsulcke misdoenders exemplayrijck te straffen ende de schade ten vollen te voldoen.

Alhoewel het by geval toegecomen is, datter twee Chinesen van d' onse met groff geschut doot geschoten zijn, is my sulcx nochtans seer leet, ende bedancke U. E. seer hoochelijck, dat de saecke sonder eenige boete geperdoneert heeft.

Wat aengaet den tol, die vanwegen den coninck van Mattaram versoect,

doen ons volck eertijts in Japara gelaten wierden, is ons den handel vry, sonder eenige lasten oft tollen toegeseyt ende geaccordeert, welke vryheyt den coninck van Mattaram selffs tot verscheyden reysen geconfirmeert, geaccordeert beloofft heeft.

U. E. sullen gelieven te gedencken, dat daertegen oock niet ondanckbaer geweest zijn, maer de vryheyt met verscheyden ende vele schenckagien erkent hebben, als namentlijk hoe onder andere een schone metale stuck aen Zyne Majesteyt vereert hebben als op eenige schepen gevoert wert, ende oock den coninck gegeven is, hetwelcke allene ongelijck meer waerdich is, dan off een groten toll betaelt hadden. Is dese deucht alrede vergeten ende begeert Zyne Majesteyt de beloften ende de gegeven vryheyt niet langer te houden oft te geven, wat connen daertegen doen dan vriendelijck te bidden, dat U. E. gelieve Zyne Majesteyt de vorige belofte te doen gedencken ende alsoo ten besten te handelen, dat de begonnen vruntschap ende de negotie van tijdt tot tijdt meer ende meer vermeerdere, 'twelck Godt geve ende van herten wensche?

Van de vereeringe, ons toegesonden, bedancken U. E. seer. Met brenger deses senden een stuck sandelhout wegende 88 catti, 6 stucx goulongh ende een stuck cassa, 't welck in danck gelieve aen te nemen.

Van den oppercoopman van Japara verstaen wy, dat hy in lange geen rijs heeft mogen copen, niet wetende om wat redenen oft wat d'oorzaeck sy. Ick ben van meninghe, alsnu een schip derwaerts om rijs te senden, ende van de Moluques, Amboyna ende Banda sullender dagelijcx noch meer comen. Derhalven sy U. E. vriendelijck gebeden te vervoirderen, dat ons volck licentie become, omme onsen nootdruft ende gerieff te mogen copen ende uytvoeren, daeraen ons sonderlinge vruntschap geschieden sal, die bereyt sijn, t'allen tyden te erkennen. Dit verbot en dient niet lange te dueren, want soo ons aldaer den rijs onthouden wert, genootsaect wesen souden, Japara te verlaten ende andere finantie te soecken.

Adi 11 Mey anno 1618 in Jacatra ¹⁾).

227. — JAMBI.

AEN HEER ANDRIES SOURI, PER DE *BERGERBOOT* ENDE *JAGER*, 21 MEI 1618.

Per 't schip de *Bergerboot* ende 't jacht *Jacatra* hebben van U. E. verscheyden missiven ontfangen ende daerdoor verstaen, wat in die quartieren passeert. 't Gene hier ommegegaen is, soude te langh om verhalen sijn, derhalven gedrage my (de tydinge aengaende) aen 't rapport van de vrienden.

¹⁾ „Ditto aen Raemboreh, omtrent Japara wesende, geschreven“.

De peper ende andersins in de *Bergerboot* gescheept, alsoock 't gene door de vrienden uyt twee joncken gecocht ende betaelt is, hebben ontfangen ende is seer wel te passe gecomen tot depessche van 't achtste schip, de *Goede Fortuyne* genaempt. De Heere wilse alle in salvo geleyden. De lindsack met 50 catti peper en heeft niet meer dan 47 catti gewogen op de daecsie van den coninck van Bantam, daermede ons alle den peper geleverd ende toegewogen wert, 't welck een groot ende notabel verschil is; derhalven dient U. E. 't gewicht, soo 't doenlijk is, met d' eerste t'egalieren.

Alsoo 't jacht *Jacatra*, de *Bergerboot* noch *Vlissingen* omtrent Lucipara niet en vonden, is de jonck van Godia Baba by den hoeck van Bantam gebracht. Soo haest U. E. pas ende missive gelesen hadde, hebbe ditto jonck ontslagen ende een schriftelijcke pas gegeven, dat vry ende vranck varen, keeren ende haer peper vercopen souden daer 't hun gelieffde. Ontslagen wesende, soo sijn zy niet naer Japara, maer tot Bantam op de rede gelopen, ende naerd dat daer drie dagen waren geweest ende gesien hadden, hoedatter menichte van peper in 't landt was ende geen gecocht wierde, alsoo wy met die van Bantam in questie stonden ende apparent scheen, dat in oorloch geraecken souden, hebben selfs haer peper comen veylen ende die aen heer Buysero vercocht tegens 7½ reael 't picol. De peper van de jonck van Intche Moeda is tot Jacatra betaelt tegen 7 realen 't picol, gelijk de merct doen ter tijdt tot Bantam was, doch hy heeft tot Japara met zyne vrienden soo leelijck gesien ende sooveel weten te doen, dat hun per ordre van den generael Reael door van der Marct noch 500 realen op den hoop toegegeven is. De Sabandaer ende andere van Japara (seyt van der Marct) sijn mede niet wel te vreden, dat Godia Baba sijn peper tot Bantam vercocht heeft, omdat deselvige tot Japara ende Jortan 12 en 13 realen 't picol was geldende, soodat het die van Jambi ende andere, welke derwaerts peper hebben gevoert, wel geluct is.

De questie met die van Bantam is dit jaer bycans op 't hoogste geweest. 't Is soo verre gecomen, dat den pangoran vrede oft oorloch heb aengeboden ende d' een off d' ander affgeeycht. 't Scheen, dat het maer aen d' eerste stach en seyde, off dat reciprochen arrest deden, als den pangoran gedaen hadde. Reciproche arrest te doen souden niet naergelaten hebben, doch den pangoran heeft zijn trots ende de moet laten vallen ende van zijn boosheyd (wel te verstaen uytterlijck) gedesistert, eer het daertoe gecomen is, ende dat (so men seyt) door toedoen van de jongen coninck ende alle adel van 't landt.

Om des persoon van Hans de Deckers wille, die in 't hoff van den pangoran gevluucht was ende den coninck geensins wederleveren wilde, alsoock omdat verstaen by de Francen onder onse gewoonlijke vlagge seer gerooft is, hebben wy het schip *St. Michiel* uyt St. Malo omtrent 3 mylen van Bantam in arrest genomen ende gehouden. Hiertegens heeft den pangoran van Bantam, soo

omme ons van ditto schip te doen desisteren, alsoock om met den peper zynen wille te doen (daertoe het scheen alsnu een zeer schone deckmantel becomen hadde), verboden, dat ons geen peper meer geleverd werde, jae selfs niet degene, die gecocht ende betaelt hadden, alsoock dat geen peper meer afscheppen en souden, soodat de *Goede Fortuyne*, die ten halven geladen was, genouchsaem in arrest bleeff leggen. De saecke ten diepsten ingesien zijnde, condon geensins resolveren van ons recht te desisteren, maer wierde goetgevonden ten uystersten te persisteren. Hierover hebben van den pangoran licentie om te vertrecken geeyscht, ende alles van Bantam gelicht. 't Vertreck oft 't blyven wiert aen ons gestelt, doch eer het joncxte volck gelicht was, heeft den pangoran (als voren) 't blatgen gekeert ende aengeseyt, dat blyven souden: hy wilde ons naer desen goet tractement aendoen, waerby de saecke voor die tijdt gebleven is.

Om de reproche, welck Hendrick Janszen doet, mach U. E. wel heusselijk laechen, want by desen verclare, hoe groot ende machtich Siam ende Patana sijn, soo en connen nochtans in d' Indischen Staet van de Vereenichde Nederlanden qualijck een enkelde steen verstrecken, daer d'armoede van Jambi een goede pilare begint te sijn. Voorwaer wy souden 't tot Bantam, sonder de goede secoursen van U. E., slecht gehadt hebben. Veel jaren is de guyterye tot Bantam onderhanden geweest. Wat eynde de saecke nemen wil, sal den tijdt leeren.

Eer de donder van de pangoran uytberstede, was de peper tot op 48 realen de thien sacken gedreven. Niet min dan op 6 oft 7 realen de sack ware zy gecomen, soo het disseyne van de fielten ware geluct ende wy sulcx met geweld niet belet hadden. In 't landt van Bantam sijn wel 40.000 sacken peper overgebleven ende daer en is in drie maenden geen gecocht. In die tijdt is sy op diversche prysen gehouden, te weten, van 48 is door de troubel tot op 30 gedaelt, ende doe de twee Chinese joncken arriveerden, wierde datelijck weder op 43 gehouden. Naerdat onse questie scheen beslecht te sijn, hebbe behendelijck doen onderstaen, oft tot redelijcken pryse door faveur ende assistentie van 't hoff pertye peper souden connen becomen, omme een advijsjacht met de goede tydinge van 't verdrach naer huys te senden, dan 't quam weder op d' oude guyterye uyt. Hierop hebbe (om de fielten te dringen, dat wy goede pertye peper tot redelijcken pryse op voorraet becomen souden) de Chinese joncken door de vrienden van de *Snyder Eendracht* en den *Witten Beer* (die daertoe expres gehouden werden) doen insinueren, dat hun wachten eenige peper te copen off laden, voordat wy gerieft sijn, op pene, dat die uyt hare joncken gelicht worden sal. Hoe dit den pangoran met de syne bevalt, can U. E. wel considereren.

Twee maenden lanck isser nacht ende dach gepractiseert, wat doen sullen;

veelderley personages worter gespeelt, om ons te doen diverteren, doch alsoo wy malcanderen wel kennen, sal ick geensins affstant doen. De joncken leggen en sien ende dorven geen peper laden. De roep van de prijs is weder van 43 tot op 30 en 32½ gedaelt. Dan alsoo ick ordre gegeven hebbe, omme tot dien prijs te copen, wilt men (500 sacken gecocht sijnde) weder tot 35 rysen, soodat de coop in dier voegen door de monopoliers beleth wiert. D' uytcompste sal den tijdt leeren.

Naer Japara ende Jortan hebben ordre gegeven, alle den peper aldaer op te copen, ende omme deselvige tot redelijcken pryse te becomen, hebbe de Chinesen mede doen insinueren geen peper te vervoeren ende seeckere jachten by haer joncken geleyt. Dan alsoo de vrienden 't uysterste niet durven doen oft te haestich geweest zijn, hebben zy de peper in Japara van de Chinesen weder gecocht tegen 12 realen 't picol ende in Jortan tegens 10 realen, 't welck ons tot Bantam vry wat veel verachttert ende de monopoliers een grote styvinge is. 't Sal in Jambi (duchte ick) mede veel verhinderunge veroorsaecken, doch het quaet, dat sulcx in Bantam veroorsaect heeft, hope wel te verwinnen. Opdat U. E. sie, hoe nodich de secursssen van Jambi sijn, hebbe goetgevonden alsoo sommierlijck te verhalen, wat molestie, hinder ende swaricheyt ons tot Bantam in den peperhandel aengedaen wert, biddende dat ons naer uysterste vermogen met een goede quantiteyt peper secundere.

Ende op de goede hope, welck hebbende zijn, dat alrede een goede pertye peper op voorraet heeft ende mettertijdt noch meer becomen sal, hebben goetgevonden, derwaerts te senden de schepen de *Bergerboot*, de *Jager*, 't fregat *Ceylon* ende de smack. De jachten sal U. E. gebruycken, om daarmede de *Bergerboot* te laden.

Tot inkoop van den peper senden wederomme 44 cassen met cangans, 8000 realen in comptant met eenige andere cleden als per facture, U. E. ten hooghsten recommanderende alle den peper op te copen die becomen can, want vooreerst hebben tot Bantam geen beterschap te verwachten, ende sal de peper mettertijdt noch hoger lopen dan die tot Japara ende Jortan gecocht is, daerop rekeninge maecken mach.

Ick verstaet, datter in Jambi een Chinese joncke is. Veel Javaense ende andere achte daer om peper comen sullen. U. E. sy ten hooghsten gerecommandeert, alles op te copen dat becomen can. Prevenieert de joncken sooveel doenlijck is, ende soo U. E. met dreymementen te wege brengen can, dat haer peper vercopen ende geen vervoeren, 't sal my aengenaem ende de Compagnie seer profitabel sijn.

Alsoo in Jambi noch nieuw sijn ende 't nauste niet wel wete wat den stant aldaer verdragen can, soo is 't, dat voor dees tijdt geen prechijns ordre gevende sijn, omme ten uystersten te procederen ende den peper uyt de Chinese joncken

als andere tot redelijcken pryse te lichten, maer sal my op U. E. goeden yver, verstant ende discretie verlaten, alsoo volcomentlijck vertrouwe, gelijk wel bevonden hebbe, dat niet gebreecken sal te doen dat ten besten van de Generale Compagnie gedaen dient ende gedaen worden can. Mits desen geve U. E. volcomen commissie, omme sooveel oft soo weynich te doen als metten anderen geraden vinden sal. Soo U. E. met uytstroyende dreygementen sooveel doen cost, dat de joncken pertye van haer peper vercochten, soude goetvinden, dat haer de resterende liet behouden ende een vrye pas tot recompense gave.

D'Engelsen hebben wel vier maenden met een schip ende jacht omtrent Lucipara gelegen, alle joncken aenhalende, die becomen conden. Uyt een jonck van Damma hebben sy den peper gelicht alsmede uyt een ander van een seker geschoren Chinees, daerover ons volck in Japara seer gemolesteert wert, jae, sijn met een amock gedreycht geweest. Soo 't gebeurde, dat d'Engelsen sulcx omtrent Jambi mede onderstonden ende U. E. eenich voirdeel oft dienst doen cost, omme de joncken te beschermen, in zijn protectie te nemen ende te bevryden, laet sulcx niet naer, maer doet het met macht, soo deselvige heeft ende nedich is.

Met de *Bergerboot* oft een van d'andere jachten, naer dat best geraden vint, sal U. E. gelieven tytelijck herwaerts aen te senden een goede quantiteyt peper tot behulp van depessche van d'eerste schepen, op aventuыр off onsen handel tot Bantam niet wel gelucte, want het secours in ditto gevalle voor ons een schonen troost ende voor de monopoliers een groot afbreck is.

Dat de Portugesen ende den Chinesen tolck trachtende sijn, ons aldaer met haer bose daden seer odieux te maecken, gelove seer wel, maer wat redenen de capiteyn Moor van Jambi heeft off hoe het comt, dat hy overal tegens U. E. is, connen niet wel begrypen. Wenste wel, dat door d'een off d'ander middel daerinne costen versien, ende sy U. E. gerecommandeert zijn beste daertoe te doen, 't sy met herdicheyte, soeticheyte oft over de derde handt, nadat geraden vint ende doenlijck sy.

In de *Bergerboot* sijn seeckere gevangen Portugesen, welcke aengedient hebben, dat in Januario passado den voorsz. capiteyn Moor naer Malacca gesonden heeft, den Gouverneur persuaderende dat een fregat naer Jambi senden soude, omme de loge met behendicheyt by nacht aff te lopen, die te plunderen ende 't volck te vermoorden, presenterende een pacpier in ostage te laten, tot verseeckeringe, datter geen valscheyt mede gemenght ware ende de saeck wel succederen soude. In teecken van waerheyt seyt desen gevangen, dat den Gouverneur hem versocht hebben soude, om dit exploit te doen. Godt behoeve de vrienden voor vileynen bosen verraet. Ick wete niet, wat van de saecke geloven zall. Was het seecker, soude U. E. ordre geven, om de saecke

tegens den capiteyn Moor alsoo door te dryven, dat hem ende andere diergelijke lusten benomen blyven souden, doch dewyle het onseecker is ende niet lichtvaerdich mogen sijn, sal U. E. de saecke voorsichtelijck simuleren. Dunct U. E. datter yets aen mach sijn off byaldien aldaer eenige andere swaricheyt is, die wy tegenwoordich niet souden mogen weten, soo soude geraden vinden, dat tot zijnder ende ons volcx verseeckeringe voor de stadt Jambi houde leggen het jacht de *Jager* tot naerder ordre oft totdat een ander senden, mits dat het voorneemste capitael daerinne houde. Soo hiertoe resolveert, hout het jacht dan altoos slachvaerdich, het schip boven wel gesloten ende het volck altoos aen boort, gedenckende op den raedt oft voorlach, die den Chinesen tolck den coninck voor desen gaff, om een jacht aff te lopen.

My is hier door Javanen aengeseyt, dat die van Palimban mede een aenslach over landt voor hebben souden; dan kan het qualijck geloven, ende houde 't selvige voor een Javaens pratgen, dewyle ons diergelijke veel voorcomen. D' Engelsen, Franssen, Chinesen ende Javanen hebben wy tot Bantam een tijdt tegens gehadt; jae, het scheen, off son ende maen mede tegens ons gelopen souden hebben, maer de Heere heeft het versien. Wy hebben de krijgh door Goods genade ten dele gewonnen ende vertrouwe vastelijck, dat noch over alle onse vyanden floreren zullen.

Voren hebbe geseyt, dat de smacke met dese schepen is gaende. Ick sende deselve expresselijck om advijs vandaer te becomen, derhalven sal wel doen ende ons metten eersten daermede adviseren wat in die quartieren passeert, wat peper heeft ende noch hoopt te becomen.

Dewyle U. E. soo ernstlijck om zyne verlossinge schrijft, soo hebbe niet connen noch willen nalaten, U. E. te ontlasten. Abraham van Bree, oppercoopman van 't schip de *Bergerboot* hebben daertoe gedestineert ende gecommiteert. U. E. sal denselven als 't U. E. gelieft alles overtransporteren ende sich met de *Bergerboot* oft andere herwaerts aen vervoegen, mits ditto van Bree van alles wel informerende ende wel onderrechtende, doch versoecke ende bidde vrundelijck, dat U. E. niet al te haestich vertrecke, maer eerst trachte noch een goede quantiteyt peper aff te schepen, opdat met geladen schepen herwaerts come, van Bree interim te meerder practijck become, wy ontset werden, de Compagnie goeden dienst geschiede ende U. E. meerder eere begae. 't En sal zijn schade niet zijn. U. E. hoeden ende goederen by Brouwer gesonden gaen nevens desen.

't Is seer wel gedaen, dat U. E. naer Andrigiri schryven ende een clene vereringe tot onderhout van vruntschap senden soude, want van meninghe ben derwaerts alsoock naer Campher weder te senden.

Van Maleyse cleden sijn tegenwoordich niet versien. Rosenobels, root laecken noch witte cassen hebben niet. Van 't gene U. E. voor den coninck

eyscht, senden drie picol spijkers, 2 stucken geel satijn, 2 muscusballen ende 2 spiegels, die oock slecht zijn, maer hebben anders niet connen becomen, noch oock geen muscus meer, veel min swert noch groen fluweel, noch oock geen brede lemmets. Iets naer desen becomende, sal 't U. E. gesonden worden.

Desen gaet alsnu met de schepen de *Bergerboot* ende de *Jager*; 't fregat *Ceylon* ende de smack sullen cortelijck volgen, waermede de missiven van de coningen van Johor ende Jambi beantwoorden sullen.

In Jacatra adi 21 Mey anno 1618.

228. — INSTRUCTIE

VOOR DEN HEER ABRAHAM DE RASIERE, COOPMAN, ENDE LENERT
THOMASZ., SCHIPPER OP 'T SCHIP DEN *WITTEN BEER*,
29 MEI 1618.

Soo een van de twee Chinese joncken, tot Bantam leggende, onderstaen te vertrecken off te verseylen, eer wy van de Chinesen geholpen ende metten anderen verdragen zijn, sullen U. I. met het schip den *Witten Beer* mede seyl maecken ende met hun lopen, ankerende daer sy ankeren, ende dat soo naeby hun, dat ghyluyden by donckere nacht sien cont, off ancker lichten ende seyl maecken, ende byaldien seyl maecken, sult alsvooren lichten ende seyl maecken ende neffens hun seylen ende dat soo dickwils als sulcx souden mogen doen, totdat ghyluyden in zee uyt het gesicht van Bantam soude mogen zijn.

Totdat uyt het gesichte van Bantam sijt, en sullen U. I. die van de joncke niet aenspreecken ende soo 't gebeurde, dat zyluyden off yemant van 't hoff U. I. aenspraecken, vragende, waeromme alsoo neffens de joncken sijn zeylende ende settende, sult hen aendiencn, sulcx te doen, omme, in zee gecomen wesende, te visiteren (alsoo het U. I. niet vry en staet, sulcx op de rede van Bantam te doen) off in ditto joncken eenige peper geladen zy, ende soo peper vindt, dat daermede handelen sult volgens ordre door den president gegeven, ende soo 't gebeurde, dat de Chinesen hierover binnen de eylanden ende in 't gesicht van Bantam wesende, presenteerden de peper, die in haer joncken souden mogen hebben, te vercopen, sult deselvige aennemen ende tegens 30 realen de tien sacken betalen, mits wel lettende, datter geen peper in de joncken blyve. Alle de peper gelost ende betaelt wesende, laet de joncken dan vaeren daer 't hun gelieft.

Uyt het gesicht van Bantam, buyten Poule Babi met voorsz. joncken comende, sullen U. I. een goet stuck in zee wesende, ditto joncken doen strijcken

ende deselvige van petacq tot op de kiel toe doen visiteren ende alle de peper, die daerinne vindt, in u schip overnemen, mits deselvige perfect doende wegen, betalende voor yeder sack niet meer dan twee realen van 8^{en}, ende dat tot amende, dat onse vorige insinuatie niet naergecomen zijn ende 't uysterste hebben willen versoecken.

Voor al wort U. I. by desen ten hoochsten bevolen, wel toe te sien ende voor te comen, dat die van de voorsz. joncken aen hare personen geen overlast gedaen en werde, noch dat haer gelt oft andere goederen geensins vermindert oft beschadicht werde, ende omme d' insolentie van 't volck als andere onredelijckheden voor te comen, soo en sult geen ander volck in de joncken laten gaen, dan die daer nodich sullen wesen om d' selvige te visiteren, ende soo de visiteerders commissie passeerden, sult haer straffen ende de schade, die gedaen souden mogen hebben, vergoeden.

U. I. sy andermael gelast, de joncken wel nau te visiteren, doende boven halen dat in de wech is, ende alle de peper daeruyt te lichten, opdat niet en roemen, gelijk die van de jonck van nachoda Soussay hebben gedaen, datter meer ingebleven dan uytgelicht sy, ende alle de peper gelicht ende betaelt wesende, sult ghy luyden de joncken laten verseylen daer 't haer gelieft, lopende weder met het schip den *Witten Beer* na de rede van Bantam toe, doch sult het buyten d' ordinarie rede van Bantam setten ende aen landt niet varen, voordat expres ordre ende advijs van ons becompt.

Ingeval d' Engelsen oft Franssen onderstonden de voorsz. joncken te conveyeren ende U. I. daarvan te weren, soo sult hun vriendelijck aendien, dat hun gelieve haer met de joncken niet te bemoeyen, veel min te onderstaen ons van onse rechtvaerdige pretentie te frustreren, alsoo ghy lieden anders genootsaect wesen soudet, 't recht van uwe meesters met geweld te vervolgen, protesterende onschuldich te sijn van d' onhey l ende schade die daerover soude mogen volgen, als wesende door haer lieden tot geweld gedwongen; ende byaldien d' Engelsen oft Franssen niet desistereen, soo sult haer met geweld verdryven ende de voorsz. ordre tegens die van de joncken, volgens d' insinuatie haer lieden over 2 maenden meermalen gedaen, executeren, al waer 't oock, dat by de Engelsen eenich volck in de voorsz. joncken gestelt wierde ende een Engelse vlagge van deselvige lieten waeyen.

In Jacatra adi 29 Mey anno 1618.

229. — BANTAM.

AEN GUILLIAME CHEVALIER, GECOMMITTEERDE WEGEN DE COMPAGNIE
VAN ST. MALO, 29 MEI 1618.

Hoe het schip *St. Michiel* in arrest genomen ende gecontinueert hebben gehadt, eerstelijck omme den persoon van de Decker, U. E. generael, te becomen ende ter anderen tot indemnatie van 't gene die van de Generale Oostindische Compagnie der Vereenigde Nederlanden overgecomen wesen mach oft noch soud mogen overcomen door de Arabische, Gouseratse ende Moorse schepen by U. E. aengehaelt ende geplundert onder onse gewoonlijke vlagge, is U. E. voor desen geseyt. Ende alhoewel het voorsz. schip *St. Michiel* door U. E. ende U. E. volck sonder reden geabandonneert ende verlaten is, hebben 't selvige diesniettegenstaende tot noch toe alsoo gelaten, als het by U. E. verlaten is, sonder eenige ruymen te openen oft eenige goederen aen te tasten, om nader bescheet te becomen. Dan alsnu considererende, dat het schip ende de goederen die daerinne mogen zijn door lanckheyt van tijdt consumeren ende vergaen, hebben U. E. daerover by desen willen verwittigen, hoe geresolveert zijn, het voorsz. schip met allen 't gene daerinne om ende aen is, onder behoerlijcken inventaris aen te nemen, omme alles ten besten van die daertoe gerechticht sullen wesen, te benifitieren; derhalven versoecken, dat U. E. gelieve eenige personen van de syne te committeren, omme van alles, datter bevonden werden mach, behoerlijke aenteekeninghe te doen ende kennisse te dragen, waeraen ons vruntschap ende U. E. meesters dienst geschieden sall.

Van de gene, die U. E. gedwongen hebben het voorsz. schip te verlaten, sijnder eenige personen in 't selvige wedergekeert. Soo U. E. deselvige tot de equipage ende onderhoud van 't schip *St. Louys* oft andersins van node heeft ende weder gelieft te hebben, laet se halen. Zy sijn tot uwen dienste ende sullen U. E. geleverd werden.

In Jacatra adi 29 Mey anno 1618.

230. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURI, PER FREGAT *CEYLON* ENDE SMACK, 1 JUNI 1618.

Nevensgaende is copie van d' onse gesonden **per** de *Bergerboot* ende *Fager*. Tsedert hebben van U. E. niet vernomen. Daer zijn tot Bantam twee Engelse jachten van Jambi aengecomen, dewelcke uytgeven, dat die van Malacca met acht fregatten aldaer op de reviere geweest zouden sijn, veel huysen onderweech verbrant hebben, maer tot boven aen de stadt Jambi niet gecomen

wesen zouden door verhinderigh by haer cleenste jacht (dat op de riviere lach) gedaen. Seggen oock by U. E. in die tijdt twee mannen herwaerts aen met een prauw gesonden wesen souden, ende alsoo men deselvige hier niet vernomen heeft, presumeren zy, datse van de Portugesen ('t welck Godt niet en geve) genomen sijn. Watter van is, sal den tijdt leeren.

Desen gaet alsnu per fregat *Cheyton* ende de smack, dewelcke door indispositie van de schipper Struyff vry wat langer getardeert hebben, dan my lieff is. *Ceylon* sal U. E. gebruycken, omme de peper van de reviere te doen brengen, off anders, soo d' occasie voorvalt, om op den vyandt yets naer zijn doen te attenteren, want dit fregat oft jacht uytermaten wel beseylt is; doch soder geen apparentie is, omme yets te connen verrichten ende byaldien op de riviere mede niet nodich is, sal U. E. 't selvige off andere met zynen last van peper herwaerts senden, opdat te vergeeffs geen tijdt en slyte. De smack sendt die metten eersten op 't alderspoedichste weder herwaerts met advysen van de stant aldaer, wat tydinge datter is, maer insonderheyt, wat peper U. E. heeft ende noch verhoopt te become, waeraen ons sonderlinge vruntschap ende de Compagnie dienst geschieden sall.

Met myne voorgaende hebbe geadviseert, dat alsnu beantwoorden soude de brieven van de coningen van Johor ende Jambi, alsoock die van capiteyn Moor, doch alsoo hare missiven hebbe doen overlesen, bevinde, dat den ouden coninck onder andere claecht, hoe tegens gemaect contract door U. E. aengetast ende de peper gelicht is uyt drie Chinese ende een Siamse jonck, vragende wat manier van doen dat is. Soo is 't, dat my voor best gedacht heeft, d' antwoord noch wat te vertrecken, ter oorsaecke, dat voor dees tijdt niet geraden vinde, schriftelijk in generale terminen sonder onderscheyt te beloven, dat sulcx niet meer gebeuren sall, gelijk op excuse van 't voorgaende wel vereyscht geconcludeert te werden. Wy dienen eerst door alle swaricheden te sijn. De missiven van den jongen coninck ende capiteyn Moor houden niet anders in dan complimenten neffens versoeck, dat men op des coninx stromen geen Portugesen noch andere moeyen, maer in zee onsen wille daermede doen souden. Ons gebreck sal U. E. excuseren met een swygen oft mondelingh met eenige vereeringe op de grote occupatien, die hier soo door questie met Bantam als andersins hebbende sijn, naer dat U. E. geraden vindt. Naer vereeringe ende niet naer onse brieven is 't meeste verlangen. Daeromme dunct my (onder correctie) best te sijn, dat U. E. een redelijcke vereeringe van onsentwegen doe. Isser raedt toe, maect oock vruntschap met den capiteyn Moor. Soo niet, sy U. E. gerecommandeert, voor te comen, dat zyne vyantschap de Compagnie niet hindere.

Den coninck van Johor adviseert, hoe d' Atchijnder Pahangh ingenomen, sijn soon ende andere adel vervoert heeft, waerover assistentie versoect, pre-

senterende daertegens onse begeerte vol te doen, soo sijn soon weder becomen connen. Alsoo per contract aen ditto coninck verbonden sijn, valt het beswaerlijck, daerop te antwoorden. Soo aldaer yemant van des conincx volck is oft byaldien U. E. compt te schryven, seght hun aen, dat wy den coninck eerlange sullen doen besoecken ende per expresse antwoord senden, temeer dewyle sulcx van de Mayores gerecommandeert wert ende oock van meningeben, den handel op Campher te doen versoecken.

Wy verstaen, dat van de reviere van Palimban eenige peper begint aff te comen, ende dat daerover aldaer twee Chinese joncken aengecomen wesen soudent. Compt het gelegen, laet een van de jachten herwaerts comende, en ledich wesende, eens ondersoecken, wat daer van is. Vergeet oock Andrigiri niet, soo het den tijdt gedoocht ende eenige apparentie verneemt.

Om was sijn hier dickwils seer verlegen. Soo aldaer tot redelijcken pryse yets te becomen is, gelieve ons van goede pertye te versien.

Ten beslyt van desen sy U. E. andermael ten overvloet ten hoogstengerecommandeert alle den peper op te copen, die eenichsins becomen can. Spaert daertoe geen moeyten, arbeyt noch diligentie, gelijk voor desen zeer wel gedaen heeft, doch vercht de vrunden niet meer, dan de vruntschap verdragen can, sonder nochtans in de scrupule van Hendrick Janszens missive te treden.

Met de *Bergerboot* hebben drie gevangen Portugesen gesonden; sijnder van d' onse in Malacca gevangen, sal U. E. onderstaen, off d' onse daermede becomen can; soo niet, ditto Portugesen weder herwaerts senden.

Tsedert onse voorgaende schryven heeft ons volck tot Bantam gecocht omtrent 2000 sacken peper a 32 ende 35 realen de 10 sacken, waermede 't copen door 't subijt rysen weder geschort is. De nachoda van een van de Chinese joncken is hier by ons oock geweest (voor uysterste raedt, naer 't schijnt), veel voorslagen doende, omme licentie te becomen, dat peper soude mogen uytvoeren. Ick hebbe hem geseyt, dat ons eerst aen 10.000 sacken tegen 32 realen de 10 soud helpen ende dat dan sooveel vervoere als sijn jonck laden can off haer gelt verstrecke, maer dat anders niet toestaen sall, datter een sack vervoert werde, waermede wederom na Bantam gekeert is. De Chinesen tot Bantam dese antwoord vernemende, sijn niet weynich beroert, alsoo onder hun veel peper hebben, die haer vry wat meer cost. D' uytcompst van de saeck sal den tijdt leeren.

In Jacatra adi primo Juny 1618.

231. — JAMBI.

AEN A. VAN BREE, OPPERCOOPMAN ENDE FLORES HERES, SCHIPPER OP 'T
SCHIP DE *BERGERBOOT*, 1 JUNI 1618.

Naer U. E. vertreck met het schip de *Bergerboot*, sijn berecht geworden, hoe dat hier door U. E. van 165 bossen tin onder cognoscement van Heer Comans ontfangen, niet meer geleverd en sijn dan 120 bossen, soodatter omtrent 25 picol te cort comt, waervan naer wy van goeder handt verstaen omtrent 20 picol op de merct van Jacatra onder de Javanen vercocht ende gecocht is, 't welck niet hebben willen noch connen nalaten U. E. te adviseren, alsoder aen de leverantie te veel te cort comt ende d' ontrouwe van degene, die sulcx gedaen hebben, te groot is. 't Gebreck is by provisie tot U. E. last ende verantwoordinge te boeck gestelt, derhalven sult wel doen ende onder U. E. volck neerstelijck vernemen, by wie oft dewelcke soo groten faulte begaen is ende ons daarvan bescheet geven, mits het cognoscement voldoende.

In Jacatra adi primo Juny anno 1618.

232. — JHOOR.

AEN DEN CONINCK, 3 JUNI 1618.

Zeer doorluchtige Heere. Uwe Majesteyts missive is ons door . . . ¹⁾ wel behandicht ende hebben d' inhoudte verstaen. Het is ons van herten seer leet dat Uwe Majesteyts joncke soo ongeluckich geweest is, datse door ons volck (die uwe oude vrunden sijn ende altoos verhoppen te blyven) beschadicht is geworden. Soo de faulte aen onse zyde is, sijn wy bereyt volgens contract alle de schade te voldoen. Dan alsoo berecht ben, het ongeluck toegecomen is, doordien seeckere Macassaren onderstonden . . . ²⁾ van ons volck (die in de voorsz. joncke geseth waren, terwyle d' orancays naer 't schip by den capiteyn gevoert wierden) te vermoorden, dunct my geen recht wesen soude, voor de misdaet van andere te boeten. Derhalven versoecke, dat Uwe Majesteyt gelieve, wat nader te ondersoecken, hoe het toegegaen is ende de syne niet meer gelooff dan d' onse te geven.

Tot onderhoud ende augmentatie van d' oude vruntschap ben ick van meninge eerlange Uwe Majesteyt met een expres schip te doen besoecken, als wanneer mondelingh op de saecke geconfereert ende 't recht, 't welck my

¹⁾ Niet ingevuld.

²⁾ Niet ingevuld (een getal blijkbaar).

onderwerp ende bereyt sijn te voldoen, beter gevonden sal connen werden. Derhalven sal 't hierby laten. Interim gelieve Uwe Majesteyt het nevensgaende in teecken van vruntschap aen te vaerden. Godt geve Uwe Majesteyt geluck ende welvaert ende vermeerdere synen staet.

In Jacatra adi 3 Juny anno 1618.

233. — ATCHIJN.

AEN HEER COMANS ENDE CASEMBROOT, YEDER EEN GESONDEN, PER DEN *SEEWOLFF*, 7 JULI 1618.

Tsedert U. E. vertreck hebben wy van die quartieren niet vernomen, derhalven dies te corter wesen zullen. Desen gaet per 't schip den *Seewolff*, welck goetgevonden hebben, op de belofte by den coninck van Atchijn gedaen, derwerts te senden, hopende dat hetselvige neffens de *Valck* volladen werden sal, welck Godt geve.

Met dit schip senden wederomme drie kisten gelt, inhoudende 24.000 realen volgens cognoscement daarvan zijnde. U. E. sy andermael ten overvloet gerecommandeert, niet allene alle mogelijke diligentie te doen omme 't effect van des coninx belofte ende den handel in Ticco ende Priaman te becomen, maer oock om te verhinderen, dat d' Engelsen neffens ons het siap van den coninck niet becomen, want anders souden aldaer niet veel goets connen doen. Tot desen eynde sal U. E. aen den coninck van Atchijn ende andere, die yets vermogen, een goede schenckage doen, gelijk voor desen geordonneert hebbe.

Ick hope, dat den peper door U. E. oft heer Casembroot in Atchijn al opgecocht wesen zal, 't welck seer gaerne met den peper vernemen sullen. Can U. E. d' Engelsen van Priaman ende Ticco niet weeren, soo zy U. E. gerecommandeert alle vlijt ende naersticheyt in 't werck te leggen, om de herten ende gunste van de voorneemste coopluyden alsoock van de gemene man met liefftallicheyte ende minne tot U te trecken, somtijts oock eenige clene vereeringe daerby doende, opdat U. E. ende ons volck voor d' Engelsen bemint wesende dies te meer peper geleverd werde, als tot eenen prijs neffens den anderen zijn copende; ende alsoo de vrienden de saecke vertrouwt is, en sal ick daarvan niet breder sijn, maer my op haren goeden yver, naersticheyt ende diligentie verlaten. Den prijs limitere mede niet. Met discretie sullen de vrienden na den tijdt daerinne handelen. Dit jaer is de peper in Japara ende Jortan tegens 12 ende 13 realen het picol gecocht. Tot Bantam gelt zy tegenwoordelijck $4\frac{1}{2}$ reael de sack. Sy ware over lange al op 6 realen de sack geweest, maer ick heb het

met geweld beleth, dan tot 6 realen ende hoger sal se mettertijt lopen, soodat geen quaet doen cont, al waer 't oock, dat de vrienden genootsaect wierden (als niet verhope) thien tayl voor de bhaer te geven.

U. E. sy gerecommandeert een van de twee schepen met zynen last herwaerts te senden soo haest doenlijck sy, ende soder apparentie is omme het tweede mede te laden, sal 't selve daernaer ophouden; soo niet, met een goede somme gelts naer de Cust senden, gelijk voor desen geordonneert hebbe, 't en ware, dat het gelt tot redelijken pryse aen Gouseratse cleden, camphora ende andersins besteeet worden cost. Soo dit geschieden can ende de peper aldaer gebreect, besteeet het gelt alsdan aen goede sorteringe Gouseratse cleden ende pertye camphora, sonder deselve nochtans tot hogen pryse te copen, mits alles op 't alderspoedichste herwaerts sendende, waeraen de Compagnie dienst ende ons vruntschap geschieden sall. In Banda sijn van d'onse wederomme twee Engelse schepen genomen, die vermeynt hadden, de Pouleronesen te seconderen. Het derde is niet te voorschijn gecomen, soodat gepresumeert wert, in de Boucherones gebleven is. Naer U. E. vertreck van hier is de *Witte Beer* naer 't patria geseylt. *Tertholen* sal metten eersten mede vertrecken. De Heere wilse alle in salvo geleyden. De voordere tydinge van 't patria, de Moluques, Amboyna ende Banda, sal U. E. van de vrienden wel vernemen, waertoe my gedrage.

Abraham de Rasiere, brenger deses, sal U. E. ten dienste van de Generale Compagnie gebruycken, daer het by den raedt goetgevonden werden sall.

In Jacatra adi 7 July anno 1618.

234. — INSTRUCTIE

VOOR DEN HEER ABRAHAM DE RASIERE, OPPERCOOPMAN, ENDE HAVICK
CLAESZ., SCHIPPER VAN 'T SCHIP DE *SEEWOLFF*, GAENDE NAER
ATCHIJN, 7 JULI 1618.

Soo haest het schip claer zy, sullen U. E. van Bantam naer Atchijn vertrecken, medenemende den Atchijnsen ambassadeur met syne suite ende baggage. In passant sult Ticco eerst aendoen, omme te sien oft aldaer yemant van d'onse zy met des conincx van Atchijns siap, ende sooder yemant met het siap is, sal U. E. aldaer blyven oft voordere naer Atchijn seylen, naer dat by den raedt goedgevonden worden sall, alle mogelijcke diligentie doende, om te helpen bevoirderen dat alle den peper opgecocht werde, die men becomen can, al waer 't oock (als niet verhope) dat thien teylen voor de bhaer sout moeten geven. In Ticco geen volck van d'onse vindende, noch geen peper connende becomen, sal U. E. vandaer naer Atchijn seylen ende tot Atchijn

helpen vervoirderen ende effectueren d' ordre voor desen aen den heer Cornelis Comans gegeven, waarvan nevens dese copie gaet.

In d' instructie voor ditto Comans gegeven, is onder andere geordonneert, dat soo men den handel in Ticco noch Priaman niet becomen cost ende in Atchijn oock peper gebraecke, dat ons volck dan met de *Valck* naer de Cust seylen soude ende het gelt aen de Hase overleveren, doch in nevensgaende missive aen ditto Comans ende Casembroot gaet ordre, dat men naer de Cust niet senden sal, soo het capitael (den peper gebreeckende) aen Gouseratse cleden ende eenige camphora bestaat worden can, waernaer U. E. hem oock reguleren sall.

In Atchijn, Priaman, Ticco oft elders den voorsz. Cornelis Comans resconterende, sullen U. E. denselven voor hoofd ende president in den raedt erkennen ende respecteren, volgens d' acte van authorisatie denselven gegeven, ende in absentie van ditto Comans den heer Nicolaes Casembroot, tot Atchijn residerende, ende by overlyden oft absentie (dat Godt niet en geve) van hun beyden, sullen U. E. naercomen ende te werck stellen d' ordre, die in nevensgaende instructie ende missive gegeven hebben.

Nevens d' andere vrienden sy U. E. gerecommandeert, dat een van de twee schepen op 't spoedichste vol peper geladen ende herwaerts gesonden werde.

Voirder gedrage my tot voorgemelde instructie, voorsz. Comans gegeven, neffens desen gaende, waarvan d' inhoud ten besten van de Generale Compagnie sult helpen effectueren, alle mogelijcke diligentie doende, omme den handel in Ticco ende Priaman alleen te becomen ende alle andere Europise natie daervan te excluderen.

Des nodich sijnde, sullen de vrienden niet min, maer meer dan d' Engelsen geven, soo voor de peper als in schenckage aen den coninck ende andere. Laet dit de vrienden weten.

In Jacatra adi 7 July anno 1618.

235. — BANTAM.

AEN GUILLIAME CHEVALIER ENDE GECOMMITTEERDE WEGEN DE
COMPAGNIE VAN ST. MALO, 11 JULI 1618.

Seer claer betoont ghylieden uwe malitie door d' onbeschaemde logenen (vergeeft het my) daermede ons met missive van de 11 ende 12^{en} stantis beschuldiget, want soder eenige vlaggen oft wapenen tot verachtinge van de Majesteyt van Vranckrijck door yemant van d' onse (gelijck ghy seght) vercocht zijn, waerom lebt ghy ons den man oft de lieden niet gewesen? Souden haer ten exempel van andere wel gestra t hebben, ende soo ghy de personen niet

weet, waeromme can 't dan U volck (die haer eere, plicht ende eed vergetende, sonder eenige redenen oft noot, het schip ende goet van hare meesters verlaten hebben) soowel als d' onse niet gedaen hebben? Waeromme hebt ghy u conincx vlaggen ende wapenen niet bewaert? Wie heeft U het schip doen verlaten? De Franse vlaggen ende schansleden, die d' onse by 't schip *St. Michiel* gevonden hebben, sijn uwe gecommiteerde overgelevert, gelijk mede 't gene voirder versochten, ende wat aengaet U volck, die ghy seght, wy aengetrocken ende gedebauscheert hebben, voorwaer U passien transporteren U buyten de behoerlijckheyt van een nobil geest, want U. E. is immers wel bekend, dat het volck weder aen 't schip *St. Michiel* gekeert is, dewyle 't selvige noch in arrest lach; ende sijn se te dier tyde daer gecomen, hoe connen wy se dan aengetrocken oft gedebauseert hebben? want van rechtswegen schuldich waren te gedogen, dat weder soo vryelijck aen haer schip quamen, als van selfs daeruyt gegaen waren; ende soo gesocht hadden, hun met overtollich tractement aen te trecken, wy en souden se U. E. niet gepresenteert hebben, ick late staen weder leveren, gelijk nu doende sijn, ende sal U. E. alle de syne nevens desen met zyne gecommiteerden gewerden.

Opdat niet schynen soude, pretenderende waren, 't gene U. E. sochte ons op te leggen, hebbe U. E. voorgaende missive van den 3^m April niet beantwoort. Waertoe was die vrage nut? Wat bediede 't ondersoek, dat ghylieden met *St. Louys* gedaen hebt? Wat behoefde U. E. schriftelijck oft mondelingh t' ondersoeken, dat alrede metterdaet gesocht ende gesien haddet? Wat verleth hebben wy 't schip *St. Louys* oyt gedaen? Ende 't en ware dat *St. Michiel* om Deckers wille gearresteert ware geweest, dat schip soude al naer Vranckrijk gekeert hebben geweest, eer t' onser kennisse quam, wat roverye door U. E. onder onse vlagge gedaen ware. Isser yets, dat U. E. meer begeert, laet het ons (bidden wy) met discretie ende redelijckheyt weten: redelijck ende bescheyden sult ghy ons vinden, ende sullen oock helpen voor sooveel in ons vermogen ende redelijck zy. De Heere behoude ende geleyde U. E., daer ghy gaerne waert.

Alsoo kennelijck is ende de personen, die wy U. E. op sijn versoek neffens desen sijn sendende, gesien hebben, hoe nootshalven gedrongen sijn geweest alle den peper, indigo ende foelie van 't schip *St. Michiel* over te schepen in 't schip *Siericksce*, daermede van meninge sijn de voorsz. goederen naer 't vaderlandt te senden, sal U. E. yemant oft eenige, soo 't U. E. geliest ende goedvindt, op ditto schip *Siericksce* gelieven te committeren, omme te sien ende oogmerck te nemen waer de last van *St. Michiel* gevoert wert, dewelcke ons aengenaem, wellecom ende neffens d' onse getracteert zullen werden.

In Jacatra adi 14 July anno 1618.

236. — JAPARA.

AEN B. VAN EYNDHOVEN, PER FREGAT DE *BRACK*, 16 JULI 1618.

Wy hebben met verscheyden schepen diversche missiven van U. E. ontfangen met reeckeninge van oncosten daerby. In 't eerste gaff U. E. ons goede hope, datter haest goede pertye rijs affcomen soude, maer hebben met de joncxte missiven ongaerne verstaen, datter noch geen gecomen was, niet wetende, waeraen sulcx mach schorten; ende alsoo den rijs niet connen derven, ende andere finantie sullen moeten soecken byaldien ons den rijs in Japara gebreect, hetwelck tijdt moet hebben eer men op andere quartieren quantiteyt becomen can, sy U. E. derhalven ten hoochsten gerecommandeert alle mogelijcke diligentie te doen, omme te maecten datter quantiteyt rijs affcome ende U. E. licentie becomee om die te mogen coopen ende uytvoeren, want anders tot Japara niet te doen hebben.

Naer wy van heer van der Marct verstaen soude den Tommagon van Damma oft Gouverneur van Kendael den rijs ophouden, omme den sabandaer van Jacatra spijt aen te doen, de handelinghe aldaer te verminderen, hem alsoo van 't gouvernement te helpen ende selffs wederomme daeraen te comen. Soo 't soo is, soud men per aventuyre met een redelijcke vereeringe van denselven wel licentie becomen connen. Wilt hierop letten, ende is 't om een vereeringe te doen, maect dat ons den rijs daeromme niet come te gebreucken.

Desen gaet met het fregat, welck met seeckere Soloresen naer Solor gedestineert hebben. U. E. sal haer geven de metalen falcon aldaer wesende.

In Jacatra adi 16 Julio anno 1618.

237. — INSTRUCTIE

VOOR SYMEN REYNDERTSZ. TAEL, CAPITEYN, ENDE ADRIAEN JANSZ.
SCHOUTEN, STUYRMAN VAN 'T FREGAT DE *BRACK*, GAENDE NAER
SOLOR, 16 JULI 1618.

Alhoewel 't contrarie mouson op 't hertste door is wayende hebben nochtans op 't versoek van de Solorese orancays goetgevonden dit fregat vooruyt naer Solor te senden, omme hare mayores, geallieerde van de Generale Compagnie in Solor daerdoor t'eerder ende te meer te animeren, dat hun in 't begin van 't aenstaende Westelijck mouson goet secours toesenden zullen.

Ende alsoo het fregat niet bequaem is om holle zee oft herde winden te bouwen, wort U. E. by desen belast, lancx de wal te lopen tot Solor toe, voor sooveel doenlijck is, goet weder ende wint waernemende.

Alsoo die van Tuban ende Madura op alle de werelt, daer avantage becomen

connen, lancx dese custe rovende zijn, sult ghyluyden, omtrent Tuban ende Madura comende, continueerlijk wel op u hoede wesen ende de plaetse van Tuban schouwen, ende soo ghyluyden tusschen Madura ende Java doorloopt, blijft dan niet lange op een plaetse leggen, opdat ghy van de Maduresen niet overvallen wert. Jortan aendoende, weest mede wel op u hoede, alsoo de Maduresen daer dagelijcx comen ende aldaer geduyrich veel Portugesen zijn.

Soo ghyluyden eenige Portugesen, Spangjaerden oft adherenten comt te rescontreren, doet haer sooveel affbreck, als doen cont. Dan wy belasten U. E. mits desen wel expresselijck, geen Javaense, Maleyse joncken noch andere neutrale oft Indiaense lieden aen te randen, veel min haer eenige hinder off affbreck te doen, ten ware Macassaren.

Wy belasten U. E. wel expresselijck, d' orancays van Solor met haer volck wel te tracteren, beleeffdelijck met haer te leven ende handelen, mits haer assisterende van allen 't gene op de reyse van node mogen hebben.

In 't aendoen van Solor sult ghyluyden schouwen het Portugese fort, dat de vyandt daer is hebbende.

Tot Solor comende, sult U dan stille houden, de compste van onse schepen verwachtende, sonder op aventureuse tochten te gaen, altoos wel op U hoede blyvende, dat ghyluyden van den vyandt niet onversiens besprongen noch overvallen werdet.

Ende soo 't gebeurde, dat de Soloresen versochten ende goetvonden yewerts met het fregat in compagnie van hare prauwen te varen, 't sy om haer vrienden oft bontgenoten te besoecken, off des vyants cleen vaertuych aen te tasten, sult U daertoe gewillich laten vinden, omme de Soloresen te assisteren, vruntschapende dienst ende den vyant naer U vermogen affbreck te doen, sonder nochtans (gelijck voren is geseyt) al te lichtvaerdich offensive tochten te doen, blyvende meest op U ende der Soloresen defentie staen tot de compste van onse schepen.

In Jaccatra adi 16 Julio anno 1618.

238. — JHOOR.

AEN DEN CONINCK, PER DEN *TYGER*, 15 AUG. 1618.

Wy hebben Uwe Majesteyt cortelingh met zijn joncke geschreven ende sijn alsnu expresselijck derwerts sendende onsen vrunt Tymen Michielsz., omme Uwe Majesteyt te besoecken, d' oude vruntschap te vernoveren ende verneederen, ende in teecken van 't selvige senden Uwe Majesteyt een dubbelde rol root damast, een ggraveert roer, een vat cruyt, een pedarm, een stuck rode

betillie, een stuck sarasse maleye ende twee stucx tape chinde van 4 asta, 't welck in danck gelieve aen te nemen. Wy sijn van meninge naer Andrigiri ende Campher te senden, omme aldaer te doen handelen. Uwe Majesteyt gelieve d'onse met zyne recommandatie ende faveur aen voorsz. coningen te geleyden, waeraen ons sonderlinge vruntschap geschieden zall, die bereyt sijn, t'allen tyden te erkennen, in sulcx Uwe Majesteyt ons gelieve te commanderen ende vermogende sijn. De Heere behoede Uwe Majesteyt ende vermeerdere zynen staet.

In Jacatra 15 Augusti anno 1618.

239. — ANDRIGIRI.

AEN DEN CONINCK, PER DEN *TYGER*, 15 AUG. 1618.

Wy bedancken Uwe Majesteyt van 't faveur ende goet tractement aen ons volck van 't jacht *Vlissingen* gedaen, alsmede dat hetselvige vol peper geladen hebt. Volgens Uwe Majesteyts begeerte souden datelijck geerne weder eenige jachten derwärts gesonden hebben, soo tot assistentie tegens syne vyanden als omme aldaer te handelen ende peper te doen copen, dan 't en heeft door menichfuldige affayres niet eer dan nu connen geschieden. In 't gene ons volck vermogen hebben wy haer belast, Uwe Majesteyt te assisteren; hebben haer oock eenich cargasoen, om daertegens peper te verhandelen, medegegeven. Uwe Majesteyt gelieve haer te helpen, sooveel mogelijk zy, opdat de jachten met peper volladen werden ende den handel aldaer meer ende meer vermeerdere, gelijk gaerne sagen. In teecken van vruntschap senden uwe Majesteyt twee rollen root damast, een gegraveert roer, een vatgen cruyt, een stuck sarasse maleye, een stuck rode betillie ende 2 stucx tape chinde van 4 asta, 't welck Uwe Majesteyt gelieve aen te nemen, sonder de clene gave aen te sien, maer de goede ende grote gunste daerby te gedencken. De Heere behoede Uwe Majesteyt ende vermeerdere synen staet.

In Jacatra 15 Augusti anno 1618.

240. — JAMBI.

AEN HEER A. SOURJ, PER DEN *TYGER*, 16 AUG. 1618.

U. E. aengename van den 24^{en} Juny is ons den 26^{en} July passado wel geworden ende hebben seer gaerne verstaen, hoe de Almogende U. E. behoet ende d'aenslach van den vyant te niet gebracht heeft. De Heere zy daervan

gelooft ende wil de vrienden in zijn heylige hoede mayntineren, gelijk ick vertrouwe, geschieden sal. De constapel van de *Bergerboot* is voorwaer wel ongeluckich geweest. Wat sullen wy van de saecke seggen? 't Heeft Godt gelieft, dat die schoot juist in de prauw van onsen vyandt een man getroffen heeft evenals off na den capiteyn Moor geschoten ware, tot wraecke oft straffe van 't bose verraet oft den aenslach, welck door zijn toedoen, naer 't schijnt, by den vyandt gedaen is. Alhoewel eenich recht te pretenderen hadden, is den persoon niet gerecht, maer seer vileynelijck t' onser oneere oft verachtinge vermoort (evengelijck den Pangoran van Bantam onlanx aen een Italiaen in protectie van d' Engelsen wesende mede dede), doch alsoo het de sterckste best voecht, meest te dragen ende ons oock niet eere genoegh wesen soude, soo haest, met cclere, offensieve resolutie te nemen, moeten wy de saecke ende de tijdt aensien, totdat d' occasie schoon ende 't recht volcomen zy. Soo U. E. interim wederom naer onse opinie gevraecht wert, sal 't genoegh wesen te antwoorden, dat seer wel weet, wy over de saecke grotelijcx verwondert zijn, dan dat hem onse resolutie niet bekend is.

Dat d' oude ende den jongen coninck versocht oft begeert hadden, dat U. E. beyde de jachten met den capiteyn Moor t' seewaert tegens een gefingeerde Portugese armade senden soude, achten wy alleene tot een proeve gedaen te zijn, omme te ondersoecken, wat U. E. doen souden, waerover ons bedunckens seer goet ende voirdelijck geweest ware, dat U. E. datelijck sonder tegenseggen beyde de jachten gepresenteert ende gedaen hadde, even alsoff selfs niet beter geweten hadde, dan dat de vyandt beneden was, want in dier voegen, meen ick, soud U. E. sijn vyanden de mont te beter gestopt ende oock eerder licentie becomen hebben, omme de jachten boven te doen comen ende de peper aff te schepen.

't Is ons gevoelen, welck niet helpen can, doch alsoo wel weten, U. E. goeden yver niet naergelaten hebben sal het beste te doen om den peper aff te schepen ende die van Jambi naer vermogen vol te doen (gelijck al simulerende doen moeten) totdat anders daerin versien werde, hopen ende vertrouwen wy, dat die van Jambi voor den ontfanck van desen in redelijckheit voldoen ende de peper affgescheept wesen sal, 't welck gaerne hooren sullen. Dat men anders dan voor desen met die van Jambi leven moet gelove seer wel. D' exemplen van de Moluquen, Bantam ende andere, hebben 't oock wel geleert, dan d' occasie moet men evenwel verwachten ende als die compt, alsdan bethonen, dat noch min op die van Jambi passen, dan sy op ons doen, ende dat onse revenge seer wel weten te nemen. Doch interim moet men simuleren ende geensins nalaten soo schonen personage te spelen als den capiteyn Moor, den Chinesen tolck ende andere doen, somtijts noch meer presenterende dan gevercht sout mogen werden. In deser voegen connen met de vrunden vrunt-

schap houden, de geveynsde vrunden ende domestique vyanden de mont stoppen, onse autoriteyt, eere ende recht mainctineren, gelijk nu cortelingh aen die van Bantam gebleecken is. Al is 't, dat het versoeck der Portugesen niet uyt lieffde t' onswaerts, maer door vrese van straffe affgeslagen is, jae al waer 't oock, dat het de Portugesen ende die van Jambi eens waren geweest ende dat den eysch maer tot een deckmantel gebruyct ware, soo moeten evenwel die van Jambi danck ende eere geven, dat om onsenthalven (soo zy seggen) d' oorloge met de Portugesen aengenomen hebben, totdat seecker weten, wat van de saecke zy, want de Portugesen immers soo loos ende boos sijn, omme ons met valsche practijcken aen oorloge te helpen, als de Mooren ontrouw ende vals sijn, om ons te verraden, gelijk U. E. d' een ende d' ander seer wel bekend is. D' Almogende sal ons wel helpen ende geen van beyden ongestraft laten. Het doen van de Engelsen begint haer almede op te breecken. Haer saecken staen tot Bantam niet wel ende wy sijn nu (naer geseyt wert) de beste lieden. Hun loon sullense eerlange mede wel becomen. Twee van haer schepen sijn wederom in Banda van d' onse genomen ende het derde is (naer 't schijnt) in de Boucherones oft daeromtrent geseylt, want noyt te voorschijn gecomen is. Men braveert ons daerover niet meer, even alsoff haer de saecke niet aen en ginck, maer soecken vruntschap met ons te maecken. Wat vruntschap het soude sijn, behoren wel te weten; dan loff zy de Heere, dat die niet van doen en hebben.

Alsoo het schijnt die van Jambi, gelijk alle andere Indianen gewoon sijn te doen, haer seer verlaten op 't volck ende 't groot capitael, welck in haer landt gestadelijck sijn houdende, haer inbeeldende, dat een goet onderpant hebben om ons te dwingen, waerover dies te trotser ende stouter sijn, soo is 't, dat goet vinden sooveel vandaer in te trecken, als eenigsins sonder verminderinge van den peperhandel geschieden can. Derhalven sal U. E. wel doen ende soo weynich gelt, goet ende peper by 't comptoir overhoop houden als met de minste verminderinge van den handel doenlijck is. 't Sal hiertoe nodich wesen, dat de vrunden aldaer continuelijck een jacht houden ende dat het voorneemste capitael in 't jacht gehouden werde. Recht de saecken hiernaer ende laet mede soo weynich volck aen landt blyven, als de vrunden haer eenigsins behelpen connen, U. E. aldaer in sulcker voegen houdende, aloft dagelijcx tydinge verwachtende waert, omme vandaer ontboden te werden ende de plaetse te verlaten. 't Sal oock geschieden, soo te veel geplaecht wert. Ick meende, dat de jonge coninck U. E. beste vrunt was, maer het schijnt, onse vyanden syne jonckheyt tegen ons misbruycken. Op den hinder, die ons met het ophouden van den peper gedaen wert, had ick begost te schryven, wat daerop gedaen dient, doch overdenckende, dat het (als voren is geseyt) noch vroeck is, soo hebbe het weder geroyeert, alsoo niet weten, wat ver-

anderingh den tijdt medegebracht hebben sal. Derhalven sullen van U. E. naerder tydinge verwachten, eer breder ordre geven, doch disponeert interim als naer den tijdt ten besten van de Generale Compagnie by den raedt aldaer geraden gevonden werden sall.

Dat U. E. geresolveert hadde, soo de Chinesen geen 1500 picol peper na den prijs van Jambi a 6 realen 't picol leveren, al haer peper uyt de joncke tegens 5½ reael in zee te lichten, is wel gedaen. Het effect sullen met den peper gaerne vernemen, ende sijn wy de *Bergerboot* met devotie volladen verwach- tende. Goede pertye peper hebben wy tot Bantam in dier voegen tot rede- lijcken pryse becomen. De Chinesen vercochten ons weder 't gene gecocht hadden, ende sijn wy met elck anderen niet dan te beter vrunden geworden.

Dat U. E. naer 't vertreck van de *Bergerboot* noch wat blyven sal ende daer- naer met een ander pertye van omtrent 75 lasten peper verhoopt te comen, is my lieff ende sal de Compagnie daeraen groten dienst geschieden. De Heere wil U. E. daermede behouden geleyden.

Den eysch van cleden by U. E. voor Jambi ende Andrigiri gedaen, hebben niet connen voldoen als wel gewenst hadden. 't Gene van 't geeyschte hier hadden sijn alsnu sendende. Daer is eenich slecht verlegen goet onder. U. E. sal elck naer sijn valeur ten besten profiteren. Van de Cust sijn dagelijcx een schip oft twee verwachende. Soo haest yets becomen, dat in die quartieren dienstich sy, salt U. E. toegesonden werden.

Wy vinden niet allene geraden een jacht naer Andrigiri te senden, maer oock den coninck van Johor ende Campher te besoecken, waertoe Tymen Michielsz. met dit jacht den *Tyger* sendende sijn, met vaste meninghe, omme tot dien eynde cort naer desen noch een jacht oft twee te senden. Interim die comen, sal U. E. van 't gene heeft ende nu gesonden wert een cargasoen voor Andrigiri ende Campher formeren ende Tymen Michielsz. overleveren. Een missive aen den coninck van Johor ende aen den coninck van Andrigiri hebben hem met eenige vereeringe medegegeven. Soo de jachten, die naer desen volgen sullen, te langh tarderen, sal U. E. den *Tyger* met een van de andere jachten, byaldien een ontberen can, voortsenden, 't sy na den coninck van Johor, naer Andrigiri oft Campher, naerdad de vrunden aldaer best geraden vinden sullen. My dunckt soo 't geschieden cost, dat het best ware, dat men na de voorsz. plaetsen twee jachten te gelijk sont, te weten twee nae Andri- giri ende twee naer Campher, ende daeromme, soo 't mogelijk is, sullen noch twee jachten volgen. De Mayores recommanderen ons, de vruntschap ende correspondentie met den coninck van Johor te onderhouden. Derhalven is 't, dat goetvinden met eenige vereeringe derwaerts te senden, om meteen sijn faueur tot den handel van Andrigiri ende Campher te versoecken, ende soder apparentie is, om in Andrigiri oft Campher een goeden handel te doen, off

die aldaer door het volck van den coninck van Johor te doen doen, souden wy geraden vinden by ditto coninck van Johor oft in de voorsz. plaetsen eenich volck te laten, gelijk als voorsz. Tymen Michielsz. per instructie belast hebben. Soo de gelegentheynt presenteerde, dat U. E. eens heen ende weder dese reyse cost doen, 't sal ons lieff wesen dat derwaerts vare, ten besten van de Generale Compagnie in 't voorvallende disponere ende metten eersten wederkeere. U. E. gelieve op de sake te letten ende alsoo disponeren, als de gelegentheynt gedoocht ende met de vrienden geraden vinden sall.

Aen de coningen van Johor, Palimban ende Campher sal U. E. de wete ende clachte doen, hoe qualijck door subornatie oft toedoen van seeckere geaffectioneerde van de Portugesen in Jambi getracteert wert ende hoe schandelijck de constapel van de *Bergerboot* gedoot is, versoeckende haer faueur ende bede, dat de geaffectioneerde van haer ende onse vyanden naer desen by den coninck van Jambi soo groten gehoor noch gelove niet meer gegeven en werde, opdat onsen generael (sal U. E. seggen) sich daerover niet en stoore. Presenteert elcke onse vruntschap, bidt haer, kennisse te willen dragen watter passeert ende niet qualijck te nemen, soo genootsaect wierden, onse eere met hardicheyt te bewaren, daer voordr aff ofte toedoende, 't gene de gelegentheynt van saecken ende tijdt mach vereyschen. Continueert met den coninck van Palimban de vruntschap ende correspondentie ende sendt hem altemet eenige vereeringe. Dewijl daer twee Chinese joncken sijn aengecomen, soo twijffele niet, off daer sal weder eenige peper van de Manecabers gebracht werden, gelijk eertijts in grote quantiteyt geschiet is, alsmede in Andrigiri ende Campher.

Door seeckere gevangenen van de Manilhas ende by d'onse wel aengecomen hebben verstaen, hoe des vyants vlote in Manilha door een storm vergaen is, gelijk U. E. ons overlange geadviseert heeft, doch niet in 't varen na de Moluques, maer soo na de eylanden om te vertimmeren gesonden wierden. Drie sijnder met man ende muys gesoncken ende drie gestrant. Daer wert geseyt dat weder andere timmeren; dan 't werck gaet niet seer voort.

Vermits eenige van onse schepen in Manilha gebleven, andere gesloopt, veel met retouren naer 't patria gekeert sijn ende wel gebeuren cost, dat weder eenige naer Manilha gesonden wierden, bevinden ons in dese quartieren tegenwoordelijck wat te swack van schepen ende volck; dan grote hoope is, omme eerlange van 't patria grote secoursen te becomen. De Heere wil alle de gaende ende comende schepen in salvo geleyden. Van de twee, dit jaer van daer gecomen, is 't eene al weder gekeert, ende soo haest de *Bergerboot* van U. E. oft eenige nieuwe peper van Bantam becomen, sal *Zirickzee* mede verrecken.

Alsoo de drie gevangenen, met de *Bergerboot* gesonden, ons ter handt ge-

comen zijn door toedoen van Radja Alphiaat, Gouserat alhier residerende, ende alsoo een van denselven een vader ende vrouwe, die Moors sijn, in Malacca heeft, beducht sijnde, daerover qualijck getracteert zullen werden, soo is 't, dat ernstlijck versoect, de syne tegens een van de gevangenen verlossen soudent. Soo 't geschieden can, sal U. E. hem helpen ende een van de gevangenen daertegens geven, doch byaldien nae Pedro de Carvallios vereysch gedaen wert, sal U. E. aenseggen, denselven niet te lossen is dan tegens Jacob Lodesteyn, oft by zijn overlyden tegens andere principalen, in Manilha gevangen wesende. De contschap van de vader ende vrouwe van voorsz. Gouserat gaet nevens dese.

U. E. sal wel doen ende met alle gelegentheden aen de heeren Mayores schryven, want sulcx expresselijck bevelen ende haer aengenaem wesen sall.

Wy hebben hier noch andere Portugese gevangenen, die 't jacht *Vlissingen* omtrent Jortan becomen heeft. Presenteert d' occasie, laet die van Malacca weten, dat nimmermeer vry gelaten worden sullen, tensy tegen eenige van d' onsen, oft tegen de vader ende vrouwe van voorsz. Gouserat. De gevangenen, die de vrienden aldaer soudent mogen becomen, sal U. E. herwaerts sendent, soo het de gelegentheydt gedoocht, om op de galeyen geseth oft anders op 't hertst getracteert te werden. Soo niet, laet haer met verse daet over boort setten, volgens nevensgaende ordre van de heeren Mayores.

In Jacatra adi 16 Augusti anno 1618.

241. — INSTRUCTIE

VOOR DEN HEER TYMEN MICHIELSZ, OPPERCOOPMAN, OLPHERT
HENDRICXZ, SCHIPPER VAN 'T JACHT DEN *TYGER* ENDE
DEGENE, DIE NAER ANDRIGIRI, CAMPHER ENDE BY
DEN CONINCK VAN JOHOR SOUDEN MOGEN
VAREN, 16 AUG. 1618.

Op 't alderspoedichste sult ghyluyden van hier recht door naer Jambi seylen ende soo haest omtrent de reviere compt, sult datelijck opwaerts naer Jambi varen ende onse missiven aen den heer Andries Souri behandigen.

Opdatter naer Andrigiri twee jachten ende oock een oft twee naer Campher gesonden mogen werden, sijn wy van meninge, U. E. twee jachten naer te sendent, soo haest eenichsins doenlijck zy. Dan oft 't gevielt, dat wat lange tardeerden, hebben wy in dien gevalle ordre gegeven aen den voorsz. Souri, dat hy de *Tyger* met een ander jacht, soo een ontbeeren can, vooruyt naer Andrigiri oft Campher sende.

Het cargasoen U. E. medegegeven sult al 't samen aen den voorsz. Souri

overleveren ende sijn ordre naercomen ende sal daeruyt, als van 't geen in Jambi noch wesen mach, een cargasoen voor Andrigiri ende Campher door voorsz. Sourï ende den raedt aldaer geformeert ende U. E. behandicht werden.

Naer Andrigiri dient metten eersten recht toe, recht aen gesonden te werden; dan eer men naer Campher vaert, dunct my, dat het best zy, dat den coninck van Johor eerst besocht werde, omme volgens onse commissie sijn faveur te versoecken ende daermede by die van Campher te verschynen.

Den coninck van Andrigiri heeft voor desen vier jachten tot assistentie tegens de Manecabers versocht. Dat die niet gesonden sijn ende nu maer een oft tweesenden, sal U. E. volgens onse missive excuseren, hem alsnu tegen sijn vyanden, nodich wesende, assiterende, sooveel mogelijk ende doenlijk zy.

By den coninck van Johor comende, sult hem onse missive met nevensgaende vereeringe overleveren, hem aendienende, dat alsoo wy volgens last van onse meesters genegen ende begerich sijn, d'oude vruntschap te onderhouden, U. E. derhalven expresselijk derwaerts gesonden zijt, omme zyne Majesteyt te besoecken ende begroeten, opdat door vruntlijcke conferentie d'oude vruntschap vermeerdere ende niet en sterve. Daernaer sult ditto coninck aendien, hoe gesint sijn, in Andrigiri ende Campher te handelen, versoeckende derhalven zyne Majesteyts faveur ende recommandatie aen de coningen van ditto plaetsen, ende byaldien ditto coninck wederom versochte vergoedinge van de schade door den *Gouden Leeuw* aen een van sijn joncken gedaen, soo sal U. E. daerop wederom antwoorden, gelijk voor desen geschreven hebben, soo de faulte by d'onse was, dat bereyt souden sijn, alle de schade te voldoen, dan dewyle de disordre toegecomen is door d'amock, die seeckere Macassaren deden, dat het daerover, ons bedunckens, niet recht wesen soude, dat wy souden voldoen, 't gene daerover ontstaen is, temeer dewyle de verloren goederen onder 't volck verduystert ende niet weder te vinden sijn; ende soo hy dese ende andere redenen, die U. E. daerenboven soude mogen verhalen, met recht ende goede redenen weet weder te leggen, sal U. E. zyne Majesteyt t'onswaerts renvoyeren met aensegginge, dat U. E. het beste in sijn faveur gaerne voirderen sal, hem eenige hoop sonder toesegginge gevende.

Soo aen d'orancays van de voorsz. coninck door heer Sourï niet voldaan is, 't gene van verschoten ende geleende penningen te pretenderen hadden, sal U. E. haer voldoen ende acte daervan nemen.

In Andrigiri ende Campher goede apparentie zijnde, omme daer een goeden handel te doen ende goede quantiteyt peper te becomen, souden wy geraden vinden, datter yemant met een cargasoentgen blyve, 't sy op een van de voorsz. plaetsen oft op beyde tegelijck, waerinne de vrunden ten besten van de Generale Compagnie disponeren sullen, doende overal soo weynich onkosten als eenichsins verby mogen ende haer cleen capitael lyden can. Wisten d'orangh-

cays by den coninck van Johor zijnde eenige peper van Campher, Andrigiri oft andere plaetsen te versamelen, soude het oock niet quaet wesen, dat by den coninck van Johor yemant bleve, ende dat men d' orancays met een weynich capitaels assisteerde, mits dat het aen goede lieden gedaen wierde, ende dat den coninck daer voor borge blyve, waer op de vrunden letten ende voorsichtelijck handelen sullen.

Op een van de plaetsen, daer 't meeste te doen vallen sal, sal Tymen Michielsz. blyven, latende off sendende op d' andere plaetsen degene, die by heer Souris ende den raedt voor de bequaemste geoordeelt werden sall.

In missive, aen den heer Andries Souris geschreven, hebben hem voorgesteld, soo het hem goet dochte ende sonder verleth van den handel in Jambi geschieden can, dat het ons lieff wesen zoude, hy de reyse heen ende weder na den coninck van Johor, Andrigiri ende Campher doe, opdat te eerder ende te beter door denselven van alles geïnformeert mogen werden. Soo hy derwaerts gaet, sal ditto Souris overal als hoeft met advijs van den raedt disponeren ende ordre stellen, 't welck de vrunden naercomen sullen.

Eenige Portugesen, Spangjaerden oft adherenten rescontrerende, sullen de vrunden trachten haer lieden alle mogelijcke affbreck te doen, ende soo eenige becomen met haer leven volgens nevensgaende resolutie van de Mayores, mits de goederen onder behoerlijcke inventaris herwaerts sendende, oft ten besten van de Compagnie benefitierende. Doch alsoo allerley volck vandaen hebben, sullen de vrunden sooveel volck herwaerts brengen als becomen ende voeren connen.

Soo ghyluyden eenige Macassaren comt te rescontreren, doet haer mede alle mogelijcken affbreck ende handelt met haer, gelijk sy in Macassar met het volck van de *Eendracht* gedaen hebben, mits de goederen onder behoerlijck inventaris benefitierende.

Dan alle ander joncken sult ghyluyden vry ende vranck onbeschadicht ende ongemoeyt laten passeren ende repasseren, 't sy oock van waer dat souden mogen comen of werwerths souden mogen varen, 't welck by desen wel expresselijck bevelende sijn.

Voor al sy U. E. gerecommandeert, alle mogelijcke diligentie te doen, omme sooveel peper te versamelen als eenichsins becomen cont, mits de jachten op 't spoedichste met haer ladinge van de peper herwaerts sendende. Den peper gelt tegenwoordelijck tot Bantam $4\frac{1}{2}$ reael de sack ende 't soude wel connen gebeuren, dat ze mettertijt tot op 7 realen rese, waer op de vrienden letten ende rekeninge maken mogen. Was is hier mede seer dier, ende sijn wy daer omme dickwils verlegen, waer over goede quantiteyt gecocht dient, als men 't selvige beneden de 25 realen 't picol becomen can. De Mayores adviseren ons, dat eenige sanguis draconi ontfangen hebben, dat alsoo vervalst is, dat het gants

niet en deucht. Ick en weet niet, off dat van Jambi oft Succadana gecomen is, dan de vrunden sullen letten, dat herwaerts niet dan schoon, suyver, oprecht goet gesonde werde.

In Jacatra adi 16 Augusti anno 1618.

242. — AEN DE GEVANGENE NEDERLANDERS

VAN DE GENERALE COMPAGNIE IN JAPARA ENDE SAMARANGH ZIJNDE,
PER CHINESE JONCQ, 21 AUG. 1618.

U. E. missive dati 16 courantis uyt Samarangh is ons op 19 selver wel ter handt gecomen, waeruyt t' onsen groten leedwesen U. E. ongeluck ende des Compagnies schade verstaen, daerinne de vrienden patientie gelieven te nemen, verhopende eerlange ter gelegenertijdt U. E. verlossinge te procureren ende des Compagnies schade te recouvreren, waerinne wy ons devoir sullen doen, biddende middelertijdt Godt Almachtich de vrienden in hare banden ende strenge gevanckenisse goeden moet, mannelijcke courage ende eyndelinge een blyde uytcompste ende genadige verlossinge te verlenen, ende sijt hiermede naer hertelijcke groetenisse in de bescherminge des Alderhoogsten bevolen.

In Jacatra adi 21 Augusti 1618.

243. — TRANSLAET

VAN EEN MISSIVE IN 'T JAVAENS GESCHREVEN AEN DEN CONINCK
VAN MATTARAM, 21 AUG. 1618.

De groetenisse van uwen dienaer aen Uwe Majesteyt, coninck van Mattaram. Wy hebben verstaen, dat Godja Ouloubalagh de loge van den prince van Hollandt berooft heeft ende alle 't goet ende gelt daeruyt genomen, daer be-
neffens drie Hollanders vermoort, drie gequest ende de reste gebonden naer Samarangh gevoert. Is dit recht? Is 't met Uwe Majesteyts wille geschiet oft niet, ende soo het met syne Majesteyts wille geschiet is, waeromme? Wat schult hebben sy? Isser yemant van de Hollanders, die schuldich is, van die in Japara gelegen hebben? Waeromme en heeft syne Majesteyt ons sulcx niet geadvyseert? Ick bidde Uwe Majesteyt, wilt onse Hollanders met alle het gelt ende goet wederomme senden ende soder yemant is, die yewerts in schuldich is, laet het ons weten: ick sal daer recht over doen. Soo de Hollanders daer yet schuldich zijn, ick sal 't vergoeden tot een penninck toe, alsoo wy in 't minste

niemants schade begeeren, want wy en soecken niet dan vruntschap met alle natien te houden, sooveel eenichsins mogelijk is. Ick wil u gebeden hebben dat dit doch mach geschieden; sal Uwe Majesteyt daer thiendubbeltfault van bedancken.

In Jacatra adi 21 Augusti anno 1618 ¹⁾).

244. — TRANSLAET

VAN EEN MISSIVE IN 'T MALEYS GESCHREVEN AEN GODJA OULOUBALANGH,
GOUVERNEUR TOT JAPARA, 21 AUG. 1618.

Desen brieff geschreven van den capiteyn Moor, gaende aen Godja Ouloubalangh, tot Japara. Ick hebbe verstaen, heere, hoe dat ghy onse loge affgelopen, alle het goet ende gelt aengeslagen, drie man gedoot, drie man gequest ende de resterende altsamen gebonden naer Samarangh gevoert hebt. Waeromme heeft U. E. sulcx gedaen? Wat heeft mijn volck misdaen? Ick bidde u restitutie te willen doen van de goederen, comptanten ende alle het volck. Hebben de Hollanders ongelijck, ick sal daer recht over doen. Sijn sy yets schuldich, ick sal alles tot den laesten penninck voldoen, want ick en begeer niet, dat yemant by my een myte te cort comt.

In Jacatra adi 21 Augusti anno 1618.

245. — INSTRUCTIE

VOOR DEN HEER JACOB VAN DER MARCT, OPPERCOOPMAN, ENDE LAURENS
PIETERSZ., SCHIPPER, VARENDE MET HET JACHT DEN ARENT NAER
CHERIBON ENDE JAPARA, 21 AUG. 1618.

U. E. sullen trachten Cheribon op 't spoedichste te beseylen ende soo haest aldaer compt, den coninck met eenige vereeringe begroeten, hem andermael hoochelijck bedanckende van de vruntschap aen ons volck van 't verloren fregat de *Brack* bewesen ende dat die herwaerts gesonden heeft, 't welck met reciproche vruntschap aen zyne Majesteyt ende de zyne verhoppen te vergelden, soo haest d' occasie voorcompt; syne Majesteyt biddende, dat hem gelieve U. E. over te doen leveren de drie swerten, die aldaer gebleven waren.

In Cheribon sal heer van der Marct selfs aen landt gaen oft yemant anders senden, naerdad de vrunden best geraden sullen vinden, doch bevelen U. E.

¹⁾ „Nota. Den 28^{en} ditto desen brieff noch eens gesonden door den coninck van Jacatra“.

wel expresselijck, aldaer niet meer dan 5 a 6 mannen tseffens aen landt te laten comen.

Voirder sal U. E. onderstaen, off in Cheribon vernemen can, waeromme onse loge van Japara berooft is, het volck gevangen ende eenige gedoodt sijn; om wat redenen ende wat misdaen hadden, wat met het volck, de goederen ende 't gelt gedaen is ende waer die vervoert sijn, den coninck van Cheribon biddende, het beste te helpen doen, datter tusschen ons ende den coninck van Mattaram goede vrede, vruntschap ende eenicheyt gehouden werden mach, sooveel mogelijck sy.

Op 't spoedichste sal U. E. 't voorsz. in Cheribon verrichten, ende soo haest vandaer naer Japara vertrecken als doenlijck is.

In Japara comende, sullen U. E. met alle het volck sloop blyven, door eenige soetelaers oft visschers aen d' overheden van 't landt ontbiedende, hoe daer van onsentwegen expresselijck gesonden sijt met seeckere missiven aen den coninck van Mattaram ende Godja Ouloubalangh. Derhalven dat het haer gelieve, yemant te committeren om de brieven te halen, off dat haer gelieve te permitteren, dat U. E. met een man off twee de brieven aen Godja Ouloubalangh ende den Mattaram senden mach.

De brieven behandicht zijnde, sal U. E. daerop antwoordt versoeken ende ons deselvege metten eersten senden, doende verder alle mogelijcke diligentie, dat volgens d' inhoud van onse missiven alle het volck, de berooffde goederen ende 't gelt weder in staet, als geweest is, gestelt ende aen U. E. overgelevert mogen werden, opdat de vruntschap tusschen ons ende den coninck van Mattaram gecontinueert ende vermeerderd werden mach, mits d' overheden aendienende, sodert van d' onse yets misdaen is, dat wy de misdragers sullen straffen, ende soo yets schuldich sijn, dat alles sullen voldoen.

Byaldien de gevangenen het gelt ende de goederen weder geleverd werden, sal heer van der Marct de plaetse van Japara als voor desen by provisie tot naerder ordre becleden, ende Eyndhoyen metten eersten herwaerts senden.

Ende ingevalle de brieven niet cont bestellen oft bestelt hebbende, geen antwoordt noch voldoeninge van de gedane schade becomen cont, jae al waer 't oock, dat niemant te spraecken comen cost, alles sal U. E. metten eersten adviseren ende in allen gevalle sal 't jacht den *Arent* voor Japara blyven leggen, totdat van hier andere ordre becomt werwerts seyle sal, gestadelijck goede wacht ende alles slachvaerdich houdende.

Soo 't geviel, dat U. E. gelegentheyt voorquam, om quantiteyt rijns ende andere provisie, die weet ons nodich te sijn, te becomen, sal U. E. sooveel opopen, als becomen ende bergen can.

Byaldien het volck weder geleverd werde met eenige verschoninge van misdaet ende excusen daerby, dat het gelt ende de goederen, verduystert oft

andere, niet wedergelevert kosten werden ende dat men versochte, oft presenteerde, den handel in Japara te continueren met aanbiedinge, licentie te vergunnen, dat sooveel rijs gelijk voor desen souden mogen copen als het ons gelieve, in desen gevalle sal U. E. d' opkoop van den rijs in Japara oft daer die mochten aanbieden by provisie doen continueren, mits niet meer gelt ende goet aen landt doende brengen, als dagelijcx aen rijs ende andere provisie opgecocht ende affgescheept werden sall.

De schepen, die U. E. van d' Oost zouden mogen rescontreren, sult metten eersten herwaerts depesscheren, tenware dat eenige verversinge van node hadden ende die aldaer te becomen ware, in welcken gevalle wel wat vertoeven mogen, doch hoe min tarderen hoe beter, ende sy U. E. gerecommandeert, sooveel naer Japara te spoeden, als mogelijk zy, opdat ghyluyden d' onse, die van d' Oost souden mogen comen, tydelijck het gepasseerde in Japara verwtigtigen moocht.

Ten hoochsten zy U. E. gerecommandeert, met alle discretie van 't gepasseerde in Japara voor den coninck van Cheribon, die van Japara ende allen anderen (soo onder den Mattaram als andere sorterende) te spreekken ende doen spreekken, U. E. houdende, dat wy ons verseeckert houden, door Godja Ouloubalagh niet sonder last oft redenen gedaen is, ende alsoo wy niet en soecken, dan metten Mattaram en de syne goede eenicheyt ende vruntschap te houden soo 't eenichsins mogelijk is, dat U. E. derhalven presumeert, datter van onse zyde in 't minste niet gedaen werden sal, byaldien de gevangenen wedergelevert werden, ende als U. E. de gevangenen heeft, doet dan instantie om de gerooffde goederen ende 't gelt, alsdan met discretie seggende (maer niet eer), soo die niet weer geleverd werden, dat d' heer generael sich per aventuyre wel soud mogen storen, doch dat ghyluyden syne meninge niet en weet, maer alleene last heeft, na de saecke vereysch te doen ende antwoord te brengen. In al u redenen sult Godja Ouloubalagh sooveel verschonen als doenlijck is, het schoonste samblant van de werelt thonende.

Hetzy wat U. E. voorcomt, in allen gevalle ordonneren ende bevelen U. E. mits desen wel expresselijck, gelijk mede aen alle degene (onder onse geboden staende) die in Japara van d' Oost souden mogen comen, aen 't volck onder den Mattaram staende, 't sy oock wie die souden mogen wesen, geen offentie te doen, jae in 't minste geen quaet samblant te thonen noch met woorden, noch met wercken, noch geensins toestaen, dat het van yemant gedaen werde.

Wel te verstaen met alsulcken verstande, dat byaldien de gevangenen wedergelevert wierden ende datter eenige goede occasie voorquame, omme yets groots op die van den Mattaram te mogen doen, 't sy door U. E. alleen oft met hulp van de schepen, die by U. E. van d' Oost zouden mogen comen, in desen

gevalle bevelen U. E. ende alle anderen van de Generale Compagnie by U. E. comende, van de gedane vileyne misdaet revenge te nemen ende soo rigoreuse straffe te doen als doenlijck is, insonderheyt tegens den persoon van Godja Ouloubalagh ende de syne, soo 't eenichsins geschieden can, doch en doet niet dan wat groots, want alsoo de misdaet ende d' oneere uytermaten groot is, soo tot vilipendie van onse hoge overicheyt als van de natie ende groot naedeel van de Generale Compagnie, moet er niet dan grote ende rigoreuse straffe over gedaen werden, soo tot recouvrement van de grote schade, by de Compagnie geleden, als ten exempel van alle andere boosen, waeromme geensins niet verstaen noch begeren, dat met een cleentgen begonnen wierde, al waer 't oock, dat men seven jaer naer d' occasie zoude moeten wachten, insonderheyt om te straffen degene die d' oorsaeck van 't quaet zijn. Handelt niet lichtvaerdich, maer met rypen rade ende voordacht.

Dan byaldien ons volck noch opgehouden werde, sullen U. E. niet beginnen dat d' occasie goede revenge presenteere, maer naerder ordre van den heer generael oft ons verwachten.

U. E. ende alle andere sy mede bevolen, voorsz. twee joncxte articulen secreet te houden.

In Jacatra adi 21 Augusty anno 1618.

246. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURI, PER DE SMACK, 29 AUG. 1618.

Nevens dese gaet copie van d' onse, gesonden per 't jacht den *Tyger*, welck verhopan aldaer wel gearriveert wesen zall. Wy hebben U. E. geadviseert, noch een oft twee jachten naer te senden, omme tot den handel op Andrigiri ende Camplier te gebruycken, welke alsnoch de meninge is, soo 't eenichsins bybrengen connen, doch 't en heeft noch niet connen geschieden. 't Jacht *Cleen Hollandia* heeft wel twee maenden besich geweest, om Pangoran Gabangh (die quansuys met vrouw ende kinderen op de jacht gevaren was; men seyt, om herten te vangen, maer het schijnt, dat het om ons ende des Compagnies gelt ende goederen geweest is) te convoyeren. Gabangh heeft niet gevangen, ende alsoo een ander broeder van den Pangoran van Bantam, Pangoran Mandelicco genoempt, noch uyt is, so men seyt, hebben wy ditto jacht *Cleen Hollandia* op haer versoeck weder uytgesonden, om Mandelicco te soecken, even alsoff soo slecht waren, als ons gaerne hadden.

't Jacht *Vlissingen* is ten naestenby claer ende wel versien, maer con men 't over dese droochte niet crygen, ende de jonck *Jortan*, die op ons manier ver-

timmert wert, heeft noch eenige dagen werck, waerover goetgevonden hebben, de smack met de nodiche advysen derwaerts tē senden. U. E. sal gelieven, ditto smack met advysen weder herwaerts te senden off ten dienste van de Compagnie daer houden, naer dat best geraden vinden sall.

By desen gaet copie van eene missive, door Balthasar van Eyndhoven, den ondercoopman ende assistent uyt Samarangh geschreven. U. E. sal daerinne sien, hoe Godt betert, den 8^m stantis onse loge in Japara door Godja Oulou-balangh affgelopen is, drie mannen gedoot, de resterende gevangen ende alle de goederen gerooft sijn, ende dat drie dagen naerdats het schip de *Trouwe* vandaer vertrocken was.

Ouloubalangh seyt om redenen, datter diversche van den Mattarams joncken door d' onse berooft sijn. Is dit haer reden ende motijff, soo sijn d' Engelsen, die de roverye op onsen name gedaen hebben, oorsaeck van 't quaet. De Heere sy d' overledene genadich, verlosse de gevangenen ende behoede alle des Compagnies dienaers van diergelijcke ende alle andere moordadige veraderyen.

Den *Arent* hebben wy naer Japara gesonden, om naerder te doen vernemen, wat van de saecke zy ende de verlossinge van de gevangenen te voideren. Wy sijn van mening, des nodich wesende, revenge van de saecke te nemen ende alsulcken straffe te doen, dat het de trouloose Mooren voor een notabel exempel dienen mach, de Heere daerdoor gelooft zy ende de Compagnie van haer bose aenslagen groten dienst geschiede. D' Almogende verlene daertoe zynen segen. Ende alsoo het wel soude connen gebeuren, dat Japara hierover soowel als Macassar souden moeten derven, hebben wy goetgevonden, naer verscheyden andere plaetsen om rijs te senden, als onder andere naer Patana, werwaerts nevens dese aen de vrunden ordre gaet, dat ons metten eersten van Cambodja ende omleggende quartieren grote quantiteyt rijs toegesonden werde. Ende alsoo (gelijck voren is geseyt) onse jachten noch niet gereet sijn, senden U. E. twee missiven vooruyt, d' eene open ende d' ander gesloten. Soo costi eenige joncken sijn, die naer Patana varen, sal U. E. dese missiven daermede derwaerts senden, te weten elck bysonder. Sijnder geen joncken, oft twijffelt U. E. dat niet wel bestelt souden werden, soo sent een van de jachten met alsulcken gelt daerby, als U. E. aldaer tē veel heeft, ende soo geen jacht ontberen can, sendt dan dese smack. Is het voor de smack al te periculeus, off soo hem elders van node heeft, hout hem dan daer ende vertoeft, totdat U. E. een ander jacht van hier becomt, alsoo wy hopen ten lanxten 5 a 6 dagen naer desen een jacht te senden.

Met grote devotie sijn dagelijcx het schip de *Bergerboot* vol peper verwachtede. De Heere wil 't selvige met de last in salvo geleyden.

Nu cortelingh heeft ons volck pertye peper tot Bantam a 51 $\frac{1}{2}$ reaël de 10

sacken gecocht, soodat voor seecker houde tot 7 oft 8 realen wel rysen sal, gelijk voor desen geadviseert hebbe. Derhalven recommandere U. E. andermael ten overvloed alle mogelijke neersticheyt te doen, omme sooveel peper op te copen ende herwaerts senden, als eenichsins becomen can, waeraen de Compagnie dienst geschieden ende U. E. grote eere begaen zall.

Wy recommanderen ende bevelen U. E. andermael soo weynich peper, gelt ende goederen in de loge van Jambi byeen te houden, als sonder verleth van de negotie geschieden can. Neemt niet meer aen landt dan tot de dagelijcxe negotie van node is. Laet het principale in de schepen blyven ende scheept de gecochte peper aff eer nieuw capitael aen landt neemt; ontsiet U d'oncosten van op ende affvaren niet, want het is beter dubbele oncosten ende moeyten te doen, dan de Mooren (die qualijck groot gelt in ander lieden handen mogen sien) tot een moortdadich ende verradisch aenslach te locken.

Nu cortelingh is t'onser kennisse gecomen, hoe voorgenomen is geweest omme ons huys alhier aff te lopen ende in te nemen, dan het is door Goods genade misluct. Den 20^{en} stantis in den avont is pangoran Gabangh met eenige orancays van Jacatra met omtrent 4 a 500 mannen by ons in de loge geweest, om my te besoecken ende onse huysinge (soo hy seyde) te besien. Het was rontomme mede vol volck beseth. Het schijnt aen veel teecken, die ons voorcomen zijn, soo het te wegen hadden connen brengen, dat doen een moortdadich ende verradisch stuck aengerecht hebben souden, maer alsoo alle de soldaten op de nieuwe galleye in de wapenen gestelt wierden, evenals off van haer boos voornemen verwitticht waren geweest, schijnt het ditto aenslach daerover achtergebleven is. Daernaer als te weten den 24^{en} ditto wiert my aengedient, hoe warachtich was, dat seeckere orancays door toedoen van de Engelsens voorgenomen ende voorgestelt hadden, ons huys aff te lopen, maer alsoo den coninck van Jacatra met twee andere orancays daertegen waren, dat het daeromme niet voortgegaen, maer achtergebleven is.

't Fondament van de saecke connen ten naestenby wel raden, maer niet seecker verstaen. Aen den coninck, queay mas Demangh, groot macka, ende den sabandaer (die ons voor de goede lieden genaempt zijn geworden) is ten naestenby claer genoegh gebleecken ende verstaen, datter een verraet op handen geweest is, ende het schijnt oock, dat het hierby niet blyven sal, maer weder op een ander manier onderstaen zal werden; doch hope, dat ons d'Almogende (die ons dus lange behoet heeft) voortaan mede wel bewaren sall.

De voordere tydinge sal U. E. sien in d'onse naer Patana geschreven, waeraen my gedrage.

In Jacatra adi 29 Augusti anno 1618.

247. — PATANI.

AEN HEEREN HENDRICK JANSZEN ENDE DRUYFF, GESONDEN MET DE
SMACK OVER JAMBI, 29 AUG. 1618.

Tsedert onsen joncxste hebben vandaer niet vernomen. Derhalven dient desen, omme U. E. te verwittigen, hoe, Godt betert, den 8^{en} stantis onse loge van Japara door den Gouverneur affgelopen ende alles gerooft is, gelijk per nevensgaende copie van missive, door de gevangene vrunden geschreven, blijkt; ende alsoo wel gebeuren cost, dat daerover revenge genomen ende alsulcke straffe gedaen werde, dat het alle andere troulose Mooren voor een notabel exempel dienen mach, soud daerop oock wel mogen volgen, dat Japara soowel als Macassar voor een tijdt souden moeten derven. Derhalven hebben goetgevonden, omme voor te comen het gebreck, welck in voorsz. cas onderworpen zijn, naer diversche plaetsen om rijs te senden, opdat, soo het ons van d'eene plaets quam te gebreecken, van een ander versien mogen werden. Doch alsoo onse voornaemste toeverlaet op Cambodja is, sijn wy desen expresselijck sendende, om U. E. op 't alderhoochste te recommanderen, gelijk by desen recommanderende ende bevelende zijn, dat U. E. in Cambodja, Patana ende alle andere omleggende quartieren, daer rijs te becomen is, sooveel rijs doet opcopen ende met het Noordermouson herwaerts senden, als becomen ende versenden can; al waer 't oock tot 4 a 500 coyangh, 't en sal niet te veel sijn. Den prijs connen niet limiteren, want de rijs sullen van node hebben ende de noot breect weth. De vrienden dienen meest te letten omme ons goede rijs ende grote quantiteyt te senden. Sooder eenige ledige plaets in de schepen is, die van daer herwaerts souden mogen comen, sal U. E. deselvige met rijs vullen, onaengesien hoe diere soude mogen wesen, ende 't gene met schepen niet senden can, sal met joncken op Jacatra oft Bantam senden, ende dat in 't begin van 't Noordermouson, doch byaldien het soo vroeck niet geschieden can, laet daeromme niet naer, rijs te senden na de gelegentheyd die becomen can, 't sy vroeck oft laet, opdat vandaer versien mogen werden, soo het van andere quartieren quame te gebreecken.

Nu corteling . . . wel bewaren sall ¹⁾.

Van Japan is in de Moluques, Amboyna ende Banda wel aengecomen het schip *Vlissingen*, welck in Maleye gelost heeft 105.000 realen van 8^{en} in Japans silver, om metten eersten herwaerts aen gebracht te werden. Soo het hier tytelijck ware gesonden, souden U. E. van dit mouson op voorraet tegens 't naeste jaer goede pertye gesonden hebben; dan daer en sijn tot noch toe geen schepen van de Molucques gecomen. Na den roep sullen dit jaer weder eenige

¹⁾ Woordelijck gelijk nan blz. 417 hiervóór.

schepen na de Manilhas gesonden werden. De Ternatanen zijn in de wapenen geweest, omme 't fort Maleye aff te lopen; dan vindende ons volck in de wapenen, hebben haer gerust gehouden, soodat den aenslach door Goods genade misluct is. In Amboyna is 't water noch al troubel. Dit jaer hebben vandaer ontfangen omtrent 270 bharen nagelen. In Banda sijn d'Engelsen wederom twee schepen affgenomen. Die van Lontor ende Pouleron continueren met haer consoorten tegens ons den oorloch, ende die van Selamme houden met de hare ende d'onse vrede. Wy hebben dit jaer omtrent 700 sockels foelie met eenige noten vandaer ontfangen, ende sijn noch wat verwachtende. Wat van de Moluques becomen sullen, is ons noch onbekent.

Van 't patria sijn hier wel aengecomen de schepen *Tertholcn*, de *Zeevolff* ende *Mauritius*, goede somme gelts medebrengeude. Hadden wy gelegentheyd van schepen, souden U. E. een goede pertye realen van 8^m tegens de compste van de joncken toesenden; dan by gebreck van schepen can 't niet geschieden, want de saecken alsoo lopen, dat hier de macht tegen onse vrunden byeen sullen moeten versamelen ende houden, totdat goet secours van 't patria becomen. Door gebreck van schepen can mede naer Arabia, Suratten noch de Cust niet gesonden werden. Het schijnt bycans, dat alle de Mooren van geheel Orienten met d'Engelsen tegen ons gebandeert sijn, even alsoff metten anderen verdragen waren omme overal met ons soo een feeste te houden, als op de Ciciliaense vespre met de Francen ende binnen Parijs metten admirael van Vranckrijck geschiede.

De Heere heeft ons tot noch toe sonderlinge behoet ende hopen, dat ons voortaan mede wel bewaren sal. Doch voor d'onse in Jamby sijn al vrywat beducht. De Heere wil haer mede hoeden.

Binnen 't jaere sijnder thien schepen rijckelijck volladen naer 't patria vertrocken. De Heere wilse alle in salvo gelyden.

't Schip *Siericksee* sal mede haest geladen wesen. Van U. E. als oock van diversche andere quartieren sijn met grote devotie mede goede secoursen voor 't patria verwachtende. De Heere wilse alle in salvo geleyden. Ende sy U. E. ten besluit van desen andermael ten hoochsten gerecommandeert, alle mogelijcke diligentie te doen, omme herwaerts aen goede quantiteyt rijs te senden, gelijk mede voor 't patria goede rijcke retouren, waertoe, soo het eenichsins bybrengen connen, cort naer desen U. E. een jacht met eenich gelt senden zullen. Laet interim niet, van alle canten rijs te ontbieden ende herwaerts sooveel te senden, als de vrunden becomen ende senden connen, waeraen ons vruntschap ende de Compagnie groten dienst geschieden sall.

Heer Hendrick Janszen sijn metten eersten verwachtende, ende sy heer Druyff naer sijn vertreck de saecke bevolen.

Alsoo onse macht hier seer nodich wesen zal ende groot gebreck van sche-

pen ende volck hebben, sy U. E. ten hoochsten bevolen, geen schepen in die quartieren te houden, die eenichsins gemist connen werden, maer sent al herwaerts dat senden cont. Van de twee schepen, die naer Cochín China gestineert zijn, hebbe maer een herwaerts ontboden, maer wenste wel, datse beyde quamen, 't sy met een rijk retour voor 't patria oft met rijs voor de Moluques, Amboyna ende Banda.

In Jacatra adi 29 Augusti anno 1618.

248. — JAPARA.

AEN J. VAN DER MARCT, PER CHINESE JONCK, 29 AUG. 1618.

Op gisteren is hier, Godt loff, het jacht *Nassau* wel aengecomen, waardoor geerne verstaen hebben, hoe zy U. E. met den *Arent* omtrent Cheribon bejegt hadden. Wy hebben door missive ende resolutie by heer Willem den Dorst gesonden, seer gaerne gesien, hoe by de vrunden conform d'ordre, U. E. gegeven, seer wel begost ende aengeleyt is, om tot ons oogmerck te comen. U. E. sal wel doen ende op dien voeth conform onse instructie voortvaren, opdat de secrete ordre voldoen cont, ende soo haest d'occasie becomt, sal U. E. deselvege sonder aensien off respect executeren tegens desulcke als behoort, recht, billick ende geordonneert is.

Om seekere redenen hebben niet connen naerlaten, U. E. dese per expresse naer te senden, als oock tot confirmatie ende renovatie van de voorgaende ordre. Doet vooreerst alle mogelijcke diligentie sonder nochtans uyerlijck eenige neersticheyt te bethonen, omme de gevangenen, het gerooffde gelt ende goederen met vruntschap ende beleeftheyt weder te crygen, maer insonderheyt omme metterhaest grote quantiteyt rijs, padi ende eenige beesten te becomen, alsoo U. E. weet, hoe noodich sulcx van doen hebben. Ontsiet u niet tot dien eynde eenige vereeringe te doen, sonder metale oft ysere stucken te geven.

De rijs ende padi, die U. E. becomen can, sult datelijck in de schepen laden, ende soo haest goede quantiteyt becomen sult hebben, als te weten hondert last twee oft drie, ende d'occasie schoon comt, mits de gevangenen wedergecregen hebbende, sal U. E. de saecke revengeren ende dat met wat groots ende notabels, sonder om een clantgen oft geringe personen te beginnen, voldoende de secrete ordre, soo best doen can. Doch soo 't gevele, dat U. E. metterhaest soo groten quantiteyt rijs niet becomen cost ende datter te veel tijts verlopen soude, sal U. E. in dien gevalle de secrete ordre voldoen, soo

haest d' occasie ende de gevangenen becomen can, doch d' apparentie goet zijnde om veel rijs te becomen, trect dan eerst in sooveel becomen can. De schepen, die van node soude mogen hebben, sal tot naerder ordre aldaer soo lange houden, als den tijdt lyden can, sonder de nagelen, noten ende foelie op te houden.

Van desen Sabandaer hebben wy verstaen, dat de Chinesen oorsaeck van veel quaet wesen soudent; insonderheyt Intche Moeda, die de meeste ende beste vruntschap schijnt te thonen. Dan daer sy van wat het oock sy, in allen gevalle belasten ende bevelen wy U. E. met de vrunden aldaer wel expresselijck op 't op 't alderhoogste den voorsz. Intche Moeda, den Gouverneur Ouloubalagh noch oock geen andere in 't minste geen quae samblant te thonen, ende vooral Intche Moeda noch niemant anders geensins onse meninghe oft secreete ordre te kennen te geven of te communiceren, voordat deselve effectueren cont, tenware aen d' heer generael Reael, den admirael Verhagen oft andere raden van Indien.

Alsoo beducht zijn, de vrunden door Intche Moeda andermael geabuseert oft verraden soudent mogen werden, belasten ende bevelen U. E. mits desen wederomme wel expresselijck, ditto Intche Moeda geensins te vertrouwen noch onse intentie te kennen te geven, 't sy oock hoe groten deucht oft vruntschap hy soude mogen doen. Bethoont ende doet hem weder vruntschap, sonder denselven te vertrouwen dat secreet dient te blyven. Ick meen, dat hy met eenige andere Chinesen versoecken sal, omme met onse schepen met haer bagage herwaerts te mogen varen. U. E. sal excuseren, daertoe geen ordre te hebben, alsoock dat se niet behoeven te vresen voor eenich ongemack; versoeckende, dat in Japara gelieven te blyven, omme ons aen rijs ende andere provisien te helpen, doch verneemt neerstelijck, maer dat behendelijck, off Intche Moeda aen de misdaet schuldich is, ende hem schuldich bevindende, straft hem mede naer behoren, conform gegeven ordre, ende soo U. E. eenige van de misdadige levendich becomen cont, examineert haer soo nauw ende ernstelijck als doenlijck is, om de grond van de sake te weten. Is het nodich ende byaldien sulcx geraden wert bevonden, tortureert oft pynicht eenige van de misdadige, wel te verstaen byaldien door simpel examen geen bescheet becomen can.

Als de misdaet gestraft ende gerevengeert wesen zall, sal U. E. een missive aen den Mattaram, oft andere naeste overheden schrijven, inhoudende hoe sulcx gedaen is tot revenge ende straffe van de massacre ende berovinge door Ouloubalagh gedaen, ende alsoo nu recht gedaen is, dat haer door d' heer generael vrede oft oorloch aengeboden wert. Begeren sy vrede, laet dan weten, dat datelijck grote quantiteyt rijs affsenden, ende soo het niet en doen oft byaldien U. E. geen goet bescheet becomen en can, vernielt ende verdestruert

alsdan wat van den Mattaram becomen can, niemant dan die van Cheribon alleen verschonende.

De saecke in Japara verricht zijnde, sullen de vrienden in 't wederkeeren van daer, soo geen goede quantiteyt rijs hebben, Cheribon aendoen, verwtigende dien coninck wat in Japara gepasseert is, ende alsoo d' heer generael de vruntschap met zyne Majesteyt geerne continueren soude, dat hem derhalven gelieve U. E. tot redelijcken pryse aen goede quantiteyt rijs ende andere notelijcke provisie te helpen, opdat de vruntschap daerdoor vermeerderen mach.

't Is seecker, dat hier mede een aenslach op handen geweest is, om ons huys aff te lopen, doch de Heere heeft ons wonderbaerlijck behoet, ende hope dat ons voortaan mede wel bewaren sall.

In Jacatra adi 29 Augusti anno 1618.

249. — AEN WILLEM DEN DORST,

OPPERCOOPMAN OP 'T SCHIP 'T WAPEN VAN AMSTERDAM, LEGGENDE
VOOR JAPARA, 29 AUG. 1618.

U. E. missive van den 25^{en} stantis is ons op gisteren per 't jacht *Nassau* wel geworden, maer d'ander van den 22^{en} hebben noch niet vernomen. 't Gepasseerde in Japara hebben den 19^{en} deser verstaen ende daerover derwaerts gesonden den heer Jacob van der Marct met het jacht den *Arcut*, met ordre, wat ende hoe in de saecke handelen sall. Met lieff hebben verstaen, hoe d'intree door U. E. seer wel gedaen ende de saecke met bescheydenheyt begost is. De meninge is, dat men vooreerst trachten sal goede quantiteyt rijs metterhaest te becomen, alsoock omme met vruntschap ende schoon samblant occasie te becomen, om ons van de saecke te mogen revengeren ende de autheurs, adjuteurs ende executeurs ten hoochsten te straffen tot exempel van alle troulose Mooren, conform d'ordre, ditto van der Marct voor desen gegeven ende alsnu geconfirmeert ende gerenoveert. Hier is tegens ons mede een lelijck verraet geweest om dit huys aff te lopen; dan d' Almogende heeft ons behoet.

Alsoo aen Jacob van der Marct breet geschreven hebben, sullen geen nieuw verhael doen. Wy recommanderen ende bevelen U. E. en alle de vrunden aldaer wesende mits desen, onse ordre, aen van der Marct gegeven, sonder tegenseggen te helpen executeren ende denselven te assisteren met raet ende daet, voor sooveel den dienst ende welstant van de Compagnie soude mogen vereyschen. Thoont elck het schoonste samblant van de werelt ende openbaart niemant (maer hout het wel secreet) dat van meninge sijn, revenge te

nemen ende straffe te doen, dan met de revenge ende straffe selve, mits dat die groot ende notabel sy. Doet niet oft doet wat groots.

U. E. sy gerecommandeert, voorsz. van der Marct aen te seggen ende wel te waerschouwen, dat hy hem wachte voor Intche Moeda, dat hy denselven alle vruntschap ende goet samblant bethone, maer in 't minste niet vertrouwe, noch onse disseyn niet ontdecke, nonobstant hoe schonen samblant ditto Intche Moeda soude mogen bethonen ende wat vruntschap soud mogen doen, alsoo de Chinesen dubbelde verraders sijn, en de Intche Moeda hier van eenige seer geaccuseert wert.

In Jacatra adi 29 Augusti anno 1618.

250. — PATANI.

AEN HENDRICK JANSZEN ENDE DRUYFF, PER *CLEEN HOLLANDIA*,
4 SEPT. 1618.

Met twee verscheyden missiven, per de smack over Jambi gesonden, hebben U. E. geadviseert 't gepasseerde in Japara, idem wat aenslach hier tegens ons geweest is, wat voorder ommeget, ende insonderheyt, hoe goetgevonden hebben U. E. ordre te geven, dat ons van Cambodja ende andere omliggende quartieren herwaerts gesonden werde sooveel rijs als becomen ende senden can, op avontuyre off ons deselve in Japara quame te gebreccken. Nevens desen gaet copie van deselvige missive. D'inhoud confirmeren andermael mits desen.

Desen gaet met het jacht *Cleen Hollandia*, welcke met onse voorgaende missive expresselijck derwaerts senden, op avontuyre off de voorgaende niet te recht en quame, dat U. E. door desen van den noodt verwitticht ende wy vandaer daerop van rijs versien mogen werden. Naer d'advysen van Japara schijnt het wel gebeuren zoude mogen, dat ons gevangen volck ende oock eenich gelt ende goederen weder geleverd wierde ende den handel aldaer by provisie continueerden; dan wy en vinden geensins geraden, ons op die hope te verlaten ende tijdt te verliesen, te meer dewyle over 't onnosel bloet recht gevoirdert moet werden.

Derhalven recommanderen ende bevelen U. E. mits desen andermael wel expresselijck, om van Cambodja ende omliggende quartieren herwaerts aen te senden zooveel rijs als becomen ende senden cont, 't sy met schepen oft joncken, hoe ende wanneer het soude mogen wesen. Wy versoeken, dat ons metten eersten goede pertye rijs gesonden werde, doch soo het niet haestich geschieden can, dat het dan na de gelegentheyt gedaen werde, mits alles

addresserende aen de eylanden by de Versche reviere van Jacatra leggende, daer de schepen gemeenlijk verdubbelen, ende niet naer Bantam oft Jacatra. Weest hierinne niet versuymich noch nalatich.

Ende off U. E. per avontuyre gelt gebraecke, senden nevens desen een kist met 8000 realen van 8^{en} welcke tot opcoop van rijs oft andersins ten dienste van de Generale Compagnie gebruycken sal.

Dit jacht *Cleu Hollandia* sullen wederomme met advysen van daer verwachten ende sal U. E. 't selve in 't keeren Jambi wederom laten aendoen, tenware dat om nodige advysen haestich te bestellen sulcx niet geraden vonde. Doch soo 't gevele, dat dit jacht (by gebreck van andere gelegenthey) naer Cambodja oft elders gesonden diende, omme daer rijs te doen opcoopen ende joncken hier ende daer te bevrachten, sal U. E. 't selvige in dien gevalle daer-toe gebruycken.

't Is wel 7 oft 8 maenden geleden, dat den Mattaram verboden heeft, datter geen rijs uyt sijn jurisdictie gevoert werde, ende dat eensdeels omme syne vyanden te benauwen, ende ten anderen door de grote dierte, welck selfs in de stadt van Mattaram geweest is, daerdoor grote menichte van menschen van honger gestorven zijn.

Tsedert dien tijdt hebben wy noch oock niemant anders eenige rijs van Japara noch elders connen becomen, waerdoor hier mede soo groten dierte is, dat men geen rijs becomen can. Het weynige, dat den bottelier voor onsen taeffel op de merct coopt, compt wel 60 realen de coyangh te staen, ende is onmogelijk sooveel te becomen, als voor ons huys ende de schepen van node sy, soodat het wel slecht hebben souden, soo geen rijs voor den noot op voorraet gehouden hadden. Doen ons huys op Japara affgelopen wierde, was effen een weynich rijs affgecomen, dewyle ons volck tegens omtrent 20 realen de coyangh gecocht hadde, door licentie die van een van de principaelste van den Mattaram becomen hadden. Sommige seggen, dat ons huys daeromme affgelopen zy. Andere seggen, dat het gedaen is, omdat Eyndhoven seer qualijk van den Mattaram ende de gouverneur van Japara gesproocken hadde; andere omdatter eenige joncken genomen sijn; invougen datter divers van gesproocken wert. Dan nae hier geseyt wert, soo is het alleen om 't gelt ende 't goet te doen geweest.

Het schip *Siericksee* is noch besich met laden ende sall omtrent halff September naer 't patria vertrecken. De Heere wil 't selvige ende alle andere gaende ende comende schepen in salvo geleyden.

Tot Bantam is de peper tegenwoordelijck geldende 5½ realen de sack, met apparentie dat eerlange tot 7 a 8 realen de sack ende meer rijsen zall. Derhalven sy U. E. mede ten hoochsten gerecommandeert, alle de peper van die quartieren op te copen ende ons van daer sooveel peper ende andere goede

retouren te senden, als eenichsins becomen can, waeraen ons vruntschap ende de Compagnie groten dienst geschieden zall.

Van de Cust zijn alsnoch geen schepen gecomen, soodat gants geen cleden noch oock geen ander cargasoen en hebben om U. E. te senden, doch zijn den *Gouden Leeuw* dagelijcx van de Cust verwachtende. Van 't patria zijn derwaerts twee jachten geseylt.

In Jacatra adi 4 September anno 1618.

251. — JAMBI.

AEN ANDRIES SOURI, PER *CLEEN HOLLANDIA*, 4 SEPT. 1618.

Nevens dese gaet copie van d' onse met de smack gesonden, waarvan d'inhoude confirmeren. Op de hope, door U. E. gegeven, zijn de *Bergerboot* dagelijcx vol peper verwachtende. De Heere wil hem in salvo geleyden, alsoo hier nodich is, want de peper dagelijcx noch meer rijst, sijnde tsedert onse joncxte tot op 5 reael de sack gecomen, ende sal, soo ick mene, eerlangh tot 7 a 8 oft meer geraecken.

Omme goede quantiteyt rijs van Cambodja ende omleggende quartieren te becomen, zijn dit jacht expresselijck sendende tot confirmatie van voorgaende ordre, ende zijn daarmede gaende tot opcoop van rijs 8000 realen in spetie. U. E. sal onse missive met dit jacht datelijck naer Patana wel bestelt werden ende van daer off andere quartieren goede quantiteyt rijs becomen, doende sooveel tot bevoirderinge van den peperhandel in Andrigiri ende Campher als geraden ende doenlijck zy. Soo meer jachten senden connen, sullense U. E. geworden.

Alsnoch en zijn van de Cust geen schepen gecomen, ende by gebreck van schepen connen derwaerts noch oock naer Suratten niet senden.

Wy recommanderen U. E. andermael weynich goet ende weynich volck in Jambi te vertrouwen. Laet daer expresselijck tot verseeckeringe van ons volck ende des Compagnies goederen een jacht blyven, niettegenstaende de jachten hier soo nodich zijn, dat ons qualijck sonder behelpen connen. Hier wort weder een jacht gemaect, dan wy hebben de handen soo vol, dat qualijck door 't werck geraecken connen.

Over de verraderye, die hier onder handen geweest is, excuseert ende ontschuldicht hem desen Coninck alsoo, eer hy beschuldicht wert, dat hem (naer 't schijnt) de tranen bycans uyt de oogen loopen, 't welck niet dan te meer bedenckens geeft. Wy moeten op onse hoede wesen ende de Heere (die alles weet ende regeert) de sack bevelen.

U. E. zy gerecommandeert aldaer alsulcke ordre op zijn vertreck te laten, dat ons volck ende des Compagnies goederen sooveel verseeckert mogen wesen, als doenlijck sy.

In Jacatra adi 4 September 1618.

252. — ORDRE, 4 SEPT. 1618.

Wort geordonneert aen alle oppercooplyuden ende schippers van de respective schepen ende jachten der Generale Compagnie van de Vereenichde Nederlanden in Indien wesende, dat als yewerts met haer schepen oft jachten van d' een plaets naer d' ander seyende zijn ende nieuws op een plaetse comen te arriveren, aldaer niet eer aen landt en varen, noch oock geen boot oft schuyt aen landt senden, voor datter yemant van degene, aen landt leggende, aen boort gecomen zy, oft dat ten minsten door andere eenige tydinge becomen hebben, dat het aen landt wel stae ende datter geen questie zy, opdatter niemant meer alsulcke ongelucken gebeuren, als, Godt betert, in Macassar geschiet is.

In Jacatra 4 September 1618.

253. — INSTRUCTIE

VOOR SCHIPPER TIERCK SYBRANTH VARENDE OP 'T JACHT *CLEEN HOLLANDIA*, 4 SEPT. 1618.

Op 't alderspoedichste zal U. E. van hier recht door naer Jambi seylen ende onse missive aen den heer Andries Souri doen behandigen, procurerende bescheet, om datelijck met alderijl naer Patana te seylen ende soo haest bescheyt becomen hebt, sult vandaer recht door naer Patana seylen ende onse missive aen de vrunden aldaer behandigen, haer ordre voirder naercomende.

Soo ghy eenige Portugesen, Spangjaerden oft adherenten compt te rescontereren, sult haer alle mogelijcke affbreck doen, ende soo eenige schepen, jachten oft andersins compt te vermeesteren, sult alle de goederen onder behoerlijcken register in goede verseeckeringe nemen ende behouden, gelijk mede sooveel volck, als bergen ende bewaren cont, omme ten besten van de Generale Compagnie gebruyct ende gebenefitieert te werden. Het volck, welck ghyluyden niet bergen noch bewaren cont, sult ter verscher daet (volgens nevensgaende ordre van de Heeren Mayores) over boort setten,

eenige jongers oft coopluyden alleen verschonende, maer geen geestelijke personen, noch niemant van degene in des conincx dienst wesende.

Eenige Macassaren rescontrerende, sult haer mede alle mogelijcke affbreck doen, alles doodtslaende dat becomen cont, gelijk sy met d' onse van 't schip d' *Eendracht* hebben gedaen, latende alleen een persoon over, om de tydinge te brengen.

Alle andere joncken sult vry ende vranck laten passeren ende repasseren, sonder haer eenige hinder oft moeyte aen te doen, 't sy oock vanwaer dat souden mogen varen.

In Jacatra adi 4 September 1618.

254. — INSTRUCTIE

VOOR DEN HEER CRIJN VAN RAEMBORCH, OPPERCOOPMAN, ENDE ZIJNEN
RAEDT, VARENDE ALS OVERHOOFD VAN D' ONSE NAER JAPARA,
BIMA, SOLOR ENDE TIMOR, 12 SEPT. 1618.

U. E. sal trachten, Japara op 't spoedichste te beseylen ende aldaer niet langer leggen dan sonder verachteringe van u voyage geschieden can. Rijs ende 't gene U. E. voirder gebreect, sal trachten, sonder tijdt te verliesen, aldaer te becomen.

Den heer Jacob van der Marct ende de vrunden in Japara wesende, sal U. E. van onsentwegen op 't alderhoogste recommanderen de schone personage alsoo te spelen, dat eerstelijck in de schepen grote quantiteyt rijs, padi ende andere provisien op voorraet becomen, ende ten tweeden, dat geensins gemerct werde, van meninge zijn, over de gedane misdaet recht te voirderen ende straffe te doen, maer sullen haer de vrunden houden, gelijk off Eyndhoven met de zyne ten rechten gestraft waren, idem alsoff haer de saecke niet eens aen en ginck ende alleen gecomen zijn, om rijs, padi ende andere provisien te coopen, interim met alle discretie de verlossinge van de gevangen voor eerst procurerende ende daarnaer voldoeninge van 't gerooffde gelt ende de goederen, opdat sich d' heer generael (sullen U. E. seggen) niet en stoore. Eer men revenge neme ende de behoirlijke straffe doe, wenste ick wel, dat men eerst goede quantiteyt rijs ende padi cochte ende in de schepen schepe, doch soo daeraen niet connen comen, sullen dan hoe eerder hoe beter op 't alderrigoreuste off op 't alderhertste straffen d' autheurs, adjuteurs ende executeurs van de gedane moort ende roverije, ten exempel van alle andere troulose Mooren, waertoe U. E. met alle de zyne (des nodich wesende) voorsz. van der Marct in raedt ende daedt assisteren zall.

Soo men vooreerst geen rijs noch padi becomen, de verraders ende moordaders met haren aenhanck niet abuseren can, omme de rechte schuldige te straffen, sullen de vrunden in desen gevalle trachten alles te vernielen, dat van den Mattaram becomen connen, niemant verschonende, 't sy oock wie oft waer dat het soude mogen wesen, om die van den Mattaram daerdoor te dringen ende dwingen, d'autheurs, adjuteurs ende executeurs van 't quaet selfs te straffen ende ons toevoer van rijs ende alle andere notelijkheden te doen. Doch insonderheyte sal men geen Gouseratten verschonen. Wy bevelen U. E. te helpen vervoirderen, dat het voorsz. in d'een oft d'ander voegen ten uystersten geexecutert werde.

Ingelijcx lasten ende bevelen U. E. mede van der Marct aen te seggen ende van onsentwegen op 't hoogste te belasten, dat hy Intche Moeda geensins meer vertrouwe, dan men een verrader (by gelijkennisse ende behouden Intche Moedes eere gesproken) behoort te doen; dat is, sooveel als dienstich zy, om hem in zijn eygen stricken te vangen, sonder denselven eenige wantrouw te bethonen. Dat Intche Moeda veel valscheden ende verraderijen tegen andere gepleecht heeft, is van der Marct wel bekend. Heeft hy het andere gedaen, waeromme soude hy het ons niet doen? Intche Moeda mach wel een eerlijck man wesen, dan den aert van alle Chinesen is eerloos, ontrouw, valsch ende verradisch, niet allene enckelt, maer dubbelt. Om 't gewins wille ende om met elckeen wel te staen sullen se d'een soowel als d'ander met goet ende quaet doen bedriegen ende verraden, gelijk wel ervaren hebbe. Is Intche Moeda van dien aert niet, soo moet hy geen Chinees wesen. Is hy halff slacht, soo moet hy notelijck noch booser zijn. Grote inditie ende suspitie isser, dat hy de voornaemste oorsaek van 't quaet sy. Nu het sy watter van zy, onse meninge is niet, dat men hem verwerpen off sich abstract van denselven houden sall, maer dat men alsoo handele, dat zyne boosheyte ons ten goede gedye, gelijk men alle vergiften gebruyct. Ende byaldien bevonden wert, dat ditto Intche Moeda aen voorsz. misdaet schuldich is, sal men denselven soowel als alle andere ten hoogsten straffen.

Ten hoogsten bevelen U. E. in Japara noch elders geensins te laten verluynen, dat van meninge zijn, yemant naer Bima te senden, veel min, dat U. E. derwerts vaert, ende soo Intche Moeda de saecke aanprees, geeft geen ander antwoord, dan dat U. E. my 'tselvige adviseren zall, ende soo hy versocht naer Bima, Solor oft elders met onse schepen te varen, sal men 't selvige beleeffdelijck excuseren.

U. E. zy gerecommandeert te helpen vervoirderen, dat ons van Japara toegesonden werde alle de calck, die daer is ende becomen werden can, gelijk mede grote quantiteyt corael, steen ende hout. De vrienden in Japara zijnde, sal U. E. oock aenseggen, dat met alle man van Japara niet vertrecken,

maer dat men daer eenige schepen oft ten minsten een schip late, hetzy dan om rijs ende andere notelijke provisien te procureren, off om revenge van de begane misdaet te nemen.

In Japara U. E. saecken verricht hebbende, soo sult met den *Arent* ende de *Groene Leeuw* van daer naer Bima, Solor ende Timor vertrecken, tenzy dat by de general Reael ende raden van Indien (soo die compt te rescontreren) anders werde geordonneert.

Bima sal U. E. aendoen met beyde de schepen, off een van beyden, naerdat metten anderen best geraden vinden sult.

In Bima sult U. E. laten een van de bequaemste cooplyden met twee mannen ende een cargasoen daerby, omme by den coninck ende alle andere hoofden dies te beter te vervoirderen ende aenhouden datter van alle omleggende quartieren grote quantiteyt rijs, padi, beesten ende alle andere provisien by den anderen gebracht en versamelt werde tegens de compste van de schepen, die wy van meeninge zijn derwaerts te senden, ende alsoo de Compagnie aen dese saecke ten hoochsten gelegen is, sy U. E. ende de vrienden gerecommandeert met alsulcke discretie ende beleeftheyt daerinne te handelen, dat by gebreck van andere plaetsen, de Moluques, Amboyna ende Banda van die quartieren van rijs ende alle andere notelijckheden versien mogen werden, want daer genoegh tot redelijcken pryse te becomen is. Doch eer grote quantiteyt byeencompt gelove wel, dat het tijdt zal moeten hebben. 't Sal oock goet ende nodich wesen, datter eenige van de Soloresen mede naer Bima varen, omme de saecke ten besten te helpen voirderen.

Het voorsz. in Bima verricht hebbende sullen de vrunden naer Solor seylen ende in Solor comende, sal U. E. de Solorese bontgenoten der Generale Compagnie nevensgaende missive behandigen ende haerlieden daerby aendien, dat ons volck voor desen geensins van daer gelicht ende het fort niet affgebroocken en is, omme haerlieden te verlaten off het contract door den Commandeur Schott saliger gemaect, te violeren, maer alleen, om de voorneemste macht van hare ende onse vyanden met dies te meerder geweld aen te tasten. Ende alsoo door hare gecommiteerden te verstaen hebben, hoe den vyandt weder zeer sterck op Solor gekeert ende onse vrunden seer hart benouwende waren, dat wy daerop datelijck geresolveert hebben, haerlieden te helpen ende den vyandt tenemaal te vernielen ende verdryven. Idem dat dit jaer tot desen eynde drie schepen derwaerts senden zullen, omme provisionelijck weder plaetse te houden, een cleen fortgen te maecken ende haerlieden te assisteren, met vaste meninge ende hope het naeste jaer off ter eerster gelegentheyt een suffisante macht te senden, omme den vyandt tenemaal te vernielen; idem dat voor desen om haer gesanten te contenteren een fregat affgesonden hadden, maer 't selvige verongeluct is.

Reael
Valincx

De vriendelijcke conferentie ende voorsz. verhael gedaen wesende, soo sal U. E. met de zyne ende de Solorese bondgenoten delibereren, waer dat best een fortgen gemaect dient, wanneer, hoe het met de minste coste van de Generale Compagnie gemaect ende met een cleen garnisoen tegens de macht van den vyandt gehouden ende bewaert werden can. De vrienden dienen hierop wel te letten, opdatter geen verloren oncosten werden gedaen, ende dat men niet dan een cleen fortgen maecke ende alles soo oncostelijck als eenichsins tot verseeckeringe van des Compagnies volck ende goederen gedaen werden can, 't welck haer op 't hoogst zijn recommanderende. De grote ende de forme van 't fortgen connen niet wel voorschryven, want het moet naer gelegentheyt van plaetse ende naerdad de materie is, gemaect werden. Doch wat de forme aengaet, ons bedunckens sal een viercant fortgen met vier halve puncten wel ende best zijn. Ende wat de grote aengaet, sult die naer den eysch affmeten. Den eysch is, dat het niet grooter behoeft te wesen dan voor woninghe oft garnisoen van 30 a 40 personen ten hoogsten ende bewaringe van een weynich Timors cargasoen. Tot sandelhout behoeft mede niet veel plaets, want niet en dencken daer veel sandelhout te laten, alsoo alles telckenreys met eerste gelegentheyt van schepen herwaerts gesonden dient, ende al waer 't schoon, dat middel hadden om veel volck derwaerts te senden, soo soude het mogen geschieden, omme in passant een vliegende tocht te doen, maer niet om daer te wonen, dewyle den handel van Timor weynich oncosten dragen can; ende wat eenige vrye borgers aengaet, die zullen haer onder 't fort moeten behelpen.

Wat nu den tijdt aengaet, wanneer het werck by der handt genomen dient, U. E. sal daer in 't regenmouson comen, als wannecr niets goets gemaect werden can, ende al waer 't schoon, sulcx gedaen cost werden ende dat de Soloresen daerop seer aenstonden, sal U. E. evenwel niet onderstaen, meer te doen dan sonder verleth van den handel op Timor gedaen werden can, alsoo U. E. gesonden wert, omme met hulpe van de Soloresen den Timoresen handel voor de Compagnie te stabilieren, te doen ende te mayntineren, waertegens de Soloresen wederomme reciprocelijck tegens haer vyanden assisteren ende het fortgen, welck met u hulpe souden mogen maecken, met garnisoen besetten zult; derhalven sy U. E. gerecommandeert op U. E. aencompst in Solor aldaer seer weynich tijts te slyten. Soo sonder verleth van de reyse naer Timor geen plaetse opgeworpen werden can tot verseeckeringe van 't garnisoen, sal U. E. alles in de dorpen by de Mooren laten, off mede naer Timor nemen, naerdad best geraden vinden zullen.

Den handel met alle de schepen ende jachten op Timor gedaen wesende, sal hem elck weder aen Solor ter gedestineerde plaetse vervoegen, ende aldaer by den anderen gekeert zijnde, sult datelijck alle het sandelhout, was ende sisicq in den *Arent* schepen ende daermede met allerijl herwaerts aensenden, opdat

hier alles 't naeste jaer aen de Chinesen verhandelt ende gevent werden mach, ende soo alles in den *Arcut* niet en mocht, sal de reste met een ander jacht mogen senden.

Het retour herwaerts aen gesonden wesende, sal U. E. aldaer het fortgen opmaecken in manieren als best naer voorsz. consideratie geraden vinden sall, mits de jachten, die daer souden mogen houden, te zyner tijdt aen de Noortzy van Timor sendende, omme aldaer den handel mede waer te nemen ende behoirlijk te doen.

Ende alsoo de Soloresen mede Mooren zijn, soowel als dese omleggende troulose natie, sy U. E. gerecommandeert met grote discretie seer voorsichtelijck omme te sien ende altoos wel op u hoede te wesen, opdat U. E. met goede voorsichticheyt voorcome 't quaet, dat de bosen zouden mogen onderstaen te doen (als niet verhope noch dencke) onder pretext van revenge, dat haer eens verlaten hebben.

In den beginne off op U. E. aencompst sult de Soloresen met aller discretie ende beleeftheyt aendienē, hoe heerlijck, loffelijck ende hoe goet dat het voor den volcke is, datter goede ordre, wetten ende policie in de gemeente zy; idem hoe ordentlijck ende wel dat het gaet, daer de souverejne autoriteyt in een off by weynige zy, ende ter contrarie hoe onordentlijck ende qualijck in een populare regieringe, daer elck evenveel meester is; hoe swack, dat soo een gemeente is, wat inconveniēten onderworpen zijn ende hoe moeyelijck het voor ons valt met sooveel hoofden te doen te hebben. Derhalven dat int haer gelieve een souverejn hooft te verkiesen ende die volcomen autoriteyt te geven om met ons te mogen handelen ende wat met hem geaccordeert wert, dat zyluyden alle tesamen beloven, sulcx sonder eenige oppositie goetwillich naer te comen, ende dat degene, die daertoe soude mogen gekoren werden syne residentie omtrent het fort houde, oft hiertoe niet verdragen connende, dat dan de souverejne autoriteyt in weynige personen remitteren, mits dat de minste stemmen gehouden zullen wesen sonder contradictie naer te comen 't gene by de meeste stemmen geaccordeert wert, alsoo anders seer swaerlijck vallen soude yets goets te verrichten.

Terwijl de Soloresen in 't werck wesen sullen, om 't fortgen te maecken, sal men yeder man een pont rijs daechs geven ende ons volck, die daeraen souden mogen wercken de vrye cost, conform d'ordre van de heeren Mayores, mits rijckerlijcker dan ordinarie rantsoen, naer discretie schaftende.

Alsoo voor de Generale Compagnie niet gelegen en compt, noch oock niet wel doenlijck en is, alle de havens van Timor met cleen vaertuych te bezoeken, is goetgevonden, dat men de Soloresen consenteren sall, op alle cleene havens (daer men met schepen oft jachten niet handelen can) te handelen; ende het cargasoen, dat daertoe van node souden mogen hebben, sal men de voor-

neemste hoofden doen, ten pryse best verdragen werden can, onder verbin-
tenisse dat sulcx aen de Generale Compagnie ter wedercompste van degene,
die naer Timor souden mogen senden, in sandelhout, sisicq ende was, off
wat in retour mochten brengen, tot redelijcken prijse voldoen sullen.

Sooder eenige vrye luyden van onse natie op Solor quamen resideren, sal
men deselvige den vryen handel mede consenteren ter plaetse, daer de Com-
pagnie niet handelt, ende haerlieden van gelijcken des nodich wesende met
capitael assisteren, mits dat sulcx met het retour, dat van Timor mochten
brengen, als de voorsz. inwoonders aen de Gecommitteerde der Generale Com-
pagnie voldoen ende haer eygen retour aen die van ditto Compagnie ende
aen geen andere tot redelijcken pryse venten zullen.

Sooder eenige Chinesen oft andere Indiaense natie op Timor comen han-
delen, sal U. E. haer goederen (soo die becomen can) conform de vorige ordre
prijs maecten ende haerlieden van Timor weren.

Eenige Engelsen, France oft andere Europische natie omtrent Timor res-
contrerende, soo sult een schip oft jacht neffens haer senden ende houden ter
plaetse, daer zy om te handelen souden mogen lopen, omme de Timoresen
van haer te weren ende hun den handel in dier voegen te beletten, conform
d' ordre voor desen gegeven.

Ingevallye datter eenige Chinesen oft andere op Solor quamen, sal men haer
geen sandelhout verhandelen, maer wel met gelt oft andersins affcopen dat
voor 't fort nodich wesen mocht, doch soo onderstaen hadden off onderstonden
op Timor te handelen, sal men conform voorgaende ordre met discretie met
haer leven.

Byaldien eenige inwoonderen van Solor 't sy Christenen oft Mooren, vrien-
den van de Portugesen wesende, onderstonden ende versochten, oft anders
genegen waren, met ons in alliantie ende vrientschap te treden, sal men op 't
voirdelijckst met haer verdragen ende in aller manieren trachten, d'inwoonders
t' onswaerts te trecken ende 't gehele landt sooveel doenlijck is in vrede te
stellen, omme den vyandt te meerder afbreck te doen, mits dat het geschiede
met advijs ende toestemminge van onse oude bontgenoten.

Tot naerder ordre sullen de soldaten voor eerst op des Compagnies costen
blyven ende sal haer geschafft werden d' ordre van de ranchoenen soo nae als
naer gelegentheyte van de plaetse ende na den tijdt geschieden can, ofte op
droge dagen soud men haer yets tot toespijs, veranderingh ende voirderingh
van gesontheyt mogen geven, 't sy in gelt oft waren.

De stoffen, die de soldaten ende andere tot cledinge gegeven mogen wer-
den, sal men voor risico ende oncosten van de zee met 75 per cento avanche
cargeren.

In den Raedt, 't sy Breden Raedt, Scheepsraedt oft Crijchsraedt, sall den

heer Crijn van Raemborch continueerlijck als overhooft presideren ende den Raedt beroepen conform nevensgaende ordre van de heeren Mayores, ende sullen alle de Brede Raden, Crijchsraden ende Scheepsraden den voorsz. Crijn van Raemborch voor haer hooft erkennen, respecteren ende obedieren, gelijk by desen bevelende zijn, alsmede die van de schepen, welcke bygeval oft andersints in Solor souden mogen comen te arriveren, tenwaren datter een expres gequalificeert overhooft medequame.

By versterven van eenige officieren, als te weten oppercoopluyden, schippers, ondercoopluyden ende stuurlyuden, sal men, andere bequame personen hebbende, by provisie, maer niet absolutelijck in haer plaetse stellen, ende alle andere offitien vacerende, sal men andere in plaetse autoriseren.

Die haren tijdt uytgedient ende hun wel gedragen hebben, sal men met redelijcke verbeteringe soecken weder opnieuw aen te nemen ende daer te houden ende degene, welcke souden mogen versoecken uyt des Compagnies dienst te wesen, omme daer als vrye luyden te blyven resideren, sal men met provisionele toesegginge tot naerder advijs van ons aldaer houden.

Sooder eenige soldaten oft andere, in garnisoen leggende, versochten te trouwen met eenige vrouwen van 't landt off andere, sal U. E. 't selvige haer toelaten.

Wy verstaen ende bevelen by dese wel expresselijck, dat alle de cargasoenen, vivres oft andersins, welck in Solor souden mogen werden gebracht, by die van de schepen tot in 't fort oft elders ter behoorlijcker plaetse gebracht ende geleverd werden.

U. E. zy mede ten hoochsten gerecommandeert, de Spangjaerden ende Portugesen met hare adherenten alle mogelijcke affbreck te doen, soowel te water als te landt, ende soo yemant compt te veroveren sal de goederen ten besten van de Generale Compagnie benefitieren ende het volck, soveel in goede verseeckeringe bewaren can, tot sware wercken als slaven gebruycken, mits alle d' andere, die meer soud mogen becomen, ter verscher daet volgens nevensgaende ordre van de heeren Mayores over boort settende, niemant dan eenige jongers ende coopluyden verschonende.

Soo 't gevielt, dat U. E. eenige Macassaren compt te rescontreren, sal trachten ende neersticheyt doen, omme haerlieden alle mogelijcke affbreck te doen, ende soo eenige becompt, sult haer tracteren gelijk sy ons volck van 't schip d' *Eendracht* op Macassar hebben gedaen, niemant verschonende dan eene, om de tydinge te brengen. Daer wort geseyt, dat de coninck van Macassar een armade naer Bima gesonden hebben soude omme die quartieren t' onder te brengen ende dat eerlange de Soloresen mede met geweld besoecken souden. Byaldien aldaer comen oft dat U. E. vernemen can, yewerts omtrent de voorsz. eylanden comparereren, soo sal neersticheyt doen, omme de voorsz.

armade van den coninck van Macassar te beseylen ende ten uystersten te vernielen, sonder yemant te sparen; al waer 't oock, dat hieromme veel tijds versuymt soud moeten werden, sal 't ons genoeg ende wel gedaen wesen, als maer een grote, notabele straffe doen can over de massacre, bij de Macassaren gedaen.

In Jacatra adi 12 September anno 1618.

255. — AEN CHILI PROTAVI

ENDE ALLE DE SENGAGEN VAN 'T LANDT SOLOR, 12 SEPT. 1618.

Dat ons volck voor desen van Solor gelicht ende het casteel verlaten is, en is geensins geschiet, om 't contract, door den Commandeur Schot saliger met U. E. gemaect, te violeren, maer omme op een ander quartier U. E. ende onse vyanden te meerder affbreck te doen. Ende alsoo van meninge zijn, het verbont ende de vruntschap, met U. E. gemaect, te onderhouden ende vermeerderen, soo is 't dat datelijck op d'aencompst ende instantie van den Sengage Lamaguere, den soon van Chili Protavi, ende den soon van Sengage Lamahala (U. E. noot verstaen hebbende) een fregat deden claer macken ende vooruyt gesonden hadden, dan 't en heeft Godt niet gelieft, hetselvige behouden te laten arriveren, sijnde niet verre van hier gebleven, als de vrunden wel verstaen zullen.

Alsnu senden wy tot U. E. assistentie twee schepen met eenich volck, geschut, amonitien van oorloge ende alle nootsaeckelijckheyt, omme daer te blyven resideren. Derhalven gelieve Chili Protavi ende alle de Sengagen van 't landt Solor metten allereersten allerley notelijcke materialen byeen te versamelen, omme soo haest sulcx ten minsten verleth van den handel op Timor geschieden can, weder een bollewerck te maecken ter plaetse, waer U. E. sulcx met onsen capiteyn Crijn van Raemborch best geraden vinden sult, tot verseeckeringe van U. E. landt ende meeste affbreck van haer ende onse vyanden. Wy sijn van meninge, cort naer desen noch een schip oft jacht te senden, ende verhoppen eerlange alsulcke securssen van Nederlandt te becomen, dat U. E. ende onse vyanden tenemael van daer ende andere quartierien meer verdryven sullen, dat Godt geve.

Ende alsoo de maniere, welck by U. E. gemene regeringe van alle de bontgenoten van 't landt gebruyct wert, wel disordre onderworpen is, versoecken wy aen Chili Protavi ende alle de Sengagen van 't landt Solor, dat het haer gelieve, onder hun een souvereyn hoeft te verkiesen ende die volcomen autoriteyt te geven, dat al 't gene by denselven met onsen capiteyn gehandelt

Soen VII
r/226

wert, by alle de Sengagen van 't landt sonder wederspreecken naergecomen werden sall, mits dat denselven dicht by het bolwerck wone, om d'een ende d'ander met raedt ende daedt in alle voorvallende saecken te beter te mogen assisteren; doch onse vrienden mogen hierinne doen, sooals best geraden vinden sullen.

Met onsen capiteyn Crijn van Raemborch senden voor elcken Sengage een roer, 't welck in teecken van vruntschap gelieven aen te nemen. Godt behoede U. E. ende verniele hare ende onse vyanden.

In Jacatra adi 12 September 1618.

256. — JAPARA.

AEN HEER J. VAN DER MARCT, PER DEN *GROENEN LEEUW*, 12 SEPT. 1618.

Nevens desen gaet copie van d'onse per expresse gesonden, welcke hope U. E. wel geworden wezen zall. D'inhoude confirmeren andermael mits desen. Tsedert is hier van Japara wel aengecomen 't schip 't *Wapen van Amsterdam*, een van de gequctste medebrengeude; sy seggen, dat goede hope ende appa- rentie scheen te wesen, dat ons gevangen volck ende de gerooffde goederen wel weder geleverd worden souden. 't Gevolch sullen met devotie verwachten te verstaen.

Desen gaet met heer Raemborch, waermede U. E. senden tot opcoop van rijs, padi ende andere notelijckheden 8000 realen in spetie, U. E. ten hooch- sten recommanderende, alle mogelijcke neersticheyt te doen, omme grote quantiteyt rijs ende padi op te copen ende in de schepen te laden. 't En can niet te veel wesen. Wy hopen, dat de schepen *Hoorn* ende *Morgensterre* off andere aldaer wel gearriveert zullen wesen, ende sal U. E. daerinne schepen alle de rijs ende padi, die becomen can.

Soo door U. E. alle de partye rijs ende padi in den *Arent*, als wy verhoppen, gescheept is, sal alles in de schepen *Hoorn*, de *Morgensterre* oft andere, die daer souden mogen wesen, weder overschepen, ende den *Arent* met heer Raemborch laten vertrecken. Doch sooder geen andere schepen gecomen waren, sal den *Arent* in dien gevalle aldaer vertoeven, tot datter van d'Oost oft van hier andere schepen comen, omme den rijs uyt den *Arent* daerinne over te schepen ende de wacht aldaer waer te nemen. De schepen, die aldaer van d'Oost zouden mogen comen, sal U. E. altesamen herwaerts aen niet laten comen, maer ten minsten een aldaer houden omme rijs te laden ende tot uyt-voeringe van onse voorgaende ordre.

Wy verhoppen, dat de gevangenen voor den ontfanck van desen al weder

Inspectie van
 Welcke van den
 den Caan
 " " " " " "
 X " " " " " "
 " " " " " "

gerelaxeert wesen zullen, ende al waer 't schoon, dat alle het gelt ende alle de verloren goederen daerby mede geleverd wierden, sal U. E. evenwel onse voorgaende ordre naercomen, ende te syner tijdt ten uystersten executeren tot straffe ende revenge van 't onnosel bloet, dat tot Japara vergoten is, ten ware dat d'autheurs, adjuteurs ende executeurs van de gedane misdaet door den Mattaram selfs metter doot gestraft wierden.

Soo de Mattaram selfs geen recht en doet, sal U. E., segge andermael, volgens onse voorgaende ordre de auteurs, adjuteurs ende executeurs van 't gedane quaet op 't alderrigoreuste ten hoogsten straffen, al waer 't oock, dat alle de gevangenen, het gerooffde gelt ende de goederen weder geleverd wierden, ende dat als vorens grote quantiteyt rijs ingecocht ende affgescheept hebben sall. Laet niet, om hier toe te comen, d'alderschoonste personage van de werelt te spelen, opdat U. E. de bosen te beter becomen ende straffen mach, als daerop minst dencken ende alles schynen sal, vergeten te wesen.

Doch soo 't gevele, dat U. E. geen rijs noch padi becomen cost, sal in desen gevallē trachten, de misdadige metten eersten te straffen, ende soo de rechte schuldige in geendcley manieren becomen can, revengeert u dan met represalie, die van den Mattaram alle mogelijcke affbreck doende. Vernielt ende verdestruert in dien gevallē alles, wat becomen can, niemant verschonende, omme den Mattaram daerdoor te dringen ende dwingen selfs recht te doen ende ons met goede quantiteyt rijs te versien.

Alsoo wy verstaen, dat Intche Moeda U. E. gemoet bycans geheel besitten soude, niettegenstaende denselven van vele voor de voorneemste auteur ende instigateur van 't gedane quaet gehouden wert, soo is 't, dat U. E. by desen andermael wel expresselijck ten hoogsten belasten den voorsz. Intche Moeda niet meer te vertrouwen, dan men een verrader (by gelijckenisse ende behoudens Intche Moeda's eere gesproken) behoort te doen, om hem in zijn eygen stricken te vangen; nochtans en sal U. E. ditto Intche Moeda geensins voort hoofd slaen, noch in 't minste niet laten ontvallen noch geensins laten blijcken, dat van hem quade suspectie hebben. Toont hem een vriendelijck gelaet ende veynst, alsoff hem alles goets vertroude, sonder denselven eenichsins te openbaren dat van meninge zijn, revenge te nemen ende straffe te doen, maer dient hem aen quansuys als aen een vriendt in 't secreet, dat wy rijs moeten hebben, ende Japara daerover niet soudē mogen verlaten, al waer 't oock, dat ons ongelijck meer quaets gedaen ware.

Ende soo U. E. bevindt, dat Intche Moeda aen de misdaet schuldich is, verschont hem niet, maer straft hem mede als andere. Is hy onschuldich ende is hy een eerlijck man, laet hem sijn eere behouden, ende met zijn eere gaen, sonder die off zijn persoon noch oock niemant van zijn volck yewerts met onse schepen te vervoeren. Dit belasten wy U. E. andermael op 't hoogste, alsoo

ons den aert der Chinesen zeer wel bekend is. Is hy geen Chincees, maer een halffslacht off een Moore, soo moet hy notelijck dies te boser wesen. U is wel bekend, wat valscheden hy tegens seeckere Portugesen ende andere gepleecht heeft. Heeft hy het andere gedaen, waerom en soude hy het ons niet doen? Heeft hy het ons niet gedaen, wacht, dat het niet en geschiede.

't Is my leet, dat om Intche Moeda sooveel moet schryven. Weest trouw ende vertrouwt niemant. Maect, dat wy gerust mogen zijn ende geen redenen meer becomen, om beducht te wesen, dat U. E. hem van Intche Moeda soud mogen laten abuseren oft bedriegen, waeraen ons vruntschap ende de Generale Compagnie groten dienst geschieden sall. Heer Raemborch, bringer deses, sal U. E. onse meninghe naerder verclaren. Wy gedragen ons daertoe, ende sy U. E. gerecommandeert sijn advijs ten goeden aen te nemen.

U. E. is kennelijck, hoe hier tegen ons, des Compagnies volck ende goederen twee verraderyen door Goods genade gemist zijn. 't Is seecker, datter weder andere gepractiseert werden; dan ick hope, dat ons de Heere wel behoeden sal. Doet aldaer alsulcke straffe, dat ment hier ende overal mach sien ende hooren ende dat het alle troulose Mooren voor een notabel exempel diene, waeraen de Compagnie groten dienst geschieden sall.

Voor desen sijn U. E. van mynentwegen twee Engelse brieven om te translateren gegeven. Het translaet is niet alleen in de penne gebleven, maer heeft U. E. daarvan niet meer dan een aen heer Carpentier wedergegeven. Derhalven sult wel doen ende ons d' andere Engelse brieff metten eersten mede weder bestellen, opdat naer 't patria gesonden mach werden, alsoo de Compagnie daeraen gelegen is.

In Jacatra adi 12 September 1618.

257. — CUSTE COROMANDEL.

AEN DEN DIRECTEUR DE HASE, PER *CLEEN VLISSINGHEN*, 19 SEPT. 1618.

Tsedert myne joncxte van dato ultimo November 1617 per 't schip den *Gouden Leeuw* ende van den 14 January 1618 per vrye lieden gesonden, hebbe U. E. niet geschreven noch van daer oock niet vernomen, waerover met grote devotie naer 't schip den *Gouden Leeuw* off andere met een rijck cargasoen verlangende sijn. De Heere wilse alle in salvo geleyden. Wy hadden U. E. geadviseert, dat in April passado een ander schip met gelt senden souden, doch 't en heeft door gebreck van schepen niet connen geschieden, want alsoo verleden jaer veel schepen naer 't patria gekeert sijn ende op dien tijdt bycans

son ende mane met alle 't gesternte tot Bantam tegen hadden, sijn wy genootsaect geworden, langen tijdt byeen te houden de weynige schepen, die hier hadden, off men soud ons met huyl ende hayr gegeten ende met voeten getreden hebben.

Het geluct de vrienden op de Cust zeer wel, maer andere qualijck dat de heeren Mayores recht toe derwaerts gesonden hebben de schepen den *Suerten Beer* ende den *Dolphijn*, welke hopen aldaer voor den ontfanck van desen wel gearriveert zullen sijn, dat geerne hooren sullen. Voor de comptanten ende cargasoen by de Mayores daerinne gescheept, is de generale reeckeninge der Custe conform de facturen gedebiteert.

Dese gaet met het jacht *Cleen Vlissingen*, welck U. E. expresselijck met advysen by gebreck van andere schepen toesenden, opdat de vrienden weten souden, wat in de Orientaelse quartieren ommegaet ende waernaer hun desen aengaende sullen hebben te reguleren.

Met onse joncxte is U. E. geadviseert, hoe dat jaer tot dien tijdt seven schepen volladen naer 't patria gekeert waren, namentlijk d' *Orangeboom*, 't *Postpaert*, d' *Eendracht*, *Walcheren*, *Enckhuysen*, 't *Wapen van Selant* ende den *Eenhoorn*. Drie andere sijn naer datum noch mede gevolcht, te weten de *Goede Fortuyn*, den *Witten Beer* ende *Tertholen*. Alsnu leyt het schip *Siericksee* mede volladen seylreet, ende voor 't schip *Mauritius* is omtrent de halve last vaerdich.

Hoe in de slach van Manilha gebleven waren de schepen de *Nieuwe Sonne*, *Der Veer* ende den *Eolus*, is U. E. voor desen geadviseert, alsmede wat de twee *Maenen* ende den *Engel* vandaer gebracht hadden. Naer dese slach hebben de schepen de *Rode Leeuw* ende *Vlissingen* den vice-admirael van de Spangjaerden gerescontreert ende alsoo aengetast, dat den vyandt daermede selffs gestrant ende de brant in 't schip gesteecken heeft. Daernaer hebben dese twee verscheyden joncken becomen ende haer schepen vol zijde ende cleden geladen, waermede neffens een joncke, die niet laden costen, in Firando wel gearriveert sijn, alwaer den buyt na den inlantsen prijs op $f 743.414 - 1 - 10$ getaxeert is. Den commandeur Lam is met d' *Oude Sonne* aldaer mede wel aengecomen ende sijn ons voor 't patria met den *Suarten Leeuw* van daer wel geworden de waerdye van $f 418.157 - 8 - 1$ van de veroverde goederen, dewelcke met de voorgaende schepen naer 't patria versonden sijn, doch is het goet door vochtigheyde van de kisten zeer geplect ende beschadicht geworden. Naerdat de *Rode Leeuw* in Firando gelost was, is hetselvige schip door een toffon in de gront geraect ende aldaer gesleten. De commandeur Lam is met *Vlissingen* volladen met allerley notelijckheden ende 105.000 realen in Japans silver in de Molucques, Amboyna ende Banda wel aengecomen. D' *Oude Sonne* is met de *Galliasse* volgens onse ordre naer Cochinchina ge-

sonden omme te ondersoecken, off daer den Chinesen handel gestabliert werden con, mits dat in passant wederom op de joncken naer Manilha varende passen souden, doch van dese schepen hebben noch geen tydinge.

Soo des vyants schepen in October oft November 1617 van Manilha naer d' eylanden gesonden wierden omme te vertimmeren, sijn sy alle door een extraordinarie grote storm omtrent 30 mylen van Manilha gebleven. Drie sijnder in see met man ende muys gesoncken ende drie gestrant. Elck hadt niet meer dan 8 stucken geschut op, omme batterye te maken, daer vertimmeren souden. 't Geene de Spangjaerden meest smert, is dat haer meeste timmerlieden gebleven sijn. De vyandt heeft in Manilla niet meer dan een out schip ende twee goede galeyen, doch sijn besich, omme op 't alderspoedichste weder ses nieuwe gallioenen te maken, immer soo groot als de voorgaende geweest sijn; dan sullen naer onse gissinge lange werck hebben cer daermede wat verrichten connen, soodat vooreerst van die cant geen noot sullen hebben.

Den heer generael Reael ende raden van Indien, verstaen hebbende hoe des vyants vlote vergaen was, hebben geresolveert de goede occasie waer te nemen ende wederom eenige schepen naer Manilha te senden, dat een goede saecke is; maer weynich denckende op 't geene ons in off van dese quartieren overcomen can, hebben zy tot de reyse naer Manilha de ses beste schepen van Indien gedestineert, als te weten *Bantam*, de twee *Mancu*, de *Swaen*, *Vlissingen* ende den *Engel*, welck de Compagnie (dat Godt niet en geve) wel soude mogen smerten.

Verleden jaer hebben d' Engelsen ons met elff schepen voor Bantam leggen braveren ende wonderlijck gedreycht, maer alsnoch isser weynich op gevolcht. Twee van deselvige sijn naer Engelandt gekeert ende drie innewaerts geseylt, waervan het eene in de Boucherones gebleven ende de twee door onse schepen by Pouleron aengehaelt ende vermeerstert sijn. Al het volck is over de fortien verdeylt. D' Engelsen hebben hier tegenwoordich 5 schepen ende daer loopt tydinge, datter dit jaer thien schepen van Engelandt comen sullen. Van andere quartieren hebben zy mede eenige te verwachten. Seggen, dat nagelen, noten en foelie begeren, *coute que coute*. Tegen hare macht hebben tegenwoordelijck alhier geen andere schepen dan 't *Wapen van Amsterdam*, de *Trouwe*, de *Snyder Eendracht*, de *Neptunes*, *St. Michiel* ende *Nassau*. Van de Moluques hebben de *Morgensterre* te verwachten ende van Banda *Out-Hoorn*. Naer 't patria gaen vooreerst de schepen *Sierickzee* ende *Mauritius*. Van daersijn hier wel aengecomen de schepen *Tertholen*, den *Seewolf* ende *Mauritius*, hebbende vooreerst (naer ons weten) niet anders meer dan het schip *Delft* met een seer treffelijck oorlochschip te verwachten, waeraen U. E. de swackheyt van onse macht tegens die van onse vyanden affmeten can. Derhalven sy U. E. recommandeert, soo daer eenige schepen over heeft, deselvige metten alder-

eersten herwärts te senden, opdat d' Engelsen in de Moluques, Amboyna oft Banda onse meester niet werden.

Naer Solor ende Timor zijn gevaren de schepen den *Arcut* ende de *Groene Leeuw*.

Het laet hem aensien, alsoff wel soud connen gebeuren, dat door gebreck van schepen met de retouren verlegen raecten, want om 't velt tegens onse vyanden te houden, is immers soo nodich, dat een goeden macht by den anderen houden, als dat de schepen met retouren naer huys senden, ende dewyle soo weynich schepen hebben, hoe sullen wy beyde voldoen?

Met retouren hebben van Patana te verwachten 't schip den *Suerten Leeuw*, van Jambi de *Bergerboot*, de *Fager* ende andere clene jachten, van Atchijn de *Valck* ende de *Serwolff*, welke alle nodich sijn omme op d' Engelsen te passen, neffens degene die hier tegenwoordich hebben. 't Mocht Godt geclaecht wesen, dat onse meesters altoos van 't een gebreck in 't ander lopen ende nimmermeer mate connen houden.

Van een pestilientiale coortse sijnder in Banda nu cortelingh op 't fort Nassau wel hondert mannen gestorven ende daeronder twee gouverneurs met veel hoochofficieren. Op Lontor is een vliegende tocht gedaen, maar niet verrecht. Het was op Pouleron gemunt, maer is (soo men seyt) door quaet weder achtergebleven. Dit jaer hebben van daer ontfangen 750 sockels foelie ende weynich noten.

Den 23^{en} Martio passado is het huys van Amboyna door een eerschoot verbrant. 't Heeft weynich gescheelt, off het geheele casteel soud opgevolgen hebben. Aen gelt ende goederen isser in de brant gebleven f 76.000. Van daer hebben dit jaer ontfangen omtrent 250 bharen nagelen. Die van Lucidi, Cambelle ende Loehoe houden correspondentie met den Tidorees ende willen haer onder denselven begeven. Die van Hottomouri sijn tegen het casteel gebelleert: dan sullen (naer apparentie) door d' andere ondersaten van 't casteel wel haest vernielt oft verdreven werden.

Van de Moluques hebben noch geen schryven, maer over Amboyna verstaen, hoe geheel Maleyo den eersten October met het bovenhuys van de Compagnie verbrant is. Omtrent 8 oft 14 dagen te voren was de vloer van 't nieuwe huys gelastrigeert, anders soude de Compagnie een extreme schade geleden hebben. By geval is ons oock ter handt gecomen de nevensgaende verclaringe, waerinne U. E. sien zall, hoe de Ternatanen met gemeene resolutie voorgehadt hebben ons fort Maleyo aff te lopen, ende hoe d' aenslach misluct is.

Het schijnt bycans al off de coningen van Java metten anderen verdragen zijn geweest, omme ons gehelijck te vernielen. Den 8^{en} Augusto passado is ons huys tot Japara door den gouverneur affgelopen. Drie mannen sijnder

gedoodt, drie gequest ende 17 in 't landt na den Mattaram gevangen gevoert. Omtrent de waerdye van 20.000 realen, soo in contant als goederen, sijnder gerooft. Seer divers worter van d' oorsaecke gesproocken, maer het apparentst is, dat het om 't gelt ende de goederen geweest is.

Tenware dat ons Godt wonderlijk behoet hadde, wij souden alle den 20 Augusto passado tot Jacatra vermoort ende de rijcke middelen van de Generale Compagnie berooft hebben geworden. Daer was op dat pas in den huysse een capitael van omtrent *f* 600.000 soo in realen als coopmanschappen. De verraderye is soo groot ende wel beleyt geweest, dat de saecke qualijck geloofflijk is ende oock een avontuyre zy, oft diergelijcke oyt in Indien beleyt oft gepleecht is. U. E. is wel bekend, hoe groten vruntschap ende goede correspondentie met den coninck van Jacatra altijts gehouden hebben, ende sijn wy door dese deucht bycans vernicht geweest.

Ende alsoo U. E. de boosheyt van den Pangoran van Bantam mede wel bekend is ende hoe daertegens gewrocht hebben, sullen de saecke niet verder ophalen dan van February ende Marti passado.

Om den persoon van Hans de Decker te become (die in 't hof van den Pangoran gevluht was) hadden wy het schip *St. Michiel* van St. Malo in arrest genomen, ende alsoo den Pangoran daertegen ophiel den peper die alrede gecocht ende betaelt hadden, verbiedende dat geen meer souden copen, rees de questie soo hooch, dat wy genootsaect wierden die van Bantam vrede oft oorloch aen te bieden ende den Pangoran te vergen sich vrient off vyant verclaren soude. Hierop hebben die van Bantam haren trots laten vallen ende de saecke op d' ander boech gewent. Doch alsoo de guyttery ende monopolie met de peper evenwel bleeff continueeren, hebben wy de Chinese joncken daertegens verboden geen peper van Bantam te voeren, voordat wy eerst van een goede pertye tot redelijcken pryse versien zouden sijn. Hiertegens liet ons den Pangoran geen dreygement gebreecken, dan alsoo daerop weynich pasten, is ons disseyn (als aen de retouren blijkt) ten dele geluct. Interim op de joncken gepast wierde, om voor te comen, dat geen peper laden noch vervoeren souden, sijn d' Engelsen gecomen, willende mede ick en weet niet wat doen, ende hebben op de reden van Bantam een van de Chinese joncken genomen, de Chinesen daeruyt gedreven ende de joncke berooft, daermede wy haer hebben laten gewerden. Hiermede sijn d' Engelsen de quade lieden geworden. Men heeft gedreycht, haer huys te raseren ende haer te vermoorden, ende heeft den Pangoran, onder pretext alsoff alleene vreesde, dat wy d' Engelsen helpen souden, met ons grote vruntschap gemaect ende voorgeslagen een eeuwich contract met ons te maken, datter tot Bantam geen ander Europise natie dan wy alleen handelen souden. Pangoran Gabangh, die tevoren met den Pangoran gouverneur in oorloch scheen te willen treden, is

op dit pas met alle sijn vrouwen ende kinderen byoosten Java op de jacht gevaren, onder dexel, dat de moeyten ontliep ende hem het gouvernement van Bantam niet aen en stont, aen d'onse een jacht tot convoy versoeckende, welck hem tot twee toe gedaen wierde. Hy is omtrent 2 maenden uytgeweest ende heeft eenich gelt, rijs ende andere clenicheden van ons doen halen; ende op d'eere ende vruntschap, die wy Pangoran Gabangh op 't versoeck van den Pangoran van Bantam aendeden, isser door Jacatra uytgegeven, dat wy den Pangoran van Jacatra verdryven ende Pangoran Gabangh coninck van Jacatra in sijn stede maecken souden, waerover die van Jacatra hun op haer maniere gewapent hebben. De saecke aldus beleyt wesende, is Pangoran Gabangh den 20^{en} Augusto 's middags tot Jacatra gecomen, heeft den coninck ende veel orangcays besocht ende daermede sooveel tijdt doorgebracht totdat de sonne onder was, als wanneer met veel orangcays van Jacatra ende seer grote menichte van volck gecomen sijn, om my te besoecken ende onse huysen (soo hy seyde) te besien, even alsoff geen andere tijdt gehadt hadde ende de vasten, die den 22^{en} ingaen soude, hun drongh dien selven nacht naer Bantam te keeren; dan het was, om haer moortdadigen ende verradischen aenslach te effectuceren, doch de Heere heeft ons behoet. Pangoran Gabangh is met die van Jacatra met omtrent 500 mannen binnen onse huysen geweest, ende waren wy daerenboven van buyten met een ontelbare menichte van volck omcingelt. Dan alsoo omtrent 40 a 50 soldaten op de gallereye van ons nieuw huys (daer niet overvallen costen werden) in de wapenen met brandende lonten gestelt hadden, is d'aenslach daerdoor gebroocken ende heeft ons de Heere daerdoor behoet, sijnde elck weder onder deselvige schijn van vruntschap als gecomen waren, vertrocken. Naer desen sijnder diversche andere aenslagen (te lanck om verhalen) gepractiseert. Dan alsoo interim een weynich lucht van de saecke cregen, hebben wy veel gelt ende goederen van landt gescheept ende ons aengestelt, aloff weder eenige aenslagen verwachtende ende oock wel getroost waren, waerop den coninck van Jacatra (eer hy oyt beschuldicht is geworden) de grootste onschult van de werelt gedaen heeft. Wy hebben hem noch oock die van Bantam noyt beschuldicht, alsoo tegenwoordelijck op ons alder-swackst sijn, vrientschap moeten houden, ende geen macht noch middelen hebben omme vol te doen aen raedt, die tegen soo grote aenslagen behoorde geschafft ende geëffectueert te werden. Alsnoch menen sy, de vasten uyt wesende, op een ander manier tot haer disseyn te geraecken; dan ick hope, dat ons Godt voortaan mede wel behoeden sall. Ick mene vastelijck, soo desen aenslach voortgegaen hadde, dat even alsoo met d'Engelsen geleeft souden hebben, ende hoe het met d'onse tot Bantam gegaen soude hebben, weet Godt.

Omme met behendicheyt de nieuwe aenslagen te breecken, even alsoff het bygeval geschiede, ben ick over drie dagen van Jacatra (daer goede ordre ge-

laten hebbe) vertrocken ende gisternacht secretelijck aen 't schip *Siericksee*, voor Bantam leggende, gecomen, van meninge sijnde, datelijck weder naer Jacatra te keeren. Tot Bantam heeft de sprake al gegaen, dat ick tot Jacatra vermoort ende alle de huysen al vernielt waren.

Veel corter dan de materie wel is ende breder dan de tijdt toelaet, hebbe de saecke geschreven, opdat U. E. wete, wat hier ommegeet ende hoe overall op ons hoede moeten wesen. Wie soud oyt gedacht hebben, dat den coninck van Jacatra soo boos ende vals wesen soude, dat hy ons sonder eenich recht oft reden soo lelijck verraden ende vermoorden soude? Heeft de Compagnie oyt schijnheyliger vriendt in Indien gehadt dan die man geweest is ende noch seyt te zijn? Wie sal men betrouwen? Ick ben seer beducht, dat ons volck in Jambi (welck Godt verhoede) mede vermoort ende de loge oock affgelopen wesen zall. Hadden wy nu volck ende schepen, 't ware den rechten tijdt omme 't fundament van des Compagnies staet ende welstant met recht ende redenen te leggen. Provisionelijck souden seer geerne beginnen, maer connen daertoe seer qualijck geraecken.

Seer schandelijck ende vileyn isser tot Japara met ons volck geleeft, ende alsoo die van Bantam. Jacatra ende alle andere Mooren haer naer d'uytcompst van dese saecke gedragen ende ons volck nieuwers seecker zijn sullen, soo daerover geen behoorlijck recht gedaen wert, soo is 't dat wy van meninge zijn, ten exempel, van alle troulose Mooren alsulcke revenge te nemen ende alsulcken straffe te doen, dat het een yeder van haer voor een notabel exempel dienen mach. Het soude wel connen gebeuren, dat Japara hierover soowel als Macassar voor een tijdt souden moeten derven, waeruyt een generael gebreck van rijs ende andere notelijckheden ontstaen can, soo geen andere finantie vinden. Derhalven sy U. E. ten hoochsten gerecommandeert, soo daer eenige schepen over heeft, deselvige metten eersten vol rijs benefens d'andere cargoenen, die gereet heeft, herwaerts aen te senden. Heeft U. E. geen schepen, oft soo de schepen, die heeft, niet ontberen can, sent ons dan (is 't doenlijck) goede quantiteyt rijs met Moorse schepen, ende maect (bidden wy U. E.) dat van daer goede quantiteyt rijs becomen. 't Is alrede meer dan acht maenden geleden (eer de moort tot Japara aenginck) dat daer geen rijs te becomen is geweest ende dat vandaer geen uytgevoert is door de dierte, die in 't landt van den Mattaram was, sijnde aldaer grote menichte van menschen door honger vergaen.

Toucherende de Francen. Van de twee schepen van Diepe isser verleden jaer eene met omtrent 5 a 6000 sacken peper naer Vranckrijck gekeert. Het ander hebben aen den Pangoran vercocht ende leyt aen de wal en vergaet. Van de twee schepen van St. Malo sijn wy aen 't eene geraect, dat, vermits hetselvige om Decker te becomen in arrest genomen hadden, by de Francen

verlaten is, sijnde Decker met d'Engelsen gekeert. 't Ander legt tegenwoordich seylreet met omtrent 5 a 6000 sacken peper geladen. Dan vermits haer meeste volck gestorven is ende seer swack van onbevaren volck zijn, hebben eenige Gouseratten ende Chinesen aengenomen, soodat apparent is, soo daermede teseyl gaen, dat onderweech wel souden mogen blyven.

Dus vele van de tydinge geseyt hebbende, sullen wy tot den handel comen. Vooreerst confirmeren andermael, hoe de Mayores jaerlijcx voor 't patria begeren duysent packen oft balen van den besten indigo ende by gebreck van die liever slechte dan geen; idem 3 a 400 balen Guinese lywaten van Tirepopelier, wat grover van draet ende vaster geweven dan de voorgaende geweest zijn, lanck 50 a 70 ellen breed 1½ elle wit gebleyct, maer begeren voortaan geen catoene gaeren, dan een weynich slecht, cort gehaspelt tot monster als per nevensgaende missive blyct.

't Is my leet ende sal de Compagnie daeraen oock geenen dienst geschieden, dat U. E. niet dan slechte grove tapis bestelt ende de geeychte van 5 pagoden uytgelaten heeft, doch sullen de slechten evenwel verwachten ende die ten besten profiteren. 't Sal nodich wesen, dat daertegens wederom goede pertye van 5 a 7 pagoden de corge, om d'een met d'ander te slyten, gesonden werde. U. E. gelieve te geloven, soo d'een ende d'ander niet van node ware geweest, dat wy se niet geeycht souden hebben, ende als den eysch soo groot sy, dat die by gebreck van capitael off andersins niet voldaan werden can, sal gelieven in dien gevalle elcx pro rato sooveel te senden als doenlijck is, ende niet overvloet van 't eene ende gebreck van 't ander. Fyne tape sarasse van 11 tot 15 pagoden de corge dient er mede een goede pertye gesonden, ende dat van allerley bloemwerck; van de Diangse monsters connen noch geen advijs geven.

Meest alle de goulongs, verleden jaer met den *Gouden Leeuw* ontfangen, sijn redelijck wel bevallen. Van Malacca is soo schonen goet niet gecomen. De meeste faulte is, datter eenige onder bevonden zijn, die met valsche saye (als voor desen geadviseert hebbe) geverft ende geheel geplect sijn.

By packen sijnder eenige soo nu soo dan a 40, 42 ende oock eenige a 45 realen de corge vercocht, doch nu cortelingh een pertye van 60 packen a 300 realen het pack. Door de cladderye, welck over Malacca in de cleden geschiet, en is de treck daerinne soo groot niet als wel gemeent hadden. Tegenwoordelijck hebben noch wel 60 packen goulongh in 't packhuys ende degene, die de voorsz. 60 packen gecocht hadde, heeft alsnoch de helft niet vertiert. In de fyne tape sarasse is seer goeden treck geweest. Hadden wy maer wat veel gehad, sy sijn overal wel begeert in Bantam, Jacatra, Japara, Succadana ende Jambi. Meest alle de grove tapis hebben almede vercocht, niet met voirdeel, maer omme die quijt te werden, a 50 ende 60 realen het pack.

Van tape chinde met japoni is ons packhuys gesuyvert. De goede sijn vercocht ende de slechte naer Jambi gesonden. Hadden wy wat goets, souden wel getrocken werden. Niet een sarasse gobaer, noch groff noch fijn, isser in 't packhuys.

Verleden jaer hebben U. E. geadviseert, hoe de Moluques, Amboyna ende Banda van custleden gants onversien waren ende dat die plaetsen derhalven voor Java geprefereert dienden. Wy confirmeren 't selvige andermael, mits dat het nodichste voor Java daerbeneffens mede gesonden werde.

Van de goulongs is alnu het meeste vragen in Java naer goulongs met goutdraet, te weten, datter door de riscos eenich goutdraet geweven zy, als oock eenige, maer niet veel, het gehele lijff met goude strepen, doch wy connen U. E. geen goutdraet beschicken.

Van den eysch der cleden in 't generael gaet nevens dese bysonder notitie, waerop U. E. gelieve te letten, ende van elcx pro rato sooveel te doen maecken ende herwaerts senden als doenlijck is.

Gout is hier extraordinarie dier ende daerenboven niet te becomen. Dan naer 't patria hebben daeromme geschreven.

De resterende veroverde Chinese waren sijn verleden jaer naer 't patria gesonden ende dit jaer hebben de Chinese joncken niet gebracht, soodat U. E. niet versien connen, ende soolange wy den handel omtrent China niet becomen, salder niet goets tot redelijcken pryse gecocht werden.

Verleden jaer is naer Banda omgepeeckelde noten geschreven, maer hebben vandaer niet becomen, jae oock geen antwoord.

Met dit jacht *Cleen Vlissingen* senden U. E. een pertijcken nagelen, een weynich loot ende eenige rompen van muscaten, tesamen belopende *f*3.264 — 4 — 10, waervoren de generale reeckeninge conform nevensgaende factura sal gelieven te crediteren. Was het jacht groter off soo andere jachten hadden, wy souden U. E. een goet cargasoen senden, dan 't en can alsvoren door gebreck van schepen niet geschieden. Gelt souden wel connen senden, dan 't en is niet wel geraden, met soo een jacht groot capitael te aventuren. Eerst hebben ons de meesters geplaecht, dat geen gelt souden, ende nu, dat de schepen (die nochtans gereet hadden) ophouden.

Met een Engelsch schip, de *Jcems* genaempt, sijn ons van Suratten gebracht 15 personen van de gebleven schepen *Middelburg* ende de *Duyve*. Van de vrienden in Suratte wesende, hebben mede verscheyden reeckeningen ende missiven becomen, waerdoor onder andere verstaen, hoe datter een capitael was van omtrent *f*50.000 ende dat de vrienden gereet hadden 62 packen cleden met apparentie dat noch eenige indigo becomen souden. Hier hebben wy mede een goet cargasoen voor Suratte dienstich, soodat de Generale Compagnie seer groten dienst geschieden soude, dat men derwaerts een goet car-

gasoen sont ende de retouren van daer weder haelde; dan 't en can door gebreck van schepen niet geschieden ende is hooch nodich, dat hier by den anderen versamelen die van alle quartieren becomen connen. Hadden wy noch 20 oft 30 schepen meer dan hier zijn, soudense seer wel weten te employeren. Derhalven gelieve U. E. op Suratten aen de vrienden te adviseren, hoe hier de saecken staen, ende dat geen schepen te verwachten hebben voordat van 't patria beter secours ende een goet getal schepen becomen, tenware datter van 't patria (volgens onse voorgaende recommandatie aen de Mayores) eenige recht op Suratten gesonden wierden.

Heer Ravensteyn versoect zijn verlossinge. U. E. sal daerop gelieven te antwoorden, dat alles aen heer Goeree overlevere ende sich met eerste gelegentheyth herwaerts transporteren mach.

't Is jammer ende moeyelijck, dat den handel van Suratten (die van soo grote importantie is) door gebreck van schepen (welcke onse meesters noch onse landen niet gebreecken) nagelaten moet werden. Godt vergeve degene, die daarvan oorsake zijn.

Ende alhoewel voor dees tijdt naer Suratte niet senden connen, verhoppen wy nochtans den handel aldaer ende op Arabia eerlange te doen. Derhalven confirmeren andermael, dat het (onder correctie) beter ware, Masilipatan 4 percento te betalen dan jaerlijcx 3000 pagoden, want 't is seecker, den handel op Suratte doende, datter te minder speceryen in Masilipatan getrocken sullen werden.

U. E. zy gerecommandeert met alle gelegentheyth herwaerts aen te senden sooveel volck als becomen ende de schepen voeren connen, insonderheyth jonge lieden ende oock jonge vrouwen, soo 't geschieden can. In alle quartieren sijn wy seer verlegen om volck.

Het was geseyt, dat men op U. E. schryven voor reeckeninge van Merten Valck tot onderhout van zijn kindt f 600 inhoudde soude, maer alsoo daertegens gesustineert ende hert gedreven wierde, niet redelijck wesen soude, dat men van een vader voor onderhout van sijn bastaertsone sooveel inhouden soude, is daerop niet gevolcht.

Met onse voorgaende adviseerden U. E., dat de peper $4\frac{1}{4}$ realen tot Bantam was geldende. Tegenwoordich is sy op $5\frac{1}{4}$ de sack, met appartmentie, dat eerlange tot op 6 ende 7 realen oft meer wel soud mogen geraecken.

Volgens de voorgaende advysen van de heeren Mayores gelieve U. E. met eerste gelegentheyth een goede quantiteyt salpeter tot ballast van een schip oft jacht naer 't patria te senden oft herwaerts aen, omme daernaer derwaerts gesonden te werden. Hierenboven gelieve U. E. ons mede een goede quantiteyt salpeter te senden, omme de cruytmolens van Amboyna daermede in 't werck te houden, het quade cruyt te vernieuwen ende mede nieuw cruyt te maecken.

Het volck van de verloren schepen *Middelburgh* ende de *Duyve* by U. E. van Suratten over landt gecomen, sijn hier met devotie verwachtende, alsoo alle onse schepen seer swack van volck zijn.

Borax sal naer 't patria aen de Mayores mede gelieven te senden 2 a 3000 R conform de joncxte gesonden monster.

Soo de stuyvers, U. E. by de Mayores toegesonden, aldaer niet dienstich zijn, sullense hier wellecom wesen.

Wy sien, hoe de schepen den *Beer* ende den *Dolphijn* by de Mayores gestineert zijn omme te gaen cruycen, terwyle haer ladinge veerdich gemaect werde, welck een goede saecke is. Het eene verhoppen wy dat U. E. te syner tijdt met een goede ladinge van daer recht door naer 't patria senden zall, doch het ander ware herwaerts aen seer nodich. Derhalven, can 't geschieden, sal U. E. 't selvige met ten eersten herwaerts aen gelieven te senden, met al sulcken cargasoen als gereet heeft, mits daerby, als voren is geseyt, sooveel rijs sendende als het schip voeren can, waeraen de Compagnie goeden dienst geschieden sall.

Sent ons mede met alle gelegentheyt sooveel grote martavanen als doenlijck is, want daeromme seer verlegen zijn.

Tot gerief van ons volck, op de forten ende schepen wesende, alsmede om te venten, dient ons jaerlijcx herwaerts aen gesonden een oft tweehondert packen Guinees lywaet, alsoo 't selvige tot alles seer dienstich ende geriefelijck is.

Nevens dese gaen seeckere monsters van cangans, waervan tot den handel van Timor 4500 stucx geeytscht werden als per notitie.

Wy senden U. E. by desen mede monster van een seecker badiou, in Masiipatan gemaect, welke in Siam 7 a 8 maes Siams silver mach gelden ende andere naer advenant, naerdats groter, fijnder, meerder oft minder genaeyt zijn. Isser profijt op, mogen daervan herwaerts aen, maer niet over Tanasseri, wel 1000 stucx gesonden werden. Sijn seer getrocken.

Nieurode, die Houtman in Siam verlost heeft, recommandeert ons seer, te vervoirderen, dat ons van de Custe herwaerts aen gesonden werden de Siamse cleden, conform de monsters ende prijs courant, by ditto Houtman herwaerts gebracht, doch alsoo Houtman noch niet verschenen is, sijn ons de monsters mede niet ter handt gecomen. Die van Patana vresen, dat door de rovers van Borneo genomen wesen sal, doch als het capitael sulcx lyden can, sullen pertye Siamse cleden verwachten, conform de monsters voor desen aen U. E. gesonden ende aldaer wel gearriveert. Naer wy verstaen, soo en is het gants niet geraden van de custe over Tanasseri op Siam te handelen, alsoo d' onkosten te groot ende te swaer vallen souden.

Op de remonstrantie by van der Meer aen de Mayores gedaen, sal 't oude

spreckwoort (het fort van Paleacatte aengaende) bastante antwoord wesen, namentlijk dat op een gedane saecke raedt genomen is, maer had hy die gegeven ende effectueren connen eer 't fort van Paleacatte gemaect wiert ende d'oncosten gedaen waren, soud het seer goet geweest zijn; ende wat de verthoninge aengaet, dat men op Tirepopelier beter goederen naer haer prijs dan op d'andere quartieren becomen can, sulcx wort by de Mayores aen de Guinese lywaten getuycht ende is aen eenige andere goederen mede alsoo, maer niet met de goulongs, alsoo die van Paleacatte beter gehouden werden. De plaetse is wel. Als ons de heeren Mayores jaerlijcx menichte van schepen, volck ende gelt senden, vertrouwen wy, dat U. E. ende de vrienden, die aldaer zijn, haer portie van 't capitael seer wel sullen weten te employeren, 't sy dan in Tirepopelier oft elders.

In nevensgaende copie van missive, aen U. E. door de Mayores geschreven, sien wy oock haer E. geordonneert hebben, dat niet alleene onse vyanden alle mogelijcke affbreck werden gedaen, maer dat men oock aenhale de Moorse schepen met de Portugesen in Maleapoer, Negapatam, Ceylon ende andere plaetsen handelende, vermits de Portugesen haer niet en ontsien aen te halen de Mooren die met ons handelen, om ons ondieun te maken. Dese ordre soude de vrienden, op de comptoiren van de Cust leggende, wel moeyelijck mogen vallen, dan 't is nodich dat het evenwel met discretie gedaen werde, want anders souden niet bestaen connen.

Volgens ordre van de heeren Mayores sal U. E. wel doen ende aen alle de cooplyuden, op de Cust leggende, ordonneeren dat voortaan elck, in bysonder besloten missive, de gelegenthey't van haer plaetse ende watter passeert aen de Mayores adviseere, gelijk mede in ander bysonder missive aen ons alhier, ende sal voirder van de zyne ses van eenen inhoude aen de Meesters senden, opdat alle de camers ter aencompste van de schepen daarmede gediend moge werden.

Toucherende U. E. verlossinge, wy hadden verhoopt voor desen op zijn ernstlijcke instantie bescheet te geven, maer 't en heeft (alsvoren) door gebreck van schepen niet eer connen geschieden. Ende alsoo U. E. ende de vrienden aldaer de beste kennisse hebben van de bequaemheyt, ervarentheyt ende suffisantie dergener, die aldaer zijn, sal U. E. by provisie in zijn plaets stellen degene, welcke by hem ende den Raedt aldaer ten besten dienst ende welstant der Generale Compagnie by pluraliteyt van stemmen daertoe genomineert werden sall. Een bequaem, ervaren persoon genomineert wesende, sal U. E. denselven aldaer by provisie authoriseren ende sich herverts aen oft met de schepen vandaer naer 't patria (naer dat best geraden vinden sall) mogen transporteren, mits dat degene, welcke in U. E. plaets werde gestelt, alsulcke verbeteringe ende alsulcken tytel werde gegeven, als by de heeren Mayores

in nevensgaende instructie geordonneert wert; U. E. voirders dienvolgende recommanderende op zijn vertreck alsulcke ordre te stellen als tenminsten costen ende besten dienst van de Generale Compagnie conform ditto instructie geschieden can.

Ten overvloede gaen mede, neffens dese, de generale missiven door de heeren Mayores nu joncx aen ons ende de raden van Indien geschreven, waertoe ons voirders gedragen.

Senden insgelijcx mede copie van de commissie by de heeren Mayores aen ons gesonden. U. E. sal daeraen sien, wat eer ende last haer E. gelieft heeft, ons te geven. Godt geve, dat het tot voordere welstant der Generale Compagnie ende onse eere ende salicheyt gedye.

Nevens dese gaet een missive van den Dorst, waerinne U. E. adviseert, 't gene van de cleden vernomen heeft, daertoe ons gedragen.

U. E. sal gelieven dit jacht *Cleen Vlissingen* metten eersten weder met advynsen herwerts te senden, alsoo in dese quartieren nodich is.

In 't schip *Siericksee*, leggende voor Bantam, adi 19 September anno 1618.

258. — AEN DE GECOMMITTEERDE

DIE GENERALE COMPAGNIE IN TICCO, PRIAMAN, ATCHIEN OFF OP DE
SCHEPEN ALDAER WESENDE, PER 'T JACHT *CLEEN VLISSINGEN*,
19 SEPT. 1618.

Met onse joncxte van dato 7 July passado per 't schip den *Zeevolf* gesonden, sullen U. E. verstaen hebben, wat hier tot dien tijdt gepasseert was. Tsedert is, Godt loff, van 't patria wel aengecomen 't schip *Mauritius* ende derwerts gekeert het schip *Tertholen*. *Siericksee* is mede volladen ende seylreet. De Heere wil alle gaende ende comende schepen in salvo geleyden.

Den 8^{en} Augusto passado is onse loge tot Japara door den gouverneur van de plaetse affgelopen. Drie mannen zijnder gedoodt, drie gequest ende 17 na den Mattaran met alle 't gelt ende goederen, bedragende omtrent 20.000 realen, gevoert. Men gebruyct diversche pretexten, maer het schijnt, dat het allene om 't gelt ende goederen te doen is geweest. Tot Jacatra is tegens ons soo lelijcken verraet geweest, dat het weynich gescheelt heeft, off de rijcke middelen van de Generale Compagnie souden alle berooft ende al haer volck op den 20^{en} Augusto passado vermoort hebben geworden, doch d' Almogende die daarvan eeuwelijck geloof zyt, heeft ons wonderbaerlijck behoet ende sal, vertrouwe ick, ons voortaan mede wel behoeden van de nieuwe aenslagen, die de bose valsche Mooren gestadelijck practiserende zijn.

Ende alsoo dese verraderye een gemene aenslach van de coningen van Java

schijnt te wesen, omme ons te extirperen, houden voor seecker, dat het hierby niet blyven en zall, ende zijn oock bedacht, dat d' onse op eenige andere plaetsen mede wel qualijck souden mogen varen, te meer dewyle by de Ternatanen een diergelijcke aenslach op 't fort Maleye mede geweest is. Derhalven hebben goetgevonden de vrienden hiervan te verwittigen, U. E. recommanderende overall op haer hoede te wesen sooveel doemlijck is, ende belasten wy oock alle d' oppercoopluyden ende schippers van de respective schepen der Generale Compagnie nevensgaende ordre naer te comen, opdat in de val niet en lopen, soo per avontuyre ter plaetse quamen te arriveren daer eenige moorderye (dat Godt verhoede) gepleecht mocht zijn, gelijk voor desen in Macassar gebeurt is.

Het heeft wel 8 maenden geduyrt, dat in Japara geen rijs te becomen is geweest, ende alsoo wel soude connen gebeuren, dat de plaetse voor een tijdt lanck soo wel als Macassar zouden moeten derven, daerover groot gebreck van rijs ontstaen can, sy U. E. gerecommandeert, sooveel rijs off padi op te copen, in de schepen te laden ende herwaerts te brengen als becomen ende de schepen voeren connen, onaengesien dat de rijs dier souden moeten copen, ende byaldien in Atchijn, Priaman noch Ticco geen rijs te becomen ware, sullen de vrienden wel doen ende loopen in 't herwaerts comen de plaetse van Celeber aen. Dese plaetse is gelegen aen de Westcust van Sumatra op de hoochte van $3\frac{3}{4}$ graden Suyderbrete. Daer is achter een eylandt een seer goede rede, ende tot redelijcken pryse menichte van rijs te becomen.

Wy verhoppen, dat door de vrienden alle den peper in Atchijn, Priaman ende Ticco opgecocht wesen sal. Is het niet gedaen, doet het noch ende coopt alle den peper op, die becomen can. Tot Bantam is de peper tegenwoordich geldende $5\frac{1}{4}$ realen de sack, met apparentie, dat tot 6 ende 7 realen off meer wel soude mogen rysen, vermits het gewas cleen geweest ende weynich peper in 't landt is.

Een van de twee schepen de *Valck* off de *Seewolff* sijn wy met peper volladen metten eersten verwachtende, ende sullen U. E. veradvertteert wesen, dat het ander schip mede niet al te langh dient te tarderen, want alsoo d' Engelsen hier wel sterck zouden mogen comen, eenige van onse schepen weder naer Manilha gevaren zijn ende d' andere nieuwe schepen van 't patria wel lange mochten tarderen, is het nodich, dat onse macht by den anderen versamelen om voor te comen, dat ons d' Engelsen in de Moluques, Amboyna noch Banda geen voordeel affen zien. Derhalven, al waer 't schoon, dat de schepen de *Zee-wolff* ende de *Valck* (off andere, die desen ter handt mach comen) in Atchijn noch op de Westcust van Sumatra geen peper, cleden noch oock gants niet becomen costen, soo en sullen dies niettegenstaende na de cust van Coromandel niet seylen, gelijk voor desen geordonneert hebben, maer metten

eersten herverts keeren ende haer schepen, is 't doenlijck, in Celeber off elders vol rijs laden, waertoe geen moeyte noch naersticheyt sparen zullen.

Heer Casembroot, die wy achten in Atchijn te leggen, sal wel doen ende ons mette eerste gelegentheyte van daer senden omtrent 1 a 200 picol swavel tot de cruytmolens van Amboyna.

Ende sooder oock eenige Gouseratse cleden te becomen zijn tot redelijcken pryse, laet niet sooveel te copen als U. E. capital verstrecken can.

Desen gaet met het jacht *Cleen Vlissingen*, welck expresselijck met advysen na de Cust gedestineert hebben; derhalven sullen de vrienden 't selvige niet ophouden, maer datelijck voortsenden.

Soo 't gevele, dat de *Seewolff* ende de *Valck* geen peper becomen kosten ende dat oock gevreesd wierde, haer de rijs mede wel sout connen gebreecken, sullen de vrienden overleggen, off op de cust van Coromandel soo spoedich geen rijs souden connen becomen, dat met het aenstaende Noortweste mouson Amboyna zouden connen beseylen, ende 't gene van desen in voorsz. geval best geraden vinden, daertoe zijn wy ons oock gedragende, mits dat de schepen in allen gevalle niet al te langh van hier blyven, want haer noch liever ledich weder sullen hebben, dan dat te lange met de last, 't sy dan met peper oft rijs, van hier blyven.

In 't schip *Zierickzee*, leggende voor Bantam, adi 19 September 1618.

259. — INSTRUCTIE

VOOR DIRCK EVERTSZ., SCHIPPER VAN 'T JACHT *CLEEN VLISSINGEN*,
VARENDE NAER TICCO, PRIAMAN, ATCHIEN ENDE DE CUST VAN
COROMANDEL, 19 SEPT. 1618.

Op 't alderspoedichste sal U. l. van hier recht door naer Ticco seylen ende aen die van de Generale Compagnie, die daer souden mogen wesen, overleveren een van de nevensgaende missiven, mits datelijck weder van daer recht door naer Atchijn seylende, doch soo geen van ons volck in Ticco verneempt, sult dan Priaman aendoen, tenware in Ticco verstant, datter in Priaman mede geen Nederlanders en waren.

In Atchijn comende, sult dadelijck aen de vrienden aldaer overleveren hare nevensgaende missive 'ende terstont van daer na de cust van Coromandel seylen, trachtende Maslipatan eerst aen te doen, doch soo die plaetse niet beseylen cont, sult dan naer Paleacatte off Tirepopelier lopen, welck eerst beseylen cont, leverende aldaer over aen die van de Generale Compagnie dese onse nevensgaende missiven, comende voorts naer d'ordre, die U. l. van de vrienden aldaer gegeven werden sall.

In 't gaen off keeren eenige Spangjaerden, Portugesen off haer adherenten rescontrerende, sult trachten naer U vermogen alle mogelijke affbreck te doen, ende soo eenige goederen compt te veroveren, die onder behoerlijcken register overleveren daer 't behoort, gelijk mede sooveel gevangenen als bergen ende bewaren cont, omme op galeyen off fregatten tot roeyers gebruyct te werden, settende voorts d' andere ter verscher daet, conform nevensgaende ordre van de heeren Mayores, overboort.

U. l. voirder wel expresselijck belastende geen vrye luyden off ander neutrale natie te beschadigen, doch vooral sult trachten Ticco, Atchijn ende Maslipatan op 't spoedichste te beseylen.

In 't schip *Sierickzee*, leggende voor Bantam adi 19 September anno 1618.

260. — MOLUCQUES.

AEN DE HEER GENERAEL REAEL, PER ST. MICHIEL, DE ZUYDER
EENDRACHT ENDE DE NEPTUNES, 24 OCT. 1618 ¹⁾.

Van Banda sijn my van U. E. drie missiven wel geworden, dato 7 Mey, 10 Juny ende 10 July, ende uut de Molucquen eene van 20 Augusto, waerop dese dienen sal.

Van Banda hadden wy beter tydinge verhoopt, insonderheyt, dewijlle daer een redelijcke macht by den anderen geweest. is. Tegen Godts weder en wint can niet gedaen worden; dan ick meene (onder correctie geseyt) soo men voor Lontor leger geslagen hadde, dat de plaetse niet lange tegengehouden, maer welhaest vermeestert soud hebben geweest. 't Is mijn gevoelen, welck U. E. tot advijs van 't aenstaende ten goede gelieft te verstaen. Godt weet, wanneer weder sooveel macht by den andren becomen sullen.

Alle de schepen, door U. E. ordre harwarts gedestineert, sijn hier, Godt lof, wel aengecomen, te weten de *Neptunis*, de *Groene Leeuw*, de *Trouw*, 't *Wapen van Amsterdam*, *Nassauw* ende den *Engel*, alsoock voor Japara het schip *Hoorn*, dewelcke noch meer nagelen, noten ende foelie medegebracht hebben, dan ons uut d'eerste advyse hoope gegeven was. De Heere geve, dat jaerlicx meer en meer becomen mogen.

Dit jaer sijn hier op verscheyde tyden van 't patria wel aengecomen de schepen *Tertholen*, de *Secwolff*, *Mauritius* ende *Delff*. Op de Custe verstaen wy van d'Engelsen, dat de *Swarde Beer* mede gearriveert was, maer van den *Dolphiyn* hebben geen tydinghe. Na *Delff* rapporteert, hebben vooreerst geen andere schepen meer dan 't *Wapen van Haerlem* ende 't *Hert* (die op sijn

¹⁾ Copieën van 24 Oct.—28 Oct. 1618: O 279.

vertreck seyl'reect lagen) te verwachten, welck in desen standt een seer arme ende beclaechlijcke saecke is.

Naer 't vertreck van de schepen 't *Wapen van Zeelant* ende d'*Eenhoorn* sijn mede naer 't patria gekeert de schepen de *Goede Fortuyn*, de *Witte Beer*, *Tertholen*, *Zicrickzee*, ende *Mauritius* sal omtrent ultimo deser mede claer wesen, waernaer van meeninge sijn, *Dclff* oock af te laden. De Heere wil haer ende alle andre gaende ende comende schepen in salvo leyden.

D'Engelse hebben hier tegenwoordich leggen 6 schepen. Dit jaer sijnder 9 schepen uut Engelant geseylt; drie daervan sijn naer Suratten geloopen ende de 6 heeft *Dclff* aen de Cabo de Bona Esperance gerescontreert, vanwaer recht op Bantam comen, ofte na dat van 't patria geaviseert wordt, sullen achter Java na de Molucquen, Amboyna oft Banda seylen, alwaer de sterckste te water wel souden mogen worden, welck voorwaer seer qualick comt.

Datter by U. E. vijffschepen naer Manilha gesonden sijn, is seer goet, omme den vyant afbreuck te doen ende eenige avantagie voor de meesters te halen. Men moet oock lauderen, voor wel gedaen te sijn, dat men d'occasie waerneme ende den vyandt op sijn swackst aentaste; dan in dese conjuncture comt het seer qualick, dat U. E. sooveel van de alderbeste schepen derwaerts gesonden heeft, te meer dewylc des vyants vloote vergaen is. Ick en can de tocht niet misprysen, maer wenste alleen, datter een schip of twee min gesonden ware, want d'Engelse alsnu seer beswaerlick van de Molucquen, Amboyna ende Banda geweert connen worden, invoege dat aldaer meer gehasardeert wort, dan per avonture in Manilha winnen sullen. Dese foute hebben wy hier oock begaen, datter te veel scheepen nae 't patria gesonden sijn. Ick segge te veel, ten aensien dat de schepen ende 't volck tegen de macht van d'Engelsen soo grootelijcx van noode sullen hebben.

Tot Bantam is van Banda een prauwe met seeckere Bandanesen aengecomen, dewelcke, na geseyt wert, aen d'Engelse versoecken, dat se alle haer macht ende niet eenige schepen naer Banda senden, off dat daerinne anders versien sullen. D'Engelsen braveeren niet luttel ende laten verluyden, dat met al haer macht innewaerts aen vaeren sullen. Watter van worden wil, sal den tijt leeren.

Datter in Banda sooveel volcx gestorven sy, is een jammerlijcke saecke. U. E. seyt seer wel, meer volck dan schepen van noode te hebben, om die van Banda te dwingen, doch vermits dit jaer soo weynich schepen van 't patria gecomen sijn en noch min te verwachten hebben, connen voor de fortien noch tot exploicten gants geen volck senden ende sullen alle de weynige schepen, die innewaerts varen, mede seer swack gemandt comen, in voegen dat men van noot deucht moet maken.

Naer Atchijn hebben wy gesonden de scheepen de *Valck* ende de *Zeevolff*,

welcke eerlange vandaer weder te verwachten hebben. De *Bergerboot* ende de *Jager* sijn corts met goede partye peper van Jamby gekeert, maer 't is nodich dat derwaerts weder gesonden worden.

Na de cust van Coromandel, Suratten noch Arabia hebben door gebreck van schepen niet connen senden. Hier sijn 2 Engelse schepen van daer aengecomen, die tydinge brengen, dat den *Gouden Leeuw* een maent voor hun van de Custe vertrocken was, ende alsnoch hebben hem niet vernomen. De Heere wil 't selvighe in salvo geleyden.

Op 't versoeck van de bontgenoten van Solor hebben niet naer connen laeten, derwaerts te senden den *Arent* ende den *Groenen Leeuw*, met ordre dat 20 a 25 mannen aldaer laten ende voorts den handel op Timor gedaen worde. Wy sijn van meyninge, derwaerts noch een cleyn jachtien (dat van een jonck opgemaect is) te senden, ende dat vermits den *Tiger* ende de *Jager* voorleden mousson gants geen sandelhoudt hebben gebracht, doordien te laet op de Zuytsyde vervielen; doch van den vyant hebben sy 5 fregatten ende joncken vernielt.

Den 8 Augusto passato is onse loge tot Japara door de gouverneur van de plaetse affgelopen, drie mannen sijnder in de furie gedoot, drie gequest ende 17 in 't lant gevangen gevoert. Alle het gelt ende de goederen tesamen omtrent 20.000 realen beloopende, is berooft ende eensdeels onder de rovers verdeelt ende ten andren na den Mataram gevoert. De gevangenen sijn weder losgelaten, behalven Eynthoven met sijn ondercoopman ende een assistent, die noch verwaert wierden. Dan de goederen sullen niet dan met represaille te becomen wesen. Verscheyde redene wort er van d' oorsake gegeven. D' cenc seyt, dat het gedaen is, omdatter (soo geseyt wort) eenige joncken door d' onse beschadicht soudn wesen, andere omdat Eynthoven de Mattaram bij een hondt vergeleucken, de gouverneur ende andre seer qualick bejegen soude hebben, dan het waerschijnlijkste is, dat het om 't gelt ende goet gedaen is, dewyle van de Marct lange te vooren met diergelijcke roverye gedreycht is geweest; ende vermits de saecke tot een notabil exempel van alle andre troulose Mooren op 't alderhoochste gestraft dient, hebben wy ordre gegeven, dat eerst met behendicheyt de gevangenen gelost worden, item dat men noch eenige rijs soud sien te becomen, ende de saecke daerna op het alderhoochste straffe, opdat diergelijcke op andre plaetsen mede niet gepleecht worde. Ick bekenne, dat Japara seer qualick connen derven, dan noch min soudn bestaen connen, soo enorme moort ende vileyne roverye gedoogende.

Tsedert February passato heeft ons volck in Japara geen rijs becomen. Daer en is sedert die tijt oock geen of weynich uut het gebiet van den Mattaram gevoert, en dat door groote hongersnoot, die lange in 't lant geweest is. Alsnu begintter wat uut te comen, maer wort tegens 20 realen ende meer de coyang

gecocht ende hier van 50 a 80 realen. Soo wy in huys geen rijs op voorraet gehouden hadden, soud onse schepen de rijs alhier gebreecken. D' Engelse hebben naer Japara gesonden, om ons vandaer te helpen, gelijk in Macassar gedaen hebben.

Ende om andre finantie te soecken, opdat ons den rijs niet come te gebreecken, hebben wy met den *Groenen Lecuw* ende den *Arent* volck na Bima gesonden, omme tegens de comste van andre schepen aldaer goede quantiteyt rijs te doen coopen. Na Patana hebben oock gesonden 'tjacht *Cleen Hollandia* ende na de custe van Coromandel 'tjacht *Cleen Vlissinge*, met ordre dat ons vandaer, van Cambodja ende alle omleggende quartieren sooveel rijs toegeonden wordt, als men becomen can, onaengesien hoe dierre die souden moeten coopen.

Interim gelieve U. E. op alle de forten ende plaetsen ordre te geven, dat de rijs, die noch in voorraet mogen hebben, niet vercocht, maer op voordeel bewaert ende wel gemenageert worde, totdat de vrienden weder ander rijs van dese quartieren becomen. Op alle plaetse dient U. E. expres advijs ende ordre te geven, opdatter geen rijs en come te gebreecken.

Met het schip de *Mane* hebbe U. E. jongst geaviseert, in wat swaericheyt tot Bantam geracckt waren ende hoe ons plat af verboden was, geen peper meer te coopen noch laden. Het soude te lanck sijn om verhalen, wat daerna al sy gepasseert, derhalven sy U. E. condit, dat (om het cort te maecken) den pangoran gedrongen hebben, sijn verbodt te herroepen ende ons den handel vry te laeten, ja oock, dat de Chineesen tot redelijcken prijs ons hebben moeten vercoopen de peper die voorhanden was. Den pangoran, met geweld geen raedt siende, heeft het over d' andre bouch gewent, ende alsoo hem als oock alle d' andre coningen van Java door den coninck van Jacatra aengedient is, hoe wy te coop versocht hadden een plaetse aen de Versse revier off Ontong Java, om daer een fort ofte rendezvous te bouwen, hebben de grooten voorgenomen, ons met een generale moort te prevenieren, ende alles te beroven dat tot Jacatra souden mogen vinden. Zeer cloeck, behendich en wonderbaerlijck is d'aenslach beleyt. 't Is seecker, datter d' Engelse oock mede gemengt sijn, dan of sy weeten, dat het met ons soo qualick gemeent was, connen niet seecker seggen. Alsoo tussen d' Engelse ende die van Bantam een seer groote questie geresen, off veel eer gemaect was, heeft de pangoran van Bantam een groote geveynsde vrientschap gemaect, dreygende d' Engelse te verdryven ende voorslaende, omme met ons een eeuwighe verbont te maecken ende alle Europische natie uut den handel van Bantam te sluyten. Hierop is pangoran Gabang, de broeder van den pangoran gouverneur van Bantam, byoosten Jacatra op de jacht gevaren, van ons een jacht tot convoy ende andre vrientschap versoekende, ende op de vrientschappen hem gedaen, sijn die

van Jacatra tesamen inde wapenen gecomen doen pangoran Gabang weder van de jacht keerde ende ons tot Jacatra soud comen besoecken, onder pretext off waerachtich ware, dat wy (gelijck d' Engelse seyden) voor mochten hebben, den coninck van Jacatra te verdryven ende pangoran Gabang coninck van Jacatra te maecken. De saecke aldus beleyt ende soo acrdich gehandelt wesende, als ter werelt by menschen gedaen worden can, soo is pangoran Gabang den 20 Augusto tot Jacatra gecomen, ende also hy by den 21^{en} precis voor 'tingaen van de vaste tot Bantam wesen most, viel hem den tijt (naer 't scheen) soo cort, dat hy my des avonts by doncker nacht in passant quam besoecken met de broeder van de coninck van Jacatra ende veel andre orang-kays vergeselschap wesende. Omtrent 500 mannen sterck sijn sy binnen onse huysse geweest ende daerenboven waren rontsomme van een ontelbaere menichte volcx omcingelt, sonder dat wy in 't minste iewers van wisten; dan also op voordeel omtrent 40 of 50 soldaten op de galderye van 't nieuw huys (daer niet overvallen costen worden) in de wapenen gestelt hadden, heeft ons d' Almogende daervoor behoet en sijn de verraders onder soo vriendelijcken schijn vertrocken als gecomen waren. Sy hebben datelijck weder een andren aenslach beleyt; dan also haer verraderye ende moordadigen anslach t' onser kennisse quam ende wy daertegen seeckere goede ordre stelden, waerdoor bemerkert wierd, dat d' aenslach ontdekt was, heeft den coninck van Jacatra wonderlijke excusen gedaen, ende daer is volck uitgemaect, om my te vermoorden, doch also d' Almogende ons daervoor mede behoet heeft, wordt de geveysde vrientschap gecontinueert ende dagelijcx veel praetiens uutgestroyt, omme ons te abuysen ende in slaep te wiegen. Dan ick hoope, dat ons de Heere wel wacker houden ende voortan mede wel behoeden sal.

Hadden wy nu macht, het waer den rechten tijt, om generaele rendezvous te maecken. Dan wat connen wy doen enne wat sullen wy doen? Daer is over eenige dagen geresolveert, dat men een reduit opt timmerelyandt (Onrust genaemt) maecken soude; dan 't en can door gebreck van volck niet gedaen worden. Evenwel tot meerder verseeckeringe ende omme de goede occasie waer te nemen, hebben wy hier begost een houten pagger aen onse huysen te setten, insulcker voegen gelijck men een viercant fort maeckt, dat van binnen en buyten langs de gardynen flanckeren sal. Op de hoeck van de riviere aen de zeeant is een punct gemaect, daerop 12 stucken in orde staen. De pallisaden, die de gardynen maecken, sijn mede gerecht, ende met d' andre punten is men al soetiens besich. De coninck van Jacatra heeft de gemaecte punt selfs besien. Die van Bantam senden dagelicx spien uut. Op een van d' eylanden oft aen Ontong Java meenden sy, dat wy het hadden gemunt, ende nu vernemen, dat tot Jacatra bolwercken maecken, wordt daerop by den coninck dagelijcx groote vergaderinge gehouden. Hij beclaecht hem

grootelijcx te bemercken, dat ick hem om de misdaet van anderen niet betrouwe, waertegen geen contraredenen gebreecken. De Heere sy met ons ende geve ons syne genadige segen.

In Jamby is mede vry wat quaestie geweest, waerover voor ons volck ende des Compagnies goederen oock vry wat beducht waren. Dan het is, Godt loff, ten besten geluckt. Ick hadde ordre gegeven, dat men van Jamby na den coninck van Jhoor, na Andrigiri, Campher ende omleggende quartieren meer senden soude, omme te meer retouren te become; dan 't en heeft door gebreck van jachten niet gedaen connen worden, dewijlle eenighe, om swaericheyt voor te comen, in Jamby opgehouden sijn geworden.

De moordadige verraderye, die by de Ternatanen tegen 't fort Malleyo voorgenomen was, hebbe door andre verstaen ende overal geaviseert, opdat een yder te meer omsien soude. Voorwaer, 't verwondert my seer ende 't is oock al vry wat absurt, dat U. E. van soo een saecke in sijnne missive, aen ons geschreven, gants geen mentie en maect ende ons oock geen copie toegesonden sijn van d'acte, die daervan beleyt is. Geloofst sy Godt, dat het mislukt is.

Voor dese is U. E. mede geaviseert hoe wy om den parsoon van Hans de Decker weder te become, het schip *St. Michiel* in arrest genomen hadden. Decker is verleden jaer met d' Engelsen naer Engelandt gevaren, ende de Francen haer 2 schepen niet connende mannen, hebben het schip *St. Michiel* verlaten ende haer volck met geweld daeruit gedreven, sodat wy in deser voege daermede belast sijn geworden. Met het andere, *St. Louys* genaemt, sijn sy naer Vranckrijk gekeert; dan Godt weet, hoe de reyse gaen sal.

Wy hebben goetgevonden tytelijck vooruut te senden, te weten na de Molucquen het schip *St. Michiel*, na Amboina de *Zuyder Eendracht* ende na Banda de *Neptunis* met een goede somme gelt ende diversche vivres, eensdeels opdat de vrienden tytelijck by provisie geprovideert ende oock verwitticht worden dat dit jaer weynich of geen rijs te verwachten hebben, ten eynde dat hare rijs voor noot bewaert ende wel gemenageert worde; ten andere om d' Engelse te prevenieren, want also te beduchten is, dat d' Engelse in de Molucquen, Amboyna, ende Banda, so met hare macht derwaerts gaen, aldaer de sterckste te water wel souden mogen worden, dunct ons, datter geen beter raet en sy, dan dat wy tydelijck overal alle de nagelen, nooten ende foelie op doen coopen, opdat sylieden haere hande op een ledighe stede leggende, de retoeren haer souden comen te gebreecken. Soo wy dit te wege connen brengen, sal de swaricheyt cleyn wesen, al waer 't oock, dat sy iewers ('t welck Godt verhoede) plaetsen bequamen, want voorleden jaer hebben sy weynich retour naer Engelandt gesonden; dit jaer sal derwaerts noch min gaen, en connen wy te wege brengen, datse het aenstaende jaer, als wanneer ons ontwijffelijck groote macht toecomen sal, mede weynich retouren become, sal

het spel (vertrouwe ick) voor onse meesters gewonnen sijn. Tot desen cynde is het, dat wy alsnu voor de Molucquen vooruut senden 32.000 realen in specie ende *f* 5960 in stuyvers, na Amboyna 29.000 realen in specie ende *f* 5700 in stuyvers, ende na Banda 16.000 realen in specie ende *f* 5400 in stuyvers. U. E. gelieve datelijck op alle plaetsen expres ordre te geven, dat men met het gelt en de waren, die de vrienden hebben, datelijck opcoope alle de nagelen, nooten ende foelie, die voorhanden sijn; jae, al waer 't oock, dat men de prijs soude moeten verhogen, dat sulcx niet aengesien, noch naergelaeten worde, want d' Engelsen niet laeten sullen, voor de baer nagelen 100 realen en meer te geven; item dat men geen groote moyte doet, om d' uytstaende schulden in te trecken, maer dat men vry trachte alles met gelt ende goederen op te coopen datter te becomen is; al souder oock gansch geen uuttstaende schulden gheint worden, daer en is niet aen gelegen. Wy bidden U. E. alsulcke ordre te geven, dat doch alle de nagelen, nooten ende foelie in onse handen geraecken, 't sy oock in wat maniere dat het soude mogen wesen. Als die maer becomen, sal de Compagnie daeraen in desen tijt een extraordinaris dienst geschieden. De nagelen, nooten ende foelie dienen oock tydelijcken in de schepen gescheept te worden, ende 't is oock nodich, dat de schepen met de retoeren onder bescherminghe van de fortten gehouden worden, want d' Engelsen, de sterckste wesende, niet laten sullen haer aldaer aen te tasten, hoewel hier sulcx niet doen derven. Met de volgende schepen sullen de vrienden meer gelt, provisie ende goederen senden, waerop haer wel verlaten mogen.

Alsoo het meer dan tijt is, dat behoorlicken gestraft worde d' enorme moort by de Macassaren gedaen, hebben wy goetgevonden ende ordre gegeven, dat de voorsz. 3 schepen *St. Michiel*, de *Zuyder Eendracht* ende *Neptunis* gesamentlijck daer na toe seylen, ende de Macassaren met hare adherenten alle mogelijkc afbreuck doen. Godt geve haer goet geluck ende behoude reyse.

Ende opdat de voorsz. tocht, alsoock hetgene in Japara te doen mocht vallen, met dies te beter ordre gedaen mocht worden, hebben wy over voorsz. schepen als commandeur gestelt ende geauthoriseert den E. Arent Martsen (daermede dese gaet) met last dat hy voorder in U. E. absentie in deselvige qualite met de voorsz. schepen ende andre, die hy in Amboyna oft Banda soude mogen vinden of van hier naergesonden souden mogen worden, op d' Engelsen passe ende haerlieden sooveel preveniere ende van Amboyna ende Banda weere, als mogelijcken sy. U. E. gelieve den voorsz. Arent Martsen na syne qualite en sufficantie te gebruycken.

Dat U. E. genootsaecht wordt, harder dan voor desen te tracteren de joncken, die in Banda souden mogen comen, is by ons overlange mede also verstaen, ende sijn de lieden van dese quartieren daervan wel gewaerschoudt; derhalve gelieve U. E. met de saecke voort te varen ende niemant te ontsien

van degene, die ons in Banda hinderlijck mogen wesen, 't sy oock vanwaer souden mogen sijn. In Amboyna moet tijt ende stondt aengesien worden.

Ende also het wel gebeuren cost, dat d' Engelsen andermael voor souden mogen hebben, onder anderen de com van Louho t' occuperen, om haer schepen aldaer met een bolwerck te bevryden ende ons van daer te weeren, sy U. E. gerecommandeert daerop te letten ende sulcx voor te comen ende de plaetse te doen bewaren. De baye byoosten de pas hebben sy voor desen gediept. 't Is nodich, datter mede op geleth worde, want het seecker is, dat yet sonders voor hebben, alsoo haere nieuwe schepen eenige soldaten medebrenghen. De com of bay van Louho meen ick, datse voor de pas prefereeren sullen en dat die oock te prefereeren is. Daeromme sal nodich wesen, dat men haer met geweld daeruit houde.

Ick bedancke U. E. van syne goede gunste ende de liberale presentatie, bereyt sijnde 't selvige tot allen tyden t' erkennen ende naer vermogen te recompenseeren, ende also het de heeren Mayores gelieft heeft, in haer E. vergaderinghe van de Seventhiene my te committeeren ende autoriseeren om U. E. te verlossen ende met het generale gouvernement te belasten, hebben daerover niet connen naerlaeten, hoewel mynen tijt ten tweede mael geexpireert is, noch een tijt te blyven en het generale gouvernement aen te verden. By desen gaet cotype van drie commissien, te weeten een van de grootst mogende heeren bewinthebbereren, daervan d' originelen, by de heeren Mayores gesonden, by ons berustende sijn. In bysondere missive wort ons gelast, innewaerts te varen, als het ten minsten verleth van 't gene hier te verrichten is, geschieden can. By den raet op de saecken gelet wesende, is goetgevonden, dat hier noch wat vertoeven ende ons voordern verloop van saecken reguleren sullen. D' aenstande swaricheden sijn groot. Wat den tijt medebrenghen sal, sal U. E. naer desen vernemen. Interim willen U. E. gebeden hebben, in alles voort te varen ende opt voorvallende naer sijn gewonelijcke discretie alsulcke ordre te stellen, als by den raet ten besten dienste van de Generale Compagnie geraden sal worden bevonden, waerinne den bringer deses oock gelieven sal te gebruycken.

By dese gaen twee originele missiven met de jonckste schepen van de heeren Mayores ontfangen, waerinne U. E. haer E. advijs ende ordre sien sal, daertoe my gedrage. Een van de nieuwe instructien voor den raet van Indien gaet mede nevens dese, also seeckere bysondere missive voor U. E. soo van de Mayores als syne vrienden, dewelcke een koffer met stoffe tot cledinghe voor U. E. aen ons gesonden hebben, ende d' heer commandeur Arent Martsen in gegeven is.

De schade by de Generale Compagnie geleden, soo in de brandt van Mallayo als Amboyna ende de roverye by die van Japara gedaen, is voorwaer groot, dan de Heer sal 't in een ander weder versien.

't Is jammer, dat d' onse het derde Engelse schip ('t welck soo langhe voor Tidor gelegen heeft en vermeynt was, gebleven te wesen) in de Molucqen niet hebben connen becomen. Ick verstae, dat gepresumeert wort, hetselvighe na Manilha gelooopen wesen soude. Godt geve dat het waer sy, ende in Amboyna naer 't vertreck onser schepen niet gecomen en is.

Hier hebben wy geen potten voor Poeleway, maer na de Custe ende na Japan voor desen daeromme gesonden.

't Fregat, 't welck van 't schip de *Maen* geraeckte, verviel op Japara, ende daerna is hetselvighe, na Solor varende, omtrent Cheribon omgeworpen. De groote galey tot Jacatra gemaect leyt noch door gebreck van timmerlieden ende volck op de droecht en vergaet. Met de *Zeevolff* hebben de Mayores mede twee galeyen van 't patria gesonden, die ick duchte door gebreck van volck mede te vergeefs vergaen sullen, doch deselvighe sullen met het *Wapen van Amsterdam* na Amboyna gesonden worden, op advonture of namaels noch eenige raet of hulpe gevonden wirdt. Een van de nieuwe fregatten isser noch tot Jacatra leggende. Soo het de tijt lijdt, sal 't selvighe innewaerts gesonden worden.

Al en heeft U. E. niet connen vernemen, datter by de Francen onder onse gewonelijcke vlagge gerooft sy, soo is sulcx nochtans door twee Nederlanders van haer volck gedeposeert ende voor de waerheyt verclaert.

Alhoewel de schipper van den *Groene Leeuw* bysondere correspondentie met d' Engelse gehouden heeft, daerover vry wat suspect is ende hem expres verbodt hebben moeten doen, heeft hy nochtans vastelijcken platuut ontcent, geen brieven aen d' Engelse gebracht te hebben, presenterende sulcx met eede te bevestighen, waerover goetgevonden is, voor die tijt niet verder te procederen.

Volgens U. E. commissie is de gouverneur Vianen met het schip *Zierickzee* in qualite als commandeur naer 't patria gekeert. De Heere wil hun ende alle andre gaende ende comende schepen in salvo geleyden.

Soo U. E. middel en gelegentheyt becomt, omme yets groots op de Bandaneesen te doen, sal gelieven daermede voort te varen, sonder te vresen, dat de Bandaneesen liever 't landt verlaten, dan haer ons onderwerpen sullen; dan al waer 't schoon sulcx deden, sullen wy wel volck vinden om de vruchten te plucken. De prijs van de foelie, gelijk ick voor dese geaviseert hebbe, diende wel vermindert te worden, maer 't is vooreerst niet nodich noch niet geraden die van de nooten te verhoogen, ten ware om de Engelse te prevenieren als vooren.

Tot revenge van 't gene in Japara gedaen is, sy U. E. gerecommandeert, sooder eenighe joncken, onder den Mattaram sorteerende, in de Molucquen, Amboyna of Banda compareren, haer goederen prijs te maken, op rekeninghe

van 't gene de Generale Compagnie in Japara berooft is, alsoo wy achten, den oorloch met hun voor dien tijt al begost wesen sal. Met vrientschap sullen wy geen goede vrienden worden, maer met hardicheyt aldaer goet acces ende alderley nootlickheden wel becomen.

In Jacatra adi 24 October anno 1618.

261. — MOLUCQUES.

AEN DEN ADMIRAEL VERHAGEN, PER *ST. MICHIEL*, 24 OCT. 1618.

U. E. aengename van den 6 Mey, 10 Juny ende 18 Augusto sijn mijn wel geworden, ende hebbe seer gerne verstaen 't gene in Amboyna, Banda ende de Molucqen gepasseert is, U. E. van de largo advysen hoochlick bedanckende. 't Gene hier sedert myne jonckste in February passato met het schip de *Maene* ghesonden, gepasseert is, hebbe largo in missive aen den heer generael Reael verhaelt. Eene van deselvige inhoudede gaet neffens dese, waertoe my gedraghe. U. E. gelieve deselvighe voor de syne te houden ende te helpen vervorderen, 't gene den dienst ende welstandt der Generale Compagnie vereyscht.

Comende dan tot antwoordt van U. E. bysondere missive, soo segghe, gerne verstaen te hebben, dat de vervallen gardijn alsnu ten derdemaal soo voltrocken was, dat men verhoopt niet weder vallen sal. 't Is oock een heerlicke ende seer goede saecke, dat d' affgeweecken ses dorpen weder van Hitto gescheyden ende onder 't casteel ghekeert waren, hebbende op haer eygen costen selffs een loge voor de Compagnie gemaect.

't Is oock goet, dat het cruytmaecken goede voortganck hadde. Alsnu senden weder eenich quaet cruyt na Amboyna, 't welck U. E. gelieve aldaer te doen hermaecken.

De moetwil van die van Loeho, Combello, Lucidi ende Eran is vry groot. Dat U. E. meent, sulcx van 't weeren van de joncken toecomen soude, is wel anders gebleecken, en 't is oock een groot misverstant, dat sulcx met deucht of goetdoen meent te heteren. Met harde spooren moeten sy bereden worden ende discretelijck moet men die oock gebruycken. Wat oorsaeck ende redenen hebben wy die van Jacatra oyt gegeven, om soo een vileyn attent te doen als gedaen hebben? 't Is wel waer, soo de middel ende macht hadden, om de Straet van Mallacca t'occupeeren, dat ons dan de merckt van de cleden door d' inlantse negocianten in Java, Amboyna ende Banda niet bedorven worden soude, maer d' Engelsen souden het dan wel connen doen. Moet men met de vreemdelingen in Amboyna noch wat simuleeren, in allen gevallen dunckt my (onder correctie) dat aldaer geen Maccassaren behooren te gedooghen.

Derhalve recommandere U. E. deselvige overal als vyanden te doen tracteeren. Van de nagelen, die seeckere joncken aen Boero becomen hebben, sijnder eenighe tot Jacatra geraeckt ende door d'Engelse gecocht tot 73 realen het picol, dat is 328½ realen de baer, waerover de joncken niet dan te meer daerna trachten sullen. 't Is wel waer, dat de joncken wel 25 andere plaetsen hebben, daer hun de nagelen toegevoert kunnen worden, maer met cleene jachten ende fregatten can men daerop wel passen ende haer wel becomen. Soo haest eenighe jachten becomen, sullen tot dien eynde een of twee na Amboyna senden. Het *Vosken* was verleden jaer daertoe gedestineert, ende sou ment daertoe gebruyct hebben, het soude de Compagnie betere dienst dan in Banda gedaen hebben.

De copye van missive, door den coninck van Ternaten aen Quimela Sabandin gesonden, hebbe gesien ende verstaen. 't Is van hem wel geseyt, maer soolanghe de syne eenige nagelen door vreemdelingen vervoeren laten, heeft hy int minste niet te seggen.

Datter weder 2 Engelse schepen of jachten omtrent Pouleron aengehaelt sijn, is seer goet, maer Godt geve, dat het derde (welck soolanghe onder 't Portugyse fort van Tydor gelegen heeft ende vermeynt was, gebleven te syn) de Compagnie in Amboyna geen meer schade en doet, noch het spel niet te grabbel helpe.

't Is immer soo quaet en niet beter, dat d'Engelse eenige Chinesee waren becomen, dan of de Spaengiarden al bequamen, doch evenwel moet men continueerlijck doen sooveele mogelijk is, omme de Chinesee joncken van Manilha te weeren, mits dat men haer plaetsen aenwyse, daer met ons alleen vrijlijck mogen handelen. Het ware wel te wenschen, datter in desen stant sooveel van d'alderbeste schepen derwaerts niet gesonden waren, alsoo te beduchten is, d'Engelse daerdoor de sterckste te water in de Mollucqen, Amboyna of Banda wel souden mogen worden. Hierover sy U. E. ten hoochste gerecommandeert, gelijk in de nevensgaende geseyt is, overal alle de nagelen, nooten ende soelie tytelijck te doen opcoopen, soo die best becomen connen, onaengesien dat d'uytstaende schulden souden moeten staen blyven, ende de prijs verhooght moest worden. Dit is de voorneemste oorsaecke, waeromme de schepen *St. Michiel*, de *Zuyder Eendracht* ende den *Neptunis* wat haestich met geldt ende eenige provisie vooruut senden, opdat d'Engelsen geprevinieert mogen worden.

't Is my seer lieff, de godtsdienst in Amboyna wederomme wel gact. De Heere geve, dat dagelicx tot sijnder eere vermeerdere.

't Is jammer, dat men in Banda met soo goeden macht door quaet weder niet heeft connen verrichten. Diergelijcke vliegende tochten gelijk op Lonthor gedaen is, verstercken onse vyanden meer, dan alle haer macht machtich is.

Men hadder behoort leger te slaen ende de saecke met ernst ende gemack by der handt te nemen, oft naer te laten. 't Is hier gegaen gelijk het met den hondt ginck, die na de schaduwe greep ende het vlees liet vallen.

Dat de schepen soo bequaem ende gemackelijck in Baetsjan verdubbelt connen worden, sal hier den arbeyt vry wat verlichten, maer 't en soud niet wel passen, dat men de schepen van hier derwaerts om verdubbelen soude moeten senden, insonderheyte als mense in dese quartieren gebruycken moet.

Ick meene, soo de soldaten weder op des Compagnies costen gestelt waren, dat de Tarnatanen ende Macchianesen beter op de nagelen passen ende wy oock meer becomen souden. Opdat de saecke daertoe gebracht mach worden, senden alsnu vooruut goede provisie ende sullen, indien 't Godt gelieft, na desen meer senden.

Door gebreck van schepen hebben naer Suratte noch Arabia niet connen senden, waerover Spilberghen mede niet ontbiede, also Suratten van een bequaem parsoon versien is.

Wat de propositie van de Tarnatanen geweest sal sijn, sullen wy verlangen te verstaen.

U. E. missiven sijn naer 't patria gesonden en gaet nevens desen eenen, die de Mayores aen U. E. bysonder geschreven hebben; andre hebbe van daer niet becomen.

In Jacatra adi 24 October anno 1618.

262. — TAFFASOHA.

AEN DEN COMMIS VAN OMMEREN, PER *ST. MICHEL*, 24 OCT. 1618.

U. E. aengename van den 25^{en} Augusto passato is my wel geworden ende hebbe per 't schip den *Engel* oock wel ontfangen 377—98 bharen nagelen, door U. E. daerinne gescheept, gelijk mede de 29 bharen nagelen van Baetsjan ende Motir, verhoopende gelijk U. E. seyt, het naeste jaer voor d' excessive oncosten meer te becomen. Desen gaet met het schip *St. Michiel*, waermede vooruut sijn sendende 32.000 realen van 8^{en}, eenighe stuyvers, 150 vaten vlees ende speck, 30 leggers wijn, partye olie ende diversche andere provisie, waervan de vrienden naer desen noch meer te verwachten sullen hebben. Godt geve, dat aldaer wel mach arriveeren.

Ende also apparent is, datter dit jaer wel een goede vlote Engelse schepen innewaerts souden mogen varen, daertegen wy weynich macht senden connen, sy U. E. ten hoochste gerecommandeert tijtelijcken alle de nagelen op te coopen die voorhanden sijn, 't sy met contant gelt, 'twelck expres daertoe senden, off met waren, hoe daeraen best comen can, opdat d' Engelse, soo

per adventure omtrent Mackjan mede verschenen de handen op een ledighe stede leggen. My dunckt, dat het voor dees tijt niet geraden sy, met coopen te vertoeven omme de uutstaende schulden te innen. Derhalven coopt vry met comptant gelt ende goederen alle de nagelen, die becomen cond. De Compagnie sal daeraen grooten dienst geschieden, ende soo 't gevele, dat dit schip op Mackjan eerst arriveerde, sal U. E. daeruit wel mogen lichten al sulcken gelt als tot opcoop van nagelen van noode heeft, sonder na advysen van Mallayo te wachten.

Ende alsoo de logie van Japara door den gouverneur, Godt betert, afgeloopen is, connen wy voor dees tijt geen rijs senden; derhalven sal U. E. voor noot wel bewaren de rijs die noch heeft, sonder yets te vercoopen, mits de rijs wel menagerende, want het cost wel gebeuren, dat (doch verhoope beter) dit jaer gans weynich of geen rijs becomen.

In Jacatra ady 24 October 1618.

363. — MALLAYO.

AEN JOB CHRISTIAENZ. GRIJPH, PER ST. MICHIEL, 24 OCT. 1618.

Ten antwoord van twee missiven van datto 8 Augusto door Westerwoudt gesonden, alsoock eenen van U. E. van den 16 ditto, sal desen dienen. De nagelen door van Ommeren ende de vrienden in 't schip den *Engel* gescheept, t' samen wesende 406—98 bharen, hebben wel ontfangen, ende in twee verscheyde schepen, nae 't patria varende, doen overschepen. In Japons silver sijn ons oock wel geworden 104.500 realen; d' andere 7500 realen sijn in Mackjan gelaten.

Datter in October een groot gewas nagelen gepluckt worden soude, is ons lief om hooren. Godt geve, dat die het naeste jaer becomen mogen ende datter geen in vreemde handen geraecken. Op de goede hoope senden wy alsnu vooruit tot den incoop 32.000 realen in spetie ende f 5960 in stuyvers. U. E. sal wel doen ende dadelijck, soo 't niet gedaen is, ordre geven, dat alle de nagelen met contant gelt of waren opgecocht worden, die daer te becomen sijn, sonder te wachten om d' uutstaende schulden in te trecken, want alsoo licht gebeuren cost, datter dit jaer veel Engelse schepen innewaerts voeren, soo is 't dat wy, alsoo daertegen door gebreck van schepen weynich machts senden connen, goetgevonden hebben, dit schip met goede partye contanten ende andre provisie vooruit te senden, omme de nagelen te doen opcoopen eer daer eenighe Engelse schepen arriveeren, opdat sy in dier voegen ge-prevenieert mogen worden ende de handen op een ledighe stede leggen, soo daer compareeren. Derhalve segge andermael, doet alle de nagelen met con-

tant gelt ende goederen tijtlijcken opcoopen, sonder na d' uutstaendeschulden te wachten, ende soe gevielle, datter na de comste van d' Engelse eenighe nagelen opgehouden wierden, sal 't beter wesen dat men deselvige tracht met verhooghinghe van prijs te becomen, dan datse daerna in handen van d' Engelse off andre vreemdelinghen geraecken. Na den tijt sullen hun de vrienden desen aengaende reguleeren.

Met dit schip *St. Michiel*, daarmede dese gaet, senden wy U. E. 150 vaten vlees ende speck, 20 leggers wijn, vry goede partye olie ende 57 packen salalos met eenige andre cleenicheden. Also het schip de *Goude Leeuw* van de Custe noch niet gecomen is ende geen andre cleden hadden, can de vrienden oock niet anders gesonden worden. De cleden, die U. E. claecht, voorleden jaer qualick geconditionneert ontfangen te hebben, sijn van hier wel geconditionneert gesonden, gelijk de voorgaende salalos alsnu mede gedaen wort. Soo daeraen feyl bevindt, spreekt de coopman ende schipper van 't schip aen, want sy gehouden sijn de connossementen te voldoen of sulcx te verantwoorden.

Soo daer eenighe Chinese cleden, cangans of poetecastelen gemist connen worden, sent ons met den eersten al 't gene datter over is, want daarvan groote quantiteyt in Jamby voor peper geruyt worden can. Sy sijn daer wel getrocken. 't Is beter dan gelt ende men can daarmede voor alle andre waren ende personen geprefereert worden. Verleden jaer hebben van Japon wel eenighe ontfangen, maer sy sijn al gevent. Ick wenste wel, dat heer Westerwolt daerom niet gelaten hadde te senden 't gene daer te veel is ende in meenich jaer na geseyt wordt in de Molluccos niet vertiert worden can. Leth hierop ende sorcht niet voor veel langhe jaren, opdat het goet interim in de packhuysen niet vergae. Men can ende men sal mettertijt wel andre goederen weder becomen, doch ontbloot U. E. mede niet al te seer, also ditto goederen in de Mollucquen noch meer avance dan in Jamby geven.

De balance van U. E. boecken met diverse andre pampieren sijn ons door heer Vernat wel behandicht, maer de rolle ende ammonitie van oorloge van Tacome, Sabou, Baetsjan ende Taljabo sijn daeronder niet gevonden, noch oock register van differenten ofte van de partyen tusschen U. E. ende de generale rekeninge van Indien.

Wy recommandeeren U. E. ten hoogste, dat ons doch metten eersten toegesonden worden de boecken soolanghe by de heeren Mayores voor desen geeyscht ende daeromme van tijt tot tijt noch schryvende sijn. Maeckt dat wy die metten eersten becomen, als oock de generale boecken van heer Westerwolt met de particuliere van alle comptoiren, insgelijcx mede register van alle ammonitie van oorloghe ende rolle van alle het volck op alle fortten ende plaetsen van de Mollucquen wesende. U. E. sy andermael ten overvloet gerecommandeert te vorderen, dat alles 't naeste jaer becomen mogen.

Hadden de vrienden het Engelse schip, dat soolange onder 't fort van Tidor gelegen heeft, becomen connen, de Compagnie soude daeraen grooten dienst geschiet sijn. Soo daer weder eenige andre comen, sy U. E. neffens d' andre vrienden gerecommandeert, alle mogelijcke neersticheyt te doen om haer met geweld van daer te dryven, oft in U. E. bedwanck te nemen, gelijk in Banda gedaen is. Laet niet al u vermogen daertoe te doen, ende soe 't geviel, d' Engelse daer stercker dan d'onse quamen, dienen onse schepen (insonderheyt die met de nagelen) op haer diffencie onder commandement van 't geschut onser forten gehouden te werden, want d' Engelse niet laten sullen haer aldacr aen te tasten, hoewel sulcx hier niet doen dorven.

De schade, die de Compagnie in den brant van Mallayo ende Amboyna geleden heeft, is voorwaer groot. Dan de Heere sy gelooft, dat het beste noch behouden is. Ick hoope, dat sulcx wel weder verwonnen worden sal, gelijk mede de schade in Japara geleden.

't Is wel 8 maenden geleden; dat men in Japara geen rijs heeft connen becomen ende dat van daer oock geen uitgevoert is, ende also daernaer de logie door den gouverneur berooft ende afgeloopt is, soudt daerop wel mogen volgen, dat in lange van daer noch oock van andre plaetsen geen rijs bequamen; alsnu connen wy gans geen rijs senden, ende soo dese schepen onderweech niet becomen, sullen de vrienden haer aldaer moeten behelpen. Derhalve sy U. E. gerecommandeert ende wel expresselijck bevolen, alle de rijs, die ten ontfang van desen op de forten noch wesen sal, wel te doen menageren ende voor noot soo langh te bewaren, totdat van hier andre provisie becomen, sonder eenighe rijs aen d'inwoonderen te vercoopen, opdat de forten geen provisie en comen te gebreecken.

Na de custe van Coromandel, na Patana, Cambodja ende na Bima hebben wy expresselijck om rijs gesonden, dan mogen ons daerop niet verlaten, voordat secours becomen.

Vermits alle restanten, volgens balance by Westerwolt gesonden, aen U. E. by provisie getransporteert sijn, wort dese aen U beyde in 't gemeyn geschreven, ende sy U. E. gerecommandeert niet na te laten, copye van syne boecken ende alle andre boecken van de particuliere comptoiren 't naeste jaer harwarts aen te senden, soowel als die van heer Westerwolt, denwelcken wy wenschen, dat Godt hem ende de vrienden na Manilha gevaren veel geluck ende behoude reyse verleene.

Belangende 't gene in dese quartieren ommeget, alsoock de tydinghe van 't patria, wy gedragen ons dienaengaende aen d' advysen van de Mayores ende onse generale missive aen den Raet aldaer, neffens dese gaende.

In Jacatra adi 24 October anno 1618.

264. — AMBOYNA.

AEN DEN LUYTENANT-GOUVERNEUR SPEULT PER 'T SCHIP DE
ZUYDER EENDRACHT, 24 OCT. 1618.

't Jongste mousson sijn ons van U. E. wel geworden drie missiven van dato den 3 Juny, 26 July en 7 Augusto, waerop vooreerst wat corter wesen sullen dan U. E. largo advysen wel vereyschen, ter oorsaecke U. E. neffens desen senden copye van de missive nu jonghs van de heeren Mayores van 't patria ontfangen, alsmede van onse generale missive aen de heeren generael ende den Raet gesonden, waertoe ons gedragen, voor sooveel de tydinghe van 't patria ende 't gene dese quartieren aengaet.

De nagelen, per de jachten de *Neptunis* ende *Nassouw* gesonden, sijn wel ontfangen ende met verscheyde schepen nae 't patria gesonden. De Heere wil alle gaende ende comende schepen in salvo geleyden. Dit jaer hebben wy van de Mollucquen met den *Engel* becomen 406 bharen nagelen, met toessegginge van goede hoope, dat het naeste jaer 1000 bharen te verwachten hebben. Godt geve, dat die becomen mogen.

De joncken van de vrye borgers, welcke U. E. met eenighe soldaten gesonden heeft, omme in de Boucherones waer te nemen twee joncken, die aen Boero gelegen hebben ende aldaer door die van Hitto, Loeho ende Combello eenighe nagelen a 80 realen de baer toegevoert sijn, sijn van d' onse gemist, dan hebben aldaer gerescontreert ende aen de wal gejaecht een Maccasserse jonck, comende van Poeleron, geladen met nooten ende foelie. De Maccasaren sijn daeruit gevluht ende is de joncke met de last gesoncken. Met dese joncken beneden haer gedestinceerde plaetse gedreven wesende, hebben d' onse, na ick versta, door leckheyt van haer jonck niet wederop connen comen, waerover langhe voor haer tijt alhier aengecomen sijn, doch de Compagnie is evenwel door haer seer goeden dienst geschiet, waerover U. E. gebeden sy, diergelijcke occasie weder voorcomende, deselve also waer te nemen. Van de nagelen, die de voorsz. 2 joncken van Boero becomen hebben, sijn hier eenige van Tuban of Jorthan gebracht, dewelcke eerst a 62 realen 't picol opgecocht ende daerna door d' Engelse a 73 realen 't picol weder gecocht sijn, dat is 328½ realen de bhaer, waeraen wel af te meten is, by d' inlantse handelaers niet dan te meer neersticheyts gedaen worden sal, om nagelen te becomen. Derhalve connen wij niet naelaten, U. E. ten overvloede te recommandeeren, alle mogelijcke neersticheyt te doen ende te laten doen, om voor te comen datter geen meer vervoert worde, voor sooveele eenichsins doenlijcken is, ende om sulx voor te comen, is 't nodich, gelijk U. E. seer wel seyt, dat aldaer eenighe jachten of fregatten gehouden worden. Verleden jaer was het *Vosken* daertoe gedestineert, ende soo het de vrienden van Banda na

Amboyna gesonden hadden, het soude aldaer beter dienst dan in Banda gedaen hebben. Tegenwoordelijken is hier niet een jacht noch fregat, dat daertoe bequaem sy; doch hoope eerlange eenighe te becomen ende U. E. toe te senden.

Vermits veel schepen met goede retoeren nae 't patria gekeert syn, d'heer generael Reael oock eenige na Manilha gesonden heeft ende andere gebleven ende vergaen sijn, bevinden wy ons tegenwoordich soo swack van schepen ende volck, dat te beduchten is, d'Engelsen, soo met haer macht innewaerts gaen, de stercxste aldaer te water wel souden mogen worden. Derhalve hebben wy goetgevonden, drie schepen tytelijken vooruut te senden, te weten *St. Michiel* na de Mollucquen, de *Zuyder Eendracht* naer Amboyna ende den *Neptunis* na Banda, met diverse nootelijkheden ende een goede somme gelt, ende dat voornemelijck om overal op te doen coopen alle de nagelen, noten ende soelie, die voorhanden sijn, eer d'Engelsen aldaer compareeren, opdat sylieden de handen op een ledighe stede mogen leggen. Soo dit te wege gebracht can worden, sal de Compagnie een treffelijken dienst geschieden, want sylieden hebben voorleden jaer weynich retouren naer Engelant gesonden; dit jaer sullen der noch min gaen, ende soo wy haer toecomende jaer prevenieren connen, sullen wy de saecke 't naeste jaer (als wanneer groote macht ende groote secoursen te verwachten hebben) met Godts helpe wel redden.

Onder andre senden voor Amboyna in contant met de *Zuyder Eendracht* 29.000 realen. U. E. sy gerecommandeert deselvighe tot opkoop van nagelen t'imploeyeren ende datelijck alle de nagelen met contant gelt ende de best getrocken waren te doen coopen, die daer te becomen sijn, sonder d'uytstaendes schulden aen te sien of naer 't intrecken van deselvighe te wachten, ende byaldien het gebeurde, datter weder eenighe nagelen na de comst van d'Engelse opgehouden wierden, souden wy geraden vinden, deselvighe liever met behendicheyt tot hogeren prijs op te doen coopen, dan dat in handen van de Engelse geraecken. Sy sullen niet laten 100 realen ende meer voor de bhaer te geven. Daeromme sy U. E. ten hoochste gerecommandeert tytelijken in de weer te wesen ende haer te prevenieren, sooveele doennelijck is. Maeckt maer, dat U. E. alle de nagelen in handen becomt, die daer sijn. 't Is even goet hoe, in wat maniere of tot wat prijs, als het maer eenichsins by de wercken comt. 't Is beter voor dees tijt in een suren appel gebeten dan na te clagen. Daeromme weest vry resolut. Naer desen sullen U. E. meer gelt ende eenige andre provisie senden.

Tegenwoordelijken hebben d'Engelse hier 6 schepen leggen. *Delft* is aen de Cabo de Bona Esperance by ses andre geweest, die recht op Bantam comen, of achter Java om (soo van 't patria geaviseert wordt) na Amboyna of Banda

loopen sullen. Van diverse andre quartieren hebben sy mede eenige andre schepen te verwachten. Haer nieuwe schepen brengen oock eenige soldaten. Derhalven dienen de vrienden aldaer om de vruchten in te trecken tydelijcken in de weer te wesen.

D' Engelse hebben voor desen de bay van Oostende pas gediapt en oock voor gehadt in de bocht van de bay oft com van Lohoe plaets te begrypen. Hierover recommandeeren U. E. op dese twee plaetsen te letten, ende insonderheyt op de baye van Lohoe. Soo d' Engelse daeromtrent comen, sal 't nodich wesen, datter een schip in ditto baye gehoude worde, om hun met geweld van daer te weeren ende te prevenieren.

In de nevensgaende sal U. E. sien, wat verraderye tegens ons alhier geweest is ende noch dagelijckx meer continuert, omdat besich sijn daertegens te versien. Om 't gelt ende goets wille is de loge te Japara van den gouverneur selfs afgeloopen, ende vermits soo vileyne acte op 't hoogst gestraft dient, of souden nieuwert in dese quartieren in rust mogen leven, hebben wy over de saecke behoorlicke ordre gegeven, alsmede dat Maccaser oock aengedaen ende de Maccassaren over de begane massacre mede gestraft worden. Godt geve dat het wel succedere. Het comt seer wel ende is my oock lief te verstaen, dat U. E. aldaer van rijs noch wel versien waer. U. E. sy gerecommandeert deselvighe wel te doen menageren ende op voorraet tegen noot te houden, sonder aen de inwoonderen eenige rijs te vercoopen, voordat van dese quartieren andre rijs becomt. Heeft U. E. yets over, sent het overige na de Mollucquen oft na Banda, want van hier niet senden connen. 't Is wel acht maenden geleden, datter geen rijs tot Japara gevoert is. Soo wy hier voor noot geen rijs opgehouden hadden, souden hier de schepen niet versien connen, alsoo hier niet te becomen is ende 't weynige, dat men dagelicx voor de taffel op de merckt coopt, cost wel 70 a 80 realen de cojangh. Ick verstaen nu, datter in Japara een weynich rijs uutcomt, doch sal mede 80 realen ende meer de cojangh kosten. Wy hebben na de custe van Coromandel, na Patana, Cambodgia ende Bina om rijs gesonden, doch verlaet U nievers op, maer houdt altijt goede quantiteyt rijs op voorraet op 't fort.

Alsnoch en is het schip de *Goude Leeuw* van de Custe hier niet gearriveert, maer wel twee Engelse schepen, daarvan d' eene neffens de *Goude Leeuw* van daer vertrocken is ende het ander meer dan een maent daerna. De Heere wil het voorsz. schip in salvo geleyden. Van de cleden, by U. E. geeyscht, connen gants niet senden, also hier niet en hebben.

Comende nu tot beantwoordinghe van de bysondere poincten by U. E. ende de syne geallegeert, soo segge seer wel verstaen te hebben de goede vlijt ende yever by U. E. aengewent om in den brant te salveeren, 't gene in den brant behouden is, ende 't meeste quaet had mogen veroorsaecken. De schade, by

de Compagnie aldaer als op Mallayo ende Japara geleden, moeten ons getroosten. De Heere sal 't weder versien. 't Can haest weder gewonnen worden. Dat d' inwoonders U. E. boven 't ordinaris quaert met 400 man assisteerden, om weder een nieuw huys te maecten ende 't selvighe een goeden voortganck hadde, is mijn van herte lieff.

Waterfort is by den Heere. Laet ons een spiegel aen sijnne fouten nemen.

De monster van de steen ende pannen is my niet behandicht. De partye, by U. E. gestelt, sullen in conformte geregistreert worden.

De moetwille van die van Hitto, Lohoe ende Combello hebbe verstaen. De Tarnatanen, siende dattet haer ten deele wel geluckt, beginnen haer seer fijn te volgen; ende also het schijnt, U. E. van haer boos voornemen geen kennisse heeft, gaet nevens dese copie van d' acte, die ons daervan by geval ter hant gecomen is. Hieraen en aen 't gene hier tegen ons voorgenomen is, can een yder sien, hoo ver de Moorse vrienden het betrouwen mogen. Met enckele hardicheyt ende goede courage moeten ons door alle swaricheyt redden. De hardneckicheyt van de Bandaneesen ende d' ydelheyt van Hitto ende de moetwil en trots van die van Loho ende Combelle, sullen alle immer soewel als den hoochmoet ende ondancckaerheyt van de Tarnatanen gestraft worden. 't En sal, hoop ick, niet seer lang duren. Wy moeten geven en nemen, hardicheyt en soeticheyt gebruycken, nadat by den tijt en loop van saecken ten besten geeycht wordt. Daeromme is 't by U. E. seer wel gedaen, dat het fregat by de Dry Broers deet vertrecken ende die van Hottemory op 't hoochste aengetast heeft. Immer soo weynich sal U. E. die van Hitto, Loho ende Combelle (also sulcx vereyst wordt, den tijt ende d' occasie goet ende schoon comende) verschoonen. Met harde spooren willen dese of die natic bereden wesen, mits dattet oock met billickheyt en discretie geschiede, omme de hertneckicheyt voor te comen. Een notabil exempel is daervan 't gene by mijn tijt in Bantam gepasseert is.

Om geen recht te wijcken ende met reden te beantwoorden de vrage, die U. E. doet, als namelijk wat redenen die wy hebben, om de vreemdelingen van Amboina te weeren, de redenen sijn omdat de vreemdelingen de nagelen vervoeren ende d' inwoonderen haer daerinne ende daertoe helpen, gelijk verscheyde reyse gebleecken is. Anders en sijnder oock geen redenen, ende soolanghe d' inwoonderen haer stellen tegen de straffen, die men de vreemdelinge daerover soud mogen doen, isser recht ende redenen genoch, om de vreemde negotianten t'eenemael te weeren. Heeft U. E. den tijt moeten aensien ende sulcx moeten gedogen, hoewel redenen genoch hadde, neemt d' occasie wederomme waer en past wat te raecken als ymant op nieuwe faute bevindt. Door d' ordre, die wy gegeven hebben, hoop ick, datter geen Macca-saren meer in Amboyna comen sullen, doch sooder eenighe comen, verschoont

haer niet maer tast hun vyantlicken aen ende helpt ten uttersten straffen de moorderye, die by haer begaen is, daer come af, wat wil. Vaert er mede voort, doch eer sulcx doet, sult de meeste goederen ende het meeste volck lichten van de plaetsen, daer d'onse ende des Compagnies goederen schade soude mogen lyden. Al is 't dreygement van de Mooren groot, daerom moet men haer in 't minste niet ontsien. Om een cleyntien sullen sy niet beginnen. Mij dunck, dat U. E. tegen die van Maccasser de rede van Loehoe geensints dient te verschonen, laete staen het lant van Boero of andere plaetsen, doch evenwel gedrage my desen aengaende tot U. E. discretie, om geen te stricte ordre te geven. 't Is seer wel gedaen, dat U. E. met contant gelt gecocht heeft de nagelen, die voor d' Engelse bewaert wierden. Laet niet sulcx weder te doen, gelijk vooren geseyt is, al waer 't schoon, datter op de schult niet een pont nagelen ontfangen worden soude.

De haet van van Neck can U. E. geensins krencken.

't Is een seer goede ende heerlicke saecke, dat de ses dorpen, die van 't casteel gewecken waren ende haer onder Hitto begeben hadden, weder ten rechten gekeert sijn ende by de vrienden de goede occasie waergenomen is, insonderheyte dewijlle van daer goede quantiteyt nagelen te becomeen sijn, en ontsiet in 't minste het dreygement van Cappiteyn Hittoe niet. Maeckt oock, dat hy hem niet weder noch niet meer van ons autoriteyt inpatroneere. Even alsulcke guyterye als die man aldaer pleeght, wordt meest op de voornaemste plaetsen van Indien door andre oock gedaen, als te weeten tot Bantam door eenen Limco, tot Jacatra door Watting, tot Japara door een Intche Moeda, in Masilipatan door Mericomaldi, in Jamby door eenen Chinese tolck, ende daer en is niet een plaetse vry van.

Ende om sulcx voor te comen, is seer goet, datter volck op Uliasser ende op Oma gelaten is. 't Is ons een groote vreughde geweest, te hooren, datter over die van Ottomory soo goede straffe begost was. Ick hoope, dat ten utterste gestraft, of selfs weder gehoorsame ondersaeten geworden sullen sijn. Is het niet gedaen, vaert er mede voort ende maeckt, dat alle andre ongestadighe gemoederen daeraen soo goeden exempel nemen, datse binnen de behoorlicke limiten blyven.

Datter veel tumulten uut het ordinary quaet werck ontstaen, is wel ghelooflijk. Ick hadde na Madagascar om slaven gesonden, maer beyde de schepen sijn, Godt betert, verongeluckt. Om mijn advijs te geven, soo seg ick, dat my dunck, dat men de cleene oncosten niet en behoort t' ontsien, om soo swaren accident te genesen, als de tumulte van Amboyna is.

Nevens dese sende U. E. eenighe dubbele ende enckele stuyvers, door de Mayores van 't patria gesonden. Adviseert ons de bevinding. Om copergelt ende ander cleen gelt hebben aen de Mayores geschreven.

't Is mijn leet, dat de *Maen* in Banda wel had connen comen ende daer niet gevaren is, doch na ick aen de tydinghe van daer sie, soude evenveel gedaen hebben ende is de saecke te beter t'excuseeren. De pampieren van Breeckvelt sijn ons wel geworden.

Wy doen ncersticheyt, om derwaerts eenige Chinesse sagers ende Chinese timmerluy te senden. Dan sy willen niet wel van der handt, doch sullen daertoe evenwel moeten comen, also het houdt in dese quartiren begint te gebreecken.

Van 't patria hebben geen rosenobels becomen; die van Jambi sijn daerom oock schryvende.

De hanthaveninghe van de religie sy U. E. ten hoogste gerecommandeert, ende al isset so breet niet als men wel roept, soo sal evenwel mettertijt wel lucken, als de voorganck goet sy. Is daeraen foute by de leeraren, dienen desulcke versonden. De Mayores vinden niet geraden eenige orankeyskinderen na Neerlant te senden. 't Is jammer, datter soo groote ontstichtinghe gegeven wort door 't ongodtlijk ende insolent leven van sommige Nederlantse getroude. Sendt desulcke vry harwaerts, opdat se na huys ghesonden mogen worden. Dat de sonen van de coningen van Kilang ende Soya by d'onse waren, is my lief ende seer goet.

By desen senden eenich quaet cruyt derwaerts, welck U. E. gelieve te doen vermaccken.

My sal verlangen te verstaen, watter utbroyen wil uut de generale vergaderinge, die den coninck van Ternaten beroepen heeft.

Hier en sijn gants geen smeecolen ende dit jaer hebben de schepen geen gebracht, soodat ons hier mede tot groote koste van de Compagnie met houdtkool moeten behelpen. Wisten d'achtelose en carge lieden, hoe haer gelt aen houdtkool verquist wordt, in plaetse dat men daervoore retouren soud koopen, ick sweere U. E., sy souden beter op haer dingen passen.

Een groot aenbeelt, staeff ende yser sal U. E. gesonden worden, gelijk mede 10 a 15 leggers arack, so haest als doenlijcken is.

De deucht (na ick sie) by de heer generael Reael aen de soon van Hitto gedaen, sal met geen cleene ondancckaerheyt geloont worden. Sijn E. is gewaerschoudt geweest. Partye van het gelt heeft hy oock, sonder my te weten, doen geven, ende is door de soon van Hitto, soo my namaels geseyt is, verspeelt.

Het register van de ammonitie van oorloghe ende de rolle van 't volck hebben wel ontfangen; U. E. gelieve jaerlicx diergelijke te senden.

Om meer lichte roers hebben nae 't patria geschreven, gelijk mede om een segel, doch evenwel wort tot Bantam een gemaect ende sal het U. E. met den eersten toegesonden worden.

Weet U. E. sijn vyanden met d' Alfouren van de kuste van Seram te dringen, ontsiet daerover geen gelt, maer stelt haer te waeck, ende laet alle rebellen ende moetwillighe ten uutterste vervolgen.

Met recht seyt U. E., wel te wenschen ware, datter in Banda wat vruchtbaers verricht ware. Al soudent 't haer de heeren belgen, soo segge, een goeden yver ende goede courage meer vermach dan de macht, die daer geweest is.

Ick achte seer wel gedaen te wesen, dat men opgehouden heeft de brieven van de heeren Hoog Mogende Staten ende sijn Excellentie aen de gouverneur van Amboyna, om redenen by de vrienden geallegeert.

Het gesmolten silver ende cooper hebben wel ontfangen ende U. E. daer-vooren gecrediteert.

De rekeningen met alle andre comptoiren sal U. E. houden ende sluyten, conforme onse generale ordre voor desen gegeven ende andermael nevens desen gaende. Dit doende, sal 't evengoet wesen, hoe Banda rekeninge houdt.

De vier sackens gelt, die in de kiste van Banda gebraccken, sullen by d' een of d' ander gevonden moeten worden.

Voor 't geene meer in den *Neptunis* gescheept is, dan het eerste connos- sement vermelt, is U. E. gecrediteert van *f* 460 — 4.

Meynart Pietersz. is voor oppercoopman aengenomen ende na Solor ende Timor gevaren.

Buffels ende buffelinnen sal U. E. becomen, soo 't doenlijck is, met de vol- gende schepen. Wacromme hoornbeesten ontbiet, weete ick niet, dewijlle in Amboyna soo schone kudde placht te wesen.

Jan Stijns wort hier gebruyckt.

De boecken, by U. E. gesonden, hebben wel ontfangen. Sal gelieven, jaerlicx soo voort te varen ende die te senden.

Medicamenten gaen vooreerst eenige nevens dese.

Wy recommandeeren ende bevelen U. E. by desen andermael, geen nagelen op te houden, maer alles soo tydelijck ende soo vroeck herwaerts te senden, als 't eenichsints doennelijck is.

Wy bedancken U. E. van syne largo advysen, bidden also te continueeren en voortvaren, opdat volcomelijck mogen weeten, watter in Amboyna pas- seert. De Compagnie sal daeraen grooten dienst ende ons sonderlinghe vrient- schap geschieden.

In Jacatra adi 24 October anno 1618.

265. — BANDA.

AEN DEN COMMIS VAN DER STRENGEN, PER 'T SCHIP DEN *NEPTUNIS*,
24 OCT. 1618.

Vier missiven sijn ons elck ter syner tijt van U. E. wel behandicht, namentlijk van den 6 Mey, 9 Juny, 12 July ende 15 Augusty, waerop desen dienen sal.

Alle de foelie ende nooten, door U. E. met verscheyde schepen harwaerts gesonden, sijn hier volgens de connossementen wel ontfangen, ende hebben wy U. E. rekeninghen conform de facture daervoor gecrediteert, ghelijck mede van 80 sockel foelie, die nu joncks door Jan Carsten van Poelewey in 't schip *Hoorn* gescheept sijn. De foelie en noten sijn wel geconditionneert ontfangen. De monsters, die ick daervan gesien hebbe, sijn seer goet, ende alsulcke ghetuyghenisse wert van de partye door de coopliden ende schippers van de schepen mede gegeven, U. E. recommandeerende, voortan wel te letten, datter niet dan goede foelie ende nooten gecocht ende ontfangen worde. Aengaende 't packen van de foelie, hoe dichter ende vaster die in de sockels gepackt ende getrapt wort, dies te beter isset, ende als U. E. geen rottang gebrceekt, soo laet elcken sockel met rottang wel vast binden, want anders worden de sockels in 't overschepen seer gebroken, waerdoor alsdan veel foelie gespilt ende verlooren wort. Derhalve segge andermael, doet de foelie soo dicht packen ende de sockels soo dicht met rottang binden, als mogelijcken is.

De groote sterfte, die in Banda geweest is, heeft ons seer bedroeft, doch sijn met de jonckste advysen wat getroost geworden, dattet begost op te houden. De Heere geve, dat het volcomelijck gebetert wesen mach ende sy d' overledene genadich.

't Moet Godt geclaeght wesen, dat men met soo goeden macht, als in Banda geweest is, door quaet weder gants niet heeft verrichten connen. En is niet vrent, dat die van Lontor met haer adherenten dies te moediger ende trotser sijn geworden door den misluckten aenslach, die op haer gedaen is, maer vermits syliden weynich weten, dattet aen de courage van 't volck, de macht noch de middelen niet geschort heeft, soude het wel connen gebeuren, dat haer trots, hoochmoet ende glorie hun verderffen totale ruine veroersaeckte, gelijk ick hoope dat eerlange geschieden sal, evenals het met andre hare consorten gegaen is. Als men in Banda yets voorneemt, moet het met gemack geschieden, wel beharticht ende ten uutterste uitgevoert worden, oft het is beter, dat men niet en beginne.

Dewijlle de saecken hun alsoo toegedragen hebben, datter met macht niet verrecht sy, ende de tijt verlopen wesende, goetgevonden is, de macht te versenden, is het seer goet geweest, dat de vrienden met die van Salama ende

hare consoorten vrede gemacckt hebben, omme de vruchten van 't landt te becomen ende d' Engelse t' ontrecken. Godt geve, dat sulcx soowel voortgaet, al het begonnen is. Voorwaer naer d' eerste advysen vandaer scheen het, dat gans weynich vruchten te verwachten hadden. De Heere sy gelooft, dat het soo wel geluckt is, ende wil den welstandt meer ende meer verbeteren.

Het jacht de *Nos* sijn volgens U. E. schryven met eenighe retouren meer noch verwachtende, doch also het laet wordt, presumeeren wy, dat den commandeur Lam daermede na de Mollucqen gevaren wesen sal.

Ick hebbe lange voor desen verscheyde reyse gerecommandeert ende wel expresselijcken belast gehadt, dat men op Ortatten niet handelen noch daer geen volck senden soude. Doch de trouwe van onse natie baert soo grooten achteloosheyt, dat elk, Godt betert, d' experientie behoeft. Waterfort hadde wyser behooren te wesen, dan hy is by den Heere. Godt wilt hem vergeven ende ons voor diergelijcken behoeden, also de trouwloose Mooren wonderlijk schone aenlockinge weten te doen. 't Is my lief, dat de vrienden nu geresolveert waren, geen volck meer om te handelen uut te senden, ende dat den handel in een huys buyten onder 't casteel gedaen wert, gelijk men eertijts eenighe jaren gedaen heeft. Wy recommanderen ende beveelen U. E. oock wel expresselijck nievers geen volck meer om te handelen by de Bandanesen uut te senden, maer den handel onder 't casteel te continueeren.

Volgens transport van Waterfort is U. E. rekeninge alhier geformeert. D' andre gementioneerde partye sullen oock in conformite geremonstreert worden, gelijk mede goet doen d' oncosten by d' E. generael gedaen.

U. E. arrivement van Japan aldaer hebben seer gern verstaen, alsoock dat by den heer generael geordonneert was, aldaer te blyven. De Heere wil U. E. handel ten beste van de Generale Compagnie segenen. In 't schip den *Swarthen Beer*, daermede U. E. naer Japan voer, sijn van mijn bagage by geval gebleven verscheyde carten, dewelcke, na my geseyt is, by U. E. souden berusten. Soo het also is, sal gelieven ons deselve met de eerste gelegentheyt weder te senden. My sal daeraen vrientschap geschieden.

Nevens dese senden seckere schrijffboecken. Houdt ende beesten sullen U. E. met d' eerste gelegentheyt geworden. 't Is beter, dat de quade arrac uutgegoten werde, dan dat die eenige sieckte causere.

Noch en sijnder geene van onse van de Cust gecomen, soodat geen cleden hebben ende U. E. oock geen senden connen. Na d' Engelse raporteeren, soude den *Gouden Leeuw* over 3 maenden van de Cust herwaerts aen vertrocken wesen. De Heere wil hem in salvo geleyden. Soo haest yets becomen, sullen U. E. na syne gesonden memorie mede versien.

Dese gaet met het jacht den *Neptunis*, welck expresselijck na Banda vooruut gesonden wort met goede partye vlees, speck, olie, wijn, arack, asijn ende

eenige andre cleenicheden; 't gene voorder aen U. E. eysch ontbreeckt, hoopen met de volgende schepen te senden, ende sullen de vrienden daermede, int Godt gelieft, ook meer provisie oft meer vivres te verwachten hebben. In constanten senden mede 16.000 realen in specie met eenighe stuyvers, toneynde dat daermede dadelijcken opgecocht worden alle de nooten ende foelie, die voorhanden sijn ende de vrienden becomen kunnen, eer daer eenige Engelse schepen compareeren. U. E. sy verwitticht, dat wy vry swacker van schepen ende volck sijn dan ons lief is, waerover de Mollucquen, Amboyna ende Banda nieuwers na tegen d' Engelse connen versorgen, als het behoort ende geern doen soudent. D' Engelse hebben hier tegenwoordich ses schepen leggen. Andre 6 (die *Delft* aen de Cabo versproocken heeft) verwachten sy dagelijcx, gelijk mede eenighe andre scheepen van andre plaetsen meer, waerover roemen met al haer macht innewaerts te gaen ende wonderlijcke curen uut te rechten. Hierover is 't, dat wy goetgevonden hebben, dewijlle met macht weynich sullen connen doen, tytelijck eenich gelt vooruut te senden ende overal ordre te geven, dat dadelijck (om d' Engelse te prevenieren) alle nagelen, nooten ende foelie opgecocht worden. Derhalve recommandeeren ende bevelen U. E. by desen op 't alderhoogsten, daer dadelijck alle de nooten ende foelie op te copen, die voor handen ende in 't landt mogen wesen, eerder eenighe Engelse schepen arriveren, opdat sy, soose per aventure de sterckste te water wierden, haer handt op een ledige stede leggen ende geen vruchten becomen. Dit doende sal U. E. neffens de andre vrienden de Generale Compagnie een treffelijcken dienst doen, want also wy 't naeste jaer een groote macht ende groote secoursen te verwachten hebben, sal 't dan onse beurt wesen om wat notabils te verrichten ende haer t' eenemael te weeren en matteeren. Weest hierinne doch niet nalatich, maer gebruyckt alle mogelijke vlijt ende neersticheyt, om wat tydelijcken alle de nooten ende foelie in U. E. handen te becomen.

Den 8 Augusto passato is onse loge tot Japara door de gouverneur van de plaetse afgeloopen ende berooft. Den 20 ditto was hier een lelick verraet ende een grooten aenslach tegen ons, maer d' Almogende heeft ons ende des Compagnies volck ende goederen wonderbaerlick behoet. 't Is wel 8 maenden geleden, dat van Japara geen rijs becomen hebben ende dat van daer oock geen rijs connen senden, ende also de vileyne moort ende roverye nootelijck ende ten hoogste gestraft dient en oock verhoopen te doen straffen, soudet wel connen gebeuren, dat die plaetsen soowel als Maccassar soudent moeten derven, alsoock dat het secours, 't welck van andre quartierien verhoopen, dit jaer niet bequamen. Derhalve sy U. E. gerecommandeert ende bevelen, wel te doen menageeren de rijs, die ten ontfangh van desen noch op voorraet in 't fort is, en vercoopt geen aen de Bandanesen, voor andre rijs van hier becomt. Houdt

altoos een jaer ende meer provisie op voordeel. Soo daer eenighe joncken met rijs comen, coopt die tydelijcken op, ende maeckt de quaetste rekeninghe, te weten, dattet wel gebeuren cost, dat U. E. dit jaer gansch geen rijs van hier bequame; doch verhoope, dat het schip *Hoorn* noch wat brengen sal, maer en verlaet U. E. daerop niet.

De voordre tydinge aengaende gedrage my tot het raport van de vrienden.

Soo aldaer weder eenige Engelse schepen comen, sy U. E. ten overvloet gerecommandeert, te helpen vervorderen, dat met geweld (macht hebbende) vandaer geweert, of als voor dese aengetast ende vermeestert worden.

De rijs gelt hier tegenwoordich wel 70 a 80 realen 't last ende in Japara 20 ende meer, soodat die na U. E. advysen in Banda betercoop dan hier vercocht wordt.

De monsterrolle van alle het volck ende notitie van d'ammontie van oorloghe hebben wel ontfangen. Sal gelieven jaerlicx also te continueeren.

Hier en sijn gansch geen smeecken ende dit jaer en hebben de scheepen van 't patria oock geen gebracht, soodat ons mede als andre met houdtcool ten dienste moeten behelpen.

't En is niet vreemt, dat U. E. eenighe beschadichde goederen van Japan becomen heeft, want meest het gehele cargasoen, door de *Swarde Leeuw* gebracht, seer beschadicht ende eenige goederen oock verrot sijn geweest, 't welke, na wy bemercken, de vochticheyt van 't houdt der kassen veroorsaect heeft. De schade sal, Godt betert, exsescijff wesen, ende omdat men sulcx soo licht had connen voorkomen, valt het des te verdrietiger. Wy hebben hiervan aen heer Specx geschreven. Godt geve, dattet naer desen verbeteret worden mach.

In Jacatra den 24 October 1618.

266. — AEN DEN COMMANDEUR LAM,

TER PLAETSE, DAER HY INNEWAERT AEN SOUDE MOGEN WESEN, PER
DE ZUYDER EENDRACHT, 24 OCT. 1618.

Alsoo neffens dese aen d' E. heer generael Reael largo na den tijt of sommarischer wyse na de materie geschreven hebben 't gene in dese quartieren passeert ende daer beneffens oock gaen twee missiven met de jonckste schepen van de heere Mayores ontfangen, dewelcke ontwijffelijck U. E. medegedeylet sullen worden, sijn wy ons, de voorsz. materie aengaende, daertoe gedragende, ende sal desen alleen dienen tot antwoorde van U. E. aengename van den 10 Juny ende 6 Augusto.

Datter wederom schepen na Manilha gesonden sijn, is wel goet en ons oock aengenaem, dan na den standt ende tijt (onder correctie geseyt) waer beter geweest, dat men sooveel van de beste schepen darwaerts niet gesonden hadde, want om seecker niet te verliesen, moet men daervoor immer soo groote ende meer sorge dragen, als om een vogel te becomen, die noch in de lucht vlieght. 't Is gedaen. Godt geve de vrienden geluck ende behouden reyse, als oock, dat andre middelen becomen mogen, om d' Engelsen van de Mollucquen, Amboyna ende Banda te weeren. Waer U. E. desen geworden sal en weete ick niet, doch het sy waer het is, wil U. E. vrientlijcken gebeden ende gerecommandeert hebben, sijn vorigen goede yver andermael te werck stellen. omme d' Engelse met geweld van de Mollucquen, Amboyna ende Banda te weeren, of als voor desen te vermeesteren, ende soo de macht gebreeckt, te helpen vervolgen ende ordre geven, dat volgens onse neffensgaende advysen de nagelen, noten ende foelie overal tydelijcken opgecocht worden, omme d' Engelse te prevenieren ende de vruchten in dier voegen t' ontrecken.

't Is goet, datter weder twee Engelse schepen aengehaelt sijn, maer het derde, welck g'oordeelt was, vergaen te sijn ende soolange voor Tidor gelegen heeft, ducht ick (welck Godt niet en geve) wel veel swaricheden soude connen veroorsaecken.

Den misluckten tocht op Lontor sal de Bandanesen vry wat stercker ende moediger gemaect hebben. Ick ben al vry wat verwondert geweest, ende het heeft my oock bedroeft, dat U. E. die geen novitie, maer een recht out liefhebber is, soo een tocht *a la volée* of in passant aengevangen heeft. Voort 't gepasseerde comt den raet te spade, dan heb het evenwel geseyt, oft het noch iever of weder te passe quame.

In aller maniere moet ende behoort d' inlantse handelaers beleth ende verboden te worden, dat nievers met de Bandaneesen handelen, maer sy dienen met geweld van daer geweert of onder 't fort Nassauw gehouden te worden, soo en souden sy geen meer noten of foelie vervoeren.

U. E. missive aen de heeren Mayores is met de bywesende pampiren met voorgaende schepen na patria gesonden, U. E. van de vrientlicke communicatie derselver bedanckende.

Wy geloven wel, dat U. E. beterville het groot cappitael Japons silver in de Mollucquen gelaten hadde. Dan 't is een misverstant geweest ende daervoor te laet gecomen, om na Patana ofte na de Cust gesonden te worden, soodatter daerdoor misschien een geheel jaer verachttert is geworden.

U. E. indispositie is my leet en heeft ons van herten bedroeft, doch also een weynich verluchtenisse gevoelde, hoopen wy dat de Heere hem wederomme tot goede convalescentie geholpen hebben sal, 't welck Godt geve ende ons seer lief om hooren wesen sal. 't Is ons lief ende seer aengenaem te verstaen

dat de langhdurighe sieckte ende groote sterfte van Nera seer gemindert was. Wy hoopen, dat d' Almogende ons ende de vrienden genadich wesen sal.

Mijnne lichamelijcke dispositie is nu, Godt lof, een tijt lang redelijck geweest; dan soudén hier alle op 20 Augusto passato vermoort hebben geworden, soo d' Almogende sulcx niet wonderbaerlicken behoedet hadde. In Japara is het de trouwelose Mooren geluckt, dan hoope, dat het haer wel suer opbreecken sal, welck Godt geve.

In Jacatra adi 24 October anno 1618.

267. — POELEWAY.

AEN DEN COMMIS JAN CARSTENS, PER DEN *NEPTUNIS*, 24 OCT. 1618.

Met verscheyden schepen sijn ons te syner tijt wel geworden U. E. aengename missive van den 5 Meyo, 14 July ende 16 Augusto passato, waerop dese ten antwoord dienen sal.

U. E. boecken hebben wel ontfangen, gelijk mede den staet van Poelaway, rolle van al het volck ende register van alle ammonitie van oorloge, vivres ende andersins, op Poelaway wesende, welck ons seer aengenaem sy. U. E. sal gelieven jaerlicx also te continueeren ende ons van alles goede ende perfecte noticie senden ende ampel aviseeren wat aldaer ommeget. Ons sal daeraen vrientschap ende de Compagnie dienst geschieden.

't Is my lief, dat de fortificatien soo verde gebracht sijn, dat alles met de gevangen Spaengarden volbracht worden can, te meer dewijlle d' onkosten van Banda of Nera insonderheyt lang soo exsessif gewest sijn, dat het tijt wort, dat die eens eyndigen ende 't gelt van onse meesters in goede retouren besteet worden mach. Wy vertrouwen volcomelijck, dat by U. E. aen de goede menage geen feyl wesen sal, derhalven sullen ons daerop verlaten.

Seer goet en dienstich sal het sijn, dat het bos verdey't worde, gelijk U. E. voorstelt, want elck sal 't syne alsdan te beter waernemen ende sal men te meer ende te beter vruchten van Poelaway becomen. Hoe dit eerder geschiet, te beter sal 't wesen. Wy hadden voor desen twee schepen na Madagascar om slaven gesonden, dan sy sijn, Godt betert, beyde verongeluckt. Wy sullen niet nalaten, d' occasie waer te nemen ende de vrienden, soo haest eenige becomen connen, daarvan versien. Soo op Timor eenige te becomen sijn, sullen se U. E. eerlanghe geworden.

Swalpen ende plancken sullen met de volgende schepen gesonden worden. Van de stoffen, die U. E. ontbiet, sijn niet wel versien, oock en sijn hier tot noch toe geen van onse schepen van de Custe gearriveert. Soo haest com-

pareeren ende eenige cleden als andersins becomen, sal U. E. mede versien worden.

't Is een groot abuys geweest, dat Waterfort hem also by de Bandanesen op Ortatten begaf, welck de Compagnie wel dier comt te staen. De verwarring van sijne rekeninge ende de gemiste boecken sal mede niet weynich spel veroorsacken; U. E. recommandeerende syne boecken ende rekeninge, die by U. E. in goede ordre gebracht sijn, altoos weerdich ende in goede ordre te houden, sonder die eenichsins te laten verachten.

't Is seer goet, dat de twee schepen van de Engelse weder aengehaelt sijn. Wat sy dit jaer voor soudén mogen hebben, connen niet seecker weten. Sy hebben 6 schepen leggen, sijn dagelijcx andre ses van Engellant verwachtede ende noch eenige andre van andre plaetsen. Tot Bantam is by d' Engelse een corrocore met Bandanesen van Poeleron om nieuw secours aengecomen. Wat voorderen sullen sal den tijt leeren.

De verlooren tocht, die op Lonthor gedaen is, sal de Bandanesen vry wat moediger gemaect hebben, doch hoope, dat het tot haer verderff strecken sal, gelijk haren trots de ruine van veele gecauseert heeft.

De 80 sockels foelie door U. E. met *Hoorn* gesonden, sijn wel ontfangen ende hebben wy heer van der Strenghe daervan advys gegeven. Dat Poelway in een jaer opgebracht heeft 240 sockels foelie ende 15.000 catty noten is een goede partye. Godt geve, dat het noch meer vermeerderen mach.

Ten besluyt van desen sy U. E. gerecommandeert, alle mogelijcke diligentie te doen, om ons jaerlicx vandaer te senden sooveele nooten ende foelie als doennelijck is. Wilt op de menagie ende dispence oock wel letten, ende op alles goede opsicht nemen ende goede ordre stellen. Vermits de loge in Japara afgeloopen is ende andre swaricheden meer opgecomen sijn, sal dit jaer weynich of geen rijs gesonden connen worden, derhalve maeckt, dat de rijs, die noch heeft, soolange strecke als mogelijck is, opdat se de vrienden niet come te gebreecken.

In Jacatra adi 24 October 1618.

268. — JAPARA.

AEN JACOB VAN DER MARCT, PER 'T SCHIP *ST. MICHEL*, 28 OCT. 1618.

U. E. aengename van den van 11, 23 ende 29 September sijn ons wel geworden ende hebbe gerne verstaen, wat tot Scherebon ende tot dien in Japara gepasseert was. 't Is my lief, dat U. E. elff van de gevangene met de grove waren, in den huysse wesende, weder geleverd waren; hoope, dat daerna d' andre 3 gevangenen mede becomen hebben sal, ende dat de revenghe genomen

sy. Aen de goederen is weynich swaricheyt. Wy sullen haer die (soe 't by U. E. niet gedaen is) met den intrest wel doen betalen. De dertele moetwil van Codia Oulobalang sal haer mede, int Godt gelieft, wel benomen worden.

Dese gaet met d'heer commandeur Arent Maertsz., dewelcke wy met advijs van den raet last gegeven hebben, soo hy eenichsins d' occasie becomen can, sich met represaille op die van de Mattaram te valeeren ende doen betalen de goederen, welck door Oulobalang, gouverneur van Japara, gerooft sijn, ende hem met d' autheurs, adjuteurs ende executeurs van de gedaene moort ende rooverye met der doot te straffen soo haer becomen can, al waer 't oock soo, dat de resteerende drie gevangene noch niet gelost ende noch geen rijs opgecocht en ware. Derhalve sal U. E. den voorsz. commandeur van alles wel informeeren ende met raet en daet assisteeren, daer sulcx van node is, off vereyscht worden mach.

Soo haest de revenge genomen oft aengevangen worde, sal U. E. hem met sijn volck in 't schip *Hoorn* transporteeren ende daermede voor of omtrent Japara blyven leggen tot nader ordre van hier, die van de Mattaram voorder alle mogelijcke afbreuck doende.

Dewijlle U. E. seyt, seecker te sijn, datter omtrent 20 a 25 joncquen met rijs geladen lagen omme na Mallacca te varen, ende dat die paszeedels souden comen versoecken, verwondert my, dat advijs vereyscht wat daerinne doen sal, vermits soo ampele commissie heeft ende onse meeninghe U. E. grondelijcken bekendt is. Hoe souden wy beter aen provisie voor de Mollucqen, Amboyna, Banda ende dese quartieren connen geraecken, hoo connen de ge-roofde goederen beter betaelt worden, hoe soude Oulobalangk met alle de verraders, moorders ende rovers beter gestraft connen worden, dan met aenhaelen van alle de joncken, want, dat gedaen sijnde, soude de Mattaram selfs gedwongen wesen de rechte schuldighe van de saecke metter doot te straffen ende ons te voldoen, ende om daertoe gevoegelijck te comen, mosten alle de voorsz. joncken met schoon samblant ende seeckere briefkens in plaetse van paszeedels voor de handt gelockt ende in 't diep wesende a l'improvisto aengetast worden. Is dit alsoo niet gedaen, doet het metten eersten, al waer 't oock, dat de resteerende drie gevangen gelijk vooren is geseyt noch niet gelost en waren.

Onse provisie van rijs en mach niet vert genoch strecken, om de tegenwoordige schepen te versien. Derhalve sal U. E. wel doen ende ons met d' eerste gelegentheynt omtrent 50 cojang senden, onaengesien hoe diere die soud moeten coopen.

Sult oock wel doen ende sooveel balcken, swalpen ende plancken opcoopen als becomen can, ende daarvan goede partye na Banda senden, gelijk mede met d' eerste gelegentheynt harwarts aen sooveel als senden can.

Adviseert ons met den eerste per expressen, wat aldaer op den ontfang van dese ende tot het vertreck van de heer commandeur Arent Martsz. gedaen wesen sal.

Steen ende calck hebben hier mede van noode, om onse begonnen wercken te voldoen.

In Jacatra adi 28 October 1618.

269. — AEN DEN COOPMAN

ENDE SCHIPPER VAN 'T SCHIP *HOORN* VOOR JAPARA, PER *ST. MICHIËL*,
28 OCT. 1618.

U. E. missive van dato . . . September ¹⁾ is ons wel geworden, gelijk mede de nooten en foelie door U. E. in 't schip den *Engel* overgescheept.

't Is my leet, datter soo slechtelijck, door onbedachtheyt van den schipper in 't besoecken van een jonck dry mannen van U. E. volck gedoot ende drie gequetst sijn. Wie heeft U belast gehadt, alle Javaense joncken te besoecken? ende soo gy schoon last hadde ende de jonck voor vyanden oft vrienden waert houdende, 't sy wat die oock waren, sal men ende behoort men in alle gevallen de vesite met alle voorsichtigheyt te doen. Voorwaer d'excuse, die gedaen wordt, is te blauw ende betoont wel, hoe onbedachtelijcken dat men aen 't plunderen overgegaen is. Het jonckien is oock niet van Surabaya, maer van Jacatra, so ick verstaet, ende al waren sy van Surabaya, soo sijn evenwel vrienden geweest.

Met d'heer commandeur Arent Martsz. senden U. E. van alles voor een jaer provisie voor 70 coppen, ende tot 51 coppen, die U. E. heeft, noch 19 personen, waermede haer de vrienden sullen moeten behelpen.

Wy recommandeeren U. E. het schip aldaer sooveele te versien ende de goede handt daeraen te houden als mogelijk is; maect dat het wel onderhouden wordt.

Met het schip *Hoorn* sullen U. E. voor ende omtrent Japara blyven leggen, om die van den Mataram alle mogelijcke affbreuck te doen, tot nader ordre van hier alle mogelijcke neersticheyt doende om het schip vol rijs te laden, 't sy hoe die best becomen condit.

In Jacatra adi 28 October 1618.

¹⁾ Niet ingevuld.

270. — INSTRUCTIE

VOOR DEN HEER COMMANDEUR ARENT MARTSZ. ENDE DEN RAET
VAN DE SCHEPEN *ST. MICHEL*, DE *ZUYDER EENDRACHT*
ENDE DE *NEPTUNIS*, 28 OCT. 1618.

Omme na behooren ten exempel van alle trouweloose Mooren te reven-
geren ende te doen straffen de moort ende roverye by die van Japara over des
Compagnies volck ende goederen (in haer geweld getroudt) gedaen, hebben
wy voor desen ordre gegeven, dat men vooreerst trachten soude, de gevan-
genen met alle behendicheyt te lossen, ende goede partye rijs op voorraet te
becomen. Ende om dies te beter aen rijs te geraecken ende de rechte schul-
dighe te becomen, hebbe gelast, dat d'onse den handel als voor desen aen lant
continueeren soudentotdat een goede partye rijs sullen hebben ende d'occasie
schoon comt.

Wy recommandeeren U. E., met alle neersticheyt te trachten om Japara
gesamentlijk op 'tspoedichste te beseylen, ende byaldien de gevangenen
gelost sijn, sal U. E. trachten op 't alderrigourest te straffen d'autheurs,
adjuteurs ende executeurs van de gedaene moort ende roverye, al waer 't oock,
datter noch weynich rijs op voorraet gecocht ende gescheept waere, want de
revenge ende straffe dient niet langer vertroocken te worden, opdat andre
haer niet en volgen, ende hoe de straffe eer gedaen wordt, dies te beter meynen
wy, sal men aen rijs geraecken en wel getracteert worden. Soo men de rechte
schuldige niet becomen en can, sullen U. E. haer valeren op de goederen
van d' ondersaten van den Mataram (mits het leven van d' onschuldige sooveel
verschonende als mogelijk is) om de Mataram ende de grooten van 't landt
also te dwingen, de rechte schuldige selfs te straffen.

De straffe tegens die van Japara begost wesende, sullen U. E. de grooten
laten weten, dat also tegens alle d' ondersaten van de Mattaram continueeren
sullen, totdat ten volle met interest betaelt sy hetgene, door Codia Oulou-
balang gerooft is, alsoock totdat hy met alle andere rechte schuldige tot
vergeldinge van 't onnosel vergooten bloet aen den lyve metterdoot gestraft
wesen sullen; ende opdat sulcx te beter vervolcht worde sullen U. E. het schip
Hoorn voor Japara laten leggen tot nader ordre van hier ende totdat hy vol-
laden sy, met ordre dat sylieden die van Japara alle mogelijcke offentie doen
ende niet een jonck verschoonen van degene, die daer souden mogen comen,
ende die op de Matarams rede becomen connen; wel te verstaen, dat men
degene, welke neutrale vrienden souden mogen wesen, eerst waerschouwe
ende vandaer wyse, eer sylieden aen haer goederen beschadicht worden.

Het voorsz. op 't spoedichste in Japara verrecht wesende, oft byaldien de
vrienden geen occasie becomen om met wat groots ende notabils te connen
beginnen, ende daerover goet souden mogen vinden de straffe noch wat te

vertrecken, soo sullen de vrienden vandaer na Macassar seylen, alle mogelijke diligentie doende om daer tydelijcken te comen, ende dat a l'improvisto of op sijn alderonversienst, sonder eenige vlaggen te laten wayen opdat de Macassaren geen kennisse van de schepen becomende, daervan niet gewaerschout worden, maer te min daertegen versien mogen wesen. Hierover sullen U. E. ophouden de prauwen, die in zee aen boort souden mogen comen.

Ende soohaest ghylieden op de rede van Maccassar comt, sult datelijck die van Maccasser tot straf ende revenghe van d'enorme moort by haerlieden gedaen, alle mogelijke afbreuck doen, sonder ymant van de haren te verschoonen, doch degene, die de vrienden levendich becomen connen, sullen sy mede na Banda nemen, om op Poeleway als slaven gebruyckt te werden. Ende also alle de werelt kennelijck genoeg is, wat vilaine moort by de Macassaren gedaen sy, vinden wy oock geraden, dat U. E. op de rede van Maccasser niemant en verschoone, maer alle joncken, prauwen ende wat becomen connen, vernielen sonder yets of ymant te verschoonen, ten waere eenighe ondersaten van den coninck van Jhoor, wel te verstaen, voor sooveel die na d'eerste furie verschoont connen worden; maer op U. E. aencomst sult niemant aensien noch nievers van kennisse dragen.

De rijs, die U. E. aldaer soudt mogen becomen, sult in de schepen doen overschepen voor sooveel bergen connen, ende 't gene daernaer over is, met eenige van de veroverde joncken, eenige becomende, naer Amboyna ende Banda voeren.

Het exploit in Maccasser verrecht sijnde ende haer alle mogelijke afbreuck gedaen wesende, sullen U. E. metten andre vandaer vertrecken, de Macassaren voorder alomme alle mogelijke afbreuck doende, waer die becomen connen, 't sy in de Mollucqen, Amboyna of Banda, waer dat oock soude mogen wesen, sonder eenige plaetse te verschoonen, ja selfs niet de rede van den coninck van Ternaten, Lohoe noch andre, 't en ware by den gouverneur by de respective plaetsen, om redenen die ons nu niet bekend mogen sijn, goetgevonden wiert noch wat te simuleeren, om de straffe met de minste commotie te doen.

Van Maccasser vertreckende, ontbiet dan dien coninck soo U. E. die gelegtheyt heeft, dat sulcx ende sulcx by U. E. gedaen is, tot straffe ende revenge van de enorme moort, by haerlieden aen die van 't schip d' *Eendracht* ende andre op Bengaye gedaen, ende dat also gecontinueert worden sal overal daer men de syne becomen can, totdat de gedane moorden ten rechten gestraft, de restanten, by de Generale Compagnie in Maccasser gelaten, betaelt sijn, ende by den gouverneur-generael anders geordonneert wordt.

Op dese custe van Java of elders, daer het soude mogen wesen, eenige joncken met rijs rescontrerende, sullen U. E., byaldien het vrienden sijn,

haer sooveel afcoopen ende met contant gelt betalen, als de schepen bergen connen.

Eenige Spaengiaerden, Portugysen of andre hare adherenten rescontrerende, sult haer alle mogelijcke afbreuck doen ende eenige becomende, de goederen onder behoorlijck register overnemen, gelijk mede sooveel volck als de vrienden in verseeckertheyt bergen connen, om op de galeyen ofte in andre sware arbeyt gebruyckt te worden, ende d' andre ter varscher daet over boort setten, conform neffensgaende ordre van de heeren Mayores.

Van Maccasser vertrocken wesende ende de Boucherones gepassert sijnde, sal de heer commandeur Arent Maertsz. van *St. Michiel* op 't schip de *Suyder Eendracht* overgaen, ende het schip *St. Michiel* ten corste ende bequacmste wech op 't alderspoedichste na de Molucquen depescheren.

Met onse missiven ende pampiren, die darwaerts gedestincert sijn, sal syne E. met de *Zuyder Eendracht* ende de *Neptunis* vandaer recht door na Amboyna seylen, de rede van Hitto aendoende.

Ende nadat U. E. d' heer gouverneur van Amboyna gesproocken ende onse missiven overgelevert hebben sal, soo sal den *Neptunis* vandaer na Banda senden, mits daerinne doende overschepen 't gene de *Suyder Eendracht* voor Banda inne heeft.

Tensy dat by gelegentheyten van saecken anders goetgevonden wordt, houden wy voor best, dat de heer commandeur met de *Zuyder Eendracht* vooreerst in Amboyna blyve tot nader advijs van hier, om waer te nemen d' Engelse, die aldaer souden mogen comen.

Eertijts hebben d' Engelse voor gehadt de baya van Loeho t' occupeeren. Daeromme dunckt my niet ongeraden, dat daerinne gestadelijck een schip gehouden worde, omme d' Engelse met geweld daeruit te houden, ingevalle sy a' improvisto stercker dan d' onse quamen. De baya by Oostendepas hebben sy voor desen mede gediept. Daerop sal oock regard genomen moeten worden, want also haere nieuwe schepen eenige soldaten expresselijck medebrengen, soudet wel gebeuren connen, dat sy onderstonden yvers plaetsen te occuperen.

Alle de vrienden in 't generael ende elck in 't besonder lasten ende beveelen wy met desen wel expresselijck, als namelijck den heer commandeur Arent Maertsz., alle d' oppercoopliden ende schippers van de schepen *St. Michiel*, de *Zuyder Eendracht* ende den *Neptunis*, soo sy liden eenighe Engelse, France, Denen ofte andre Europese natie in de Molluccos, Amboyna of Banda comen te rescontreren, haer liden met geweld vandaer te weeren, ofte in haer lieder geweld te nemen, gelijk twee jaeren achter den andre in Banda gedaen is, wel te verstaen, de sterckste wesende. Dan byaldien (als niet verhoopen) d' Engelse de sterckste waren, soo sult u van haer als van u grootste vyant wachten ende op u defencie onder bescherminge van de fortien loopen, of an-

dersins ten besten deffendeeren. Vooral bidde ende recommandeere U. E. al- samen, soo gy lieden van d' Engelse met meerder geweld aengetast wordt, liever tot den joncksten man te vechten, dan de Nederlantsche natie de schande te laten overcomen, dat sy lieden eenige van de schepen der Generale Compagnie, insonderheyt die met eenige nagelen, nooten of foelie geladen mochten wesen, becomen souden. Liever hebben wy dat het volck haer salveere ende de brandt (voor welcken noot haer Godt behoeude) in de schepen gesteecken worde, dan datse d' Engelse becomen, want anders door gansch Indien te grooten roem voeren souden.

Den heer commandeur sy gerecommandeert, overal van onsentwegen advijs te geven, dat alle de nagelen, nooten ende foelie tydelijcken opgecocht worden, sonder dat men naer d' uutstaende schulde vertoeve, ende onaengesien, dat daerop vooreerst gansch niet betaelt worden soude. Ja, al waer 't oock, dat men de prijs van de nagelen soudt moeten verhoogen, om alles te becomen, wy hebben daer niet tegen, dat het (des noodich wesende) voor dees tijt gedaen worde. Daerna sullen (hoopen wy) te syner tijt wel weder remedie vinden.

Vooral sy de vrienden mede gerecommandeert te helpen vorderen ende executeeren, datter geen nagelen, nooten noch foelie by eenighe inlantsche negocianten of andre vreemdelingen vervoert worden, maer dat men prijs maecke, al wat op dien voet becomen worden can, onaengesien vanwaer de joncken souden mogen wesen.

By den heer generael Reael comende sal de heer commandeur aen syne E. overleveren de neffensgaende missive, mits sijn E. met aller belcefstheyt aendienende, hoe de heeren Mayores sijn versoeck, als oock 't versoeck van de heer admirael Verhagen, geaccordeert hebben, als namentlijck, dat met d'eerste schepen naer 't vaderlandt sullen mogen keeren. Item dat de heeren Mayores my gecommitteert ende geauthoriseert hebben, omme d'E. heer generael Reael te verlossen, als blijktt per nevensgaende copie van commissien door de Hoog Mogende Heeren Staten-Generael, sijn princelijcke Excellentie ende de heeren bewinthebberen gegeven; dat ick daerover (alhoewel geresolveert was, nae 't patria te keeren) niet hebbe connen nalaten, te blyven ende het ampt t'accepteeren, daerby verhalende 't gene U. E. weet, in den Raet alhier gearresteert ende gepasseert is, voor sooveele de Generale Compagnie dienstelijck sy.

Naerder by den raet gelet sijnde op 't gene in Japara te doen staet, is gearresteert, dat men metten aldereersten sal sien op 't alderhoogste te straffen d'autheurs, adjuteurs ende executeurs van de gedaene moort ende roverye, ende dat ons met represaille op die van den Mataram valeeren sullen, soo haest d'occasie schoon compt, al waer 't oock, dat de resteerende drie gevangenen

op U. E. comste in Japara noch niet gerelascheert en waren. Derhalven soo d'occasie schoon comt om yet notabels te mogen verrichten, sal U. E. gelijk hem by dese expresselijck beveele met de saecke voortvaren.

In Jacatra adi 28 October anno 1618.

271. — JAMBI.

AEN HEER ANDRIES SOURY, PER DE JACHTEN DE *JAGER* ENDE *DELFT*,
28 OCT. 1618.

Op den 8 stantis is hier, Godt lof, by de schepen aen d'eylanden wel aengecomen het jacht de *Jager* ende den 13 ditto tot Bantam de *Bergerboot*. De Heere sy daervan ende van de goede tydinge die medebrenge hogelijcken geloof, want voor U. E., het volck ende goederen aldaer vry wat beducht geweest waren. De peper, door U. E. ordre in de voorsz. schepen gescheept, alsoock die uut een Chinese joncke gecocht, is seer wel te passe gecomen om 't schip *Mauritius* vooraf te laden ende daermede nae 't patria te depescheeren, welck hoope omtrent 8 dagen na desen geschieden sal. De Heere wil haer neffens alle d' andre gaende ende comende schepen in salvo geleyden. Voor de voorsz. peper is U. E. conform de gesonden facture gecrediteert, ende sullen die van de Chinese jonck te syner tijt betaelt worden de resteerende 1716½ realen.

De practiens of pitsiaringe, die daer overlange omgegaen sijn op het ver-soeck van den ouden ende begeeren van den jongen coninck, sijn teeckenen van quae gemoeden, evengelijck de barninge der zee van quae gronden. Dat U. E. mijn advijs (desen aengaende gegeven) voor onderrichtinge dienen sal is seer wel, als die na den tijt ende gelegentheyt van saecken (gelijck U. E. vertrouwe) gebruyckt, want ons verstant en meeninghe geensints is, dat sich in saecken, die veranderinge onderworpen sijn, aen ons advijs op precis ordre binden sal, maer sal hem aldaer reguleeren na de welstant van de Generale Compagnie soud mogen vereyschen. Mettertijt sullen de snaren wel anders gestelt worden.

D' instantie by den ouden coninck door 't toedoen van den Chineesen tolck gedaen, hebben oock verstaen, maer noch liever gesien d' ordre welcke diensniettegenstaende door U. E. gegeven is, waeraen de Compagnie seer goeden dienst gedaen heeft, also de peper tegenwoordelijcken tot Bantam door de guyterye van de Chineesen meer dan 6 realen de sack comt te staen, ende daer en is tot dien prijs noch geen quantiteyt te becomen.

Dese gaet met de jachten de *Jager* ende *Delft*, waermede U. E. in contant senden 16.000 realen met eenige goulongs ende grouwe tape, welck ten besten doennelijck wesende aen peper gelieve te verhandelen, ende op de goede

hoope, die U. E. ons geeft ende vandaer oock vernemen, sijn wy van meeninghe, de *Bergerboot* cort na desen mede darwaerts te senden. Dese jachten gaen vooruut, opdat de peper tydelijcken afgescheept worden mach eer de regentijt come, op avontuer of alles door een van dese jachten niet geladen worden cost.

Op d' assistentie, welck den coninck van Jambi tegen de Portugeesen versoect, sal U. E. de Majesteyt aendienē (ende dat in sulcker voege, als sulcx best verstaet te sijn) dat wy dese twee jachten expresselijck derwaerts senden, soo omme syne Majesteyt t' assisteeren als om peper te laden, en dat corte na desen noch een schip volgen sal, ende soo 't geviēle, datter een Portugiese armade quame, sal U. E. die van Jamby daertegen assisteeren, al waer 't oock, dat de peper daerover wat retardeeren soude, mits altoos trachtende sulcx te doen met soo weynich verlet van de retouren, als mogelijck sy ende by U. E. gedaen is, doch al waer 't schoon, datter geen Portugeesen voor handen waren, noch daervan geen tydinge was, in allen gevallen sal U. E. aldaer gestadelijcken jacht houden, gelijk voor desen geadviseert hebben ende andermael wel expresselijck bevelen, soo tot versekeringhe des Compagnies volck ende goederen tegens de boosheyt van de trouwelose Mooren, als omme d' openbaere vyanden te mogen resisteeren.

De vlotten sijn hier soo besich, dat U. E. geen van dien connen senden. Is U. E. vlot bequaem, om harwaerts gesonden ende hier verdubbelt te worden, sal wel doen ende deselve harwaerts senden. De gelegenthey t van Campher hebbe geerne verstaen. Na de gelegenthey t, die U. E. heeft, sal U. E. hem reguleeren toucherende d' ordre voor desen dienaengaende gegeven, alsoock belangende het senden na den coninck van Jhoor ende Andrigiry.

Na d' Engelse rapporteeren is de *Goude Leeuw* over omtrent 3 maenden van de Custe harwaerts aen vertrocken, ende noch hebben hem niet becomen. De Heere wil 't selvighe schip in salvo geleyden. Soo haest eenige cleden become, sal U. E. na behooren versien worden.

't Is my lief ende oock wel gedaen, dat U. E. 't jacht *Selon* met sijn last van 707½ picol peper op het versoeck van den onderconinck opgehouden heeft.

Op de gelegenthey t van Compey sullen gedencken ende moet den tijt ende occasie waergenomen worden.

Tegenwoordelijck hebben geen cleene jachten, die in de rivier van Jambi connen comen.

't Is oock wel gedaen, dat geresolveert was, de *Tyger* noch wat op te houden ende in de rivier te doen corten.

Sedert den 12 stantis hebben wy van Japara niet gehoort, soodat niet en weete, of de straffe aengevangen sy of niet. Met de jonckste tydinghe hebben wy verstaen, dat de gevangenen tot op drie na gerelacheert waren, alsoock de

groove waren, in de logie wesende. De resteerende drie gevangenen souden mede volgen, maer daer was geen hoope, seggen sy, om het gelt ende goet weder te becomen, 't welck een cleen swaricheyt is. Desen nacht sullen derwaerts drie schepen vertrecken, waermede expresse nieuwe ordre gaet, dat al waer 't schoon de resterende drie gevangene niet gelost waren, dat d'onse evenwel haer met de represaille op die van de Mattaram ende alle sijn ondersacten valeeren sullen, mits het leven van de onschuldige verschonende, doch dat alle mogelijcke diligentie sullen doen, omme met de doot te straffen d'autheurs, adjuteurs ende executeurs van de gedaene moort ende roverye. Can U. E. de joncken, die daer van Japaren sijn, in see becomen, doet daerut op rekeninghe lichten al 't gene souden mogen hebben, mits het leven van de onschuldighen verschonende ende haer aendienende, dat de goederen genomen worden op rekeninghe van 't gene Codia Oulobalang in Japara van de Generale Compagnie berooft heeft, ende soo eenighe van de rechtschuldighe codias van Japara becomt, doet haer mede metterdoot over de begane moort straffen.

Vermits niet alleen aen de gemiste aenslach van 20 Augusto passato de quade wille van die van Bantam ende Jacatra gesien hebben, maer oock aen verscheyde andre valse practijcken, sedert dien tijt by haerlieden onderleyt, soo is 't, dat daerover geresolveert hebben ons tegen alle geweld te verstercken, waerover besich sijn met seeckere bolwercken aen onse huysen te maecken, opdat rontsomme flancqueeren mogen ende dit werck voor een fort dienen mach, 't welcke die van Bantam ende Jacatra niet weynich beroert. Wy sijn, Godt lof, soo verde, dat haer geweld noch haer macht niet en ontsien. 't Gevolch sal den tijt leeren.

De smack ofte een van de cleenste jachten soudt hier wel nodich wesen, om na Succadanen om diamanten gesonden te werden. Die U. E. best ontbeeren can, sullen met desen eersten verwachten.

Voorgaende nacht sijn innewaerts vertrocken de schepen *St. Michiel*, de *Suyder Eendracht* ende de *Neptunis* met expresse last, dat van Japara na Macasser vertrecken sullen om d'enorme moort, by de Maccasaren gedaen, mede ten hoochste te straffen ende haerlieden alle mogelijcken afbreuck te doen. Heden hebben door schryven van Bantam verstaen, dat de peper op 6½ realen de sack gehouden wert, in voege dat met den tol ende ongelden 7½ realen de sack sal comen te staen, waeraen afmeeten condit, wat dienst de Generale Compagnie geschieden sal, als ons van daer goede partye peper sendt. Daeromme, is 't doenelijck, maect dat U. E. alles becomt dat in Jamby is. Ick ben verseeckert, dat de peper tot op 8 realen ende meer de sack rysen sal.

In Jacatra adi 28 October anno 1618.

272. — JAMBI.

AEN TYMEN MICHIELSZ., OP 'T JACHT DEN TYGER, PER DE JAGER
ENDE DELFT, 28 OCT. 1618.

Beyde U. l. missive van 28 Augusto ende 8 September passato sijn ons wel geworden ende wy U. l. arrivement voor de reviere van Jamby met gesont volck geerne verstaen. Dat by de vrienden op de quae tydinge van Japara geresolveert was, het jacht tot de comste van andre jachten op te houden ende boven te doen comen, 't is tot verseeckeringe van des Compagnie's volck ende goederen seer wel gedaen. Daer is in de saecken van Japara weynich swaricheyt. Ick hoope, dat onse revenge wel becomen ende de vileyne moort oock also gestraft worden sal, dattet alle trouwelose Mooren tot een notabel exempel dienen mach. Door 't werck, dat hier nu maecken, sijn die van Bantam ende Jacatra vry wat beroert.

Wy recommandeeren U. l. heer Sury aldaer in alles te assisteren ende de dienst van de Generale Compagnie sooveele te helpen voorderen als eenichsins doenelijcken sy, ende insonderheyt, dat van daer goede quantiteyt peper becomen mogen, hetsy van Jambi, Andrigiri, Campher of van waer het mach wesen; daer meest te becomen is, dient meest op gelet te worden.

In Jacatra adi 28 October anno 1618.

273. — AMBOYNA.

AEN DEN HEER GENERAEL REAEL, PER DE SLOUP CLEEN HOLLANDIA,
30 DEC. 1618¹⁾.

't Nevensgaende is copie van d'onse per 't schip de *Trouw* gesonden. Tsedert is hier geen clene verandering gecomen ende sijn wy het disseyn van d'Engelsen ende de groote aenslaeghen van die van Bantam ende Jacatra t'onsen laste gewaer geworden. Tot Bantham hebben d'Engelsen eerst begost, ende siende de hant geheven ende dat tot Jacatra als in een couwe beslooten wierden, hebben wy ruymte gemaectt ende d'eerste slach gegeven op Sondag den 23 deser na de middach, soo de volgende nacht (nae verstaet) van 6 a 7000 mannen besprongen soudon hebben geworden. Wat uytcompste d'Almogende gelieven sal te geven, sal den tijt leeren.

Met onse voorgaende is U. E. geadvisceert, hoe misluct was de verraderye die Pangoran Gabangh op 20^{en} Augusty passado vermeynt hadde t'executeeren, ende hoe wy ons alsoock de coninck van Jacatra hem versterckt hadde.

¹⁾ Copieën van 30 Dec. 1618—3 Maart 1619; P 72.

Het schip den *Swarten Leeuw*, den 14 stantis van Patana omtrent Poule Panjangh comende, hebben d'Engelsen, die met 15 schepen omtrent Bantham laghen, den directeur Hendrick Jansz. (die daermede van Patana quam) onder vruntlijcken schijn in een van haer schuyten gecreghen, om gesamenderhandt naer Bantham te vaeren, maer sy brochten hem aen boort van haeren admirael ende hebben 's anderendaechs 's morgens vier van haer beste schepen rontsomme den *Swarten Leeuw* geseth ende met dreygementen sooveel te weghe gebracht, dat haer ditto schip sonder slach oft stoot op seecker ackoort overgegeven is. Dit gedaen sijnde, heeft d' Engelsen admirael d' onse aengeseyt ende my ontboden, dat hy expres gecomen is, om sich te revengeren van d' overlast, die sy pretenderen wy haer aengedaen hebben, ende dat na de Molucques, Amboyna oft Banda niet vaeren sal, maer dat aen den hoeck van de Straet Sonda waer sullen nemen ende met geweld aentasten alle onse schepen, die becomen connen. De coninck van Jacatra te dien tyde zijn stadt versterckt ende met nieuwe mueren versien hebbende, heeft hy verscheyden batteryen seer secreet ende bedectelijck rontsomme ons gemaect, terwy-le soo schoonen personagie met vrientlijcken gelaet tegen ons gespeelt wierde, als ter werelt gedaen werden can. De groote preparaten ende besingelinghen vernemende, hebben wy geen beteren ract connen vinden, dan t'onderstaen, off onse vyanden met d' eerste slach soude connen prevenieren, ende alsoo den 22^{en} 's nachts in 't huys van d' Engelsen mede een baterye begost wierd, ende haeren quaden wille aen 't verradisch nemen van den *Swarten Leeuw* (sonder dat oyt van haer geïnsinucert zijn geweest) genouchsaem gesien hadden, heb ick haer ontboden, dat haer gelieve het werck (welck in haer huys tegen ons begonst was) naer te laeten ende datelijck te slechten, off dat ick daerin versien soude. Sy antwoorden, dat de versterckinghe tot hun defentie deden ende sulcx niet begeerden naer te laeten. Hierop hebbe datelijck (hoewel het geschut van onse cat noch niet claer en was) vijff schooten van de logepunct op 't huysken doen schieten ende 't selvige met 30 soldaten met geweld aen doen tasten, ende niettegenstaende veel volck van den coninck (die het werck bedectelijck maecken) tot haer hulpe hadden, wierdt haere logie met geweld ingenomen ende verbrandt. Daer en was gants niet anders in dan seeckere cabels, daermede op een nacht een goede walle, met aerde gevult wesende, gemaect was. Ende vermidts alle de Chinesen ende Javanen, omtrent onse logie woonende, eenige daeghen te vooren uyt haere huysen gevluicht waeren, hebben wy 't selvige alle met fovorabele windt verbrandt. In deser voeghen is hier den oorlogh begost ende sijn wy alsoo d' eerste vreselijcke slach ontcomen. D'almogende Godt gheve ons een goede uyt-compste. Ick hadde ordre gegeven, dat men mede aentasten ende met geweld innemen soude het bolwerk, dat op de Westhoeck vande reviere gemaect

wierdt, dan het wierd versuympt, ende alsoo den 25^{en} ditto daerop een ander tocht heb laeten doen, is deselvige, vermidts d'assault niet wel vervolcht wierd, misluct, soodat de revier niet gebruycken connen ende voor ons geslooten blijft.

Hoe het met d'onse tot Bantham gaet, weeten wy niet. Met de joncxte missive van dato 23 ditto was het noch wel ende wierdt ons geadviseert, dat d'Engelsen haer veerdich maken omme in vier daeghen met al haer macht herwaerts te comen ende ons gehelijck te verslaen ende voorts na de Molucques, Amboyna ende Banda te loopen ende alle onse schepen te vernielen, die becomen connen.

D'Engelsen sijn sterck 16 seylen, waeronder seven machtighe schepen sijn. Hiertegen hebben wy niet meer dan seven seylen, te weeten d'*Oude Sonne*, den *Engel*, *Delft*, de *Goude Leeuw*, 't *Wapen van Amsterdam*, de *Valck* ende de *Jaegher*, alle seer swack van volck gemandt. Ick hebbe dese schepen een tijtlanck aen d'eylanden op haer defentie laeten leggen, maer nu alhier te rede ontboden, om d'Engelschen te verwachten.

In ons nieuw gemaect fort hebben niet meer dan 67 soldaten, 24 Japanders, eenige timmerlieden, smidts ende andre ambachtslieden, waermede 't geweld van Bantham, Jacatra ende d'Engelsen wederstaen moet werden. In wat staet wy sijn, can U. E. daeraen considereren. Soo redelijckerwijs van volck versien waeren ende het cruyt niet en compt te gebreecken, alsoock byaldien de revier niet verleydt werdt, soud dese plaetse seer wel gehouden connen werden, dan water, volck ende cruyt gebekende, wat sal men doen, insonderheyt (des Godt verhoede) soo onse schepen van d'Engelsen geslaeghen wierden? Den raedt radet ons, dese plaetsen te verlaeten, onse schepen met het volck te verstercken ende meerder macht te soecken ende versamelen; dan alsoo vooreerst (naer mijn oordeel) van de Javanen geen noot hebben ende tegen d'Engelsen mede eenige hope behoude, soo ben suspens wat doen sullen. Godt geve ons syne genade.

In alles hebben niet meer dan 50 vaeten cruyt gehadt ende daervan nootshalven 9 a 10 in een dach verschooten. Op de gedaene tochten ende van des vyandts geschut hebben 12 doden ende 10 gequetsten gecreghen.

Soo aen landt als in de schepen hebben hier een seer rijk capitael ende groot cargasoen, te weeten in coopmanschappen de waerdye van f 800.000 ende in Japans silver ende realen omtrent 250.000 realen.

Aen den *Swarten Leeuw* hebben d'Engelsen geen cleene buyt, want dat schip volladen van Patana quam, inhebbende aen peper, zyde, benjuwijn ende omtrent hondert lasten rijs de waerdye van f 152.119 — 17 — 12 incoops. Tenselven tyde doen de *Swarde Leeuw* van de d'Engelsen genomen wierdt, arriveerde d'*Oude Sonne* van Firando tot Jacatra. Hadde hy tot Ban-

tham connen comen, soude mede in handen van d'Engelsen geraeckt hebben. Dit schip met de *Galiasso* in Mayo passado omtrent Manilha wesende, heeft d' *Oude Sonne* aldaer veroverd seven Chinese joncken, daarvan hy becomen ende in Firando gebracht heeft een cargasoen van *f* 617.021 — 11 — 13 ende deselvige door een groote storm met 23 man van sijn volck weder verlooren, niet meer dan de waerdye van *f* 63.778 — 14 — 13 aen goederen overgenomen hebbende. Alsnu brengt d' *Oude Sonne* van Firando een cargasoen van *f* 611.662 — 1 — 6, wacronder 85.000 realen in Japans silver ende eenige realen.

Het schip *Delft* is mede volladen. De *Jacger* is oock volladen van Jambi gecomen, soodat met gelt, goederen ende swaricheden niet weynich beladen sijn.

Den *Engel* met een capitael van *f* 207.794 — 12 — 14 naer Suratten t'seyl gegaen sijnde, geraecte aen de grondt terwyle den *Swarten Leeuw* genomen wierd, anders soud na apparentie mede in handen van d'Engelsen geraeckt hebben, doch 't heeft Godt gelieft ons met dat schip ende d' *Oude Sonne* te verstercken.

Het schip van den nieu gecomen Engelsen admirael is (als gheadviseert hebbe) op Engano verongeluckt. Daer sijn wel 160 man mede gebleven.

Behalven de voorsz. 16 Engelse schepen hebben sy noch twee schepen in Jamby, ende alsoo sy derwaerts oock ordre gesonden hebben, omme d' onse die daer sijn (soo wy meenen) mede aen te tasten, hebben wy derwaerts oock ordre gesonden, om haer te prevenieren; dan haer advijs is twee daeghen voor 't onse van Bantham gesonden, doch sy hebben een jacht ende wy een roey-schuyt gesonden.

Desen gaet expresselijck omme U. E. ende alle d' onse het voorsz. te verwittigen, U. E. ende alle van de Generale Compagnie biddende, alle de macht byeen te versaemelen ende daarmede metten aldereersten herrewerts te comen, omme revenge van d' Engelsen, die van Bantham ende Jacatra te nemen, off souden in Indien niet bestaen connen. Wy hebben goede hoope ende goet vertrouwen, dat ons d' Almogende door alle d' apparente swaricheden wel redden ende helpen sal, doch 't sy dat daarmede blyven off doorgeraken, in allen gevalle ordonneren ende bevelen wy by desen wel expresselijck uyt crachte van commissie onser hoger overicheden, dat men geensints naerlaete alle die van de Generaële Compagnie in Indien wesende het voorsz. te verwittighen.

Item dat men alle de macht van alle quartieren byeen versaemele, daarmede herwerts come ende d' Engelsen alomme tracteere ende ten rechten loone 't geene aen ons tot noch toe gedaen hebben ende voortan meer souden moghen doen. Insonderheyt, dat men sich weder met represalie van haer valcere, 't sy met finesse off met geweld, ende dat soo verre, als haer boosheden

't sullen meriteeren ende totdat den *Swarten Leeuw* met sijn last betaelt sy ende d' andre meer, die (als niet verhoope) souden moghen becomeen.

Het voorschreven tot op 30 December opgehouden hebbende, soo is 't dat desen avont van Bantham herwaerts aen in 't gesicht gecomen sijn tot assistentie van de Javanen ende omme ons t' enemael (soo d' Engelsen selfs seggen) te vernielen, elff Engelse schepen, waerop goetgevonden is, dat ick my dese nacht aen boort sal vervoughen, om d' Engelssen met onse voorsz. zeven schepen te rescontreren ende onderstaen, wat Godt gelieven sal te geven. Het volck, cleen Hans ende groot Hans, sijn alle tot de slach, soo te waeter tegen d' Engelsen, als te lande tegen de Javaenen, seer welgemoet. Van schepen, volck ende andersints sijn wy verre 't minste getal, jae, hebben wel duysent vyanden tegen een van d' onse, dan vermidts alles in des Heeren handen staet ende syne Goddelijcke wille geschieden moet, sijn wy oock alles getroost. D' Almogende Godt geve ons synen heylighen seghen ende victorie over onse vyanden. Het commandement over 't fort Jacatra hebben wy Pieter van den Broeck gelaeten bevolen. Eergisteren de generaele monsterringhe gedaen hebbende, hebben wy bevonden 270 coppen, soo witten als swerten, waervan 20 met my aen boort gaen. Daerenboven sijnder noch omtrent 60 cleyne jongens aen landt met een deel vrouwen.

Gisterenavondt isser een schuytgien met 10 man van den *Swarten Leeuw's* volck van Bantham gecomen, brengende tydinghe, dat d' Engelsen op de been geweest sijn omme onse logie aff te lopen; meer dan driemaelen hebben sy van den Pangoran licentie versocht, dan de Pangoran (nae geseyt wert) heeft het geensints willen toestaen ende d' onse in sijn bescherminghe genomen. Ons volck moet daer binnen den huysen blyven. De Pangoran van Bantham doet d' onse met eenighe Javaenen van sijn wacht voor d' Engelsen bewaeren, off om selfs den buyt te becomeen. Aen peper en gelt isser tot Bantham de waerdye van omtrent 20.000 realen met noch twee kisten van het verbrant silver, dat van Amboyna gecomen is, behalven andere cleynheden ende uytstaende schulden.

Laet doch niet, seer voorsichtelijck met alle de macht herwaerts te comen, want d' Engelsen ende alle de Javanen sijn het eens. Soo 't gevele, dat wy (des Godt verhoede) de nederlaeghe creghen, maeckt revenge te becomeen ende d' eere van de Nederlanders weder te releveren.

Met dit jacht *Cleen Hollandia* senden aen heer Speult 16.000 realen in spetie, omme tot opcoop van nagelen, nooten ende foelie gebrueickt te werden. U. E. gelieve die ten besten te doen benefitieeren.

In ons fort Jacatra adi 30 December anno 1618.

274. — AEN PIETER VAN DEN BROECKE,
COMMANDEUR OP 'T FORT TOT JACATRA, PER EEN SCHUYTGIEN
GESONDEN, 3 JAN. 1619.

Naerdat van U. E. gescheyden sijn, liepen wy eergisteren met onse seven schepen recht dwers op de vloot van d'Engelsen, om de *Bergerboot* te soecken. D' Engelsen weken ons ende vijff van haer capten haer anckers, sonder dat van wederzyden een schoot geschooten werdt.

Op gisteren de *Bergerboot* t' sewaert sijnde, liepen weder voor de wint recht op ende beneden d'Engelse schepen, ende omtrent ten thien uyren quaemen met haer elff schepen op ons aff, deden dadelijck een charge op ons, sonder woort te spreecken. Wy bleven 't haer niet schuldich, maer hebben omtrent 3 a 4 uren tegen maelkanderen geschoten, sonder dat ons, Godt loff, sonderlinghe schade gedaen sy. D' Engelsen te loevert wesende, myden ons seer en dorsten niet aborderen. Wy menen, dat syluyden veel volck verlooren hebben. Tegen den avondt cregen de *Bergerboot* in onse vloote, invoughen dat dit schip uut de brandt gehaelt hebben.

Desen morghe hebben d' Engelsen weder drie schepen van Bantham tot versterckinghe van haer vloot gecregen, soodat syluyden alsnu veerthien schepen sterck sijn, ende alsoo wyluyden op gisteren een derde paert van all het cruyt, dat in de vloote is, verschooten hebben ende all de reste van 't cruyt, datter noch is, in drie uyren, als het hart aengaet, verschieten souden, ende daernaer van onse vyandt gedwongen souden moeten werden, waerdoor alle de resterende schepen van de Generaele Compagnie ende consequentelijck de geheele staet in duysent periculen loopen soude, sijn wy t' onser leetwesen genootsaeckt geworden, met advijs ende goetvinden van de presente raden, met dese schepen innewaerts naer Amboyna te seylen, omme alle des Compagnies macht byeen te versaemelen ende datelijck weder herwaerts te keeren, welcke resolutie U. E. gelieven sal ten besten te nemen ende aen 't gemeene volck ten goede uyt te leggen ende goede couragie te geven. Wy beloven U. E. by desen metten aldereersten weder te keeren.

Stelt doch in alles goede ordre, geeft het volck goede couragie ende bewaert de provisie wel; hout de plaetse, soolange het eenichsints doenlijck is; betracht u eere daerinne, wy sullen U. E. recompenseeren. Soo 't gevele (des Godt, hoop ick, niet geven en sall) dat U. E. de plaetse niet houden cost, soo maect dan accoort met d' Engelsen, oft met den coninck van Jacatra, doch wy achten dat het beste sy, dat de plaetse in dien gevalle aen d' Engelsen overgeven wordt.

Bewaert doch wel alle myne boecken, brieven ende pampieren, ende soo die niet salveren condit, verbrant liever alles tytelijck, dan dat het in handen van onse vyanden compt.

In de slach gisteren hebben wy over de vloot verlooren 8 man ende 15 gequetsten gecreghen. De couragie van 't volck was uytermaten groot, ende daer is uyt de *Son* ende de *Goude Leeuw* groot gewelt met schieten ghedaen. De *Goude Leeuw* heeft dien dach 22 vaten cruyt verschooten. Hadden wy cruyt genoegh, souden machtich genoegh wesen om d' Engelsen weder te staen, dan nu het Godt soo gelieft, moeten patientie hebben.

Alsoo ons vertreck geschiet omme de macht byeen te versamelen ende onsen standt in de waeschale niet te setten, houden wy voor seker, dat het d' Engelsen, die van Bantham ende Jacatra vry wat in toom houden sall, ende dat U. E. in noot (als niet verhoope) geraeckende, des te beter conditie bedingen sal, dan off wy verslaghen wierden.

Doet myne groetenisse aen heer van Ray, den predicant, Meester Jan, capiteyn, luytenantd ende in somma aen alle in 't generaell.

In mijn groote kist is een doosken met 3 originele commissien ende een packet met seeckere geslooten missive aen my in eygen handt. Bewaert die wel, dat se in geen vrembde handen comen.

Mijn groot copieboek sy U. E. mede gerecommandeert. Weest wel op u hoede, dat met eenighe vrientlijcke handelinge niet verraden en werdt. Laet tijtlijck als U. E. goet waeter becommen can, alle vaten ende potten vullen. Doet een groote provisie van waeter in voorraect op, opdat door gebreck van waeter niet gedwongen werdt, sich aen onse vyanden over te geven. Gebruyckt Evert mede in den raedt.

In 't schip d' *Oude Sonne*, seylende met ons 8 schepen nevens Jacatra adi 3 Januaryo anno 1619.

275. — INSTRUCTIE

VOOR DEN OPPERCOOPMAN JAECQUES LEFEBVRE, VARENDE MET HET
FREGAT *CEYLON* NAER DE STRAET SONDA, OMME ONSE SCHIEPEN
ALDAER WAER TE NEMEN, 5 JAN. 1619.

T'seewaerdt uyt het gesichte van de custe van Java wesende, sal U. E. naer Sumatra overlopen, omme lancx deselvige wal buyten 't gesicht van d' Engelse schepen, die aen den hoeck van de Straet Sonda souden moghen leggen, in deselvige Straet Sonda te comen.

Omtrent d' eylanden Crakatau ende andere in de Straet Sonda leggende, sal U. E. aff en aenhouden, lopende soo nu soo dan van de cust van Java na de cust van Sumatra ende van Sumatra naer Java, omme waer te nemen onse schepen, die van 't patrya ende andere quartieren in de Straet souden moghen comen, omme naer Bantham ende Jacatra te seylen.

Dagelijcx sijn wy van 't patria verwachtende de schepen 't *Wapen van Haerlem* ende 't *Hert*, item van Ticco de *Zeevolff* ende van de Cust van Coromandel den *Dolphijn* ende 't jacht *Cleen Vlissinghen*. Soo U. E. de voorsz. schepen off andere compt te rescontreren, als verhoope geschieden sal, sult haer van onsentweghen ordre gheven, dat Bantham ende Jacatra schouwen, dat hun overal van d' Engelsen wachten, ende dat syluyden op 't spoedichste recht door naer Amboyna seylen, 't sy binnen door off bysuyden Java om, naerdat gevouchlijcx geschieden can, haerlieden voirder van al 't geene passeert, informerende.

In de Straet Sonda wesende, sal U. E. neersticheyt doen, omme te vernemen, hoe het met d' onse tot Jacatra ende Bantham gaet, ende haerlieden van ons advijs geven, gelijk mede goede hoope, dat haer haest sullen comen secoureren.

Van de Chinesen, die van Bantham op Anger vaeren, meen ick, dat U. E. de beste tydinghe becomen sal; en spaert geen gelt, om van d' onse brieven te becomen.

De brieven, die van Ticco ende van de Cust aen ons souden mogen comen, sal U. E. met den raet wel moghen openen ende overlesen, gelijk mede de generale missive van de heeren Mayores, aen ons ende den raedt gedirigeert, maer niet degeene, die aen ons in 't besonder off in eyghen handen geschreven mochten wesen. Soo de *Zeevolff* van Ticco volladen compt ende hetselvighe schip van alle nootlijckheden om naer 't patria te seylen wel versien sy, sal U. E. ditto schip naer 't patria despesscheren ende daermede alle gelegentheyten aen de Mayores advyseren. Al waer het, datter een weynich aen de last gebrack, soo sult hem evenwel aen de Mayores voortsenden.

Na de voorsz. schepen sal U. E. in de Straet Sunda vertoeven tot omtrent ultimo Martio toecomende, off soolanghe U. E. daer onthouden condit. Soo de schepen soo langhe tarderen, dat U. E. by ons in Amboyna niet comen can, sal in dien gevalle, tot Bantham oft Jacatra geen goet quartier wesende, naer Ticco off Atchijn lopen ende d' onse alsoock die van de Cust van alles verwitighen. Tegen Mey toecoinende hoopen wy met Godes hulpe weder tot Bantham te comen.

Soo U. E. de voornoemde schepen als wy verhoopen tytelijcken rescontreert, sal in dien gevalle met deselvige off met *Ceylon* op 't spoedichste in Amboyna by ons comen.

Soo haest U. E. vernemen can, d' Engelse schepen van Bantham ende Jacatra vertrocken sullen wesen, sal 't goet sijn dat U. E. trachte d' onse tot Bantham, insonderheyt d' onse van 't fort Jacatra te besoecken, 't sy dan met *Ceylon* oft met de schepen, die U. E. rescontreren sal, opdat deselvige schepen, innewaerts comende, ons eenige tydinge moghen brengen, d' onse van Jacatra vertroosten, van cruyt ende andersints gesecondeert mogen werden, ende sal U. E. in dien

gevalle de schepen van 't patria van onsentwegen belasten, datse het voorsz. fort Jacatra van alles secondeeren.

Alle joncken, die U. E. in de Straet Sunda soud moghen rescontreren ende ter plaetse varen, daer wy comptoiren hebben, sal U. E. een missive aen d' onse medegeven.

Met eerste gelegentheynt sal U. E. uyt onsen name eene missive aen den Pangoran van Bantham schryven, in substantie inhoudende, hoe wy door toedoen van d' Engelsen met den coninck van Jacatra in oorloch geraect sijn, item dat wy met 7 schepen tegens elff Engelsen schepen geslaeghen hebben, ende vermits sylieden omtrent Bantham achthien schepen sterck waren ende verstaen hebben, dat voorhadden ons t' enmael te verslaen, dat ick daerover na de Molucques vertrocken ben, om onse macht byeen te versamelen ende d' Engelsen metten eersten met eenparige macht oft egael getal van schepen weder te besoecken. Derhalven dat ick ditto Pangoran seer vruntlijck bidde, hy ons volck tot Bantham wesende, voor d' Engelsen bewaere ende in sijn bescherminge houde, gelijk mede, dat hem gelieve sooveel te doen, dat ons volck van Jacatra met dien coninck weder in een goet accoort ende vrede geraken mogen, ten minsten dat de wapenen tot myne compste gesuspendeert mogen werden, ende dat ick doen ende accorderen sall al 't geene de Pangoran van Bantham begeeren sal, met belofte van groote erkentnisse te doen.

D' onse van Bantham sal U. E. advyseeren, dat haer gerust ende stille houden tot myne wedercompste. Den commandeur van den Broeck ende den raedt tot Jacatra sal U. E. van mynentwegen advyseren, dat hy met alle vruntlijckheynt ende eenige vereeringe versoecke ende ondersoecke met den coninck van Jacatra vrede te maken off ten minsten stilstant van wapenen tot myne compste, hun goede hoope gevende, dat hun begeeren voldaan werden sal, mits dat hy hem, in onderhandelinghe comende, van verraderye wel wachte, want in sulcken staet meer perijckel dan in openbaeren oorloch lyden.

Soo hy met den coninck van Jacatra geen stilstant van wapenen becomen can, dat hy dan versoecke vruntschap met d' Engelsen te maken, om van hier eenich secours te becomen.

Soo 't geviel, dat het fort van Jacatra niet gehouden cost werden ende dat de vrienden genootsaect wierden ('t welck wy hoopen, Godt verhoeden sal) de plaetse over te geven, houden wy voor goet ende achten best geraden te wesen, dat de plaetse in dien gevalle aen d' Engelsen overgegeven werde, mits dat men trachte alle de diamanten te salveeren, ende sooveel gelt, als mogelijck sy.

Ingevalle d' Engelse schepen tytelijck innewaerts vertrecken ende U. E. nae haer vertreck sooveel van onse schepen quaemt te bejegenen, dat ghylieden de sterckste waert, soo sult d' Engelsen weder aentasten ende trachten haerlieden

in u geweld te becomen, hun trackterende gelijk sy d' onse doen, blyvende voort met de voorsz. schepen tot onser compste omtrent Bantham ende Jacatra, omme d' onse van 't fort Jacatra te assisteeren.

Soo 't jacht 't *Hert* geladen cost werden met het geene de *Zeevolff*, 't jacht *Delft*, de *Tyger*, de *Fagher* off andere souden mogen brengen, sal U. E. het *Hert*, d' een en d' ander te gelijk becomende, naer 't patria depescheren.

Wy recommanderen U. E., soo de gelegentheyte becompt, te versorgen, dat ons de generaele ende perticuliere boecken, mijn copieboek ende alle mijn brieven ende pampieren naergesonden mogen werden.

Naer 't vertreck van d' Engelsen met eenighe schepen omtrent ons fort Jacatra comende ende 't selvige in sulcken stant (als niet verhoope) bevindende dat d' onse geen moet hadden, de plaetse tot onser compste te houden, sal men in sulcken gevalle alle het volck schepen, gelijk mede alle het gelt ende sooveel van de voorneemste waeren als doenlijk is, de plaetse dan verlaeten ende in den brant steeken.

Aldus gedaen in 't schip d' *Oude Sonne* omtrent 10 mylen by'oosten Jacatra adi 5 Januario anno 1619.

276. — SOLOR.

AEN CRIJN VAN RAEMBORCH, PER 'T JACHT DE *JAEGHER*, 15 JAN. 1619.

Per 't jacht *Jortan* hebben U. E. joncx geschreven, welcke verhoopen, hem wel geworden sal sijn. Desen gaet per 't jacht de *Jaegher*, dat expresselijck senden, omme de vrienden te advyseeren, hoe tot Bantham by d' Engelsen genomen is het schip den *Swarten Leeuw*, vollaeden van Patana comende met een cargasoen van peper, zyde, benjouyn ende omtrent hondert lasten rijs. Sy sijn van meeninge (gelijk selfs geseyt hebben) alle onse schepen te nemen, die becomen connen; hebben haer best oock gedaen, om hun meester van onse gehele vloot te maken ende ons t' enemael te vernielen, dan 't is haer Godt loff gemist. Met die van Jacatra sijn wy door toedoen van de voorsz. Engelsen mede in oorloch geraeckt. Ons fort is van de Javanen belegert ende alsoo ick schiep gevaeren was, om d' Engelse vloot met onse macht weder te staen, hebben wy met seven schepen tegen elff Engelse slaechs geweest ende haer de *Bergerboot* ontjaecht, doch vermidts d' Engelsen 's anderen daechs met drie andere schepen versterckt wierden, hebben wy goetgevonden, met onse vloote naer Amboyna te loopen, omme onse macht byeen te versaelen, met den aldereersten weder naer Bantham te keeren ende revenge van

d'Engelsen te haelen. Alsnu sijn zy 18 schepen sterck, waermede op alle onse gaende ende comende schepen leggen wachten.

Ende alsoo wy niet seker connen seggen, wat tijt tot Jacatra oft Bantham keeren sullen, sal U. E. verdacht wesen, alle de schepen ende jachten, die naer Jacatra senden sult, Jortan eerst te laeten aendoen, omme aldaer te vernemen, off onse vloote vooruyt van Amboyna naer Jacatra gekeert zijn sall, want wij aldaer advijs sullen laeten, ende soo de vrienden vernemen, dat de vloote gepasseert is, sal U. E. in dien gevalle ordre geven, dat dan voortseylen ende dat wel voorsichtelijck Jacatra aendoen, opdat aen d'Engelsen niet vervallen, noch oock van de Javanen geen hinder becomen.

Maer byaldien geen tydinge van onse wederkeeringe vernomen wert, soo sullen onse schepen omtrent Jortan vertoeven, totdat van Amboyna ordre oft advijs becomen.

U. E. sy verdacht, dat het noodich is, dat den *Arent* ende de *Groene Leeuw* metten eersten tot versterckinge van onse vloot naer Jortan keeren, derhalven sal gelieven daertoe te haesten ende goede ordre te geven, ende soo dese schepen goede pertye sandelhout brengen, gelijk wy verhoopen, ende dat hetselvige off pertye daarvan tot goeden pryse tot Jortan vercocht werde, sal U. E. ordre geven, dat het vercocht oft vermangelt werde, 't sy tegen peper, gelt oft andere waeren, die ons best moghen dienen.

U. E. sal oock last geven, dat de voorsz. schepen tot Jortan sooveel verversinghe coopen, als becomen ende bequamelijck berghen connen, omme onse vloote daermede te seconderen.

Door de Straet Baly is het schip *Delft* naer 't patria keerende. De Heere wil 't selvige ende alle andre gaende ende comende schepen in salvo geleyden.

Laet niet, ons sooveel staeven toe te senden, als in die quartieren tot redelijcken prijs becomen condt.

Dit jacht de *Faegher* sal U. E. metten eersten naer Amboyna senden, ons alle gelegentheyt derwaerts advyserende.

Soo U. E. off d' onse daeromtrent enighe Engelsen compt te rescontreeren, sult trachten ende doen trachten haerlieden in u gewelt te becomen, met soo weynich bloetstortinge als mogelijck sy; ende soo iemant becompt, sult het volck redelijck wel doen tracteeren ende aen ons senden, gelijk mede onder behoorlijcke register alle die goederen, die van haer soud mogen becomen, ofte die elders, daer 't behoort, ten besten doen benifitieren.

In 't schip d' *Oude Sonne*, seylende lanx de cust van Java omtrent 6 mylen beoosten Japara naer Amboyna adi 15 Januario anno 1619.

277. — INSTRUCTIE

VOOR FREDERICK FREDERICKSZ. GOUWENAER, COOPMAN, ENDE DAVIDT DAVIDTSZ., SCHIPPER VAN 'T JACHT DE *JAGER*, VARENDE NAER JORTAN ENDE SOLOR, 15 JAN. 1619.

Met de *Valck* sult ghylieden naer Jortan seylen, omme daer op 't spoedichste voor 't schip *Delft* op te coopen ende in te nemen allerley ende sooveel verversinge, als redelijckerwijs voor *Delft* van noode sy ende in haeste becomen condt, te weeten eenige hoornbeesten, bocken, hoenderen, eynden, gansen, arack, ajuyn ende loyck. Hiernae sult niet langer dan drie dagen ten lanxten tot Jortan vertoeven, ende sult dan (soo 't niet eerder geschieden can) vandaer vertrecken, loopende binnen Madura door, naer het Oostelijcke landt van Java Mayor, omme aldaer aen 't schip *Delft* over te geven al 'tgeene tot Jortan becomen sult hebben.

De voorsz. provisie aen *Delft* overgegeven hebbende ofte soo hem compt te missen, sult vandaer naer Solor lopen ende aldaer aen de vrienden behandigen dese onse nevensgaende missive, mits weder op d' alderspoedichste van Solor naer Amboyna lopende, alwaer wy hopen dat ons vinden sult, verwtigende alle d' onse, hoe den *Suerten Leeuw* van d' Engelsen genomen is ende dat hem een ider van d' Engelsen als van onse grootste vyanden wachte.

Eenige Spangjaerden, Portuguesen oft haere adherenten rescontrerende, gelijk mede eenige Macassaren oft anderen van des Mattarans ondersaeten, sult haer alle mogelijke affbreuck doen, ende onder behoorlijcken register overleveren, daer 't behoort, al 'tgeene van haerlieden becomen condt.

Tot Jortan ende daeromtrent sult ghyluyden weynich oft geen volck altoos aen landt laeten vaeren ende gestadelijck wel slachveerdich op u hoede wesen, omme ongevall voor te comen.

Actum in 't schip d' *Oude Sonne* in zee tusschen Japara ende Gressick sylende adi 15 January 1619.

278. — BIMA.

AEN GERARDT VELINCKX PER DE *BERGERBOOT*, 15 JAN. 1619.

Per 'tjacht *Nassau* is onse joncxte geweest. Desen gaet alsnu per 't schip de *Bergerboot*, welck derwaerts senden, om t'ondersoecken off eenige rijs ende andere provisie in voorraet soud moghen hebben. Al 't gene hebbende sijt, oft voor 'tverloop van 't mousson becomen cont, sal U. l. in ditto schip de *Bergerboot* schepen ende aen den directeur Speult naer Amboyna senden ende dat soo haestich als eenichsins doenlijck is.

't Gene vooreerst begeren ende van noode hebben daeromme U. l. alle mogelijcke diligentie doen sal, is soo grooten quantiteyt rijs ende dat van de beste als becomen cont ende de schepen voeren connen.

Item groote quantiteyt pady.

Groote menichte van boontgens ende erweten; menichte van hoornbeesten, bullen, coeyen, ossen; oock eenige buffels.

Item bocken, hoenders, eenden ende gansen. Laet niet van alles te senden, sooveel becomen condt.

Naer ick verstae, soo en dient daer geen gelt in treyn gebracht te werden, maer moet de rijs tegen cleden geruyt ende de hoornbeesten, eenden, hoenderen ende diergelijcken tegen iser ende parangs geruyt werden.

De *Bergerboot* heeft noch inne sijn cargasoen, daer hy mede naer Jamby geweest is. 't Geene U. l. aldaer dient, sult daeruyt lichten ende ten besten benefiteeren, ons met eerste gelegentheynt advyseeerende, wat cleden aldaer best getrocken sijn.

Het schip den *Swarten Lccuw*, vollaeden van Patany comende, is van d' Engelsen genomen. Sy sijn tot Bantham achtien schepen sterck, haer best doende, om al te nemen, dat van ons becomen connen. Met seven schepen hebben wy tegen elf van de haere geslaeghen. Door haer toedoen sijn wy met die van Jacatra in oorloch ende is ons fort Jacatra van de Javanen belegert. Soo daer eenige Engelsche schepen comen, sult U van haer als van onse grootste vyanden wachten, ende hun mede alle mogelijcke affbreck doen, alle onse schepen waerschouwende, dat hun van d' Engelsen wachten, gelijk mede van die van Bantam ende Jacatra.

Hout dit schip niet langer op dan 't mousson lyden can, ende adviseert ons alle bescheyt op Amboyna, werwerts alsnu met de vloote varende sijn. Laet oock niet ons sooveel staeven te senden, als in die quartieren tot redelijcken prijs becomen cont.

In 't schip d' *Oude Sonne*, in zee tusschen Japara ende Grissick seylende, adi 15 Januaryo anno 1619.

179. — INSTRUCTIE

VOOR HEER JAN JANSZ. HOOGLANDT, COOPMAN, ENDE FLORES HERES,
SCHIPPER VAN 'T SCHIP DE *BERGERBOOT*, VARENDE NAER BIMA,
15 JAN. 1619.

Met het schip *Delft* sullen U. E. tusschen Madura ende d' eylanden om de Suyt naer Bali loopen ende daeromtrent wesende, van *Delft* scheyden ende naer Bima seylen, omme aldaer in te nemen sooveel rijs, padi, boonen, erwitten,

hoornbeesten, bocken, hoenderen, cenden, gansen, ajuyn en loock, als de commis Velinckx gereet hebben sal, ende voor 't verloop van 't Westelijck mousson becomen can.

't Geene tot opcoop van 't voorsz. van noode zy, sult aen ditto Velinckx (van 't cargasoen, dat hebbende sijt) overgeven al 't geene in Bima getrocken ende dienstich is.

In Bima weynich oft niet van voorsz. provisie op voorraet vindende, soo sult (apparentie siende, om iets te becomen) tot omtrent ultimo Februaryo daer naer vertoeven, maer langer niet, ende alsdan van daer vertrecken, seylende naer Amboyna, omme onse vloote aldaer van alles te seconderen.

Eenige Spaengiaerden, Portuguesen off andere haere adherenten resconterende, gelijk mede eenige Macassaren off andere van des Mattarans ondersaten, sult haer alle mogelijke affbreck doen ende onder behoerlijcken register overleveren daar 't behoort alle 't geene van haerlieden becomen condit.

Soo in Bima de gelegentheydt hebt, sult aldaer weder openen alle de oude geslooten onderste poorten, omme aldaer een laech geschut te leggen.

Actum in 't schip d' *Oude Sonne*, in zee tusschen Japara ende Gressick seylende, adi 15 Januaryo 1619.

280. — INSTRUCTIE

VOOR HEER WOUTER HEUTEN, OPPERCOOPMAN, ENDE CORNELIS
CORNELISZ., SCHIPPER, VARENDE MET HET JACHT DE *VALCK*
ENDE DE *JAEGER* NAER JORTAN, 15 JAN. 1619.

Ghy sult metten anderen trachten, Jortan op 't spoedichste te beseylen ende soo haest daer compt, allerley provisie voor de vloote ende voor het schip *Delft* opcoopen, te weten soveel hoornbeesten, bocken, hoenderen, cenden, gansen, arack, ajuyn ende loock als becomen ende bequamelijck voeren condit, gelijk mede goede pertye padye, boonen ende erweten, alsoock rijs, soo iets berghen ende tot redelijcken pryse becomen condit.

Het jacht de *Jager* sult op 't spoedichste binnen Madura door met alderley provisie nae 't oosteynde van Java senden, omme het schip *Delft* van alles te versien, mits dat ditto *Jager* ten alderlangsten niet meer dan drie dagen tot Jortan opgehouden werde.

Soo haest U. E. iemand van wegen den coninck van Sorbaye aen boort compt, sult haer aendienem, dat daer expresselijck gesonden sijt met onse missive ende een vereeringhe voor den coninck van Sorbaye, ende soo haest de Sabandaer volck in prauwen gereet heeft, sal heer Heuten naer Sorbaye

vaeren ende het nevensgaende met onse missive aen den coninck ende d' andere regenten met alle beleeftheyt vereeren, tot continuatie ende vermeerderinghe van d' oude vruntschap, versoeckende dat alsser eenige van onse schepen omtrent Jortan comen, dat haer alle faveur ende vruntschap bethoont werde ende dat voor haer gelt allerley nootlijckheden ende verversinge becomen moghen.

Soo het te passe compt, sult voorsz. coninck van Sorbaye off syne regenten aendien (ick segge soo het te passe compt, want anders mooght welswyghen) hoe wy metten Mattaran in oorloch sijn, ter cause onse logie in Japara berooft ende eenich volck doot geslaeghen hadden, sonder dat wy eygentlijk weten waeromme sulcx gedaen was, insgelijck mede hoe met die van Jacatra door toedoen van d' Engelsen in oorloch geraeckt sijn, namentlijcken datter van Bantham ende Jacatra geweest sijn, die over eenighe maenden voorgenomen hadden onse huysen (gelijck tot Japara gedaen was) aff te loopen, dan dat sulcx door goede wacht van d' onse gemist is, ende alsoo daernaer met hulpe van d' Engelsen veel andere aenslaegen gemaect wierden, dat de generael daerover onse huysen tot Jacatra versterckt heeft, om sijn volck en goederen tegen alle geweld te versekeren, ende dewyle onse vyanden sulcx niet aenstont, voornemende 't selvige te verhinderen, dat daerover in oorloch geraeckt sijn, ons fort te lande van die van Jacatra belegert is ende te water van d' Engelsen.

Wy bevelen U. E. wel expresselijck gestadelijck goede wacht te houden, wel op U hoede te wesen ende alles geduerich slachveerdich te houden, item dat ghylieden weynich oft geen volck altoos aen landt laet gaen, omme alle ongeval voor te comen.

Eenige vyanden op de reede van Jortan rescontrerende, sult haer sooveel affbreck doen als de regenten van den coninck van Sorbaye met oochluyc-kinge sullen willen gedoogen, gelijck voor desen geschiet is.

Alderley provisie, vivres ende andersints, gelijck vooren geseyt is, becomen hebbende, soo sult van Jortan op 't spoedichste recht door naer Amboyna seylen, omme onse vloote aldaer van alles te versien. Tot Jortan eenige peeper vindende sult deselvige opcoopen, voor sooveel U capitael verstrecken mach.

Eenige Spangiaerden, Porteguesen oft andere haer adherenten rescontrende, gelijck mede eenige Macassaren off andere van des Mattarans ondersaeten, sult haer alle mogelijcke affbreck doen ende onder behoorlijcken register overleveren, daer 't behoort, al 't geene van haerlieden becomen cont.

Actum in 't schip d' *Oude Sonne*, in zee tusschen Japara ende Gressicq seylende, adi 15 Januaryo anno 1619.

281. — SORBAYE.

AEN DEN CONINCK, PER DE VALCK, 15 JAN. 1619.

Grootmogende coninck. Tot Jacatra hebben Uwe Majesteyts missive wel ontfangen ende verstaen, hoe gaerne een stuck geschut copen soude. 't En staet ons niet, wy eenige wapenen van onse hooge overicheyt te vercoopen, dan vermidts seer genegen sijn d'oude vruntschap met Uwe Majesteyt te continueeren ende deselvige naer vermogen te gelieven, senden wy den bringer deses expresselijck met een ysere gotelingh, sijn toebehooren ende . . . ¹⁾ cleeden, welke Uwe Majesteyt ten goede gelieve aen te nemen ende onse natie daerby te gedencken, opdat d'oude vruntschap niet versterve, maer dagelijcx vermeerdere.

Versoecken seer vruntlijck ordre te geven, dat het volck van onse schepen, die omtrent Jortan off elders souden moghen comen, wel getracteert werden ende voor haer gelt hun gerieff becomen mogen, insgelijcx mede dat Uwe Majesteyt gelieve ordre te geven, dat d'uytstaende schulden by Soury in Grissy ende Jortan gelaeten betaelt werden, waeraen ons vruntschap geschieden sal.

Godt behoeve Uwe Majesteyt ende vermeerdere synen staet.

Geschreven in 't schip d' *Oude Sonne*, in zee tusschen Japara ende Grissy seylende naer Amboyna, adi 15 Januaryo anno 1619.

282. — ORDRE, 15 JAN. 1619.

Alsoo d'Engelsen sonder eenich recht oft reden ende oock sonder eenige insinuatie van 't geene souden mogen pretenderen, van de Generaele Compagnie voor Bantham genomen ende haer toegeeygent hebben het schip den *Suerten Leeuw*, soo 't selvige volladen van Patana quam, hebbende daerenboven omtrent Jacatra met geweld oock angetast onse vloote van seven schepen, om haer mede meester van deselvige te maken ende dies te beter hun moettwille aen de middelen van de Generaele Compagnie te plegen, soo is 't, dat wy door uyttersten noot totte wapenen gedrongen wesende, recht ende billick sijnde, dat men alle geweld met geweld wederstae ende preveniere, goetgevonden hebben te ordonneren, gelijk by desen ordonnerende sijn, aen alle d'oppercoopliden ende schippers van de Generaele Compagnie, in Indien varende, soo iewerts eenige Engelsen comen te rescontreren, alle mogelijcke naersticheyt te doen om hun in haer geweld te becomen met soo weynich

¹⁾ Niet ingevuld.

bloetstortinge als doenlijk sy, ende soo men iemand becompt, dat het volck redelijk wel getraceert ende aen ons gesonden werde, gelijk mede onder behoerlijcken register alle de goederen, die men van d' Engelsen soud mogen becomen, off dat die elders, daer 't behoort, ten besten gebeneficieert werden.

Actum in 't schip d' *Oude Sonne*, in zee tusschen Japara ende Grissicq sey-
lende, adi 15 January 1619.

283. -- SOLOR.

AEN CRIJN VAN RAEMBORCH, PER DE JONCK VAN HANS KEYSER, 7 FEBR. 1619.

Nevens dese gaet copie van d' onse per 't jacht de *Fager* gesonden, waer-
van d' inhoud by desen confirmeeren. Tseedert sijn Godt loff den 4 stantis
met vier schepen in Amboyna wel aengecomen, ende alsoo by de vrienden
naer Solor gedestineert was de jonck van Hans Keyser, omme onse macht by-
een te versamelen ende de schepen den *Arent* en de *Groene Lecuw* metten
aldereersten by de vloot te ontbieden, hebben wy goetgevonden ditto jonck
voort te laten vaeren, opdat hierdoor van 't nodige verwitticht moocht werden,
soo de *Fager* Solor (als niet verhoopen) gemist hadde.

Hoe noodich het sy, dat den *Arent* ende de *Groene Lecuw* metten alder-
eersten by onse vloote gesonden werde sult per nevensgaende advysen ver-
nemen. Wy wensten wel, dat beyde ditto schepen hier hadden, dan alsoo van
meninghe sijn, omtrent pryimo April ten lanexten met de vloot weder naer
Java te keeren ende gissinge maken, dat den *Arent* ende de *Groene Lecuw* voor
die tijt hier niet soudenn connen comen, sal U. E. ditto schepen metten alder-
eersten naer Jortan senden met ordre, soo daer gheen bescheet vinden, dat
aldaer nae onse compste oft onse ordre vertoeven, gelijk per nevensgaende
copie met den *Fager* gesonden belast wert.

Tot den opcoop van slaven werden U. E. door den Luytenant Gouverneur
Speult 2000 realen toegesonden. Laet niet deselvige daertoe te gebruycken
ende met d' eerste gelegentheyt herwaerts aen sooveel slaeven te senden, als
doenlijk is, want de Compagnie daeraen grooten dienst geschieden sall.

Ingevally alle nootlijckheden beter op Bima dan op Jortan te becomen sijn,
sal U. E. den *Arent* ende de *Groene Lecuw* Bima eerst laten aendoen ende
van alles aldaer in alleryl sooveel voor de vloote doen opcoopen, als becomen
connen, midts dat van daer voort naer Jortan loopen, soo in Bima geen andere
ordre vinden, want wy van meninghe sijn Bima mede in passant naer Java aen
te laeten doen. In 't casteel van Amboyna adi 7 Februaryo anno 1619.

284. — INSTRUCTIE

VOOR DEN HEER COMMANDEUR WILLEM JANSZ. ENDE DEN RAET,
VARENDE MET HET SCHIP DEN *ENGEL* NAER BANDA, 7 FEBR. 1619.

U. E. sal trachten Banda op 't alderspoedichste te beseylen ende soo haest aldaer compt, met behendicheyt onderstaen, hoe sich een ieder in sijn ampt ende bedieninge sal hebben gecomporteert; hoe de saken daer staen ende wat questie datter is tusschen den oppercoopman van der Strengen ende capiteyn Heetvelt, mits op alles goede ordre stellende.

Alle degene, die haeren tijt geëxpireert is ende dit mousson gaet expireeren, sal U. E. datelijcken verlossen, soowel capiteyn Heetvelt als alle andere, niemant uytgesondert, doch degene die haer wel gecomporteert hebben ende gesint soudon mogen sijn, hun weder opnieus te verbinden, sal U. E. met redelijcke verbeteringhe weder aennemem.

Soo U. E. met den Raet geraden vint, den oppercoopman Merten van der Strengen herwaerts te senden ende een ander in sijn plaetse te stellen, sal daermede voortvaren ende den oppercoopman van der Dussen off een ander weder in sijn plaetse gebruycken.

In plaetse van d' officieren, die verlost werden, sal U. E. wederomme van de bequaemste andere in haer plaetse stellen, sonder tot naerder advijs in Heetvelts plaetse een nieuwe capiteyn te maken, ten ware hoge noot van U. E. indispositie oft andersints sulcx vereyscht.

Alle de nooten ende foelie, die voorhanden sijn, sal U. E. met alleryl in 't schip den *Engel* doen laden, soowel 't geene in 't fort Nassou als op Pouleway is, voor sooveel na den tijdt gevoechelijck geschieden can.

Den *Engel* sal U. E. metten eersten op 't alderspoedichste weder herwaerts senden, gelijk mede daerna het schip *Hoorn*, soo haest 't selvige claer geraken can, midts daerinne schepende alle de resterende nooten ende foelie, die 't schip den *Engel* nae soud mogen laeten.

Soo de schepen de *Bergerboot*, de *Valck*, de *Jager* oft andere in Banda vervallen, sentse alle metten eersten herwaerts aen, mits een redelijcke pertye van het vee oft wat anders mede mogen brengen, daeruyt lichtende.

By desen gaen twee commissien, eene hoe U. E. als onsen commissaris naer Banda gesonden werdt, om visite van alles te doen, d' oude gasten, die haeren tijt uyt is, te verlossen ende voirder op alles goede ordre te stellen. Soo de Gouverneur Willem van Ansem in Banda gearriveert is, oft voor 't vertreck van de schepen aldaer compt, sal U. E. d' ordre van dese eerste commissie op 't spoedichste executeeren ende metten eersten met den *Engel* weder herwaerts keeren, off daerna met 't schip *Hoorn*, nadat best geraden vinden sal.

D' andere hoe U. E. het ampt van luytenant gouverneur over de fortien

Nassau, Belgica ende Revenge bedienen sal, byaldien de luytenant gouverneur, door d' heer generael Reael in November passado van de Molucques naer Banda gesonden, voor 't vertreck van onse schepen van Banda aldaer niet en compt te arriveeren. In desen gevalle sal U. E. dese van Banda aennemen ende sich den eedt van getrouwicheyt laten doen, maer soo de voorsz. van Ansem luyttenant gouverneur voor 't vertreck onser schepen aldaer compt, sal U. E. dese commissie achterhouden ende ons deselvige weder overleveren.

Wy verstaen, datter by de Bandanesen groote menichte van nooten ende foelic opgehouden wert ende dat men die wel becomen soud, soo de behoorlijke middelen daertoe ghebruyckt werden. U. E. sy ten hoochsten gerecommandeert te vernemen, wat van de sake is ende alle mogelijke neersticheyt te laeten doen, dat alle de nooten ende foelic, die voorhanden sijn, voor de compste van d' Engelsen in onse handen geraken, want de Compagnie daeraen ten hoochsten gelegen is, alsoo alle de swaere lasten om dese vruchten dragende sijn ende sonder die niet gecontinueert soud connen werden.

Door d' heer generael Reael is naer Banda ordre ende instructie gesonden, hoe men alle de soldaten weder op haer oude gagie ende des Compagnies costen stellen sal, 't welck by den raet van Banda door vrese van schadelijke alteratie naergelaeten ende niet in 't werck gestelt is. U. E. sal daernaer op de sake letten, de voorsz. ordre executeeren off noch langer ophouden, naerdatt metten raedt ten besten dienst van de Generaele Compagnie geraden vinden sal ende sonder merckelijck perijckel geschieden can.

Omdatter in Banda onder andere (wy en weeten niet door wie) uytgestroyt is, dat daer dit jaer geen van onse schepen meer comen soudent, hetwelcke een uytgeven van d' Engelsen off ander quaetgunstige schijnt te wesen, om haer proffijt daermede te doen, is het hoochnodich, dat U. E. daertegen uytgeve ende oock vastelijck affirmeere, dat wy voor seker met de gehele vloot derwaerts vaeren sullen, gelijk oock van meninge sijn te doen soo het eenichsints geschieden can, doch laet niet interim dese geruchten hert ende vast te stroyen, omme de tweedracht, welck onder die van Lontor is, daerdoor te vermeerderen, alle mogelijke neersticheyt daerby doende, omme die van Lontor met haer consoorten van d' Engelsen t' onswaerts te trecken ende alle de vruchten uyt haer handen te becomen. Tot een vrede dienen sy geensints aengesocht te worden, dan evenwel soo met behendicheyt tot een avantagieuse vrede gevaren costen, soudent wy geraden vinden, dat U. E. deselvige accordeere ende onderhoude, midts d' Engelsen geheel excludeerende ende onse approbatie reserverende.

De schepen den *Engel* ende *Hoorn* alsoock alle andere, gelijk vooren geseyt is, sal U. E. metten eersten herwaerts senden, doch soo omtrent Banda eenige Engelse schepen off andere joncken comen, laet niet alle mogelijke

neersticheyt te doen, om U meester van deselvige te maecken ende de Bandanesen alle toevoer van vivres aff te snyden, voor sooveel U. E. macht vermach ende de tijt gedoocht.

Wy en weten niet, off d'Engelsen herwaerts comen sullen ende omme hiervan tijtelijck (soo met macht in Banda quamen) advijs te becomen, sullen wy cort naer desen 't jacht *Hollandia* naer Banda senden, doch soo d' Engelsen voor de compste van ditto jacht met eenige macht in Banda verschynen, laet niet ons datelijck daervan advijs te geven met de gereetste middelen, die voorhanden sijn, opdat U. E. seconderen ende haer alle mogelijcke affbreck doen mogen.

U. E. sy verdacht, dat van Banda niet dan goede, wel gegarbuleerde noten herwaerts gesonden dienen.

Wy verstaen, datter eenige van degene, die in Banda alle andere met een goet exempel behooren voor te gaen, recht contrarie doende sijnde, haer schandelijck met vrouwen ende droncken drincken te buyten gaen ende den dienst van de Generaale Compagnie daerdoor versuymt wert. U. E. sal daervan informatie nemen, op alles goede ordre stellen ende ons volcomen advijs geven.

Alsoo voor desen alle de wyne van Jacatra versonden ende verdeelt hebben, op hoope van nieuw secours te becomen, soo is 't, dat nu selfs gants onversien blyven. Derhalven sal U. E. ons van de provisie van Banda sooveel mededeelen, als van daer gemist can werden.

U. E. sy verdacht, dat de schepen den *Engel* ende *Hoorn* soo sterck van volck herwaerts aen mogen comen als den stant van Banda eenichsints mach lyden.

Actum in 't Casteel Amboyna adi 7 February 1619.

285. BANDA.

AEN MARTEN VAN DER STRENGEN, PER DEN *ENGEL*, 7 FEBR. 1619.

Nadat omtrent Jacatra met seven schepen tegen elff Engelse schepen slaech geweest sijn ende haer met onse advantagie affgeslaeghen hadden, sijn wy hier Godt loff den 4 deser wel aengecomen, omme de macht byeen te versamelen ende onse vyanden metten eersten ter plaetse, daer haer eerst becomen connen, weder aen te tasten, met volcomen vertrouwen, dat ons d'Almogende een goede victorie ende eerlange een heerlijcken stant verleenen sal.

Gister na den noen is hier het jacht *Neptunes* wel aengecomen. Ick hebbe daerdoor gesien U. E. missiven, aen d' heer generael Reael ende de vrienden alhier geschreven ende den standt van Banda ten deele verstaen, doch het

principale (welck wy U. E. van Jacatra soo hooch gerecommandeert hadden) was in de penne gebleven, namentlijk hoe het met den handel ginck; wat foelie ende nooten in huys waert hebbende ende wat aparentie datter was, om tytelyck meerder quantiteyt te becomen, welck immers saecken sijn, die U. E. vooral ter herten behooren te gaen. Dese naerlaticheyd doet ons oock duchten (hoewel anders verhoopen) wel waer wesen mocht, dat de bevoorringh van den inkoop van de nooten ende foelie mede vry wat versuympt wert, gelijk eenige nageven.

Om verscheyden redenen hebben wy ten dienste van de Generaele Compagnie goetgevonden den E. Commandeur Willem Jansz. met het schip den *Engel* vooruyt na Banda te senden, van meeninge sijnde eerlange in 't Godt gelieft met de geheele macht te volghen, doch interim hebben voorsz. Willem Jansz. ende synen raet volcomen last gegeven, omme op alle hetgene U. E. advyseert ende wat den dienst ende welstant der Generaele Compagnie voirdere vereyschen mach, tytelycken goede ordre te stellen, sonder naer onse compste te wachten. Derhalven sal U. E. d' ordre van denselven naercomen, sijn E. wel informeren ende in alles ten besten assisteeren.

Alle de nooten ende foelie, die voorhanden sijn, sult datelijck in 't schip den *Engel* schepen, alsoo 't selvige schip gelast hebben, metten eersten weder herwaerts te keeren, opdat op 't voorvallende tytelyck goede ordre mogen stellen.

Van den luytenant gouverneur Speult hebben wy verstaen, dat in een kist gelt, door U. E. geslooten van Banda gesonden, achthondert realen te cort bevonden sijn, 't welck voorwaer geen cleene somme is; derhalven sult U. E. rekeninghe oversien ende naerstelijck ondersoecken, wat van 't gebreck sy, doende daarvan goede rekeningh, opdat U. E. van 't gene gebreect, ontlast mach werden, alsoo voorsz. Speult in geen voirdere verantwoordinge treedt, dan van 't gene hy ontfangen heeft.

Wy recommendeeren ende bevelen U. E. andermaell, alle mogelijcke naersticheyt te doen (sonder iets te versuymen) omme in uwe handen te becomen alle de nooten ende foelie, die noch onder de Bandanesen sijn ende voirdere gepluckt moghen werden, mits de nooten wel garbulerende ende niet dan goede herwaerts sendende.

In 't Casteel Amboyna adi 7 Februaryo anno 1619.

286. — MOLUCQUES.

AEN DE HEER GENERAEL REAEL, PER EXPRESSE PRAUW, 18 FEBR. 1619.

By desen gaet d' onse met het jacht *Cleen Hollandia* van Jacatra naer Amboyna gesonden, waaraen U. E. sien sall, wat in Java naer 't vertreck van 't schip de *Trouw* gepasseert is ende hoe met d' Engelsen ende die van Jacatra in een generale oorloch geraeckt sijn. D' Almogende geve ons daervan een goede uytcompste. Desen gaet per prauw expresse om U. E. te verwittigen, wat tsedert toegedragen is, hoe wij hier aengecomen sijn ende hoe nodich het is, dat alle onse macht byeen versamelt werde. Op ons vertreck van Jacatra waeren d' Engelsen soo daer als tot Bantham 18 schepen sterck, ende naerdat sy den *Swerten Leeuw* met behendicheyt off verraderye genomen hadden, sijn sy met alleryl soo sterck naer Jacatra gelooopen, als haer schepen in haest vaerdich costen crygen, omme alle onse macht te vernielen ende ons t'enmael uyt geheel Indien te slaen. Den 30 December passado quamen sy met elfschepen aen d' cylanden van Jacatra, waerop wy haar 's anderendaechs met seven schepen, te weeten d' *Oude Sonne*, den *Engel*, 't *Wapen van Amsterdam*, *Delft*, de *Goude Leeuw*, de *Valck* ende *Jaeger* tegengelooopen sijn. By den anderen gecomen, eyschten d' Engelsen onse geheele vloote op, doch omme ons met meerder advantagie aen te tasten, hebben sy 't weder te loeffwaert geseth, meerder macht verwachtende. Primo Januaryo liepen wy onder seyl dwers op de Engelse vloote, om de *Bergerboot*, die van Jambi quam, voor haer te bevryden. Sy weken ons en lieten vijff anckers staen. Den 2 ditto de *Bergerboot* in 't gesicht crygende, sijn met een ruyme schoot beneden d' Engelsen daer nae toe gelooopen. D' Engelsen quaemen oock datelijck op ons aff, om ditto schip, wiens boot syluyden met volck al genomen hadden, van ons aff te snyden ende d' een en d' ander te becomen. Soo haest by den anderen quaemen, hebben ons d' Engelsen sonder spreken met geweld aengetast, doch sochten niet t' aborderen. Omtrent 3 a 4 uyren isser van wedersyden gewellich geschoten. De schepen sijn niet luttel getreft doch hebben Godt loff weynich volck verlooren, te weeten 8 dooden ende 20 gequetsten. Het schip de *Bergerboot* hebben tegen den avondt becomen, soodat daarvan de victorie ende 't velt behielden, hoewel verre de swackste waeren ende in lye laeghen. Dan alsoo ruym een derde van alle ons cruyt verschooten hadden ende d' Engelsen 's anderendaechs met noch drye schepen versterckt wierden, soodat daer 14 schepen sterck waeren ende van Bantham noch andere vier (des nodich wesende) te verwachten hadden, wierd den 3 Januaryo by den raet goetgevonden, dat wy met de vloote herwaerts vertrecken ende 't fort Jacatra d' Almogende bevelen souden, gelijk geschiet is, in vougen dat d' Engelsen omtrent Java meester van 't velt gebleven sijn ende alle onse schepen die

dagelijcx van 't patria, van de Cust van Coromandel, Ticcós, Priaman, Jamby Indragiry ende alle andere quartieren verwacht wierden, groot peryckel loopen, omme van d' Engelsen mede genomen te werden.

Het fort Jacatra hebben te water ende te lande belegert gelaten. D'onse sijn daerin over de 100 sielen sterck, waeronder niet meer dan omtrent 70 soldaeten. De plaetse is well versien van vivres, doch wert seer gevreesd, dat de revier doorde Javanen verleyd soud mogen werden. Met 40 stucken geschut is voorsz. fort versien, doch hadden d'onse niet meer dan 40 vaten cruyt.

In coopmanschappen ende Japans silver hebben daer gelaten omtrent f 500.000. Ick vertrouwe vastelijck, dat d'onse de plaetse een redelijcke tijt tegen alle geweld wel houden sullen, maer soo het lange duurt eer van ons gesecondeert werden, is te duchten, dat alles (welck Godt niet en geve) verlooren gaen sal.

Derhalven willen U. E. gerecommandeert ende gebeden hebben, datelijck op den ontfanck van desen met alle de navale macht herwaerts te comen, opdat wij gesamenaderhandt met een goede vloote in 't weyffelen van 't mousson weder naer Java mogen keeren. Laet dit doch niet nae, alsoo de Compagnie daeraen ten hoochsten gelegen is, want soo wy soolange vertoeven, dat d' Engelsen haer soo seer met onse macht verstercken, dat wy weder te swack souden vallen, om haer aen te tasten, is alles (des Godt genadelijck gelieve te verhoeden) voor de Generale Compagnie genoeg verlooren. Alle de forten ende 't gene U. E. daer doet, can haer in dien gevalle niet helpen. Derhalven hope soo seer als U. E. de gemene welstandt weder ten besten geredresseert mach werden.

Met vier schepen, namentlijck d' *Oude Sonne*, den *Engel*, 't *Wapen van Amsterdam* ende de *Goude Leeuw* sijn wy hier den 4^{en} deser wel aengecomen. Ick was van meninge, datelijck by U. E. na de Molucques te vaeren, dan het is tot noch toe door den raet uytgesteld ende sullen wy den tijt noch wat aensien.

Het schip *Delft* hebben wy door de Straet Baly volladen naer 't patria gesonden met een seer rijck cargasoen. De Heere wil 't selvige ende alle andere gaende ende comende schepen in salvo geleyden. De *Valck*, de *Bergerboot* ende de *Jager* sijn om rijs, vivres ende met advysen naer Jortan, Bima ende Solor gesonden; verwachten haer dagelijcx alhier, gelijk mede den *Engel* ende *Hoorn* van Banda.

Tegenwoordich sijn hier leggende de schepen de *Trouwe*, d' *Oude Sonne*, de *Snyder Eendracht*, de *Goude Leeuw*, 't *Wapen van Amsterdam*, de *Neptunes*, *Nassauw*, 't jacht *Hollandia* ende een fregat door *Nassau* aen Bima veroverd.

Met de *Jager* hebben naer Solor ordre gesonden, dat den *Arent* ende de *Groene Leeuw* haer tot Jortan sullen vervougen ende ons daer verwachten.

't Is hoochnodich, datter advysen naer Japan ende Patana gesonden werden,

om d'onse voor d'Engelsen te waerschouwen ende ordre te geven, hoe, waer off wanneer alle onse schepen haer by ons sullen willen vervougen. Doch alsoo de bequaemste tijdt daertoe noch aenstaende is, ende de jachten, die daertoe menen te gebruycken noch verwachtende sijn, sullen 't selvige tot onser byeencompste uytstellen. Dan alsoo onse vloote tot Mayo in Manilla vertoeven sall, soud het goet wesen, dat derwaerts soo haest gesonden wiert, als men de gelegentheyt becomen can.

Ultimo passado was het jacht de *Vos* in Banda met den gouverneur van Ansem noch niet gearriveert, waerover den commandeur Willem Jansz. met den *Engel* derwaerts gesonden hebben, omme de questie, die daer is, te slechten; de nooten ende soelie (wesende omtrent een jachts ladinge) te lichten, ende verder alle behoorlijcke ordre te stellen.

Hier in Amboyna is Godt loff alles wel. De Heere geve, dat het langhe mach dueren. Onse geveynsde vrienden haecken seer naer d'Engelsen. In 't casteel als op de comptoiren sijn omtrent 400 bharen nagelen versamelt; tot 500 bharen sullen eerlange becomen, ende daernaer, in 't Godt gelieft, een groot gewas, dat seer schoon staet.

Van de Molucques wert ons verleeden jaer geadviseert, dat dit jaer ontwijfelijk 1000 bharen nagelen becomen souden, dan nae nu van U. E. secretaris verstaet is d'apparentie, datse alle weder met de winst verdwynen sullen. Godt geve dat het eens betere, off dat van d'onnutte lasten ende tegenheden ontlast mogen werden.

Wy verstaen, dat de forten van de Molucques seer swack van volck sijn, dan alsoo de schepen noch swacker van volck versien sijn ende 't geweld daermede gedaen ende de gemene welstant daerdoor gesocht sal moeten werden, dient U. E. de schepen in aller manieren soo sterck van volck te mannen, als eenichsints van de Molucques gemist can werden, niet alleen voor haer selven, maer oock om dese schepen daermede te versterken.

U. E. dient oock herwerts mede te brenghen alle het swaere geschut, insonderheyt de metale stucken, welck van de forten aldaer eenichsints gemist can werden, gelijk mede goede pertye boscruyt, omme onse schepen, die daarvan niet wel versien sijn, extraordinaerlijck te mannen.

In ons Casteel Amboyna adi 18 Februaryo 1619.

287. — MOLUCQUES.

AEN DEN HEER GENERAEL REAEL, PER DE TWEDE EXPRESSE PRAEUW,
19 FEBR. 1619.

Het voorsz. is d' inhoude van 't geene U. E. gisteren per expresse praeuw geadvyseert hebben, ende alsoo tzedert desen morgen goetgevonden is, dat wy ons met het schip de *Trouwe* na de Molucques transporteren souden, opdat dies te eerder met U. E. ende den raet aldaer consulteren ende effectueren mogen, 't geene in de tegenwoordige conjunctuere ten besten van de Generaele Compagnie gedaen dient, off per avontuere de voorsz. praeuw niet terecht quaem, soo is 't, dat goetgevonden hebben, dese tweede praeuw expresselijck derwaerts te senden, ten eynde dat U. E. hem by gebreck van d' eerste van dese tweede advyse dienen mach, seer vruntlijck versoeckende, dat beyde schepen *St. Michiel* ende de *Morgensterre* soo haest veerdich gemaect werden om herwaerts te comen als wy aldaer souden mogen arriveren, oft als U. E. vaerdich can sijn, om sich met d' heer Admirael herwaerts te transporteren, waeraen de Compagnie in dese tegenwoordige noot grooten dienst geschieden sall, ende sijt hiermede, E. erentfeste heer, andermael gegroet ende Godts genade bevolen.

In 't Casteel Amboyna adi 19 February anno 1619.

288. — BANDA.

AEN DEN COMMANDEUR WILLEM JANSZ., PER 'T VEROVERT FREGAT *BIMA*,
20 FEBR. 1619.

Desen gaet met het fregat *Bima*, welck U. E. toesenden omme in Banda gebruyckt te werden, gelijk mede gevanghen Portuguesen. Den coopman, schipper ende matrosen, soo mense daer ontberen can, gelieve U. E. weder herwaerts te senden, opdat elck mach keeren daer hy bescheyden is, alsoo de schepen 't volck niet wel ontberen moghen.

Den predicant van Soest senden mede om sijn ampt in 't fort Nassau te bedienen. U. E. gelieve daerteghens weder herrewaerts te senden Adam Isbrants, alsoo wy verstaen daer wel gemist can werden.

Nadat onse reyse na de Molucques tot noch toe om redenen uytgesteld is geweest, is goetgevonden, dat wy met het schip de *Trouw* d' aenstaende nacht derwaerts vaeren sullen. De Heere geve ons geluck ende behouden reyse. Wy hoopen eerlange weder hier te keeren ende dat de vloote tegens halff Martius claer sijn sal. De schepen den *Engel* ende *Hoorn* sullen hier metten eersten

verwachten. U. E. gelieve daermede sooveel volck te senden, als eenichsints van Banda gemist can werden, want alle onse schepen, gelijk U. E. weet, seer swack van volck sijn.

Midts desen senden voor 't garnisoen van Banda thien vaten speck, U. E. recommanderende, alle de provisie tytelijck wel te doen menageeren ende iets voor noot te reserveeren, op avontuyr soo het geviel, dat onse fortten 't naeste jaer door eenich ongeval niet wel versien wierden, dat hem elck in dien gevalle een goet tijt behelpen mach.

In 't Casteel Amboyna adi 20 February 1619.

289. — MEMORIE

DOOR DEN GENERAEL COEN OP SIJN VERTRECK NA DE MOLUCQUES
IN 'T CASTEEL AMBOYNA GELATEN AEN D' HEERE COMMANDEUR
ARENT MARTSZ., DEN LUYTENANT GOUVERNEUR VAN SPEULT
ENDE DEN RAET ALDAER SIJNDE, 20 FEBR. 1619.

Tegen half Martius toecomende sullen U. E. alle onse schepen vaerdich ende seytreet maken, omme alsdan met den anderen naer Java te seylen, alsoo wy hoopen tegen die tijt hier weder te wesen, doch byaldien soo haest niet en quaemen, soo sult niet langer dan tot primo April naer ons vertoeven, ende soo voor primo April niet compareren, met de gehele vloot de reyse naer Java vervoirderen ende ons aen 't Westeynd van Madura by Mallemans-eylandt vinden off ons daer verwachten tot omtrent primo Meyo.

Maeckt dat alle de cassen, syde, sydewaeren, cleeden ende de camphor gevisiteert ende gelucht werden, schepende alles, gelijk mede alle de nagelen, nooten ende foelie, Japans silver ende alle de realen van 8^{en} die hier niet nodich sijn, in alsulcken schip off schepen, daer het best bewaert is ende de minste risico loopen sal, voor sooveel sonder verlet off belemmeringe van d' oorloeschepen geschieden can.

U. E. sullen verdacht wesen, dat de *Jager* ende *Cleen Hollandia* met advysen, eenich gelt ende goederen naer Patana ende Japan gesonden dienen, tensy wy in de Molucques ander gelegentheynt becomen, daertoe weynich apparentie is; derhalven soo wy voor primo April niet compareren, sullen U. E. naer Java vertrekkende de voorsz. twee jachten off andere tot dien eynde na de Molucques senden, mits voor Patana omtrent 20 a 30.000 realen Japans silver daermede sendende ende voor Japan eenige peper, wat nagelen, een weynich rompen van nooten, eenighe oliphantstanden ende 't gene voirder voor Japan dienstich in de schepen soud mogen wesen.

Soo 't gevele, dat d' Engelsen hieromtrent quaemen, ende dat stercker

dan ghyluyden te water souden mogen wesen, soo sult onse schepen in de bay op haer defentie houden, meerder macht verwachtende, mits op Hitto, Loehoe off Cambelle goede pertye volck houdende, om d' Engelsen vandaer te weeren ende voor te comen, voor sooveel eenichsints doenlijck is, dat syluyden aldaer geen plaetse begrypen, alle mogelijcke naersticheyt oock doende, dat geen nagelen becomen.

Soo d' Engelsen swacker comen, sullen U. E. in aller manieren ende met alle middelen trachten haerlieden te vermeesteren ende in U geweld te becomen, ende ingevalle syluyden alsoo quaemen, dat qualijck geoordeelt cost werden wie boven andere advantagie hadde, souden wy wel graden vinden, dat men d' eere van onse natie bewaere ende met onse schepen t' zee loope, omme d' Engelsen van 't landt te weeren, voor te comen dat geen nagelen becomen ende haerlieden, advantagie op hun becomende, aen te tasten, dan met disavantagie off eenparige macht sult haer niet aantasten ende onse cleene verdeelde macht in de waechschaele niet stellen, maer op u voordeel ende defentie blyven, onse compste of meerder macht verwachtende.

Omdat wy gissen, d' Engelsen met al haer macht omtrent Bantham blyven sullen, sijn wy van meeninghe op 't spoedichste van onse vloot derwaerts te vaeren; dan byaldien syluyden met al haer macht herwaerts quaemen, moeten wy trachten d' selvige te verslaen (soo het sonder notabel nadeel van d'onse in 't fort van Jacatra wesende, tytelijck gedaen werden can) eer onse macht naer Java vertrecke, doch soo 't gevielse, dat d' Engelsen uyt de wech liepen, omme ons van Bantham ende Jacatra te retardieren, moet wel geleth worden, soo d' Engelsen te gelijck niet verslaen ende d'onse van Jacatra niet haestich genouch seconderen connen, dat een van beyden wis nemen, ende alles niet versuymen, om alles te verrichten. Derhalven sullen de vrienden verdacht wesen, niet meer t' onderstaen dan met de macht verricht can werden.

U. E. sy oock gerecommandeert te voideren, dat dit-nieuwe huys van 't casteel Amboyna op 't spoedichste volcomentlijck brandtvry gemaect werde ende d' heer luytenant gouverneur van Speult bevelen wy by desen mede, alle de huysen binnen 't selvige casteel met pannen te doen decken, soo haest sulcx gedaen werden can.

Wy verstaen, dat den tijt van den luytenant gouverneur Speult in¹⁾ toecomende gaet expireeren, ende alsoo gaerne saeghen, dat syne E. hem weder opnieus verbonde, sal sijn E., daertoe genegen wesende (gelijck wy verhoopen) het gouvernement ende directeurschap van Amboyna waernemen ende daerin gecontinueert werden tot onser wedercomste alhier off tot naerder bescheet, welck wy in dien gevalle tot sijn E. contentement hoopen te geven.

¹⁾ Niet ingevuld.

Nae ick verstaë, soo is 't seker, dat die van Loehoe, Cambello, Lucidi ende Eran immer soo seer als voor desen (onder eenen schoonen schijn, die t' onswaerts veynsen) tot d' Engelsen ende andere vrembdelingen genegen blyven ende nae haer seer verlangende sijn, waerover te duchten is (de gelegentheyte becomende) dat het contract, metten anderen gemaect, effectueren sullen ende dat door de verlopene van Cambello, die d' andere daertoe ophouden, voeden ende styven. De voorneemste oorsaecken, welck die van de voorsz. plaetse daertoe moveren, sijn (na mijn opinie) ten eerste haere onversadige giericheyt ende ten tweeden, dat in haere troulose vrese hebben, wy trachtende sijn haer t' onder te brenghen (gelijck sy ons gaerne doen souden), waerover soecken haere populaire vryheyt oft veeleer moetwille met hulpe van Engelsen tegen ons te verskeren ende haer geltsucht te meer te voeden. Omme nu hierinne te versien, soud de beste remedie wesen, dat men d' Engelsen van dese quartieren hielde; dan soo 't gevele, dat hier quaemen eer wy hun t' eenmael connen weeren, sal mense in dien gevalle (gelijck vooren is gescyt) van landt moeten weeren. 't Is apparent, soo de Cambellesen naer behooren gestraft ende weder op haer oude plaetse gebracht wierden, dat haer d' andere ontsien souden eenich acces aen d' Engelsen te geven, doch met een discrete lanckmoedige behendicheyt sullen U. E. trachten de beste oirboir daerinne te schaffen ende de Cambellesen weder op haer oude plaetse onder ons fort, is 't doenlijck, te brengen. Ick laet my voorstaen, dat wy sonder de uytterste remedie te gebruycken, daertoe niet comen sullen, soolange de troulose eenige hoope op d' Engelsen behouden, doch evenwel vinde voor dees tijt gants niet geraden, dat men d' uytterste oft de hertste remedie gebruycke, om die van Loehoe, Lucide ende Eran niet op te hitsen ende niet te dringen het uytterste in dese tijt tegen ons oock te versoecken. Dan evenwel bevelen U. E. in dese saecke meer discrete hardicheden dan soete versoecken ende schenkagien te gebruycken, opdat de moetwillige nae haeren aert niet trotser werden ende haer niet voor laeten staen, dat hun ende d' Engelsen ontsien.

Alsoo niet connen weten, oft hier dit jaer Engelsen comen sullen, veel min wanneer haer te verwachten hebben, dunct my best te sijn, om byderhant te wesen, het volck soo langhe op Loehoe ende Cambello te houden als doenlijck is, want de Engelsen a' improvisto comende, haer anders te lande vast souden mogen maken, eer men van 't casteel by haer soud connen comen; doch vermits seer wel gelove, beswaerlijck veel volck lange op Loehoe en Combelle gehouden can werden, te meer het d' een ende d' ander vervelen sall, soo willen U. E. aen onse opinie niet binden ende geen tijt limiteeren, maer sullen de vrienden daerinne disponeren, sooals na den tijt ende gelegentheyte van saken ten besten gedaen dient ende gedaen can werden.

Wy bevelen U. E. de gedebaucheerde oft onstichtich ende ontuchtich levende

Nederlantse vrouwen met eerste gelegentheynt naer Java te senden, omme van daer voorts naer 't patria versonden te werden.

Onder correctie van beter gevoelen, is onse meninghe het continuele quartwerck t' onser wedercompste alhier aff te schaffen. Derhalven soo 't geviel, dat vooreerst niet weder quaemen ende de tijt ons drongh, naer Java te loopen, sullen U. E. in desen gevalle het continueele quartwerck suspenderen, tenwaere den tijt anders vereyschte.

Actum in 't Casteel Amboyna adi 20 Februaryo 1619.

290. — COMMISSIE

VOOR DEN COMMANDEUR ARENT MERTSZ., 20 FEBR. 1619.

Alsoo ten dienste van de Generaele Compagnie goetgevonden is, dat wy ons met het schip de *Trouw* na de Molucques transporteren sullen, waerover hoochnodich is, dat van den E. heer generael Reael een bequaem gequalificeert persoon gestelt ende geauthoriseert werde, omme als commandeur in onse absentie over de vloote, die hier tegenwoordich is ende de schepen, die noch souden mogen comen, te commanderen, goede ordre te onderhouden ende doen onderhouden, soo is 't, dat van de bequaemheyt ende suffisantie van den E. Arent Mertsz. wel geïnformeert ende ons genouchsaem bekend sijnde, denselven gecommiteert ende geauthoriseert hebben, commiteeren ende authoriseeren mits desen, omme als commandeur over alle de schepen, die hier tegenwoordich sijn ende noch souden mogen comen, tot onser wedercompste oft de compste van den heer generael Reael te commanderen, alle goede ordre t' onderhouden ende doen onderhouden ende voirden den dienst ende welstant van de Generaele Compagnie waer te nemen ende te bevoirderen, gelijk hem per besondere instructie hebben gelast.

Derhalven ordonneren ende bevelen aen alle d'oppercooplyden, schippers, alle officieren, soldaeten ende bootsgesellen in de tegenwoordige vloote ende die noch souden mogen comen, wesende niemant uytgesondert, den voorsz. Arent Mertsz. voor haeren commandeur t' erkennen, respecteren ende obedieeren, alsoff wy selfs present waeren.

Aldus gedaen in 't Casteel Amboyna adi 20 Februaryo anno 1619.

291. — MOLUCQUES.

AEN DEN HEER GENERAEL REAEL PER EXPRESSE BOOT MET DE DERDE
ADVYSEN, 3 MAART 1619.

Met de tweede expresse prauw van Amboyna nae de Molucques gedepecheert, hebbe geadviseert, hoe goetgevonden was, dat wy ons met het schip de *Trouw* (terwyle onse vloote in Amboyna versamelt ende geprepareert wierde) naer de Molucques transporteren souden, omme t' eerder met U. E., d' heer Admirael ende raet aldaer te consulteren ende effectueren, 'tgeene in de tegenwoordige conjuncture ten besten van de Generaele Compagnie gedaen dient. Op 20 February passado sijn dienvolgende van Amboyna vertrocken, hebbende aen den Commandeur Arent Martsz. ordre gelaeten, de vloote tegen half Martius seylreet te maken ende naer ons niet langer als tot primo April te vertoeven, ende soo wy alsdan in Amboyna niet en quaemen, dat hy in dien gevalle met alle de macht nae Java soud loopen ende ons aen 't Westeynd van Madura by Mallemanseylandt vertoeven, alsoo verhoopten tydelijcken weder by hem te keeren, doch vermidts door stilte ende contraryewint tot noch toe d'eylanden van Oby niet hebben connen beseylen, waerdoor ons soo weynich tijt resteert, dat te duchten is, naer de Molucques voortvaerende, soo haest als het behoort by onse vloote niet souden connen keeren ende 't principael versuymen mochten, soo is 't dat goetgevonden hebben, geen tijt meer te versuymen ende dese derde depesche met een boot over Batchian naer de Molucques te doen. By gebreck van de 2 voorgaende gelieve U. E. sich van de nevensgaende copyen te dienen, ende opdat U. E. van alles volcomelijck in tijts geïnformeert mocht werden, sijn wy midts desen expresselijck derwaerts sendende Pieter de Carpentier ende Pieter Dircksz., oppercoopluyden, dewelcke, als die overal present sijn geweest, alles kennelijck is. U. E. sal door haer verstaen, hoe de geheele Indische staet van de Generaele Compagnie (des Godt genadelijck gelieve te verhoeden) verlooren sy, byaldien in haeste d' Engelsen met soo grooten macht niet besoecken, dat de sterckste mogen wesen, ende alsoo dit sonder U. E. ende de vrunden hulpe vandaer niet gedaen can werden, connen de heeren hieraen affmeten, hoe hoochnodich ende dienstelijck het zy, dat U. E. ende de heer admirael Verhaegen hun op 't alderspoedichste met alle de schepen, die daer sijn, by onse vloote naer Amboyna vervougen ende dat met sooveel volck ende alsulcken groffgeschut, als eenichtsints van de Molucques gemist can werden, omme onse schepen daermede te versterken, alsoo die niet dan weynich ende dat seer slecht volck hebben.

Wy sullen ons voirder tot het raport van de voorsz. persoonen gedragen. U. E. gelieve haer gehoor, credit ende geloove te geven, oock alculcken ordre

te stellen, dat naergekomen werde 't geene haer voirder per instructie gelast is, waeraen de Compagnie dienst ende ons vrientschap geschieden sal.

Om de boot van Batchian te vertoeven, sijn wy van meeninghe noch drie a vier dagen ten langsten by te houden ende alsdan weder naer Amboyna by de vloote te keeren, omme voorts halff Meert ofte primo Aprill ten langsten, gelijk vooren is geseyt, van daer nae Java te vertrecken, ende alsoo verhoopen, dat U. E. d' heer admirael Verhagen met goede hulpe tegen die tijt ofte eer by de vloote sullen sijn, sullen desen eyndigen ende ons voorts aen 't rapport van onse gecommiteerde gedragen.

In 't schip de *Trouwe*, in see op 5 mylen S. S. West van Oby in stilte dryvende, adi 3 Marty 1619.

292. — MOLUCQUES.

AEN DEN HEER GOUVERNEUR JAN DIRCKSZ. LAM, PER DE BOOT,
8 MAART 1619.

Voor de derde reyse sijn wy nu aen den E. heer generael Reael ende de raet aldaer sendende d' advysen, hoe wy met d' Engelsen ende die van Jacatra in een generaele oorloch geraeckt sijn, het schip den *Swerten Leeuw* genomen is, wat dien voirder aengaet ende hoe nodich het sy, dat met alle onse macht op 't alderspoedichste weder nae Java keeren, ende alsoo deselve advysen U. E. ontwijffelijcken mede wel geworden sullen, hebben wy dieshalven geen besondere replicatie gedaen, 't welck ten goede gelieve te verstaen. Dese gaet alsnu met de E. Pieter de Carpentier ende Pieter Dircksz. oppercoopluyden, welck expresselijck gesonden hebben, omme de heeren mondeling naerder t' informeren ende van daer te voirderen 't geene den welstant van de Generaele Compagnie vereyscht. U. E. gelieve deselve te adsisteren ende in alles behulpsaem te wesen, daer sulcx vereyscht soude mogen werden. De Compagnie sal daeraen grooten dienst ende ons sonderlinge vrientschap geschieden.

Insonderheyte recommanderen U. E., ons te adsistereen met sooveel volck, groff geschut ende kruyt, als eenichsints van daer gemist can werden. Onse schepen hebben weynich kruyt. Sy sijn oock seer swack van volck ende het volck, dat hebbende sijn, ist meest jonck ende onbevaeren. Derhalven laet doch niet, ons wat te helpen ende U. E. soo seer te benouwen als eenichsints geraden sy, opdat in de eere van de victorie mede perticipeere.

In 't schip de *Trouw*, in zee Z. Z. W. van Oby 5 mylen in stilte dryvende, adi 3 Maert anno 1619.

293. — INSTRUCTIE

VOOR D'E. PIETER DE CARPENTIER ENDE PIETER DIRCKSZ., OPPERCOOP-
LUYDEN, OVER BATCHIAN NAE DE MOLUCQUES, 3 MAART 1619.

Eerstelijck sullen U. E. d' E. heeren generael admirael Verhaegen ende de raden volcomentlijck informeren, wat in Java gepasseert is, hoe de saecken daer staen ende hoe noodich het sy, dat wy derwaerts met den aldereersten varen met soo grooten macht als eenichsints byeen connen versamelen, procurende niet alleen, dat d' E. heer generael Reael ende admirael Verhaegen haer met den aldereersten herrewaerts gelieve te vervoeghen met de schepen de *Morgensterre* ende *St. Michiel*, maer dat ons daermede oock toegesonden werde tot versterckinge van onse vloote sooveel volck, cruyt ende groff geschut (insonderheyt het metalen geschut, dat de Mayores ontbieden) als van de forten aldaer gemist can werden.

Ende byaldien d' E. heer generael Reael ende admirael Verhaegen met een van de voornoemde schepen naer Amboyna vertrocken waeren, sullen U. E. met het ander ende sooveel volckx, cruyt ende groff geschut, als van de Molucquen gemist can werden, op 't spoedichste naer Amboyna keeren, rekeninge makende, dat van meeninghe sijn, niet langer dan ultimo Maert in Amboyna te vertoeven; ende alsoo tegen die tijt daer niet comen condt, sult U. E. alsdan aen 't Westeynd van Madura by Mallemanseylant vervoeghen.

Wy belasten U. E. mede, soo het de tijt toelaet, alle de forten, comptoiren ende plaetsen van de Molucques te besoecken ende ons van elcx mede te brengen den staet van alles, niet uytgesondert, namentlijck pourtraickt ofte ontwerp naer 't wesen ende gestaltenisse van alle d' eylanden, forten ende casteelen van de Molucques, soowel die wy als die de vyanden besetten, met alsulcke beschryvinghe daerby als becomen condt.

Item den staet van 't capitael als cargasoen, amonitie van oorloge, vivres ende alles wat op de forten ende comptoiren in de Molucques is.

Item monsterrolle van alle het volck in dienste ende onder de jurisdictie van de Generaele Compagnie op alle forten van de Molucques wesende, als wat gevangenen daer sijn ende hoe sterck van volck d'inwoonders op alle plaetsen sijn, gelijk mede de generaele ende de perticuliere geslooten boecken van de negotie van de Molucques, soo die veerdich sijn.

Insonderheyt bevelen U. E. op den alderhoochsten, mede te brengen, ofte ordre te geven dat U. E. metten eersten naergesonden werden alle de boecken der rekeninge van 't volck tsedert den jaere . . . ¹⁾ tot nu toe, by de heeren Mayores soo lange ende dickwils ontboden, ende byaldien dese boecken noch

¹⁾ Niet ingevuld.

niet veerdich waeren, soo sult van onsentwegen vervorderen, dat iemant daer-toe expresselijck gelast werde, op peene dat by gebreke arbitralijcken gestraft sal werden.

Wy sijn van meninge 't jacht *Hollandia* nae Patana te senden ende 't jacht de *Fager* nae de Molucques, om voort van daer naer Japan te vaeren ende onse schepen te waerschouwen, hoe haer van d'Engelsen sullen wachten ende waer hun by ons vervougen sullen, doch soo daer eenighe gelegentheynt in de Molucques is, daermede datelijck op u compst in de Molucques van daer nae de Manilhas gesonden can werden, sullen U. E. vervoirderen, dat derwaerts met alderyl alle behoorlijcke advysen aen onse vloote gesonden werde, met expresse ordre, dat sylieden van Patana off andre plaetsen sooveel rijs ende alle andere provisie medebrenghen als becomen connen.

D' heer gouverneur van de Molucques, den directeur, alle oppercoop-luyden, capiteynen ende allen anderen, die sulcx aengaet, sullen U. E. van onsentweghen aenseggen, dat alle haer provisie, vivres ende amonitie van oorloghe wel menageren ende soolanghe doen strecken ende voor noot reserveren, als eenichsints doenlijck is, opdat haer sulcx niet come te gebreken, oft gevielen dat sylieden door eenich ongeluck (als niet verhope) 't naeste jaer niet geprovideert en wierden.

Drie a vier daegen sullen wy hieromtrent na de boot ofte U. E. advijs van Batchiaen vertoeven.

Alsoo die van Loehoe, Cambello ende haere consorten seer genegen tot d' Engelsen blyven, ende veel nagelen op Blacu ende Bouro vervoeren, alwaer deselve door Maccassaren, Javanen ende andere vrembdelingen opgecocht ende vervoert werden, gelijk verleden jaer goede pertye nagelen in Java gesien hebben ende alsnu sijnder weder verscheyden joncken in Blacu ende Bouro, daer van Banda oock nooten ende foelie ende ontwijffelijck weder van Loehoe ende Cambello veel nagelen gebracht sullen werden, soo is 't, dat U. E. bevelen den heer generael Reael, den admirael Verhaegen ende in haer absentie den heer gouverneur Lam hiervan t'informeeren ende te voideren, dat haer E. ofte U. E. hierinne by den coninck van Ternate alsoo handelen, dat in voorsz. gebreck volgens contract behoorlijck versien werde, want anders genootsaeckt sullen sijn, daerop alsulcke ordre te stellen, dat het ieder voor een notabel exempel diene. Staen die van Loehoe ende Cambello onder den coninck van Ternate, dat hy haer dan straffe over het contract met d' Engelsen gemaect, ende over het vervoeren van de naegelen op Blauw ende Bouro. Maeckt, dat wy met geen praetjens gepaeyt werden, ende soo ghylieden geen ander bescheyt becomen cont, protesteert by den coninck van Ternaten ende den synen, niet qualijck te nemen d'ordre, die wy over de sake in dien gevalle geven ende op 't alderrigoureste, om een eynde daarvan

te krygen, stellen sullen, alsoo niet van meeninge sijn, de moetwillicheyd van die van Loehoe, Cambello ende haere consorten langer te gedoogen.

Omme de sagu van Xulla ende Telliaba te haelen, sullen haer de vrienden met prauwen ende corcorren behelpen moeten, alsoo daertoe geen schepen ontberen mogen.

Actum in 't schip de *Trouwe* in zee omtrent 5 mylen van Oby adi 3 Meert anno 1619.

294. — NOFFECQUA.

AEN D'E. HEER LAURENS REAEL, GENERAEL, 10 MAART 1619¹⁾.

Gisteravont sijn hier Godt loff met het schip de *Trouwe* wel aengecomen, ende is door Symon Colijn behandicht U. E. aengename van ditto 7 stantis, waerdoor met leetwesen syne indispositie verstaen hebben. Het comt in dese conjuncture (nu elckanders hulpe soo hoochnodich van doen hebben) heel qualijck: dan den wille Godts moet geschieden. D'Almogende biddende U. E. alsulcke beterschap ende goede dispositie te geven als self ter salicheyt wenschende is ende 't gemeene beste nu vereyscht.

Dewyle U. E. met twee expresse praeuwen van Amboyna gesonden, de tegenwoordige standt van de Generale Compagnie soo breet geadvyseert hebben als de noot de saecke vereyschte, hadden wy wel verhoopt, dat onse advysen daerop niet discorderen, maer U. E. selfs mede met ons geoordeelt hebbe soude, dat het meer dan noodich waere dat wy gesamenderhandt met alle de macht na Java liepen, omme 't gemene besten tegen d' Engelsen ende andere vyanden te manteneren. Dan alsoo nu verstaen datter goede appa- rentie was, dat men dit jaer ongeveer duysent bhaeren nagelen van de Moluques becomen soude, ende U. E. daerover geresolveert sijt het schip de *Morgensterre* tot in Mayo oft Juny op te houden omme daerinne te doen schepen de nagelen die men naer 't vertreck van *St. Michiel* becomen mocht, hebben wy dit poinct de presente raden mede voorgedragen ende neffens de generaele stant te kennen ghegeven. Naer consideratie van de saken is andermael verstaen dat d'Indische stact van de Generale Compagnie der Vereniche Nederlanden onse meesters (des Godt genadelijck gelieve te verhoeden) ver- looren sy, soo wy d' Engelse met soo grooten macht niet besoecken dat de sterckste mogen wesen, ende alsoo d' Engelsen 18 schepen sterck waeren, doen wy van Java vertrocken, waertegen wy alle de gereetste schepen bij den

¹⁾ Copieën van 10 Maart — 19 Juli 1619: P. 96.

anderen brengende niet meer dan 14 versamelen connen, hebben dieshalven met advijs van de presente raden goetgevonden het schip de *Morgensterre* met dese expresse (als oock alle andere, die daer souden mogen wesen, ofte commen mogen) herwaerts t'ontbieden. Derhalven willen U. E. vrientlijk gebeden hebben, dadelijck op den ontfanck van desen ordre te geven, dat onse ordre naergecomen ende ditto schip de *Morgensterre* neffens *St. Michiel* met alle andere op 't alderspoedichste naer Amboyne gesonden werden, met last soo voor prymo April in Amboyne niet commen condon, dat haer dan in aller ile by Mallemans eylant aen 't Westeynde van Madura vervoughen. Het soude my neffens U. E. seer lieff wesen, dat met de voorsz. schepen alle de nagelen van de Molucques becommen mochten; dan dewyle Godt betert soo swack van schepen sijn dat sulcx niet geschieden can, off de gantsche staet van de Generale Compagnie soude daerdoor gepericuleert worden, moet 't swaerste 't meeste wegen, ende alsoo ons eenen goeden raet immers soo noodich als groote macht is, wil ick U. E. by desen, ende oock d'heer admirael Verhaegen andermael seer vrientlijk gebeden hebben ons in desen stant niet verlegen te laeten, maer met haer E. persoonen ende goeden raet te hulpe te comen, ende dat met de voorsz. schepen op 't alderspoedichste, soo het haer E. dispositie eenichsints toelaet. Ick weet wel als die het mede besocht hebbe, dat d'incomodite d'indispositie te meer beswaert; dan wat sal men doen? de sake vereyscht het ende sal U. E. daer teghen gelieven te consideren de groote dienst die haer E. persoonen, met de voorsz. schepen comende, de Generale Compagnie doen sullen.

Den 7^e deser sijn van hier met een praeuw naer de Molucquen vertrocken Pieter de Carpentier ende Pieter Dircksz. oppercoopluyden met onse derde advysen in zee onder Oby met de boot van 't schip de *Trouw* gesonden. Sy sullen U. E., als overal present geweest sijnde, van alles volcomelijck informeren connen. U. E. gelieve haer gehoor ende gelove te geven, gelijk mede ordre daer 't behoort dat naegecomen worde 't geene hun vorder per instructie gelast is; doch insonderheyte datter tegens onse nevensgaende ordre (die ons den noot ende eys van saken heeft doen geven) geen schepen opgehouden werden. De copie van 't geene met haer opnieus geschreven hadde, gaet neffens desen, ende opdat seker mogen gaen in 't geene den dienst ende welstant der Generale Compagnie vereyscht, hebben wy geresolveert d'antwoort op desen alhier te verwachten, soo lange den tijt lyden wil; derhalven gelieve U. E. bringer deses dadelijck weder herwaerts aen te depecheren.

Naerdats onse autenticque commissie aen U. E. secretaris getoont hadden, is ons volgens U. E. ordre overgelevert d'acte daermede U. E. ons is resigneerende ende opdragende het ampt van Gouverneur Generael. D'Almogende Godt geve dat hetselve tot sijns naems prijs ende eere, ende welstandt der

Generaele Compagnie bedienen moghe, gelijcke na schuldigen plicht ende uytterste vermogen trachten sullen te doen.

Wy verhoopen van Amboyne naer Telliabo een jacht om desagu te seynden; 't en sal niet naergelaten worden soo 't eenichsints geschieden can.

Met de *Trouwe* hebben 20 lasten rijs, 15 vaten speck, pertye cleeden ende andersints als per factuere (onder de Carpentier) voor de Molucques gebrocht, dan alsoo de tijt niet toe en laet ditto schip voort te laten seylen, hebben ordre gegeven dat het voorsz. cargasoen in Batchan gelost werdt.

Op de verlossinge die in Banda gedaen dient, als oock van 't volck dat van daer gemist can werden, hebben ordre gegeven. Soo wy geen volck noch cruyt t' onser hulpe van de Molucquen becomen connen, sullen patientie moeten hebben, doch recommandere U. E. andermael de saecke soo nauw t' overleggen als doenlijck sy.

Wy verstaen dat op Maleyo een goet getal metalen halve cortouwen leggen daervan wel eenige gemist connen werden. U. E. gelieve deselvege volgens ordre van de heeren Mayores mede na de vloot te seynden, mits dat het sonder verlet van tijt geschiede.

U. E. gelieve ons oock te laeten weeten ofter in de Molucquen geen gelt van noode sy. In 't schip de *Trouwe* is een kist, die anders, des niet noodich wesende, weder terugge gebracht sal werden.

Batchan desen 10 Martio 1619.

295. — MALEYO.

AEN D'HEER JAN DIRCKSZ. LAM, VICE GOUVERNEUR OVER DE MOLUCQUEN,
10 MAART 1619.

Onse jongste is geweest per Pieter de Carpentier ende Pieter Dircksz. onse gecommiteerde. Tsedert sijn hier Godt loff met het schip de *Trou* wel aengecomen, ende alsoo door missive van d' E. Heer Generael Reael van dato den 7 stantis verstaen, hoe sijn E. niettegenstaende onse voorgaende advysen van meyninge was, het schip de *Morgensterre* tot Mayo ofte Juny op te houden omme daerinne te doen schepen goede partye nagelen, die men tegen die tijt verhoopt te becomen, hebben wy met advijs van de presente raden goetgevonden, dese wederomme met advyse naer de Molucques om voorsz. schip ende alle andere secoursen te seynden, ende opdat seker souden mogen gaen, hebben wy expresse acte van autorisatie aen Pieter de Carpentier ende Pieter Dircksz. onse gecommiteerden gesonden, omme te vorderen ende ordre te geven dat het schip de *Morgensterre* soo wel als *St. Michiel* ende alle andre

op 't spoedelijkste tijtlijcken van de Molucques na Amboyna gesonden werde sonder dat mense om nagelen oft andersints ophoude. Wy recommanderen U. E. ditto ordre in haer absentie te doen executeeren, want de welstant van de Generale Compagnie 't selvige alsoo vereyst; sal oock gelieven een goet deel van de metalen halve cartouwen die op Maleyo leggen, van daer wel gemist connende werden, mede te seynden, gelijk oock sooveel volck ende cruyt als eenichsints van de fortien aldaer gemist can worden.

Voor desen hebbe U. E. van Java toegesonden copie van drievoudige autentijcque commissie die my van de heeren Mayores als gouverneur generael toegesonden sijn. Daer deselvige door onse gecommiteerden niet gepubliceert sijn, ende den eet van getrouwicheyt noch niet gedaen is, sal U. E. gelijk hem by dese bevelen, hetselvige laeten doen, een ider in dienste van de Generale Compagnie wesende den eet afnemen, mitsdien oock als raet van Indien in handen van onse voorsz. gecommiteerde deposeren.

Door missive van d'E. Heer generael Reael verstaen wy datter goede apperentie was, dat men dit jaer ongeveer duysent bhaeren nagelen van de Molucques becomen soude. Wy recommanderen U. E. de goede hant daeraen te houden, dat deselvige ingecoft ende ontfangen worden, gelijk mede dat ditto nagelen ter bequaemster plaetse tot de compste van onse schepen van de Manillas oft andre tegen 't naeste jaer bewaert worden, ende dat brantvry soo eenichsints geschieden can. 't Waere my lieff geweest, dat alle de nagelen dit jaer hadden mogen becomen. Dan de vyandt is soo machtich ende dringt ons soo hart, dat alle schepen byeen moeten vergaderen die becomen connen. Wasser eenigen raet omme de vloot van de Manillas te becomen, wy en souden niet eene van die achterlaten, want sullense alle van noode hebben.

In Batchan adi 10 Martyo 1619.

296. — MAKJAN.

AEN Srs. PIETER DE CARPENTIER ENDE PIETER DIRCKSZ., OPPERCOOP-
LIEDEN, 10 MAART 1619.

Ghisteravondt sijn alhier Godt loff wel aengecomen ende is ons geworden eene missive door d'E. heer generael Reael den 7^{en} deser op Noffecja geschreven, waerdoor verstaen sijn E. ordre gegeven hadde, dat het schip *Sz. Michiel* den 11 stantis van daer naer Amboyne vertrecken soude, doch dat van meyninge waeren de *Morgensterre* tot Mayo ofte Juny op te houden, omme daerinne te doen schepen goede pertye nagelen, die men verhoopte tegens die tijt te becomen. Ick hebbe de saecke den raet voorgedragen ende is eenstemmelijck voor goet verstaen ende gearresteert, dat voorsz. schip noch

geen andere schepen om geeninge saken achterlaten sullen. Derhalven gaet dese per expresse om voorsz. schip de *Morgensterre* ende alle andere andermael vandaer t'ontbieden. Wy hebben 't selvige wederomme met nieuwe advysen met aller beleeftheyt aen d'E. heer generael Reael ende den admirael Verhaegen versocht, gelijk mede dat hare E. met den eersten mede gelieven te comen, doch belasten ende bevelen U. E. by desen wel expresselijck te voirderen ende soo te handelen, dat wy de voorsz. schepen *St. Michiel* ende de *Morgensterre* voor prymo April in Amboyne becomen. D'acte van autorisatie die daertoe vereyscht soud mogen werden, gaet nevens dese. Worden U. E. genootsaect dat in 't werck te stellen en voor den dach te brengen, soo verthoont ende versekert d'E. heeren generael ende admirael Verhaegen, dat ons de uytterste noot om seker te gaen daertoe gedrongen heeft, dat sulcx om 't gemeene best geschiet ende geensints door eenige passie. Ick sal my oock verlaeten dat ditto heeren generael Reael ende admirael Verhagen met de voorsz. schepen mede comen sullen. Laet niet U. E. devoir daertoe te doen, want de noot ende de gemeene welstant, als U. E. weet, sulcx vereyscht.

Den bringer deses ten waere hy te lange tardeerde sullen hier weder verwachten omme van voorsz. schepen niet gefrusteert te werden.

Alsoo ons d'E. Heer Generael Reael door schriftelijcke acte aen syne secretaris gesonden het ampt van 't generale gouvernement geresigneert heeft nadat onse drievoudige autentike commissie aen ditto secretaris getoont hadden, sullen U. E. overal daer passeeren sult, de copyen van voorsz. drievoudige commissien doen publiceeren ende een ider in dienste van de generale Compagnie wesende den eedt van getrouwicheyt affnemen, in maniere als die achter den artyckel met de jongste schepen gecomen staende is, ende ter plaetse daer U. E. niet en compt, oft soo het den tijt anders niet en lijst, sal de Heer Gouverneur Lam 't selvige doen, mits dat hem den eedt als raet van Indien mede afneempt.

Het fregat door U. E. met advysen van Batchan t' seewaert gesonden heeft ons gemist, verhoope dat in Amboyna wel arriveeren sal.

In Batchan adi 10 Martyo 1619.

297. — COMMISSIE

AEN PIETER DE CARPENTIER ENDE PIETER DIRCKSZ. GESONDEN,
10 MAART 1619.

Pieter de Carpentier ende Pieter Dircksz. onse gecommiteerden voor dese na de Molucques gesonden, werden gelast ende geauthoriseert, lasten ende autoriseeren haer by dese, op 't alderspoedichste van de Molucques naer

Amboyne by onse vloote te doen vertrecken de schepen *St. Michiel* ende de *Morgensterre*, alsoock alle andere meer, die in de Molucques souden mogen wesen, oft corteling comen mochten. Derhalven ordonneren alle oppercoop-luiden ende schippers van de voorsz. schepen ende alle andere, die het aen-gaet, d'ordre van onse voorsz. gecommitteerden nae te comen, ende haerlie-den sonder delay op 't alderspoedichste in Amboyne te vervougen.

Actum in Batchan adi 10 Marty 1619.

298. — AEN DEN HEER ADMIRAEEL VERHAEGEN

IS GESONDEN EEN MISSIVE VAN DESELVE TENEUR, ALS DEN 10 DESER
AEN D'E. HEER GENERAEEL REAEL GESCHREVEN IS,
MET VOLGENDE APENDICK.

Het voorgaende is 't geene alsnu aen d' E. Heer Generael Reael met de vierde expresse schryvende sijn, ende alsoo niet anders aen U. E. t' innovee-ren hebben, sal hem gelieven 't voorsz. voor de syne te houden, andermael seer vrientlijk versoeckende dat U. E. neffens d' E. Heer Generael met de schepen de *Morgensterre* ende *St. Michiel* op 't alderspoedichste nae Amboyne by onse vloote t' onser hulpe gelieve te comen. De Compagnie sal daeraen grooten dienst ende ons sonderlinge vruntschap geschieden.

Actum in Batchan adi 10 Martio 1619.

299. — SR. DANIEL VAN DER HEGGHEN,

OPPERCOOPMAN OP *ST. MICHEL*, LEGGENDE ONDER MAKJAN,
10 MAART 1619.

Gisteravond met schip de *Trouw* hier te reede comende is my U. E. missive den 8 deser van Taffasoha geschreven wel behandicht ende hebbe seer geerne verstaen U. E. behouden arrivement met het schip *St. Michiel* aldaer, gelijk mede dat alreede ingenomen hadde 153 bharen nagelen, ende noch goede pertye meer van Taffasoha verhoopt te becomen, soo daer noch eenige daegen vertoeven mochten. De goede hoope is my hertelijcken lieff, dan wy sijn Godt betert, soo swack, ende d' Engelsen metten aldereersten besoecken moeten, oft de generaele staet van de Compagnie soud duysent perijkelen loopen. Derhalven gaet dese advyse per de vierde expresse om alle de schepen van daer t'ontbieden, ende wy belasten U. E. ende de schipper mits dese wel

expresselijck op 't spoedichste nae Amboyna by de vloot te seylen. Het schip de *Trouw* heeft hier noch omtrent vier dagen werck. Sult daerop wat gissinge mogen maken opdat wy gesaemenderhant in Amboyna by de vloot mogen comen. Voor prymo April moeten daer wesen, oft souden te laet comen.

Actum in Batchan adi 10 Martio 1619.

300. — SR. MAURITIUS VAN OMMEREN,

COOPMAN OP MACKJAN, 10 MAART 1619.

Soo wy hier gisteravont met het schip de *Trouw* arriveerden, wierd ons door Symon Colijn behandicht U. E. aengenaeme den 8 deser van Taffasoha geschreven, waerdoor seer geerne verstaen hebbe, dat aldaer goede pertye nagelen waert becomende. Godt geve dat het alsoo voorts mach gaen. Van de cleden die U. E. eyscht hebben eenige salampoeris, balattas ende tancoulen met diverse andere medegebracht, doch alsoo de *Trouw* door cortheyt van tijt niet verder seylen mach wort hier alles gelost, ende sal U. E. helpen vervoirderen dat van hier become 't geene noodich heeft. Adviseert ons met den eersten hoeveel nagelen dit jaer na gissinge verhoopt te become, alle mogelijke diligentie doende omme sooveele op te coopen als doenlijck sy.

Actum in Batchan adi 10 Martio 1619.

301. — ORDRE

AEN PIETER DE CARPENTIER ENDE PIETER DIRCKSZ., OPPERCOOPLUYDEN,
GESONDEN, 11 MAART 1619.

Pieter de Carpentier ende Pieter Dircksz., oppercooplyuden, worden gelast ende geauthoriseert, lasten ende authoriseren hen by desen van de sorten, comptoiren ende plaetsen, in de Molucques wesende, te lichten ende op 't spoedichste met d' eerste schepen na Amboyna te seynden tot versterckinge van onse vloote sooveel volcx, alsulcke groff geschut ende cruyt als sylieden met advijs van d' heer luytenant gouverneur van de Molucques off de hoofden van elke respective plaetse ende presente raden, oordelen sullen dat van de quartieren gemist connen werden. Derhalven ordonneren ende bevelen aen

de voorsz. heer luytenant gouverneur van de Molucques ende alle andere datelijck effect te laeten sorteren, 't geene in dese by voorsz. raden goetgevonden sal worden.

Actum in Batchan adi 11 Maert 1619.

302. — COMMISSIE, 12 MAART 1619.

Alsoo op 't versoeck ende ernstich aenhouden van den luytenant ende vaendrich alhier vermidts d'expiratie van haeren verbonden tijt haer gelicentieert ende vergunt hebben t' sloop te gaen, om daernaer verlost te moghen werden, het garnisoen van Batchan van een overhoofd gedisprovidert is, ende nodich geacht wert dat de voorsz. plaetse wederomme met een gequalificeert persoon versien werde, soo is 't dat wy ten vollen onderricht sijnde van de goede qualiteyten van Dirck Nannincks, denselven hebben gestelt ende gecommiteert, gelijk wy hem stellen ende commiteeren mits desen, voor vaendrich op Batchan voorsz., met volcomen last om over 't fort ende garnisoen te commanderen volgens syne instructie hem tot dien eynde gegeven. Belasten ende bevelen derhalven eenen iegelijcken den voorsz. Dirck Nannincks daervoor te respecteeren ende gehoorsamen.

Actum in Batchan adi 12 Martio 1619.

303. — ORDRE

IN BATCHAN AEN DEN COOPMAN JAN ADRIAENSZ. GELAETEN,
14 MAART 1619.

Dat ter bequaemste plaetse daer de Christenen wonende sijn metten eersten een bequaem huys sal doen maken dat voor een kerck, tempel ofte beethuys dienen mach, breet 5 vadem ende 10 vadem lanck, met wooninge voor een predicant ofte voorleser daeraen, ende dat soo verde van 't fort dat het by brant ofte anders ditto fort niet en verhindere.

Belasten ditto Jan Adriaensz. mede met den aldereersten sonder eenich delay met aerde te doen decken de solderingh van de kelder ofte packhuys in 't fort Barnevelt wesende, ende dat omtrent een voet dick; in sulcker vougen besorgt dat ditto kelder oft packhuys brandtvry sy. Den nieuwen rijs sult dadelijck daerinne doen brengen, mits de kelder alvooren met plancken soo op de vloer als aen de muyle besorge, dat de rijs, cleeden ofte andere waeren

van den damp der aerden ofte vochtichheit van de muere niet beschadicht worden.

Den coninck heeft een seker metaele stuckxken te leen versocht. Als hy met sijn corcorre herwaerts uytvaert ofte uytseynt sult hem 't selfde oft een ander dat bequaemelijk gemist can werden laeten volgen, ende als hy wederomme keert affvoirderen.

Actum in Batchan adi 14 Martio 1619.

Item dat hy de Chinesen continueerlijk in 't werck sal houden, ende soo-veele plancken ende swalpen sal doen saeghen als mogelijk is.

Actum ut supra.

304. — BANDA.

AEN DEN VICE-GOUVERNEUR WILLEM VAN ANTZEN, PER PRAEUW,
22 MAART 1619.

Door 't jacht de *Neptunes* U. E. retardement verstaen hebbende sijn wy wat voor sijn persoon ende geselschap beducht geweest.

Den 7 passato hebben wy d' heer commandeur Willem Jansz. met den *Engel* na Banda gesonden, omme de behoorlijcke verlossinge te doen, alle de nooten ende foelie daerinne te doen schepen ende voirder alle behoorlijcke ordre te stellen en doen onderhouden, met expresse last, dat men ditto schip den *Engel* ende oock het schip *Hoorn* op 't alderspoedichste weder herwaerts senden soude. Den 22 passato hebben derrewaerts mede gesonden het fregat *Bima* met seeckere gevangenen omme aldaer gebruyct te worden, ende sijn wy tsedert met het schip de *Trouwe* in Batchan geweest vanwaer den 20^{en} deser met d' heer generael Reael ende den admirael Verhaegen met het schip *St. Michiel* van de Molucques comende alhier weder gekeert sijn, meynende de schepen den *Engel* ende *Hoorn* hier te vinden, doch hebben geen andere tydinge vernomen, dan datgeene U. E. met de syne van den 14 Februaryo door 't jacht de *Vos* aen d' E. Heer Generael Reael is advyserende, niet connende bedencken waer voorsz. schepen soo lange tarden.

Door onse voorgaende sal U. E. wel verstaen hebben, hoe het schip den *Swarten Leeuw* door d' Engelsen voor Bantham genomen is ende sy gemeent hadden, haer met geweld meester van onse gehele vloote te maken, maer dat het hun (Got loff) gemist is; ende alsoo van meeninghe sijn haer met den eersten weder te besoecken, is dieshalven den 7 deser weder een expresse met advysen na Banda gesonden, welcke hiermede confirmeeren, doch alsoo geen

andere tydinge vernemen, gaet dese wederomme per expresse. Indien d' Engelsen aldaer met hun macht gecomen sijn (als niet en dencke) sal U. E. wel doen ende ons datelijck daervan advijs geven, opdat ons daarna mogen reguleeren, ende isser geen Engelse macht gecomen, sulcx dat de voorsz. schepen *Hoorn* ende den *Engel* vandaer wel gemist connen worden, bevelen wy U. E. by dese deselvige (soo die noch niet vertrocken en sijn) datelijck herrewaerts te senden, en dat met sooveel volck als eenichsints van alle de forten gemist connen werden.

Wy hoopen dat U. E. hem vooreerst met het nieuwe gesonden fregat *Bima* wel sal behelpen, ende dat oock sonder de Nederlanders die op de fregatten gebannen sijn. Derhalven sult alle de Nederlanders die op galeyen oft fregatten gebannen sijn, metten eersten herrewaerts senden ende sich met de gevangen Spaignaerden, Portuguesen ende andere behelpen, ende soo daer mede eenige gevangen Engelsen sijn, sentse mede herrewaerts. Laet niet naer al waer 't oock dat de schepen den *Engel* ende *Hoorn* vertrocken waeren, midts deselvige met het fregat sendende soo het sonder perykel van d' Engelsen geschieden can. Wy sullen ditto fregat datelijck weder derwaerts senden.

Door U. E. missive met de *Vos* aen d' E. Heer generael Reael geschreven hebbe seer geerne sijn aencompst aldaer verstaen, ende hoe dat het gouvernement over alle de forten aengenomen hadde. 't Is ons van harten lieff, alsoo volcomelijck vertrouwen, dat hetselvige ampt tot sijner eere ende welstant van de generale Compagnie bedienen sal, waerover U. E. veel geluck wenschen, d' Almogende biddende sijnnen heyligen segen daertoe te geven.

Dat U. E. van meeninge was sich vooreerst op Pouleway t' onthouden om d' Engelsen aldaer te verwachten, is wel gedaen ende hebben oock geerne verstaen, datter tot deffentie in fortificatie goede reparatie gedaen ende sekere nieuwe wercken gemaect wierden; doch achte dat op de custe van Java sullen blyven, om haer van onse gaende ende comende schepen meester te maken. Dan en verlaet U daerop niet ende maeckt dat ghylieden gestadich in allengevalle alle vyanden getroost sijt. De materiaelen die U. E. gebreecken sullen soo haest doenlijcken beschict worden. Voor dees tijt can 't niet geschieden.

U. E. sy gerecommandeert ende bevolen alle de provisie soo vivres als amonitie van oorloge wel te doen menageeren, ende soo lange te doen strecken als eenichsints doenlijcken sy, opdat niet verlegen gerake off het geviel (als niet verhope) dat het naeste jaer na behooren niet gesecondeert wierden.

Dat U. E. volgens ordonnantie van d' heer generael Reael onsen predecesseur het volck prymo deser op haer eygen costen stellen soude, is wel gedaen, gelijk mede dat van meninge was de vrede met die van Salamma ende haere consorten te continueeren. Na den tijt sal hem in desen gevalle reguleeren.

U. E. sy oock gerecommandeert te doen vorderen dat alle mogelijke diligentie gedaen worde, omme sooveel nooten ende foelie te becomen, als doenlijcken sy, opdat de swaere lasten die de heeren Mayores dragende sijn, daeraen gevonden mogen werden, doch vinden geensints geraden dat men eenich volck by de Bandanesen om te handelen senden.

Voor desen hebben wy van Jacatra aen S^r. van der Strengen gesonden copye van drievoudige commissie die het d' hoochmogende heeren Staeten, sijn Excellentie ende d' heeren Mayores gelieft heeft ons als haeren gouverneur generael te senden. Nevens dese gaet ordre aen d' heer commandeur Willem Jansz. dat sijn E. deselvige aldaer publiceere, ende U. E. ende al het volck in de sorten Nassauw, Belgica, ende Revenge op Poulewaey den eet van getrouwicheyt affneme. Soo ditto Willem Jansz. weder herwaerts gekeert sy bevelen U. E. de voorsz. commissie te doen publiceeren, ende al het volck den eet van getrouwicheyt aff te nemen ende die oock in handen van den raet aldaer te doen, in manieren als dat behoort.

In 't Casteel Amboyna adi 22 Maert anno 1619.

305. — BANDA.

AEN DEN HEER COMMANDEUR WILLEM JANSZ. OP 'T SCHIP DEN *ENGEL*,
PER PRAEUW, 22 MAART 1619.

Wy sijn met het schip de *Trouw* tot Batchan geweest ende den 20 deser alhier wedergekeert in compagnie van 't schip *St. Michiel*, daarmede d' E. heeren generael Reael ende admirael Verhaegen van de Molucques comen. Hadden wel verhoopt de schepen *Hooru* ende den *Engel* hier te vinden, alsoo het den tijt ende gelegentheit van saken, gelijk U. E. weet, alsoo vereyscht. Doch 't en heeft Godt tot noch toe niet gelieft, waerover dese tweede praeuwe expresselijck om tydinge na Banda senden, ende alsoo verhoppen U. E. voor de compste van dese met de schepen den *Engel* ende *Hooru* derwaerts aen al vertrocken wesen sal, dient dese alleen ten overvloet tot een groete, hebbende het noodige aen d' heer luytenant gouverneur van Antzen geschreven.

Soo U. E. bygeval noch niet vertrocken waere, laet niet datelijck met de 2 schepen voorsz. herwaerts te comen, soo het geschieden can. Soo niet, advyseert ons ampel watter passeert.

Van Jacatra hebben voor dese copye gesonden van de drie commissien, die het d' hoochmogende heeren Staten Generael, sijn Excellentie ende de heeren Mayores gelieft heeft aen ons als haren gouverneur generael te senden, ende alsoo d' E. heer generael Reael van 't generaele gouvernement ontlast is, sal

U. E. de voorsz. drievoudige commissie in 't fort Nassau, op Pouleway ende op de schepen doen publicceeren ende d' heer luytenant gouverneur alle de cooplieden, schippers, capiteynen ende alle het volck den eet van getrouwicheyt affnemen.

Van Solor ende Bima sijn hier wel aengecomen de *Bergerboot* ende de *Jager*. De resterende schepen verwachten dagelijcx.

In 't Casteel Amboyna adi 22 Maert anno 1619.

306. — JAPAN.

AEN JAECQUES SPECX, PER 'T JACHT DE VOS, 4 APRIL 1619.

In December passato tot Jacatra sijnde, is ons door 't schip d' *Oude Sonne* wel geworden U. E. missive in October 1618 van Firando geschreven, ende alsoo deselvege neffens myne pampieren aldaer gelaten hebbe, can daerop geen punctuale antwoord doen, waerover dese dient omme de vrienden te verwittigen hoe de saken in deese quartieren staen ende wat ten welstant der generaele Compagnie van U. E. vereyscht wort.

Het wedervaeren van de schepen d' *Oude Sonne* ende de *Galiassc* op haer voyage na Macau, Manilha ende Cochîn China hebbe verstaen. D' Almogende sy van 't goet succes hoochlijck gelooft, ende wil d' ongeluckigen genadich wesen. Voorsz. schip d' *Oude Sonne* heeft Patana niet connen beseylen, ende is Godt loff den 15 December anno 1618 tot Jacatra wel aengecomen, terwyle dien selfden dach voor Bantham van d' Engelsen genomen wierd het schip den *Swerden Leeu*, volladen van Patana comende. In de straet van Palinban hadden malcanderen versproocken, ende soo ditto *Sonne* bygevalle omtrent Java niet vervallen waere, soude 't selvige schip met de rijcke last mede van d' Engelsen genomen sijn geweest. Onderweech hebben soo grooten storm gehad, datse genootsaecht sijn geworden de groote mast te kerven, ende alsoo het water in 't ruym vry hooch op de garneeringh stondt, is daerdoor veele syde ende sydewaeren beschadicht ende bedurven geworden, veel campher isser mede nat geweest, als oock het lackwerck, doch na de schipper seyt, is 't noch geluck dat met man en muys niet vergaen sijn.

In Augusto anno 1618 sijn die van Bantham ende Jacatra ons in de logie aldaer comen besoecken met dier meninghe omme onder een vrientlijcken schijn de logie aff te loopen ende haer wille met des Compagnies volck ende goederen te doen, dan alsoo op ons hoede waeren haer gerust gehouden, ende daarna verscheyden andre practyken met d' Engelsen onderleyt om alles in haer gewelt te becomen ende ons te vermoorden. Hierdoor sijn wy genoot-

saectt ende beweecht geworden de plaetse te verstercken, ende hebben daervan in corte een diffencibel fort gemaectt, eer onse vyanden haer verstouten dorsten ons met openbaer geweld aen te tasten, doch naedat onze voorneemste schepen innewaerts vertrocken waeren, ende d' Engelsen 15 schepen by den anderen becomen hadden, hebben sy tot Bantham genomen het schip den *Swerten Leeuw*, gelijk vooren geseyt is, van meninge sijnde alle onse gaende ende comende schepen te nemen ende de Generale Compagnie met hulpe van die van Banthan ende Jacatra t' eenemael te vernielen, doch alhoewel seer groote excessive schade geladen hebben heeft ons d' Almogende nochtans tot noch toe wonderbaerlijcken behoet, ende sijn de voorneemste aenslaeghen misluct.

De *Swerten Leeuw* van d' Engelsen genomen wesende, liepen zy soo haest veerdich costen worden met elf schepen na Jacatra, ende hebben daermede seven van onse schepen met geweld aengetast. Daer is ten wedersyden omtrent 3 a 4 uyren met groff geschut geweldich geschooten, doch wy hebben, Godt loff, weynich schade geleden, ende haer de *Bergerboot* van Jamby comende ontjaecht, dan alsoo haere resterende schepen van Bantham te hulpe cregen, sijn wy genootsaectt geworden, van de custe van Java na Amboyna te verrecken omme onse macht aldaer te versaemelen ende op 't spoedichste weder na Java te keeren, invougen dat d' Engelsen op de custe van Java meestervan der zee gebleeven sijn, alsdoen sterck wesende 18 seylen, waermede sylieden beset hebben de straet Sonda, de reden van Bantham ende Jacatra, omme haer meester te maken van alle onse gaende ende comende schepen. Met die van Bantham ende Jacatra sijn sy daerinne eens ende hebben ons fort Jacatra te water ende te lande belegert, doch alsoo 't selvige van volck ende alle nootlijkheden wel versien is, hebben sy tot den 5 Marty passato niet verricht ende oock geen schepen meer becomen, soodat wy verhoopen 't selvige fort tot onser wedercompste wel gehouden worden sal. Terwyle d' Engelsen met al haer macht voor Jacatra laegen sijn van 't patria voor Bantham nieuws aengecomen de schepen 't *Wapen van Haerlem* ende 't *Hert* met een Portuguese prijs. Dese verwitticht sijnde hoe de sake stont sijn sy daetelijcken weder in de straet Sonda gelooopen, omme waer te nemen onse schepen, die van de custe van Coromandel ende 'Ticco verwacht worden. Soo haest d' Engelsen dit vernamen, liepen sy met ses schepen na haer toe, doch na van 't jacht *Ceylon* verstaen, welcke daer mede by was, conden sy d'onse niet beseylen, invougen dat de voorsz. schepen alhier dagelijcx met groote devotie verwacht worden, gelijk mede eenige andere meer. De Heere wil haer in salvo geleyden, ende voor d' Engelsen ende alle andere vyanden behoeden.

Met elff schepen sijn wy tegenwoordich seylreet omme daermede na de cust van Java te loopen, ende d' Engelsen met geweld weder acn te tasten,

ende ons fort t'ontsetten. De voorsz. drie schepen hoopen wy daerby mede te becomen, gelijk mede noch vier andere van Banda ende Solor. D'Almogende geve ons syne genadige segen.

By dese gaet extract van de resolutie tegen d'Engelsen genomen, gelijk mede expres ordre aen alle andere in dienste van de Generale Compagnie wesende, dat trachten sullen haer meester te maken van alle Engelse schepen die sylieden iewers souden mogen rescontreren. Wy bevelen U. E. een ider autenticque extract van de voorsz. resolutie ende ordre te geven, met last dat deselvige naergecomen ende voldaan worde, daertoe U. E. sijn beste mede doen sal. Wy wensten wel dat hier alle de schepen waeren die in Manilha sijn, dan de wens can ons niet helpen, waerover d'Almogende bidden, dat sonder deselvige d'overhant behouden mogen, want de staet van de Generaele Compagnie anders groote last lyden sal, vermidts het elck in dese landen met de sterckste houdt.

De logie van Japara is door die van de Mattaran in Augusto passato affge-loopen ende berooft. Eenige van d'onse sijnder (Godt betert) dootgebleeven. Hiertegen heben wy naderhant tot revenge de plaetse van Japara mede doen affloopen, ende die van den Mattaran alle mogelijcke affbreuck laeten doen, soodat met den anderen gelijk met die van Macasser in oorloge sijn, waerdoor van die plaetsen geen rijs noch andre provisie becomen connen. Derhalven hebben voor desen alomme, te weeten na de cust van Cormandel, Patana, Cambodja, Bima, ende andere quartieren ordre gegeven, dat ons vandaer groote quantiteyt rijs toegesonden werde, doch alsoo het seer onseecker is, oft vandaer iets becommen sullen, sijn wy de meeste hoope op Japan behoudende. Derhalven alsoo voor seecker houden dat onse vloote van Manilha in Firando comen sal, sy U. E. ten hoogsten gerecommandeert ende bevolen ons vandaer een groote quantiteyt rijs te senden, te weten 5 a 600 lasten jaerlijcx, en dat de meest van den besten soo het doenlijck is. In de Molucques wert tegenwoordich grooten hunger geleden, ende alsoo ons daerenboven noch veel swaricheden aenstaende sijn, sal U. E. geen quaet connen doen, al waer 't dat ons vooreerst een pertye van duysent lasten rijs sondt. Van Patana waren ons hondert lasten toegestaen, maer d'Engelsen hebben 't mede becomen.

Wy bevelen U. E. een van onse schepen met den aldereersten op 't spoedichste recht door na de Molucquen te senden, geladen met rijs ende alle andere nootlijckheden, als per nevensgaende memorie; item een in 't begin van 't Noordermousson na Patana, en dat oock geladen met sulcx tijtlijcken veerdich gemaect can worden, ende daermede sal U. E. voor Patana sooveel silver senden, als het capitael lyden can, ende den raet geraden vinden sal, met ordre dat ditto schip vandaer na Jacatra loope; en laet niet dit schip vroeck aff te senden, want anders soud het in de bocht duysent peryckelen loopen, off

Patana verby moeten, gelijk met d' *Oude Sonne*, den *Swarten Leeuw* ende andere gebeurt is.

Alle d' andere schepen sal U. E. recht door na Jacatra senden, ende dat met rijs ende alle andre nootlijckheden volladen, met last dat hem elck voor d' Engelsen als voor onse grootste vyanden wachte, ende dat elck trachte hem meester van haer schepen te maken, gelijk vooren geseyt is. Wy connen niet weeten wat uytcomste ons d' Almogende tegens d' Engelsen gelieven sal te geven, veel min wat sijn Godtlijcken Majesteit met Jacatra ende Bantham voor heeft. Derhalven bevelen de vrienden Bantham ende Jacatra met alsulcke voorsichticheit aen te doen, dat in onser vyanden handen niet geraken, soo het gevele dat wy (welck Godt genadelijcken gelieve te verhoeden) de nederlage creghen.

Omdat de schepen hier soo noodich van doen sijn, hebben wy vooren belast, datter eene op 't spoedichste na de Molucquen gesonden worde, ende alle andere recht door na Bantam; doch alsoo van meeninghe sijn de Chyneessen handel te vervolgen, ende die geerne in Cochijn China oft elders gestabileert sagen, sal U. E., eenige goede apparentie siende, een van de voorsz. schepen daertoe gebruycken. Ick weet wel datter tot de sake meer dan een schip ende oock een groot cappitael van noode sy, dan de wech moet eerst met de minste costen gebaent worden, ende 't en sal te syner tijt met Godes hulpe als wat meerder openingh becomen aen schepen noch gelt gebreken. Doet interim u uytterste vermogen om een goeden voet in den Chineessen handel te becomen.

Van onse voorgenoemde missiven met het jacht *Jacatra* verongeluct connen geen copye senden, vermidts alle onse pampieren tot Jacatra hebben; van 't cargasoen datter inne gescheept was, gaet nevens dese notitie.

Alsoo veel goederen door de schepen den *Rooden Leeuw*, *Vlissingen*, d' *Oude Sonne* ende de *Galiasse* in Manilha verovert by U. E. naer onse opinie te hooch getaxeert sijn geweest, te meer dewyle veele van deselvige ons gants bedurven ter hant gecomen sijn, hebben wy een ander tax daerop doen maken, ende die in 't generaele boeck geregistreert als per nevensgaende register. U. E. sal de pertyen in syne boecken conforme ditto register liquideeren, opdat de Compagnie 't haere becomee.

Op d' ernstelijcke instantie die U. E. doet dat een goet cargasoen na Japan senden souden, omme des Compagnies vyanden de mont te stoppen, ende te bethoonen dat geen rovers sijn, gelijk d' Engelsen seggen, connen wy voor dees tijt t' onser leetwesen weynich oft niet doen, doch hope dat het eerlange beteren sal. Dese gaet met het jacht de *Vos*, welke expresselijck senden omme de vrienden te verwittigen watter passeert, onse schepen voor d' Engelsen te waerschouwen, rijs ende alle andere nootlijckheden vandaer te voideren. De Heer wil 't selvige in salvo geleyden, ende ons goede secoersen verleenen.

Een weynich nagelen ende nooten werden U. E. daarmede gesonden. Peper souden oock wel connen senden, dan alsoo de sack tot Bantham meer dan 6 realen gelt, achte daerop geen voordeel gedaen soud worden. De meeste syde met d' *Oude Sonne* gesonden is met 't schip *Delft* nae 't patria gegaen.

't Is my leet dat U. E. geen camphora meer op voordeel heeft durven coopen, want het is een van de beste coopmanschappen van Indien, die bykans sooveel avance als de nagelen geeft. De Mayores advyseren, dat sy het pont voor een reael van achten vercocht hebben, ende jaerlijcx wel 50.000 R begeren. Op de custe Coromandel ende Suratte can mede goede quantiteyt met groote avance vercocht werden, derhalven bevelen U. E. op te coopen ende ons na Jacatra te senden alle de Japanse campher die tot redelijcken pryse becomen can.

Musculus sal continueeren een redelijcke partye te senden.

Van de geconfyte gember dient naerder advijs van 't patria verwacht.

De solpher en salpeter is te diere, hoopen van de Custe betercoop te becommen.

Doch vermidts alle onse schepen ende fortten seer sober van cruyt versien sijn, sal U. E. alle de schepen van Japan comende rijckelijck met Japans cruyt provideeren.

Van 't beste Japans iser can op de custe van Java jaerlijcx 2000 picol ende meer met goede avance vercocht worden. Daeromme sent daervan na gelegentheyte.

Soo 't gevele dat onse vloote van Manilha in Japan niet en quaeme, sal U. E. in dese gevalle met joncken sooveele rijs ende andere nootelijcke provysie na de Molucquen, Amboyna, Banda oft Java senden, als becomen can, 't sy dan met eygen joncken off oock met gehuerde, als het redelijckerwijs doenlijck is.

Om volck ende slaven sijn wy geweldich verlegen, ende wort de Compagnie daerdoor oock seere veracht, ende alsoo de landen van Amboyna, Batchan ende Banda met Chinesen geerne gepeupleert sagen, sy de vrienden ten hoochsten gerecommandeert alle mogelijcke naersticheyt te doen omme met de schepen sooveel Chinesen ende andere arbeytslieden te brengen als eenichsints doenlijck sy. Chinesen moeten wy in aller manieren hebben, ende een groote menichte soud hier seer rijckelijck in de voorsz. landen generen connen. Dat men hiertoe geen moeyte, oncosten, noch arbeyt spaere. Sijnder geen veroverde Chinesen soo sullen de vrienden onderstaen een goet getal te persuadeeren, dat hun herwaerts begeven, ofte haer in dienste van de Compagnie nemen. Segt de vrienden oock aen datse geen volck van degeene die iewers souden mogen becomen relascheren, maer al nae Jacatra brengen die becomen en voeren connen. Een goet getal Japanders sullen ons oock welle-

com wesen, en dat tot 1 a 200 toe, na dat de schepen machtich sijn en connen voeren.

Alsoo het d' hoogmogende heeren Staten Generael, sijn Excellentie ende de heeren Mayores gelieft d' heer general Reael op sijn versoeck t' ontlasten ende ons het generale gouvernement van haere saken in Indien te bevelen, senden wy nevens dese autenticque copye van de drievoudige commissie ons verleent. U. E. sal deselvege op alle de scheepen doen publiceeren, ende alle het volck den eet van getrouwicheyt affnemen, soowel die van de schepen als van de logie, en dat in maniere als die per nevensgaende acte geformeert is.

By den raet gelet sijnde dat U. E. tijt gaet expireeren, als oock dat het meer dan tijt wort, dat U. E. van sijn affairen eens rekeninge doe, ende niet billick sy, dat wy daeromme langer blint gehouden worden, is goetgevonden U. E. te doen verlossen. Derhalven sal hem met de schepen herrewaerts vervougen ende de last van 't comptoir Firando bevelen een van de coopluyden, die een tijt in Japan gelegen heeft, ende door U. E. ende den raet voor de bequaemste geoordeelt worden sal.

In 't Casteel Amboyna adi 4 April anno 1619.

307. — MEMORIE

VAN 'T GEENE VAN FIRANDO VEREYSCHT WERT, 4 APRIL 1619.

500 a 1000 lasten rijs. Meest witte. In baelen. Ider bael van 100 pont gelt in de Molucques 5 reaalen van 8^{en}. Soud nu wel 8 realen mogen gelden.

Atoen vis, goede quantiteyt.

Drooch gesouten vis, groote menichte.

Boonen, groote quantiteyt.

3 a 400 potten witte bescuyt sonder suycker gebacken. Een cleyn weynich met suycker.

Speck, goede quantiteyt.

Menichte groote Japanse potten, die met geen speck noch broot gevult worden, sal men in de rijs stouwen.

De ruymte die in de schepen over mach wesen, sal men met hout vullen. Namentlijk:

Balcken, tot bouwinge van huysen ende kercken.

Schoone plancken connen niet te veel gesonden werden.

Alderley vieren speeren, groot ende cleyn.

Alderley cleene spykers, op onse maniere gemaect. Maer geen heel groote quantiteyt.

Groote menichte van schoppen ende spaden wel hecht met yser beslagen, maer geen dosijnwerck, gelijk voor dese gesonden is geweest.

Houwelen wel hecht gesteelt, groote menichte.

Omdat van 't patrya ons gerieff van bylen niet wel connen becomen sal men daervan pertye senden, mits dat die wel getempert sijn, ende anders niet, want de voorgaende niet gebruyckelijck sijn geweest.

Voor coopmanschappen:

Alle de camphora die men in Japan becomen can. In Nederlant gelt het pont 48 stuyvers, ende in Suratten weynich min. De Mayores eyschen daervan jaerlijcx 50.000 ₧.

2000 picol fijn iser in cleene staeffkens.

Muscus een redelijcke pertye, die goet sy.

De gember is te diere.

Geen lackwerck, solpher, noch salpeter, want is te diere.

Dat ider schip wel versien worde van Japans cruyt.

Ende voor de Molucques sult oock pertye cruyt ende lont senden.

In 't Casteel Amboyna adi 4 April anno 1619.

308. — ORDRE

DOOR DEN E. GENERAEL COEN GELATEN AEN DEN E. HARMAN VAN SPEULT,
BAEDT VAN INDIEN, LUYTENANT GOUVERNEUR ENDE DIRECTEUR
IN AMBOYNA, 4 APRIL 1619.

Vooral sy u bevolen de hanthavinge ende voortplantinge der Christelijcker religie ende daerinne vol te doen d' eere die Godt toccompt, sonder eenichsints toe te staen dat daerinne in 't minste vercort worden.

Ende soo 't weder gebeurde dat eenige Moorse papen ofte andere onderstonden eenighe Christenen Moors te maeken sult haer straffen naer merite van de sake totter doot toe. Alle degeene die voor dese door cleenmoet en slapheit van voorgaende gouverneurs ende by gebreck van eerwaardige dienaren Godes van 't Christen gelove tot de Moorse secte gebracht sijn, sal U. E. trachten weder te recht tot het Christen gelove en onse ghehoorsaemheyte te doen brengen, 't sy met soeticheyte off herdicheyte, na gelegentheyte van tijt, saecken, ende personen, sonder de trots van tegenstrydende Mooren te ontsien, midts daerenboven oock debvoir doende, geloove te brengen, ende in geenderley manieren sal U. E. gedooogen datter eenighe Christen kinderen met Mooren getrouwt worden, al waer 't oock dat voldoen wilden de peene die daerop gestelt hebben. Brengt oock inne dat huwelijcken solemnelijck in de kereke

bevesticht worden, gelijk ten tyde van de Portuguesen gedaen wierd, ende doet een geringe boete stellen op degeene die haer des Sondaechs sonder redene ter kercke niet begeven.

Alsoo van menige sijn eenige jongers herwaerts te schicken, om in de schoole onderwesen te worden, is 't nodich dat U. E. by de kercke aen 't papenhoff een bequaem ruym schoole doet maken, ende laet het papenhoff oock rontsomme met een pagger sluyten en reynigen om de jeucht tot vermaeck te dienen.

Wy recommanderen U. E. met den aldereersten een goet ruym bequaem sieckenhuys te doen maken met alle nootlijcke gemacken daeraen.

Om alles in staet te brengen gelijk het geweest is ten tyde dit casteel van de Portuguesen veroverd wierd, de lieden onder onse gehoorsaemheyt staende, in devotie te houden, ende de limitpaelen te mainteneren, jae soo wijt uyt te breyden als met recht en billicheyt geschieden can, sal U. E. continueerlijck op alle plaetsen volck van goeden leven houden sonder d' oncosten t' ontsien, want die daerinne met der tijt wel rijckelijck gewonnen sullen werden, ende instrueert de persoonen wel die U. E. daertoe gebruyckt, opdat alle gelegentheynt wel ondersocht worde, ende U. E. ende wy van alles tytelijcken ten rechten wel geïnformeert mogen worden.

Laet doch niet voor te comen sooveel eenichsints mogelijcken is, datter geen nagelen vervoert worde, sonder imant t' ontsien, en dat met discretie.

Het fregat *Taffesao* laeten wy hier omme daermede op 't jongst van 't mousson advysen te become. Derhalven sal U. E. hetselvige omtrent ultimo Augusto na Jacatra met advysen senden, midts procurerende dat U. E. teghen die tijt van de Molucques ende Banda oock advysen becompt, opdat wy daerdoor van alle quartieren verwitticht mogen worden, watter passeert. Laet niet expressen (des noodlich wesende) na voorsz. quartieren om advysen te senden, sonder d' oncosten aen te sien.

Gelijck U. E. geseyt hebben vinden wy niet geraden de Mooren die van 't casteel vertrocken sijn weder woonplaets onder 't selvige te geven, tensy dat daer als Christenen leven.

U. E. gedencke dat wy niet ongeraden vinden dat van 't bollewerck op Hitto een steenen nagelhuys gemaect worde; derhalven sal de tijt ende de gelegentheynt daerinne waeren. Wenste oock wel dat op Loehoe mede een steenen nagelhuys met wil van d' inwoonderen gemaect wierde.

Dat de steenen huysen binnen 't casteel op 't spoedichste gemaect en met pannen gedeckt worden, sy U. E. gerecommandeert.

Laet het pleyn voor 't casteel niet alleene schoon maken, maer oock effen maken, ende schoon en effen houden.

Alsoo van meninge sijn ordentelijcke straeten te doen maecken sal U. E. gedencken daerinne sooveel te voideren als nae gelegentheynt geschieden can,

comende wat ten goede degene die daerdoor geintresseert mochten worden, ende laet geen huysen naby 't casteel maken.

Tanna van Roo sal u met het fregat *Taffesao* na Java senden, omme neffens d' andere ontuchtige vrouwen na huys gesonden te worden.

De gemacken aen de zeeant van 't casteel staende, sal U. E. doen afbrecken ende andere in zee doen maecken, daermen van de punct met een brugge opgaen mach.

Soo hier na ons vertreck aencomen de schepen den *Engel* ende *Hooru* van Banda, alsoock 't *Wapen van Haerlem*, ende 't *Hert* met de prijs van 't patria, oft anderen meer, sal U. E. deselvige datelijck na de cust van Java ons nasenden met ordre dat Mallemans eylant aen 't Westeynd van Madura gelegen aendoen, om haer aldaer by onse vloote te vervougen, off naer te comen d' ordre die sy in Grissy vinden sullen.

Het jacht de *Tyger* sal U. E. tusschen wint en water verdubbelen laten ende dan na Xula ende Telliabo senden met ordre dat aldaer vol sagu geladen worden, ende daermede nae Machian vaeren, maer niet na Maleyo oft Ternate.

Met de *Vos* sal U. E. na Firando senden acht baren nagelen ende de nooten die wy hier gelaten hebben.

Ende soo den *Engel* voor 't vertreck van den *Vos* hier comt, sult daeruyt in de *Vos* voor Japan doen schepen ontrent 3000 ponden oliphantstanden.

Soo haest de sagu van Hitto en Loehoe voor de coninck van Ternate in de *Vos* gescheept sy, sal U. E. ditto jacht na Machian depescheeren, met expresse ordre dat nae Maleyo oft Ternaten niet seylen maer de sagu op Mackian lossen en dat vandaer op 't spoedichste recht door na Firando loopen, soo haest van Maleyo becomen sullen hebben de brieven van d' heer luytenant gouverneur Lam.

Byaldien voorsz. jacht de *Vos* met voorsz. sagu niet geheel volladen sy, sal U. E. hetselvige Batchan laten aendoen, omme vandaer op Mackian te brengen de cleeden oft eenige van die, welcke uyt de *Trouwe* aldaer gelost sijn.

In 't Casteel Amboyna adi 4 April anno 1619.

309. — ORDRE, 4 APRIL 1619.

Volgens arest den 23 passato door de heer Generael Coen ende raden van Indien tegen d' offentie by d' Engelsen gedaen, genomen, wort by dese geordonneert aen alle commandeurs, oppercoopluyden, schippers ende alle andere in dienste van de Generale Compagnie der Vereenichde Nederlanden wesende, haerlieden voor d' Engelsen als voor onse grootste vyanden te wach-

ten, ende soo sy eenige Engelse schepen comen te rescontreeren, 't sy oock waer het soud mogen wesen, alle mogelijcke neersticheyt te doen, om haer meester van deselvige te maken, 't sy met geweld oft behendicheyt, midts dat het volck die men van haer soud mogen becomen, wel getracteert worde, ende alle het gelt ende goederen pertinentelijck geregistreert ende ten besten van degeene die daertoe gerechticht sullen sijn gebeneficeert worde.

In Amboyna adi 4 April anno 1619.

310. — ORDRE, 4 APRIL 1619.

By den heer Generael Coen, Generael Reael ende Admirael Verhagen ende raden van Indien gelet sijnde hoe door d' ondersaten van 't casteel Amboyna over lange jaeren seer instantelijck versocht is, dat syluyden souden mogen ontslaegen worden van 't ordinarie quaertwerck dat lange jaren aen 't casteel gedaen hebben, soo is 't dat de voorsz. heeren Generael ende raden van Indien d' inwoonderen van 't landt Amboyna onse ondersaeten daervan, te weeten van 't ordinarie continueel quaertwerck, ontslaegen hebben ende haerlieden daervan by desen ontlasten, met alsulcke reserve sooder eenige extraordinarie werck oft reparatie voorviele oft dat de heer gouverneur haerlieder hulpe tot eenige sonderlinge wercken van doen hadde, dat sylieden gehouden sullen sijn en blyven den voorsz. gouverneur t' allen tyde t' assisteren, ende alsulcke wercken als haer tot het gemeene beste voor onse hooge overicheden opgeleyt mach worden vol te maken, gelijk alle getrouwe ondersaten de gantsche werrelt door schuldich sijn te doen. Wel te verstaen dat haer oock niet meer opgeleyt sal worden, dan 't geene met discretie billick en recht bevonden wierde. Off andersints haer portie versuymen tytelijcken vol te doen, sullen desuleke tot een boete wederomme met het voorgaende ordinarie quaertwerck belast werden, daertoe d' andere, des noodich wesende, gehouden sullen sijn haer te constringeren.

In 't Casteel Amboyna adi 4 April anno 1619.

311. — COMMISSIE, 4 APRIL 1619.

Jan Pietersz. Coen, gouverneur generael over alle fortten, comptoiren, schepen, jachten ende negotie van d' Indien, van wegen d' hoochmogende heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, syne princelijcke Excellentie ende de heeren bewinthebberen der Vereenichde Oost-Indische Compagnie,

allen dengenen, die desen sullen sien ofte hooren leesen, saluyt. Doen te weeten (alsoo het gouvernement van Amboyna door 't vertreck van d' E. Heer admirael Steven van der Hagen compt te vacceeren, ende nootwendich wederom een ander in des voorsz. van der Hagen's plaetse dient gestelt als dat wy (van de goede qualiteyten ende suffisantie van den E. Heer Harman van Speult, luytenant gouverneur ende directeur over de negotie van Amboyna, ons wel versekert ende geïnformceert houdende) denselven Harman van Speult hebben gecommitteert ende geauthoriseert, midts desen, tot onse vice gouverneur, directeur ende raet van Indien over de eylanden, fortressen ende garnisoenen van Amboyna, met last omme als vice gouverneur daerover te commanderen, alles in goede ordre ende discipline te houden, justitie in civil ende crimineel te administreren, ende alles te doen, wat een goet ende getrouw vice gouverneur toestaet ende behoort te doen, met alsulcke autoriteyt als voor desen andre gouverneurs deselve plaetse hebben becleet. Ordonneren ende bevelen derhalven allen oppercoopluyden, schippers, capiteynen, bevelhebberen, soldaten ende bootsgesellen onder onse gehoorsaemheyte staende ende op de voorsz. forten in garnisoen leggende, den voorsz. Harman van Speult voor onsen vice gouverneur t' erkennen, respecteeren, ende gehoorsaemen.

Gegeven in 't Casteel Amboyna adi 4 April anno 1619.

312. — MALEYO.

AEN DE VICE GOUVERNEUR LAM, PER DE *VOS*, 4 ARIL 1619.

Tot Batchan sijnde is my aldaer U. E. aengenaeme van den 22 February wel behandicht, ende daernaec twee andre alhier van ditto 16 ende 22 Martius, daerop weynich antwoort vereyscht wort.

Dese gaet per 't jacht de *Vos*, welcke wy na Japan om alle nootlijcke provisie met onse schepen oft joncken t'ontbieden gedestineert hebben, ende opdat U. E. advyse derwaerts mede mogen gaen, hebben geordonneert dat hetselvige Machiaen aendoe. U. E. gelieve daermede na Japan t'advyseren wat voor de Molucques noodich van doen heeft, ende ditto jacht op 't spoedichste voort te senden.

Omme den coninck van Ternaten, die van Loehoe, Hitto, ende andere te gerieven hebben wy gepermitteert dat met dit jacht op Machiaen gebracht worde seker sagu die voorsz. coninck tot vereeringe gesonden wert.

Het jacht de *Tyger* nu corteling van Andregiery, Jamby ende Jacatra gecomen, hebben wy nae Xoula ende Taliabo gedestineert om de sagu te haelen ende die op Machian te brengen. Een joncque van seeckere vrylieden sal

daar beneffens mede vaeren, waardoor hope de Molucques wel versien sal worden.

't Voorsz. jacht de reyse gedaen, ende de sagu gelost hebbende, sal U. E. gelieven 't selvige volladen met nagelen naer Jacatra te senden met ordre dat derrewaerts soo voorsichtelijken vaeren dat in der vyanden handen niet vervallen, soo 't gevele dat wy, welck Godt genadelijk gelieve te verhoeden, de nederlage cregen.

Den 5 Martio passato waeren d' onse tot Jacatra, Godt loff, noch in goeden doene. Wy sijn met elff schepen gereet om derrewaerts te seylen, verhoopen noch seven schepen te weeten 2 van Banda, ende 2 van Solor en 2 van 't patria met een prijs door haer verover, te become. D' Almogende geve ons victorie over onse vyanden.

Het versoeck van Kitsil Aly sullen gedencken, ende den eysch van de Molucques niet vergeten.

By dese gaen drie geauthentiseerde copyen vande commissie die het d' hoochmogende heeren Staten Generael, sijn Excellentie ende de heeren Mayores gelieft heeft aen ons te senden. U. E. sal de selvige op alle forten, comptoiren ende plaetsen doen publiceeren, alle ende een ieder onder 't gebiet van de voorsz. onse hooge overheden staende, de behoorlijke eedt van getrouwicheyt affnemen, ende die mede in handen van den raet aldaer doen, in manier en vougen als die achter den artykel nu jongst van 't patrya gesonden staende is.

Dewyle alle de forten van de Molucques soo qualijk van volck versien sijn, ende niet dan te veel forten tot excessive oncosten van onse meesters in die quartieren gemaect sijn en gehouden worden, doet my vrempt dat men op Callematte een nieuw fort begost ende beset heeft. Ick weet wel dat het de Ternatanen seer dienstich is, om soo veylich tusschen Callematte ende Maleyo te mogen tuynen, gelijk sy tusschen Maleyo ende Tellucco doen, maer hoe grooten ondienst de Generale Compagnie daertegen geschiet moet oock wel overwoogen worden. Hierover belasten U. E. Callematte alsoo niet te versorgen, dat Maleyo gepericulateert worde. Hout Maleyo altoos wel versien; gedenckt wat aenslaegen by de Ternatanen op Maleyo gemaect sijn geweest; sy sullen hervatten, de gelegentheyt becominge, daeromme wacht u van haer verraderye, ende vertrouwt haer niet meer dan 't behoort ende sonder nadeel van de Generale Compagnie geschieden can, en hout in Callematte niet veel volck. Laet de Ternatanen mede wat doen, dat sy die plaetse bewaeren. Wy en connen niet goet vinden meer onnutte oncosten in fortificatie te doen. Voor onnutte verstaen wy desulcke die eenichsins derven mogen; de nootlijke moeten getroost wesen.

U. E. sy andermael ten overvloet gerecommandeert sorge te dragen ende overal goede ordre te geven, dat alle mogelijke diligentie gedaen worde omme

sooveel nagelen te becomen als doenlijk sy, ende voor te comen datter geen veroverd worden, noch in andre handen vervallen. Beter is het datse in 't bos vergaen. In 't besonder gaet dese saecke de coopliden wel aen, maer alsoo de heeren Mayores niet dan een hooft in de Molucques begeeren, sal U. E. hem desen aengaende op geen directeur noch coopliden ontlasten, maer de sorge daervoor als voor alle andre saken dragen, gelijk dat behoort.

Soo de vloote van Manilha, oft eenige van die in de Molucques comt te arriveeren, sal U. E. daarvan niet dan een schip, des noodich wesende, houden ende alle d' andre nae Jacatra senden, met ordre dat eerst in Grissy vernemen hoe de saken tot Jacatra staen, ende soo daer geen naerder bescheet vinden, dat evenwel na Jacatra loopen, ende dat soo voorsichtelijck dat syliden soo wy de nederlage cregen (des Godt genadelijck gelieve te hoeden) in der vyanden handen niet vervallen. In Grissy sullen de schepen goede vrienden vinden, ende verversing becomen.

In 't Casteel Amboyna adi 4 April anno 1619.

313. — MALEYO.

AEN JOB CHRISTIAENSZ. GRIJPH, PER DE *VOS*, 4 APRIL 1619.

U. E. missive van den 14 Febr. ende 22 Maert sijn ons wel geworden. Na den eysch sullen daerop voor dees tijt geen punctuael antwoord geven, dan alleen dat niet laeten sullen, de Molucques te versorgen ende versien, voor sooveel by ons doenlijcken sy, ende d' Almogende Godt gelieven sal. Tot desen eynde hebben 't jacht de *Vos* (daermede dese gaet) expresselijck nae Japan gedestineert; advyseert derwaerts wat meer dan rijs van noode hebt, ende na Taliabo ende Xoula sal vaeren 't jacht den *Tyger* omme de sagu te lichten ende op Machian te brengen. Aen onsen luytenant gouverneur Lam gaet ordre dat hy ditto jacht daerna volladen met nagelen na Jacatra senden sal. Derhalven sult vervorderen dat het met alderyle van Taliabo gekeert wesende volladen ende herwaerts gedepescheert wierde, mits alle de boecken door de heeren Mayores geyscht, daermede sendende, sonder ons langer met praetkens en blaeuwe bloemen te payen. Neempt de penne in u handt, gaet selven voor, 't en sal dan aen geen schryvers noch inct gebreken. Stoff tot inct isser door de heeren Mayores genoech gesonden, ende by ons oock genoech na de Molucques, Amboyna ende Banda versonden geweest. Waer het belangt, vergeten oft verduystert is, weet Godt.

't Is apparent datter dit jaer geen Engelse innewaerts comen sullen, daeromme sal 't niet noodich wesen de cleden dieshalven beter coop tegen na-

gelen te geven. U. E. sy by dese andermael ten hoochsten gerecommandeert alle mogelijke vlijt ende neersticheyt aen te wenden, omme sooveele nagelen op te coopen als mogelijk sy, ende voor te comen datter geen door andre vervoert worden, want het noch beter is, datse in 't bos vergaen.

Wy bevelen U. E. andermael de provisie wel te doen menageeren ende voor noot sooveele te reserveeren als eenichsints doenlijcken sy. Soo men genootsaeckt wort Callematte door gebreck van rijs te verlaten, sal 't verlies (hopen wy) winst worden, want wel wensten, dat d' onsen haer met dat werck noyt bemoeyt hadden, ende de Ternatanen daermede selfs lieten geworden. Wy en begeeren oock niet dat men Maleyo te seer ontbloote om 't nieuwe werck op Callematte te besetten, daervooren U. E. mede voor sooveele het hem aen gaet sorge dragen sal.

Het cargasoen door U. E. in *St. Michiel* gescheept is hier wel aengecomen ende sal daervoren gecreditteert worden maer niet conforme de facture, alsoo het niet recht noch redelijk is, dat d' een met d' eere van d' andere soude glorieeren, en voor winst te boeck gestelt worden, dat geen winst en sy. Derhalven sal U. E. een andre facture senden en daerinne de cangans off pouticastella niet hooger taxeeren, dan die ontfangen hebt, hetwelcke in 't versenden van alle goederen naer dese alsoo onderhouden sult.

In 't Casteel Amboyna adi 4 April anno 1619.

314. — INSTRUCTIE

DE JACHTEN DE *NEPTUNES* ENDE DE *JAGER* MEDEGEGEVEN, 4 APRIL 1619.

U. E. sullen van hier na Bataterra oversteken, ende lanx Terra Alta bysuyden de Paternosters op 't spoedichste na Grissy en Jortan loopen, omme te sien off in dat vaerwater sult comen te rescontreren de schepen 't *Wapen van Haerlem*, 't *Hardt*, ende haer prijs; derhalven sult daerna gestadelijk neerstelijcken uytzien, ende soo de voorsz. schepen oft andere van de Generale Compagnie compt te rescontreren, sult haer aenseggen, dat datelijk weder na de West keeren ende haer by onse vloote aen 't Westeynd van Madura by Mallemans eylandt vervougen, ende ons aldaer verwachten, gelijk gylieden in Grissy mede doen sult.

In Jortan, Grissy oft andere quartieren daer 't soude moghen wesen, sullen U. E. opcoopen sooveel beesten ende alderley verversinge voor onse vloote als becomen condit.

Ende sooder eenige peper is, sult die mede opcopen.

Alsoo wy geerne groote menichte van Chinesen hadden, 't sy in dienst van

de Compagnie off andersints, sal U. E. alle mogelijke neersticheyt doen om die te becomen, ende geen Chinese joncken voor onse compste van daer ver-
trecken laeten.

't En sal niet nodich wesen dat U. E. by den coninck van Surabaya gae. Laet hem off de syne aendien, dat U. E. my aldaer verwachtende sijt, doch en noempt geen tijt, noch oock niet met hoeveel schepen. Wy bevelen U. E. mede al het volck voor de mast op de hoochste peene te belasten secreet te houden, ende niemant in Grissy, Jortan noch elders te kennen te geven, dat wy met een vloot schepen voorhanden sijn, opdat d' Engelsen ende andere vyanden van onse compste niet verwitticht worden.

In 't Casteel Amboyna adi 4 April anno 1619.

315. — ORDRE, 4 APRIL 1619.

Wort door den generael Coen by dese geordonneert aen alle oppercoop-
lyyden, schippers, ende alle andere in dienste van de Generaele Compagnie der Vereenichde Nederlanden wesende, die dese verthoont soud mogen worden, haerlieden datelijck op de vertooninge van dese met haer schepen oft jachten naer 't Westeynd van Madura by Mallemans eylant te vervoegen ende ons off naerder ordre aldaer te vertoeven.

In 't Casteel Amboyna adi 4 April 1619.

316. — ORDRE, 9 APRIL 1619.

Jan Pietersz. Coen, gouverneur generael over alle fort, comptoiren, schepen, jachten, ende negotie van Indien, vanwegen d' hoochmogende Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, syne princelijcke Excellentie ende de heeren bewinthebber, der Vereenichde Oost-Indische Compagnie, allen dengenen die die sullen sien ofte hooren lesen, saluyt. Doen te weeten, alsoo wy goet, ende ten dienste van de Generale Compagnie hoochnodich gevonden hebben d' E. Pieter de Carpentier ende Andries Soury, raden van Indien, met het jacht *Ceylon* vooruyt na Jacatra aff te vaerdigen, omme met volcomen macht ende autoriteyt even alsoff wy selven present waeren, in alle voorvallen ende saken, soo buyten als binnen 't fort Jacatra, goede ordre te stellen ende doen onderhouden, naerdatsylieden ten meesten dienst van de Generale Compagnie sullen bevinden te behooren. Soo is 't dat wy mits

desen alle commandeurs, capiteynen, oppercoopluyden, schippers, andre officieren, soldaten ende bootsgesellen, in dienste van de Generale Compagnie onder ons gebiet staende, ordonneren, belasten ende bevelen mits desen de voorsz. E. Pieter de Carpentier ende Andries Soury daervooren t'obedieeren, t'erkennen ende respectceeren, even alsoff wy daer selver present waeren.

Aldus gedaen in 't schip de *Trouwe* den 9 April anno 1619.

317. — AEN DE GECOMMITTEERDE

DER GENERALE COMPAGNIE DIE MET HAER SCHEPEN IN BOTTON
SOUDEN MOGEN ARRIVEEREN, 27 APRIL 1619.

In 't laeste van April 1619 is hier aangeweest de heere generael Coen, met deschepen de *Trouw*, d' *Oude Sonne*, den *Gouden Lecuw*, de *Suyder Eendracht*, *St. Michiel*, *Nassau* ende de jachten *Hollandia* ende *Ceylon*, alle welcke den 27 April van hier nae de geordonneerde rendezvous vertrocken sijn, te weeten na Mallemans eylandt leggende aen 't Westeynd van 't eylandt Madura, ende wort by dese door voorsz. heere Generael geordonneert aen alle de oppercoopluyden, schippers ende alle andere in dienst van de Generaale Compagnie wesende, die corts na dese alhier met haer schepen souden mogen arriveeren, haerlieden op 't spoedichste aen voorsz. rendezvous te vervoegen, ende soo hier over eenige maenden van de Manilhasse vloote eenige schepen aencomen off andere die niet en weeten hoe de saecken tot Jacatra oft Bantham staen, deselvige sullen van hier naer Grissy ende Jortan loopen ende aldaer naerdere ordre van ons oft tydinge van Jacatra ende Bantam vinden in handen van Quiay Pouty, Sabandaer van Grissy.

Geschreven in 't schip de *Trouwe*, voor Botton ter reede leggende adi 27 April 1619.

318. — INSTRUCTIE

VOOR JACQUES DE CARPENTIER, DOOR DEN HEER GENERAEL COEN IN
GRISSY GELATEN, 19 MEI 1619.

Tot confirmatie, onderhout ende vermeerderinge van d' oude vriendschap welck tot noch toe met den coninck van Surabaya gehadt hebben, is by den generael Coen ende presente raden goetgevonden, alhier in Grissy provisionelijck te laeten Jacques de Carpentier, dewelcke hem alsoo dragen sal gelijk mede alle degene in dienste van de Generaale Compagnie der Vereenichde

Nederlanden wesende, die hier met eenige schepen oft jachten soudén mogen aencomen, dat de coninck van Surabaya, de regenten van Grissy, Jortan, oock die van Madura, Arosbaya, ende alle dese omleggende quartieren, gelijk oock den gemeenen volcke geen miscontentement, misnoegen, noch onlust gegeven ende geen hinder noch schade aengedaen worde.

De cleeden, welck wy hier laeten, sal voorsz. Carpentier ten besten vercoopen, ende 't provenu daervan als oock het contant weder aen schoone witte rijs besteeden, om deselvige te schepen in de schepen, die hier van d' Oost soudén mogen comen, ofte die wy van Jacatra herwaerts senden sullen.

By dese laeten hier notitie van de uytstaende schulden door Sury naer gelaeten, welcke met alle vruntlijcheyt invoorderen sult, bestedende mede aen rijs 't gene becomen cont.

Wy belasten voorsz. Carpentier geen oncosten tot bouwen van huysen te doen, maer sich soo sober te behelpen als doenlijk sy.

Soo de scheepen van Solor ende Timor corts naer ons vertreck hier aencomen, sult haer aendienén, dat ons datelijck volghen omme de vloote, doenlijk wesende, te achterhaelen, eer die tot Jacatra comt, ende soo die niet achterhalen connen, dat dan voor de vloote soo veel beesten brengen als voeren connen.

Ingevalle hier eenige schepen comen, eer ghy naerder tydinge van Jacatra van ons becomt, sult haer aendienén, dat Jacatra off Bantham wel voorsichtelijken aendoen, opdat in der vyanden handen niet vervallen soo 't gevele dat wy (des Godt genadelijck gelieve te verhoeden) de neerlage cregen.

Wy belasten U met alle schepen, die hier naer dese soudén mogen coomen, sooveel hoornbeesten na Jacatra te senden, insonderheyt jonge koebeesten, als de schepen voeren connen, ende soo iemant onwillich waere omme deselve intenemen, sult het ons advyseren.

Actum in 't schip de *Trouwe*, geaenckert leggende aen 't Westeynt van Madura voor Grissy adi 19 May 1619.

319. — GRISSY.

AEN JAECQUES DE CARPENTIER, 23 MEI 1619.

Heeden sijn hier Godt loff met de vloote wel aengecomen, hebbende door 't fregat *Ceylon* van Jacatra verstaen hoe alles aldaer Godt loff in redelijken doen is, ende opdat alle d' onsen die in Grissy soude mogen aencomen daervan verwitticht werden, hebben wy goetgevonden ditto fregat met brenger deses derwaerts te senden, waerdoor alles mondelingh verstaen sult, hetwelck U

bevelen met te deylen aen alle onse schepen, die daer souden mogen comen, haerlieden voorder aendienende, dat recht door na Jacatra seylen; in passant mogen sy Japara wel aendoen omme die van den Mattaran te water alle mogelijke affbreuck te doen, doch bevelen wel expresselijck dat men niet en lande. De plaetse hebben wy nu voor de tweede mael doen verdestrueeren, daer veel Javanen doot gebleven sijn. Wy bevelen U. E. andermael met alle de schepen sooveele hoornbeesten na Jacatra te senden, als de schepen voeren connen, insgelijcx plancken en swalpen, ende vergadert mede goede pertye, omme innewaerts na de Molucques ende Banda gesonden te worden.

Soo daer eenige nagelen, nooten, ende foelie met joncquen gebracht werden, sult de schepen aendienende, die daer met capitael souden mogen comen, dat alles opcoopen, dat tot redelijcken pryse becomen connen, ende by gebreck van schepen, coopt mede sooveele als U capitael verstrecken mach. Wel te verstaen soo tot redelijcken prijs geen rijs becomen cont, doch voor al sult den opkoop van rijs prefereren.

Actum in 't schip de *Trouwe* adi 23 Mayo 1619, ter reede leggende voor Japara.

320. — SUCCADANA.

AEN HENDRICQUES DE JONGE, 23 MEI 1619.

Dese gaet per 't fregat *Ceylon*, waermede expresselijck senden Joseph te Natlaer om U. E. mondeling te verwittigen (alsoo den tijt niet toe en laet om sulcx te schryven, ende de materye oock te groot is) hoe groote aenslaegen d' Engelsen ende Javanen tegen ons beleyt ende overleyt hebben, omme ons t'eenemaal te vernielen, ende hoe wonderbaerlijck d' Almogende ons die van 't fort Jacatra ende veel van onse schepen tot noch toe voor alle haere geweld ende verraderye behoet heeft, daervan syne Godlijcke Majesteyt eeuwichlijcken gelooft sy. Wy hebben een vloote van 16 schepen versamelt, daermede veerdich sijn omme na Jacatra te loopen, ende alle met Godes hulpe weder hoopen te redresseren. In passant is de plaetse van Japara aengedaen, ende voor de twede mael met geweld aengetast ende verdestrueert. Van Amboyna comende hebben eenige van onse schepen Macassar oock aengedaen, omme haerlieden tot straffe van d' enorme moort mede alle affbreuck te doen, gelijk gedaen is. Onder andre wierd daer gevonden een joncque van den Gouverneur van Suckedana, versien sijnde met een pas door U. E. gegeven. Het volck was aen landt gevluucht ende de ledige joncque hebben d'onse in 't minste niet beschadicht, maer weder gelaeten gelijk diè gevonden hebben,

daermede U. E. haer voldoen sult, soo per avontuere aengesproken wierdt ofte eenige clachte quaeme.

Laet my metten eersten weeten oft wy tot Suckedaena een jacht vol rijs souden connen becomen, ende dient de Coninginne ende den gouverneur oock aen dat soo het haer gelieft eenige joncquen met rijs na ons fort Jacatra te senden, dat wy die tot goeden prijs affcoopen sullen, insgelijcx soo het haer gelieft aen onse casteelen van Amboyna oft Banda te vaeren, dat sulcx ons oock aengenaem wesen sal, midts dat sylieden by d'Amboynesen noch Bandanesen niet en vaeren. Alderbest is het ende alderaengenaemst sal 't ons wesen, datse met de rijs naer 't fort Jacatra vaeren.

De dyamanten voor desen met het fregat *Scylon* na Jacatra gesonden sijn in 't fort aen d' onse wel behandicht, dan U. E. missive ende de facture hebbe niet gesien, ende alsoo deselvige met myne pampieren tot Jacatra verbrant sijn, sal U. E. wel doen ende weder een ander factuyre met andere missive senden.

Alsoo dese expresselijck dient om tydinge daer te brengen, ende vandaer te haelen, senden wy voor dees tijt geen cargasoen noch capitael.

De dyamanten ende wat andersints veerdich sijt hebbende, sult met den brenger deses na Jacatra senden, soo Joseph te Natlaer derwaerts gaet om van alles mondelingh rapport te doen ende weder na Jacatra te keeren.

D' Engelsen aldacr resideerende sult ghylieden de sterckste wesende niet moeyen, maer ruste ende vrede houden, sonder eenige conversatie off familiare verkeerige met den anderen te houden.

Actum in 't schip de *Tromve* leggende voor Japara adi 23 May 1619.

321. — PATANI.

DESE MISSIVE IS GESCHREVEN DOOR JACQUES LEFEBVRE UYT TEN NAME
VAN DEN HEER GENERAEL AEN GERRIT FREDERICKSZ. DRUYFF MET
EEN JONCK VAN JAPARA, 23 MEI 1619.

Op eergisteren per dese nevensgaende joncque, die recht naer costly wilt, hebben ontfangen dese ingeslooten missive door S^r. Hendrick Jansz. van Bantham aen U. E. geschreven, waeruyt ten deele sult connen verstaen onsen stant voor dien tijt tot Bantham endè Jacatra, doch met sulcken reserve, dat de penne daerinne wijtlopiger geweest is, als den noot ende consequentie van saken waeren medebrengende. Derhalven sal de vrienden in 't corte, alsoo niet weeten off desen sekerlijck ter handt comen sal, deelachtigen 't geene jegenwoordich passerende is. De E. heer Generael Jan Pietersz. Coen heeft op

d'ongefondeerde proceduyren der Engelsen tegens d'onse de macht van schepen uyt de Molucques als andere sooveel mogelijk vergadert, jegenwoordich sterck sijnde 18 zeylen, waeronder 2 chaloupen, daermede nae Grissy om 't volck te refresscheren, als andere nodige provisien voor de schepen te versorgen, gecomen, ende op heden alhier met de vloote wel gearriveert, alwaer datelijck een lanttocht gedaen, die, Godt sy loff, wel gesuccedeert is. De stadt voor de tweedemaal gedistruceert met verlies van niet weynich Javaentjens, soo dattet ongetwijffelt hem ende andere haere consoorten sal dienen tot exempelen hoe sylieden onse natie trackteren.

Gisteren arriveerden van Jacatra alhier de fregate *Ceylon* die in 11 dagen geseylt compt, van denwelcken verstonden den goeden standt van ons fort, mede hoe d'Engelsen van daer met haer schepen vertrocken waeren, waervan men rucht 3 naer Patany, Japon ende drie naer de custe Coromandel vertrocken sijn. Den Generael Priem met sijn schip, weet men niet waer heenen. Den nieuwen Generael Dael soude hem noch met seven schepen in de Straet Sunda houden. 't Schijnt syluyden de compste onser vloote niet derven verwachten, alsoo wel weeten een onrechtveerdige sake byderhandt genomen hebben, om daerover gestraft te worden vreesen.

Op morgen vroeck vertreckt d'E. heer Generael met de vloote naer Jacatra ende Bantam, vanwaer sijnne U. E. meynt toe te seynden de chaloupe *Cleen Hollandia*, met voorder advysen, waer naer te reguleeren. Derhalven sullen desen eyndigen ende ons aen deselve gedraegen.

Actum den 23 Mayo 1619 in 't schip de *Zuyder Eendracht*, ter reede leggende voor Japara.

322. — SRS. PIETER DE CARPENTIER ENDE ANDRIES SOURY,
25 MEI 1619.

Den 23 deser is ons U. E. aengenaeme van den 10^{en} stantis voor Japara wel geworden ende hebbe d'inhoude geerne verstaen. D'Almogende sy van syne genade gelooft ende wil de rechtschuldige haer misdaet vergeven. Onse gelegentheyten sullen de vrienden door bringer deses wel verstaen ende derhalven geen mentie daer van maken, maer ons tot haer rapport gedragen.

Desc gaet per 't jacht *Hardt*, welck expresselijck vooruyt senden, omme U. E. onse compste te verwittigen ende naerder tydinge vandaer te haelen, om ons na den eysch van saken te mogen reguleeren. Soo haest met de vloote omtrent Jacatra sullen comen (soo 't is gelijk de geruchten liepen dat d'Engelse vloote ons niet verwacht) ende wy te waeter niet doen connen, soud

wel connen gebeuren dat datelijck resolveerden een generael lanttocht op de stadt ende in 't lant van Jacatra te doen. Derhaven sullen U. E. veradverteert sijn, veerdich te doen maken alle de hellebaerden, lange piecken, hantgeweeren, pistoolen, musquetten ende lichte roers, die in 't fort sijn, want de vloote daarvan seer quaelijck versien is; insgelijcx mede alle andere nootelijckheden als bylen, parangs ende wat anders daertoe vereyscht mach werden. Sr. Carpentier sal sich met dit jacht tijtlijcken by ons vervougen, om ons van alles naerder intijts te informeren, medebrengeende Pieter van Ray, Evert Harmans ende den capiteyn oft luytenant. Sr. Sury sal in 't fort blyven ende wysheyt bewaeren. In passant hebben Japara met geweld doen aentasten, ende alsoo de plaetse vry wat versterkt was, ende d'inwoonderen wel drie dagen te voren gewaerschout waeren, vonden treffelijcke resistentie; dan 't en duyrde niet lange. Met verlies van 2 mannen is de plaetse Godt loff gewonnen ende verbrandt, gelijk mede vijff schoone joncquen die in de revier laeghen. Veel van de Javaense voorvechters sijn doot gebleven.

Soo U. E. de gelegentheynt heeft, laet datelijck den Pangoran van Bantham weeten dat ick dit jacht vooruyt gesonden hebbe, met expresse last seer vrientlijck te versoccken, dat het hem gelieve sich met Jacatra niet te bemoeyen, ende soo hy gesint is baik met my te pitsiaeren, ons volck tot Bantham wesende ende die daer niet bescheyden sijn sonder dilay aen ons te senden, opdat het niet en schyne vyantschap tegen ons gepleecht worde, alsoo wy gelast ende gehouden sijn vrientschap met vrientschap, ende vyantschap met vyantschap te loonen.

En compt met dit jacht niet veel oostelijcker dan d'oosthoeck van Jacatra, opdat maelcanderen niet en missen.

Actum den 25 Mayo 1619, omtrent Cherebon in 't schip de *Trouwe*.

323. — BANTHAM.

AEN PIETER VAN DEN BROECKE ENDE CORNELIS HOUBRAEKEN, PER
ORDRE VAN D'HEER GENERAEL COEN DOOR SR. PIETER DE
CARPENTIER GESCHREVEN, 30 MEI 1619.

Heden hebben wy U. E. missive wel ontfangen ende d'inhoude verstaen, alsoock die van den coninck van Bantham. Den 28 des avonts is den Generael hier wel aengecomen met 17 seylen, hebbende in 't passant Japara voor de tweede mael met geweld ingenomen ende verbrant, tot straffe van d'enorme moort ende rooverye door haer op d'onse gedaen ende omdat noch eenige van d'onse gevangen sijn houdende, niet weetende off sy levendich off doot

sijn, van meeninge sijnde alsoo voort te vaeren totdat onse gevangenen becomen, oft totdat die hondertfout betaelt sijn, daertoe wy vertrouwen d' Almogende sijn genade geven sal.

Ende alsoo die van Jacatra met haere adherenten voor desen onderleyt hebben, onse huysen aff te loopen, het volck te vermoorden ende alles te be-rooven datter was, is d' heer Generael niet alleene genootsaeckt geworden de plaetse ter diffentie te stercken, maer ook die misdadige te straffen, waerover sijn E. op heden de stadt Jacatra met geweld ingenomen ende verbrandt heeft van meninge sijnde op morgen in 't landt te trecken. Seer cort daernaer sal hy met de vloote na Bantham loopen omme die van Bantham te spreecken ende recht van d' Engelsen te voirderen. Interim sult van den Pangoran vrygeleyde off pas versoeken voor een off meer persoonen, die de Generael van meyninghe is by syne Majesteyt te senden, ende beschickt ons datelijck weder bescheet.

In 't fort Batavia adli 30 Mayo anno 1619 tot Jacatra.

324. — PATANI.

AEN GERAERDT FRED. DRUYFF, PER 'T JACHT *CLEEN HOLLANDIA*, 2 JUNI 1619.

In December passato sijn my wel geworden U. E. missiven met het schip den *Suerten Leeuw* gesonden, maer niet 't schip noch cargasoen door de vrienden daerinne gescheept, sijnde 't selvige met de volle last den 15 December passato door d' Engelsen onder een vrientlijcken gelaet voor Bantham genomen, soo 't selvige uyt der zee quam, sonder dat wylieden van haer pretentie oyt geinsinueert off gewaerschout sijn geweest. Het disseyne van d' Engelsen is met die van Bantham ende Jacatra soo groot, boos ende loos geweest, dat het weynich gescheelt heeft off sy souden de voorneemste macht ende middelen van de generale Compagnie becomen ende consequentelijck haeren Indischen staet t' eenemaal geruyneert hebben. Maer doen sy meenden dat alles al gewonnen hadden, heeft ons d' Almogende wonderbaerlijck geholpen ende tot noch toe seer genadelijck behoet, hoope dat ons wel voirder helpen ende alles weder ten besten van de generale Compagnie gelucken sal. Over jaer en dach isser by die van Bantham en Jacatra met d' Engelsen gepractiseert omme ons tot Jacatra te vermoorden, ende alles te beroven datter was, ende soo ons de Heere niet wonderbaerlijck hadde behoet, sy souden haer boos voornemen den 20 Augusto 1618 volbracht hebben, alsoo de verraders doen ter tijt onder een vrientlijcken schijn wel vijffhondert binnen onse huysen sterck waeren, ende rontsomme noch wel 2 a 3000 mannen vergadert hadden. Dese groote aenslaegen misluct wesende, hebben sy verscheyden andere ge-

praktiseert, dan sy sijn alle door Godts genade misluct ende hebben wy daertegen tot onser defentie een fort van de voorsz. huysen tot Jacatra gemaectt, waerop d' Engelsen ende Javaenen (siende ons soo swack als oyt geweest sijn) geresolveert hebben, ons met gewelt aen te tasten, ende terwyle d' Engelsen haer nieuwe vloote verwachtende waeren, heeft de coninck van Jacatra sijn stadt versterckt, ende verscheyden batteryen onder een vrientlijck gelaet rontsomme onse huysen gemaectt. Nadat onse voorneemste schepen innewaerts vertrocken waeren, ende d' Engelsen tot Bantham 15 schepen vergadert hadden, hebben sy voorsz. schip den *Swarten Leeuw* tot Bantham genomen, soo 't selvige volladen van Patana quam. De schult die Hendrick Jansz. ende d' andere hooffden daarvan hebben, wil hun de Heere vergeven.

Dese tydinge tot Jacatra verstaende ende siende hoe met batteryen omringt wierden, hebben wy d' Engelse logie met gewelt (na insinuatie) aengestast ende rontsomme ons fort ruymte gemaectt. D' Engelsen sijn metter haest met elff schepen van Bantham gecomen, omme onse resterende scheepen aen d' eylanden van Jacatra leggende mede te nemen, dan 't is haer Godt loff gemist. Wy sijn haer met seven schepen tegen gelooopen, ende hebben hun den 2 Januaryo 1619 affgeslagen ende haer het schip de *Bergerboot* ontjaecht, doch alsoo sy drie schepen te hulpe creghen ende noch vier andre van Bantham te verwachten hadden, sijn wy den 3 ditto van haer gescheyden, ende na Amboyna gelooopen om onse macht byeen te versamelen ende haer weder met den eersten te besoecken, invougen dat d' Engelsen tot Bantham ende Jacatra voor dien tijt meester van de see gebleven sijn. Naer ons vertreck hebben d' Engelsen ons fort Jacatra te waeter ende de Javanen 't selvige te lande belegert, al haer vermogen doende, om daarvan meester te worden, dan sy haer tot noch toe Godt loff gemist. Wy sijn in Amboyna geweest, hebben daer diversche scheepen by den andere bescheyden aen 't Westeynd van Madura by ons te comen, alwaer Godt loff een vloote van 16 schepen vergadert hebben. Den 20 May sijn met dese vloote van Madura na Jacatra vertrocken, hebbende in 't passant Japara voor de tweede mael ingenomen ende verbrant, ende sijn den 28^e ditto Godt loff tot Jacatra wel aengecomen, ons fort in goeden standt vindende. Naer ons vertreck van Jacatra sijn daer ende tot Bantham verscheyden onse schepen (die nieuwers van wisten) aengeweeest, als namentlijck terwyle d' Engelsen met al haer macht tot Jacatra laeghen sijn tot Bantham van 't patria aengecomen de schepen 't *Wapen van Havlem* ende 't *Hart* met een prijs. Item van Ticco de *Zeevolf* met pertye peeper, dewelcke aen de rendezvous by ons wel gecomen sijn. Daernaer d' Engelsen tot Bantham gelooopen wesende, quamen tot Jacatra van Jamby vol peeper aen de jachten *Delft* ende de *Tyger*. De *Tyger* is in Amboyna by ons wel gecomen, dan het jacht *Delft* hebben d' onse met de volle last onder 't fort Jacatra aen

de wal gejaecht omdat het soo leek was dat tot in Amboyna niet seylen cost. De joncque met 117 lasten rijs door U. E. ordre in Sangora geladen is den 7 May omtrent Bantham gecomen, by d' Engelsen voor goeden buyt genomen ende na Pulo Bessy gevoert, alwaer oock drie Chinese joncquen na Bantham vaerende gevoert ende berooft hebben. Wy verstaen nu datse alsnu aldaer met 12 schepen leggen, daer hun haest hoopen te besoecken. De voordere particulariteyten van 't voorsz. sullen de vrienden door bringer deses mondelingh verstaen connen, daertoe ons voordr gedraeghen.

Terwyle den *Suerten Leeuw* voor Bantham van d' Engelsen genomen wierd, arriveerde die selffden dach voor Jacatra het schip d' *Oude Sonne* met een seer rijke last van Japan comende. Dit schip was door S^r. Specx gedestineert Patana aen te doen, dan alsoo 't selvige een verlegen weder creegh, ende de groote mast verloor, sijn sy nootshalven verby geloopen.

Alsoo d' onse tot Jacatra sonder eenige noot off gebreck, maer uyt enkele cleynmoedicheyt tot twee mael toe geresolveert sijn geweest de plaetse aen d' Engelsen ende de Javanen over te geven, hebben sy doen ter tijt alle myne schriften ende pampieren verbrant, daeronder oock U. E. missiven, soo die aen de heeren Mayores geschreven, als aen ons gedirigeert, als oock de factuere van 't cargasoen in de *Suarte Leeuw* geladen. Derhalven can alsnu geen pertinente antwoord geven, ende sal 't nodich wesen, dat U. E. van alles weder andere sende.

Nadat wy met 7 schepen tegen elff Engelsen geslaeghen hadden, ende van hun gescheyden waeren, is het schip de *Suarte Leeuw* met de volle last verbrant, soodt sy daarvan niet verbeterd sijn, ende alles soo ick hoope evenwel betalen sullen. Men seyt dat de brant in 't schip gecomen is door versuymenis van sekere Engelsen, die by nacht in 't ruym hadden sitten drincken en arack wilden tappen, daerinne de brant geraeckte.

By dese gaet extract van resolutie teghen d' Engelsen genomen. U. E. sal deselvige gelijk oock de nevensgaende ordre een ider in dienste van de Generaele Compagnie wesende, communiceeren ende ordre geven dat hem elck voor d' Engelse als voor onse grootste vyanden wachte, ende soo iemant eenige Engelse schepen becomen can, dat sy niet en laeten haer meester van deselvige te maken, 't sy met behendicheyt off met geweld, midts dat het sonder groote bloetstorting geschiede, dat het gemeene volck van d' Engelsen wel getrackteert worde, ende dat alle goederen wel pertinentelijck geregistreert overgelevert worden daer het behoort.

Nevens dese gaet copye van onse missiven, die wy van Amboyna met het jacht de *Vos* aen S^r. Specx na Firando geschreven hebben. U. E. sal wel doen ende deselvige soo de gelegentheyt becomen can na Firando voortsenden, opdat haer de vrienden by gebreck van d' eene met d' ander behelpen mogen.

Met het jacht *Cleen Hollandia* brenger deses senden U. E. 24.000 realen in Japans silver, hetwelcke ten besten van de Generale Compagnie besteden sal in peper, goede rouwe syde, benjuwijn ende andre goede waeren voor 't patria dienstich. Wy souden wel een groote somma senden, dan alsoo tegenwoordelijck geen schepen ontbeeren mogen ende niet wel geraden is, veel met dit jacht t'avontuyren, wort het dieshalven nagelaten. Soo ons de Heere (als verhoopen) victorie geeft, sullen U. E. datelijck een schip met een andere goede somma gelt toesenden, opdat den handel waergenomen worde ende wy voor 't patria goede retouren becomen mogen. Ick hoope dat eerlange ontslaegen sullen sijn van de voorneemste swaricheyt, last, hinder en schade welck ons d'Engelsen aendoen ende nu lange aengedaen hebben. Godt wil 't haer vergeven.

Na Firando hebben wy aen S^r. Specx ordre gegeven, dat hy na Patana silver sende; soo 't effect sorteert, sy U. E. gerecommandeert het gelt wel te besteden ende ons daervooren een goet retour metten eersten te senden. Daer sijn verleden jaer vijff treffelijcke schepen van de Molucquen na Manilha gevaeren en twee wasser in Firando, alle welcke wy achten weder in Firando keeren sullen, doch soo 't gelieve dat sy derrewaerts niet en liepen maer alle in Patana quaemen sal U. E. deselvige schepen met den eersten herrewaerts senden, houdende daer een schip met behoorlijcke cappitael daertoe om den handel met de Chinesen in Cochin China oft daer omtrent op de naest gelegen plaetse te vorderen, wel te verstaen soo by S^r. Specx daertoe in Japan gheen gehouden sy. Tot bevorderinge van den handel met de Chinesen sy U. E. gerecommandeert alle mogelijcke diligentie te doen, terwyle wylieden de gelegentheyt verwachten om die na behooren te mogen vervolgen. Wy hebben goeden moet om den Chinesen handel in goeden fleure te crygen; derhalven soo haest als de gelegentheyt becomen sullen de saecke behoorlijck vervolgen. D' Engelsen doorne moet eerst uyt de voet.

Alsoo wy van meninghe sijn d' oorloghe met die van Japara ende Macassar te continueeren, totdat d' enorme moort ende roverye by haerlieden gedaen ten exempel van andre behoorlijck gestrafft sy, connen wy van die plaetsen geen rijs becomen. Derhalven bevelen U. E. ons van die quartieren sooveel rijs te senden als na de gelegentheyt geschieden can. Laet dit niet nae, want de rijs niet mogen derven, ende ons daerop verlaeten. Maect dat tenminsten 500 last becomen ende sent alles recht op Jacatra, ende alsoo veel meer van doen hebben, is daeromme na Japan mede geschreven. Godt geve dat goede quantiteyt becomen.

De gemeenschap die men in Patana met d' Engelsen plach te houden, sal U. E. afsnyden. Laet haer daer in hun wesen. Hout u gerust ende schout d' occasie van questye off querelle. Dit sal best connen geschieden, en oock anders niet, dan als ghylieden met den anderen geen gemeenschap hout, ende

met malcanderen niet ommegeaet, exempel nemende aen 't groot ongeluck dat tot Jamby daerdoor gebeurt is.

In November passato gouv de peper tot Bantham 6¼ reael de sack. Naer ons vertreck verstaen wy datse op 4 realen de sack gedaelt wesen soud. In Jamby was het picol 6 realen geldende. Dit jaer hebben ditto Engelsen een schip na Engelandt gesonden en een cleen jacht na Banda. Met alle haer resterende schepen hebben sy Bantham en Jacatra beset gehad, met goed advoy van de coningen van Bantham ende Jacatra, omme alle onse gaende end comende schepen te nemen, die sy becomen connen, doch tot noch toe hebben Godt loff niet gehoort, dat sy iets dan den *Swarten Leeuw* ende voorsz. joncque becomen hebben.

't Is apparent dat door den oorloogh vooreerst ons gerieff van hout op Java niet becommen sullen, te meer dewyle de gereetste bossen al geconsumeert sijn, ende alsoo in Amboyna ende Batsian seer goet hout in abundantie is, daertoe volck om dat te houwen en zagen gebreect, sy U. E. gerecommandeert alle mogelijke neersticheyt te doen, omme ons daertoe een goet getal Chinesen te senden, gelijk mede om steenen en pannen te backen; hadden wy volck, een groote menichte souden daertoe in 't werck houden. U. E. sal haer aendienende ende versekeren, dat sy in Amboyna ende Batsian groot gelt verdienen connen. In Banda gaen de nooten ende foelie door gebreck van volck verlooren. Onderstaet mede off U. E. volck bewilligen can om derrewaerts te vaeren ende de vruchten tot haer eygen proffijt te plucken, mits dat wy haer die als aen de Bandanesen en andere betalen sullen. Alsoo het hoochnodich is dat de voorsz. landen met Chinesen gepeupleert worden, bevelen wij U. E. op 't hoochste ons groote menichte Chinesen toe te senden, ende byaldien sylieden niet gesint sijn, de reyse op haer avonturen aen te nemen, sal U. E. een goet getal Chinesen in dienste van de Compagnie op maentgelt aennemen en dat tot twee hondert toe, soo die becomen can. Doch het waere beter dat sy op haer avontuyre quaemen; soo souden mogen wercken, na dat loon begeeren. Sijnder Chinesen, die U. E. bewegen can, met vrou en kinderen te comen, sy sullen wellecom sijn, ende haer oock rijckelijck generen connen.

Nadat het bovenstaende voor desen geschreven hadden, hebben wy de stad Jacatra (welck door die van Bantham vermeestert was) met geweld ingenomen, verbrandt ende geheel geraseert, van meninge sijnde met de vloote na Bantham ende de Straet Sonda te loopen omme ons volck tot Bantham wesende te verlossen ende ons recht tegen d' Engelsen te vorderen. D' Almogende Godt geve ons een goede uytcompste.

My is oock ter handt gecomen U. E. missive van 25 Maert met de voorsz. joncque, door d' Engelsen genomen, gesonden, waerop het volgende ten antwoort dient.

't Is my leet U. E. door gebreck van gelt geen peeper coopen can, temeer dewyle die in dese conjunctuere seer nodich van doen sullen hebben, ende daer na apparentie goede quantiteyt tot redelijcken prijs te becomen is. Met dit jacht senden U. E. provisionnelijck 24.000 realen in Japans silver. Wy sijn hier tegenwoordich een groote somma in Japans silver ende realen van 8^{en} hebbende, dan vinden niet geraden met dit jacht meer te senden. Soo een schip ofte meer ontbeeren connen, sullen U. E. een goede somma senden, ende ick hoope dat het cort naer dese geschieden sal. Derhalven sal U. E. alle mogelijke neersticheyt doen om daerteghen te bespreecken off op credit te coopen sooveel rouwe syde, peeper, benjuwijn en andere retouren als eenichsints becomen can, oft neemt daertoe, des nodich wesende, sooveel gelt van de coninginne op, als becomen can. 't En gebreect ons hier aen geen gelt, ende wy hoopen U. E. haest te versien. 't Is my lieff dat soo goede pertye benjuwijn gecocht hadde.

U. E. en sal geen corcoma noch cardamonia senden, alsoo dese waeren te veel plaets (seggen de Majores) in de schepen nemen. Dan goede witte candy-suycker is haer tot redelijcke pryse aengenaem.

Dat de vrede door die van Patana met de Portuguesen gemaect de Pataense cust voor U. E. onveyl gemaect heeft, is wel te gelooven, ende sal dit jacht daerteghen een tijtlanck gebruycken moghen.

Als met jachten van 't patria versien worden, sullen derrewaerts oock eenige senden soo tot den handel op Cambodja als andre omleggende quartieren, en dewyle de rijs in Cambodja seer goedercoop te becomen is, sy U. E. gerecommandeert te versorgen dat vandaer goede quantiteyt becomen mogen.

Benificeert de daelders soo hooch doenlijcken sy, gelijk mede alle verlegen cleeden oft andere goederen, want anders noch meer schade soudent lyden.

Dat d'Atchijnder Queda verovert heeft, hebben verstaen, alsoock hoe Patana gedreycht wort. Hadden sy eenige couragie, soudent geen noot hebben. Onse vrientschap is met den Atchijnder niet seer groot. Het conde wel gebeuren dat tans oft morgen mede questie cregen, want wy van hun noch andre niet geerne overlast lyden.

In 't fort Jacatra adi 2 Juny anno 1619.

325. — FIRANDO.

AEN SPECX, PER CLEEN HOLLANDIA, 2 JUNI 1619.

Nevensgaende is copye van 't geene U. E. van Amboyna met het jacht de *Vos* geschreven hebben, waervan d' inhoude confirmere, ende sal U. E. by gebreck van d' originele hem daarvan dienen. Sedert sijn wy Godt loff den

28 May met 16 schepen tot Jacatra wel aengecomen ende hebben ons fort in goeden stant bevonden, daarvan de Heere hoogelijck gelooft sy. De stadt van Jacatra hebben met geweld aengetast, vechtenderhant ingenomen, ende geheel geslecht, waermede hoopen goede ruymte rontsomme ons fort becomen sullen. In passant hebben Japara oock aengedaen ende voor de tweede mael vechtenderhant ingenomen ende verbrant, tot straffe van d' enorme moort ende rooverye door haerlieden gedaen. Wy verstaen dat d' Engelsens met 12 schepen aen d' eylanden in de Straet Sonda sijn leggende, ende sijn van meninge haer ende die van Bantham te gaen besoecken. D' Almogende geve ons een goede uytcomste. Door ordre van S^r. Druyff sijn van Sangora na Bantham gesonden geweest 117 lasten rijs in een Patanische joncque welke d' Engelsens genomen ende met drie Chineesse joncquen aen de voorsz. eylanden in de Straet Sonda gesleept hebben. Sy hadden groot gebreck van rijs, ende wy niet weynich ontriest geworden, ende oft sulcx per avontuyre als niet verhoope weder gebeurde, sy U. E. andermael ten hoogsten gerecommandeert goede quantiteyt van de beste rijs na de Molucquen, Amboyna, Banda ende Jacatra te senden, 't sy met schepen off joncquen na de gelegentheydt gedoocht, en dat tot 5 à 600 lasten jaerlijcx. Ja, al sent U. E. duysent lasten, sy sullen wellecom sijn. 't Geene voirder vandaer gesonden dient, is in nevensgaende memorie verhaelt, waertoe ons gedraeghen.

Alsoo by d' onse voor dese tot tweemael toe uyt enckle cleynmoedicheyt geresolveert is geweest het fort Jacatra aen d' Engelsens ende Javanen over te geven, hebben sy alsdoen alle myne voorneemste schriften ende pampieren verbrant, daeronder oock mijn groot copyeboeck ende U. E. missiven nu jongst gheschreven, soodat die nu niet gevonden hebbe, ende niet punctualijck beantwoorden can, noch oock geen copye senden connen van onse missiven ende ordre die met het jacht *Jacatra* verlooren sijn.

In 't fort Jacatra ady 2 Juny anno 1619.

326. — SIAM.

AEN NIEUROODE, PER *CLEEN HOLLANDIA*, 2 JUNI 1619.

U. E. missive van 18 December is my ultimo Mayo wel geworden ende hebbe gerne verstaen 't gene in die quartieren ommegaet. 't Is my leet dat sonder cappitael sijn sittende, ende dat den handel overal stille moet staen. 't En gebreect ons nu aen geen gelt, maer Godt betert aen schepen. De Heere geve dlat eens van alles versien mogen werden.

Aen nevensgaende copye aen d' onse op Patana geschreven sal U. E. sien

in wat noot ende last wy door toedoen van d' Engelse ende Javanen geweest sijn, ende hoe wonderbaerlijcken d' Almogende ons tot noch toe behoet heeft. Dese gaet nu met het jacht *Cleen Hollandia*, waarmede vooruyt neffens d' advysen senden 24.000 realen in Japans silver. Soo haest een schip off meer gemist can worden, sullen wy een groote somma gelt na Patana senden, opdat U. E. van daer mede versien worde. Van de Custe hadden dit jaer een schip met cleeden verwacht, maer'ten is niet gecomen; waeraen 't schort, weet Godt.

Het ongeluck Sr. Houtman overcomen hebbe verstaen. De Heere sy de siele genadich. De verlegghen cleden die U. E. noch heeft, sal vercoopen soo-veele gelden moghen, ende niet langer laten leggen.

't Gene U. E. ontbiet sal ter gelegener tijt, de middelen hebbende, gesonden worden. Voor dees tijt can 't niet geschieden. Alsnoch en sijn onse jachten van Solor ende Tymor niet gecomen, soodat voor den coninck geen sandelhout connen senden. De Heere wil haer in salvo geleyden. 't Is niet wel mogelijk dat een licht harnas schootvry can wesen, en oock vrempst wie den coninck sulcx wijs gemaect mach hebben. Lange sal 't aenloopen eer van 't patria diergelijcke soude connen becomen. Het cargasoen door U. E. met de joncque de *Hoope* na Firando gesonden is daer Godt loff wel aengecomen. Dewyle weynich inporteert 't gene gepretendeert wort over een weynich peper voor Jamby uyt een Siamse joncque gelicht, sal U. E. ten pryse van Jamby door Soury betaelt de sake affdoen ende de lieden ten minsten costen doenlijck voldoen.

In 't fort Jacatra adi 2 Juny anno 1619.

327. — JAMBI.

AEN VAN BREE, PER *CLEEN HOLLANDIA*, 2 JUNI 1619.

Alsoo wy het jacht *Cleen Hollandia* met advysen na Patana gedestincert hebben, heeft het onsgoet gedocht U. E. daarmede in passant te senden copye van onse missive na Patana gesonden, opdat weeten soude wat hier een tijt lanck gepasseert is, en waerdoor soo lange geen schepen, jachten noch advysen na Jamby gesonden sijn, waertoe ons gedragen. Het jacht de *Tyger* is met sijn last in Amboyna; *Delft* hebben d' onse selfs met de volle last voor 't fort Jacatra verbrant, opdat in handen van d' Engelsen niet geraken soude. De joncque van Chili Japon is tot Jacatra wel aengecomen, ende sijn vandaer uyt in 't fort gelost 675 picol peper, door U. E. daerinne gescheept.

Wij sijn van meninghe d' Engelsen met de vloote en oock die van Bantham te gaen besoecken, ende soo haest eenige schepen gemist connen worden,

sullen U. E. een goet cargasoen cleden ende een goede somma gelt tot den peeperhandel toesenden. 't Is my leet dat sulcx tot noch toe niet hebben mogen doen. Godt wil het d' Engelsen vergeven.

In 't fort Jacatra adi 2 Juny anno 1619.

328. — INSTRUCTIE

VOOR JEAN PETEYN, COOPMAN, ENDE DOEDEN OLFERTSZ., SCHIPPER,
VARENDE MET HET JACHT *CLEEN HOLLANDIA* NA PATANA,
2 JUNI 1619.

Ghy sult van hier recht door na Jamby loopen ende voor de reviere ankeren soo daer geen Engelse schepen sijn, bestellende in aller haeste dese nevensgaende missive aen Abraham van Bree; doch soo daer Engelse schepen sijn, sult ghylieden deselvige schouwen ende na Patana loopen, sonder omtrent Jamby om onse missive te bestellen tijt te versuymen oft u in perykel te stellen.

Op de custe van Patana comende sult de plaetse voorsichtelijck aendoen, wel lettende dat ghylieden in handen van d' Engelsen, Portuguesen, Spaignaerden off andere vijanden niet vervalt off andersints van haer niet verrast en wort.

Onse nevensgaende missive ende het silver sult in Patana aen S' Druyff behandigen ende voirder sijn ordre naercomen. Int 't wederkeeren herrewaerts sult recht door na Jacatra loopen endeniet na Bantham, dienende alle schepen mede aen dat van gelijcken doen, ende dat hem een ieder voor d' Engelsen als voor onse grootste vyanden wachte, ende soo wie eenige van haer schepen becomen can, dat een ieder trachte sich daervan meester te maken volgens resolutie in Amboyna genomen.

In 't fort Jacatra adi 2 Juni 1619.

329. — SUCCADANA.

AEN JAN RUTGERTSZ. VAN LEEUWEN, PER EEN SUCCADAENSE JONCQUE,
14 JUNI 1619.

Alsoo in langhe van Suckedana geen tydinge vernomen hadden en ons het overlyden van S^r. de Jonge onbewust was, hebben wy den 23 passato van Japara derrewaerts gesonden het jacht *Cylon* met een simpele missive omme te vernemen wat daer passeert, ende soo haest met voorsz. jacht tydinge be-

comen sullen op den eysch versien. Tsedert is ons ter hant gecomen U. E. aengenaeme van den 30 April passato, waerdoor seer geerne verstaen hebben dat een goede pertye dyamanten, was, sisque ende besarsteenen becomen hadde, welcke met voorsz. jacht (dat Godt geleyde) verwachtende sijn. Wy recommandeeren U. E. andermael de coninginne ende gouverneur voor te dragen, dat het haer gelieve eenige joncquen met rijs na Jacatra te senden; wy sullense tot goeden pryse affcoopen, gelijk mede alle andere waren die souden mogen brenghen.

Voorder sult haer oock aendien en hoe de stadt van Jacatra met geweld ingenomen ende geheel gerasert hebben, ter cause sylieden met die van Bantham ende d' Engelsen onderleyt hadden onse huysen tot Jacatra aff te loopen, ons volck te vermoorden ende de goederen te berooven, 't welck haer door Godts genade misluct wesende, heeft de coninck van Bantham den coninck van Jacatra uyt sijn rijck geseth, ende wy hebben die van Bantham daer weder uytgeslaeghen, van meninge sijnde de plaetse in te houden soolanghe het den Heere gelieft.

Laet niet ons metten eersten te senden cotype der facture van dyamanten, die jongst door Hendrick de Jonge met *Scylon* gesonden sijn; met bringer deses senden u boecken pampier.

Adi 14 Juni anno 1619, in 't schip de *Trouwe* leggende op de rede voor Bantham.

330. — JACATRA.

AEN DEN PREDICANT ADR. J. HULSEBOS PER PRAEUW, 17 JUNI 1619.

Seer wel is my bekend in wat staet het fort gelaten hadde en oock alle d' overicheden (soo van de schepen als het fort), hoe goeden gevoele ick altoos tegen veeler opinie van desselfs behoudnisse gehadt hebbe. Rechtveerdich en goet is 't begin geweest. Hebbe oock immers soo diep insien als u laest overgecomen is, ende de voortganck heeft d' Almogende tot nu toe geseget, niettegenstaende d' administratie, handelinghe ende bestieringe door den raet van 't fort (nae mijn vertreck gedaen) ten ruwyne tendeerde. Dan off sulcx door onbedachtheyt, enckele vrese, malitie, off door malitie en vrese geschiet sy, sal den tijt openbaeren. 't Is altoos seker dat de schuldige plicht niet behoerlijcken voldaan sy; dat des Compagnies goederen, de myne ende andere partyculiere berooft sijn; datter by eenige schandelijck ende godtlooselijck geleeft is, en dat men het fort aen de vyanden soude overgegeven hebben (sonder

eenige noot) soo d' Engelsen van den Broeck maer geleverd hadden, maer dewyle sy dit niet konden doen wierdt by den raedt gevreesd datter eenige verraderye onder schuyde ende dat ghylieden in meerder swaricheyt soudet geraken dan in 't fort waert lydende, waerover haer bedachten, de vyanden affleyden ende 't fort door Godts genade behouden is, omdat men 't selvige niet dan met groot perykel quijt worden cost. Dit moet ghy alle (de waerheyt belydende) bekennen.

Voorwaer my dunct dat U. E. sijn eere grootelijcx vercort dat onderstaet tegen soo claere waerheden ende groote fauten te stryden, en dat te meer dewyle tot behulp is nemende redenen die niet eerlijck en sijn ende U. E. persooone geensints betamen. Hadde U. E. de noot soo grootelijck gedrongen ende was het fort geensints (tegen d' Engelsen ende Javanen gelijk ghy seggen wilt) diffencibel, hoe is de plaetse dan behouden? wie heeft het ontset gedaen? wie heeft de plaetse in een moment diffencibel gemaect ende U. E. 's anderendaechs versien van sooveel dingen die U daegs te vooren (soo ghy segt) gebraken? want niet meer dan eenen dach isser tusschen de veranderingh van resolutie gepasseert, ende dese veranderinge is immers alleene gecauseert omdat van den Broecke volgens accoort in 't fort niet geleverdt wierd, sonder dat ghylieden wist waeraen sulcx gebrack, veel min wat onneenicheyt datter tusschen d' Engelsen ende Javanen was. Ick bidde U. E. en strijt doch niet tegen soo claere waerheden. Soect oock geen glorie noch roem met vercortinge van anderlieder eere, en dat veel min in saecken die u beroep niet aen en gaen. U ampt is eerlijck genoeg ende en dient geentsints met werreltlijcke saken vermengt noch besoeftelt. U. E. respect, achtbaerheyt en eere is voor mijn vertreck uyt het fort soo groot, ja grooter geweest als iemant van sijn beroup. Loopender nu geruchten die sulcx souden moghen verhinderen, overdenct vanwaer die comen, wat oorsake daertoe gegeven is, ende en huylt, gelijk men seyt, met de honden niet. Van hier is 't dat de geruchten comen. Daer is tijt van swyghen en spreken. Beide can misbruyct worden. Ende omdat U. E. in dese de rechte mate niet gehouden heeft, is mede als andere besocht geworden. Wat heeft U. E. de misdact van andere te verswyghen off verschoonen? Sijt ghijder by geval tegen u danck mede gemengt geworden, overdenct dat u den krijgh noch het fort, maer den Godtsdienst bevolen is geweest, ende dat het menschelijck is te vallen. Maer en blijft niet leggen. En ontsiet de boosen niet, gelijk het U. E. ampt betaemt. Onderstaet niet (willende wel doen) tegen de waerheyt te stryden, noch met redenen (tot vercortinge van andre lieder eere) te verdedigen de fault die door onbedachtheyt, cleenmoet, malitie, off alle drie te saemen, begaen is.

't Is met voordacht ende om U. E. eere geschiet dat in 't fort gebleven is. Ick hoope eerlanghe aldaer te keeren ende sal alsdan op sijn versoeck goet

bescheet geven. Interim sal gelieven versekert te wesen, dat soo grooten consideratie tot U. E. beste dragen sullen, als ons ampt en eere gedoocht. Het gemeene spreekwoord seyt datter niemant in lyden compt off hy helpt er hemselven inne.

In 't schip de *Trouwe* leggende voor Bantham, ady 17 Juny anno 1619.

331. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. COMMANDEUR JAECQUES LEFEBVRE, DEN RAET VAN DE SCHEPEN DE ZUYDER EENDRACHT, DE NEPTUNES, NASSAU, ENDE ABRAHAM VAN UFFELEN, COOPMAN, TOT BANTHAM LEGGENDE, 21 JUNI 1619.

U. E. sullen met de voorsz. drie schepen omtrent Bantham op de wacht blyven leggen, wel te verstaen soo verdet' seewaert dat ghylieden altoos met een zeewint om de Oost boven 't landt na Jacatra seylen condt; ende soo hier eenige Engelse schepen, jachten off schuyten aencomen, sult trachten deselvige met behendicheyt off met geweld te vermeesteren en by ons tot Jacatra brengen, ende soo hier meerder macht van d' Engelsen compt, dan Uwe is, soo sult tydelijck by onse vloote na Jacatra loopen ende ons op 't alderspoedichste daarvan verwittigen.

Onse schepen die hier uyt het patria off van andere quartieren souden mogen aencomen, sullen U. E. by ons na Jacatra senden.

Wy bevelen U. E. geen van de drie Chineesse joncquen, die voor Bantham leggen, na China te laten passeeren voor dat elck een expresse vrypas van ons verthoone, alsoo niet van sinne sijn deselvige eenige peper te laeten vervoeren voor dat d' onse, tot Bantham leggende, den handel aldaer met alle vryheyt toegelaeten worde, noch oock te laten passeeren voordat elck een seker getal volck tot Jacatra bestelle, hetwelcke haer ter gelegener tijt moocht doen herdencken.

Alle andere joncquen ende praeuwen sult vry en vranck onghevisiteert ende ongemolesteert laeten passeeren en repasseeren, in ende uytvaeren, nae haer geliefte.

Terwyle U. E. hieromtrent leggen sult altemet imant met een schuyt off boot tot Bantham aen landt senden ende den Pangoran Gouverneur met alle beleeftheyt doen bejegenen, denselven aendienende dat niet en begeren dan alle goede vrientschap met hem te onderhouden, ende soo hy van gelijcken begeert te doen, dat het hem dan gelieve d' onse tot Bantham den handel in alle vryheyt toe te laeten en voor te comen datter geen monopolie (als voor dese) gepleecht worde, want anders mede genootsaect blyven souden de

Chinesen ende andere alsulcke verhinderinge te doen, als d' onse tot Bantham onder een vrientelijcken schijn aengedaen wort.

De meninge is de plaetse Jacatra voor ons te behouden, derhalven soo met den Pangoran off eenige grooten in redene compt ende de redenen sulcx vorderde, sult haer aendien (maer anders niet), dat de Pangoran gelieve gewaerschout te sijn ons geen hinder, molestie noch affbreuck tot Jacatra te laten doen, ende niet te beletten dat alle vrye lieden in alle vryheyt derrewaerts vaeren en keeren, want de generael anders genootsaeckt worden soude alle vrye lieden de vrye toeganck tot Bantham mede te doen verhinderen ende Bantham gelijcke affbreuck te laeten doen als ons door haer tot Jacatra soud mogen aengedaen werden, 't welck quae vrientschap maken soude; item dat ons voor dese voorgecomen is, die van Bantham oorsake sijn van 't quade spel dat tot Jacatra tegen ons gespeelt is.

Dan alsoo de Generael tot noch toe niet heeft willen gelooven en naeder blick begeert, heeft sijn E. den Pangoran daarvan niet willen beschuldigen, totdat hy van de sake volcomen bewijs become, gelijk dat by ons een gebruyck is; ende om de suspitie niet te vermeederen ende alle nadencken te weeren sult vrientelijcken versoeken dat het den Pangoran gelieve ons te doen behandigen ons geschut ende d'anckers welck hy van 't eylandt Onrust becomen heeft, gelijk mede ons fregat dat de synen van Jacatra tot Bantham gebracht hebben.

Item dat de coninck van Jacatra ende alle de Chinesen die van Jacatra tot Bantham gevoert sijn, haere schult aen ons betaelen, off dat die by gebreke ons overgelevert werden. Insgelijck mede d' uytstaende schulden tot Bantham wesende, off haer persoonen; doch met aller beleeftheyt ende aller discretie sal men daarvan spreken na dat d' occasie voorcomt.

Ons hout dat tot Bantham by die van den Pangoran aengetast is sal men weder eysschen off de betalinge van 't selvige, gelijk mede dat vry en vranck sonder verhinderinge coopen ende uytvoeren mogen alderley houtwerck ende andere materiaelen die van noode moghen hebben, gelijk voor dese geschiet is.

Item dat alle praeuwlieden geconsenteert worde haer voor ons gelt t'onsen dienste te laeten gebruycken.

Uyt het fort Jacatra is de vrouwe met een kindt en de slavinne wechghelopen van de oude geweldige, ende tot Bantham na wy verstaen gevoert. U. E. sullen haer met beleeftheyt van den Pangoran (met reciprocque presentatie) versoeken.

Soo van den Pangoran off de syne geallegeert wort wat gepretendeerde vrientschappen ons aengedaen is, sult daerteghen verhaelen de groote deucht die Bantham soo langhe jaeren van ons genooten heeft ende hoeveele wy

van sijn joncquen in Amboyna, Botton, Japara ende elders bejgent ende wel getrackteert hebben.

Ende soo clachte gedaen wort van groote oncosten die hy tot Jacatra gedaen off schade die daer geleden mach hebben, sult daertegen allegueren hoc by ons noch ongelijck meer oncosten gedaen ende noch veel grooter schade geleden is; insgelijck mede wat volck, soo van verlies van volck geclaegt wort, wy daer teghen verlooren hebben, ende eyntlijck hoe excessyff de lasten en oncosten sijn van soo grooten vloote als d' onse geweest is, daermede door haer toedoen en onderstant aen d' Engelsen gedaen, te vergeeffs na Amboyna hebben moeten vertrecken en den handel op diverse quartieren niet waer hebben moghen nemen.

Soo 't gevele dat wederomme door iemant van des Pangorans weghen voorgeslaeghen wierd, dat men ons het Engels huys (dat versoeckende) wel geven soude, sullen de vrienden die van den Pangoran van d' aanbiedinge bedancken ende haer aendien en dat het huys t' onser spyte recht voor 't onse gebout is, ende soo men d' aengedaene affrontd wilt wech nemen ende ons vrientschap doen, dat sy het affbrecken.

In 't schip de *Trouwe* voor Bantham op de rede leggende, den 21 Juny anno 1619.

332. — COMMISSIE, 21 JUNI 1619.

Alsoo goetgevonden hebben drie schepen omtrent Bantham op de wacht te laeten leggen, als namentlijck de *Zuyder Eendracht*, de *Neptunes* en de *Nassauw*, omme onse ordre naer te comen, hebben wy daerover als commandeur gecommitteert ende gheautoriseert gelijck bij dese committeeren ende autoriseeren den E. Jaecques Lefebvre, oppercoopman, omme over de voorsz. schepen als commandeur te commandeeren. Derhalven ordonneeren aen alle d' oppercooplyden, schippers, alle d' officieren, soldaeten, bootsgesellen ende allen anderen, op de voorsz. schepen de *Zuyder Eendracht*, de *Neptunes* ende *Nassauw* varende, den voorsz. Jaecques Lefebvre als haeren commandeur t' erkennen, respecteeren ende gehoorsaemen. Aldus gedaen in 't schip de *Trouwe* voor Bantham ter rede leggende, adi 21 Juny anno 1619.

333. — JAMBI.

AEN A. VAN BREE, PER DE SCHEPEN DEN *ENGEL*, *BERGERBOOT*,
DE *MORGENSTERRE* ENDE *JAGER*, 2 JULI 1619.

Door onse voorgaende van den 2 Juny passato per 't jacht *Cleen Hollandia* gesonden, sal U. E. verstaen hebben wat d' oorsaecke sy dat soo langhe na Jamby niet gesonden is ende wat in dese quartieren gepasseert sy. Tsedert hebben vernomen ende bevonden, hoe d' Engelse vloote uyt de straet Sonda vertrocken is, soo haest sy onse compste tot Jacatra vernamen; waerover goet gevonden hebben per costly te senden het jacht de *Jaegher* met 8000 realen in spetie ende verscheyden cleden, in compagnie van de schepen den *Engel*, de *Bergerboot* ende de *Morgensterre*, met een goet cappitael na Patana ende Jappan gedestincert.

Naer 't vertreck van voorsz. jacht *Cleen Hollandia* hebben wy oversien U. E. missiven van 3 Januaryo, 19 Februaryo, 25 ende 26 Martius ende d' inhoude verstaen. Alsnoch hebben de joncquen van Chily Japan (daermede U. E. advyseert van meeninghe was 500 picol peeper te senden) niet vernomen; waeraen het schort sal den tijt leeren.

Wy sijn niet alleene niet gesint twee andere stucken voor den coninck van Jamby te senden, maer begeeren oock dat U. E. weder beschicke de twee die alreede aen den coninck gegeven heeft, gelijk wy denselven oock schryvende sijn, alsoo geensints begeeren toe te staen datter eenich geschut van de schepen gelicht ende eenige Mooren gegeven, vercocht oft verschoncken worde, veel min dat men eenige stucken geve tot boete van misdaet die perticulieren souden mogen begaen. Had uwen ondercoopman misdaen, hy mocht boeten; wilde de coninck geschut hebben, hy mocht sien dat hy 't creghe. De schepen werden met geschut gesonden omme des conincks volck en goederen daermede te beschermen ende ons recht te verdedigen, maer niet omdat het-selvige ter contemplatie van iemant gelicht soud worden. Wete oock niet wie U d' autoriteyt gegeven heeft om geschut te lichten; daeromme sult ons daervan reekeninge doen.

't Is ons leet te verstaen het ongeluck welck d' Engelsen coopman in onse logie overcomen is, alsoock dat ghy (die oorsaeck van 't quaet sijt), daerover tot uwe ontlastinge twee personen op u eygen autoriteyt gerecht hebt. Sult ons daervan oock contentement geven, ende sulcx niet meer sonder expresse last doen.

Dese gaet met den E. Adriaen Jacobsz. van der Dussen welcke geordonneert hebben het comptoir Jamby als oppercoopman te becleden; derhalven sult denselven op d' ontfanck van dese alles overleveren, comende met eerste geleghentheyte herrewaerts, ofte sult aldaer een seeckeren tijt vertoeven, naer

dat by den voorsz. van der Dussen ende den raede goetgevonden ende geordonneert worden sal.

Om de plaetse van Jacatra te peupleeren is hier alderley volck van noode, derhalven sal U. E. wel doen ende onderstaen off goede menichte van volck bewegen can omme vandaer by ons tot Jacatra te comen resideren, ende helpt hun daertoe soo veele doenlijcken is.

In 't fort Jacatra adi 2 Julyo anno 1619.

334. — FIRANDO.

AEN SR. JAECQUES SPECX, 2 JULI 1619.

Nae 't vertreck van 't jacht *Cleen Hollandia* welck den 2 Juny passato met advyse na Patana gesonden hebben, sijn wy met de vloot voor Bantham geweest, hebben d' onse van den Pangoran verlost, ende sijn gewaer geworden hoe seecker was dat d' Engelse vloote ons niet heeft durven verwachten, maer uyt de Straet Sonda vertrocken sijn, soo haest onse compste tot Jacatra vernamen. Hierover hebben goetgevonden per costy te senden het schip den *Engel*, na Patana de *Bergerboot* ende de *Morgensterre* met een cappitael van 120.000 realen soo in Jappans silver als realen van achten, ende na Jamby het jacht de *Jaegher*.

De voorneemste oorsaecke daeromme het schip den *Engel* na Firando senden, dat is insonderheyt om rijs; derhalve bevelen ende recommanderen U. E. andermael ten hoochsten ons daervan een groote quantiteyt toe te senden, te weten 500 a 1000 lasten ende dat van de alderbeste witte rijs die daer te becomen is, sonder de bruyne by gebreck van witte rijs naer te laten. Ende soo 't gevele, dat soo grooten quantiteyt rijs aldaer niet te becomen waere, sal U. E. versorgen dat van Sciampa, Cambodja off andere quartieren versien worden, want anders alle fortien ende schepen die rijs gebreecken soude.

Met rijs ende alderley provisie sal U. E. na de Molucquen, Amboyna ende Banda senden alsulcken schip off schepen als aldaer met den raet goetvinden sall. Ende alle d' andere schepen die na de custe van Java gesonden worden, sal U. E. senden recht door na Jacatra ende niet na Bantham.

Met voorsz. schip den *Engel* senden eenige nagelen, oliphantstanden ende loot, welck hetgeene is dat voor dees tijt senden connen. Godt geve dat het eens mach beteren. 't En gebreect ons nu aen gelt niet, maer aen schepen en volck.

By dese senden wederomme copye van d' onse van Amboyna geschreven met een lijste daerby van verscheyden goederen die vandaer geeycht worden, daertoe ons andermael gedraeghen, U. E. wederomme ten overvloet recommanderende van alles sooveele te senden als doenlijcken is; insonderheyt dient

U. E. te letten in Jappan alsulcke ordre te stellen en daer te laten dat alle de Jappanse campher in onse handen becomen moghen, alsoo 't selvige een van de beste coopmanschappen van Indien is en daerop de meeste proffytten vallen.

Om Jacatra, Amboyna, Banda ende Batsiaen te peupleeren hebben alderley volck van noode, derhalven recommandeeren U. E. mede alle mogelijke neersticheyt te doen omme ons menichte van alderley volck te senden, insonderheyt Chinesen. Soo het U. E. aen schepen gebraecke, laet niet menichte van rijs met joncquen te senden, 't sy op Jacatra, Molucco, Amboyna off Banda, daer 't best geleghen comen sal.

Sent ons met d' eerste geleghenthey 100 vaeten goet boscruyt voor de forten.

In 't fort Jacatra adi 2 Julyo anno 1619.

335. — PATANI.

AEN Sr. G. F. DRUYFF, 2 JULI 1619.

Nevensgaende is copye van d' onse per 't jacht *Hollandia* gesonden, waer van d' inhoude confirmeeren. Tsedert sijn versekert geworden hoe d' Engelse vloote uyt de Straet Sonda vertrocken is, so haest sylieden onse compste tot Jacatra verstonden, waerover goetgevonden hebben na Jappan, Patana ende Jamby te senden den *Engel*, den *Bergerboot*, de *Morgensterre*, met een cappitael ende cargasoen tot bevordering van den handel. De *Jager* en sal niet voirder dan Jamby vaeren, maer d' andre drie schepen sullen gesamentlijk Patana aendoen, ende wy senden U. E. daermede 120.000 realen soo in Jappans silver als realen van achten, 150 picol sandelhout, eenige nagelen ende andersints. U. E. sy gerecommandeert alles ten besten van de generaele Compagnie te beneficeeren ende ons met den eersten daervooren te senden een goed retour voor 't patria in peeper, goede rouwe syde, benjuwijn en andersints, daerna met devotie verlangen sullen.

Wy verstaen hier datter twee Chineesse joncquen met allerley Chineesse waeren en goede partye rouwe syde in Patana gecomen souden wesen, waerover soo goede somma gelt sendende sijn; versiet het comptoir Siam daarvan met alsulcken somma, als ontbeeren condit. De nagels verstaen wy dat in Siam seer diere sijn. U. E. sal derwaerts eenige senden gelijk mede partye sandelhout, opdat S^r. Nieuroode den coninck van Siam daarvan gerieven mach.

Het schip den *Engel* hebben wy gedestineert na Jappan te vaeren; U. E. sal 't selvige datelijck derrewaerts depesscheren, mede sendende alsulcken cargasoen als derrewaerts dienstich is, sonder de retouren voor 't patria seer te verminderen. D' andere twee schepen, de *Bergerboot* ende de *Morgensterre*, sullen

hier metten eersten weder met een goet retour verwachten. Sent deselvige rechtdoor na Jacatra ende niet na Bantham, gelijk mede alle joncquen die herrewaerts sout mogen depesscheren.

Het schip de *Morgensterre* dient in Amboyna off elders te vertimmeren. U. E. sal daertoe timmerlieden ende de materiaelen fornieren, de goede hant daeraen houdende dat het schip wel versien worde.

Dewyle alle den rijs door U. E. gesonden in handen van d' Engelsen vervallen is, ende in Japara noch Macassar alsnu gheen becommen connen, lyden d' onse daervan op veel plaetsen groot gebreck. Derhalven bevelen ende recommandeeren U. E. andermael ten hoogsten ons een goede pertye rijs met den aldereersten te senden, 't sy met schepen off joncquen, na de geleghentheyte die becomen can; al waer 't tot 500, jae 1000 lasten 't en sal niet te veel wesen. Sent altoos van den alderbesten rijs die te becomen is, ende dat in 't begin van 't Noordermousson (is 't doenlijcken), want anders te laet compt om na de Mollucquen gesonden te worden; dan sent noch liever laet dan niet met allen.

In dese gaet andermael extract van resolutie tegen d' Engelsen genomen ende ordre dienvolgende gegeven. U. E. sal deselvige communicereen daer 't behoort ende d' executie des noodich wesende helpen volvoeren. Wy verstaen datter 2 Engelse schepen over lange na Jamby ende Patana gevaeren wesen souden, te weeten de *Samson* ende de *Houdt*. Hebben d' onse belast, soo die rescontreeren, dat trachten sullen haer te vermeesteren 't sy met behendicheyt off met geweld.

Om volck sijn wy overal seer verlegghen, derhalven recommanderen U. E. andermael met eerste geleghentheyte sooveel Chinesen herrewaerts te senden als doenlijcken is, insonderheyt Chinesse timmerlieden, gelijk mede een goet deel huysgesinnen, doch daer en can niet t' onpas comen. Mannen, vrouwen, kinderen, slaven, slavinnen, te weten cloecke jonge mannen ende jonge vrouwen (vrye lyeden ende hoe die souden moghen wesen), 't sal al wellecom sijn om Jacatra, Amboyna, Banda off Batsian te peupleeren. Laet niet naer, hiertoe u beste te doen, alsoo de Compagnie daeraen veel gelegghen is; derhalven maeckt dat menichte van allerley volck becomen.

Was, olie, gedroochde vis ende alderley andre provisie sult mede sooveele senden als de ghelegghentheyte gedoocht.

Nevens dese gaet eene lijste van goederen die voor Tymor geeycht worden. U. E. sal ons daervan senden 't geene becommen can, insonderheyt slechte geele armosynen, alsoo daer meest om verlegghen sijn. In Grissy is eenich sandelhout vercocht a 32 realen 't picol.

In 't fort Jacatra adi 2 Julio anno 1619.

336. — JUDEA.

AEN C. VAN NIEUROODE, 2 JULI 1619.

Tsedert onse jonckste van den 2 Juny per 't jacht *Cleen Hollandia* gesonden, sijn gewaer en versekert geworden hoe d' Engelse vloote onse compste niet heeft durven verwachten, sijnde uyt de Straet Sonda met groote haeste verrocken soo haest sy onse compste tot Jacatra vernamen, waerover goetgevonden hebben, na Jamby, Patana ende Jappan te senden de schepen den *Engel*, de *Bergerboot*, de *Morgensterre* ende de *Fager* met een cappitael van 120.000 realen in Jappans silver ende realen van achten, 150 picol sandelhout, eenige nagelen ende andersints. Wy hebben aen S^r. Druyff geordonneert dat hy U. E. daarvan pertye sende, gelijk mede sooveel gelt als ontbeeren can, gelijk per nevensgaende copye van missive, U. E. recommanderende ons daervooren een goet retour rouwe syde, benjuwijn ende gommelacco voor 't patria te senden.

Soo U. E. de geleghentheyte becomen can, sal wel doen ende ons recht toe recht aen met joncquen op Jacatra senden een groote quantiteyt schoone witte rijs, gelijk mede groote menichte van alderley volck, oock slaven ende slavinnen, omme Jacatra, Amboyna, Banda ende Batsian daermede te peupleren. Laet dit niet na sooder eenige raet toe is, alsoo om volck en rijs seer verlegghen sijn, gelijk in nevensgaende copye van missive aen S^r. Druyff geschreven breder verhaelt wort.

Wy hebben dit jaer Godt loff een groote pertye sandelhout van Tymor becommen. Soo wy versekert waeren datter goede pertye in Siam ende Patana vertiert cost worden, soudent genouch connen senden, want alsoo de Chineesse joncquen dit jaer tot Bantham gecomen, door d' Engelschen geheel berooft sijn, hebben sy geen middel om het hout van ons te coopen. Dan vermidts geen seker quantiteyt door U. E. geeycht wort, senden niet meer dan 150 picol, gelijk vooren geseyt wort. In Grissy is door d' onse omtrent 90 picol vercocht a 32 realen 't picol. Soo de Chineesen meer gelt hadden gehadt, soudent meer gecocht hebben.

In 't fort Jacatra adi 2 Julyo anno 1619.

337. — PATANI.

AEN DE CONINGINNE, 2 JULI 1619 ¹⁾.

Ick hebbe verstaen hoe den tijt Uwe Majesteyt tot vrede met die van Malacca, onse ende Uwe Majesteyts vyanden gebracht heeft. Hadde wel gewenscht (dewyle met die lieden geen seekere vaste vrede gemaect can worden)

¹⁾ „Een ander van gelijcken tenour aen den gouverneur van Patani“.

dat Uwe Majesteyt d' oorloge gecontinueert hadde, gelijk van meeninghe sijn met Godes hulpe te doen; dan dewyle uwen staet de vrede met d' alsulcke vereyschte, sullen 't ten goede aennemen ende daeromme geensints toelaeten dat Uwe Majesteyts joncquen op dese quartieren vaerende door d' onse beschadicht worden. Wy hebben sulcx niet alleene verboden, maer d' onse wel expresselijck belast alle Patanische joncquen die in dese quartieren rescontreeren mogen, alle hulpe, faveur en vrientschap te betoonen, gelijk wy oock alreede aen verscheyden joncquen die ons bejegent sijn, gedaen hebben.

Alsoo de coningen van Bantham ende Jacatra met hare consoorten onderleyt hadden onse huysen tot Jacatra eerstelijck met valse practijcken aff te loopen ende daerna, door d' Engelsen met 19 schepen geassisteert wesende, met openbaer geweld te vermeesteren, alle de goederen te berooven ende 't volck te vermoorden, hebben wy door Godts genade al haer geweld met geweld affgeweert, sijn de bedriegerye met goede voorsichticheyt voorcomen ende hebben naderhandt tot revenge ende straffe van soo boosen voornemen de stadt ende omleggende landt van Jacatra met geweld ingenomen ende die van Bantham met haere consoorten daeruyt geslaegen, van meninge sijnde de plaetse t' onser versekeringe in te houden. Hierover versoecken dat het Uwe Majesteyt gelieve, niet alleene toe te staen, maer oock ordre te geven dat haere joncquen jaerlijcx met rijns ende alle andere provisie aen ons fort tot Jacatra comen; het sal haer alles wel tot goeden pryse affgecocht worden ende ons lieff wesen. T' onser gedachtenis gelieve Uwe Majesteyt het nevensgaende in teeken van vrientschap aen te vaerden. Godt behoede Uwe Majesteyt voor haere vyanden ende vermeerdere haeren staet.

In 't fort Jacatra adi 2 July anno 1619.

338. — PALINBAN.

AEN DEN CONINCK, 2 JULI 1619 ¹⁾.

Alsoo . . . t' onser versekeringe in te houden, ende soo die van Bantham haer niet gerust houden, sullen gedrongen worden ons recht voorder teghen haer te vervolgen, hetwelck Uwe Majesteyt wel hebben willen verwittigen, versoeckende voorder, dat als eenige joncquen off prauwen na den coninck van Mattaram sendt, dat Uwe Majesteyt gelieve deselvige in passant Jacatra te laeten aendoen, omme onse vrientschap en goede correspondentie daerdoor te vermeederen. Wy beloven datse wel getracteert sullen worden, ende soo

¹⁾ Het eerste gedoelte woordelijk gelijk aan het begin der tweede alinea van het vorig nummer.

eenige goederen medebrengen, die sullen tot goede pryse affgecocht worden. In teeken van vrientschap gelieve Uwe Majesteyt 't nevensgaende danckelijck aen te veerden.

In 't fort Jacatra adi 2 Julio anno 1619.

339. — JAMBI.

AEN DEN OUDEN CONINCK, 2 JULI 1619¹⁾.

Ick hebbe verstaen dat Uwe Majesteyt d'onse aldaer residerende met geweld affgedrongen heeft twee stucken geschut onse hooge overricheyte toebehoorende, ende dat op de naeme van boete over de faute, die geseyt wort een van de Nederlanders met een van des jongen conings vrouwen begaen soud hebben. Ende alsoo het geweld en geen recht en is, dat daerover het geschut van onse schepen genomen soud werden, willen wy Uwe Majesteyt vrientlijck gebeden hebben daervan aff te staen, de twee stucken geschut weder te geven ende niet dan redelijcke boete te nemen voor misdaet die begaen soud moghen worden, sonder de natie uytmuntende schandael aen te doen, opdat onse vrientschap daerdoor niet vercort worde, maer dagelijcx meer ende meer vermeerdere, gelijk geern sien souden, ende sal Uwe Majesteyt tot bevestinge van 't selvige het nevensgaende danckelijck gelieven aen te veerden.

In 't fort Jacatra adi 2 July anno 1619.

340. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. COMMANDEUR HENDRIK JANSZ. ENDE DEN RAET VAN DE SCHEPEN DEN *ENGEL*, DE *BERGERBOOT*, DE *MORGENSTERRE* ENDE DE *JAGER*, VARENDE NA JAMBI, PATANA ENDE FIRANDO, 2 JULI 1619.

Met de voorsz. vier schepen sullen U. E. rechtdoor na Jamby seylen ende de plaetse gesaementlijcken aendoen omme te sien off daer sult connen bejegenen d'Engelse schepen de *Samson* ende de *Houdt*, die men seyt dat na Jamby ende Patana geloopen sijn, ende soo haer compt te rescontreeren, 't sy dan omtrent Jamby, Patana off elders, alsoock alle andere Engelse schepen die ghylieden sout mogen bejegenen, sult onderstaen u meester van deselvige te maken, 't sy dan met behendicheyt off met geweld, ende soo eenige compt

¹⁾ „Een van gelijcken inhoud aen den jongen coninck”.

te veroveren, sult het volck wel tracteeren ende de goederen onder behoerlijcken inventaris (by d'Engelsen oock getekent) overnemen ende ten besten van de Generaele Compagnie beneficeeren.

Soo haest U. E. omtrent Palinban comen sult Jacob van der Marct met de roeyschaloupe nevensgaende missive ende vereeringe aen den coninck van Palinban senden, met ordre dat ditto van der Marct den coninck aendiene, hoe wy Jacatra ingenomen hebben, hoe de saecken met Bantham staen ende dat hy vervordere dat het den coninck gelieve in passant syne joncquen ende praeuwen die na den Mattaram souden moghen vaeren, Jacatra met alderley provisie te laeten aendoen tot bevorderinge ende augmentatie van vrientschap, ende sal van der Marct sich op 't alderspoedichste vandaer na Jamby vervougen omme de reyse met de schepen na Patana te doen.

Voor Jamby sullen U. E. niet lange vertoeven maer het cargasoen derwaerts gedestineert datelijck in de *Jager* overschepen, ende met de schepen den *Engel*, de *Bergerboot* ende de *Morgensterre* soo haest vandaer naer Patana vertrecken als doenlijcken is, latende aan van Bree ordre dat hy alles aen van der Dussen overlevere ende by denselven soo lange blyve als met den anderen goetvinden sult, mits dat hy d'ordre van van der Dussen naercome.

De twee nevensgaende missiven aen den coninghen van Jamby sullen deselve overgelevert worden, elck met een vereeringe van omtrent 50 reaelen. Alsoo Abraham van Bree advyseert dat die van Jamby groote neersticheyt deden, omme met de Portuguesen vrede te maken, was hy beducht dat daeruyt voor d'onse wel eenige swaricheyt soud mogen ontstaen; derhalven sult de plaetse voorsichtelijcken laeten aendoen ende ons datelijck vandaer met dese roeyschaloupe (die daertoe expresselijck mede senden) advyseeren hoe de saecken staen, wat daer by U. E. verricht sy ende wat apparentie datter is om groote quantiteyt peeper te becomen, opdat datelijck schepen, gelt ende goederen (des noodich wesende) senden moghen, hetwelcke by dese insonderheyt aen van der Dussen gelast wort te versorgen, opdat de schepen geen tijt versuymen.

Van Jamby sal de *Jager* met den eersten vol peeper geladen ende weder op 't spoedichste recht door na Jacatra gesonden worden, tensy dat bij den raet goetgevonden wierdt dito *Jager* tot versekeringh van des Compagnies volck en goederen op te houden tot dat van hier een ander schip becomen, daerinne na goetvinding disponeeren sullen.

Voor Patana comende ende daer off daeromtrent eenige Engelse schepen bejegenende sult trachten deselve te vermeesteren, gelijk vooren geseyt is, datelijck voorder ordre gevende dat het cappitael ende cargasoen met de schepen gaende ten besten van de Generaele Compagnie aen goede retouren voor 't patria gebeneficeert ende besteet worde, te weeten aen peper, goede

rauwe syde, benjuwijn ende andersints, midts dat het comptoir van Siam versien worde met eenich sandelhout, was, nagelen ende sooveel gelt en andere waeren als van Patana gemist can worden.

Gitta gomma, ander Patanische gomma, cardamoine noch corcomma en sal men niet meer senden, maer wel soo grooten quantiteyt gommelacco, goed radicx China, goede witte candysuyker ende veel ander Chineseese waren als te becomen sijn.

Insonderheyt sy de vrienden gerecommandeert te voorderen dat ons van Patana, Sangora, Siam, Cambodja, Sciampa, Japan off andere quartieren toegesonden worden groote quantiteyt schoone witte rijs, te weeten 500 a 1000 lasten.

By dese bevelen U. E. mede gelijk oock alle andere in 't generael ende elck bysonder, sooveel Chinesen overal op te soecken ende tot Jacatra te brengen, als doenlijcken is, insgelijcx mede al ander volck, oock slaven ende slavinnen ende andere vrye lieden omme te peupleeren de landen van Jacatra, Amboyna, Banda ende Batsiaen, te weeten alderley ambachtlieden, maer insonderheyt timmerlieden, houtsagers ende visschers met haer netten.

De nevensgaende missive aen de coninginne ende gouverneur van Patana sal men haer met eerbiedinge van onsentweghen overleveren met een schenck-agie daerby, te weeten voor de coninginne van¹⁾ ende voor den Gouverneur van¹⁾ realen.

Soo in Patana off daeromtrent geen Engelse gerescontreert worden off als het exploit teghen haer gedaen sy, sullen U. E. datelijck na Firando senden het schip den *Engel*, en sal daermede derrewaerts vaeren den commandeur Hendrick Jansz. off een ander van de cooplieden na dat by den raet goetgevonden worde, ende diegeene die derwaerts vaert sal bevorderen ende sorghe helpen draeghen datter van Firando tijtlijck een schip met rijs ende alderley provisie na de Mollucquen, Amboyna off Banda gesonden worde, volghens de memorie nevens dese aen Sr Specx gaende. Insgelijcx datter in 't eerste van 't Noordermousson een schip vooruyt na Jacatra met allerley provisie gesonden worde, midts dat daermede alsulcken cappitael voor Patana gae als de geleghentheyt gedoocht ende dat het schip Patana eerst aendoe.

Van Firando sal op Cochin China off andere omleggende quartieren een schip gebruyct worden omme den handel met de Chinesen te stabileeren, ende alle d'andere resterende schepen sullen volladen met allerley provisie van Firando na Jacatra gesonden worden.

Soo in Patana ende omleggende quartieren meer last te becomen waere, te weeten soo aen retouren voor 't patria als aen rijs, als de schepen de *Ber-*

¹⁾ Niet ingovuld.

gerboot ende de *Morgensterre* voeren connen, sal men 't selvige op Firando verwittigen opdat van daer na den eysch schepen gesonden worden.

Van Patana sullen de vrienden met den *Engel* na Firando senden alle het loot, eenige nagelen (sooder gemist connen werden), ende wat andersints in Japan dienstich sy, sonder de retouren voor 't patria te verminderen, doch sooder de ruymte van rouwe syde ende andere Chineesse waren in Patana waere, sal men daervan meede een weynich na Japan senden.

Voor al sy U. E. gerecommandeert overal op te doen coopen alle de peper dier te becommen is.

Soo van Japan eenich hout tot bouwinghe van huysen gesonden wort, sal men sorge dragen datter alsulcken hout gesonden worde dat bequaem sy tot bouwinge van huysen wijt binnen de huysen 36 voeten, het packhuys diep 15 voeten, voor een galderye wijt 14 voeten ende de top van 't huys soo hooch datter boven 't packhuys bequaeme woninghe moghen sijn gelijk als het oude huys van Jacatra, sijnde in alles omtrent 35 voeten hooch.

In 't wederkeeren sullen alle schepen recht door na Jacatra loopen sonder Bantham aen te doen, gelijk mede alle d' andere schepen tegenwoordich in Manilha off Japan wesende, daervan U. E. belasten de vrienden te verwittigen.

In 't fort Jacatra adi 2 Julio anno 1619.

341. — COMMISSIE, 3 JULI 1619.

Jan Pietersz. Coen, Gouverneur Generael over alle fortten, comptoiren, schepen, jachten ende negotien van Indien van weghen de Hooghmogende Heeren Staeten Generael der Vereenichde Nederlanden, Syne Princelijcke Excellentie Mauritius gebooren Prince van Orangien, Grave van Nassauw etc". ende de Heeren bewinthebberen der generaele geoctroyeerde Oost Indische Compagnie, allen dengeenen die deesen sullen sien ofte hooren lesen, saluyt. Doen te weeten, alsoo wij goet gevonden hebben de schepen den *Engel*, de *Bergerboot*, de *Morgensterre* ende *Fager* naer Jamby, Patana ende Japan te senden ende hoochnodich is dat daerover een bequaem ende gequalificeert persoon werde gestelt soo tot de bevorderinghe van den handel alsmede omme op d' Engelsen te passen, haerlieden voor deselve als voor onse grootste vyanden te wachten, ende soo sy eenige Engelsche schepen comen te rescontreeren, 't sy oock waer het soude mogen wesen alle mogelijcke neersticheyt te doen omme haer meester van deselvige te maken, 't sy met geweld off behendicheyt, midts dat het volck diemen van haer soud moghen becomen wel getracteert, alle het

gelt ende goederen pertinentelijck geregistreert ende ten besten van degeene die daer toe gerechtigd sullen sijn gebeneficeert werde.

Soo is 't dat wy ons genoehsaem ende ten vollen houdende vernoecht ende gecontenteert van de bequaemheyt ende suffisantie van den E. Hendrick Jansz., denselven gecommiteert ende geauthoriseert hebben, committeeren ende authoriseeren hem mits desen, omme als commandeur over de voorsz. schepen te commandeeren, alles in goede ordre ende discipline te houden, justitie in civiel ende crimineel t'administreeren ende voorts alles te doen wat een goet ende getrouw commandeur toe staet ende behoort te doen. Ordonneeren en bevelen derhalven aen alle d'oppercooplyden, schippers, alle andere officieren ende bootgesellen met de voorsz. schepen varende, niemant uytgesondert, den voorsz. Hendrick Jansz. voor haeren commandeur te erkennen, respecteeren ende gehoorsaemen ende haeren schuldigen plicht, eet ende eere hierinne te betrachten, want wy sulcx te meer ten dienste van de generaliteyt hebben gevonden te behooren.

Gegeven in 't fort Jacatra adi 3 Julyo anno 1619.

342. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. HENDRICK BRUYSTENS, OPPERCOOPMAN, ENDE DEN RAET
VAN 'T SCHIP *HOORN* ENDE 'T FREGAT *SEYLON* VARENDE NA
LUCIPARA ENDE JAMBI, 10 JULI 1619.

Ghylieden sult op 't alderspoedichste van hier recht door na Lucipara seylen ende aldaer in d' Engte ankeren omme waer te nemen ende aen te haelen alle joncquen die door d' Engte na Malacca off elders souden willen vaeren ende becomen condit, maer insonderheit omme te becomen de joncquen die van Macassar, Japara, Damma ende andere van des Mattarams ondersaeten met rijs na Malacca souden moghen loopen, waermede handelen sult als volcht.

Alle joncquen die ghylieden met rijs soudt mogen bejegenen sult aenhalen ende de rijs in u schip overnemen totdat hetselvige volladen sy, ende soo meer becompt dan het schip ende fregat voeren connen, sult dan d' overige rijs met de joncquen tot Jacatra brengen.

Alle joncquen van onse bontgenooten off van die met ons in vrientschap sijn, als namentlijck die van Patana, Siam, Jhoor, Jamby, Suckedana, Tcheribon, Grissy, Jortan, Surrabaya ende Palinban, sult ghylieden vry ende vranck onbeschadicht ende ongemolesteerd laeten passeeren ende repasseren, doch soo in eenige van dese rijs bevonden wordt, sult haer deselve na contentement tot redelijcken pryse affcoopen ende contant betaelen sonder de lieden eenige overlast off schade aen te doen.

De Portuguesen, Spaignaerden, die van Macassar, Japara, Damma ende andere onder de Mattaran staende, uytgesondert die van Cheribon, sullen U. E. alle mogelijcke affbreuck doen, onder behoorlijcken inventarius overnemende al't geene by haerlieden bevonden wort, midts mede sooveele volck van die by ons brengende als ghylieden in goede versekeringe bergen ende herrewaerts brengen condit, insonderheyt Spaignaerden, Portuguesen, Macassaren, Codjas, Guseratten ende Swarten.

Tot halff September off ultimo ten langsten sult ghylieden by Lucipara in d' Engte blyven leggen, doch soo voor die tijt inladinge van rijs ende meer becompt, sult dan daermede op 't spoedichste na Jacatra keeren, ende soo tot de voorsz. tijt niet sonders becompt sal U. E. met voorsz. schip ende 't fregat na Jamby loopen ende aldaer nevensgaende cappitael aen den oppercoopman behandighen, ende weder innemen sooveel peeper als laden ende voor primo December becomen condit.

U. E. sullen haer van d' Engelsen als van onse grootste vyanden wachten ende soo eenige compt te bejegenen die ghy machtich sijt, sult trachten u meester van haer te maken 't sy met behendicheyt off met geweld, het volck (soo eenige becompt) wel tracteerende ende de goederen onder behoorlijcke inventarius overnemende, opdat gebeneficeert mogen worden ten prouffyte van degeene die 't behoort.

In 't fort Jacatra adi 10 Julyo anno 1619.

343. — MEMORIE

VAN VERSCHEYDEN CLEDEN ENDE WAT ANDERSINTS JAERLIJCK VOOR
DE MOLUCQUEN, AMBOYNA, BANDA, JAVA, JAMBY, PATANA, SIAM
ENDE NEDERLANDT VAN DE CUSTE VAN COROMANDEL
GEEYSCHT WORT, 16 JULI 1619.

70 corge finne sarasse Maleyo van diverse bloemen, hoe fijnder, schoonder en variabeler hoe beter, daeronder voor Patana talop, puti, mera, indigo, biru ende andere.

20 corge sarasse gobaer, cenige heel fijn en schoon, eenige middelbaer ende eenige slechte, alle van verscheyden bloemwerck.

15 corge sarasse Lay de Coche.

500 corge tappe sarasse van 4 ende 5 asta lanck, doch meer dan vijff, van verscheyden bloemen gelijk de schoonste monster die voor dese na de Custe gesonden hebben, van 4, 5, a 6 pagoden de corge.

200 corge fyne tape sarasse van 5 asta tot 13 a 14 pagoden de corge.

170 corge fyne cassen betilles off fyne tancoulen, witte rouwe, blauwe, swerte,

donckergroen, schoon root, violet, tanayt, lijffverwe en inkernaet, met schoone ende vaste levendige verwe, hoe schoonder van verwe en stoffe hoe beter, onaengesien wat die costen, breed 5 a 5½ span, lanck 10 a 12 vadem, doch meest witte, ende de roode fijn en schoon off geene.

20 corge cleene dito.

150 corge fyne tstavenijns van verscheyden coleuren gelijk vooren de tancoulen geeyscht worden, meestal geel, schoon en fijn goet, weynich of geen grove.

30 corge fyne tsthavenijns van Bengala, aen 't eynde met roode hoofden.

180 fyne witte rouwe ende eenige swerte salampouris, de beste sijn best begeert, midts datse haer rechte breedte hebben, ende meest witte.

120 corge fyne balatins.

160 corge fyne witte ende roode parcalles.

20 corge rambottijns.

100 corge heel fyne swerte sallalos, gerolt, idel van draet, met goutdraet in de hoofden gewrocht, maer geen grove noch plat gevouwen.

100 corge dongery, witte rouwe ende met streepen van beste sorteringe.

30 corge tsiauters, witte.

100 corge tasscilles.

100 corge cheles.

100 corge madopt.

30 corge fyne madafons, lanck ende breed als de salimpouris.

50 corge gingans van alderley couleur, schoon van verwe.

50 corge Golcondaetse cleden.

1000 stux hembden, lanck ende volslaeghen. Eenige fyne, middelbaere ende grove voor officieren, soldaeten ende bootsgesellen, elck met sijn beffe.

2000 stux witte linnen broccquen, fyne middelbaere ende grove.

200 corge Guynes linnen gelijk jongst van de Custe gesonden is, costende in Tegenampatan . . . 1).

20 corge moury tartana.

100 corge fyne roode petas ende dragas gobaer; maer geen blaeuwe noch frangy.

60 corge Negros cleeden, tapissche wyse gewrocht.

10 corge roode polangh gobaer.

200 corge Cust seyldoeck.

30 corge gentiles off tullebanden.

80 corge aritsiodes.

80 corge samodramonry.

1) Niet ingevuld.

10 corge roode salous.

25 corge dragams geheel root alsoock de eynden witt, groen, geel, witte ende de eynden root, maer moet gelet worden dat de canten onder ende boven geen witte strepen hebben.

50 corge Siamse badiu, gelijk de monster voorleden jaer na de Custe gesonden.

Verscheyden Siamse cleden (als het cappitael sulcx lyden can, maer anders sal men genee senden), conforme de monsters voor dese na de Cust gesonden.

100 packen goulong geassorteert conforme de voorgaende ordre, daeronder pertye tape grande, ende eenige tape kitsil.

20 packen schoone fyne tape Lay de Chinde van 5 asta met Jappony.

20 ditto van 5 asta, slechte voor Jamby met Jappony.

14 packen schoone fyne tape Lay de Chinde van 4 asta met Jappony.

Rijs sooveele als men senden can.

Groote ledige martavanen sooveele als men becomen ende in de rijs stuven can.

Goede pertye salpeter tot de cruytmolens voor Amboyna.

Soo de schepen in 't wederkeeren Atchijn aendoen sal men last geven dat vandaer herrewaerts mede brengen goede pertye swavel.

Volcksal men sooveel senden als doenlijcken is, insonderheyt menichte van jongens ende jonge meyskens, cloecke jongen mannen ende jonge vrouwen, maer geen ouwe.

Voor Tymor etc.:

1500 stucx witte, 1500 stucx roode, 1500 stucx doncker blauwe lijnwaeten, gelijk de slechte grove Chineseessee cangans oft pouti castella, lanck 2 vadem off 8 asta, breet een asta ruym; dese dienen geensints naergelaeten te worden.

Voor 't patria etc.:

Sooveele van de alderbeste ende schoonste indigo als men becomen can, doch hebben noch liever slechte dan geene, midts dat na sijn waerdye inge-cocht worde.

400 packen Guineets linnen conforme de vorige ordre, lanck van 50 a 70 asta, breet $1\frac{1}{2}$, wit gebleyct.

Goede pertye Bengaelse gingans off tasesilla de Bengala van verscheyden coleuren.

Geen catoene gaeren dan grove van 15 a 25 pagode de 150 asta, cort gehaspelt, tot monster op eenen draet affloopende.

Salpeter sooveele als de schepen na huys varende tot ballast behoeven. 2 a 300 R boras conforme de monster met den *Swarten Beer* gesonden.

Omtrent 100 vaeten bossecruyt tot monster.

Nota. Dat na den overslach by ons gemaectt alle de voorsz. goederen inge-

cocht connen werden, te weeten 't geene jaerlijcx tot den inlantschen handel van Indien geeycht wort voor omtrent 120.000 realen van achten, ende de goederen voor Nederlandt met omtrent 60.000 realen, sijn te samen 180.000 realen van achten, daerna men hem in de inkoop van voorsz. goederen reguleeren sal, coopende van elcx pro rato sooveel min ofte meer alsser min oft meer cappitael dan 180.000 realen op de Custe soud moghen wesen, sonder meerder quantiteyt van d'eene sorteringe te senden ende d'andere naer te laeten, gelijk voor dese gedaen is.

Ten aensien dat voor den oorloch de Javaense sorteringe verleden jaer ontfangen, noch niet vertiert sijn, wort in voorsz. memorie voor Java min geeycht dan jaerlijcx anders wel vertiert can worden; derhalven dient in toecomende tyde meer Javaense sorteringe gesonden dan nu als vooren voor 't aenstaende jaer geeycht wort.

In 't fort Jacatra adi 16 Julyo anno 1619.

344. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. ANDRIES SOURY, RAET VAN INDIEN, VICE GOUVERNEUR ENDE DIRECTEUR OVER DE FORTEN, COMPTOIREN ENDE NEGOTIE DER GENERALE COMPAGNIE OP DE CUSTE VAN COROMANDEL ENDE DEN RAET, VAERENDE DERWAERTS MET HET JACHT 'T *HERT*, 19 JULI 1619.

U. E. sal op 't spoedichste rechtdoor na de Custe van Coromandel loopen sonder onderwech eenige plaetsen aen te doen tensy dat door contrarie windt off noodt iwers geleyt wierd, ende sal aendoen alsulcken plaetse op voorsz. Custe als eerst beseylen can, omme d'onse ende die van 't schip *Enckhuysen* sooveel doenlijcken voor d'Engelsen te waerschouwen.

Soo U. E. eenige schepen van Denemercken compt te rescontreeren, sal haerlieden vrientlijcken bejegenen, haer op vrye plaetsen geen verlet noch hinder doen, maer in de jurisdictie van ons fort Paleacatte maynteneren de prerogative die ons compt, sonder aldaer eenige Europische natie off andere die de Compagnie schadelijcken mochten wesen, den handel toe te laeten. De Nederlanders onder gehoorsaemheyte van de Hoochmogende Heeren Staeten Generael residerende ende nu met voorsz. Deenen varende, sal U. E. met behendicheyt soo niet met geweld (de middel hebbende) van haerschepen lichten.

U. E. sy gerecommandeert goede ordre te geven ende selfs ernstelijcken te letten dat ons conforme nevensgaende memorie goede sorteringe cleden gesonden worde, te weeten van elcx sooveele min off meer als het cappitael

pro rato na desen eysch verstrecken can, midts overal expresse ordre gevende datter geen cleeden ontfangen noch betaelt worden, voordat die door den oppercoopman selfs, soowel als ondercoopliden van stuck tot stuck gesien ende gevisiteert sijn, daerin U. E. na geleghentheynt haer voorgaen sal, opdat men geen cadt in de sack ontfange gelijk voor desen gedaen is.

Wy verstaen dat op de Custe van Coromandel de voorige faulten wederomme ingebroocken wesen souden, derhalven recommanderen U. E. overal ordre te geven, datter goet huys gehouden ende wel gemenageert werde, dat men alle overtollige oncosten affsnyde sonder nochtans de noodige reparatie naer te laeten, ende dat de veroverde goederen ende alle schenckagie ten besten van de Generaale Compagnie gebeneficeert worde.

By tyde van den heer de Hase is in gebruycke gebracht dat men in 't generaale boeck van de Custe het comptoir generael gedebiteert heeft van alsulcke cargasoenen als in het schip off schepen welck naer 't patria of Bantam gesonden worden, gescheept waeren, sonder 't comptoir generael in deselvige boecken te crediteren van 't cappitael en cargasoen welck hetselvige schip off schepen aldaer te vooren op de Custe gebracht hadden, soodat het in d'oude boecquen scheen alsoff van de Cust groote retouren op credit vandaer gesonden wierden, daer nochtans ter contrarie groot gelt te vooren op de hant gegeven was, welck geen cleyne absurditeyt en is; hierover bevelen U. E. die maniere te doen naerlaten ende t' synertijt gelijk dat behoort, 't comptoir generael te crediteeren en debiteeren van 't geene op de Custe ontfangen ende vandaer versonden wert.

In 't fort Jacatra adi 19 Julyo anno 1619.

345. — CUSTE COROMANDEL.

AEN DE GECOMMITTEERDE DER GENERALE COMPAGNIE, AEN ELCK
COMPTOIR EEN, 19 JULI 1619.

Alsoo den E. Hans de Hase, raet van Indien, vice gouverneur ende directeur op de Custe van Coromandel ernstelijck versocht ende voorgenomen heeft naer 't patria te vaeren, hebben wy met den raedt van Indien goetgevonden als vice gouverneur ende directeur in sijn plaetse te stellen, committeeren ende autoriseeren den E. Andries Soury onsen raet van Indien; derhalven bevelen U. E. by dese soo haest onse commissie verthoont werde, den voorsz. Soury als uwen overhooft t' erkennen, respecteeren ende gehoorsamen, alles in sijn handen oft dergeener die hy soud mogen ordonneren te transporteren,

ende denselven van alles goede informatie te geven gelijk off wy daer selffs in persooene waeren, waeraen aen de Compagnie dienst ende ons een welgevallye geschieden sal.

In 't fort Jacatra adi 19 Julyo anno 1619.

346. — COMMISSIE, 19 JULI 1619.

Jan Pietersz. Coen, Gouverneur Generael over alle forten, comptoiren, schepen, jachten ende negotie van Indien, vanwegen d' Hoochmogende Heeren Staeten Generael, Sijn Princelijcke Excellentie Maurityus gebooren Prince van Orange, Grave van Nassauw etc., allen dengenen die dese sullen sien offhooren lesen, saluyt. Doen te weeten, alsoo op 't ernstich ende instantich versoeck van den E. Hans de Hase, raet van Indien, vice gouverneur ende directeur over de comptoiren ende negotie der Custe van Coromandel ende desselffs voornemen omme met den *Swarten Beer* vandaer naer 't vaderlant te vertrecken, de voorsz. Custe wederomme met een ander bequaem ende gequalificeert persoon dient versien, soo is 't dat wy ons genouchsaem ende ten vollen houdende vernoecht en gecontenteert van de bequaemheyt ende suffisantie van den E. Andries Soury, onsen raet van Indien, denselven gecommiteert ende geauthoriseert hebben, committeeren ende authoriseeren midts desen, omme als vice gouverneur ende directeur over de forten, comptoiren, negotie ende volckeren op de voorsz. Custe van Coromandel te commandeeren ende de saecken aldaer tot meesten dienst ende prouffijt van de Generaele Compagnie te bevoirderen, ordonneeren ende bevelen derhalven aen alle d'oppercooplieden, cappiteynen, luytenants en allen anderen aldaer sijnde niemant uytgesondert, den voorsz. Andries Soury voor onsen raet van Indien, vice gouverneur ende directeur over de Custe t'erkennen, respecteeren ende obedieeren als dat behoort, want wy sulcx ten meesten dienste van de generaele Compagnie hebben bevonden te behooren.

Aldus gedaen in 't fort Jacatra adi 19 Julio anno 1619.

347. — VERCLARINGE, 19 JULI 1619.

Alsoo met advijs van den raet van Indien goetgevonden hebben den E. Franco van der Meer op de Custe van Coromandel (daertoe hy van de Heeren Majores tot Delfft als seer goede ervaringe van den handel aldaer hebbende, voornementlijcken aengenomen is) te gebruycken in qualyté als seconda per-

van den E. Andries Soury, raet van Indien ende overhoofd der voorsz. Custe, ter plaetse daer sulcx by den raet aldaer goetgevonden worden sal, hebben wy verclaert en verklaren by dese, dat wy verstaen den voorschreven van der Meer van nu aff behoort te genieten ende verdienen sal de twee hondert guldens per maent welck de Heeren tot Delfft hem toegeleyt hebben, alsoo van desselfs comportement wel genoeght sijn, ende vertrouwen sulcx door hem wel verdient worden sal.

In 't fort Jacatra adi 19 Julyo anno 1619.

348. — ORDRE, 19 JULI 1619.

Door den Heer Generael Coen is den commandeur Pieter van den Broecke gecommitteert ende geauthoriseert omme als overhoofd te commanderen over de schepen den *Arent*, *Nassau* ende *Groene Leeuw*, op de wacht voor Bantham leggende. Derhalve wert by desen geordonneert aen alle d'oppercooplieden, schippers, officieren, soldaeten ende bootsgesellen met de voorsz. schepen varende, den voorsz. van den Broecke voor overhoofd t'erkennen, respecteeren ende obedieeren, soo lange de wacht aldaer waernemen sult.

In 't fort Jacatra adi 19 Julyo anno 1619.

349. — MOLUCQUES.

AEN DEN GOUVERNEUR LAM. PER 'T SCHIP *ST. MICHEL*, 11 NOV. 1619¹⁾.

Nadat wy met de vloote van elf schepen van Amboyna herwaerts aen verrocken waren, sijn by ons aen 't westeyndt van Madura noch ghecomen de schepen *Haerlem*, 't *Hardt*, de *Zeevolff*, den *Enghel* ende *Oudt Hoorn*. Met dese vloote van 16 schepen naer Jacatra loopende, hebben in passant Japara met geweld inghenomen ende voor de tweede mael verbrant. Soo haest voor Jacatra arriveerden, sijn d'Engelsen, die met elf schepen aen d'eylanden in de straet Sunda laghen, vandaer verrocken, ende om de West t' zeewaert ghelooopen, waerover niet goetgevonden haer te volghen, maer tot revenge van 't gene door de Mooren met d'Engelsen teghen d'onse gedaen was, de stat Jacatra met geweld aen te tasten, gelijk den 30 Mayo passato met ontrent duysent mannen geschiede, ende hebben deselve, Gode sy loff, seer geluckelijck gewonnen, den vyandt in 't veldt vervolcht ende die van Bantham ende

¹⁾ Copieën van 11 Nov.—25 Dec. 1619: Q 215.

Jacatra (welcke te samen ontrent 7000 sterck waeren) oock uuyt het lant gedreven. Ick en twijffel niet, soo Bantham aengetast hadden, of 't soude mede een ganck gegaen hebben, doch vermidts die van Bantham binnen een gesetten termijn van 24 uyren ons volck, die zy (tot ontrent 100 toe) gevangen hadden, aen boort sonden, de continuatie van vrede en vrientschap versoeckende ende aanbiedende, hielden ons daermede gerust. Dan alsoo den handel niet en volchde, maer door die van Bantham getreyneert wierden, terwyle sy haer stadt versterckten, sijn wy naderhandt met Bantham, tegen ons disseyne, mede in openbare oorloge geraeckt, ende hebben de reede continueerlijck tot nu toe met 4 a 5 schepen beseth gehouden ende alle toevoer vandaer geweert, soo in Bantham gebreck van rijs ende andere nootlijckheden is. In verscheyden schermutsinge, tegen onse ordre te lande by Bantham door perticuliere onbedachtelijck gedaen, hebben wy negen man verloren, dan ongelijck meer isser van den vyandt in diversche rencontre gebleven. D' uytcomste wil d'Almogende t' onsen beste regeren. Na de veroveringe van de stadt ende omleggende landt Jacatra, hebben wy goetgevonden aldaer een groot nieuw fort tot een generale rendezvous te bouwen. De fundamenten van d' eerste punt sijn tot dien eynde in een moras geleyt. D' Almogende will de voortganck ende 't eynde regeren. Naer patria hebben met goede retouren gesonden de schepen d' *Eenhoorn* ende den *Gouden Leeuw*, ende vandaer sijn hier tot verscheyde tyden well aengecomen de schepen d' *Eenhoorn*, 't *Wapen van Seelant*, d' *Orange*, *Dordrecht*, *Amsterdam*, *Westvrieslandt* met een prijs, *Nieuw Zeelandt* ende 't *Postpaert*, met een goede somme gelt, goede pertye cruyt, speck ende vlees, maer de wijn, lout ende smeecoolen ende andere cleenicheden sijn door de Mayores vergeten te senden. Naer de custe van Coromandel is van patria gesonden het schip *Enchuysen*, ende hier hebben dagelijcx noch te verwachten de schepen *Nieuw Hoorn* ende *Goede Hope*, met een andere vlote die in voorjaer 1619 van patria herrewaerts vertrecken soude. D' Almogende will haer al in salvo geleyden. Tsedert Junio 1618 tot Januari 1619 waeren van hier in Nederlandt wel aengecomen thien schepen namentlijck d' *Orangeboom*, 't *Postpaert*, 't *Wapen van Zeelandt*, d' *Eenhoorn*, *Enchuysen*, d' *Eendracht*, *Walcheren*, de *Goede Fortuyne*, de *Witte Beer* ende *Ter Tholen*. Den commandeur Willem Jansz. hebben wy met ses schepen naer Atchijn gesonden, tot bevoorderinghe van den handel, ende om d' Engelschen te soecken. Eene van haer schepen met 40.000 realen nieuws uit Engelandt comende, is door d' onse in de Straet Sunda ghenomen. D' Engelsen hebben met 19 schepen ons fort Jacatra te waeter beset ghehadt. Van dese negenthien sijnder 11 als boven is geseyt, om de Westpundt ghelooopen, nadat sy dry Chineesche joncken van Bantham berooft hadden. Een isser dit jaer naer Engelandt ghevaren, de *Suerter Leeuw* is met sijn volle last verbrandt, twee

sijnder na Jamby ende Patana gevaren, de resterende 4 hebben wy selfs gesleten ende verbrant. Na de custe van Coromandel hebben wy gesonden 't jacht 't *Hert* ende vandaer is hier wel aengecomen 't jacht den *Dolphijn*. *Oudt Hoorn* is met het fregat *Ceylon* in de Straet Palimban om rijs geweest ende heeft ons vandaer gebracht 220 lasten. Ontrent 500 lasten andere rijs is ons tot Jacatra door verscheyde joncken ende prauwen met andere nootlijckheden gebracht, daervan al onse schepen wel versien sijn ende pertye na de Moluccos, Amboyna ende Banda hopen te senden. Tot vervoorderinghe van den handel ende affbreuck onser vyanden hebben naer Patana gesonden de schepen de *Bergerboot*, den *Engel*, de *Morgensterre* ende de *Secwolff* met groote somma gelt ende d'ordre, dat den *Engel* van Patana na Japan gesonden werde. Na Jambi d'*Orangeboom* ende de *Fager*, na Andrigiri *Nassauw*, ende na Succadana 't veroverde *Nassauw*, in voegen dat tegenwoordich voor Bantham ende Jacatra noch sijn behoudende de schepen de *Trouw*, de *Sonne*, de *Zuyder Eendracht*, *Dordrecht*, de *Tyger*, *Westorieslandt*, *Amsterdam*, 't *Wapen van Amsterdam*, *Oudt Hoorn*, de *Dolphijn*, den *Arcnt*, de *Groene Leeuw* ende *Cleen Amsterdam*. Dit is sommarie van 't gene hier omme gaet. Wat geduerende onse absentie in de belegeringe van Jacatra gepasseert sy, ende andere perticulieriteyten meer, sal U. E. per nevensgaende verhael vernemen, daertoe ons gedraghen.

Van 't jacht *Cleen Amsterdam* is ons wel geworden U. E. aengename van den 14 Augusto passato, daerdoor verstaen hebbe wat aldaer passeert, ende hoe sober alle de forten in de Molluccos van volck ende alle nootlijckheden versien sijn. Om de vrienden na vermogen tytelijsken te assisteren, hebben wy goetgevonden vooruut na de Moluccos te senden het schip *St. Michiel*, met alle nootlijckheden volladen. Wy senden U. E. daermede 70 soldaten, 100 vaten cruyt, 100 lasten rijs, 158 vaten speck ende rijs, 15 leggers wijn, 20 amen olie, asijn ende andere nootlijckheden, als per facture, tot den handel goede pertye cleeden ende 24.000 realen in spetie. Soo meer hadden connen laden, meer souden gescheept hebben, doch de voldoening van den eysch sullen de vrienden naer dese over Amboyna te verwachten hebben. Interim sy U. E. gerecommandeert, alles behoerlijcken te verdeylen ende wel te doen menageren. Aracque en is hier noch niet te becommen. Wy verstaen dat men voor desen alle de wynen op Malleyen gehouden heeft, ende dat hetgene voor de forten ende comptoiren op Machian gesonden wierdt, op Taffasoho gesonden wert, soodat de swacken ende crancken die de wynen toegedocht worden, daervan weynich oft niet becomen. Hierover sal U. E. wel doen ende daerop beter ordre stelle. Laet de wynen op alle de forten ende comptoiren behoerlijck verdeylen ende alsoo uutdeylen als het behoort, opdat van alles eere becomee.

Wat U. E. van Japan geeycht heeft hebbe gesien. Godt geve dat daerop goede effecten mogen volghen, opdat de Moluccos dubbel deel becommen mogen om rijckelijck tegen noot oft quade rescontre versien te sijn, want anders alle de fortten seer verlegen wesen souden soo het geviere (welck Godt verhoede) dat onse vlote oft navale macht een nederlaghe creghe, gelijk ultimo December 1618 apparent was, maer door d' Almogende wonderbaerlijck verhoet wierde. Hierover recomandere U. E. andermael ten overvloede, alle provisie altoos soo lange te doen reycken als eenichsints mogelijk sy. Wy sullen evenwel niet laten altoos soo goede secoersen te senden als eenichsints doenlijck is.

Dat het beter ware Mariecco dan Caleamate te verlaten, is wel gelooffijck, maer Caleamate soude de Compagnie daerdoor te dienstiger niet worden. Om goede redenen sal ick voor dees tijt van de sake niet disponeren. Laet ons beter leeren; 't en is noch niet te laet, 't en sal ons niet rouwen.

U. E. sy mede gerecommandeert, d' opcoop ende invoorderinghe van de nagelen sooveel te voorderen ende doen voorderen als mogelijk is. Ick hope dat nu wel becommen sullen de nagelen, die voor d'Engelsen opgehouden wierden.

D'antwoort door U. E. gegeven op d' assistentie door de coninghen van Roosa ende Mindanao tegen den anderen versocht, is seer goet ende wel gedaen.

Dat de Tidoresen by nachte met de Ternatanen van vrede comen handelen, can wel wesen, maer onder dat pretext souden met den anderen wel weder eenighe nieuwe verraderye connen voornemen ende onderleggen. Derhalven dient U. E. daertegen te versien ende goede ordre te stellen, opdat de vyanden geen advantage becomen.

Met eerste gelegentheynt souden gaerne onderstaen oft een eynde van den oorlogh in Banda souden connen maecken, dan twijffele oft dit jaer sullen moghen beginnen. Na den tijt ende loop van saecken sullen ons reguleren, U. E. daervan advijs geven ende oock eenich ander nieuw volck meer senden, omme daertegen eenighe oude soldaten op de tocht op Banda van de Moluccos te becomen, wel te verstaen byaldien resolveren, de saecke van Banda op 't jonckste van dit mousson by der hant te nemen. Soo haest dit schip in de Moluccos aencompt, gelieve U. E. 't selvighe op Amboyna t' aviseren, gelijk mede den stant van de Moluccos ende watter passeert, opdat ons, in Amboyna comende, daerna moghen reguleren.

Nevens dese gaen verscheyden missiven, met de jonckste schepen van de Mayores van 't patria becomen. D'ordre van de meesters sal U. E. naercomen, voor soovele hem aen is gaende.

In 't fort Jacatra, adi 11 November anno 1619. -

350. — MALEYO.

AEN J. C. GRIJPH, PER *ST. MICHEL*, 11 NOV. 1619.

Per 't jacht *Clecn Amsterdam* is ons wel geworden U. E. aengename van 25 Augusto met een copye van een ander van dato 28 Juny, met Tallo na Amboyna gesonden, waervan d'originele niet vernomen hebben. Dese gaet per 't schip *St. Michiel*, welck goetgevonden hebben vooruut te senden met een compagnie soldaten ende sooveele provisie als hetselvighe schip heeft connen laden. Meer sult naer dese over Amboyna te verwachten hebben. Interim bevelen U. E. alles behoorlijk te verdeylen ende wel te doen menageren, sonder de wynen op Malleyo oft Taffasoho te houden, gelijk wy verstaen voor desen gedaen is. Laet niet de wynen soowel over alle de forten ende comptoiren te verdeylen als alle andere provisie. Arack en is hier noch niet te becomen.

Tot den handel hebben in voorsz. schip doen schepen goede pertye cleeden, die wy hopen dat wel begeert sullen sijn, ende in contant 24.000 realen, met last dat daarvan in Grissi gelaten worde sooveel noodich wesen sall, wel te verstaen tot een kiste toe, ende niet meer. Van 't gene daarvan soud moghen gelicht worden, sal U. E. de generale rekeninghe wederomme debiteren.

Om een eenparighe voet in 't houden der generale rekeninghe van Indien te volgen, belasten U. E. by dese, voortaan met elck schip bysonder reeckeningh te houden, oft elck schip te debitteren van 't gene tot scheepsbehoeve gedaen werdt, doende de coopliden ende schippers den ontfanck teeckenen, gelijk eertijts in de Moluccos als op andere plaetsen gedaen is.

By provisie hebben tot uwen last doen stellen de partye van f 18.717 — 16 die U. E. seyt de coninck van Ternaten goetgedaen te hebben voor thol van 1037 bhaer 159 catti nagelen a 15 per cento. 'Ter oorsaken dat niet en weten hoe nu 15 per cento gegeven wordt, dewyle ons kennelijcken is, sulcx by den generael Both plataff gerefuseert sy, alsoock omdat niet gespecificeert wordt in wat schepen de voorsz. nagelen gescheept sijn geweest, welck een groote impertinentie is, alsoo men in dier vougen wel twee mael souden connen betalen; derhalven sal U. E. tot sijnder ontlastinghe naerder bewijs van de saken doen, ende van alle de nagelen die voortaan van de Moluccos herwaerts aen oft elders gescheept worden, sult een pertinente facture maecken, ende die belasten met alsulcke tolln, als de coninck van Ternaten gerechtelijck toecompt, gelijk dat behoort, ende overal een gebruyck is.

De boucken door U. E. gesonden sijn wel ontfanghen. Sooder noch eenighe ander oude boucken op eenighe forten oft comptoiren sijn, laet niet, metten eersten daarvan mede copye te senden, alsoo de Meesters daeromme continuerlijck seer hart aenhouden. De raetshéer Lodesteyn, alsoock de heeren Mayores, importuneren ons insonderheyt seer om de reeckeninghe van sijn

sone, in de Manilhas gevanghen. Is die noch niet gesonden, laet niet, deselvighe metten eersten te beschicken, met pertinente inventarius ende vercoop van syne goederen, opdat de lieden voldaan moghen werden.

Soo met de stuyvers aldaer geen raedt en weet, sult deselvighe na Amboyna senden ende herwaerts aen de robynen ballays die daer niet vercocht en connen worden.

Per 't jacht *Cleen Amsterdam* sijn wel ontfangen ende in 't schip *Westvrieslant* overgescheept de 210 baer, 100 catti nagelen van de Moluccos daerinne gescheept, waervooren U. E. rekeninghe gecrediteert is, gelijk mede te voren van de pertye in *St. Michiel* gescheept. Datter noch 100 bharen overbleven ende daer met groot perijckel van brant leggende sijn, is ons niet lieff. Soo schepen hadden moghen derven, souden sulcx wel voorgecomen hebben. De noot van brant meen ick aldaer wel voorgecomen soude connen worden, gelijk de Chineesen hier seer licht ende wel weten te doen. Sy maecken slechte steenen huysen by gebreck van calck met aerde oft cleye op, ende by gebreck van plancken leggen daerop een solder van riet, welke met ontrent 2 voeten dick van aerde bedecken, tegen de brant ende om voor de regen bevrijt te wesen; maecken dan een dack van atap hierover, ende connen in deser voegen haer goederen voor regen ende brant seer wel bewaren, gelijk wy tot Bantham mede een tijtlanck gedaen hebben. Laet daer alsulcke huysen (soo niet beter doen cont) mede maecken ende doet de nagelen daerinne versamen, soo sullen die brantvry wesen ende sal de generale Compagnie ongelijk meer dienst geschieden, dan in de Molucques aen d'onnutte gebouwen gedaen is.

De vlytegen opcoop van de nagelen ende invoorderinghe van d' uutstaende schulden sy U. E. ten hoogsten gerecommandeert. Aen gelt, goederen, rijs, sagu ende cleeden, hope sal het voortaan niet gebreecken. Vertrouwen oock, dat U. E. nu wel becommen sal de 200 bharen die, na gissinghe, onder de rijcxste op de comste van d' Engelsen opgehouden wierden, ende dat d' Almogende ons mede verlossen sal van de groote moeyten, lasten, hinder ende schade, die ons d' Engelsen dus lange aengedaen hebben.

Voor de goederen met *St. Michiel* na Mariecco gedestineert ende hier gecomen, sult de generale reeckeninghe debitteren. Goede pertye amphion werdt U. E. ghesonden.

In ons fort Jacatra, adi 11 November anno 1619.

351. — TAFASOHO.

AEN M. VAN OMMEREN, PER ST. MICHEL, 11 NOV. 1618.

U. E. aengename van den 12 Augusto is ons wel geworden ende de nagelen door U. E. in 't schip *St. Michiel* ende 't jacht *Cleen Amsterdam* gescheept, sijn wel geconditioneert ontfangen ende in differente schepen overgescheept, daervoren de generale requeuingh van de Moluccos gecrediteert is. Wy verhoppen dat U. E. naderhant mede becomen sal hebben de nagelen, welke door vele opgehouden wierden na d' uitcomst der questie tusschen ons ende d' Engelse, ofte soo niet geschiet is, dat die nu welhaest becomen sult, welck geerne hooren sullen. Wasser eeniche trouwe by de Ternatanen ende Machianeesen, sy souden de nagelen soo lange na de comste onser vyanden niet ophouden. De swaricheyt is nu, Godt loff, cleen. 't Is goet dat wy 't weten; hoope eerlange daerinne wel versien sal worden. Wy recommanderen ende bevelen U. E. andermael ten overvloede, gestadelijck alle mogelijcke neersticheyt te doen omme op te coopen alle de nagelen die voorhanden sijn ende d' uitstaende schulden mede in te voorderen. De tydinghe van deze quartieren sal U. E. door de vrienden, brengers deser, wel verstaen; derhalven sullen ons daertoe gedraghen.

In 't fort Jacatra, adi 11 November anno 1619.

852. — ORDRE, 11 NOV. 1619.

Door den generael Coen wert in dese geordonneert aen Daniel van der Hegghe, oppercoopman, ende Lenert Jacobsz., schipper van 't schip *St. Michiel*, op 't alderspoedichste door de Straet van Boutton na de Moluccos te seylen, mits in passant Grissi aendoende, omme alderley verversinge voor 't volck mede te nemen, doch sult daer soo weynich tarderen ende soo haestich vandaer vertrecken als eenichsints doenlijck en is.

Van de dry kisten gelt naer de Moluccos gedestineert, sult in Grissi aen den oppercoopman Cornelis Heermans overleveren een kiste met 8000 realen, oft sooveel min als by den raedt aldaer goetgevonden worden sal.

In Boutton sullen U. E. die van 't lant alle vrientschappe thoonen, ende haer geen offentie doen, noch reden van clachte geven, ende soo 't geuele dat ghylieden in passant den coninck oft yemant van de syne quaemt te spreucken, sult haer verhalen 't gene hier gepasseert is ende wat redenen daertoe gehadt hebben.

D' ordre voor dese tegen de Spaenjaerden, Portugiesen, Engelsen, Francen, Deenen, die van Macasser ende van den Mattaram, confirmeren by dese andermael, ende sullen U. E. naercomen voor sooveel doenlijck is.

In de Moluccos met Godes hulpe comende, sult met het schip naercomen d' ordre die van onse vice-gouverneur Lam soud mogen gegeven worden.

In 't fort Jacatra adi 11 November 1619.

353. — INSTRUCTIE

VOOR DEN HEER CORNELIS HEERMANS, OPPERCOOPMAN, VARENDE
MET HET SCHIP *ST. MICHEL* NA GRISSI. 11 NOV. 1619.

Met het schip *St. Michiel* sal U. E. na Grissi varen ende soo haest aldaer compt, U neerstelijck imformeren wat daer passeert ende wat gelt datter uut *St. Michiel* gelost dient tot opcoop van nevensgaende goederen ende alle nootlijckeden; 't ghene metten raedt goetgevonden werden sal daertoe noodich te wesen, sal Daniel van der Heggen U. E. overleveren, wel te verstaen tot de somme van 8000 realen van achten ende niet meer. Van de nevensgaende goederen sal U. E. aen den coninck van Surrabaya ende de regenten van syne landen vereeren de waardye van ontrent 150 realen van achten, wel te verstaen, na de goederen aldaer waerdich sijn, dienende sijnne Magesteyt aen, hoe dit schip, volladen wesende, na de Molluccos vaert, ende U. E. daermede van ons gesonden is, omme op voorraet tegen de compste van de schepen (die wy cort na dese derwaerts zullen seynden) op te coopen verscheyden nootlijckheden, versoeckende derhalven, dat syne Magesteyt daertoe licentie gelieve te geven.

In Grissi oft Jortan sult opcoopen alle de noten, foelie ende nagelen die daer te becomen sijn, item soo veel rijs, boonen, erwetten, swalpen ende plancken, als oock veel dicke balcken, als becomen ende bergen cundt.

Tegen de comste van de schepen die na dese sullen volgen, sal U. E. byeenversamelen ontrent 200 horenbeesten voor Amboyna ende Banda, meest jonge koebeesten, oock eenige jonghe buffels ende buffelinnen, item goede pertye hoenderen, eynden ende gansen; een ander goede pertye sult daerenboven versamelen tot verversinghe voor de schepen, versierende *St. Michiel* in alderyle van 't gene noodich soude mogen hebben, opdat syne reyse op 't spoedichste na de Moluccos vervoorderen mach.

Op het doen, handel ende wandel van Jacques de Carpentier sal U. E. neerstelijck letten, ende goede ordre stellen, syne rekeningh opnemende ende alle administratie selfs houdende, soolange daer sijt, oft andere ordre becômpt.

De joncke de *Dolphijn* sal U. E. daer houden tot naerder ordre, omme de goederen ende provisie aen de schepen te brenghen.

Gegeven in ons fort Jacatra, adi 11 November anno 1619.

354. — INSTRUCTIE

WAERNAER HEM D'HEER GOUVERNEUR HOUTMAN, GAENDE MET
WESTYRIESLANDT NAER BANTHAM, OMME DE SCHEPEN
GEDUYRENDE ONSE ABSENTIE TE COMMANDEREN,
SALL HEBBEN TE REGULEREN, 15 NOV. 1619.

Vooreerst soo sal syne E. t' sijnder aencomste tot Bantham, sóo sulcx alreede volgens onse gegeven ordre niet geschiet is, alle de schepen dadelijck by den anderen op stroom doen leggen, soo verde buyten den wall, dat sy den hoeck van Pontangh met de scewint boven mogen seylen, omme d' Engelsen, onseker sijnde van wat cant die te verwachten hebben ofte datse comen sullen, waer te nemen.

Item eenighe Engelse vlote vernemende, die met merckelijcke advantage soude mogen inwachten, sal stallhouden, niet wijcken, ende ons voordeel waernemen; maer d' Engelse vlote grooter ende machtigher als d'onse wesende, sal deselve niet verbeyden, veel min slach bieden, nochte aentasten, maer hem datelijck met alle de macht herrewaerts by onse swacke schepen ende jachten vervoeghen, om deselve te beschermen, alsmede de macht wat meerder te verstercken, niet goet vindende lichtelijck, en met perijckel van verlies, te hasarderen 't gene ons alreede (soo wy hopen) van Godt toegeleyt is. Soo 't gevele dat in twyfelinghe gestelt wierd, ofter avantagie op d' Engelsen waere ofte niet, belasten wy midts desen, tot eyndigen van alsulcken dispuyt, dat men in dien gevalle de vyandt aentasten ende van de plaetse ontrent Bantam niet voorder wijcken sall, dan vereyscht mocht worden om de schepen ontrent Jacatra wesende, te beschermen ende de macht te meer te verstercken.

Gegeven in 't fort Jacatra adi 15 November anno 1619.

355. — JAMBI.

AEN A. J. VAN DER DUSSEN, PER FREGATTEN *HOORN* ENDE *JACATRA*,
19 NOV. 1619.

Den 7^{en} stantis is ons U. E. aengename van 25 September wel geworden, ende sijn hiermede oock wel aengecomen de schepen *Hoorn* ende *Ceylon*, met goede pertye rijs. Den 13^{en} deser is hier van Patana mede aengecomen expresse prauwe, met advisen hoe onse schepen den *Engel*, de *Bergerboot* ende de *Morgensterre* aldaer met geweld overwonnen hadden d' Engelse schepen de *Sampson* ende de *Hont*, waerinne becomen hebben onder de pampieren van Cappiteyn Jan Jordijn seeckere acte, hoe d' Engelsen den 20 Maert passato geresolveert hadden haere vlote te verdeylen, te weten 2 na Patana, 4 na de

Cust van Coromandel ende 6 na Ticco ende Priaman, met expresse ordre dat alle te samen, gelijk oock de 3 schepen van Suratten, tegen ultimo Augusto wederomme by den anderen in Ticco vergaderen souden, omme tegen ultimo September na de Straet Sonda te loopen, op Poulo Bessi een fort te maecten ende onse vlote met geweld aen te tasten. Hieroverschijnt de tydinghe in Jamby loopende onseecker te wesen ende niet apparent te sijn, dat sylieden hare macht voor Jamby souden vergaderen, waerover niet goet en vinden onse macht van hier elders te versenden, voordat seecker weten waer d' Engelse vlote vinden sullen. Daeromme sullen d' Engelse vlote ontrent Bantham (oft naerder tydinghe van haer) verwachten, doch alsoo d' onse in Patana van opinie sijn dat d' Engelse door 't verlies der voorsz. twee schepen hare vorighe resolutie wel souden mogen veranderen ende met hun vlote door de Straet van Malacca na de engte van Palimbang loopen, omme onse schepen, van Patana ende Japan comende, waer te nemen eer die alhier by ons comen, hebben wy hierover goetgevonden twee fregatten, brengers deses, expresselijck na de Straet van Palimbang ende Jamby te senden, omme de waerheyt van de sake te doen vernemen, met ordre dat d' eene ons datelijck op d' alderspoedichste weder tydinghe brenghe, ende t' ander (Engelse vernemende) boven d' Engelsche vlote, een mijl oft twee by noorden de Straet van Palimbang boven Monopye, tot ontrent ultimo December blyve cruysen, om onse schepen van Patana ende Japan comende te waerschouwen hoe haer voor d' Engelsen sullen hebben te wachten.

De tydinghe in Jamby van d' Engelse loopende, wort gepresumeert aldaer wel uutgestroyt soudt mogen wesen, omme U. E. door onse jachten de riviere te doen besetten, ende alsoo van 't opcomen der Engelse bevrijt te wesen. Oock 't sy watter van is, 't is seer wel gedaen, dat d' *Orangeboom* neffens de *Jager* in de riviere hebben doen corten, vertrouwende, soo d' Engelse vlote aldaer gecomen sy, dat gylieden daerdoor niet alleene onse twee jachten bevrijt, maer oock de stat Jamby voor haer geweld beschermt sult hebben, tot grooten eere ende reputatie van de natie. Na wy verstaen can alle geweld aen d' engte van Campey bequamelijck wederstaen werden, ende sal oock meester van Jamby wesen die daarvan meester is. Hierover recommanderen ende bevelen U. E., soo daer eenighe Engelsche macht is, off namaels soudt mogen comen, de voorsz. engte van Campey met de jachten beset te houden, om het opcomen van d' Engelsen te weeren, ende dat soo langhe, als d' Engelsen daerontrent souden mogen leggen, ofte totdat ghylieden van ons ontset wert. Ende byaldien ghylieden op den ontfanck van dese geen Engelsen vernomen hebt, sult dan het jacht d' *Orangeboom* soo haest vol peper geladen herwaerts senden, als doenlijck is.

Dat U. E. met het jacht *Nassauw* een cargasoen van f34.593 — 19 — 3

na Andrigiri gesonden heeft, is wel gedaen. Laet niet, met d'onse aldaer goede correspondentie te houden ende haer gestadelijck van alles wel te versien, opdat vandaer mede goede pertye peper becomen mogen. D' invoorderinghe van d' uytstaende schulden, door van Bree naergelaten, sy U. E. andermael gerecommandeert.

By desegaet copye van d'onse met de *Zeevolff* gesonden. Laet ons weten wat gelt van 't cargasoen na Patana gedestineert, door U. E. daer utgelicht sy.

Alsoo naer allen menschen gebruyck ofte rechte geensints schuldich sijn, yets te repareren van de schade welck die van Jamby voor Japara geleden moghen hebben, dewyle sylieden seer wel wisten dat met de Mataram in oorlogh waren, ende haer paspoort niet verder streckte dan voor de riscontre in zee off vrye reeden, al waer 't oock soo, dat in 't paspoort de plaetse van Japara mede expresselijck uitgedrukt waere, alsoo niemant sulcken last gegeven hebbe, ende wy (soo ick hope) aen d' ordre van mijn mindere niet gebonden sijn, derhalven sullen op U. E. reeckeninghe doen stellen de 200 realen, welck aen den coninck van Jamby goet gedaen heeft voor schade van een joncke voor Japara verbrant. Ick segghe simpelijck de 200 realen, niet-tegenstaende dubbelt behoorde te boeten, ende belasten U. E. oock wel expresselijck, voor diergelijcke geen betalinghe meer te doen. Wort u yets geeycht, doet met aller beleeftheyt u ontschult, zonder hooge ofte groote woorden te gebruycken. Wilt het den coninck met geweld hebben, dat hy het uytten huysse hale, ende soo sulcx doen, houdt u stille, laet haer geworden ende siet het met goeder ooge aen, regart nemende watter genomen werdt, ende advyseert alles largo.

Omdat van d' Engelse geen seeckere tydinghe hebben, ende oock niet seecker weten wat peper U. E. becomen heeft, ende oft hem eenich gelt oft goederen gebreecken, senden wy geen jachten, gelt noch goederen, vermits achten noch wel versien is, U. E. andermael recommanderende, alle mogelijcke diligentie te doen, omme sooveel peper op te coopen als eenichsints becomen can. Versuymt geen tijt ende spaert geen moeyten, want peper hoochnoodich van doen hebben, alsoo met die van Bantham noch in oorloogh sijn ende apparent is, vandaer vooreerst geen peper becomen sullen.

Soo U. E. jachten, gelt oft goederen gebreecken, laettet ons met een van dese fregatten datelijck weten. Wy sullen U van alles versien.

Soo ghylieden op d' Engelsen eenighe advantagie becomen condit, versuymt de occasie niet, neemt die waer ende maect u meester van 't gene van d' Engelsen becomen condit, al was het oock binnen de riviere, wel te verstaen beneden, daer geen volck woont, maer boven ontrent die stat niet.

Adi 19 November anno 1619 in 't fort Jacatra.

356. — ANDRIGIRI.

THYMEN MICHIELS, PER DE FREGATTEN *HOORN EN JACATRA*, 19 NOV. 1619.

Tsedert myne jonckste per de *Zeevolff* gesonden, hebbe wel ontfangen U. E. aengename van 18 Julio, ende oock gesien een andere van dato 16 Augusto aen Andries Soury gesonden, waerdoor verstaen hebbe, wat aldaer passeert ende ommegegaen sy. Op U. E. versoeck om tolvry van d'incomende cleeden te wesen, dat de lieden aldaer jeloers van onse macht ende welstant sijn is niet vreemt; 't is niet alleene natuerlijcke swackheyt, maer een teecken van inwendige boosheyt. Daeromme sult haer met alle beleeftheyt, sooveele doenlijck, alle quade opinie uutten hooffde helpen ende sooveele te goede comen, als d' eere ende welstant van de Generale Compagnie lyden can, trachtende meer om menichte van peper te becomen dan om groote proffijten op de cleeden te doen, off affslach van tollen te werven. De gewoonlijcke imposten mach U. E. wel betalen, voorcomende dat (is 't mogelijk) niet meer dan andere geschoren worden. Houdt oock goede vrientschap ende goede correspondentie met den coninck van Jhoor, ende sent hem altemet een redelijcke vereeringhe. 't Is lange geleden, dat wy tydinge hebben, het jacht *Nassauw* met een cargesoen van f 34.593 — 19 — 3 van Jamby na Andrigiri vertrocken was; hoopen overlange by U. E. wel aengecomen wesen sal, ende sy U. E. ten alderhoogsten gerecommandeert het voorsz. jacht vol peper te laden, soo het eenichsints doenlijck is; sult de Compagnie daeraen grooten dienst doen ende groote eere begaen, want alsnoch met die van Bantham in oorloghe sijn, ende vooreerst vandaer geen peper te verwachten hebben, alsoo niet goet vinden, van ons voordeel ende recht om haestich peper van Bantham te becomen, afstant te doen.

Aen de nevensgaende cotype van missive aen van der Dussen op Jamby gesonden, sal U. E. sien, hoe getwijffelt wordt oft d' Engelse met haer vlote buyten Sumatra om, oft binnen door de Straet van Malacca herwaerts souden mogen comen, waerover niet seecker weten waer hun waernemen sullen. Soo 't gevele dat sy met eenighe macht ontrent Andrigiri quamen, sal U. E. het jacht *Nassauw* soo lange binnen laten blyven totdat d' Engelse vertrocken sijn ende niet eer herwarts senden dan buyten perijckel varen connen.

Wy en sijn niet van meeninghe ons aen de plaetse van Andrigiri te binden. Daeromme, soo U. E. met den coninck niet verdragen can, sult met het jacht *Nassauw* herwaerts aen wel comen mogen, sonder yemant in Andrigiri te laten. Wat Campher aengact, achten den handel aldaer wel dienstich sy; dan soo langhe geen bequame jachten hebben om de peper te laden, sal 't oock onnoodich wesen volck aldaer te laten. Hierover sal U. E. hem na den tijt reguleren. In 't fort Jacatra, adi 19 November anno 1619.

357. — PALINBANG.

AEN DEN ASSISTENT LAUWERENS WILLEMSZ., 19 NOV. 1619.

Wy hebben goetgevonden den heer Anthonie Caen met onse missive ende present aen den coninck van Palimban te senden. U. E. sal denselven wel informeren van al 't ghene daer ommegeet, watter te doen is ende te becommen sy, d'ordre van den voorsz. Caen in alles naercomende.

In 't fort Jacatra, adi 19 November anno 1619.

358. — INSTRUCTIE

VOOR ANTHONIE CAEN, CORNELIS CORNELISZ. ALEBEECKE ENDE HANS STOCKERMANS, SCHIPPERS VAN DE FREGATTEN *HOORN* ENDE *JACATRA*, VARENDE NAER DE STRAET VAN PALIMBANG ENDE JAMBY OM D'ENGELSE VLOTE TE SOECKEN,
19 NOV. 1619.

Van hier sult ghylieden recht na Lucipara ofte de Straet Palimbang loopen, omme te sien oft d'Engelse vlote daer in d'enghte soudt moghen leggen, gelijk by d'onse van Patana gepresumeert wort, ende soo deselvige niet verneemt, sult met den anderen voort na Jamby loopen, omme te sien oft daer souden moghen wesen, ende soohaest U. E. haer verneemt, hetsy in de Straet van Palimbangh, voor Jamby oft elders, sult ons datelijck door een van de twee fregatten daervan verwittigen, ende sal Anthonie Caen met het ander boven oft by noorden d'Engelsche vlote loopen, ende aldaer blyven cruysen tot ultimo December toecomende, om onse schepen van Patana oft Japan comende te waerschouwen, hoe haer voor d'Engelsen sullen hebben te wachten. Soo d'Engelsen in de Straet Palimbangh waren, sult dan met een van de fregatten een mijl oft twee by noorden de Straet Palimbangh oft boven Monopye blyven cruysen, tot den tijt voorsz. oft langer, soo het langer doen cont.

Soo ghylieden van d'Engelsen yevers (dat Godt niet en geve) beseth wierdet, sult dan met alle man op het fregat *Jacatra* overgaen, daermede ontvluchten, ende de brant in 't fregat *Hoorn* steecken.

Na de gelegentheydt die ghylieden soudt mogen becomen, sult dese onse nevensgaende missive aen van der Dussen in Jamby bestellen, ende ons daerop weder antwoordt beschicken, sonder yet van de voorsz. ordre daeromme te versuymen, ofte het cruysen boven d'Engelsche vlote naer te laten.

In 't wederkeeren van Jamby herrewaerts, sal U. E. dese onse missive met de nevensgaende presenten aen den coninck van Palimbangh met aller beleeftheydt ende groote eerbiedinge behandigen, sync Majesteyt mondelingh

aenbiedende, dat U. E. expresselijck van ons gesonden is om hem te bedancken van de groote vrientschap aen d'onse (die daer geweest sijn) bewesen, ende om de vrientschap dagelijcx meer ende meer te vermeerderen, versoeckende voorder dat syne Magisteyt gelieve alderley slach van houdt byeen te doen vergaderen, te weten goede pertye balcken van 4, 6 a 7 vadem lanck, alsulcke langhe plancken, omtrent een hant breed dick, wat min oft meer, onbegreepen ordinarie swalpen ende plancken van dry vadem lanck; dat bereyt sijn alles tot een redelijke prijs te coopen, ende een schip oft meer daeromme senden sullen, tegens die tijt dat verseeckert mogen wesen goede quantiteyt gereet sal sijn. Derhalven dient U. E. wel precis daerna te vernemen. Soo in Palimbangh tot redelijcken prijs goede pertye rijns te becomen is, dat die wel begeeren, maer oock liever sagen, datse met joncken tot Jacatra gebracht werde ende daer te meer gelden soude. Soo voorsz. coninck vermaen dede om een stuck geschut te coopen, sult hem aendienende, dat wy geen coninx wapenen vercoopen mogen, ende sulcx (al cost het geschieden) voor dees tijt niet wel gelegen en compt, gemerckt met d'Engelsen in openbare oorloch geraeckt sijn, ende alsoo U. E. geordonneert is d'Engelsche vloote te soecken, dat daeromme alsnu geen groote Hollandse cat noch hondt heeft connen medebringen, maer dat deselvighe met eerste gelegentheyd gesonden sullen worden.

Soo ghylieden eenighe advantagie op d'Engelsen, Spaenjaerden, Portugiesen oft hare adherenten van Maccassar, van den Mattaram ende van Bantam becomen cont, sult trachten haer te vermeesteren ende haere goederen onder behoorlijck register ende goede verseeckeringhe herwaerts brengen, gelijk mede soo veel volck als in goede verseeckeringhe bewaeren ende voeren condit. Alsoo meest alle Javaensche joncken haer voor Tcheribonnens uitgeven ende oock veel onvrye onder die naem vry gepasseert sijn, sal U. E. verdacht wesen, datter dit jaer, na de gesanten van den coninck van Tcheribon my selven geseyt hebben, geen joncken van Tcheribon na Malacca gevaren sijn. Derhalven, soo eenighe haer voor Tcheribonnens uitgaven, sult hun met haer joncken na Jacatra doen varen, opdat wy na behooren daerover disponeren mogen, midts hun aendienende, soo van Tcheribon sijn, dat in 't minste niet vercort noch beschadicht sullen worden.

Actum in 't fort Jacatra, adi 19 November anno 1619.

359. — AMBOYNA.

AEN DEN GOUVERNEUR H. VAN SPEULT, PER DE JONCKE
VAN HANS KEYSER, 21 NOV. 1619.

Alsoo Hans Keyser een joncke vereert ende hem geconsenteert hebben daermede na Amboyna te varen, sal dese alleene dienen omme U. E. te adviseren wat in dese quartieren passeert, op avonture oft voorsz. eer dan eenige van ons schepen aldaer arriveerden. 't Gene geduerende onse absentie tot Jacatra gepasseert sy, sal U. E. per nevensgaende extract uut missive aen de heeren Mayores geschreven, vernemen, ende sommarie van het gevolch per nevensgaende cotype van onse missive den 11 stantis per 'tschip *St. Michiel* aen den heer gouverneur Lam gesonden. Tsedert is hier van Patana een expresse prauw aengecomen, met advysen, hoe onse schepen den *Engel*, de *Bergerboot* ende de *Morgensterre* voor Patana op de reede, na een bloedighe slach, overwonnen hebben d' Engelse schepen de *Sampson* ende de *Houdt*. Haren overste Jan Jordain, de voorneemste autheur van alle dese onheylen (die niet ontsach uut te geven dat hy expres gecomen was om my te straffen) is daer gebleven. D' Almogende Godt sy hem ende alle d' andere genadich. De particuliriteyten van 't gepasseerde, de resolutie ende het desseyen van d' Engelsen, sal U. E. per nevensgaende cotype van de missiven van Patana verstaen.

Gistermorgen cregen tydinge, hoe in 't gesichte van onse schepen, voor Bantam leggende, gecomen was het schip *Tertholen*, den 16 Mayo passato in compagnie van 't schip *Walcheren* uut Zeelant geseylt; brenghet tydinghe hoe 2 dagen voor hun herwaerts aen noch vertrocken waeren de schepen de *Goede Fortuynne*, d' *Eendracht*, den *Witten Beer* ende het schip de *Goede Hoop*, welck van de vlote van den commandeur Houtman masteloos in Zeelant gekeert was, invoegen datter by de Mayores 16 treffelijcke schepen utgesonden sijn. Negen daarvan sijn hier, Godt loff, well aengecomen; een isser na de Custe van Cormandel gedestineert ende 6 hebben dagelijcx te verwachten. De Heere wil haer mede in salvo geleyden. Dagelijcx hebben mede te verwachten hoe het gegaen sy met de 6 schepen, die wy expres na Ticco, Priaman ende Atchijn gesonden hebben, tot vervoorderinghe van den handel aldaer, ende om op d' Engelsen eenighe avantagie te soecken. De Heere geve sulcx ten besten gedye. De Francen sijn van meeninghe weder eenighe schepen t'equiperen. Uut Denemarcken sijn herrewaerts geseylt vijff schepen, uut Engelant in 't voorjaer 1619 acht schepen; een daarvan hebben wy becomen, ende alle d' andere sullen met Godes hulpe neffens de gevluuchte vloote mede getroost wesen. Na de macht die onse geveysnde vrienden in 't vaerwater hebben, is onse tegenwoordich niet seer groot, dan van alle canten dagelijcx groote secoersen hebben te verwachten. D' Almogende Godt wilt syne hulpe

ende segen t' onsen besten daerby voegen. De schepen 't *Wapen van Amsterdam* ende *Hoorn* sijn gedestineert, ende oock gereet, omme na Amboyna ende Banda te vertrecken; dan hebben goetgevonden deselvige tot de compste van eenighe andere schepen noch wat op te houden, ende dat alleen om het getal te vermeerderen, alsoo gans onbequaem sijn om tegen vyanden effort te doen.

In 't vaderlant is den advocaet Barnevelt onthalst; 7 andere sijnder met hem vervesen, ende souden degene die daervan geapprehendeert waeren vervolgens mede gerecht worden. De coninginne van Engelandt is gerust, den tresorier aldaer onthalst, el ducca de Lerma in Spangien gerecht, Bucquoy in Bohemen verslagen. Na des Keysers croone sijn vier pretendentes. In Vranckrijk heeft le duc d' Esperon de coninginne-moeder uut de gevanckenisse gelicht ende is met een leger tegen den coninck te velde gecomen. De gedeputeerde van de Generale Compagnie sijn uut Engelandt vertrocken; hebben geensints met die van d' Engelse Compagnie connen accordeeren; sijn ongelijk verder uut den anderen, dan oyt in den beginne van de handelinge waeren, soo datter gants weynich, ja, geen hope van accoort is, tensy dat het door authorityt van de Majesteyt van Engelandt ende de hoogmogende heeren Staten Generael, oft door de wapenen alhier gemaect worde. Cort na ons vertreck van Amboyna, eer wy in Botton quamen, is de commandeur Arent Mertsz. gerust. D' Almogende sy de siele genadich.

In 't fort Jacatra adi 21 November anno 1619.

360. — BANTAM.

AEN DEN PANGORAN GOUVERNEUR AREA RANA DE MANGALA, ENDE EEN
VAN DENSELVEN INHOUDT IN DUYTS ENDE MALLEYSCHEN TALE
GESONDEN AEN AREA PAPATE, PANGORAN GABANG,
DOOR QUEAY COETUS, 21 NOV. 1619.

Grootmogende coninck. Vermits soo lange jaeren met Uwe Majesteyt, syne voorsaten ende onderdanen, in vrede ende eenicheyt gehandelt hebben, ende omme te bethoonen hoe leet ons is, dat door misverstant ende toedoen van Uwe ende onse vyanden in tweedracht ende openbare oorlooch geraeckt sijn, hebben wy niet connen naerlaten by dese te verclaren, dat wy genegen sijn, soo het uwe Majesteyt alsoo mede bevalt ende ten rechte meent, in conferentie ende onderhandelinghe te treden omme een goet accoort, vrede ende eenicheyt tot welbevalle van beyde de pertyen te maecken. Derhalve soo dit Uwe Majesteyt wel bevalt, sal gelieven ons daervan te verwitthigen ende openinghe te doen oft vrye geleyde voor eenige gesanten te senden, opdat alle misverstande wechgenomen moge worden, protesteerende by dese voor Godt

ende alle de werelt, soo Uwe Majesteyt in gebreecke blyve ende geen bescheet en sende, ontschuldich te wesen aen alle voordere onheylen, schade ende bloetstortinghe, die den oorloogh voorder soude mogen medebrenghen. Godt beware Uwe Majesteyt ende segene syne rechtveerdighe justitie ende doen. In ons fort Jacatra, adi 21 November anno 1619.

361. — JAMBI.

AEN A. J. VAN DER DUSSEN, PER *CLEEN AMSTERDAM*, 29 NOV. 1619.

Den 19 deser hebben van hier na de Straet Palimban ende Jambi gesonden twee fregatten, ende dat om expresselijck te vernemen oft d' Engelse vloote aldaer door de Strate van Malacca gecomen soude mogen wesen oft niet, met ordre soo die vernemen, dat een van de 2 fregatten by noorden van hun blyve cruysen, om onse schepen van Patana ende Japan comende, te waerschouwen, ende het ander datelijck weder herwarts keere, opdat ons na den eysch van saken mogen rechten. De bevindinge sijn met groote devotie verwachtede. By dese gaet copye van d' onse met voorsz. fregatten gesonden, waervan d' inhoude confirmeren.

Tsedert is hier wel aengecomen deschaloupe door U. E. affgeveerdicht met advyse van den 19 October, waerdoor met leetwesen verstaen hebben, hoe het jacht *Nassauw* op een sandt in de riviere van Andrigiri gebarsten was, de goederen ende geschut gebercht sijn, maer voor de Portugiesen ende inwoonderen niet verseeckert waeren. D' Almogende verhoede des Compagnies schade in een ander, ende wil hun voor meerder ongeval bewaeren. Dat U. E. de *Seewolff* derwaerts gesonden hadde, om d' onse ende des Compagnies goederen tot de compste van de *Fager* te verseeckeren, is seer wel gedaen; hopen dat alles ten besten geluckt wesen sal, d' welck geerne hooren sullen.

Niettegenstaende onse presente schepen gerne byeen souden houden tot de comste van meerder versterckinge, oft totdat verseeckert mogen wesen waer hun d' Engelsen onthouden, soo hebben evenwel goetgevonden U. E. dit jacht *Cleyu Amsterdam* toe te senden met 20.000 realen in spetie ende eenighe cleeden, ende dat op de goede hoope die ons gevende sijt, van meer peper te becomen, dan de jachten aldaer wesende sullen connen laden. Hierover recommanderen ende bevelen U. E. op 't alderhoochste, alle de peper op te coopen die daer veyl sy, voor sooveel de middelen reycken connen. U. E. sal daeraen groote eere begaen ende de Compagnie grooten dienst doen, want apparent is door den oorloogh in lange noch geen peper becomen sullen. De cleeden die U. E. heeft ende nu weder gesonden worden, sult niet ophouden,

maer dagelijcx vercoopen soovele gelden moghen, al waer 't oock met cleen proffijt. Sent ons maer groote menichte peper, soo sal 't wel wesen. Het jacht d' *Orangeboom* sijn dagelijcx met groote devotie volladen verwachtende; is het noch niet vertrocken, depescheert hetselvighe, met de volle laste, soo haest doenlijcken, 't en ware dat de riviere door eenighe Engelse schepen beset sy. In desen gevalle sult hem daer houden, totdat sonder perijckel herwaerts comen can. Dit jacht *Cleyn Amsterdam* ende de *Fagher* sullen op 't spoedichste mede volladen verwachten.

Wy sijn van meyninghe eenighe andere jachten naer dese derwaerts te senden, soo om peper te becomen, die van den *Mattaram* in 't wederkeeren van *Mallacca* alle affbreuck te doen, als omme de Chineesche joncken, van *China* comende, na *Jacatra* te doen zeylen, omme den handel alhier te stabilleeren. Derhalven 't ghene daertoe voorderen conde, sal U. E. niet naerlaten te doen. Insonderheyt sult in *Jamby* sooveele sien te doen, ende alsoo handelen, dat alle joncken met peper van daer na *Jacatra* vaeren. U. E. sal aen een yeder vaste toesegginge doen, dat haren peper tot goeden pryse gecocht worden sal, ende byaldien haer den prijs niet aenstaet, dat dan vryelijck met haren peper na andere plaetsen sullen mogen verseylen, rontuut daerby verclarende, sonder eenich aensien, dat alle joncken die van *Jamby* elders souden moghen verrecken, 't sy na *Bantham*, *Tcheribon*, *Japara*, *Jortan* oft elders, aengehaelt sullen worden, gelijk mede de joncken van *China*, die haer selfs tot *Jacatra* niet vervoegen, alsoo daerop expresselijck sullen doen passen. Soo U. E. daerover eenighe dreygementen aengedaen wierden, sult u des niet belgen, die niet aentrecken, noch geensints ontsien, met de voorsz. insinuatie sonder respect voortvarende.

De voldoeninghe van de peper door d' Engelse genomen, sullen geerne verstaen. Alle goederen die U. E. toegesonden worden, sult conforme de cognossementen ontfangen, en soo volgens cognossementen niet wel geconditioneert sijn, sult dan na de bevindinghe recepisse gheven, opdat het gebreck gestelt worde tot laste van degene die quade leveringhe doen; anders sal alle de seylen ende gebreecken verantwoordten moeten ende in 't sluyten van de reeckeningh moeyten ende schade hebben.

Dewyle U. E. des coninck officieren, soowel als haeren heere, te vriende moet houden, sal de costhuyme in 't verthollen volgen, ende de waerheyt (om quade schyne wech te nemen) niet verbergen, maer sult den coninck van *Jamby* in u boecken crediteren voor soovele beloopt de tholl van peper, d' welck door sijn volck gewogen ende aengeteeckent wordt, ende tholl daervoren debiteren, gelijk mede van al 't ghene aen de thollenaren oft schryvers te desen aensiene gegeven oft vereert wordt, de somma van al 't ghene beloopt de volle tholl van peper die U. E. herrewaerts seynt, ende t' onsen laste in facture stelt;

daervooren sult in vloeboecken tholl van peper crediteren tegen degene de coninck goetgedaen ende aen sijn volck vereert wordt, gelijk vooren is geseyt, ende ten eynde van de reeckeninghe sluyt dan de party van tholl op 't comptoir generael, opdat de waerheyt volcomelijck blijcke.

Wy connen niet wel gelooven dat d' Engelsen onderstaen sullen een fort in de riviere van Jamby te maecten, maer seer wel, dat sylieden niet laten sullen d' onse alle mogelijcke affbreuck te doen, soowel binnen als buyten de riviere, gelijk tot Bantam gebleecken is, ende alsoo wy door geweld niet meer preterenderen dan ons met recht toecompt, sijn niet van meeninghe, plaetse sonder redene t' occuperen. Soo d' Engelsen sulcx onderstaen, helpt ghy dan den coninck van Jamby na u vermoghen, ende tracht sulcx te beletten, ende soo ghylieden op d' Engelsen eenighe advantagie becomen condt, versuymt d' occasie niet, maer neemt op goede reeckeninghe aen al 't gene becomen condt, soowel binnen als buyten de riviere, wel te verstaen beneden; maer boven ontrent de stadt sult geensints moeyte maecten, maer de plaetse neutrael houden.

Belangende de antwoordt daer U. E. seyt den coninck na verlanght, als hy van de sake weder mentie maect, seght hem dan datter geene van d' onse sijn die eenigh geschut mogen verschencken oft vereeren; dat de Generael oock niet vereeren can 't ghene hy niet en heeft, maer door den coninck d' onse affgedronghen sy, ende alsoo 't geen recht is, dat men voor de misdaet van een bysonder persoon hem affneme de wapenen van synen coninck oft heere, sulcx door my oock niet geaprobeert can worden, ende d' antwoordt daerover laet bycomen sal.

Item dat ick niet en begeere dan vrede ende vrientschap met die van Jamby te houden ende U. E. daerover belast hebbe den coninck met alle onse middelen (aldaer sijnde ende des noodich wesende) tegen syne vyanden t' assisteren, ende daertegen te versoecken, dat het hem gelieve alle de onse, aldaer wesende, voor alle geweld ende overlast te bevryden, ende soo yemant hem misdraecht, die met recht na de maniere van den lande te straffen, sonder hun princen wapenen aff te dringen oft meer van haer te eysschen dan sy vermogen, opdat onse hooghe overicheyt (die alles toecompt, ende wiens eere de Generael maintaineren moet) niet te cort geschiede.

Wy en vinden niet goet voor andre last te draghen, noch de Manicabers yet te goet te comen in de tholl van 5 percento die sy betalen moeten, tegen belofte dat sy dan met niemant dan met ons souden handelen, alsoo dit maer voor praetjens achten, ende de Mooren geen andere beloften houden dan haer voordelijck is.

Dat U. E. van meeninghe was 5 a 6 dagen still te sitten om den prijs van de peper wat te doen dalen, is tot dien eynde wel goet, doch vertoeft daarmede

niet al te langhe, maer tracht eens meer om menichte van peper te become dan om de prijs wat te doen dalen. De menichte moet ons de winst aenbrenghen, ende tegenwoordich sijn om peper seer verlegen.

Dat die van Japara genegen souden wesen met ons vrede te maecken, can wel sijn, doch hier is weynich apparentie daertoe, want wy geensints van meeninghe sijn de vrede van haer te versoecken. Daerom seght een yeder rontuut vry aen, datter geen joncken op de reede van Japara oft elders onder des Mattarams gebiet verschoont sullen worden, 't sy oock van waer die souden moghen wesen. Derhalven dat die van Jamby, willende van schade bevrijt wesen, van des Mattarams reden blyven.

Van 't vaderlant is hier, Godt loff, nieuws aengecomen het schip *Tertholen*, sijnde in Mayo passato met noch 5 andere schepen uyt het vaderlant geseylt. De Heer wil haer alle in salvo geleyden.

In 't fort Jacatra, adi 29 November anno 1619.

362. — ANDRIGIRI.

AEN THYMEN MICHIELSZ., PER *CLEEN AMSTERDAM*, 29 NOV. 1619.

By desen gaet cotype van onse jonckste, per expresse fregatte gesonden, waervan d'inhoude confirmeren. Tsedert is door van der Dussen met expresse schaloupe ons toegesonden ende wel geworden U. E. missive van den 7 October, met eene van den raedt van 't jacht *Nassauw*, ende cotype van missive door den schipper Claes Gerrits geteekent, ende alle aen voorsz. van der Dussen gesonden, waerdoor ongaerne verstaen hebben hoe het jacht *Nassauw* in de riviere van Andrigiri op een sandplaet geborsten was, dat de goederen en het geschut gebercht, maer van de Portuguesen ende inwoonderen niet wel verseeckert waren. Het ongeluck is ons leet. D'Almogende verhoede des Compagnies schade in een ander ende wil U. E. ende alle andere voor meerder ongeval bewaren. Dewyle de *Zeevolff*, ende cort daarna de *Fager*, U. E. van Jamby te hulpe gesonden sijn, hopen wy, dat niet alleene het geschut ende de goederen gebercht wesen sal, maer evenwel diesniettegenstaende door U. E. neersticheyt ende goeden yver noch groote quantiteyt peper van Andrigiri become sullen. Is het voor den ontfanck van dese niet gedaen, laet niet, daertoe alle mogelijcke neersticheyt te doen, want het apparent is, dat den oorloch met Bantam wel langh soud mogen dueren, ende vooreerst geen peper vandaer become sullen, waeraen wel affmeten cont, hoe grooten dienst de Generale Compagnie doen sult met goede quantiteyt peper te senden. Op de goede hoope die ons van der Dussen gegeven heeft, senden weder derwaerts het jacht *Cleen Amsterdam* met 20.000 realen in spetie ende eenighe cleeden.

Wat daer benefens adviseren, sal U. E. per nevensgaende cotype sien. Sult deselvige voor d' uwe houden.

Byaldien U. E. met den coninck van Andrigiri ende synen adel in redelijckheyt niet verdragen cost, sal vandaer (alle de peper die voorhanden is opgecocht ende gescheept wesende) met de jachten wel mogen vertrecken, sonder yemandt aldaer te laten, gelijk wy voor desen geseyt hebben, want derwarts wel weder volck seynden connen, als het gelegen comt andre jachten te senden.

In 't fort Jacatra, adi 29 November anno 1619.

363. — INSTRUCTIE

VOOR JAN RUTGERS VAN LEEUWEN, COOPMAN, ENDE JAN CORNELISZ.
HACXWIJCK, SCHIPPER VAN 'T JACHT *CLEEN AMSTERDAM*,
VARENDE NA JAMBY, 29 NOV. 1619.

Van Bantam sult ghylieden recht door na Jamby seylen, ende soo onderweech oft ontrent de riviere Jamby eenighe Engelsche schepen verneempt, sult u van deselvighe als van onse grootste vyanden wachten, ende soo gevele (des Godt verhoede), dat ghylieden van haer beset wierdet, oft onversiens in hun vloote geraeckte, sulcx datter geen hope van ontseylen sy, soo sult het liever tegen de wal aenjagen, de brant in 't schip steecken ende met de boot na Palinbang oft Banca vluchten, dan u in handen van d' Engelsen overgeven, het gelt, doenlijck sijnde, medenemende, ende soo 't gevele U. E. eenige advantage op eenighe Engelsen becomen condit, sult niet naerlaten haer met hun goederen in u geweld te nemen, ende onder behoorlijcke register daer 't behoort overleveren.

In Jamby sult d' ordre van Adriaen Jacobsz. van der Dussen naercomen, het jacht vol peper laden ende daermede herwaerts keeren, oft de last aen andre schepen overgeven, na dat by den raet goetgevonden soudt mogen worden.

In 't gaen oft keeren eenige joncken van des Mattarams ondersaten resconterende, oft oock eenige van Macassar, Bantam, gelijk mede de Spaengiaerden, Portugiesen ende hare adherenten, sult trachten haer persoonen ende goederen in u geweld te becomen ende alles onder behoorlijcke register herwaerts brengen, alsoock degene die haer voor Tcheribonnens souden mogen uitgeven, sonder hun te beschadigen, doch sult desulcke oock geensints laten vragen, alsoo versekert sijn dat vele uut des Mattarams ondersaten haer voor Tcheribonnens uitgeven, ende dit jaer niemant van Tcheribon na Malacca gevaren is.

In 't fort Jacatra, adi 29 November anno 1619.

364. — AEN B. VAN EYNDHOVEN,
MET SIJN SESSEN IN TAGU BY DEN MATTARAM GEVANGEN,
PER EEN CHINEES, 30 NOV. 1619.

Door den brenger van dese is ons U. E. aengename van 23 September met cotype van andere wel geworden, waardoor verstaen hebben, hoe U. E. met sijn sessen noch in eenen doen waert, sonder van yemant troost noch hulpe te connen becomen, doch dat door de hostilliteyt by d'onse op Japara ende elders op die van den Mattaram gedaen, U. E. geen meer last dan te vooren geleden hebben, welck ons seer lieff om hooren is geweest. Ter eere van de natie, ter lieffden van U. E., tot bevoorderinghe van U. E. verlossinghe ende tot straffinghe van d'enorme moort ende rooverye door Oulubalanh gedaen, hebben wy den oorloogh tegen de Mattaram aengenomen, alsoo geen beter middel tot uwe verlossinghe vinden costen. Vertrouwen oock, dat niet alleene U. E. eerlange becomen, maer oock een goet eynde, tot welstant van de Generale Compagnie der Vereenichde Nederlanden, van d'oorloogh becomen sullen. De verraderye van d'Engelsen heeft ons hierinne wat verachtert, doch 't en sal nu met Godes hulpe niet lange duren. Sijn met hun vlote voor ons gevluucht ende noch te soecken. Nu cortelijcx sijn hier groote menichte van joncken ende prauwen van des Mattarams ondersaten, met rijs ende alderley provisie, van verscheyden plaetsen wel aengecomen; onder andere compt daermede een van de voorneemste hoofden van den tommagon quiy maes Barapa, welke de wech tot uwe verlossinghe geopent heeft, seggende dat de Mattaram geseyt soude hebben, dat hy U. E. niet en begeert te dooden, noch oock voor geen gelt te lossen, maer soo haest de Generael yemant aen hem sende, dat hy U. E. dan relasscheren sal, ende den voorsz. orangkaya presenteert, yemandt van d'onse mede te nemen. Hy sal met sijn vlote van 20 a 30 joncken ende prauwen over ontrent 8 a 10 dagen vertrecken, ende wy sullen een expresse met hem aen den voorsz. tommagon senden, niet twyfelende, oft sullen U. E. verlossinghe in deser voegen becomen, temeer vermits de Mattaram ons meer dan wy hem van doen hebben, haer disseynen in velen gefalieert sijn, ende nu selfs seggen dat daerom na Japara niet behoeven te senden om Oulubalanh aen te spreecken. Hierover recommanderen U. E. in haer ellende noch wat gedult te nemen, 't en sal nu niet lange duren. Met den brenger van desen senden U. E. 13 realen van achten. Soo hem meer vertrouwen mochten, souden meer senden, daeromne neemt het weyniche ten goeden aen.

In 't fort Jacatra, adi ultimo November anno 1619.

365. — AMBOYNA.

AEN DEN GOUVERNEUR SPEULT, PER 'T SCHIP 'T WAPEN VAN AMSTERDAM,
8 DEC. 1619.

Den 21 passato is van hier na Grissi ende Amboyna vertrocken de joncke van Hans Keyser; 't gepasseerde tot dien tijt hebben U. E. daermede geadvyseert. Dese sal alsnu dienen tot antwoordt van diversche missiven naer ons vertreck van Amboyna van U. E. ontfangen, namentlijk van 24 ende 25 April, 2 Mayo, 10 Augusto ende 3 van ultimo.

De paep van Nouselao is na de Custe van Coromandel gesonden.

Aen de geordonneerde rendezvous quamen noch tytelijck genoeg tot onser versterckinge ende groote blyschap van de vloote, de schepen *Haerlem*, 't *Hert*, de *Zeevolff*, den *Engel* ende *Hoorn*, ja voor eenige andere, met ons van Amboyna vertrocken, maer die van Solor, als namentlijk den *Arent* ende den *Groenen Leeuw*, quamen te laet, doch hebben haer, Gode sy loff, wel connen derven, ende heeft U. E. oock seer wel gedaen dat aldaer gehouden heeft het jacht *Cleen Amsterdam*, door *Haerlem* verovert, alsoo de Moluccos daerdoor van 32.000tacco sagu versien sijn geworden ende ons vandaer alhier gebracht heeft 210 bharen, 100 catti nagelen, hebbende noch 100 bharen die hy niet laden conde inde Moluccos gelaten. 't Ghene U. E. uut de voorsz. schepen gelicht heeft is oock wel gedaen, ende sijn ons de soldaten door *Bima* van Banda gebracht, wel te pas gecomen.

Na de Custe van Coromandel ende oock na Japan hebben om salpeter geschreven.

Aen Tanne van Roo is haer gelt betaelt.

De voldoeninge door de quipati van Lisbatte over de roovinghe door de syne overlange op onse ondersaten gedaen, hebben geerne verstaen.

Datter van Sabadins toesegginghe niet gevallen en is, is niet vreemt, want geen Mooren ons andere deucht doen en sullen, dan met haer proffeyt geschiet, oft daer nootelijck toe gedwongen worden. Arme dieren souden wy sijn, soo op haere genade leven mosten. Den raet door die van Nouselao met Sabadin tegen ons gehouden, bethoont hoe nodich het sy, dat men overal vlytich toesie ende intijts de samenspanninghe breecke. Dat Sabadin, Hittoe ende Hatibdaya seer besich sijn met ommevaren, schatten ende scheeren ende 't volck tegen ons op te roeyen, is my niet lieff om hooren. In alle manieren sal U. E., soo verre doenlijck, hem daer tegenstellen, onse ondersaten ende geallieerden ende bontgenoten voor haere rooverye bevryden ende tegen alle oproeyinghe verstercken ende in goede devotie sien te houden, daerinne, na onse opinie, veel gedaen can worden als men by alle ondersaten, geallieerde ende bontgenoten een discreet persoon houde ende de Moorsee papen oft

andere oproeyers vandaer houde, oft ten minsten in d' ooge neme ende tegen haer doet wercken. Ende alsoo dit een van de voorneemste middelen is daermede een staet gemainteneert, d' ondersaten ende geconfedereerde in goede devotie gehouden connen worden, sal U. E. hierinne niet versuymen, d' onkosten oock niet ontsien, maer gestadelijck herwaerts ende derwaerts seynden, ende op alle de voorneemste plaetsen, soo wel op de custe van Ceram als in d' eylanden, daer hem sulcx best graden dunckt, sal U. E. continueerlijck niemant houden resideren, onaengesien datter geen nagelen vallen, noch andre handel zy. Prefereert in dese onse onwetende dronckaerts voor de naturale Amboynesen niet, maer gebruyck de bequaemste daertoe, ende instrueert een yeder wel wat te doen hebben. Ick verstae datter eenighe volwassen Amboynesche kinderen sijn, die lange ter schole hebben gegaen, redelijck lesen ende schryven connen, van goede ouders die Cristenen sijn ende de Cristelijcke religie toegedaen. Tot voorsz. ampt sullen dese bequamer dan veel van d' onse wesen. Hierover sal U. E. d' Amboneesche volwassen jeucht, die tot voorsz. offitie bequaem ordeelt, in dienste van de Generale Compagnie aennemen, een goet redelijck tractement ende onderhoudt geven, herwaerts ende derwaerts senden, ende oock houden resideren ter plaetse daer sulcx goet vinden sal. Dit is 't gene goetvinden vooreerst by onse ondersaten, geallieerde ende bontgenoten te doen. Aen d' ander syde sult Sabadin, Cappiteyn Hittoe, Hatibdaya ende hare consoorten bidden ende vermanen affstant van quae proceduyren te doen, met een discrete, beleefde protestatie, dat haer doch wachten van de vehemente remedie daertoe ons den tijt soude mogen dringhen; de middele ende occasie sullen haest hebben. Insinueert hem dat sy haer wachten ons 't recht ende de reden te geven, opdat daeraen blijcke wy d' actie niet gegeven hebben. Een goet ende groot exempel behoort haer Jacatra te wesen. Met de rooverye ende overlast die Sabadin en syne consoorten aen neutrale lieden soudon mogen doen, sal U. E. sien sijn profijt mede te doen.

D'executie over Willem Gerritsz. van den Bos, schipper, ende Watheri, orangbaya van Uliasser gedaen, lauderen by dese.

Dat U. E. aengevangen heeft wat hart te procederen tegen de Mooren, ingecropen onder de Cristenen onse ondersaten, om haeren saedt, gelijk lange gedaen hebben, meer ende meer te sayen, is my lieff ende welgedaen. Met goede discretie sal daerinne sonder simulatie voortvaren, insonderheyt dewyle sulcx well affgevallen, ende andere beweecht heeft Cristenen te worden. D'Almogende Godt wil de voortganck meer ende meer segenen.

't Is mede welgedaen dat U. E. een hoofd over de Chinesen gestelt ende die vergunt heeft rijs ende Chinesen van Macassar te doen halen, doch twijffele off die het ampt van Sabandaer wel passen sal.

De *Vos* is in Machian wel aangeweest, ende van daer na Japan vertrocken.

Per 't jacht den *Tiger* sijn wel ontfangen de 77½ bhaer nagelen door U. E. ordre daerinne gescheept, ende is syne reeckeninghe daervoren ghecrediteert. Hebbe oock geerne verstaen het aenstaende gewas van nagelen soo schoon stont, daeraen geordeelt ende verhoopt wierdt, hetselvighe wel duysent bharen opbrengen soude. Godt geve dat het soo gelucke, ende de Generale Compagnie, onse meesters, alles becomen mogen.

't Is my oock lieff, dat U. E. van Baguala gedeporteert ende gebannen heeft dry persoonen, die haer opposeerden tegen d' autoriteyt door U. E. aen den sone van haer overleden hoofd gegeven, ende in sijns vaders plaetse gestelt.

Het goet succes van de ronde die U. E. voorgenomen hadde met 20 a 30 correccoren te doen, sullen geerne hooren. Soo sulcx per avonture niet voortgegaen ware, maeckt dat het dit aenstaende jaer geschiede.

De joncke die U. E. (op de vereeringhe door de coninck van Baly met een Chinees gesonden) na Baly ende omleggende eylanden tot ontdeckinghe van saken ende bevoorderinghe van handel gedepecheert heeft, is daer wel geweest. D' onse sijn seer wel onthaelt geworden ende hier wel aengecomen, doch hebben door cortheyt van tijt niet mede connen brengen. Wy sijn van meeninghe, soo haest doenlijck een jacht derwaerts te senden. De voorsz. joncke gaet nevens dese weder derwaerts.

Soo Sabadin sijn faulte door trots niet bekent heeft, maer wel tot belydenisse van straffwaerdicheyt, versoeck van pardoen ende met vaste toesegginghe daarvan affstant te doen, meriteert hy vergiffenisse, oft ten minsten uutstel van straffe. Dan soo hy ende d' ondersaten van den coninck van Ternaten, oft andere, voortvaren d' onse op de custe van Ceram te brantschatten ende met geweld Moors te maecken, hope ick eerlange met geweld daerinne te versien. Bevele U. E. oock, 't gene interim daerin doen condit, sonder dilay te doen, sonder eenichsints t' ontsien de ondersaten van den coninck van Ternaten, noch eeniche andre, wie het soude moghen wesen. Wat aengaet de neutrale plaetsen ter welcker conquiste Sabadin soo gerechtich als wy pretendeert te wesen, sult hem daerin niet cederen, maer met discretie sien te prevenieren. Dat U. E. om vredes wille in een generale vergaderinghe met accoort ende welbevalle van alle de hoofden elck sijn limite geerne soude paelen, is een goede saecke ende seer welgedaen, dan ick achte datter niet van vallen sal, soo lange de Mooren moet houden om ons het voordeel aff te sien. Hierover recommandere U. E. daertegen oock vigilant te wesen.

't Is my leet dat het fregat *Bima* tot tweemaal toe van Banda verdreven, in Amboyna vervallen ende nu jongst onbequaem geordeelt is om de reys derwaerts te doen. Die van Poulowey sijn daeromme seer verlegen, ja, in grooten noot, ende alsnoch cunnen wy haer (door gebreck van jachten) niet helpen. Ick hebbe daeromme overlange aen de heeren Mayores seer heftich geschre-

ven, maer noch geene becomen. Hierover recommandere U. E. goede sorge voor Banda te dragen ende d' onse aldaer (soo voor dese niet geschiet is) aen een jacht oft meer, correccorre oft prouwen te helpen, opdat den staet van Poulouwey geen last meer lyde.

Laet oock niet, intijts na behooren te wercken ende versien tegen 't ghene Cappiteyn Hittoe, door Latocoly, met die van Laricco, Wacasieu ende Nouselletella t' onsen nadeele soeckt te doen.

Dit jaer sijnder alweder eenighe nagelen op de custe van Java gecomen. Dewyle U. E. seyt van Amboyna geen vervoert te sijn, is apparent dat het van Boeroe, Blauw oft Manipa gedaen wesen sal. Soo haest het spel met d' Engelsen affgehaspelt sy, jachten oft andere middelen becomen (dewelcke hoope niet lange dueren sal), sullen U. E. middelen bestellen omme daerinne te versien, ende soo selfs gelegentheydt oft middelen becompt, vaert er mede sonder ontsach voort.

't Is my lieff dat het backen van de tichelen wel voortginck. U. E. sy gerecommandeert alle den atap soo haest uut het casteel te bannen als doenlijck sy.

Van 't vaderlant hebben alsooch geen smeecolen becomen dan een weynich die hier alreede geconsumeert sijn, doch met het schip *Nieuw Hoorn* hebben goede partye te verwachten. Soo haest yets becomen, sullen de vrienden geholpen worden. 't Is jammer ende een groot verdriet, dat ons de meesters met smeecolen soo seer plagen.

Dat de stuyvers om haer slecht alloy niet wel van de handt willen is niet vreempt. In de Moluccos weten d' onse daermede gants geen raet, waerover haer geordonneert hebben, deselvighe aen U. E. te senden. Ende om die ten besten van de Generale Compagnie te beneficieren, oft d' intrest te winnen, sal U. E. deselve alsoo valueren, dat beter getrocken ende in treyn gebracht mogen worden. Om copergelt mogen wy naer 't vaderlant schryven, maer hier moet het gemunt worden, soo iets in treyn begeeren te brengen, want het koper ongelijck dierder in Nederlandt dan hier is.

Met U. E. stemmen wy toe, datter een goet uyrwerck in Amboyna behoort te sijn. Hier is wel volck die wel een souden connen maecken, dan andere wercken laeten 't niet wel toe. Can aldaer een gemaectt worden, laet het om de onkosten niet nae.

De boecken ende pampieren sijn wel ontfangen ende in generale rekeninghe getrocken. Bedancken van 't ontwerp van Amboyna ende omleggende landen. Wyder kennisse becomende, gelieve ons die oock mede te deylen.

Met domine Danckaert in discoers over de verbreydinghe van de gereformeerde Cristelijcke religie sijnde, heeft sijn E. gewenst (gelijck ick mede dede), dat de gemeente in Amboyna soo sterck mochte sijn, dat men het Heylige Sacrament des Avontmaels invoeren ende uutdeylen mocht, maer geensints

versocht noch voorgedragen d' uutdeylinge daarvan te doen; heeft my in 't minste daarvan oock niet gesprocken, waerover welgedaen is dat U. E. d' uutdeylinghe op ons advoy oft ordre uutgesteld heeft.

Dese gaet met de schepen 't *Wapen van Amsterdam* ende *Oudt Hoorn*, welck wy goetgevonden hebben met verscheyde provisie vooruut na Amboyna ende Banda te senden, ende gaen hiermede ontrent 300 lasten rijs, 230 balen soo vleys als speck, 25 leggers wijn, 20 amen olie, 89 vaten cruyt, soo goet als quaet, partye swalpen, verscheyden sorteringhe van cleeden, 16.000 realen in spetie ende verscheyden andere cleenicheden, als per facture; 't gene na Banda gedestineert wordt sal U. E. met eene van de 2 schepen derwaerts seynden. De rijs is wat dier, maer 't heeft voor dees tijt niet anders mogen wesen. In 't fort Jacatra hebben ontrent 200 lasten opgeleyt, in de vlote sijn ongeveerlijcken 2 a 300 lasten aengescheept, van Japan hebben mede goede partye te verwachten, ende dagelijckx wort hier menichte met prouwen uut het lant van de Mattaran gebracht, soodat wy hopen alle onse forten dit jaer voor twee jaer te versien.

Van dese cleeden die nu vooruut sendende sijn, sal U. E. met de volgende schepen meer te verwachten hebben. Omdat dese oude schepen niet vele drooch souden connen brengen, wort voor dees tijt niet meer gesonden.

Vermits alsoch van d' Engelsen geen seeckere tydinge hebben ende daerover de tegenwoordighe schepen by den anderen moeten houden, omme den vyant ende oock onse schepen waer te nemen, sijn alsoch geen nieuwe soldaten tot versterckinge van de garnesoenen in Amboyna ende Banda sendende, doch hope noch selfs met een goede macht derwaerts te varen, om t' onderstaen oft een eynde van d' oorloogh in Banda sullen connen maecken. D' Almogende Godt wil ons daertoe synen segen verleenen.

Tsedert onse voorgaende met de joncke van Hans Keyser gesonden, daarvan by dese copye gaet, is hier van 't patria, Godtloff, wel aengecomen het schip *Walcheren*. De Heere wil d' andre mede in salvo geleyden. De Majores hebben dit jaer seer treffelijcke schepen met groote somma gelt ende veel provisie uutgesonden, waervan d' uitrustinghe vier en viertich tonnen gout beloopt, welck een groote somma is, daeraen blijktt hare E. geen ongelijck hebben, dat seer ernstlijck met groote instantie om rijcke retoeren schryven, want een cleentien weynich helpen mach. Hierover sy U. E. bevolen ende ten hoogsten gerecommandeert, soo goeden ordre aldaer te stellen, datter voort-aen, is 't doenlijck, geen nagelen meer vervoert en worden, ende soo daer eenighe Europische natie quame, 't sy Engelsen, Francen, Denen, oft andere, hoe die genoemt mogen worden, U. E. sal haer alle, oock niemant uutgesondert, met geweld vandaer weeren ende in aller manieren voorcomen datter geen nagelen vervoert worden.

Om in de schole opgetrocken te worden ende d' Amboyneesche kinderen de Nederlantsche tale te doen leeren, senden met het *Wapen van Amsterdam* 20 jongers. Daer sijn eenighe Swarten onder, die alreede de Nederlantsche tale connen. U. E. gelieve ordre te geven, dat wel geinstrueert, wel geleert ende goede opsicht daerop genomen werde.

Op ons vertreck van Amboyna soo is het schip de *Oude Sonne* door U. E. volck belast met 200 realen, welck de schipper seyt niet ontfangen te hebben, niettegenstaende deselvighe geregistreert sijn onder de oncosten van 't schip, door hem ter goeder trouwe geteekent, sonder de reeckeninghe alsdoen overgesien te hebben, 't welck seyt namaels aen de cotype van d'oncosten gewaer is geworden. U. E. sal daerna vernemen ende daerinne na behooren versien. Den *Gouden Leeuw* wierd oock belast met 200 realen die de schipper niet ontfangen hadde, maer alsoo hy sulcx in 't oversien der reeckeninghe gewaer wierdt, heeft Bucquoy dese partye wederom uutgedaen, welck een fraude oft grooten sloffe moet sijn, daerinne U. E. gelieven sal te versien.

Wy hebben dese twee schepen ordre gegeven, om van Grissi, oft daerontrent, sooveel hoornbeesten mede te nemen als bergen ende voeren connen. Ter gelegener tijt sal U. E. daarvan eenighe na Banda ende Batsian versenden, oock selfs eenighe houden, oft de burgerye daermede grievede, ende soo 't geviel dat sylieden sooveele als het behoort niet en brochten, sal informatie nemen waeraen het schort, ende eenighe feyl oft onwillicheyd aen de cooplieden oft schippers vindende, sult haerlieden daeromme straffen.

Van alle de voorneemste dorpen onser ondersaten ende bontgenooten sal U. E. eenighe kinderen van d'overhoofden school nemen, aldaer onderhouden ende wel doen instrueeren, opdat bequaem mogen worden om te syner tijt in dienste van de Generale Compagnie geinployeert te worden.

By dese gaen de generale missiven van de heeren Mayores, van 't patria gecomen. Haere E. ordre, voor sooveel U. E. aengaet ende den dienst der Generale Compagnie vereyscht, sal U. E. naercomen.

In 't fort Jacatra, adi 8 December anno 1619.

366. — AMBOYNA.

AEN AERT GYSELS, OPPERCOOPMAN, PER 'T WAPEN VAN AMSTERDAM,
8 DEC. 1619.

U. E. aengename van 25 April ende 10 Augusto passato sijn my wel geworden ende hebbe geerne verstaen 't gene daer passeert. Ick hoop dat eerlange versien sullen in 't gene de generale welstant der Generale Compagnie

vereycht. Bedancke U. E. seer van sijn goede advijs. Laet niet, met alle gelegentheyte alsoo te continueren. My sal daeraen vrintschap ende de Generale Compagnie dienst geschieden. By dese gaet copye van d' onse aen d' heer luytenant gouverneur Speult geschreven. U. E. sal daeraen sien, hoe seer goet vinden ende daerover expresselijck ordonneren, dat de geoeffende Amboynesche jongelieden in dienste van de Compagnie aengenomen ende op de forten versonden werden, om onse ondersaten ende bontgenooten in goede devotie te houden ende tegen der Mooren practica te wercken, ingelijcx mede dat men van de verst gelegene dorpen eenighe der principale kinderen schoolhoude, ende daerinne met d' onse optrecke. Tot desen eynde seynden wy nu 20 jongers, ende hopen naer dese meer te beschicken, met een oft meer goede meesters daerby.

Datter op Hittoe, Loehoe ende Cambelle wel 20 joncken waren ende dat noch meest Macassaren, onse vyanden, ende die wel 20.000 realen vervoeren souden, is de Compagnie seer schadelijck, maer noch meer, datter van Burro, Oramblau veel nagelen vervoert werden, gelijk wy op de custe van Java vernoomen hebben. D' Engelse sijn eensdeels groote oorsaeck, dat daerinne tot nochtot niet en hebben mogen versien, doch hope sulcx nu eerlange geschieden sal. Soo ghylieden interim een goede occasie becomt, hout daeraen de goede hant, dat die niet versuymt worde, wel te verstaen voor sooveele de welstant der Generale Compagnie soudt mogen vereyssen.

't Is my lieff dat het nieuw gewas van nagelen seer schoon stont ende 1000 a 1200 bharen daarvan verhoopt wierde. Godt geve dat alles in handen van de Generale Compagnie geraecke, want het de heeren Mayores van doen hebben, te meer dewyle sylieden dit jaer schooner, heerlijcker ende machtiger vloote dan oyt voor dese uutgesonden hebben. Hierover recommandere ende bevele U. E. ten alderhoochsten, alle mogelijcke neersticheyt ende vlijt te werck te stellen om alles in handen te becomen, ende voor te comen datter geen nagelen vervoert werden, innende mede sooveele uutstaende schulden als doenlijck sy. Wat van de gevluichte Engelse vlote sy, weten alsooch niet, doch hopen hier alsoo op haer te passen dat sy U. E. aldaer niet sullen quellen, noch in de wech sijn. Een van hun isser in de Straet Sunda verover, twee in Patana verslagen, ende soo d' Almogende den commandeur Willem Jansz. (die wy met 6 schepen op een advantagie gesonden hebben) mede soo goeden geluck geeft als den commandeur Hendrick Jansz. in Patana getreft heeft, sal 't welhaest wel gelucken. D' Almogende wil ons synen genadegen segen verleenen ende U. E. voor alle ongeval bewaren.

In 't fort Jacatra, 8 December anno 1619.

367. — AMBOYNA.

AEN DEN PREDICANT DANCKAERT, PER 'T WAPEN VAN AMSTERDAM,
8 DEC. 1619.

Danck, eere ende loff sy d' Almogende Godt dat hy ons tot noch toe soo genadelijck behoet, gesegent ende onderhouden heeft tegen alle listen, valsche practijcken ende groot geweld van alle onse vyanden. U. E. gelieve my t' excuseren dat hier niet beschryve 't ghene tsedert ons vertreck van Amboyna in verscheyden quartieren gepasseert sy ende ons bejegent is, want de tijt sulcx niet wel toe en laet. Wy hebben alles aen d' heer luytenant Speult geadvyseert ende alsoo niet en twijffelen oft het sal U. E. gecommuniceert worden, sullen ons daertoe gedragen ende by dese U. E. aengename van 6 ende 30 Augusto beantwoorden.

't Is my sonderlinghe lieff ende een vreuchde te hooren, dat de Cristenheyt aldaer seer toeneemt, de toehoorders in de kercke seer vermeerderen ende de schole tot 50 kinderen aengewassen was. D' Almogende Godt wil synen segen meer ende meer daertoe verleenen. Om van onser syde daerinne soo vele te voorderen als doenlijck sy, gaet nevens dese ordre aen den heer gouverneur Speult, dat hy in dienst van de Compagnie aenneme d' Amboynesche geoeffende jongelingen (die wy verstaen dat 7 a 8 redelijck wel ervaren sijn) ende deselvighe op d' eylanden oft aen de custe van Ceram versende ende daer houde resideren. U. E. sal gelieven de goede hant daeraen te houden, dat het effect sortere ende deselvige wel te instrueren, opdat onse ondersaten ende bontgenooten gesticht ende in goede devotie ghehouden mogen worden, waeraen de Generale Compagnie grooten dienst geschieden sal. Hebbe oock ordre gegeven dat men school sal nemen, aldaer onderhouden ende optrecken eenighe kinderen van de voorneemste hoofden der voornaemste dorpen, want anders de voortplantinghe der Cristelijcke religie, naer 't schijnt, weynich te bedieden hebben soude, dewyle noch seer ongesien is om goede, bequame leeraren, die den dienst Godes van herten beminnen, van Nederlant te become, want alle die noch gesien hebben d' ervarentheyt van tale soo haest niet bevonden, oft begeeren verlost te wesen ende weder na Nederlant te keeren. Voorwaer, het bedroeft my seer dat U. E. van dit gebreck mede sieck is; hebbe sulcx noyt gedacht, maer U. E. meer toevertrouwt gehadt. 't En is niet alleen geen gebreck, maer ick houde het voor een schandelijck dinck; tot wat eynde sijn wy geschapen, wat is ons vaderlant, wie sijn onse alderwaerdichste ouden, en is aen den dienst ende eere Godes niet meest schuldich, die Godt de meeste kennisse ende wetenschap gegeven heeft? Ick kenne met U. E. dat wy alle eer ende gehoorsaemheyt aen onse ouders schuldich sijn, dan noch meer aen den Almogenden Godt. Ick bidde U. E. en compt

de swackheyt ende 't gebreck onser nature soo seer niet te goedt, dat de schuldige plicht, d' eere ende den dienst die U. E. Godt schuldich is, daerdoor gepostponeert worde. Alsoo ick hope persoonlijk eerlange by U. E. te comen, sal voor dees tijt niet voorder van de saecke handelen, doch wil U. E. vermaent hebben, interim selfs met een suyver, ongepassioneert gemoet t' overleggen ende aen te schouwen hoe het behoort. Sal my dan tot u eygen ordeel (alle passie ende interest daarvan geweert sijnde), gedragen.

Op ernstelijck versoeck van domine Hulsebos hebben wy sijn E. geconsenteert met de schepen een reys na Patana ende Japan te doen, ende dat om door den tijt te doen slyten 't ghene sijn gemoet wat beroerde. De plaetse wert provisionelijck en door een ander bedient. Wy verwachten domine Hulsebos dagelijcx weder hier, ende soo haest compareert, sal de plaetse als voor dese becleden, alsoo die expres voor sijn E. openhouden.

Met dese schepen gaet een voorleser, die versocht heeft in Amboyna gebruyckt te mogen worden. Mr. Jan met syne jongers conne voor dees tijt niet wel senden, doch gaen nevens dese tot een goet begin 20 jongers om aldaer ter schoole gehouden te worden neffens de Amboynesche kinderen ende deselvighe te mogen leeren.

Ter gelegener tijt sullen de Custe van Coromandel met den persoon van Evert Thijssen doen versien, 't en ware dat de tijt eenige veranderinghe medebrachte. Sijn E. is met de vloot na Ticco, Priaman ende Atchijn, vanwaer haer dagelijckx weder verwachtende sijn.

In 't fort Jacatra, adi 8 December anno 1619.

368. — GRISSI.

AEN HEERMANS, PER 'T WAPEN VAN AMSTERDAM, 8 DEC. 1619.

Dese gaet met het *Wapen van Amsterdam*, welck wy na Amboyna gedsinteeert hebben. U. E. sal daerinne schepen soovcel hoornbeesten, insonderheyt koebeesten, als het schip voeren can, gelijk mede partye swalpen, plancken, padi ende andersints. Het schip *Hoorn* sal ontrent 3 dagen volgen ende by U. E. aldaer mede comen, om sooveel goederen in te nemen als noch souden connen bergen, insonderheyt hoornbeesten, daeromme sult daertoe goede partye vergaderen. Met dit schip 't *Wapen van Amsterdam* senden U. E. wederomme 8.000 realen in spetie; 't ghene daarvan niet van doen hebt sult na Amboyna voortsenden. Eerlanghe verhoppen wy eenighe andere schepen derwaerts te senden. De nagelen, noten ende foelie die U. E. gecocht soudt moghen hebben, sult tot onse ordre aldaer houden ende sal U. E. tot naerder

ordre aldaer vertoeven. Senden de jonck den *Dolphijs*, geladen met sulcx vocren can, met dese schepen mede na Amboyna. Soo d' occasie presenteert, sal U. E. de coninck van Surrebaya wel toesseghen mogen, in gevalle de Mattaram te water derwaerts voere, dat syne Magisteyt met eenighe schepen sullen helpen ende de Mattaram vandaer sien te weeren; dat hy daeraen niet en behoeft te twiffelen ende dat cort naer dese, andere schepen met naerder bescheyt comen sullen. Interim sult syne Magisteyt ende den adel met redelijcke vereeringe onderhouden.

In 't fort Jacatra, adi 8 December anno 1619.

369. — BANTAM.

PER NACHODA COETUS. VAN DESE EENE AEN PANGORAN AREA RANA MANGALA, EENE AEN PANGORAN AREA PAPATE, EENE AEN QUIAY SENEPATI GESONDEN, 9 DEC. 1619.

Ick ben tevreden tot Bantam gelijk voor dese te handelen, midts dat Pangoran Ratoe ende de Pangoran gouverneur Area Rana Mangala beloven, voor te comen datter door de Chineesen oft andere geen monopolie gepleecht, de peper oft de prijs van die niet meer opgehouden worde, ofte dat het de Pangoran gelieve, om de guyterye van de Chinese handelaers voor te comen, eene redelijcke goede somma pepers aen ons te vercoopen ende doen leveren, want als wy neffens andere niet vry tot Bantam souden mogen handelen, is het beter dat dan vandaer blyven ende onse actie anders vervolgen, doch om vredes wille versoecken dat het de Pangoran gelieve goede ordre op den handel te stellen ende my sijn meeninghe ende welgevallen door yemandt van de syne naerder te laten weten. Aen de schepen voor Bantam leggende, sal ick my metten eersten verwoegen ende vandaer, soo 't de Pangoran gevalt, imant aen landt senden.

In ons fort Jacatra, adi 9 December anno 1619.

370. — BANTAM.

AEN PANGORAN GABANG, 9 DEC. 1619.

Seer genegen sijn wy om de Pangoran aen sijn volck de drye genoemde mannen te helpen, want het ons leet genoeg is dat nu, door toedoen van d' Engelsen ende Chinesen, in oorloogh geraeckt sijn, dewyle 23 jaeren vreedelyck tot Bantam gehandelt hebben; dan alsoo die van Lampon ses mannen,

nieuws van Nederlant gecommen, ende die sonder geweer aen lant gegaen waren, genomen hebben, versoecken wy dat het den Pangoran gelieve deselve weder te senden.

In ons fort Jacatra, adi 9 December anno 1619.

Op eergisteren hebben die van Lampon weder een boot met seven man genomen. Den Pangoran gelieft deselve met de boot weder te bestellen.

371. — AMBOYNA.

AEN DEN GOUVERNEUR SPEULT, PER 'T SCHIP HOORN, 13 DEC. 1619.

Het voorsz. is copie van d' onse met het *Wapen van Amsterdam* gesonden. Tsedert sijn hier, Godt loff, wel aengecomen verscheyde schepen, te weten, van Ticco den commandeur Willem Jansz. met 8 schepen, hebbende een seer goede victorie op den vyant becomen. Sijn E. met 6 schepen van ons vertrocken sijnde, heeft cort daerna in Ticco vier Engelschen gerescontreert, namentlijk den *Dragon*, vol peper geladen, den *Beer*, inhebbende 56.000 realen, d' *Expeditie* ende de *Roosc*, te samen ophebbende 300 mannen, welcke met geweld aengetast ende, Godt sy loff, overwonnen heeft. Na dese overwinninghe heeft het schip *Nieuw Zeelant* met een capitael van 200.000 realen na de Custe van Coromandel gesonden, het jacht de *Roosc* aen d' Engelsen overgegeven, ende is met d' andre acht alsovooren by de vloote voor Bantam wel aengecomen.

Van Patana is de commandeur Hendrick Jansz. met vier schepen mede wel aengecomen, namentlijk de *Morgensterre* ende de *Bergerboot* met syne 2 prysen, de *Samson* ende de *Hout*, alle volgeladen soo met coopmanschappen, rijs ende andere provisie. De *Seewolff*, die met een goet capitael na Patana gesticineert hadden, is wedergekeert, hebbende door contrarie wint niet voor connen comen. Van Japan is hier mede wel aengecomen het schip de *Galiasse*, brengt tydinge hoe onse vlote in Manilha geen riscontre heeft gevonden ende gants niet verricht. D' *Oude Maen* ende *Vlissinghen* hebben sy door leckheyten moeten verlaten. De *Nieuwe Maen* ende de *Swacn* sijn gesticineert met noch eenighe joncken, volladen met alderley provisie, na de Moluccos te varen. *Banham*, den *Engel* ende de *Vos* sullen met alderley provysie herwaerts comen, ende de *Vliegende Bode* sal op Cotchin China tot den handel gebruyckt worden.

Van de Custe Coromandel is 't jacht 't *Hvrt*, Godt loff, hier mede wel aengecomen, doch en brengt niet mede dan wat canneel ende cattoene garen,

want alsoo op Visagapatan (een plaetse by oosten Masilipatan gelegen) vervallen was, ontrent 20 mylen beneden wint van vijff Engelsche schepen, daer twee onser fregatten verdubbelt wierden, hebben haer cargesoen in haeste gelost, voorsz. gaern ende caneel uut de fregatten overgenomen, ende sijn datelijck weder herrewaerts gekeert. Van 't schip *Enchuysen* was op de Custe noch geen tydinghe. Alsoo den *Swarten Beer* in Julio passato volladen voor Massilipatan lach, vervielen vier Engelsche schepen ontrent 20 mylen beneden hun, waerover de Hase quae suspitie crygende, met den *Beer* vandaer na 't patria vertrocken is. D' Almogende wil haer in salvo geleyden. Doen 't *Hert* van de Custe vertrock, lagen d' Engelse met al haer macht (wesende 10 schepen) voor Massilipatan. Ticco is haeren rendezvous, werwaerts het schijnt sy loopen sullen. Wy connen daer alsnu by haer niet comen, ende 't is apparent datse ons ontrent Bantham niet besoecken sullen, waerover alsnoch niet weten hoe het aenleggen sullen om haestich een eynde van den oorloogh te maecken.

Dese gaet met het schip *Hoorn*, wiens cargesoen na Banda gedestineert hebben. Dit schip ofte het *Wapen van Amsterdam*, na dat best geraden sult vinden, sal U. E. na Banda senden, ende alsoo alsnoch geen middel hebben omme Banda van jachten te versien, recommanderen ende bevelen U. E., soo 't voor den ontfanck van dese niet gedaen is, Banda van sooveel cleenen vaertuych te versien, dat Poulowey daermede van alle nootlijckheden gesondeert worden can. Soo *Hoorn* niet laden can 't ghene in 't *Wapen van Amsterdam* na Banda gedestineert is, sal 't noodich wesen dat het *Wapen* met alle de provisie voor Banda derwaerts vare.

Meer vlees ende speck wordt U. E. toegesonden dan 't garnesoen aldaer van noode heeft. U. E. sal den overvloet voor noot bewaren ende te syner tijt versenden daer sulcx vereyscht soud mogen werden. Doet het interim wel onderhouden. U. E. sal wel doen ende senden na Banda, aen den heer gouverneur van Antzen, copye van de missiven van de heeren Mayores met het *Wapen van Amsterdam* gesonden.

In 't fort Jacatra, adi 13 December anno 1619.

372. — BANDA.

AEN DEN LUYTENANT GOUVERNEUR VAN ANTZEN, PER *HOORN*, 13 DEC. 1619.

U. E. aengename missiven van den 14 ende 25 Februari, 7 ende 9 Martio, 4 April ende 26 Julio, sijn my alle wel geworden ende hebbe daerdoor seer geerne verstaen den stant ende gelegentheyte van onse forten Nassouw, Revenge, Belgica, ende wat voorder in Banda gepasseert. Een wonderlijcke

veranderingh ende seer goeden segen heeft ons d' Almogende Godt ten besten van de Generale Compagnie der Vereenichde Nederlanden gegeven. Aan 't westeynt van Madura een vloot van 16 schepen vergadert hebbende, sijn daarmede naer Jacatra ende Bantam geloopen, hebben Japara in passant met gewelt ingenomen ende voor de tweedemaal verbrant, ons fort Jacatra ontset, de stadt Jacatra met gewelt ingenomen, de Javanen in 't velt oock geslagen ende uut omleggende landt verdreven. D' Engelsche vlote, onse compst vernemende, sijn met 10 schepen uut de Straet Sunda om de West gevluicht, waerover wylieden daerna de reede van Bantham ende de Straet Sunda met met eenighe schepen beseth, ende verscheyde andere na diverse plaetsen versonden hebben, soo omme op den vyant advantagie te soecken, als bevoordinghe van den handel, daertoe ons de goede secoersen van 't vaderlant, soo nu soo dan becomen, seer geholpen hebben. In de Straet Sunda heeft de commandeur Lefebvre genomen een Engelsch schip, nieuws van Engelandt comende, genaemt de *Serre*. De commandeur Hendrick Jansz. heeft met 3 schepen voor Patana na een bloedich gevecht overwonnen twee andre, genaemt de *Samson* ende de *Houdt*, ende de commandeur Willem Jansz. heeft met 6 schepen voor Ticco met gewelt mede overwonnen vier Engelsche schepen, genaemt den *Dragon*, de *Beer*, d' *Expedition* ende de *Roose*, in voegen dat een goet deel van de macht onser vyanden, Godt sy loff, becomen hebben. Met 10 schepen sijn d' Engelsche na de Custe van Coromandel, Pegu ende Bengala geloopen. Een schip hebben sy in Suratten, ende 6 worden hier dagelijcx van Engelandt verwacht, welcke alle haer macht is die sylieden, als het haer wel geluckt, byeen connen brengen. Daerop wy hopen in dese quartieren alsoo te passen dat sylieden d' onse vooreerst in de Moluccos, Amboyna noch Banda (in 't Godt gelieft) niet sullen quellen. Uut het patria hebben ons de heeren Mayores toegesonden 16 treffelijcke schepen, vol volck, alderley provisie ende groote somme gelt. Thien daervan sijn hier, Godt loff, met een prijs wel aengecomen, namentlijck d' *Eenhoorn*, 't *Wapen van Zeclant*, *Dort*, *Amsterdam*, *West Vrieslant* met een prijs, *Nieuw Zeclant*, het *Postpacrt*, d' *Orangeboom*, *Tertholen* ende *Walcheren*. Een van de 16, *Enchuysen* genaemt, is na de Custe van Coromandel gedestineert, ende 5 hebben dagelijcx te verwachten. D' Almogende wil haer al in salvo geleyen. Naer 't patria hebben met goede retoeren gesonden de schepen d' *Eenhoorn* ende de *Gouden Leeuw*. Verhoopen eerlange verscheyden andere te senden. De Mattaram inclineert seer tot vrede, om met onsen hulpe meester van Bantham te worden, ende te beter tot effect van sijn voordere pretentie te geraecken. Met Bantham sijn wy in onderhandelinghe van vrede; trevis oft stilstant van wapenen soud daerop wel mogen volgen, maer vooreerst noch geen goede vrede. Dit is sommarie van 't voorneemste dat hier passeert. Per nevensgaende copie ende extractt onser mis-

sive sal U. E. eenighe naerdere particulariteyten verstaen, ende voor 't gene daerinne gebreeckt sullen ons aen 't mondeling rappoort van de vrienden gedraghen.

De versterkinghe van U. E. op Pulowey gedaen, alsoock op Nera, hebbe geerne verstaen, ende alhoewel d' Engelsche macht gebroocken schijnt, soud het nochtans wel connen gebeuren dat hun met haer resterende macht, oft eenighe van die, bysuyden van Java, oft anders door de Straet van Malacca, bynoorden Borneo ende Celebes, naer de Moluccos, Amboina ende Banda begaven, om eenighe advantagie op onse schepen, forten oft plaetsen te soecken. Hierover recommandere ende bevele U. E. alle plaetsen gestadelijck meer ende meer te verstercken, met wercken ende fortificeeren nimmermeer op te houden, maer gestadelijck na den tijt te arbeyden ende alles te verbeteren, opdat de vyanden geen advantagie en becomen, maer haer altoos getroost mogen wesen.

Van de provisie ende alle nootlijckheden door U. E. geyscht, senden met de schepen 't *Wapen van Amsterdam* ende *Hoorn* goede partye vooruut, ende hoopen cort na desen meer te beschicken, gelijk mede volck tot verlossinge van d'oude soldaten. Soo het eenichsints geschieden can, ben ick van meeninghe dit jaer met een goede vlote innewaerts te varen, omme t' onderstaen oft het Godt gelieve dat een eynde van den oorloch in Banda mogen maecken. Seeckerheyt can alsnoch niet gegeven worden, want na den tijt ende loop van saecken moeten ons reguleren.

Wy houden voor goet, dat U. E. de vrede met die van Slamma ende hare consoorten continueere, sonder nieuw verbont te maecken, ende soo 't gevele dat die van Lontor met haren aenhanck tot vrede mede genegentheyt be-thoonden, sal U. E., byaldien den raet aldaer sulcx mede goet vindt, haerlieden den handel ende wandel aen 't casteel mede vergunnen, sonder nochtans verbont te maecken, maer sulcx tot onser comste off welgevallen reserveren. De soldaten ende gevangenen door U. E. t' onser hulpe gesonden, sijn wel te pas gecomen ende hebben goede dienst gedaen.

U. E. sy gerecommandeert de goede handt aen de bevoordinghe van den handel te houden en goede sorge te draghen datter niet in versuymt werde, maer dat door de coopliden sooveele noten ende foelie opgecocht ende versamelt worde als doenlijck zy, gelijk mede dat die tot de comste van de schepen wel bewaert, ende sooveele doenlijck, voor brandt ende regen, oft andere inconvenientien, verseeckert worden.

In 't fort Jacatra, adi 13 December anno 1619.

373. — BANDA.

AEN VAN DER STRENGEN, PER 'T SCHIP *HOORN*, 13 DEC. 1619.

Seven verscheyden missiven hebben van U. E. ontfangen, namentlijk van dato 15 ende 25 Febr., 9 ende 14 Martius, 2 van den 4 April ende eene van den 21 Julio passato, ende hebbe seer geerne verstaen 't gene aldaer passeerde, insonderheyt datter goede versterckinge tegen d' Engelsen gedaen wierde ende de vrienden haer wel getroost waeren. Haren moet is tot Jacatra soo geoelt, dat niet hebben durven bestaen innewaerts te varen, noch onse vlote alhier te verwachten, waerover sylieden na de Custe van Coromandel verrocken wesende, cenighe schepen uutgesonden hebben om advantagie te soecken, d' welck, Godt sy loff, seer wel geluckt is, als U. E. per nevensgaende verhael ende mondelinghe rappoort van de vrienden verstaen sal. Doch vermits sylieden noch 10 schepen by den anderen hebben ende dagelijckx noch andere 6 verwachten, dienen de vrienden aldaer op haer hoede te wesen ende alle plaetsen wel besorgt houden, op avontuyre oft het gevele dat wy haerlieden misten, ende sy achter Java om oft bynoorden Borneo ende Celebes naer de Moluccos, Amboina ende Banda voeren, datse U. E. niet onversiens op den hals comen, maer goede riscontre vinden moghen.

De noten ende foelie in de schepen den *Engel* ende *Hoorn* gescheept, sijn wel ontfangen, ende is U. E. reeckeninghe daervoren gecrediteert. Dat naer 't vertreck der voorsz. schepen noch 440 sockels foelie ende 10.000 catti noten becomen hebt, ende daerenboven tegen ultimo Augusto andre 300 sockels foelie ende goede partye noten verhoopte t' ontfangen, is my lieff, maer leet, dat soo goede partye door gebreck van schepen aldaer heeft moeten overblyven, ende dat noch met groote perijckel van brandt. Ick hope dat naderhandt noch meer becomen sult hebben, ende recommandere U. E. ten hoochste gestadelijck alle mogelijcke neersticheyt te doen, omme sooveel noten ende foelie op te coopen ende tegen de compste der schepen byeen te versamelen als mogelijck sy, midts die voor brant soovele versekeren als eenichsints doenlijck is.

Hoe noodich aldaer fregatten sijn is ons wel kennelijck, ende seer leet dat na behooren daerin niet versien mogen, doch hope dat niet langhe gebreck lyden sult.

Dewyle onse saecken, Godt loff, tegens d' Engelsen tot noch toe wel affgeloopen sijn, verhoppen wy dat U. E. nu wel geleverd sullen worden alle de noten ende foelie welck die van Slamma ende hare consoorten ophielden, om d' overwinner daermede te payen. Sulcx doende, hebben haer geen danck te weten, noch ons recht en sal daerby niet vercort wesen.

En sent geen volck meer by de Bandanesen om te handelen. Dat se aen 't fort comen.

De rolle van 't volck, notitie van de vivres ende ammonitie van oorloge hebbe wel ontfangen. 't En is niet wel gedaen dat U. E. geene copye van syne boucken gehouden heeft, want een coopman altoos behoort dubbele boecken veerdich te houden, om t' allen tyde rekeninghe te moghen doen, gelijk voor desen geordonneert is.

Dewyle cappiteyn het Velt met het schip *Hoorn* op een tocht geweest is, heeft hy noch geen verantwoordinghe gedaen op d'acte die door U. E. tegen hem genomen ende beleyt is, waerover de saecke noch niet affgedaen is.

't Is my leet dat men tot noch toe d' Inlantsche handelaers van Banda niet heeft connen weeren ende dat daer wederomme 11 joncken van Macassar, Java ende Malleyo geweest sijn. Hoope eerlange daertegen te versien.

Wy verstaen dat U. E. goeden yever in 't uutvallen tegen de Bandanesen wat te groot is geweest, daeromme dienen de vrienden soo goede voorsichticheyt te gebruycken, dat in dier vougen in geen van des vyants lagen vervallen.

Alsoo ick hope selfs innewaerts te varen, soo het eenichsints geschieden can, sal d' antwoordt die vereyscht wordt op de presentatie van nieuwen dienst tot die tijt toe uutstellen, of totdat andere derrewaerts sende.

Dese gaet met de schepen *Hoorn* ende 't *Wapen van Amsterdam*, waermede op den eysch, door de vrienden gedaen, verscheyde provisien vooruut na Banda sende, als namentlijk 180 lasten rijs, 150 vaten vleys ende speck, 50 vaten cruyt, 80.000 realen in spetie, eenige cleeden ende verscheyden andere cleenicheden. 't Gene voorder vereyscht wordt, sal, in 't Godt gelieft, cort na dese met andere schepen volgen. Interim sy U. E. gerecommandeert syne provisie wel te menageren ende niet al te veel rijs aen de Bandanesen te vercoopen voordat meer quantiteyt becompt, opdat gylieden altoos tegen noot versien meught wesen.

In 't fort Jacatra, adi 13 December anno 1619.

374. — POULOWEY.

AEN JAN CARSTENS, PER *HOORN*, 13 DEC. 1619.

Van U. E. sijn my drye missiven ter handt gecomen van dato 28 Feb., 23 Martio ende 29 Augusto, waerdoor de gelegenthey t van Pulowey verstaen hebbe, gelijk mede 't ghene voorder passeert. My is seer leet dat U. E. met het fregat van Pulowey in Amboyna verdreven was ende vandaer vertrocken

wesende, andermael genootsaecht wierdt in Amboyna te loopen. Die van Pulowey clagen hierover seer. Godt geve dat de vrienden eens dubbel versien mogen worden, opdat de Compagnie daerdoor geen merckelijcke schade come te lyden. Wy sullen niet laten daervoren Sorge te dragen ende de vrienden soo haest mogelijk versien, doch hope dat het door de luytenant-gouverneur van Amboyna al beschickt wesen sal, dat Godt geve.

Om cisternen te maecken senden met dese schepen goede partye sement; de steen oft clinckaert sal cort na dese met andere schepen volgen. Swalpen senden mede goede partye, met eenighe speckers daerby, om waterbacken te maecken, oft die elders te gebruycken. Oock gaen hiermede eenighe leggers in schoven, met hoepen daerby. Het *Wapen van Amsterdam* ende *Hoorn* hebben mede in goede partye leggers. Sult daarvan partye procureren, opdat Pulowey wel versien worde. Met eerste gelegentheynt sullen oock eenighe slaven senden.

't Ghene in de quartieren passeert sal U. E. door onse nevensgaende missiven ende mondelinge rappoort van de vrienden verstaen. D' Almogende Godt heeft de Generale Compagnie wonderbaerlijcken geholpen; de Heer wil haer meer ende meer segenen ende ons voor alle aenslagen onser vyanden behoeden ende bewaren. Ten beslyt van dese sy U. E. wederom ten overvloet gerecommandeert Sorge te draghen ende soovele mogelijk bevoororderen dat de vruchten wel gepluckt ende aen de Generale Compagnie geleverd worden.

In 't fort Jacatra, adi 13 December anno 1619.

375. — AEN DUARTE PEREIRA,
CONINCK VAN RIAUW, TEGENWOORDICH OP PULOWEY, PER *HOORN*,
13 DEC. 1619.

Achtbare, gunstige vriendt. Loff ende eere sy U. E. met sijn cleen hoopken welck by hem is. De goede getuygenisse ende manhafftighe fame welck daarvan gehoord hebben, heeft my gedrongen ende verplicht U. E. ende haer alle by dese van hare getrouwicheyt, goeden yever, vlijt ende manheyt te bedancken, gelijk mede van 't geluck ende de volmaecktheyt welck ons met de syne toewenshende is. Ick hope te helpen bevoororderen, dat alle vrienden onse vrientschap en lieffde ten hoochsten beminnen, ende alle vyanden de genereuse coragie van de Nederlantse natie immer sooseer ontsien sullen.

Den tijt sal onse getuygenisse, ende fame de bode wesen. Hierover sullen dese eyndighen met een vriendelijcke bede ende vermaninghe, dat U. E. met alle de syne aldaer wesende, gelieven te volherden gelijk begost ende tot noch toe gecontinueert hebben, soo sullen wy verplicht blyven sulcx t' allen

tyde danckelijck t' erkennen. Godt beware U. E. met de synen voor alle ongeval ende wil getal, getrouwicheyt ende manheyt meer ende meer vermeerderen.

In 't fort Jacatra, adi 13 December anno 1619.

376. — GRISSI.

AEN C. HEERMANS, PER *HOORN*, 18 DEC. 1619.

Het voorsz. is copie van d' onse met het *Wapen van Amsterdam* gesonden, waervan d' inhoudt by dese confirmeren. Tsedert sijn hier, Godt loff, van verscheyde quartieren diversche schepen wel aengecomen, gelijk door de vrienden mondelinghe verstaen sult. Wy hebben geen sonderlinghe materie om schryven, dan U. E. andermael op 't hoochste te recommanderen ende bevelen, dese schepen, 't *Wapen van Amsterdam* ende *Hoorn*, soo spoedich te depesscheren als doenlijk sy, ende dat met alle nootlijkheden volladen, maer insonderheyt met sooveel hoornbeesten, meest jonge koebeesten, als dese schepen voeren ende ghylieden becomen condit. Maeck datter geen gebreck aen sy. Goede lange balcken van alderley lengte ende dicte, dicke lange plancken, swalpen ende ordinarie plancken sal U. E. sooveel coopen ende byeen vergaderen als becomen condit, midts dat het goet ende geduerich houdt sy. 't Gene de schepen innewaerts varende niet laden connen, sullen wy per expresse vandaer doen halen.

In 't fort Jacatra, adi 13 December anno 1619.

377. — TICCO OFT PRIAMAN.

AEN A. DE RASIERE, PER 'T FREGAT *CEYLON*, 28 DEC. 1619.

U. E. aengename van 20 October passato is ons wel geworden ende hebben de goede tydinghe seer geerne vernomen. D' Almogende Godt sy van sijn hulpe ende genade hoochlijcken gelooft ende wil ons volcomen victorie over onse vyanden verleenen. 't Is my leet datter niemant van de coopliden gedacht heeft den commandeur Willem Jansz., volgens d' ordre van mijn instructie die ick een yeder gegeven hadde, te helpen gedencken, dat men een schip oft meer met een goet cargesoen na Atchijn hadde behoort te senden, 't sy dan tot opcoop van de 6 oft 800 bharen peper die Casenbroot adviseert de coninck opgehouden hadde, ofte tot opcoop van 't nieuwe aenstaende gewas, opdat de peper niet weder in handen van d' Engelsen, Deenen noch Francen geraecke, veel min na Suratten oft Mocca vervoert wierde. Dit hadde U. E. in-

sonderheyt soo wel als alle d' andre coopliden behoort te gedencken, want ter wedercompste van de schepen alhier het mousson verloopen was ende wy alsnu daerinne niet versien connen. 4000 realen sijn tegenwoordich met dit jacht na Atchijn sendende, maer wat mach dit helpen, het jacht mogen niet meer vertrouwen ende 't sal misschien oock te laet comen. Ick weet wel dat dese reprosche de versuymenisse niet beteren can, doch om voor te comen dat sulcx niet meer gebeure, wert het voorsz. verhaelt.

U. E. sy ten hoogsten gerecommandeert sich tegens d'inwoonderen cloeck, modest ende civil te dragen, om de voorgaende wangunste te dooden, de goede affectie van d'inwoonderen te trecken ende daerdoor goede quantiteyt peper te becomen, daertoe een goeden yver seer veel helpen can. Laet niet, alle mogelijke neersticheyt te doen omme sooveel peper te becomen als doenlijck is.

Dese gaet met het fregat *Ceylon*, welck voornemelijck gesonden wordt op avonture oft U. E. de gelegentheyt gebraecke om aen ons alle gelegentheyt van d'Engelsen t' aviseren, dat sulcx hiermede gedaen mach worden. Derhalven sult datelijck alle gelegentheyt van d'Engelsche vlote adviseeren, namentlijck waer sy sijn, hoe sterck van schepen, volck ende geschut, werwaerts vertrocken mogen wesen, wat sy dissegnieren ende voort alles wat in die quartier passeert, sonder yets te versuymen.

Sent met eerste gelegentheyt herwaerts aen Dirck Claesz. Triest, aldaer voor assistent dienende, ende volck van doen hebbende neemt weder een ander in de plaetse.

Soo dit fregat van Atchijn niet geladen compt, sult daerinne schepen (de gelegentheyt hebbende), sooveele peper als het voeren can.

In 't schip *Dordrecht*, leggende voor Bantham, adi 23 December anno 1619.

378. — ATCHIJN.

AEN N. CASENBROOT, PER 'T FREGAT *CEYLON*, 23 DEC. 1619.

D'onvoorsienen oorlooch daarmede ons d'Engelsen met hulpe van die van Bantam ende Jacatra overvallen hebben op d' actie by haerlieden in Banda ende Bantam gesocht, onder een schijn van offentie die sylieden pretendeerden haer aengedaen souden hebben, is oorsaeck geweest, dat te sijnder tijt den handel in Atchijn, Ticco ende Priaman niet hebben connen waer doen nemen, doch het heeft Godt evenwel gelieft ons toe te senden (tegens 't gene d'Engelsen met den *Swarten Leeuw* van ons genomen hebben), de peper door d'Engelsen in de voorsz. quartier vergadert, gelijk ick achte U. E. seer wel

verstaen hebben sal, hoe ses van onse schepen vier Engelsen met geweld voor Ticco overwonnen hebben. Soo de coninck van Atchijn sich belcht dat sijn reede niet verschoont en hebben, excuseert de sake met aller beleeftheyt, ende vriendelijcke bede dat het ten besten gelieve te verstaen, alsoo wy nootelijcken gedrongen sijn geworden d'eere van onsen prince, syne Magisteyts vriendt, tegens d' insolente presuntie ende hovaerdye van d' Engelsen te mainteneren.

Over Ticco is my ter hant gecomen U. E. aengename van 15 Julio passato, waerdoor seer geerne verstaen hebben 't gene aldaer is gepasseert, waerop dese corteling dienen sal. Dewyle de nagelen tot soo hoogen pryse vercocht costen worden, is het een fault dat U. E. aldaer niet vercocht heeft alle de nagelen die 't jacht *Vlissingen* in hadde, om het provenu weder aen peper te besteeden, want de nagelen gesonden waeren omme ten dierste vercocht te worden, ende niet om preciselijck na de Cust te gaen. Derhalven sal hem in 't toecomende daerna reguleren.

Met dit jacht senden U. E. 4000 realen in spetie ende 500 ƒ nagelen. U. E. sal alles aen peper besteden, ende sooveel peper met dit jacht herwaerts senden als hetselvighe laden can, wel te verstaen, soo de gelegentheynt sulcx toelaet.

Dewyle d' Engelsen gesocht hebben den staet van de Generale Compagnie eerst met behendicheyt, ende daernaer met openbaer geweld, t' eenemael te vernielen, sijn wy genootsaect geworden den oorloch tegen haer aen te nemen, ende om hun disseynt sooveel mogelijk voor te comen, senden dit jacht *Ceylon* expresselijck omme behendelijck te vernemen waer d' Engelse vlote sy, wat hun voornemen is, ende alle voordere gelegentheynt van die. Derhalven sal U. E. alles ondersoecken, ende ons daervan goet advijs geven, opdat ons na den eysch van saecken mogen rechten.

Vermits de Chineesche joncken door d' Engelsen dit jaer geheel berooft sijn, connen U. E. voor dees tijt geen Chineesche waren senden.

In 't schip *Dordrecht*, voor Bantham, adi 23 December anno 1619.

379. — INSTRUCTIE

VOOR JAN JANSZ. HOOGELANDT, COOPMAN, ENDE TJERCK HIDDÉS,
SCHIPPER, VARENDE MET HET FREGAT *CEYLON*, DOOR DE
STRATEN VAN PALIMBANG, SABON ENDE MALACCA,
NAER ATCHIJN, TICCO ENDE PRIAMAN,
23 DEC. 1619.

Gylieden sult op 't spoedichste door d' engte van Palimbang, Sabon ende de Straet van Malacca naer Pedir seylen, sonder eenighe andere plaetsen aen te doen, schouwende Malacca sooveel doenlijck, om niet ontdeect te worden,

ende soo haest in Pedir compt, sult daer behendelijcken onderstaen, wat Engelsche schepen datter tot Atchijn moghen wesen, ende byaldien daer geen Engelsche schepen en sijn, loopt dan met het fregat derwaerts, omme alle gelegentheynt van d' Engelsen t' onderstaen, wat macht sylieden daer ontrent hebben, hoeveel schepen, hoe sterck gemant sijn, wat haer intentie sy, insgelijcx mede oft daer eenige Deenen, Francen oft andere vrienden sijn ende watter voorder passeert.

Alle gelegentheynt sooveel doenlijck van Atchijn verstaen hebbende, sullen U. E. (sonder in 't gesichte van eenighe Engelsen schepen te comen) vandaer na Ticco ende Priaman loopen, om naerder bescheet ende meerder verseeckerheynt van d' Engelsen te becomeen. Ende om alle gelegentheynt sonder peryckel met behendicheynt te onderstaen, sult de westcuste van Sumatra 3 a 4 mylen boven oft by noorden Ticco aendoen, ende vandaer alle gelegentheynt ondersoecken. Doch sooder in Ticco oft Priaman geen Engelsche schepen sijn, sal U. E. met het fregat derrewaerts zeylen ende van de coopman Abraham de Rasiere alle gelegentheynt vernemen.

In u voyage eenighe Portugiesen, Spaenjaerden oft hare adherenten, die van Macassar, eenighe van des Mattarams ondersaten, als oock eenighe van Bantham rescontrerende, sult haerlieden alle mogelijcke affbreuck doen, niemant dan die van Palimbangh, Succadana, Benjermassingh, Jamby, Patana, Siam, Cambodja ende d' ondersaten van den coninck van Surrabaya verschoonende.

Wat die van Tcheribon aengaet, geen ander pas dan die door onse ordonantie van Jacatra geschreven ende met onse gewoonlijcke segel versegelt sijn, sult gylieden credit geven, ende wie sulcken pas niet en heeft, sult de joncken mede vernielen, haer goederen onder behoorlijck register overnemen, doch het volck van Tcheribon niet qualijck tracteren, maer met haer schiampan varen laten, oft iwerts aen lant setten.

Soo U. E. op eenighe Engelsen advantagie bequaemt, neemt d' occasie waer ende in U. E. gewelt dat becomeen cont.

Eenighe Swarten becominge die tot den dienst der Compagnie bequaem sijn, sult daervan soovele herrewaerts brengen als in goede versekeringhe bewaren ende voeren cont, insgelijcx mede vrouwen ende andere, die ghylieden yevers met redelijcke gagie in dienst der Generale Compagnie becomeen condit. Belasten U. E. oock expresselijck alle mogelijcke neersticheynt te doen om sooveel volck als doenlijck is herwaerts te brenghe.

Weest vooral gedachtich dat gylieden expresselijck uitgesonden wordt omme alle gelegentheynt van d' Engelsen te vernemen, namentlijck waer haere macht sy, hoe groot die is, werwaerts vertrocken mogen wesen, oft waer hun onthouden, wat sy geresolveert hebben oft dissegnieren te doen, de gestalte-

nisse van haere schepen, hoe sterck die van volck ende geschut sijn, ende in somma alle 't ghene dienaengaende is, ende alsoo niet voorsegd can worden, hoe ende waer sulcx best vernemen sult, wert dit U. E. goeden yever, neersticheyt ende vlijt bevolen; daeromme bevelen u hierinne niet te versuymen, noch niet nalatich te wesen, maer ons, soo 't eenichsints doenlijck sy, van alles op 't alderspoedichste bescheet te brengen ende daerby, soo het de gelegentheyt toelaet, soovele van de peper welcke onse coopliden in Atchijn, Ticco, oft Priaman veerdich mogen hebben, als het fregat voeren can.

In 't schip *Dordrecht*, liggende voor Bantham, adi 23 December anno 1619.

380. — JAMBI.

AEN VAN DER DUSSEN, PER 'T JACHT DEN *DOLPHIJN*, 23 DEC. 1619.

Per 't jacht *Cleen Amsterdam* is onse jonckste geweest, daarvan by dese copye gaet, ende sijn d' inhoudende andermael confirmerende. Tsedert hebben van U. E. niet vernomen, daeromme te cort en wesen sullen. Dese gaet per 't jacht de *Dolphijn*, welck voornemelijck senden, omme met andere jachten ende fregatten (die tot ladinge van den peper niet van noode sijn), waer te doen nemen alle de Chineesche joncken welcke dit mousson van China soudent mogen comen, omme deselvighe na Jacatra te doen varen, de plaetse te peupleren ende den handel aldaer te stabileren, sonder hun in 't minste te beschadighen. Hierover sal U. E. den oppercoopman ende raedt van dit schip ende d' andere jachten goede ordre geven, ende wel informeren waer de Chineesche joncken best waer sullen nemen, opdat niet esschapperen, ende om moeyte te schouwen, dient het oock wat van der handt, ende niet seer na de rivieren van Jamby ende Palimbang gedaen te worden, doch soo het van der hant niet geschieden can, dat men 't dan by de wercken doe. Belast oock expresselijck dat de Chineesche joncken in 't minste niet beschadicht worden. Houdt dit desseynde ende dese onse ordre voor die van Jamby secret, ende als de saecke tot hare kennisse compt, sult u dan excuseren niet te connen beteren wat andere doen, ende geen kennisse van de saecke te hebben.

Tot den handel senden wy met dit jacht den *Dolphijn* 12.000 realen in spetie, met eenighe cleeden, te samen beloopende *f* 34.886 — 7 — 5. U. E. sy andermael ten hoochsten gerecommandeert ende bevolen alle de peper op te coopen die aldaer te becomen is. Maeckt datter door andere geene vervoert en worde, maer dat wy alles becomen, soo daeromme seer verlegen sijn, vermits apparent is, dat den oorloogh met Bantham wel langhe mochte dueren, te

meer sy meenen ons met de peper te verdueren, dewelck wy hopen met Godes hulpe voor te comen.

In Palimbangh hebben ordre gegeven dat men daer alderley houtwerk, balcken, groote, lange, dicke plancken, swalpen ende ordinarie plancken vergadere, omme die ter gelegener tijt vandaer te doen halen ende tot Jacatra te laten brengen. Derhalven eenighe schepen ongeladen van Jambi herwaerts keerende, sal U. E. ordre geven datse Palimbangh aendoen, ende sooveel houtwerck laden als voeren connen, mits eenich gelt tot betalinghe van 't selvighe medegevende, wel te verstaen soo het gelt van de pepercoop gemist can worden, maer anders niet.

Het jacht d' *Orangeboom* sijn met groote devotie geladen vol peper verwachtende. Is hy vandaer noch niet gedepesscheert, maeckt dat het metten aldereersten geschiede, opdat neffens de schepen *Dordrecht* ende *West-Vrieslandt* naer 't vaderlant keeren mach.

Voor d' Engelsen behoeft gylieden aldaer niet te duchten, sy en sullen vooreerst ontrent Jambi in de Straet Palimbangh niet comen, want met 10 schepen op een advantagie na de Custe van Coromandel gelopen sijn, omme vandaer weder in Ticco by den anderen te vergaderen ende ons hier te besoecken. Seven van haer schepen hebben wy, Godt sy loff, alreede becomen, een in de Straet Sunda, 2 voor Patana, 4 voor Ticco. Haer resterende macht sijn hier verwachtende, ende sullen oock aentasten soo haest die bejegenen connen, ende alsoo niet seecker connen weten wat sy in Ticco resolveren sullen, sal U. E. onderstaen of yemant van 't landt aldaer secretelijck bewegen can, omme overlant met een brieffaen iemant van d' onse in Ticco oft Priaman te gaen ende weder antwoord aen U. E. te brengen. Doet hiertoe neersticheyt ende spaert geen oncosten. Imant becomende, adviseert dan aen Abraham de Rasiere dat hij U. E. datelijck alle gelegentheyte van d' Engelse vlote advisere, hoe sterck sy daer sijn, wat voorhebben, werwaerts geseylt sijn ende al 't gene vernemen can, den bode belastende dat hy op 't alderspoedichste overloope, ende soo hy U. E. in corten tijt bescheet brenghet, mocht hem dan wel een goet oft groot stuck gelts geven. Laet den bode, noch niemant anders, niet weten waeromme U. E. na Ticco ende Priaman sendt, depescheert de man secretelijck ende belast hem voor te comen dat de brieff in geen vreemde handen geraecke, ende soo haest U. E. bescheet van Ticco oft Priaman becompt, sent het datelijck met expresse na Jacatra, opdat ons na den eysch van saecken mogen reguleeren.

In 't schip *Dordrecht*, adi 23 December anno 1619, leggende voor Bantam.

381. — ANDRIGIRI.

AEN THYMEN MICHIELSZ., PER DEN *DOLPHIJN*, 23 DEC. 1619.

Het voorsz. is copye van d' onse met het jacht *Cleen Amsterdam* gesonden. Tsedert hebben van U. E. noch van Jamby geen tydinge vernomen, waerover met groote devotie het jacht d' *Orangeboom* met sijn volle last verwachtende sijn. Wy recommanderen ende bevelen U. E. andermael ten hoochsten, alle de peper op te coopen die in die quartieren te becomen is, en voor te comen datter door andre geen vervoert werde. Ons sal daeraen vrientschap ende de Compagnie grooten dienst geschieden.

In 't schip *Dordrecht*, leggende voor Bantam, adi 23 December anno 1619.

382. — PALIMBANG, OFT ONTRENT JAMBI.

AEN ANT. CAEN, PER DEN *DOLPHIJN*, 23 DEC. 1619.

Dry missiven van dato ultimo November, primo ende 9 December, sijn ons van U. E. wel geworden, ende hebbe geerne verstaen wat tot dien tijt bejegent ende gedaen was. Godt geve hem voordr goede successen, tot welstant der Generale Compagnie ende nederlaghe onser vyanden. De commandeur Willem Jansz. heeft door Godts genade met 6 schepen 4 Engelsen voor Ticco met gewelt overwonnen, ende 3 daarvan hier gebracht, namentlijck den *Dragon*, den *Beer*, ende d' *Expeditie*. De resterende macht van d' Engelsen, wesende thien schepen, is na de Cust van Coromandel gelooopen om d' onse daer te verrasschen, doch den *Beer* is haer, Godt loff, ontsnapt. Vandaer sullen sy in Ticco keeren, omme haere nieuw aencomende secoers by de voorsz. vlote te voegen, in manieren dat sy vooreerst ontrent Jambi, noch de Strate Palimbang, niet comen connen. Derhalven sal U. E. na d' Engelsen niet meer omsien, maer voordr trachten die van den Mattaram, Bantham, Macasaren, Portugiesen ende Spaenjaerden alle mogelijcke affbreuck te doen, doch eenighe Engelsen rescontrerende, verschoont haer niet, maer executeert onse ordre.

Alsoo wy goetgevonden hebben alle de Chinese joncken aen te halen, niet om haerlieden eenighe affbreuck te doen, maer omme die tot Jacatra te doen brengen, de plaetse te peupleren ende den handel aldaer te stabileren, gaet het jacht den *Dolphiyn* tot dien eynde na Jambi, om met den oppercoopman ende raedt aldaer te resolveren, ende belasten U. E. by dese sich mede met de 2 fregatten by den *Dolphiyn* te voeghen, ende daermede alle mogelijcke neersticheyt te doen om alle Chinese joncken aen te halen ende die tot Jacatra doen brengen, sonder haer in 't minste te beschadigen, noch niet toe

te staen dat door iemand vercort worden. In 't wederkeeren sal U. E. persone-lijk d' ambassate by den coninck van Palimbang doen, oft met eenighe van de Chineesche joncken keeren ende een ander na Palimbang committeren, na dat by den raet goetgevonden worden sal.

Belangende de joncken van Tcheribon, soó weder eenige bejgent na Malacca varende, off vandaer keerende, sal U. E. deselve ophouden, ende mede tot Jacatra doen brengen, ende soo daertoe de gelegentheynt niet heeft, sult alsulcke goederen als bergen cont overnemen, ende de joncken met de rest verbranden, tensy dat een pas verthoonen, welke door onse ordonnantie van Jacatra geschreven ende met ons behoorlijcke zegel van de Compagnie versegelt zy. Het volck van Tcheribon sal U. E. wel tracteren ende met haer schampan varen laten, oft ievers aen landt setten, na de gelegentheynt presenteert.

In 't schip *Dordrecht*, leggende ter reede voor Bantham, adi 23 December anno 1619.

383. — INSTRUCTIE

VOOR CORNELIS DE LANGHE, COOPMAN, ENDE FREDERICK PIETERSZ.,
SCHIPPER, VARENDE MET HET JACHT DEN *DOLPHIJN* NAER
JAMBY, 23 DEC. 1619.

Gylieden sult van hier op 't alderspoedichste recht door na Jamby zeylen, onse missive ende 't cargesoen aen den oppercoopman aldaer overleveren ende sijn ordre voorder naercomen.

Ende alsoo U. E. niet alleene gesonden wort omme de last van peper te becomen, maer oock om met d' andre jachten ende fregatten waer te nemen alle de Chineesche joncken welke dit jaer van China souden mogen comen, soo sult ghylieden met den oppercoopman ende raet in Jamby overleggen ende goede ordre raemen, hoe ende waer sulcx best doen sult, ter executie stellende 't ghene dienaengaende by den raet gearresteert wert, ende alle Chineesche joncken die ghylieden becomen condit sult na Jacatra senden oft brengen, omme de plaetse te peupleren ende de negotie aldaer te stabileeren, sonder die van voorsz. joncken in 't minste te beschadighen, noch toe te staen dat yemant beschadicht worde, de Chineesen aendienende dat haer goederen tot Jacatra tot redelijcken pryse vercoopen ende daer weder goede retoeren van peper, sandelhoudt ende anders becomen sullen.

Onse fregatten bejegenende, sult haer onse nevensgaende missive overleveren, ende aenseggen dat met U. E. na Jamby loopen.

Eenighe Portugiesen ende Spangiarden oft haer adherenten, die van Macassar, eenighe van des Mattarams ondersaten, als oock eenighe van Bantham rescontrerende, sult haerlieden alle mogelijcke affbreuck doen, niemant dan die van Palinbang, Succadana, Benjermassing, Jamby, Patana, Siam, Cambodja ende d' ondersaten van den coninck van Surrabaya verschoonende.

Soo 't gevele dat ghylieden eenighe joncken quaemt te rescontreren, die haer voor Tcheribonners uutgaven, sult deselvighe (soo sy geen vrypas en verthoonen door onse ordonnantie van Jacatra geschreven ende met onse gewoonlijcke zegel verzegelt), met hare joncken ende goederen herwaerts brengen, ende soo daer geen gelegenthey toe en hebt, 't selvige goet onder behoorlijk register overnemen, de joncken vernielen ende 't volck aen lant setten.

Soo ghylieden op eenighe Engelsen advantagie bequaemt, neemt d' occasie waer ende in U. E. geweld, dat becomen condit.

In 't schip *Dordrecht*, leggende voor Bantam, adi 23 December anno 1619.

384. — SOLOR.

AEN CRIJN VAN RAEMBURCH, PER DE *TIGER ENDE GROENE LEEUW*,
25 DEC. 1619.

Voorwaer, U. E. en sal hem niet meer verwonderen dat het ons verdrotten heeft, dat dese jachten soo laet derwaerts gedepescheert worden. 't Is niet versuymt, ende hebben seer wel geweten dat in 't begin van 't mousson hadden behoort te vertrecken, doch 't en heeft om verscheydene redenen niet eer connen geschieden. Acht dagen nadat wy met 16 schepen van Grissi vertrocken waren, arriveerden aldaer de jachten den *Arent* ende de *Groene Leeuw*, soodat te laet quamen om ons tegen de vyanden t'assisteren, doch hebben haer voor die tijt, Gode sy loff, wel connen derven, want meer secoers bequaemen dan verhoopt hadden. Van Grissi met de voorsz. 16 schepen na Jacatra vertreckende, hebben voor de tweede mael Japara met geweld verdestruert, daerna de stadt Jacatra met geweld overwonnen ende de Javanen uut omiggende lant gedreven. D' Engelse, onse compste vernemende, sijn met 10 schepen uut de Straet Sunda gevlucht, ende na de Custe van Coromandel geloopen, omme d' onse aldaer te verrassen, dan de *Swarten Beer* is haer Godt loff ontsnapt. Daerna hebben wy 7 schepen van d' Engelsen (de Heere sy gelooft) becomen, een in de Straet Sunda, twee voor Patana ende vier voor Ticco, soodat haer noch resterende 10 voorsz. schepen na de Cust geloopen, ende 6 andere, welke in Februari passato nieuws uut Engelandt herrewaerts

aen vertrocken sijn, alle welcke, soo haest by den andere comen connen, het hoofd mede hopen te bieden. Godt geve dat haer overcome 't gene voorgenomen hadden ons aen te doen. De 2 hoofden Dael ende Jardijn sijn al in de loop gebleven. Van 't patria hebben de heeren Mayores herwaerts aen gesonden 16 treffelijcke schepen. 10 daarvan sijn hier wel aengecomen, een isser in zee gesprongen, een na de Custe van Coromandel, ende de resterende vier sijn dagelijcx verwachtende. D' Almogende wil haer behouden geleyden. Naer 't patria hebben met goede retoeren gesonden de schepen den *Ecuhoorn* ende den *Gouden Leeuw*; *Dordrecht*, *West-Vrieslandt*, d' *Orangeboom* sijn derwaerts mede gedestineert, leggen in de ladinghe ende sullen, in 't Godt gelieft, eerlange vertrecken. Dit is de voorneemste tydinghe van 't ghene hier passeert. De particularisatie ende 't ghene voorder ommegaet, sal U. E. per nevensgaende extract ende mondelinghe rappoort van de vrienden vernemen. Met Bantam sijn noch in oorloghe, doch van wedersyde wordt weynich offentie gedaen.

Met de voorsz. schepen is my wel geworden U. E. aengename van den 25 April passato, waerdoor seer geerne verstaen hebben 't ghene op U. E. voyage na Solor ende voorts in den handel van Timor gepasseert sy, waerop niet te repliceren valt. Na Baly hebben gedestineert het jacht den *Arcut*, om vrientschap met die coninck te maecten ende alle nootlijckheden vandaer te becomen. Het volck, door U. E. in Bima gelaten, is daer vermoort ende al haer goederen gerooft. U. E. sal onderstaen, ende ons laten weten, oft sulcx door de Portugiesen alleene gedaen sy, dan oft d' inwoonderen van 't lant mede schuldich sijn, opdat ons daarna mogen reguleren. Alsoo de Chinesesche joncken tot Bantham door d' Engelse geheel berooft sijn, isser geen sandelhout gevent, dan een weynich door Meinert Pietersz. in Jortan tot goeden pryse vercocht, doch het sal 't naeste jaer sijn man wel vinden. Derhalven sal U. E. niet naerlaten sooveel sandelhoudt weder te senden als eenichsints becomen can.

Dese gaet met de jachten de *Groene Leeuw* ende de *Tiger*, waermede wederomme senden den oppercoopman Meindert Pietersz., met diversche assistenten, om tot den handel gebruyckt te worden. Doch het cargesoen welck daertoe mede senden heeft na den eysch niet connen wesen, want het principael niet en hebben, ende door den oorloogh oock niet te becomen is. Hierover sal U. E. ten besten mogelijk sich voor dees tijt behelpen. Ick hope dat alles eerlange tot Jacatra becomen sullen, alsoo goet vertrouwen hebben den handel aldaer te stabileeren. De Timoreesen hebben gelijk over ons te clagen dat niet en brengt 't ghene sy begeeren. Haer dreygement om met de Portugiesen te gaen handelen, sal haer weynich helpen, als wy middel beschaffen om de Portugiesen vandaer te weeren, en connen daerinne door gebreck van

ferend
Velincx

cleene jachten mede niet doen, doch hope eerlange beteren sal ende dat de Portugiesen t' eenemael vandaer sullen weeren. Ick sie aen haer missiven van Laurentuco gesonden ende door d' onse in de Straet Palimbang met een weynich sandelhout veroveret, dat sylieden alreede de moet verloren geven, ende geen gissinge maecken dat den handel van Timor tegens ons sullen connen staende houden, ja dispereren daarvan. Het schijnt dat sylieden voorhadden het fort van Solor weder te besetten, dan alsoo voor haer gereet waeren ende de plaetse voor hun compste door d' onse weder geoccupeert was, hebben sy de moet laten vallen. In hare voorsz. missiven sien oock, hoe sy adviseren datter een fregat vol sandelhoudt door d' onse in Solor genomen was, d'welck gissen door 't jacht *Fortan* gedaen moet wesen. Godt geve het waer zy ende 't naeste jaer d' effecten becomen mogen.

Dat U. E. het jacht *Fortan* op instantich versoeck van de Soloresen daer gehouden heeft, is wel gedaen. Wy recommanderen U. E. daertegen by haer oock hart aen te houden, dat sylieden met alle man het fort behoerlijcken volmaecken, gelijk mede de huysen. Ick verstaet dat sylieden voor dese seer traech gewrocht hebben. Byaldien alsoo voortvaeren, dient U. E. haer hart aen te porren, even alsoft anders de plaetse weder verlaten soude.

Soo haest doenlijcken, sullen U. E. behoerlijcken versorgen omme de Portugiesen van de custe van Timor te dryven. Door d' Engelsen worden daerinne wat verachtet, doch hope dat het niet lange duren sal.

Als de gelegentheyt presenteert, dient U. E. het sandelhout, in Matheney gelaten, te doen halen ende vergeldinghe van 't quade tractement d' onse aengedaen.

Belangende het versoeck van de soldaten, omme weder haer eygen costen te doen, dewyle die van Banda nu cortelinghe weder op des Compagnies costen gestelt sijn, sal het niet wel voegen datelijck weder nieuws veranderinghe te doen.

Tot versterckinghe van U. E. garnesoen senden U. E. een sergeant ende 12 soldaten. Het volck dat voor 't jacht *Fortan* geeyscht wordt sal van de *Groene Leeuw* ende de *Tiger* lichten.

Wy sullen ordre geven dat den *Arent*, van Baly na Amboyna seyrende, Solor (soo het gelegen comt) in passant aendoe.

Voor dees tijt sullen U. E. geen precis ordre geven op het wedersenden van de jachten herwaerts. Derhalven sal hem na den tijt reguleren, mits wel lettende, dat daer off onderweegh geen tijt versuymt worde, want de jachten die daer niet van noode sijn in dese quartieren wel te passe sullen comen, doch soo sy te laet comen omme aen de zuysyde van Timor te handelen, ende aen de noortsyde voor haer alle mede niet te verrichten valt, sal U. E. een van dese jachten na Amboyna oft Banda senden, om daer ten dienste van de Com-

pagnie tegen de vyanden oft andere vreemde handelaers die nagelen, nooten ende foelie vervoeren, gebruyct te worden.

U. E. sy andermael gerecommandeert alle mogelijcke neersticheyt te doen om menichte van slaven te becomen, want die overal van noode sijn ende insonderheyt in Banda om de noten ende foelie te plucken. Vergeet oock niet den handel ende opcoop van was ende sissick, vermits soo wel als het sandelhout seer goede proffytten geven.

Onder d' assistenten is U. E. daer hebbende eenen Pieter Claesz. Schapencaes, dat (na ick versta,) een bequaem jonckman is, die cleene gagie heeft. U. E. sy gerecommandeert denselven na merite te avanceren ende redelijck goede verbeteringhe te gheven, ende ons van sijn comportement advijs te geven.

In 't schip *Dordrecht*, leggende voor Bantam, adi 25 December anno 1619.

385. — SOLOR.

AEN GILLIS SEYS, PER DEN GROENEN LEEUW ENDE TIGER, 25 DEC. 1619.

U. E. aengename van 10 Februari ende 25 April sijn my wel geworden, ende hebbe geerne verstaen 't ghene op u reyse gepasseert was, als oock in Solor ende Timor. De tydinghe van dese quartieren sijn ten deele aen S^r. Raemburch geadviseert, ende sal U. E. alles door S^r. Meinert Pietersz., bringer deses, volcomelijck verstaen. D' Almogende sy over syne genade hooghelijcken gelooft ende wil ons volcomen victorie over onse vyanden verleenen. 't Is my lieff dat U. E. in absentie van S^r. Raemburch het commandement over 't fort bevolen ende vertrouwt is. Maeckt U. E. daervan eere becomee, opdat hem voorder avanceren ende in meerder gebruycken mogen. Handelt alsoo met d' inwoonderen, dat het fort ende de huysen metterhaest volmaeckt worden. Myne groetenisse gelieve aen Kitsil Protavi ende d' andere bontgenooten te doen. Seght hem, dat hy Godt met ons dancke, ende volcomelijck vertrouwe dat wy onse vrienden, noch Godt ons, niet verlaten sal. Dit geschiedende, gelijk wy vertrouwen, wie sal ons ende hem deeren? Helpt mede alle mogelijcke neersticheyt doen omme menichte van slaven te becomen, want die overal noodich sijn, ende insonderheyt in Banda.

In 't schip *Dordrecht*, leggende voor Bantam, adi 25 December anno 1619.

386. — GRISSI.

AEN Sr. C. HEERMANS, PER DE *GROENEN LEEUW* ENDE *TIGER*, 25 DEC. 1619.

Dese gaet met de schepen de *Groene Leeuw* ende de *Tiger*, welck na Solor ende Timor gedestineert hebben. U. E. sal haer versien van eenighe plancken, balcken ende swalpen. Insgelijcx mede van aracque, soo het daer te becomen is, ende een last houdt. Dan en sult dese schepen daeromme niet een dach ophouden, maer datelijck na Solor voortsenden met hetghene veerdich is ende op voorraet sijt hebbende. Cort na dese sullen derwaerts senden het schip den *Arent* om vandaer voort na Baly te seylen, hetwelcke Jan Joosten aendien en sult, opdat hem veerdich houde. Andermalen bevelen U. E. op te coopen ende byeen te versamelen sooveel lange, dicke plancken, balcken, swalpen ende ordinarie plancken als becomen condt, midts dat het goet houdt sy. Op 't jonckst van 't mousson sullen alles vandaer doen halen. Het schip *Amsterdam* is na Amboyna gedestineert ende sal eerlange Grissi om beesten aendoen.

In 't schip *Dordrecht*, liggende voor Bantham, adi 25 December anno 1619.

387. — ORDRE

VOOR DE COMMANDEURS, OPPERCOOPLUYDEN, SCHIPPERS ENDE ANDERE OFFICIEREN VARENDE MET DE SCHEPEN *DORDRECHT*, *WESTVRIESLANT*, ENDE D' *ORANGEBOOM* NAER 'T VADERLANDT, 22 JAN. 1620 ¹⁾.

By desen wert door de Generael Coen wel expresselijck geordonneert aen de commandeurs, oppercoopluyden ende schippers van de schepen *Dordrecht*, *West-Vrieslant* ende d' *Orangeboom* in compagnie te seylen, malcanderen in alles te assisteren ende by den anderen te blyven tot in 't vaderlandt toe, ende op peene van alsulcke arbytraele correctie als de heeren Mayores goetvinden sullen.

By beurte maent om maent sal de vergaderinge van den breeden raet gehouden ende beroepen werden op de schepen *Dordrecht* ende *West-Vrieslant*, ende sal daerinne presideren, de vergaderinge beroepen, ende de vlagge voeren, te weeten d' eerste maent den commandeur Hendrick Jansz. op het schip *Dordrecht*, beginnende soo haest van de vloot voor Bantam gescheyden sullen wesen; daerna de tweede maendt den commandeur Adam Westerwolt vaerende op 't schip *West-Vrieslant*; daerna weder Hendrick Jansz. ende soo voorts, by beurte elck een maendt tot in 't vaderlandt toe.

Het vuur sal bij beurte door de drie schepen gevoert werden, d' eerste nacht

¹⁾ Q 210.

door *Dordrecht*, daerna *Westvrieslandt*, ende ten derden d' *Orangeboom*, welck alsoo tot in 't vaderlant by beurte nacht om nacht omloopen sal.

Ende opdat de schepen te beter by den anderen mogen blyven sal yder gehouden wesen tegen den avondt voor 't ondergaen der sonne sich achter de vierman te vervoughen; op pene dat de schippers van alsulcken schip (die sulcx niet naer soud moghen comen) d' eerste reys verbeuren sal twee ponden Vlaems, ten proffyte van de armen op haer reeckening gestelt te werden; ende de tweede reys dat met arbytrale correctie van den breeden raet gestraft sullen worden.

Eenige Engelse schepen van machte rescontrerende, sult u van haer als van onse grootste vyanden wachten, ende van minder macht wesende op haer niet attentereen, hun niet moeyen noch misdoen, 't en waere dat sylieden op u iets attendeerden off andere van des Compagnies schepen aengetast hadden. In desen gevalle sullen U. E. haer deffenderen, revenge soecken ende oock trachten haer te vermeesteren, wel te verstaen voor sooveel geschieden can sonder evident perykel van U. E. schepen ende ingeladen cargasoen; alsoo ghylieden niet gesonden wert om iets op onse vyanden te attentereen maer omme U. E. reyse op 't spoedichste recht door naer 't vaderlandt te vervoirderen, sonder het eylant Mauritius noch Madagascar aen te doen, ofte oock insonderheyt in geene havenen nochte oock geene reeden van Vrancrijck off Engelandt te loopen, maer alleene soo 't d' Almogende Godt gelieft ter gedistioneerder plaetse van de Vereenichde Nederlanden, alwaer U de Heere in salvo geleyde.

Om te ververschen ende verwaeteren sullen U. E. alsulcke plaetse aendoen als naer gelegentheyt van tijt ende saecken by den breeden raet goetgevonden worden sal, mits dat men nieuwers langh legge, maer de reyse naer 't vaderlandt op 't spoedichst vervoirdere, sonder van den anderen te scheyden.

Eenige andere schepen oft schip naer 't vaderlandt keerende bejegenende sullen desulcke meede in u admiraelschap genomen werden. U. E. sullen elck naer vermogen assisteren ende altoos na de jongste man wachten.

Opt alderhoochsten wert U. E. by desen belast ende wel expresselijck bevolen soo 't gevele dat U. E. van eenige Engelse schepen (des Godt verhoede) aengetast wierdet, u couragieuselijck te deffenderen tot de jongste man toe, ende in geenderley manieren u schepen off schip op te geven; maer als ghylieden (des Godt genadelijck verhoede) niet beter en moocht, liever de brandt in de schepen te steecken, off die aen de wal te jaegen, dan dat d' Engelsen eenige van onse schepen off goederen becomen souden, opdat de genereusheyt onser natie alle de werrelt bekendt werde ende d' Engelsen over ons niet en triumpheren.

Actum in 't fort Jacatra adi 22 January anno 1620.

388. — AEN VAN UFFELEN,
 OPPERCOOPMAN OP 'T SCHIP DE *SUYDER EENDRACHT* LEGGENDE VOOR
 BANTAM, 15 FEBR. 1620. ¹⁾

Om ten principaale in saecken te disponeren, sijn wy hier (Godt loff) wel aengecomen, doch eer fynaale resoluytie nemen, is goetgevonden imandt na de pangoran van Bantam te senden, omme de verlossinge van d' onse, aldaer gevangen, te doen versoecken ende meteen te onderstaen, off in verder gespreck sonder prejuditie van ons recht sullen connen comen, en dat in deser voegen. U. E. sal morghen vroeck met den dach David Dircksz. met een prauw gemandt met 2 à 3 roeyers met een vredevaen naer Bantam senden met ordre, dat hy de vredevaen laet waeyen soo haest van boort steeckt ende recht toe na d' ordinarie inganck van de reviere vaere, de wacht aendienende, dat hy van de generael gesonden is om met de pangoran te spreecken. Soo met groote instantie gevraecht wort, wat sijn bootschap is, sal hy vooreerst die niet te kennen geven, maer neersticheyt doen om de pangoran selfs te spreecken. By de pangoran comende, ofte byaldien gheen gehoor becomen cost, sal dan voorsz. David te kennen geven, hoe de generael verstaen heeft, dat er drie Nederlanders by de pangoran gevangen sijn ende Sijn E. doet vraegen, off de pangoran deselvige tegen eenige van de syne gelieft te geven; soo niet, wat hy anders voor haer begeert.

Voorder dat de generael genegen is een persoon van qualiteyt by de pangoran te senden, om vrientlijck met hem te handelen. Derhalven, soo de pangoran gesint is bayck te pitsjaren, dat het hem gelieve selfs mondelinge aen David Dircksz. toeseegginge te doen, dat vry ende vranck van my aen de pangoran sullen mogen varen ende onbeschadicht vandaer by ons wederkeeren alsulcke personen, als wy goet sullen vinden derwaerts te senden. Soo David de pangoran selfs niet te spraeck can comen, sal hy aendien, dat geen andere toeseegginge van vrye geleyde dan van de pangoran selfs credit geven sullen. Derhalven, soo David de pangoran selfs niet hoort spreecken, dat wy dan niemant senden sullen. D' antwoord, die hierop becomen sult, sal U. E. ons metten aldereersten door voorsz. David laeten weeten, opdat ons voorder na den eysch van saecken mogen reguleren.

U. E. sal David voorder belasten elckeen met beleeftheyt te bejegenen, soo vrientlijck ende modest te spreecken, als eenichsints doenlijcken is (een ieder te kennen gevende, dat de generael niet anders begeert dan bayck te pitsjaeren, maer dewyle de pangoran ons den handel niet wil vergunnen, worden daerover genootsaectt andere mede van Bantam te weeren), sonder eenige trots off hardicheyt te gebruycken, al waer 't oock soo dat hy qualijck

¹⁾ Copieën van 15 Febr.—4 Mei 1620: R 34.

bejegt off hardt aengesproocken wierd, mits wel expresselijck belastende, dat hy van onsentwegen geen andere redenen dan de voorsz. gebruycke.

Den commandeur over het roeytuych sal U. E. van onsentwegen aenseggen, dat hy sich met sijn volck stil houde ende aen boort van de schepen blyve, totdat David weder van Bantam gekeert sy.

Adi 15 Febr. anno 1620 in 't schip d' *Oude Sonne*, geanckert leggende by de vloot onder Poulo Panjangh.

389. — AEN VAN UFFELEN,

OPPERCOOPMAN OP 'T SCHIP DE *ZUYDER EENDRAHT* VOOR BANTAM,
18 FEBR. 1620.

't Rapport van David Dircksz. verstaen hebbende, is by den raet goetgevonden U. E. ende denselven David na de pangoran van Bantam te senden. Derhalven sult datelijck op den ontfanck van dese met een vredevaen na Bantam vaeren ende den pangoran van onsentwegen aendienē:

Ten eersten, dat, alsoo de generael verstaen heeft, datter eenige van de syne by de pangoran gevangen sijn, Sijn E. doet versoecken, off het hem gelieft deselve tegen andere off andersints te lossen.

Ten tweeden. Alsoo het by onse natie een gebruyck is alle soete ende gevoechelijcke middelen te gebruycken om een questie (soo 't eenichsints doenlijcken is) met vrientschap ende een goet accoort te slissen, eer men tot d' uytterste remedie come, dat de generael derhalven geentsins heeft willen naerlaten by de pangoran te senden, niettegenstaende sulcx met verminderinge van eer ende reputatie geschiet, omme te versoecken ende ondersoecken, off het de pangoran gelieft de questie, die tusschen ons is, met een vrientlijck accoort te eyndigen. Seyt hy jae, segt dan dat ick meede alsoo gesint ben,

Ende ten derde dieshalve doe vraegen, wat de pangoran van den generael begeert. Wort er gevraecht, wat wy begeeren, antwoordt dan niet anders dan den vryen handel tot Bantam neffens andere, mits datter op den handel goede ordre gestelt worde, datter geen monopolie meer gepleecht, de peeper noch de prijs van die niet meer opgehouden, noch ons niet onthouden worde.

Soo de pangoran de plaetse van Jacatra van ons eyscht, off oock wat anders soud mogen eyschen, antwoordt daerop niet anders, dan dat het my aendienē sult, mits daerby vougende, soo de pangoran veele begeert, dat U. E. vrees de generael daertegen noch meer van den pangoran eyschen sal.

Verthoont den pangoran voorder met aller beleeftheyt, soo hy het wel meent, dat het nodich is, de pangoran sulcx meede verthoone ende imandt by de

generael sende, opdat zijn volck onse goede genegentheyt van ons selfs te beter verstaen moghen ende wy niet genootsaect worden de vredehandelinghe aff te snyden. Vereyscht noch noempt niemandt, seght dat het wel eens is, wie hy gelieft te senden ende presenteert aldaer met David in ostagie te blyven totdat zijn gesanten wederkeeren, ende doet alle mogelijcke neersticheyt omme den pangoran met alle beleeftheyt hiertoe te bewegen.

In 't schip *Nieuw Bantlam*, geset ontrent Poulo Panjangh, adi 18 Febr. anno 1620.

390. — INSTRUCTIE

VOOR DEN HEER FREDERICK HOUTMAN, EERSTEN RAET VAN INDIEN (ENDE DE GOUVERNEURS VAN DE MOLUCCOS, AMBOYNA ENDE BANDA)
VARENDE MET DE SCHEPEN *WALCHEREN*, DE *BERGERBOOT*,
DE *MORGENSTERRE*, DE *NEPTUNES*, DE ENGELSE *STERRE*,
D'*EXPEDITIE* ENDE DE *HONT NA AMBOYNA, BANDA*
ENDE DE MOLLUCQUES, 28 FEBR. 1620.

Alsoo wy achten 't quaet weder meest gepasseert is, vinden geraden, dat U. E. in passant Japara door twee off meer van de lichte schepen laet aendoen, omme die van den Mattaram alle mogelijcke affbreuck te doen ende oock alle andere vrembde joncquen van daer te weren, mits prijs maeckende wat men daer soud moghen becomen, alsoo alle vrembdelinghen genoechaem gewaerschout hebben, dat met den Mattaram is oorloch sijn.

Van Grissi ende omleggende quartieren sal U. E. doen schepen sooveel hoornbeesten, rijs, padi, balcken, swalpen ende plancken als dan veerdich wesen sullen ende sonder merckelijk verlet van u reyse geschieden can, gelijk meede eenige hoenderen, gansen, eenden ende andere clenichheden in de Mollucques, Amboyna ende Banda nodich. Dit gedaen sijnde, sal aen d'onse aldaer ordre laeten wederomme op te coopen ende byeen te vergaderen tegen dat de vloote weder van Amboyna keere sooveel balcken, swalpen ende plancken, hoornbeesten, rijs, padi, hoenderen, eenden ende gansen als doenlijcken sy, omme die dan tot Jacatra te doen brenghen.

Door Wouter Heuten, achten wy, sal d'eere by den coninck van Surabaye bewaert wesen, doch soo der iets aen feylde ende byaldien den tijt heeft, om dien coninck persoonelijck te besoecken, sal U. E. den eysch voldoen.

In Grissy sal den last ende 't oppergebiet bevelen degeene van de cooplieden, welck daertoe nodich ende bequaemst oordeelen sal. Wy hebben van Jamby tydinge dat van daer veel peeper naer Jortan vervoert worden sal, vermits de Chynesen gewoon sijn deselvige aldaer seer op te jaegen ende diere

te coopen. Om die tot redelijcken prijs te becomen ende de saecke daertoe te brenghen, dat de peeper 't naeste jaer van alle quartieren tot Jacatra gebracht worde, is nodich, dat men de prijs aldaer nederhoude ende tot Jacatra verhooge, dat men voorcome geen peeper van Grissy, Jortan noch andere plaetsen na Chyna vervoert worde, maer sulcx van Jacatra toelaete. Hierover lasten U. E. d' onse tot Grissy te bevelen, dat sy de Chynesen tijtlijcken insinueeren geen peeper te coopen noch na Chyna te vervoeren, op peene dat anders genootsaeckt wesen souden, die wederomme uyt haere joncquen te lichten, ende soo sy peeper, gelt ende sandelhout begeeren, dat sulcx tot Jacatra becomen sullen, ordonnerende voorder, dat d' onse tot redelijcken pryse ende niet seer diere opcoopen alle de peeper, die in Grissy, Jortan ende omliggende quartieren gebracht mach worden.

Omme de voorsz. peeper tijtlijcken tot Jacatra te becomen, alsoock goede pertye hout, hoornbeesten ende andersints, sijn het jacht 't *Postpaert* na Grissy sendende, ende sal Wouter Heuten met sijn geselschap daermeede herrewaerts keeren, doch soo 't geviel, dat het *Postpaert* alle de peeper niet laden conde, ofte dat die door iemandt opgehouden wierd, omme naer 't vertreck van 't *Postpaert* aen de Chynesse joncken te vercoopen, sal het *Postpaert* daer soo lange blyven leggen, totdat d' onse alle de peeper becomen, onaengesien hoe lange het soud moghen dueren.

Soo des coninx officieren hierover eenige clachten deden, sal men haer met alle beleeftheyt verthoonen, hoe door toedoen van de Chynesen met die van Bantam in oorloch sijn ende daerover geen peeper van daer becomen connen, waerover genootsaeckt sijn de peeper op alle andere quartieren op te coopen, seer vrientlijck biddende, dat het haer gelieve ons voor dees tijt sulcx toe te staen ende aen alle de peeper te helpen, bereyt sijnde de vrientschap danckbaerlijck t' erkennen. Soo hiertoe niet verstaen conden ende haer van des coninx wegen wat hardt hielden, sal men daeromme geen affstant van de peeper doen, maer liever ons volck van Grissy lichten dan toestaen, dat de peeper door andre vervoert werde. Sooder iemandt waere, die sulcx (na gedaene insinuatie) onderstonde, sal men de peeper uyt haere joncken lichten ende d' eygenaers aenseggen, dat tot Jacatra haer recht vervolgen ende de betalinge versoecken.

Op alle 't voorsz. goede ordre in Grissy gestelt wesende ende van alles u becompst hebbende, sal U. E. met de vloote van daer na Amboyna vertrecken by suyden de Paternosters langs Baly, Byma ende 't hooge landt loopende, alsoo bevonden is, dat men daer op 't jongst van 't mousson beter dan door de Boucherones comen can.

U. E. is kennelijck, dat boven de seven schepen, alreede innewaerts wesende, goetgevonden hebben dese vloote van seven andre schepen derrewaerts te

senden op avontuyr, off d' Engelsen achter Java om met haer resterende macht oft een deel van die geloopen waeren. Derhalven, soo in Amboyna geen Engelsen verneempt, sal datelijck (met alsulcke macht als de vrienden geraden vinden) van daer na Banda seylen, ende eenige Engelse schepen oft jachten in Amboyna, Banda, Mollucco oft elders vernemende, sullen U. E. deselvige datelijck met geweld aantasten, trachtende hun in u geweld te becomen, te vernielen, ofte van daer te verdryven, na best doenlijcken sy. Eenige Engelse schepen becomende, doet alle 't geene daerby bevonden wort be hoorlijcken registreeren ende ten besten beneficeeren; het volck sult wel tracteeren ende met eerste gelegenthey't herwaerts senden.

In Amboyna noch Banda geen Engelse schepen noch seeckere tydinge van haer vernemende, achten wy ongeraden, dat men haer met de geheele vloote na de Mollucques soecke, want niet apparent is hun derwaerts begeben sullen sonder Amboyna oft Banda aen te doen, ende op avontuyr is het niet geraden, vermits in dien gevalle de vloote soo tijtlijck alhier niet wederkeeren soude connen, als nodich is, omme de reys van Mocha ende Suratten te doen.

D' Engelsen in Amboyna off Banda vermeerstert, verslaegen off verdreven sijnde, ofte byaldien daer geene gevonden worden, sal U. E. datelijck twee schepen ende een jacht seynden na Cabo de Spirito Santo, leggende op 't eylandt Tandaya aen de oostsijde van de Philipynas op de hoochte van $12\frac{1}{2}$ graden noorderbreedte, met ordre, dat op dese hoochte buyten 't landt byhouden tot ultimo Juny, om waer te nemen het silverschip off schepen van Aquapulco na Manilha varende, welcke dese cabo in 't gesichte loopen ende daer gemeenelijck in May off Juny aencomen. Hierover is nodich, dat de voorsz. drie schepen ontrent primo a half April ten langsten van Amboyna off Banda gedepescheert werden, loopende soo verde bywesten d' eylanden van de Mollucques na 't eylant Miao, dat door de vyant van daer niet gesien worden, opdat die van Manilha geen advysen becomen. De drie schepen, die wy goet vinden tot voorsz. exploict te gebruycken, sijn de *Nieuwe Maen*, de *Swacn* ende de *Hoult*, doch stellen U. E. deselvige by provisie voor, ende soo goet vindt veranderinge te doen, gedragen ons dienaengaende aen haeren goeden raet. Als commandeur sal daerover committeren ende autoriseren den E. Barthelemeo Spilbergen, hem bevelende ontrent Spirito Santo by te houden tot ultimo Juny toecomende ende vandaer met den buyt over Mollucco herwaerts te keren off na Firando te seylen, omme in Firando vol witte rijs ende andersints geladen te worden ende voirder naer te comen, sulcx als by den raet in Japan goetgevonden worden sal, op d' ordre, welcke wy desen aengaende van hier recht door na Firando senden sullen.

Den voorsz. commandeur ende synen raet sal U. E. wel ernstelijck bevelen, soo des vyants schepen (door Godts genade) becomen, dat het silver ende

wat daerinne meer bevonden wort onder behoorlijcken register overgenomen werde, insgelijcx dat sooveele gevangenen bewaeren als onder goede behoorlijcke verseeckeringe bergen connen, soo omme daertegen d' onse, in Manilha gevangen wesende, te lossen, als omme haer tot de wercken ende op de fregatten in Banda te gebruycken. Tot desen eynde dienen de voorsz. drie schepen van waeterleggers wel versien te worden oft waeterbacken te maecken, haerlieden recommanderende sooveel Chynesen ende ander volck als iwerts souden mogen becomeen ende voeren connen te bewaeren en herrewaerts off na Mollucco te brengen. Soo men in Japan geen gevangenen soud moghen houden, sal 't nodich wesen, datter een schip off meer met deselvege sich aen 't een oft ander eylandt soo lange onderhoude, totdat bequaeme windt becomeen, omme daermeede herrewaerts off na de Molluccos, Amboyna ofte Banda te seylen, want volck, 't sy slaven, gevangenen off andere goede vrye lieden, hoe die souden mogen wesen, immer soo nodich van doen hebben ende soo willecoom wesen sullen, als het Spaensch silver van Nova Spangia. Dit is sooveele goetvinden touscherende de reyse van Spirito Santo aen te roeren. De voordere eysch sal U. E. voldoen.

Ick hoope, dat U. E. volgens onse vorige ordre de schepen van de Molluccos met alle de nagelen in Amboyna vindt. Soo op u compste haer niet en vindt, ontbiedt die datelijck, ofte byaldien tijtlijck genoegh comen connen, gebruyct dan andere tot voorsz. voyagie oft laet die na, na dat by den raet goetgevonden worden sal op 't geene U. E. weet herwaerts over te doen is. Voorder sal U. E. op syne compste in Amboyna ende Banda datelijck alle de nagelen, nooten, ende foelie in verscheyde goede bequame schepen doen schepen ende alles met het eerste van 't oostemousson, te weeten ontrent primo April, herrewaerts senden met alle de schepen, die van de Mollucques, Amboyna ende Banda gemist connen worden, opdat de retoeren tijtlijcken naer 't patria gesonden ende de voorsz. schepen alhier daer 't behoort gebruyct mogen worden, latende innewaerts alsulcke schepen ende jachten als nodich sullen wesen om de Molucques van sagu te versien ende op 't jonckste van 't oostemousson van de Mollucques, Amboyna ende Banda herwaerts te brengen alle de resterende nagelen, nooten ende foelie, die men naer 't vertreck van d' eerste schepen soude mogen becomeen.

Dit, achten wy, sal gedaen connen worden ende dat daertoe als tot andere saecken oock van noode sijn de schepen de *Morgensterre*, den *Arcut* ende d' *Expeditie*. Het *Wapen van Amsterdam* (soo 't noch langher vaeren can) behoeft hier niet haestich te trecken. Daeromme, soo 't volck van 't selvige tot de volgende exploicten in Amboyna ende Banda niet dienstiger is, sal men in dien gevalle ditto *Wapen van Amsterdam* na Baly oft Greycy senden, omme aldaer met alle nootlijkheden volladen te worden, als te weeten rijs,

balcken, swalpen, plancken, hoornbeesten, vrouwen ende alle andere nootlijckheden, ende daermeede weder in Amboyna te trecken, off na Jacatra te loopen, na dat hun de saecken gedragen sullen. Over het schip *Amsterdam* dient meede na gelegentheyt van saecken gedisponeert te worden, te weeten is het schip daer van noode, om naderhant eenige nagelen, nooten ende foelie in te nemen, ende 't volck om te helpen voorkomen datter geen nagelen, nooten noch foelie door vreemdelinghen vervoert werden, sal men voorsz. schip *Amsterdam* tot ontrent halff Augusto in Amboyna off Banda mogen laeten. Des onnodich wesende ende soo men goet vindt, hetselvige eer herrewaerts te senden, sullen de vrienden ordre geven, dat het in 't trecken herrewaerts Grissy mede aendoe ende vandaer tot Jacatra brenghe sooveel nootlijckheden als voeren ende becomen connen.

Het schip *Oudt Hoorn* achten wy gesleten sal moeten worden. Daeromme sullen overslaen ende 't volck op de jachten off fregatten in Amboyna off Banda gebruycken laeten.

Alle de resterende schepen, als te weten *St. Michiel*, *Walcheren*, de *Bergerboot*, d'Engelse *Sterre* ende *Neptunes* sal U. E. (het voorsz. verricht sijnde) met het begin van 't oostemousson op 't spoedichste weder herrewaerts senden, te weten ontrent primo a halff April, gissinge maeckende, datse ontrent halff Mayo tot Jacatra weder dienen te wesen, opdat alsdan van daer een goede vloote na Mocha ende Suratten gesonden mach worden, soo tot stabilatie van dien treffelijcken handel, als omme eenige advantagie op onse vyanden te soecken, 't welck anders niet soud connen geschieden, vermits een ander vloote na Patana, Japan ende andre quartierien meer gesonden dient, ende Bantam daerenboven met de derde vloot beseth moet blyven.

Het sal goet sijn (soo 't sonder verlet van 't principaele geschieden can) dat Maccasser door twee a drie schepen in 't wederkeeren herrewaerts aengedaen worde, omme haer alle mogelijke affbreuck te doen. Een ander jacht dient Solor wel meede aen te doen, om de plaetse van clenichheden te versien ende haer te verthonen, doch vooral sullen de vrienden ordre geven, dat Baly in 't wederkeeren herrewaerts door een oft twee jachten aengedaen worde, omme van daer te lichten ende tot Jacatra te brengen sooveel vrouwspersonen, rijs ende hoornbeesten, als den oppercoopman, aldaer wesende, veerdich hebben sal ende sonder verlet van tijt becomen can.

Voorder sullen U. E. alle schepen, van de Mollucques, Amboyna ende Banda herwaerts comende, belasten, dat Greycy aendoen ende van daer na Jacatra brengghen, soo het den tijt toelaet ende de plaetse hebben, alle nootlijckheden die becomen ende voeren connen, als te weeten hoornbeesten, balcken, swalpen, plancken, eenige rijs, pady, oock hoenderen, eenden ende andersints.

Alsnoch weeten wy niet seecker, hoe noch door wie ons volck in Byma vermoort ende 't comptoir berooft is. Als het de gelegenthey't toelaet, dient hierna vernomen ende revenge genomen te worden.

Voor dese sijnder verscheyde joncquen van Macassar, Java ende andere quartieren aen Bourro, Blaeuw, Manipa ende Kilangh geweest, daer die van Eran, Lucidi, Combello, Loehoe, Hitto ende andere met haer gaen handelen ende apparentlijcken veel nagelen brengen, vermits de joncquen van daer verrecken sonder gevisiteert te worden. Hiervan sijn verscheyde vruchteloose insinuatie gedaen ende den tijt heeft niet toegelaeten d' executie te doen.

Hierover recommanderen ende bevelen U. E. met een behoorlijcke macht de ronde op al de voorsz. plaetsen te laeten doen, doende sonder eenich respect met geweld aentasten, prijs maecken ende vernielen alle goederen ende joncken, die daer gevonden moghen werden.

Verleden jaer sijn aen de suytsyde van 't groot eylandt Banda geweest, te weten op Wayer, Ouwendender, Sammer ende andre plaetsen elff joncken van Malacca, Macassar ende Java, dewelcke onse vyanden alderley nootlijckheden toevoeren ende weder veel nooten ende soelye van daer vervoeren, gelijk oock doen verscheyde andere op de custe van Ceram ende aen Pouloron vaerende. Hierover wert U. E. van gelijcken ten hoogsten gerecommandeert ende bevoolen alle de voorsz. joncken met behoorlijcke macht sonder eenich respect meede aen te tasten, in u geweld te doen nemen off verbranden laeten, nadat gevouchelijck geschieden can. Tot dit ende voorsz. exploict sal U. E. met het volck van de schepen *Oudt Hoorn*, 't *Wapen van Amsterdam*, *Amsterdam* off d' andere schepen, die in Amboyna sullen moeten verdubbelen ende tot het jongst van 't mousson aldaer blyven doen mannen de twee galleyen, in Amboyna wesende, waermeede ende met eenich cleyn vaertuych daer benefsens de voorsz. exploicten bequamelijck sullen connen gedaen worden. Sijn de galleyen niet claer, laet het dan met de lichtste jachten ende eenige boots doen, want sulcx in aller manieren gedaen dient.

Ten hoogsten sy U. E. gerecommandeert in Banda te doen brengen, soo van Grissy als Amboyna, goede quantiteyt hout tot bouwing van brandtvrye huysen, ende den gouverneur van Antzen te assisteren met sulcx tot bouwinge van deselvige van noode soud mogen hebben. Maeckt dat hieraen niet gebreecke, vermits dese huysen in alder manieren gemaect dienen. Isser in Amboyna geen pannendack over, doet dan de houten solderinge soo dick met aerde off sandt beleggen, dat het packhuys brandtvry sy, ende de nooten, foelie ende alle provisie daerinne verseeckert bewaert connen worden, mits een dack van atap voor de regen daerover maeckende, gelijk de Chynesen in Java gewoon sijn te doen.

De behoorlijcke verlossinge sal U. E. in de Molluccos, Amboyna ende Banda

laeten doen desulcke, die haeren tijt uyt is, ende die hun met redelijcke verbeteringe sullen willen laeten vernoegen, weder opnieuw aennemen, alle garnisoenen behoorlijk versterckende voor sooveele eenichsints geschieden can. Marthin van der Strenghe, oppercoopman in Banda, is synen tijt geexpireert ende verlossinge versoeckende. U. E. sal denselven verlossen ende als oppercoopman weder in sijn plaetse stellen Jan Carstens, tegenwoordich coopman op Pouloway, aldaer weder een ander leggende.

Alsoo Guillame van den Heetvelde, voor dese cappiteyn over 't garnisoen van 't fort Nassauw op Nera, verleden jaer verlost is, versoect Johan Cogniet luytenant van 't selvige garnisoen de plaetse. Ons wert getuygenisse gegeven, dat hy avancement meriteert. Derhalven sal U. E. deselvige het commandement over de soldaten van 't fort Nassauw off Revenge geven met de naem van cappiteyn oft luytenant, na dat U. E. met den raet goetvinden sal, den cappiteyn van Pouloway weder op Nera stellende off op Pouloway laetende, na dat best geraden vindt.

Alle comptoiren sal U. E. van coopliden ende assistenten mede behoorlijk versien, de gouverneurs ende oppercoopliden overal ten hoochsten recommanderende alle mogelijcke neersticheyt te doen, omme alle de nagelen, nooten ende foelie in haer handen te becomen en voor te comen, datter geen door andere vervoert werden. alsoo de Compagnie daeraen ten hoochsten gelegen is.

Int gevele, dat die van Lontor tot vrede inclyneerden, sal men met haer in stilstant van wapenen wel moghen treden off anders een provisioneel verdrach maecken, mits d' aprobatie ende ratificatie op ons welgevallen refererende, alsoo meer dan reden is, dat d' articulen off conditie sien, eer wy daeraen verbonden worden.

Die van Slamma hebben lange met d' onse (om haer proffijt) een geveynsde vrede gehouden ende haer vruchten langhe na d' Engelschen opgehouden, om de sterckste daermeede te payen, welcke geveynstheyt wel straffe meriteert, doch vinden niet geraden, dat U. E. haer sulcx van onsentwegen reproscheere, maer houden voor best 't selvige ongemerckt tot beter occasie t' overslaen en reserveren, mits dat men nu alle haere nooten ende foelie become.

Eenige Francen, Deenen oft andere Europische natie in de Mollucques, Amboyna off Banda rescontrerende, sal U. E. deselvige sonder eenich respect doen vertrecken, off (des nodich wesende) met geweld van daer dryven, sonder hun eenige handelinghe off gemeenschap by den vyandt, oft daer wy forten off contracten hebben, toe te staen. Met de Nederlanders onder de gehoorsaemheyt van de hooge mogende heeren Staten Generael wesende ende nu op de voorsz. schepen varende, sal U. E. nacomen de placcaten van haere hoochmogende ende ordre van onse meesters in sulcker voughen, als

secretelijck by ons verdragen is, mits de behoorlycke insinuatie eerst doende.

Alsoo verleeden jaer de tijt niet toe en liet, om selfs persoonlijck na de Molluccos te vaeren ende sulcx nu meede niet goetgevonden is, oordelen wy nodich te wesen ende vinden seer geraden, dat U. E. derwaerts vaere, den coninck van Ternate ende synen adel van onsentwegen versoecke, alle forten ende comptoiren visiteren, overal goede ordre stelle, d' alliantie oft verbont continueere tot augmentatie van onderlinghe vrientschap ende goede affectie, den coninck van Ternaten ter gelegener tijt verhaelende, hoe wy verstaen hebben. dat de Machianesen voorleeden jaer (twijffelende, oft wy tegen d' Engelsen souden connen bestaen) veel nagelen tegen de compste van d' Engelsen opgehouden ende ons onthouden, oft andersints vervoert hebben, 't welck tegen 't onderlinge verbondt ende vrientschap strijt. Derhalven dat het de coninck ende synen adel gelieve daerinne behoorlijcken te versien.

Boven de werckelijcke groote faulten over lange door d' onse in de Molluccos met fortificeeren en civiliseeren begaen, heeft men hem verleeden jaer tot groot nadeel van de generaele Compagnie wederomme soo verde laeten inleyden, datter op Caleamate een nieuw fort begost ende nieuw garnisoen geleyt is onder de pretext, dat de Ternatanen daerdoor te beter de nagelen souden connen plucken. Doch, alsoo het in effect is, omdat sylieden het lant te veyliger souden mogen beplanten ende ons te beter connen derven, verstaen wy geensints, dat men van des Compagnies wegen eenige oncosten tot versterckinge van Caleamate doe. Willen 't de Ternatanen niet voltrecken, dat sy 't laeten, ende 't garnisoen van Maleyo weder met het volck van Caleamate versterckt worde! Dit verstaen wy, dat behoort te geschieden, soo de Ternatanen Caleamate niet behoorlijck sonder des Compagnies lasten voltrecken ende byaldien de leveringhe van de nagelen aen de Generaele Compagnie niet beter dan voor desen voirderen ende doen effectueeren, voorcomende, datter geen meer van de Molluccos, Loehoe, Combello noch omleggende quartieren vervoert werden. Watter met den generael Reael van den coninck van Ternaten aen die van Loehoe geschreven is, hebben wel verstaen; 't is een doeckjen voor 't bloeden. Dat de contraventeurs exemplarlijck gestraft ende de goede meninghe van den coninck ende synen adel daermeede bevesticht worde, opdat wy geen praetgiens meer, maer 't effect van onse contracten ende haere beloften becomen. De commandeur Lam advyseert, dat het beter waere Marieco dan Calcamate te verlaeten. D' eene plaets is soo dienstich ende ondienstich als d' andere; precyse ordre van de lichtinge vinden voor dees tijt niet geraden van d' een noch d' ander te geven. Op volgende consideratien sullen U. E. (na gelegentheyte van saecken) hun dienaengaende reguleren, de Ternatanen met aller beleeftheyt verthoonende, soo sy het plucken ende de leveringhe van de nagelen aen d' onse niet meer

dan tot noch toe behartigen, dat eyntlijck genootsaeckt worden sullen veele van de wijtuytgebreyde garnisoenen in te trecken, opdat wy ende sy onder de lasten niet en vallen.

T' onser compste in de Mollucques waeren de Ternatanen geheel swack ende gants verstroyt. Sy sijn van d' onse weder byeen gebracht, opgehopen ende soo groot gemaectt, oft door ons soo groot geworden, dat ons overt hoeft gewassen, ende wy by haer in cleynachtige sijn. Dit is haer niet genoegh, want nu trachten sy ons te slyten off haer van ons ontsach t' ontlasten, zeer wel weetende, dat d' excessive oncosten sonder de prouffytten van de nagelen ons niet groot maecken, maer t' onder houden sullen.

Haere maniere van doen sullen hier niet verhalen, maer U. E. recommanderen daertegen soo cloecken beleyt te werck te leggen, dat haer disseyn niet alleene met een soete ongevoelijcke hardicheyt gestudt, maer de Generale Compagnie van de lange geleden excessive oncosten oock ontlast worde ende de vruchten van haere arbeyt, gestort bloet ende groote gedaene excessive oncosten becomen. Dit sal geschieden ende noch meer, als de saecken soo beleyt ende gedirigeert worden, dat het nagelplucken beter waergenomen, alle de nagelen volgens accoort aen de Generale Compagnie alleen geleverd ende de voorneemste off gemeene fortificatie sonder haer lasten gedaen worde. Verscheyde manieren ende wegen sijnder daerdoor hiertoe comen connen. U. E. verstandt ende ervarenheyt gelieve die waer te nemen ende d' onse na den eysch goede onderrichtinge te doen.

Aen den coninck van Ternaten sal U. E. op sijn aencompste in de Mollucques van onsentwegen een redelijcke vereeringhe doen, met aller beleeftheyt excuserende, hoe ende waerdoor selfs voor dees tijt derwaerts niet hebbe connen vaeren, onse goede genegentheyt t' hemwaerts na behooren verclarende, gelijk meede wat in dese quartieren gepasseert is, sonder voor d' eerste reys van voorsz. swaricheyt te spreken, alsoo d' occasie daertoe waergenomen dient.

U. E. sal oock ordre geven, dat in de Mollucques op alle forten bequame brandtvrye huysen gemaectt worden, daerinne de nagelen, coopmanschappen ende alle provisie voor brandt verseeckert mogen wesen. Zijnder geen pannen tot dack te becomen, dat men de solderingh met cerde off sandt bedecke ende voor de regen een dack van atap daer over maecke.

De schepen, die wy provisionelijck destineren tot op 't jonckste van 't oostemousson innewaerts te blyven, namentlijck de *Morgensterre*, den *Arendt* ende d' *Expeditie*, dienen alle drie in Amboyna verdubbelt te worden; 't geene daertoe nodich is, sal U. E. versorghen dat medegenomen werde, ende een van dese dient na Xula om sagu voor de Mollucques gesonden.

De vrienden sullen in Amboyna ordre geven, dat daer continueerlijck son-

der ophouden groote menichte van pannen off tichelen tot dack ende oock steen tot huysen gemaect worde, omme Banda daermeede te versien, soo haest doenlijcken sy.

Door seeckere Japanders is ons aengedient, datter iwers in Amboyna een rijcke silvermyne soude wesen. Op haer vertooch ende versoeck sijn voor dese met onse licentie 20 Japanders derrewaerts gevaeren. U. E. sal goet regard nemen wat van de saecke sy ende de Japanders daertoe oft elders ten besten dienste van de Compagnie gebruycken.

Aen den heer Speult, gouverneur in Amboyna, hebben voor dese ordre gegeven aldaer een bequaem sieckenhuys ende schoole te bouwen. D' ordre confirmeren andermael, ende sal U. E. de goede handt daeraen houden, dat het effect sortere.

Boven den predicant Danckaert ende verscheyde voorlesers, in Amboyna wesende, hebben nu cortelinge wederomme drie andere derrewaerts gesonden ende oock ordre gegeven, dat men in dienste van de Generale Compagnie aeneme de voorneemste Amboynesse kinderen, die lesen ende schryven connen, om alle plaetsen met een off meer bequaeme persoonen tot handthavinge ende voortplantinge van de Christelijcke religie te versien. Wy recommanderen ende bevelen by dese, dat hieraen de goede handt gehouden worde; dat men op alle d' eylanden ende dorpen, onder onse gehoorsaemheyt staende, een bequaem persoon off meer sende ende continueelijck houde, soo wel van onse voorlesers als andere persoonen ende Amboynesse kinderen, tot handthavinge ende voortplantinge van de Christelijcke religie; expresselijck begeerende dat men hierinne d' onkosten niet en ontsie, maer insonderheyt lette daertoe al sulcke persoonen te gebruycken, die vooral goet ende stichtich van leven sijn.

In Bathjan sijn veel Sabouwers, die de name van Christenen voeren, maer worden in 't minste niet onderwesen, geleert noch gestiert. Men weet er van bidden noch leeren (wel te verstaen onder de Sabouwers, die Christenen genoempt worden, alsoo het ordinarie gebet 's morgens ende 's avonts onder de soldaeten gedaen wort). Daer is kercke noch vergaderinge. Hierover hebbe verleden jaer aen den oppercoopman aldaer belast een kercke te doen maecken. Is 't niet gedaen, laet sulcx voortgaen. Een voorleser goet van leven, die de Maleyse tale can off genegen is ende bequaem sy, om die te leeren, sal U. E. derwaerts senden, alsoo degeene, die wy daer lieten, liever een soldaet oft stierman waere.

De meeninge is (gelijck U. E. weet) toecomende jaer (soo het Godt gelieft) een goet leeger in Banda te velde te brengen en dat in November off December 1620, omme t' onderstaen, off men dien oorloch tot een goet eynde can brenghen. De gouverneurs van Banda, Amboyna ende de Mollucques sal U. E. hiervan verwittigen ende overal ordre geven, dat daertoe alle preparaten

gedaen ende alle nootlijckheden bereyt worden, mits dat die van de Mollucques ende Amboyna tegen voorsz. tijt alsulcken secoers na Banda senden, als uytmaecken connen. Weest oock gedachtich met den eersten rontsomme 't groot eylandt Banda ende Puloron te doen diepen, opdat van alles goede kennisse becomen ende onse vyanden suspens blyven. De voorsz. ordre schijnt meede te brenghen, al oft niet nodich waere, dat de schepen *Amsterdam*, 't *Wapen van Amsterdam*, de *Morgensterre*, den *Arcndt* ende d' *Expeditie* tijtlijcken herwaerts keerden, maer hiertegen dient geconsidereert, dat noch suspens blyven, off het toecomende drooghe mousson Bantam met geweld aentasten, off de plaetse gelijk voor dese beseth houden sullen. Wort er geresolveert te landen, hoe stercker sulcx geschiet, dies te beter sal 't wesen. Daeromme sal men in de Mollucques, Amboyna noch Banda geen andere schepen noch volck ophouden, dan daer nodich van doen sijn, ende tijtlijk herrewaerts senden die men daer ontberen can.

U. E. sy insonderheyt meede gerecommandeert Pouloway rijckelijck van waterleggers te versien, alsmeede stoffe om houte waterbacken ende steenen cisternen. Die plaetse dient van alsulcke fustagie versien, dat d' onse in de regentijt sooveel water connen berghen, dat een geheel drooch mousson wel versien blyven.

In 't wederkeeren van de schepen herrewaerts, sullen U. E. ordre geven, dat alle lichte schepen de reede van Japara weder aendoen om die van den Mattaram in passant alle meugelijcke affbreuck te doen ende die reede onveyl te houden, 't en waere dat interim van ons andere ordre bequaemen.

Eertijts isser met de coninck van Botton een seecker contract gemaect, daerop niet gevolcht is. Wy vinden goet, dat men de vrientschap onderhoude ende ter gelegener tijt ondersoecke, off men vandaer eenige slaven becomen can; insgelijcx dat men met alle beleeftheyt by de coninck vervoirdere, dat hy eenich volck na Nera off Puloway sende, omme nooten ende foelye te plucken ende die voor gelt ende cleden aen d' onse te vercoopen, waeraen sylieden groot proffijt genieten ende de Generaele Compagnie oock dienst geschieden sal.

By dese gaet monster van seeckere schulpen off hoornkens in Botton valende door Nieuroode van Siam gesonden, alwaer de 3000 stucx een maes Syams off 7 stuyvers gelden. Een geheel schip vol is hy daarvan eyschende.

Op Maleyo sijn leggende 16 metale halve cartouwen, behalven verscheyde andere metale stucken. Acht daarvan hebben herrewaerts ontboden, doch alsoo tsedert met het schip *Bantam* becomen hebben het metale geschut van de gesleeten schepen d' *Oude Maen* ende *Vlissinghe*, sal U. E. wel 10 off 12 metalen halve cartouwen op Maleyo mogen laeten ende d' andere lichten.

De Mollucques sijn noch niet wel versien van cruyt; hondert vaten hebben met *St. Michiel* derwaerts gesonden; van Amboyna sal U. E. sooveele meer beschicken, als doenlijk sy.

De vrienden sy ten hoogsten gerecommandeert herwaerts te senden omme voort naer 't patrya gesonden te worden alle d' originele contracten voor dese met die van de Mollucos, Amboyna, Banda, Hittoe, Loehoe, Combello ende andere gemaect, soo in Malleys als Duyts, by de coninck van Ternate ende orangcays geteekent. Dit dient geentsins naergelaeten, want de Mayores deselvige hoochnodich van doen hebben.

Zeer lange ende dickwils hebben de heeren Mayores seer ernstelijck ende heftich geschreven, om verscheyde oude logie- ende scheepsboecken, insonderheyt seeckere boecken van de Mollucques, welke tot noch toe niet volcomen gesonden sijn. Hierover sal U. E. overal neerstelijck vernemen wat boecken datter sijn, ende deselvige aen de Mayores senden.

Alle het loodt in de schepen innewaerts wesende, sal U. E. doen overschepen in de drie schepen na Cabo de Spirito Santo varende, om in Firando vercocht ende ten besten gebeneficeert te werden.

Den *Arendt* heeft last Byrna aen te doen, om vandaer na Amboyna te brenghen de Chyneesse joncken, die daer gemeinelijck om sapon vaeren. Compt het gelegen, sal U. E. in passant door een jacht vernemen laeten, off sulcx gedaen sy. Is 't niet gedaen, laet het doen sonder toe te staen, dat de Chynesen in 't minste beschadicht worden, mits dat men haer weder lyber en vry van Amboyna na Chyna laet keeren, want dese ordre gegeven wert, om de Chynesen te doen sien, wat voirdeel voor haer in Amboyna te doen sy, om hun daerdoor aldaer goetwillich te trecken.

Aldus gedaen in 't schip *Nieuw Bantam*, leggende by de vloote onder Poulo Panjangh ontrent Bantam adi 28 February anno 1620.

391. FIRANDO.

AEN JAEQUES SPECX, DEN HEER GOUVERNEUR HOUTMAN MEDE-
GEGEVEN, OM OVER DE MOLLUCQUES NA JAPAN
GESONDEN TE WORDEN, 28 FEBR. 1620.

Den 10 December is hier by onse vloote Godt loff wel aengecomen het schip de *Galiassè* ende den 16 ditto het schip *Bantam*, waerdoor ontfanghen hebbe U. E. missive van den 2 October ende 4 November 1619, daerop dese corteling dienen sal. Hoewel ontfanghen sijn de cargasoenen, door U. E. in de voorsz. schepen gescheept, de *Vliegende Boode* met de joncken hebben tot noch toe niet vernomen. D' Almogende wil haer meede in salvo geleyden,

gelijck oock de schepen de *Swaen* ende de *Maen* ende joncke door U. E. na Mollucco gedestineert. Met alle dese provisie ende 't geene wy tot Jacatra becomen hebben, sullen alle de fortten heerlijkken versien wesen, ja beter dan oyt voor dese.

't Is my leet, dat de *Vliegende Boode* verleden jaer na Cochinchyna niet voort en voer, maer by de vloote in Manilha gesonden wierd. Doch meer verwondert my, dat den raet in Firando soo langhe ende soo ernstelijck op ongefondeerde conjectuere suspens geweest is, om een schip na Cochinchina, dat soo lange ende soo ernstelijck bevolen hadden, te destineren. Voorwaer ghy sijt alle te saemen daerinne seer qualijck beraden geweest. Godt sy geloofd ende seer lieff is het my, dat den raet eyntlijcken noch beter bedacht is geworden ende geresolveert heeft het schip den *Engel* met een cappitael van ontrent / 200.000 na Cochinchyna te senden. D' Almogende wil 't selvige geluck ende behouden reys verleenen. Meest alle de syde waeren (in 't vaderlandt dienstich), welck vandaer sult moghen becomen, sal U. E. na Jacatra senden, omme vandaer naer 't patria gesonden te moghen werden. Laet dit niet nae, want alsoo de Mayores dit jaer 16 treffelijcke schepen ende veel gelt herwaerts gesonden hebben, daervan van d'uytrustinge ontrent 44 tonnen goudt belooft, dienen daertegen 't naeste jaer weder groote rijcke retoeren overgesonden te werden.

Voorder sy U. E. gerecommandeert ende ten hoochsten bevolen goede ordre te stellen, omme de Chynesen t' induceren ende bewegen, dat haere waeren tot Jacatra brengen ende niet in Cochinchina, Patana noch elders, alsoo het voor ons tot Jacatra beter gelegen compt ende de zydewaeren veel eer vandaer naer 't patria gesonden connen werden.

Wy sijn van meninge den handel tot Jacatra te stabileren ende sullen daer tot dien eynde gelt ende goederen tegen de compste van de Chynesen houden. Doet hiertoe alle mogelijcke neersticheyt, want de Compagnie daeraen grooten dienst geschieden sal.

Soo langhe de Chyneesse handel niet tot Jacatra gestabileert zy, sullen de vrienden aldaer opcoopen ende herrewaerts senden groote menichte goede, versche radix China, oock eenige rubarber ende andere droghe monsters, maer niet veele, want alle de rubarber, voor dese naer 't patria gesonden, bedurven overgecomen is.

Dat de *Nos* met 16.000 realen van Poulo Condor na Siam gedestineert waere, om in die quartieren gebruyct te worden, is meede wel gedaen, insgelijcx dat derwaerts met de joncquen noch senden soud 10.000 realen in spetie ende andere coopmanschappen, want meer isser van noode. Verleeden jaer hadden na Patana gesonden 214.000 realen, behalven goede pertye cleden voor Patana ende Syam. 144.000 sijn daervan in Patana wel aengecomen ende daer

gehouden, maer 70.000 ende cleeden voor Patana ende Syam, die met de *Seerwolff* op 't joncxste van 't mousson gesonden wierden, sijn door contrarie wint wedergekeert, soodat het comptoir van Syam t' onser leetwesen ende tot groot nadeel van de Compagnie onversien gebleven is. 't Is ons lieff, dat alle de campher door U. E. opgecocht sy. Wy hebben daervan naer 't patrya gesonden sooveele daer jaerlijcx na d' advysen van de heeren Mayores vertiert can worden. De reste sal na Mocha, Suratten ende de Custe van Coromandel gesonden worden, ende sal U. E. continueeren daervan sooveele op te coopen ende herwaerts senden als becomen can, insgelijcx het ordinarie ontboden yser ende een weynich cooper, om tot monster naer 't patrya te senden, want hier geen en hebben. Musqus begeren de Mayores wel te hebben, als de syne voor 5 gulden d'once becomen moghen, wel te verstaen een catty voor 16 oncen gereeckent, ende de geconfyte gember a 5 oft 6 stuyvers 't pont, maer anders niet.

Vermits de syde door U. E. sonder papier in vochtige cassen seer qualijck gepackt was ende nootlijck soo voortgesonden most werden, isser veele seer qualijck geconditionneert overgecomen. Derhalven sult alle sydewaeren wel besorghen in drooge cassen, wel dick met wit pampier doen packen, ende geen g'olijt oft ander couleurt pampier daerby doen, want de syde daervan gepleckt ende van buyten ongesien wort. Ir 't patrya is de rouwe syde vercocht a 35 st. 6 d. 't pont, de poil 41 st., de getwernde 39 st. 6 d., alles op 24 maenden, te rabatteeren tegen 8 percento.

Japanders sal men continueeren jaerlijcx sooveele te senden, als na gelegentheydt geschieden can, maer insonderheydt sal U. E. neersticheyt doen om na Jacatra menichte van Chynesen te senden, want die tot opbouwinge van de generaele rendezvous seer nodich van doen hebben. Daer is sulck een werck begost, dat apparent is, in seven jaeren niet voltrocken worden sal.

Wy verstaen, dat d' Engelsen aen den keyser van Japan tegen ons schriftelijck seeckere calumnieuse clachten gedaen hebben. U. E. sal wel doen ende senden ons daervan autentijcke copye, in Japan geschreven, off d' originele selfs (soo die becomen can), met een translaet in onse taele daerby; ons sal daeraen vrientschap, ende de Compagnie dienst geschieden.

Voor de bassen door Brouwer van de heeren van Firando meedegenomen, als de falcoens met den *Swerten Leeuw* gesonden, is noch geen retoer, ja geen antwoord gecomen. De vrienden hebben oock geen ongelijck, gerefuseert te hebben de twee metale stucxkens op den *Engel* leggende, want wy overal wel expres verbooden hebben nieuwers geen geschut te verschencken ende vercoopen, noch vermangelen, 't welck by desen andermael confirmeeren, doch soo nootlijck een stucxken oft twee tot retoer aen de heeren van Firando gegeven dient, sal U. E. de voorsz. twee metale stucxkens van den

Engel daertoe gebruycken, maer doet het niet, soo sulcx eenichsints verby moocht, ende op nieuws belasten ende verbieden U. E. ende alle andere by dese wel expresselijck geen beloften van geschut meer te doen, geen last aen te nemen om dat te versoecken, veel min iets tot dien eynde aen de Mayores off ons te senden, noch geen geschut van schepen te lichten ende vercoopen, verruylen noch verschencken. Sendt oock geen meer geschut, bassen noch andere amonitie van oorloge na Syam noch elders, om te vercoopen. Wy verstaen dat U. E. van de gesleeten schepen veel geschut aldaer gehouden heeft; sult wel doen ende alles met eerste gelegentheyt herwaerts senden, sonder daarvan iets te vercoopen.

Dese gaet met drie schepen, die wy goet gevonden hebben van Amboyna te doen senden na Cabo de Spirito Santo, om aldaer waer te nemen de Spaense silverschepen van Aquapulco na Manilha vaerende. Godt geve, dat die becomen moghen! Hebben haer gelast den vyandt missende, ofte soo met den buyt over de Molluccos herwaerts niet connen comen, dat dan na Firando loopen. By U. E. comende, sal de voorsz. schepen volladen met schoone, witte rijs, boonen, arack, campher, iser, waterpotten ende lonten in 't begin van 't noordenousson weeder na de Mollucques off na Jacatra senden, gelijk wy naer dese van hier over Patana met andere advyseren sullen. Vooreerst en sult geen cruyt meer senden, alsoo onse schepen ende fortten nu wel versien sijn, noch oock geen speck, vis noch broot, want dese waeren seer bederven ende van 't patrya goet gerieff verhoopen te becomen. De rijs van Japan is schoon, maer vry wat diere. Nieuwoode advyseert, dat men in Syam, Cambodja ende omleggende quartieren ongelijck beter coop groote menichte van rijs becomen can, waerover van meninge sijn sulcx eens te doen ondersoecken. Alle onse fortten ende schepen sijn gants onversien van lonten. Tot Jacatra sijn jaer en dach daeromme seer verlegen geweest. Derhalven sult ons groote quantiteyt oncostelijcke londt senden. Schoon hout can na gelegentheyt niet te veel gesonden worden.

Dat by den raet goetgevonden sy Lenardt Camps in U. E. plaetse succedere, is ons aengenaem ende continueeren by dese, alsoo vertrouwen, sich daerinne wel quyten sal. Over Patana sullen hem commissie senden, de plaetse met alsulcke autoriteyt te bekleeden, als U. E. gedaen heeft. Met de naeste schepen sullen U. E. met syne lange verwachte reeckeninge verwachten ende, opdat met eere ende contentement keere, senden nevensgaende acte. Gebruyckt die ter gelegener tijt na behooren, andere haer eere oock gevende, gelijk tot noch toe seer wel gedaen heeft.

Adi 28 Febr., anno 1620 in 't schip *Nieuw Bantam* leggende, geset onder Poulo Panjangh.

392. — MALEYO.

AEN DEN COMMANDEUR LAM MET DEN HEER HOUTMAN GESCHREVEN,
28 FEBR. 1620.

Tsedert onse jonckste, daarvan by dese copye gaet, sijn hier Godt loff van 't patrya wel aengecomen de schepen den *Witten Beer* ende de *Hoop*. Maer van d' Engelsen hebben niet anders vernomen, waerover goetgevonden is, wederomme een vloote van seven schepen innewaerts te senden op avontuyr, off eenige Engelsen achter Java om derwaerts gevaeren souden moghen wesen, met ordre, dat met het eerste van 't oostemousson weder herrewaerts keeren, om dan om de West te gaen ende elders gebruyckt te moghen worden, mits dat men de tocht op Banda voor dit jaer uytstelle. D' heer Houtman gaet als overhooft met dese vloote om de visite te doen ende op alles goede ordre te stellen; 't geene goetgevonden hebben Sijn E. te recomanderen en bevelen, gelijk meede de gouverneurs van de Mollucques, Amboyna ende Banda, sal U. E. per nevensgaende instructie sien. U. E. gelieve naer te comen sulcx hem aengaet ende de welstant van de Generaele Compagnie soud moghen vereschen, mits ons van alles goede advysen gevende.

In 't schip *Nieuw Bantham* leggende, geset by de vloote onder Pulo Panjagh, adi 28 Febr. anno 1620.

393. — MALEYO,

AEN GRIJPH, 28 FEBR. 1620.

't Vorenstaende is copye van onse jonckste, waarvan d' inhoud confirmieren. Tsedert hebben van d' Engelsen niet anders vernomen, waerover goetgevonden is, wederomme een vloote van seven schepen innewaerts te senden op avontuyre, off eenige Engelsen achter Java om derwaerts gevaeren souden moghen wesen. Tot opcoop van nagelen, nooten ende foelye senden daermeede 48.000 realen in spetie. Alles is aen den heer gouverneur Speult in Amboyna gedirigeert, gelijk mede pertye rijs ende andere provisie, omme vandaer na behooren verdeylt te worden. Heeft U. E. gelt off iets anders van noode, advyseert sulcx op Amboyna, opdat met eerste gelegentheynt versien worde, ende laet niet alle mogelijcke neersticheyt te doen, omme ons dit aenstaende mousson groote quantiteyt nagelen te senden, alsoo deselvige hoochnodich van doen hebben.

In 't schip *Bantam*, adi 28 Febr. anno 1620.

394. — AMBOYNA.

AEN DEN GOUVERNEUR SPEULT, PER DEN HEER HOUTMAN
GESCHREVEN, 28 FEBR. 1620.

De nevensgaende sijn copyen van d' onse gesonden met de schepen *Amsterdam* ende den *Arent*, waervan d' inhoudt confirmeren. Tsedert sijn hier naer 't patrya vertrocken des schepen *Dordrecht*, *Westvrieslandt* ende d' *Oran-geboom* ende vandaer Godt loff wel aengecomen de schepen den *Witten Beer* ende de *Hoop*. De Heere wil de resterende meede behouden geleyden! Van d' Engelschen hebben noch geen andere tydinge becomen, waerover goetgevonden is wederomme een vloote van seven schepen innewaerts te senden op avontuyr, off eenige Engelschen achter Java om derrewaerts gevaeren souden moghen wesen met ordre, dat met het eerste van 't oostemousson weder herrewaerts keeren, om dan om de West te gaen ende elders gebruyckt te worden, mits dat men de tocht op Banda voor dit jaer uytstelle. D' heer Houtman gaet als overhoofd met dese vloote, omme de visite te doen ende op alles goede ordre te stellen; 't geene goetgevonden hebben sijn E. te recom-manderen en bevelen, gelijk meede de gouverneurs van de Mollucques, Am-boyna ende Banda sal U. E. per nevensgaende instructie sien. U. E. gelieve naer te comen sulcx hem aengaet ende de welstandt van de generale Com-pagnie soud moghen vereyschen, mits ons van alles goede advysen gevende.

Met de voorsz. schepen, als namentlijk *Walchren*, de *Bergerboot*, de *Mor-gensterre*, de *Neptunes*, d' engelse *Sterre*, d' *Expeditie* ende de *Hondt* senden U. E. 48.000 realen in spetie met eenige rijs ende andere provisie tot opcoop van nagelen, nooten ende foelye ende omme naer behooren verdeylt te worden. Derhalven sal U. E. daarvan na de Mollucques ende Banda senden 't gene derven can sonder overvloet te houden ende andere gebreck te laeten lyden, waeraen ons vrientschap ende de Compagnie dienst geschieden sal.

Ten overvloet sy U. E. wederomme gerecommandeert alle mogelijcke neer-sticheyt te doen, om voor te comen, datter geen nagelen door vrembdelinghen vervoert werden, ende ons het aenstaende mousson sooveele te senden als doenlijcken is, want behalven de retoeren naer 't patrya geerne een goede pertye na Mocha ende Suratten senden souden.

De predicant Danckaert heeft syne verlossinge aen ons versocht. Ende, alsoo gaerne saegen, dat langer in synen dienst continueerden, sy U. E. ge-recommandeert denselven, soo 't doenlijcken is, daertoe te bewegen, niet-tegenstaende alsnu verscheyde voorlesers derwaerts gesonden sijn, alsoo alle plaetsen geerne wel versien sagen.

Actum in 't schip *Nieuw, Bantam* leggende ontrent Poulo Panjangh, adi 28 Febr. anno 1620.

395. — AMBOYNA.

AEN DEN PREDICANT DANCKAERT, 28 FEBR. 1620.

Alhoewel de myne van den 8 December 1619 sonder notabile supstantie is, hebbe evenwel niet willen naerlaeten U. E. daarvan copye te senden, omme myne groetenisse meteen daerby te vernieuwen ende U. E. andermael te recommanderen ende versoeken syne loffijcke aengevangene dienst soo licht noch soo haest niet te begeven, maer hem weder een redelijcke goede tijt opnieuws te verbinden ter eeren Godes, dienst van 't vaderlant ende voortplantinge van de waere Christelijcke religie. Hiermeede sal U. E. syne eerwaardige ouders ongelijck meerder eere, gehoorsaemheyt ende dienst doen, dan off sich corporaliter by haer transporteerde. Ick sal niet breeder hiervan sijn, maer my geheelijck verlaeten, dat in synen goeden dienst ende iver gelijck voor dese continueeren sal.

Met den *Arendt* is innewaerts gevaeren (vry wat tegen sijn gemoet) eenen Jacob Anthonisz. voorleser, sijnde een persoon, die seer goede gaven heeft, maer gesaticheyt gebreect. Wil U. E. gebeden hebben denselven ende oock de twee andere voorlesers, met dese schepen vaerende, ten besten 't onderichten ende te voirderen, datse aldaer op de dorpen ende eylanden, onder onse gehoorsaemheyt staende, gehouden ende gebruyct worden ter eeren Godes, voortplantinge van de Christelijcke religie ende welstant van 't vaderlant. Dese drie persoonen senden wy, omdat dies te beter alle plaetsen gestadelijck beseth ende wel versien mogen worden, want ick achte daer ongelijck meer dienst dan op de schepen doen sullen. Met een seer gepassioneerde instantie heeft Jacob Anthonisz. aengehouden, om tot Jacatra te mogen continueeren, daerover syne requeste den raet verthoont ende gecommuniceert is, ende op de saecke herlet wesende, wierd andermael verstaen, sijn gepassioneert versoeck niet t' accorderen, maer dat voortvaeren ende Baly aendoen soude, om daer sijn portuer te soecken.

In 't schip *Bantham*, ontrent Pulo Panjangh, adi 28 Febr. 1620.

396. — BANDA.

AEN DEN GOUVERNEUR WILLEM VAN ANTZEN, PER DEN HEER
HOUTMAN GESCHREVEN, 28 FEBR. 1620.

Tsedert onse jonckste, daarvan by dese copye gaet, sijn hier Godt loff van 't patrya wel aengecomen de schepen den *Witten Beer* ende de *Hoopc*, maer van d' Engelsen hebben niet anders vernomen, waerover goetgevonden is,

wederomme een vloote van seven schepen innewaerts te senden op avontuyr, off eenige Engelsen achter Java om derrewaerts gevaeren souden moghen wesen met ordre, dat met het eerste van 't oostemousson weder herrewaerts keeren, om dan om de West te gaen ende elders gebruyckt te worden, mits dat men de tocht op Banda voor dit jaer uytstelle. D' heer Houtman gaet als overhoofd met dese vloote om de visite te doen ende op alles goede ordre te stellen; 't geene goetgevonden hebben sijn E. te recommanderen en bevelen, gelijk meede de gouverneurs van de Mollucques, Amboyna ende Banda, sal U. E. per nevensgaende instructie sien. U. E. gelieve naer te comen sulcx hem aengaet ende de welstant van de generaele Compagnie soud moghen vereyschen, mits ons van alles goede advysen gevende.

Ten overvloet zy U. E. andermael ten hoogsten gerecommandeert alle mogelijke neersticheyt te doen ende doen doen omme ons soo groote quanteyt nooten ende foelye te senden als mogelijk is, want daeromme seer verlegen syn. In 't patria sijn alle de nooten ende foelye door de Mayores vercocht ende boven 't geene derwaerts gesonden dient, souden gerne een goede quanteyt na Mocha, Suratten ende de custe van Coromandel senden, waertoe veele van nooden is. Dit doende, sal ons sonderlinge vrientschap ende de Compagnie grooten dienst geschieden.

In 't schip *Nieuw Bantam* geset onder Poulo Panjangh, adi 28 Febr. anno 1620.

397. — BANDA.

AEN VAN DER STRENGEN, PER DEN HEER HOUTMAN GESCHREVEN,
28 FEBR. 1620.

Nevens dese gaet copye van d' onse per 't schip *Amsterdam* gesonden, waer van d' inhoudede confirmeren. Tsedert hebben geen andere tydinge van d' Engelsen vernomen, waerover selfs (gelijck gaerne gedaen hadde) niet hebbe moghen innewaerts vaeren, maer is goetgevonden d' heer Houtman met een vloote van seven schepen derwaerts te senden op avontuyr, off achter Java om eenige Engelsen innewaerts gevaeren waeren, met ordre, soo daer geene vernemen, dat de vloote op 't spoedichste wederkeere. Derhalven sal U. E. date-lijck in de schepen laden alle de nooten ende foelye, die gereet is hebbende, voorder alle uytterste debvoir doende, omme sooveel nooten ende foelie op te coopen ende op 't jonckst van 't oostemousson herrewaerts te senden, als doenlijcken is. De schepen, daertoe van node wesende, sullen door d' heer Houtman tot dien eynde expresselijck aldaer gelaten worden. Met de voorsz.

seven schepen senden wederomme tot opcoop van nagelen, nooten ende foelye 48.000 realen in spetie, pertye rijs ende andere goederen. Alles is aen d'heer Speult in Amboyna gedirygeert. 't Geene U. E. van node heeft, sal derwaerts advyseeren, opdat versien worde ende aldaer in geen gebreck geraecke.

Op U. E. versoeck, omme de Compagnie elders te dienen, hebben d'heer Houtman gelast U. E. van Banda te verlossen ende Jan Carstens als oppercoopman in sijn plaetse te leggen. Derhalven sal U. E. syne boecken clær maecken ende sich aen d'heer Houtman adresseren, mitsgaders Sijn E. ordre naercomen.

In 't schip *Bantham* leggende onder Poulo Panjangh omtrent Bantham, adi 28 Febr. anno 1620.

398. — BANDA.

AEN DEN LUYTENANT JOHAN COIGNET, 28 FEBR. 1620.

U. E. aengename van den 4 April 1619 hebbe wel ontfangen ende sijn versoeck verstaen. Ende, alsoo van U. E. persooone niet dan alle goede getuychnisse vernemen, hebben wy aen d'heer Houtman, onsen raet, ordre gegeven, U. E. in 't voorvallende voor andere te prefereren en na merite t'avanceren. Derhalven sal sich aen de voorsz. heere Houtman adresseren, alsoo Sijn E. last ende commissie heeft, om van onsentwegen overal behoorlijck ordre te stellen.

Adi 28 Febr. anno 1620, in 't schip *Bantam*.

399. — POULOWAY.

AEN JAN CARSTENS, 28 FEBR. 1620.

Ick hadde wel verhoopt, dit jaer personelijck met een goede macht na Banda te vaeren, dan vermits geen andere tydinge vande resterende Engelsche schepen vernemen, can 't niet geschieden ende is goet gevonden d'heer Houtman met een vloote van seven schepen innewaerts te senden, omme de visite te doen ende volgens onse instructie op alles goede ordre te stellen, ende alsoo Marten van der Strengen versocht heeft van Banda verlost te moghen worden, presenterende de Compagnie elders te dienen, hebben wy den voorsz. heer Houtman belast van der Strengen te verlossen ende U. E. als oppercoopman in sijn plaetse te stellen.

Hierover recommanderen U. E. wederomme ten alderhoogste alle moge-

lijcke neersticheyt te doen, omme soo grooten quantiteyt nooten ende foelye te versamelen ende herwaerts te senden, als doenlijcken sy, want daervan groot gebreck hebben. Aen gelt noch goederen, hoope, sal 't niet gebreecken, alsoo met de voorsz. schepen wederomme senden, soo tot opcoop van nagelen als nooten ende foelye, 48.000 realen in spetie, pertye rijs ende andere provisie, waervan de portie voor Banda door d' heer Speult van Amboyna gesonden worden sal. Advyseert derwaerts, wat U. E. van node heeft ende laet niet alle jaeren U. E. reeckeninge met de staet van alles herwaerts te senden.

In 't schip *Nieuw Bantam* geset onder Poulo Panjangh voor Bantam, adi 28 Febr. anno 1620.

400. — COMMISSIE

VOOR FREDERICK HOUTMAN, 28 FEBR. 1620.

Jan Pietersz. Coen, gouverneur-generael over alle forten, comptoiren, schepen, volckeren ende negotie van de hoge mogende heeren Staeten-Generael, Syne Princelyke Excellentie Maurits, prince van Orange, grave van Nassauw, ende de heeren bewinthebberen der generaele Oost-Indische Compagnie van de Vereenichde Nederlanden in Oost-Indien, allen dengeenen, die desen sullen sien off hooren lesen, saluyt! doen te weten, alsoo boven de schepen, tegenwoordich innewarts wesende, goetgevonden hebben noch een vloote van seven schepen van hier derrewaerts te senden, te weeten *Walcheren*, de *Bergerboot*, de *Morgensterre*, de *Neptunis*, d' Engelse *Sterre*, d' *Expeditie* ende de *Houdt*, omme de Mollucques, Amboyna ende Banda van provisien ende andere nootlijkheden te versien, de voorsz. plaetsen te visiteren, 't geene aldaer te doen is te verrichten ende voornamentlijk, off d' Engelsen achter Java om met haer resterende macht, off een deel van dien geloopen waren, d' selve Engelsen datelijck met geweld aen te tasten, in hun geweld te becomen, te vernielen off van daer verdryven, naerdats best doenlijck sy. Ende aengesien den tijt niet toelaet, dat selfs in persoon derrewaerts vaeren mach, soo is 't, dat wy met advijs van onsen rade ons genouchsaem ende ten vollen houden gecontenteert van de bequaemheyte ende suffisantie van den E. Frederick Houtman, denselven gecommitteert ende geauthoriseert hebben, committeren ende authoriseren hem mits desen, omme geduyrende dese vdyagie ende ons absentie als commandeur ende overhoofd over alle de voorsz. schepen, forten ende comptoiren in de Mollucques, Amboyna ende Banda wesende te commanderen, presideren, justitie, soo in criminel als civil t' administreren ende voordr alles met advijs van de respectie commandeurs, gouverneurs in de Mollucques, Am-

boyna ende Banda wesende ende andere presente raetspersonen, soo in 't stuck van de negocie als den oorloge te doen ende dirigeeren, wat den meesten dienst ende welstandt van de Generaele Compagnie vereyscht, conformc d' ordre ende instructie tot dien eynde medegegeven.

Ordonneren ende bevelen derhalven aen de voorsz. gouverneurs, commandeurs, oppercooplieden, cappiteynen, schippers, alle andere officieren, soldaeten ende bootsgesellen, op de fortten, schepen ende comptoiren sijnde, niemant uytgesondert, den voorsz. Frederick Houtman voor commandeur ende overhoofd te erkennen ende hem met goeden raet ende daet te assisteren in 't effectueren van syne instructie ende last ende 't geene voirder soude moghen voorvallen, invoegen off daer selfs present waeren, daeraen de Compagnie dienst ende ons een welgevallen geschieden sal.

Aldus gedaen in 't schip *Nieuw Bantam* leggende by de vloote onder Poulo Panjangh ontrent Bantam, adi 28 Febr. anno 1620.

401. — COMMISSIE

VOOR BARTHOLOMEUS SPILBERGHEN, 28 FEBR. 1620.

Jan Pietersz. Coen, gouverneur-generael etc. allen dengeenen, die desen sullen sien off hooren lesen, saluyt! doen te weeten, alsoo wy goetgevonden hebben de schepen de *Nieuwe Maen*, de *Swaen* ende den *Hondt* off alsulcke andere drie, als by den raet daertoe geordonneert sullen werden, in April toecomende uyt Amboyna op seecker exploit ende voorts na Japan te destineren ende nodich is, dat daerover een bequaem persoon voor commandeur ende overhoofd mede senden, ten eynde onse ordre in alles naergecomen ende justitie geadministreert mach worden, soo is 't dat wy ons genoegsaem houdende gecontenteert van de bequaemheyte ende suffisantie van den E. Bartholomeus Spilberghen, denselven daertoe gecommiteert ende geauthoriseert hebben, gelijk hem committeren ende autoriseeren mits desen. Bevelen ende ordonneren derhalven aen d' oppercooplieden, schippers, stierlieden, andere officieren, soldaten ende bootsgesellen met de voorsz. schepen varende, niemant uytgesondert, den voorsz. Bartholomeus Spilbergen met raet ende daet (des versoekende) te assisteren ende voor haeren commandeur ende overhoofd te erkennen, obedieren ende respecteren, in voegen off selfs present waeren.

Actum in 't schip *Nieuw Bantam* ontrent Bantam, adi 28 Febr. anno 1620.

402. — COMMISSIE

VOOR JACQUES SPECX, 28 FEBR. 1620.

Jan Pietersz. Coen, gouverneur-generael etc. allen dengeenen, die desen sullen sien off hooren lesen, saluyt! doen te weeten, alsoo den E. Jaecques Specx, oppercoopman op 't fort Firando in Japan, sijnen verbonden tijt geexpiereert ende oversulcx op sijn versoeck syne verlossinge geconsenteert is, soo is 't, dat wy ten respecte van syne goede diensten de Compagnie gedaen den voorsz. Jaecques Specx gecommiteert ende geauthoriseert hebben, gelijk hem committeren ende autoriseeren mits desen, voor commandeur ende overhoofd met alsulcke schip oft schepen, als dit jaer van daer vertrecken sullen, herrewaerts te comen. Ordonneren ende bevelen derhalven aen de oppercoopluyden, schippers, alle andere officieren, soldaeten ende bootsgezellen, daerop varende, niemant uytgesondert, den voorsz. Jacques Specx voor haeren commandeur te erkennen, obedieren ende respecteren.

Aldus gedaen in 't schip *Nieuw Bantam* leggende geset by de vlote onder Poulo Panjangh ontrent Bantam, adi 28 Febr. anno 1620.

403. — AMBOYNA.

AEN DEN HEER F. HOUTMAN ONSEN GECOMMITTEERDE, PER DE SCHEPEN
D' ENGELSE *STERRE* ENDE DEN *HONT*, 17 MAART 1620.

Niet eer dan gisteren is hier aengecomen het schip d' Engelse *Sterre* ende op heden den *Hont*, sijnde drie weecken lanck in de engte van de Straet Sonda door extraordinarye contrarie herde stroom tegengehouden, ende niettegenstaende den tijt interim soo verloopen sy, dat getwijffelt wort, oft de reyse tot in Amboyna sullen connen volbrengen, is nochtans goetgevonden, dat U. E. de voorsz. 2 schepen naersenden sullen op avontuyr, off de reyse noch volbracht wierd ende de schepen daer van noode waeren. Gebruyct die daer de Compagnie de meeste dienst doen connen, ende, soo daer niet van noode sijn, sal U. E. deselvige ende alle andere schepen, die men daer missen can, op 't spoedichste weder herrewaerts senden, want hier veele nodich sijn ende seer wel gebruyct connen worden. Byaldien alle de schepen, die wy provisionelijck weder herrewaerts gedestineert hebben, soo haestich als gaerne sagen niet gesonden connen worden, gelieve U. E. ten minsten een schip oft meer met advysen ende goede pertye nagelen, nooten ende foelie op 't alderspoedichste weder herwaerts te senden, opdat weten moghen, off innewaerts eenige Engelse schepen sijn, dan off die om de West te vinden

sullen wesen, waeraen ons vrientschap ende de Compagnie dienst geschieden sal. Want al waer dat het niet nodich waere geheel vroeck een vloote na de Noortwest te senden, om d' Engelsen te soecken, soo dienen in aller manieren eenige schepen in 't begin van 't oostemousson naer Mocha ende Suratten gesonden met goede pertye nagelen, nooten, foelie ende gelt tot stabilatie van den treffelijcken handel, die in die quartieren te doen is. Derhalven gelieve U. E. hierop te letten ende de gemeene welstant sooveel mogelijk te voirderen.

Den oorloch is met die van Bantam continuerende. Tsedert U. E. vertreckt zijn van onse armade de rema veel praeuwen met rijs ende pady aengehaelt. Met veel praetjens sijnder eenige persoonen by ons aen de schepen geweest, streckende (naer 't scheen) om ons te bewegen wederomme imandt anders (dan van Uffelen) na Bantam te senden, evenals off dan voor seecker accoort soud worden getroffen; doch om niet meer te verachten, hebben sulcx niet goet connen vinden. De vloote is tegenwoordich in de Straet Sonda, om d' Engelsen daer te wachten ende interim hout [te laden] tot huysen te bouwen. Van de schepen d' *Eendracht* ende de *Goede Fortuyn*e is noch geen tydinge. D' Almogende wil haer behouden geleyden. Het schip den *Witten Beer* hoopen eerlange met syne last naer 't vaderlandt te senden.

In 't fort Jacatra, adi 17 Maert anno 1620.

404. — AMBOYNA.

AEN DEN GOUVERNEUR VAN SPEULT, 17 MAART 1620.

't Vorenstaende is hetgeene als nu met dese 2 schepen aen d' heer Houtman schryvende ben. U. E. gelieve deselvige voor de syne mede te houden. Wy sullen daerby niet anders voegen dan dat in 't schip d' Engelse *Sterre* ten overvloede hebben doen schepen een kiste met 8000 reaalen in spectie. U. E. sal deselvige ten besten van de Generaale Compagnie gebruycken off versenden daer 't behoort. Ende soo in Amboyna, de Molluccos oft Banda geen gelt van noode sy, sendt ons al hetgeene datter over is weder herrewaerts, om elders geimployeert te worden, alsoo hier niet te veele comen can. De rijs, met dese schepen gaende, sal U. E. mede naer behooren verdeelen.

In 't fort Jacatra, adi 17 Meert anno 1620.

405. — INSTRUCTIE

VOOR D' OPPERCOOPLIEDEN ENDE SCHIPPERS VAN DE SCHEPEN
D' ENGELSE *STERRE* ENDE DEN *HONDT*, VARENDE NAER
AMBOYNA, 17 MAART 1620.

Alsoo ghylieden voor desen gedestineert sijt met d' heer commandeur Houtman naer Amboyna te vaeren, is daerover goetgevonden, niettegenstaende 't westelijcke mousson bykans verlopen is, dat U. E. onderstaen sullen, off de reyse volbrengen connen, ende alsoo 't selvige voor dese op 't jonckste van 't mousson laeter dan nu byzuyden de Paternosters langs Baly, Byma, Solor ende 't Hooge Landt gedaen is, sullen U. E. deselvige passagie van hier rechtdoor na Amboyna gebruycken sonder onderweech eenige landen aen te doen, 't en waere door noot, windt off stroom daertoe genootsaeckt wierdet. In Amboyna comende, sult naercomen d' ordre van de heeren Houtman off Speult. Soo 't geviel, dat ghylieden door contrarye windt off stroom Amboyna niet beseylen cost, sult dan tijtlijck weder herwaerts keeren, opdat wy de schepen elders gebruycken moghen, alsoo van meninge sijn eerlange een vloote te versenden, mits Baly off Grecy aendoende, omme van daer herrewaerts te brenghen sooveel plancken, swalpen, vrouwen, hoornbeesten ende andere nootlijckheden, als de schepen voeren connen.

De Spangiaerden, Portugiesen ende haere adherenten, die van Maccassar ende van den Mattaram, sult ghylieden als voor dese alle mogelijcke affbreuck doen, totdat anders geordonneert wert. Het gelt ende cargasoen, welck inhebbende sijdt, sult in Amboyna aen d' heer gouverneur Speult overleveren. Doch by eenige andere comptoiren comende, daer gelt van noode mocht wesen, sal men 't selvige ten dienste van de Compagnie gebruycken.

Gegeven in 't fort Jacatra adi 17 Maert anno 1620.

406. — JAMBI.

AEN A. I. VAN DER DUSSEN PER DE FREGATTEN *HOORN* ENDE *CEYLON*,
19 MAART 1620.

Tot verscheyde tyden sijn hier Godt loff wel aengecomen de jachten d'*Oran-geboom* ende de *Jaeger*, gelijk meede 3 joncquen, namentlijck eene van Andregiery, eene van Jacatra ende die van Chily Jappan, waermede van U. E. ontfangen hebbe seven missiven ende eene van Boumeester van dato 24 November, 2, 15, 20 ende 28 December, 18 Januario ende 18 Febr., op alle welcke dese tot antwoord dienen sal. De peper, in de voorsz. jachten ende

joncquen gescheept, is seer wel te pas gecomen ende wel ontfangen, daervoor U. E. reeckeninge volgens factuere gecrediteert is. De joncke van de jonge coninck ende 't jacht *Clecu Amsterdam*, die in de ladinge laegen, sijn meede met devotie verwachtende, om 't schip den *Witten Beer*, welck naer 't vaderlandt gedestineert hebben, derrewaerts te mogen depecheren. Veel lichte peper, gelijk U. E. seyt, isser onder de peper lopende, ende aen 't gewicht vinden oock veel te cort, soodat de peper vry wat dierder comt te staen dan de coop met oncosten aldaer in U. E. facture beloopt.

Voor de peper in de jonck van Chily Jappan wesende, is 10 realen 't picol geboden ende achte, dat het haest eens worden sullen. Op 't wegen sal wel gepast ende een ider recht gedaen worden. De peper, die tot Japara ende Jortan soud moghen comen, hoope tegen 7 a 8 realen 't picol te becomen, want ordre gegeven hebbe, dat men geentsints toestae eenige peeper van daer off elders na China vervoert worde. De joncquen na Jortan off Grissy varende, sullen voor dees tijt niet moeyen, alsoo verhoopen, als de Chynesen belet wort geen peper te vervoeren, deselvige 't naeste jaer hier wel gebracht worden sal. Soo niet, sullen ons alsdan na den tijt reguleren ende behoerlijcke ordre stellen. De helft van de 300 picol peper, Chily Japan toecomende, sal U. E. aldaer voldoen ende hier ingehouden worden.

't Is my lieff, dat U. E. van d'Engelsen ontfangen heeft 400 picol peper, ende onnodich veel moeyten, om meer te becomen, te doen.

By dese senden U. E. doeck tot sacken ende een vercken wijn voor provisie van de logie.

Als de Chinees Arou hier comt, sullen op 't versoeck ende ter lieffde van Kitchily Japan niet laten denselven faveur ende vereeringe voor sijn verlooren vrouwen te doen, 't welck U. E. hem aendien sal.

't Is ons niet lieff, dat by die van d'*Orangeboom* geweygert zy de lecke joncke te schepen; hebben hun tot waerschouwinge daerover bestraft, ende senden U. E. by dese authorisatie om den raet van de schepen te vergaderen, daerinne te presideren ende met gesach den dienst van de Compagnie te doen bevoirderen.

Soo iemandt weder eenige weygeringe doet, off andere onbeleeftheyt pleeght, beleght daarvan attestatie ende sendt die herrewaerts, opdat daerover exemplaire straff doen moghen.

D'authoriteyt, die de coninck in U. E. versoeckt, omme alle saken te moghen affdoen, streckt om te meer te quellen. Saecken, die U. E. ampt betreffen ende van geen grooter consequentie sijn, moocht daer wel affdoen, maer hout u buyten 't geene U. E. niet aen en gaet. Al 't geene daarmede affleggen ende op ons excuseren condit, sal U. E. te meer ruste veroorsaecken.

Nevens dese gaet antwoord met eenige vereeringe aen d'oude coninck. Een

vaetien cruyt sal U. E. uyt de schepen lichten ende van onsentwegen aen den jongen coninck vereeren, met sulcx meer daerby als geraden sult vinden.

Plancken ende swalpen dienen sooveele gesonden als U. E. becomen ende senden can.

Heeft U. E. twee hondert realen aan den coninck gegeven, omme ontslegen te worden van 't verlet, welck hy in 't afschepen van de peper dede, over 't geene voor de joncquen, tot Japara verbrandt, gepretendeert wierd? Sulcx soud wel gedaen wesen, als het op de name van liberaele gifte gedaen ware; want van twee quaden het minste moeten kiezen, ende geentsints reden is, dat men degeene by onse vyanden vaerende vergoede de schade, die daerover comen te lyden. Wy weten oock wel, dat men somtijts ten uytterste op sijn recht niet behoort te staen, maer daerentegen moeten oock considereren, inbreuck gedoogende, dat daermeede oorsaecke gegeven wort om noch eens te beginnen.

Die niet ontsien wort, can in 't minste respect noch gesach hebben, insonderheyt in dese landen. Hierover sult wel doen om geen oorsaeck van quae inbreuck te wesen noch geen quae consequencie te maecken, ende houden u buyten 't geene u niet aen en gaet, voor sooveel eenichsints doenlijcken sy.

Den boehae van dese natie moet men niet al te seer ontsien, maer d'eeene tijt met sachticheyt ende den andere (als 't niet anders wesen mach) met hardicheyt tegenstaen. Van Brees faute can U. E. niet verschoonen. Hy heeft er sooveele begaen, dat alle sijn gagie niet voldoen can.

Wy sullen U. E. van de voorsz. twee hondert realen weder doen ontslaen, ende weest daerby verdacht niet al te schootich te wesen, want men can altoos tot uitkeeren wel comen. Hout soo goede mate, als doenlijck sy.

't Is my lieff, dat de *Dolphiyn* ontrent Poulo Berhalla off Verella gesonden sy, om op de Chyneesse joncquen te passen ende die hier te doen comen. Wy gelooven wel, als die van Jamby sulcx vernemen, dat het haer niet lieff sijn sal, maer ons bedunckens sal U. E. noch des Compagnies goederen daerover geen last lyden. Des coninck staet off handel sal daerby in 't minste wel heelen, als sy over een andere bouch comen te genieten, 't geene onbedachtelijck haer voor laten staen, wy souden mogen soecken hun t'ontrecken. Soo U. E. hiervan aengesproocken wordt, sult geentsints in de saecke treden, maer U daer buyten houden als nieuwers van wetende, ende dat niet te verantwoorden hebt wat andere doen. Doch tegen de calumnie ende quade uytlegginge van onse vyanden off andere onwetende sal U. E. den coninck ende andere principalen aendienien, verstaen te hebben, dat de Chyneesse joncquen niet aengehaelt noch tot Jacatra gebracht worden, om haer den handel tot Jamby te beletten, off hun te beschadigen, maer ter oorsaecke, dat, alsoo de Pangoran van Bantam verleden jaer drie Chineesse joncken opgehouden ende

deselvige dit jaer verbrandt heeft, omme de peuplatie van Jacatra te verhinderen ende voor te comen, datter geen joncken van China tot Jacatra souden vaeren, de Generael daertegen genootsaecht is geworden eenige Chinesse joncken aen te haelen ende tot Jacatra te doen brengen, omme de Chinesen te bethoonen door wien de Chinesse joncquen tot Bantam berooft, opgehouden ende eyntlijcken verbrant sijn, hoeveel reaelen datter tot Jacatra na haer goederen wachten, ende wat proffytten sylieden aldaer doen connen, opdat wy ten onrechten niet beschuldicht, alle de werrelt onse rechtveerdige doen bekent, ende niemandt door onse vyanden geabuseert werde. Derhalven sult aen den coninck ende andere hoofden vrientlijk versoecken, dat het haer gelieve de calumnie van onse vyanden geen gehoor noch geen geloove te geven ende toe te staen, dat eenige Chinesen voor ons gelt tot Jacatra brengen 't gene wylieden van doen hebben, soo sal de Generael oock niet naerlaten toe te staen, dat andere Chinesen na Jamby vaeren. Item seght hun aen, dat sy alle den troubel die van Bantam wyten, want sy van alles oorsaecke sijn. De coninck van Bantham heeft gesocht ende is noch soeckende ons t' onderdrucken en ruwyneren. Wat connen wy min doen, dan ons daertegen diffenderen ende overal hulpe te soecken sonder d' uytterste remedie te gebruycken, want, soo sulcx hadden willen doen, Bantam waere al lange als Jacatra geruynneert. Dat ons die van Jamby wat helpen! Wy sullen haer (des nodich ende versocht wesende) tegen hun vyanden weder assisteren. Soo U. E. over landt van Ticco advysen becomen can, 't sal ons aengenaem wesen.

Belangende de peper van d' Engelsen gecocht a 9 realen 't picol, hebben daerop niet anders te seggen dan dat het wat diere is. Soo de betalinge op dit comptoir gewesen wort ende d' Engelsen hier comen, sy sullen volghens u belofte betaelt worden, lyber ende vrye passagie na de haere becomen, doch van Bantam, de Mollucques, Amboyna, Banda ende andere vyanden plaetsen hoopen haer te weeren.

Dese gaet met twee fregatten *Ceylon* ende *Hoorn*, welck expresselijck senden, om daer ten dienste van de Generaele Compagnie gebruyct te worden in sulcx voor soud mogen vallen, 't zy tot den handel, waerneminghe van de Chynesse joncken off affbreuck onser vyanden, daerop U. E. met advijs van den raet ordre stellen sal. Anthonio Caen hebben daerover als hoeft gestelt ende last gegeven met de Chinesse joncken te keeren off daer te blyven, na dat met den anderen goet vinden sult. De *Jaeger* off een ander jacht hoopen eerlange meede te senden. Soo daer peper is, om den *Dolphijs* te laden, weest dan niet haestich, om dat schip met de joncken herwaerts te senden. Can hy niet in de reviere, doet de peper met de jachten uyt en aen boort brengen. Na onse opinie sal 't niet nodich wesen, datter eenige schepen off jachten met de Chynesse joncquen tot hier toe comen, maer genouch sijn, dat tot by

Palinbang geconvoyeert ende van daer met eenich volck herwaerts gestiert worden.

Niet dan al te lichtvaerdich isser met de lichtung van Tymen Michielsz. toegegaen. Syne lichters hebben haer oock niet gerust ende buyten moeyten connen houden, weynich denckende van wat consequentie off inportantie het was 't versoeck van die van Andrigiery t' accorderen ende sonder last alsulcken autoriteyt te gebruycken. In den brief, door van der Eyck geschreven, sien wy hoe onbedachtelijck hy hem (menende wel te doen) misgaen is in die van Andrigiery te verwyten, dat sy van meninghe souden geweest sijn haer met hulpe van de Portuguesen meester te maecken van de goederen van *Nassou* gebercht, welck een groote faute is, want diergelijcke attentien in sulcke conjuncture niet behooren gereprocheert te worden. 't Is genoech, dat wy 't weten. Om in alles ten goede te versien, vinden wy geraden ons volck en goederen van Andrigiery te lichten ende den handel aldaer na gelegentheyte met jachten te laten doen sonder continueelijck volck aen lant te houden. Ter gelegener tijt sal U. E. een van de jachten met onse missiven derwaerts senden, opdat van der Eyck sich met sijn geselschap volgens onse ordre tot Jamby transportere ende, als U. E. aldaer bequaeme jachten hebben sal en derven can, sult dan denselven met een cargasoen tot opcoop van peper nodich derrewaerts senden.

Ten besluyt en overvloet sy U. E. andermael ten hoogsten gerecommandeert soo grooten quantiteyt peper op te copen ende herrewaerts senden, als doenlijcken is, want die hoogh nodich van doen hebben, vermits geensints van meninghe sijn ons recht en prerogatifff aen die van Bantham om haeren peper te cederen.

Dese fregatten hebben wy ordre medegegeven soo onderwech den *Dolphijn* met eenige Chyneesse joncken rescontreren, dat de *Dolphijn* met een van de fregatten weder na Jamby keere ende de joncken met het ander fregat off eenich volck herrewaerts werden gesonden. Soo den *Dolphijn* daer compt, sal U. E. 't selvige schip vol peper laden, off by gebreck na Palinbang senden met eenich gelt ende goederen, om aldaer vol hout geladen te worden ende voorts herrewaerts te comen.

Aen Tchily Japan sal U. E. onse groetenisse doen ende denselven aen root laecken off andersints vereeren de waerdye van ontrent 50 realen. By dese gaen seeckere brieven door die van syne joncke geschreven.

In 't fort Jacatra, adi 19 Maert anno 1620.

407. — JAMBI.

AEN D' OUDE CONINCK, 19 MAART 1620.

Nu cortelingh hebbe van uwe Magisteyt eene missive ontfangen ende verstaen, hoe gaerne eenich geschut coopen soude.

't Is my leet, dat hem daeraen niet helpen can, want het geen gebruyck noch niet behoorlijcken is, dat imandt eenige wapenen van sijn coninck vercoope off verschencke. Derhalven sal my daerinne gelieven t' excuseren ende bereyt vinden in 't gene hem elders helpen can, want niet anders en soecke dan goede vrientschap ende correspondentie met uwe Magisteyt t'onderhouden.

In teecken sende tot sijn eygen vermaeck een roer met een bandelier, twee witte cassen, een sarassa maleyo, twee tape sarassen, twee tape chinde ende 6 stuks goulongs, 't welcke ten goede gelieve te nemen.

Adi 19 Maert, anno 1620.

408. — COMMISSIE

VOOR ADRYAEN JACOBZ. VAN DER DUSSEN, 19 MAART 1620.

Wert geauthoriseert by den heer Gouverneur Generael ende syne presente raden Adryaen Jacobsz. van der Dussen, oppercoopman in Jamby, omme in allen 't geene aldaer soude moghen voorvallen continueelijck den raet te beroepen, vergaderen ende daerin te presideren. Gelasten ende bevelen derhalven mits desen aen de oppercoopluyden ende schippers van de schepen, jachten, sloepen off fregatten van wegen de Generaele Compagnie, tegenwoordich in Jamby sijnde ende die noch naer desen aldaer souden moghen comen, den voorsz. Adryaen van der Dussen daervooren te erkennen, obedieren ende respecteren, ende oock naer te comen sulcks, als by den raet ten meesten dienste van de Compagnie goetgevonden ende door den voornoemen van der Dussen geordonneert soud moghen werden.

In 't fort Jacatra, adi 19 Maert anno 1620.

409. — ANDRIGIERY.

AEN ADRYAEN VAN DER EYCK, PER DE FREGATTEN HOORN ENDE CEYLON, 19 MAART 1620.

U. E. missiven van prymo November ende 26 December hebbe wel ontfangen, gelijk meede copye van eene den 25 Januaryo aen Sr. van der Dussen geschreven. De 932 picol peper, in de *Fager* ende joncke gescheept, is wel ontfanghen ende naer 't vaderlandt gesonden.

D' attentaten ende onbeleeffde ongeregeltheyt van die van Andrigiery hebbe verstaen. 't Is van U. E. een groot misverstant, dat d' ongeregelde haer boos voornemen verwijt, want in diergelijcke saecken met een swygen versien moet worden. 't Is genoeg, dat men 't weet ende haer boos disseyen misluctt sy. Derhalven swijcht ende denckt!

Om beterschap te soecken, hebben wy goetgevonden het compt'ir ende volck van daer te lichten. Derhalven sal U. E. soo haest de gelegentheit van jachten becompt, alle de peper ende goederen daerinne schepen ende daermeede met u volck na Jamby vertrecken, d' ordre van Sr. van der Dussen naercomende. Doet den coninck ende orangkays uyt u selven een cleyne vereeringe, haerlieden aendienende, dat wy niet en begeeren dan vrede ende vrientschap met haer t' onderhouden ende, soo het hun lieff is, dat U. E. off imant anders met een ander jacht weder sullen comen handelen sonder gestadelijck volck aen landt te laeten; soo niet, dat van daer blyven sult. Als van der Dussen de gelegentheit van jachten, coopmanschappen ende gelt heeft, sal U. E. weder na Andrigiery vaeren ende alle mogelijcke neersticheyt doen om quantiteyt peper te coopen, want daeromme seer verlegghen sijn. Soo 't gevielen, dat die van Andrigiery hert aenstonden, om u daer te houden, sult in dien gevalle niet haesten om te vertrecken, maer advys van Sr. van der Dussen verwachten, want d' ordre, die hierinne geven, provisionelijcken geschiet, om beter tractement voor de leggers aldaer ende te meerder peper met de gevoechlijkste middelen te soecken, ende niet omdat opstinement begeeren, dat ghylieden van Andrigiery vertrecken off aldaer blyven sult.

In 't fort Jacatra, adi 19 Maert anno 1620.

410. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. ANTHONIO CAEN ENDE RAET, VARENDE MET DE FREGATTEN CEYLON ENDE HOORN NA JAMBI, 19 MAART 1620.

Met beyde de fregatten sullen U. E. van hier rechtdoor na Jamby seylen ende, aldaer arriverende, naercomen d' ordre, welck door Adryaen van der Dussen ende raet gegeven worden sal.

Het jacht de *Dolphijn* onderweech met eenige Chineesse joncquen resconterende sult de vrienden aendienen, hoe wy goetvinden, dat de *Dolphijn* weder met een van de fregatten na Jamby keere om daer peper, off by gebreck in Palinbangh hout te laden, mits dat men de joncken met het slechtste fregat herwaerts sende. Wy achten, als de joncken verby Palinbangh sullen wesen, dat het dan onnodich sy eenige fregatten voorder te senden.

Soo den raedt dat alsoo meede goet vindt, sal Anthonio Caen met eenich volck daerop overgaen ende de Chynessee joncken tot Jacatra brengen, laetende de *Dolphijn* met de fregatten weder na Jamby loopen.

Wy belasten U. E. wel expresselijck, soo de Chynessee joncken compt te bejegenen, in aller manieren voor te comen, dat sylieden in 't minste niet beschadicht noch vercort worden. De Spangiaerden, Portugiesen, Macassaren, die van de Mattaram ende Bantam, sullen U. E. volgens vorige ordre alle mogelijcke affbreuck doen.

Adi 19 Maert, anno 1620 in 't fort Jacatra.

411. — SUCCADANA.

AEN JOSEPH DE NATLAER, PER 'T JACHT *NASSAUW*, 19 MAART 1620.

Dese gaet per 't Jacht *Nassauw*, waerinne voor Suckadana ende Grissy een cargasoen cleeden met eenich gelt gescheept hebben, 't geene U. E. toegesonden wort ende daervan 't cargasoen [dat] voor Grissy dienstich soud moghen wesen, datelijck lichten sult ende voorsz. jacht op 't spoedichste na Grissy senden, mits daerinne schepende alsulcke dyamanten, besarsteenen, was, sisicquen, rottangh ende wat andersints veerdich soud moghen hebben omme aen dit comptoir geleverd te werden, maer geen rijs, want dit jacht te leck is, ende swalpen sal moeten laeden. Hout de rijs, totdat andere gelegentheyd becompt. De voorgaende rijs, van daer gesonden, is vry wat slecht en diere geweest, daeromme sult verdacht sijn niet dan nieuwe rijs te coopen, en dat redelijcx coop. Om rottangh sijn hier seer verlegen. Derhalven laet niet, groote quantiteyt herwaerts te senden.

Verleden reys sijn hier door perticuliere verscheyde dyamanten gebracht, namentlijck door Daniel van der Heggen, Balten Dirckx ende andere. Ghy sijn suspect daervan mede kennisse gehad te hebben. Derhalven sult u ontschult bethonen, ons verwittigen wat van de saecke zy, ende allen perticulieren handel ontdekken, voorcomen ende naer doen laeten, off wy sullen 't door andere moeten doen.

In 't fort Jacatra, adi 19 Maert anno 1620.

412. — GRISSY.

AEN WOUTER HEUTEN, OFF IN ABSENTIE AEN DEN OPPERCOOPMAN
ALDAER, PER 'T JACHT *NASSAUW*, 19 MAART 1620.

Om 't comptoir Succadana te versien ende van daer te doen lichte alsulcke dyamanten ende wat anders veerdich soud moghen wesen, hebben wy derrewaerts gesonden 't jacht *Nassauw*, bringer deses, met ordre, dat van daer na Grissy loope; soo haest daer comt, sal U. E. daerinne schepen sooveel plancken, swalpen, hoornbeesten ende alle andere nootlijckheden, als voeren can, depescherende 't selvige weder op 't alderspoedichste herwaerts, ende sal U. E. daermede met sijn geselschap keeren off met een anderschip, na dat by den raet goetgevonden wort.

Laet niet volgens onse voorgaende ordre te bestellen, dat van daer geen peper na China off elders vervoert werde, maer dat wy alles becomen ende dat tot een redelijcken prijs, om daarmede te weech te brengen, dat toecomende jaer alle de peper tot Jacatra gebracht worde. Hier is een joncke met peper gecomen, welcke a 10 realen 't picol gecocht is. Niet meer dan 7 a 8 realen dient U. E. aldaer te geven; die meer begeert, dat se de peper hier brenghen off selfs houden, mits expresselijck een jacht, 't sy dan 't *Postpaert*, dit jacht, off een ander dat van d' Oost soud moghen comen, daer houdende, om uyt de Chyneesse joncken te lichten alsulcke peper, als sylieden souden moghen onderstaen van daer na China te vervoeren. Doch al soud U. E. wat meer moeten geven, om de peper te eerder te becomen, siet het niet aen, want daarvan pertye na Mocha sal moeten gaen. Soo 't gelegen compt, sal 't niet quaet wesen, dat U. E. in 't keeren herwaerts Japara wat naloope, om die van den Mattaram alle mogelijcke affbreuck te doen ende, soo daer een Chineesse joncke waere, deselvige herrewaerts te brengen. De cleden, met dit jacht gaende, sal U. E. naer merktganck doen vercoopen ende niet ophouden laten. Rottangh is hier grootelijcx gebreck. Derhalven dient hier goede quantiteyt gebracht.

In 't fort Jacatra, adi 19 Maert anno 1620.

413. — COMMISSIE

VOOR JEAN STIJNS, 28 MAART 1620.

Jan Pietersz. Coen, gouverneur-generael over alle fortien, steden, landen, comptoiren, schepen, jachten, chaloupen ende den handel van Indien wegen de hooghe mogende heeren Staten Generael, Zyne Princelijcke Excellentie ende de heeren bewinthebberen der geoctroyeerde Oost-Indische Com-

pagnie van de Vereenichde Nederlanden, allen dengeenen, die desen sullen sien off hooren lesen, saluyt! doen te weeten, alsoo een igelijcken kennelijck is ende niemant, wesende van goeden verstande, ignoreren en can, dat, omme te onderhouden en mainteneren de gemeyne ruste, vrede ende tranquilliteyt, te vergeeffs soude wesen te stellen goede ende oprechte, wettelijcke ordonantie ende politie, indien niet insgelijcx magistraten, wethouders, officieren ende dienaers van de justitie gestelt wierden, omme deselve te doen onderhouden ende executeren, welcke staten, offitien ende digniteyten wy over lange hebben begonnen ende door den aenwas van de burgeren ende ingesetenen deser onser stadt Jacatra soo langs soo meer nodich is met bequaeme persoonen te versien, soo is 't, dat wy met advyse op onse langduyrige deliberatie van onse presente raden op huynen goetgevonden hebben van onsentweghen te ordonneren ende statueren een balliow over dese onse stadt Jacatra, de dominien ende jurisdictie van dien haer soo te water als te lande uytstreckende, te weten bywesten de stadt Jacatra tot aen de limietpaelen des rijcx van Bantam, ende aen de ditto oostsyde tot aen de limiet ende jurisdictie van Tcheribon, omme de Zuyt sooverre het landt strect tot aen de Zuyderzee toe, ende om de Noort tot over de eylanden dwers in zee ende langs de custe onser jurisdictie, tot welck voorsz. ampt van balliow ende bedieninghe des-selven ons in onsen raede voorgesteld sijnde Jean Steyns van Antwerpen ende ons geïnformeert hebbende op sijn persoon ende bequaemheyt tot het ampt voorsz., daeraen wy een welgevallen hebben, hebben goetgevonden voornoemde Jean Steyns van Antwerpen tot het voorsz. ampt ende bedieninghe van balliow t' eligeren, committeren ende autoriseren, gelijk wy ende onsen rade hem eligeren, committeren ende autoriseren mits desen, het voorsz. ampt van balliow te moghen exerceren ende waernemen binnen deser onser stede van Jacatra ende jurisdictie van dien soo te waeter als te lande, alsmede in de omme ende naergelegene eylanden, over alle ende een iegelyken onder onse dominie, jurisdictie off bescherminge staende, van wat staet off natie hy sy, ordonnerende ende bevelende allen ende een iegelijcken den voornoemden Jean Steyns in sijn offitie van balliow te erkennen ende gehoorsaemen als onsen eygen persoon, waerschouwende een iegelijck, dat niemant den balliow voornoemt nochte syne dienaers in 't executeren van haer offitie eenige verhindernisse off letsel en doe, maer ter contrarie alle hulpe ende bystandt, des van node sijnde, als vrome burgeren toestaet te bethoonen, op peene van arbytraele correctie, want wy sulcx ten meesten dienste van dese onse republijcque, vrede, ruste ende tranquilliteyt der burgeren ende ingesetenen van dien alsoo bevinden te behooren.

Gegeven in ons fort Jacatra, adi 28 Maert 1620.

414. — AEN D' HEER HOUTMAN

OFTE DE RESPECTIVE GOUVERNEURS VAN DE MOLLUCQUES, AMBOYNA
OFF BANDA PER TWEE TINGANGS VAN DE VRYE LIEDEN
GESONDEN, ENDE IDER EEN VAN EENEN INHOUT
MEDEGEGEVEN, 31 MAART 1620.

Den 27 stantis is hier van Engelandt wel aengecomen het schip den *Bul* met advysen ende copye van accoort door de gecommiteerde wegen onse meesters ende d'Engelse Compagnie op Indien handelende, gemaect, waerop wy goetgevonden hebben twee expresse praeuwen naer Amboyna te senden met copye van de copie des accoorts ende missive door de gecommiteerde weggen de heeren Mayores met een ondercoopman per voorsz. schip de *Bull* aen ons gesonden. D'originele sijn dagelijcx met aprobatie ende ratificatie van de hooghe mogende heeren Staten-Generael, Zijn Princelijcke Excellentie ende de heeren Mayores (met een ander jacht dat van Nederlant vertrecken soude) verwachtende.

Per nevensgaende copye van voorsz. accoort sullen U. E. sien, hoe 't selvige in sulcker voegen gemaect is, dat de meeste advantage hebben sal, die de cloeckste sy. Hierover sullen U. E. ende de respective gouverneurs van de Mollucques, Amboyna ende Banda verdacht wesen Sorge te dragen ende al sulcke ordre te stellen, dat d' onse voor de publycatie ende ingaen van 't accoort aldaer in handen becomen sooveele nagelen, nooten, foelye als ontfanghbaer wesen sullen. Om op 't gevouchlijkste daeraen te comen, sal men geen moeyten doen om uytstaende schulden te innen, maer trachten met contant gelt rijs, sagu ende cleeden op te coopen, alle de nagelen, nooten ende foelye, die daer te becomen sijn, onaengesien dat men de rijs, sagu ende cleden beter coop dan voor dese soud moeten geven, ende soo daertoe met schenc-kagie iets gevordert can worden, sal men niet naerlaeten goede vereeringe te doen.

Alsnoch weten niet, waer d' Engelse vloote sy, doch maken gissinge, dat die om de Noort sy, waerover van meninghe sijn beneffens voorsz. schip den *Bul* een van onse schepen uyt te senden, om deselvige te soecken, opdat de hoofden by den anderen moghen comen, elckander sijn last communicateere, de vereeninge gepublyceert werde ende met eerste gelegentheynt ingae. Soo die innewaerts waere, sullen U. E. tusschen d' Engelsen ende d' onse alle bloetstortinge sooveele mogelijk voorcomen, sonder nochtans van ons recht, prerogatif en autoriteyt te wijcken off iets aen haer te cederen volgens ordre U. E. voor dese gegeven, d' Engelsen verthoonende hoe nodich het sy, dat sylieden met eerste gelegentheynt herwaert comen, want geen accoort ingaen can, voordat wy by den anderen comen.

Soo d'Engelse vloote innewaerts niet en is, sullen U. E. verdacht wesen, hoe sylieden noch wy niet eer in Amboyna, de Mollucques noch Banda sullen comen connen dan omtrent December deses jaers 1620. Derhalven sult trachten voor die tijt in u handen te becomen alle de nagelen, nooten ende foelye die alsdan gepluct sullen sijn, sonder eenige moeyten, oncosten ende schenkagie aen te sien, off na uytstaende schulden te taelen. Als den tijt, dat de schepen van hier sullen comen, naect, siet dan oock niet nauw ende wacht niet, dat de nagelen, nooten ende foelye ten uytterste drooch sijn, want onse meesters vooruyt hebben sullen alle 't geene door haere comisen voor de publicatie van de vereeninghe gecocht ende ontfangen sy; 't geene naderhandt becomen wert, daervan sullen wy twee derde ende d'Engelsen een derde genieten.

Hout voorsz. accoort met d'Engelsen voor niemandt verborgen, maer maect, dat het een ider condt werde, wel te verstaen, soo daermeede voordeel doen condt, maer anders niet; sonder de perticularisatie, die men behoort te ver-swygen, t' openbaren.

In onse voorgaende instructie hebben wy voorgesteld, dat U. E. des geraden vindende na capo de Spirito Santo sende de schepen de *Nieuwe Maen*, de *Swaen* ende de *Hondt*. Soo daerinne voor den ontfanck van desen niet gedisponeert zy, sullen U. E. met den raet aldaer de gelegentheyt van tijt en saecken aensien ende overleggen, wat ten besten van de Generale Compagnie geraden sy, dat de voorsz. reyse voortgae ofte dat alle de macht in Banda versamelt worde, omme voor 't ingaen van 't accoort met d'Engelsen alle de vruchten in onse handen te becomen, Lontor off andere plaetsen te vermeesteren, onse limiten off jurisdictie wyder uyt te breyden, ofte om ten minsten alle de vruchten te becomen ende de Bandanesen tegen 't naeste jaer alsoo te benauwen, dat haer sonder hulp off verlet van d'Engelsen vermeesteren mogen.

Soo op dese consideratie goetgevonden wort met de reyse na Spirito Santo voort te vaeren, sullen U. E. in plaetse van 't schip de *Nieuwe Maen* daertoe gebruycken 't schip d'Engelse *Sterre* met d'andere twee genoemde, de *Swaen* ende den *Hondt*.

Met den aldereersten sullen U. E. herrewaerts senden sooveele nagelen, nooten ende foelye als doenlijcken sy, ende dat met alsulcke schepen, als daertoe van node wesen sullen.

Vooreerst dienen op 't spoedichste herwaerts gesonden te worden, wel te verstaen, soo daer niet nodich sijn ende niet goetgevonden wort iet sonders voor te nemen, de schepen de *Nieuwe Maen*, *Walcheren*, *St. Michiel*, *Amsterdam* ende de *Bergerboot*. Mach het sooveele niet wesen, sendt dan de *Nieuwe Maen*, *St. Michiel* ende sooveele andere van de beste, als derven condt, mits de resterende sendende, na dat van daer gemist connen worden.

Alsoo niet weten hoe de saecken in Banda staen, connen daerover geen precyse ordre geven, doch om den tijt ende alle goede occasie ten besten van de Generale Compagnie waer te nemen, vinden wy geraden, dat U. E. in Banda sooveel macht, schepen ende volck by den anderen brenge, als eenichsints doenlijcken is, 't sy dan om die van Banda te dringen dagelijcx alle haer vruchten voor 't ingaen van 't accoort met d'Engelsen aen d'onse te leveren, om eenige conquesten op Lontor ende andere plaetsen te doen, off ten minste om tegen 't naeste jaer alle preparaten tot den oorloch te maecken ende den wech tot een goet eynde te baenen, na dat den raet goet vinden sal.

Compt U. E. eenige goede occasie voor, om op de Bandanesen wat sonders te verrechten, versuymp die niet, maer neemt d' occasie waer ende vaert voort.

Soo daer macht gebreeckt ende goetgevonden wert om alle de nooten ende foelye te becomen met die van Lontor ende haere adherenten vrede te maecken, doet het dan met reserve van onse goetvindinge, gelijk voor desen geordonneert hebben.

Can U. E. geen behoorlijcke macht byeen brengen, om iet sonders met geweld op de Bandanesen te attenteren, ofte soo goet vindt vrede te maecken, omme eerst alle de nooten ende foelye te becomen, soo laet niet tegen 't naeste jaer alle preparaten van oorloge te maecken.

Hiermeede verstaen wy niet alleene, dat men alle nootlijckheden versamelen ende prepareren sal, maer insonderheyt dat U. E. de Bandanesen onse vyanden met de galleyen ende andere vaertuych sooveele mogelijk quelle ende benauwe. Snijt haer aff alle tocvoer van vivres ende matteert hun van langer handt, alsoo dat haer tegen de compste van onse macht weynich provisie ende corrage restee, gelijk eertijts met het volck van twee schepen, *Rotterdam* ende *Hoorn*, gedaen is.

Soo de galeyen noch niet te water noch gemant en sijn, laet die metten aldereersten claer maecken ende mant die behoorlijck met het volck van de schepen die U. E. daertoe bewilligen sal, dese galeyen na Banda sendende, want daer sonderlinge nodich en dienstich tegen de Bandanesen sijn.

De garnisoenen van de Mollucques, Amboyna ende Banda sal U. E. met sooveel volck van de schepen verstercken, als die eenichsints missen connen, latende op alle schepen herwaerts comende soo weynich volck als nodich sy om deselve herwaerts te brengen, alsoo verhoopen tegen haer compste nieuwe secoerssen van 't patrya te becomen.

U. E. sullen niet seer haesten om herwaerts te senden alsulcke schepen als in de Mollucques, Amboyna ende Banda van noode soude mogen wesen, 't sy dan tot voorsz. exploiten, ofte omme alle de nagelen, noten ende foelye te becomen, Doch en hout daer geen schip te vergeeffs, want hier nodich sijn

ende seer wel gebruyckt connen worden alle de schepen, die daer gemist connen worden.

Alle bloetstorting, gelijk vooren is geseyt. sult ghylieden tegen d'Engelsen sooveele mogelijk verhoeden. Doch totdat de vereeninge gepublyceert zy, sullen U. E. geen Engelsen noch andere gedooghen, haer den handel aldaer beletten, ende hun des nodich wesende met geweld van daer dryven.

Alle degeenen, die haeren tijt uytgedient hebben, van de schepen ende fortten gemist connen werden ende haere vryheyt soude moghen versoecken, sullen U. E. van den dienst der Compagnie ontslaen ende onder de gewoonlycke conditie als vrye lieden resideren laeten daer 't hun gelieft.

Tot onderhoud ende reparatie der schepen, van d'Engelsen verover, sullen U. E. geen groote oncosten doen, noch geen tijt versuymen.

Alsoo wy dese advysen van groote inportantie achten, hebben expresselijck twee Javaense tingans gehuert, elck voor 1600 realen van achten, op conditie, dat dese missiven binnen den tijt van weynich dagen in Amboyna leveren off geen gelt hebben sullen. Elck is met 16 vrye lieden gemandt. D' Almogende wil haer behouden geleyden ende de welstant van de Generaele Compagnie ten besten voorderen ende zegenen. De voorsz. vrye lieden sullen U. E. des versoeckende met onse schepen laten keeren, off elders plaetse vergunnen ende van haer verdient gelt alsulcke penninghen verschieten, als van noode souden moghen hebben.

Soo haest dese aldaer compt, sullen U. E. datelijck daarvan copye, gelijk meede van 't accoort met d'Engelsen, na de Mollucques ende Banda senden, met advyse ende ordre aen de respective gouverneurs, dat op d' inhoude wel letten ende onse goede meninghe ten besten van de Generaele Compagnie naercomen.

Om opspraeck te weeren ende vol te doen, hebben d'Engelsen, hier sijnde, aengedient hoe van meninghe waeren dese praeuwen na Amboyna te senden, off het haer gelieffde imandt met haere missiven aen de haere meede te senden, mits dat de helft van d'oncosten souden draegen; dan het schijnt, dat weynich ordre op haer saecken in Banda weeten te geven, ende d'oncosten te groot sijn. Hierover hebben die alleene moeten draegen, daeromme let wel, off daermeede buyten onse weeten oock eenige Engelse brieven gebracht worden, alsoo wy in sulcken gevalle niet gehouden sijn eenige vracht te betalen.

Nadat by d'Engelsen geweygert is, d'oncosten van dese advysen te helpen draegen, hebben sy op ons versocht dese twee nevensgaende opene missiven van een teneur meede te willen senden. Wy hebbense aengenomen ende senden U. E. deselvige, om u proffijt daermeede te doen. Bestelt die oft houdtse op, na dat by den raet goetgevonden worden sal.

Aen d'onbeschaemtheit, die hier gehoort hebben, schijnt het, dat d'Engel-

sen met d' aenstaende vrede wel sullen willen pretenderen, dat wy onse vyanden geen affbreuck souden moghen doen, niettegenstaende sylieden den oorloch tegen ons continueerden, om alsoo de schoone persoonagie speelende, de voorneemste handel aen haer te trecken, het haentje te wesen ende ons met haer genade te voeden. Hierover is nodich, dat U. E. dese boose onredelijckheyt sooveel mogelijk preveniere, want anders te duchten is van de aenstaende vrede in slimmer oorloch geraecken sullen. Dit sal gepevenieert worden soo U. E. raet weeten om meester van geheel Banda te worden, in welcken gevalle d' Engelsen niet anders dan een derde van de vruchten, gelijk haer toegeleyt is, souden connen pretenderen, ende veel questien geweert sullen werden. Condt ghylieden met macht niet doen, soo dient dan met Lontor met voorsz. reserve vrede gemaect te worden, om daerdoor d' ongerechtige, boose, hovaerdige pretentie van d' Engelsen met soeticheyte voor te comen.

Het gelt per port van dese door de vrye lieden verdient, sal U. E. haer doen betaelen ter plaetse, daer sulcx souden mogen versoecken ende de Compagnie best gelegen comt.

Den 22 stantis is hier Godt loff van 't patria wel aengecomen 't schip d' *Eendracht* met 225 gesonde coppen. Van de *Goede Fortuyn* is noch geen tydinge. De Heere wil 't selvige ende alle andere behouden geleyden. Met Bantham is den oorloch noch continueerende, ende verhoopen die tot een goet eynde te brengen, dat Godt geve.

In 't fort Jacatra, adi ultimo Maert anno 1620.

415. — OM DE WEST.

AEN D' OPPERSTE COMMANDEUR OVER D' ENGELSE VLOOTE, 'T SCHIP
DEN *BUL* ENDE 'T JACHT 'T *HERT* IDER EEN VAN EEN INHOUT
MEDEGEGEVEN, 10 APRIL 1620.

Den 27 voorledener maent is hier van Engelandt wel aengecomen 't schip den *Bull* (by U. E. heeren meesters den 22 Augusto 1619 van Londen herrewaerts aen affgevaerdicht), met welcken voorsz. *Bul* ons door de gedeputeerde, wegen d' Oost-Indische Compagnie der Vereenichde Nederlanden wesende tot Londen, gesonden sijn copyen van d' artyculen des accoorts ende vereeniging beyder Compagnien, die ons door een Duyts coopman, by de gedeputeerde met voorsz. schip expres gesonden, behandicht sijn, met advijs, dat d' approbatie ende ratificatie derselver, by de E. hooge mogende heeren Staeten Generael, Syne Princelijcke Excellentie ende d' E. heeren bewinthebberen van d' Oost-Indische Compagnie der Vereenichde Nederlanden ge-

teyckent ende versegelt, een maent naer 't vertreck van den *Bull* met een Hollants advijsjacht (benedens twee Engelse coopliden daerinne) volgen soude. Godt geve, dat het spoedich mach overcomen, opdat wy het lange gewenste accoort (naer soo menich jaers twist, verschil ende oneenicheyt cyndelinge getroffen) in alle vreesaemheyt, vernoeginge ende lieffde met den anderen moghen ingaen ende in 't werck stellen. Ondertusschen senden met advijs ende raet van de opperhoofden van U. E. schip den *Bull* in compagnie met voorsz. schip ons jacht 't *Hert* omme U. E. vloote te helpen soecken ende meteenen de blyde tydinge des vredes te verwittigen, gelijk meede, omme van U. E. te verstaen wat commissie ende last ghylieden desen vrede aengaende van U. E. heeren meesters sijt ontfangende, alsoo cappiteyn Adams ende de coopliden ons hiervan geen bescheet hebben connen geven, ende schrupuleus waeren de brieven te openen.

Volgens de goede intentie van syne conincklike Magisteyt, d' hoochmogende heeren Staeten Generael der Vereenigde Nederlanden, U. E. ende onse heeren meesters is het nodich ende ten gemeenen besten seer goedt, dat wylieden metten aldereersten by den anderen comen, omme elckander sijn last te communiceren, de vereeninge te publyceeren ende 't goede gemaecte accoort in te gaen. Derhalven sullen U. E. gelieven metten aldereersten, 't sy met dit ons jacht 't *Hert* off een ander van U. E. schepen, t' advyseren, wat desen aengaende U. E. ordre, verstandt ende meninghe sy, ende plaetse t' appointeren waer wylieden by den anderen comen sullen, want niet seecker connen weten, waer U. E. hun onthouden ende dieshalven ons selven by U. E. niet hebben connen transporteren.

Tot Jacatra houden wy onse residentie; soo U. E. goetvinden daer te verschynen, sullen ons van herten wellicom wesen.

Met Bantam sijn wy den oorloch continueerende, de stadt ende alle aecomste van revieren houden te water beseth, ende dat om den handel ten gemeenen besten op den ouden voet te redresseren. 't En wacre, dat hierop hart aengehouden hadden, souden over lange met Bantam eens geweest sijn. De saecke is nu op een goeden voet, ende vertrouwen die tot een goet eynde te brenghen.

Omme uwe confusie voor te comen ende de goede apparentie met Bantam niet vruchteloos te maecken, versoecke, dat U. E. gelieve haere schepen, herwaerts comende, ordre te geven, dat sylieden Bantam voorby loopen ende Jacatra eerst aendoen, opdat wy alsdan gesamenderhandt met den anderen alsulcken ordre touscherende de saecken van Bantam mogen ramen ende te werck leggen, als voorder ten gemeenen beste goetvinden sullen.

In 't fort Jacatra, adi 10 April anno 1620.

416. — OM DE WEST.

AEN DE GECOMMITTEERDE WEGEN DE GENERAELE OOST-INDISCHE COMPAGNIE VAN DE VEREENICHDE NEDERLANDEN 'T SCHIP DEN *BULL* VIER VAN EEN INHOUT OPEN MEEDEGEGEVEN OMME DEGEENE, DIE VAN D'ONSE SOUDE MOGHEN RESCONTREEREN, DIE TE PRESENTTEEREN, 10 APRIL 1620.

Op 27 passato is hier van Engelandt wel aengecomen 't schip den *Bull* bij d'Engelse Oost-Indische Compagnie uytgerust ende op 22 Augusto 1619 van Londen vertrocken, daermeede ons door de gedeputeerde wegen d'Oost-Indische Compagnie der Vereenichde Nederlanden, wesende tot Londen, gesonden sijn copyen van d'artyculen des accoorts ende vereeninge beyder Compagnien by de gedeputeerde van wedersyden aldaer getroffen ende geraempt, welcke ons door een Duyts coopman (by de voorsz. gedeputeerden in ditto *Bull* expres gesonden) benefens haere E. missiven behandicht sijn met advijs, dat d'approbatie ende ratificatie voornoempder artyculen by de coninclijske Magisteyt van Groot Bretagnien, d'hooghmogende heeren Staten-Generael der Vereenichde Nederlanden, Syne Princelijcke Excellentie ende d'E. heeren bewinthebberer beyder Compagnien geteyckent en versegelt een maendt na ditto *Bulls* vertreck met een Hollants jacht d'advyso (benefens twee Engelse coopliden daerinne) volgen soude. Derhalven belasten ende bevelen wy U. E. by desen wel expresselijck, eenige Engelse schepen off jachten rescontrerende ter plaetse daer het soud moghen wesen, deselve in 't minste geen offentie te doen ofte eenige hostile acten daertegen te plegen (onaengesien de ratificatie van 't voorsz. accoort noch niet ontfangen hebben, nochte in dese quartieren van Indien publijckelijck gemoveert sijn), maer sult hun alle eere, vrientschap en hulpe aanbieden, gelijk wy 't voornoemde schip den *Bull* naer ons vermoghen alhier bethoont ende bewesen hebben.

In 't fort Jacatra, adi 10 April anno 1620.

417. — PRIAMAN.

AEN ABRAHAM DE RASIERE, PER 'T JACHT 'T *HERT*, 10 APRIL 1620.

Den 27 passato is van Londen Godt loff hier wel aengecomen het schip den *Bull*, tydinge brengende, hoe d'Engelse Compagnie met onse meesters vereenicht sijn. Door de heeren gedeputeerden, in Engelandt wesende, is ons copye van 't accoort met een Nederlander gesonden. Ditto autenticquen sijn dagelijcx met een jacht d'advyso verwachtende. Interim hebben goet-

gevonden het jacht 't *Hert* neffens het schip den *Bull* na de Westcüst van Sumatra te senden, omme de goede tydinge te brengen ende t' onderstaen hoe, waer ende wanneer by den anderen sullen connen comen, om 't accoort te publiceren ende d'intree met gemeen welgevallen te doen. D'Almogende geve, dat alles ten gemeene besten ende nederlage van onse gemeene vyanden gedye.

Met dit jacht 't *Hert* wert tot opkoop van peper gesonden pertye Gouseratse cleeden ende 32.000 realen in spetie. 't Gcene daarvan tot den handel in Ticco ende Priaman van noode hebt, sal U. E. aldaer doen lossen ende het overige na Atchijn vaeren laeten, alle mogelijcke neersticheyt doende, omme soo-veele peper op te coopen ende herrewaerts te senden, als doenlijcken sy.

Soo d'Engelsen aldaer neffens U. E. handelende sijn, sult tegen haer geen opjaginghe doen, maer, soo 't haer alsoo bevalt, met den anderen een prijs ramen, eenen opkoop doen ende daerna de peper egalijck verdeelen, volgens accoort door d'heeren Mayores met d'Engelse Compagnie gemaect. Voor dese hebben wy 't fregat *Ceylon* met advysen door de stract Mallacca na Atchijn, Priaman ende Ticco gedestineert; dan is weder gekeert. By dese gaet onse missive, welck daermeede gesonden hadden. Laet niet ons metten eersten alle gelegentheyt t'advyseren, opdat ons na den eysch van saecken moghen reguleeren.

In 't fort Jacatra, adi 10 April anno 1620.

418. — ATCHIJN.

AEN N. CASEMBROOT, PER 'T JACHT 'T *HERT*, 10 APRIL 1620.

Den 27 passato is van Londen Godt loff hier wel aengecomen het schip den *Bul*, tydinge brengende, hoe d'Engelse Compagnie met onse meesters vereenicht sijn. Door de heeren gedeputeerden, in Engelandt wesende, is ons copye van 't accoort met een Nederlander gesonden. D'autenticca sijn dagelijcx met een jacht d'advysso verwachtende. Interim hebben goetgevonden het jacht 't *Hert* neffens het schip den *Bull* na de Westcüst van Sumatra te senden, omme d'Engelse vloote te soecken, de goede tydinge te brengen ende t' onderstaen hoe, waer ende wanneer by den anderen sullen connen comen, om 't accoort te publiceren ende d'intree met gemeen welgevallen te doen. D'Almogende Godt geve, dat alles ten gemeene beste ende nederlage van onse gemeene vyanden gedye.

By dese gaet onse missive, welck den 23 December expresselijck per fregat *Ceylon* gesonden hadden, om tydinge van d'Engelse vloote te vernemen; dan

is door contrarie wint t' onser leetwesen weder gekeert. U. E. aengenamen van den 15 Julyo is ons wel geworden ende hebbe geerne verstaen 't geene aldaer passeert. 't Is my leet, dat het comptoir in soo langhen tijt niet versien is geweest. Aen gelt heeft het niet geschort. Met de commandeur Willem Jansz. hadden U. E. een goet cappitael toegedocht, dan door de riscontre van Ticco wierd het schip, dat daertoe gedestineert was, opgehouden. Ick hoope, dat de plaetse voortaan beter besorcht worden sall.

In Suratten, gelijk U. E. seyt, hebben lange goede partye cleeden gereet gelegen. Het schip den *Engel* is voorleeden jaer derrewaerts gedestineert geweest, doch door de groote troubel, die ons onversients (op ons swackste wesende) overquam, wierd hetselvige opgehouden. Met eerste gelegentheytt sullen 't weder hervatten ende die quartier besoecken laten.

Tot den handel van Ticco, Priaman ende Atchijn sijn in dit schip 't *Hert* gescheept 32.000 realen in spetie met eenige Gouseratse cleden. Wy hebben last gegeven, dat daarvan in Ticco ende Priaman late sulcx daer nodich wesen sal. 't Geene overblijft, sal U. E. aldaer ontfangen ende ten besten van de Generaele Compagnie aen peper besteden, mits ons met dit schip sooveel peper sendende, als u cappitael verstrecken ende 't schip voeren can. Swavel sullen meede goede partye verwachten. Alsnoch sijnder geen nagelen, nooten noch foelye van d'Oost gecomen. Chineesse waeren senden U. E. een weynich.

Per instructie, den scheepsraet medegegeven, sal U. E. sien, wat ordre dit schip mede heeft. Soo de saecken hun soo toedraegen, dat goet gevonden wort 't selvige na de Custe van Coromandel vaere, sal U. E. aen d' heer Soury advyseren wat cleeden in Atchijn dienstich sijn, opdat volgens onse nevensgaende ordre versien werde.

Den prijs van de peper sal U. E. aldaer tegen d'Engelsen niet opjaghen, maer eendrachtelijk coopen tot alsulcken prijs als met den anderen goetvinden sult, de peper daerna egalijck deylende volgens accoord door de heeren Mayores met d'Engelse Compagnie gemaect, mits goet regard nemende, dat u d'Engelsen niet abuysen.

Sult wel doen ende ons largo advyseren, wat aldaer van tijt tot tijt gepasseert sy ende voorvallende is, opdat ons na den eysch van saecken moghen rechten.

In 't fort Jacatra, adi 10 April anno 1620.

419. — CUSTE COROMANDEL.

AEN A. SOURY, PER 'T JACHT 'T *HERT*, 10 APRIL 1620.

Alsoo den 27 passato hier wel aengecomen is het schip den *Bull* van Londen geseylt den 22 Augusto passato met advysen van de vereeninge door d'Engelse Compagnie met onse heeren meesters gemaectt, hebben wy goetgevonden 't jacht 't *Hert* met voorsz. Engelsch schip den *Bull* na de Westcust van Sumatra te senden, om d' Engelse vloote te soecken ende de goede tydinghe te helpen verwittigen, met ordre, soo deselvige daer niet en vonden, dat dan (de last van peper in Ticco, Priaman noch Atchijn niet becomen connende) tot op de Custe van Coromandel sullen seylen, omme ons van daer tydinge van alle gelegentheyt te brenghen, alsmeede alsulcke cargasoenen als by de comptoiren gereet wesen sullen. Soo dit schip daer compt, sal U. E. wel doen ende 't selvige metten aldereersten weder herrewaerts senden, geladen met indigo, Guyneetse lywaeten ende alderley sorteringe van cleden voor Indien dienstich, mits ons alle gelegentheden wijt ende breet advyserende, als insonderheyt de gelegentheyt van d'Engelsen, wat ordre sy van d'heeren meesters becomen hebben, wat haer verstandt ende meninghe sy, opdat ons na den eysch van saecken moghen rechten.

De gedeputeerden, door welcke van wegghen onse meesters het accoort in Engelandt gemaectt is, hebben ons daarvan copye gesonden met advysen daerby, hoe een maendt daerna een jacht van Nederlandt gesonden worden soude met approbatie ende ratificatie der hooge mogende heeren Staeten Generael, Sijn Princelijcke Excellentie ende de heeren bewinthebberen der Generaale Oost-Indische Compagnie van de Vereenichde Nederlanden, onse meesters. Soo haest hetselvige compt, sullen U. E. daarvan copye senden ende meededeylen d' ordre ende advysen, die van daer becomen sullen; tegenwoordelijck sijn selfs noch niet behoorlijck geïnformeert.

Omdat wy verhoopen, datter in Ticco, Priaman oft Atchijn geen peper tot de last van dit jacht gebreecken sal ende 't selvige daerover van Atchijn weder sullen verwachten, geen gissinge maeckende, dat na de Custe loopen sullen, soo is 't, dat daermeede geen cargasoen noch cappitael voor de Custe senden, maer alleene 32.000 realen in spetie met eenige cleden tot opcoop van peper, verhoopende de Custe ter gelegener tijt met een ander schip te versien. Derhalven sal gelieven ons t'excuseren, dat mits dese niet behoorlijck schrijven.

Van de Custe van Coromandel sijn hier Godt loff wel aengecomen, te weeten den 16 September 't jacht den *Dolphijn*, den 12 December 't jacht 't *Hert* ende den 2 Januaryo 't schip *Nieuw Zeelandt*, met welcke scheepen verscheyde missiven ontfanghen hebben, daeronder twee van U. E. van dato 16 Septem-

ber ende 2 November, waerop eerlange, in 't Godt gelieft, behoorlijk antwoorden sullen. Wy hadden wel gewenst, dat U. E. op 't jonckste van 't noordenmousson, als namentlijk in Febr. passato, met expres fregat geadvyseert haddet alle gelegentheynt van d' Engelsen ende wat daer passeert. Wy hebben daerna met groote devotie lange gewacht, maer tot noch toe niet vernomen. Laet ons weten, waeraen sulcx geschort heeft, want de Compagnie ten hoochsten aen goede advysen gelegen is.

De behouden aencompst van 't schip *Enckhuysen* sullen mede gaerne hooren. D' Almogende wil 't selvige ende alle andere voor ongeval bewaeren!

Met die van Bantam sijn noch in oorloghe. Vertrouwe, dat d' Almogende 'teynde t' onsen besten schicken sal. By dese gaet cotype van onse missive, welck aen d' overhooffden van d' Engelse vloete schryvende sijn. Dient u daarvan, des van noode wesende.

Laet niet ter gelegender tijt meede goede sorteringe cleden voor Patana ende Syam te senden. S. Casembroot versoeckt oock eenige cleden voor Atchijn. Als sulcx sonder vercortinge van 't geene voor andere quartieren veryscht wort geschieden can, sal U. E. derwaerts meede pertye senden.

In 't fort Jacatra, adi 10 April anno 1620.

420. — INSTRUCTIE

VOOR JACQUES COUTELY, OPPERCOOPMAN, ENDE QUINTIN PIETERSZ.,
SCHIPPER VAN 'T SCHIP 'T *HERT*, VARENDE IN COMPAGNIE VAN 'T
ENGELSCH SCHIP DEN *BUL* OM D' ENGELSCH VLOOTE TE
SOECKEN, 10 APRIL 1620.

Met het Engels schip, den *Bull* genaempt, sullen U. E. seylen langs de Westcust van Sumatra na Ticco, Priaman ende Atchijn, om d' Engelse vloote te soecken ende aen d' overste van deselvige over te leveren dese onse nevensgaende missive, daarvan eenen gelijcken tevens met den *Bul* is gaende. Tot een begin van d' aenstaende eenicheyt hebben wy (op de verthoninghe van d' overheyt van 't schip den *Bul* gedaen) goetgevonden, dat ghylieden by beurte weeck om weeck de vlagge op de groote stenge voert, ingaende, soo haest van 't schip de *Sonne* sult scheyden, ende sal het schip den *Bull* d' eerste weecke de vlagge op de groote stenge voeren, daerna ghylieden, ende soo voort handt over handt. By d' Engelse vloote comende, sult u vlagge van de groote stenge tot eerbiedinge strijcken ende daernaer weder ophaelen ende wayen laten, gelijk het schip den *Bull* hier gedaen heeft.

Het cargasoen ende comptanten, welck inne sijt hebbende, sult ghylieden

in Ticco, Priaman ende Atchijn lossen, te weten op elcke plaetse sooveel, als by den raet goetgevonden worden sal.

In Ticco noch Priaman d' Engelse vloote niet vernemende, sult ghylieden aldaer in haeste lossen sooveel gelt ende goederen als tot den handel nodich wesen sal, van daer met den *Bull* na Atchijn lopende. Byaldien d' Engelse vloote in Ticco off Priaman comt te bejegenen, soo sult by den oppercoopman van onsentwegen, aldaer residerende, onderstaen, off het nodich en dienstich sy, dat ghylieden voorder naer Atchijn loopt om 't comptoir aldaer, tot opcoop van peper, van gelt en cleeden te versien, en, des van noode wesende, sult dan voort naer Atchijn seylen, met beleeftheyt u afscheyt van d' Engelsen nemende, mits dat een off meer van de cooplieden met d' Engelse schepen herrewaerts comen. Doch soo ghylieden u last in Ticco ende Priaman becomen cost ende niet geraden wierd gevonden naer Atchijn te loopen, sult dan de last in Ticco ende Priaman innemen ende daermeede soo haest doenlijcken weder herrewaerts keeren, medebrengeende alsulcke missiven als d' overste van d' Engelse vloote gelieven sullen mede te geven.

In Atchijn comende ende d' Engelse vloote aldaer bejegenende sult haer onse missive met voorsz. eerbiedinge overleveren ende ons comptoir versien met 't resterende gelt ende goederen, op 't spoedichste van daer met antwoord van d' Engelsen weder herrewaerts keerende, mits van Atchijn, Ticco ende Priaman medebrengeende sooveel peper, als daer greeet wesen sal ende het schip laden can.

D' Engelse vloote in Ticco, Priaman noch Atchijn niet vindende ende byaldien het gelt, welck inne sijt hebbende, daer niet nodich waere, soo sult met het schip den *Bull* na de Custe van Coromandel seylen, om d' Engelse vloote aldaer te soecken ende 't cappitael aen d' heer Soury over te leveren ende van daer herrewaerts te brengen alsulcke cleeden, als by de comptoiren greeet sullen wesen.

Dan, ingevalle het gelt in Ticco, Priaman off Atchijn nodich waere, aldaer gelost wierd ende de last van peper becomen condit, soo sult in dese conjuncture d' Engelse vloote op de voorsz. plaetsen niet vindende niet verder dan Atchijn soecken, u last van peper innemen ende daermeede op 't spoedichste weder herrewaerts keeren, latende den *Bull* voorder seylen daer 't hem gelieft, mits beleeffde afscheyt van denselven nemende ende een bequaem persoon off twee beneffens onse missiven met den *Bull* sendende, na dat ghylieden met d' Engelsen goetvinden sult.

Actum in 't fort Jacatra, adi 10 April anno 1620.

421. — AEN DE GEVANGENE HOLLANDERS

BY DEN MATTARAM TEGENWOORDICH IN TAGY SIJNDE, PER PEECKO,
CHINEES, 11 APRIL 1620.

Door Pedro, onsen tolck, die wy expresselijck in ambassade by den Tommagon Bauraxa gesonden hadden, om U. E. verlossinge te procureren, hebben wel ontfangen U. E. missive van 17 Januario ende daerna eenen anderen van 20 Martio door brenger deses, maer die van den 15 ditto niet vernomen. Voorsz. Tommagon advyseert ons, dat de Mattaram U. E. geerne sonder eenich rantsoen loslaeten wil, doch heeft Pedro ewewel sonder 't effect terugge gesonden met advijs, dat wy eerst bedencken souden, wat schade die van den Mattaram door ons geleden hebben; wat haer meninge daermeede sy, mach men raden. Begeeren sy veel ten onrechten van ons, dat wel voor haer sien met recht niet meer van haer eygen verliesen. Interim sullen niet laeten gestadelijck op u te dencken ende uwe verlossinge na behooren te voirderen. Voor dees tijt achten best te wesen en meest voirderen sullen, dat ons niet verhaesten weder derrewaerts te senden. Wat aengaet de preparaten die men seyt de Mattaram is doende, om ons fort Jacatra met 100.000 mannen aen te tasten, weest daerinne niet bedroeft. 't En sal uwe verlossinge niet verachten, ende wy sijn haer met Godes hulpe seer wel getroost. Om ons volck in den arbeyt van 't nieuwe begonnen fort te verlichten, souden ons eenige duysenden van des Mattarams volck wel dienen, alsoo tot noch toe van de Javanen niet meer hulpe dan omtrent 200 personen becomen hebben!

Aen den brenger van U. E. brieff Peko geschooren Chinees hebben wy vereert veertich rijxdaelen in spetie ende de bevoirderinge van U. E. verlossinge ten hoochsten gerecommandeert, daerop niet alleene belooft heeft sijn beste te doen, maer seer goede hoope geeft om daertoe te comen, 't sy door faveur, welck hy seyt sijn heere by den Mattaram heeft, ofte om u met ontvluchtinge te helpen. Hierop hebben hem een goet stuck gelts toegeseyt. Godt geve, dat wy U. E. ende sy het gelt becomen! Op U. E. versoeck senden met voorsz. Peko een corge tape chinde, 10 stucx tape sarasse, 10 stucx goulongs, een syde patole van 6 asta 3 stuyvers, seyldoeck ende 2 bastaguen tot cledinge van 't volck. Doet daer u proffijt mede.

In 't fort Jacatra adi 11 April anno 1620.

422. — ORDRE, 21 APRIL 1620.

U. E. wort mits desen by den heer Gouverneur-Generael geordonneert aen alle degeene in dienste der Generaele Compagnie van de Vereenichde Nederlanden wesende, als insonderheyt aen een yder van de presente vloote ende elck schip bysonder, soowel aen alle overhooffden, alle officieren, soldaeten ende bootsgesellen, niemant uytgesondert, 't sy te water ofte te lande, waer die soude moghen wesen, tegen niemandt van de Engelse natie ende insonderheyt tegen degeene in dienste van de recht honorable Engelse Compagnie op Indien handelende wesende, eenich vermaen off verhael, veel min verwijt te doen van alle 't geene tusschen henlieden ende ons gepasseert is, maer alles te houden ende laeten alsoff noyt questie, querelle off iets geschiet waere, by desen wel expresselijck op 't alderhoogste bevelende d'Engelse natie, waer die souden moghen bejegenen, ende metten anderen te handelen ende wandelen, alsoft eene natie waeren, gelijk dat met onderlinge vrunden, geallieerde ende bontgenooten behoort, op peene, soo wie ter contrarie doet, dat als perturbateurs van de onderlinge alliantie door onse heeren meesters met de honorable Engelse Compagnie gemaectt, der gemeene ruste ende van onderlinge welvaert, totter doot toe aen den lyve gestraft sullen worden.

Ende opdat niemandt hiervan ignorantie pretendere, ordonneren ende bevelen aen alle gouverneurs, commandeurs, cappiteynen, oppercooplieden, schippers ende alle andre officieren, onder onse gehoorsaemheyt staende, desen in presentie van allen den volcke te publyceren, ende goet regard te nemen, dat niemandt hiertegens niet te vergeeffs en sondige.

Actum in 't schip *Nieuw Bantam*, omtrent Bantam met de vloote geset leggende, adi 21 April anno 1620.

423. — PATANI.

AEN GERRARD FREDERICKSZ. DRUYFF PER DEN *SAMPSON* GESONDEN,
21 APRIL 1620.

Op 10 November passato sijn hier Godt loff van Patany wel gearriveert de schepen de *Bergerboot*, de *Morgensterre* ende de twee veroverde, de *Sampson* ende den *Hondt*.

Voor 't cargasoen met deselve ontfangen hebben U. E. comptoir volgens syne factuere ontlast, gelijk meede voor de 80 coyangh rijs by U. E. aldaer in twee joncken, een van nachoda Tenhoingh, d'ander van Radya Gendra gescheept ende aen ons geconsigneert, hoewel gene derselver tot noch toe vernomen hebben.

Omme Patany, Syam ende omleggende comptoiren tot opkoop van peper, Chineesse ende andere, de Compagnie dienstige waeren tijtlijcken te voorsien, boven 't gene aldaer van 't voorige gesonden cargasoen was resterende, hadden wy op 26 September passato van hier derwaerts affgeveerdicht 't schip de *Seewolff* met een cargasoen van ontrent *f*190.000, daeronder 52.000 reaalen in comptant ende 18.000 reaalen in Japans silver; dan 't schijnt door contrarie wint ende stroom niet heeft connen opcomen, maer is met de voornoemde 4 schepen, die hem ontrent halffwehgen by Poulo Ouwer ten ancker leggende gemoeten, wedergekeert.

Met dit schip den *Sampson*, dat Godt geleyde, gaet een cargasoen van *f*268.247 — 5 — 2 volgens inleggende factuere ende cognoissemten, daeronder 97.580 realen, soo in comptant als in Japans silver, daarvan U. E. voor Patany ende naestgelegene plaetsen sooveel tot betalinge ende opkoop van de gereede goederen, als van noode soude moghen wesen, lichten, ende 't overige (dat wy achten een goede somma wesen sal) met ditto schip datelijck na Siam aen Cornelis van Nieuroode tot opkoop van peper, benjuwijn, gommelacquo, Chineesse waeren, was ende andersints voor Nederlandt ende Indien dienstich, senden sult, sonder in Patany eenich goet vruchteloos ofte stil te houden leggen.

U. E. sy verdacht, dat corts na desen noch meer schepen met ample advysen ende antwoorde op U. E. missive voor Patana ende Japan te verwachten hebben, daermede 't cappitael, na de middelen van de Compagnie strecken connen, verstercken sullen. Laet derhalven niet Syam meede met een goede somma te versien. 't Engels verovert schip den *Beer* ende de *Seewolff* met een goet cappitael waeren gedestineert ende oock gereet, om met den *Sampson* gegaen te hebben, dan sijn met de compste van 11 Engelse schepen op 20 deser in de Straet Sonda verscheenen, opgehouden ende by onse vloote alhier gebleven. Daeromme senden dit schip met soo groote somme gelts vooruyt, opdat U. E. middelen hebt, daermede te prevenireren, datter geen ofte weynige peper door de Chynesen van Patany, Sangora, Ligor, Bordelon ende Syam naer Chyna vervoert werde, maer selfs alles voor de Compagnie opcopet.

Bevelen ende recommanderen U. E. derhalven op 't hoochste sooveel peper te coopen, als tot redelijcken pryse becomen condit. Redelijcke pryse verstaen wy, dat ghy de peper niet ongecocht latet, als het iets by de wercken comt. 't Geene aen peper niet besteeden connet, dat imploycert, als voorseyt, aen Chineesse waeren, benjuwijn, gommelacco ende sulcx, als U. E. wetet voor Nederlandt ende Indien dienstich te wesen. Benjuwijn ende gommelacco cander niet te veel gesonden worden. 't Geene voor 't patria te veel is, can in Mocha, Suratte ende op de Custe Coromandel met goet profijt vertiert worden.

Den 27 verleder maent arriveerde alhier van Londen 't schip den *Bull* by

d' Engelse Oost-Indische Compagnie uytgerust, daarmede ons met een Duyts coopman copye van d' articulen des vredes ende vereeninge beyder Compagnien, by de gedeputeerde van wedersyden getroffen, gesonden wiert met advijs van de gedeputeerde wegen d' Oost-Indische Compagnie der Vereenichde Nederlanden, wesende tot Londen, alsdat de approbatie ende ratificatie derselver by d' E. hooghmogende heeren Staeten Generael der Vereenichde Nederlanden, Syne Princelijcke Excellentie ende d' E. heeren Mayores, onse meesters, binnen een maent naer des *Bull's* vertreck met een Hollants jacht d'advysso ende 2 Engelse coopliden daerin te verwachten hebben, soodat door Godes genade de verbitteringe, misverstanden ende alle hostiliteyten tusschen ons ende d' Engelsen alhier een eynde hebben, in een gewenste vrede verandert sijn, ende 't gepasseerde aen wedersyden geduyrende den crackeeligen tijt gants begraven blijft ende nimmermeer opgehaelt sal worden. Godt geve, dat het tot welstandt beyder Compagnien lange mach duyren! Hiernevens gaet een missive by d' overhooffden van den *Bull* aen haere natie, in wat quarteren die mochten wesen, geschreven, daerinne speuren sullen, hoe de vrede tusschen beyde de Compagnien getroffen sy. U. E. mach deselve aen de voorneemste van d' Engelsen aldaer behandigen. Recommanderen U. E. derhalven d' Engelse natie aldaer alle vrientschap, eere ende faveur te bethoonen soo veel sonder prejuditie van de Vereenichde Compagnie geschieden can, alle offensive ende hostile acten ende proceduyren op te schorten, ende met den anderen in ruste ende vrede te leven, doende als geseyt is, ende sijnde altoos op u hoede, totdat ondertusschen hiernaer volcomener ordre van alles becomet.

Nadat ditto *Bull* sijn volck alhier eenige dagen ververscht hadde is met advijs van d' Engelsen goetgevonden, dat wy 't jacht 't *Hert* met hem in compagnie senden souden, omme d' Engelse vloote op de cust van Sumatra, Coromandel ofte daer die mocht wesen te soecken, dewelcke in 't uytseylen van de Straet Sonda de voorsz. 11 Engelse schepen, die van de vrede niet en wisten, gemoetende, naerdat haer pampieren ende brieven aen deselve overgelevert hadden, als vrienden met den anderen geresolveert hebben regelrecht herrewaerts te comen. D' heer generael is haer met een vloote van 12 schepen tegemoet gelooopen, per advijs. U. E. sal mogelijck over lant wel verstaen hebben, hoe d' heer commandeur Willem Jansz. met ses schepen in October passato 4 Engelsen voor Ticco vechtenderhandt aengetast ende overovert heeft, namenlijck den *Dragon*, d' *Expeditie*, den *Beer* ende de *Roose*. Ende hadde dese vrede niet gecomen, de reste soude mogelijck denselven ganck gegaen hebben, doch 't schijnt dus beter te wesen.

Met Bantam continueeren den oorlogh. Tot noch toe heeft hy sijn peper behouden ende wy hem toevoer van rijs ende andere nootlijckheden beleth.

Wat daer noch van worden wil, insonderheyt nu wy met d' Engelsen ver-eenicht sijn, sal den tijt leeren.

U. E. sy op 't hoochste gerecommandeert goede sorge in den inkoop van Chineesse zyde ende zydewaren te dragen, dat boven haeren gewoonlijcken prijs ende waerdye niet ingecoht worde, gelijk wy bevinden dat geschiet is aen de sydestoffen nu jongst van daer becomen, alsoo gantsch slecht ende uyttermaeten dier vallen, voor 't patrya ondienstich, de Compagnie schade-lijk ende hier voor de gemeente costelijck.

't Sal goet wesen, dat U. E. aen d' onse ende d' Engelse aen de haere in die quartieren den vrede ende vereeninge tusschen ons ende d' Engelsen, by onse heeren meesters in 't patrya getroffen, advyseert, omme alle twist ende voordere inconvenienten voor te comen.

De Pataniers, die de tydinge van Sr. Hendrick Janszen victorie overgebracht hebben, met den *Sampson* geresolveert sijnde te vertrecken, soo hebben de-selve tegens haeren danck niet willen ophouden, maer met een vereeringe ge-licentieert, namentlijck aen Tuan Raya d' opperste 2 sarassa maleyo, 1 cassa bengala, 13 reaen van achten; Insche Min 2 sarasse maleyo, 1 casse bengale. 10 reaen van achten; item noch aen 17 gemeene persoonen ider 1 sarassa maleyo, $\frac{1}{2}$ cassa bengale, 3 reaen van achten.

Per 't naeste schip sullen een brieff met een goede vereeringe aen Dato Paduca Sarinara senden in danckbaerheyt van genootene vrientschap. Dit ge-lieve U. E. hem aen te dienen ende onse excuse doen, verhaelende de redene waeromme sulcx met dit schip niet en heeft connen geschieden, 't en ware U. E. d' eere aldaer alreede bewaert ende voldaan haddet. In sulcken gevalle sal U. E. dese bootschap surseeren ende onse voordere ordre daerin ver-wachten.

In 't fort Jacatra, adi 21 April anno 1620. Was onderteekent: ter ordon-nantie van d' heer generael, PIETER DE CARPENTIER.

424. — SIAM.

AEN CORNELIS VAN NIEUROODE, PER DEN *SAMPSON* GESCHREVEN,
21 APRIL 1620.

Met het schip den *Sampson*, dat Godt geleyde, gaet voor Patana een car-gasoen van f268.247 — 5 — 2, waeronder ontrent 100.000 reaen van achten, soo in comptant als Japans silver, met ordre aen S^r. Gerrit Fredericx Druyff, daarvan voor Patana ende naestgelegene plaetsen sooveel tot opcoop van gereede goederen, insonderheyt peper, van noode soude moghen wesen, te

lichten, ende 't overige, dat wy achten een goede somme wesen sal, met voorsz. schip datelijck na Syam te senden; bevelen ende belasten U. E. derhalven op 't hoochste sooveel peper op te coopen als tot redelijcken pryse becomen connet; als het iets by de wercken compt, verstaen wy, dat ghy geene peper, sooverre u cappitael mach toereyken, ongecocht latet, gelijk meede benjuwijn, gommelack, Chineesse waeren, was ende andersints voor Nederlandt ende Indien dienstich. Corts na desen hoopen noch een schip met een goet cappitael, ample advysen ende antwoorde op U. E. missive derrewaerts te senden. Twee andere schepen waren noch gedestineert ende veerdich met de *Sampson* na Patany ende Japan te gaen, dan sijn met de compste van 11 Engelse schepen, op 20 deser in de Straet Sonda verscheenen, by de vloote alhier opgehouden; daeromme senden dit schip met soo treffelijcken cappitael vooruyt, opdat ghylieden middel moget hebben geene ofte weynige peper door de Chinesen te laeten vervoeren, maer selfs alles voor de Compagnie opcoopt. Benjuwijn ende gommelacke cander oock niet te veel gesonden worden. 't Geene voor 't patrya mochte te veel sijn, can in Mocha, Suratten ende de Custe Coromandel met goet proffijt gesleeten worden. Den 27 voorleder maendt . . . ¹⁾ tot welstandt beyder Compagnien lange mach duyren.

Naerdats ditto schip den *Bull* . . . ²⁾ tegemoet geloopt, per advijs.

Mogelijck sal U. E. al verstaen hebben, hoe in October passato d' heer Willem Jansz. met 6 schepen 4 Engelse voor Ticco verovert heeft, namentlijck den *Dragon*, den *Beer*, d' *Expeditie* ende de *Roose*.

Met Bantam continueeren den oorlogh. Hy behout sijn peper ende wy beletten hem toevoer van rijs ende alderhande vivres. Hoe nodich peper van andere plaetsen van doen hebben, geve U. E. te considereren.

U. E. sy gerecommandeert in 't incoopen van Chineesse zyde ende syde-waeren goede sorghe te dragen, dat boven haere prijs ende gewoonlijcke waerdye niet inge-cocht worden, gelijk wy bevinden aen seeckere zydestoffen, nu jongst van Patana ontfangen, geschiet te sijn.

Wy hebben aen S^r. Druyff geschreven, dat het goet sy, hy aen d' onse ende d' Engelsen aen de haeren den vrede tusschen ons ende d' Engelsen, by onse heeren meesters in 't patrya getroffen, advyseren, omme alle twist ende voordere inconvenienten voor te comen.

In 't fort Jacatra adi 21 April anno 1620. Was onderteykent: ter ordonnantie van d' heer generael, PIETER DE CARPENTIER.

¹⁾ Woordelijck gelijk aan bl. 689—'90 hiervóór.

²⁾ Woordelijck gelijk aan bl. 690 hiervóór.

425. — INSTRUCTIE

VOOR D' OVERHOOFFDEN VAN 'T SCHIP DEN *SAMPSON*, WAERNAER HUN
OP DE REYSE NAER PATANA SULLEN HEBBEN TE REGULEEREN,
21 APRIL 1620.

Van hier sult ghylieden in alder yl recht door na Patany seylen, sonder onse vloote alhier in 't gesichte te comen, eenige plaetsen aen te doen, ofte onderwegen te tarderen.

In Patana gecomen sijnde, sullen met ordre ende goetvinden van Sr. Gerrit Federicx Druyff ofte den raet aldaer met soodanich cargasoen, als aldaer gemist can worden, datelijck naer Syam vertrecken, ende aldaer voorts d' ordre van S^r. Cornelis Nieuroode ofte die in zijn plaetse soude moghen gesuccedeert sijn, met advijs van den raet volgen.

Eenige Engelse te water ofte te lande bejegende, sult die alle vrientschap ende eere, sooveel sonder prejuditie van de E. heeren Staten, Sijn Princelijcke Excellentie ende onse heeren Mayores geschieden can, bethonen, sonder hun met woorden ofte daet eerst in 't minste eenige offentie te doen.

Doch sult geen Engelse off imandt anders vertrouwen, maer altijd op u hoede wesen. Soo u iemandt overlast aendoet ofte tenminste soeckt te doen, wapent ende beschermt u daertegen met de wapenen die u tot deffentie ende offentie van vyanden medegegeven sijn, doch begint niet sonder goet fundament ende dat voor alle de werrelt verantwoordten connet. Dit sy voor de geveysde vrienden geseyt.

De Portuguesen, Spangiaerden, Macassaren, die van den Mattaram, Bantam ende alle andere onse vyanden, sult ghylieden alle mogelijcke affbreuck doen. Sult mede ter plaetse, waer ghy soudet moghen aencomen, een ider condit doen, hoe met d' Engelsen vereenicht sijn, soo aen d' Indianen, Engelse als onse eygen natie.

De Malleyen, die tegenwoordich met den *Sampson* weder na Patany vertrecken, sal U. E. naer gelegentheynt van plaetse, cost als andersints accomoderen, vrientlijk tracteeren ende niet toestaen, dat imant van U. E. volck haer eenige overlast doe ofte verongelijcke.

In 't fort Jacatra, adi 21 April anno 1620. Was onderteykent: ter ordonnantie van d' heer generael, PIETER DE CARPENTIER.

426. — JAMBI.

AEN VAN DER DUSSEN, PER EEN BOOT VAN D'ENGELSEN MET EEN
ASSISTENT GESONDEN, 25 APRIL 1620.

By dese gaet cotype van onse jonckste per fregatten *Ceylon* ende *Hoorn* gesonden. Tsedert is tot Jacatra wel aengecomen de joncqve van Intsche Mouda, waermeede van U. E. seeckere missiven wel ontfanghen hebben, doch connen deselvige voor dees tijt niet puntualijcken beantwoorden, vermits tot Jacatra sijn; hoopen sulcx eerlange met den *Jager* te doen.

Dese gaet per expresse met een boot van d'Engelsen, om U. E. te advyseren hoe den 27 Martio tot Jacatra wel aengecomen is een Engels schip, den *Bull* genaempt, sijnde in Augusto 1619 van Londen vertrocken, tydinge brengende, hoe d'Engelse Compagnie met onse meesters verdraghen ende vereenicht waren. De gedeputeerde in Engelandt wesende, hebben ons met een Nederlandts coopman gesonden cotype van 't accoort met d'Engelse Compagnie gemaect, waervan advyseren d'approbatie ende ratificatie van de hooghe mogende heeren Staten Generael, Syne Excellentie ende de heeren Mayores met een ander jacht van Nederlandt (daermeede twee Engelse coopliden comen) senden sullen. De Heere wil 't selvige behouden geleyden ende geve, dat dese vereenige ten gemeene welstandt gedye! Neffens voorsz. schip den *Bull* hadden wy 't jacht 't *Hert* gesonden, om d'Engelse vloote te soecken ende haer dese tydinge te verwittigen, doch in de Straet Sonda comende, hebben den 18 stantis aldaer bejegt een Engelse vloote van 11 schepen, waervan tot Jacatra tydinge becomende, sijn hun met een vloote van 13 schepen tegengeloopen ende den 21 deser voor Bantam by den anderen gecomen, daer malcanderen met aller eer ende vrientschap bejegt hebben. Totdat de principale pampieren becomen, sal de publycatie van dese vereenige gesurceert werden, doch sullen interim by provisie niet doen dan met gemeen advijs en raet, gelijk dat behoort ende by de Mayores verdraghen is. Hierover ordonneren ende bevelen U.E. by dese, gelijk meede alle andere in dienste der Generale Compagnie, met d'Engelse natie goede vrientschap ende eenicheyt te houden, haerliden alle eere, deucht, hulpe ende faveur, des nodich wesende, te bethoonen, sonder hun in 't minste met woorden ofte daet t'offenceeren, injurieren, eenich leet off verwijt aen te doen, veel min iet van 't gepasseerde te gedencken, maer alles in vergetelheyt te laeten, alsoff tusschen ons noyt questie geweest waere.

Den peper sult ghylieden aldaer met gemeen advijs ende raet opcoopen tot sulcken prijs, als met den anderen goet vinden sult. Daerna sult die gelijckelijck deylen, wel te verstaen, soo verde het gelt strecken sal, ende die 't meeste gelt heeft, sal daerna alleene coopen soo goeden coop als becomen can, sonder den andere daerinne hinderlick te wesen.

't Jacht *Cleen Amsterdam* sijn met groote devotie verwachtende; soo haest hetselvige compt, sullen U. E. de *Fager* tosenden met alsulcken gelt ende goederen, als verstaen sullen nodich te wesen. Verhoopen oock, dat U. E. daerenboven de last voor 't jacht den *Dolphijs* ende *Ceylon* meede becomen sult hebben. Alle den peper, voor den ontfanck van dese gecocht, ontfangen ende die uytstaende hebt, sult U. E. ons toeseynden ende d'Engelsen niet meededeylen, want sy daerop, noch wy op 't haere, niet te pretenderen hebben, alsoo verstaen den gemeenen inkoop, met gelt op den ontfanck van dese gedaen, soo lange duyren ende egalijck verdeylt worden sall als de pennin ghen strecken. Compt dit na ende siet toe, dat u d'Engelsen niet abuyseren, altoos op u hoede wesende. Soo tusschen U. E. eenich verschil reese, sult daeromme niet crackelen, veel min eenige feytelijckheyt plegen, maer alles in 't vriendelijck verdraghen, ende 't geene niet eens worden tot de gemeene raet van diffentie alhier renvoyeren.

U. E. zy gerecommandeert het comptoir van Andrigiry na gelegentheyt van gelt ende goederen behoorlijcken te versien ende den handel aldaer waer te doen nemen, latende overal alle mogelijcke vlijt ende neersticheyt doen omme soo grooten quantiteyt peper op te coopen ende herwaerts te senden als doenlijcken is, want daeromme seer verlegen sijn, vermits den oorloch met Bantam is continueerende ende wel langhe soud moghen dueren.

In Jortan sijn twee Chineesse joncken aengecomen, maer hierontrent hebben noch geen vernomen; achte oock, al waer 't, dat den *Dolphijs* eenige bejegt hadde, dat nu seer qualijck comen connen, vermits de suydtooste winden seer hardt doorwayen. In desen gevalle sal U. E. ordre geven, dat men geen tijt verliese, om eenige Chineesse joncken in 't mousson tot Jacatra te brengen, maer dat men die in Jamby off elders, daer 't haer gelieve, laet loopen. Sijnder eenige herrewaerts gebracht, excuseert het by den coninck, ten besten Synce Magisteyt verseeckerende, dat het niet gedaen wort om eenige joncken den handel tot Jamby te beletten, maer alles omdatter verscheyde joncquen onsen passedel genomen ende ons toegeseyt hadden tot Jacatra te comen; dat derhalven vernomen wort, waeraen het schort ende waer die lieden sijn.

Belangende de peper, die eenige joncken souden mogen onderstaen te vervoeren, U. E. sal sulcx voorcomen voor sooveel eenichsints doenlijcken is. Coopt al op dat becomen condt ende maeckt datter weynich off geen vervoert werde!

De vrede ende vereeninge tusschen ons ende d'Engelsen gemaect sal U. E. een ider condt doen, sonder sulcx te verswyghen off voor imandt verborgen te houden, doch evenwel sult alle onse schepen waerschouwen op haer hoede te wesen.

De genegentheyt van Chily Japan sullen secreet houden, ende als hy

resolveert te comen, sal ons hertelijcken wellecom wesen. Soo uwe assistentie van noode heeft, laet niet hem te helpen.

Dus verde geschreven hebbende, crygen tydingh van Jacatra, hoe aldaer op gisteren van Chinchou wel aengecomen was een Chineesse joncke, geladen met veel clenicheden, maer geen rijke last; brengt tydinge, datter op sijn vertreck noch een ander in ladinge lach, om regelrecht na Jacatra te vaeren. Hierover behoest U. E. in 't harnas niet te treden, om de joncken van daer tot Jacatra te doen varen. Belet maer, datse van daer geen peper na China vervoeren, soo sal 't wel wesen.

In 't schip *Nieuw Bantam*, leggende met de vloote voor Bantam, adi 25 April anno 1620.

427. — ANDRIGIERV.

AEN VAN DER EYCK, PER DE BOOT VAN D'ENGELSEN, 25 APRIL 1620.

Het voorsz. is copye van d'onse per boot van d'Engelsen aen S^r. van der Dussen geschreven. Wy confirmeeren d'inhoudende ende sal U. E. 't selvige voor de syne gelieven te houden, voorder alle mogelijcke neersticheyt doende, omme soo grooten quantiteyt peper op te coopen ende herwaerts te senden als doenlijcken is, waeraen ons sonderlinge vrientschap ende de Generale Compagnie grooten dienst geschieden sal.

Adi 25 April anno 1620.

428. — TICCO.

AEN CORNELIS DE KEYSER, PER 'T JACHT 'T *HERT*, GAENDE IN COMPAGNIE VAN 'T ENGELSE SCHIP DE *BYE*, 25 APRIL 1620.

Nadat 't jacht 't *Hert* met d'Engelse *Bull* na Jacatra vertrocken waeren, is haer in de Straet Sonda bejegend een Engelse vloote van elfschepen, daerby wylieden met onse vloote voor Bantham gecomen sijn ende malcanderen met alle eere ende vrientschap bejegend hebben. Per voorsz. vloote hebben wel ontfangen eene missive den 12 Febr. passato van Ticco geschreven, maer niet geteeckent, doch gissen, dat van U. E. geschreven is; was van d'Engelsen opgebroocken ende is ons open geleverd.

Wy hebben daerdoor ongeerne verstaen, hoe deerlijk den oppercoopman Abraham de Rasicre den 31 Januario passato in Pryaman vermoort is, dat te vooren meede in groot perijckel geweest ende een swart meede in de combuys

vermoort was, sonder dat daerover eenich recht gedaen sy. Wy hebben den oppercoopman Casembroot gelast de saecke den coninck van Atchijn aen te dienen ende recht daerover te versoeken; naer gevolg sullen met verlangen verwachten.

My verwondert, dat niet meer dan 400 baeren peper becomen haddet. Dese gaet per 't jacht 't *Hert*, welck in compagnie van een Engelsch schip na Atchijn gedestincert hebben, om de vrede ende vereeninghe overal te vercondigen, opdat den handel met goet accoort ende eenicheyt gedaen worde. Tot opcoop van peper senden met dit jacht eenige Gouseratse cleeden ende 40.000 realen in spetic. Soo 't selvige by U. E. eerst comt, sult daaruyt lichten alsulcken gelt ende goederen, als in Ticco ende Priaman tot opcoop van peper van noode sy, het overige voor Atchijn latende, ende comt het eerst tot Atchijn, sal U. E. aldaer door S^r. Casembroot versien worden. Wy bevelen ende recommanderen U. E. alle mogelijke neersticheyt te doen, omme soo grooten quantiteyt peper op te coopen ende herrewaerts senden als doenlijk is. Soo daer Engelse in Ticco ende Priaman sijn, sult tot eenen prijs coopen ende de peper daerna egalijck deelen, gelijk wy nevens dese aen S^r. Casembroot geschreven hebben. Voorder bevelen U. E. alle goede correspondentie, vrede ende eenicheyt met d'Engelsen te houden, sonder eenich vermaen van 't gepasseerde te doen, ende oock wel te letten, dat u niet en vercloecken.

In 't schip *Nieuw Bantam*, adi 25 April anno 1620, leggende met de vloote voor Bantam.

429. — ATCHIJN.

AEN N. CASEMBROOT, PER 'T *HERT* IN COMPAGNIE GAENDE MET
D'ENGELSE *BYE*, 25 APRIL 1620.

Nadat ons jacht 't *Hert* met d'Engelsen *Bull* van Jacatra vertrocken waren, hebben sy den 18 stantis in de Straet Sonda bejegt een Engelse vloote van 11 schepen. De tydinge crygende, sijn wy haer met 13 schepen tegengeloopen ende den 21 voor Bantam by den anderen gecomen, alwaer malcanderen met alle eer ende vrientschap bejegt hebben, ende is goetgevonden, om de vrede overal condit te doen, dese twee schepen 't *Hert* ende de *Bye* in compagnie na Atchijn te senden. By de 32.000 reaalen te vooren in 't schip 't *Hert* gescheept, hebben noch 8000 realen gedaen, soodat als nu daermeede senden 40.000 realen in spetic. 't Geene U. E. daarvan tot opcoop van peper nodich heeft, sal daeruyt lichten ende 't jacht 't *Hert* datelijck met het overige gelt

ende cleden na Ticco ende Priaman senden, omme te lichten ende op 't spoedichste herrewaerts te brengen de peper, die daer gereet soud moghen wesen. 't Geene U. E. veerdich heeft, sult meede sonder verlet van tijt in 't *Hardt* schepen, maer 't selvige niet lange ophouden, om daerinne te schepen de peper welck met dit gelt soude moghen copen.

Wy bevelen U. E. andermael met d' Engelse aldaer goede vrientschap ende eenicheyt te houden. De peper sult ghylieden eendrachtelijken opcoopen tot alsulcken prijs, als best geraden vindt ende die daerna egalijk deylen, voor sooverde elck sijn gelt strecken sal. Die 't meeste gelt heeft, sal daerna alleen moghen coopen. Om de peper, die naderhandt soud moghen becomen, sullen eerlange een ander schip met een goet cappitael senden. Laet niet interim alle mogelijke neersticheyt te doen, om goede partye peper tegen de compste van 't schip op voordeel te versamelen, daeraen de Compagnie grooten dienst ende ons vrientschap geschieden sal.

Neffens d' Engelsen sal U. E. den coninck ende alle andere aendienen, hoe de Magisteyt van Engelandt ende d' hoochmogende heeren Staeten Generael haer ondersaten op Indien handelende, hebben doen vereenighen, alle questie ende querelle ter nedergeleyt, om de macht van beyde de natie eendrachtelick tegen onse gemeene vyanden te gebruycken ende den handel met goede ruste, vrede ende eenicheyt te doen.

Verthoont den coninck, hoe onnoselijck Abraham de Rasiere in Priaman vermoort is, ende versoeckt daerover van onsentweghen recht. Na ick versta, is het door een van des coninx schryvers gedaen.

Clacht oock syne Magisteyt ons den handel in Ticco ende Priaman voor twee jaeren vergunt heeft, maer sijn officieren het volck van 't landt beletten met d' onse te handelen, ende versoeckt daerover prolongatie van tijt tot reffectie van 't ongelijk, welck ons daerinne geschiet is, opdat wy ons niet hebben te beclaghen, dat drie jaeren achter den anderen te vergeeffs op ydele toesegginge van syne Magisteyt schepen na Atchijn gesonden hebben; ende als het versoeck met des coninx schiap geaccordeert ende den handel in Ticco ende Priaman vergunt is, dat dan noch meer dan te vooren geabuyseert worden. Eer U. E. dit den coninck verthoont, communiccrt het met d' Engelsen ende hoort daerop haeren goeden raet.

Op 't alderspoedichste sal U. E. dit jacht 't *Hert* weder herrewaerts senden, sonder 't selvige na de Custe (gelijk voor dese geprojecteert was) te sturen.

In 't schip *Nieuw Bantham*, adi 25 April anno 1620, leggende voor Bantham.

430. — AEN EYNDHOVEN

ENDE D'ANDERE GEVANGENE NEDERLANDERS IN 'T LANDT VAN DEN
MATTARAM SIJNDE PER EEN DUYTS COOPMAN GESONDEN,
GAENDE MET 'T ENGELS SCHIP DEN *PEEPERCOORN*
NA JAPARA, 25 APRIL 1620.

Het voorsz. is copye van onse jonckste per geschooren Chincees met eenige cleeden gesonden. Tsedert is ons wel geworden een van U. E. missiven, gedateert 25 Januario passato, waerdoor geerne verstaen 't geene in 't lant van den Mattaram passeert.

Den 27 Martio passato is tot Jacatra wel aengecomen een Engels schip, den *Bull* genaempt, sijnde van Londen geseylt in Augusto 1619; brengt tydinghe, hoe d' Engelse Compagnie met onse meesters vereenicht waren. Wy hadden 't jacht 't *Hert* met dit schip gesonden, om d' Engelse vloote te soecken ende de goede tydinge te verwittigen, doch hebben haer den 18 stantis, te weten 11 schepen, in de Straet Sonda gerescontreert. Soo haest de tydinge tot Jacatra vernamen, sijn d' Engelse schepen met 13 schepen tegemoet geloopt ende voor Bantam by malcanderen gecomen, alwaer den anderen met alle vrientschap ende eere bejegend hebben.

Alsoo d' Engelsen ons te kennen gaven, hoe sylieden geneghen waeren een schip na Japara om provisie te senden, hebben wy met haer bewillinge goetgevonden Jan Jansz. Hoogelandt expresselijck mede te senden met ontrent 1000 reaalen in spetie, om U. E. verlossinge op aller maniere te voorderen. Wy hebben hem last gegeven alle mogelijcke neersticheyt daertoe te doen. Soo de gelegentheyte becomen condit, advyseert voorsz. Hooghlant, hoe daertoe best comen sal, ende soo ghylieden gelegentheyte becomen condit om te vluchten, doet het ende loopt vry aen dit Engels schip: d' Engelsen sullen u wel helpen ende verberghen. Soo het in deser manieren niet geluct, wy sullen niet laeten andre ract te soecken. Weest daerinne gedult ende hebt goeden moet. Godt sul u en ons helpen.

Bantham houden gestadelijck belegert. Rijs ende visch isser groot gebreck. Tot noch toe hebben op de stadt geen gewelt gebruyckt, doch soo de pangoran lange opstinaet blijft soud syne ruyne daerop wel moghen volghen.

In 't schip *Nieuw Bantham* leggende met de vloot voor Bantam, adi 25 April anno 1620.

431. — GRISSY.

AEN WOUTER HEUTEN, PER 'T SCHIP *THOOLEN*, 27 APRIL 1620..

Met onse vloote neffens d'Engelse vloote leggende voor Bantam, is ons aldaer den 24 wel geworden U. E. aengename van den 12 ende 15 deser, waerop datelijck goetgevonden hebben 't schip *Thoolen*, bringer deses, met 24.000 realen in spetic, eenige cleeden ende andere clenicheden na Grissy te senden, om voor te comen, dat de Chineesen geen peper na China vervoeren. U. E. sal dit schip daerop expresselijck doen passen ende niet eer van daer herrewaerts senden, voordat alle de peper door d'onse opgecocht, in *Thoolen* gescheept ende dat de Chineesse joncken na China vertrocken sijn. De vrienden sullen trachten de peper soo goeden coop te doen, als doenlijcken is, insinuerende de Chynesen geen peper te coopen, in haer joncken te schepen, noch van daer na Chyna te vervoeren, op peene dat ghylieden deselvige sonder iets te betalen uyt haer joncken lichten sult, ende, byaldien des niettegenstaende onderstonden eenige peper te vervoeren, soo sult die uyt haer joncken lichten ende hun aenseggen, dat haer betalinge tot Jacatra aen ons verseecken.

De minnelijcke ontfanckenisse ende groot faveur, by den coninck van Surabaya aen U. E. gedaen, hebbe gaerne verstaen; weest daertegen niet ondancbaer, doet den coninck ende de voorneempste grooten ter aencompste van dit schip wederomme eenige vereeringhe ende onse groete, andermael confirmerende, dat bereyt sijn Syne Magisteyt tegen de Mattaram te water alle mogelijcke assistentie te doen, ende, soo des van noode waere, bethoont het metter daet, de schepen, die daer souden moghen wesen, daertoe gebruyckende. 't Is ons lieff, dat het voornemen van Ouloubalangi door de compste van de *Neptunes* gestut wierd. Godt geve, dat eens met wat slaegen geleert worden haer ruste binnen hun limiten te houden.

Datter 85 lasten peper in 't *Postpaert* geladen waren, is ons lieff. Soo haest U. E. 't selvige schip derven can, sullen de peper daermeede verwachten. Laet niet met ditto *Postpaert* ende alle d'andere schepen herrewaerts te senden sooveel hout, balcken, swalpen, plancken, rijs, padi ende wat andersints door S^r. Carpentier nevens dese ontboden wort; dit schip *Thoolen* sult insgelijcx meede met alle nootlijckheden vol laden, insonderheyt groote menichte van hoornbeesten, koebeesten, stieren, buffelen, buffelinnen, bocken, hoenderen, eenden, gansen ende andersints.

Met eerste gelegentheyte sal U. E. het paert van Jacatra voor den coninck van Surabaya gesonden worden. Sendt ons daerentegen wederomme 6 andere van de grootste slach van daer. Eenige dyamanten ende andersints sult van Jacatra becomen, om tot schenckagie off andersints te gebruycken.

Met d'eerste schepen, die van d'Oost met nagelen, nooten ende foelye sullen comen, sal U. E. sich herrewaerts vervougen, omme na Mocha ende Suratten te vaeren. Beveelt daer op u vertreck het opperste gebied dengeenen, die by den raet daertoe bequaemst geoordeelt wort, mits ordre latende, dat al het volck met de jonckste schepen herrewaerts come. Doch soo 't gevele, dat de coninck versochte daer iemandt souden laeten, sullen de vrienden daer een ondercoopman off een bequaem assistent met een cleen geselschap laeten met eenich gelt tot haer onderhout, maer sonder cappitael off cargasoen om te handelen, want sulcx voor dees tijt, gelijk U. E. advyseert, niet geraden is.

U. E. sy gerecommandeert alle mogelijcke neersticheyt te doen omme te onderstaen, off daer oock raet vinden condt, om ons volck, by de Mattaram gevangen wesende, van daer te lossen. Met d'Engelse *Peepercoorn*, na Japara gevaeren, hebben Hoochlandt expresselijck tot dien eynde derwaerts gesonden.

De vrye lieden, aldaer wederkeerende, sult in dwang houden ende na haere merite tracteeren.

Den 27 passato is tot Jacatra wel aengecomen het schip den *Bull* genaempt, . . . ¹⁾ gelijk dat behoort ende by de Mayores verdraghen is. Hierover bevelen U. E. alle onse scheepen van d'Oost comende, die hiervan niet verwitticht sijn, van onsentwegen te belasten, dat eenige Engelse schepen voor Japara off elders bejegenende, haerlieden alle vrientschap, deucht ende eere bewysen, oock alle hulpe ende faueur, des nodich wesende, te bethoonen, sonder hun in 't minste met woorden off daet t'offenceren, injurieren off eenich verhael van 't gepasseerde te doen, alles in vergetelheyt latende, alsoff tuschen hen ende ons noyt questie geweest off iets geschiet waere.

Voorder sult belasten, dat die van den Mattaram overal in passant alle mogelijcke affbreuck gedaen worde, doch eenige joncken met onse pas voor Japara rescontrerende, sult die verschoonen, ende, soo daer eenige Engelse schepen laghen, sal men niet meer doen dan met advijs ende raet van d'Engelsen goetgevonden wort, opdat sylieden daerdoor niet verhindert worden in 't opcoopen van alle nootlijckheden, vermits beloofd hebben ons de helft daervan te doen.

U. E. sult trachten sooveel Javaense piecken op te coopen ende herrewaerts senden, als eenichsints becomen can. Ende soo daer eenige nagelen, nooten ende foelye te becomen sijn, off op nieuws gebracht worden, laet niet volgens onse voorgaende ordre alles op te coopen.

In 't schip *Nieuw Bantam*, leggende met de vloot voor Bantam, adi 27 April anno 1620.

¹⁾ Woordelijk gelijk aan bl. 694 hiervóór.

432. — PATANI.

AEN G. FREDERICK DRUYFF MET EEN ASSISTENT GESONDEN, GAENDE
 MET D' ENGELSEN SCHEPEN DE *ROYALE JEEMS* ENDE D' *UNICORNE*,
 3 MEI 1620.

By dese gaet copye van 't geene Pieter de Carpentier door onse ordre per 't schip den *Sampson* aen U. E. ende St. Nieuroode in Syam geschreven heeft. Wy confirmeren d' inhoudende andermael mits desen, U. E. ten hoogsten recommanderende het cappitael met de *Sampson* gesonden wel te besteeden aen goede waeren voor 't vaderlandt ende Indien dienstich, opdat daervooren goede treffelijke retoeren becomen. Wy sijn van meninge het schip den *Seewolf* cort naer dese derrewaerts te senden ende daernaech noch een ander, off meer, waermeede wederomme goede somma gelt te verwachten sult hebben. Doch alsoo van meninge sijn de Chyneesen tot Jacatra te doen stabileeren, sal U. E. de Chynesen in Patany, Sangora, Ligor, Bordelon ende Syam comende, doen persuadeeren ende aenraden, dat toecomende jaer met groote partye schoone rouwe syde, goede zydelaeckenende ende alderhande Chyneese waeren na Jacatra vaeren; verseeckert hun, dat daer geen gelt, sandelhout noch peper gebreecken sal; dat geen tollende noch lasten te betalen hebben, maer vry van alle lasten sullen wesen; dat oock geen peryckel van oorloghe sullen hebben t' ontsien, noch niemant behoeven te vreesen, insonderheyt dewyle nu met d' Engelse vereenicht sijn ende sylieden daer oock sullen resideeren, soodat het aen geen coopende gebreecken sal. Item waerschout een ider oock van Bantam te blyven, want van meninge sijn die stad tot den uyttersten belegert te houden ende alle handelaers van daer te weeren, gelijk meede, dat toecomende jaer soveel gelt na Patana niet gesonden, maer expresselijck na haer compste tot Jacatra opgehouden sal worden.

Voorder sy U. E. andermael ten hoogsten gerecommandeert ende bevolen gestadelijck ende overal alle mogelijke neersticheyt te doen, dat ons tot Jacatra soveel volck tot populatie van de plaetse gesonden werde ende toecome als eenichsints doenlijcken is, 't sy oock wat natie het soude moghen wesen, maer insonderheyt Chinesen.

Verstaende, hoe d' Engelsen gesint waeren haere schepen de *Royale Jeems* ende d' *Unicorne* na Firando te senden, om daer verdubbelt ende versien te worden, hebben wy op haere lyberaele presentatie goetgevonden een assistent met onse missive meede te senden, om d' onse overal te doen verwittighen, hoe de heeren Mayores met d' Engelse Compagnie verdraghen sijn, doch belasten niet te min, dat een ider evenwel op sijn hoede blyve ende niemant te veel vertrouwe. Insgelijcx sal U. E. van onsentweghen in die quartieren mede doen.

Dese gaet met den assistent, die wy met de voorsz. twee Engelse schepen senden, op avontuyre off Patana aendeden, ofte d'occasie andre gelegentheyte presenteerde om bestelt te moghen worden. Laet niet d'ordre naer te comen.

In 't schip *Nieuw Bantam* seylende van Bantam na Jacatra, adi 3 Mayo anno 1620.

433. — FIRANDO.

AEN J. SPECK PER D'ENGELSE SCHEPEN DE ROYALE JEEMS ENDE D'UNICORVE MET EEN ASSISTENT GESCHREVEN, 3 MEI 1620.

Den 27 Martio passato is tot Jacatra wel aengecomen een Engelsch schip, den *Bull* genaempt . . . ¹⁾ noyt questie geweest waere.

Alsoo van d'Engelsen verstaen hadde, hoe sylieden van meninge waeren na Firando te senden haer schepen de *Royale Jeems* ende d' *Unicorn*, omme aldaer verdubbelt ende gerepareert te worden, hebben wy op haere lyberaele presentatie goetgevonden dese met een assistent expresselijck mede te senden, soo omme d'onse alomme cont te doen hoe de gedeputeerde van de heeren Mayores, gelijk vooren is geseyt, met d'Engelse Compagnie verdraghen sijn, als insonderheyt, omme U. E. opnieuw wederomme te bevelen met d'eerste noordelijck mousson herwaerts te senden meest alle de rouwe zyde ende goede sydewaeren voor 't vaderlandt dienstich, die ghylieden van Cochinchyna soud moghen becomen, omme voorts naer 't vaderlandt gesonden te worden, sonder die aldaer te vercoopen; doch soo 't geviele, dat de Chineesse waeren extraordinarie dier waren, in desen gevalle sult wel eenige goederen vercoopen, om cappitael te becomen ende den handel op Cochinchyna te continueeren, totdat den handel tot Jacatra off elders gestabileert sy. Doch en vercoopt evenwel alles niet, maer sendt ons in allen gevalle goede pertye herwaerts.

Den 21 passato is van Jacatra na Patana ende Syam vertrocken het schip de *Sampson* met een cargasoen van f268.247 — 5 — 2, daeronder ontrent 100.000 realen in silver ende spetic. D'Almogende wil 't selvige behouden geleyden ende ons daervooren goede retoeren verleenen. Wy sijn van meninge cort na desen noch een schip off twee met een ander goet cappitael derwaerts te senden.

Voor de compste van d'Engelse vloote hadden geresolveert neffens de *Sampson* mede na Patany te senden de schepen d'Engelse *Beer* ende de

¹⁾ Woordelijck gelijk aan bl. 694 hiervóór.

Seerwolf met ordre, dat d'Engelse *Beer* van daer voort met ontrent 100 last loot na Firando gesonden wierd. Doch door de compste van d'Engelse vloote is dese resoluytie verandert ende tot geen effecte gecomen; wachten nu na de compste van d'eerste schepen van Amboyna. Na de gelegenthey van schepen, die van daer souden mogen comen, sullen U. E. veel oft weynich schepen toegesonden worden.

Met d'Engelsen hebben discoers gehadt, om gesamentlijk een vloote van thien treffelijcke schepen van Firando na Manilha te senden, te weten elck vijff. Het schijnt, dat d'Engelsen daertoe seer wel geneghen sijn. Om hierover te disponeren, wachten alleen na tydinge van Amboyna, die ontrent half Mayo hoopen te becomen. Soo haest wy met d'Engelsen tot Jacatra by malcanderen comen, sullen den anderen naerder van de saecke spreecken.

By dese gaet copye van d'onse over Amboyna geschreven met de drie schepen welcke na cabo Spirito Santo gedestineert hebben. D'inhoude confirmeeren andermael by dese.

Na de Mollucques, Amboyna ende Banda alsoock herrewaerts sal U. E. sooveel schoone witte rijs senden, als na gelegenthey van schepen doenlijcken is. Boonen, arack, campher, waterpotten ende lonten connen redelijckerwijs niet te veel gesonden worden.

Tot noch toe hebben geen tydinge van de *Vliegende Boode* ende de joncken, die U. E. daarmede voorgenomen hadt te senden. Godt geve, dat in de Mollucques, Amboyna oft Banda gearriveert moghen wesen.

Ten hoochsten sy U. E. andermael gerecommandeert te helpen vervorderen, dat van alle quartieren sooveel volck, insonderhey Chinesen, na Jacatra om de plaetse te peupleeren gesonden werde, als doenlijcken sy. Doet oock sooveele condt omme den Chyneessen handel tot Jacatra te stabileeren. Ons sal daeraen sonderlinge vrientschap ende de Compagnie grooten dienst geschieden. Dit jaer is daer d' eerste Chynesse joncke gecomen, doch heeft niet dan slechte Javaense waeren gebracht. Een ander (na dese seyt) isser noch onder weech. Met dese joncke hoopen te wege te brenghen, datter 't naeste jaer (welck Godt geve) veel comen sullen.

In 't schip *Nieuw Bantam*, onder seyl sijnde tusschen Bantam ende Jacatra, adi 3 Mayo anno 1620.

434. — APENDICX AEN SPECX, 4 MEI 1620.

Vooreerst sal U. E. tot naerder ordre opcoopen ende veerdich houden, om herrewaerts off na de Mollucques te senden, 4 à 500 lasten schoone, witte rijs, maer geen bruyne. Aen de schepen, van d' Engelsen veroverd, die daer souden

moghen comen, sal U. E. geen groote oncosten tot reparatie doen, want deselvige soo haest hier comen volgens contract door de Mayores met d' Engelsen gemaect, aen haer weder sullen moeten overleveren, daerop letten ende gedencken sult.

In 't schip *Bantam*, seylende van Bantam na Jacatra, adi 4 Maii anno 1620.

435. — JAMBI.

AEN VAN DER DUSSEN, PER 'T SCHIP DE *SEEWOLFF*, 15 MEI 1620. ¹⁾

Per joncke van Chily Jamby hebben wel ontfangen U. E. aengename van den 6 Maert, met de peper daerinne gescheept, dewelcke van 605 picol niet meer dan 508 picol uytgelevert heeft. U. E. dient ernstelijck te letten van waer soo grooten onderwicht compt. Haer eygen peper hebben hier mede aen ons vercocht, a 10½ reael 't picol. In Jortan is mede veel peper aengecomen, welcke van d' onse aldaer gecocht wort a 9 reaalen 't picol. Doch soo de Chinesen mochten coopen, souden wel 13 a 14 reaalen voor 't picol geven.

't Is my lieff datter 1700 picol peper van d' Engelsen gecocht ende ontfanghen waeren; hoope de rest mede voor de tydinge van 't accoort met d' Engelsen becomen sult hebben, gelijk mede dat al het cappitael aen peper bestet wesen sal.

Dewyle U. E. advyseert datter peper genoeg te becomen was, sijn wy met groote devotie volladen verwachtende de jachten de *Dolphijn*, *Cleen Amsterdam* ende *Ceylon*, vermits om peper seer verlegghen sijn, alsoo vooreerst van Bantam niet te verwachten hebben. Soo noch niet volladen herrewaerts aen vertrocken sijn, recommanderen U. E. alle mogelijcke neersticheyt te doen omme deselvige op 't spoedichste met peper volladen herrewaerts te senden. Wy sijn van meninge wederomme eenige jachten met een goet cargasoen derwaerts te senden, doch verwachten alleene na advysen van U. E. om te verstaen wat jachten, cargasoen ende gelt daer nodich sijn.

Dese gaet per 't schip den *Seewolff*, welck na Patana gedestineert is, doch vermits het retardement van onse jachten ons seer verdriet, hebben expresse last gegeven dat in passant Jamby aendoe, om U. E. dese onse missive te behandigen ende de vlytige affladinge van voorsz. jachten te recommanderen. Met dit schip gaen 16.000 reaalen voor Patana. Soo U. E. hetselvige ende het gelt tot opcoop ende ladinge van peper van noode heeft, sult het schip tot de compste van andere ophouden ende 't gelt gebruycken. Doch byaldien het

¹⁾ Copieën van 15 Mei — 22 Juli 1620: R 91.

schip aldaer niet geheel nodich van doen is, soo hout het niet op, maer sent hem voort, alsoo tijtlijk in Patana dient te wesen, om daer verdubbelt te worden.

Per 't jacht *Ceylon* sal U. E. verstaen hebben hoe 't fregat *Hoorn* verongeluckt is.

By dese gaet cotype van onse missive den 25 April passato per boot van d'Engelsen met een assistent gesonden. U. E. sal daerdoor verstaen hebben hoe de heeren Mayores met d'Engelsen vereenicht sijn. Voorsz. boot is van d'Engelsen expres gesonden om hun comptoir aldaer te redresseeren ende weder opnieuw peper te doen coopen voor 't gelt van de peper aen U. E. vercocht, doch hoope dat haer geprevenueert sult hebben, welck met devotie verlange te verstaen. Met dit schip gaet weder een Engelsman met advysen derrewaerts om tydinge te haelen. Ick houde voor seecker, dat een goede somme gelt na Jamby senden sullen soo haest tydinge van daer becomen. Derhalven sal U. E. verdacht wesen des Compagnies proffijt te doen ende te vooren opcoopen sooveel peper als doenlijcken sy, want soo haest d'Engelsen aldaer gelt becomen, sult ghyliden eendrachtelijk coopen ende de peper (gelijk voor dese geadvyseert is) egalijk deylen. 't Geene te vooren becompt, sal des Compagnies proffijt ende U. E. eere wesen. Siet wel toe dat d'Engelsen niet te cloeck en sijn.

U. E. zy meede ten hoogsten gerecommandeert Andrigiery (soo 't niet gedaen en is) van een wel getrocken cargasoen behoorlijk te versien ende daer soo veel peper te doen opcoopen als doenlijcken sy, waeraen ons vrientchap ende de Generaele Compagnie grooten dienst geschieden sal.

Soo Chily Japan resolveert herrewaerts te comen, sal ons wellecom wesen. Heeft hy U. E. hulpe van noode, assisteert denselven daer sulcx vereyscht soud moghen worden. Sijn disseyen sal hier wel secreet blyven.

Van volck sal U. E. door 't fregat *Ceylon* wel voorsien worden, alsoo hy het geberchde volck van 't fregat *Hoorn* mede heeft, daerop oock een barbier was.

Advyseert ons met den aldereersten (soo 't niet gedaen is) wat daer passeert, wat schepen ende cargasoen tot voideren opcoop van peper van noode hebt, opdat U. E. versien ende voorcomen moghen, datter weynich peper door Chinesen ende andere van Jamby vervoert werde. De boot van d'Engelsen verwachten mede met devotie.

In 't fort Jacatra, adi 15 Mayo anno 1620.

436. — PATANI.

AEN G. F. DRUYFF, PER DE *SEEWOLFF*, 15 MEI 1620.

Niettegenstaende verleden jaer met de schepen *Cleven Hollandia*, den *Engel*, de *Bergerboot* ende de *Morgensterre* gesonden waren 144.000 realen, soo in spetie als Japans silver, hebben daerna den 26 September met de *Seewolff* wederomme gesonden andere 70.000 realen, omme de comptoiren van Patana, Sangora ende Syam op voordeel tegen 't volgende jaer te versien, om voor te comen dat ons wederomme geen peper ondercocht ende ontvoert soude worden. Doch vermits de *Seewolff*, door 't verongelucken van *Nassauw* in de reviere van Andrigiery, eenige dagen tardeerde, is hy door contrarie wint wedergekeert. Onse missive welcke daermede gesonden hadden, gaet nu nevens dese. Daerna is hier wel aengecomen een expresse prauwe met U. E. aengename van den 15 September, gelijk meede naderhandt de schepen de *Bergerboot*, de *Morgensterre*, de *Sampson* ende den *Hondt*. D' Almogende sy gelooft van de heerlijke victorie welck d' onse aldaer becomen hebben.

Om tijtlijcken de comptoiren tot opcoop van peper, Chineesse waren, benjuwijn ende andersints te versien, ende voor te comen dat ons de peper niet weder ontvoert werde, hebben den 21 April passato van hier derrewaerts gesonden 't schip den *Sampson* met 97.500 realen, soo in spetie als Japans silver, te samen beloopende *f* 268.247 — 5 — 2. By dese gaet copye van 't geene U. E. van onsentweghen met ditto *Sampson* geschreven is. D' inhoudt confirmeeren andermael mits dese, gelijk meede nevensgaende copye, van d' onse den 3 deser geschreven met d' Engelse schepen de *Feems* ende d' *Unicornne* na Japan gevaeren, ende alsoo met de voorgaende 't noodichste geschreven is, sullen alsnu tot antwoord van U. E. aengename missiven dies te corter wesen.

Dese gaet per 't schip de *Seewolff*, welck aldaer senden om goede retoeren voor 't vaderslandt, verscheyde provisie, als omme verdubbelt te worden. Het schip is seer gesleten ende dient nootlijcken versien. Daeromme recommanderen U. E. de goede hant daeraen te houden ende goede ordre daerop te stellen.

Met dit schip senden wederomme 16.000 realen in spetie, niettegenstaende alreede soo vele versonden is dat selffs qualijck versien blyven. U. E. sy gerecommandeert hetselvige ende het voorgaende wel te besteeden. Cleden hebben van de Custe noch geen andere becomen dan voor dese met de *Sampson* gesonden sijn. Meer dan 300.000 realen isser verleden jaer na de Custe gesonden, soodat hoopen alle comptoiren eens behoorlijck versien sullen worden.

Alsoo den oorloch met die van Bantam, den Mattaram ende de Maccassaren

continueert, sijn wy van meninghe naer dese noch twee schepen off meer na Patana te senden, en dat expresselijck om rijs ende andere provisie te haelen. Derhalven sal U. E. ordre geven datter tegen haere compste goede quantiteyt rijs opgecocht ende veerdich gemaectt worde, 't sy in Patana, Sangora, Lygor, Syam off Cambodja, daer die best te becomen is, ende dat van de akderbeste witste rijs, reeckeninge maeckende datter soo veele gecocht ende herrewaerts gesonden dient als na gelegentheytt doenlijcken sy. De schepen verwachten dagelijcx van Amboyna; soo haest compareeren, sullen U. E. eenige toegesonden worden. Interim andere secoers van 't vaderslandt becomende, sullen U. E. weder op voirdeel tegen toecomende jaer met een goede somma gelt versien.

In April passato is hier een Chineesse joncke aengecomen, doch brenghet niet mede dan slechte Javaense waeren, seggende gecomen te wesen om te vernemen hoe de saecken staen ende wat hier getrocken sy. 't Is apparent dat hier 't naeste jaer wel veel joncken met goede Chyneesse waeren souden mogen comen, waerover daertoe provisie van gelt, peper ende sandelhout sullen moeten houden, om de Chyneessen handel tot Jacatra te stabileren totdat selfs voet op de custe van Chyna becomen. Derhalven recommanderen U. E. andermael hiertoe sijn beste mede te doen. Verseeckert de Chynesen dat geen perijckel van oorloge hebben te lyden; dat hier geen gelt, peper, noch sandelhout ende andere waeren gebreecken sullen; dat hier oock alle grove waeren wel getrocken sullen sijn. Vermits van meninge sijn de jonquen van andere Javaense quartieren te weeren, heeft haer de coninginne aldaer de helft van tol voor incomende ende uytgaende goederen beloofst; verseeckert hun dat hier van alles geheel vry wesen sullen.

't Is my leet datter verleden jaer door gebreck van gelt 2000 baren peper vervoert sijn. Ick hoope dat sulcx dit jaer (dewyle zoo treffelijcke somme gelt gesonden hebben) voorcomen, ende ons alle de peper toesenden sult, daerna met devotie sijn verwachtede. Van Jamby is hier dit jaer goede partye gebracht, gelijk in Jortan, welcke a 9 ende 10½ realen 't picol gecocht hebben. Twijffele niet, off toecomende jaer sal meest alle de peper van Jamby tot Jacatra gebracht worden. Evenwel sult niet naerlaten op alle quartieren soo veele te doen coopen als het gelt strecken can, want groote partye van doen hebben, vermits apparent is dat den oorloch met Bantam wel langh soud moghen dueren ende dat toecomende jaer noch geen peper vandaer sullen crygen. Daer sijn wel 100.000 sacken peper in 't landt, maer den grooten beest doet die in 't geberchte ophouden, menende ons daerdoor Jacatra aff te dringen, doch vertrouwen dat het hem missen sal. Het sal sonderlinge wel te passe comen datter in 't landt van Patana soo veel peper aengeplant is, dat daer 't jaer 1621, 1500 a 2000 bhaeren te becomen wesen sullen. Maeckt dat

U. E. alles become ende vervoirdert oock, datter dagelijcx overal meer ende meer peper aengeplandt worde, opdat Bantam t' eenenmael moghen derven; soo sullen wy niet meer van hun geplaecht worden, maer sy na onse pypen moeten danssen.

Tot populatie van Jacatra sal U. E. continueeren sooveel volck te senden als doenlijcken sy, 't sy vrylieden, gehuerde, slaven off andersints, hoe die souden moghen wesen, insonderheyt Chynesen.

De Chyneesse waeren, verleeden jaer gesonden, sijn vrywat slecht geweest ende wat diere ingecocht. Derhalven sal U. E. daerop beter doen letten, want ons niet dan proffijtgevende waeren dienen. De Patanise cleeden waeren oock veel te diere. Nevens dese gaet wederomme eene liste van verscheyde goederen, welcke voor Tymor nodich van doen hebben. Sendt ons daarvan 't geene tot reedelijcken pryse becomen condt.

Goede Chyneesse sydewaeren, peper, benjuwijn ende gommalacca can niet te veel gesonden worden, doch coopt soo goeden coop als doenlijcken is.

De joncken van annachoda Tinhong ende Radia Hindra hebben tot noch toe niet vernomen, noch oock niet de derde, welck geseyt was met ambassadeurs van de coninginne gesonden soud worden. Wy achten dat se aldaer naer 't vertreck van de schepen opgehouden ende vandaer herrewaerts aen niet vertrocken sijn, want in 't minste geen tydinge van haer compste op andere plaetsen gehoort hebben. Laet ons weten wat van de saecke sy.

Midts dese senden U. E. twee ondercooplyden ende 4 assistenten. Gebruyct die in sulcx ende daer van noode wesen sullen. Soo Willem de Milde, oppercoopman op 't schip de *Sampson*, in Patany by U. E. off elders van noode sy, sult denselven aldaer houden ende gebruycken, gelijk mede den coopman van dit schip de *Scerwolff*.

By dese gaet cotype van 't accoort door de gedeputeerde van de heeren Mayores met d' Engelse Compagnie gemaect. D' Engelsen aldaer off elders op andere plaetsen neffens d' onse cappitael hebbende, sult met den anderen, om opjaginge te verhoeden, eenen prijs ramen, tot denselven den inkoop doen ende de goederen daerna daer egalijck verdeylen, voor sooveel elck sijn gelt strecken sal. Doch hetgeene alreede voor den ontfanck van dese gecocht is, ofte ter plaetsen daer geen Engelsen sijn, off sylieden geen gelt en hebben, gecocht soud moghen worden, daarvan sult hun geen mededeylinge doen. U. E. sy gerecommandeert goede vrientschap ende correspondentie met d' Engelse natie te houden, van 't gepasseerde niet meer te gedencken, noch geen vermaninge te doen, ende oock sorge te draghen, dat d'onse meester blyven van 't geene haer toevertrouwt is, ende door niemant geabuseert werden. Wy hebben noch geen andere tydinge dan van de gedeputeerde in Engelant wesende, maer van de heeren Meesters selven niet, doch sijn haer E. advysen

dagelijcx verwachtende. D' Engelsen laeten verluyden alsoff haer comptoir van Patana souden willen lichten. 't Gevolch sal den tijt leeren.

Van Atchijn hebben verstaen hoe de coninck sijn armade weder veerdich gemaectt hadde, omme, soo geseyt wiert, Mallacca aen te tasten, doch soude wel connen gebeuren dat Patana eens aensochten. Hierover recommandeeren U.E. sorge te dragen ende voor te comen, dat de Compagnie daerdoor geen schade come te lyden, gelijk mede voor surprinse van de Portugiesen off andere vyanden. Na ick verstaer, soo en is het cappitael in Patana noch Sangora niet verseeckert. Alsoo sijnde, dient daer niet veel vertrouwt, maer sal best wesen, dat U. E. het gelt welck tegen 't naeste jaer soud moghen overhouden, ter plaetse schicke daer de peper, benjuwijn ende andere goede waeren beste coop sijn ende 't cappitael best bewaert is.

Nevens dese gaet aen d' orangcaya Padoucka Sarinara onse missive met een vereeringe van een schoon roer, met een roode fluwele bandelier, een dyamant rinck ende 5 ellen roodt laecken. U. E. sal hem alles overleveren ende onse groete doen. Soo eenich bescheet van de coninginne becomen hadden, souden haer mede bedacht hebben.

Aen Nieuroode in Syam sal U. E. senden cotype van voorsz. accoort met d' Engelsen gemaectt.

In 't fort Jacatra, adi 15 Mayo anno 1620.

437. — PATANI.

AEN DEN ORANGCAYA PADOUCKA SARINARA, 15 MEI 1620.

Omtrent 7 maenden geleden is hier wel aengecomen een van U. E. praewen ende volck, met advyse van 't geene aldaer gepasseert was. By desen hebben niet connen naerlaeten, U. E. hoochlijck te bedancken wegghen d' eere ende vrientschap ons in desen bewesen, dewelcke wy oock t' allen tyden bereyt sijn met danckbaerheyt te erkennen.

De praeuw hebben wy alhier gehouden ende omtrent een maent geleden U. E. volck met een van onse schepen wederom na Patany gesonden.

Tot danckbaerheyt ende erkentnisse van de genootene vrientschap senden wy U. E. in teecken van dien een dyamant ring, 5 ellen root scharlaecken, een vergult gegraveert vogelroer, een rooden fluweelen bandelier, alle welcke U. E. sal gelieven, onaengesien syne geringheyt, in dancke t' ontfanghen, ende sijt hiermede in de bescherminge des Alderhoochsten bevoolen.

In 't fort Jacatra, ady 15 Mayo anno 1620.

438. — JUDEA.

AEN NIEUWROODE, PER DEN *SEEWOLFF*, 15 MEI 1620.

Over Patana hebben wel ontfangen U. E. aengename, gedateert 14 ende 16 September, ende door twee joncken twee copyen van deselvige, met byvoeghsel van den 10 November passato. D' eene joncke was na Jamby ende d'andere na Bantam gedestineert, ende sijn beyde alhier tot Jacatra wel aengecomen. Des conincx joncke was met de weste windt beneden Jacatra tot omtrent Japara vervallen, waerover soo lange gedooft heeft, totdat het mousson begost te keeren ende door ons bygeval in zee bejegent wierd, naerdart vier maenden sonder landt aen te doen in zee geweest ende gedooft hadden. Haere waeren sijn meest vercocht. Achte cort naer dese derwaerts keeren sullen. D'andere joncke van Ligor hebben niet vernomen.

De 21 April passato hebben het schip de *Sampson* met een capitael van *f* 268.000 na Patana gesonden, met ordre dat hetselvige schip datelijck met een goede somma gelt na Syam voortgesonden worde, omme allomme tijtlijcken de peper, goede partye benjuwijn, gommelacco, Chineesse waren ende andersints op te doen coopen, ende voor te comen dat ons niet weder als voorleden jaer sooveel peper, benjuwijn ende andersints ontvoert worde. Is het niet gedaen, laet niet, u uytterste neersticheyt ende vermoghen daertoe te doen, mits ons metten alderceersten goede retoeren herrewaerts sendende. By dese gaet cotype van 't geene door onse ordre met voorsz. schip geschreven is. Wy confirmeeren d'inhoudt andermael by dese.

Vermits den oorloch met den Mattaram ende Macassaren continuert, sullen van U. E. quartieren goede partye rijs van node hebben. Daeromme sijn van meninghe naer dese noch twee off meer schepen na Patana ende Syam te senden. U. E. sy gerecommandeert sooveel schoone witte rijs ende arack herrewaerts te senden, als na gelegentheyte van schepen ende cappitael doenlijcken sy.

Van Fyrando is het schip den *Engel* met een cappitael van *f* 200.000 na Cochin China gedestineert, om daer met de Chinesen te handelen. Het goede succes sijn met devotie neffens de retoeren verwachtende. Soo lange geen raet gevonden wordt om met de Chinesen op de cust van China te handelen, achten wij best te wesen dat den handel tot Jacatra stabileeren. Hierover recommanderen U. E. de Chinesen aen te raden, dat met haere waeren tot Jacatra ende nieuwers elders vaeren; dat daer geen gelt, peper noch sandelhout gebreken sal, maer expres na haere compste ophouden sullen; dat geheel vry van alle tollen sullen sijn ende in 't minste geen peryckel van oorloghe hebben te lyden.

De gelegentheyte becomende, sal U. E. den handel op Cambodja vorderen

ende derrewaerts eenich cargasoen off cappitael senden tot opcoop van benjuwijn, gommelacco, goede muscus. Goudt hebben een seer groote somme van noode tot den handel op de custe van Cormandel, vermits aldaer op de realen veel verloren wordt. Daeromme, soo in Cambodja goede pertye tot redelijcken pryse van silver te becomen waere, het soude ons wel dienen.

Het schip d'Engelsen *Beer* hadden na Syam gedestyneert, omme het gecede cargasoen vandaer, byaldien de joncke van Japan niet gecomen waere, na Fyrando te brengen. Doch vermits d'Engelse vloote interim gecomen is ende t'accoort, door de gedeputeerden in Londen gemaectt, medebrenghet dat de veroverde schepen sullen moeten wedergeven, sijn wy genootsaectt geworden voorsz. schip op te houden, ende hebben tot noch toe geen ander connen senden, doch verwachten dagelijcx verscheyde schepen van Amboyna, ende verhoopen den eysch eerlange vol te doen.

D'Engelsen claegen immer soo seer als U. E. dat de Daboulders den handel overal bederven ende sijn seer genegen om daerinne te versien. Met d'eerste gelegentheyt sullen d'occasie gesamentlijcken waernemen.

Dit jaer is van Jamby tot Jacatra ende Jortan gebracht goede pertye peper. Hebben die gecocht a 9 ende 10½ realen 't picol. Een Chinese joncke is hier tot Jacatra mede gecomen, doch brengt niet dan groove Javaense waeren. Doch verhoopen datter toecomende jaer verscheyde joncken met goede, rijcke waren comen sullen. Het sandelhout achten dat omtrent 30 realen 't picol gelden sal ende de peper 13 a 14 realen 't picol, soo de Chinesen mochten coopen.

Door *St. Druyff* sal U. E. nevens dese gesonden worden copye van 't accoord door de gedeputeerden van de heeren Mayores met d'Engelse Compagnie gemaectt. Wy recommanderen ende bevelen U. E. met d'Engelse natie goede vrientschap ende correspondentie te houden, sonder van 't gepasseerde vermaen te doen off meer te gedencken.

Met den *Scrwolff* senden tegenwoordelijcken anders niet dan 16.000 realen in spetie; verwachten na schepen ende secoers van 't vaderslandt, omme de comptoiren van Patana, Sangora ende Syam met een treffelijcke somma op voordeel tegen toecomende jaer te versien.

Cleden hebben van de Custe noch geen andere becomen dan voor dese met de *Sampson* gesonden sijn.

De Chinese waeren van Patana ende Sangora becomen, sijn seer slecht ende diere geweest. Hierover recommanderen U. E., soo daer eenige voorkomen, op den inkoop beter te letten, opdat met schade niet en handelen.

In 't fort Jacatra, adi 15 Mayo anno 1620.

439. — SANGORA.

AEN VAN HAAESEL, PER DEN *SEEWOLFF*, 15 MEI 1620.

U. E. aengename van den 4 October hebbe wel ontfangen ende d'inhoude verstaen. 't Is ons leet, datter sooveel peper na China ende Syam vervoert sy. Om sulcx voor te comen, ende tot opcoop van goede Chineeſſe waeren, hebben voor dese met de *Sampson* na Patana gesonden een cappitael van *f* 268.000. U. E. sy gerecommandeert 't geene daervan becompt (soo 't niet gedaen en is) aen goede, profijitgevende waeren voor 't vaderslandt dienstich te besteeden ende herwaerts senden, insonderheyt peper ende rouwe syde. De zyde laeckenen sijn verleden jaer slecht en diere geweest; derhalven dient op den incoop wat nauwer gelet te worden.

Alsoo door Godts genade tot Jacatra heerschappye ende dominic becomen hebben, achten wy dat het voor ons ende de Chynesen beter sy, dat hier metten anderen handelen dan in Cochin China, Syam, Sangora off Patana loopen. Derhalven sult de Chynesen na uytterste vermoghen persuadeeren ende aenraden dat toccomende jaer met een groote pertye rouwe zyde, goede syde laeckenen ende andere Chyneesse waeren na Jacatra vaeren; dat het hun aldaer tot goeden pryse affgecocht ende met gelt, peper off sandelhout betaelt worden sal, sonder in 't minste eenige tolln te betaelen off perijckel van oorloghe te lyden.

Om rijs ende hout sullen cort na dese sooveel schepen senden als doenlijcken sy.

In 't fort Jacatra, adi 15 May anno 1620.

440. — INSTRUCTIE

WAERNA HUN D'OVERHOOFFDEN VAN 'T SCHIP DEN *SEEWOLFF* OP DE REYSE NA JAMBY ENDE PATANY SULLEN HEBBEN TE REGULEEREN, 15 MEI 1620.

Van hier sult ghylieden in alderijl rechtdoor na Jamby seylen, onse missive aen 't comptoir aldaer bestellen, ende soo aldaer gelt van noode sy ende 't schip de *Seewolff* van doen waere omme peper te laden, sult ghylieden in sulcken gevalle niet verseylen, maer d'ordre van den oppercoopman aldaer naercomen.

Maer soo daer niet dan gelt van doen waere, sal U. E. soo veel laeten volghen alsser geeycht wort, ende u reyse na Patany vervolghen.

Ondertusschen eenige Portugiesen, Spangiaerden, Maccassaren, die van

den Mattaram, Bantam ende andere onse vyanden bejegenende, sult ghylieden alle mogelijcke affbreuck doen.

Eenige Engelsen te waeter ende te lande rescontrerende, sult die alle eere ende vrientschap, sooveel sonder prejuditie van de Generale Compagnie geschieden can, bethoonen, maeckende altyts dat ghylieden meester van 't schip ende des Compagnies vertrouwde middelen blijft.

Den Engelsman die met het schip wegghen d'Engelse Compagnie passagie verleent wort, sult ghylieden volgens syne qualité tracteeren ende alle vrientschap bethoonen. Wort hy geadmitteert in de cayuyt te eeten, sult sijn slaepplaetse in de hut formeeren. In Jamby comende, sult hem aldaer lyber aen landt setten ende by de synen laten gaen, doch soo d'Engelsen haer comptoir opgebroomden hadden ende vertrocken waeren, sult ghylieden hem in sulcken gevalle, soo hy het versoect, mede na Patana nemen.

In 't fort Jacatra, adi 15 Mayo anno 1620.

441. — FIRANDO.

AEN J. SPECX, PER DE SCHEPEN D'ELISABETH, HAERLEM, DEN BULL ENDE DE NEDERLANTSE HOOPE, 30 MEI 1620.

Nevens dese gaet copye van onse joncxte waervan d'inhoude confirmeeren. Tsedert is hier, Godt loff, den 22 stantis wel aengecomen 't jacht de *Vliegende Boodt*, waerdoor wel ontfangen hebben U. E. aengename van 24 Febr., met apendix van primo Martius, daerop dese cortelinghe dienen sal.

By den raet van defentie goetgevonden sijnde thien oorlochschepen, te weeten 5 Engelse ende 5 Nederlantse, na Fyrando te senden, omme van daer op de custe van Manilla te gaen cruyssen, is geraden gevonden vier daervan vooruyt te senden, namentlijck d'*Elisabeth*, *Haerlem*, den *Bull* ende de Nederlantse *Hoope*, omme in passant waer te nemen de Portugiesse schepen van Maccau na Nangesacque vaerende. Den *Bull* ende de Nederlantse *Hoope* sulden Maccau aendoen ende daarna tot den 5 Augusto tusschen Ilha Formosa ende de custe van China cruyssen. D'andere twee, d'*Elisabeth* ende *Haerlem*, sijn geordonneert tot halff Augusto te cruyssen ontrent d'eylanden Meaxuma, Goto ende Cosequi. D'Almogende geve haer goet geluck ende behouden reyse. Wat ordre ende instructie hebbende sijn, sult per nevensgaende copye sien, daarna U. E. toucherende de verdeylinge van de veroverde goederen hem reguleeren sal.

Het schip d' Engelse *Hoope* is nevens voorsz. schepen na Patana vertreckende ende sal vandaer d'andere volghen om mede op Portugiese schepen

te cruyssen. Wy zijn met hetselvige aen Sr. Druyff ordonnerende, dat U. E. daermede toesende d' oliphantstanden, verleden jaer uyt den *Engel* gelicht. Maer wat aengaet de Chyneesse waeren, die dienen alle naer 't vaderslant gesonden te worden. Daeromme connen U. E. voor dees tijt daeraen niet helpen.

't Is ons leet datter *f* 72.000 aen reparatie ende wat provisie van schepen gegasteert sy ende daerover te min cappitael met den *Engel* na Cochinchyna soud werden gesonden, welke excessive dispencen sijn, daerdoor ons selffs (des Godt verhoede) wel consumeeren souden. Hierover bevelen U. E. ende synen successieur by dese wel expresselijck, voortaan so weynich onkosten als mogelijk te doen ende het cappitael tot den handel t' imployeren. D'onkosten aen de *Vliegende Boode* gedaen comen d' Engelsen te goede, want dat schip neffens andere aen haer sullen moeten wedergeven, soodat de gedaene dispence voor de Compagnie verlooren sijn. Soo daer van Cabo de Spirito Sancto eenige andre Engelse schepen comen, en docter geen onkosten aen.

By dese bevelen U. E. andermael, meest alle de Chyneesse waeren (in 't vaderslandt dienstich) die U. E. van Cochinchina soud moghen becomen, off door eenige schepen veroverd werden, aldaer niet te vercoopen, maer herrewaerts te senden omme naer 't vaderslandt gesonden te worden, tot soulagement van de groote equipagie door de heeren Mayores gedaen.

De joncke *Fyrando* sal U. E. in 't begin van 't aenstaende mousson met schoone, witte rijs volladen na de Mollucques senden, ende daerenboven de gelegentheyd van schepen becomende, een andre pertye tot de somma van ontrent 5 a 600 lasten schoone, witte rijs in alles ende niet meer. Om 't gelt tot den handel op Cochinchina te reserveeren, sult naelaeten alle andere snuysterye (die men derven can,) te senden. Wat rijs, boonen ende andersints meer herrewaerts gesonden dient, sal met de volgende schepen (die na d' advysen van de Mollucques, Amboyna ende Banda opgehouden werden) geadvyseert werden.

Met dese schepen wert U. E. gesonden een goede pertye loot; andre coopmanschappen connen door gebreck van die niet gesonden worden, ende alsoo de retouren van Cochinchina eysschende sijn, hebben goetgevonden daertegen derrewaerts te senden, hoewel seer qualijck van gelt versien sijn, de somma van 40.000 reaalen in spetic. Met hetgene daer byvoughen condit, sult den handel op Cochinchina met de Chinesen doen vervolghen, ende 't cappitael niet weder aen quae onkosten spenderen, doende U beste om den Chyneessen handel tot Jacatra te brengen, alsoo wy achten dat het de Compagnie aldaer beter dan in Cochinchina geleghen compt.

Al het yser met de joncxte schepen gesonden is noch in esse, en dat ter cause van den oorloch. Doch het sal te sijner tijt wel gesleeten worden. Om

interim niet al te veel overhoop te halen, sal U. E. toecomende jaer in de be-
steedinge van yser niet verminderen, maer daerinne nagelegentheythandelen.
Doch en laet niet, alle jaeren soo veel campher als becomen condt herrewaerts
te senden, wel te verstaen, als die tot redelijcken pryse te becomen sy.

Den eysch van William Adams can niet voldaan worden voor dat naerder
bewijs van sijn verlies becomen, ende in wiens handen 't syne vervallen is.

Om langhe piecken sijn hier seer verlegghen. Derhalven sal ons 1 a 200 stucx
senden, gelijk meede eenige sabels voor 't gemeene volck.

Van 't jacht de *Vreede* is hier uyt de Straet Sonda een ondercoopman aen-
gecomen, met mondelinge tydinge hoe brengende sijn confirmatie van 't
accoort door de heeren Mayores met d' Engelsche Compagnie gemaect. In
't vaderslandt waeren, Godt loff, wel aengecomen de schepen *Ziericksee*,
Mauritius ende *Delft*. De spraecke ginck, datter een groote vloote herrewaerts
comen soude. D' Almogende wil die behouden geleyden. Met Bantam ende
den Mataram continuert den oorloch, ende daer is noch geen apparentie van
vreede, alsoo hem elck (om de groote consequentie van 't verschil) hart hout,
nietegenstaende alle te samen tot vrede seer genegen sijn.

Nevens dese gaet copye van 't accoord, met uytbreydinge van d' artyculen
door de heeren Mayores met d' Engelse Compagnie gemaect.

In 't fort Jacatra, adi 30 May anno 1620.

442. — PATANI.

AEN G. F. DRUYFF, PER D' ENGELSE *HOOP*E MET EEN ASSISTENT
GESONDEN, 30 MEI 1620.

By den raet van defentie goetgevonden sijnde thien oorloghschepen op
een tocht na Manilla te senden, is geraden gevonden vier daarvan, nament-
lijck d' *Elisabet*, *Haerlem*, den *Bull* ende de Nederlantse *Hoop*e, vooruyt te
schicken, omme op de Portugiesse schepen van Maccau op Nangesacque
vaerende te passen, ende eene, als te weten het schip d' Engelse *Hoop*e, voor
reeckeninge van d' Engelse Compagnie, alleene na Patana om arack ende
andere provisie te haelen, waermede goetgevonden hebben een assistent aen
U. E. te senden met nevensgaende copye van onse voorgaende missiven,
daervan d' inhoudede confirmeeren. U. E. sal denselven gebruycken daertoe
hem bequaem vindt.

Den 22 stantis is hier van Fyrando wel aengecomen 't jacht de *Vliegende
Boode*, ons medebrengeende U. E. missive van 8 Martio door hem uyt see-
ckere joncke (in de Straet van Palinbangh bejegent) gelicht, waerdoor seer

gaerne verstaen hebbe 't geene aldaer passeert. De drie joncquen, door U. E. herrewaerts bevracht, waeren daer by den anderen, ende advyseeren ons, dat door contrarie wint niet wel tot Jacatra comen connen, waerover versoecken dat haer een schip tegemoet souden senden om de rijs te lichten, 't welck soo haest doenlijcken geschieden sal.

Alsnoch can niet seecker geadvyseert worden wat schepen meer na Patany senden sullen om provisie te laden, alsoo tot noch toe geen tydinge van Amboyna becomen hebben.

D'oliphantstanden, verleeden jaer uyt het schip den *Engel* gelicht, als oock d'andere meer die hebbende sijt, sal U. E. met dit Engels schip na Fyrando aen S^r. Speex onder behoorlijk cognossement senden.

Den vlytigen opcoop van peper, alderley goede Chynesesse waren, benjuwijn, gommelacco ende andersints voor 't vaderslandt dienstich, sy U. E. andermael ten hoogsten gerecommandeert.

Van 't jacht de *Vreede* . . . genegen sijn ¹⁾).

In 't fort Jacatra, adi 30 May anno 1620.

443. — INSTRUCTIE

VOOR DE VIER SCHEPEN D'*ELISABET*, *HAERLEM*, DE *BULL* ENDE DE NEDERLANDTSE *HOOPE*, DOOR DEN RAET VAN DEFENTIE NA FIRANDO GEDESTINEERT, MET ORDRE HOE TRACHTEN SULLEN TE VERMEESTEREN 'T PORTUGIESSE VAERTUYCH VAN MACCAU NA NANGESACKE VARENDE, 30 MEI 1620.

Van de 10 oorlogschepen door den raet van defentie na Fyrando gedestineert, is goetgevonden vier vooruyt te senden, omme op d'uytreyse te passen op de Portugeesse schepen, jachten off fregatten van Maccau na Nangesacque varende, ende sijn hiertoe gedestineert twee schepen van d'Engelse Compagnie, namentlijck d' *Elisabeth* ende de *Bull*, ende twee van de Compagnie der Vereenichde Nederlanden, te weeten *Haerlem* ende de *Hoope*.

De schepen d' *Elisabeth* ende *Haerlem* sullen van hier rechtdoor loopen na de custe van Chyna, tusschen deselvige ende d'eylanden genaempt de Lequeos Pequenos ende Isla Formosa blyven cruysende totdat d'andere twee by haer comen, ofte tot 5 Augusto toecomende.

De schepen d'Engelse *Bull* ende de Nederlantse *Hoope* sullen rechtdoor na Maccau seylen ende de stadt soo na loopen, als buyten perijckel doenlijcken is, omme te sien off daer eenige advantagie op den vyandt sullen be-

¹⁾ Woordelijk gelijk aan de passage op bl. 716.

comen connen, gaende van hier in 't nauwe tusschen de Lequeos Pequenos ende de custe van China, daer de schepen d' *Elisabeth* ende *Haerlem* sullen vinden, ende aldaer op des vyants vaertuych cruysende tot den 5 Augusto toecomende.

Soo haest beyde voorsz. schepen, de *Bull* ende Nederlantse *Hoop*, weder by d' andere twee schepen tusschen de Lequeos arriveren ende hun wedervaeren vercondicht sy, sullen de schepen d' *Elisabeth* ende *Haerlem* van daer na de custe van Japan loopen ende aldaer op een driehoek cruysen, te weten tusschen 't eylandt Meaxuma ende d' eylanden van Goto ter eender syde, ende ten anderen tusschen Meaxuma ende Cosequi op de custe van Satsuma leggende, alwaer tot half Augusto sullen byhouden.

Door de jonckste advysen van Japan gecomen, verstaen wy dat de Portugiesse navetten verleden jaer van 't suydelycxte landt van Japan langs de custe van Satsuma in Nangesacque geloopt sijn, terwyle 't jacht de *Vliegende Boode* tusschen Meaxuma ende Goto cruyste. Derhalven is nodich dat beyde voorsz. plaetsen beset worden.

Op de reede van Maccau, tusschen de Lequeos Pequenos, Isla Formosa ende custe van Chyna, op de custe van Japan off elders eenige Portugiesen, Spangiaerden off haere adherenten in schepen, jachten, fregatten off ander vaertuych rescontrerende, sult ghylieden haer met geweld aentasten ende trachten te vermeesteren, ende byaldien iets compt te veroveren, de goederen onder behoorlijcken inventarius overnemen, offte in de prinsen laeten ende die mede in Fyrando brengen, na dat na gelegentheijt van tijt en saecken by den raet goetgevonden worden sal.

Op 't hoochste belasten U. E. het plunderen van matrosen soo veele mogelijk voor te comen, mits de plundragie ter gelegener tijt aen het gemeene volck van de vier schepen egalijck verdeylende.

Soo goetgevonden wort eenige veroverde goederen uyt prinsen in schepen over te schepen, sullen alsulcke goederen gescheept worden in alsulcken schip off schepen, welck die verovert sullen hebben.

Ter plaetse comende daer voorsz. schepen geordonneert worden te cruysen, sullen die van d' Engelse Compagnie op elck schip van de Nederlanders stellen twee persoonen, ende die van de Nederlantse Compagnie twee andere op elck schip van d' Engelse Compagnie, omme te registreeren alsulcke goederen als by d' een off d' ander verovert ende overgenomen soud moghen werden.

Alle goederen welcke by de voorsz. vier schepen, off eenige van die, verovert soude moghen worden, gelijk mede de gevangenen, het vaertuych ende alle dependentie, sullen in Fyrando egalijck gerepartieert ende verdeylt worden, ende sal daervan d' eene helft geleverd worden aen de gecommiteerde

van de Nederlantse Compagnie, omme daermede naer te comen d' ordre die elck van sijn respective overheyte becompt.

Insonderheyte belasten U. E. by dese op u voyagie, 't sy waer het soud moghen wesen, geen vrylieden als Chinesen, Japanders ende andere te beschadigen, noch aen haer schepen, persoonen off goederen te vercorten, op peene van arbitraele correctie; doch eene Chinesse joncque op Manilla varende, off van daer comende, rescontrerende, sullen deselvige voor goede prinsen aengetast worden, maer geen Chinesen op Japan varende.

Soo eenich Portugies vaertuych in 't vluchten op de custe van Japan eenige reede off havene bequame, sal men niet laten deselvige (soo het sonder evident perijckel geschieden can) onder 't landt van hun anckers te lichten.

De voorsz. vier schepen sullen gesamentlijck in compagnie van hier verrecken, ende soo lange by den anderen blyven totdat den raet geraden vindt de coers ten eynde voorsz. te veranderen, ende sal de vlagge van de groote stenge by beurte van veerthien daegen tot veerthien daghen gevoert worden. D' eerste veerthien daegen sullen die van d' Engelse Compagnie de vlagge op de groote stenge voeren ende in den raet presideeren, ende de Nederlanders van de voorstenge. De tweede veerthien daegen sullen de Nederlanders de vlagge van de groote stenge voeren ende in den raet presideeren, ende d' Engelse van de voorstenge, 't welck alsoo vervolghens omgaen ende continuceren sal, totdat by de geheele vloote (na Fyrando gedestineert) comen sullen.

Den raet van de voorsz. vier schepen sal bestaen in acht persoonen, te weeten van elck schip twee.

De voorsz. ordre in 't presideeren, voeren van de vlagge ende raet houden, sal soo wel over de twee schepen bysonder, als over de vier onderhouden worden.

Ende als de commandeur (die het sijn beurt soud moghen wesen de vlagge te voeren), goet vindt den raet te beroepen, sal hy een witte vlagge achter aff laeten waeyen ende een schoot schieten, waerop den raet datelijck aen boort varen sal.

Het vier sal d' eerste nacht op 't schip van den commandeur, wesende d' *Elisabeth*, gevoert werden, de tweede op 't schip *Haerlem*, de derde op 't schip de *Bull*, de vierde op de Nederlantse *Hoope*, dan weder op d' *Elisabeth*, ende soo voort.

Eenige notable macht van vyanden rescontrerende, sal niet dan met goeden raet ende voorsichticheyt aengetast worden, ende soo imant in noot geraecten, 't sy van vyanden off andersints, sal elckanderen soo veele doenlijcken tot den uyttersten assisteeren, op peene dat totter doot toe aen den lyve gestraft sal worden die ter contrarie sijn bontgenoot in noot soud moghen verlaeten.

Soo imandt op de voyagie iets quaeme te gebreecken, sal d' een d' ander na vermoghen van 't syne helpen.

't Schip d'Engelse *Hoope* naer Patany gaende, is geordonneert vandaer mede naer de Lequeos Pequenos ende Isla Formosa te loopen, omme tusschen deselvige ende de custe van China, ofte op de custe van Japan, naer dat by den scheepsraet goetgevonden sal worden, neffens de voorsz. schepen te cruysen. Derhalven, soo hiertoe in tijts by voorsz. schepen compt ende in sijn bywesen door eenige van de vijff schepen eenige prinsen genomen werden, sullen de plundragien over de vijff schepen verdeelt worden, ende niet alleen over de viere, gelijk vooren is geseyt.

Alsoo goetgevonden is dat de Nederlantse Compagnie den oorloge met de Macassaren ende die van den Mattaram continueeren sal, is door den raet van defentie geaccordeert, dat de voorsz. Nederlantse schepen, eenige joncken van Macassar ende die van Mattaram rescontrerende, deselvige als goede prinsen aentasten sullen, mits dat d'Engelse Compagnie de helft van de profyten ende schade mede genieten ende draghen sullen.

De voorsz. vijff schepen in Japan by den anderen comende, sullen haer submitteeren onder commandement van d'E. heeren Robbert Adams, admirael, ende Willem Jansz., vice-admirael over de thien schepen na Manilla gedestineert, haere E. ordre nacomen, hou ende getrouw wesen, ende hun voorder reguleeren na d'instructie welcke den voorsz. admirael ende raet medegegeven sal worden.

Vooren is geseyt dat de schepen d'*Elisabeth* ende *Haerlem* tot dato 5 Augusto tusschen de Lequos Pequenos ende de custe van Chyna sullen cruysen ende daernaer, soo haest den *Bull* ende de Nederlantse *Hoope* by haer comen, dat dan d'*Elisabeth* ende *Haerlem* naer de custe van Japan sullen loopen ende aldaer tot halff Augusto cruysen. Dit is te verstaen, dat als d'*Elisabeth* ende *Haerlem* van de Lequeos Pequenos vertrecken, alsdan aldaer in haer plaetse tot 5 Augusto sullen blyven cruysende de voorsz. schepen *Bull* ende Nederlandtse *Hoope*, welcke voorsz. tyden geexpireert sijnde, sullen de voorsz. schepen haer in Fyrando op 't spoedichste by den anderen vervoegen.

Actum in 't fort Jacatra, adi 30 Mayo anno 1620.

444. — JAMBI.

AEN A. J. VAN DER DUSSEN, PER D'ENGELSE *BEER*, 4 JUNI 1620.

Door 't jacht de *Vliegende Boode*, van Japan comende, verstaen hebbende hoe 't selvige in de Straet Palimbangh bejegt twee Patanise joncken ende omtrent Bintam een Syamse, comende alle drie van Patany met 175 las-

ten rijs, voor reeckeninge van de Generaele Compagnie, ende 232 potten olie, neffens andere particuliere goederen, ende dat de voorsz. joncken door con-
tarie wint niet wel opcomen connen, is goet gevonden d'Engelse *Beer* hun
tegemoot te senden, omme byaldien niet voortcomen connen, des Compagnies
goederen in 't schip te doen overscheepen, off alsulcke ordre te doen stellen
als den raet goetvinden sal.

Wy hebben gelast dat dit schip tot Jamby toe voorsz. joncken sal gaen
soecken, ende goetgevonden daarmede te senden 16.000 realen in spetie, op
avontuyre off hetselvige aldaer quaeme ende U. E. tot opkoop van peper gelt
van noode hadde, in welcken gevalle 't selvige daertoe gebruycken sult.

By dese gaet copye van d'onse per expresse Engelse boot gesonden, gelijk
mede van den andere per 't schip de *Scrwolff* gesonden. De jachten den
Dolphijn, *Cleen Amsterdam* ende *Ceylon* sijn met devotie vol peper geladen
verwachtende, als oock advysen wat schepen, gelt ende cleeden aldaer nodich
sijn tot voirderen opkoop van peper. Laet niet, u uytterste devoir tot opkoop
van peper te doen, want de Generale Compagnie daeraen ten hoochsten ge-
legen is, alsoo apparent is den oorloch met Bantam wel langh soud moghen
dueren ende vooreerst van daer geen peper becomen sullen. Hierover is hooch-
nodich dat U. E. aldaer alle de peper opcoope, ende soo veele voorcome als
doenlijcken is, datter door andere geen vandaer vervoert worde.

Voor dese hebben U. E. geadvyseert dat de peper aldaer met d'Engelsen
eendrachtelijcken soudt coopen ende daerna egalijck deylen, voor sooveel
ider sijn gelt soud strecken. Dit en sult ghy voor alsulcken ordre niet houden,
alsoff het by de heeren Mayores met d'Engelse Compagnie alsoo verdraegen
ware, ende in allen gevalle preciselijck naergecomen most worden, want sulcx
alleen geseyt is om voor te comen dat d'Engelsen u niet in den wech souden
wesen met het gelt dat van U. E. voor haere vercochte peper ontfanghen
hebben. Per contract met d'Engelsen gemaect is geaccordeert, dat de peper
tot Bantham op eenen voet ingecocht ende egalijck by ons ende d'Engelsen
gedeylt sal worden. Van de Mollucques, Amboyna ende Banda sullen sy ge-
nieten een derde van alle de nagelen, nooten ende foelie, maer op alle andere
plaetsen sal de negotie voor elckeen, gelijk voor dese, lyber ende vry wesen,
sonder aen malcanderen gebonden te sijn. Daeromme sult alle mogelijcke
neersticheyt doen omme d'Engelsen ende alle andere te prevenieren. Sy sijn
hier wel versien van gelt, ende soo haest tydinge van daer becomen, achten
wy datse een goede somma gelt na Jamby senden sullen. Daeromme maeckt
dat U. E. te vooren soo veel peper becompt als 't cappitael strecken can, ende
siet wel toe dat u d'Engelsen niet en vercloecken.

U. E. sy mede ten alderhoochsten gerecommandeert den handel van
Andrigiery, dat daer mede soo veele peper opcoopen als doenlijcken is, en

voert d'Engelsen daerinne niet, noch en onderstaet oock niet om haer van daer te doen weeren, alleene trachtende hun ende alle andere met eerlijcke cloeckheyte ende vlijt 't voordeel aff te sien, daeraen de Compagnie grooten dienst ende U. E. eere geschieden sal.

Soo den *Scerwolff* na Patana niet vertrocken is, ende door de compste van dit schip van Jamby gemist can worden, sendt hem dan na Patana voort.

In 't fort Jacatra, adi 4 Juny anno 1620.

445. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. CORNELIS COMANS, OPPERCOOPMAN, ENDE DEN RAET
VAN 'T SCHIP D' ENGELSEN *BEER*, 4 JUNI 1620.

U. E. zal van hier na de Straet Palimbang seylen ende, des nodich wesende, tot Jamby toe loopen, omme te soecken de drie joncken door Gerrit Frederickx Druyff met rijs ende andersints voor de Generale Compagnie van Patany herwaerts gesonden. De twee Patanisse joncquen sijn van 't jacht de *Vliegende Boode* in de Straet Palimbang bejegend ende de derde, wesende een Syamse joncke, ontrent Bintam, daerinne voor reeckeninge van de Generale Compagnie gescheept is als per nevensgaende notitie.

De voorsz. joncken beyegende ter plaetse dat Jacatra off Bantam beseylen connen, sult met haer op 't spoedichste herrewaerts keeren, ende soo hun vindt ter plaetse dat hier niet comen connen, sult dan alle de rijs ende olye van de Generaele Compagnie in u schip overnemen ende daerby soo veel meer coopen als tot redelijcken prijs becomen condt ende het schip voeren can, daermede herrewaerts keerende.

Tot de reviere van Jamby comende, eer U. E. de voorsz. drie joncquen compt te bejegenen, sult dan dese onse nevensgaende missive aen den oppercoopman van der Dussen overleveren, gelijk mede het gelt U. E. medegegeven, omme tot opcoop van peper, des nodich wesende, te gebruycken.

Soo dit schip voor Jamby tot ladinge van peper van noode waere, sult de ladinge van peper voor rijs prefeeren.

De joncken met rijs missende ende tot Jamby geen peper te laden wesende, sal U. E. dan in 't keeren herwaerts Palimbang aendoen ende aldaer opcoopen ende in 't schip laden soo veel goet ende schoon hout als becomen ende laden condt, te weeten van alderley slach, niet uytgesondert, als het maer goet hout is, mits daertoe van Jamby medenemende aen gelt ende goederen de waerdye van ontrent 4000 realen.

In 't gaen off keeren eenige Portugiesen, Spangiaerden, Macassaren, die van den Mattaram, Bantam ende haere adherenten bejegenende, sult trach-

ten haer te vermeesteren ende onder behoorlijk register ende goede verseeckeringe herwaerts brengen alle de goederen ende gevangenen die ghylieden soudt mogen becomen.

In 't fort Jacatra, adi 4 Juny anno 1620.

446. — TICCO.

AEN CORNELIS DE KEYSER, PER JONCKE, 7 JUNI 1620.

Met brengher deses nachoda Likit (denwelcken wy vrypas vergunt hebben omme na Ticco, Pryaman ende Baros met syne joncke te moghen vertrecken), hebben wy niet connen naerlaeten U. E. t'advyseeren hoe 't jacht 't *Hart* den 25 April passato van hier in compagnie van 't Engels jacht de *Bye* naer Atchijn vertrocken is, met ordre omme Ticco in 't wederkeeren aen te doen. By dese gaet copye van onse missive met ditto jacht aen u gesonden, daerby vernemen sult wat ordre wy gegeven hebben.

Wy bevelen ende recommanderen U. E. andermael alle neersticheyt te doen omme soo grooten quantiteyt peper op te coopen als doenlijcken sy. Wy sijn van meninge eerlang een off meer schepen derwaerts te senden, omme hetgeene aldaer in voorraet mochte wesen in te nemen; wachten alleene na sout, dat alle uyre van Greycy sal comen. Soo haest 't selve ontfangen, sullen een schip ofte jacht costly vooruyt depescheren.

In 't fort Jacatra, adi 7 Juny anno 1620. Was onderteyckent: ter ordonnantie van d' heer generael, PIETER DE CARPENTIER.

447. — COMMISSIE

VOOR WILLEM JANSZ, 10 JUNI 1620.

Jan Pietersz. Coen, gouverneur generael etc., allen dengeenen die desen sullen sien off hooren lesen, saluyt! doen te weten, alsoo by den raet van defentie goetgevonden is een vloote van 10 schepen onder een admyraelschap naer Japan ende de Manilhas te senden, tot bevoirderinge van den Chineesen handel ende affbreuck van de Spangiaerden ende Portugiesen, te weeten van wegen d' Eerw. Engelse Compagnie 5 schepen, ende voor de Compagnie der Vereenichde Nederlanden gelijcke 5 schepen, namentlijk, *Nieuw Bantam*, de *Trouwe*, *Haerlem*, de *Goede Hoop* ende *St. Michiel*, ende by ons ende den raet van Indien hoochnodich bevonden wert eenich hooft over de vijff Nederlandtse schepen te stellen, soo is 't, dat wy ons genoechaem ende ten vollen houdende gecontenteert van de bequaemheyte ende suffysantie van den E. Willem Jansz. onsen raet van Indien, denselven Willem Jansz. als commandeur over de voorsz.

vijff schepen gecommitteert ende geauthoriseert hebben, gelijk hem committeeren ende authoriseeren mits desen, met last ende commissie, omme geduyrende dese voyagie over deselvige schepen te commandeeren, justitie, soo in 't cryminele als civil, te administreeeren ende voirder op alles goede ordre te stellen, onderhouden ende doen onderhouden. Ordonneren ende bevelen derhalven aen alle overhooffden, oppercoopliden, schippers, alle andere officieren, soldaeten ende bootsgesellen op de voorsz. vijff Nederlandtse schepen varende, niemandt uytgesondert, den voornoemden Willem Jansz. voor haeren commandeur te erkennen, obedieeren ende respecteeren, mitsgaders hem met raet ende daet in alle voorvallende saecken (des versoeckende) te assisteeren ende justitie te helpen administreeeren gelijk dat behoort, volgens den eedt daerinne een ider verplicht is. Insgelijcx authoriseeren den voorsz. E. Willem Jansz., onsen raet van Indien, te commanderen over alle andere onse Nederlandtse schepen van de Vereenichde Compagnie die hem in Japan, de Manillas, off iewerts elders geduyrende dit exploit souden moghen bejegenen, ende lasten ende bevelen oock mits desen aen alle commandeurs, oppercoopliden, cappiteynen, schippers, alle andere officieren, soldaeten ende bootsgesellen daerop varende, niemandt uytgesondert, denselven Willem Jansz. daervoren te erkennen ende gehoorsamen ende sijn commandement ende bevel naer te comen, in vougen off daer selfs present waeren, daeraen de Generaele Compagnie dienst ende ons een welgevallen geschieden sal.

Gegeven in 't fort Jacatra, adi 10 Juny anno 1620.

448. — COMMISSIE

VOOR ROBERT ADAMS EN WILLEM JANSZ., 12 JUNI 1620.

Alsoo by den raet van defentie van wegghen d' Eerwaardige Engelse Compagnie ende de Compagnie van de Vereenichde Nederlanden op Oost-Indien handelende, ten besten dienst ende gemeene welstant van de voorsz. twee Compagnien, affbreuck van onse gemeene vyanden, ende omme den Chyneesen handel van Manilla te weeren ende t' onswaerts te trecken, goetgevonden is, een vloote van 10 cloecke oorloeschepen onder 't commandement van een admirael ten dien eynde van hier na Japan ende Manilla te senden, namentlijk van wegen d' Eerwaarde Engelse Compagnie vijff schepen, de *Maven*, de *Palsgraeff*, d' *Elisabeth*, d' *Hoope* ende den *Bull*, ende voor de Compagnie der Vereenichde Nederlanden vijff andere schepen, te weeten, *Nieuw Bantam*, de *Trouw*, *Haerlem*, de *Hoope* ende *St. Michiel*, ende hoochnodich achten, dat daerover bequaeme personen als overhooffden tot admirael ende vice-admiraal gestelt worden, opdat alles met goede ordre mach toegaen, soo is 't, dat

den voorsz. raet van defentie haer genoechsacm ende ten vollen houdende gecontenteert van de bequaemheyte ende suffisantie van den E. Robbert Adamsz. ende Willem Jansz., gecommitteert ende geauthoriseert hebben, committeeren ende authoriseeren mits desen den E. Robbert Adams als admyrael, dewelcke tot dien eynde geduyrende de geheele voyagie de vlagge van de groote stenge voeren ende over de vloote commandeeren sal, gelijk meede den E. Willem Jansz. als vice-admyrael. Derhalven wert by den voorsz. raet van defentie geordonneert ende bevoelen, aen alle ende een ieder op de voorsz. vloote van thien Engelse ende Nederlantse schepen vaerende, soo commandeuren, cappiteynen, oppercooplyden, schippers, alle andere officieren, gemeene soldaeten ende bootsgesellen, niemant uytgesondert, den voorsz. Robbert Adamsz. voor haeren admirael ende Willem Jansz. voor haeren vice-admirael te erkennen, obedieeren ende respecteeren, daer beneffens haer met goeden raet ende daet in 't effectueeren van haere instructie ende last te assisteeren ende behulplich wesen gelijk dat behoort, alsoo sulcx ten dienste ende welstandt van beyde de Eerwaarde Compagnien bevinden te behooren.

Actum in 't fort Jacatra, adi 12 Juni anno 1620.

449. — FYRANDO.

AEN SPECX, PER DE SCHEPEN D' ENGELSE MAEN, NIEUW BANTAM, DE PALSGRAEFF ENDE DE TROUWE, 13 JUNI 1620.

Met onse jonckste van 30 Mayo passato, gesonden met 5 schepen van defentie, is U. E. geadvyseert, hoe by den raet van defentie geresolveert was een vloote van 10 schepen, te weten 5 Engelse ende 5 Nederlantse, na Manilla te senden. Dese gaet alsnu met de resterende vier schepen, namentlijk d' Engelse *Maene*, *Nieuw Bantam*, de *Palsgraeff* ende de *Trouwe*. D' Almogende verleene haer goet geluck ende behouden reyse. Voor het thiende schip van voorsz. vloote is *St. Michiel* gedestineert, off alsulcken ander als by den raet aldaer goetgevonden worden sal. Wat ordre ende instructie medegegeven hebben, sal U. E. per nevensgaende cotype sien. Soo U. E. naerder kennisse van des vyants gelegentheyte heeft, sal wel doen ende den raet daarvan informeren, opdat dese tocht wel ende behoorlijck aengeleyt worde. Om de macht te beeter by den anderen te houden, hebben ten overvloet noch twee jachten by voorsz. vloote van thien schepen gedestineert, en dat van alsulcke schepen off jachten als in Fyrando van de Mollucques soudon moghen comen. Wy recommanderen U. E., soo lange daer noch is, te helpen verwoirderen dat onse goede meninge ten besten van beyde de Compagnien effect sorteere.

Tsedert onse joncxte is hier, Godt loff, van de Mollucques over Amboyna wel aengecomen een verovert jacht, *Ternate* genaempt, geladen met 242 bhaeren nagelen, waerdoor seer geerne verstaen hebben hoe daer van Fyrando wel aengecomen waeren de schepen de *Swaen* ende *Nieuwe Macu*, maer de joncque *China* hadden noch niet vernomen. Hoopen naderhandt mede wel terecht gecomen wesen sal, dat Godt geve.

Voor dese hebben geadvyseert dat U. E. in 't begin van toecomende mouson de joncke *Fyrando* geladen na de Mollucques senden soude, doch alsoo nu verstaen dat het voor joncken ende jachten seer periculcus wesen sal na de Mollucques te varen, vermits de vyandt aldaer drie cloecke galleyen heeft ende met hulpe van de Tidoresen met roeytuych meester van de zee is, sal 't best wesen dat U. E. voorsz. jonck *Fyrando* ende andere met rijs geladen herrewaerts sende ende de cloecke schepen, eenige becomende, na de Mollucques.

Het soude, gelijk U. E. seyt, seer goet wesen, dat twee groote schepen mochten gebruycken om rijs van Japan in de Mollucques te brenghen ende de joncke te convoyeeren. Dat de schepen *Amsterdam* ende 't *Wapen van Amsterdam* tijtlijk van d' Oost quaemen, soudense daertoe wel gebruycken willen, doch duchte te laet comen sullen, gelijk mede dat het *Wapen van Amsterdam* niet bequaem is om die reyse te doen. Hierover moeten andere synantie soecken. Wy houden mede seer considerabel te wesen, off het al geraden sy Japanse joncquen op de Mollucques te bevrachten. Derhalven sullen 't niet aenraden, maer soo sylieden van den keyser licentie becomen connen om op Jacatra te vaeren, soude niet ongeraden achten dat het U. E. met een jonck versochte, alsoo ons hier geen quaet, maer goet doen connen. De vracht ende de risico die de reys met haer soud moghen loopen sijn wel getroost.

Van Amboyna sijn na de Caep de Spirito Sancto gesonden de schepen *St. Michiel*, de *Swaen* ende d' *Expeditie*, omme op de Spaense schepen van Aquepulco na Manilla varende te passen, doch duchte te laet comen sullen, vermits niet eer dan 12 Mayo van Amboyna vertrocken sijn. D' Almogende wil haer geluck ende behouden reyse verleenen.

Vijff schepen sijn voor deese vooruyt gesonden omme op de Portugiese schepen van Maccau op Nangesacque varende te cruysen. Dese vier hebben oock belast, soo tijts genoch comen, mede, des geraden vindende, een tijtlanck buyten te blyven.

Voor den *Engel* sijn medegaende goede pertye canefas, twee touwen ende eenige teer.

Een goet ondercoopman met eenige assistenten sal U. E. uyt dese schepen procureeren.

U. E. zy andermael gerecommandeert op sijn vertreck goede ordre te laeten, dat men daer soo cleene dispence aen de schepen ende andersints doe als eenichsints verby moghen, het gelt niet weder, noch niet meer, aen soo groote excessive onkosten gasteere, maer aen goede retouren imployeere ende herrewaerts sende, omme voorts tot soulagement van de Meesters naer 't vaderslandt gesonden te worden, daeraen onse Meesters grooten dienst ende ons een welgevallen geschieden sal. Omme hierinne na ons vermogen te helpen, hebben wy de vloote rijckelijck voor een jaer van alles versien.

Met onse voorgaende hebben geadvyseert U. E. op voorraet vaerdich houden soude, omme herwaerts ende na de Mollucques te senden, 4, 5 a 600 lasten witten rijs, maer geen bruynen, doch alsoo den oorloch met den Mattaram continueert ende niet weten connen wat eynde d' Almogende sal gelieven te geven, vinden wy geraden, dat U. E. toecomende mousson soo herwaerts als na de Molluccos sende 1000 lasten witten rijs, byaldien de gelegenthey't van joncken ende schepen becompt. Hoe cleene gelegenthey't van schepen U. E. hiertoe heeft, connen seer wel affmeeten, doch verhoopen cort naer dese noch eenige van d' Oost te becomen ende derwaerts te senden, maer U. E. dient daer niet na te wachten ende sal wel doen ende senden herwaerts aen met d' Engelse schepen de *Royale Fecms* ende d' *Unicorne*, soo veel schoone witte rijs als sylieden sullen willen laden, mits aldaer accorderende wat hier voor vracht betaelen sullen. Wy hoopen dat d' Engelsen niet weygeren sullen ons hierinne te gerieven, alsoo ons den commandeur Merten Pringh 't selvige voor sijn vertreck toegeseyt heeft, gelijk haeren president ende overste alhier alsnoch sijn doende.

Laet niet, herrewaerts te senden meest alle de Chineesse waeren voor 't vaderslandt dienstich, welck U. E. van Cochinchina soud moghen becomen off door eenige schepen verover't mogen worden. Tot versterckinge van 't capitael aldaer senden met dese schepen goede pertye loot ende 16.000 realen in spetie. Ontrent 9000 realen in gesmolten silver ende 8000 realen in spetie sijn voor dese met de *Hoop* gesonden. Andere 8000 verhoopen cort naer desen, volgens voorgaende resoluytie, met een ander schip expresselijck te senden.

Voor al sal U. E. continueeren herrewaerts aen te senden soo veel campher als tot redelijcken pryse becomen can. Boonen, eenige waterpotten ende lonten dienen mede sooveele gesonden als na gelegenthey't geschieden can. Alle andere snuysterye sal U. E. naerlaeten te senden, uytgesondert pertye lange piecken ende sabels, voor dese geeycht.

En doet geen onkosten meer aen d' Engelse schepen door d' onse verover't.

Japanders sal U. E. continueeren te senden, sooveele als na gelegenthey't geschieden can, doch insonderhey't recommanderen U. E. te helpen vervoirderen, dat de Chineessen handel tot Jacatra gestabileert ende herwaerts soo-

veel Chinesen gevoert werden als doenlijken zy, waeraen de Compagnie dienst ende ons vrientschap geschieden sal.

Den 27^{en} passato is hier, Godt loff, van 't patrya wel aengecomen 't jacht de *Vreede*, met approbatie van 't accoort met d' Engelsen gemaect, waerover 't selvige den 9^{en} stantis alhier solemnelijk voor alle den volcke gepubliceert hebben, in maniere als per nevensgaende acte blijkt. Soo het d' Engelsen goetvinden, sullen U. E. 't selvige aldaer mede doen, voordr alle goede vrientschap, eenicheyt ende correspondentie met d' Engelse natie houdende, mits het recht van onse Meesters daer benefens oock mayntenerende.

Soo door de schepen goede pertye Chinesees cangans verovert werden, sult ons een seer groote pertye herrewaerts senden, insonderheyt bruyne, blaeuwe ende rouwe cangans. Laet dit niet na, want de Compagnie daeraen grooten dienst geschieden sal.

De bylen, nu jongst met de *Vliegende Boode* gesonden, deughen almede niet; daeromme sal gheen meer senden.

In 't fort Jacatra, adi 13 Juny anno 1620.

450. — FYRANDO.

AEN LEONART CAMPS, PER DE SCHEPEN D'ENGELSE *MAEN*, *NIEUW BANTAM*,
DE *PALSGRAEFF* ENDE DE *TROUWE*, 13 JUNI 1620.

U. E. missive van primo Martius passato hebben wel ontfanghen, ende gaerne verstaen hoe by den raet goetgevonden was dat in plaetse van den oppercoopman Jacques Specx succedeeren soude, ende alsoo vertrouwen dat sich daerinne alsoo comorteeren sal dat de Generaele Compagnie daeraen goeden dienst ende contentement geschiede, hebben wy goetgevonden U. E. aenneminghe ende promotie tot het ampt van oppercoopman van 't comptoir Fyrando volgens nevensgaende acte t' approbeeren, U. E. ten hoochsten by dese recommanderende sijn eere daerinne te betrachten, den dienst der Generaele Compagnie na uytterste vermoghen met alle neersticheyt ende vlijt te bevoirderen, gelijk wy verstaen tot noch toe als een eertrachtich persoon gedaen heeft, daeraen ons een sonderlinge welgevallen geschieden sal. Hout uwe boecken ende reeckeninge altijt claer, sendt ons daervan alle jaeren cotype over ende volcht in dese (soo wel wilt doen) S^r. Specx niet na. Maeckt oock alle schepen op haeren tijt tijtlijk te depecheeren, sonder die soo langhe als voor dese tot groot nadeel van de Generaele Compagnie gedaen is, op te houden. Verdeylt uwe wercken behoorlijk; 't geene zelfs niet doen condit, neemt daer hulpe toe, mits altoos prefererende 't geene daer de Compagnie

meest aen gelegen is. Een scheepsladinge heeft het de Compagnie geschaet , dat het schip d' *Oude Sonne* de joncxte reys soo laet gedepescheert wierd, dat Patana niet aendoen conde, 't welcke geseyt wort geschiet te sijn omdat seec-kere provisie soo haestich niet gereet conde wesen. Siet hieraen wat discretie datter gebruyct is, dat men om eenige vodderye mede te senden de Compagnie een geheele scheepsladinge schade gedaen heeft. Tot verscheyde reysen ende groot nadeel van de Generale Compagnie sijn aldaer dese faulten begaen; maeckt die te verbeteren, soo eere inleggen wilt, off souden geen vrienden sijn.

In 't fort Jacatra, adi 13 Juny anno 1620.

451. — COMMISSIE

VOOR LEONARD CAMPS, 13 JUNI 1620.

Alsoo voor desen by den commandeur Adam Westerwolt ende den raet in Japan goetgevonden ende aengenomen is Sr. Lenardt Camps, ondercoopman op 't comptoir Fyrando, omme naer 't vertreck van den E. Jacques Specx, tegenwoordich oppercoopman aldaer, de last ende administratie van 't comtoir te aenvaerden ende het oppercoopmans offitie in plaetse van de voorsz. Specx te becleeden, ende dat op onse aggreatie ende welgevallen, soo is 't, dat wy met advijs van onsen rade ons genoechaem houdende gecontenteert van de bequaemheyt van de voorsz. Leonart Camps, de voorsz. resolutie gecon-firmeert ende geapproveert hebben, confirmeeren ende approveeren mits desen, begeerende dat de voorsz. Lenard Camps het oppercoopmans offitie voortaan sal bedienen ende de last van 't comptoir aldaer van den voorsz. Specx overnemen. Item, dat hy oock over alle schepen daer geen expresse commandeurs mede comen, commanderen, den raet van deselvige beroepen ende daerinne alsmede in alle voorvallende saecken presideren sal, in sulcker voeghen als by den voorsz. synen predecesseur Jaecques Specx gedaen is. Ordonneren ende bevelen derhalven aen alle ende een ider, tegenwoordich op 't comptoir Fyrando in Japan leggende, ende bysonder oock aen alle oppercooppluyden, schippers, andere officieren, soldaeten ende bootgesellen die daer met eenige schepen souden mogen arriveren, niemant uytgesondert, den voorsz. Lenardt Camps voor oppercoopman van 't comptoir Fyrando ende president van den raet van ditto comptoir ende de schepen te erkennen, obedieeren ende respecteeren.

In 't fort Jacatra, adi 13 Juny anno 1620.

452. — FYRANDO.

AEN ELBERT WOUTERSZ., 13 JUNI 1620.

U. E. missive van primo Mertio hebben wel ontfangen ende daerop goetgevonden zijn versoeck t' avoyeeren. Derhalven senden by dese ordonnantie aen de respective overhooffden van de schepen herrewaerts comende, dat U. E. met syne drie kinderen ende de moeder passagie verleene ende na gelegentheyf van plaets accomodeere ende wel tracteere. D'Almogende verleene U. E. met de syne geluck, voorspoet ende behouden arrivement alhier.

In 't fort Jacatra, adi 13 Juny anno 1620.

453. — ORDRE, 13 JUNI 1620.

Door den Generael Coen wert by dese geordonneert aen de respective gouverneurs, oppercoopliden ende schippers van de schepen herrewaerts comende, den E. Elbert Woutersz. met drie kinderen ende de moeder herrewaerts aen passagie te verleenen, een goede, bequame plaetse te bestellen, na de gelegentheyf van 't schip toelaet, d'eerbaerheyf van een familie vereycht ende de goede diensten van de voorsz. Elbert Woutersz. meriteeren, hem ende de syne goet tracktement aendoende.

In 't fort Jacatra, adi 13 Juny anno 1620.

454. — ORDRE, 13 JUNI 1620.

Allen oversten, commandeuren, oppercoopluyden ende schippers in dienste van de E. Oost-Indische Compagnie der Vereenichde Nederlanden onder ons gebiet sorteerende, 't sy te water ofte te lande, dien desen getoont mochte worden, wort mits desen belast ende bevolen, uut crachte van accoort tuschen d'E. eerwaardige Engelse ende de E. Nederlantse, op deese Indien handelende Compagnie getroffen, aen de gecommiteerde van de Engelse Compagnie onder behoerlijcke acte over te leveren ende te laeten volgen alsulcke Engelsen, als by d'onse voor desen aengehaelt ende veroverf mochten wesen.

Actum in 't fort Jacatra, adi 13 Juny anno 1620.

455. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. ROBBERT ADAMS, ADMIRAEEL, WILLEM JANSZ., VICE-ADMIRAEEL,
 ENDE DEN RAET VAN THIEN SCHEPEN, WEGHEN D' EERWAERDIGE
 ENGELSE ENDE NEDERLANTSE COMPAGNIE OP INDIEN
 HANDELENDE, GEDESTINEERT VAN FYRANDO
 NA MANILLA TE VAEREN, 13 JUNI 1620.

Tot affbreuck van onse gemeene vyanden ende om den Chineessen handel t' onswaerts te trecken, is na rype consideratie door den raet van defentie goet gevonden thien schepen na Manilla te senden, te weeten, van weeghen d' eerwaerde Engelse Compagnie vijff schepen, namentlijck de *Maene*, de *Palsgraeff*, d' *Elisabet*, d' *Hoope* ende den *Bull*, van weghen de Compagnie der Vereenichte Nederlanden vijff andere schepen, namentlijck *Nieuw Bantam*, de *Trouw*, *Haerlem*, d' *Hoope* ende *St. Michiel*, ten gemeene laste ende proffyte van beyde de Compagnien versien met twaelff hondert mannen, te weeten 600 op de vijff schepen van d' Engelse Compagnie ende 600 op d' andere vijff van de Nederlantse Compagnie.

De voorsz. thien schepen sullen in Fyrando by den anderen versamelen ende sal daerover als admirael commandeeren geduyrende de geheele voyagie den E. Robbert Adams, vaerende op 't schip de *Maene*, welcke aldaer de vlagge van de groote stenge sal laten waeyen, ende als vice-admirael den E. Willem Jansz., raet van Indien, varende op 't schip *Nieuw Bantam*, alwaer de vlagge op de voorstenge sal waeyen.

Den raet van de voorsz. vloote, waerdoor op alle het voorvallende ten gemeene beste gedisponeert sal worden, sal bestaen van twaelff personen, te weten ses van wegen d' Engelse Compagnie, namentlijck Robbert Adams, admirael, Charles Cleffenger, commandeur van de *Palsgrace*, Edmond Lewis, commandeur van d' *Elisabeth*, Joseph Cochrane, oppercoopman op d' *Elisabeth*, John Mondain, commandeur van de *Bull*, ende Hendrick Carnabe, commandeur van de *Hoope*, ende ses van weghen de Nederlantse Compagnie, namentlijck Willem Jansz., vice-admirael, Douwe Annesz., schipper op 't schip *Bantam*, Jacques Lefebvre, opperhoofd van 't schip de *Trouw*, Willem Jansz., schipper van 't schip *Haerlem*, Hendrick Vaecht, oppercoopman van 't schip de Nederlantse *Hoope*, ende Leonardt Jacobsz., schipper van 't schip *St. Michiel*.

De voorsz. raet sal beroepen worden door den admirael Robbert Adams, welcke geduyrende de geheele voyagie daerinne presideeren sal, ende 't geene in desen raet door de meeste stemmen goetgevonden wort, sullen de minste sonder contradictie volghen.

Als den admirael goetvindt den raet te vergaderen, sal sijn E. een witte vlagge achter aff laeten waeyen ende een schoot schieten, waerop den raet gehouden sullen wesen datelijck aen boort te vaeren.

By versterven (dat Godt verhoeden) van den admirael Robbert Adams, sal in sijn plaetse als admirael succedeeren den E. Charles Cleffenger, commandeur op 't schip de *Palsgracff*, ende by versterven van den vice-admirael Willem Jansz. sal in sijn plaetse als vice-admirael succederen Jaecques Lefebvre, opperhoofd op 't schip de *Trouw*.

De justitie sal door den admirael Robbert Adams ende synen besonderen raet over het volck van de vijff Engelse schepen geadministreert worden, ende door den vice-admirael Willem Jansz. ende synen breeden raet over de schepen der Vereenichde Nederlanden.

Van de voorsz. thien schepen sijn voor dese vijff schepen na Fyrando verrocken, te weeten, d' *Elisabeth* ende *Haerlem*, omme in passant volghens nevensgaende instructie op de custe van Japan te cruysen, den *Bull* ende Nederlantse *Hoope* omme Maccau aen te doen ende tusschen de Lequeos Pequenos ende de custe van Chyna te cruysen, ende d' Engelse *Hoope* omme voor reeckeninge van d' Engelse Compagnie Patana aen te doen, van waer gecomen sijnde tot op de longitudo van Pulo Condor sal 't risico ende avance voor ende van de *Hoope* voor reeckeninge van beyde de Compagnien ingaen. Het schip *St. Michiel*, wesende het seste, is voor reeckeninge van de Nederlantse Compagnie van Amboyna na Cabo de Spirito Sancto gesonden, van waer na Fyrando vaeren sal. Soo haest de voorsz. 6 schepen in Fyrando comen, off elders door den admirael Robbert Adams ende vice-admirael Willem Jansz. gerescontreert worden, sullen hun haere E. commandement volgens dese instructie onderwerpen.

Soo 't gevele dat voorsz. schip *St. Michiel* in Fyrando niet en quaeme, sal door den commandeur Willem Jansz. een ander Nederlants schip in sijn plaetse bestelt worden, ende sal sijn E. oock vermoghen, des met sijn raet geraden vindende, een ander schip in plaetse van *St. Michiel* te ordonneren.

Voorsz. schip *St. Michiel*, off alsulcken ander als in sijn plaetse geordonneert soud moghen worden, sal in Fyrando door den raet van de thien schepen van defentie geextimeert worden.

De resteerende vier schepen, wesende de *Macne*, *Nieuw Bantam*, de *Palsgracff* ende de *Trouw*, alsnu hier te reede liggende, sullen in compagnie van hier rechtdoor na Fyrando loopen ende sal den admirael Robbert Adams de vlagge van de groote stenge ende de vice-admirael Willem Jansz. de vlagge van de voorstenge laeten waeyen, totdat hier wederkeeren off dese ordre van de raet van defentie gerevoceert werde. Het vier sal gevoert worden, d'eerste nacht door den admirael, wesende op 't schip de *Mauc*, de tweede door den vice-admirael, wesende op 't schip *Nieuw Bantam*, de derde op 't schip de *Palsgrave* ende de vierde op de *Trouwe*, welck tot in Japan toe alsoo continueeren sal.

Dese vier schepen tijtlijcken tusschen de Lequeos ende de custe van China

comende, ofte oock op de custe van Japan by d' andere schepen die daer geordonneert sijn te cruysen, sal door den admirael, vice-admirael ende raet overleyt ende geconsidereert werden off het oock noodich ende geraden sy dat daer mede eenigen tijt blyven cruysende, om te beter te becomen de Portugiesse schepen van Maccau op Nangesacque vaerende, ende 't geene goetvinden daerinne te doen, daertoe sijn ons bij dese gedragende.

De voorsz. vloote van thien schepen in Japan by den anderen gecomen wesende, sullen daerby ten gemeenen besten gevoucht worden twee andere jachten, soo die daer te becomen sijn, off twee joncken, omme eene by noorden ende eene by suyden de Baye van Manilla op de Chineesse joncquen te wachten, ofte andersints tot brander op des vyants schepen gebruyckt te worden.

Omtrent primo Januaryo 1621 sullen U. E. met de geheele vloote gesamentlijcken van Japan na de Baye van Manilla vertrecken, loopende Cabita soo na als doenlijcken is, omme te sien wat macht van schepen ende galeyen de vyandt heeft ende u na bevindinge te reguleeren.

Dese vloote wert expres na Manilla gesonden omme de Spangiaerden alle mogelijke affbreuck te doen ende de Chineessen handel van daer t' onswaerts te trecken. Hoe dit best doenlijcken is, can niet precis voorgeschreven worden, want na gelegentheyte van saecken sullen hem de vrienden moeten reguleeren, doch ons bedunckens sal 't goet wesen dat de Baye van Manilla met de geheele vloote van thien schepen (off soo veele de vrienden nodich sullen bevinden om des vyants macht binnen te houden) beseth worde, mits dat men een jacht by noorden de Baye van Manilla ende een by suyden houde omme alle aencomende Chineesse joncken aen te haelen ende van Manilla te weeren.

Wy achten goet dat de vloote tot omtrent ultimo Juny voor ende ontrent Manilla houde, jaa oock langer soo U. E. geen off weynich joncken bejegende, want wel gebeuren cost datse in sulcken gevalle om de suydt gelooopen waeren omme naer U. E. vertreck met het suyder mousson in Manilla te loopen, 't en ware ghylieden voor seecker verstont datter weynich uyt China comen souden. Hierop dient ernstelijck geleth ende de schepen van alle nootlijckheden versien te worden, dat tot op 't joncxte van 't suyder mousson, des nodich wesende, ontrent Manilla moghen houden, onaengesien dat de vloote daerna Japan niet soude connen beseylen, want in dien gevalle na Patana connen loopen, om van daer herrewaerts te comen.

Voorral beveelen ende recommanderen U. E. ten hoochsten, de vloote altoos by den anderen te houden ende niet te verdeylen als voor desen gedaen is, opdat U. E. gelijcken ongeval als daeruyt sproot (des Godt verhoede) mede niet overcome.

Soo u macht soo groot niet en is dat ghylieden de vyant met de vloote cont innhouden, ende daerenboven een schip off meer by noorden ende andere

by suyden de Baye van Manilla moocht houden, dienen U. E. met alle de macht by den anderen, eerstelijck by noorden ende daerna by suyden Manilla te houden.

De vyandt met sijn macht uytcomende, sult denselven niet dan met goede voorsichticheyt, eenicheyt ende advantagie verwachten ende aenstasten ; de couragie met goede voorsichticheyt in balance houdende.

Soo 't gevele dat de vyandt U. E. haestich overviele ende eenige schepen (des Godt verhoede) in noot geraeckten, sullen d' andere desulcke ten uytterste assisteeren, op peene dat soo wie in gebreecke vervalle ende sijn bontgenoot verlaete, daerover na gelegentheyt van saecken totter doot toe aen den lyve gestraft sal worden.

Eenigeschepen, galleyen, jachten off andersints van den vyandt becominge, gelijk mede alle Chineesse joncken na Manilla varende, sullen de goederen daarvan onder behoorlijcken inventarius overgescheept worden in alsulcken schip off schepen als deselvige aengehaelt ende verovert sullen hebben, ofte in alsulcke schepen als den raet na gelegentheyt van tijt ende de prinsen sal bevinden te behooren.

U. E. sy ten hoochsten gerecommandeert het plunderen van de matroosen soo veele mogelijck voor te comen, ende 't geene 't gemeene volck als plundragie toecompt, off daervoor toegeleyt wort, sult ter gelegener tijt aen 't volck van de geheele vloote egalijck verdeylen.

Om alle questie ende jalousie voor te comen sullen die van d'Engelse Compagnie, ontrent Manilla comende, eenige Engelsen op de Nederlantse schepen stellen ende de Nederlanders wederom eenige Nederlanders op d'Engelse schepen, omme te registreren alsulcke goederen als by d' een off d' ander verovert ende overgenomen soud moghen werden.

Alle goederen welcke bij dese vloote verovert souden moghen worden, gelijk mede de gevangenen, het vaertuych ende alle dependentie, sullen in Fyrando off elders egalijck gerepartieert werden, d' eene helft aen de gecommiteerde van d' Engelse Compagnie ende d' andere aen de gecommiteerde van de Nederlantse Compagnie, daermede 'elck d' ordre van sijn respective overheyte naercomen sal.

Eenige Japanse joncquen op de custe van Manilla of elders rescontreerende, sult deselvige niet beschadigen, maer vry ende vranck laten passeeren ende repasseeren daer 't haer gelieft.

De vrye lieden op vrye plaetsen varende, 't sy Chinesen off wat natie het soude moghen wesen, sult mede vry ende vranck laeten passeeren ende repasseeren, sonder hun eenige hinder off molestie aen te doen.

Van de Chinesen op Manilla varende, sullen U. E. soo veel volck houden, reserveren ende ter gelegener tijt herrewaerts brengen als doenlijcken is.

Soo het te laet soud vallen om die op de schepen te houden, ofte byaldien deselvige in Japan brengende aldaer souden moeten vrylaeten, 't welck van de coopliden in Fyrando residerende wel verstaen sult, sullen U. E. in desen gevalle de gevangen Chinesen (een groot getal wesende) op een onbewoont eylandt (daar cost en water te becomen is) setten ende aldaer met een off twee schepen doen bewaeren totdertijt dat de vloot van Japan herrewaerts keere, als wanneer deselvige weder sullen lichten ende herrewaerts brenghen.

Soo imant op de voyagie iets quaeme te gebreecken, sal d' een d' ander na vermooghen van 't syne helpen.

In 't fort Jacatra, adi 13 Juny anno 1620.

456. — PARTICULIERE INSTRUCTIE

VOOR DEN E. COMMANDEUR WILLEM JANSZ. ENDE SYNEN RAET VAN DE VIJFF SCHEPEN *BANTAM*, DE *TROUW*, *HAERLEM*, DE *HOOPE* ENDE *ST. MICHEL*, NA DE MANILIAS GEDESTINEERT, 13 JUNI 1620.

Om te meerder retoeren naer 't vaderslandt te mogen senden tot soulagement van de excessive groote equipagie nu corteling door de heeren Mayores gedaen, hebben wy aen S^r. Speck geordonneert herrewaerts aen te senden meest alle de Chineesse waeren voor 't vaderslandt dienstich ende een groote pertye cangans, welck van Cochinchina becompt, off door eenige schepen verovert soude moghen worden. U. E. sy gerecommandeert hieraen soo goeden handt te houden dat dese ordre effect sorteere, mits dat den handel by provisie op Cochinchina gecontinueert werde, totdat die tot Jacatra off elders gestabyleert sy, ende opdat sulcx door gebreck van gelt niet achterblyve, senden wy met dese schepen 40.000 realen.

Voor dese sijn tot Japan aen verscheyde schepen ende joncken seer groote excessive oncosten gedaen. U. E. sy gerecommandeert ernstelijcken te letten ende ordre te geven, dat voortaan soo weynich oncosten als eenichsints verby moghen gedaen worde, mits de nootlijcke reparatie van schepen, daer d'oncosten wel aen besteeet sijn, doende.

Soo de gelegentheyt van schepen becompt, dient van Japan soo herrewaerts als na de Mollucques gesonden 1000 lasten schoone, witte rijs, maer geen bruyne. U. E. gelieve te voirderen dat ons daervan op vracht met d'Engelse schepen de *Tevms* ende d'*Unicorne* soo veele toegesonden wort als sylieden sullen willen voeren. De reste, tot 1000 lasten toe, dient mede herrewaerts off na de Molluccos gesonden, daervooren goede sorge gelieve te draghen. Boonen ende lonten sall mede goede pertye doen senden, ende tot den handel soo veele campher als in Japan tot redelijcken prijs te becomen is; anders is vooreerst vandaer niet nodich.

Tot verlossinge van Jacques Specx, oppercoopman in Fyrando, is Leonardt Camps, synen ondercoopman, geordonneert. U. E. sal ditto Camps als oppercoopman authoriseeren, met ordre dat het ampt in gelijcke qualite bediene als voorsz. Specx tot noch toe gedaen heeft, mits ditto Specx consenterende dat met eerste schip off schepen (volgens sijn voorgaende versoeck) in eerlijcke graet herrewaerts keere, conforme d'acte denselven daarvan verleent. Insonderheynt recommanderen U. E. voorsz. Specx te belasten sijn reeckeninge claer te maecken ende die op syne compste alhier over te leveren, op peene van arbitrale correctie, ende sal U. E. oock informatie doen nemen (ende ons dien oversenden) waeraen het schort dat voorsz. Specx noyt reeckeninge gesonden noch gedaen heeft.

U. E. sy gerecommandeert met d'Engelse natie goede vrientschap ende eenicheyt te houden ende haerlieden (soo iemant in noot geraecten) na uytterste vermooghen t' assisteren, doch sult oock goede sorge draghen dat de gerechticheyt van de Compagnie, haer eere ende reputatie niet vercort worde, gelijk mede dat d'Engelsen U. E. noch d'onse in geenige saecke en vercloecken. Het gemeene spreekwoordt: weest trouw ende vertrouwt niemant, sult alsoo niet verstaen alsoff d'Engelsen niet souden moghen vertrouwen, maer brengt mede dat men altoos trouw moet wesen ende niemant dan met een goet ommesjen ende goede circonspectie vertrouwen sal. Alle questie ende querelle sullen U. E. na uytterste vermoghen vermyden ende insonderheynt voorkomen dat door d'onse geen redenen van misnoegen aen d'Engelsen gegeven worde ende datter van onse syde geen feyl tegens 't accoord door de heeren Mayores met d'Engelsen gemaect, begaen worde.

In 't fort Jacatra, adi 13 Juny anno 1620.

457. — SURATTEN.

AEN RAVENSTEYN EN GOEREE, PER 'T SCHIP WAPEN VAN SEELANDT,
15 JUNI 1620.

By dese gaet copye van d' onse over de Custe van Coromandel ten antwoort van U. E. aengename, den 3 Mayo anno 1619 in Brootchia geschreven, gesonden. Tsedert hebben van daer niet vernomen, waeromme te corter sijn sullen. Dese gaet met het schip 't *Wapen van Zeclant* (dat Godt geleyde) welck goetgevonden hebben met een cargasoen, incoops costende als per nevensgaende facture blijktt f 88.135, na Mocha ende Suratten te senden. U. E. sy gerecommandeert den commandeur van den Broecke te helpen voirderen, dat hetselvige ten besten van de Generaale Compagnie gebenefi-

ceert, ende 't provenu wederomme besteedt worde aen den alderbesten indigo beyane ende alderley Gouseratse cleeden, voor 't vaderslandt ende Indien dienstich, daeraen ons sonderlinge vrientschap, U. E. eere, de Generaele Compagnie dienst geschieden sal.

Den indigo ende Gouseratse cleeden die lange gereet hebt gehat, sullen U. E. met dit schip herrewaerts senden ende voirder d' ordre van den commandeur van den Broecke naercomen, denselven helpende volvoeren 't geene hem per instructie (waervan by dese copye gaet) belast hebben.

Dit schip souden gaerne, gelijk dat wel hadde behoort, in 't laeste van April off voorste van Mayo affgesonden hebben, dan vermits de nagelen laet van Amboyna gecomen sijn, heeft het niet eer connen geschieden ende moet nu noch sonder nooten en foelye vertrecken, alsoo tot noch toe geene van Banda gecomen sijn ende 't schip niet langher derven ophouden, vresende dat Mocha qualijck soud connen beseylen. Wat accoort door de heeren Mayores met d' Engelse Compagnie gemaect is ende hier voirder passeert, sullen U. E. door voorsz. van den Broecke verstaen, waertoe ons gedragen.

In 't fort Jacatra, adi 15 Juny anno 1620.

458. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. COMMANDEUR PIETER VAN DEN BROECKE ENDE DEN RAET VAN 'T SCHIP 'T WAPEN VAN ZEELANDT, VAERENDE NA MOCKA ENDE SURATTEN, GELIJK MEDE VOOR DEN RAET TEGENWOORDELIJCK IN SURATTEN WESENDE, 15 JUNI 1620.

U. E. sal van hier recht na Mocha seylen, sonder onderweech, om geen tijt te verliesen, eenige landen aen te doen, doch by 't eylandt Mauritius comende, ter plaetse daer soude moghen wesen het volck door Spilberghen van 't schip *Amsterdam* gelaten, sal U. E. deselvige lichten ende ten dienste van de Generaele Compagnie gebruycken.

In Mocha comende, sult aen den bassia off beglerbey, dat is vice-rey, van Jemen behandigen nevensgaende mandaet door den Turck gegeven ende van de heeren Mayores herwaerts gesonden.

Alle de goederen die tot goeden proffyte in Mocha vercoopen condt, sult aldaer venten ende 't gelt mede na Suratten nemen, doch byaldien soo haestich geen goederen tot goeden prijse vercocht costen worden als den tijt om na Suratten te seylen vereyscht, sult dan, soo het by den raet goetgevonden wort, eenich volck ende cargasoen in Mocha laeten, om te sijner tijt ten besten van de Generaele Compagnie gebeneficeert te werden.

U. E. is kennelijcken hoe voor ultimo September in Suratten dient te wesen.

Derhalven sal in Mocha niet langer vertoeven mogen dan deese tijt lydet, ende byaldien genootsaect wierd na Suratten te loopen sonder Mocha door cortheyt des tijts off contrarie wint aen te connen doen, sal U. E. verdacht wesen de peper liever herrewaerts te brenghen, dan die tot vilen pryse in Suratten te vercoopen, want voor 't patrya groote quantiteyt van noode hebben, ende den oorloch met die van Bantam wel lang soud mogen dueren, in welcken gevalle ons peper voor 't patrya gebreecken sal.

Op een van de comptoiren in Mocha ofte in Suratten sal den commandeur van den Broecke selfs als opperhoofd blyven, ofte andre laeten, na dat by den raet goetgevonden worden sal.

D'oppercooplyden Ravensteyn ende Goeree sal volgens haer versoeck van Suratten verlossen, off in den dienst continueeren, na dat by den raet ten besten dienste van de Generaele Compagnie sal bevonden worden te behooren.

De vrienden sy ten hoochsten gerecommandeert alle mogelijke neersticheyt te doen omme nevensgaende cargasoen ten besten van de Generaele Compagnie te beneficeeren 't sy in Mocha, Suratten off elders, daeromtrent waer het soude moghen wesen, mits 't geene daervan compt weder in Suratten bestedende aen den alderbesten indigo beyane ende alderley Gouseratse cleeden, soo voor 't vaderslandt, Atchijn, Pryaman, Ticco, Java, Jamby, de Mollucques, Amboyna ende Banda dienstich, namentlijk :

Groote quantiteyt groove witte ende swarte baftas, gelijk mede canekijns.

Pertye fyne witte ende swerte baftas, gelijk mede caricams, berams, canekijns brotty ende andere, maer niet veele.

Patolen off syde chinders van 4, 5, 6, 7, 8 a 11 asta, doch meest van 5, 6 a 7 asta.

Een groote quantiteyt pulo pady off seyldoeck.

Eenige pintados tot monsters, gelijk meede van alle andere sorteringe meer die daer te becomen sijn.

Voor al sy U. E. gerecommandeert soo grooten quantiteyt van den alderbesten indigo beyano in Agra te doen opcoopen als doenlijcken sy, doch by gebreck van die sal mede pertye indigo cherchees na haer valeur coopen.

U. E. zy ten hoochsten gerecommandeert alle mogelijke neersticheyt te doen om herrewaerts aen soo veel fregatten ende volck te brenghen ende senden als doenlijcken is ende becomen can, te weeten, van fregatten alsulcke gelijk is het fregat *Ceylon*, ende volck alderley slach, mannen, vrouwen, wel te verstaen jongelieden, kinderen, cloecke jongers, vryelieden, slaven, slavinnen, huerlinghen, gevangenen, hoe die souden moghen wesen, connen niet t' onpas comen. Versuymp hierin niet, want de Compagnie daeraen ten

hoochsten geleghen is. Connende gheen vryelieden noch slaven becomen, huert dan op de vorderlijcste conditie soo veel Lascaers als het schip ende de fregatten voeren connen.

Soo tot redelijcken prijs goede rijs becomen condit, sal U. E. soo veele meedebrenghen als het schip ende de fregatten voeren connen.

Eenige Portugiesen, Spangiaerden off haere adherenten rescontrerende, sult hun alle mogelijke affbreuck doen, mits onder behoorlijcken register beneficeerende off herrewaerts brengende alsulcke goederen als verovert souden moghen worden. Gevangenen sal men mede soo veel herrewaerts brenghen als onder goede verseeckeringe doenlijcken is.

Wy houden goet, soo het sonder merkelijcken verleth geschieden can, dat Calicoute in 't wederkeeren aengedaen worde, omme de vrientschap van de Sammorijn met complymten ende eenige vereeringe t' onderhouden, tot dat Godt geve de peperhandel aldaer met een goede vloot schepen moghen onderhouden, 't welck wy verhoopen toecomende jaer geschieden sal. Doch sullen de vrienden, om ongeluck voor te comen, weynich volck aen landt laeten gaen, gelijk mede weynich overheyte teffens.

In 't wederkeeren herrewaerts sullen U. E. voorsichtelijcken aendoen de plaetsen van Atchijn, Pryaman ende Ticco, omme daer tegen peper te verhandelen soo veel cleden als doenlijcken sy, off andersints de comptoiren daervan te provideeren. Wy seggen voorsichtelijcken, omdat wel conde gebeuren met den Atchijnder in questie geraecten. Derhalven sult u voor ongeval verhoeden.

Met d'Engelsen sal U. E. goede vrientschap ende correspondentie houden, van 't gepasseerde geen vermaen doende, noch niet meer gedenckende, doch siet wel toe dat sy u niet vercloecken noch abuysseeren, weest altijd circumspect op U hoede, ende soo eenige Engelse schepen rescontreert die geen kennisse van 't gemaeckte accoort souden mogen hebben, wacht U van haer, hun cotype van 't gemaeckte verdrach verlenende.

Per nevensgaende cotype van accoort door de heeren Mayores met d'Engelsen gemaeckt, sullen U. E. sien hoe den handel voor een ieder door gants Indien lyber ende vrye is, sijnde alleene gelimiteert dat wy van den handel van de Moltucques, Amboyna ende Banda sullen genieten twee derde ende d'Engelsen een derde ende van de peper van Bantam elck de gerechte helft, in voughen dat op alle andere plaetsen 't meeste voordeel hebben sal die de cloeckste sy. Derhalven recommandeeren U. E. met alle neerstichheyte ende vlijt andere te prevenieren, doch soo by den raet voor best geoordeelt wert eenich provisioneel verdrach off accoort met d'Engelsen in 't opcoopen van den indigo te maecken, sult daerinne handelen na dat bij den raet ten besten van de Generaële Compagnie sal bevonden worden te behoren.

Soo het de gelegentheyf gedocht, sal U. E. met het *Wapen van Zeelandt* herwaerts zenden 2, 3 a 4 Arabise paerden.

In 't fort Jacatra, adi 15 Juny anno 1620.

459. — VRIJGELEIDE

VOOR NACHODA HOUGHTIEN, 20 JUNI 1620.

Jan Pietersz. Coen, gouverneur generael over alle steeden, casteelen, forten, landen, eylanden, comptoiren, schepen, alderhande vaertuych ende d' univeree trafficque van Indien wegghen de hoochmogende heeren Staten Generael, syne Princelijcke Excellentie ende de E. heeren bewinthebberen der Vereenichde Oost-Indische Compagnie van de geunieerde Nederlantse provincien, allen dengeenen (onder ons gebiet ende commandement sorterende) die desen souden moghen sien ofte hooren lesen, saluyt! doen te weten als dat wy nachoda Houghtien, die met syne joncke voor desen alhier tot Jacatra van China gecomen is ende alsnu wederomme derwaerts soeckt te vertrecken, mits desen vrypas ende geleydt, gelijk mede een prince-vlagge te moghen voeren, verleent hebben, omme met voorsz. syne joncque van hier na China te vertrecken ende van daer wederomme herwaerts te moghen keeren. Belasten ende bevelen derhalven allen oversten, commandeuren, bevelhebberen, oppercooplyuden, schippers, cappiteynen ende alle andere onder ons gebiet sorteerende, die desen voorsz. nachoda Houghtien soude comen te bejegenen, denselven vry, vranck, onbeschadicht, ongemolesteert ende onverhindert met syne joncke, goederen ende volck te laten passeeren ende repasseeren.

Gegeven in ons fort Jacatra desen 20^{en} Juni anno 1620. ¹⁾

460. — INSTRUCTIE

VOOR PIETER GERRITSZ. VALCK ENDE SYNE MEDECONSOORTEN, GAENDE MET EEN OPGEBOEYDE TINGAN VAN HIER OP EEN TOCHT NA DE STRATE VAN PALINBANGH ENDE ELDERS DAEROMTRENT, 23 JUNI 1620.

Op den iver ende vrywillige genegentheyf die ghylieden ten dienste ende welstandt van de Generaele Compagnie ende tot affbreuck van onsen algemeene vyanden sijt betoonende, is 't, dat wy U. E. mits desen achtervolgens

¹⁾ „Desen bovengeschreven nachoda Houghtien sijn passedels meedegegeven voor 5 joncken die uyt China herwaerts sullen comen, daarvan de nachodas heeten Pautsinsia, Benthien, Sousay, Swatsuan, Demgang.”

ulieder versoeck toegelaten ende vergunt hebben een tocht naer de Strate van Palinbangh ende elders daeromtrent te moghen doen. D' Almogende verleene U. E. geluck ende victorie over onse vyanden.

Eenige Spangiaerden, Portugiesen, Maccassaren, die van den Mattaram, Bantham, haere adherenten off eenige andere vyanden ende onvrye natien bejegenende, sult ghylieden alle mogelijcke affbreuck doen ende in u gewelt sien te becomen, deselvege ter gelegener tijt herrewaerts brengende.

Indien 't geviel dat ghylieden meer veroverde als ghy machtich waert te voeren off herwaerts te brengen, dat sult vernielen ende verbranden, opdat onse vyanden geen genot daarvan becomen. 't Volck sult sooveel spaeren ende in goede verseeckeringe gevanghen bewaeren als mogelijck sy.

Eenige ondersaten van den coninck van Surrabayo, Succadana, Palimbangh, Jamby, Andrigiery, Johoor, Patany, Syam ende andere neutraele daermede wy in vrientschap sijn rescontreerende, sult deselve niet beschadigen nochte molesteeeren, maer vry onverhindert laten passeeren ende repasseeren.

Maer soo ghy eenige bejegende die van vrye plaetsen pretenderen te wesen, 't sy van Tcheribon, Grissy ende andere coninckrijcken, daer nochtans geen behoorlijk bescheyt, ofte onse passen van connen bethoonen, dese sult ghy mede in u gewelt moghen nemen ende hier brengghen om by den raet verhoort, geexamineert ende naer bevindinge van saecken daerinne gedisponeert te worden.

In 't fort Jacatra, adi 23 Juny anno 1620 ¹⁾.

461. — JAMBI.

AEN CORNELIS COMANS, OPPERCOOPMAN OP 'T SCHIP D'ENGELSE *BEER*,
PER 'T ENGELSE SCHIP DE *CLOOFF* GESONDEN, 23 JUNI 1620.

Per 't jacht *Cleen Amsterdam* is ons wel geworden U. E. aengename van den 8ten stantis, ende hebbe gerne verstaen de apparentie die in Jamby was om groote pertye peper te becomen, gelijk mede dat d' eene joncke met rijs in Palinbangh ende de tweede in Jamby gelooopen waeren, maer van de derde geen tydinge was, invoughen dat verhoopt wert ons disseyne goet effect sorteeren sal, welck Godt geve.

Alsoo van Jamby verstonden datter goede pertye cleeden nodich waren, hebben 't jacht de *Jager* daermede in aller haeste van Bantam derrewaerts gesonden, verhoopende lange voor dese wel aengecomen wesen sal. U. E. sy andermael ten alderhoochsten gerecommandeert, alle mogelijcke neersticheyt

¹⁾ „Adi primo July Gerrit Claesz. van Amsterdam, stierman, ende syne consorten met een joncke na de Straet Palinbangh ende elders daeromtrent gevaeren sijnde, voorsz. instructie oock medegegeven”.

te doen om het schip den *Beer* vol peper te laden, want de Compagnie daeraen seer veel gelegen is, insonderheyt in dese conjuncture. Derhalve draecht sorge dat U andere hierinne niet vercloecken, alsoo U eere ende des Compagnies welstandt daeraen dependeert. Daer is noch geen apparentie om eenige peper van Bantam te becomen. Wy verstaen dat den oppercoopman van der Dussen seer cranck was; soo hy quame (des Godt verhoede) t'overlyden, sal U. E. by provisie de last aennemen ende sorge dragen dat de Compagnie daerdoor niet vercort, noch in den handel niet versuymp werde, totdat wy andere ordre stellen.

Isser goede apparentie om quantiteyt peper te becomen, soo sult het schip den *Beer* daerna ophouden ende U. E. niet verhaesten om 't selvige met de rijs (daeromme nu gesonden sijt) herrewaerts te senden, want meer aen de peper dan aen de rijs geleghen is; doch de rijs moghen oock niet derven, maer als die teghen October a November toecomende becomen, 't sy met de joncken off schepen, sal 't wel sijn, verhoopende dat ons tot die tijt wel behelpen sullen.

Ten besluit van dese recommanderen U. E. andermael sijn uytterste devoir te doen omme herrewaerts aen soo grooten quantiteyt peper te brenghen als mogelijk is. Ontsiet u niet de cleeden (des nodich wesende) tegen peper te beter coop te doen geven, niettegenstaende op de cleeden weynich geadvanceert soud worden, want het beter is dat met cleen proffijt op de cleeden groote quantiteyt peper becomen, dan dat de cleeden met goede advance lancksamelijck vercocht ende gesleeten worden. Betracht hierinne u eere, want goede occasie heeft omme syne vyanden de mont te stoppen, ons voorige misnoeghen wech te nemen ende de Compagnie grooten dienst te doen.

Soo in Jamby eenige Chineesse joncquen sijn, maeckt voor te comen datse geen peper vervoeren ende dat U. E. alles tot redelijcken prijs becomt.

Aen 't comptoir van Andrigiery willen wy niet gebonden sijn, doch met jachten dient den handel aldaer gecontinucert te worden. Helpt goede sorge draghen dat in die quartieren niet versuymp werde, maer alle de peper die voorhanden is mede becomen moghen.

Soo daer noch eenige jachten off schepen van noode sijn om de rijs oft peper te laden, laet het ons op 't alderspoedichste met den aldereersten weeten; wy sullen met Godes hulpe den eysch voldoen.

Met d'Engelse natie sal U. E. goede vrientschap, eenicheyt ende correspondentie houden. Wacht u van questie ende querelle, mits oock sorge dragende dat wy door die van d'Engelse Compagnie niet en werden vercloeckt, de gerechticheyt ende eere van de Generale Compagnie met alle billickheyt mayntenerende.

In 't fort Jacatra, adi 23 Juny anno 1620.

462. — JAMBI.

AEN VAN DER DUSSEN, PER 'T ENGELSE SCHIP DE *CLOOFF*, 23 JUNI 1620.

Per 't jacht *Cleen Amsterdam* ende Engels boot hebben wel ontfanghen U. E. aengename van 8, 9 ende 14 Mayo ende syne indispositie ongaerne verstaen, doch verhoopen dat naderhandt weder tot voorige gesontheit gecomen wesen sal, welck Godt geve cortelinge hooren moghen. Uut crachte van nevensgaende acte sal U. E. de beste barbier van de schepen aldaer wesende lichten ende in de logie houden. De geeyschte medicamenten werden nevens dese door d' heer Dedel gesonden.

De peper is met *Cleen Amsterdam* soo wel te passe gecomen, dat verhoopen 't jacht de *Vreede* daerdoor corteligh naer 't vaderslant gedepecheert worden sal. De *Dolphijn* sijn mede met devotie volladen verwachtende, ende wat aengaet *Ceylon* ende de *Jager*, dese twee sal U. E. (des nodich wesende), aldaer houden omme de peper de revier aff te brengen ende in 't schip den *Beer* off andere te laden, alsoo wy achten ditto *Beer* niet binnen mach; doch binnen comende sal best wesen dat selfs boven vaere, ende voorsz. jachten elders gebruyct off weder herrewaerts gesonden worden.

Het voorsz. jacht de *Jager* is voor dese met goede pertye cleden van Bantam na Jamby gesonden, waermede U. E. missiven den 17 stantis van onsentweghen door Sr. Carpentier beantwoort sijn. Derhalven sullen ons daertoe gedragen ende alsnu te corter wesen, dienende dese alleenlijck omme U. E. wederomme op 't alderhoochste te recommanderen alle mogelijke neersticheyt te doen omme soo veel peper op te coopen ende herrewaerts te senden als mogelijk is. Spaert daertoe geen gelt, goet, neersticheyt nochte vlijt, ende siet wel toe dat andere u daerinne tot u schande ende nadeel van de Generaale Compagnie niet en vercloecken, lettende wel op 't geene met de joncxste missiven geschreven is. D' Engelse *Beer* is met Sr. Comans gesonden omme te soecken drie joncquen met rijs voor de Compagnie van Patana gesonden. Wy verstaen dat twee daervan, te weten, eene in Palinbangh ende eene in Jamby gelooopen sijn, waerover achten voorsz. *Beer* tot Jamby toe gelooopen wesen sal. Hierover hebben aen Sr. Comans ordre gegeven d' inneminge van peper voor de rijs te prefereren, want de Compagnie daeraen meer gelegen is, ende ons vooreerst met de rijs die noch hebben wel behelpea sullen. Sijnder andere jachten van noode om de rijs off peper te haelen, laet het ons weten; wy sullen den eysch voldoen.

Dat de goulongs $1\frac{1}{2}$ picol per pack beter coop gegeven wierden om constant peper te becomen is wel gedaen. U. E. sal met alle cleden de handt lichten ende maer trachten groote quantiteyt peper te becomen, want het beter is dat menichte van peper becomen, met cleene winst op de cleden,

dan dat de cleden lancksamelijk met goede proffytten vercocht worden. Met Bantam ende die van den Mattaram sijn noch in oorloch; weynich apparentie isser om eenige peper van Bantham te becomen. Hierover is onsen eenighen toeverlaet op Jamby; derhalven recommanderen ende bevelen U. E. andermael op 't alderhoogste, alle mogelijcke neersticheyt te doen omme soo veel peper te becomen ende herrewaerts senden als doenlijcken is. De Compagnie sal daeraen grooten dienst, ons vrientschap ende u eere geschieden.

Belangende d'uytstaende schulden, daarvan U. E. ons weynich hoope geeft, hout aen omme daarvan sooveele doenlijcken is in te vorderen ende borcht niet meer, insonderheyt aen den jongen coninck ende den adel niet, want het beter is haer schonen schijn alleen te derven dan gelt ende goederen daer beneffens. Niet dat wy voor verlooren houden 't geene geweygert wert te betaelen, want het onse te syner tijt wel becomen sullen, doch het is beter dat d'occasie van alle harde proceduyren sooveele mogelijk vermijdt ende uytgesteld werde. Bidt den ouden coninck dat hy U. E. daertoe oock assisteere, opdat ons geen oorsaeck gegeven werde selfs raet te schaffen.

Met de *Fager* hebben U. E. een goede legger wijn gesonden, welcke hoopen voor dese wel ontfanghen sult hebben. Nevens dese gaet ordre aen d'overhooffden van alle jachten die U. E. van noode soud moghen hebben ende binnen moghen, dat sulcx met alle neersticheyt ende vlijt naercomen. Laet ons weten wie sich daertoe traech off onwillich soud moghen verthonen, opdat desulcke behoorlijcken gestraft moghen worden.

Is het niet gedaen, versiet de plaetse van Andrigiery met een behoorlijk cargasoen, draecht goede sorge ende stelt ordre dat aldaer mede soo veel peper opgecocht ende vandaer herwaerts gesonden werde als doenlijcken is. De losen ende boosen handel van die van Andrigiery hebben verstaen. Voor dees tijt moeten een weynich patienty hebben ende alle guyterye soo veele mogelijk voorcomen ende vermyden. Het sal mettertijt door Godes genade wel beeteren.

In 't fort Jacatra, adi 23 Juny anno 1620.

463. — ORDRE, 23 JUNI 1620.

Door den Generael Coen wert by dese geordonneert aen alle commandeurs, oppercoopluyden, schippers ende allen andere, met haer schepen off jachten voor de revier van Jamby comende, soo 't gevele dat die boven van noode waeren ende door den oppercoopman van der Dussen vereyscht wierden, 't zy om peper te laeden off andersints tot verseeckeringe van des Compagnies

volck ende goederen, datelijck met haer schepen off jachten binnen te vaeren ende boven tot aen de stadt Jamby te corten, soo haest sulcx door voorsz. van der Dussen versocht ofte belast wort; wel te verstaen, soo binnen over de droochte moghen.

In 't fort Jacatra, adi 23 Juny anno 1620.

464. — PATANI.

AEN G. F. DRUYFF, PER 'T ENGELS SCHIP DE *CLOOFF*, 23 JUNI 1620.

Den 15 Mayo passato hebben U. E. per 't schip de *Seewolff* jongst geschreven. Tsedert heeft het jacht de *Vliegende Bode*, van Japan comende, in zee bejagent de drie joncken door U. E. herrewaerts gedestineert, te weeten, de twee Patanisse omtrent de Straet van Palinbangh, ende de Syamse omtrent Bintam. Uut een van de Patanisse heeft hy gelicht U. E. missive van 8^{en} Martio passato ende deselvige alhier gebracht, doch de joncken sijn hier niet aengecomen. D' eene, na wy verstaen, is in Palinbang gelooopen, d' andere in Jamby, ende van de derde, wesende de Syamse joncke, hebben geen nadere tydinge.

Wy hebben gaerne verstaen 't geene nae 't vertreck van de schepen aldaer gepasseert was, gelijk mede insonderheyt d' aencomste van 't jacht de *Vos*, vermits de comptoiren al te seer van volck ontbloot waeren.

Den opcoop van 350 picol benjuwijn hebben mede verstaen. De prijs dunct ons wat hooch te wesen ende sal noch meer beswaert worden door de 5 per cento van de opgelichte penningen. Gelooff het sal beter wesen dat de benjuwijn selffs in Siam ende Cambodja coopen; derhalven dient U. E. de comptoiren aldaer van cappitael wel te versien.

St. Nieuwoode advyscert hoe de peper in Syam was geldende 12 tayel de baer, ende dat tot dien prijs geen durven coopen. 't Is diere, maer tot 10½ reael hebben 't picol tot Jacatra moeten coopen, ende alsoo den oorloch met die van Bantham ende den Mattaram noch continueert, niet wetende wanneer noch wat eynde deselvige nemen sal, wensten wel dat voorsz. Nieuwoode goede pertye gecocht hadde.

Om goede retouren rijs ende andersints te haelen sijn wy van meninge cort naer dese het schip de *Galiasso* na Patana te senden, waermede wederomme schryven sullen. Interim sy U. E. gerecommandeert op te coopen ende byeen te versamelen sooveel peper, goede Chineesse waeren, benjuwijn, gommelacco ende andere goede retoeren voor 't vaderslandt dienstich, als becomen condt ende het cappitael verstrecken can, waeraen de Compagnie dienst geschieden ende U. E. eere begaen sal. Wy sijn van meeninghe meer

schepen om rijs te senden, dan tot noch isser van de Molluccos, Amboyna ende Banda niet dan een verovert jacht gekeert.

Dese gact met het Engels schip de *Clooff* genaempt. U. E. sy gerecommandeert met d' Engelse natie goede vrientschap te houden, mits sorge dragende dat syluyden u niet en vercloecken. Per cotype van 't contract met den *See-wolff* gesonden sal U. E. sien, hoe den handel in die quartieren voor een yder liber ende vry gelaten is, derhalve sult sorge draghen dat andere ons geen voordeel aff en sien; beleyt u saecken soo secretelijck, dat alomme alle profijitgevende waeren met behendicheyt opgecocht worden. Dat geseyt hebben met d' Engelsen daer sy neffens u resideren eenen eenparigen opkoop soud doen ende de goederen daerna egalijck deylen, is alleene geschiet om opjaginge te verhoeden, maer het contract brengt sulcx niet mede: derhalven sult u na den tijt ende gelegentheyte van saecken reguleeren.

In 't fort Jacatra, adi 23 Juny anno 1620.

465. — AEN DE RESPECTIVE GOUVERNEURS

VAN DE MOLLUCQUES, AMBOYNA ENDE BANDA, PER 'T SCHIP
D' *BEENDRACHT* OVER JAPAN GESONDEN, 26 JUNI 1620.

Per 't Engels schip den *Bull* verstaende hoe de gedeputeerde van de heeren Mayores met d' Engelse Compagnie verdragen waren, docht ons goet d' heer commandeur Houtman ende de respective gouverneurs van de Molluccos, Amboyna ende Banda daarvan te verwittighen, waerover dienvolgende ultimo Martio passato twee expresse praeuwen met vryelieden gemandt na Amboyna sonden, met cotype van voorsz. accoort ende van de missiven door de gedeputeerden van de heeren Mayores gesonden, doch niettegenstaende elcke praeuwe 1600 reaalen van 8ten geloof hadden soo onse missiven cortelinge bestelden, sijnse beyde wedergekeert, hebbende na haer seggen door contrarie wint niet verder dan tot Baly connen comen. Tsedert is hier, Godt loff, van 't vaderslandt wel aengecomen 't jacht de *Vreede*, met approbatie van voorsz. accoort, daerop hetselvige den 9^{en} Juny alhier solemnelijcken gepubliceert hebben. Godt geve dat het verdrach lange duere ende ten besten van beyde de Compagnien gedyc.

Wy hebben goetgevonden voorsz. cotype van 't accoort ende van de missiven door de heeren Mayores gesonden over Japan na de Mollucques, Amboyna ende Banda te senden, op hoope dat deselvige aldaer wat vroech sullen comen ende alle de nagelen, nooten ende foelie die voorhanden sijn, alomme volgens onse vorige ordre tijtlijcken opgecocht ende ingevordert werden, eer

de gecommitteerden van hier in Amboyna, Banda ende de Mollucques arriveeren ende de publicatie van 't accoort aldaer gedaen werde, waeraen de Generaele Compagnie goeden dienst geschieden sal, want hetgeene voor die tijt becomen wort onse meesters voordeel is, ende d' Engelse Compagnie na de gedane publicatie aldaer volghens accoort een derde van alle de speceryen genieten sullen. Hierover recommanderen ende bevelen aen alle respective gouverneurs, directeurs ende oppercoopluyden van de Molluccos, Amboyna ende Banda, datelijck met alle neersticheyt ende vlijt op te doen coopen alle de nagelen, nooten ende foelie die voorhanden sijn, sonder na uytstaende schulden te wachten, moeyten off oncosten te spaeren, doende, soo des nodich bevinden om te beter ende t' eerder aen alle de nagelen, nooten ende foelie te geraken, de cleden, rijs ende sagu te beter coop daerteghen geven, waeraen ons een welgevallen ende de Generaele Compagnie grooten dienst geschieden sal.

D'heer gouverneur van de Mollucques sal datelijck d'autenticke van dese, alsoock cotype van nevensgaende accoort ende missiven van d'heeren Mayores, na Amboyna ende Banda senden, en dat soo spoedich ende verseeckert als doenlijcken sy, sonder oncosten aen te sien, opdat dese onse ordre in Amboyna ende Banda mede promptelijcken naegecomen werde, alsoo de Compagnie in die quartieren den meesten dienst met den tijtlijcken opcoop van alle nagelen, nooten ende foelie geschieden sal.

Den 3 deser is hier Godtloff van Amboyna wel aengecomen 't jacht *Ternate*, geladen met nagelen, waerdoor seer gaerne verstaen hebben 't geene in de Mollucques ende Amboyna passeerde. Op den eysch van saecken sal te syner tijt versien ende bescheet gegeven worden.

In 't fort Jacatra, adi 26 Juny anno 1620.

466. — FYRANDO.

AEN SR. SPECX, PER 'T SCHIP D'*EENDRACHT* GESONDEN, 26 JUNI 1620.

Dese gaet per 't schip d'*Eendracht*, welcke expresselijck senden om rijs ende alderley goede Chinesse waeren die U. E. voor 't vaderslandt dienstich soudt moghen becomen. Derhalven sult dit schip off een ander met den alderersten daermede volladen herrewaerts senden.

Het aenstaende noorden mousson sal U. E. in alles affschepen ontrent 1000 lasten off 30.000 baelen schoone, witte rijs, te weeten, 500 lasten oft 15.000 baelen herwaerts ende 500 andere lasten off 15.000 baelen na de Mollucques. De joncken die U. E. door gebreck van schepen genootsaecht wort

daertoe te gebruycken, dienen herrewaerts ofte na Amboyna ende Banda gesonden, want na de Mollucques te grooten perijckel souden loopen, vermits de vyandt aldaer drie cloecke galeyen heeft ende aldaer met vaertuych meester van de zee is.

Tot noch toe connen niet seecker weten wat schepen van de Mollucques, Amboyna off Banda na Fyrando souden moghen werden gesonden, nochte wat gelegentheyth hebben sult omme de Chineesse waeren ende voorsz. 1000 lasten rijs te senden, doch verhoopen dat d' Engelsen niet weygeren sullen goede pertye rijs met haer schepen herwaerts te brenghen, te meer dewyle ons sulcx belooft hebben ende door 't jacht de *Vrede* 20.000 reaelen vrachtvry voor haer medegebracht sijn. Laet niet, de sydewaren ende cangans, soo 't eenichsints doenlijcken is, met een van onse schepen herrewaerts te senden ende niet met d' Engelsen off joncquen, soo sulcx verby moocht. Soo de vrienden genootsaect worden dit schip d' *Eendracht* met rijs na de Mollucques te senden, sult hetselvige met geschut ende cruyt beter versien.

Soo 't doenlijcken is, vervolcht de Chineessen handel op Cochinchina tot dat die tot Jacatra gestabileert sy, ende voordert daertoe sooveel in u vermogen is, herwaerts aen sooveel Chinesen sendende als mogelijk sy. De Chinesen hebben geseyt dat hier toecomende jaer met 5 off 6 joncquen comen sullen. Watter van worden wil sal den tijt leeren.

Met alle gelegentheyth van schepen ende joncquen sult herwaerts sooveel cloecke Japanders senden als na gelegentheyth van tijt en saecken geschieden can, niet om in den arbeyt, maer tot den oorloch gebruyct te worden; ende soo vryeluyden buyten dienst van de Compagnie becomen condit, sendt vry grote menichte: sullen ons wellecom wesen ende hier seer wel terechte geraecken. Om de Compagnie met de maentgelden niet al te seer te beswaeren, sal 't goet wesen datter een goet getal sonder beloften van gagic gesonden worden, 't sy met onse schepen, off Japanse joncken, na de gelegentheyth gedraecht.

Laet niet een goede pertye cangans herwaerts te senden, te weten 10 a 20.000 stucx, insonderheyth bruyne, blauwe ende rouwe; tot den handel van Jamby veel beter sijn dan gelt. Versuympt dit niet, want in Jamby soo goet als peper sijn. Hoe nodich de peper is ende wat dienst de Generaële Compagnie daeraen geschieden sal, condit selfs wel affmeeten.

Campher sult continueeren te senden sooveele becomen condit, item groote menichte van lonten, omtrent 200 stucx lange piecken, eenige sabels, veel waterpotten, goede pertye boonen, radix China die goet sy, ende een weynich cooper, om tot monster naer 't vaderslandt gesonden te worden.

Yser hebben noch goede pertye, daeromme behoeft vooreerst geen gelt daeraen besteeft te worden. Muscus, geconfyte gember ende rubarber sult

mede tot naerder ordre niet senden, 't en waere goede muscus goetcoop becomen cost ende daertoe gelt overhebt.

Inplaetse dat van Japan silver behoorden te haelen, senden wederomme derrewaerts 8000 realen in spetie. Godt geve dat onse meesters haer saecken alsoo moghen beleyden, dat niet weder off niet meer genootsaeckt worden sperren na Noorweghen te senden.

U. E. sy gerecommandeert dese nevensgaende aen d' heer commandeur Lam met het begin van 't mousson op 't alderspoedichste na de Mollucques te senden, want de Generaele Compagnie seer veele gelegen is dat deselvige tijtlijcken in de Mollucques, Amboina ende Banda geraecken.

Naer 't schryven van 't voorsz. hebben verstaen, datter gants geen rijs meer onder de burgerye en is, waerover genootsaeckt worden van de provisie voor 't fort rijs aen de burgerye te vercoopen, vermits die van den Mattaram alle den rijs ophouden ende geen van d' Oost en compt. Derhalven sal U. E. gewaerschout sijn, soo de gelegenthey't van schepen ende joncken becomen can, herrewaerts te senden tot de somma van 1000 lasten schoone, witte rijs, behalven andere 500 lasten, die na de Mollucques gesonden dienen, gelijk vooren is geseyt.

In 't fort Jacatra, adi 26 Juny anno 1620.

467. — FYRANDO.

AEN D' HEER WILLEM JANSZ., COMMANDEUR OVER DE 5 NEDERLANTSE
SCHEPEN NA MANILLA GEDESTINEERT, PER 'T SCHIP
D' EENDRACHT, 26 JUNI 1620.

Naer U. E. vertreck is hier van Jamby wel aengecomen 't jacht *Cleen Amsterdam*, geladen met peper, tydinge brengende hoe in Jamby meer peper by de logie was dan de *Dolphijn* ende *Ceylon* conden laden, ende alsoo aen de Mayores nodige advysen te senden hebben, is goetgevonden 't jacht de *Vreede* daermede met den eersten naer 't vaderlandt te depescheren, vermits 't selvige bequamer is dan d' *Eendracht* om winterdaechs op de landen te comen, ende d' *Eendracht* meer rijs van Japan herwaerts sal connen brengen; derhalven is d' *Eendracht* met 8000 realen in spetie derrewaerts gaende. U. E. sy gerecommandeert te helpen bevoirderen, dat herwaerts aen gesonden worden tot de somme van 1000 lasten schoone, witte rijs, ende na de Mollucques andere 500 lasten. Herrewaerts aen dient veele gesonden omdat de rijs door die van den Mattaram opgehouden wort ende onder de Chinesen ende burgerye gants

geen rijs en is, soodat de geheele stadt met de provisie van 't fort sal moeten onderhouden worden, totdat ander secoers becomen ofte totdat het de vyanden gelieve herrewaerts aen rijs te laeten brengen. Hierenboven sullen oock veel schepen versien moeten, waerover groot gebreck onderworpen sijn, byaldien van Japan tijtlijcken geen groot secoers van rijs becomen, want qualijck souden daer aen wesen, soo op de genade van onse vyanden mosten leven. In Patana is mede groote dierte; wat van Syam ende Cambodja becomen sullen is onseecker. 't Geene voorder van Japan vereyscht wort sal U. E. per nevensgaende copye van missive aen S^r. Specx gesonden sien, waertoe ons gedragen.

U. E. sy gerecommandeert nevensgaende packet met onse missiven tijtlijcken met d' eerste goede wint na de Mollucques te senden, opdat, gelijk daermede ordonnerende sijn, alle de nagelen, nooten ende foelie in de Mollucques, Amboyna ende Banda opgecocht ende ontfangen werden, eer de gecommiteerde van hier aldaer arriveeren om de publicatie van 't accoord met d' Engelsen te doen, daeraen (gelijk U. E. weet) de Compagnie seer veel geleghen is, want d' Engelsen anders een derde genieten sullen van de nagelen, nooten ende foelye die d' onse souden moghen versuymen tijtlijcken te innen. Derhalven laet niet, hierinne te versien: de Compagnie sal daeraen grooten dienst geschieden.

In 't fort Jacatra, adi 26 Juny anno 1620.

468. — TICCO.

AEN C. DE KEYSER, PER 'T *POSTPAERT*, 30 JUNI 1620.

Twee missiven van een inhoude hebben van U. E. ontfanghen, d' eene van 12 Januario ende d' andere van 12 Februario, ongeteekent, waerop den 25 April passato per 't jacht 't *Hert* geantwoort is, als per nevensgaende copye blijktt. Dese gaet per 't jacht 't *Postpaert*, welck na Ticco, Pryaman ende Atchijn gedestineert hebben, op hoope dat aldaer meer peper becomen sal wesen dan voorsz. jacht 't *Hert* sal hebben connen laden, ende voor 40.000 realen in spetie, hem medegegeven, gecocht sy. Met dit jacht gaen wederomme andere 16.000 realen in spetie. U. E. sy ten hoogsten gerecommandeert alles aen peper te besteden ende op 't alderspoedichste sooveele herrewaerts te senden als doenlijcken is, want die voor 't patria seer nodich van doen hebben, vermits den oorloch met Bantam continueert ende vooreerst vandaer niet te verwachten hebben.

By gebreck van peper sult dit jacht vol schoone, witte rijs laden ende 't selvige daermede weder herrewaerts senden. Peper en rijs gebreeckende, sent hem dan naer Atchijn, ende byaldien U. E. den handel in Ticco ende Pryaman niet langer vergunt, maer verboden ende belast wert te vertrecken, sult dan vandaer vertrecken, 't sy rechtdoor herrewaerts oft eerst mede na Atchijn loopen, na de gelegentheydt gedraecht.

Soo alsoch aen den coninck van Atchijn niet geclaecht ende geen recht versocht sy over de moort die in Pryaman aen den persoon Abraham de Rasiere ende sijn cock begaen is, gelijk mede over d' andere insolentie meer, vervoirdert dat het metten aldereersten gedaen worde, opdat ons na den eysch van saecken moghen rechten.

Voor dese hebben geadvyseert dat neffens d' Engelsen, soo daer eenige sijn, tot eenen prijs soudet coopen, ende de peper daerna egalijck deylen, welck alleene gedaen is om opjaginge van prijs te verhoeden. Derhalven sult u aen dese ordre niet binden, maer aldaer handelen na de besten dienst van de Generaale Compagnie soud moghen vereyschen.

Vooren is geseyt, soo by U. E. peper en rijs gebrack, dat dan 't *Postpaert* naer Atchijn senden sult, doch al wasser rijs genoegh in Pryaman off Ticco te becomen, sult evenwel voorsz. schip na Atchijn senden als U. E. weet datter hoop is omme aldaer goede pertye peper te becomen, ende geen apparentie sijnde, sult hem dan in dien gevalle niet verstieren, maer met rijs herrewaert senden. Sout hebben tot noch toe niet becomen.

Gelijck wy U. E. hiervooren den opcoop van goede quantiteyt peper op 't hoochste gerecommandeert hebben, soo en sal U. E. oock niet naerlaeten deselve in aller manieren te procureren, U. E. aen geen precisen prijs bindende. Soo lange eenige te becomen is, laet niet deselve te copen, al waer 't oock schoon dat ghy luyden neffens anderen den prijs van 25 tot 36 ende 40 realen de baer, jaa meer soudt besteeden, liever dan stil sitten ende gedoogen dat andere daermede doorgaen.

In 't fort Jacatra, adi ultimo Juny anno 1620.

469. — ATCHIYN.

AEN CASEMBROOT, PER 'T *POSTPAERT*, 30 JUNI 1620.

Nevens dese gaet copye van d' onse per 't jacht 't *Hert* gesonden. Tsedert hebben vandaer niet vernomen, waerover te corter wesen sullen. Dese gaet per 't jacht *Postpaert*, welck expresselijck senden omme te laden de peper die

wy hoopen met het gelt voor dese per 't *Hert* gesonden, opgecocht ende ge-reet wesen sal. Ten overvloet senden wederomme 16.000 realen in spetie. U. E. sy ten hoochsten gerecommandeert alles aen peper te besteeden ende sooveele herrewaerts te senden als doenlijck sy, onaengesien dat diere souden moeten coopen, want anders groot gebreck lyden sullen, vermits den oorloch met Bantam continueert ende vooreerst vandaer geen peper te verwachten hebben. Voor dese hebben geadvyseert dat met d' Engelsen eenen opcoop souden doen ende de peper daerna egalijck deylen. Dit is gedaen om opjaginge van prijs te verhoeden. Daeromme sult het voor geen vaste ordre aennemen die preciselijck naergecomen dient, maer u reguleeren na den meesten dienst van de Generale Compagnie soud moghen vereyschen. Tracht een ider sooveele mogelijk te prevenieeren, ende siet wel toe dat andere u niet en vercloecken. Per contract door de heeren Mayores met d' Engelsen gemaect, is verdragen dat elck de helft van de peper tot Bantam genieten sal ende de peperhandel op alle andere plaetsen liber ende vry sy. Derhalven maect (segge andermael) dat d' Engelsen noch andere u niet te gaeuw en sijn.

Met onse voorgaende is U. E. gerecommandeert by den coninck te versoecken continuatie off prolongatie van den handel in Ticco ende Pryaman. Persisteert daerby met vertooninge wat ons het vorige consent gecost heeft ende hoe weynich door verlet van des conincx officieren in Ticco ende Pryaman gehandelt is, opdat ons van syne Magisteyt niet en hebben te beclagen.

Vervoidert recht (is het noch niet gedaen) over de moorden die in Pryaman aen de persoonen van Abraham de Rasiere ende synen cock seer schandelijck begaen sy, gelijk mede over d' andere insolentie by des conincx volck gepleecht.

By gebreck van peper sult dit jacht vol rijs laden, soo die iewerts tot redelijcken pryse te becomen sy, ende 't selvige daermede herwaerts senden. Soo geen rijs noch peper becomen condt, sendt hetselvige alsdan na de Custe van Coromandel met alsulcken cargasoen off cappitael als voor die quartieren sijt hebbende, omme aldaer met rijs ende cleeden volladen te worden. Doch soo daer apparentie waere datter goede pertye peper van Ticco ende Pryaman comen soude, sendt dit schip dan niet wech, maer hout hetselvige daerna op, niettegenstaende dat lange na de peper soud moeten wachten, ende maect datter door de Gouseratten ende Daboulders geen andere peper vervoert worde, dan die ghy door gebreck van gelt en goederen niet coopen condt.

In 't fort Jacatra, adi ultimo Juny anno 1620.

470. — CUST COROMANDEL.

AEN A. SOURY ENDE RAET, IN ABSENTIE AEN SYNE GECOMMITTEERDEN
IN MASLIPATAN, PER 'T *POSTPAERT*, 30 JUNI 1620.

Alsoo voor dese per 't jacht 't *Hert* 40.000 realen in spetie na Ticco, Pryaman ende Atchijn sijn gesonden hebben tot opcoop van peper met ordre het gelt aen de comptoiren over te leveren ende na d' opcoop van peper niet te vertoeven, hebben alsnu goetgevonden derwaerts te senden 't jacht *Postpaert* omme te laden alsulcken peper off rijs als in de voorsz. plaetsen becomen sal, waertoe weder opnieuw 16.000 realen medesenden, doch alsoo niet seecker connen weten off in de voorsz. plaetsen peper ofte rijs becomen sal, hebben gelast dat voorsz. schip in desen gevalle na de Custe van Coromandel loope omme aldaer door U. E. met rijs ende cleeden geladen ende op 't spoedichste weder herrewaerts gesonden te werden. Soo 't selvige aldaer compt, sy U. E. gerecommandeert ditto *Postpaert*, vol rijs ende cleeden geladen, metten eersten weder herwaerts te senden, 't en ware met cruysen ontrent Ceylon off elders in andere saecken meerderen dienst doen cost, waervan ons tot het goet advijs van den raet gedraghen.

Het schip *Nieuw Zeelandt* is gereet omme over 3 daghen, in 't Godt gelieft, na de Custe te vertrecken; 't geene vorder t' advyseeren hebben sal daermede gedaen worden.

In 't fort Jacatra, adi ultimo Juny anno 1620.

471. — INSTRUCITIE

VOOR DEN OPPERCOOPMAN ENDE SCHIPPER VAN 'T JACHT *POSTPAERT*,
VAERENDE NA TICCO, PRYAMAN ENDE ATCHIYN, 30 JUNI 1620.

Ghyluyden sult van hier recht door na Ticco seylen ende aldaer innemen, gelijk mede in Pryaman ende omleggende quartieren, alle de peper by de comptoiren gereet wesende ende die men noch soud moghen becomen, daerna, des van node wesende, vertoeven sult.

Soo de peper van Ticco ende Pryaman door 't jacht 't *Hert* voor u comste gelicht waere, ofte byaldien u last aldaer niet becomen condit, soo sult voort na Atchijn loopen, omme aldaer het schip vol peper te laden van 't cappitaal door 't *Hert* voor dese derrewaerts gesonden, tenzy in Ticco vernaempt sulcx niet nodich waere.

Ende byaldien alle de peper door 't jacht 't *Hert* van Atchijn, soowel als van Ticco ende Pryaman gelicht sy ende ghylieden geen redelijcke quantiteyt peper becomen condit, soo sult trachten het schip vol rijs te laden ende daer-

mede met den eersten herrewaerts keeren, doch connende geen rijs becomen, sult dan in desen gevalle met advijs ende goetvinden van den oppercoopman van 't comptoir Atchijn na de Custe van Coromandel loopen, omme vandaer geladen met rijs ende goede pertye cleeden op 't spoedichste weder herrewaerts te keeren, ofte andersints gebruyct te worden, in sulcx d' heer Soury off syne gecomitteerden goetvinden sullen.

De last van peper in 't geheel ofte ten goeden deele becomende, sult daermede op 't alderspoedichste herrewaerts keeren, omme tijtlijcken naer 't vaderslandt gesonden te worden.

Het gelt ende goederen welck hebbende sijt, sult in Ticco off Atchijn aen den oppercoopman overleveren, omme aen peper off rijs bestect te worden, na dat de gelegentheynt soud moghen vereysschen ende by den raet goetgevonden wort. Doch soo u selffs op de reyse pertye peper voorquame, imploeyert het gelt daeraen, in voughen als ten besten dienste van de Generale Compagnie doenlijck sy.

In 't fort Jacatra, adi ultimo Juni anno 1620.

472. JAMBI.

AEN CORNELIS COMANS, OPPERCOOPMAN OP 'T SCHIP D' ENGELSEN
BEER, PER 'T SCHIP DE *GALIASSE*, 3 JULI 1620.

Alsoo de Generaale Compagnie ten hoochsten geleghen is dat overal met alle neersticheyt ende vlijt sooveel peper als doenlijcken sy opgecocht ende herrewaerts gesonden worde, hebben niet connen naerlaeten het schip de *Galiasse* (na Patana ende Syam varende) expresselijcken te belasten dat in passant Jamby aendoe, en dat alleene om U. E. ende de vrienden aldaer weder opnieuws ten hoochsten te recommanderen ende bevelen, gelijk by dese andermael bevelende sijn, alle mogelijcke neersticheyt te doen ende doen doen, dat overal in Jamby, Andrigiery ende elders, daer peper soud moghen wesen, sooveel peper als mogelijk is opgecocht werde, sonder dierte van prijs aen te sien, off de cleeden op hooge prijs te houden, maer doet de handt daermede lichten ende maect dat alle andere natie geprevenueert ende wy door hun niet vercloeckt worden, conforme d' inhoude van nevensgaende aen S^r. van der Dussen gesonden, welck U. E. mede voor de syne gelieve te houden.

U. E. sy mede gerecommandeertf sorge te draghen, dat te syner tijt mede becomen de rijs met de drie joncken van Patany gesonden, 't sy met de joncken

selffs off met schepen, na de gelegentheyf van saecken gedraecht. Wy en hebben daermede geen grooten haest; als die maer becomen met het begin van 't aenstaende weste mousson sal 't wel wesen.

In 't fort Jacatra, adi 3 July anno 1620.

473. — JAMBI.

AEN VAN DER DUSSEN, PER 'T SCHIP DE *GALLIASSE*, 3 JULI 1620.

Alsoo goetgevonden is het schip de *Galliasse* na Patany ende Syam te senden, hebben niet connen naerlaeten 't selvige de buytenreede van Jamby te laeten aendoen, omme dese in passant te bestellen en U. E. daermede weder op 't hoogste te recommandeeren de vlytigen opcoop van peper, want geen apparentie sien om ecnige peper van Bantam te becomen, vermits den oorloch continueert ende wel lange soud moghen dueren. Voor dese hebbe geadvyseert dat U. E. met d' Engelsen, om opjaginge te verhoeden, een prijs raemen, de peper gesamentlijk opcoopen ende daarna egalijck deylen soudet, voor sooveel elck sijn gelt strecket. Dit sult ghy doen als niet beter en moocht, want alsoo de Vereenichde Compagnie, per contract met d' Engelsen gemaeckt, genootsaecht sijn geworden aen die van d' Engelse Compagnie in te ruymen een derde van den handel in de Mollucques, Amboyna ende Banda, ende de helft van de peper alleen in Java vallende, is nodich dat op alle andere plaetsen, buyten contract sijnde, weder soecken te verwinnen sulcx in de voorsz. plaetsen om vreedes wille affgestaen is. Ende alsoo Jamby een van de voorneempste plaetsen is daer de Compagnie ten regard van den peperhandel meest aen dependeert, insonderheyt geduyrende den oorloch met Bantam, sy U. E. ten alderhoogste gerecommandeert den opcoop van peper ten alderhoogsten te behartigen soo wel in Jamby als Andrigiery ende elders daer d' occasie peper soud moghen presenteeren. Vermeerdert den opcoop van die soo veele mogelijk is, onaengesien dat diere soudt moeten coopen ende weynich proffijt met de cleeden doen, want beter is het dat de cleeden met cleene winst aen peper verruyt werden, dan dat te minder peper becomen ende de cleeden lancksamelijck met meerder avance vercoopen. Derhalven sult niet naerlaeten de handt te lichten ende alle mogelijcke neersticheyt ende vlijt doen om d' Engelsen ende alle andre natie soovele mogelijk te prevenieren, ende dat secretelijck, met aller behendicheyt, sonder hun off yemant te kennen te geven dat daarna trachten, want evenwel niet anders begeeren dan goede vrientschap, eenicheyt ende correspondentie met d' Engelse natie te houden, 't welck ghy lieden aldaer mede doen sult, alsoo de Mayores geen-

sints begeeren dat het contract van onser syde in 't mintste geuoleert werde. Op plaetsen buyten contract wesende, gelijk als Jamby, Andrigiery ende omleggende quartieren sijn, mach elck sijn beste doen. Derhalven weest neerstich ende vlytich, U. E. reguleerende na den tijt ende geleghentheyte van saecken ten besten van de Vereenichde Compagnie soud mogen vereyschen. Laet niet, de plaetse van Andrigiery na behooren met gelt ende goederen te versien, derrewaerts oock goede ordre gevende dat aldaer mede sooveel peper opgecocht werde als doenlijcken is, sonder diere prijs aen te sien off schroomachtich te wesen om de handt met de cleeden te lichten. U. E. sy mede gerecommandeert d'aenplantinge van peper sooveele doenlijcken met alle behendicheyt te voirderen, opdat jaerlijcx meer ende meer peper vandaer becomen ende Bantam t'enemael moghen derven.

Met de *Galias* senden 16.000 realen in spetie, eenige cleeden ende wat root laecken voor Patany ende Syam. Soo daarvan tot opcoop van peper iets van noode hebt, licht u gerieff daeruyt, mits S^r. Druyff daarvan advyseerende.

In 't fort Jacatra, adi 3 July anno 1620.

474. — PATANI.

AEN G. F. DRUYFF, PER 'T SCHIP DE *GALLIASSE*, 3 JULI 1620.

Nevens dese gaen vijff copyen van onse voorgaende missiven, met verscheyde schepen gesonden, waarvan d'inhoud confirmereen. Dese gaet per 't schip de *Galliasse*, welck expresselijck senden om neffens de voorgaende schepen weder geladen met peper, goede Chineesse waeren, benjuwijn, gommelacco, schoone witte rijs, olie ende arack herwaerts gesonden te werden. Soo sulcx op de custe van Patany niet genoeg te becomen is, sendt hetselvig alsdan met een behoorlijck cargasoen na Siam ofte Cambodja.

Met onse voorgaende hebben U. E. sonder lymitatie van prijs ten alderhoochsten gerecommandeert de vlytigen opcoop van peper, ende daerby geadvyseert hoe die op de custe van Java waeren coopende a 9 ende 10½ reael 't picol, ende datter geen apparentie was om cenige peper van Bantam te becomen, vermits den oorloch met hem continueerde ende apparent was lange soud dueren, ten eynde de vrienden, verstaende dat in dese quartieren geen peper te becomen waere, de vlytigen opcoop in Patany, Sangora, Ligor, Bordelon, Syam ende alle andere omleggende quartieren te beter ende te meer soud behertigen, sonder aen te sien dat diere soud moeten coopen, want wel aff te meeten is als van hier geen peper naer 't patrya gesonden wert, dat onse meesters daarvan groot gebreck lyden soud ende die aldaer te dierder

wesen sal. Doch dit en is door S^r. Nieuuroode niet geconsidereert, alsoo wy t' onser leetwesen in copye van syne missive, den 15 Januaro 1620 aen U. E. gesonden, verstaen datter goede pertye peper in Judea a 12 tayel de bhaer te becomen was ende minder gegouwen hadde, maer dat tot dien prijs niet en had durven coopen, van meeninghe sijnde het gelt aen benjuwijn te besteeden, welck een groot misverstant is, want diere peper altoos beter ende couranter waere dan diere benjuwijn is. Wat soud het worden, soo onse meesters de retoeren van peper mosten derven, gelijk apparent is d' Engelsen wel drie jaeren doen sullen, waerover voor seecker houde de prijs in onse landen vrywat rysen sal, gelijk alreede tot 40 penningen geresen was. Derhalven recommanderen ende bevelen U. E. andermael ten hoochste, overal sooveel peper te doen opcoopen als het cappitael strecken can. Doet soo goeden coop coopen als doenlijcken is, maer en laet geen peper ongecocht, al soudt ghy neffens andere diere moeten coopen. Den prijs connen niet lymiteeren; na den tijt sult u reguleeren.

't Is oock een groot abuys dat U. E. verleden jaer al het cappitael op de custe van Patana gehouden heeft, sonder 't comptoir van Syam te versien, want 80.000 realen in silver waert hebbende ende daarvan (na selfs advyseert) niet meer dan omtrent 30.000 realen aen peper bestet cost worden, invougen datter 50.000 realen overbleven tot opcoop van benjuwijn, ende tegen de compste van de Chineesse joncken. De benjuwijn can ommers beter coop in Syam dan in Patany gecocht worden. Het silver was hiertoe oock niet nodich, dewyle tot betalinge van den benjuwijn gelt van de coninginne heeft moeten lichten, met belastinge van 5 percento, ende wat aengaet d' ophoudinge van silver tegen de compste van de Chyneesse joncken, wat behoeft men na haer compste te wachten, als ondertusschen het gelt in Syam aen peper ende benjuwijn bestet cost worden, te meer dewyle tegen de compste van de Chineesse joncken ander cappitael van hier te verwachten hadde, ende soo geen cappitael off andere ordre bequaemt, conde daerna met de peper in Syam gecocht, beter met de Chineesen dan met gelt gehandelt worden. Dese redenen heeft ons goet gedacht te verhaelen, omdat ons dunct het gelt niet behoerlijck verdecylt te wesen, noch by U. E. niet aengesien is 't geene een goet overhoofd behoort te considereren. Hierover bevelen U. E. andermael het comptoir van Syam ende alle andere plaetsen behoerlijck van capitaal te versien ende daer benevens alomme secretelijck met getrouwe persoonen goede ordre te geven, dat alle de peper voor de Generaele Compagnie alleene opgecocht ende ons met eerste gelegentheyd toegesonden worde, gelijk mede alle andere proffijtgevende waeren, als benjuwijn, gommelacca ende allerley goede Chineesse waeren.

Voor desen hebbe geadvyseert dat ter plaetse daer d' Engelsen neffens

d'onse resideeren, een prijs met haer raemen ende tot dien (om opjaginge te verhoeden) den opkoop doen soudet, mits de goederen daarna egalijck dey- lende, voor sooveel elck sijn gelt strecken soude. Dit sal U. E. doen als niet beter en moocht, want alsoo ditto Vereenichde Compagnie per contract met d'Engelsen gemaectt genootsaectt sijn geworden aen die van d'Engelse Compagnie in te ruymen een derde van den handel in de Molluccos, Amboy- na ende Banda, ende de helft van de peper alleen in Java vallende, dienen weder op andere quartieren te soecken 't geene op de voorsz. plaetsen om vreedes wille tegen recht en reeden afgestaen is. Een goet deel, achten wy, isser in de bocht van Patany ende Syam wel te vinden, soo met opkoop van peper als andere proffijtgevende waeren, doch alsoo de Vereenichde Com- pagnie insonderheyt aen den peperhandel meest gelegen is, soo ten aensien van voorsz. contract, als dat den oorloch met Bantam wel lange soud moghen ducren, sy U. E. ten alderhoogsten gerecommandeert d'aenplantinge van peper op alle plaetsen met behendicheyt te voirderen ende den opkoop van die ende alle andere proffijtgevende waren van jaer tot jaer soo veele te ver- meerderen, als eenichsints doenlijcken sy.

Om hiertoe te comen ende voor te comen dat d'Engelsen mede niet en soecken ons daer in de wech te wesen, dien handel t'incorporeren off be- derven, gelijk sy ontwijffelijcken doen sullen soo haest grondige kennisse van d'Indischen handel ende loop van saecken becomeen, sal U. E. (segge andermael) d'aenplantinge van peper overal sooveele mogelijk is met behen- dicheyt voirderen, item op alle plaetsen secretelijck goede somma gelt be- schicken, de peper ende alle andere proffijtgevende waren tijtlijcken op doen coopen, d'Engelsen, Chinesen ende alle d'andere daerinne prevenieeren ende hiertoe gebruycken niet dan getrouwe, cloecke ende secrete persoonen, opdat tot kennisse van d'Engelsen niet en come 't geene noch onwetende sijn ende de Generaele Compagnie schadelijck mocht wesen. Wy verstaen dat sy geneghen sijn haer comptoir van Patana te lichten; vordert daertoe sooveele met behendicheyt doen condit, verluyden latende dat wy daertoe mede inclineeren, ende maeckt insonderheyt dat sylieden in Sangora, Bor- delon, Ligor ende andere omleggende quartieren niet comen te nestelen.

De Chinesse waeren, verleden jaer gesonden, sijn vrywat te diere inge- cocht, gelijk mede de Patanisse cleeden. Derhalven sal op den inkoop wat nauwer letten ende niet senden dan proffijtgevende waeren. De copalla ben- juwijn tegen 34 realen 't picol te coopen is mede al wat diere, doch andere tot dien prijs coopende sult de merct mede volghen, wel te verstaen als het gelt aen peper ofte Chinesse waeren niet beter bestect worden can. Wy houden oock beter te wesen dat men 33 a 34 voor copalla geeft, dan 22 a 23 voor caqui.

Ter gelegentheyf sal U. E. off door S^r. Nicuroode eenich volck met cargasoen naer Cambodja senden, ende daer eenich volck resideren laeten. Gebreecter last voor dese schepen op de custe van Patana, sent een van de schepen, gelijk vooren geseyt is, na Syam off Cambodja.

Het slechte sandelhout daar U. E. ende S^r. Nieuuroode over clagen, is in Grissy vercocht a 36 realen 't picol, tot Jacatra a 25, doch soud wel 30 geouwen hebben; dan 't is nagelaten om den handel alhier te trecken.

't Is niet wel gedaen dat de nagelen in Patana voor 40 realen 't picol vercocht sijn, dewyle in Syam 90 realen moghen gelden; om 40, 50 a 60 realen 't picol moghen geen nagelen vercoopen.

Van de Custe hebben alsnoch geen andere cleeden becomen, doch toecomende jaer hoopen wel versien sult wesen. Wy sullen niet laeten 't beste daertoe te doen, opdat het verlies welck op de realen sijn doende daermede gewonnen mach worden.

Ten aensien dat de comptoiren aldaer seer qualijck van volck versien waeren, is het wel gedaen dat U. E. beyde de jachten de *Vos* ende *Cleen Hollandia* aldaer gehouden hebben, niettegenstaende een van de twee hier nodich is om op Succadana ende elders te vaeren.

De Patanise ende Syamse joncken comende, sullen niet laeten die alle behoorlijcke faueur ende des coninginnens missive ende vereeringe behoorlijcke eere aen te doen.

Met voorsz. schip de *Galiasse* senden U. E. wederomme 16.000 realen in spetic, gelijk mede een weynich cleeden, eenige roode laeckenen, vergulde roers ende breede clingen.

Alsoo den oorloch met de Mattaram continueert, sijn sy ons de rijs onthoudende, soodat hier gants geen rijs gebracht wort ende wy de burgerye mede sullen moeten versorghen. Derhalven recommanderen U. E. andermael herrewaerts aen sooveele schoone, witte rijs te senden als na gelegentheyf becomen condt, gelijk groote partye arack, veel volck ende insonderheyf Chinesen om de plaetse tot Jacatra te peupleeren, gelijk voor desen geschreven is.

De zydewaeren door U. E. gesonden sijn schandelijcke duer. Op desen stant worden ons getoont drie verscheyden satynen, die U. E. stelt d'een door d'ander ingecocht te hebben a $7\frac{1}{4}$ reael, beloopende te samen $21\frac{3}{4}$ reael, welck wy tot Bantham plegen te coopen, te weten de beste op 't alderduerste $5\frac{1}{2}$ reael, d'andere tegen $3\frac{1}{2}$ ende 3 realen 't stuck, is te samen 12 realen, dat veele van $21\frac{3}{4}$ reael verscheelt. 't Is ons leet datter van dese goederen, sonder die gesien te hebben, eenige na huys gesonden sijn. Veele andere goederen sijn mede wel 50 percento, ja, hondert ten hondert te diere gecocht. Belasten ende bevelen U. E. derhalven het gelt van de Compagnie beter te besteeden ende andere

regard op den inkoop van de goederen te nemen, gelijk mede op den inkoop van de benjuwijn, opdat selfs niet genootsaecht worden daerinne te versien. Een groot stuck gelts van de Compagnie sal aen de goederen door U. E. ingecocht verlooren worden, behalve de schade welck lydende sijn, dat men daervooren versuympt heeft na mercktgancck peper te coopen, ten pryse die door Nieuroode in Syam geweygert is.

In 't fort Jacatra, adi 3 July anno 1620.

475. — SIAM.

AEN CORNELIS VAN NIEUROODE, PER 'T SCHIP DE *GALIASSE*, 3 JULI 1620.

Nevens dese gaet copye van d' onse gesonden per de schepen de *Sampson* ende de *Secwolff*, waervan d' inhoude confirmeeren. Tsedert hebbe van Patana ontfangen copye van U. E. missive den 15 Januaro passato aen Sr. Druyffgesonden, waerdoor ongarne verstaen hebbe dat U. E. tegen 12 tayel de baer geen peper heeft durven coopen. 't Is waer dat het een hooge prijs sy, dan daertegen moet geconsidereert werden dat het noch beter is dat diere peper na huys senden dan geene. Den oorloch met Bantam soud noch wel lange mogen dueren ende is apparent dat vooreerst vandaer geen peper becomen sullen, derhalven recommanderen ende bevelen U. E. andermael ten hoochste sooveel peper op te coopen als het cappitael verstrecken can, ende by gebreck van peeper, benjuwijn, gommelacco, goede Chineesse waeren ende andere profijitgevende goederen. Het cappitael welck daertoe van noode is sal U. E. voor dese, hoopen wy, volghens onse voorgaende ordre van Patany gesonden wesen, alsoo derrewaerts een goede somma gelt gesonden ende daertoe ordre gegeven hebben.

Schoone, witte rijs, arack ende olie, maer insonderheyt witte rijs sal U. E. sooveele herrewaerts senden als gelegentheyt becomen can, vermits hier gants geen rijs onder de burgerye en is ende van den Mattaram de rijs ophouden, gelijk die van Bantam de peper doen.

De twee Syamse joncken hebben haere rijs ende andere goederen tot Jacatra vercocht, uytgesondert eenige cooper ende pertye slechte benjuwijn, die op 25 reael 't picol houden; d'eene is voor dese vertrocken ende d' andere, wesende (soo sy seggen) des conincx joncke, is nu mede derwaerts keerende. U. E. sy gerecommandeert te voideren dat toecomende jaer weder herrewaerts keeren, gelijk mede sooveel andere joncquen meer als daertoe persuaederen can, waeraen de Vereenichde Compagnie dienst geschieden sal.

By dese gaet copye van d' onse aen Sr. Druyff geschreven. U. E. zy ten

hoochsten gerecommandeert d' inhoude te helpen effectueeren, voor sooveel in u vermoghen sy ende des Compagnies middelen reycken connen, waeraen ons sonderlinge vrientschap, de Compagnie dienst ende u selffs eere geschieden sal.

In 't fort Jacatra, adi 3 July anno 1620.

476. — INSTRUCTIE

VOOR DEN E. JACOB GAERMAN, OPPERCOOPMAN, ENDE COEN DIRCX,
SCHIPPER, VARENDE MET HET SCHIP DE *GALIASSE NA JAMBY*,
PATANA, SYAM ENDE CAMBODJA, 3 JULI 1620.

Ghylieden sult van hier op 't alderspoedichste recht door na de revier van Jamby seylen, dese onse nevensgaende missiven in alderyle aldaer behandigen, ende vandaer na Patany vertrecken, soo haest van S^r. van der Dussen off Comans bescheet becompt.

Soo op de custe van Patany geen last voor U. E. te becomen is, sult dan na Syam, Cambodja off elders verseylen, na dat by S^r. Druyffende den raet goetgevonden ende geordonneert soud moghen worden.

Eenige Portugiesen, Spangiaerden off haer adherenten, die van den Mattaram, Maccassar, Bantam off andere vyanden rescontrerende, sult haerlieden alle mogelijke affbreuck doen ende eenige veroverende, haer persoonen ende goederen onder behoorlijk register in goede verseeckeringe nemen, alles daer 't behoort overleverende omme ten besten van de Generaele Compagnie geneficeert te worden.

In 't fort Jacatra, adi 3 July anno 1620.

477. — SUCCADANA.

AEN JOSEPH DE NATLAER, PER DE JACHTEN DE *GROENE LEEUW* ENDE
TERNATEN, 9 JULI 1620.

U. E. missive van den 13 April passato is ons wel geworden met het cargoen in 't jacht *Nassauw* gescheept, daervooren u reeckeninge gecrediteert is. Belangende hetgeene eyschende sijt, het meesten deel gebreect ons. Den 19 passato hebben U. E. per 't jacht van vryelieden gesonden een pertye cleeden met 2000 realen in spetic, te samen beloopende *f* 10.265, ende alsnu senden wederomme met den *Groenen Leeuw* ende 't jacht *Ternaten* 12.000 realen in spetic, met een pertye cleeden, beloopende te samen *f* 40.014 — 19.

U. E. sy gerecommandeert alles ten besten van de Generacle Compagnie te benificeeren ende 't geene daervan compt weder t'employeren aen dyamanten, besarsteenen, was, sisicque, onvervalscht draeckenbloet, rottangh, balcken, swalpen, plancken ende schoone witte rijs. Van rijs sijn hier seer qualijck versien, derhalven laet niet herrewaerts te senden soo grooten pertye schoone witten rijs als becomen ende senden condt, 't sy dan met schepen off joncken, na de gelegentheyt gedraecht, want de rijs door die van den Mattaram opgehouden wort om ons na hare pypen te doen danssen. Daeromme sult hierinne niet nalatich wesen ende oock naersticheyt doen omme alle varende lieden te persuadeeren dat herrewaerts met rijs ende andersins comen, hun verseeckende dat groot proffijt doen sullen, alsoo de witte rijs 4 a 5 gantang van 13 R ider per reael is geldende.

Wy hebben ordre gegeven dat u sooveele doenlijcken van clenicheden versien, maer wat aengaet de cleeden, 't meeste gebreeckt ons, derhalven senden van andere sorteringe meer als eyschende sijt. Vercoopt alles na mercktganc, sonder de cleden lange op te houden, opdat in 't packhuys niet vergaen, want hier geene vercocht worden, vermits den oorloch met die van Bantam ende den Mattaram continueert, apparent sijnde dat wel lange soud moghen dueren. Met het jacht de *Groene Leeuw* sult metten eersten herrewaerts senden alle de dyamanten, sooveel rijs, balcken, plancken, swalpen ende wat andersins hebben geseyt, als hetselvige laden can, niet anders in 't jacht *Ternate* schepende dan schoone witte rijs.

Arack sult geene senden, want al te diere ingecoht wort. Licht oock geen gelt meer met intrest op, want den intrest van 16 tot 21 ter maent te schandelijcken groot is. Gebrack u gelt ende dienden de dyamanten gecocht, waeromme hebt ghy u gelt niet beter te rade gehouden? Ghy soudt het gelt tot opcoop van dyamanten bewaert ende naergelaten hebben andere clenicheden te coopen, gelijk mede soo groote oncosten aen 't huys te doen. De reparatie van 't huys mocht wel uytgesteld worden totdat beter van capitael versien waert. Op geen coopmanschappe can sooveele gewonnen worden als ghy per intrest van geleent gelt gevende sijt, daeromme segge andermael, laet sulcx op een ander tijt naer ende spendeert soo weynich gelt aen oncosten als eenichsints verby moocht, het cappitael aen goede proffijtgevende waeren besteedende, daeraen eere inleggen sult ende de Compagnie dienst geschieden sal.

Gout hebben hier van verscheyde plaetsen hoochnodich van doen ende can niet te veel gesonden worden. Als de nieuwe schepen comen sullen U. E. tot opcoop van gout met goede somme reaelen versien. Ondertusschen sult ons sooveele gout senden als sonder verlet van opcoop van dyamanten ende schoone witte rijs geschieden can.

Aengaende de campher ende peerlen van Borneo, sijn seer goede waren die ons wel dienen, maer alsoo niet weeten tot wat prijs daer ingecocht worden, sult ons van elcx wat tot monster senden. De peerlen sijn op de Custe van Coromandel seer begeert, insonderheyt die wat groot ende schoon sijn, de cleenen sijn voor de Chinesen goet, derhalven moocht sooveele na mercktgancck wel coopen ende herrewaerts senden als becomen condit ende u capitael verstrecken can.

De persoonen die haeren tijt uyt is, off daer niet en dienen, sult met de *Groene Leeuw* herrewaerts senden ende andere in plaetse houden.

In 't fort Jacatra, adi 9 Julyo 1620.

478. — AEN DE GOUVERNEURS

VAN DE MOLLUCQUES, AMBOYNA ENDE BANDA, DRIE VAN EENEN
 INHOUDE PER 'T JACHT *TERNATE* BY NOORDEN BORNEO ENDE
 CELEBES GESONDEN, 9 JULI 1620.

Met advijs van de presente raden van Indien hebben goetgevonden 't jacht *Ternaten* benoorden Borneo ende Celebes na de Mollucques, Amboyna ende Banda te senden, met cotype van onse twee voorgaende missiven, item die van de heeren Mayores, ende cotype van 't accoort door de Generaele Compagnie met die van d' Engelse Compagnie gemaect. U. E. sullen daeraen sien op wat maniere ende conditie de Vereenichde Compagnie met d' Engelse Compagnie vrientlijk verdragen sijn, ende hoe nodich het is, dat tijtlijk allom alle de nagelen, noten ende foelie opgecocht ende ingevoirdert werden, eer d' onse ende d' Engelse gecommiteerden in de Mollucos, Amboyna ende Banda arriveeren omme aldaer de publicatie van 't accoort te doen, want d' Engelsen een derde van alle de nagelen, nooten ende foelie genieten sullen, soo haest de publicatie in voorsz. quartieren gedaen sy. Hierover recommanderen ende bevelen U. E. wederom op 't alderhoogste datelijck op den ontfanck van desen met alle neersticheyt ende vlijt op te doen coopen alle de nagelen, nooten ende foelie die voorhanden sijn, sonder na uytstaende schulden te wachten, ende om daertoe te beter te comen, sult u niet ontsien (des nodich ende geraden vindende) de cleeden, rijs ende sagu dies te beter coop tegen nagelen, nooten ende foelie te geven ende goede schenkagie te doen. Weest hierinne niet versuymich, alsoo de Generaele Compagnie daeraen grooten dienst geschieden sal.

Met Bantam ende die van den Mattaram is den oorloch continueerende; d' eene onthout ons de peper ende d' ander de rijs. Peper moeten elders

soecken, ende na Japan hebben om rijs gesonden. Interim sy U. E. gerecommandeert haer rijs wel te menageeren, opdat in geen gebreck vervallen, soo 't gevele, als niet verhoope, dat ons van Japan secoers gebraccke ende 't naeste jaer weynich bequamen; want alsoo de burgerye tot Jacatra dagelijcx seer toeneempt, hebben daer oock veele rijs van doen.

Dit jacht *Ternate* is gelast Succadana aen te doen, om aldaer rijs te laden ende voort benoorden Borneo na de Mollucques, Amboyna ende Banda te loopen. Wy hebben hem medegegeven drie missiven van deser inhoude. Soo hy eerst in de Mollucques arriveert sal d' heer gouverneur Lam gelieven datelijck twee van dese met copye van nevensgaende missiven ende contracten na Amboyna ende Banda voort te senden; insgelijcx sullen die van Amboyna gelieven te doen soo daer eerst aenquaeme.

De schipper van dit jacht hebben wy toegeseyt, byaldien soo spoedich voortgeraect dat dese onse missiven een goet tijt te voeren in de Mollucques, Amboyna ende Banda ariveren eer daer andere schepen met het weste mousson door d' ordinarie wech geraecken, dat hem vereeren sullen de somma van 100 realen van achten. Compt hy soo spoedich dat ons disseyn ten dienste van de Compagnie effect sorteere, sullen U. E. voorsz. schipper, des versoekende, voorseyde somme betaelen.

In 't fort Jacatra, adi 9 Julio anno 1620.

479. — SUCCADANA.

AEN J. DE NATLAER, PER 'T JACHT *TERNATE*, 9 JULI 1620.

Per nevensgaende missive hebben 't nodige geschreven. Dese gact per 't jacht *Ternate*. U. E. sal datelijck daerin schepen sooveel schoone, witte rijs als hetselvige laden can offgreet sijt hebbende, ende anders niet. Doet daerby een simpele factuere wat de rijs cost, ende despecheert hem daarmede op 't alderspoedichste, sonder voorsz. jacht op te houden, opdat sonder verlet volbracht werde de voyagie welck de schipper belast hebben te doen ende secret te houden. 't Geene herrewaerts te senden ende te schryven hebt, sult met de *Groene Leeuw* doen.

In 't fort Jacatra, adi 9 July anno 1620.

480. — SECRETE INSTRUCTIE

VOOR REYNIER PELS, SCHIPPER VAN 'T JACHT *TERNATE*, GEDESTINEERT
TE VAEREN BENOORDEN BORNEO ENDE CELEBES NA DE MOLLUCCOS,
AMBOYNA ENDE BANDA, 9 JULI 1620.

Met den *Groenen Leeuw* sult ghy in compagnie tot Japara seylen, omme die van den Mattaram aldaer alle mogelijcke affbreuck te doen, ende vandaer sal elck sijn beste doen om op 't spoedichste in Succadana te comen. Soo haest daer compt, sult datelijck innemen sooveel rijs bij 't comptoir gereet is leggende ende 't jacht voeren can. Dit gedaen sijnde ofte byaldien geen rijs by 't comptoir op voorraet waere, soo sult datelijck vandaer noordewaert loopen ende bynoorden Borneo ende Celebes naer de Mollucques oft Banda seylen; daer eerst best comen condit sult dese nevensgaende missive overleveren.

Wy connen niet seeckers weten hoe de winden u souden moghen leyden, doch de beste ende grootste dienst sal de Generaele Compagnie geschieden soo ghy spoedich in Amboyna comen condit. Ontrent d'eylanden van de Mollucques vervallende, sult Ternate ende Tidor myden om in geen perijckel van des vyandts galleyen te geraecken, doende eerst aen Saboa, Machian, Mothier oft Batsian, na de wint hem soud moghen begeben.

Op pene van deportement van offitie ende confiscatie van u gagie, wert U. E. by dese belast secreet te houden ende aen niemant t'openbaeren, 't sy hier op de reyse noch oock in Succadana, waer na toe ghylieden gedestineert sijt.

Op 't alderhoogste sy U. E. gerecommandeert ende bevolen alle mogelijcke neersticheyt te doen omme soo spoedich in de Molluccos, Amboyna off Banda te comen, ende dese onse nevensgaende missive te behandigen als doenlijcken is. Spaert daertoe geen arbeyt, neersticheyt noch vlijt, want de Compagnie daeraen veel gelegen is, ende soo ghy aldaer tijtlijck arriveert, sullen u tot een premie vereeren de somma van 100 reaalen van achten.

In 't fort Jacatra, adi 9 July anno 1620.

481. — SUCCADANA.

AEN JOSEPH DE NATLAER, PER 'T JACHT *TERNATE*, 14 JULI 1620.

Naer 't schryven van onse nevensgaende hebben van S^r. Wouter Heuten verstaen datter door U. E. eenige joncken bevracht wesen souden, oft andersints gecontracteert hebt seeckere rijs voor 25 reael 't last van de custe van Java te haelen ende aldaer aen U. E. te leveren, 't welck ons seer vreempt

dunckt, alsoo U. E. wel weet dat de rijs hier moet wesen ende gants niet gedient noch geholpen sijn dat die in Succadana gebracht werde. Derhalven sult volgens onse voorgaende ordre alle mogelijcke neersticheyt doen omme groote pertye rijs met joncken tot Jacatra te doen brenghen, alsoo het niet wel gelegen compt daeromme expresse schepen na Succadana te senden. Houdt dit jacht *Ternate* niet op, maer helpt hem datelijck voort.

In 't fort Jacatra, adi 14 July anno 1620.

482. — ORDRE, 14 JULI 1620.

Wort mits desen wel expresselijck geordonneert aen den schipper van 't jacht *Ternate*, syne reyse van hier na Succadana ende vandaer voorts (sijn last aldaer, dat is te seggen, in Succadana, verrecht hebbende) ter bestemder plaetse op 't alderspoedichste, sooveele eenichsints mogelijk is ende Godts weder ende wint toelaet, te vervoirderen, sonder na den *Groenen Leeuw* te vertouwen, seyl te minderen, ofte in 't minste vaert te verletten, sonder oock met eenige prysen die onderweghen sout moghen comen te veroveren terugghe te keeren, maer eenige veroverende, sal de goederen aen 't comptoir in Succadana onder behoerlijcken inventarius overleveren; 't volck sal in 't jacht in bewaringe houden tot de compste van den *Groenen Leeuw*, als wanneer deselve daerin sal overschepen, ende byaldien den *Groenen Leeuw* daer soo tijtlijck niet arriveerde dat in Succadana sijn affayren verrecht hadde, sal in sulcken gevalle sooveel gevangenen medevoeren als sonder merckelijcke perijckel in goede hechtenisse ende bewaringe houden condit, om deselvige ter gedestinceerde plaetse over te leveren.

In 't fort Jacatra, adi 14 July anno 1620.

483. — VRIJBRIEF

VOOR ADOLF THOMASZ. VAN GOTTEREN, 20 JULI 1620.

Jan Pietersz. Coen, gouverneur generael over alle landen, eylanden, steeden, forten, plaetsen, comptoiren, schepen, jachten, schaloupen, persoonen ende den handel van Indien, weghen de hooge mogende heeren Staten Generael, syne Princelijcke Excellentie ende de heeren bewinthebberen der geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie van de Vereenichde Nederlanden, allen dengeenen die desen sullen sien off hooren lesen, saluyt! doen te weten hoe dat

wy den E. Adolff Thomasz. van Gotteren, uytgevaeren anno 1607 van Amsterdam met 't jacht den *Arent*, geweene gouverneur van 't fort Paleacatte ende directeur der Custe Coromandel, op sijn vertreck van des Compagnies dienst ontlast ende vrydom vergunt hebben omme in Paleacatte, ofte eenige andere plaetsen der voorsz. Custe daer de Compagnie forten ofte comptoiren is hebbende, voor sulcken tijt als 't hem geraden sal duncken domicilie ende woonplaetse te moghen verkiesen ende hem aldaer met inlantschen handel, ofte alsulcke gepermitteerde middelen als sonder prejuditie van de Generaele Compagnie geschieden can, te erneren, met onderwerpinge ende submissie van soodanige ordonnantie als by de E. heeren bewinthebberen der voorsz. Compagnie ons ende onse gesubstitueerde ter plaetse syner residentie op 't stuck van den vryen handel gemaect sijn, ofte hier naer gemaect mochten worden.

Actum in 't fort Jacatra, adi 20 July 1620.

484. -- ORDRE, 20 JULI 1620.

Alsoo wy den E. Adolff Thomasz., gewesene gouverneur van 't fort Paleacatte ende directeur der commertie van de Custe Coromandel, lyberteyt vergunt ende verleent hebben omme den vryen handel ende negotie op voorsz. Custe ende andere gelicencieerde plaetsen buyten prejuditie van de Generaele Compagnie te moghen dryven ende exerceeren, soo is 't, dat wy den voorsz. Adolff Thomasz. mits desen authorityt ende gesach verleent hebben omme overalle alsulcke vrye ende buyten des Compagnies dienst wesende personen als haer in synen dienst ofte verplichtinge soudent moghen begeven ofte verbinden, als overhoofd ende cappiteyn, 't sy te water ofte te lande, te commanderen ofte gouverneren, in alle civile misbruycken ter plaetse daer de Compagnie geen forten, comptoiren ofte schepen is hebbende, recht t' administreren ende naer merite van saecken te disponneren, maer sooveel aengaet swaere ende criminele saecken, deselve ter judicature van de naestgelegene plaetse daer de Compagnie forten, comptoiren ofte schepen is hebbende, te reserveeren. Ordonneren, bevelen ende belasten derhalven allen ende een iegelijck die hem in dienst ende verbintnisse vanden voornoemden Adolff Thomasz. sal begeven, denselven voor synen commandeur, cappiteyn ende opperhoofd t' erkennen, respecteeren ende obedieeren.

Actum in 't fort Jacatra, desen 20^{en} July anno 1620.

485. — ORDRE, 20 JULI 1620.

Alsoo wy den E. Adolff Thomasz. naer affdanckinge van goede ende getrouwe diensten, op sijn versoeck vrydom vergunt hebben omme hem op de Custe van Coromandel te moghen erneren ende resideeren, soo is 't dat wy denselven oock mits desen toestaen ende vrypas verleenen omme t' eenigher tyden, soo wanneer het hem goet duncken sal, met sijn familie, slaven ende goederen met des Compagnies schepen ofte jachten herrewaerts aen te moghen keeren. Ordonneren ende belasten derhalven allen commandeuren, oppercoopluyden ende schippers in dienste van de Generale Compagnie onder ons gebiet sorterende, den voorsz. Adolff Thomasz. met synen aenhang, soo wanneer hy 't selve soude mogen versoecken, na de gelegentheyd gedoocht, syne qualite vereyscht ende meriteert, passagie ende plaets te verleenen.

Actum in 't fort Jacatra, desen 20^{en} July anno 1620.

486. — COMMISSIE

VOOR ADOLF THOMASZ., 22 JULI 1620.

Alsoo wy goetgevonden hebben 't schip *Nieuw Zeelandt*, tegenwoordich seylreet leggende, met een goet cappitael na de Custe Coromandel te senden, ende nodich achten een gequalificeert persoon daerop gestelt werde, omme als hoofd 't opperste gebiet ende commandement te hebben, omme in alle voorvallende saecken den dienst van de Generaele Compagnie met advijs van den raet te bevoirderen, soo is 't dat wy (ons van de suffisantie ende goet comportement van den E. Adolff Thomasz wel ende ten rechten geïnformeert ende voldaeu houdende) den voornoemden Adolff Thomasz. gecommitteert ende geauthoriseert hebben, gelijk wy hem committeren ende autorisceren mits desen, omme geduerende d' voorsz. voyagie als commandeur ende president 't opperste gebiet ende gesach op 't voornoemde schip *Nieuw Seelandt* te voeren, tot der tijt toe dat de reyse volbracht ende ditto schip op de Custe van Coromandel gearriveert sal wesen, als wanneer den voornoemden Adolff Thomasz. sijn commandeurschap ende voordere last sal resigneren ende opdraghen aen den E. heer Andries Soury, raet van Indien ende directeur der voorsz. Custe, ende in absentie aen sijn gesubstitueerde. Ordonneren ende belasten derhalven allen coopluyden, schippers ende alle andere officianten, soldaeten ende bootsgesellen met dit voorsz. schip vaerende, denselven Adolff Thomasz. voor sulcx t' erkennen, obedieeren ende respecteeren.

Actum in 't fort Jacatra, desen 22^{en} July anno 1620.

487. — COMMISSIE
VOOR WOUTER HEUTEN, 22 JULI 1620.

Alsoo wy den E. commandeur Pieter van den Broecke op 15^{en} Juny passato met het schip 't *Wapen van Zeelandt* ende een sterck cappitael naer Mocha ende Suratten gesonden hebben omme den handel van de Generaele Compagnie in die quartieren te vervolghen, stabileeren ende dirigeeren, daertoe cloecke, ervarene ende gequalificeerde persoonen vereyscht worden, soo is 't dat wy (ons van de suffisantie ende goet comportement van den E. Wouter Heuten wel ende ten vollen geïnformeert houdende) den voornoemden Wouter Heuten gecommitteert ende geauthoriseert hebben, gelijk wy hem committeren ende autoriseeren mits desen, omme als tweede ende naeste raet den E. Pieter van den Broecke in alle affayren ende voorvallende saecken, den dienst van de Compagnie in voorsz. quartieren betreffende, met raet ende daet t' assisteeren, ende by vertreck, absentie ofte afflyvicheyt van den voornoemden Pieter van den Broecke de generaele directie over de comptoiren ende de negotie t' administreren. Ordonneeren ende bevelen derhalven alle bevelhebben, oppercoopliden, schippers ende alle andere in dienste van de Generaele Compagnie in die quartieren onder ons gebiet sorterende, den voorsz. Wouter Heuten voor sulcx t' erkennen, respecteeren ende obedieeren.

Actum desen 22 July anno 1620, in 't fort Jacatra.

488. — INSTRUCTIE
VOOR D'OPPERCOOPMAN ENDE SCHIPPER VAN 'T JACHT *CLEENAMSTERDAM*,
VARENDE NAER PALIMBANGH, 11 AUG. 1620¹⁾.

Ghylyyden sult van hier recht door na Palinbangh seylen, ende soo haest daer compt, van onsentwegen met behoorlijke eerbiedinge aen den coninck behandigen dese nevensgaende vereeringe, met onse missive, daer beneffens d'inhoud, ten besten doenlijck, uytleggende. Aen den tonmagon ende andere grooten sult mede vereeren 't geene daertoe gedestineert is, ende voirder by den raet goetgevonden soud moghen werden.

In Palinbangh sult ghylieden alle mogelijcke neersticheyt doen omme tot redelijcken pryse op te coopen ende byeen te versamelen tegen de compste van de schepen die wy daertoe expresselijcken naer dese senden sullen, soo grooten quantiteyt hout, rijs ende aracque als mogelijck is ende u cappitael strecken can, te weeten alderley slach van balcken, swalpen, plancken, lange, corte, dicke, dunne, hoe die souden moghen wesen; als maer van goet, durabel hout sijn connen niet t'onpas comen, doch hoe langer ende grooter hout hoe

¹⁾ Copieën van 11 Aug.--19 Sept. 1620: S 9.

liever. Schoone, witte rijs condt mede niet te veele copen, ende arack sult soo veele versamelen als de schepen bergen connen.

Soo haest voor Palinbangh compt, sult de medegaende praeuwe met onse nevensgaende missive na Jamby senden, met ordre dat datelijck weder met advysen gesonden werde ende dat in 't keeren Palinbangh weder aendoe. U. E. sal ons daermede weder advyseeren wat quantiteyt van hout, rijs ende arack datter tegen October toecomende wesen sal, opdat tegen die tijt alsulcke schepen derwaerts moghen senden als tot de ladinge vereyscht wort, mits daerby advyserende wat gelt en goederen tot voirderen opkoop van de voorsz. goederen van noode wesen sal.

Iewers eenige peper rescontrerende, sult alle opcopen dat u soud mogen voortcomen. Coopt soo goeden coop als doenlijcken is, doch en laet geen peper ongecocht, niettegenstaende seer diere soudt moeten copen, want die nodich van doen hebben.

Soo 't geviere dat dit jacht tot ladinge van peper in Jamby van noode waere, sal de schipper daermede derrewaerts vaeren ende S^r. Hoochlandt in dien gevalle tot de wedercomste van andere schepen in Palinbangh blyven, omme goede quantiteyt hout, rijs ende arack te versamelen, ende soo dit jacht in Jamby niet nodich is, sal 't selvige mede vol rijs, hout ende arack geladen worden.

Eenige Spanjaerden, Portugiesen, die van den Mattaram, Bantam, Maccassar ende haere adherenten rescontrerende, sult hun alle mogelijcke affbreuck doen ende in u geweld onder goede verseeckeringe nemen ende herrewaerts brengen alle haere persoonen, vaertuych ende goederen die becomen condt.

Soo in Palinbangh eenige fregatten, off groote praeuwen die men tot fregatten appropriieren can, tot redelijcken pryse becomen condt, sult daervan eenige coopen ende met eerste gelegtheyt herwaerts senden.

Excuseert by den coninck hoe voor desen tusschen Tcheribon ende Jacatra een van sijns volcx praeuwen met 25 man aengehaelt wierd, doch soo haest vernamen dat van Palinbangh waren dat weder gerelacheert sijn; ende soo 't geviel dat iemandt van de vryelieden die in de Straet van Palinbangh sijn gaen cruysen, hun (onwetende) tegen die van Palinbangh (als niet en dencke) misgrepen hadden, sult daervan behoorlijck ontschult ende die van Palinbangh contentement doen.

U. E. sy insonderheyt gerecommandeert die van Palinbangh niet al te veel te betrouwen. Hout in 't schip altijd goede wacht ende maeckt dat ghylieden daervan meester blijft. Om het geschut, gelt en goedt souden de Palinbanders niet laten, soo het doen costen, 't schip aff te lopen.

In 't fort Jacatra, adi 11 Augusto anno 1620.

489. — PALINBANGH.

AEN DEN CONINCK, PER 'T JACHT *CLEEN AMSTERDAM*, 11 AUG. 1620.

Grootmogende coninck. Alsoo door Uwe Magisteyts missive ende mondelinge rapport van onse gecommiteerde verstaen hebben, dat aldaer voor ons gelt goet gerieff van alderley slach van hout tot timmering van schepen ende huysen, item goede pertye rijs, arack ende gesouten vis souden connen become, sijn wy tot opcoop van 't selvige derwaerts sendende dit jacht ende den brenger deses, van meeninge wesende eerlange een ander groot schip of meer derwaerts te senden om alles te laden. Hierover versoecken vrientlijck dat Uwe Magisteyt gelieve order te geven dat d'onse voor haer gelt van alles geriefft mogen werden. Gelijk het geen dienaer geoorlooft en is eenige wapenen van sijnen heere te vercopen oft verschencken, alsoo gelieve Uwe Magisteyt te considereren dat het ons mede niet vry en staet eenich geschut van onsen prince te vervremden. Derhalven sal gelieven my daervan t'excuseeren ende tot een teecken van goeder affectie aen te nemen 't nevensgaende, te weten 3 ellen root laecken, 2 ellen swart, een witte cassa, ses stucx tapechinde, 24 catty sandelhout, een cling tot een pedarm, een silveren bril, een ditto in een vergult cascken, 1 $\frac{3}{4}$ catty amphioen, vier boecken pampier, een Nederlantse catte ende een affconterfeytsel van de stadt Amsterdam, met ontwerp van verscheyde schepen ende galleyen, item 10 goulongs. Godt beware Uwe Magisteyt.

In 't fort Jacatra, adi 11 Augusto anno 1620.

490. — AEN COMANS

OP 'T SCHIP D' ENGELSE *BEER* VOOR JAMBI, PER EXPRESSE PRAEUW,
11 AUG. 1620.

Het voorsz. is copye van onse jongste, waarvan d'inhoude confirmeeren, gelijk mede van de nevensgaende aen S^r. van der Dussen geschreven. U. E. sal daeraen sien hoe dese praeuwe expresselijck senden, eensdeels omme weder opnieuws te recommanderen den vlytigen opcoop van peper, ende ten anderen om te vernemen wat daer passeert, wat peper vandaer te verwachten hebben, wat meer, ende wat schepen, gelt ende goederen tegen 't aenstaende Noortwest mousson weder derrewaerts gesonden dienen. U. E. sal ons hierop ampel advijs geven ende met aller discretie na behooren voirderen, dat met alle neersticheyt ende vlijt soo veel peper opgecocht worde als doenlijcken is, sonder prijs aen te sien, al waer 't oock soo dat 10 a 12 realen voor 't picol soud moeten geven, mits dat men niet naer en late soo goeden coop te coopen

als doenlijcken is. De vrienden sy ten hoochste gerecommandeert d'Engelsen ende alle andre natie met den opcoop van peper soo veel doenlijck te prevenieren. Om daertoe te comen sal men niet naerlaten met de cleeden ende alle andere coopmanschappen de hant te lichten om t'eerder ende te meerder quantiteyt peper te becomen. 't Geene aen de cleden verlooren wort, hoopen weder aen de peper te vinden.

In 't fort Jacatra, adi 11 Augusto anno 1620.

491. — JAMBI.

AEN VAN DER DUSSEN, PER EXPRESSE PRAEUWE, 11 AUG. 1620.

Dese gaet per expresse praeuwe, welck goetgevonden hebben met het jacht *Cleen Amsterdam* na Palinban te senden, met ordre dat vandaer voort na Jamby gesonden werde, omme U. E. weder op 't alderhoochste te recomanderen den vlytigen opcoop van peper, alsoo de Compagnie daeraen seer veel gelegen is. De *Dolphijs* hebben over lange vol peper verwacht, maer tot noch toe niet vernomen, welck ons doet hopen dat syne last in d'Engelse *Beer* overgescheept ende hy weder ander geladen hebben sal, dat Godt geve. Met den Mattaram ende die van Bantam is den oorloch continueerende. Daer is geen apparentie om eenige peper van Bantam te becomen. Hierover bevelen U. E. andermael sooveel peper te copen als doenlijcken is, sonder prijs aen te sien. Maect maer een ider te prevenieeren ende sooveel peper op te copen als doenlijcken is, sonder accoort (dan daer het de dienst der Compagnie soud moghen vereyschen) met d'Engelsen te maecten. Siet dat sy u niet vercloecken ende weest overal voor haer gereet, trachtende aldaer weder te verwinnen een goet deel van 't derde van den handel in de Mollucques, Amboyna ende Banda, door de Vereenichde Compagnie aen d'Engelsen ingeruymt, waeraen haere E. grooten dienst ende U. E. eere geschieden sal. Met de cleden sult de handt lichten, ende anders niet trachten dan om menichte van peper te becomen; niettegenstaende dat op de cleeden weynich soudn avanceren, sulen ons des getroosten, als maer grote menichte peper becomen.

Laet ons datelijck ten antwoord van deses weten wat schepen, gelt ende goederen tegen toecomende Noortweste mousson derrewaerts gesonden dienen, opdat ons daerna moghen reguleren ende U. E. metten eersten van alles behoorlijck versien werde. By dese gaet copye van 't cargasoen met het jacht *Cleen Amsterdam* na Palinban gaende. Soo iets daervan, off oock het jacht, aldaer nodich is, sult hetselvige ontbieden, alsoo last gegeven hebben dat U. E. ordre dianaengaende naergecomen werde.

Laet oock niet, sooveel plancken, swalpen, balcken ende ander goet hout te coopen enne herwaerts senden als becomen ende senden condt.

Soo de schepen aldaer wesende niet volladen ende noch niet greeet sijn om met de last herrewaerts te comen, laet ons weten wanneer die te verwachten sullen hebben, met hoeveel schepen, ende wat aldaer passeert.

In 't fort Jacatra, adi 11 Augusto anno 1620.

492. — INSTRUCTIE

VOOR CORNELIS VAN DEN BERCH, COOPMAN ENDE DIRK GERRITSZ.
CRULL, SCHIPPER OP 'T SCHIP 'T WAPEN VAN AMSTERDAM,
VARENDE VAN HIER NAER PALINBANGH, 19 SEPT. 1620.

Voor desen hebben naer Palinbangh gesonden 't jacht *Cleen Amsterdam*, ende den oppercoopman Jan Jansz. Hoochlant last gegeven tegen de comst van de schepen byeen te versamelen soo grooten quantiteyt hout, rijs, peper ende arack als daer te becomen sy. U. E. sullen op 't alderspoedichste derwaerst seylen ende met alleryle van de voorsz. goederen sooveele innemen als becomen ende 't schip voeren can, gelijk mede sooveel was ende drooge vis als daer te becomen sy. 't Geene van dese waren noch niet vaerdich is, sult helpen bevoirderen dat met alle neersticheyt ende vlijt byeengesamelt ende opgecocht werde, als doenlijck sy.

Om geen opjaginge van prijs in den opcoop te doen, sult Hoochlant daermede laten gewerden, hem doende, soo hem gelt gebreeckt, sooveel van noode soude moghen hebben ende uwe penninghen verstrecken connen.

In 't geene de gemene saecke betreffende soude moghen voorvallen, sullen voorsz. Jan Jansz. Hoochlandt ende Cornelis van den Berch ider by beurten veertien dagen presideren ende de vergaderinge beroepen, ende sal Hoochlandt d'eerste 14 dagen presideeren, beginnende van den tijt aff dat ghylieden by den anderen compt. Doch sal de vlagge gestadelijck op 't schip 't *Wapen van Amsterdam* op de groote stenge gevoert worden.

U. E. sy ten hoochsten gerecommandeert met voorsz. schip soo haest doenlijcken te keeren, alsoo 't selvige schip gaerne tijtlijck innewerts souden senden, ende ten alderlanxten sult maecken tot Jacatra wederomme te keeren ontrent halff November toecomende, doch hoe eerder compt, dies te wellecomer sult ons wesen, mits medebrengeende sooveel peper, hout, rijs, arack, was, vis, groote dicke fijne rottang tot hoepen van vaeten ende schanscorven, als daer te becomen sy, doch insonderheyt menichte van peper. En laet niet, daertoe (gelijck tot opcoop van voorsz. waeren) met alle neersticheyt te bevoirderen, sooveele doen condt.

Onderweghen eenige Portugiesen, Spanjaerden, Maccassaren, die van den Mattaram, Bantam, haere adherenten ende alle andere onse vyanden bejegende, sult hem alle mogelijcke affbreuck doen, in u geweld sien te becomen ende onder behoorlijck register ende verseeckeringe herwaerts brengen haer schepen, volck ende goederen die becomen condt.

Als 't *Wapen van Amsterdam* ende *Cleen Amsterdam* weder herwaerts keeren, sullen in Palinbang gelaten worden alsulcke personen als by den raet, ten meesten dienste van de Compagnie, goetgevonden sal worden, wel te verstaen, soo men goetvindt imant aldaer te laten, want in beraet van den raet stellen ofte het oirboir sy iemandt daer te laten, ofte alle het volck te lichten.

In 't fort Jacatra, adi 19 September anno 1620.

483. — KENDAEL.

AEN DEN TOMMAGON BAURAXA, GOUVERNEUR, 21 SEPT. 1620 ¹⁾

Gunstige Vrient! Ick hebbe twee missiven van U. E. ontfangen, d'een door uwen dienaer aen my geschreven, ende d'andere aen den cappiteyn die jongst met drie schepen voor Japara is geweest, ende wiens volck onverhoets een joncke verbrant heeft. Daer lagen twaelf joncken op de reede, alle welke hy genomen ende verbrant soud hebben, soo niet cundich ware geworden, dat de coninck Anglaga seer genegen ware om vrede met ons te maecken. 't Is lange geleden dat men dit geseyt heeft, maer evenwel wordt ons volck by den Mattaram gevangen gehouden, ende daer sijn verscheyde Chinesee praeuwen van onse ondersaten door die van Japara genomen. Soo de coninck Anglaga tot vrede met ons genegen is, wy versoecken dat het u gelieve te bevoirderen dat ons volck met den eersten vrygelaten ende herrewaerts gesonden worde; sullen daervoor dankbaer wesen ende alle goede vrientschap loonen. Omdat Pedro die ick voor dese om de gevangenen sondt niet dan een duyster antwoord brocht ende van u volck qualijck bejegt werd, heeft het ons niet goet gedacht, weder te vergeeffs derrewaerts te senden, ende meerder schande te haelen. Wat aengaet de last die u de coninck van Mattaram gegeven heeft om twee joncken na Malacca te senden, soo lange ons volck door den coninck Anglaga gevangen wert gehouden ende den oorlogh met die van Malacca duyrt, mogen wy geentsints toestaen dat derrewaerts eenige joncken vaeren, maer hebben onse schepen belast sulcx te verhinderen: alle degeene welke sy bejegenen sullen. Soo 't U. E. gelieft eenige joncken met rijs ende andersints hier tot Jacatra te senden, sendt ons volck die by u ge-

¹⁾ S 55.

vangen sijn daarmede, soo sullen wellecom wesen, ende hier vryelijck moghen handelen ende onbeschadicht derwaerts keeren, doch soo de coninck Anglaga niet genegen is ons volck los te laeten, sal 't best wesen dat U. E. sijn joncken daer houde, opdat onsen vyandt geen meer schade lyde ter oorsaecke van 't quaet welck die van Japara gedaen hebben. Opdat de joncken welck U. E. met rijs ende onse gevangenen na Jacatra soud moghen senden door onse schepen in zee niet beschadicht worden send ick hier nevens een vrypas, doch en laet daarmede geen joncken na Malacca noch Bantam vaeren, want souden daerdoor niet verschoont werden.

In teecken van vrientschap senden met brenger deses tot een vereeringe $\frac{1}{2}$ catty amphioen, $\frac{1}{2}$ catty muscus, $\frac{1}{2}$ catty saffraen, 1 witte casse, 2 chindes, 4 goelongs.

In 't fort Jacatra adi 24 September anno 1620.

494. — AMBOYNA.

AEN D'HEER GOUVERNEUR SPEULT, PER 'T SCHIP *SCHIEDAM*, ENDE
GELIJKKE MISSIVEN PER DITTO SCHIP GESONDEN AEN DE
RESPECTYVE GOUVERNEURS VAN DE MOLUCQUES
ENDE BANDA, 26 OCT. 1620 ¹⁾.

Omme de vrienden in de Mollukes, Amboyna ende Banda tytelicken te verwittigen hoe de heeren Maiooren met d'Engelsche Compagnie verdragen sijn, ende wat den dienst der Generale Compagnie vereyscht, hebben lange voor desen twee expresse tingans naer Amboyna gedestineert, daernaer over Japan geschreven ende ten derden 't jacht *Ternate* van Succadana by noorden Borneo na de Molucques off Amboyna gesonden. De tingans sijn door contrarie windt wedergekeert. Godt geve voorsz. jacht *Ternate* beter geluck, ende dat onse goede meeninge ten besten dienste van de Generale Compagnie geffectueert werde.

Dese gaet met het schip *Schiedam*, 't welcke goetgevonden hebben in alderijl vooruut naer Amboyna te senden met copye van onse voorgaende missiven, de contracten met de Engelsche gemaect, ende van vijff verscheyden missiven van de heeren Maioren ontfangen. U. E. sullen daeraen sien hoe noodich ende dienstich het zy dat overal in de Molucques, Ambon ende Banda voor d'inganck van 't accoordt met d'Engelsen sooveel nagelen, nooten ende foelie opgecocht ende ontfangen werden als voorhanden sijn ende doenlick is. Derhalven sy U. E. ten hoochsten gerecommandeert met alle neersticheyt ende vlijt op alle comptooren den opcoop ende ontfanck van nagelen

¹⁾ Copieën van 26 Oct.—9 Dec. 1620: S 181.

sooveel mogelijk te doen vordren; de Compagnie sal daeraen groote dienst ende ons vruntschap geschieden. Van alle nevensgaende pampieren sal U. E. cotype na de Molucques ende Banda senden, met ernstelijcke recommandatie dat aldaer mede alle mogelijcke neersticheyt werde gedaen omme voor d'inganck van 't accoort op te coopen ende in onse handen becomen alle de nagelen, noten ende foelie die voorhanden wesen sullen. Met dit schip senden U. E. 32.000 realen in spetie. Souden gaerne meer gesonden hebben, dan 't en heeft voor desen tijd door tardance van de nieuwe schepen niet wel cunnen geschieden. Den eysch sal naer dese, in 't Godt gelieft, voldaan worden. Wy verstaen dat de Molucques noch versien waren met 32.000 realen ende Banda met 24.000 realen, soodat verhoopen het haer vooreerst aen geen gelt gebreecken sal.

Van de Cust hebben noch geen cleeden ontfangen. Dit aenstaende westemousson sijn 't schip *Nieu Seclant* met een groot cargasoen vandaer verwachtende.

Van 't vaderslant sijn hier nieus aengecomen de schepen *Vrede*, *Medenblick*, 't *Wapen van Enckhuysen* ende *Schiedam*. Hebben dagelix vandaer noch te verwachten veertien andre schepen, behalve vier die naer Suratten gedestineert sijn ende mede recht door herwaerts comen sullen, soo de Caep wat laet passereren. Godt geve dat hier alle te samen tijtlick ende spoedich mogen arriveren.

Na de vloote van verleden jaer hebben weder naer 't vaderlant gesonden de schepen den *Witten Beer*, de *Vrede* ende *Walcheren*, welke sey'reedt leydt. D'Almogende wil haer behouden geleyden. Verhoopen dat eerlange verscheyden andre volgen sullen.

Met Bantam continueert den oorloch, doch weynich offentie is d'een den ander doende. Die van den Mattaram sijn seer genegen tot vrede met ons. Vijff van onse gevangenen hebben sy gerelasseert, d'andre sijn dagelix mede verwachtende. Alderleye provisie wert hier, Godt loff, uut het lant van den Mattaram met redelijcke abundantie gebracht. Om Surbaye, Bantam ende noch meer ist den Mattaram te doen.

Wysijn genegen ende vastelijcken van meeninge met een goede macht soo haest doenlijck innewaerts te varen, omme de Compagnie voor mijn vertreck naer 't vaderlandt noch een notable dienst te doen. Comen de schepen tytelijck van 't patria, Japan ende Patana, sal 't eerlange geschieden. Ick achte dat de vergaderinge in Amboyna sullen doen. U. E. sal gelieven te doen prepareren 't gene tot een veltleger off generaelstocht van noode sy ende daer te becomen is. Oude soldaten hebben meest van doen; degene die nieus in 't landt comen sijn seer slecht en onvervaren. Advyseert datelijck na de Moluques aen den heer gouverneur Lam dat sijn E. ons na Amboyna gelieve toe te senden alsulcken secoers als sonder hem te seer t'ontblooten derven can. D'Amboy-

nesen, onse ondersaten, gelieve U. E. mede voor te dragen, hoe wel geschieden con dat wy eerlange ieuwers een generaelstocht voornamen. Derhalven, soo genegen sijn den Prins dienst te doen, eere te bejagen ende profijt te genieten, dat alle goetwillige haer tege onse comste veerdich houden. 't Sal haer voordeel ende eere wesen.

Van d'Oost sijn hier, Godt loff, wel aengecoomen de schepen *Ternate*, d'Engelsche *Sterre*, de *Morgensterre*, *Amsterdam*, 't *Wapen van Amsterdam*, *Walcheren*, *Bergerboot*, de *Groene Lecu*, den *Tiger*, *Fortan*, de jonck den *Dolphijn* ende de *Neptunis*, met een jonck van vryluden. Voor Grissich is den *Arent* noch leggende. Hebben per voorsz. schepen van U. E. wel ontfangen elff verscheyden missiven, ende seer geerne verstaen wat in die quartieren passeert. D'antwoort hoopen mondelingen te doen. Derhalve gelieve ons t'excuseren dat sulx in dese schriftelijcken naerlaten.

Opdat door schipper Cunst, brenger deses, met alle naersticheyt ende vlijt te meer beherticht worde op 't spoedichste in Amboyna te geraecken, hebben hem toegeseyt een vereering van 100 realen. Soo daer spoedich comt, sal U. E. denselven voorsz. somme vereeren.

In dit schip hebben wy gelaten alle de provisien daermede van 't vaderlandt comt. De ledige plaetse is hier met rijs gevult. Vermits de schepen van 't vaderlandt lange tarderen, twijffele off van hier rechtdoor een schip na de Molluckes sal connen gesonden worden. Derhalven soo U. E. dit schip missen can, sal 't goet wesen dat hetselve derwaerts sende om sijn provisie daer te lossen, eenige oude soldaten te halen ende sijn matrosen in haer plaetse op de forten te laten. U. E. sal hierop letten ende na den tijt ende gelegentheyte van saecken disponeren, sendende nevens d'andre pampieren oock cotype van desen aen d'heer gouverneur Lam, met onse groetenisse daer beneffens.

D'Engelschen hebben ons aengedient hoe van meeninge sijn een jacht vooruut naer Maccassar te senden, omme aldaer rijs te halen, naer Puloron te loopen ende hun volck die van alles groot gebreck lyden met nootlijckheden te seconderen. U. E. sullen ordre geven, soo voorsz. jacht door eenige van d'onse bejegent werde, dat men alle hostiliteyt suspendere, hen alle eer en vruntschap betoone, sonder nochtans in 't alderminste toe te staen dat sylieden off eenige andre Engelschen yets tot nadeel van de Generale Compagnie aldaer attenteren, eenige correspondentie met onse vyanden houden, off hun seconderen, 't welck in aller manieren sult doen beletten, den oorloch met de voorsz. onse vyanden, gelijk voor desen, continuerende, ende latende voorsz. Engelschen ongemolesteert by de haren op Puloron varen, maer nieuwers elders.

In 't fort Jacatra, adi 26 October anno 1620.

495. — INSTRUCTIE

VOOR DEN RAET VAN 'T JACHT 'T *POSTPAERT* ENDE ANDRE DIE 'T SELVE
LANGS DE WESTCUSTE VAN SUMATRA SOUDEN MOGEN BEJEGENEN,
3 NOV. 1620.

Ghylieden sult op 't alderspoedichste recht door na Ticco ende Priaman seylen omme de peper by de comptoiren wesende te laden, off vorder loopen, na dat by den raet op volgende gevallen goetgevonden worden sal.

Wy verstaen dat het schip *Hollandia* door d'Engelsche vloote van Suratten comende, langs de cust van Sumatra op de hoochte van $2\frac{1}{2}$ graden bejegend is, alsdoen van meeninge wesende na Ticco te loopen. Soo 't selvige off eenige andre nieuwe schepen in Ticco off Priaman gecomen sijn ende de peper geladen hebben, sult ghylieden in desen gevalle naer Atchijn loopen, mits dat u met de nieuwe schepen medegegeven werden drie cisten met 24.000 realen van achten, tot vorderen opcoop van peper in Atchijn, ofte voor de Cust van Coromandel.

Maer soo de peper van Ticco ende Priaman niet gelicht sy, sult ghylieden deselve innemen ende daarmede herwaerts keeren, mits al het volck dat daer niet langer handelen moge medebrengeende.

Door de Straet van Malacca hebben wy na Atchijn gesonden de schepen *Medenblick* om aldaer te laeten ende voorts na 't vaderlant te loopen, ende d'Engelschen *Beer* omme na den Cust van Coromandel te seylen. Wy verstaen datter in Atchijn meer peper was dan *Medenblick* laden can. 't Gene daer meer bevint, off opnieus gecocht soude mogen werden, sult ghylieden in 't *Postpaert* laden ende daarmede herwaerts comen.

Doch byaldien voor uwen aencomste in Ticco alsulcken schip off schepen naer Atchijn gesonden waren als nodich is omme de peper aldaer sijnde te laden, in dese gevalle sult na de Custe van Coromandel seylen, omme vandaer herwaerts te keeren met alsulcken cargasoen als by de comtoren gereet wesen sal, off elders gebruyckt te worden, daer sulcx by den heere Soury ende raet goetgevonden worde.

Het schip *Schoonhoven* is door de heeren Mayores met 32.000 realen na de Custe van Coromandel gedestineert. Soo 't selvige comt te bejegenen, sult haer aendien en dat met hun cappitael ende cargasoen na voorsz. Custe loopen, gelijk by dese aen den oppercoopman en schipper van 't voorschreven schip *Schoonhoven* bevelende sijn, wel te verstaen soo Godts weder ende windt sulx toelaet. In desen gevalle sult ghylieden derwaerts niet varen, maer met u last van peper weder herwaerts keeren.

Alle andre nieuwe schepen sult ghylieden aendien en, dat hun op 't alderspoedichste recht door na Jacatra verwoegen, hunlieden aendien en, hoe den oorloch met Bantam continueert, ende een ieder derhalve waarschouwen-

de, dat in de Straet Sonda, op de custe van Sumatra noch Java geen volck aen landt senden, noch oock geen schuiten noch boodts vooruut stieren, ende dat een ieder hem voor die van Bantam ende haer geassossieerde wachte.

Den raedt van de nieuwe schepen off andere, die dese soude mogen bejegenen, sullen verwitticht wesen hoe tegenwoordich seer noodich van doen hebben alderley slach van cleeden van de Custe van Coromandel ende groote partye peper: cleeden, omdat alle comptoiren daervan gants onversien sijn ende peper, omdat niet apparent is iets van Bantam becomen sullen. Hierover ordonneert aen alle degene in dienste der Generale Compagnie van de Vereenichde Nederlanden wesende, alle mogelijcke nersticheyt te doen omme sooveel peper op te coopen als becomen connen, 't sy oock waer het soude mogen wesen. Men sal soo goede coop coopen als doenlijcken is, doch geen peper ongecocht laten, al waer 't oock soo dat 4, 5, 6 realen voor de Bantamsche sack van 60 Hollants soudt moeten geven, wel te verstaen voor sooveel geschieden can sonder verminderinge van de 64.000 realen, na de Custe van Coromandel gedestineert, te weten 32.000 met d'Engelschen *Beer* ende 32.000 met *Schoonhoven*, welcke in alder manieren tot opkoop van cleeden derwaerts gesonden dienen.

Derhalve sal den raedt gewaerschout wesen, soo voorsz. schip *Schoonhoven* door brenger deses gemist ende een ander bejegent wierdt, dat alsulcken ander schip, weder en windt daertoe dienende, in plaetse van *Schoonhoven* na voorsz. Cust Coromandel varen sal, met 4 a 6 kisten gelt, na de gelegentheynt sout mogen gedoogen, wel te verstaen soo het schip met volck niet belemmert is, want hier hoochnoodich volck van doen hebben, ende niet meer dan ontrent 100 coppen met een schip na de Cust van Coromandel dienen te varen.

Den raedt sal verdacht sijn niet noodich te wesen datter meer dan een schip, 't sy dan dit *Postpaert*, *Schoonhoven* ofte een ander, na de Custe van Coromandel gesonden werde, en dat met 4 a 6 kisten geldt. Hierover sullen derwaerts niet meer dan een middelmatig schip destineren.

Soo de windt U. E. alsoo tegenloopt dat ghylieden Ticco noch Atchijn niet beseylen conde, suldy dan weder herwaerts keeren.

In 't fort Jacatra, adi 3 November anno 1620.

496. — JAMBI.

AEN VAN DER DUSSEN, PER DEN *DOLPHIJN*, 21 NOV. 1620.

Per de *Neptunes* ende 't Engels schip den *Diamant* hebben jongst geschreven, waervan by desen copie gact. D'aencomst van den *Dolphijn* sal U. E. daerdoor verstaen hebben. Tsedert sijn met groote devotie naer 't schip *Enck-*

huysen verlangende geweest, maer 't is t' onser verwondringe noch niet verschenen. Dese gaet in 't jacht den *Dolphijn*, 't welck derwaerts senden, soo tot ladinge van peper als omme op de vyanden te cruisen, daertoe voor dese de *Neptunes* mede gesonden hebben. Vermits de nieuwe schepen van 't vaderlandt soo lange tarden ende van alles onversien sijn, sende met dese jachten gans geen gelt noch goederen. Godt geve dat naer dese van 't vaderlandt beter versien mogen werden. 't Is beclaechlijck dat soo treffelijcke commercie als in dese quartieren te doen is, door 't gebreck van capitael versuimt ende de croone van Spangien gelaten wordt.

Nevens dese gaet autentica ackte van 't gene op den handel van Jamby by den raet van defentie goetgevonden is. U. E. sal daeraen sien hoe met d'Engelsen verdragen sijn, dat de peper niet dierder sullen coopen dan tegen 8 realen, ende dat alle de peper egael sullen deylen. U. E. sal dese ordre naecomen ende wel letten dat door d'Engelsen niet verongelijckt werden.

In voorsz. ackte sult vorder sien hoe geraetsamer oordelen al ons volck van Jamby te lichten, dan toe te staen dat syluyden de peper na Bantam, Malacke, Patana, Japara ende Jortan vervoeren, midts dat de Engelschen in desen gevalle den handel voor beyde de Compagnien in Jamby sullen doen, dat de peper egael deylen ende de helft van den handel der cleeden genieten. Derhalve, soo gevele dat die van Jamby wederomme voornamen met haer peper na Bantam, Malacke, Patana, Japara ende Jortan te varen, sal U. E. den coninck aendien en dat wy voorgenomen hebben sullix te beletten, vrientlick versouckende dat hem gelieve niet toe te staen de syne derwaerts varen, want U. E. anders genootsaeckt wesen soude met al het volck van Jamby te vertrecken. Soo de coninck geen gehoor en geeft, maer sijn volck met de peper begeert te senden daer 't hem gelieft, sal U. E. alsdan van denselven afscheyt nemen ende met al het volck van Jamby vertrecken ende d'Engelschen voor beyde de Compagnien laten handelen, gelijk alhier met malcanderen verdragen sijn, houdende de reviere met de jachten beset ende voorcomende datter na de voorsz. plaetsen geen peper vervoert worde, sonder nochtans ander gewelt tegen die van Jamby te gebruycken dan hen weder af te nemen soovele d'uytstaende schulden beloop en ende de waerde van 5641 realen door den coninck met gewelt uut de logie gelicht, alsoock de waerdye van huis en meubelen welck neffens d'uytstaende schulden naer sout mogen laten, waervan aen den coninck op 't vertreck notytie laten sult, protesterende dat niet en soecken dan goede vruntschap en eenicheyt met die van Jamby te houden ende ons leet te wesen dat door toedoen van onse vyanden verschil geresen sy. Soo 't gevele dat die van Jamby niet en onderstonde na de voorsz. plaetsen te varen, sal U. E. hem oock gerust houden ende nieuwers van vermaen doen, maer den handel continueren, gelijk met d'Engelschen ver-

dragen sijn. Ende in gevalle gesindt waren, off hun met behendicheyt bewegen cont, met haer peper na Jacatra te varen, sal U. E. 't selvige lauderen ende hem mede stil houden, sonder iewers van vermaen te doen, den coninck ende andere grooten van Jamby verseeckerende dat de haeren tot Jacatra niet misdoen, noch niet vercort, maer wel onthaelt sullen worden, ende dat U. E. tevreden is daervoor borge te blyven.

Wy souden gaerne hebben dat die van Jamby ende andre vreemdelingen met hare peper tot Jacatra quamen, derhalve sal U. E. daertoe met behendicheyt alle mogelijke neersticheyt doen, sonder d' Engelschen te laten weten dat daernaer trachten. Soo U. E. die van Jamby ende andre vreemdelingen daertoe bewegen can, spreeckt dan van geen vertrecken noch swaricheyt, maer verseecker een ieder dat goede merckt sullen treffen ende dat hem hier niet misschien sal.

Vorder is met gemeen advijs van den raet van defentie oock goetgevonden, dat de schepen den *Dolphijn* ende *Diamant* na Pedro Blanco off de Straet van Sincapura senden sullen omme aldaer te cruissen op de Portugiese fregatten die van Macau na Malacca soude mogen varen, wel te verstaen soo van Jamby gemist connen worden ende aldaer niet noodich sijn om peper te laden. Soo den *Dolphijn* missen cont, sult hem met voorsz. Engelsch schip in compagnie, voor reeckeninge van beyde de comtoren, oft alleen voor onse reeckeninge, na Sincapura ende Pedro Blanco senden, met precise ordre tegen wat tijt weder in Jamby dient te keeren, om vandaer met peper geladen herwaerts te keeren.

Alle d' andre jachten die van Jamby missen condit, sal U. E. in de Straet van Sabon senden met ordre dat aentasten ende herwaerts brengen sullen alle joncken ende andre vaertuich welck van Malacca om de Suidt soudt mogen loopen, omme alhier voor goede prinsen verclaert off gerelasscheert te worden.

Tegen Januario off Februario sal U. E. al ons volck van Andrigiery lichten omme daernaer aldaer te handelen als het gelegen comt derwaerts wederomme te senden. Hoe het met den gevangen timmerman gegaen sy, verlangen te verstaen.

Verstaen wat recht by den coninck van Jamby gedaen zy over dengenen welcke den barbier Maerten Willemsz. door d' olyphant alsoo heeft doen drucken dat daarvan gestorven is, verwachten wy te verstaen.

Voor desen hebben geordonneert dat U. E. tot verseeckeringe van deser Compagnie volck en goederen altoos een jacht boven houden; wy confirmeren d' ordre andermael.

Dewyle U. E. tijt primo December toecomende expireert ende syne verlossing versoeckt, connen wy 't selvige niet weygeren. Derhalve is de saecke

den raet voorgesteld ende daerop goetgevonden, soo U. E. by sijn versoeck persisteert, dat de last bevelen sullen aen Aelbert Bouwmeester, ondercoopman aldaer, doch hadden liever dat U. E. noch eenige tijt continueerde. Derhalve sal gelieven noch wat te continueren; wy sullen U. E. redelijke verbeteringen geven. Dan byaldien niet gesint is langer in Jamby te blyven, sal U. E. alle de restanten aen Aelbert Bouwmeester overleveren, denselven wel instrueeren ende aldaer als oppercoopman autoryseeren gelijk als U. E. 't selvige offitie bedient heeft; sich ter gelegener tijt herwaerts vervougende.

Soo Kitchily Japan resolveert herwaerts te comen, sal wellecom wesen. Vertrout denselven niet meer dan de coninck van Jamby behoort te weten.

In 't fort Jacatra, adi 21 November anno 1620.

497. — INSTRUCTIE

VOOR JAN RUTGERSZ. VAN LEEUWEN, COOPMAN, ENDE TJERCK HIDDÉS,
SCHIPPER VAN 'T JACHT DEN *DOLPHIJN*, 21 NOV. 1620.

Van hier sal U. E. rechtdoor na Jamby seylen, onse nevensgaende missiven aen den oppercoopman Adriaen van der Dussen op 't spoedichste behandigen ende syné ordre op 't naervolgende naercomen.

Soo 't gevele, gelijk by den raet van deffentie is gearresteert, dat het schip in Jamby tot de ladinge van peper niet van noode sy, wordt U. E. gedestineert met het Engels schip den *Diamant* in compagnie ofte alleen, na de gelegentheynt sal presenteren, na Pedro Blanco off de Straet van Sincapura te seylen, omme aldaer te cruyssen ende passen op de fregatten ende ander vaertuych van Maccau op Malacca varende; sult alle mogelijcke neersticheyt aenwenden om onse vyanden sooveel afbreuck te doen als 't eenichsints vermoocht.

Ingevallye in compagnie met het Engels schip seylt, sal de vlagge by beurte maendt om maendt gevoerd worden, te weten die van d'Engelse Compagnie eerst ende daarnaer op 't schip van de Vereenichde Nederlanden, mitsgaders sult ghylieden oock alsoo in den raet presideren.

Op onse gemeene vyandt, als Spangiaerden ende Portugysen, sult met den anderen u beste doen, soo eenige bejegenen, om deselvige te veroveren, het volck ende de goederen onder behoerlijcken register ter plaetse brengende daer sulx behoordt, ofte geordonneerd worden sal.

Wat aengaet die van Maccasser, Bantam ende andre vyanden ofte haere adherenten ende geassocieerden, soo eenige bejegent ende d'occasie presenteert, sult haer alle mogelijcke afbreuck doen, ende soo eenige in 't geweld becomt, hare personen ende goederen onder behoerlijcke register ende goede versekeringe overnemen, omme ter gelegentheynt herwaerts gesonden off an-

dersins ten dienste van de Compagnie gebeneficeert te worden, ter plaetse daer sulx gelegen comen sal.

Gelijck wy bevelen alle vyanden alle meugelijcke afbreec te doen, alsoo lasten U. E. mede alle vrienden vruntschap, hulpe ende faveur, des versocht werdende, te betoonen; ende om ongeluck voor te comen zy U. E. insonderheyt gerecommandeert geen volck in eenige joncke, 't sy vrienden oft vyanden, over te laten gaen. In vrienden joncken heeft niemant te doen, ende vyanden sijnde, sult ghy eerst met geschut de jonck doen ruymen, haer geweer overgeven laeten ende 't volck in goede verseeckertheyt nemen.

In 't fort Jacatra, adi 21 November anno 1620.

498. — VRIJPAS, 25 NOV. 1620.

Jacob Laurentsen van den Briel, vryman, met noch vijf vrye lieden tot hem, namentlijk Cornelis Jansz. van Hooren, Joris Plate van Rysel, Hendrick Jansz. van Sutphen, Arien van Breda en Michiel Jansz. van Pommeren, wordt midts desen op haer versouck vrypas ende licentie vergunt omme van hier met haer jonckye na Grissi, Baly, Boeton, vandaer voorts, na de wint hun dienen sal, naer de Molucques ofte Amboyna te mogen varen met alsulcke waren ende coopmanschappen als sonder nadeel van de Generale Compagnie geschieden can ende volgens de generale ordonantie aen alle vrylieden toegelaten ende gepermitteert is. Belasten ende bevelen derhalven alle in diensten van de Compagnie der Vereenichde Nederlanden onder ons gebiet sorterende, die dese voorsz. vrylieden soude mogen comen te bejegenen, deselve vry, vranck, onbeschadicht ende ongemolesteert te laten passeren ende repasseren, ende soo 't den noodt vereyst, alle hulpe ende bystant te betoonen, 't sy van vivres, amonyty van oorlooge ofte andersins.

Actum in 't fort Jacatra, adi 25 November anno 1620 ¹⁾.

¹⁾ Bijgeschreven het volgonde eedsformulier:

„Alsoo Jacob Laurissen van den Briel op ons versouck vercooren is ende dienvolgende door den heer generael geautoryseert ende mits desen bevesticht wert omme geduyrende onse tegenwoordige aengenomen voiage als overhooft over ons te commanderen, opdat alles met goede ordre soude mogen toegaen, soo is 't, dat wy belooven ende sweeren by eede, in handen van den heer gouverneur Pieter de Carpentier gedaen, den voorsz. Jacob Laurissen als onse overhooft te erkennen ende in alle billichhayt te obodiceren ende respeckteren als dat behoort, op peens dat de overtreders van dien naer meryto daerover gestraft sullen werden, daertoe wy ons volcomelijcken submitteren.

Soo waerlied moet ons Godt almachtich helpen.

Actum in 't fort Jacatra, adi 25 November anno 1620°.

499. — INSTRUCTIE

VOOR 'T JACHT *JORTAN*, GAENDE VAN HIER NA *JAMBY*, WAERNAER HEM
DEN RAEDT VAN DITTO JACHT SAL HEBBEN TE REGULEREN,
29 NOV. 1620.

Op 't spoedichste sult ghylieden u reyse van hier na *Jamby* vervordren ende aldaer gecomen sijnde, onse brieven aen den oppercoopman *Adriaen Jacobsz. van der Dussen* behandigen.

Ghylieden wort expres gesonden om op eenich exploit neffens andre schepen ofte jachten onder *Pedro Blanco* in de Straet van *Sincapura* ofte *Sabon* gebruyckt te worden na d' ordre ende last die U. E. by den oppercoopman van der *Dussen* ende den raedt in *Jamby* gegeven sal worden, die wy U. E. in allen deele bevelen naer te comen.

Eenige joncken van den *Mattaram*, die van *Bantam*, *Macasser*, de *Boekit*, item eenige *Spangiaerden*, *Portugysen* ende andre hare adherenten resconterende, sult trachten haer alle mogelijcke afbreucke te doen ende in u gewelt te becomen. Eenige veroverende, sult alle de goederen onder behoerlijcke register overnemen ende deselvige met alle de gevangenen onder goede versekeringe herwaerts brengen.

Wat aengaet de joncken onder gehoorsaemheyte van den coninck van *Surabaya* staende, welke met rijs na *Malacca* souden mogen varen, wy vinden niet geraden sulx toe te staen, noch oock niet d'uyterste hardicheyt tegen hun te plegen. Doch alsoo de vyanden haer gemenelijck voor ondersaten van onse vrienden uitgeven, sal U. E. hem daermede niet laten abuseren ende die van *Surabaya* beleeffdelijcken bejegenen, brengende haer persoonen, joncken ende goederen herwaerts, gelijk mede alle de onbekende die haer voor vrienden soude mogen uitgeven, omme alhier voor vrye ofte onvrye lieden verclaert te worden.

Die van *Joor*, *Jamby*, *Palinbang*, *Succadana*, *Surabaya*, *Patana*, *Siam*, *Cambodja* ende andre ondersaten van onse vrienden sult alle vrientschap betoonen ende onbeschadicht laten passeren en repasseren.

Gelijck wy bevelen alle vyanden alle mogelijcke afbreuck te doen, alsoo lasten U. E. mede, alle vrienden vrientschap, hulpe ende faveur, des versocht werdende, te betoonen, ende om ongeluck voor te comen, sy U. E. insonderheyte gerecommandeert geen volck in eenige joncken, 't sy vrienden off vyanden, over te laten gaen. In vrienden joncken heeft niemant te doen, ende vyanden sijnde, sult ghy eerst met geschut de jonck doen ruymen, haer geweer overgeven laeten, ende 't volck in goede verseeckertheyte nemen.

Actum in 't fort *Jacatra*, adi 29 November anno 1620.

500. — INSTRUCTIE

VOOR D'OVERHOOFFDEN VAN 'T SCHIP *GRONINGEN*, VARENDE VAN HIER
NAER PALINBANG ENDE JAMBY, 5 DEC. 1620.

Van hier sult ghylieden u reyse op 't alderspoedichst na Jamby bevordren, Palinbang in passant aendoen, ende sult onse missive aen coopman Jan Jansz. Hoochlant aldaer behandigen.

Ingevalle dat ditto Hoochlant tot inkoop van peper aldaer eenige contanten noodich van doen hadde, sult ghylieden hem deselve uut de drie nevensgaende kisten voor Jamby gedestineert formeren ende onder behoerlijcke recepisse overleveren. Aldaer 't selve verrecht sijnde, sult sonder eenich versuym van tijt datelijcken vandaer naer Jamby verseylen ende onse nevensgaende missiven aen den oppercoopman Adriaen Jacobsz. van der Dussen overleveren.

Ghylieden wort naer Jamby expresselijcken gesonden omme peper te laden, ofte, soo tytelijck daer comende dat 't schip voor seeckeren tijt gederft conde worden, omme op eenige exploicten na Pedro Blanco, de Straet van Sincaquere ende Sabon geinploieert te werden, na d'ordre die by den oppercoopman van der Dussen gegeven sal worden, die wy U. E. in allen deelen bevelen na te comen.

Eenige joncken verseeckertheyt nemen ¹⁾).

In 't fort Jacatra, adi 5 December anno 1620.

501. — INSTRUCTIE

VOOR DEN OPPERCOOPMAN JAN VAN NECK ENDE DE RESPECTYVE RAEDEN
VAN DE DRIE JACHTEN DEN *GROENEN LEEU*, DEN *TYGER* ENDE *AMBOYNA*,
GAENDE IN COMPAGNIE NAER SOLOR, 9 DEC. 1620.

Van hier sult ghylieden uwe reyse, sonder eenich versuym van tijt, in haeste rechtdoor naer Solor vervorderen, sonder eenige plaetse onderwegen op de custe van Java, Baly ofte andre quertieren aen te doen, alsoo den tijt seer verlooppen is ende de jachten tot den Timorschen handel, gelijk voorleden jaer tot groot nadeel ende schade van de Generale Compagnie geschiet is, wederomme niet te laet comen; belaste U. E. derhalven andermael wel expresselijck geen tijt altoos te versuymen, maer alle mogelijcke neersticheyt met den anderen aen te wenden dat ghy spoedich in Solor meucht arriveren.

Eenige joncken verseeckertheyt nemen ¹⁾).

In 't fort Jacatra, adi 9 December anno 1620.

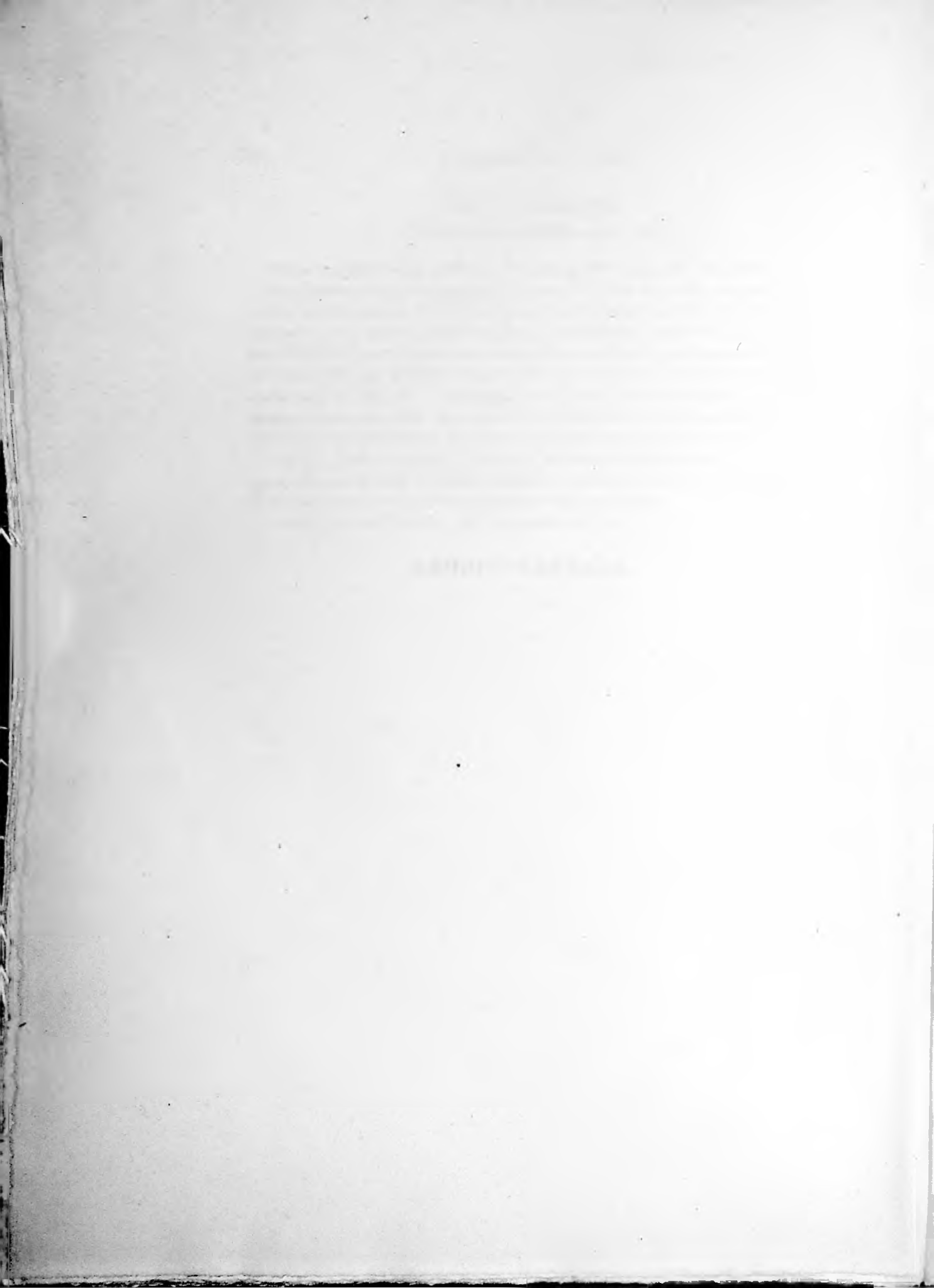
¹⁾ Woordolijck gelijk aan de overeenkomstige passage op bl. 784.

502. — COMMISSIE
VOOR JAN VAN NECK, 9 DEC. 1620.

Alsoo goetgevonden hebben de jachten den *Tyger*, de *Groene Leeu* ende de sloup *Amboyna* in compagnie van hier naer Solor te senden omme vandaer wyder tot den handel in Timor gebruyckt te werden, soo is 't, dat wy gecommitteert ende geautoryseert hebben, committeren ende autoryseren mits desen den E. Jan van Neck, oppercoopman op den *Tyger*, omme geduerende de voorsz. voyage tot haer aencomste voor 't fort Henricus in Solor by den commandeur Crijn van Raemburch, continueerlijck de vlagge van de groote steng op 't voorsz. jacht den *Tyger* te voeren ende in alle voorvallende saecken in den raet te presideren. Ordonneren ende bevelen derhalve aen de respectie coopluyden, schippers, alle andre officieren, soldaten ende bootsgesellen op de voorsz. jachten varende, niemant uutgesondert, den voorsz. Jan van Neck voor haer overhoofd te erkennen ende respecteren.

Actum in 't fort Jacatra, adi 9 December 1620.

-AANTEEKENINGEN.

AANTEKENINGEN.

Blz. 8 regel 4 v. o.; *coonnet*; corrupt voor *connen*. — Blz. 12 r. 12 v. b.: *Kunningen*; de man zelf teekent zich Conninghem (vorbastering van Cunningham?) — Blz. 12 r. 6 v. o. *Hester Jackson*, geene vrouw maar een man; vgl. de verbetering op deel I, 182 r. 3 v. b., welke in dat deel, blz. 849, is aangebracht. — Blz. 14 r. 6 v. b.: *Bali*, corrupt voor *Balthy*; zie register. — Blz. 17 opschrift: *Steven Doensz.*; uit het vervolg van ons deel komt zijn toenaam *van Groenedijk* voor den dag; zie register. — Blz. 65 r. 17 v. o.: *die van de Goenong Boekit*; bij Grissees te zoeken; vgl. blz. 357. — Blz. 73 opschrift: *Jan Cornelis Mayus*; dit is niet Jan Cornelisz. May, de man van den tocht naar de IJ-zee in 1611—1612, die eerst met Spilbècgen, en dus nà 10 Jan. 1616, in Oost-Indië aankwam; zie Muller, *De Reis van Jan Cornelisz. May* (Linsch. Ver.) blz. XL, en vgl. ons deel I, 201. — Blz. 92 r. 7 v. b. *Goyer*; het vraagteken achter dien naam moet vervallen; er is sprake van den ook in deel I voorkomenden schipper Isbrandt Jacobsz. Goyer. — Blz. 235 r. 6 v. o.: *nevensgaende missive*; niet ingeschreven. — Blz. 258 opschrift: *Rasière*; vgl. zijn brief aan Coen van 7 Aug. 1617 bij Tiele I, 168. — Blz. 412 r. 2 v. b. van n°. 244: *loge affgelopen*; vgl. de Jonge IV, 97. — Blz. 434 opschrift: *Protavi*; dezelfde die deel I, 374 voorkomt als *Protago*. — Blz. 496 r. 12 v. b.: *van Ray*; Pieter van Ray; *den predicandt*: Adriaen Jacobsz. Hulsebos; *Meester Jan*: de schoolmeester Jan van den Broecke; *capitein*: Jan van Gorcum; *luitenant*: Abraham Strijcker (vgl. IJzerman in *Bijdr. Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië* deel 73 blz. 570). — Blz. 555 r. 14 v. o.: *In 't fort Batavia*; deze naam was 12 Maart 1619 aan het fort gegeven door Pieter van Ray (zie de Jonge IV, 153), doch werd door Coen niet bevestigd, en is eerst weder gevoerd na de aanschrijving van Bowindhebben van 4 Maart 1621 (de Jonge IV, blz. CXXXVII; vgl. ons deel I, 668). — Blz. 608 r. 5 v. b.: *ultimo*, scil. Augusto; vgl. Tiele I, 248, waar een der brieven van Herman van Speult aan Coen van 31 Aug. 1619 gedrukt is. — Blz. 616 r. 15 v. b.: *Meester Jan*; zie boven de aantekening op blz. 496. — Blz. 673 opschrift: *commissie voor Jean Stijns*; vgl. de resolutie tot instelling van het ambt van baljuw bij de Jonge IV, 221. — Blz. 781 r. 15 v. b. *Pedro Blanco*; aldus ook in deel I te lezen op blz. 683 en 688. — Blz. 784 r. 6 v. b.: *onze brieven*; niet ingeschreven. — Blz. 785 r. 5 v. b.: *onze missive*; niet ingeschreven. — Blz. 785 r. 11 v. b.: *onze nevensgaende missiven*; niet ingeschreven.

REGISTERS.

REGISTER DER PERSOONSNAMEN.

A.

ADAMS (Robert), Engelschadmiraal, 680, 720, 724—725, 731—732.
 ADAMS (William), Engelschman in Japan, 372, 716.
 ADRIAENSZ. (Jan), koopman, 530.
 ALECKECKE (Cornelis Cornelisz.), schipper, 90, 95, 503, 598.
 ALI (Kaitjil), Ternataan, 545.
 ALPHIAT (Radja), Goeserat te Jacatra, 408.
 ANDRESZ. (Jan), bootsman, 61.
 ANGALAGA (koning), 774—775.
 ANNESZ. (Douwe), schipper, 731.
 ANTHEUNISZ. (Guilliam), schipper, 135, 141, 148.
 ANTHONIO „de swert”, 148, 216, 276, 361.
 ANTHONISZ. (Jacob), voorlezer, 658.
 ANTZEN (Willem van), gouverneur van Banda, 507—508, 513, 531, 533, 619, 646, 658.
 ARDEN van Breda, vrijman, 783.
 ANJA MANGGALA, rijksbestierder van Bantam, 352, 601, 617, benevens, zonder vermelding van zijn naam, het geheele werk door als „pangoran van Bantam”.
 ANJA PAPATE, Bantamsch rijksgröote, 601, 617.
 AROU, Chineeas te Jambi, 666.
 AYSUAN, Chineeas te Bantam, 98, 101.

B.

BABA (Codia), nachoda, 242, 306, 310, 336, 359, 363—384, 386.
 BACX, koopman, 181.
 BAHUET (Pieter), opperkoopman, 37, 40.
 BALTHY (Gisbert), koopman, 11, 91, 92, 152.
 BARENT „de timmerman”, 317.
 BARON (Hans), koopman, 210.
 BARRAPA (Kini Mas), hoofd te Japara, 607.
 BESTUEN, nachoda, 740.
 BERCH (Cornelis van den), koopman, 773.
 BLOCK MARTENSZ. (Adriaen), gouverneur van Amboina, 18, 32, 35, 38, 57, 66, 75, 83, 188, 283, 288, 298.

BOL (Jacob Mertensz.), 212.
 BOODT (Jan Claesz.), schipper, 352.
 BOTH (Pieter), Gouverneur-Generaal 4, 46, 48, 51, 95, 110, 120, 590.
 BOURAXA (tommagon), 687, 774.
 BOUWMEESTER (Albert), koopman, 665, 782.
 BRANDT (Jan van den), 368.
 BREE (Abraham van), opperkoopman, 177, 244, 390, 396, 562—563, 569, 576, 667.
 BRECKVELT (Jacob), directeur van den handel te Jacatra, 2, 36, 49—51, 72, 118, 140, 144, 277, 300, 330, 352, 472.
 BROECK (Abraham van den), opperkoopman, 14, 16, 230.
 BROECKE (Jan van den), schoolmeester, 496, 616.
 BROECKE (Pieter van den), opperkoopman, 21, 259, 298, 324, 494—495, 498, 554, 565, 586, 736—737, 769.
 BROUWER (Hendrick), commandeur, 1, 4, 6, 11, 21, 27, 107, 111, 328, 390, 654.
 BRUSTENS (Hendrick), opperkoopman, 181, 208, 579.
 БУСОВОУ (Daniël du), koopman, 613.
 БУСОВОУ, keizerlijk veldoverste, 601.
 BURCHT (Jacob van der), opperkoopman, 41, 75, 77, 79, 86, 98, 117, 136, 139, 141, 146, 168.
 BUYSERO (Cornelis), opperkoopman, 186, 271, 359—360, 373—374, 386.

C.

CAEN (Anthonie), schipper, 598, 631, 668, 671—672.
 CAMPS (Leonardt), opperkoopman, 655, 728—729, 736.
 CARNADE (Henry), Engelsch schipper, 781.
 CARPENTIER (Jacques de), opperkoopman, 549—550, 593.
 CARPENTIER (Pieter de), directeur-generaal, 245—247, 265, 330, 437, 519—521, 524—527, 529, 548—549, 553—554, 691—693, 700, 723, 743, 783.

- CARSTENSZ. (Jan), koopman, 282, 328, 474, 479, 623, 647, 660.
- CARVALHOS (Pedro de), gevangon Portugees, 306, 408.
- CASEMBROOT (Nicolaes), koopman, 223, 231, 244, 377, 397, 399, 451, 625—626, 682, 685, 697, 751.
- CHEVALIER (Guillaume), commies-generaal op de Fransche schepen van St. Malo, 339, 353, 393, 399.
- CLAESZ. (Cornelis), schipper, 113.
- CLAESZ. (Gerrit), stuurman, 741.
- CLAESZ. (Havick), schipper, 398.
- CLEFFINGER (Charles), Engelsch schipper, 731—732.
- COCHRANE (Joseph), Engelsch schipper, 731.
- COEN (Jan Pietersz.), president der loge te Bantam, later Gouverneur-Generaal, met name genoemd 41, 515, 540, 542—543, 548—549, 552, 578, 585—586, 592, 637, 661—663, 673, 723, 730, 740, 744.
- COETUS (Kiai), nachoda, 601, 617.
- COLIGNY (Gaspard de), admiraal van Frankrijk, 419.
- COLIJN (Simon), 523, 529.
- COMANS (Cornelis), opperkoopman, 155—157, 159—160, 164, 170, 215—217, 249, 252, 254—256, 259—262, 266—268, 273, 307, 309, 374, 378, 396—397, 399, 722, 741, 743, 754, 761, 771.
- COMANS (Hendrick Jansz.), opperkoopman, 151, 157, 159.
- CONDÉ (prins van), 9, 41.
- CORNELISZ. (Adriaen), Nederlander in Japan, 8.
- CORNELISZ. (Jan), 176.
- COTEELS (Mateo), president der loge te Bantam, 253.
- COTEELS (Steven), opperkoopman, 12, 19, 32, 33, 39, 57, 67, 68, 77, 80, 82, 191, 199.
- COUTELY (Jacques), opperkoopman, 685.
- CRIECK (Andries), koopman, 212, 297.
- CRULL (Dirk Gerritsz.), schipper, 733.
- CEGNIET (Johan), luitenant, 647, 660.
- CUKST, schipper, 777.
- DALE (Thomas), Engelsch admiraal, 553, 634.
- DANCKAERT (Sebastiaan), predikant, 284, 290, 611, 615, 650, 657—658.
- DAVIDTsz. (Davidt), schipper, 501.
- DAVIDTsz. (Marten), schipper, 205.
- DECAEN (Guillaume), commies-generaal der Fransche schepen van Dieppe, 269.
- DECKER (Hans de), admiraal der Fransche schepen van St. Malo, 338—339, 342, 346, 350, 354, 386, 441, 444, 457.
- DEDEL (Cornelis), Raad van Indië, 15, 17, 26, 78, 187, 257, 289, 295, 344, 348, 353.
- DEDEL (Jacob), Raad van Indië, 743.
- DEMANG (Kiai Mas), hoofd te Jacatra, 417.
- DEMGANG, nachoda, 740.
- DEUCHT (Pieter Dirksz.), opperkoopman, 95, 247, 519—521, 524—527, 529.
- DEYN (Evert), opperkoopman, 85, 122, 138—139, 141, 148, 159—160, 262, 380.
- DEYNSZ (David van) opperhoofd te Surate, 130, 171, 211, 298.
- DIRCKSZ. (Balten), 672.
- DIRCKSZ. (Coen), schipper, 761.
- DIRCKSZ. (David), 639—641.
- DIRCKSZ. (Willem), 230.
- DORST (Christiaan Ariaen den), directeur van den handel in de Molukken, 312.
- DORST (Willem den), opperkoopman, 48, 213, 293, 420, 449.
- DRUYFF (Gerrit Federicksz.), koopman, 199, 200, 203, 237, 365, 374, 418—419, 423, 552, 555, 561, 563, 571, 573, 688, 691—693, 702, 707, 712, 716, 745, 756, 760.
- DUSSEN (Adriaen Jacobsz. van der), opperkoopman, 101, 180—181, 196, 202, 569, 576, 594, 597—598, 602, 605—606, 629, 665, 670—671, 694, 696, 705, 720, 722, 743—745, 754—755, 761, 771—772, 779, 782, 784—785.

E.

- ELLETRZ. (Eller), onderkoopman, 13.
- EMANUEL „den tolck”, 316.
- ENDTsz., koopman, 297.
- ESPERON (le duc d'), 601.
- EVERTSZ. (Dirck), schipper, 451.
- EVERTSZ. (Frederick), 148, 246.
- EYCK (Adriaen van der), koopman, 670, 696.
- EYNDHOVEN (Balthazar van), koopman, 401, 413, 416, 424, 427, 454, 607, 699.
- D.**
- DAJA (Hatib), Ternataansch stadhouder op de nagelplaatsen van Ceram, 608, 609.

F.

FAYARDO (Don Luis de), Spaansch admiraal, 265.

G.

GABANG (pangeran), broeder van den rijksbestierder van Bantam, 415, 417, 441—442, 455—456, 490, 601, 617.

GABEY (Kiai), hoofd te Japara, 225.

GAERMAN (Jacob), opperkoopman, 761.

GENDRA (Radja), nachoda, 688, 709.

GERRITSZ. (Claes), schipper, 605.

GERRITSZ. (Willem), schipper, 609.

GIBLISZ. (Albert), schipper, 95.

GILLES (Janneken), 328.

GILLESZ. (Gilles), 341.

GOERRE, koopman, 446, 736, 738.

GOETHIANT (Jacob Cornelisz.), schipper, 44.

GORCOM (Jan Jansz. van), kapitein, 496.

GOUWENAET (Federick Fredericksz.), koopman, 501.

GOYEMON, Japanner in Compagnie's dienst, 234.

GOYER (Isbrandt Jacobsz.), schipper, 92.

GOENENDIJK (Steven Doensz. van), commandeur, Raad van Indië, 17, 32, 37, 41, 62, 63, 72, 76, 78, 83, 133, 140, 145, 147, 149, 155—157, 160, 161—165, 186, 199, 212, 216, 220, 224, 295.

GROOT (Pieter Jansz.), schipper, 244.

GRUËL (Samuel), 92.

GRUÏPH (Job Christiaensz.), directeur van den handel in de Molukken, 461, 546, 590.

GIJSELS (Aert), koopman, 613.

H.

HACNWIJCK (Jan Cornelisz.), schipper, 606.

HAEN (Nehemia de), opperkoopman, 72, 198—199.

HAGHEN (Steven van der), admiraal, Raad van Indië, 15—17, 19, 21, 22, 26, 45, 76—78, 85, 131, 168, 177, 185—187, 202, 265, 282, 288, 314, 324, 326, 341, 352, 421, 461, 486, 514, 519—521, 524, 527—528, 531, 533, 543—544.

HART (Cornelis Cornelisz. 't), schipper 4.

HASE (Hans de), visitateur-generaal, 4, 9, 25, 31, 37, 45—47, 52, 53, 82, 91, 151, 161, 177, 208, 213—214, 228, 291, 301, 303—304,

311—312, 333, 337, 361, 367, 376, 399, 437, 584—585, 619.

HASEL (Jan van), 299, 713.

HASSAYN (Ramalodin), nachoda, 77.

HEDA (Cornelis de), Nederlander in Voor-Indië, 162, 297.

HEERES (Floris), schipper, 164, 396, 502.

HEERMANS (Cornelis), opperkoopman, 592—593, 616, 625, 637.

HEETVELT (Willem), kapitein, 507, 647.

HEGGEN (Daniel van der), opperkoopman, 209, 216, 528, 592—593, 672.

HENDRICKSZ. (Olphert), schipper, 408.

HERMANSZ. (Evert), koopman, 496, 544.

HEUTEN (Woutor), opperkoopman, 503, 611—642, 673, 700, 765, 769.

HIDDES (Tjerck), schipper, 627, 782.

HITOK (kapitein), 283, 287, 326, 332, 471—472, 608, 609, 611. — Zijn zoon, 326, 332, 472.

HOOPPLANT (Jan Jansz.), koopman, 502, 627, 699, 701, 770, 773, 785.

HOURAËKEN (Cornelis), 554.

HOUGTIEN, nachoda, 740.

HOUTMAN (Frederick de), Raad van Indië, 228—230, 361, 366—367, 447, 562, 594, 600, 641, 652, 656—665, 675, 746.

HULSEBOS (Adriaen Jacobsz.), predikant, 496, 564, 616.

HUSKORY ITSIEMON, Japanner, 234.

I.

IMPON, Chinees, 12, 13.

INDRA (Sire Maharadja), 228.

INTSJE MIN, nachoda, 691.

INTSJE MOEDA, sabandar te Japara, 152, 199, 265, 305—306, 310, 386, 421, 428, 436—437, 471.

ISBRANTSZ. (Adam), predikant, 514.

ITAM (Radja), kouing van Indrapoora, 215, 258.

J.

JACKSON (Hester), Engelschman, 12, 13.

JACOBSZ. (Lenort), schipper, 592, 731.

JACOBSZ. (Willem), schipper, 72.

JACOBUS I van Engeland, 601, 680—681, 698.

JAMBI (Kaitjil), nachoda, 139.

JANSZ. (Cornelis), vrijman, 783.

JANSZ. (Eldert), assistent, 235—136.

JANSZ. (Hendrick), commandeur, 5, 10, 98, 112—113, 116, 226, 230, 233, 236, 238—239, 336, 360, 365—367, 370, 374, 387, 395, 418—419, 423, 491, 552, 556, 575, 579, 611, 618, 620, 637, 691.
JANSZ. (Hendrick), kruitmaker, 327, 333.
JANSZ. (Hendrick), vrijman 783.
JANSZ. (Jan), schipper, 61, 79.
JANSZ. (Jasper), gouverneur van Amboina, 26, 32, 34, 45, 78, 132, 185, 346.
JANSZ. (Michiel), vrijman, 783.
JANSZ. (Willem), gouverneur van Solor, vervolgens commandeur, 42, 44, 59, 63, 176, 507, 510, 513—514, 531, 533, 587, 614, 618, 620, 625, 631, 690, 692, 720, 723—725, 731—732, 735, 749.
JANSZ. (Willem), schipper, 107, 731.
JAPAN (Kaitjil), nachoda, 250, 562, 665—666, 669, 695, 706, 782.
JONGE (Hendrick de), opperkoopman, 64, 269—270, 275—276, 318—319, 380, 551, 563—564.
JOOSTEN (Jan), 6, 235, 371, 637.
JOOSTEN (Symon), koopman 302.
JOURDAIN (John), Engelsch scheepskapitein, 12, 74, 75, 594, 600, 634.

K.

KEYSER (Hans), 506, 600, 608, 612.
KEYSER (Laurens Pietersz.), schipper, 267, 355.
KEYSER (Cornelis de), onderkoopman, 164, 696, 723, 750.
KINT (Samuel), koopman, 48, 164, 213, 300.
KUNNINGEN (Willem), koopman, 12.

L.

LAM (Jan Dircksz.), commandeur, Raad van Indië, 41—46, 50, 52, 56, 58, 59, 66, 67, 69, 71, 73, 75, 83, 134, 163, 177, 186, 196, 257, 321, 324, 331, 339, 352, 438, 475, 477, 520, 525, 527, 512, 544, 586, 593, 600, 648, 656, 749, 764, 776—777.
LAMAGUER, sengadji op Solor, 434.
LAMAHALA, sengadji op Solor, 434.
LANGHE (Cornelis de), koopman, 632.
LAURENS, „eenen swart”, 13.
LAURENTEZ (Jacob), vrijman, 783.
LAXEMANNA (orangkaja), Atjesch hoofd, 261—262, 376.

LEEDWEN (Jan Rutgersz. van), koopman, 563, 606, 782.
LEFEBVRE (Jacques), opperkoopman, 48, 211, 213, 304, 496, 552, 566, 568, 620, 731—732.
LE MAIRE (Isaac), tegenstander der O. I. C., 173, 185.
LERMA (el duca de), grande van Spanje, 601.
LE ROY (Gerard), 13.
LEWIS (Edmund), Engelsch schipper, 731.
LIKIT, nachoda, 723.
LIMBURG (Jan Jansz. van), 299.
LINCO, Chinees te Bantam, 226, 471.
LIONTIENG, nachoda, 252.
LODENSTEYN, raadshcer in den Hove van Holland, 590.
LODENSTEYN (Jacob Joosten), schipper, 6, 140, 408, 591.

M.

MANDELICCO (pangeran), broeder van den rijksbestierder van Bantam, 415.
MARCT (Jacob van der), opperkoopman, 146—147, 167, 199, 202, 206, 225, 246—247, 265, 268, 277, 290, 305, 310, 316, 320, 329—330, 345, 349, 352—353, 355, 358—359, 378—379, 382, 386, 401, 412—413, 420, 422—423, 427—428, 435, 454, 480, 576.
MARIEN (David), koopman, 338.
MARTINEZ (Jan), Portugees in Japan, 2, 106.
MARTSZ. (Arent), commandeur, Raad van Indië, 458—459, 481—483, 485, 515, 518—519, 601.
MASEYCK (Cornelis van), onderkoopman, 146.
MATELIEFF (Cornelis), admiraal, 131.
MAURITS (Prins), Stadhouder en Kapitein-Generaal, 27, 85, 200, 376, 473, 486, 543, 548, 578, 585, 661, 673, 675, 679, 684, 690, 693—694, 777.
MAY PEGU, 242.
MAYUS (Jan Cornelisz.), schipper, 73.
MEDICI (Maria de), koningin van Frankrijk, 9, 27.
MEER (Adriaen van de), koopman, 296.
MEER (Franco van der), opperkoopman, 417, 585—586.
MEERE (Matthijs te), onderkoopman, 101, 229.
MERICOMALDI, „Moor” ter kust van Coromandel, 32, 447.
MEYNDERTSZ. (Jan), onderkoopman, 91.
MICHELISZ. (Tymen), opperkoopman, 249, 402, 406—408, 410, 490, 597, 605, 631, 669.

MILDE (Willem de), opperkoopman, 709.
 MOGOL (de Groot-), 9.
 MONDAIN (John), Engelsch schipper, 731.

N.

NANNINCKS (Dirck), vaandrig, 530.
 NATLAR (Joseph de), onderkoopman, 138, 319,
 380—381, 552, 672, 761, 764—765.
 NECK (Cornelis Barentsz. van), commies der
 Magellaansche Compagnie, 289, 471.
 NECK (Jan van), opperkoopman, 785—786.
 NIEUROODE (Cornelis van), koopman, 228—
 230, 241, 362, 366, 417, 561, 571, 573, 651,
 655, 689, 691—693, 702, 711, 745, 757, 764
 —765.

O.

OELOEBALANG, gouverneur van Japara, 383—
 384, 411—416, 421, 481, 483, 489, 607, 700.
 OLDENBARNEVELT (Johan van), Advocaat van
 Holland, 601.
 OFFERTSZ. (Doeden), schipper, 563.
 OLYVA (Raphael), koopman, 48, 213.
 OMMEREN (Mauritius van), koopman, 463, 529,
 592.
 OCHSKEN, 146, 148, 246, 381.
 OTTEN (Baront), 44.

P.

PADUECKA SARINARA (Dato), 691, 710.
 PALAMBAN, nachoda, 146—147, 168.
 PATERBORN (Casper), 139.
 PAUTSINSIN, nachoda, 740.
 PEDRO, tolk, 687, 774.
 PEKO, Chinees, 687.
 PELS (Reynier), schipper, 765.
 PEREIRA (Duarte), sultan van Riouw, 624.
 PETERSZ (Abraham), schipper, 61.
 PETERYN (Jan), koopman, 563.
 PHILIP (Jan), 177.
 PIETERSZ. (Cornelis), bottelier, 139, 148, 246.
 PIETERSZ. (Cornelis), 148.
 PIETERSZ. (Frederick), schipper, 632.
 PIETERSZ. (Huych), schipper, 40.
 PIETERSZ. (Meyndert), onderkoopman, 44,
 473, 634, 636.
 PIETERSZ. (Quintijn), schipper, 685.
 PLATE (Joris), vrijman, 783.
 PORTI (Kini), 65, 549.
 POS, schipper, 188.

PRING (Martin), Engelsch commandeur, 553,
 727.
 PROTAVI (Kaitjil), hoofd op Solor, 434, 636.

R.

RAEMBURCH (Quirijn van), opperkoopman, 43,
 57, 60, 204, 267, 309, 355, 358—359, 385,
 427, 433—435, 437, 499, 506, 633, 636, 786.
 RAMACK, nachoda, 97.
 RASIERE (Abraham de), opperkoopman, 205,
 258, 391, 398, 625, 628, 630, 681, 696, 698,
 751—752.
 RATOE (pangeran), sultan van Bantam, 617.
 RAVESTEYN (Pieter Gillesz. van), koopman,
 171, 446, 736, 738.
 RAY (Pieter van), koopman 181, 496, 554.
 REAEL (Dr. Laurens), Gouverneur-Generaal,
 9, 37, 42, 51, 59, 66, 69, 71, 83, 85, 93, 119,
 121, 125—126, 133, 143, 145, 157, 162—163,
 167—168, 180, 184—187, 193, 200—202, 217,
 257, 295, 298, 314, 325, 327, 330, 339—343,
 346, 349—350, 353, 386, 421, 429, 439, 452,
 461, 467—468, 472, 477, 486, 490, 508—509,
 511, 514, 519—521, 523, 525—528, 531—533,
 539, 543.
 REEFMAKER (Jacob), bewindhebber, 327, 333.
 REYNST (Gerard), Gouverneur-Generaal, 3, 4,
 7, 14, 18—20, 28, 38—42, 44, 45, 49, 52, 58,
 59, 81, 93, 110, 123, 126, 145, 157, 163, 173,
 175, 177, 187, 203, 228. — Zijn zoon, 46, 52.
 ROO (Tanne van), 608.
 ROSSINGJN (Jan), koopman, 177, 333, 338, 342,
 346, 365.
 RIJSER (Symon Symonsz.), koopman, 53, 210,
 260—261.

S.

SABADIN (Kinelaha), Ternataansch stad-
 houder op Ceram, 462, 608—610.
 SANDE (Dirck Pietersz. van de), gouverneur
 van Banda, 22, 32, 37, 49, 63, 82, 83, 193,
 196, 198, 206, 278, 326, 343, 352.
 SANTVOORT, 347.
 SCHAPECAES (Pieter Claesz.), assistant, 636.
 SCHAPEHAM (Geen Huygen), schipper, 216.
 SCHOONHOFFMAN (Cornelis Roeyersz.), opper-
 koopman, 60.
 SCHOT (Jacob de), koopman, 34.
 SCHORTE (Apollonius), opperkoopman, 429,
 434.

- SCHOOTEN** (Adriaen Jansz.), stuurman, 401.
SENEPATI (Kiai), Bantamsch rijksgröote, 617.
SEYS (Gilles), 636.
SILVA TELLO (Don Juan de), Spaansch gouverneur der Philippijnen, 78, 80, 83, 87, 93, 96, 97, 102, 105, 107, 112, 118—119, 125—126, 131—132, 134, 138, 141, 143, 146, 163—164, 168, 170, 213, 288, 301.
SIMSUAN, Chincee te Bantam. 13, 15, 16, 87, 258—270, 263.
SINT-JAGO (Franco de), mesties, 213.
SOEST (van), predikant, 514.
SOURY (Andries), opperkoopman, 12, 16, 21, 64, 65, 79, 87, 92, 96, 97, 100, 103, 119—121, 125, 142, 149—150, 156, 165—166, 170, 219, 224, 227, 231, 241, 244, 248, 253—258, 264—268, 271, 274, 300, 305, 307, 334, 356, 359, 362, 384—385, 393, 403, 408—410, 415, 425—426, 487, 490, 548—549, 553—554, 583—586, 597, 683—684, 753, 768.
SOUSSAY, nachoda, 252—253, 256, 392, 740.
SPEEX (Jacques), opperkoopman, 1, 5, 11, 12, 14, 99, 100, 102, 104, 113—114, 170, 228, 232, 361, 364, 368, 373—374, 477, 534, 557—558, 560, 570, 577, 652, 663, 703—704, 714, 717, 725, 728, 735—736, 747, 750.
SPEULT (Herman van), gouverneur van Amboina, 82, 192, 286, 320, 325—326, 331, 341, 343, 351—352, 467, 501, 506, 510, 515—516, 540, 544, 600, 608, 614—615, 618, 650, 656—657, 660—661, 664—665, 775.
SPIERINGH de Jonge (Jan), onderkoopman, 72.
SPIILBERGEN (Bartholomeus van), commandeur, 662.
SPIILBERGEN (Joris van), commandeur, 132, 186, 463, 737.
SPINOLA, Spaansch krijgsoverste, 27.
SPRINGCKEL, 11.
STERCK (Abraham), opperkoopman, 12, 16, 87, 90, 91, 142.
STOCKERMANS (Hans), schipper, 598.
STRINGEN (Marten van der), opperkoopman, 113, 321, 369, 474, 480, 507, 509, 533, 612, 647, 658, 660.
STRUYFF, schipper, 394.
STRIJCKER (Abraham), luitenant, 496.
STUYTELING (Jacob), diamantslijper, 275.
STIJNS (Jan), 473, 673—674.
SUY (Pieter), opperkoopman, 317.
SUYLEN (van), 298.
SWATSUAN, nachoda, 740.
SWERIUS, secretaris van Reynst, 72, 219.
SYBRANTH (Tjereck), schipper, 426.
- T.**
- TAEI** (Symen Reyndertsz.), kapitein, 401.
TALLO, nachoda, 590.
THEUNEMANS (Adriaen), opperkoopman, 183.
THEUNISZ. (Tieleman), zickentrooster, 342—343.
THOMASZ. (Adolf), opperkoopman, 213, 300, 303, 766—768.
THOMASZ. (Jan), onderkoopman, 316—317.
THOMASZ. (Lenert), schipper, 391.
THUSSEN (Evort), onderkoopman, 616.
TINHOINGH, nachoda, 688, 709.
TRIFST (Dirck Claesz.), onderkoopman, 316—317, 626.
TUAN RAYA, nachoda, 691.
- U.**
- UFFELEN** (Abraham van), opperkoopman, 639—640, 664.
- V.**
- VAECHT** (Hendrick), opperkoopman, 138, 140, 148, 245, 275—276, 318—319, 380—381, 731.
VALCK (Marten), 297, 300, 446.
VALCK (Pieter Gerritsz.), 740.
VELINCX (Gerard), koopman, 501, 503.
VELT ('t), kapitein, 623.
VERHULST (Willem), 100, 195.
VERNE (Isack de), koopman, 44.
VERNAT, 465.
VERSCHULT (Adam), 297.
VIANEN (Gijsbrecht van), kapitein, 83, 460.
VISOSO (Anthonio), 271, 320—321.
VOORT (Willem van der), 281.
VRIES (Dirck Allertsz. de), schipper, 122, 141.
- W.**
- WAEI** (Hendrick Jansz. de), koopman, 330 (waarschijnlijk verschrijving voor Willem Jansz. de Wael).
WAEI (Willem Jansz. de), koopman, 269—270, 275, 316, 320.
WAKING, nachoda, 252, 256.
WALI (Radja), nachoda, 246.
WARWICK (Wijbrand van), 13.
WATERFORT (Hendrick van), opperkoopman, 17, 23, 29, 32, 36, 50, 68, 83, 192, 195, 199, 280, 327, 344, 352, 470, 475, 480.

- WATHERI, hoofd van de Oeliasers, 609.
WATTINGH, overste der Chineezente Jacatra,
225, 383, 471.
WESTERWOLT (Adam), directeur van den han-
del in de Molukken, 23, 29, 38, 48, 70, 71
82, 83, 176, 182, 311, 323, 341, 348, 464—466,
637, 729.
WILLEMSZ. (Jan), schipper, 95.
WILLEMSZ. (Laurens), onderkoopman, 598.
- WILLEMSZ. (Maerten), barbier, 781.
WOLFF (Leonard), 211.
WOUTERSZ., commandeur, 51.
WOUTERSZ. (Elbert), 730.
WYGANTZ., 176.
- Z.**
- ZURCK (Gaspar van), commandeur, 200—201.

REGISTER DER PLAATS- EN VOLKSNAMEN.

A.

- Acapulco, 643, 655, 726.
Agra, 738.
Ai (Poeloe), 18, 20, 22, 27, 56, 58, 66, 68, 69, 71, 74, 112, 126, 128, 131—133, 144, 163, 180—181, 193—194, 196—197, 205—206, 279, 282, 328, 460, 474, 479—480, 484, 507, 532—534, 610, 619, 621, 623—624, 647, 651, 660.
Alfoeren, 472.
Amanabon, 204, 317.
Amblau, 522, 611, 614, 646.
Amboina en Amboineezen, 1, 4, 6, 7, 11, 12, 17—19, 21, 22, 24, 27, 28, 30, 32—40, 42—46, 49, 50, 52—54, 88, 90, 93, 101, 103, 105, 107, 109, 115, 125—129, 131, 133—134, 136, 146, 157—158, 161, 163—164, 167, 169, 171—177, 179—181, 183, 185—192, 197, 199, 202—205, 207, 212, 218, 221, 256—258, 274, 277—279, 282—288, 290, 294, 296, 306, 314, 320, 322—326, 330—332, 337—343, 347—353, 361, 367, 385, 398, 418—420, 429, 438, 440, 445, 450—451, 453, 457—462, 466—468, 470—471, 473, 476, 478, 481, 484—485, 490, 492, 495, 497, 499—506, 509, 513—516, 518—521, 523—529, 533—535, 538—540, 542—544, 546—548, 551—552, 556—557, 559—563, 568, 570—573, 577, 580, 582, 586, 588—591, 593, 600—601, 608—609, 611—618, 620—624, 635, 637, 641—647, 649—652, 656—665, 668, 675—678, 701, 708, 712, 715, 721, 726, 732, 737—739, 746—750, 755, 758, 763—765, 772, 775—777, 783.
Amsterdam, 61, 372, 741, 767, 771.
Amsterdam (classis), 135.
Amsterdam (kamer), 3.
Angola, 142, 164.
Anjer, 497.
Annabon, 171.
Antwerpen, 674.
Arabië, 3, 21, 27, 122, 125, 144, 180, 211, 215, 218—219, 348, 352, 354, 371, 393, 419, 446, 454, 463, 740.
Arakan, 101, 212, 296.
Arisbaja, 550.
Atjeh en Atjehers, 9, 14, 17, 28, 35, 45—48, 51, 53, 70, 94, 123—124, 130, 144, 151, 157—160, 170, 209, 215—217, 226, 231, 254—255, 259—264, 266—268, 273, 285, 288, 292, 310, 321, 351, 353, 374—378, 380, 394, 397—399, 449—453, 497, 560, 582, 600, 616, 625—629, 682—686, 697—698, 710, 738—739, 750—751, 753—754, 778—779.

B.

- Babi (Poeloe), 391.
Bali, 17, 135, 137, 205, 208, 268, 320—321, 502, 610, 634, 637, 642, 644, 658, 665, 746, 783.
Bali (straat), 500, 512.

Banda en Bandancezon, 1, 4, 6, 7, 9, 11, 17—23, 25—30, 32, 34—88, 40, 42—45, 49, 50, 52—60, 62—70, 72—74, 79, 81, 83, 84, 88, 90, 93, 105—107, 112, 115, 125—129, 131—135, 144, 146, 157—158, 161, 163—164, 167, 171—177, 179—181, 183, 185—199, 202—903, 205—207, 212, 218—219, 256—258, 274, 277—285, 287—288, 290—291, 294, 296, 299, 306, 314, 322—327, 330—333, 337—344, 347—353, 361, 367, 371, 385, 398, 405, 418—420, 429, 438—440, 445, 450, 452—453, 457—462, 466, 468—471, 473—481, 484—485, 492, 507—510, 512—515, 522, 531—533, 536, 538, 541—542, 545—546, 551—552, 559, 561, 570—573, 577, 580, 588—589, 593, 601, 608 610, 612—613, 619—623, 626, 735—636, 641, 643—647, 650—652, 656—661, 661, 668, 675—679, 704, 715, 721, 737—739, 746—750, 755, 758, 763—765, 772, 775—776.

Bandjermasin, 628, 633.

Banggaai, 484.

Bangka, 88, 252, 606.

Banguala, 610.

Bantam en Bantammers, 4, 8, 9, 11, 13—19, 22—24, 29, 32—34, 36, 37, 40—46, 49—51, 53, 55, 58—61, 63, 65, 67—75, 77, 79, 80, 82, 83, 85, 87, 89, 91, 92, 95, 97, 98, 103—104, 112, 114—116, 118, 122, 124, 127, 130, 138—139, 142, 144, 147—150, 153—154, 156—157, 160—161, 163—166, 168—169, 172—173, 175—180, 182, 185, 187—188, 193, 201, 209, 213, 215—217, 219—220, 223—228, 231, 233, 235, 241—242, 246—248, 250—254, 256—258, 260, 265, 267, 269, 271—274, 278, 285, 287—288, 290, 299, 301, 304, 307—311, 319, 321, 323—330, 333—336, 338—339, 342, 345—352, 351, 357—360, 362, 368, 372—373, 379—384, 386—389, 391, 393—395, 397, 399, 404—405, 407, 410, 415—416, 418, 424, 438—439, 441—446, 449—453, 455—456, 468, 471—472, 480, 487, 489—500, 512, 504—505, 511, 416, 531, 534—535, 537—538, 549—550, 552—557, 559, 561—562, 564, 566—568, 570, 572—574, 576, 578, 584, 586—588, 594—597, 599—601, 603, 605—606, 617—620, 626—627, 629—634, 636—637, 639—640, 642, 651, 660—664, 667—668, 672, 674, 679—680, 685, 688, 690, 694—699, 701—705, 707—709, 711, 714, 716, 721—722, 738—739, 741—745, 750—752, 755, 758—763, 770, 772, 774—776, 778—780, 784.

Bantam (hoek van), 386.

Barbarije, 78.

Baros, 723.

Bataterra, 547.

Batavia, 555.

Batjan, 1, 25, 136, 184, 463, 465, 520—522, 525—531, 538, 542, 559, 571—573, 577, 613, 650, 765.

Belgica (fort), 281, 508, 533, 619.

Bengalen, 101, 212, 581—582, 620.

Berhala (Poeloe), 91, 667.

Besi (Poeloe), 557, 595.

Bima, 45, 64, 92, 201—205, 321, 348, 427, 429, 433, 455, 466, 469, 501—503, 506, 512, 534, 536, 634, 612, 646, 656, 665.

Rintang, 95, 130, 720, 722, 745.

Bocherones, 398, 405, 439, 467, 485, 642.

Boekit, 65, 357, 784.

Boeroe, 185, 462, 467, 471, 522, 611, 614, 646.

Boeton, 193, 549, 508, 592, 601, 651, 783.

Boeton (straat), 592.

Boheme, 601.

Bordelong, 226, 229, 236, 238, 363, 689, 702, 756, 758.

Borneo, 33, 103, 126, 131, 252, 255, 447, 621—622, 763—765, 775.

Breda, 783.

Briel (den), 273, 783.

Broetchia, 736.

C.

- Calicut, 218, 739.
 Cambayn, 211, 354.
 Cambodja, 248, 303, 335, 363—364, 416, 418, 423—425, 455, 466, 469, 536, 560, 570, 577, 623, 633, 655, 708, 711—712, 745, 750, 756, 759, 761, 784.
 Campey, zie Koempih.
 Canton, 241.
 Cavite, 733.
 Celebes, 93, 126, 131, 136, 176, 621—622, 763, 765.
 Ceram, 185, 195, 257, 295, 472, 609—610, 615, 646.
 Ceylon, 181, 218, 299, 376, 448, 753.
 Cheribon, 85, 137, 140, 205, 207, 222, 265, 268—271, 275, 311, 316—317, 320, 329—330, 412—414, 422, 460, 480, 554, 579, 599, 603, 606, 628, 632—633, 674, 741, 770.
 Chiau, 211.
 China en Chineezen, ook in den Mal. Archipel, 3—5, 7, 8, 10—12, 14, 17, 20, 21, 24, 26, 28, 30, 33, 34, 80, 81, 83, 84, 87, 91, 99, 100—110, 113, 116, 118, 130, 137, 143, 149, 151, 153, 155, 166, 172—175, 179, 183, 185, 193, 196, 199, 211, 215, 218—219, 221—228, 230, 233—235, 239—242, 248, 250, 252—254, 256—259, 264—265, 267, 274, 277, 291, 297—298, 301—305, 307, 311, 314, 322, 329, 334, 336, 345—346, 349, 355—356, 358—359, 363, 367—371, 379, 382—384, 387—391, 394—395, 406—407, 411, 421, 423, 428, 432, 437, 439, 441, 444—445, 462, 465, 472, 487, 491, 493, 497, 531, 547—533, 547—548, 557—559, 561, 566—567, 571—573, 577—578, 587, 591, 603, 609—610, 617, 627, 629, 631—632, 634, 641—642, 644, 646, 652—654, 666—669, 671—673, 683, 687, 689, 691—692, 695—696, 699, 700, 702—704, 706—709, 711—715, 717—720, 727—728, 732—735, 740, 742, 745, 747—749, 756—760, 763, 774.
 China Bata.: zie Bangka.
 Chincheu, 88, 696.
 Christenen, 8, 9, 13, 134, 194, 320, 432, 530 540—541, 609, 611, 615, 650, 658.
 Cochin, 46, 54.
 Cochinchina, 1, 5, 6, 11, 228—229, 231, 233—234, 236—241, 250, 321, 363—375, 367, 369—370, 372, 374, 420, 534, 537, 558, 577, 618, 653, 703, 711, 713, 715, 727, 735, 748.
 Codgias, 580.
 Compey, zie Koempih.
 Condor (Poeloe), 363, 653, 732.
 Coromandel (kust van), 4, 9, 20, 24, 25, 37, 45, 46, 51, 52, 54, 89, 91, 101, 115, 127, 139, 148, 151, 153, 161—162, 170—171, 181—182, 185, 191—192, 208—209, 211—214, 216—217, 228, 275, 291—292, 298, 301, 310, 326—328, 331—332, 337—338, 346, 348, 352, 354, 361, 367, 371, 380, 398—399, 406, 419, 425, 437—438, 445, 448, 450—451, 454—455, 460, 466, 469, 478—479, 497, 512, 535—536, 553, 562, 580, 583—588, 595, 600, 608, 616, 618, 620, 622, 627, 630—631, 633—634, 654, 659, 683—684, 686, 689—690, 692, 707, 712, 736, 752—754, 763, 767—768, 776, 778—779.
 Cosequi, 714, 718.

D.

- Daboel, 211, 712, 752.
 Damao, 285, 310.
 Delft (kamer), 3, 585—586.
 Demak, 205, 884, 389, 401, 579—580.
 Denemarken en Denen, 485, 583, 592, 600, 612, 625, 628, 647.
 Diang, 212, 296, 444.

Dieppe, 269, 298, 302, 443.
 Drie Broeders (de), 470.
 Duitsen (= Hollanders), 193, 302, 652, 679, 681.

E.

Engano, 181—182, 191, 208, 210, 221, 493.
 Engeland en Engelschen, 3, 4, 8—10, 12, 17—22, 25—30, 33—39, 41, 45, 53, 54, 56, 58, 59, 65—69, 71—75, 80, 81, 86, 88, 93, 94, 98, 100—101, 109, 112, 121—122, 124, 128—130, 132—135, 142, 144—146, 148, 152—155, 157—160, 163, 167—168, 170—175, 177—180, 183—189, 191, 193—194, 198, 202, 204, 208—211, 213, 227, 235, 244, 246, 249, 253, 257, 260—263, 267, 270—276, 278—280, 282—287, 295, 298, 301, 305, 308—309, 314, 322—323, 325, 332, 335—336, 340, 342, 344, 346, 348, 350—353, 365, 374, 376—377, 381, 383—384, 389—390, 392—393, 397—399, 401—405, 416—417, 419, 432, 437, 439—442, 444, 450, 452—453, 455—469, 471, 475—471, 480, 485—486, 490—502, 504—506, 508—509, 511—513, 515—517, 519—520, 522—523, 528, 531—532, 534—537, 542—543, 546, 548, 551, 553, 555—559, 561—566, 568—569, 571—573, 575—578, 580, 583, 586—587, 591—592, 594—604, 606—607, 612, 614, 617—622, 625—628, 630—631, 633—634, 638, 641, 643, 647, 654, 656—661, 664, 666, 668, 675—679, 681—686, 688—698, 700—707, 709—710, 712, 714, 716—728, 731, 734, 736—737, 739, 742—743, 748, 750—752, 755, 757—758, 763, 772, 775, 767—782.
 Enkhuizen (kamer), 366.
 Erang, 461, 517, 646.
 Europa, 9, 27, 184, 218, 260—261, 263, 332, 376—377, 432, 441, 455, 485, 612, 617.

F.

Farando, 4, 7, 12, 99, 104, 113—114, 232, 235, 239, 321, 336, 363, 368, 373, 438, 492—493, 534, 536, 539, 542, 557—558, 560, 570, 575, 577—578, 643, 652—655, 663, 702—704, 711—712, 714, 717—720, 725—726, 728—732, 735—736, 747—749.
 Formosa, 102, 113, 717—718, 720.
 Frankrijk en Franschen, 9, 27, 81, 141, 174, 185, 193, 198, 223, 227, 249—250, 253, 267, 270—274, 278, 280, 282, 287, 301—302, 308, 322, 335, 350—354, 374, 376—377, 384, 386, 390, 392, 399, 400, 419, 432, 443—444, 457, 460, 485, 592, 600—601, 612, 625, 628, 638, 647.

G.

Gamoekanora, 25.
 Geldria (fort), 46, 298, 301.
 Gilolo, 136.
 Goede Hoop (Knap de), 27, 142, 271, 453, 468, 476, 776.
 Goa, 28, 46, 54, 130, 149, 170, 254, 265, 336.
 Goenong, zie: Boekit.
 Goescratte, 77, 125, 141, 160, 211, 218, 259, 264, 274, 310, 353, 378, 393, 399, 408, 428, 444, 451, 580, 682—683, 697, 737—738, 752.
 Golconda, 55, 581.
 Gotteren, 766—767.
 Gottho, 113, 714, 718.
 Gnofakiaha, 523, 526.
 Grissee, 9, 12, 22, 23, 32—35, 57, 64—66, 79—81, 89, 90, 177, 311, 330, 347, 256—357, 360, 501—506, 542, 546—550, 572—573, 579, 590, 592—593, 608, 613, 616, 625, 633, 637, 641—642, 644—646, 665—666, 672—673, 700, 723, 741, 759, 777, 783.
 Groot-Brittanje, 681.
 Guinea en Guineesch, 211, 292, 297, 303, 338, 444, 447—448, 581—582, 681.

H.

- Haarlem, 827, 841.
 Henricus (fort), 44, 59, 204, 317, 786.
 Hitoë, 17, 202, 283, 286, 288, 331, 349, 352, 461, 467, 470—471, 485, 516, 541—542, 544, 614, 646, 652.
 Hoetocmoeri, 440, 470—471.
 Holland en Hollanders, 9, 19, 201, 214, 250, 253, 257, 271, 363, 411, 599, 680—681, 687, 690, 779.
 Hooge Land (?), zie Terra Alta.
 Hoorn, 139, 173, 185, 783.
 Hoorn (kamer), 3.

I.

- Indië en Indiërs, 5, 7, 9, 25, 27, 34, 53, 66, 74, 95, 142, 174, 180, 187, 200, 209, 213—214, 228, 234, 300—301, 379, 387, 402, 405, 426, 432, 439, 465, 471, 486, 511, 523, 538—539, 571, 583, 661, 675, 681, 689, 693, 730, 758.
 Indië (kust van, = kust van Malabar), 83.
 Indragiri, 91, 94, 120, 143, 152, 222, 224, 244, 249, 251, 264, 266, 308, 390, 395, 402, 406—410, 415, 425, 457, 488, 490, 512, 544, 588, 597, 602, 605—606, 631, 665, 669—671, 695—696, 706, 721, 741—742, 744, 754—756, 781.
 Indrapoera, 215, 259.
 Italië, 78, 404.

J.

- Jacatra, 9, 11, 13, 15—17, 29, 32, 33—40, 47, 49—53, 58, 59, 61, 66, 71, 72, 87—91, 95, 97, 100, 104, 117—119, 121—122, 125, 127, 131—137, 140—141, 144, 147, 150, 163—164, 168—169, 172, 176, 178, 182, 184, 186, 188, 191—193, 195—199, 202—203, 205—206, 208, 210, 214, 220, 222—226, 230—231, 236—237, 241, 244—245, 247, 252, 257—258, 260—262, 265, 267—269, 271, 273—276, 280—282, 286, 290—291, 299, 300, 302—306, 311, 315, 318, 320, 326, 330, 332—334, 338—346, 349, 352—353, 355, 358—359, 365—366, 368, 373, 376—379, 381, 383, 385, 391—393, 395—403, 408, 411—412, 415, 417—418, 420, 422—427, 434—435, 437, 441—441, 449, 455—456, 460—464, 466, 471, 473, 477, 479—480, 482, 487, 489—490, 492—500, 502, 504—505, 509—512, 516, 520, 533—538, 541, 544—546, 548—564, 566—567, 569—580, 583—589, 591—594, 596—603, 605—607, 612—614, 616—626, 629—633, 638, 640, 642, 645, 953, 655, 658, 664—665, 667—674, 679—683, 685—687, 691—694, 696, 699—706, 708—713, 715—717, 722—730, 735—737, 740—742, 744—747, 749—756, 759—761, 763—775, 777—779, 781—786.
 Jambi, 13, 15, 16, 18, 21, 27, 38, 41, 62, 78, 81, 86, —92, 94—98, 100, 103, 110, 118—121, 126, 130—131, 141—143, 146, 149—151, 153—157, 160, 164—166, 170, 179, 199, 216—217, 219—221, 224, 227, 229, 231, 241—244, 248, 251, 253—256, 258, 262, 264—267, 269, 271, 274, 285, 295, 299, 300, 305—309, 311, 313, 316, 329, 331, 333—335, 357, 359, 367, 369, 378—379, 383, 385—389, 391, 393, 403—406, 408—409, 411, 415, 417—419, 424—426, 440, 443—445, 454, 457, 465, 471, 487—490, 493, 502, 511—512, 544, 556, 559, 562—563, 569, 571—573, 575—576, 578—480, 582, 588, 594—598, 602—606, 628—633, 641, 665, 667—671, 694—695, 705—706, 708, 711—714, 720—722, 738, 741—744, 748—749, 754—756, 761, 770—772, 779—780, 782, 784—785.
 Japan en Japanners, ook in den Mal. Archipel, 1, 4—11, 27, 33, 37, 52, 78, 82, 86, 88, 89, 95, 98—118, 122, 128—129, 155, 160, 166, 170, 176, 190, 221, 228—229, 232—236, 238—241, 322, 324, 340, 346, 361, 363—364, 367, 368—372, 418, 460, 464—465, 475, 478, 492—493, 512, 515, 522, 534, 436, 538—540, 544, 546, 553, 557—558, 560, 562, 569—571, 573, 577—578, 588—589, 595, 598, 602, 608—609, 612, 616, 618, 643, 645, 650, 654—655, 663, 689, 691—692, 707, 718—720, 723—724, 726, 729, 732, 735, 745—746, 749—750, 764, 775—776.

- Japara, 1, 16—18, 22—24, 30, 31, 35—40, 45, 47, 53, 57, 61—63, 66, 72, 75—80, 86, 95, 116—117, 136, 139—141, 145—150, 162, 155, 167, 176—177, 180, 183, 189, 191, 193, 198—199, 202—208, 218, 222, 225, 242—247, 255, 265—266, 268, 277, 279, 290, 295, 298, 305, 310—311, 316, 320, 329—330, 335—336, 345, 347—349, 352—353, 355, 357—360, 379, 382, 384—386, 388, 401, 411—414, 416, 418, 420—422, 424, 427—428, 435, 440, 444, 449—450, 452, 454—455, 458—461, 464, 466, 469, 571, 476, 479—483, 486—490, 500—506, 536, 551—554, 556, 558, 561, 563, 568, 572, 579—580, 596, 603, 605, 607, 633, 641, 651, 666—667, 699, 701, 774—775, 780.
- Java en Javanen, 9, 26, 35, 36, 40, 45, 55, 57, 64, 72, 73, 75, 80, 90, 98, 127, 135—137, 140, 144, 153—154, 168, 170, 173—175, 179, 193, 200, 203, 205, 223, 251, 265, 267, 274, 281, 293—294, 319—320, 330, 333, 337, 347—348, 356—357, 361, 367, 384, 390, 396, 402, 440, 442, 445, 453, 455, 461, 463, 484, 491—492, 494, 496—497, 499, 500, 502, 506, 511—512, 515—516, 518, 520—523, 526, 534—535, 538, 542, 551, 556, 559, 561—562, 565, 570, 580, 583, 599, 611, 621—623, 643, 646, 656—657, 659, 661, 678, 701, 708, 738, 779.
- Java Mayor, 136, 501.
- Jemen, 737.
- Johor, 14—17, 21, 35, 70, 87, 92—97, 101—102, 118, 126, 130—131, 152, 155, 160, 231, 255, 391, 394, 396, 402, 406—410, 457, 484, 488, 579, 597, 741, 784.
- Jordan, 35, 57, 64, 65, 79, 81, 90, 311, 329, 335, 349, 355—360, 379, 384, 388, 402, 408, 467, 500—501, 503—506, 572, 547—550, 579, 593, 603, 634, 641—642, 666, 695, 708, 712, 780.

K.

- Kaliamata, 545, 547, 589, 548.
- Kambelo, 20, 56, 69, 74, 112, 129, 133, 189, 283, 286, 288, 331, 440, 461, 467, 479, 516—517, 522—523, 614, 646, 648, 662.
- Kampar, 390, 395, 402, 406—410, 415, 425, 457, 488, 490, 597.
- Kedah, 101, 254, 560.
- Kelang, 472, 616.
- Kendal, 140, 401, 774.
- Klingen, 174—175, 179, 193, 304—305.
- Koempih (Mocara), 488, 595.
- Korea, 108.
- Krakatau, 496.

L.

- Lamenjuta, 215.
- Lampongs (de), 617—618.
- Landak, 139, 319, 380.
- Larantoecka, 635.
- Lariko, 611.
- Laskars, 739.
- Lassem, 206—207.
- Latocoly, 611.
- Lequico Pequeno, 102, 113, 238, 717—718, 720, 732.
- Lesidi, 440, 461, 517, 616.
- Ligor, 226, 229, 236, 238, 362—363, 689, 702, 708, 711, 756, 758.
- Lingga, 121.
- Lisabata, 608.
- Lochoe, 20, 56, 69, 74, 129, 133, 283, 286, 288, 331, 440, 459, 461, 467, 469—471, 485, 516—517, 522—523, 511—512, 544, 614, 646, 648, 652.
- Londen, 679, 681—682, 684, 689—690, 694, 712.

Lontor, 193, 257, 279—280, 295, 419, 440, 452, 474, 478, 480, 508, 621, 647, 676—677.
 Luchuy, 279.
 Lucipara, 252, 256, 311, 336, 386, 389, 579—580, 598.
 Lucipara (engte van), 579—580.

M.

Macao, 1, 7, 12, 14, 17, 19, 24, 26, 63, 66—68, 70, 71, 82, 83, 94, 102, 107, 110, 113—114, 122, 128—129, 138, 144, 146, 149—153, 155—157, 161, 163, 170—171, 229, 236, 238—240, 321, 364, 534, 714, 716—718, 726, 732—733, 781—782.
 Madagascar, 186, 353, 471, 479, 638.
 Madoera, 64, 355, 357, 401—402, 501—503, 515, 519, 521, 524, 542, 517—548, 550, 556, 586, 620.
 Magelhaens (straat van), 37, 133.
 Magellaanſche Compagnie, 298, 341, 343.
 Makassar en Makassaren, 5, 10, 12, 28, 29, 32—36, 40, 45, 57, 72, 73, 79, 135, 177, 193, 218, 266, 288, 288, 295, 308, 331, 340, 342, 344, 348, 357, 396, 402, 409—410, 416, 418, 427, 433—434, 443, 450, 455, 458, 461, 484—485, 489, 501, 503—504, 522, 536, 551, 558, 572, 579—580, 592, 599, 606, 628, 631, 633, 645—646, 665, 672, 707, 711, 713, 720, 722, 741, 761, 770, 774, 782, 784.
 Makjan, 26, 175, 183—184, 284, 296, 314, 463—464, 526, 528—529, 542, 544, 546, 588, 592, 609, 648, 765.
 Malabar (kust van), 83, 218.
 Malajoe, 26, 31, 109, 136, 187, 419, 440, 450, 457, 459, 464, 466, 470, 525—526, 542, 544—547, 588, 590, 623, 648, 651, 656.
 Malaka, 1, 12, 15, 17, 19, 22, 26, 28, 32—38, 41, 45, 52, 56, 62, 63, 66—68, 70, 71, 83, 84, 93, 96, 103, 110, 112, 114, 118, 120, 122—128, 130, 138, 141, 146, 149—153, 155—157, 161, 164—166, 169—170, 176, 178, 180, 183, 186, 191, 212—213, 223, 242—245, 248, 254—255, 263, 265, 268, 270, 293, 295, 304, 306—308, 311, 362, 389, 393, 395, 408, 444, 481, 573, 579, 599, 603, 606, 627, 632, 646, 710, 774—775, 780—782, 784.
 Malaka (straat), 46, 53, 71, 83, 128, 178, 216—217, 461, 595, 597, 621, 627, 682, 778.
 Malteiers, 37, 55, 92, 98, 117—118, 162, 174—175, 179, 193, 214, 244, 249, 260, 308, 390, 402, 412, 580, 652, 693.
 Mallemans-eiland, 515, 519, 521, 524, 542, 547—548.
 Maloea, 318.
 Mangelagi, 186.
 Manila, 4, 9, 24, 28, 46, 52, 54, 56, 70, 83, 87, 92, 93, 96, 102—103, 107, 110, 126—127, 131, 141, 143, 146, 164, 169, 177, 179—180, 228, 234, 240—241, 248, 257, 273, 285, 288, 297, 300—301, 308, 310, 313—314, 321—324, 336, 371, 407—408, 419, 438—439, 450, 453, 460, 466, 468, 478, 493, 513, 522, 526, 534, 536—538, 546, 549, 558, 578, 591, 618, 643—644, 653, 655, 704, 714, 716, 719—720, 723—726, 731, 733—735, 749.
 Manipa, 185, 189, 288, 611, 646.
 Marico, 589, 591, 648.
 Masoeipatnam, 46, 216, 291, 294, 303, 446—447, 451, 471, 619, 753.
 Mataram, 18, 76, 77, 86, 98, 130, 137, 140, 146, 177, 198—200, 203, 206—208, 214, 268, 309, 383—385, 411, 413—414, 416, 421—422, 424, 428, 436, 441, 443, 449, 454, 460, 481—483, 486, 489, 501, 503—504, 536, 551, 574, 576, 579—580, 592, 599, 603, 605—607, 612, 617, 620, 628, 631, 633, 641, 651, 665, 672—673, 687, 699—701, 707, 711, 714, 716, 720, 722, 744—745, 749, 759—763, 765, 770, 772, 774, 776, 784.
 Matheney, 635.
 Mauritius, 39, 45—47, 51, 53, 60, 61, 67, 89, 95, 110, 112, 119, 638, 737.
 Meaxuma, 113, 714, 718.
 Meliapoer, 448.

- Melinde, 351.
 Miau, 643.
 Middelburg, 347.
 Minangkabauers, 87, 119, 143, 152, 222, 250, 309, 407, 409, 604.
 Mindanao, 589.
 Mocha, 181, 211, 218, 285, 295, 324, 337, 625, 643, 645, 654, 657, 659, 664, 673, 689, 692, 701, 736—738, 769.
 Molukken, 1, 4—11, 14, 18, 19, 23—26, 28—32, 34—38, 42, 46, 49, 51, 53, 55, 58—60, 61—74, 78, 79, 81—85, 88, 90, 93, 100, 105, 112, 115, 118—122, 124—128, 131—136, 138, 143—146, 150, 153, 157—158, 161—164, 167—169, 171—176, 179—192, 197—199, 207, 210—214, 217—218, 221, 228—229, 257, 265, 277—278, 282—286, 290, 294—296, 299, 301, 304, 306, 311—316, 321—326, 330—333, 336—343, 347—348, 350—353, 361, 364, 367—369, 385, 398, 404, 407, 418—420, 429, 438—440, 445, 450, 452—453, 457—458, 460—462, 465, 467—468, 475—476, 478, 481, 484, 492, 498, 508, 511—515, 518—531, 533, 536—538, 540—541, 544—546, 551, 553, 558, 561, 570—572, 577, 580, 586, 588—593, 608, 611, 618, 620—622, 611, 643—650, 652—653, 656—657, 659, 661, 664, 668, 675—678, 704, 715, 721, 725—727, 735, 738—739, 746—750, 772, 775—777, 783.
 Monopye, 595, 598.
 Mooren, 46, 80, 134, 215, 250, 263, 271, 287, 351, 353, 375, 393, 405, 408, 417, 427, 430, 432, 437, 443, 448—449, 454, 470, 479, 483, 488, 490, 540, 569, 586, 604, 608—610, 614.
 Mozambique, 353.

N.

- Nagasaki, 1, 7, 12, 102, 111, 113, 171, 238, 321, 364, 714, 716—718, 726, 733.
 Nassau (fort), 50, 51, 193, 196, 198, 205, 257, 278, 281, 440, 478, 507—508, 514, 533—534, 619, 647.
 Nederland en Nederlanders, 8, 9, 23, 74, 85, 154, 164, 185, 213, 221, 234, 243, 270, 278, 288—289, 297—298, 302—303, 317, 325, 346—347, 370, 373, 376, 379, 387, 393, 411, 426, 434, 451, 460, 472, 486, 518, 523, 532, 540, 542—543, 548, 550, 573, 580, 583, 587, 607, 611, 613, 615, 618, 620, 624, 638—639, 647, 661, 674—675, 679—682, 684, 688—690, 694, 714, 716—720, 723—725, 730—732, 734, 740, 766, 771, 779, 782—783.
 Negapatnam, 448.
 Neira (Banda), 479, 621, 647, 651.
 Noesaloet, 608.
 Noesatella, 611.
 Noorwegen, 749.
 Nova Guinea, 177.
 Nova Spangia, 70, 107, 128, 644.

O.

- Obi, 519—520, 523.
 Oeliasers (de), 609.
 Oma, 471.
 Onrust, 456, 567.
 Ontong Java, 178, 455—456.
 Oostende (baai van), 469.
 Oostende (pas van), 485.
 Oriënten, 419, 438.
 Ormus, 130.
 Ortattan, 194, 278—281, 332, 475, 480.
 Ottong, 4, 9, 24, 107.
 Ouwender, 646.
 Ouwer (Pooloe), 689.

P.

- Pahang, 336, 394.
 Palembang, 16, 120, 143, 152, 179, 220—221, 231, 244—245, 249, 255, 261, 266, 268, 309, 321, 348, 390, 407, 534, 574, 576, 579, 598—599, 606, 628—631, 633, 669, 671, 722, 741, 743, 769—774, 784—785.
 Palembang (rivier van), 395, 629.
 Palembang (straat), 252, 383—384, 588, 595, 598, 602, 627, 630—632, 635, 716, 720, 722, 740—741, 745, 770.
 Paliakato, 46, 163, 211, 294, 296, 299, 301, 304—305, 448, 451, 583, 767.
 Pandjang (Pooloe), 178, 260, 491, 640—641, 652, 655—663.
 Parijs, 419.
 Pasoeroean, 65, 77.
 Patani, 1, 4, 5, 8, 10, 11, 13, 52, 78, 88, 98—103, 105, 110—116, 120, 122, 129, 162, 226—238, 240—241, 265, 285, 310, 322, 335—336, 360, 362—364, 367, 371—374, 387, 416—418, 423, 425—426, 440, 447, 455, 466, 469, 478, 491—492, 499, 502, 505, 512, 522, 534, 536—537, 552—553, 555, 557—558, 560—563, 569, 571—580, 588, 594—596, 598, 600, 602, 614, 616, 618, 620, 628, 630, 633, 645, 653—655, 685, 688—689, 691—693, 702—703, 705—714, 716—717, 720, 722, 729, 733, 741, 743, 745, 754—759, 761, 776, 780, 781.
 Paternosters-eilanden, 547, 642, 665.
 Pedir, 627—628.
 Pedro Blanco, 781—782, 784—785.
 Pegu, 620.
 Perzië, 130.
 Petapoeli, 46, 54, 211.
 Philipijnen (de), 643.
 Plymouth, 141.
 Pulooceri, 298, 303.
 Pommeren, 783.
 Pontang (hoek van), 594.
 Portugal en Portugeezen, 2, 8, 9, 12, 15, 28, 40, 45, 57, 61, 64, 73, 88, 89, 91, 96, 101, 105, 110—114, 118, 125, 130, 138, 142—144, 152, 154, 158, 160, 163, 165, 203—205, 217—218, 240, 243—244, 250—251, 254—255, 264—265, 269—270, 299, 304, 306, 308, 310, 318, 336, 356, 363—364, 375, 389, 394—395, 402, 404—405, 407—408, 410, 426, 433, 437, 448, 452, 462, 485, 488, 501, 503—504, 511, 532, 535, 541, 560, 563, 576, 580, 592, 599, 602, 606, 628, 631, 633—635, 665, 672, 710, 713—714, 717—719, 722—723, 726, 739, 741, 761, 770, 774, 781—782, 784.
 Priaman, 35, 47, 53, 122—125, 132, 158—160, 170, 210, 215, 231, 259—264, 268, 273, 331, 351, 359—360, 374—378, 397, 399, 449—451, 512, 595, 600, 616, 625—626, 628—630, 681—686, 696—698, 723, 738—739, 750—753, 778.

Q.

- Qualanior, 121.
 Qualatring, 121.
 Quamers, 87, 222, 250.
 Queda, zie Kedah.
 Quinam, 241, 363—364, 367, 370—372.

R.

- Rammekens, 273.
 Revengie (fort), 282, 508, 533, 619, 647.
 Riouw, 624.

Roosa, 589.
 Rotterdam (kamer), 255.
 Run (Poeloo), 66, 68, 193, 196, 257, 279, 285, 295, 325, 342, 344, 398, 419, 439—440, 462, 467, 480,
 646, 651, 777.
 Rijsel, 783.

S.

Saboegoe, 25, 136, 465, 650, 765.
 Sabon (straat), 254, 627, 781, 784—785.
 Sada, 186.
 Sammer, 616.
 Sanbor (kaap), 113.
 Sangora, 4, 5, 99, 110, 113, 230, 240, 361, 363—364, 367, 373, 557, 561, 577, 689, 702, 708, 710,
 712—713, 756, 758.
 Satsuma (kust van), 718.
 Selanma, 193, 419, 474, 532, 621—622, 647.
 Semarang, 411—412, 416.
 Siam, 1, 6, 10, 11, 13, 56, 88, 98—102, 104, 110, 162, 214, 223, 228—230, 233, 241, 248, 335—336,
 360—367, 371—372, 387, 394, 447, 561—562, 571, 573, 577, 579—580, 582, 628, 633, 651, 653—
 655, 685, 689, 691—693, 702—703, 708, 710—713, 720, 722, 741, 745, 750, 754—761, 784.
 Siau, 24, 196.
 Sicilië, 419.
 Silobar, 122, 215—218, 258—259, 263, 450—451.
 Singapoera, 131, 134, 149, 163, 169—170, 781—782.
 Singapoera (straat), 781, 784—785.
 St. Helena, 271.
 St. Malo, 298, 303, 338, 346, 353, 386, 393, 399, 441, 443.
 St. Thome, 291, 301, 336.
 Soekadana, 85, 138—140, 145, 148, 264, 275—276, 318—319, 380—381, 411, 444, 489, 551—552,
 563, 579, 588, 628, 633, 672—673, 741, 759, 761, 764—766, 775, 784.
 Soenda (straat), 254, 298, 491, 496—498, 535, 559, 561, 571, 573, 586—587, 595, 614, 620, 630,
 633, 663, 689—690, 694, 696—697, 716, 779.
 Soerabaja, 35, 57, 64, 80, 177, 207, 356—357, 482, 503—505, 548—550, 579, 593, 617, 628, 633,
 641, 700, 741, 776, 784.
 Solok, 523, 542, 544, 546, 619.
 Solor, 2, 7—9, 26, 42, 44, 50, 52, 59—63, 66, 172, 176, 204—205, 317—318, 326, 401—402, 427,
 430—434, 440, 451, 460, 473, 499, 501, 506, 512, 534, 536, 545, 550, 562, 608, 633—637, 645,
 665, 785—786.
 Soja, 472.
 Spanje en Spanjaarden, 8—10, 15, 27, 40, 45, 57, 61, 64, 73, 87, 96, 105, 112, 114, 124—127, 132,
 141, 154, 158, 160, 163—165, 169—170, 173—174, 183, 187, 203—205, 217, 240, 244, 254, 265,
 270, 288, 301, 310, 312, 318, 336, 356, 375, 402, 410, 426, 438, 439, 452, 462, 479, 485, 501, 503—
 504, 532, 563, 580, 592, 599, 601, 606, 628, 631, 633, 644, 655, 665, 672, 713, 718, 722—723, 726,
 739, 741, 761, 770, 774, 780, 782, 784.
 Spiritu Santo (kaap), 643—644, 652, 655, 676, 704, 715, 732.
 Sumatra, 16, 51, 122, 124, 129, 144, 151, 159, 170, 173, 258—259, 285, 450, 496, 597, 679, 681—
 682, 684—685, 690, 778—779.
 Surate, 3, 9, 21, 27, 125, 129—130, 144, 153, 171, 211, 218—219, 264, 267, 273, 285, 295, 298, 310,
 324, 337, 348, 352, 371, 374, 380, 419, 425, 445—447, 453—454, 463, 493, 540, 595, 620, 625, 643,
 645, 654, 657, 659, 664, 683, 689, 692, 701, 736—738, 769, 776.
 Swarten, 580, 613, 628.

T.

- Tacomi, 26, 184, 465.
 Tafelbaai, 217.
 Tafasoha, 463, 528, 588, 590, 592.
 Tagoe, 607, 687.
 Taliabo, 465, 523, 525, 542, 544, 546.
 Tandaya, 648.
 Tandjong Salang, 254.
 Tegenapatnam, 54, 213, 216—217, 581.
 Telucco, zie Toloeko.
 Tenasserim, 228, 361, 367, 447.
 Ternate en Ternatanen, 129, 133—134, 164, 172, 175, 210, 257, 312, 314, 419, 440, 450, 457, 462—463, 470, 472, 522, 542, 544—545, 547, 589—590, 592, 610, 618—619, 652, 765.
 Terra Alta, 172, 204—205, 318, 547, 642, 665.
 Terra Australis, 164.
 Texel, 3, 61.
 Tidore en Tidoreezen, 126—127, 131—134, 163—161, 169, 173—174, 178, 183—184, 187, 257, 284, 296, 312, 440, 460, 462, 466, 589, 726, 765.
 Tikoe, 47, 53, 88, 122—125, 129, 144, 158—160, 170, 215, 231, 273, 351, 374—378, 397—399, 449—452, 497, 512, 535, 595, 600, 616, 618—620, 625—631, 633, 668, 682—686, 690, 692, 696—698, 723, 738—739, 750—754, 778—779.
 Timao (Poeloe), 86, 131.
 Timor, 43, 44, 57, 63, 89, 100, 105, 118, 129, 172, 192, 204—205, 234, 316—317, 326, 427, 429—432, 440, 454, 473, 479, 550, 562, 572, 582, 634,—637, 709, 785—786.
 Tinaro, 338.
 Tirepopelier, 46, 211, 213, 291—292, 296—297, 302—305, 444, 448, 451.
 Toeban, 35, 207, 311, 357, 401—467.
 Toloeko, 545.
 Trang, 101.
 Tsiampa, 570, 577.
 Turken, 737.

V.

- Versche rivier, 73, 178, 273, 424, 455.
 Vlaamsche banken, 347.
 Visagapatnam, 619.
 Visiapoer, 162.
 Vlakke Hoek, 122.
 Vlissingen, 273.
 Vuurland, 164.

W.

- Wajer, 646.
 Wezel, 27.

Z.

- Zeeland (kamer), 3, 171, 249, 301, 347, 381, 600.
 Zuidzee, 128, 674.
 Zutphen, 783.

REGISTER DER SCHEPEN.

A.

Acolus, 9, 12, 14—16, 26, 91, 181—182, 191, 208, 211, 223, 228, 438.
Amboina, 785—786.
Amsterdam, 3, 27, 66—71, 73, 75, 145, 156, 172—173, 185, 210, 219, 302, 587—588, 620, 637, 645—646, 651, 657, 659, 676, 726, 737, 777.
Arent, 145, 167, 172, 177, 185, 192, 198, 204, 206—207, 260—262, 266—268, 271, 288, 292, 351, 355, 358, 378, 413, 417, 420, 422, 429, 431, 435, 451—455, 500, 506, 512, 586, 588, 608, 633—635, 637, 744, 649, 651—652, 657—658, 767, 777.

B.

Banda, 4, 46, 48, 49, 51, 60, 110, 327.
Bantam, 313, 321, 323—329, 343, 439, 618.
Bantam (Nieuw), 171—172, 185—186, 188—189, 191—192, 199, 200, 202—203, 206—208, 641, 651—652, 655—663, 688, 696—699, 701, 703—705, 723—725, 728, 731—732, 735.
Bantam (jonk), 41.
Beer (Engelsch), 618, 620, 631, 689—690, 692, 703—704, 712, 721—722, 742—743, 754, 771, 778—779.
Bergerboot, 98, 100, 118—119, 125, 129—130, 143, 146, 149—151, 153, 155—156, 160, 164—166, 170, 219—220, 222—224, 231, 238, 241, 249, 252, 254, 262, 261, 266—267, 307, 333—335, 351, 385—386, 388—391, 393, 395—396, 401, 406—407, 416, 425, 440, 454, 487—488, 495, 499, 501—502, 507, 511—512, 534—535, 556, 569—571, 573, 575—578, 588, 594, 600, 618, 641, 645, 657, 661, 676, 688, 707, 777.
Bima, 514, 531, 608, 610.
Brack, 351, 353, 401, 412.
Bull (Engelsch), 675, 679—681, 684—686, 689—690, 694, 696—697, 699, 701, 714, 716—720, 724, 731—732, 746.
Byc (Engelsch), 697, 723.

C.

Ceylon, 9, 17, 32, 37, 330, 334, 346, 391, 393—394, 692, 721, 738, 743, 749.
China, 726.
Cleen Amsterdam, 588, 590—592, 602—603, 605—606, 608, 629, 631, 666, 695, 705, 721, 769, 771—774.
Cleen Enckhuysen, 17, 19, 21, 61—63, 66—71, 75, 76, 79, 148, 268, 330.
Cleen Hollandia, 32, 33, 35, 37—39, 49, 50, 125—126, 131—135, 139—141, 145, 147—149, 155, 167, 170, 214—217, 264, 266—267, 271, 275—276, 318—319, 380, 415, 423—426, 455, 490, 494, 509, 511—512, 515, 522, 549, 553, 555, 539, 560—563, 569—571, 573, 707, 759, 778.
Cleen Vlissingen, 85, 86, 88, 92, 95, 119, 121, 125, 143, 146, 220—222, 231, 241, 244, 252, 254, 266, 307, 355, 358, 386, 403, 408, 415, 437—438, 445, 449, 451, 455, 497.
Cloof (Engelsch), 741, 743, 745—746.

D.

Defens (Engelsch), 295.

Delft, 4, 46, 48, 51, 110, 141, 144, 162, 439, 452—453, 468, 476, 487, 490, 499—502, 511—512, 538, 556, 562, 716.

Diamant (Engelsch), 779, 781—782.

Dolphijn, 82, 85, 302, 438, 447, 452, 497, 588, 593, 617, 629, 631—632, 667—669, 671—672, 684, 695, 705, 721, 743, 749, 777, 779—782.

Dordrecht, 587—588, 620, 626—627, 629—634, 636—638, 657.

Dragon (Engelsch), 618, 620, 631, 690, 692.

Duyve, 259, 264, 285, 293, 298, 300, 303—304, 310, 324, 445, 447.

E.

Eendracht, 171, 217, 221, 228, 231, 234, 266, 274, 283—286, 288, 302, 306—308, 331, 410, 427, 433, 438, 484, 587, 600, 664, 679, 746—749.

Eenhoorn, 346, 438, 453, 587, 620, 634.

Elisabeth (Engelsch), 714, 716—720, 724, 731—732.

Enckhuysen, 3, 5, 7, 8, 10—13, 19, 27, 28, 33, 58, 73, 78, 95, 100, 101—107, 118, 129, 141, 144, 157, 159—160, 173, 185, 215, 218, 234—235, 257—259, 274, 279, 285, 302, 307, 327—328, 366, 438, 583, 587, 619—620, 685, 779.

Engel, 3, 37, 42—46, 48, 49, 51, 52, 59, 61, 63, 65, 311, 315—316, 323, 368, 438—439, 452, 463—464, 467, 492, 507—509, 511—514, 531—533, 542, 569—571, 573, 575—578, 586, 588, 594, 600, 608, 618, 620, 653—655, 683, 707, 711, 717, 726.

Expeditie (Engelsch), 618, 620, 631, 641, 644, 649, 651, 690, 692, 726.

F.

Firando, 715.

Fortuyn (jonk), 103, 105, 111, 117, 129, 136, 167, 172, 185, 191, 205—207, 234.

G.

Galiassc, 98, 100, 118—120, 122, 125—126, 129—130, 170—171, 226—227, 230—231, 233, 236—238, 259, 321, 363—364, 369—370, 372, 438, 493, 534, 537, 618, 652, 745, 754—756, 759—761.

Gelderlandt, 4, 46—48, 51, 53, 60, 110.

Geunieerde Provinciën, 4, 46, 48, 51, 60, 61, 110.

Goede Fortuyn, 315, 325, 331, 333, 337, 339—341, 343—344, 346, 350, 380, 387, 438, 453, 487, 600, 664, 679.

Goede Hoop, zie: Hoop.

Goes, 34, 37, 45, 47, 48, 51, 52, 91, 210, 228, 294.

Gouden Leeuw, 171, 203—209, 215—218, 220, 243, 255, 291—293, 295, 299—304, 307—311, 331, 334—335, 337—338, 409, 425, 437, 444, 454, 465, 469, 475, 488, 492, 496, 511—512, 587, 613, 620, 634.

Groene Leeuw, 21, 27, 302, 320, 326—327, 429, 435, 452, 454—455, 460, 500, 506, 586, 588, 608, 633—637, 761—766, 777, 785—786.

Groningen, 785.

H.

Haerlem, 714, 716—720, 723—724, 731—732, 735.

Halve Maen, 16, 18, 21, 27, 42, 87, 88, 92, 95, 119—121, 125, 142—143, 146, 220, 242, 248, 252—254, 256, 330, 334, 355, 358, 378—379.

- Hart*, 141, 147, 151, 162, 171—172, 188, 302, 452, 497, 499, 535, 542, 547, 553, 556, 583, 586, 588, 608, 618—619, 679—685, 690, 694, 696—699, 723, 750—753. — Prijs van dit schip: 542, 556.
- Hasewindt*, 6, 18, 27.
- Hector* (Engelsch), 88, 122.
- Hollandia*, 3, 17, 19, 21, 26, 80, 145, 167—168, 171, 182, 189, 198—199, 206—207.
- Hollandsche Leeuw*, zie: Rode Leeuw.
- Hondt* (Engelsch), 572, 575, 594, 600, 618, 620, 641, 643, 657, 661—663, 665, 676, 688, 707.
- Hoop*, 17, 22, 25, 26, 32—39, 49, 50, 240, 562, 587, 600, 656—658, 714, 716—720, 723—724, 731—732, 735.
- Hoop* (Engelsch), 714, 716, 720, 724, 731—732.
- Hoop* (jonk), 228, 234.
- Hoorn*, 17—19, 21—26, 33, 35, 37—39, 49, 50, 145, 167, 172, 185, 187, 189, 192—197, 199, 202, 206—207, 246—247, 278—280, 282, 286, 290, 305, 325—328, 435, 439, 452, 474, 477, 480—483, 507—509, 512, 514, 531—533, 542, 579, 586, 588, 594, 597—598, 612, 618—625, 645—646, 665, 668, 671, 677, 694, 706.
- Hoorn* (Nieuw), 587, 601, 608, 611.

J.

- Jacatra*, 1, 2, 5, 102—103, 105, 107, 113, 220, 232, 235, 248, 252—254, 258, 263—264, 266, 334, 347, 349, 359—360, 263—364, 367, 373—374, 383—386, 537, 494, 594, 597—598.
- Jager*, 268, 316—317, 385, 388, 390—391, 393, 410, 454, 487, 490, 492—493, 499—501, 503, 507, 511—512, 515, 522, 534, 547, 569—571, 573, 575—576, 578, 583, 595, 602—603, 605, 665, 668, 670, 694—695, 741, 743—744.
- Jambi*, 87, 92, 95, 119, 121, 125, 136, 138—140, 142.
- James*, zie Royal James.
- Jordan*, 415, 499, 635, 777, 784.

L.

- Leeuw met Pylon*, 4, 33, 45, 51, 238.

M.

- Maen*, 14, 15, 17, 19, 21, 26, 313, 358, 368, 438—439, 455, 460—461, 471, 618, 651.
- Maen* (Nieuwe), 338, 340—341, 344—352, 368, 438—439, 618, 613, 653, 662, 676, 726.
- Maen* (Engelsch), 724—725, 728, 731—732.
- Mauritius*, 3, 27, 47, 53, 61, 63, 70, 71, 75, 142, 302, 419, 438—439, 449, 452—453, 716.
- Medemblick*, 376, 775, 778.
- Middelburch*, 14, 15, 17, 19, 21, 26, 75—77, 145, 149—151, 155—156, 164, 170, 183, 264, 295, 298, 310, 324, 445, 447.
- Morgensterre*, 257, 278, 287, 295, 435, 439, 514, 521, 523—528, 569—573, 575—576, 578, 583, 594, 600, 611, 644, 649, 651, 657, 661, 688, 707, 777.

N.

- Nassau*, 3, 21, 27, 122, 125, 181, 185—186, 211, 217—219, 256, 258, 268, 280, 283, 286, 298, 326—327, 342—343, 420, 439, 452, 467, 501, 512, 549, 566, 568, 588, 595, 597, 602, 605, 669, 672—673, 761. — Prijs van dit schip: 512, 588.
- Neptunus*, 17, 22, 26, 32, 34, 35, 37, 45, 64, 66—71, 75, 79, 81, 136, 145, 149—151, 154—157, 159, 161—162, 164, 166, 170, 187, 209, 214, 216—217, 220, 291—292, 300—301, 304, 339—341, 343—347, 349, 358, 439, 452, 457—458, 462, 467—468, 473—475, 479, 483, 485, 489, 509, 512, 531, 547, 566, 568, 641, 645, 657, 661, 700, 777, 779.

O.

- Orange*, 3, 4, 46, 48, 51, 284, 286, 299, 587.
Orangeboom, 61, 141, 114, 162, 226, 231, 242, 248—249, 252—254, 256, 258, 265, 271—273, 285, 302, 307, 438, 587—588, 595, 620, 630—631, 634, 637, 657, 665—666.
Osiander (Engelsch), 1, 10, 100, 108,

P.

- Palsgracff* (Engelsch), 724—725, 728, 731—732.
Pepercorn (Engelsch), 699, 701.
Postpaert, 297—298, 302, 307, 342—343, 366, 438, 587, 620, 642, 673, 700, 750—751, 753, 778—779.

R.

- Roode Leeuw*, 285, 297, 321, 336, 368, 488, 537.
Roos (Engelsch), 618, 620, 690, 692.
Rotterdam, 4, 15, 23, 29, 30, 33, 47, 52, 53, 60, 61, 63, 70, 71, 142, 195, 102, 677.
Royal James (Engelsch), 445, 702—703, 707, 727, 735.

S.

- Salomon* (Engelsch), 101.
Sampson (Engelsch), 572, 575, 594, 600, 618, 620, 745, 652, 688—689, 691—693, 702, 707, 709, 711—712, 760.
Schiedam, 775—776.
Schoonhoven, 778—779.
St. Louys (Fransch), 347, 351, 353—354, 393, 400, 457.
St. Michiel (Fransch; door de Compagnie aangeslagen), 338—339, 346, 350—351, 353—354, 386, 393, 400, 439, 441, 457—458, 461—465, 468, 480, 482—483, 485, 489, 514, 521, 523—528, 531, 547, 549, 588, 590—593, 600, 676, 723—726, 731—732, 735.
Sonne, 14, 17, 19, 21, 26, 28, 321, 438.
Sonne (Oude), 285, 297, 363—364, 369—370, 372, 438, 492—493, 496, 499—506, 511—512, 534, 537—538, 549, 557, 588, 613, 640, 685, 729.
Sterre, 17, 42, 43, 63, 100, 105, 117, 145, 167, 172, 185, 192, 204, 206—207.
Sterre (Engelsche), 620, 641, 645, 657, 661, 663—665, 676, 777.
Swacn (Engelsch), 259, 278, 287, 295, 439, 618, 648, 653, 662, 676, 726.
Swarie Beer, 27, 47, 100, 181, 209—211, 292, 302—303, 438, 447, 452, 475, 582, 585, 619, 631, 633.
Swarie Leeuw, 54, 98, 102—104, 109, 111, 113, 115, 118—120, 122, 129—130, 170—171, 195, 229, 232—233, 235—239, 241, 250, 284, 286, 322, 336, 340, 360—361, 363, 365—369, 372—374, 438, 440, 477, 491—494, 499, 501—502, 505, 511, 520, 531, 534—535, 555—557, 559, 587, 654.

T.

- Taffasoho*, 541—542.
Ternate, 726, 747, 761—766, 775, 777.
Tholen, 382, 398, 419, 438—439, 449, 452—453, 587, 600, 605, 620, 700.
Trouwe, 167, 171—172, 185—189, 191—192, 202—203, 206, 208, 416, 439, 452, 490, 511—512, 514, 518—520, 523—525, 528—529, 531, 533, 542, 549—552, 554, 564, 566, 568, 588, 723—725, 728, 731—732, 785.
Tijger, 316—318, 402—403, 406, 408, 415, 454, 488, 490, 499, 542, 544, 546, 556, 562, 588, 610, 633—637, 777, 785—786.

U.

- Unicorne* (Engelsch), 702—703, 707, 727, 735.

V.

- Valck*, 145, 149—151, 155, 157, 159, 164, 166, 170, 177, 216—217, 220, 231, 241—244, 252, 254, 262, 264, 266—267, 351, 374—378, 397, 399, 440, 450—451, 492, 501, 503, 505, 507, 511—512.
- Vecre*, 62, 63, 66—72, 81, 206, 438.
- Vliegende Bode*, 618, 652—653, 704, 714—716, 718, 720, 722, 728, 745.
- Vlissingen*, 3, 37, 45, 46, 48, 49, 51, 285, 295, 321, 324, 336, 368—369, 378, 418, 438—439, 537, 618, 627, 651.
- Vos*, 320, 326—327, 462, 467, 475, 513, 532, 537, 542, 544, 546, 557, 609, 618, 653, 759.
- Vrede*, 716—717, 728, 743, 746, 748, 776.

W.

- Walcheren*, 3, 37—41, 45, 48, 49, 51, 58, 59, 80, 257, 268, 285, 288, 302, 307, 438, 587, 600, 612, 620, 641, 645, 657, 661, 676, 776—777.
- Wapen van Amsterdam*, 3, 37, 45, 48—51, 58, 59, 145, 149—151, 155—156, 164, 170, 176—177, 185, 212, 225, 246—247, 277, 279, 283, 295, 305, 327, 422, 435, 439, 452, 460, 492, 511—512, 588, 601, 608, 612—613, 615—625, 644, 646, 651, 726, 773—774, 777.
- Wapen van Enckhuysen*, 776.
- Wapen van Haerlem*, 452, 497, 535, 542, 547, 556, 586, 608.
- Wapen van Zeelandt*, 226, 231, 242, 248—249, 252—254, 264, 266—267, 272, 285, 290, 307, 334, 346, 438, 453, 587, 620, 736—737, 769.
- Westvrieslandt*, 176, 208, 217—218, 220, 222—223, 226, 229, 302, 537—538, 591, 594, 620, 630, 634, 637—638, 657. — Prijs van dit schip: 597, 620.
- Witte Beer*, 27, 37, 45, 48, 49, 51—53, 60, 302, 338, 347, 349, 387, 391—392, 398, 438, 453, 587, 600, 656—658, 664, 666, 776.

Z.

- Zeelandt*, 1, 2, 4, 8, 111, 195, 217.
- Zeelandt (Nieuw)*, 14, 17, 19, 21, 26, 77, 78, 82, 83, 86, 106, 118, 145, 156, 172—173, 185, 210, 219, 302, 587, 618, 684, 753, 768.
- Zeewolf*, 397—398, 419, 439—440, 449, 451—453, 460, 497, 499, 556, 586, 588, 596—597, 602, 605, 608, 618, 689, 702, 704—705, 707, 709, 711—713, 721—722, 745, 760.
- Zierickzee*, 315, 325, 331, 337, 339—341, 343—344, 346, 351, 357, 359—360, 365—366, 368, 373, 400, 407, 419, 424, 438—439, 449, 451—453, 460, 716.
- Zuyder Eendracht*, 179—173, 177, 185, 225, 228, 310, 312, 338, 346, 348, 387, 439, 452, 457—458, 462, 465, 467—468, 477, 483, 485, 489, 512, 549, 553, 566, 568, 588, 639—640.

DRUKFOUTEN.

Bl.	2 regel	7 v. b.	staat: Martius;	lees: Martinus.
"	6 "	17 v. o.	" : desel;	" : desel.
"	48 "	1 v. o.	" : Cliva;	" : Oliva.
"	65 "	5 v. o.	" : Ponti;	" : Pouti.
"	113 "	19 v. o.	" : Meaxama;	" : Meaxuma.
"	140 "	12 v. o.	" : Pieter;	" : St.
"	242 "	22 v. o.	" : Baua;	" : Baba.
"	312 "	23 v. o.	" : den dorst;	" : den Dorst.
"	336 als bladzij-aanwijzing is misdrukt tot 236.			
"	336 regel	1 v. b.	staat: Babo;	lees: Baba.
"	359 "	6 v. b.	" : Babo;	" : Baba.
"	501 "	2 v. b.	" : Gouwenæer;	" : Gouwenæet.
"	592 "	2 v. b.	" : 1618;	" : 1619.
"	616 "	15 v. b.	" : conne;	" : connen.
"	642 "	5 v. b.	" : hooge landt;	" : Hooge Landt.
